

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

Uğur BAYSAL

PKK'NİN AYRILIKÇI SİYASASI

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Asuman DEMİRCİOĞLU

Erzurum-2018

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “*PKK'nın Ayrılıkçı Siyaseti*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek herhangi bir yöntemle başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Uğur BAYSAL

11/07/2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr.Öğr.Üyesi Asuman DEMİRCİOĞLU danışmanlığında, Uğur BAYSAL tarafından hazırlanan bu çalışma 06/07/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Dr.Öğr.Üyesi Asuman DEMİRCİOĞLU İmza:

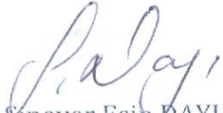
Jüri Üyesi : Prof.Dr. Sinever Esin DAYI İmza:

Jüri Üyesi : Prof.Dr. Salim GÖKÇEN İmza:

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Figen ATABEY İmza:

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üyesi Nilgün BİLİCİ İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 06/07 / 2018

Prof. Dr. Sinever Esin DAYI
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

PKK, (Partiya Karkaren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesinin Fis köyünde kuruldu. Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini de içerisine alacak şekilde Irak, İran ve Suriye toprakları üzerinde,1984'den itibaren silahlı eylemlerine başladı. Bu örgüt zamanla bölgenin siyasal, sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlarını, istismar ederek etkinliğini arttırdı. PKK bir taraftan silahlı şiddeti yöntem olarak seçerken, diğer taraftan da Marksist-Leninist fikirleri temel doktrin olarak benimsedi.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendisini hedef alan bu terör örgütüne karşı süreç içerisinde gereken önlem ve tedbirleri alma çabası içerisine girdi. Abdullah Öcalan'ın 1999'da yakalanması örgüt açısından bir dönüm noktası oldu. Yeni bir ideoloji ve ona dayalı strateji belirlenerek, siyasallaşma sürecinin önü açıldı. Artık bağımsızlık fikrini benimsemiş ve Kürt kimliğini içselleştirmiş bireylerin varlığından söz edilebilirdi. Bu da onlar açısından "*Büyük Kürdistan*" ideali doğrultusunda atılmış en ciddi adımlardan birisi demektir.

Başlangıçta bölgesel bir sorun olarak algılanan ve muhatap olarak tek bir devleti ilgilendiren bu oluşum, süreç içerisinde uluslararası bir nitelik kazandı. Bunda bölge ülkelerinin yaklaşımları kadar küresel güçlerin yönlendirmeleri de etkiliydi. Örgütün izlediği politikalar, yayılma alanı ve kendisine destek olan uluslararası toplumun etkinliği karşısında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hareket kabiliyeti de dönemsel şartlara göre konumlandırılmaktaydı.

Sorunun süreç içerisinde çözümlenememiş olması, çok yönlü gerekçelerin bir sonucudur. Bunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin terörle mücadele stratejisindeki eksiklikleri kadar, sosyo-ekonomik şartların bölgesel paradigmaları yönlendirmesi de temel rol oynamaktadır. Çözüm için gündelik siyasi tartışmalardan uzak ilkeler üzerinde uzlaşmak, toplumsal barış açısından oldukça önemlidir. Devlet ve millet bütünleşmesi olmadan böylesine bir suç örgütünün üstesinden gelmek mümkün değildir. Bu kapsamda ileri sürülecek önerilerin sayısı artırılabilir. Araştırma konumuzun içeriğinde bu başlıklara da değinilmiştir.

Burada bazı kavramlara açıklık getirilmesi konunun daha iyi anlaşılması için yararlı olacaktır. PKK'nın ilk amacı ilgili kısımda da ifade edildiği üzere Kürt temelli ayrılıkçı bir siyaset izlemektir. PKK adeta bütün Kürtlerin temsilcisi gibi hareket etmektedir. Örgüt yanlısı olmayan bütün Kürtleri, işbirlikçi ve hain olarak görmektedir. Kürtleri, Türklerden ayırarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu başta olmak üzere dört ülkede Birleşik Kürdistan ideali çerçevesinde faaliyet sürdürmektedir. Türkiye'de PKK ile isimleri birlikte anılan bazı siyasi partilerin söylemleri de Siyasal Kürtçülüğe bu kapsamda hizmet etmektedir. Çalışmanın

yazılması sırasında “Kürtler” ifadesi ayrılıkçı örgütle organik ve doğrudan bağlantısı olmayan kesim için kullanılmıştır. Diğer taraftan “Ayrılıkçı Kürtler” , “Kürtçü” ve “Kürtçülük” ifadeleri daha çok Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nden ayrı bir devlet kurmak isteyen kesimleri ifade etmektedir. PKK bir terör örgütü sorunudur. Bununla birlikte bölgedeki Kürt vatandaşların sosyo-ekonomik sorunlarının çözümünün de devlet katında önemsendiği bir durumdur.

Araştırmamız Beş Bölüm’den oluşmaktadır. Birinci Bölüm’de; “*Terör- Terörizm ve Etnisite Kavramları, Kürtlerin Kökeni, Etimolojisi, Sosyal ve Ekonomik Yapısı,*” incelendi. PKK terör örgütünün tarihsel arka planı, terör, terörizm ve etnisite gibi kavramlar tanımlanarak, kavramların tarihsel süreç içerisindeki gelişimine, terörle mücadelede uluslararası işbirliğinin önündeki engellere, ayrılıkçı terörün amacına ve çözüm yollarına değinilmeye çalışıldı. Etnik milliyetçi şiddet içeren akımlar, kronolojiye uygun bir şekilde aktarıldı. Ayrıca bu bölümde terör örgütleri arasında benzerlikler ve farklılar, konunun sınırları dışına çıkılmadan ifade edildi. Kuruluşundan günümüze kadarki örgütün faaliyetleri daha anlaşılır hâle getirildi.

Birinci Bölüm’de ayrıca Kürtlerin kökenine dayalı farklı görüşlerin tarihsel süreç içerisinde evrimleşmesine, Kürtlerin kökeni hakkında farklı görüşlerin devam etmesine, bilimsel araştırmaların daha çok batılı misyonerler ve konsolosluklar aracılığıyla yayıldığına, coğrafyaya dayanan bir millet oluşturulma çabalarına, Kürtlerin dili, dini, sosyal ve ekonomik durumuna, tarihsel dönem içerisinde siyasal ve sosyal gelişmelerin incelenmesine ve bu araştırmalar neticesinde Kürtler ile ilgili tarafsız ve bilimsel bilgilere ulaşılmaya çalışıldı. Bu esnada, Kürtlerin tarihsel dönem içerisinde yaşantılarıyla ilgili, bilgi ve belge bulunmadığı anlaşıldı. Dahası Osmanlı Devleti’nin Kürtler ile karşılaşması ve sınırlarının içine dâhil etmesinden sonrası ayrıntılı olarak bu bölümde incelendi.

Çalışmanın İkinci Bölümü’nde; “*Doğu ve Gündeydoğu’daki İsyanlar ve Ayrılıkçı Kürtçülük Faaliyetleri*” başlığı altında Osmanlı Devleti’nin dağılma sürecinde bölgede gerçekleşen isyanlara değinildi. Bununla birlikte Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi isyanların nitelikleri üzerinde duruldu. Bu kapsamda Türkiye’deki Kürtçülük hareketinin tarihsel gelişim süreci de ele alınarak, toplumsal yansımaları ve etkileri ele alındı.

Üçüncü Bölüm’de “*PKK’nın Tarihsel Arka Planı, Kuruluşu, İdeolojisi, Stratejisi, Finansmanı ve Ayrılıkçı Örgütsel Yapısı* ” açıklandı. Abdullah Öcalan’ın PKK’nın kurulmasına kadar geçen süreçteki faaliyetleri ve PKK’nın kuruluşu değerlendirildi. Örgütün parti, ordu ve cephe yapılanması olarak üçe ayrıldığı, finansmanını nasıl sağladığı, günümüze kadar izlediği

strateji, örgütün doğduğu şartlar ve tarihsel derinlikleriyle bağlantı kurularak anlatılmaya çalışıldı.

Dördüncü Bölüm “*PKK’nın Konferansları, Kongreleri, PKK’da Stratejik Değişimler ve Ayrılıkçı Siyasaya Etkisi*” başlığını taşımaktadır. PKK’nın resmi olarak kuruluşu, 1980 Askeri Darbesi’nin örgüte etkisi, ilk silahlı eylemleri, tarihsel süreç içerisinde kongreleri, PKK’nın değişik tarihlerde kronolojiye uygun olarak verilen kongre kararlarının yansımaları, bu durumda KCK’nın, Kongra-Gel’in oluşumları ve PKK’nın günümüze kadar gelen tarihsel süreç içerisindeki değişiklikleri incelendi. Dahası PKK tarafından kurulmuş, Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK), Halk Kongresi (KONGRA-GEL) ve Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) gibi isimlerle anılan diğer oluşumlara da kısaca değinildi.

Çalışmanın Beşinci Bölümü’nde “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Siyasi Çözüm Çabaları ve Çözüm Önerileri*” üzerinde duruldu. Büyük Kürdistan ideali çerçevesinde PKK’da ayrılıkçı yapıların tanımlanması, KCK ve kapsamı, güncel örneklerle PKK’nın öz yönetim kararı ve teröre karşı çözüm önerileri ele alındı.

Araştırma sürecinde PKK’nın kendi söylem ve eylemleri üzerinde duruldu. Veriler kronolojiye uygun olarak sebep-sonuç ilişkisi içerisinde incelendi. Konumuz açısından PKK’nın düzenlediği kongre ve konferanslar oldukça önemliydi. Bununla birlikte PKK’nın parti programı ve tüzüğüyle lider kadrolarını oluşturan kişilerin söylemleri de adı geçen oluşumun hedeflerinin ortaya konulması açısından dikkate değerdi. Araştırma sürecinde geniş kapsamlı bir kaynak taraması yapıldı. İç ve dış koşulların daha iyi anlaşılabilmesi için; örgüt içerisindeki siyasi söylemleri gerek kendi yayınları gerekse gerekse gazete ve internetteki açık kaynaklar araştırılarak temin edildi.

PKK’nın silahlı kanadında yer alıp faaliyet gösteren ve ideolojik birikimi olduğu düşünülen teröristlerden yakalanmış veya teslim olanların mahkeme ifadelerinden de faydalandı. Yine bu doğrultuda terör örgütünün siyasal uzantısı durumunda bulunan parti ve derneklerin tüzük ve söylemleri de araştırma sürecinde elde edilerek, içeriğine göre tasnif edildi. PKK ile mücadelede yer alan asker ve polislerle de görüşüldü ve onların fikirleri de araştırma konumuz için yönlendirici oldu.

Güvenlik güçlerince yurt genelinde ve özellikle de Diyarbakır’da gerçekleştirilen KCK operasyonlarına dair savcılık makamının sunduğu iddianameler de araştırma konumuz kapsamında değerlendirildi. PKK ile ilgili pek çok yayın ve doküman bulunmakla birlikte

bunların çoğunluğu konuyu terör ve güvenlik ekseninde ele almıştır. Ancak birçok araştırma eserde, tarihsel arka plan ve kavramsal çerçeve üzerinde yeterince durulmamıştır. Ayrıca Kürt kimliği üzerinden siyaset yapan ve gündelik gelişmelerin yönüne göre kendi alanını genişletmeye çalışan partilerin eylem ve söylemleri de yeterince işlenmemiştir. Bu çalışmamızda yukarıda ifade edilen eksiklikleri giderilmeye çalışıldı.

PKK'nın "*sahadaki*" varlığına dayanarak idealleri doğrultusunda bölge halkını ve siyasi sistemi nasıl etkilemeye çalıştığı araştırma konumuz kapsamında incelenmeye çalışıldı. Buradan elde edilecek veriler yine tarih biliminin gerekleri doğrultusunda sebep-sonuç ilişkisi içerisinde ortaya konuldu. Zira PKK'nın temel kabullerindeki sapmalara neden olan etmenlerin bundan sonraki süreçte de PKK'nın değişimi üzerinde etkili olacağı olasılık dahilindedir. Bu da araştırma konumuz üzerinde yoğunlaşmamıza sebep olan gerekçelerdendir.

PKK'nın Ayrılıkçı Siyaseti bugüne kadar yapılan tezlerde "*PKK'nın Amacı*" alt başlığı altında dar bir kapsamda incelenmiştir. Oysa Büyük Kürdistan ideali doğrultusunda kurulan PKK'nın, bugüne kadar geçen zaman zarfında eylem ve söylemlerindeki ayrılıkçı yönleri incelenmemiştir. Dahası PKK'nın çizgisinde siyasi partilerin ayrılıkçı söylemleri de bugüne kadar yeterince işlenmemiştir. Akademik çevrelerde ise belirli alanlara yoğunlaşmış ve bazı konular geri planda kalmıştır. Buna karşın medya ve kamuoyunda PKK terör örgütünün amacı hakkında ciddi bir söylem yoğunluğu bulunduğu için, basın ve yayın organları da takip edilmiştir. PKK ve destekçilerinin Çözüm Süreci'nde takındıkları tavır, eylem ve söylemler ayrıntılı bir şekilde incelenerek, "*PKK'nın Ayrılıkçı Siyaseti*" nin ne anlama geldiği de bu kapsamda aktarılmaya çalışılmıştır.

Örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın kitaplarının yasaklı yayınlar içerisinde olması, PKK ile ilgili yayınların yasal alanın dışına çıkması ve örgütün internet sitelerinin kullanıma kapatılması sebebiyle sıkıntılar yaşanmışsa da bu verilere güçlük de olsa ulaşılmıştır. Ayrıca PKK'nın dağ kadrosuna katılmış, pişmanlık hükümlerinden yararlanarak tahliye edilen kişilerle görüşmeler yapılmış, ancak kayıt altına alınmaması şartıyla görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Diğer taraftan Emniyet Genel Müdürlüğü'nde PKK ile ilgili çok sayıda istihbari nitelikte bilgi ve raporlar yer almaktadır. Ne var ki, bunlarla ilgili başvuruların tamamı olumsuz sonuçlanmıştır. Fakat tarafımıza kaynakların belgesini almamak ve fotoğraf çekmemek şartıyla görme şansı tanınmıştır. Milli Kütüphane'de arşiv çalışmaları sırasında Özgür Gündem çizgisindeki gazetelerin bütün sayılarına ulaşamadık, eksik olanların ise Türkiye Gazeteciler

Cemiyeti Basın Müzesi'nden bir kopyasını alabildik. Dahası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde de çalışmalar yaptık.

Doktora çalışmam esnasında bana yardımcı olan ve bana her konuda ilgi gösteren tez danışmanım. Dr. Öğr. Üyesi Asuman Demircioğlu'na, doktora döneminden itibaren öğrencilerinden desteğini esirgemeyen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. S.Esin Dayı'ya teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim. Ayrıca, bütün arşivlerini bana açarak ve paylaşarak çok büyük yardımları olan Prof. Dr. Salim Çöhçe'ye, hoşgörü ve fikirleriyle desteklerini benden esirgemeyen Prof. Dr.Serpil Sürmeli'ye, kitabını gönderen Türkmen Törelî'ye, PKK ile ilgili tez yazma konusunda beni teşvik eden ve adeta ikinci tez danışmanım gibi bana yol gösteren Doç.Dr. İsmail Eyyüpoğlu'na, doktora tez döneminden başlayan ve bugünlere kadar gelen güzel bir arkadaşlığımız ve dostluğumuz bulunan Dr. Orhan Turan'a ve Doktora aşamasında olan Doğan Koçak' a ve Enstitü çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca zor günlerimde yanımda olan başta Annem ve Babam olmak üzere, sevgili eşim Zeynep Baysal ve kızlarım Havva ve İnci Duru'ya teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamı bütün şehitlerimize ve Dedem Ahmet Soytaş' a ithaf ediyorum.

Uğur BAYSAL

Temmuz / 2018

KAYNAKÇA DEĞERLENDİRMESİ

Çalışmamız kapsamında yapılan literatür taramasında, PKK terör örgütünün yaklaşık kırk yıla yakın zamandır yaşayan bir organizasyon olmasından dolayı, kaynak konusunda büyük bir zenginlik bulunmaktadır. Akademik çalışmalar, araştırmacılar ve gazeteciler tarafından yazılmış kitaplar, araştırma kurumlarınca hazırlanmış raporlar, terörle mücadele alanındaki devlet kurumlarınca yapılmış çalışmalar, örgütsel kaynaklardan açıklamalar ve yayınlar, gazetelerden konuyla ilgili makaleler ve dergilerde yer alan analizlerden oluşan bu zenginlik içerisinde, PKK'nın farklı yönlerini, farklı bakış açılarıyla ele alan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bununla beraber bu araştırmanın niteliği ve kapsamından dolayı, ağırlıklı olarak akademik çalışmalara, gazetelere ve PKK terör örgütünün yayınlarına ve örgüt yanlısı kesimlerce oluşturulan eserlere yer verilmiştir.

Ulusal Tez Arşivi'nde örgütle ilgili kayıtlı olan tezlerde, PKK'nın farklı yönlerini ortaya koyan yüz civarında çalışma bulunmaktadır. Bu tezlerin sayısal çoğunluktan, azalışa doğru Siyasal Bilimler, Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Tarih ve Psikoloji olarak sıralanmaktadır. Tezlerin yapıldığı üniversitelere bakıldığında Vakıf Üniversiteleri'nin bu konuda daha çok çalışma yaptıkları görülmektedir. Ancak Devlet Üniversiteleri'nde yapılan tezlerin akademik anlamda daha zengin içeriklere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle bu konuyla alakalı tezler 2012 ile 2016 arasında kırk adet tezin işlendiği, bu tezlerin çok büyük bir bölümünün Yüksek Lisans Tezi olduğu görülmektedir. Konu, doktora çalışması olarak çok fazla yapılmamıştır. Bununla beraber belli bir sayıda tez, İngilizce ve Fransızca olarak yazılmıştır. Yukarıda istatistiklere bakıldığında 2010 öncesi, bu konuyla ilgili çalışmaların son derece kısıtlı kaldığı, bu tarihten sonra Kara Harp Okulu ve Polis Akademisi tarafından yoğun olarak çalışıldığı anlaşılmıştır.

Kaynaklar üzerinde yapılan incelemede; genel kaynak zenginliğinin aksine, akademik anlamda, konusu doğrudan PKK olan çalışmaların beklenenin çok altında kaldığı görülmektedir. Literatür taraması kapsamında incelenen akademik çalışmalardan en göze çarpanı, Nihat Ali Özcan tarafından hazırlanan ve daha sonra Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) tarafından 1999'da kitap olarak da basılan "*PKK: Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*" isimli doktora tezidir. Bu eserinde, terör örgütünün ortaya çıkışını hazırlayan ulusal ve uluslararası koşullardan başlayarak, örgütün kuruluşunu, temel dayanaklarını ve işleyişini kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Birçok çalışmada kaynak gösterilen ve alandaki temel kaynaklar arasında sayılan Nihat Ali Özcan'ın bu çalışması haricinde terör örgütünü farklı bakış açılarıyla ele alan tezlerle,

örgütün değişik yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır. İncelenen akademik çalışmalardan Veli Fatih Güven'in 1999'da "*Türkiye'de Siyasal Kürtçülük Hareketleri*", Türkmen Törel'i'nin 2002'de "*PKK Terör Örgütü (Tarihsel ve siyasal gelişim süreci bakımından incelenmesi) 1978-1998*", Hamdi Atalay'ın 2004'de "*1978-2002 yılları arasında PKK ve Türkiye'de bölücü terör hareketlerindeki rolü*", Reyhan İşeri'nin 2008'de "*Türkiye'de Etnik Terör: ASALA ve PKK örneği*" ve Durmuş Eray Güçlüer'in 2011'de "*PKK'nın 1978-2010 tarihleri arasında örgütsel yapısının değişimi ve kurumsal girişimci olarak hedeflerinin sosyolojik analizi*" adındaki tezler değerlendirildiğinde, PKK'nın şiddet stratejilerini, ideolojisini ve değişim ve dönüşümlerini ele almıştır.

Erhan Ergül'ün 2007'de "*Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütü: etnik terörün fikri yapısı, anatomisi ve şiddet stratejileri*" ve Ömer Yılmaz'ın 2007'de "*PKK Terör Örgütünün Siyasal Alan ve Legalleşme Faaliyetleri (1975– 2006)*", terör örgütünü yapısal açıdan ve tarihi gelişimi bağlamında inceleyerek örgüt hakkındaki en temel bilgileri bir araya getiren çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca bu konuyu uluslararası düzlemde ele alarak, hem sorunun uluslararası durumunu ortaya koymaya çalışmış, hem de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dış politikası ve diğer ülkelerle olan ilişkilerinde, terör örgütünün gerek Türkiye sınırları dahilinde gerekse bölge ülkelerinde yürüttüğü faaliyetlerinin etkisini tespit etmeye çalışmışlardır.

Ümit Özdağ tarafından kaleme alınmış olan ve bilhassa "*Düşük Yoğunluklu Çatışma*" isimindeki eser gibi, PKK ile ilgili yirmi iki adet kitap ve 21.Yüzyıl Enstitüsü adlı internet sitesinde yazmış olduğu makaleler, PKK terörüyle hem askeri hem de siyasal alanda mücadelenin esaslarına ilişkin değerlendirmelerin bulunduğu çalışmalar ise konu üzerinde akademik düzeyde ve günümüz dünyasında doğrudan bağlantılı değerlendirmeler sunması bakımından akademik kaynaklar arasında önemli bir noktada durmaktadır.

Akademik çalışmalardan sonra üzerinde ağırlıkla durulmuş olan birinci elden kaynak grubu örgütsel kaynaklardır. PKK terör örgütünün yayın bakımından sol örgütler kadar faal olmaması, özellikle 1978-1990 dönem arası bir kaynak sıkıntısı doğursa da 1990 sonrasında özellikle Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonraki süreçte oldukça fazla örgütsel yayına rastlamak mümkündür. Dolayısıyla ilk olarak örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmadan önce Lübnan'da ve Irak'ın kuzeyinde bulunan kamplarda yapmış olduğu uzun konuşmaların yazıya dökülmesiyle oluşan kitaplar, kongre ve konferans metinleriyle bu toplantılara sunulan Abdullah Öcalan tarafından hazırlanmış "*Politik Rapor*"lar ile Abdullah Öcalan'ın yakalandıktan sonra, cezasını çekmekte olduğu İmralı Cezaevi'nde kaleme alınmış olan ve ağırlıklı olarak Türkiye'deki yargı aşamasında ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM)

sunduğu savunmalarını içeren kitaplar incelenmiştir. Dahası Abdullah Öcalan'ın bizzat kaleme aldığı, diğer kitaplar da konunun derinlemesine irdelenmesi ve örgütün lideri olması hasebiyle dikkatlice ele alınmıştır. Abdullah Öcalan tarafından kaleme alınan eserlerin geneli incelendiğinde, *Kürdistan Devriminin Yolu: Manifesto* (1976) ve *Kürdistan'da Zorun Rolü* (1982), isimli kitapların, daha sonrakilerin özü ve temeli konumunda olduğu görülmüştür. Kitap haline getirilmiş bu çalışmalara ilave olarak Abdullah Öcalan tarafından, düzenli olarak haftada bir kez İmralı Adası'na giden avukatlarıyla yaptığı görüşmelerde belirtilen hususlardan oluşan “*Görüşme Notları*” da değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Abdullah Öcalan tarafından yazılan bu kitaplardan sonra örgüte ilişkin en önemli yayın organı olarak göze çarpan ve 1986-2005 dönemleri arasında belli aralıklarla yayın hayatına devam eden “*Serxwebun*” isimli dergi bilhassa örgütün kongre ve konferans kararlarını doğrudan vermesi, bununla birlikte bu kararların değerlendirilmesine ilişkin Abdullah Öcalan ve örgüt üst yönetimince kaleme alınmış yazıları muhteva etmesi açısından kayda değer bir kaynak olarak değerlendirilmiş; yayın politikasına bakarak *Serxwebun*'un halefi olduğunu ifade edilebilen “*Komünar*” isimli dergi de yine bu kapsamda ele alınmıştır. Diğer taraftan, sayıca sınırlı olsa da örgüt üst düzey yöneticileri tarafından yazılmış eserler de kaynak olarak değerlendirilmiştir. Bunlar arasında Cemal Botan'ın 2004'te derlediği “*21.Yüzyılın Mücadele Stratejisi Olarak Meşru Savunma Stratejisi*”, Mahsum Şafak tarafından 2002'de derlenen *PKK ve Değişim Stratejisi* ve 2005'te “*PKK Yeniden İnşa Kongre Belgeleri*” isimli çalışmalar, örgütün 2000'den sonraki strateji değişikliklerini anlama konusunda çok önemli bir yere sahip olmuştur. Cemil Bayık tarafından 2010'da yazılmış “*Parti Tarihi*” ise, örgütün ilk dönem gelişmelerini takip etme konusunda katkı sağlamıştır.

Örgütsel kaynaklar arasında Abdullah Öcalan ve örgüt yöneticileri haricinde bir araştırmacı olan N. Mehmet Güler tarafından yazılan “*KCK Dosyası: Küresel Devlet, Devletsiz Kürtler*” isimli çalışma ise PKK'nın kuruluşundan son dönemde gündeme gelen “*Koma Civaken Kurdistan (KCK)*” isimli yapılanmaya kadarki süreci inceleyen orijinal bir eser olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Yazılı bu kaynaklar yanında, örgüt lehinde yayın yapan haber siteleri ve internet adresleri de 2011'den bu yana düzenli bir şekilde takip edilmiş olup, açık kaynak olarak tez çerçevesinde değerlendirmeye tutulmuştur.

Böylece yazılı kaynaklarda ve özellikle Abdullah Öcalan'ın görüşme notlarıyla kitaplarında belirtilen hususların örgüte müzahir oluşumlarca nasıl hayata geçirildiği izlenmeye çalışılmıştır. Literatür taraması kapsamında ele alınan üçüncü kaynak grubu ise araştırmacı ve gazeteciler tarafından yazılmış kitaplardır. Bu kapsamda, karşımıza çıkan en önemli

kaynaklardan bir tanesi birçok araştırmanın da temel kaynağı olan İsmet G. İmset tarafından yazılmış “*Ayrıllıkçı şiddetin 20 Yılı*” isimli çalışmadır. Üzerinde en az bilgi sahibi olunan kuruluş süreci hakkında yazılmış en yetkin kaynaklardan olan bu çalışmada, örgütün temellerinin atıldığı 1973’ten şiddetli eylemlerinin başlangıcı olan 1992 yılına kadar süreci, Abdullah Öcalan ile yapılan görüşmelerle de desteklenerek sunulmuştur. Mehmet Ali Birand tarafından yazılan “*Apo ve PKK*” isimli kitap, Abdullah Öcalan ile örgütün güçlenmeye başladığı yıllarda yapılmış görüşmeleri içermesi ve bizzat Abdullah Öcalan ağzından örgütün çok iyi bilinmeyen kuruluş dönemini anlatması bakımından önemli eserlerdir. PKK terör örgütünü Abdullah Öcalan başta olmak üzere çeşitli örgüt mensupları ve bölgedeki kanaat önderleriyle görüşerek; Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin örgüte karşı tutumunu ve mücadelesini, üst düzey devlet yetkilileriyle görüşerek sunan Fikret Bila’ nın “*Satranç, Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK*” isimli çalışması bu alanda verilmiş bir diğer önemli eserdir. Mehmet Ali Birand, Fikret Bila ve İsmet G. İmset tarafından kaleme alınmış bu üç eser, daha önce ifade edilmiş olan “*örgütün kuruluş döneminde yayın faaliyeti yapmaması*” hususuna bağlı olarak bu döneme ilişkin verdiği detaylı bilgiler açısından çalışmaya ciddi katkı sağlamıştır.

Reuters muhabirliği yaptığı dönemde Irak’ın kuzeyindeki örgüt kamplarına gidip buralarda görüşmelerde bulunan, başta İsveç ve Almanya olmak üzere PKK’dan ayrılan şahışların bulunduğu ülkelerde, bu şahışlarla mülakatlar yapan Alica Marcus’un yazdığı “*Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi*” isimli çalışma, kökenlerini Abdullah Öcalan’ın doğduğu tarih olan 1949’a kadar dayandırdığı örgüt tarihini 2007’e kadar ele almıştır. Bu eser, diğer çalışmalarda rastlanılmayan, farklı kaynaklardan elde edilmiş bilgileri muhteva etmesi yönüyle çalışmaya katkıda bulunmuştur.

Abdulhaluk M. ay’ın yazdığı “*Her Yönüyle Kürt Dosyası*” adeta bir başvuru kaynağıdır. Ayrıllıkçı Kürtlerin ileri sürdüğu birçok tez, “*Her Yönüyle Kürt Dosyası*” adlı eserde ürütölmüştür. Bu eserde Kürtler ile ilgili tartışma yaratılan konular bilimsel dayanaklar ileri sürölerek ifade edilmeye çalışılmıştır. Bununla beraber Fahrettin Kırzioğlu’ nun Kürtler ile ilgili önemli bilimsel veriler sunan “*Kürtlerin Türklüğu*” ve “*Her Yönüyle Türk Olan Kürtler*” isimli değerli çalışmalarından yararlanılmıştır. Ayrıca Orhan Türkdoğan’ın “*Etnik Sosyoloji*” ve “*Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumsal Yapısı*” adındaki sosyolojik çalışmalarından istifade edilmiştir.

Doğrudan PKK terör örgütünü ele almaktan ziyade temel olarak “*Kürtçölük Sorunu*” üzerine odaklanan araştırmalar ise, PKK’nın kuruluş dönemine kadar, gerek Osmanlı Devleti gerekse Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine yürütölmüş Siyasi Kürtçölük faaliyetlerine ilişkin

tarihi süreci yansıması bakımından çalışma kapsamı dışında tutulmamıştır. Bu alanda karşılaşılan iki temel eser olarak da Bilal N. Şimşir tarafından kaleme alınmış olan *Kürtçülük I-II* ve Kemal Kirişçi-Gareth Winrow tarafından kaleme alınmış *Kürt Sorunu, Kökeni ve Gelişimi* isimli çalışmalardır. Bu çalışmalardan ilkinde 1787'den başlanarak tarihi bir perspektif dahilinde soruna yaklaşmış iken Kemal Kirişçi ve Gareth M. Winrow'un çalışmasında “*etnisite, azınlık ve azınlık hakları*” gibi Siyasi Kürtçülük faaliyetlerinin temel kavramlarından yola çıkarak sorunun bugüne yansımaları ortaya koyulmuştur. Emin Gürses tarafından kaleme alınan “*Etnik Terör*” isimli çalışma ise ETA-IRA-PKK örnekleri üzerinden etnik terörü anlatması yönüyle çalışmaya katkı sağlayan bir çalışma olmuştur.

ÖZET

Bu çalışmada etnik milliyetçiliği esas alan Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkeren Kürdistan -PKK) terör örgütünün kuruluşu, gelişimi ve günümüzdeki durumu, ideolojisi, şiddet stratejileri ve ayrılıkçı yapısı incelenmektedir. Kürt milliyetçiliğinin ortaya çıktığı ilk hareketlerden PKK terör örgütünün Çözüm Süreci'nin sona ermesine kadar olan dönem ele alınmaktadır. PKK'nın etnik tabanlı, şiddeti esas alan bir terör örgütü olduğu; bu örgütün politik eğilimlerindeki değişim noktalarının hangileri olduğu; terör örgütünün kullandığı şiddet stratejileri, bu stratejilerin politik durumdaki değişime etkileri ve ayrılıkçı yapısının geldiği son nokta incelenmeye çalışıldı. Terör örgütünün eylemlerinin özellikle ayrılıkçı bir devlet yapılanmasını hedef aldığı, bu amaç doğrultusunda Çözüm Süreci'ni nasıl istismar ettiği anlatılmaktadır.

PKK, kuruluşundan şimdiye kadar geçen dönemde “*Büyük Kürdistan*” idealinden vazgeçmemiş, tarihsel süreç içerisinde ilk zamanlar bir iç sorunken, zamanla sadece bir devleti değil aynı zamanda bölgesel ve uluslararası güçleri ilgilendiren bir sorun haline gelmiştir. PKK, yapıları, kolları, üst kuruluşları ve bağlantılarıyla adeta bir ahtapotu andırmaktadır. Elbette bu sorunun çözümü büyük bir stratejiye, bu stratejiye dayalı topyekün mücadeleye, kısa ve uzun vadeli plan ve programların istikrarlı şekilde tam sahada uygulanmasına bağlıdır. Bununla beraber bölgesel ve küresel güçlerin PKK'ya verdiği desteğin kesilmesi ve Türkiye'nin terörle mücadelesine destek olunması hayati derecede önemlidir. Bu kapsamda sorunun tamamen ortadan kaldırılması, Türkiye dışındaki makro dengelerin etkileri ve konunun hassasiyeti de göz önüne alındığında, sorunun siyaset üstü milli bir mesele olarak ele alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti Devleti, PKK, KCK, Kürtçülük, Terörizm

ABSTRACT

In this study examines the foundation, development, the ideology, violence strategies, separatist structure and present situation of the terrorist organization, the Kurdistan Workers Party (PKK) based on ethnic nationalism. From the first movements of Kurdish nationalism deals with the period until the end of the solution process of the PKK terrorist organization. The PKK is an ethnically based, violent terrorist organization studied what is the point of change in this political tendency, violence strategies used by the terrorist organization, and these strategies have had in terms of the last point changing effects and separatist nature of the political situation. The actions of the terrorist organization are specifically aimed at the establishment of a separatist state and how it exploited the resolution process for this purpose.

While PKK was being internal problem in the first period in the historical process, over time it has been interested in not only a state but also a problem of regional and international actors. It resembles an octopus with the links, structures, branches and superiors of the PKK. Of course, the solution of this problem is a great strategy, the overall struggle based on this strategy and short-term and long-term plans and programs are steadily implemented at full capacity. However, regional and global actors's support of cutting the PKK and supporting of Turkey's fight against terrorism is vitally important. Within this scope, the problem for keeps to remove, effects of Macro Balances out of Turkey and sensitivity of issue, the problem must be essential as a national issue over politics.

Key Words: State of Republic of Turkey, PKK, KCK, Kurdish Nationalizm, Terrorism,

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
KAYNAKÇA DEĞERLENDİRME.....	VI
ÖZET	XI
ABSTRACT	XII
İÇİNDEKİLER	XIII
KISALTMALAR.....	XXIII
BİBLİYOGRAFYA.....	XXVI
GİRİŞ.....	1

I.BÖLÜM

TERÖR-TERÖRİZM, ETNİSİTE KAVRAMLARI VE KÜRTLERİN KÖKENİ, ETİMOLOJİSİ, SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

A- TERÖR VE TERÖRİZM	8
1- Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bir Bakış.....	8
a) Anarşisizm (Anarchism).....	10
2- Terör ve Terörizmin Tanım Sorunu	12
3- Terör ve Terörizmin Kavramsal Tanımı.....	16
a) Ansiklopedi ve Sözlüklerde Terör ve Terörizm Tanımı.....	17
b) Ulusların ve Uluslararası Kuruluşların Terör ve Terörizm Tanımı.....	19
c) Türk ve Yabancı Terör Uzmanların Terör ve Terörizm Tanımı.....	21
4- Tedhiş, İsyân, Terör ve Terörizmin Tarihsel Gelişimi.....	26
a) Tedhiş ve İsyân.....	26
b) Terör- Terörizmin Tarihsel Gelişimi ve Alınan Yasal Tedbirler.....	28
5- Terörizmin Türleri	31
a) Bireysel Terörizm.....	31
b) Devlet Terörizmi (Terörü).....	33
c) Radikal Dinci Terörizm.....	35
d) Narkoterörizm.....	37
e) Siber Terörizm.....	39
f) Küresel (Uluslararası) Terörizm.....	40
B- ETNİSİTE VE TERÖR ARASINDAKİ KAVRAMSAL İLİŞKİ.....	43

1- Etnik Milliyetçilik	43
2- Etnisite Kavramının Tanımı	45
a) Kimlik Kavramının Tanımı.....	48
3- Etnik Terörün (Ayrılcı Terörün) Kavramsal Tanımı.....	50
4- Etnik Terörün Karakterist Özelliği.....	54
a) Etnik Temelli Terör Örgütlerinin Özellikleri.....	56
b) Etnik Terörün Amacı.....	58
c) Etnik ve Ayrılcı Örgüt Olarak PKK.....	62
5- Etnik Sorunların Çözümünde Kullanılan Yöntemler	64
a) Farklılıkların Yok Edilmesi Yöntemleri.....	64
b) Farklılıkların Yönetilmesi Yöntemleri	65
6- Etnik Terör ile Bağımsızlık Mücadelesi Arasındaki Fark.....	66
C- KÜRT KELİMESİNİN ETİMOLOJİSİ	70
D- KÜRTLERİN KÖKENİ, DİLİ, DİNİ, SOSYAL EKONOMİK YAPISI VE NÜFUSU	73
1- Kürt Tarih Yazımında Bilimsel Kaynak Olmaması ve Metodolojik Sorunlar	73
2- Kürtlerin Kökeni.....	77
a) Kürtlerin Kökeni'nin Mezopotamya'da Yaşayan Eski Kavimler Olduğuna Dair Görüşler.....	77
b) Kürtlerin Kökeni ile İlgili Diğer İddialar	81
c) Kürtlerin Kökeni'nin Hurriler Olduğuna Dair Görüşler	86
d) Kürtlerin Kökeni'nin İran'ın Eski Toplulukları Olan Medler Olduğuna Dair Görüşler	87
e) Kürtlerin Kökeni'nin Araplar Olduğuna Dair Görüşler	91
f) Kürtlerin Kökeni'nin Ermeniler Olduğuna Dair Görüşler	92
g) Kürtlerin Kökeni'nin Turan Soyundan Olduğuna Dair Görüşler.....	93
3- Kürtlerin Dili	100
a) Ayrılcı Kürtlerin Dil Sorunu.....	106
4- Kürtlerin Dini Yapısı.....	109
5- Kürtlerin Sosyal ve Ekonomik Yapısı	112
a) Aşiret Düzeni	112
b) Tarım ve Ekonomik Düzeni	113
6- Kürtlerin Coğrafyası.....	116

a) Ayrılıkçı Kürtlerin Ermeni Diasporası ile İşbirliği.....	117
7- Kürtlerin Nüfusu.....	119

II. BÖLÜM

DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DAKİ İSYANLAR VE AYRILIKÇI KÜRTÇÜLÜK FAALİYETLERİ

A- OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ'NDE DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DAKİ İSYANLARA GENEL BAKIŞ (1806-1908)	122
1- Osmanlı Devleti Dönemi'nde Doğu ve Güneydoğu'daki İsyancılar (1806-1908)	122
a) Babanzade Abdurrahman Paşa (1806-1808) ve Babanzade Ahmet Paşa İsyanı (1812).....	126
b) Yezidi (1830) ve Kör Mehmed Paşa İsyanı (1832-1834)	127
c) Mir Muhammed (1833) ve Bedirhan İsyanı (1843-1847)	128
d) Babanzade Ahmed Paşa (1847-1850) ve Nurullah Bey İsyanı (1849).....	130
e) Yezdan'ı Şir (1853-1855) ve Bedirhan Oğullarından Osman ve Hüseyin Beylerin İsyanı (1876-1877).....	131
f) Şeyh Ubeydullah (1880-1882) ve Emin Ali Bedirhan İsyanı (1889)	131
2- İttihat ve Terakki Dönemi Kürtçü Hareketler (1908-1914)	133
a) Siyasi Kürtçülük Hareketlerinin Başlaması	134
1- Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti (1908-1909).....	137
2- Hevi (Umut) Cemiyeti (1912-1913).....	139
3- Gehandeni Cemiyeti (1913)	140
b) Molla Selim İsyanı (1914).....	141
3- Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemi'nde Kürtçü Hareketler (1914-1919).....	142
a) Kürt Teali ve Teavün Cemiyeti	145
1- Kürt Teali ve Teavün Cemiyeti ile Hoybun Cemiyeti Arasındaki İşbirliği... ..	146
b) Teşkilat-ı İctimaiyye Cemiyeti	147
c) Kürt Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti	147
B- MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DAKİ İSYANLARA GENEL BAKIŞ (1919-1923)	148
1- Ali Batı İsyanı (1919).....	150
2- Milli Aşireti İsyanı (1920).....	150

3- Cemil Çeto İsyanı (1920)	152
4- Koçgiri İsyanı (1921)	152
C- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DAKİ İSYANLARA GENEL BAKIŞ (1923-1938)	156
1- Şeyh Said İsyanı (1925).....	157
a) Şeyh Said İsyanı'nda Dış Etkenler	157
b) Şeyh Said İsyanı'nda İç Etkenler	161
c) Kürt Teali Cemiyeti'nin Şeyh Said İsyanı'nda Oynadığı Rol	163
d) Azadi (Azada) Örgütü'nün Şeyh Said İsyanı'nda Oynadığı Rol	164
e) Şeyh Said İsyanı'nın Meydana Gelmesi	165
f) Şeyh Said İsyanı'nın Sonuçları	168
2- Raçkotan ve Raman (1925) ve Şemdinli Olayı (1925-1926).....	169
3- Pervari (1926) ve Koşuşağı Olayı (1926).....	170
4- Hakkari (1926-1927) ve Sason Olayı (1925-1927)	171
5- Mutki Olayı (1927).....	173
6- Ağrı İsyanı (1926-1930).....	174
a) Hoybun Örgütü'nün Ağrı İsyanı'nda Etkisi	174
b) Ağrı İsyanı'nın Meydana Gelmesi	176
7- Bicar (1927) ve Batuş Olayı (1927)	178
8- Tendürek (1929) ve Jilyan Olayı (1929)	179
9- Zeylan (1930) ve Oramar Olayı (1930).....	179
10- Pülümür (Kuzican) Olayı (1930).....	181
11- Tunceli (Dersim) Olayı (1937-1938).....	182
D- KÜRTÇÜ HAREKETLER.....	185
1- Kürtçülük Faaliyetleri (1938-1960).....	185
2- Kürtçülük Faaliyetleri (1960-1970).....	186
a) Dicle Talebe Yurdu (1938-1960).....	189
b) Kürt İstiklâl Partisi (1959-1961)	190
c) Türkiye Kürt Öğrenci Örgütü (1959-1963)	190
d) TİP (1961-1971)	192
e) TKDP (1965-1982).....	193
f) DDKO (1969-1971)	194
3- Kürtçülük Faaliyetleri (1970-1990).....	195

a) Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP) (1975-1980).....	198
b) Rızgari Örgütü (1975)	199
c) Kawa Örgütü (1976-1988).....	200
d) Kürdistan Öncü İşçi Partisi (KÖİP – PPKK) (1977-1988)	201
e) Kürdistan Mücadele Örgütü (TEKOŞİN) (1978-1980).....	201
f) Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) Örgütü (1978-1982).....	202
g) Ala Rızgari Örgütü (1979-1986)	203
h) Kürdistan Sosyalist Hareketi (TSK) (1984-1990).....	203
i) Kürdistan Sosyalist Birliği (YSK) ((1986).....	204

III. BÖLÜM

PKK’NİN TARİHSEL ARKA PLANI, KURULUŞU, İDEOLOJİSİ, STRATEJİSİ, FİNANSMANI VE AYRILIKÇI ÖRGÜTSEL YAPISI

A- PKK’NİN TARİHSEL ARKA PLANI VE KURULUŞU	205
1- Abdullah Öcalan ve PKK’nın Kuruluşu İçin Yapılan Hazırlıklar.....	207
2- PKK’nın Kuruluşu	213
a) PKK’nın Kuruluşunun İlan Edilmesi ve Faaliyetleri.....	214
b) 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’nin PKK’nın Ayrılıkçı Siyasetine Etkisi.....	217
B- PKK’NİN AYRIKÇI ÖRGÜTSEL YAPISI, ÖZELLİKLERİ VE ÖRGÜTÜN İŞLEYİŞİ	219
1- Parti (PKK).....	221
a) Partinin Örgütlenmesi	224
b) PKK’nın Yapılanmasında Örgütsel İşleyiş	228
c) Partide Ceza Sistemi	229
2- Ordu (ARGK).....	229
a) PKK’da Yönetim İlkeleri.....	234
3- Cephe (ERNK)	235
a) Cephe Örgütlenmesinin Amaçları ve Görevleri	240
b) Anti Faşist Birleşik Cephenin Oluşturulması	242
1- Devrimci Halk Partisi’nin (DHP) Kurulması	243
c) Metropol Örgütlenmesi	244
d) Diğer Ülkelerdeki Cephe Örgütlenme Teşkilatlanma Tarzı	246

e) Diğer Ülkelerdeki Cephe Örgütlenmeleri	246
C- PKK' NIN İDDİASI, AMACI, ORTA DÖNEMDEKİ GELİŞİMİ VE ABDULLAH ÖCALAN'IN YAKALANMASI	248
1- PKK'nın Başlangıçtaki İddia ve Amaçları	248
2- PKK'nın Orta Dönemdeki Gelişimi	249
3- PKK'nın Orta Dönemdeki İddia ve Amaçları	254
4- Abdullah Öcalan'ın Yakalanması.....	257
D- PKK'NIN İDEOLOJİSİ, STRATEJİSİ, FİNANSMAN KAYNAKLARI VE AVRUPA'DAKİ FAALİYETLERİ	260
1- PKK'nın İdeolojisi.....	260
2- PKK'nın Stratejisi	268
a) Stratejik Savunma.....	269
b) Stratejik Denge	270
c) Stratejik Saldırı	272
3- PKK'nın Finansman Kaynakları.....	273
a) Uyuşturucu Kaçakçılığı.....	273
b) İnsan ve Silah Kaçakçılığı.....	275
c) Haraç.....	276
d) Bağış Adı Altında Toplanan Paralar.....	276
e) Yurtdışında Bulunan Dernekler ve Diğer Finans Kaynakları.....	278
4- PKK'nın ABD, Rusya ve Avrupa Ülkeleri'ndeki Faaliyetleri.....	278
a) ABD	278
b) Rusya	282
c) Almanya.....	283
d) Fransa.....	285
e) İngiltere.....	285
f) İtalya	286
g) Avusturya.....	287
h) Belçika	288
i) Hollanda.....	288
j) Yunanistan	289
k) Güney Kıbrıs Rum Kesimi	290
E- PKK'NIN AYRILIKÇI YAPISI.....	290

1- PKK'nın Silahlı Yapılanması ve Ayrılıkçı Niteliği.....	290
2- PKK'nın Ayrılıkçı Örgütlenmesi.....	297
3- PKK'nın Örgütsel Yapısı ve İşleyişinde Abdullah Öcalan'ın Yeri ve Rolü	299
4- PKK'nın Ayrılıkçı Örgütsel Yapısı	301
a) PKK'nın Biçimsellik Tipolojisi ve Basın-Yayın Faaliyetleri	301
b) PKK'nın Tarih Yazıcılığı Faaliyetleri.....	303
c) PKK'nın Merkezîyetçilik ve Yasallık Tipolojisi.....	305
d) PKK'nın Profesyonelleşme Tipolojisi	310
e) PKK'nın Uzmanlaşma Tipolojisi	311
f) PKK'nın Karmaşıklık Tipolojisi.....	313
g) Teröristlerin Tipolojisi.....	307
h) PKK'lı Teröristlerin Özellikleri.....	309
5- Terör Örgütlerinin Örgütlenme Esasları.....	310
a) PKK'nın Diğer Silahlı Örgütlerle Mukayesesi.....	313

IV. BÖLÜM

PKK'NIN KONFERANSLARI, KONGRELERİ, PKK'DA STRATEJİK DEĞİŞİMLER VE AYRILIKÇI SİYASAYA ETKİSİ

A- ABDULLAH ÖCALAN VE PKK'NIN KONFERANSLARI, KONGRELERİ.....	325
1- PKK'nın Birinci Kongresi (26-27 Kasım 1978)	325
a) Birinci Konferans (15-25 Temmuz 1981)	329
1- Birinci Konferans Sonrası Gelişmeler ve PKK'nın Kuzey Irak'a Yerleşmesi. ..	331
2- İkinci Kongre (20-25 Ağustos 1982).....	333
a) İkinci Kongre Sonrası Gelişmeler ve PKK'nın Türkiye'ye Yerleşme Faaliyeti. ..	334
3- Üçüncü Kongre (25-30 Ekim 1986).....	339
a) Yurt İçi Konferans (4-13 Eylül 1989)	342
b) İkinci Konferans (4-13 Mayıs 1990)	344
4- Dördüncü Kongre (26-31 Aralık 1990) PKK'nın Kongre Sonrası Faaliyetleri	346
a) Üçüncü Konferans (5-15 Mart 1994)	350
5- Beşinci Kongre (7-27 Ocak 1995).....	352
a) Dördüncü Konferans (1-15 Mayıs 1996).....	354
b) Beşinci Konferans (15-25 Mart 1998).....	356

1- Adana Mutabakatı'nın İmzalanması (1998).....	357
6- Altıncı Kongre (Aralık 1998-Şubat 1999).....	358
7- Yedinci Kongre (2-23 Ocak 2000).....	360
a) Altıncı Konferans (5-22 Ağustos 2001)	364
8- Sekizinci Kongre-KADEK'in Kuruluşu (4-14 Nisan 2002)	365
a) Yönetim Kurulu Olağanüstü Toplantısı (25-31 Temmuz 2003)	370
9- Dokuzuncu Kongre -KONGRA-GEL'in İlanı (27 Ekim-6 Kasım 2003)	370
10- Onuncu Kongre (16-26 Mayıs 2004)	373
11- On Birinci Kongre - Yeni PKK'nın Kuruluşu (4-21 Mayıs 2005).....	375
12- On İkinci kongre (PKK/KONGRA-GEL 3'ncü Olağanüstü Genel Kurul).....	380
13- On Üçüncü Kongre (PKK/KONGRA-GEL 4'ncü Genel Kurul).....	381
14- On Dördüncü Kongre (PKK/KONGRA-GEL 5'nci Genel Kurul)	381
a) 2006 - 2008 Dönemi Genel Kurul Toplantıları.....	383
b) PKK'nın 2008 Kongresi	384
c) Genel Kurul Toplantısı (3 - 15 Nisan 2009)	385
15- On Beşinci Kongre (15 Temmuz 2013)	385
16- KADEK Dönemindeki Ayrılıkçı Siyasada Gelişmeler	386
17- KONGRA-GEL Dönemindeki Ayrılıkçı Siyasada Gelişmeler	389
18- İsim Değişiklikleri Sonrası PKK'nın Ayrılıkçı Siyasasında Gelişmeler.....	391
B- KONGRA GEL VE KCK'NIN AYRILIKÇI SİYASAYA ETKİSİ.....	393
1- KONGRA-GEL - KKK Ayrılıkçı Süreçleri	393
2- KCK (Kürdistan Demokratik Toplum Birliği).....	397
a) KCK Yapılanması.....	397
b) KCK'nın Antidemokratikliği	401
c) KCK'nın Ayrılıkçı Siyasası	405
d) KCK Operasyonları	407

V. BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ' NİN SİYASİ ÇÖZÜM ÇABALARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A- PKK İLE SİYASİ ÇÖZÜM ARAYIŞLARI VE GİZLİ GÖRÜŞMELER	411
---	------------

1- 1993-1999 Dönemi Yapılan Gizli Görüşmeler	411
2- 1999-2009 Dönemi Yapılan Gizli Görüşmeler	416
3- 2009-2013 Dönemi Yapılan Gizli Görüşmeler	419
a) Kürt Açılımını Hazırlayan Şartlar	419
B- ÇÖZÜM SÜRECİ ÖNCESİ GİZLİ GÖRÜŞMELER VE SÜREÇLE İLGİLİ AŞAMALAR.....	414
1- Habur Süreci.....	423
2- Oslo Görüşmeleri	427
3- Siyasi Partilerin Çözüm Süreci'ne Yaklaşımları ve Ayrılcı Siyasaya Etkileri...	434
C- ÇÖZÜM SÜRECİ VE GELİŞMELER.....	435
1- İmralı Görüşmeleri	437
2- PKK'nın Sınır Dışına Çekilme Açıklamasına Rağmen Çekilmemesi	440
a) PKK'nın Gezi Parkı Olayları' na Bakış Açısı	447
3- Yasal Altyapı ve Demokratikleşme Adımları	449
4- Akil İnsanlar Heyeti	452
5- 6-7 Ekim Ayaklanma Girişimi ve Çözüm Süreci'ne Etkisi	456
6- PKK'nın Silah Bırakma Aşaması	463
a) Dolmabahçe Görüşmesi	466
7- PKK'nın Demokratik Özerklikten Öz Yönetime Doğru Faaliyetleri.....	468
a) PKK'da Demokratik Özerklik Kavramı ve Ortaya Çıkışı.....	468
b) Öz Yönetim'in İlan Edilmesi.....	472
8- Çözüm Süreci'nin Sona Ermesi.....	477
D- ÇÖZÜM SÜRECİ'NE YÖNELİK ELEŞTİRİLER	480
1- İktidar Partisi'nin Çözüm Süreci'ne Bakışı	481
2- BDP/HDP'nin Çözüm Süreci'ne Bakışı	489
3- CHP'nin Çözüm Süreci'ne Bakışı.....	494
4- MHP'nin Çözüm Süreci'ne Bakışı	498
5- PKK/KCK'nın Çözüm Süreci'ne Bakışı	501
6- Abdullah Öcalan'ın Kişilik Özellikleri Çerçevesinde Çözüm Süreci'ndeki Rolü ..	508
E- ÇÖZÜM SÜRECİ'NDEKİ YAPILAN YANLIŞLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	513
1- PKK'nın Meşruiyet Elde Etmesi	514

2- PKK'nın Güçlenmesi	516
a) PKK'ya Katılımların Artması	516
b) PKK'nın Bölgede Nüfus Etme Çabaları	518
c) PKK'nın Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni Tehdit Etmesi	511
d) PKK'nın Hendekler Kazması ve Şehir Savaşına Hazırlık Yapması	521
3- Kürtlerin Dışlanması	511
4- PKK'nın Bölgesel Güç Odağı Haline Gelmesi.....	516
5- Kamuoyunda Çözüm Süreci Rahatsızlığı.....	517
F- ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	519
1- Siyasi Çözüm Önerileri.....	520
2- Sosyo-Ekonomik Çözüm Öneriler.....	526
3- Hukuki Çözüm Önerileri	533
4- Askeri Çözüm Önerileri	537
5- Basın ve Yayın İle İlgili Çözüm Önerileri.....	540
SONUÇ	545
EKLER	554

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADYÖD	: Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği
AHKO	: Anadolu Halk Kurtuluş Ordusu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ASALA	: Ermenistan Özgürlüğü İçin Ermeni Gizli Ordusu
ARGK	: Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BDG	: Birleşik Devrimci Güçleri
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CDA	: Critical Discourse Analysis (Eleştirel Söylem Analizi)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DDKO	: Devrimci Doğu Kültür Ocakları
DEP	: Demokrasi Partisi
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemeleri
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
Der.	: Derleyen
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
ERNK	: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi
ESA:	: Eleştirel Söylem Analizi(Critical Discourse Analysis-CDA)
ETA	: Ayrılıkçı Bask Örgütü (Euskadi Ta Askatasuna)
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
FDHC	: Filistin Demokratik Halk Cephesi
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GKK	: Geçici Köy Korucusu
GÖKK	: Gönüllü Köy Korucusu
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi

HEP	: Halkın Emeği Partisi
HPG	: Halk Savunma Gücü
HRK	: Kürdistan Kurtuluş Birliği
HÜ	: Hacettepe Üniversitesi
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fond)
IRA	: İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army)
IRB	: İrlanda Devrimci Kardeşliği (Irish Revolutionary Brotherhood)
İGH	: İç Güvenlik Harekâtı
İHA	: İnsansız Hava Aracı
İİC	: İran İslam Cumhuriyeti
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
KADEK	: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KDP	: Kürdistan Demokrat Partisi
KKK	: Kürdistan Demokratik Konfederalizmi
KCK	: Kürdistan Demokratik Toplum Birliği
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KONGRA-GEL	: Kürdistan Halk Kongresi
KUM	: Kürdistan Ulusal Meclisi
KUK	: Kürdistan Ulusal Kongresi
KYB	: Kürdistan Yurtseverler Birliği
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MK	: Merkez Komite
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı
NIT	: New Institutional Theory (Yeni Kurumsal Kuram)
NGO	: Hükümet Dışı Örgütler (Non Governmental Organizations)
TC	: Türkiye Cumhuriyeti Devleti
THKP-C	: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TKDP	: Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi
PAK	: Kürdistan Özgürlük Partisi
PDA	: Proleter Devrimci Aydınlık
PJA	: Özgür Kadın Hareketi

PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PKK–Vejin	: PKK-Diriliş
RAF	: Kızıl Ordu Fraksiyonu (Red Army Fraction)
RF	: Rusya Federasyonu
SKP	: Sürgünde Kürt Parlamentosu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ST	: Sivil Toplum Kuruluşları
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
YDK	: Demokratik Halk Birlikleri
YJA-STAR	: Star Özgür Kadın Birlikleri
YY	: Yayınevi Yok
YYY	: Yayın Yeri Yok
YTY	: Yayın Tarihi Yok

BİBLİYOGRAFYA

A- SÜRELİ YAYINLAR

1. Gazeteler

Akşam

Chicago Daily Tribune

Cumhuriyet

Dünya

Habertürk

Hakimiyet-i Milliye,

Hürriyet

Los Angeles Times

Milliyet

Özgür Gündem

Radikal

Star Gazetesi

Sözcü

Tercüman

Türkiye Gazetesi

The New York Times

The Washington Post

Ulus

Vatan

Yeni Asır

Yeni Asya

Yeni Çağ

2-DERGİLER

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Annual Review of Sociology

ASAM Stratejik Analiz Dergisi

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

Atatürk Yolu Dergisi

Avrasya Dosyası

Belleten

COE-DAT Defense Against Terrorism Review

Current History

Ethics

Fırat University Journal of Social Science

Hukuki Perspektifler Dergisi

Indian Council of Social Science Research

International Criminal Law

Özgür Halk Dergisi

Strateji Dergisi

Stratejik Analiz

Sterke Ciwan Dergisi

Tarih ve Toplum

Terrorism and Political Violence

Toplumsal Tarih

Türk Dünyası Araştırmaları

Türk Kültürü

B- ESERLER

1- ANSİKLOPEDİ VE SÖZLÜKLER

Ansiklopedik Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü, Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara, 1993.

Black's Law Dictionary, “terrorism”, (Der: Bryan A Garner) West Group Publish, ABD, 1999.

Britannica, “Terörizm”, XVII, Hürriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1998.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, “terörizm”, XXII, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1986.

İslam Ansiklopedisi, VI, MEB Yayınları, İstanbul, 1997.

Merriam-Webster's Dictionary of Law, “Terrorism”, Merriam-Webster Publish, Philippines, 1996.

Meydan Larousse, “Terörizm”, XII, Sabah Yayınları, İstanbul, 1993.

Oxford Ansiklopedik Sözlük (Sabah Armağanı), “Terör” başlığı, IV, Sabah Yayınları, İstanbul, 1990.

Temel Britannica, “Terörizm”, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

Türkler Ansiklopedisi, XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

2- KİTAPLAR

ACAR, Urhal ve ACAR, Ünal, **Devlet, Güvenlik, İstihbarat-Terörizm**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

AEGLETON, William, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti, 1946**, (Çev: M. Emin Bozarslan), Koral Yayınları, İstanbul, 1990.

AHMEDİ, Hamid, **İran: Ulusal Kimlik İnşası**, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.

AKBULUT, İlhan, **Devlet Terörizmi ve Ülke Bölücülüğü**, Elif Kitap Yayınevi, İstanbul, 1988.

ALAKOM, Rohat, **Hoybun Örgütü ve Ağrı Ayaklanması**, Avesta Yayınları, İstanbul, 1998.

ALKAN, Necati, **Gençlik ve Terörizm**, TEMUH Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

-----, **Söz Bitmeden, Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri**, III. Baskı, USAK Yayınları, Ankara, 2009.

- ALP, Tekin, **Kemalizm**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1936.
- ALYILMAZ, Cengiz, **(Kök)Türk Harfli Yazıtların İzinde**, Karam Yayınları, Ankara, 2007.
- ALTUĞ, Yılmaz, **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995.
- , **Etnik Ayrımcılık**, Vadi Yayınları, Ankara, 1994.
- AKBULUT, İlhan, **Devlet Terörizmi ve Ülke Bölücülüğü**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1988.
- AKGÜL, Suat, **YakınTarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1992.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, **Güneydoğu Meselesi ve Çözüm Yolları**, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.
- AKKURT, Mutlu, **PKK Terör Örgütünün Gençlik Yapılanması**, IQ Yayınları, İstanbul, 2010.
- AKYOL, Mustafa, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek, Yanlış Giden Neydi Bundan Sonra Nereye**, Doğan Kitap, İstanbul, 2006.
- AMEDİ, Botan, **Kürtler ve Kürdistan Tarihi**, Fırat Dicle Yayınları, İstanbul, 1991.
- ANDREWS, Peter Alford, **Türkiye’de Etnik Gruplar**, Ant Yayınları, İstanbul, 1992.
- ANTER, Musa, **Hatıralarım**, Avesta Yayınları, İstanbul, 1991.
- ARAT, Reşit Rahmeti, **Kutadgu Bilig**, III, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1979.
- ARFA, Hasan, **Kürtlerin Kısa Bir Tarihi**, (Çev: TRT Dış Haberler Müdürlüğü), Çivi Yazıları Yayınları, İstanbul, 1998.
- ARIBOĞAN, Deniz Ülke, **Terör, Korku Hali: Tarihin Sonundan Barışın Sonuna**, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1983.
- ARSAVA, Ayşe Füsün, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983.
- ARSLAN, Faruk, **Kürt Diyarının Bilinmeyen Saklı Tarihi: Biladı Ekrad Kürdistan**, Öteki Adam Yayınları, İstanbul, 2013.
- ARSLAN, Tekin, **Son İsyan**, Elips Yayınları, Ankara, 2004.
- ARVASI, S. Ahmet, **Doğu Anadolu Gerçeği**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988.
- ASLAN, Cahit, **Birey Toplum Devlet Kavramlaştırma ve Ara Değişken Olarak Etnisite**, Karahan Kitapevi, Adana, 2004,
- ATATÜRK, M. Kemal, **Nutuk**, III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.

- ATTAR, Rıza Şeyh, **Kürtler: Bölgesel ve Bölge Dışı Güçler**, (Çev: Alptekin Dursunoğlu), Anka Yayınları, İstanbul, 2008.
- AYBARS, Ergün, **Yakın Tarihimize Anadolu Ayaklanmaları**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.
- , **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Kercan Kitabevi, İzmir, 1998.
- AYDIN, Ahmet, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, Kitap Yayın, Ankara, 1992.
- AYDIN, Suavi, **Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği**, Öteki Yayınevi, İstanbul, 1998.
- BAKSİ, Mahmut, **Roma Yürüyüşü**, Aram Yayınları, İstanbul, 2000.
- BAL, İdris ve ÇUFALI, Mustafa, **Dünden Bugüne Türk – Ermeni İlişkileri**, Lalezar Yayınevi, Ankara, 2006.
- BALLI, Rafet, **Kürt Dosyası**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993.
- BAROŞ, Vedat, **Kürdistan**, Vatan Cephesinin Halk Meclisi Neşriyatı, Sofya, 1964.
- BASİL, Nikitin, **Kürtler; Sosyolojik ve Tarihi İnceleme**, Deng Yayınları, İstanbul, 1976.
- BASSİOUNİ, Cherif M, **International Terrorism; International Criminal Law**, Transnational Publishers, New York, 1999.
- BAŞBUĞ, Hayri, **İki Türk Boyu Zaza Ve Kurmanclar**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984.
- , **Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984.
- BAŞEREN, Sertaç H., *“Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm”*, **Dünyada ve Türkiye’de Terör Konferansı Ekonomik ve Sosyal Yapıya Yansımaları**, Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 2002.
- , **Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme, Terörizm İncelemeleri, Teori, Örgütler, Olaylar**, (Ed: Ü. Özdağ ve O. Öztürk), ASAM Yayınları, Ankara, 2000.
- BATUR, D.Ahsen, **Kürdoloji Yalanları**, Selenge Yayınları, İstanbul, 2011.
- BAYRAKTAR, Bayram, ERTÜRK, Türker ve AKBULUT, Emre , **Çağdaş Türkiye Tarihi**, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 2002.
- BAYTOK, Taner, **İngiliz Kaynaklarında Türk Kurtuluş Savaşı**, Başnur Matbaası, Ankara, 1970.
- BENDER, Cemşid, **Kürt Tarih ve Uygarlığı**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.
- BEŞE, Ertan, **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002.
- BEŞİKÇİ, İsmail, **Doğu Anadolu’nun Düzeni Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller**, Yurt Yayınevi, Ankara, 1992.
- , **Kürtlerin Mecburi İskanı**, Komal Yayınları, İstanbul, 1977.

- BİLA, Fikret, **Satranç, Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2004.
- BİLGİN, Ayhan, **Kürt Sorununa Çözüm Önerileri**, Kalkedon Yayınevi, İstanbul, 2009.
- BİRAND, Mehmet Ali, **Apo ve PKK**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1992.
- Bir Kürt Devrimcisi Edip Karahan'ın Anısına**, Komal Yayınları, İstanbul, 1977.
- Birleşik Cephelelerin Rolü ve Önemi, **Sofya Uluslararası Sempozyumu 1978**, Konuk Yayınları, İstanbul, 1979.
- BOİS, T., MİNORSKY V., KENZİE, D.N.Mac, **Kürtler ve Kürdistan**, (Çev: Kamuran Fıratlı), Doz Basım, İstanbul, 1996.
- BOZARSLAN, Hamit, "Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Hareketi, 1889-2000" **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, (Ed: Tanıl Bora-Murat Gültekingil), İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- BOZDAĞ, Muhammed, **Türkiye' de Siyasi Parti Kapatma Laiklik Bölücülük Sorunu**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.
- BULAÇ, Ali, **Ortadoğu'dan İttihad-ı İslam'a**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014.
- , **Ortadoğu'dan İttihad-ı İslam'a II**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014.
- BULUT, Faik, **Dar Üçgende Üç İsyân, Kürdistan'da Etnik Çatışmalar**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1992.
- , **Türk Basımında Kürtler**, Melsa Yayınları, İstanbul, 1992.
- BURAN, Ahmet, ÇAK, Berna Yüksel, **Türkiye'de Diller ve Etnik Gruplar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.
- BURKAY, Kemal, **Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan I**, Deng Yayınları, İstanbul, 2008.
- , **Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan Coğrafya Tarih Edebiyat**, Deng Yayınları, İstanbul, 1997.
- BUZOĞLU, M. Hüseyin, **Körfez Savaşı ve PKK**, Strateji Yayınları, Ankara, 1997.
- BROWN, Doug, **Terörizm ve Terörizmle Mücadele**, (Çev: Lütfi Tomuş), EGM Yayınevi, Ankara, 2004.
- BRUİNESSEN, Martin Van, **Ağa, Şeyh, Devlet**, (Çev: Banu Yalkut), İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- , **Kürtlük Türklük Alevilik-Etnik ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri**, (Çev: Hakan Yurdakul), İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- , **Kürdistan Üzerine Yazılar**, (Çev: Bülent Peker), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

- , **Osmanlıcılıktan Ayrılıkçığa, Şeyh Sait Ayaklanmasının Dini ve Etnik Arka Planı**, (Çev: Nevzat Kıracı), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- CANGIZBAY, Kadir, **Globalleşirme Terörü**, Odak Yayınları, Ankara, 2003.
- , **Celal Bayar'ın Şark Raporu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009.
- CELİL, Celile, **XIX. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunda Kürtler**, Özge Yayınları, Ankara, 1992.
- CEM, İsmail, **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, Can Yayınları, İstanbul, 2002.
- Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi**, (Y.y.), Şam, 1987.
- CHOMSKY, Noam, "*International Terrorism: Image and Reality*", (Der: Alexsander, George), **Western State Terrorism**, South End Press, New York, 1991.
- CHRİS, Kutschera, **Kürt Ulusal Hareketi**, (Çev: Fikret Başkaya), II. Baskı, Avesta Yayınları, İstanbul, 2013.
- COMBS, C. Cindy, **Terrorism in the Twenty - First Century**, New Jersey, Prentice Hall Inc. Publisher, New Jersey, 1997.
- CONNOR, Walker, **Ethnonationalism: The Quest For Understanding**, Princeton Press, Princeton, 1994.
- ÇAY, Abdulhaluk M., **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, Turan Kültür Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.
- , "*Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu Aşiretlerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapıları ve Bölücülük Meselesi*", **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar III**, Boğaziçi Yayınları, Ankara, 1992.
- ÇEŞME, Ahmet, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekât ve PKK**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- ÇETİNER, Selahattin, **Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, Mehrnetçik Vakfı Yayınları, Ankara, 2005.
- , **Politik Psikoloji**, Dost Kitabevi, Ankara, 2009.
- ÇEVİK, Abdülkadir ve CEYHUN, Birsen, **Politik Psikoloji Serisi 1: 'Psikopolitik Yönden Kimlik Gelişimi ve Etnik Terörizm'**, Medikomat Basım Yayın, Ankara, 1995.
- ÇEVİK, Halis, **Kadim Toprakların Trajedisi Uluslararası Politikada Ortadoğu**, İkia Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- ÇINAR, Bekir, **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, Şam Yayınları, Ankara, 1997.
- ÇİTLİOĞLU, Ercan, **Gri Tehdit: Terörizm**, Çağ Yayınları, Ankara, 2008.
- ÇOŞKUN, Atılgan, **Emperyalist Devletlerin Doğu Anadolu Politikası ve Aşiret Süvari Alayları**, Sahra Kitabevi, Ankara, 2004.

- ÇÖHCE, Salim, **Türk Tarihine Giriş**, Baskırçağ Matbaa, Elazığ, 1995.
- DAĞLI, Faysal, **Birakuji Kürtlerin İç Savaşı**, Belge Yayınları, İstanbul, 1994.
- DEMİREL, Emin, **Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmaları**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- , **Terör**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- DERSİMİ, M.Nuri, **Kürdistan Tarihinde Dersim**, (Çev: Hamit Ertaş), Zel Yayınevi, İstanbul, 1994.
- Dış basında Med TV**, (Yay: Başbakanlık), Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1999.
- DİLMAÇ, Sabri, **Terörizm Sorunu ve Türkiye**, EGM Yayınevi, Ankara, 1997.
- DOĞAN, İsmail, **Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar**, Pagem Akademi Yayınları, Ankara, 2008.
- DOWALL, David Mc, **Kürtlerin Modern Tarihi**, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- , A Minority Rights Group Report, **The Kurds**, (Ed: David Mc Dowall), Minority Rights Publish, UK, 1991.
- DURSUNOĞLU, Cevat, **Milli Mücadelede Erzurum**, Ziraat Bankası Yayınları, Ankara, 1946.
- DÜZEL, Neşe, **Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde: Kürtler Konuşuyor**, Selis Kitapları, İstanbul, 2012.
- DÜZGÖREN, Koray, **Kürt Çıkmazı**, V Yayınları, Ankara, 1994.
- ELLER, Jack David, **From Culture to Ethnicity to Conflict**, University of Michigan Press, Michigan, 1990.
- ENGELS, Frederich, **Anti - Dühring**, (Çev: Kenan Somer), Sol Yayın, Ankara, 1975.
- ENGLISH, Richard, **Terrorism How to Respond**, Oxford University Press, Oxford, 2009.
- ENTESSAR, Nader, **Kurdish Ethnonationalism**, Lynne Rienner Publishers, London, 1992.
- ERER, Tekin, **Kürtçülük Meselesi**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994.
- ERGİL, Doğu, **Türkiye’de Terör ve Şiddet**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980.
- , **Kürt Raporu Güvenlik Politikalarından Kürt Siyasetine**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- ERİKSEN, Thomas H., *“Ethnicity, Race, Class And Nation”*, (Ed: John Hutchinson ve Anthony D. Smith), **Ethnicity**, Oxford, 1996.
- ERİM, Nihat, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, I, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1953.
- ERKAL, Mustafa E, **İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.
- , **Sosyoloji**, Der Yayınları, İstanbul, 1995.

- ERÖZ, Mehmet, **Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma**, Baylan Matbaası, Ankara, 1973.
- , **Türk Kültürünün Alt Kültür Unsurlarından Kürtler**, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 1992.
- ERSANLI, Büşra, ÖZDOĞAN GÖKSU, Günay, UÇARLAR, Nesrin, **Türkiye Siyasetinde Kürtler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- ERSEVER, Ahmet Cem, **Kürtler, PKK ve Öcalan**, Kıyap Yayın, Ankara, 1993.
- ETZONİ, Amitai, **Modern Organizations**, Free Press, New York, 1964.
- , **Faşizme Karşı Mücadelede Birleşik Cephe Üzerine**, (Y.y.), Almanya, 1982.
- FIRAT, M. Şerif, **Doğu illeri ve Varto Tarihi**, Kamer Yayınları, İstanbul, 1988.
- FULLER, Graham E. ve BARKEY, Henri J., **Türkiye'nin Kürt Meselesi**, (Çev: H. Kaya), Profil Yayınları, İstanbul, 2011.
- FREEMEN, Charles, **Terrorism**, Charles Published, London, 1986.
- FRİTZ, **Kürtlerin Tarihi**, (Çev: Sinan Şanlıer), Hasat Yayınları, İstanbul, 1992.
- GANOR, Boaz, **The Counter-Terrorism Puzzle**, Transaction Publishers, New Brunswick, 2005.
- GARDNER, Hall, **American Global Strategy and the War on Terrorism**, Antony Rowe Publisher, Büyük Britanya, 2007.
- GARRY, John Mc, O'LEARY, Brendan, **The Politics of Ethnic Conflict Regulation**, Routledge Publisher, New York, 1993.
- Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları I ve II**, (Haz: Genelkurmay), Kaynak Yayınları, İstanbul, 1992.
- GERÇEK, Hüseyin H., **Bölücü Terör Örgütleri**, Terörle Mücadele Hizmetleri Kurs Notları, Terörle Mücadele Harekât Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- GİAP, Vo Nguyen, **Vietnam Ulusal Kurtuluş Savaşı, Marksizm ve Gerilla Savaşı**, Belge Yayınları, Ankara, 1974.
- GİRİTLİ, İsmet, **Kürt Türklerinin Gerçeği**, Yeni Forum Yayınları, İstanbul, 1989.
- GOLOĞLU, Mahmut, **Devrimler ve Tepkileri, 1924-1930**, Başnur Matbaası, Ankara, 1972.
- GÖÇMEN, Muammer, **İsviçre'de Jön Türk Basını ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri**, Muammer Göçmen Kitabevi, İstanbul, 1995.
- GÖLDAŞ, İsmail, **Kürdistan Teali Cemiyeti**, Doz Yayınları, İstanbul, 1991.
- GÖKA, Erol, **İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler**, Aşina Kitaplar, Ankara, 2006.

- GÖKALP, Ziya, **Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler**, (Haz: Şevket Beysanoğlu), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1992.
- GÖKTAŞ, Hıdır, **Kürtler; İsyân-Tenkil**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- GÖKTÜRK Hilmi, **Anadolu'da Oğuz Boyları, Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü, II**, Türk Dünyası Yayınları, İstanbul, 1976.
- , **Kürtlerin Soy Kütüğü ve Boy Tarihi**, Türk Dünyası Yayınları, İstanbul, 1979.
- GÖZLER, Kemal, **Devletin Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayınevi, Bursa, 2009.
- GUEVARA, Ernesto Che, **Askeri Yazılar**, X.Bölüm “*Bir Kurtuluş Hareketi Ordusunun Yapısı*”, Eriş Yayınları, İstanbul, 1966.
- GUİSEPPE, Campanile, R.P. **Kürdistan Tarihi**, (Çev: Heval Bucak), Avesta Yayınları, İstanbul, 2009.
- Güneydoğu Anadolu'nun Tarihi Kültürel Ekonomik Jeo-Politik ve Sosyal Durumu**, Türk Ocakları Yayınları, Ankara, 1992.
- GÜRBÜZ, Macit, **Kürtleşen Türkler**, Selenge Yayınları, İstanbul, 2007.
- GÜRSES, Emin, **Ayrılkçı Terörün Anatomisi**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- GÜRSES, İbrahim Etem, **Kürtçülük Gerçeği**, Komen Yayınları, Ankara, 1977.
- GÜVENÇ, Bozkurt, **Türk Kimliği**, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.
- GRABİLL Joseph L., **Protestant Diplomacy and the Near East, Missionary Influence on American Policy (1810-1927)**, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1971.
- HALLI Reşat, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1972.
- HANIOĞLU, M. Şükrü, **Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet Dönemi**, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1989.
- HATİPOĞLU, Ömer Vehbi, **Bir Başka Açıdan Kürt Sorunu**, Mesaj Yayın Dağıtım, Ankara, 1992.
- HAZIR, Hayati, **Siyasal Şiddet ve Terörizm**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.
- HEKİMOĞLU, Süleyman Özcan, **Kürt Tarihi: Aşiretler ve İsyânlar**, Akis Yayınları, İstanbul, 2009.
- HERODOTUS, **Herodot Tarihi**, (Çev: Müntekim Ökmen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.
- HOFFMAN, Bruce, **Inside Terrorism**, Columbia University Press, New York, 1998.
- HORGAN, John, **The Psychology of Terrorism**, Routledge Press, New York, 2005.

- IZADY, Mehrdad R., **Kürtler ; Bir El Kitabı**, (Çev: Cemal Atila), Doz Yayınları, İstanbul, 2004.
- İLHAN, Suat, **8'inci Kolordu Bölgesindeki İsyancılar**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1971.
- , **Terör: Neden Türkiye?**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002.
- İMSET, G. İsmet, **PKK Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı**, Turkish Daily News Yayınları, İstanbul, 1993.
- İNALCIK, Halil, **Osmanlı İmparatorluğu-Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler**, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- İNANÇ, Ünal, CAN, Polat, **İmralı'da Neler Oluyor Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara, 1999.
- İnsan Haklarının Korunması Alanında Uluslararası Temel Belgeler**, (Der: Tekin Akıllıoğlu), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995.
- İŞERİ, Reyhan, **Türkiye'de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği**, Bin Ofset Matbaa, Ankara, 2008.
- İYİGÜN, Nami Cem, **Türklerin Etnik, Kültürel ve Tarihi Kökleri**, Papillon Yayınevi, İstanbul, (Y.t.y.).
- JWAİDEH, Wadie, **Kürt Milliyetçiliği Tarihi Kökenleri ve Gelişimi**, (Çev: İsmail Çekem, Alper Duman), İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
- KALAFAT, Yaşar, **Şark Meselesi Işığında, Şeyh Said Olayı, Karakteri, Dönemindeki İç ve Dış Olaylar**, Boğaziçi Yayınları, Ankara, 1992.
- KAFESOĞLU, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003.
- KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber I**, TTK Yayınları, Ankara, 1988.
- KARABEKİR, Kazım, **Kürt Meselesi**, (Haz: Faruk Özerengin), TTK Yayınları, İstanbul, 2000.
- KARACA, Emin, **Ağrı Eteklerindeki Ateş Bir Kürt Ayaklanmasının Anatomisi**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- KAYA, Ali, **Başlangıcından Günümüze Dersim Tarihi**, Demos Yayınları, İstanbul, 2010.
- KAYABALI, İsmail, ARSLANOĞLU, Cemender, **Beş Nehir Çoruh Kürt Aras Dicle ve Fırat Boyunun Türklüğü**, I, Set-Ofset Matbaa, Ankara, 1990.
- KAŞGARLI, M. Aktok, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Uygarlığına Giriş**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984.
- KAŞGARLI, Mahmud, **Divan-ı Lügatit Türk**, I, (Haz: Besim Atalay), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1939.

- KELEŞ, Hamza, YÜKSEL Nuh Mete ve ŞALK Talat, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 26.4.1999 gün ve 1998/98 Esas No'lu İddianamesi**, III. Bölüm.
- KELEŞ, Ruşen ve ARTUN, Ünsal, **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, Ankara, 1982.
- KIRZIOĞLU, M.Fahrettin, **Kürtlerin Türklüğü**, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Talebe Derneği Yayınları, İstanbul, 1995.
- , **Dağistan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984.
- , **Her Yönüyle Türk Olan Kürtler**, Çalışkan Basımevi, Ankara, 1964.
- , **Kars Tarihi**, Işık Matbaası, İstanbul, 1953.
- KISACIK, Raşit, **Minareden Kandil'e PKK: Tarihi, Eylemleri, Stratejisi**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- KIŞLALI, Mehmet Ali, **Güneydoğu Düşük Yoğunluklu Çatışma**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1996.
- KİRİŞÇİ, Kemal, WINROW Gareth M., **Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi**, (Çev: Ahmet Fethi), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.
- KOCA, Hüseyin, **Yakın Tarihten Günümüze Hükûmetlerin Doğu-Güneydoğu Anadolu Politikaları**, Mikro Basın -Yayın, Konya, 1998.
- KOÇAOĞLU, Mehmet, **Parçalanmak İstenen Topraklar ve İstismar Edilmek İstenen İnsanlar**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995.
- , **Kongre Belgeleri**, II, PKK V. Kongresine Sunulan Eyalet Çalışma Raporları, (Y.y.), Şam, 1995.
- KOÇ, Hüseyin, **Hükümetlerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikaları**, Mikro Basın-Yayın, Konya, 1998.
- KOÇAŞ, M. Sadi, **Tarihte Ermeniler ve Türk Ermeni İlişkileri**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2000.
- , **Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1990.
- KODAMAN, Bayram, **Sultan II. Abdülhamit Devri Doğu Anadolu Politikası**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987.
- KOHN, Hans, **Idea Of Nationalism A Study in its Origins an Background**, Published by The Macmillan Company, Newyork, 2005.
- KOLOSKOV, Mikhail, **Fighters For The Faith? No, Hired Killers**, Novosti Press, Moscow, 1986.

- Kongre Belgeleri: PKK 5. Kongresine Sunulan Eyalet Çalışma Raporları**, (Y.y.), Şam, 1995.
- KORAY, Enver, **Türkiye'nin Çağdaşlaşma Sürecinde Tanzimat**, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1991.
- KOYLAN, Hasip, **Kürtler ve Şark İsyanları, I. Şeyh Said İsyanı**, İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara, 1946.
- KURAN, Ercüment, **Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1956.
- The Kurds and Kurdistan**, (Ed: Gerard Chailand), Zed Press, London, 1980.
- KUTLAY, Naci, **İttihat Terakki ve Kürtler**, Beybun Yayınları, Ankara, 1992.
- KUZU, Burhan, **Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1993.
- KÜÇÜK, Yalçın, **Kürtler Üzerine Tezler**, Dönem Yayınevi, İstanbul, 1990.
- Kürdistan Halk Kongresi Demokratik Kuruluş Belgeleri**, (Y.y.), İstanbul, 2003.
- Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu; KUKC- Program Taslağı**, (Y.y.), Almanya, 1982.
- Kürdistan'da Savaşan Halk Gerçeği ve Çalışma Kılavuzu**, (Y.y.), Şam, 1986.
- KÜRKÇÜOĞLU, Ömer, **Türk-İngiliz İlişkileri; 1919-1926**, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978.
- KREYENBROEK, Sperl, **Kürtler**, (Çev: Yavuz Alogan), Cep Kitapları Yayınları, İstanbul, 1992.
- KYMLICKA, Will, **Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- LAQUEUR, Walter, **Terrorism**, Brown and Company Publisher, Boston, 1987.
- , **The New Terrorism, Fanaticism and the Arms of Mass Destruction**, Oxford University Press, USA, 2000.
- , **No End to War, Terrorism in the Twenty-first Century**, Continuum Press, London, 2003.
- LAZAREV, M.S., MIHOYAN, Ş.X., **Kürdistan Tarihi**, (Çev: İbrahim Kale), Avesta Yayınları, İstanbul, 2007.
- LENİN, Vladimir İlyiç, **Devlet ve Devrim**, (Çev: Mehmet Kaya), Nobel Yayınları, İstanbul, 1976.
- , **Ne Yapmalı**, (Çev: Muzaffer Erdost), Sol Yayınları, İstanbul, 2004.

- , **Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı**, (Çev: Muzaffer Kabagil), Metis Yayınları, Ankara, 1987.
- , **Örgütlenme Üzerine**, (Çev: İsmail Yarkın), İnter Yayınları, İstanbul, 1988.
- LEWIS, Bernard, **Haşişiler**, (Çev: Ali Aktan), Sebil Yayinevi, İstanbul, 1995.
- MARCUS, Alica, **Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi**, (Çev: Ayten Alkan), İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- MARDEN, Charles F. "*Minorities in American Society 1952*" (Çev: Erhan Atiker, Der: Orhan Türkdoğan), **Etnik Sosyoloji**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.
- MARDİN, Şerif, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895 - 1908**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- , **Din ve İdeoloji**, 22. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- MARİGHELLA, Carlos, **Şehir Gerillası El Kitabı**, Işık Yayınları, İstanbul, 1992.
- MAALOUF, Amin, **Semerkant**, (Çev: Esin Talu Çelikkın), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
- MANGO, Andrew, **Türkiye'nin Terörle Savaşı**, (Çev: Orhan Azizoglu), Doğan Kitap, İstanbul, 2005.
- MEMİŞ, Ekrem, **Eskiçağ Türkiye Tarihi**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2003.
- MENTEŞAŞVİL, A.M., **Dünden Bugüne Kürtler**, (Çev: Ayşe Hacıhasanoğlu), Evrensel Basım, İstanbul, 2004.
- MESUT, Ahmet, **İngiliz Belgelerinde Kürdistan, 1918-1958**, Doz Yayınları, İstanbul, 1992.
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, **PKK Terör Örgütünün Tüzüğü, Kendi ifadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, No:3, MGK Yayınları, Ankara, 1994.
- MİLES, Raymond E. ve SNOW, Charles C., **Organization Strategy, Structure and Process**, McGraw Hill, New York, 1978.
- MİNORSKY, Vladimir, **Kürtler**, Koral Yayınları, İstanbul, 1992.
- MUMCU, Uğur, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, Tekin Yayinevi, İstanbul, 1994.
- NETANYAHU, Benzion, "*Terrorists and Freedom Fighters*", (Der: Natenyahu, Benjamin), **Terrorism How the West Can Win**, Farrar, Straus, Giroux Publisher, Newyork, 1986.
- NİKİTİN, Basil, **Kürtler; Sosyolojik ve Tarihi İnceleme**, Deng Yayınları, İstanbul, 1994.
- NOEL, Edward William Charles, **Binbaşı Noel'in Günlüğü, Kürdistan 1919**, (Çev: Bülent Birer), Avesta Yayınları, İstanbul, 1999.
- ONAY, Yaşar, **Etki Odaklı Terör**, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, 2009.

- OLSON, Robert, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, (Çev: Bülent Peker-Nevzat Kıraç), Özge Yayınevi, Ankara, 1992.
- ÖCALAN, Abdullah, **APO'cu Militan Kişilik 1**, Bilim ve Aydınlanma Yayınları, (Y.y.y.), 1994.
- , **Ayaklanma Taktiği Üzerine Tezler ve Görevlerimiz**, (Y.y.), Köln, 1992.
- , **Barışa Doğru 1, Roma Konuşmaları**, Aram Yayınları, İstanbul, 2000.
- , **Bir Halkı Savunmak**, Çetin Yayınları, İstanbul, 2004.
- , **Demokratik Uyarlık Manifestosu Birinci Kitap Kapitalist Uyarlık Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar Çağı**, Aram Yayıncılık, Diyarbakır, 2009.
- , **Demokratik Uyarlık Manifestosu İkinci Kitap Kapitalist Uyarlık Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar Çağı**, Aram Yayıncılık, Diyarbakır, 2009.
- , **Demokratik Uyarlık Manifestosu Üçüncü Kitap Ortadoğu'da Uyarlık Krizi ve Demokratik Uyarlık Çözümü**, Hawar Yayıncılık, Diyarbakır, 2011.
- , **Demokratik Uyarlık Manifestosu Dördüncü Kitap Ortadoğu'da Uyarlık Krizi ve Demokratik Uyarlık Çözümü**, Hawar Yayıncılık, Diyarbakır, 2011.
- , **Din Sorununa Devrimci Yaklaşım**, (Der: Ali Küçük), Melsa Yayınları, İstanbul, 1993.
- , **Faşizme ve Ulusal Baskı Sistemlerine Karşı Ortak Mücadelenin Sorunları**, (Y.y.), Almanya, 1982.
- , **Gerçeğin Dili ve Eylemi**, (Y.y.), Şam, 1996.
- , **Kürdistan Devriminin Yolu Manifestosu**, (Y.y.), Köln, 1992.
- , **Kürdistan'da Gerilla Gerçekliği Hareket ve Çalışma Kılavuzu**, (Y.y.), Şam, 1991.
- , **Kürdistan'da Halk Kahramanlığı**, (Y.y.), İstanbul, 2004.
- , **Kürt Sorununda Demokratik Çözüm Bildirgesi (Savunma)**, (Y.y.), İstanbul, 1999.
- , **Kürdistan'da İşbirlikçilik-İhanet ve Devrimci Direniş**, Zagros Yayınları, İstanbul, 1993.
- , **Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu**, (Y.y.), Almanya, 1982.
- , **Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi**, (Y.y.), Köln, 1992.
- , **Kürdistan'da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, Weşanen Serxwebun Yayınları, Köln, 1982.

- , **Nasıl savaşmalı ? Halk savaşı ve Ordulaşması Üzerine, I**, (Y.y.), Bilim Aydınlatma Yayınları, 1993.
- , **Politik Rapor PKK IV Kongresine Sunulan**, Zagros Yayınları, İstanbul, 1993.
- , **Örgütlenme Üzerine**, (Y.y.), Köln, 1982.
- , **Özgürlük Kazanacak, Kürt Sorununda Demokrasi ve Barış Manifestosu**, (Y.y.), İstanbul, 1999.
- , **Özgür İnsan Savunması**, Çetin Yayınları, İstanbul, 2003.
- , **Özgür Yaşamla Diyaloglar 1995-1998 Çözümlemeleri**, (Der: Nedim Esen), Çetin Yayınları, İstanbul, 2002.
- , **Parti Önderliğinin Çözümlemeleri**, (Y.y.), Şam, 1987.
- , **Sosyalizm ve Devrim Sorunları**, Melsa Yayınları, İstanbul, 1992.
- , **Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa; AİHM Savunmaları**, Mezopotamya Yayınları, Köln, 2001.
- , **19. Yüzyıldan Günümüze Kürdistan Gerçeği ve PKK Hareketi**, (Y.y.), Almanya, 1994.
- ÖNDER, Ali Tayyar, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2005.
- ÖKE, Mim Kemal, **Belgelerle Türk-İngiliz İlişkilerinde Musul ve Kürdistan Sorunu, 1918-1926**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992.
- , **İngiltere'nin Güneydoğu Anadolu siyaseti ve Binbaşı E. W. C. Noel'in faaliyetleri (1919)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988.
- ÖRGÜN, Faruk, **Küresel Terör**, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2001.
- ORTAYLI, İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.
- ÖZCAN, A. Nihat, **PKK-Tarihi İdeolojisi ve Yöntemleri**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları (ASAM), Ankara, 1999.
- ÖZCAN, Mehmet ve YARDIMCI, Serkan, **“Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele”, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler İçinde** (Der: İhsan Bal), Uluslararası Stratejik Araştırma Merkezi (USAK) Yayınları, Ankara, 2006.
- ÖZÇELİK, Osman, **Kürt Sorunu Demokratik Çözüm Önerileri**, Avesta Yayınları, İstanbul, 1996.
- ÖZDAĞ, Muzaffer, **Millet Birliğimiz Vatan Bütünlüğümüz Soydaş Toplumlardan Kürtler**, Erciyes Yayınları, Kayseri, 1992.
- ÖZDAĞ, Ümit, **Kuzey Irak ve PKK: Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayını Ankara, 1999.

- , **Türkiye’de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK**, Ok Yayıncılık, Ankara, 2005.
- , **PKK Terörü: Neden Bitmedi, Nasıl Biter?**, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2009.
- , **Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)**, Pegasus Yayınları, Ankara, 2007.
- ÖZDAĞ, Ümit ve ÖZTÜRK, Metin, **Terörizm İncelemeleri**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayını, Ankara, 2000.
- ÖZDEMİR, Ali Rıza, **101 Soruda Kürtler**, Altınpost Yayıncılık, Ankara, 2012.
- ÖZEN, Kavamettin, **Doğu Anadolu Bölgesi**, Özyürek Yayınevi, İstanbul, 1971.
- ÖZEY, Ramazan, **21’inci Asrın Ufkunda Türkiye**, Maarifet Yayınları, İstanbul, 1996.
- ÖZGÜREL, Avni, **Ayrılkçı Hareketler**, Altın Kitaplar, İstanbul, 2006.
- ÖZKAN, Tuncay, **Öcalan’ın Yakalanma Operasyonu**, Doğan Kitap, İstanbul, 2000.
- ÖZOĞLU, Hakan, **Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği (Kurdish Notables And The Ottoman State)**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.
- ÖZTUNA, Yılmaz, **Devletler ve Hanedanlar**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005.
- ÖZTÜRK, Mustafa, **16. yüzyılda Kilis Urfa Adıyaman ve Çevresinde Cemaatler Oymaklar**, Türk Ocakları Merkez İdare Heyeti Yayını, Elazığ, 2004.
- PAMUKÇU, Fahri, **Gıramere Zazaki**, TIJ Yayınevi, İstanbul, 2001.
- PAŞA, Şerif, **Bir Muhalifin Anıları-İttihat ve Terakki’ye Muhalefet**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1990.
- PİAO, Lin, **Yaşasın Halk Savaşının Zaferi**, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, İstanbul, 1978.
- PİLLAR, Paul, **Terrorism and U.S. Foreign Policy**, Donnellay and Sons Publisher, Virginia, 2001.
- PİRİM, Oktay, ÖRTÜLÜ, Süha, **Ömerli Köyünden İmralı’ya PKK 20 Yıllık Öyküsü**, III. Baskı, Boyut Kitapları, İstanbul, 1999.
- PKK**, (Haz. EGM), No. 62, II, EGM Yayınları, Ankara, 1999.
- POMERO, William J., **Marksizm ve Gerilla Savaşı**, Belge Yayınları, İstanbul, 1992.
- PFAFF, William, **The Wrath Of Nations: Civilization and the Furies of Nationalism**, Simon&Schuster, New York, 1991.
- REİNARES, Fernando *“Terrorism”*, Heitmeyer, (Der: Wilhelm ve Morgan, John), **International Handbook of Violence Research**, Kluwer Academic Puplichers, Hollanda, 2003.

- RİŞVANOĞLU, Mahmut, **Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm**, Türk Kültür Yayını, İstanbul, 1975.
- SAFA, Peyami, **Türk İnkılâbına Bakışlar**, 2. Baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1958,
- SANDIKLI, Atilla, ve KAYA, Erdem, **Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm**, (Ed: Atilla Sandıklı), “*Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*”, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2012.
- SARAY, Mehmet, **Türk - İran İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.
- SARGUT, A.Selami ve ÖZEN, Şükrü, **Örgüt Kuramları**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.
- SAYGIN, Selami, **Yeni Şark Meselesi**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2003.
- SCHMİD, Alex P., “*The Response Problem as a Definition Problem*”, **Western Responses to Terrorism**, (Der: Schmid, Alex P. ve Ronald D. Crelinsten), Frank Cass Publishers, New York, 2005.
- SEFEROĞLU, Şükrü, TÜRKÖZÜ, Kayave KEMAL, Halil, **Türklerin Kürt Boyu**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1982.
- SELVİ, Haluk, **Bir Ermeni Komitecinin İtirafları**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- SEKBAN, Şükrü Mehmet, **Kürt Meselesi**, Kon Yayınları, Ankara, 1979.
- SEVGİN, Nazmi, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Türk Beylikleri Osmanlı Belgeleri ile Kürt Türkleri Tarihi**, (Haz: Şükrü Kaya, Kaya Seferoğlu, Halil Kemal Türközü), Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1982.
- Siyasallaşma Çabaları Kapsamında PKK Faaliyetleri**, (Haz: EGM), EGM Yayınları, Ankara, 1999.
- SOMERSAN, Semra, **Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.
- SONYEL, Salahi R., **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II**, TTK Yayınları, Ankara, 1987.
- SOYARSLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998.
- SÖNMEZ, Mustafa, **Doğu Anadolu'nun Hikayesi Kürtler Ekonomik ve Sosyal Tarih**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 1992.
- SÜSLÜ, Azmi, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, Tanmak Yayınları, Ankara, 1993.
- STINCHOMBE, Arthur L., **Social Structure and Organizations**, University of Chicago Press, Chicago, 1965.
- ŞADİLLİLİ, Vedat, **Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, Kon Yayınları, Ankara, 1980.
- ŞAHİN, A.Güven, **Terörle Mücadele ve Polis**, Lazer Ofset, Ankara, 1994.
- ŞEHİRLİ, Y. Atilla, **Türkiye’de Bölücü Terör Hareketleri**, Burak Yayınları, İstanbul, 2000.

- ŞENER, Cemal, **Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar**, Etik Yayınları, İstanbul, 2004.
- ŞEREF Han, **Şerefname**, (Çev: Mehmet Emin Bozarslan), Ant Yayınları, İstanbul, 1971.
- ŞERİF Paşa, **Bir Muhalifin Anıları-İttihat ve Terakki’ye Muhâlafet**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1990.
- ŞİMŞİR, N. Bilal, **İngiliz Belgeleriyle Türkiye’de Kürt Sorunu 1924-1938; Şeyh Said, Ağrı ve Dersim Ayaklanmaları**, TTK Yayınevi, Ankara, 1991.
- , **Kürtçülük 1787-1923**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2010.
- , **Kürtçülük II, 1924-1999**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2011.
- TACAR, Pulat Y., **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.
- TAN, Altan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, Timaş Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- TANERİ, Aydın, **Türkistanlı Bir Türk Boyu Kürtler, Kürtlerin Kökeni: Siyasi, Sosyal ve Kültürel Hayatları**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1983.
- TANİLLİ, Server, **Dünyayı Değiştiren On Yıl, Fransız Devrimi Üstüne (1789-1799)**, Say Yayınları, Ankara, 1990.
- TARCAN, Haluk, **Ön-Türk Uygarlığı**, Töre Yayınevi, İstanbul, 2004.
- TAVAS, Taner, **“Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri”**, (Der: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk), **Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar**, ASAM Yayınları, Ankara, 2000.
- TEKİN, Aslan, **İmralı’daki Konuk**, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009.
- TOKER, Metin, **Şeyh Said İsyanı**, Akis Yayınları, Ankara, 1968.
- TOKLU, Vefa ve SÖNMEZ, Bahadır, **Uluslararası İlişkiler**, Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara, 1996.
- TOPAL, A. Hamdi, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, Beta Basım Yayımevi, İstanbul, 2005.
- TOPLU, Abdulhadi, **Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyandar Ayaklanmalar**, Ocak Yayınları, Ankara, 1997.
- TORİ, **Kürtlerin İlkçağ Tarihi**, Berfin Yayınları, İstanbul, 2000.
- , **Kürt Kültür Tarihi**, Berfin Yayınları, İstanbul, 1999.
- TÖRELİ, Türkmen, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, Türkiye Alim Kitapları, Almanya, 2015.
- TUNA, Osman Nedim, **Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi ilgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.
- TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler I**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984.
- TUNCAY, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması, 1923-1931**, Yurt Yayınları, Ankara, 1981.

- TUNG, Mao Çe-**Askeri Yazılar**, Sol Yayınevi, Ankara, 1976.
- TURAL, Sadık Kemal, **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, Ecdad Yayınevi, Ankara, 1998.
- TURAN, Mustafa, EKİNCİKLİ, Mustafa, ŞENEL, Şennur ve Diğerleri, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.
- TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.
- TÜLBENTÇİ, Feridun Fazıl, **Cumhuriyet Nasıl Kuruldu?**, Sel Yayınları, İstanbul, 1995.
- Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, VI, (Haz: Genelkurmay), T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Seri No:1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2014.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Etnik Sosyoloji**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.
- ,**Doğu ve Güneydoğu- Kabile-Aşiret Yapısı**, IQ Yayınları, İstanbul, 2005.
- ,**Güneydoğu Kimliği Aşiret Kültür İnsan**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998.
- ,**Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumsal Yapısı**, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2002.
- Terör Örgütü'nün Faaliyetleri**, (Haz: Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı), EGM Yayınları, Ankara, (Y.t.y.).
- Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler İçinde** (Der: İhsan Bal), USAK Yayınları, Ankara, 2006.
- TOLBERT, S. Pamela, ZUCKER, G. Lynne, **The Institutionalization of Institutional Theory**, (Y.y.), London, 1987.
- Türkiye'de Anarşi ve Terörün Gelişmesi, Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1982.
- Türkiye Gerçeğinde Kürtler ve PKK Terörü**, Türkiye Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.
- Türkiye ve Terörizm Raporu**, (Haz: Türkiye Barolar Birliği),Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006.
- TÖRELİ, Türkmen, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, Türkiye Alim Kitapları, Almanya, 2015.
- ULU, İsmail Mızı, **Merkezi Gafgaz'ın Etnik Tarihinin Köklerine Doğru**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.
- “Ülke İçi Parti 1'nci Konferansına Rapor”**, **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, (Haz: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği), MGK Yayınları, Ankara, 1994.
- UMAR, Bilge, **Türkiye Halkının Ortaçağ Tarihi Türkiye Türkleri Ulusunun Oluşması**, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1998.

- URHAL, Ömer ve ACAR, Ünal, **Devlet, Güvenlik, İstihbarat-Terörizm**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- USTA, Orhan, **Güneydoğuda Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti**, Siirt Valiliği Yayınları, Siirt, 2003.
- ÜNAL, İnanç ve POLAT, Can, **İmralı'da Neler Oluyor, Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara, 1999.
- VOLKAN, D. Vamik, **Körü Körüne İnanç: Kriz ve Terör Dönemlerinde Geniş Gruplar ve Liderleri**, (Çev: Özgür Karaçam), Okyanus Yayınları, İstanbul, 2009.
- , **Kanbağı: Etnik Gururdan Etnik Teröre**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- VOLKAN, Vamik D., **Blood Lines: From Ethnic Pride To Ethnic Terrorism**, Westview Publish, New York, 1997.
- YANIK, Celalettin, **Dünyada ve Türkiye'de Çokkültürlülük**, Sentez Yayınları, Bursa, 2013.
- YARAŞIR, Volkan, **Devrimin Gökkuşuğu**, Mephisto Yayınları, İstanbul, 2006.
- YAYLA, Atilla, **Terörizm Üzerine Yazılar**, Gündem Yayınları, Ankara, 1990.
- YAYMAN, Hüseyin, **Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası**, SETA Yayınları, Ankara, 2011.
- YAVUZ, Hakan, **Modernleşen Müslümanlar**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005.
- YETKİN, Murat, **Kürt Kapanı, Şam'dan İmralı'ya Öcalan**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.
- YILDIZ, Ahmet, **Ne Mutlu Türküm Diyebilene**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- YILMAZ, Aytekin, **Etnik Ayrımcılık, Türkiye, İngiltere, Fransa, İspanya**, Vadi Yayınları, Ankara, 1994.
- YILMAZ, Sait, Osman Akagündüz, **Kürtler Neden Devlet Kuramaz**, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2011.
- YILMAZ, Veli, **Anadolu'da Türk Varlığı ve Güneydoğu Olayları**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1993.
- YURTSEVER, Haluk, **Yükseliş ve Düşüş**, Yordam Kitap, İstanbul, 2008.
- ZAFER, Hamide, **Sosyolojik Boyutuyla Terör**, Beta Basım Yayınevi İstanbul, 1999.
- ZEKİ, Mehmet Emin, **Kürt ve Kürdistan Tarihi**, Kon Yayınları, İstanbul, 2005.
- ZEDONG, Mao, **Halk Savaşında Temel Taktikler**, (Çev: Fuat Sandıkçı), Koral Yayınları, İstanbul, 1975.
- ZUCKER, Lynne G., **Institutional Theory Of Organizations, Annual Review of Sociology**, Annual Reviews, New York, 1987.
- WEINBERG, Leonard ve EUBANK, William L., **What is Terrorism: The Roots of Terrorism**, Infobase Publishing, New York, 2006.

WILKINSON, Paul, **Terrorism and The Liberal State**, The Macmillan Press, Londra, 1977.

-----, “*Terör ve Terörizm: Kavramlar Özellikler ve Tipoloji*”, (Der: Cemal Güzel), **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

“*1989-1990 Botan İki Yıllık Eyalet Planlaması*”, **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, (Haz: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği), MGK Yayınları, Ankara, 1994.

3- YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA TEZLERİ

AKSİN, Selim, **Terörün Uluslararası Tanım Sorunu**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Türkiye Ortadoğu Amme Enstitüsü, Ankara, 2004.

AYDIN, Ayhan, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet’e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki İsyenlar**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1998.

AYDIN, Ebru, **Etnik Temelli Çatışmanın Çözümünde Müzakerenin Rolü: Türkiye’de Çözüm Süreci**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara, 2014.

AYDIN, Nurettin, **Türkiye’de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2014.

BALPINAR, Zafer, **İsrail’in Terörizm Algısı ve Mücadele Yöntemleri (1987 İntifadası Sonrasında)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

BULUT, Sedef, **Paris Konferansında Şerif Paşa'nın Faaliyetleri ve Doğu Anadolu Ahalisinin Durumu**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1998.

ÇAYCI, Sadi, **Düşük Yoğunlukta Çatışma**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.

DİLMAÇ, Sabri, **Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996.

DOĞAN, Gürkan, **İki Kutuplu Sistem Sonrasında Oluşan Uluslararası Sistem ve Terörizm-PKK Örneği**, Basılmamış Doktora Tezi, 9 Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007.

DURÇ, Safiye Ateş, **Türkiye’de Aşiret Siyaset İlişkisi: Metinan Aşireti Örneği**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

GÜNEY, Enis, **Cumhuriyet Türkiye’si Kürt Sorunu**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Üniversitesi, Bilecik, 2011.

GÜÇLÜER, Durmuş Eray, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının Değişimi ve Kurumsal Girişimci Olarak Hedeflerinin Sosyolojik Analizi**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

GÜVEN, Veli Fatih, **Türkiye'de Siyasi Kürtçülük Hareketleri**, Basılmamış Doktora Tezi, HÜ. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1999.

İŞİK, Mehmet, **Terör Örgütlerinin Bir Propaganda Aracı Olarak İnterneti Kullanması; Örnek Olay PKK Terör Örgütü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

KOÇAK, Nadir, **Kabile ve Din Olgusunun Doğu Anadolu'ya Yansımaları 1923-1938**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 2007.

KOÇOĞLU, Naci, **Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yürüttüğü Mücadele**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2004.

ÖZKAN, Kenan, **Türkiye-ABD İlişkileri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2006.

SELVİ, İsmail, **Countering State-Supported Terrorism: The PKK and Turkish Foreign Policy Towards The Middle East, Department of International Relations**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2003.

SEYREK, Nihat, **Terörizm ve Uluslararası Yönü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001.

ŞEKERBAY, Hakkı, **Kimlik Politikası, Milliyetçilik, Etnisite Bağlamında Avrupa'da Ayrılkçı Hareketler ve Avrupa Birliğine Olan Etkileri** Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2009.

TURAN, Günhan, **21. Yüzyılda Uluslararası Terörizmin Değişen Yüzü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

TÖRELİ, Türkmen, **PKK Terör Örgütü**, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2002.

URLU, Mustafa, **21. Yüzyılda PKK Terör Örgütünün Türkiye'de Kullandığı Propaganda Strateji ve Teknikleri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

4- HATIRALAR

İNÖNÜ, İsmet, **Hatıralar I**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.

-----, **Hatıralar II**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.

5- SEMPOZYUM VE KONGRE BİLDİRİLERİ

ARIBOĞAN, Deniz Ülke, “*Terörizme Karşı Kurumlar arası Koordinasyon ve İşbirliği İmkanları*”, **Küresel Terörizm ve Uluslar arası İşbirliği Sempozyumu**, Ankara (23-24 Mart 2006), Ankara, 2006, Genelkurmay Basımevi, s.101-126.

GÜVENİR, Osman “*Türkiye’de Terör ve Güvenlik Kuvvetlerinin Durumu*”, **Abdi İpekçi Semineri**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul, 1980, 35-60.

FERÇTİ, Franco, “*Terörizm Teorileri*”, **Uluslararası Terörizm Sempozyumu Bildirileri**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, (1984), s.200-225.

ORTAYLI, İlber, “*Dünyada ve Türkiye’de Tarihte Terör*”, **Dünyada ve Türkiye’de Terör Konferansı**, Ankara, (2002), s.1-26.

ÖZCAN, Nihat Ali, “*PKK Terör Örgütü ile Mücadele*”, **Küresel Terör Ve Türkiye Sempozyumu Bildiri Notları**, S.6, Ankara, (29 Mayıs 2002), s.82-112.

ÖZKÖK, Hilmi, “*Açılış Konuşması*”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**, Ankara, (23-24 Mart 2006), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s.x.

6- RAPORLAR VE TEBLİĞLER

“*Demokratik Açılım ve Toplumsal Algular*”, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, (Haz: Salih Akyürek), Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2011, s.1-36.

“*Çözüm Sürecine Toplumsal Bakış*”, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, Bilgesam Yayınları, Ankara, 2013, s.1-72.

GÜVEN, Veli Fatih, **Tunceli ve Çevresinde Yapılan İnceleme ve Araştırma Raporu**, Ankara, 1995, s.1-80.

“*Kürt Sorununun Çözümü için Demokratikleşme, Siyasi ve Sosyal Dayanışma Açılımı*,” **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2009, s.1-47.

“*Terörle Mücadele Stratejisi*”, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2011, s. 1-139.

Türkiye ve Terörizm Raporu, (Haz: Türkiye Barolar Birliği), TBB Yayınları, Ankara, 2006. s.1-627.

“*Türkiye’de Bağımsızlık ve Milliyetçilik Anlayışı*”, (Haz: Doç. Dr. Ayşegül Aydıngün), **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, Bilgesam Yayınları, (Y.y), (Y.t.y.), (s.1-24)

7- MAKALELER

- ALAKOM, Rohat, “1900’lerin Başında Kürt Örgütlenme Tarihi”, **Tarih ve Toplum**, XXXV, S. 205, (Ocak 2001), s.1-20.
- ARIBOĞAN, Deniz Ülke, “Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak”, **Karizma**, S:9, (Ocak-Şubat-Mart 2002), s.135-149.
- ATAMAN, Muhittin, “Milliyetçiliğin Dönüşümü: Eski ve Yeni Milliyetçilik”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.3, (2001-2), s.1-15.
- AYDINLI, Ersel ve WAXMAN, Dov, “A Dream become Nightmare? Turkey’s Entry Into the European Union”, **Current History**, vol. 100, no. 649. (2001), s.1-11.
- AYTEPE, Oğuz, “Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti”, **Toplumsal Tarih**, Ankara, S.174, (1998), s.1-18.
- BAHARÇİÇEK, Abdülkadir, “Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu” **Fırat University Journal of Social Science**, X, S.1, (2000), s.1-15.
- Bahçeşehir Üniversitesi Araştırma Raporu, **Türkiye’nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Etnik Ayrılkçı Terör Tehdidinin Analizi ve Irak’ın Kuzeyinde Bir Kürt Devleti Kurulmasına İlişkin bir Değerlendirme**, T.C. Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, (2008), s.1-24.
- BALCIOĞLU, Mustafa, “Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Bir Rus Komplosu: Şeyh Selim Ayaklanması”, **Türk Kültürü**, S.350, (Haziran 1992), s.330-363.
- BASSİOUNİ, Cherif M., “International Terrorism”, **International Criminal Law**, 2. Edition, Vol. I, Editor, C. Bassiouni, New York, (1999), s.700-771.
- BAŞEREN, Sertaç Hami, “Terrorism With Its Differentiating Aspects”, **COE-DAT Defense Against Terrorism Review**, S.1, (2008), s.1-28. *Mücadele Sorunu*”, **Fırat University Journal of Social Science**, X, S.1, (2000), s.1-15.
- BAYIK, Cemil, “Kadrolaşmak, İş yapmak ve Sorun Çözmektir”, **Özgür Halk Dergisi**, S.154, İstanbul, (2005), s.40-47.
- BEST, Steven ve J. NOCELLA Anthony,: “Defining Terrorism”, **Animal Liberation Philosophy and Policy Journal**, Volume 2, No. 1, (2004), s. 1 -18.
- BİLGİN, Vedat, “Açılımı Kimin İçin Tartışıyoruz?”, **Türkiye Günlüğü Dergisi**, S.99, (Güz 2009), s.1-18.
- BOWEN, John, “Ethnic Conflict”, **Current**, No. 389, (1997), s.16-21.
- CAYCI, Sadi, “BM Güvenlik Konseyi’nin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararlar”, **Stratejik Analiz**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınlar, Ankara, VI, Sayı:69, (Ocak 2006), s.67-68.

- CEVDET, Abdullah, “*İttihad Yolu*”, **Roj-u Kürd**, Aded 2, (6 Temmuz 1329), s.1-17.
- CLEMENS, Elizabeth, COOK James, “*Politics and Institutionalism: Explaining Durability and Change*”, **Annual Review of Sociology**, Arizona, (1999), s.100-140.
- ÇAY, Abdulhaluk M., “*Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu Aşiretlerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapıları ve Bölücülük Meselesi*”, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar III**, Boğaziçi Yayınları, Ankara, (1992), s.1-16.
- DÖNMEZER, Sulhi, “*Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafya Suçları*”, **Cogito (Şiddet)**, 6-7, Kış-Bahar, İstanbul, 2005, Yapı Kredi Yayınları, s.1-217.
- “*Dünya Terör ’ün Pençesinde*”, **Ulusal Strateji Dergisi**, S. 30, (Aralık 2002), s.1-27.
- ERDİN, Murat, “*Yeni Dünya Karmaşası*”, **Avrasya Dosyası Suriye Özel**, II, S.3, (1995), s.200-217.
- ERGİL, Doğu, “*Uluslararası Terörizm*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XLVII, S: 4, (Haziran-Aralık 1992), s.115-140.
- HOBBSAWM, Eric, “*Ethnicity and Nationalism in Europe Today*”, **Anthropology Today**, Vol. 8, No. 1, (Feb1992), s.1-40.
- HOFFMAN, Bruce, “*Old Madness, New Methods*”, **RAND Review**, Vol.22, No.2, (Winter 1998-1999), s.1-15.
- HOROWITZ, Irving Louis, “*Paradigms in Political Pyschology*”. **Journal of International Society of Political Psychology**, Vol 1, No:2, (1979), s.40- 61.
- KALAYCI, Hüseyin, “*Avrupa Birliği ve Mikro-Milliyetçilik*” **Stratejik Analiz**, S.73, Ankara, (2006), s.18-27.
- KAYMAZ, Nejat, “*Misak-ı Millî Üzerinde Yapılan Tartışmalar Hakkında*”, **VIII. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, (1977), s.1-14.
- KISHORE, Nand, “*International Terrorism, A New Kind of Conflict: A Study of Strategy and Tactics*”, **Indian Council of Social Science Research**, New Delhi, (1989), s.20-50.
- KOTAN, Orhan, “*Türkçe Düşünen Kürt Aydınları*”, **Realite**, S.21, (Aralık 1994), s.1-19.
- KURAN, Ercüment, “*Türkiye’de Kürt Meselesi*”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, S.79, İstanbul, (Ağustos, 1992), s.120-164.
- KURUBAŞ, Erol, “*Avrupa Birliği’nin Azınlıklara Yaklaşımı ve Avrupa Bütünleşmesine Etkileri*”, **Liberal Düşünce**, S.23, (Yaz 2001), s.123-130.
- “*Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) I. Kongre Kararlar*”, **Serxwebûn Dergisi**, S.245, (Mayıs 2002), s.1-50.
- LATTER, Richard, “*Demokrasilerde Terörle Mücadele*”, **Strateji Dergisi**, 95/2, (1995), s.150-174.

- LEVY, David, ve EGAN, Daniel, **A Neo-Gramscian Approach to Corporate Political Strategy**, **Journal of Management Studies**, S.40(4), (June 2003), s.803-810.
- MERARİ, Ariel, “*Terrorism as a Strategy of Insurgency*”, **Terrorism and Political Violence**, Vol. V, No. IV, (Winter 1993), s.213-251.
- MEYER, John and ROWAN, Brian, “*Institutionalized Organizations, Formal Structure as Myth and Ceremony*”, **The American Journal of Sociology**, S.83, (1977), s.347-348.
- ÖCALAN, Abdullah, “*V. Kongreye Sunulan Politik Rapor*”, **Weşanen Serxwebûn**, S. 73, Köln, (1995), s.1-30.
- , “*5. Kongreye Sunulan Politik Rapor*”, **Weşanen Serxwebûn**, S. 73, Köln, (1995), s.1-28.
- , “*Halk Savaşında Militan Kişilik*”, **Weşanen Serxwebûn**, S. 64, Köln, (Şubat 1994), s.250-276.
- “*Önderlik Gerçeği ve Demokratik Uygarlık Çizgisi Üzerine*”; **Serxwebûn Dergisi**, S.245, (8 Mayıs 2002), s.1-21.
- ÖZCAN, Nihat Ali, “*PKK’dan KADEK’e: Değişim mi Takiyye mi?*”, **ASAM Stratejik Analiz Dergisi**, S.25, Ankara, (Haziran 2002), s.1-13.
- ÖZKAYA, Yücel “*Atatürk Dönemi ve Atatürk İnkılapları*”, **Türkler**, XV, S.16, (2002) s.20-50.
- ÖZMEN, Hasan “*Kuzey Irak’ta Kürt Partileri Arasındaki İhtilafların Nedeni*”, **Avrasya Dosyası**, III, S.4, (İlkbahar 1996), s.40-65.
- ÖZDAĞ, Ümit, “*Kuzey Irak ve PKK*”, **Avrasya Dosyası**, ASAM Yayınları, Ankara (1996), s.80-90.
- “*PKK II. Ulusal Konferans Kararları*”, **Serxwebun Dergisi**, S.115, Köln, (Temmuz 1990), s.1-40.
- “*PKK Program ve Tüzüğü*”, **Serxwebûn Dergisi**, S. 71, Köln, (Nisan 1995), s.1-25.
- “*PKK IV. Ulusal Konferansından Değerlendirmeler ve Kararlar*”, **Serxwebûn Dergisi**, S. 174, Köln, Almanya, (Haziran 1996), s.12-20.
- “*PKK 5. Ulusal Konferans Kararları*”, **Serxwebûn Dergisi**, S. 196, Köln, (Nisan 1998), s.20-52.
- POST, Jerrold M., “*When Hatred Is Bred in the Bone: Psycho-Cultural Foundations of Contemporary Terrorism*”, **Journay of International Society of Political Psychology**, (2005), s.600-656.
- RADU, Michael, “*The Land of Many Crossroads: The Rise and Fall of the PKK*”, **Orbis**, XLV, S. 1, (2001), s.47-63.

SARINAY, Yusuf, “ *Hoybun Cemiyeti ve Türkiye’ye Karşı Faaliyetleri*”, Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu, **Atatürk Araştırma Merkezi**, S. 40, (Mart 1998) s.200- 217.

SEMERCİ, Bengi, “*Terörün Sınırlarını ve Nedenlerini Anlamada Psikiyatri*”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S.5, (Aralık 2005), s.40-86.

SIMILANSKY, Saul, “*Terrorism, Justification, and Illusion*”, **Ethics**, Vol. 114, (2004), s.790-805.

TAVLAŞ, Nezh, “*Terörü Tanımlamak*”, **Strateji Dergisi**, S.95/2, (1995), s.130-150.

TORUN, Abdullah, “*Siyasal Terörizm: Neden ve Sonuçları Üzerine Bir İnceleme*”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, III, S.1, (Ocak 2003), s.158-178.

VURMAY, Hatice Miray, “*Olümtül Doktrin: Teknolojik Terör*”, **Cumhuriyet Strateji**, S.5, (2004), 1-25.

YAYLA, Atilla “*Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve*”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, XLV, (1990), s.337-380.

YAMAÇ, Fatih, “*Siber Terörizm*”, **Polis Dergisi**, S.26, (2001), s. 1-29.

8- ELEKTRONİK BELGELER

ACER, Yücel, “*Terörizm Kavramı Açısından Ermeni Terörü ve Genel Nitelikleri*”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (UŞAK) Yayını<<http://www.usakgundem.com/makale.php?id=44>(Erişim Tarihi:12.5.2017).

Adalet Bakanlığı, TMK (Erişim) <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html>, (Erişim Tarihi: 5.10.2017).

ATALAY, Beşir, “*İçişleri Bakanı Atalay, Eit'te Terörizm'e Değindi*”, <http://www.haberler.com/utf-8-b-imsww4fesmwetevsxlagqk-2434973-haberi/> (Erişim Tarihi: 25. 12. 2017).

AKCAM, Bahadır K., ASAL, Victor, “The Dynamics of Ethnic Terrorism”, University ofAlbany,Sunny(Erişim)<http://www.systemdynamics.org/conferences/2005/proceed/papers/AKCAM225.pdf>, (Erişim Tarihi: 30. 12.2017).

BRAWLEY, Paul D., “Defining Terrorism”, Air Command and Staff College Air University, Alabama, 2006, (Erişim) http://www.afresearch.org/skins/rims/q_mod.../display.aspx?, (Erişim Tarihi: 1.1. 2017).

Encyclopedia Britannica, “*terrorism*”, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/588371/terrorism>, (Erişim Tarihi : 17.8.2017).

GANOR, Boaz, “*Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?*”
<http://www.ict.org.il/ResearchPublications/tabid/64/Articlsid/432/currentpage/1/Default.aspx>,
(Erişim Tarihi: 1.1.2017).

GANOR, Boaz, “*Defining Terrorism: Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?*” , Israeli Institute For Counter-Terrorism, [http:// www. ict. Org . il/ articles/ define.htm#importance](http://www.ict.org.il/articles/define.htm#importance), (Erişim Tarihi: 26.9.2017).

Güç Birliği Sivil Hareketi Web, (Erişim) [http://www. gucbirligi. info/ ermeni3/tehcir.htm](http://www.gucbirligi.info/ermeni3/tehcir.htm),
(Erişim Tarihi: 3.12.2017).

<http://www.afp.com> (Erişim Tarihi 29.11.2017).

http://arkeoloji.cukurova.edu.tr/Etkinlikler/H_Hauptmann/H_Hauptmann.asp.(Erişim Tarihi: 12. 1. 2017).

[http://www.belgenet.com /dava03html](http://www.belgenet.com/dava03html), (Erişim Tarihi. 3.4.2017).

<http://www.bibilgi.com/tugaylar> (Erişim Tarihi 20.3.2017).

<http://www.bydigi.net/ilginc-konular/71638-iranin-siyasallasma-sureci-ornek-teskil-eder-ve-gary-adams.html>, (Erişim Tarihi 17.2.2017).

<http://cetinyilmaz.wordpress.com/2009/11/03/uretim-nedir/>, (Erişim Tarihi 9.1.2017).

[http:// dunyadinleri. com/ batinilik.html](http://dunyadinleri.com/batinilik.html) ve [http://tr. wikipedia.org/ wiki/Hasan_Sabbah](http://tr.wikipedia.org/wiki/Hasan_Sabbah)(Erişim Tarihi:12.11.2017)

<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1997/07/28>, (Erişim Tarihi: 19.4.2017).

<http://haber.mynet.com/detay/politika/osman-baydemir-istifa-etti-mi/542914>.(Erişim Tarihi: 24. 11.2017).

http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=226621&page=2, (Erişim Tarihi: 3.1.2017).

<http://www.kozonline.org/arsiv/.htm>. (Erişim Tarihi: 10.4.2017).

[http://muhasebeturk.org/ecopedia/407-u-2/3668- uretim- nedir- ne- demek- anlami tanimi. html](http://muhasebeturk.org/ecopedia/407-u-2/3668-uretim-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html) ,
(Erişim Tarihi: 5.1.2017).

[http://www.medyafaresi.com/haber/52027/guncel-ocalan-baydemir-i-defterden-sildi iste-sir-gibi-saklanan-sozler.html](http://www.medyafaresi.com/haber/52027/guncel-ocalan-baydemir-i-defterden-sildi-iste-sir-gibi-saklanan-sozler.html). (Erişim Tarihi: 24.11.2017).

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25044949>, (Erişim Tarihi: 11.11.2017).

<http://w9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=163962> (Erişim Tarihi: 28.1.2017)

http://www.kurtuluscephesi.com/kurcep1/kc50_3.html, (Erişim Tarihi; 15.4.2017).

<http://www.pwdnerin.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=103>, Ümit Beyazdağ, “*Değişim mi? Fiyasko mu?*”, (Erişim Tarihi: 9.11.2017).

<http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=84>, (Erişim Tarihi: 11.11.2017).

<http://web.ogm.gov.tr/diger/yanginhareket/Sayfalar/istatistikler2.aspx>, (Erişim Tarihi: 20.3.2017).

<http://w9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=163962> (Erişim Tarihi: 28.1.2017).

www.tr.wikipedia.org/wiki/Yezidiler, Tori: Kürt Kültür Tarihi, (Erişim Tarihi: 5.7.2017).

HÜR Ayşe, “*Kürt Meselesinde PKK’nın İşlevi Neydi*”, başlıklı makale, <http://forum.memurlar.net/konu/949341/>, (Erişim Tarihi: 25.6.2017).

PKK’nın Akdeniz ve Karadeniz bölgelerine yönelik açılım gayretleri ve faaliyetleri, http://www.kurtuluscephesi.com/kurcep1/kc50_3.html, (Erişim Tarihi 15.4.2017).

POLAND, James M., “What is Terrorism?”, <http://www.lessonplanspage.com/SSInfoDiscActivity-WhatIsTerrorism912.htm>, (Erişim Tarihi: 2.3.2017).

Öcalan Davası, İddianame, II. Bölüm, http://www.belgenet.com/dava/dava_03.html, (Erişim Tarihi: 5.5.2017).

Osman Baydemir’in açıklamaları; <http://haber.mynet.com/detay/politika/osman-baydemir-istifa-etti-mi/542914>. (Erişim Tarihi: 24.11.2017).

ÖZDAŞ, Oğuz, “*Tamil Kaplanları ve Terörle Mücadele*”, Turksam, Erişim) <http://www.turksam.org/tr/a1929.html>, (Erişim Tarihi 9.3.2017).

Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Vakfı Açılış Konuşması, 17 Kasım 2001 <<http://www.basin.adalet.gov.tr/b74.htm>, (Erişim Tarihi: 14.08.2017).

Şemdin Sakık’ın 19 ve 20 Ocak 2010’da NTV televizyonuna yaptığı konuşma. <http://www.ntvmsnbc.com/id8/25044949>, (Erişim Tarihi: 11.11.2017).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/>, (Erişim Tarihi: 16.11.2017).

Tdk.gov.tr., “*terörizm*”, <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=terörizm>, (Erişim Tarihi: 15. 2. 2017).

The American Heritage Dictionary of the English Language, “*Terörizm*”, [http:// education.yahoo.com/ reference/dictionary/?s=terrorism](http://education.yahoo.com/reference/dictionary/?s=terrorism), (Erişim Tarihi: 17.08.2017).

Teröre 'Avrupa' Tanımı, ([http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno= 183378](http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=183378)), (Erişim Tarihi: 23.5.2017).

Terörle Mücadele ve Hareket Dairesi Başkanlığı,(Erişim)[http:// www. egm. gov.tr/ temuh/terorizm1.html](http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm1.html), (Erişim Tarihi: 5.10.2017).

TÜRK, Hikmet Sami, “*Uluslararası Terörün Siyasi, Askeri ve Hukuki Boyutları*”, Türkiye <http://dunyadinleri.com/batinilik.html> ve [http://tr. wikipedia.org/ wiki/Hasan_Sabbah](http://tr.wikipedia.org/wiki/Hasan_Sabbah) United Nations Web, (Erişim) <http://www.un.org/millennium/law/iv-1.htm>, (Erişim Tarihi: 3.12.2017).

United States Holocaust Memorial Museum, Holokost Ansiklopedisi,(Erişim) <http://www.ushmm.org/wlc/tr/article.php7ModuleId>, (Erişim Tarihi: 3.12.2017).

Ümit Özdağ, AKP'nin PKK'ya Son Tavizleri, Milli Güvenlik ve Dış Politika Araştırmaları Merkezi,<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi>, (Erişim Tarihi, 30.10.2017).

Vadinin senaristi Sakık ile kapıştı, 6.10.2010, Gazeteciler.com, [http://www. gazeteciler.com/medya-kosesi/ vadinin- senaristi-sakik-ile-kapisti-23557h.html](http://www.gazeteciler.com/medya-kosesi/vadinin-senaristi-sakik-ile-kapisti-23557h.html), (Erişim Tarihi:21.4.2017).

Vietnam Komünist Partisi [http://tr.wikipedia.org/wiki/ Vietnam Komünist Partisi](http://tr.wikipedia.org/wiki/Vietnam_Komünist_Partisi), (Erişim Tarihi: 2.3.2017).

GİRİŞ

Emperyalist devletler siyasi, sosyal ve özellikle ekonomik çıkar sağlamak amacıyla sömürgecilik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bunun için dünyanın çeşitli yerlerine resmi ve gayri resmi görevliler göndermişlerdir. Bu görevliler, “*mazlum milletlerden*” ayrıcalıklar temin etmek, başka bir ifadeyle “*kapitülasyonlar*” sağlamak için çeşitli yöntemlerle çalışmışlardır. Söz konusu çalışmaları yapacak bu görevliler, bölgede sömürgeciliğin bilimsel hazırlıklarını yapar, bölgenin coğrafyasını, dilini, dinini, mezhebini, demografik ve tarihini unsurlarını, sömürgecilerin kullanımına uygun olarak tasniflendirirdi. Başka bir ifadeyle “*kale içten fethedilerek*” sömürgeleşmenin önünü açarlardı.

Emperyalist devletler, aynı yöntemlerle Osmanlı Devletini de zayıflatmak ve dağılmasını sağlamak için “*Kürtler*” üzerinden kurguladıkları ayrılıkçı siyasalarını “*böl-parçala-yönet*” politikasıyla hayata geçirmişlerdir. Kürtçülüğün öncüleri yabancı gezginler, misyonerler ve konsoloslardır. Nitekim Vatikan, Kürtlerin Türklerden ayrı bir dil konuştuklarını, bu ayrı dilden yola çıkılarak Kürtlerin, Türklerden ayırabileceğini planlayarak, 1760’da misyonerlerini bu bölgede çalışma yapmakla görevlendirmiştir. Görevlendirilen misyonerlerden olan Maurizio Garzoni isimdeki Papaz, Diyarbakır’da Kürtler ile beraber on sekiz yıl yaşadktan sonra, 1787’de Roma’da “*Kürtçe Sözlük ve Gramer*” adındaki kitabını yayınlamıştır. Bu nedenle Ayrılıkçı Kürtler, ilk defa Kürtçe ile ilgili sözlük hazırlamasından dolayı Maurizio Garzoni’yi “*Kürdolojinin Babası*” olarak kabul etmiştir.¹ Osmanlı coğrafyasında bu sömürgecilik faaliyetler² “*Kürt*” ve “*Kürdistan*” isimlerinin siyasi dünyada tezahür etmesiyle sonuçlanmıştır. Bu bakımdan Kürtçülüğün ve Kürdoloji’nin kökeninin de sömürgecilikle beraber oluştuğunu söylemek yanlış sayılmayacaktır.³

Osmanlı Devleti’nin gerileme döneminden başlayarak özellikle Batı Avrupa’da Kürtler ile ilgili yayınlar ve eserler istikrarlı bir şekilde artmaya başlamış ve Tanzimat Dönemi’nin getirdiği serbestlik ortamından istifade eden Batılı devletler, Kürtler üzerinde ayrıştırıcı politikalar izlemeye devam etmiştir. Hatta bölgenin önemli aşiret reislerine ziyaretler yapılmıştır. Ayrıca çok sayıda konsolosluk görevlisi bölgede çalışmalar yapmak

¹ Bilal N. Şimşir, **Kürtçülük 1787-1923**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2010, s.46-47; Metin Atmaca, “*Kürdoloji’nin Dünü, Bugünü ve Yarını*”, **Radikal**, 11.5.2009, s.13.

² İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, bu tartışmanın bir unsuru olarak 19. yüzyıl tarihimiz için genel bir giriştir. (İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005, s.1-10.)

³ Mahmut Rişvanoğlu, **Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm**, Türk Kültür Yayınevi, İstanbul, 1975, s.22-23; Hamid Ahmedi, **İran: Ulusal Kimlik İnşası**, Küre Yayınları, İstanbul, 2009, s.478; B. N. Şimşir, **Kürtçülük 1787-1923**, s.46-47.

için görevlendirilmişti. Sömürgeci devletlerin politikasına uygun olarak yayınlar hazırlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda bölgedeki propagandanın altyapısı bu çalışmalarla tamamlanmıştır. Böylece Kürtlerle ilgili yapılan çalışmaların artmasıyla “*Kürdoloji*” adı verilen bir alan ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaları yapan kişilere de “*Kürdolog*” denilmiştir.⁴ Bu Kürdologların, Türk düşmanlığı altında birleşmesi ortak özellikleri arasındaydı. Örneğin; Boston’da 1810’da kurulan Amerikan Misyoner Örgütü, 1820’lerde Mora’da Yunan ayaklanmasının çıktığı günlerde İzmir’e birçok Amerikan misyonerini görevlendirmiştir. Bu misyonerlerden biri olan Levi Parsons, Türk düşmanlığını; “*Bu kudretli günah imparatorluğunu yıkmak ahdim olsun*”⁵ ifadeleriyle dile getirmekteydi.

“*İmparatorluğun en uzun yüzyılı*” Kürdoloji’nin ortaya çıktığı ve ivme kazandığı dönem olmuştur. Siyasi ilgi ve çıkarlarla her biri farklı menşei keşfedip ve “*müstakil kimlik*” icat etme peşinde olan araştırmacıların çalışmaları Milli Mücadele’den sonra da devam etmiştir. Bu çalışmalar ayrılıkçı bir devlet oluşturma çabaları içerisinde cereyan etmiştir. Nitekim 1938’de Brüksel’de gerçekleşen Uluslararası Doğu Bilimcileri XX. Kongresi’nde sunulan “*Kürtlerin Kökeni*” bildirisıyla ayrılıkçı çalışmalar zirveye ulaşmıştır. Ayrıca bu kongreye katılan ve Kürtler ile ilgili birçok yayınlara imza atan Vladimir Minorsky ise “*Modern Kürdoloji’nin Babası*” olarak adlandırılmıştır.⁶

Kürtlerin tarihi ve kökenleri hakkında başta oryantalist yazarlar olmak üzere misyonerler, konsoloslar ve ataşeler bu alanla ilgili ilk eserleri ortaya koymuşlardır. Ancak söz konusu yayınlarda bir milletin kökenine değil de temelde Kürtlerin yaşadığı coğrafya ve bu bölgede yaşamış bütün antik uygarlıkların tarihine atıf yapma yoluna gidilmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak bilimsel ve tarihsel metodoloji bir tarafa bırakılmıştır. Böylece “*Kürtlere köken ve ata bulma çabaları*” bu coğrafyada antik çağdan beri kim yaşamışsa hepsini Kürtlerin ataları olarak kabul etme eğilimiyle devam etmiştir.⁷

⁴ Yücel Atilla Şehirli, **Türkiye’de Bölücü Terör Hareketleri**, Burak Yayınları, İstanbul, 2000, s.75.

⁵ Joseph L. Grabill, **Protestant Diplomacy and the Near East, Missionary Influence on American Policy (1810-1927)**, Minneapolis, 1971, s.66; B. N. Şimşir, **Kürtçülük 1787-1923**, s.20.

⁶ İslam Ansiklopedisi’nin “*Kürtler*” maddesi, Rus Şarkiyatçısı ve çeşitli çevrelerce Kürdolojinin babası olarak görülen Prof. Dr. Vladimir Minorsky tarafından yazılmıştır. Vlademir Minorsky 1914-1917 arasında Urmiye (Rızaiyye) şehrinde Petersburg İlimler Akademisi’nde şarkiyatçı olmasına rağmen, konsolos olarak görev yapmıştır. Rusya’ya çağrılan Minorsky, Rus ordularının Doğu Anadolu’yu işgâli sırasında buradaki Kurmanç aşiretlerinden nasıl faydalanılabileceğiyle ilgili Rus Genelkurmay Basımevi’nde gizli olarak bastırılan “*Kürtler*” adlı bir kitap yazmıştır. Rus emperyalizminin çıkarlarına göre ve tarihi gerçeklerin saptırılmasıyla hazırlanan kitap, bu yönü sebebiyle bilimsel dayanaklardan da yoksun olmuştur. Ekim 1917 Komünist İhtilali’nden sonra, Minorsky ve onun yerine görev almış olan Basil Nikitin, Avrupa’ya sığınmışlar; “*Prof*” sıfatıyla Minorsky Londra’da, Basil Nikitin ise Paris’te yerleşerek; İngiltere ve Fransa’nın emrinde “*Kürtler Masası*”nı tekrar teşkilatlandırmışlar ve Türkiye, Irak ve İran’daki Kürtleri isyana teşvik etmek için geniş çaplı bir propagandaya girişmişlerdir. (M. Rişvanoğlu, **Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm**, s.22-23; B. N. Şimşir, **Kürtçülük 1787 -1923**, s.8-20.)

⁷ D. Ahsen Batur, **Kürdoloji Yalanları**, Selenge Yayınları, İstanbul, 2011, s.55.

Kürtlere köken aramak, tarih şuurunu yaratmak, bir şekilde “*tarih icat etmek*” için gösterilen çabalar ancak tahrifatla mümkündür.⁸ “*Vatan Tarihi*” temelli, ancak önce Kürtlerin günümüzde yaşadıkları bölgenin tespitine sonra da bu coğrafya üzerine maksada uygun bir tarih yazılmasına dayanan “*Kürt tarihçiliği*” doğal olarak hedef topraklarda yaşamış antik uygarlıkların siyasi, kültürel, ekonomik ve sanatsal geçmişine “*el koyma*” anlayışından hareketle bugüne gelmiştir. Bu mantık ya da yaklaşımla Kürt üst kimliğinde birleştirilmek istenen diğer cemaatlerin ve tarihin derinliğinde kaybolmuş antik dünyada yaşadığı bilinen milletlere dayandırılmak istenen görüşlerin, bilimsel metodlarla kanıtlanmış yanı olmadığını kabul edilmesine rağmen araştırmacıların Kürt varlığına tarihin derinliklerinden dayanak bulma konusundaki ısrarı son bulmuş değildir. Fakat bilimsel araştırmaları referans alan bazı aydın Kürtler, bilimsel veri ve dayanaktan yoksun bu görüşleri kabul etmemektedir.⁹

“*Kürt*” sözcüğüne etnik bir menşeyi bulma arzusunun yansıması olarak Ksenofan’ın sözünü Nöldke, M. Hartmann ve Weis-Bach gibi ciddiye almaya değer oryantalistler, “*Kürt*” ile “*Kardu*” terimleri arasında etimolojik anlamda bir bağlantının olmadığını belirlemişlerdir. Bu araştırmalar sırasında Anadolu’da geçmişte hükümdarlık kurmuş kadim milletlerden kalan arkeolojik, linguistik veya diğer belgelerde Kürt kelimesine rastlanılmamıştır. Başka bir ifadeyle zengin bir kültürel mirasa sahip Anadolu coğrafyasındaki, hiçbir kaynak ve belgede Kürtlükle ilgili bir kavimin varlığından söz edildiği görülmemiştir. Kürtlerin orjinini “*İskit*”ler ve “*Med*”ler olduğunu ifade eden Vladimir Minorsky’nin tezi de “*İskitlerin*” Türk kökenli olduğunu bilimsel anlamda ispatıyla çürütülmüştür. Tanınmış Kürdolog Basil Nikitin, Kürtlerin Mezopotamya kökenli değil, Asyatik temelli görüşünde olduğunu açıklamıştır.¹⁰ Keza Britanya Ansiklopedisi’nin editörleri de olanca ısrar ve ikna çabasına rağmen, Basil Nikitin ansiklopedide yer alan “*Kürtlerin kökenlerinin kesin olmadığı*” notunu değiştirmeyi reddetmiştir.¹¹

Başka bir açıdan tarihsel süreç içerisinde emperyalist politika izleyen ülkeler kendilerince doğru sebeplerle Kürtlere ilgi göstermişken, Osmanlı Devleti ve Türkiye bu konuda siyasi ya da duygusal yaklaşımlar dışında bir varlık gösterememiştir. Bin yıldır yan yana yaşanan bir topluluğun dil ve kültürünün araştırılacağı merkezin Türkiye’de olması gerekirken, gerek Osmanlı Devleti gerekse Cumhuriyet döneminde konu asayiş meselesi olarak görülmüş ve dış dünyanın yaptığı istismara yönelik çalışmaların karşısında

⁸ Avni Özgürel, *Ayrılkçı Hareketler*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2006, s.101-102.

⁹ A. Özgürel, *Ayrılkçı Hareketler*, s.101-102.

¹⁰ A. Özgürel, *Ayrılkçı Hareketler*, s.102-103.

¹¹ D.A. Batur, *Kürdoloji Yalanları*, s.3.

Türkiye’de gerekli akademik ve bilimsel çalışmalar yeterli olmadığı gibi, akademik tepki bile gösterilmemiştir. Batılıların bölgeye ilgisini tersine çevirebilmiş değildir. Halbuki emperyalist devletler Osmanlı Devleti’nin çöküş döneminden bugüne kadar kara propagandaya kaynaklık edecek çalışmalarla yetinmemiştir. Aynı zamandan Kürtleri, Türkler’den ayırıştırmaya çalışarak, bölgede Kürt devleti kurulması için isyanlara teşvik etmiş, desteklemiş ve bizatihi isyanların içinde yer almıştır. Bölgeyle ilgili ajandası olan devletler nasıl Osmanlı Devleti’nin aleyhinde olan isyanları desteklemiş ve kışkırtıcılığını yapmışsa; Türkiye Cumhuriyet Devleti döneminde de Kürtçü kökenli isyanların çıkarılmasında hem desteklemiş hem de büyük rol oynamıştır.¹²

Diğer yandan Emperyalist devletlerin Osmanlı Devleti’nde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyet Devleti’nde de Anadolu coğrafyasını araştırması için gönderdiği görevliler, Anadolu’da ayrışma sürecini hızlandırmak ve Türkiye’de et ve tırnak gibi bütünleşmiş halkları birbirine düşürmek suretiyle bu ülkenin istikbalini yok etmeye çalışmaktadır. Güçlü bir Türk Devleti geçmişte olduğu gibi günümüzde de istenilmemekte; bölgesel bir güç ya da gelişmiş bir devlet olmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. İşte tam bu noktada terör, bu politikaların merkezinde yer almaktadır.¹³

Bugünün dünyasında tarihsel kullanımı sona ermiş olan isyan kelimesinin yerini, terör ve terörizm olgusu almıştır. Bu durumda “*PKK bir terör örgütü mü?, PKK mensupları terörist mi?*” sorularının cevabını bilimsel açıdan değerlendirmek için terör ve terörizm kavramları incelenmiştir. Bu incelenme sonucu PKK nedir, ne değildir sorusunun cevabı verilirken, PKK temelde ayrılıkçı bir terör örgütü, stratejik ve taktiksel duruşuyla ayrılıkçı siyasasını gerçekleştirmeye yönelik yaşayan bir organizasyondur. Örgüt, ayrılıkçı amacından vazgeçmemiş, eylem ve söylemlerini amaçlarına uygun geliştirmiştir. Ayrıca PKK’nın hedeflerine ulaşmak için izlediği yöntem, devrimci şiddet olmuş bu paradigma kuruluşundan şimdiye kadar geçerliliğini sürdürmüştür.¹⁴

PKK ile ilgili bu veriler ışığında uzun yıllar terörle mücadele etmek zorunda kalan Türkiye’nin, ayrılıkçı terör ve terörizmle mücadelesi devam etmektedir. 1960’lardan itibaren sol terör ve sağ-sol çatışmalarıyla büyük kayıplara uğrayan Türkiye, bu arada dini motifli terör örgütleriyle de mücadele etmiştir. 1980’lerden itibaren de büyük çaplı ayrılıkçı teröre

¹² Wadie Jwaideh, **Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, Kökenleri ve Gelişimi**,(Çev: İsmail Çekem, Alper Duman), İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.408-409; Uğur Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1994, s.83-103; Abdulhadi Toplu, **Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyancı Ayaklanmalar**, Ocak Yayınları, Ankara, 1997, s.348.

¹³ Mehmet Ali Birand, “*Bugüne kadar kaç Kürt isyanı oldu?*”, **Hürriyet**, 3.1.2008, s.7.

¹⁴ Cevdet Saral, **Terörün Gizli Efendileri; Dünyayı Armagedona Zorlayanlar**, Kripto Yayınları, Ankara, 2012, s. 297.

maruz kalmıştır. Bugün sağ-sol ve dini motifli terör büyük ölçüde kontrol altına alınmışsa da, ayrılıkçı terörle mücadele geniş çaplı olarak sürdürülmektedir.

PKK terör olaylarının gerçekleştiği ilk dönemde, bölge halkından ciddi tepkiler almıştır. Ancak bu tepkiler zaman içerisinde doğru hedeflere kanalize edilemediği için devletin aleyhine dönmüştür. Daha doğru ifadeyle terörle mücadele stratejisinin olmaması adeta örgütün ekmeğine yağ sürmüştür. Dahası güvenlik güçlerinin münferit hataları ve etnik terörün ciddiye alınmayarak “*bir avuç çapulcu*” gibi söylemlerle örgütün basite indirgenmesi PKK’nın zaman içerisinde bölgede etkinliğini arttırmasıyla sonuçlanmıştır. Zamanla bölgedeki kendisi dışındaki örgütleri ve muhalefeti yok etmesi sonucu uzun süredir silahlı güç olarak kalmayı başaran ayrılıkçı örgüt statüsüne geçmiştir. Kısaca; “...*çöken emperyalizm ve yükselen Proleterya devrimler çağında Kürdistan halkını emperyalist ve sömürgeci sistemden kurtarmak, ...bir halk diktatörlüğü kurmak... sınıfsız toplumu gerçekleştirmek*’ PKK’nın önderlik ettiği Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi...’, ‘Bağımsız Kürdistan için ileri’, ‘Kahrolsun emperyalizm ve sömürgecilik’ , ‘...halkımız PKK önderliğindeki kavga bayrağını yükselttikçe.’¹⁵ şeklindeki söylemleriyle PKK, ayrılıkçı siyasasını sürdürmüş ve bu amaç doğrultusunda özellikle Doğu ve Güneydoğu’da silahlı eylemlerle gündemin birinci sırasında yer almıştır.

Terör örgütünün kuruluş döneminde bölgedeki siyasi rakip olarak gördüğü kişilere ve devletin görevlilerine yönelik yaptığı eylemlerin ilk başlarda hafife alınması ve gerekli tedbirlerin zamanında alınmaması, daha da önemlisi Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ayrılıkçı terörle mücadele tarihine bakıldığında teröristle mücadele ettiği ancak işin özü olan terörizmle mücadele boyutunun göz ardı edilmesi süreç içerisinde sorunun çatallaşmasına neden olmuştur. Bu dönemde devlet; ses getiren bir eylem olduğu zaman, üst düzey sivil ve askeri yetkililer olay yerine giderek basına verdikleri demeçlerle ve örgütün yok edileceğine yönelik mesajlarla kamuoyunun infialini önleme ve otorite boşluğu algısını düzeltme stratejisini yürütmüştür. Başka bir ifadeyle yetkili kişilerle durum değerlendirilmesi yapılması ve olay yerine gidilip alınan bilgi ve izlenimlerle süreç yönetilmeye çalışılmıştır. Örgüt, bir taraftan gücünü her anlamda pekiştirirken diğer taraftan da dış dinamiklerin etkisiyle Türkiye’nin iç meselesi olmaktan çıkmış ve bölgesel bir sorun haline gelmiştir. Bölgede ve bu coğrafyada yaşanan gelişmeler, Türkiye’nin ayrılıkçı teröre karşı mücadelesinde kırılmalara ve mücadelenin aksamasına; Türkiye açısından risklerin daha da

¹⁵ A. Nihat Özcan, **PKK-Tarihi İdeolojisi ve Yöntemleri**, ASAM Yayınları, Ankara, 1999, s.109; Ünal İnanç, Polat Can, **İmralı’da Neler Oluyor Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara, 1999, s.15

artmasına neden olmuş ve daha uzunca bir süre ayrılıkçı sorunla uğraşılacağı emarelerini vermiştir.

Bu durum süreç içerisinde Türkiye'nin terörle mücadelesinde ağırlıklı olarak askeri güç kullanım stratejisini benimsemesini ve uygulamasını zorunlu kılmıştır. Ancak sorunun bu yolla çözülememesi ve uzun süre devam etmesi, güvenlik boyutu dışındaki diğer olanakların da eş zamanlı olarak devreye sokulmasını gerektirmiştir. Terörle mücadele çok boyutlu olarak sürdürülmeye çalışılmaktadır. Bu çok boyutlu mücadele yönteminin parolası ise, terörle topyekün mücadele yaklaşımıyla karşılık bulmuştur. Buna göre; gerek ulusal savunma mekanizmaları devreye sokularak gerekse yeni düzenlemeler yapılarak PKK'nın başlattığı ayrılıkçı bağımsız terör eylemleri kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin askeri harekâtları, diplomatik girişimleri, sistemle bütünleştirme çabaları, ekonomik ve alt yapı projeleri terörü marjinalize etmeye yönelik girişimleri olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yasal alanda da yeni düzenlemeler yaptığına şahit olunmuştur. Örneğin; yirmi dört saat yayın yapan Kürtçe kanal, Kürt Dili ve Edebiyatı bölümlerinin belli üniversitelerde açılması, OHAL, DGM'lerin kaldırılması, Çözüm Süreci, bu süreçle ilgili yasaların çıkarılması, Akil Adamları gibi düzenlemeleriyle PKK'yı silahsızlandırma uğraşları ve Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerin genişletilme çabaları dikkate değer adımlar olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu gelişmelerin tarihsel açıdan nasıl okunması gerektiği PKK ile mücadelede kullanılacak araçların belirlenmesi bakımından son derece önemlidir.

Şüphesiz terörle mücadelede istenilen sonucun elde edilememesi, ayrılıkçı terör örgütü bu coğrafyanın en önemli gündem maddesi olmuştur. Bu süreç içinde yaklaşık on beş bin güvenlik personeli ve bu sayıdan daha fazla siviller olmak üzere kırk bini aşkın can kaybı meydana gelmiş, on binlerce insan fiziksel ve ruhsal olarak yaralanmış, binlercesi engelli olarak yaşamaya mahkûm olmuş ve PKK tarafından yaratılan terör eylemleri sonucu binlerce kişi yaşadıkları yerden göç etmek zorunda kalmıştır. Bu durum insani kayıpların yanı sıra, çok büyük maddi kayıplara da neden olmuş; bölge halkının devlet hizmetlerini yeterince alamaması ve ekonomik yatırımların gerçekleşmemesi, bölgedeki eşitsizlikleri daha da derinleştirmiş, devletle halk arasındaki mesafe açılmıştır.

Örgütün ciddi anlamda insan kaynağının yok edilmesine rağmen PKK, birçok kez kendini yeniden yaratarak, başta programında çizdiği hedefler doğrultusunda, öncelikle zor ve şiddet kullanmak suretiyle bölge halkını sindirme yolunu benimsemiştir. Hatta sivil halka, kendisine itaat etmeyen kişi ve köylere; bölgedeki milletvekillerine, belediye başkanlarına, muhtarlara, aşiret liderlerine ve toplumun diğer önde gelenlerine, maddi,

manevi zarar vererek ve güvenlik kuvvetlerine karşı eylemlerle adını duyurarak bölgede belli bir güç alanı oluşturmuştur.

Dünyanın Doğu ve Batı bloğu diye ayrıldığı dönemde terör, bazı devletler tarafından “soğuk savaş”ın bir aracı olarak yaygın şekilde kullanılmış, iki kutuplu düzenin bozulmasından sonra da küresel bir nitelik kazanmıştır. Bugün dünyada terörle mücadele çabaları devam etmektedir. İngiltere, uzun yıllar Irish Republican Army (IRA)’ya karşı verdiği mücadeleyi aldığı bazı siyasal önlemlerle sonuçlandırmış, aynı şekilde İspanya’da da ayrılıkçı teröre karşı demokratik yöntemler ve uluslararası işbirliği yoluyla çözüm geliştirmiştir. 11 Eylül 2001’deki terör saldırısından sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olaya daha çok askeri güç kullanma yöntemiyle yaklaşmış, ancak bu yolla sorun daha da karmaşık bir hal almıştır. ABD’nin ölçsüz güç kullanımı ortaya çıkan işbirliği fırsatının büyük ölçüde heba edilmesine neden olmuştur. Henüz entegrasyon dönemini yaşamakta olan Avrupa Birliği (AB), terörizme karşı ortak bir politika geliştirme ve bunu hayata geçirme çabası içerisindedir. Bugün terörizm konusunda kabul gören ortak bir tanımın olmaması uluslararası zeminde çifte standartlara yol açmakta ve teröre karşı mücadelede uluslararası işbirliğini zorlaştırmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti terör ve terörizmle mücadelesinde gerek bölgesel güçler gerekse uluslararası güçler tarafından yalnız bırakılmakta ve çifte standartlı uygulamalara maruz kalmaktadır.

I.BÖLÜM

TERÖR, TERÖRİZM, ETNİSİTE KAVRAMLARI VE KÜRTLERİN KÖKENİ, ETİMOLOJİSİ, SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

A- TERÖR VE TERÖRİZM

1- Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bir Bakış

Pozitif bilimlerde, belirli olayları ve gelişmeleri açıklamak üzere kullanılan olgu ve kavramların yapısı gereği ciddi bir tanımlama sorunu olduğu bilinmektedir. Bu manada, birçok kavramın, özellikle ülkenin iç ve dış siyasi ilişkilerini doğrudan etkileme kapasitesine sahip ve sosyal, ekonomik ve tarihi niteliği olanların, oldukça farklı, çeşitli ve değişik tanımları vardır. Bilerek veya bilmeyerek bir şekilde muğlak kalan/bırakılan bu kavramlar, araştırmacıların ve kimi zaman ülkelerin ve kurumların ciddi ihtilaflara düşmesine de sebep olmuştur. Sosyal bilimlerin diğer alanlarında olduğu gibi, kamu yönetiminde düzenli bilgi toplanmasının sağlanması ve elde edilen bilgilerin sınıflandırılarak ayrıntılı gözlemlerin yapılabilmesi için kavramların açık ve net bir şekilde ortaya konması gerekmektedir.

Kamu ve siyasi alanlarda hissedilen tanımlama veya tanımlayamama sorunu, terör gibi ciddi mücadele politikaları geliştirilmesi gereken bir alanda, daha açık bir şekilde gün yüzüne çıkmaktadır. Bu sorunun temelinde, mücadeleye girişilen düşmanı anlamlandırma ihtiyacı bulunmaktadır. *“Savaşı bilen, bütün insan türünü bilir. Savaşa son vermek için onu anlamış olmak gerekir”*¹⁶ sözünde olduğu gibi bilme, anlama ve yorumlama süreci önem arz etmektedir. Gerek yönetenler gerekse yönetilenler için tanımında bile uzlaşma sağlanamamış terörizm terimi, çatallaşmış ve çok boyutlu bir fenomenin basitçe ele alınması, ciddi sorunlar meydana getireceğinden, öncelikle terör ve terörizm kavramlarının hangi hususlara bağlı geliştiğinin belirlenmesi gerekir. Bu durumda tarihi süreç içerisinde yaşanan gelişimin incelenmesi önemli bir noktada durmaktadır.¹⁷

Terörizm, günümüz dünyasında ülkelerin iç ve dış politikalarında önemli bir değişken olmasının yanı sıra ülkelere siyasal, sosyal ve ekonomik etkileri de olmaktadır. Dolayısıyla çok yönlü ve önemli etkileri olan terörizmle ilgili, kapsayıcı ve genel-geçer bir tanım konusunda belirsizlikler devam etmektedir. Ortak bir terörizmin tanımının yapılamaması

¹⁶ Deniz Ülke Arıboğan, **Terör, Korku Hali: Tarihin Sonundan Barışın Sonuna**, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.15; Leonard Weinberg ve William L. Eubank, **What is Terrorism: The Roots of Terrorism**, Infobase Publishing, New York, 2006, s.2.

¹⁷ ABD, terörizmi ulusal güvenlik sorunu olarak kabul etmesinin yanında öncelikli bir dış politika konusu olarak görmektedir. Terörizmle mücadele politikaları dış politikalarıyla uyumlu olup, ABD'nin deniz aşırı menfaatleriyle büyük oranda bağlantılı olduğu belirtilmektedir. (D.Ü. Arıboğan, **Terör Korku Hali: Tarihin Sonundan Barışın Sonuna**, s.20).

lkeler arası terör Őüphelilerin siyasi suçlu olarak değerlendirilmesine kapı aralamaktadır. Üstelik devletlerin bu Őphelileri iade konusunda isteksizliği, terör ve terörizmin yok edilmesinde başka bir deyişle minimize edilmesinde gelecekte bölge ve dünya üzerinde temel bir problem halinde kalmaya devam edeceğini göstermektedir. Terörizmle mücadelede gerekli işbirliği, bilgi paylaşımı ve yardımlaşma ortak bir tanım çerçevesinde yapılması elzemdir. Zira devletler terörün her türlüsünü ortak düşman olarak görmediği takdirde, bütün insanlığın tehdit ve tehlike altında kalacağı n görülmektedir.¹⁸

Terör olayları, asimetrik etkisine bağlı olarak, ülkelerin i ve dış güvenlik kavramlarına yön verdiği gibi aynı zamanda uluslararası alandaki politikaların Şekillenmesinde de önemli etkileri görülmektedir. Terörizmin asimetrik gücünün doğurduğu sonuçların yanı sıra insanların hayatına, özgürlük ve güvenliğine karşı tehdit oluşturması gibi nedenlerle önemli bir insanlık suçu olarak da kabul edilmesi terörizm kavramının çok geniş çerçevede ele alınmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla terörizm çalışmaları ve tartışmalarında tanım sorunu önemli bir yer tutmaktadır. Terörizmin tanımının yapılamaması üzerindeki tartışmalar ve kavram belirsizliği sorunlu bir alan olarak tartışılmaya devam edilmektedir.¹⁹

Terör ve terörizmin terimsel tanımı konusunda bir uzlaŐı bulunmamakla beraber her birey bu suçun gerçek öznesi olabilir. Bunun yanı sıra terör sularının daima edilgen özneleri mevcuttur. Bu edilgen unsurlar, birey ve kamudur. Ayrıca bu suların maddi öğesinin özelliği dikkatten kaçmaması gerekir. Terörizmle ilgili eylemler yalnızca zor/Şiddet vasıtasıyla kullanıldığı için, bağlı davranıŐlı suç unsurudur. Şiddetin niteliği değişse bile zorsuz/Şiddetsiz düşünülemez. Ancak bu hareket etme biçimini, örgütün ideolojisindeki belirtilen amaç ve yöntemi kapsamaması gerekir. Dahası terör suunda zor/Şiddetin olup olmamasının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bahse konu bu tür suçlar, özel kasıtlı (dolus specialis, dolus specialis, dolo specifico) iŐlenir. Bundan dolayı, Türkiye’de uygulanan Terörle Mücadele Kanunu, terör suunun ayrıntılarıyla ve özel olarak düzenlenme ihtiyacından doğmuştur.²⁰

Diğer taraftan günümüzde ulusal ve uluslararası hukukta terör ve terörizmin önlenmesi ilgili yasal düzenlemeler yer almaktadır. Bu yasalardaki düzenlemelerle etkin bir uluslararası işbirliği için yeterli bir hukuki zemin bulunmaktadır. Ancak uygulamadan ve

¹⁸ Kemal Akmaral, **Anti Teröristin El Kitabı**, Bilgi Karınca Yayınları, İstanbul, 2004, s. 27.

¹⁹ Hall Gardner, **American Global Strategy and the War on Terrorism**, Antony Rowe Publisher, Büyük Britanya, 2007, s.51; Fernando Reinares, *“Terrorism”*, Heitmeyer, (Der: Wilhelm ve Morgan, John), **International Handbook of Violence Research**, Kluwer Academic Publishers, Hollanda, 2003, s.316.

²⁰ *“Terörle Mücadele Stratejisi”*, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2011, s.8-9.

siyasi iradeden kaynaklanan sorunlardan dolayı, birlikte hareket edebilmelerinde aksaklıklar yaşanmaktadır.²¹ Siyasal iradenin eksikliği bir kaç nedenden kaynaklanmaktadır:

- 1- Ülkesinde bir terörist grubun mensuplarının bulunduğu bazı devletler, teröristlerin kendilerine de zarar vermemesi için, bu kişilere dokunmamakta, faaliyetlerine göz yummaktadır. Örtülü ya da açık bir anlaşma yapmaktadır. “*Sen bana dokunma, ben de sana dokunmam*” anlayışı içinde bulunmaktadır.
- 2- Bir devlet için terörist olan, başka bir devlet için “*kurtuluş savaşçısı*” olabilmektedir. Hele kamuoyunda o terörist gruplara sempati duyulduğu takdirde, siyasal iktidarın bu yöndeki tutumu kendisine oy kazandırmaktadır.
- 3- Terörist gruplar, ilişkileri iyi olmayan devletler arasında, bir siyasal baskı unsuru olarak kullanılmaktadır. Diğer devlete karşı siyasal bir güç elde etmek amacıyla, devlet terörist grupları kendi ülkesine kabul etmekte, korumakta ve yardım etmektedir.²²

Sonuç olarak Türkiye terörle mücadele stratejisini gözden geçirirken, sorunun uluslararası boyutuna daha çok önem vermek ve daha etkili bir rol oynamak zorundadır. Uluslararası siyasal alanda başarılı olunmazsa dağdaki mücadeleyi kazanmak da güçleşir. Buna karşın uluslararası platformlarda Türkiye, terörle mücadelesinde yalnız bırakılmaktadır. Türkiye'nin uzun yıllardır mücadele ettiği PKK'ya karşı, işbirliği ve dayanışma olması gerekirken, bu zamana kadar çok ciddi dış desteğin verilmeye devam ettiği görülmektedir.²³

a) Anarşizm (Anarchism)

Anarşi sözcüğü, Antik Yunanistan'da “*arkhos*” sözcüğü ile “*an*” ötekinin birleşmesinden doğan “*anarkhos*” sözcüğünden türemiştir. Bu dönemde sözcük, askeri lider ya da hükümdar/yönetici anlamlarına gelen “*arkhos*” sözcüğünün “*sız*” ya da “*siz*” önekiyle birleşmesiyle hükümdar/ lidersiz anlamında kullanılmıştır. Ortaçağ dünyasında ise, ilk dönemlerde öncesiz varlık olarak Tanrı'yı tanımlamak için kullanılan bu sözcük Ortaçağ Latincesi'nde “*anarchia*” şeklinde kullanılmış ve daha sonra Antik Yunan dünyasında bugünkü anlamına kavuşmuştur.²⁴

²¹ “*Terörle Mücadele Stratejisi*”, s.8-9.

²² Rıza Türmen, “*Terörizm ve Uluslararası İşbirliği*”, *Milliyet*, 13.10.2008, s.17.

²³ Veli Fatih Güven, “*PKK'nın Yeni Oluşumu Kongra-Gel'in 2004 Yılında Olası Tehdit Durumu*”, *Stratejik Analiz*, , IV, S. 45, (Ocak 2004), s. 70.

²⁴ Yıldırım Torun, *Klasik Anarşizm*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2007, s.23.

Anarşist düşüncenin siyasal ve ekonomik ilkelerini ortaya koyan ilk düşünür, “*anarşi*” terimini kullanmasada dâhi yasalara saldırarak devletin gereksizliğine ilişkin tezleri ileri süren ve mülkiyet açısından da açık bir şekilde komünizmi savunan Godwin olmuştur. Anarşist düşüncenin ilkelerini ilk ortaya atan kişi bu anlamda Godwin olsa da hükümete bir toplumsal yapıyı ifade etmek adına “*anarji*” terimini ilk kullanan kişi, Proudhon’dur.²⁵

İnsan toplumlarının en iyi biçimde bir hükümet ya da otorite olmadan yaşayacağını savunan, insanların doğal halleriyle, herhangi bir dış müdahale olmadan, birlikte uyum içinde ve özgürce yaşayacaklarını ileri süren felsefi ve siyasal konular. Bu bakış açısına göre; anarji kaosun değil, “*kendiliğinden düzen*”in yolunu açacaktır. Anarşist felefe pek çok biçimde ortaya çıkmış ve aşırı sağdan aşırı sola kadar tüm bir siyasal yelpazeyi kucaklamıştır. Anarşist etkiler, komünler ve komünalizm, “*doğrudan eylem*”, işçi denetimi, Adem-i Merkeziyetçilik ve federalizmi gibi konularda tartışılmaktadır.²⁶

Anarşizmin, Aydınlaşma ve Fransız devriminin gecikmiş bir ürünüdür. Nitekim 1880’lerin anarşizm açısından en etkili dönem olması tesadüf değildir. Söz konusu kavramsal terim, 1960’larda karşı kültür akımlarını, anarşist temalara dönüştürmektedir. Artan endüstrileşme, nükleer güç, kirlenme, küresel ekolojik kriz, devletin gücünün ve savaşın yükselişi gibi konular, bu dönemde yeni nesil anarşist eğilime doğru yönelmiştir. Bunda ulus devletlerin ortaya çıkması, yeni ulus devletlerin yeni dünya düzeninde belirgin hâle gelmesi, siyasal, sosyal ve ekonomik politik sorunlar ve bu sorunların yaygınlaşması, ve endüstri toplumu ile kırsal yaşam arasındaki çatışmaların etkisi vardır. Diğer bir ilginç nokta Hindistan, Rusya, İspanya ve İtalya ülkelerinde, diğer gelişmiş ülkelere göre anarşizmin destek bulması, buralardaki nüfusun kırsal alanda yoğunlaşmasıyla ve çokluğuyla açıklanabilir.²⁷

Terör-terörizm ve anarşisizm üçü de birbiriyle ilintili ve ilişkilidir. Anarşistler, var olan düzeni yok etmek için terörü yöntem olarak tercih etmektedir. Terör’de kurulu düzeni yok etmeyi hedeflediğinden, birbirlerinin nedeni ve sonucudur. Yani neden-sonuç ilişkisi içerisinde kuramsal açıklamalara konu olmaktadır. Bu bağlamda PKK, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da var olan düzeni terör eylemleriyle ortadan kaldırmaya çalışmakta, öncelikle anarşist bir ortam oluşturmayı daha sonra ise kendi ideolojisine göre devlet kurmayı tasarlamaktadır.

²⁵ Y. Torun, **Klasik Anarşizm**, s.15-16.

²⁶ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s.22.

²⁷ Y. Torun, **Klasik Anarşizm**, s.14-15.

2- Terör ve Terörizmin Tanım Sorunu

Terörün çeşitli nedenlerden dolayı üzerinde fikir birliğine varılmamış bir tanımlamasının yapılamamış olması, girişilen ya da girişilecek olan mücadele şeklinin de belirlenmesinde standart ve etkili yöntemlerin ortaya çıkmasına mani olmaktadır. Teröre uluslararası bir tanım bulunmaya çalışılmasının nedeni gelişen teknoloji ve değişen dünya düzeni içinde terör sınırlarının yerel kalmaktan uzaklaşması ve sorunu herkes için geçerli kılma karakterinden kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle terörün çok uluslu etki alanı içinde algılanmasındaki diğer etkenlerde failin, kurbanın, faile yardım edenlerin ya da eylemin yerinin sınırları aşan özelliğinden kaynaklanmaktadır.²⁸

Terörün tanımlanması sorunu sadece teorideki bir boşluğu doldurma ihtiyacından değil, mücadelenin uygulama safhasında nasıl bir yol izleneceğini belirleme açısından da önemlidir. Uluslararası alanda yürütülecek bir mücadele için ortak bir tanımda uzlaşma sağlanması genel anlamda terör karşısında güçlü ve kararlı bir duruşu ortaya koymasına yardımcı olacaktır. Buna karşın bazı tanımlar, terörü karakteristik özelliğinden ya da harekete geçiren unsurundan, bazı tanımlar ise eylem biçimlerinden ilham alarak tanımlanmaya çalışılmaktadır.²⁹

Kesin bir tanımlama teröre karşı mücadele eden güvenlik güçlerinin ihtiyaç duyduğu yasal düzenlemelere yer verilmesi yoluyla etkinlik artırılacak ayrıca terör suçlarının adı şiddet ya da politik şiddet suçlarıyla karıştırılmasını önleyecektir. Zira siyasal hedef amaçlayan terörün adı suçlar kapsamında ele alınması ihtimali mevcut sistem karşısında terörü avantajlı hâle getirmektedir.³⁰ Uluslararası bir tanımlama devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda alternatif tanımlamalar yapmasına engel olarak, mücadele etkinliğinin artmasına neden olacaktır. Sınırları keskin bir tanımlama terör amaçlı oluşumlara, yasal esaslara göre yapılmış örgütlenmelerin yardımını ve desteğini de ortadan kaldıracaktır.³¹

Terörizm, ulusal ve uluslararası platformlarda pek çok kez tartışılmaktadır. Her düzeyde pek çok kez toplantıların temel nedeni olarak kabul edilen terörizm, günümüz dünyasında NATO'nun asli ve birinci önceliği halindedir. Hukuk düzeni ve ekonomiye zarar veren, insanlığı ve barışı tehdit eden terörizm, etkisi altında farklı kimliklere ve gruplara

²⁸ K. Akmaral, **Anti Teröristin El Kitabı**, s.27; Deniz Ülke Arıboğan, **Nefretten Teröre**, 2. Baskı, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005, s.18.

²⁹ John Horgan, **The Psychology of Terrorism**, Routledge Press, New York, 2005, s.1.

³⁰ R. Türmen, "Terörizm ve Uluslararası İşbirliği", **Milliyet**, s.17.

³¹ Boaz Ganor, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?" , Israeli Institute For Counter-Terrorism, <http://www.ict.org.il/articles/define.htm#importance>, 25 Eylül 2017; Alex P. Schmid, "The Response Problem as a Definition Problem", **Western Responses to Terrorism**, (Der: Schmid, Alex P. ve Ronald D. Crelinsten), Frank Cass Publishers, New York, 2005, s.7.

ayrılmışlardır.³²Böylesine bir dağılım ve gruplaşmalar sağlayan sözcüğün terimsel tanımının yapılması kaçınılmazdır. Terörizmi tanımlamak, teröristi etkisiz hâle getirmek kadar kapsamlı bir disiplin olma özelliği sürmektedir. Terörle Mücadele’de bu eylemlerin önlenmesi ve etkin işbirliği için terimsel tanımının yapılması konunun otorite sahipleri tarafından da paylaşılmaktadır.³³

Terör ve terörizmin tanımını yapmaya kalkışmak, basit bir tanım sorunu gibi algılanabilir. Halbuki terör veya terörizmin tanımı konusu, ulusal ve uluslararası terörle mücadele için önem arz etmektedir. Özellikle konu küresel terör ise en önemli sorun hiç şüphesiz tanım sorunudur.³⁴ Terörün birden fazla tanımının olması, ahlaki ve siyasi değerlendirmelerdeki farklılıklar nedeniyle, aynı kişinin aynı fiilden dolayı ülke sınırının bir tarafında özgürlük savaşçısı, sınırın diğer tarafında ise en affedilmez suçları işlemiş bir hain olarak değerlendirilmesi, terörün tanımlanması ve ortadan kaldırılmasının önündeki en büyük engeldir.³⁵ Bunun en büyük nedeni olarak terörizm olgusunun zamana, mekana ve içinde bulunulan duruma göre değişmesi gösterilmektedir. Bu noktadan hareketle örgüt üyeleri ve yöneticileri terörist suçlamasını inkar ederek, sorunun kendilerine yapılan çifte standart ve haksızlıktan bahisle ülke içinde ve dışında kendilerini meşru ve haklı göstermeye çalışmaktadırlar.³⁶

Öte yandan çoğunluk tarafından tek bir terör tanımının kabul edilmemesi her ülkenin kendine göre başka bir tanımı olduğunu göstermektedir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Anayasası’nda yer alan “*özgürlük hareketlerinin desteklenmesi*” ifade metni, müttefik örgütlere verilen eğitim, istihbarat, lojistik destek anayasal bir görev içinde değerlendirirken, müttefik olmayan devletler bu durumu devlet destekli terör olarak addetmesi ülkelerin terörizme bakış açısındaki farklılığın başka bir örneğini meydana getirmektedir.³⁷

³² Taner Tavas, **Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri**, (Der: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk), Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar, ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s.16; J.Horgan, **The Psychology of Terrorism**, s.1-2.

³³ Paul D. Brawley, “*Defining Terrorism*”, Air Command and Staff College Air University, Alabama, 2006, http://www.afresearch.org/skins/rims/q_mod.../display.aspx?, (ErişimTarihi 1.8.2017); Carlos Marighella, **Şehir Gerillası El Kitabı**, Işık Yayınları, İstanbul, 1992, s.95.

³⁴ S. Başeren, **Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme**, s.2-3.

³⁵ Hamide Zafer, **Sosyolojik Boyutuyla Terör**, Beta Basım Yayınevi, İstanbul, 1999, s.4; Ben Zion Netanyahu, “*Terrorists and Freedom Fighters*”, (Der: Natenyahu, Benjamin), **Terrorism How the West Can Win**, Farrar, Straus, Giroux Publisher, Newyork, 1986, s.25-30; Richard English, **Terrorism How to Respond**, Oxford University Press, Oxford, 2009, s.110; S. Başeren, **Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme**, s.1; Zafer Balpınar, **İsrail’in Terörizm Algısı ve Mücadele Yöntemleri(1987 İntifadası Sonrasında)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, s.14; S. Başeren, **Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme**, s.1.

³⁶ Ercan Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, Çağ Yayınları, Ankara, 2008, s.262.

³⁷ E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.44-47.

Küreselleşen dünyada terörizmi tanımlamanın anlamlı olması gerekirken, aksine bu tanımlamanın anlamsız olduğunu ifade eden terör uzmanı Walter Laqueur; “birçok terörizm tanımı içerisinde bulunabilecek tek ortak unsurun muhtemelen şiddet veya şiddet tehdidi” olduğunu belirtmiştir. Bruce Hoffman ise; topluma karşı yönelen özellikle nefret uyandırıcı herhangi bir şiddet eyleminin genellikle “terörizm” olarak nitelendirildiğini söylemiştir.³⁸ Dolayısıyla bu iki terör uzmanı terörizmle şiddeti eşdeğer tutmuşlardır. Ancak terörizmin tanımını oluşturan bu yaklaşımlar siyasi unsur hususunu göz ardı etmiştir. Siyasi unsuru göz ardı etmeyen terörizm genel olarak, geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerin içerisindeki sosyo-ekonomik ve kültürel şartlardaki eksikliklerin istismar edilmesine bağlı olarak, ihtilalci bir fikir ve hareketlerin belirli bir gaye için harekete geçirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır.³⁹

Terörün kavramsal tanımının karmaşıklığı, terörün üretildiği ortama, çevre bölge özelliklerine, uygulayıcılarına, zamana ve teknolojik altyapısına bağlı olarak değişiklik göstermesiyle açıklanmaktadır.⁴⁰ Terörizmin yüzlerce birbirinden farklı algılamalara dayalı değerlendirme ve yargılamaları, ülkeler iç hukuklarının terörizme farklı yaklaşımları bir arada düşünüldüğünde, ortak yaptırımlar öngören bir tanıma ulaşma zorluğu da kendini göstermektedir.⁴¹

Tanım gücüyle ilgili kompleks yapıya katkıda bulunan bir diğer etmende terör olarak tanım bulabilen hareketlerin devletle ilişkili olarak işlenmesidir. Devlet görevlilerinin, yasal düzenlemede çizilen sınırların dışına çıkmak suretiyle terörle mücadelede uyguladıkları yöntem ve faaliyetler devlet terörü adıyla da anılabilmektedir. Yasal mücadeleyi yürüten yetkili kurum ve mensupları muhalif grubun otoritesini kırmak, onun moralini bozmak, gücünü zayıflatmak, bir ayaklanmayı önlemek ve bastırmak amacıyla yasal olmayan güç kullanmaya yönelebilmektedir. Bu durum terörün tanımlanması sorununu daha da içinden çıkılmaz hâle getirerek masum tarafın ortadan kalkmasına neden olabilmektedir. Bu kez hangi tarafın terörizme başvurduğu konusunda kısır döngüye girilmektedir. Bu durum terör yanlısı grubun elini güçlendirerek mücadeleyi yürüten devletin hem iç hem de dış kamuoyunda mücadele haklılığını tartışmalı hâle getirmektedir.

³⁸ Walter Laqueur, **Terorism**, Brown and Company Publisher, Boston, 1987, s.1-5.

³⁹ W. Laqueur, **Terorism**, s.1-5.

⁴⁰ E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.3-4.

⁴¹ E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.4; Reyhan İşeri, **Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği**, BİN Ofset, Ankara, 2008, s.19.

Genel kanaatte devlet meşru taraf olarak kabul edildiği için devletlerin orantısız güç kullanımını tartışma konusu olmaktadır.⁴²

Bununla beraber terör ve terörizmin ortak bir tanımının olmaması, bazı devletlerin terörü ortadan kaldırmak iddiasıyla terör örgütüne ve terörü destekleyen devletlere topyekün savaş ilan edebilmektedir. Örneğin; ABD'nin, terörizmle mücadele bahanesiyle Afganistan ve Irak'ı işgâl etmesi, bazı devletler tarafından terör ve terörizmle mücadele kapsamında değerlendirilmemiştir. Çünkü küresel güç ABD, bu işgallerini gerçekleştirmek için bütün milli güç unsurlarını kullanmıştır. “*Kim bizden değilse teröristlerdendir*” sözüyle asıl amacı terör ve terörizmle mücadele olmayan savaşta, Irak ve Afganistan'ın işgalleri meşru hâle getirilmiştir.”⁴³

Küresel teröre karşı açılan savaşta bir bakıma ABD'nin uzun zamandır aradığı fırsat karşısına çıkmıştır. Bu sayede ABD, Ulusal Güvenlik Danışmanı Anthony Lake'in açıkladığı gibi; Soğuk Savaş boyunca piyasa demokrasilerine karşı yaratılan ABD tehdidinin etki alanını genişletme çabaları harekete geçmiştir. Başta ABD ve İngiltere, terör ve terörizmle mücadele bahanesiyle Afganistan ve Irak'ı işgâl etmesinin altında küresel hâkimiyet ve ekonomik kaygıların ön planda olduğu görülmektedir. Bu işgallerin gerçekleşmesi için öne sürülen iddiaların zamanla geçerliliğini yitirmesiyle beraber, uluslararası hukukta güven sorunu yaşanmıştır. Dolayısıyla terör ve terörizmle mücadelede için, ortak tanım sorununun giderilmesi gerekmektedir.⁴⁴

Terörizmin ilk kez ortaya çıktığı dönemden itibaren yaklaşık iki bin yıl geçmesine rağmen terörle mücadelede ortak hareket etmeyi sağlayabilecek, herkes tarafından kabul edilen bir tanımın üretilmeyişi, birçok uzmanı terör tanımı yapma çalışmaları içerisinde boğulmaktansa terörizmin nasıl bir şey olduğunu tarif etme girişimlerine itmiş ve nihayetinde bu doğrultuda yapılan çalışmaların da doğruluğu kabul edilmiştir.⁴⁵

Akademisyenler, politikacılar, güvenlik uzmanları, gazeteciler her biri terörizm için birbirinden farklı tanım geliştirmişlerdir. Öyle ki, konunun uzmanları Alex P. Schmidt ve A. J. Jongman gibi bazı araştırmacılar konuyla ilgili kitaplarında yüz dokuz farklı tanım olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁴⁶ Bu tanımlamalarda %83,5'inde şiddet unsurundan, %65'inde siyasi bir amaç unsurundan, %51'inde ise korku ve dehşet yaratma amacından

⁴² W. Laqueur, **Terorism**, s.6-8.

⁴³ Noam Chomsky ve Gilbert Achcar, **Tehlikeli Güç**, İthaki Yayınları, İstanbul, 2007, s.50-60.

⁴⁴ N. Chomsky ve G.Achcar, **Tehlikeli Güç**, s.60.

⁴⁵ İsmail Selvi, **Countering State-Supported Terrorism: The PKK and Turkish Foreign Policy Towards The Middle East**, Department of International Relations, Bilkent University, Master's Thesis, July 2003, s.6.

⁴⁶ Boaz Ganor, “Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?” <http://www.ict.org.il/ResearchPublications/tabid/64/Articlsid/432/currentpage/1/Default.aspx>, (Erişim Tarihi: 1.1.2017).

bahsedilmektedir.⁴⁷ Aynı şekilde PKK da, kuruluşunda belirttiği gibi, uzun süreli halk savaşında, şiddeti bir yöntem olarak benimsemiştir. Terörün tanımıyla ilgili bu ortak noktalardaki gibi, siyasi amaç güderek, şiddeti temel alıp, korku, dehşet ve yıldırma politikalarını da devreye sokarak, kendisine karşı gelişen kişi ve örgütleri yok ettiği görülmektedir.⁴⁸ Bu durumda PKK'nın bugüne kadarki faaliyetlerinin, bu tanımlamaların içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır.⁴⁹

3- Terör ve Terörizmin Kavramsal Tanımı

Terör ve terörizmin ortak bir tanımı yapılamamasının sorunları, günümüzde bu sorun devam etmektedir. Herkesin mutabık kaldığı ortak bir tanım yapılamamasına rağmen, kişilerin, devletlerin ve uluslararası kuruluşların ayrı ayrı yaptıkları tanımlar mevcuttur.

Kökünü Latince 'terrere' sözcüğünden alan terör deyiimi 'korkudan sarsıntı geçirme' veya 'korkudan dehşete düşmeye sebep olma' anlamlarına gelmekte olup, ilk defa Dictionnaire de l'Academie Française'nin 1789'da yayınlanan ekinde rastlanmaktadır. 1789 Fransız İhtilali sonrası dönemindeki tarihçiler tarafından yapılan değerlendirmeye göre; 'terör rejimi-rejime de la terreur' olarak ifade edilmektedir.⁵⁰

Terörizm teriminin sonunda her ne kadar siyasi ve felsefi sistemleri isimlendirmek için kullanılan "izm" eki bulunmakta ise de, gerçekte bir sistemi, bir ideolojiyi içermemektedir.⁵¹ Terörden farklı olarak, terörizm siyasi amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışıdır.⁵² Burada terörizmden kastedilen siyasi terörizmdir. Terörizmden söz edebilmek için aynı siyasi amaca yönelmiş bir dizi terör olayının varlığı gereklidir. Bu noktada siyasi terör ve siyasi terörizm arasında önemli farklılık vardır. Siyasi terör, çoğu zaman denetim dışı olup, organize ya da sistematik değildir.⁵³ Siyasi terörizm ise birtakım siyasi taleplerin karşılanmasını sağlamak amacıyla; bireyleri, grupları, toplulukları ya da devletleri yıldırma için, cinayet ve yok etme hareketlerinin düzenli ve sistematik olarak kullanılması ya da bu

⁴⁷ Ariel Merari, "Terrorism as a Strategy of Insurgency", **Terrorism and Political Violence**, Vol. V, No. IV, (Winter 1993), s.213-251.

⁴⁸ Abdullah Öcalan, **Kürdistan'da Halk Kahramanlığı**, (Y.y.), İstanbul, 2004, s.259, 273.

⁴⁹ Emniyet Genel Müdürlüğü, **PKK (1973-1979)**, No 52, EGM Yayınları, Ankara, 1984, s.42.

⁵⁰ A. Hamdi Topal, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, Beta Basım Yayınevi, İstanbul, 2005, s.7; D. Ergil, **Türkiye'de Terör ve Şiddet**, s.1; Server Tanilli, **Dünyayı Değiştiren On Yıl, Fransız Devrimi Üstüne (1789-1799)**, Say Yayınları, Ankara, 1990, s.118.

⁵¹ H. Zafer, **Sosyolojik Boyutuyla Terörizm**, s.3.

⁵² Sertaç H. Başeren, **Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme**, Terörizm İncelemeleri, Teori, Örgütler, Olaylar, (Ed: Ü. Özdağ ve O. Öztürk), ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s.2; Franco Ferçti, "Terörizm Teorileri", **Uluslararası Terörizm Sempozyumu Bildirileri**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1984, s.225.

⁵³ Sertaç H. Başeren, "Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm", **Dünyada ve Türkiye'de Terör Konferansı Ekonomik ve Sosyal Yapıya Yansımaları**, Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 2002, s.183.

amaçla tehdit oluşturulmasıdır.⁵⁴ Bu manada bir tanım yapılacak olursa siyasal terörizm, siyasal amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir stratejidir.⁵⁵

a) Ansiklopedi ve Sözlüklerde Terör ve Terörizm Tanımı

Terör ve terörizmle ilgili bazı ansiklopedi ve sözlüklerde, farklı tanımlar bulunmaktadır.

Büyük Larousse'da; Terörizmin tanımı "*terörizm*"; bireylerin ya da azınlıkların şiddete dayanan ve kişilere, mallara ya da kurumlara yönelik siyasal eylemi; bu şiddet eylemlerinin tümü, bireysel ya da ortaklaşa terörizmin çeşitli biçimleri 'cinayet, rehin alma, patlayıcı yerleştirme, sabotaj, vb.' olabildiği gibi çeşitli eylemleri; ülkenin bağımsızlığı, bir siyasal rejimin devrilmesi, devlet siyasetinin bazı yönlerine itiraz, vb. olabilir sözleriyle tarif edilmektedir.⁵⁶

Black's Law Dictionary'de; Özellikle siyasal tutumu etkilemek amacıyla panik oluşturmak veya paniğe yol açmak için şiddetin kullanılması veya kullanma tehdidinde bulunulması olarak ifade edilmektedir.⁵⁷

Encyclopedia Britannica'da; Terörizm, belirli bir siyasi amaca bağlı olarak, halk arasında genel korku havası oluşturmak amacıyla, şiddetin sistematik şekilde kullanılması olarak açıklanmaktadır.⁵⁸

Fransızca Petit Robert'de; Bir toplumda bir grubun halkın direnişini kırmak için meydana getirdiği ortak korku' anlamına gelmektedir.⁵⁹

Meydan-Larousse'da; İhtilalcı grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik, bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi şeklinde tanımlanmaktadır.⁶⁰

⁵⁴ Paul Wilkinson, **Terrorism and The Liberal State**, The Macmillan Press, Londra, 1977, s.47-48; Osman Güvenir "*Türkiye'de Terör ve Güvenlik Kuvvetleri'nin Durumu*", **Abdi İpekçi Semineri**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul, 1980.

⁵⁵ Bruce Hoffman, **Inside Terrorism**, Columbia University Press, NewYork, 1998, s.43-44; S. H. Başeren, **Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm...**, s.183.

⁵⁶ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, "*terörizm*", Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1986, s. 11445.

⁵⁷ **Black's Law Dictionary**, "*terrorism*", (Der: Bryan A Garner) West Group Publish, ABD, 1999, s.1484.

⁵⁸ Encyclopedia Britannica, "*terrorism*", <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/588371/terrorism>, (Erişim Tarihi: 17.8.2017)

⁵⁹ Terörle Mücadele ve Hareket Dairesi Başkanlığı, <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm1.html>, (Erişim Tarihi: 5.10.2017); İlhan Akbulut, **Devlet Terörizmi ve Ülke Bölücülüğü**, Elif Kitap Yayınevi, İstanbul, 1988, s.47.

⁶⁰ Meydan Larousse, **Terörizm**, XII, Sabah Yayınları, İstanbul,1993, s.83.

Merriam-Webster's Dictionary of Law'da; Özellikle devlete veya topluma yönelik olarak, politik motivasyonla, yasadışı şiddet kullanma veya tehditle baskı uygulama olarak açıklanmaktadır.⁶¹

Oxford'da ; Terör, büyük korku, dehşet, dehşet uyandıran, korkutan şey ya da kişi olarak tanımlanmaktadır.⁶²

Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğünde; Terör, kamu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yılgınlık saçan şiddet hareketleri olarak tanımlanmaktadır.⁶³

Temel Britannica 'da; Geniş bir açıdan bakılarak yapılan tanıma göre terörizm; bireylerin, grupların ya da devletin siyasal bir amaçla başka kişi ve gruplara karşı giriştiği, savaş dışı sistemli şiddet eylemleridir.⁶⁴ Tanımda, devletin de savaş dışı şiddet eylemine girişebileceğinden bahsedilmektedir. Ancak terörizmi, bir politika olarak benimseyen devletlerin halkta korku yaratan uygulamalarının, genellikle huzur ve güvenliği sağlamaya yönelik alınmış yasal önlemler olduğu göze çarpmaktadır.⁶⁵

The American Heritage'de; Terörizm, ideolojik veya politik nedenlerle, hükümetleri veya toplumu korkutma, baskı altında tutmaya yönelik olarak, yasadışı güç veya şiddet kullanma veya kullanma tehdidinde bulunma olarak değerlendirilmektedir.⁶⁶

Türk Dil Kurumu (TDK); Bu terimler sözlüğünde terörizm ise; “*Siyasal bir hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka veya bireylere karşı şiddet eylemlerine başvurma*” şeklinde yer almaktadır.⁶⁷

Bu tanımlara bakıldığında, siyasal nedenlere bağlı şiddetin kullanılmasının öne çıktığı görülmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta ise, şiddetin devleti etkileme, halkı korkutmaya yönelik olmasıdır.

⁶¹ Merriam-Webster's Dictionary of Law, “Terrorism”, Merriam-Webster Publish, Philippines,1996, s.493.

⁶² Oxford Ansiklopedik Sözlük, “Terör” IV, MEB Yayınları, İstanbul, 1997, s.1728; Andrew Mango, Türkiye'nin Terörle Savaşı, (Çev: Orhan Azizoğlu), Doğan Kitap, İstanbul, 2005, s.12.

⁶³ Terörle Mücadele ve Hareket Dairesi Başkanlığı, <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm1.html>, (Erişim Tarihi: 5.10.2017); İlhan Akbulut, Devlet Terörizmi ve Ülke Bölücülüğü, Elif Kitap Yayınevi, İstanbul, 1988, s.47.

⁶⁴ Temel Britannica, “Terörizm”, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s.549; A. Mango, Türkiye'nin Terörle Savaşı, s.12; Doğu Ergil, Türkiye'de Terör ve Şiddet, Çağ Yayınları, Ankara, 1980, s.1.

⁶⁵ E. Çitlioğlu, Gri Tehdit: Terörizm, s.89.

⁶⁶ The American Heritage Dictionary of the English Language, “Terörizm”, <http://education.yahoo.com/reference/dictionary/terrorism>, (Erişim Tarihi: 17.08.2017)

⁶⁷ Tdk.gov.tr., “terörizm”, <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=terorizm>, (Erişim Tarihi: 15. 2. 2017).

b) Ulusal ve Uluslararası Kuruluşların Terör ve Terörizm Tanımı

Türkiye; Terörle Mücadele Kanunu'nun (3713) Birinci Maddesinde ise terör; *“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme yada tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak yada yıkmak yada ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini yada genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi yada kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”*⁶⁸ sözleriyle tanımlanmaktadır.

ABD; ABD yasası ise terörü; *“alt ulusal grupların genellikle kişileri etkilemek amaçlı silahsız hedeflere yönelik işlenen, önceden planlanmış siyasi amaçlı, bir şiddet eylemi”* olarak tanımlamaktadır.⁶⁹

Almanya; Federal Alman Cumhuriyeti'nde Anayasayı Koruma Kurumu'na göre; terörizm, *“ceza hukukunda belirtilmiş ağır suçları işleyerek ya da bu suçlara hizmet etmekte olan şiddet eylemleri yoluyla kişilerin can ve mallarına zarar vererek siyasi amaçlar uğruna yürütülen savaşımdır”*⁷⁰ sözleriyle tanımlanmaktadır.

Fransa; Fransız Terörle Mücadele Kanunu'nda ise, *“Baskı veya tehdit yolu ile mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması maksadıyla bireysel veya toplu olarak bulunulan herhangi bir faaliyet”* olarak tanımlanmaktadır.⁷¹

İngiltere; Terörle Mücadele Kanunu'nda terör; *“siyasi amaca ulaşmak ve toplumu veya toplumun çeşitli kesimlerini korku içinde bırakmak maksadıyla şiddet kullanılması”* şeklindedir.

Bu tanım farklılıklarına rağmen Türk, İngiliz, Alman, Fransız ve Amerikan yasalarının öngörmüş olduğu tanımlara bakıldığında şiddet kullanımı, siyasal amaçların varlığı ve belli bir grup üzerinde korku yayma niyeti gibi hususların ortak unsurları oluştuğu görülmektedir.

Avrupa Parlamentosu; Avrupa Parlamentosu tarafından 1996'da kabul edilen karara göre, demokratik bir ülkede şiddet eylemleri gerçekleştirenler teröristlerdir. Terör üzerine yürütülen çalışmalar neticesinde terör; *“demokratik bir ülkede girişilen şiddet eylemi*

⁶⁸ Adalet Bakanlığı, TMK <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html>, (Erişim Tarihi: 5.10.2017).

⁶⁹ L. Weinberg ve W. L. Eubank, **What is Terrorism: The Roots of Terrorism**, s.4.

⁷⁰ A. Merari, *“Terrorism as a Strategy of Insurgency”*, s.213-251.

⁷¹ E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.189.

terörizm ise, demek ki demokratik olmayan bir ülkede terör eylemleri siyasal mücadeledir.” denilerek tanım sorunu giderilmiştir.⁷²

Avrupa Birliği; Avrupa Birliği'nin, 13 Haziran 2002 tarihli Terörizmle Mücadele Konsey Çerçeve Kararı'nda, terörizm tanımı, bir yönüyle üç parçalı bir tanımı içermektedir. Birincisi, eylemin içeriği açısından (context of action) bir ülkeyi ya da uluslararası bir organizasyonu ciddi zarara uğratan kasıtlı eylemler, ikincisi, eylemin hedefi açısından (aim of action) bir ülkenin halkını ciddi şekilde korkutmak veya sindirmek, bir hükümeti ya da bir uluslararası kuruluşu bir şey yapmaya veya yapmamaya zorlamak ve bir ülkenin ya da uluslar arası kuruluşun siyasi, sosyal, ekonomik, anayasal temel yapısını yıkmak veya işlemez hâle getirmek amacıyla belirli eylemleri (specific acts) yapmaktır.⁷³ Kararda, terör suçları; *“bir ülkeyi ya da uluslararası örgütü ciddi şekilde rahatsız ya da tehdit etmek, bir hükümeti ya da uluslararası örgütü bir fiili yapmaya ya da yapmamaya zorlamak, bir ülkedeki temel siyasal, anayasal, sosyal ve ekonomik yapıları ortadan kaldırmak, ülkeyi istikrarsız hâle getirmek”*⁷⁴ şeklinde ifade edilmektedir. Terör fiilleri ise, *“bireylerin yaşamını hedef alan saldırılarda bulunmak, bireylerin canına kastetmek, adam kaçırmak, rehin almak, ulaşım, haberleşme ve altyapı sistemlerine saldırarak kamu kurumlarına zarar vermek, uçak-gemiye da her türlü ulaşım araçlarını kaçırmak, silah, patlayıcı madde, nükleer ya da biyolojik silahların üretimine, nakledilmesine, satılmasına katkıda bulunmak, tehlikeli maddelerin kullanımını serbest bırakmak, yangın çıkarmak, sel gibi doğal afetlerin oluşumuna neden olmak, doğal kaynakları insan yaşamını tehdit edecek duruma dönüştürmek, su dağıtımını çöktürmek ya da bu fiillerin herhangi birini yapmakla tehdit etmek”*⁷⁵ şeklindedir.

Birleşmiş Milletler; Terörizmle mücadelede ilk olumsuz etken olan *“tanımlama sorununu”* aşabilmek için BM de konuya el atmıştır. BM Genel Kurulu'nun 51/210 sayılı kararıyla özel bir komite kurulmuş olup, çok taraflı bir uluslararası anlaşma taslağı hazırlanmasına çalışılmaktadır. Çalışmalar Hindistan'ın hazırladığı bir taslak metin

⁷² Ümit Özdağ ve Metin Öztürk, **Terörizm İncelemeleri**, ASAM Yayını, Ankara, 2000, s.1; *“Terör İnsanlık Kadar Eski”*, **Hürriyet**, 12 Eylül 2001, s.21; Yılmaz Altuğ, **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995, s.9; W. Laqueur, **Terorism**, s.5.

⁷³ Sadi Çaycı *“BM Güvenlik Konseyi'nin Terörle Mücadeleye İlişkin Kararları”*, **Stratejik Analiz**, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, VI, S.69, (Ocak 2006), s.67-68.

⁷⁴ Mehmet Özcan, *“AB'nin Terörizm Tanımı”*, (<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?>), (Erişim Tarihi: 23.5.2017)

⁷⁵ Teröre 'Avrupa' Tanımı, (<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=183378>), (Erişim Tarihi: 23. 5. 2017)

üzerinden yürütülmüşse de bugüne kadar terörizmin ortak tanımının yapılması konusunda bir ilerleme sağlanamamıştır.⁷⁶

Birleşmiş Milletler ortak bir tanım konusunda uzlaşmak yerine, terörizmin unsurları üzerine yoğunlaşarak asgari ortak noktalarda uzlaşma içerisinde olmuştur. Örneğin; 2005'te BM'nin 60. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle yüz elli devlet ve hükümet başkanının iştirakiyle toplanan zirveden de terörizm konusunda önemli sonuçlar çıkmamış ancak zirve sonuç bildirisinde *“kim tarafından, nerede ve hangi amaçla girişilirse girişilsin”* terörist eylemlerin kınanmasıyla yetinilmiştir.⁷⁷

İslam Konferansı Örgütü; İslam Konferansı Örgütü'ne (İKÖ) göre; terörizm tanımında çoğu tanımda olduğu gibi değişiklik göstermektedir. Buna göre; *“Terörizm saik ve kastına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya ona zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamları onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkü zarara maruz bırakma veya onları işgâl etme veya onlara el koyma veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmaktır.”*⁷⁸

c) Türk ve Yabancı Terör Uzmanların Terör ve Terörizm Tanımı

Deniz Ülke Arıboğan; Terör, siyasi amaçlara ulaşmak için yasadışı şiddet kullanımınıdır.⁷⁹

Doğu Ergil; Terörizm, adam kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemleridir. Kısaca o, şiddet ve dehşet olgularının birleştikleri eyleme genel olarak terörizm demektir.⁸⁰

Ercan Çitlioğlu; Terörizm, en ucuz, sınırlı insan kaynağı gerektiren, ani vuruş özelliğiyle son derece etkili, seçilmiş bir hedefe eylem gerçekleştirilmekle birlikte; iletişim olanaklarının gelişkinliğine bağlı olarak pek çok odağı eşzamanlı etkileyen, büyük organizasyonlar gerektirmeyen, asimetrik nitelikleri nedeniyle kaynağında yok edilmesi son derece zor, yüksek mobilite ve hızlı reaksiyon niteliğine sahip; bağlantılarının

⁷⁶ Haz. Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm Raporu**, Şen Matbaa, Ankara, 2006, s.16.

⁷⁷ **Türkiye ve Terörizm Raporu**, s.16.

⁷⁸ T.Tavas, **Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri**, s.17.

⁷⁹ Deniz Ülke Arıboğan, *“Terörizme Karşı Kurumlar Arası Koordinasyon ve İşbirliği İmkanları”*, **Küresel Terörizm ve Uluslar arası İşbirliği Sempozyumu**, (23-24 Mart 2006), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s 126.

⁸⁰ Doğu Ergil, **Türkiye’de Terör ve Şiddet**, Turhan Kitabevi, 1980. Ankara, s.1,39.

kanıtlanamaması ve doğasındaki gizliliği açısından bir devletle ilişkilendirilmesi neredeyse olanaksız, muhatap ve yaptırım açılarından uluslararası hukuktaki boşluklardan yararlanan daha da çoğaltılması olası örneklerle günün ve geleceğin ‘yeni savaş yöntemi’ olarak karşılaşılmakta sözleriyle ifade etmektedir. Ercan Çitlioğlu terörizmi; ayrıca yaygın olarak kullanılan bu yüzyılın yeni bir savaş yöntemi olduğu sonucuna varmaktadır. Bu yöntemin yaygın olarak kullanılmasının nedeni, uluslararası camiada ortak hareket etme kapasitesinin sınırlı olmasındandır.⁸¹

Ertan Beşe; Genel anlamda şiddet, siyasi amaç taşımayan, buna karşılık yok etmeye kadar varan zarar verici saldırıların tümünü kapsamaktadır. Şiddet, terörizmin hem amacı hem de ön şartı olmakla beraber, terörizmi tamamlayan, şiddetin siyasi amaçlı olmasıdır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde terör, hem şiddet yoluyla yaratılan korku ortamını, hem de bu ortamı yaratan şiddet eylemidir.⁸²

Hilmi Özkök; Terörizm, hesaplı ve siyasi amaçlı bir şiddet biçimidir.⁸³

İhsan Bal; Esasen terör ya da terörizmden kastedilen, terörist eylemlerin sonuçları ve ortaya çıkardıkları durumla bu eylemlerin yapılış tarz, yöntem ve metotlarından başka bir şey değildir.⁸⁴

İlber Ortaylı; “*Dünya’da ve Türkiye’de Terör*” konulu konferansta terörün doğrudan tanımlamak yerine, ne olduğunu ve ne gibi etkileri konusunda uyarılarda bulunan İlber Ortaylı; “*Üzerinde durmak istediğim konu terördür. Şu kadarını söyleyeyim, son derece zor, tasnifi mümkün olmayan, aslında tarif de mümkün olmayan ama hayatımızın içinde her an birlikte yaşadığımız bir olgu ile karşı çok kimse terörü bir yenilik, hayatımızda arzu edilmeyen bir felaket, bizi rahatsız ve hasta eden bir yeni mantar cinsi gibi görüyor. Oysa bu doğru değildir. Terör de, hırsızlık gibi, fuhuş gibi ve bizzat adam öldürme olayının kendisi gibi evrenseldir, yani mekanı yoktur, yaygındır, zamanı sınırlı değildir, ebedidir. Bugüne kadar terör olmuştur. Bu an terörün içinde yaşıyoruz, bundan sora da yaşayacağız, Terör insanlığın ayrılmaz bir parçasıdır. Binaenaleyh terörü bitirmek sloganıyla ortaya çıkan politikaların safdillik derecesini ölçmek zorundayız. Eğer bu politikalarda gerçek anlamda bir cehalet ve bir bilgisizlikten ileri gelen safdillik yatmıyor ise, bunlar bazen art niyetli de oluyor, hiç kimsenin bu yerkürede terörü bitirme imkânı yoktur. Bütün mühim*

⁸¹ E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.14.

⁸² Ertan Beşe, **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s.23.

⁸³ Hilmi Özkök, “*Açılış Konuşması*”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, (23-24 Mart 2006), s.x.

⁸⁴ Mehmet Özcan ve Serkan Yardımcı, “*Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele*”, **Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler İçinde**, (Der: İhsan Bal), USAK Yayınları, Ankara, 2006, s.31.

mesele toplamların terörle birlikte yaşama dürtüsünü, birlikte yaşama yeteneğini elde etmesidir ve terörün kaynağına yani o anki terörün kaynağına eğilebilirsek, bunu başımızdan defedebiliriz. Bu adeta bir depreme karşı korunma tedbirlerinin mükemmel veya mükemmel dışı olarak alınması gibidir. Eğer burada öngörülebilir tedbirleri alabilirseniz toplumunuzu bu dertten hâlas edersiniz, kronik terörden kurtulursunuz” sözleriyle terörle mücadele etmenin zorluğunu dile getirmektedir.⁸⁵

Kadir Cangızbay; Terörün, dehşet salmak olduğu ve bu korkunun kimin başına ne zaman ve ne geleceğinin bilinmemesi demektir.⁸⁶ Kadir Cangızbay’a göre; terör, siyasi amaçlarına ulaşmak amacıyla insanları dehşete düşürmek, dehşet içinde tutmak suretiyle paralize etmek, felçli duruma sokmaktır. Ayrıca bu stratejiyi en çok devletler kullanmaktadır.⁸⁷

Necati Alkan; Terörizm, bir ideoloji etrafında örgütlenen birden fazla kişinin, şiddet eylemleri temelinde mevcut siyasi iktidarı ve rejimi hedef alan faaliyetleri şeklindedir.⁸⁸

Suat İlhan; Terörizm örgütlü ve kuralsız şiddet hareketleridir.⁸⁹

Sulhi Dönmezer; Terör, devletle savaştır. Devlet güçlerini pasifize ve tahrip etmeye amaçlar.⁹⁰ Terörizm ise, şiddetin; sosyal, ulusal, ırki, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaşı tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması olarak tanımlamıştır.⁹¹

Taner Tavaş; Terörizmin asıl mağdurların ötesinde daha geniş hedef kitlenin bir duruma razı olmasını sağlamak amacıyla düzenlenen sembolik eylemler bütünü olduğunu ileri sürmektedir.⁹²

Ayatulla Taskhiri; Terörizm, insanlık ve ahlak dışı hedeflere ulaşmak amacıyla her türlü güvenlik sistemini tehdit; dini ve insan haklarını ihlal eden bir harekettir.⁹³

Brian Jenkins; Terörizm, siyasi değişim getirme amacıyla ortaya çıkan tehdit amaçlı ya da bizzat güç kullanımudur.⁹⁴

⁸⁵ İlber Ortaylı, “Dünyada ve Türkiye’de Tarihte Terör” **Dünyada ve Türkiye’de Terör Konferansı**, Ankara, 2002, s.6

⁸⁶ Kadir Cangızbay, **Globalleştirme Terörü**, Odak Yayınları, Ankara, 2003, s.107-108.

⁸⁷ K. Cangızbay, **Globalleştirme Terörü**, s.127.

⁸⁸ Necati Alkan, **Gençlik ve Terörizm**, TEMUH Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s.14.

⁸⁹ Suat İlhan, **Terör: Neden Türkiye?**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s.6.

⁹⁰ Sulhi Dönmezer, “Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafya Suçları”, **Cogito (Şiddet)**, S. 6-7, (Kış-Bahar,) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.217.

⁹¹ S. Dönmezer, “Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafya Suçları”, s.217.

⁹² T. Tavas, **Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri**, s.17.

⁹³ Steven Best, ve Anthony J. Nocella,: “Defining Terrorism”, **Animal Liberation Philosophy and Policy Journal**, Volume 2, No. 1, (2004), s. 1 -18.

Bruce Hoffman; Terörizmin, psikolojik savaşın temel formlarından biri olduğunu onaylamak durumunda olduğunu belirtir. Terörizm, her zaman olduğu gibi, hedef kitlede derin yankılar uyandırması amacıyla tasarlanır. Korku ve gözdağı verme, teröristlerin sonsuz sermayelerini oluşturur. Önemli bir nokta olarak terörizm, devlet, lider ve toplumun dayanağındaki güven ortamının altını kazımak ister. Dizginlenemez korku, kara emniyetsizlik ve yankılanan bir panik ortamı yaratmak amacıyla kullanılır. Teröristler, irrasyonel ve duygusal tepki ortaya çıkarmak isterler.⁹⁵

Boaz Ganor; Terörizm, siyasi, ideolojik veya dini amaçlara ulaşmak adına, şiddetin planlanmış bir şekilde sivillere karşı kullanılmasıdır.⁹⁶

Cherif M. Bassiouni; Terörizm ise siyasi amaçlara ulaşmak için organize ve sistematik olarak terör kullanılmasını ifade eder.⁹⁷

James M. Poland; Terörizm, korku yaratarak ve gözdağı vererek, genellikle kitleleri etkileyerek siyasi ve taktiksel avantaj kazanma maksadıyla masum insanların, önceden tasarlanmış, planlı, sistematik şekilde öldürülmeleri, sakat bırakılmaları ve tehdit edilmeleridir.⁹⁸

John Burdick; Terörizm’ insanların beğenmedikleri silahlı çatışmaları nitelemek için kullandıkları bir kavramdır.⁹⁹

İlich Ramirez Sanchez; tüm dünyada bilinen ismiyle Çakal Carlos “*siyasal bir silah*” olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁰

Mark Somma; Terörizm, karşıt tarafların birbirlerine sövüp saydıkları bir propaganda aracı haline gelmiştir. Bundan dolayı, terim, davranışsal değişimi tetiklemek amacıyla kasten masumların yaşamına zarar verme manasını taşımaktadır.¹⁰¹

Noam Chomsky; Terörizm şiddet ya da şiddet tehdidinin, doğasında bulunan siyasi, dini veya ideolojik amaçlara ulaşma amacıyla önceden planlanmış gözdağı verme, baskı ve korku yaratma vesilesiyle kullanılmasıdır.¹⁰²

⁹⁴ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

⁹⁵ B. Hoffman, **Inside Terrorism**, s.238,

⁹⁶ Boaz Ganor, **The Counter-Terrorism Puzzle**, Transaction Publishers, New Brunswick, 2005, s.1.

⁹⁷ Cherif M. Bassiouni, **International Terrorism; International Criminal Law**, Transnational Publishers Inc, New York, 1999, s.771; H. Zafer, **Sosyolojik Boyutuyla Terörizm**, s.9.

⁹⁸ James M. Poland “*What is Terrorism?*”, <http://www.lessonplanspage.com/SSInfoDiscActivity-WhatIsTerrorism912.htm>, (Erişim Tarihi: 2.3.2017)

⁹⁹ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹⁰⁰ İlich Ramirez Sanchez Carlos, **Devrimci İslam**, Elips Yayınları Ankara, 2004, s.11.

¹⁰¹ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

Paul Wilkinson; Terörizm, ne bir felsefedir ne bir hareket, ne de siyasal şiddete eşdeğer bir sözcüktür. Farklı grup ya da rejimlerin kullandığı özel bir çatışma metodu veya aracıdır. Aşırı korku ve dehşet ortamı yaratmayı amaçlayan planlı ve sistemli bir harekettir. Terörizmin kilit karakteristik özelliklerinden bir tanesi, direkt hedef alınan kurbanlardan ziyade, eylemin geniş kitleye duyurulmasıdır.¹⁰³

Pippa Norris, Montague Kern ve Marion Just; Terörizm, şiddetli tehdidin siyasi amaçlarla sistematik bir şekilde sivillere yönelik kullanımınıdır. Terörizmin hedefleri daima siyasiydir. Bir siyasal eylem olarak terörizm, nihai plan değil birincil araçtır. Terörist güç kullanımının hedefi ise, sivil halktır.¹⁰⁴

Robert Jensen; Terörizm, siyasi amaçlara ulaşmak amacıyla, birey, grup ya da devletlerce tehdit ve gücün sivil halka yönelik kullanılmasıdır.¹⁰⁵

Shaukat Qadir; Terörizm, yarım akıllı bir insanın, sürekli baskı ve kişisel ehliyetizliğine vermiş olduğu şartlı reflekstir.¹⁰⁶

Steven Best ve Anthony J. Nocella ; Terörizm, birey, organizasyon, tüzel kişilik ya da devlet tarafından dini, siyasi, ideolojik veya ekonomik amaçların gerçekleştirilmesi adına, masum kişilere -insan ve/veya hayvan- karşı fiziksel şiddetin kasıtlı olarak kullanılmasıdır.¹⁰⁷

Tomis Kapitan; Terörizm, siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla sivillere yönelik planlı güç kullanımı ve tehdittir.¹⁰⁸

Vladimir Lenin; Bu tanımlı SSCB kurucusu komünist lider Vladimir Lenin'e göre; terörizmin en temel gayesi 'korku'yu akla getirmek ve yüceltmektir. Amaç, kitleler üzerinde onların güvende olmadığı hissini uyandıracak korkuyu yaratmaktır.¹⁰⁹

Yonah Alexander; Terörizm, devlet ve devlet benzeri organlarca stratejik ve siyasi amaçlara ulaşma gayesiyle uluslararası hukuk kurallarını ihlal eden, psikolojik ve fiziksel tehdit ve güç kullanımınıdır.¹¹⁰

¹⁰² S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹⁰³ Paul Wilkinson, “*Terör ve Terörizm: Kavramlar Özellikler ve Tipoloji*”, (Der: Cemal Güzel) , **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s.143.

¹⁰⁴ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹⁰⁵ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹⁰⁶ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹⁰⁷ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹⁰⁸ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹⁰⁹ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

¹¹⁰ S. Best, ve A. J. Nocella,: “*Defining Terrorism*”,s.1-18.

Walter Laqueur; Terörizm, siyasi amaçlara ulaşmak adına masum insanları hedef seçerek gücü illegal bir şekilde kullanımı olarak tanımlanmaktadır.¹¹¹

3- Tedhiş, İsyân, Terör ve Terörizmin Tarihsel Gelişimi

a) Tedhiş ve İsyân

Genel olarak konuya bakıldığında terör ve terörizm sorunu modern çağın bir icadıdır. Her ne kadar insanın kendi türünü yok etmesi, çeşitli şekillerde ve farklı saikler paralelinde insanlık tarihi kadar eski olsa da terör ve terörizm sanayileşme döneminde, asimetrik bir savaşın stratejisi, korku üzerinden propaganda ve algı kurgusuyla devlet yönetimini dizayn etme çabalarıdır. Bu kurgulamada örgütlü güçler, az masrafla, kendileri açısından önemli veya büyük sonuçlara ulaşmak için cebir ve şiddet uygulamak suretiyle terör ve bu terör üzerinden propaganda yapmak suretiyle terörizm kavramını yaratmıştır.

Modern çağın bir nesnesi olan terör ve terörizm kavramları, aslında kökenini tarihin derinliklerinden almaktadır. Terörizm insanlığın yerleşik hayata geçip, artı değer üretmesiyle ivme kazanan ve ilkel devlet örgütlenmesi oluşturma süreciyle başlamaktadır. Tedhişçiliğin kökeni, miladın ilk yıllarında Filistin'deki Roma yönetimine başkaldıran Yahudi isyancılarına kadar gitmektedir. Bugün etnik terör olarak da adlandırılabilir ve tarihin en eski tedhişçilik eylemini Zeolotların yaptığı ileri sürülmektedir; “*Zealots*” M.S. I. yüzyılda faaliyet gösteren ve tarihin en eski tedhiş grubu olarak bilinmektedir. Zealotlar, tedhişçilik addedilen yapılanmayla Romalı işgâlcilere karşı ayaklanmışlardır. Eski Filistin topraklarında M.S. 6-135 yıllarında Romalılara karşı Jewish Zealots liderliğinde bir kampanya başlatılmış ancak bu kampanyaya katılanların yaptıkları, tarihte ilk kez tedhişçilik hareketi olarak kabul edilerek iki bin kişi çarpmıha gerilmiştir. Zealots'un eylemleri genellikle sembolik olup; en iyi eylem zamanları olarak bayram ve dini günler seçilmiştir.¹¹² “*Aşırı partizan*”, “*fanatik kimse*” veya “*bağnaz*” anlamında kullanılan “*zealot*” kelimesi etimolojik olarak bu dini mezheple ilişkilendirilmektedir.¹¹³

M.S. 66-73'de faaliyette bulunan “*Sicarii*” örgütüne kadar uzanılabilir bir terör tarihçesi yazmanın mümkün olduğu da bilinmektedir. Tarihte yer alan başka bir tedhişçilik örneği, bağnaz bir Yahudi grubu olan ve bugünkü İsrail topraklarında faaliyet gösteren Sica

¹¹¹ Walter Laqueur, **No End to War, Terrorism in the Twenty-first Century**, Continuum Press, London, 2003, s. 238.

¹¹² R. İşeri, **Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği**, s.30; Faruk Örgün, **Küresel Terör**, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2001, s.60; Bernard Lewis, **Haşişiler, İslamda Radikal Bir Tarikat**, (Çev: Kemal Sarısözen), Sebil Yayınevi, İstanbul, 2005, s.10-15; Emin Demirel, **Terör**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.21.

¹¹³ Y. Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s.11.

adındaki örgüttür. Bu örgüt, Roma İmparatorluğu' na karşı mücadele etmiş ve kurbanlarını esas olarak ılımlı Yahudiler arasından seçmiştir. Halk için hayati öneme sahip hububat depolarını yakmışlar ve sulamada kullanılan su kanallarını tahrip etmişlerdir. Düşmanlarını, 'Sica' adını verdikleri ve elbiselerinin altında gizledikleri küçük kılıçlarla öldürmelerinden dolayı kendilerine "sicarii" adı verilmiştir.¹¹⁴

Bununla beraber XI. yüzyılda Hasan Sabbah'ın liderliğinde "Haşhaşiler"¹¹⁵ adı verilen grup çeşitli eylemler yapmıştır. Dinsel motif ve amaçlara sahip olan bu grubun üyeleri, haşhaş alışkanlıkları ve uyuşturucu olarak eylem yapmalarıyla tanınmışlardır. İsmailiye Mezhebi'nin bir kolu olan ve İran'da faaliyet gösteren bu grubun özellikle siyasette söz sahibi önemli kişilere suikastlar düzenledikleri ve bunu siyasi kimliğe sahip kişiler üzerinde etkili olabilmek için bir yöntem haline getirmişlerdir. XIII' ncü yüzyılda Moğollar tarafından yok edilen "Haşhaşiler" yüksek memurları, valileri, halifeleri ve Kudüs'ün Haçlı Kralı Conrad'ı öldürmüşler ve Selahattin Eyyübi'ye de suikast girişiminde bulunmuşlardır. Son derece disiplinli ve sistematik bir gruptan oluşan örgüt, bugünkü dinsel nitelikli terörist örgütlenmelere de ilkel bir model teşkil etmiştir.¹¹⁶

Batılı devletler sömürgeci hedeflerine ulaşmak için XVI. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar günümüzde etnik ve dini istismar ederek isyancıları nasıl kullanmışlarsa, denizlerde dehşet ve korku salan korsanları ve onların gemilerini de o dönemde kullanmışlardır. Daha sonraki dönemlerde de dünyanın değişik yerlerinde bu şekilde korku veren korsan olayları ortaya çıkmıştır. Devletler bu korsanları himaye etmişler ve kendi devletleri adına serbestçe hareket etmelerine müsaade etmişlerdir. Böylece devletler uzak denizlerde bile korsanlar aracılığıyla güç ve egemenliklerini diğer devletlere göstermişlerdir.¹¹⁷

Tarihsel dönemlerde bazı devletler güçlerinin zayıfladığı dönemlerde, bugünün adıyla teröre maruz kalmıştır. Bu teröre maruz kalma dönemleri şüphesiz en çok iç karışıkların bastırılması ve isyanların önlenmesine yönelik çabalar ve faaliyetlerin yoğunlaştığı sırada yaşanmıştır. Geçmiş dönemlerde isyancı, haydut olarak adlandırılan bu

¹¹⁴ W. Laqueur, **Terörizm**, s.7; Bekir Çınar, **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, Sam Yayınları, Ankara, 1997, s.195; Yaşar Onay, **Etki Odaklı Terör**, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, 2009, s.9.

¹¹⁵ İslam'ın İsmaililik mezhebine dayalı olarak kurduğu Haşhaşiler tarikatıyla tanınan bir Orta Çağ lideridir. Farklı bir dini ekole dayalı üst düzey dini bilgi birikimine ve otoriter bir liderlik karakterine sahip olduğu bilinen Hasan Sabbah kurduğu tarikatın suikaste dayanan farklı askeri taktikleri ve 34 yıl boyunca dışına çıkmadan yaşadığı Alamut Kalesi ile tanınmaktadır. Kimi kaynaklarda "Haşhaşinler", "Haşhaşmlar" olarak geçmektedir. (B. Lewis, **Haşişiler...**, s.1-5).

¹¹⁶ B.Lewis, **Haşişiler...**,s.2; "Terör İnsanlık Kadar Eski", **Hürriyet**, 12.9.2001, s.15; Amin Maalouf, **Semerkant**, (Çev: Esin Talu Çelikkın), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.104.

¹¹⁷ Pulat Y Tacar, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.44; H. Zafer, **Sosyolojik Boyutuyla Terör**, s.10; Hikmet Sami Türk, "Uluslararası Terörün Siyasi, Askeri ve Hukuki Boyutları", **Türkiye Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Vakfı Açılış Konuşması**, 17 Kasım 2001 <http://www.basin.adalet.gov.tr/b74.htm> (Erişim Tarihi: 14.8.2017).

kişiler günümüzde amaç ve teknik yönünden değişmişler ve terörist olarak adlandırılmışlardır. İsyancı veya günümüz tanımıyla teröristin tek amacı vardır; o amacı da mevcut devlete karşı gelmek ve bu devletin yıkılması için her şeyi yapmaktır.¹¹⁸ Bu amaçlar doğrultusunda geçmişten günümüze kadar bütün devletler düşman oldukları devleti yıkmak için bütün isyancıları veya teröristleri desteklemişlerdir.¹¹⁹

b) Terör-Terörizmin Tarihsel Gelişimi ve Alman Yasal Tedbirler

Geçmiş dönemlerde tedhişçi, isyancı, eşkıya ve haydut olarak adlandırılan kişiler, günümüzde amaç ve teknik yönünden değişmişler ve terörist olarak adlandırılmışlardır. Modern dönemin literatürü insan hak ve özgürlüklerinin ön plana çıkmaya başladığı 1789 Fransız İhtilali'nden hemen sonra yeni bir kelime edinmiştir. Bu kelime 'Terör'dür., 'Siyasal maksatlı şiddeti' ifade eden bir tanım olarak uluslararası terminolojiye girmiştir. Fransa'da 1793-1794'de 'Jakobenler Dönemi' olarak isimlendirilen bir dönem yaşanmıştır. Jakobenler yönetim şekli olarak başta anayasal bir monarşiyi savunmuşlardır. Fakat Fransa Kralı'nın Fransız İhtilali ile birlikte ülke dışına kaçmaya kalkışması onları Cumhuriyet Rejimine yöneltmiştir. Jakobenler, Cumhuriyet Rejimini ülkede yerleştirmeye çalışırken, kendilerine karşı çıkan insanları toplu şekilde giyotin denilen idam araçlarıyla öldürerek terör uygulamışlardır. Jakobenler döneminin yaşandığı, terörün egemenliğinin ilan edildiği bu dönemde Fransa'da aşağı yukarı üç yüz bin kişi tutuklanmış ve on yedi bin kişi öldürülmüştür.¹²⁰

Terörü doğuran siyasal, sosyal, ekonomik ve hatta psikolojik sebepler vardır. Terör en basit ifadeyle bir bunalımın ürünüdür. Terör, aynı zamanda bir kriz olgusudur. Sistemin sağlıklı işleyememesinin, katılım ve paylaşım kanallarının oluşturulamamasının, çarpık anlayışlara zemin hazırlanmasının ve en önemlisi de sistemin toplumsal taleplerle dizayn edilememesinin bir sonucudur. Terör siyasi neticeleri olan bir harekettir; ancak her terörist faaliyet doğrudan siyasi hedefleri gözetmeyebilir. Uzun zaman tedhişiyle siyasi suç kavramları birlikte tanımlanmasına rağmen bir ara tedhişçilik sosyal suç olarak algılanmıştır. 1934 Madrid Konferansı'nda geliştirilen terör tanımı da sosyal içerikliydi: "*Sosyal düzeni yıkmak amacıyla, ne suretle olursa olsun halkı dehşet içine sürükleyecek araçları kullanan*

¹¹⁸ Ramazan Özey, **21'inci Asrın Ufkunda Türkiye**, Marifet Yayınları, İstanbul, 1996, s.84; **Ansiklopedik Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü**, Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara, 1993, s.124.

¹¹⁹ R. Özey, **21'inci Asrın Ufkunda Türkiye**, s.84-85.

¹²⁰ İsmet Berkan, "*Jakoben Dedirten*" **Radikal**, 8.11.1999, s.14; F. Örgün, **Küresel Terör**, s.60-61; A.Mango, **Türkiye'nin Terörle Savaşı**, s.11.

kimse cezalandırılacaktır. Böylece milletlerarası hukuka aykırı bir cürüm sıfatıyla tedhişçilik bir tür anarşizm suçunu oluşturur.”¹²¹

Tarihsel dönem içerisinde terörle mücadele ilk kez 1937 tarihli “*Tedhişçiliğin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi*” ile kapsamlı bir biçimde uluslararası hukukun konusu olmuştur. 1963’de imzalanan “*Uçaklara Karşı İşlenen Suçlara veya Diğer Fiillere İlişkin Tokyo Sözleşmesi*”, 1970’deki “*Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında La Haye Sözleşmesi*”, 1973 tarihli “*Diplomatlara, Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkındaki Sözleşme*” ile bu tür eylemlerin suç sayılarak cezalandırılması hükme bağlanmıştır.¹²²

Daha kapsamlı bir metin olan 1977’deki “*Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi*” ile uçak kaçırma, uçaklara saldırı, diplomatlara ve uluslararası korunan kişilere saldırı eylemleri, adam kaçırma, rehin alma, bomba, roket, otomatik ateşli silahlar ve bombalı mektup veya koli kullanılarak gerçekleştirilen eylemler terör eylemi sayılmıştır. Bu eylemlerden birini gerçekleştirmek, teşebbüs etmek veya suç ortağı olmak bu sözleşmeye göre terör suçu sayılmaktadır. Diğer bir ifadeyle terör, adam kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemlerinin tamamına verilen bir addir.¹²³

“*Suçluların İadesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi*”nin siyasi suçluların iadesini yasaklamış olması, iade talebiyle karşılaşan ülkenin, topraklarında bulunan ve iadesi istenen kişi veya kişilerle ilgili olarak terör suçlusu veya siyasi suçlu değerlendirmesi yapmasını gerekli kılmaktadır.¹²⁴ Siyasi nedenlerle adi suçlar işlenebileceği yönündeki görüşüyle “*Benimki siyasi suçlu veya direnişçi, seninki ise terörist*” yaklaşımı¹²⁵ terörün daha geniş alanlara yayılması için uygun ortam oluşturmaktadır. Oysaki hangi siyasi görüş doğrultusunda olursa olsun, toplumda etki yaratmak için terörist stratejilere başvuran herkesin terörist olduğunu kabul etmek gerekir.¹²⁶ Bu durumla birlikte, suçluların iadesini engelleyen, ölüm cezasının uygulanması gibi, ülkelerin kendi iç hukuk sorunları da terörle

¹²¹ Yalçın Akdoğan, “*Şiddet, Terör Ve Yöntemin Amaca Dönüşmesi*”, **Star**, 11.3.2003, s.17.

¹²² Vefa Toklu ve Bahadır Sönmez, **Uluslararası İlişkiler**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 1996, s.4-12.

¹²³ D. Ergil, **Türkiye’de Terör ve Şiddet**, s.4; Hayati Hazır, **Siyasal Şiddet ve Terörizm**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001, s.4.

¹²⁴ Doğan Soyarslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998, s.136; Y. Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s.14.

¹²⁵ Bengi Semerci, “*Terörün Sınırlarını ve Nedenlerini Anlamada Psikiyatri*”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S. 5, (Aralık 2005), s. 86; Beşir Atalay, “*İçişleri Bakanı Atalay, “Eit’te Terörizm’e Değindi”*” <http://www.haberler.com/utf-8-b-imsww4fesmwetevsxlagqk-2434973-haberi/>.(Erişim Tarihi: 25.12.2017).

¹²⁶ S. H. Başeren, “*Terrorism With Its Differentiating Aspects*”, s. 3; Noam Chomsky, “*International Terrorism: Image and Reality*”, (Der: Alexsander, George), **Western State Terrorism**, Polity Press, New York, 1991, s.15.

etkin mücadelenin önünü tıkamaktadır. Bütün bu sorunların yanı sıra, yeni imkân ve teknikler nedeniyle terörün kaydettiği aşama, sadece devlet çapında alınan tedbirlerle teröre karşı güvenliğin sağlanmasını imkânsız kılmaktadır.

New York'ta 11 Eylül 2001'deki İkiz Kulelere yapılan uçaklı intihar saldırıları terör ve terörizm açısından bir kırılma noktası olmuştur. Bu saldırıların ardından terörün kötü etkilerini hissetmeye başlayan ve dünya çapında etkili bir kurum olan AB de, terörün ortak tanımını, üye ülkelerin terör eylemlerine ve teröristlere karşı uygulayacakları yaptırımları ortak karara bağlamıştır. Buna göre terör eylemlerinin ortak özelliği; *“bir ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasal ve anayasal yapılarını sarsmak veya yıkmak amacıyla bilerek ve kasten yapılmış olması”*¹²⁷ şeklinde nitelendirilmektedir. Bu etkin ve geniş bir topluluk tarafından yapılmış olan bu tanımlamanın, üzerinde yapılacak yorumlar sonucunda bütün dünya ülkeleri tarafından kabul gören bir tanım sıfatını, alıp almayacağını zaman gösterecektir.

Terör, 11 Eylül 2001'deki İkiz Kulelere yapılan saldırısı sonrası, XXI. yüzyılın en önemli tehditlerinden biri olarak algılanmaya başlanmıştır. Tehdidin ulusal sınırları aşması sonucunda küresel bir boyuta ulaşması beraberinde terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği arayışlarını da eskiye oranla çok daha fazla gündeme getirmiştir. Bu arayışın bir sonucu olarak çeşitli uluslararası kurumlar terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğini sağlama konusunda ön plana çıkmaya başlayan NATO, hem Soğuk Savaş boyunca üstlendiği rol hem de Soğuk Savaş sonrasında da devamlılığını sağlama arzusunun bir göstergesi olarak özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında terörizm konusuna ayrıcalıklı bir önem vermiştir. Bu çabanın bir ürünü olarak gerçekleştirilen çeşitli zirvelerde terörizmle mücadelede ittifakın ve işbirliğinin etkinliğini ve rolünü arttıracak kararlar alınmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında birçok New York sakini, günün her anında ölümle burun buruna olabileceğini görmüş ve terör eylemi, kitleleri, kendilerini koruyacak mekanizmanın devlet olması gerektiğine inandırmıştır. Şayet kişileri korumakta devlet yetersiz kalırsa, terör örgütlerinin kısa dönemde ulaşmak istediği amaç olan, devlete olan güvenin yok olması kaçınılmaz olacaktır.¹²⁸

Diğer taraftan Soğuk Savaşın sona ermesinin akabinde “SSCB” yerine somut bir düşman bulma ihtiyacı, İstanbul'daki “terör” başlığı adı altında toplanacak zirvede

¹²⁷ Güven Özalp, “AB Nihayet Terörü Gördü”, *Milliyet*, 7.12.2001, s.15; Hakkı Şekerbay, **Kimlik Politikası, Milliyetçilik, Etnisite Bağlamında Avrupa'da Ayrılcı Hareketler ve Avrupa Birliğine Olan Etkileri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2009, s.243.

¹²⁸ L. Weinberg, W. L. Eubank, *The Roots of Terrorism: What is Terrorism?*, s.4-6; Atilla Yayla, **Terörizm Üzerine Yazılar**, Gündem Yayınları, Ankara, 1990, s.32; Leonard Weinberg ve William L Eubank, **What is Terrorism: The Roots of Terrorism**, Infobase Publishing, New York, 2006, s.42; Atilla Yayla “Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, S.35, (1990), s.337.

gündemin birincil maddesi olmuştu. “Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi” (AAOK) toplantısında 28-29 Haziran 2004’de NATO’ nun İstanbul Zirvesi çerçevesinde gerçekleşen bu kurulun amacı, NATO’ya yeni bir düşman bulmaktı. Komite çalışmalarında önemli tavsiye kararları alındı. Ancak bunlardan savunma ve güvenlik komitesinde görüşülen konular, diğer komitelerden ele alınan konulardan daha önemliydi. Zira “*tehdit olmadan ittifak da olmaz*” prensibinin, toplantının ve dolayısıyla NATO’nun temel sorunu olduğu görülmüştür.¹²⁹ NATO’nun terörle etkin ve etkili mücadele politikası benimsemesine rağmen, terör ve terörizmle mücadelede hukuk çevrelerince kabul edilecek bir terör tanımı, bugün dünya siyasetine hâkim devletlerin ve terörden kazanç sağlayan uluslararası şirketlerin politik ve stratejik planlarını engelleyeceği anlaşılmaktadır.¹³⁰

5- Terörizmin Türleri

Terörizm, amaçlarına, ideolojisine ve yöntemine göre farklı sınıflandırılmaya tabii tutulmaktadır. PKK konunun öznesi ve etnisitiye dayalı bir örgüt olduğu için “*Etnik Terör*” başlığı altında daha kapsamlı ve alt başlıklar halinde ilerideki kısımda ele alınacaktır.

a) Bireysel Terörizm

Terörizmin çeşitlerinden bahsederken vurgulanması gereken en önemli unsurlardan bir tanesi de, herhangi bir örgütle organik bağlantısı bulunmayan amatör teröristlerin siyasal nitelikli şiddet kullanma kapasitelerinin ve bu yoldaki teşebbüslerinin artmasıdır. Bireyselliğin ön plana çıktığı ve teknolojik ilerlemelerin bir getirisi olarak organize yapılara ihtiyaç duymadan tekil kişilerin de sistem içi etkinliklerinin bir anlam kazandığı yeni toplumsal düzende, terörizmin yeni bir boyut kazanması da kaçınılmaz hâle gelmiştir.¹³¹

Terörizmin bu biçimde uygulanışının önemli iki örneği James Dalton Bell ve Larry Wayne Harris olaylarıdır. Kimya fakültesi mezunu olan Bell tutuklandığında otuz bin dolar borçluydu ve evinde kimyasal maddeler ve bu maddeleri su şebekesini kirletmek için kullanacağına dair tehditler de bulunmuştu. Harris ise biyofizik eğitimi almış bir kişiydi. Yakalandığında Irak’ın ABD’ye hastalıklı sıçanlar vasıtasıyla hastalık yayacağından ötürü veba panzehiri elde etmeye çalıştığını ileri sürmüştür. Harris, yetkililer daha sonra elinde şarbon örneği olduğu düşünülen bir madde bulundurduğunu keşfettiklerinde tutuklanmıştır.

¹²⁹ M. Özcan ve S. Yardımcı, “Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadelesi”, s.238-242.

¹³⁰ Abdullah Torun, “Siyasal Terörizm: Neden ve Sonuçları Üzerine Bir İnceleme”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.1, (Ocak 2003), s.158; Rıza Türmen, “Terörizm ve Uluslararası İşbirliği”, **Milliyet**, 13. 9. 2008, s.17.

¹³¹ D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s. 467.

Adı geçen her iki kişi de lidersiz direnç hareketlerine mensup, yoğun paranoya ve üstünlük duygusuna sahip kişilik özellikleri göstermektedir. Bell ve Harris gibi yalnız faaliyet gösteren teröristler, araçlar ve yöntemler konusunda çok yaratıcı olabilen ve benzer fikirli insanlar üzerinde önemli etkilere sahip olabilen kişilerdir.¹³²

Böyle bir potansiyelin toplum içerisinde sürekli var olduğu da inkar edilemez bir gerçektir. Nitekim bugün patlayıcı imalatında kullanılacak olan pek çok madde, hiçbir denetime tabi olmadan piyasada satışa sunulmakta ve çok da gelişkin olması gerekmeyen bir fizik bilgisi bu maddelerin birer silah haline dönüştürülmesine yeterli olmaktadır. Güvenlik birimleri açısından bu tür kişilerin yakalanmasında karşılaşılan zorluklar ve son derece normal görünen herhangi bir kişinin bu tür eylemlere girişme olasılığı, amatör teröristlerin örgütlü terörizmden çok daha tehlikeli hâle gelebileceğinin göstergesidir.¹³³

Örgütlü terörizmin içerisinde bulunan teröristlerle, yalnız çalışan ve bireysel eylemler yapmayı tercih eden teröristler arasındaki temel fark, örgüt mensubu olanların genellikle son derece sıradan ve toplumsal açıdan uyumlu kişiler olmalarıdır. Nitekim terörist profil çıkarmaya çalışan ciddi çalışmaların ortaya koyduğu portrelerde hiçbir ayırt edici özelliğe rastlanamaması terörizmin belirli bir kişilik yapısına atıfta bulunularak açıklanmasının zorluğuna işaret etmektedir. Bu kişilerdeki en belirgin ortak nokta, grup mensupları arasında kişisel amaçlarına ve beklentilerine ulaşmayıp, bunun sorumluluğunu devlete yüklemesidir. Oysaki bireysel teröristlerin eylemlerinin nedenleri çoğu kez psikopatik terör çerçevesinde görülmekte ve teröristlerin sıra dışı, ruhsal problemleri olan kişiler olduğu bilinmektedir.¹³⁴

Amatör teröristler genellikle, inanç toplulukları olarak bilinen, fikirlerini birbirlerine yayan ve buluşmadan karşılıklı olarak faaliyet gösterebilen şebekelerin üyeleri olmaktadır. Belirgin bir komuta yapısı ya da fiziksel organizasyonun olmamasına rağmen bu sanal topluluklarda, bu kişiler ortak bir aidiyet hissini paylaşmaktadırlar. İnanç toplulukları, internet iletişim ve şebekeleşme aracı olarak yaygınlaştıkça daha da büyümektedirler. Gruba bağlılık ve sadakat az olsa da bu grupları, motive edici bir güç olarak hizmet etmektedirler.¹³⁵

ABD'nin Oklohama Eyaletin'deki terör eylemi bireysel terörizme örnek gösterilmektedir. Oklohama federal binasının bombalanması olayının sağ görüşlü bir inanç

¹³² Günhan Turan, **21. Yüzyılda Uluslararası Terörizmin Değişen Yüzü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 76.

¹³³ D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s. 465-466.

¹³⁴ D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s. 466.

¹³⁵ G. Turan, **21. Yüzyılda Uluslararası Terörizmin Değişen Yüzü**, s.76-77.

topluluğuyla bağlantısının olduğu ortaya çıkmıştır. Eylemi gerçekleştiren Timothy Mc Veigh herhangi bir örgüte mensup değildi; ancak “*Militiamen*” isimli resmi olmayan bir sağ örgütle bağlantısı olduğu ortaya çıkmıştır. Bombalama öncesinde sağcı gruplar internette, FBI’ın Davidians örgütünün bir şubesini etkisiz hâle getirmesinin yıldönümünü kutsayan bildiriler dağıtmışlardır. Korunmayan federal binaların listesi yayılmış ve ilgilenen herkese amonyum nitrat yapım tarifleri sağlanmıştır. Bu bilgi alışverişini organize bir grup değil, internet üzerinde şebekeleşmiş olan benzer fikirli bireyler gerçekleştirmiştir. Dahası dünyadan en çok bireysel terörizmin yaşandığı yer ABD’dir.¹³⁶

Teröristi hedeflerine ulaştırabilecek olan araçlar modern teknolojinin de yardımıyla kolayca elde edildiğinden, ciddi ruhsal sıkıntıları olan herhangi bir insanın da potansiyel bir terörist haline gelmesi kolaylaşmakta ve bu kişilerin toplumun kalan kesimlerinden farklılaştırılarak tespit edilmesinin zorluğu güvenlik birimlerine çok büyük zorluklar çıkarmaktadır. Bu nedenle, esasen örgütlü terörizmle mücadele etmek için organize olan uzman birimlerin bireysel terörizm hakkında yeterince etkili olmaması, polisiye önlemlerin yetersizliği, teröristlerin ve ellerinde bulunan araçların sahip oldukları tahrip etme gücünün tespit edilmezliği gibi nedenler ve buna paralel olarak karşı önlem almaktaki güçlükler dolayısıyla, amatör teröristlerin toplumun güvenliğine yönelik çok ciddi bir tehdit haline geldikleri anlaşılmaktadır. Bu tehdidin daha rahat algılanması için Dünya Ticaret Merkezi’nin 1993’te bombalanması girişimini örnek göstermek mümkündür. Saldırının, altı kişinin ölümüne ve yaklaşık bin kişinin ise yaralanmasına neden olurken, beş yüz elli milyon dolarlık bir maddi zarara yol açması, amatör tehdidin en önemli göstergelerindedir. Dört yüz dolardan daha az bir maliyetle girişilen bu terörist saldırının, toplum içinde yarattığı güvensizlik ve dehşet duygusu da hesaba katıldığında, amatör terörizmin 21. yüzyılda bilinen en tehlikeli terörist örgütleri bile ikinci plana atabilecek, bir tehlike oluşturacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır.¹³⁷

b) Devlet Terörizmi (Terörü)

Devletin temel özelliklerinden başında, zor kullanma tekeli elinde bulundurmasıdır. Devletin zor kullanma tekeli yasallık ve meşruiyet sınırları dışında kullanması devlet terörünü ortaya çıkarmaktadır. Zor kullanma orantılılık ve meşruiyet çizgisiyle sınırlandırılmıştır. Gerek BM gerekse AB ilgili metinlerde bu iki hususun altını çizmiş ve güvence altına almıştır. Devlet Terörü ile tanımların bazıları aşağıdaki gibidir:

¹³⁶ G. Turan, **21. Yüzyılda Uluslararası Terörizmin Değişen Yüzü**, s.77.

¹³⁷ D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s. 467.

Devlet Terörü; devlet yönetimini elinde bulunduran güçlerin, ayrıcalıklarını ve etkinliklerini yitirmemek kaygısıyla, yönetimleri altındaki resmi kuruluşlar ve gruplar aracılığıyla şiddete başvurarak karşıtlarını yok etmeyi, ya da en azından onları sindirmeyi amaçlayan hareketler devlet terörü olarak nitelendirilmektedir.¹³⁸

Devlet Terörü; devletin kendi vatandaşlarına yönelik sistematik yıldırma, tutuklama, öldürme ve diğer baskı araçlarıyla terör uygulaması ve insan haklarını, yoğun, yaygın ve sistematik şiddet kullanımıyla ihlal etmesidir.¹³⁹

Devlet Terörü; Siyasi, ekonomik, kültürel ve etnik farklılıklardan dolayı devlete ve mevcut rejime karşı olan grupların, yönetim için tehlikeli olmaları veya tehlikeli olma ihtimallerinin bulunması, bu grupların istek ve arzularını dile getirmede teröre başvurmaları, hedef aldıkları yönetimleri zaman zaman karşı terör uygulamalarına sevk etmektedir.¹⁴⁰

Devlet Terörü; daha sık bir şekilde totaliter rejime sahip veya iç karışıklıkların yaygın olan devletlerde başvurulan bir terör olarak karşılaşılmaktadır.¹⁴¹

Birçok devlet yöneticisinin, iktidarlarını sağlamlaştırmak ve halkı baskı altında tutarak, daha fazla iktidarda kalabilmek için terörist yöntemlere başvurdukları ileri sürülmektedir.¹⁴² Bu durum resmi terör olarak da adlandırılır. Josef Visarionoviç Stalin ve çok yakın zamanda Ayetullah Humeyni tarafından da uygulanmıştır. Bu tip terörizm dış ülkelerdeki devlet düşmanlarını ortadan kaldırmak için ihraç edilebileceği gibi, düşman olarak görülen devlette ayaklanma çıkarmak için de kullanılmaktadır.¹⁴³

Birinci Dünya Savaşı sonrasında totaliter sistemlerin yarattığı devlet terörü zirveye ulaşmıştır. SSCB’de özellikle Vladimir Lenin ve Josef V. Stalin, Almanya’da Adolf Hitler ve İtalya’da Benito Mussolini, kendi vatandaşlarına karşı kapsamlı bir devlet terörü uygulamışlardır. Bu ülkelerdeki insanların bir çoğu, etnik kimliklerinden ve siyasi görüşlerinden dolayı, sistematik bir şekilde katliama maruz kalmış, sürgüne veya çalışma kamplarına gönderilmiştir. 1960’larda Mao önderliğinde Çin’de gerçekleştirilen Kültür Devrimi ve 1970’lerde Kamboçyalı diktatör Pol Pot rejimi, milyonlarca kişinin ölmesine veya mal ve mülklerine el konulmasına neden olmuştur. Dahası 1970’lerde Arjantin’de,

¹³⁸ Ruşen Keleş ve Artun Ünsal, **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, Ankara, 1982, s. 4.

¹³⁹ Ahmet Hamdi Topal, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s.30.

¹⁴⁰ A. H. Topal, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, s.30-31.

¹⁴¹ Sabri Dilmaç, **Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996, 84-85.

¹⁴² Charles Freeman, **Terrorism**, Charles Published, London, 1986, s. 5.

¹⁴³ **Türkiye ve Terörizm Raporu**, s.234.

Şili’de ve Yunanistan’da iktidarı ele geçiren askeri diktatörlükler, hatta 1980’lerin ortalarında El Salvador, Guatemala, Kolombiya ve Peru’da seçilmiş yönetimler ölüm takımları olarak adlandırılan çeşitli ekipler kullanmışlar ve siyasi muhaliflerini, insan hakları savunucularını, gazetecileri, öğrenci gruplarını ve diğer pek çok muhalif grupları baskı ve korku altında tutmuşlardır. Özellikle baskıcı rejimler tarafından gerçekleştirilen devlet terörünün XX. yüzyıl boyunca yetmiş milyon insanın ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir.¹⁴⁴

Günümüz dünyasında İsrail devletinin sık sık devlet terörü uyguladığı eleştirileri gelmektedir. İsrail’in orantısız ve hukuksuz Filistin topraklarına yaptığı saldırıları, sık sık eleştiren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İsrail’in 1947’den itibaren Filistin işgâl ettiğini, işgâlcî bir devlet olduğunu ve ayrıca bir terör devleti olduğunu söylemiştir.¹⁴⁵

c) Radikal Dinci Terörizm

Terör olgusunun ortaya çıkmasına neden olan ideolojik temellerden biri de din duygusudur. Bu duygu; yaygın dinlerin yanı sıra yaygın inanışları da kapsamaktadır. Filistin davasının savunuculuğu yapan bazı örgütlerin şiddeti bir strateji olarak benimsemesi, terör olgusunun dinle bağdaştırılmasının ilk aşamasını oluşturmuş, bu algılamaya İran İslam Devrimi’nden sonra din motivasyonlu terör hareketlerinin artmasıyla daha da güçlenmiştir.¹⁴⁶

İran İslam Cumhuriyeti’nin Anayasasına göre; Şia fıkıhına dayalı İslami ideoloji devletin tüm mekanizmalarında ve toplumun her kesiminde hâkim unsur haline getirildikten sonra, öncelikle Müslüman ülkelere ve ardından tüm dünyaya, İslam devrimini ihraç etmeyi nihai amaç edindiğinin altını çizmek gerekmektedir. Örneğin; İran’ın ülke dışında gerçekleştireceği terör eylemlerinde, Suriye, Libya ve Yunanistan gibi teröre el altından aktif destek veren ülkelerle IRA, ETA ve PKK gibi terör örgütleriyle işbirliği yaptığı bilinmektedir. İran’ın dış politikasını, köktendinci ideoloji belirlemekte ve bunun arkasında İran’ın bölgesel güç olma isteği yer almaktadır. Fakat Muhammed Hatemi ile birlikte bu politikalarda değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde, İran’ın diğer devletlerle olan ilişkileri olumlu yönde ilerlemektedir.¹⁴⁷

Dini nitelikli terör yalnızca Ortadoğu bölgesiyle sınırlı değildir. Dünyanın hemen her bölgesinde potansiyel bir tehdit olarak varlığını sürdürmektedir. Radikal dinci terörizm

¹⁴⁴ A.H.Topal, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, s. 31.

¹⁴⁵ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: İsrail bir terör devletidir, terör!”, **Milliyet**, 10.12.2017, s.1.

¹⁴⁶ **Türkiye ve Terörizm Raporu**, s.231.

¹⁴⁷ Nihat Seyrek, **Terörizm ve Uluslararası Yönü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001, s. 63.

sadece İslamiyet'e has olmayıp Japonya gibi ülkelerde de rastlanan bir olgudur. Nitekim Aum Shrinkyo tarikatının Tokyo metrosuna saldırıda bulunması buna örnek gösterilebilir.¹⁴⁸

Japonya'da görüldüğü gibi ABD'de de çeşitli tarikatların eylemlerine sahne olmaktadır. Örneğin; ABD'deki Tanrı'nın Ordusu örgütünün bombalama eylemleri, en gelişmiş ve refah düzeyi yüksek toplumların bile bu tür tehlikelerle karşı karşıya olduğunu göstermiştir.¹⁴⁹

Avrupa'da Hristiyan köktendinciliği canlı bir şekilde yaşadığı görülmektedir. Bu tür benzer tehditler varlığını sürdürmektedir. Avrupa'da özellikle Müslümanların evleri ve ibadet yerleri saldırılar ve kundaklama eylemleriyle adını duyurmaktadır.¹⁵⁰

d) Narkoterörizm

BM kaynaklarına göre uyuşturucu ekonomisi, günümüzde tek başına uluslararası ticaretin %8'ini oluşturmaktadır.¹⁵¹ Başka bir deyişle dünya üzerinde dönen uyuşturucu gelirin miktarı dört yüz milyar dolardır. Bu para, BM üyesi pek çok devletin Gayri Safi Milli Hasılatı'ndan (GSMH) kat kat daha fazladır. OECD'nin hazırladığı raporlarda ise ABD ve Avrupa'da bir yıl içinde dönen uyuşturucu parası yüz yirmi iki milyar dolara ulaşmıştır. Bu paranın seksen beş milyar dolarının dünyanın çeşitli yerlerinde aklandığı aynı raporlarda dile getirilmektedir. Rakamlar, uyuşturucu ticaretinde dönen paranın ülke ekonomileri ve hükümetlerin ekonomi politikaları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Sektör haline gelen uyuşturucu ticaretinde, ilaç ve kimya sanayisine göre, daha fazla para dönmektedir.¹⁵²

Uluslararası terörizmin finansmanında oldukça yeni bir gelişme olan narkoterörizm olgusu bu tür örgütlenmelerin mali yönünü de oldukça değiştirmiştir. Terörün finansmanının genel gelişimine bakıldığında terörist örgütlerin, her dönem farklı birtakım kaynaklara yönelmektedir. Ancak örgütler hiçbir dönemde böyle bir potansiyeli kullanmaktan kendilerini alıkoyamamıştır.¹⁵³ XIX. yüzyılın sonlarında terörist grupların ana finansman kaynaklarının sempatanlarından gelen küçük yardımlar, soygunlar ve adam kaçırmaya gibi aktivitelerden elde edilen ve bugün çok küçük kabul edilebilecek olan rakamlar olduğu

¹⁴⁸ Bruce Hoffman, "Old Madness, New Methods", **RAND Review**, Vol.22, No.2, (Winter 1998-1999), s. 15.

¹⁴⁹ B.Hoffman, "Old Madness, New Methods",s.15-16.

¹⁵⁰ D. Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s 464.

¹⁵¹ **Economic and Social Consequences of Drug abuse and Illicit Trafficking**, UNDCP (UNODC) Vienna, 1997, s.1-30.

¹⁵² D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s. 464.

¹⁵³ D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s.464-465.

görülmektedir. Hatta 1906-1907 'de Hintli teröristlerin kimyasal altın üretmenin yöntemlerini bulduğu bile ortaya çıkmıştır.¹⁵⁴

Terörizmin sadece mali açıdan zayıf ve saf-idealist kişilerin uğraşı olduğu sanılmamalıdır. Terörizm büyük çapta ve ticari bir iş olmuştur ve önemli ölçüde mali kaynak gerektirmektedir. Yonah Alexander'a göre; Sovyetler Birliği 1970'lerin sonlarında bilinçli bir karar alarak, bir taşla iki kuş vurmaya tasarlamışlardır. Yasa dışı uyuşturucu madde satımı yoluyla terörist grupların faaliyetlerini finanse etmek ve nakit ihtiyaçlarını karşılamak; öte yandan, Sovyetlerin lehine olarak, Batı toplumları üzerinde uyuşturucu maddelerin etkisini artırarak toplum üzerindeki yıkıcı etkisini kullanmaktır.¹⁵⁵

1980'lere gelindiğinde ise narkotik ve uyuşturucu trafiği teröristlerin en önemli para kaynakları haline gelmiş, özellikle Orta Amerika'da Kolombiyalı FARC ve M-19, Perulu Sendero Luminoso'nun dünyanın gündemine soktuğu narkoterörizm olgusu, temel finansman kaynağı olmuştur. Narkoterörizmin uluslararası terörizme yeni bir boyut eklemesiyle birlikte, bu tür faaliyetler milyarlarca dolar büyüklüğe erişirken, mücadele maliyetleri de olağanüstü artmış ve devletler açısından da ciddi yükler getirmeye başlamıştır. Bu şekilde terörizm yalnızca bir güvenlik sorunu olmaktan çıkmış ve devletlerin ekonomik kaynaklarına ve birliklerine yönelik bir tehdit olarak da, önemli bir sorun oluşturmaya başlamıştır.¹⁵⁶

Terörizmin çok maliyetli bir iş haline gelmesi dünya piyasalarında en çok kâr getiren malın, yani uyuşturucunun ticareti işine teröristlerin dâhil olmaları sonucunu doğurmuştur. Genel anlamda uyuşturucu ticareti, dolayısıyla uyuşturucu çeteleri ve terörizm arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılan narkoterörizm kavramının kullanım alanı, belirli bir ulus devlete veya rejime karşı girişilen silahlı mücadeleye karışan asi gerilla gruplarıyla uyuşturucu kaçakçılarının ilişkilerini tanımlamaktan, uyuşturucu hammaddesinin yetiştirilip, sonra mamul hâle getirildiği yerlerde faaliyet gösteren devrimci asi grupların uyuşturucu kaçakçılarını sömürmesi ve haraç alması gibi anlamlara kadar uzanabilmektedir. Bazı durumlarda ise uyuşturucu kaçakçıları hükümetleri, polisi, askeri güçleri ve yargı mekanizmasını kontrol etmek için terörizm maskesi altına saklanmakta hatta devlet

¹⁵⁴ D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s. 458.

¹⁵⁵ Sadi Çaycı, **Düşük Yoğunlukta Çatışma**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989, s. 13.

¹⁵⁶ D.Ü. Arıboğan, **Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü**, s.459.

mekanizmaları bizzat uyuşturucu trafiğine dâhil olarak, bu yolla terörist örgütlerle bağlantı kurmaktadır.¹⁵⁷

Terörist gruplar son yıllarda uluslararası suç örgütleri, özellikle de uyuşturucu kartelleriyle karşılıklı ilişkiye geçmeye başlamışlardır. Güney Amerika'da terörist gruplar, uyuşturucu kartellerine uyuşturucu üretim noktalarında ve uyuşturucu trafik hatlarında güvenliği sağlayacak ücretli askerler sağlamaktadırlar. Bu tarz güvenlik desteklerinin karşılığında terörist gruplar, fidye için adam kaçırma, banka soygunu gibi geleneksel yöntemlerle karşılaştırıldığında çok büyük miktarda paralar kazanmaktadırlar. Teröristlerin eski gelir sağlama yöntemleri uyuşturucu trafiğinin güvenliğini sağlamakla karşılaştırıldığında çok daha risklidir.¹⁵⁸

Uyuşturucu, günümüzde sadece toplumsal çöküşü hazırlayan bir sorun olarak kalmamakta, en kanlı terör örgütlerinin uyuşturucu parasıyla finansman bulduğu dikkate alındığında işin vahameti daha da artmaktadır. Narkoterörizm olarak adlandırılan uyuşturucunun bu yeni boyutu yüzünden birçok ülke teröre karşı verdiği mücadelede mesafe alamamaktadır. Türkiye'nin maruz kaldığı terör eylemlerine başvuran PKK'nın, gelir kaynağının büyük bir kısmını da uyuşturucu oluşturmaktadır.¹⁵⁹

Diğer taraftan, tüm dünya ülkelerini ilgilendiren, ulusal bir sorun olmaktan çıkıp uluslararası bir sorun haline gelen terör-uyuşturucu madde kaçakçılığı, PKK tarafından başta Avrupa olmak üzere hemen hemen bütün dünyada yapılmaktadır. PKK, bu uyuşturucu maddelerin üretilmesinden tutun, satışına kadar hamiliğini yapmaktadır.¹⁶⁰ BM, uyuşturucu işini insanlık suçu olarak kabul etmiştir. Başta BM olmak üzere birçok uluslararası raporda, PKK'nın uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı belirtilmektedir. Dolayısıyla eroin ve sentetik uyuşturucular açısından Asya ve Ortadoğu ülkeleriyle Avrupa ülkeleri arasında köprü durumunda olan Türkiye, Doğu ve Güneydoğusunda terör eylemlerine başvuran PKK, Türkiye'nin jeopolitik konumundan yararlanarak, Avrupa'da uyuşturucu kaçakçılığını organize etmektedir.¹⁶¹

Abdullah Öcalan da PKK'nın uyuşturucu maddeden gelir elde ettiğini İmralı'da yargılandığı sırada itiraf etmiştir. Buna göre; yargılanırken Mahkeme Başkanı M. Turgut

¹⁵⁷ Deniz Ülke Arıboğan, "Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak", **Karizma**, S.9, (Ocak-Şubat-Mart 2002), s.149.

¹⁵⁸ Neil A. Pollard, "Terrorism and Transnational Organized Crime: Implications of Convergence", The Terrorism Research Center, <http://www.terrorism.com>, (Erişim Tarihi 12.12.2017).

¹⁵⁹ Taner Aydın, **Türkiye'de Narko Terörizm ve PKK Kongra Gel Terör Örgütünün Rolü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.106.

¹⁶⁰ "Diyarbakır'da Esrar", **Milliyet**, 6.10.2012, s.28; "Kandil'in Zehir Kuyuları Kurdu", **Star**, 16.12.2012, s.12.

¹⁶¹ T. Aydın, **Türkiye'de Narko Terörizm ve PKK Kongra Gel Terör Örgütünün Rolü**, s.106.

Okyay'ın örgütün uyuşturucu ticareti yapıp yapmadığı şeklindeki soruyu Abdullah Öcalan; *“Uyuşturucu bir insanlık suçudur. Ancak bazı örgüt temsilcilerimiz uyuşturucu kaçakçılarından bağış adı altında para almış olabilirler. Bu Avrupa'da da böyledir. Örgüt içinde uyuşturucu işiyle bilerek uğraşmayı en ağır suç olarak kabul ederiz. Hatta ben sigarayı bile yasakladım. Örgüt üyelerinden yurtdışında uyuşturucu işine yaygın olarak katılanlar olabilir”* sözleriyle cevaplandırmıştır.¹⁶²

PKK'nın lideri Abdullah Öcalan'ın dolaylı yollardan uyuşturucu kazancı elde ettiğini itiraf etmesi, gerçekte uyuşturucu ticaretini yürüten asli örgüt olduğu sonucunu değiştirmeyecektir. PKK'nın, uyuşturucu madde kaçakçılarıyla iç içe olmasına rağmen, uyuşturucu madde kaçakçılığından dolayı yolla para kazandığı şeklindeki ifadeler gerçeklerle bağdaşmadığı açıkça görülmektedir. Uyuşturucu madde kaçakçılığının getireceği gelirin, hiçbir terör örgütüne reddedilebilecek bir unsur olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu madde kaçakçılığı yapan kişi, mafya ve kuruluşlarla organik ilişkileri mevcut olan PKK'nın uyuşturucu ticaretinden elde ettiği büyük geliri, hiç bir zaman göz ardı edemeyeceği ve kullanım dışı bırakmayacağı açıktır.¹⁶³

e) Siber Terörizm

Belirli bir politik ve sosyal amaca ulaşabilmek için sanal dünyada ve bilgisayar sistemlerinde bireylere ve mallara karşı bir hükümeti veya toplumu yıldırma, baskı altında tutma amacıyla kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre; Terörist faaliyetlerin başta bilgisayar sistemleri olmak üzere iletişim teknolojilerinden faydalanılarak sanal ortam aracılığıyla gerçekleştirilmesi şeklinde yapılmaktadır.

CIA'nın *“RAND Corporation”* ile Georgetown Üniversitesi'nin de aralarında bulunduğu bir gruba hazırlattığı *“Küresel Trendler 2015”* isimli raporda; ABD'nin on beş yıl içinde *“en büyük silahı olan teknoloji ile”* vurulacağı ifadesinin yer aldığı belirtilmektedir. Burjuva teröristler olarak da isimlendirilen yeni nesil teröristler, saldırılarını internet üzerinden elektronik şifre kullanarak planlamakta, aynı yolla haberleşme ağlarını kurmakta, eylemi de internet aracılığıyla üstlenmektedirler: Bu çağdaş teknoloji en çok Ortadoğu merkezli terörist örgütlerce kullanılmaktadır. Yaklaşık seksen bin internet sitesinde bomba, silah yapımı ve nasıl kullanacağı konusunda bilgi verilmektedir.

¹⁶² <http://www.belgenet.com/dava03html>, (Erişim Tarihi: 3.4.2017).

¹⁶³ T. Aydın, **Türkiye’de Narko Terörizm ve PKK Kongra Gel Terör Örgütünün Rolü**, s.173

Dolayısıyla bu tür siteler vasıtasıyla sıfırdan terörist yetiştirme imkânları elde edilmektedir.¹⁶⁴

Diğer taraftan PKK'nın binlerce internet sitesinin olduğu, bu siteler başta örgüt elamanı kazanmak üzere, örgütle ilgili bir çok bilgiler vererek propaganda yaptığı, kendi aralarında şifreli haberleşme ağları kurmasına yardımcı olduğu ve örgüt elamanlarını eyleme sevk ettiği bilinmektedir. Örneğin; PKK'nın ilk video paylaşım sitesi www.kurdtube.com, Haziran 2007'de; ilk internet radyosu Radyo X-Denge Azadi, Ekim 2007'de; internet üzerinden yayın yapan ve dağlarda çekilmiş görüntüleri yayımlayan ilk "gerilla televizyonu" "gerilla Tv", 15 Ağustos 2008'de yayına başlamıştır. Bu faaliyetlerle terör örgütü bir taraftan hedef kitlesini genişleterek daha çok taraftar elde etmeyi amaçlarken, bir taraftan da mevcut militanlarını ideolojik olarak eğitmeyi hedeflemektedir. Ayrıca ABD merkezli AVM Software isimli bir şirketin sahibi olduğu, sesli ve görüntülü sohbet programı "Paltalk"u da etkin olarak kullanan PKK terör örgütü, bu sistem aracılığıyla hem militanlarına faaliyetleri hakkında bilgi vermekte hem de psikolojik harekât uygulamaktadır. Sistem üzerinde, "Denge Gerilla 1" ve "Denge Gerilla 2" isimli iki farklı oda açan terör örgütü, bu odalarda sözde örgüt yöneticilerine mikrofonla konuşmak suretiyle propaganda olanağı yarattığı gibi sanal konferans ve brifinglerle eğitim imkânlarını da genişletmektedir. Sadece şifreyle girilebilen ve farklı adları bulunan on sekiz ayrı salonda hem eğitim verilmekte, hem de bazı eylem talimatları ilgili militanlara ulaştırılmaktadır. Ayrıca "Siyaset Meydanı", "İlkeli Sohbet Platformu" gibi masum isimler adı altında kurulan odalarda da Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhinde kara propagandalar yapmayı sürdürmektedir.¹⁶⁵

Bununla beraber örgüt terörle ilgili propagandalarını sosyal medya hesaplarından çok ciddi bir şekilde hem şahıs hem de grup bazında yaptırmaktadır. Dahası örgütün bütün yönleri incelendiği PKK'nın siber alan ağının geniş olduğu, eylem ve söylemlerini bu kanallar vasıtasıyla geniş kitlelere ulaştırdığı anlaşılmaktadır.¹⁶⁶

f) Küresel (Uluslararası) Terörizm

Terör artık bir ülkenin sınırlarını aşmış, birden fazla ülkeyi ilgilendirir hâle gelmiş, hatta bölgeyi ve dünyayı etkileme kapasitesine ulaşmıştır. Zira kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle terör eylemleri dünyanın her yerinde etkisini gösterir hâle gelmiştir. Son

¹⁶⁴ Hatice Vurmay Miray, "Olümtül Doktrin: Teknolojik Terör", Cumhuriyet Strateji, S.5, (2004), s.14.

¹⁶⁵ Mehmet Işık, Terör Örgütlerinin Bir Propaganda Aracı Olarak İnterneti Kullanması; Örnek Olay PKK Terör Örgütü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.71-72.

¹⁶⁶ Mustafa Uurlu, 21. Yüzyılda PKK Terör Örgütünün Türkiye'de Kullandığı Propaganda Strateji ve Teknikleri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.133.

yıllarda yaşanan terör olayları gösteriyor ki, günümüzde terörün en önemli yanı, uluslararası nitelik kazanmış olmasıdır. Artık teröristler eskiden olduğu gibi sadece içinde buldukları ülke sınırlarıyla kalmayıp, başka ülkelerdeki farklı gruplarla bağlantılar kurarak karşılıklı destek sağlamıştır. Dolayısıyla teröristler, uluslararası karmaşık bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle, milletlerarası etki yapan eylemler düzenlemiş ve düzenlemeye devam etmektedir.¹⁶⁷

Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm, uluslararası terörizm olarak adlandırılır. Örneklendirilirse, bir ülkenin teröristlerinin başka ülkenin diplomatlarını, yöneticilerini veya işadamlarını öldürmeleri, uluslararası sefer halindeki uçaklara saldırımları veya onları başka ülkeye uçmaya zorlamaları, uluslararası terörizmdir. Teröristlerin kendi ülkelerinde kendi yurttaşlarına veya hükümetlerin kendi uyruklarına karşı şiddet kullanımı, uluslararası terörizm kapsamına girmez.¹⁶⁸

Terörizm eğer; yabancılara veya yabancılara ait hedeflere yöneltilirse, hükümetler veya birden fazla devletin desteklediği unsurlarca, bir yabancı hükümetin veya uluslararası örgütlerin siyasetlerini etkilemek için yapılırsa uluslararası nitelik kazanır.¹⁶⁹ Neticede, uluslararası terörü; uluslararası platformda devletler tarafından kabul edilmiş olan ve devam eden normlar, diplomatik kaideler ve savaş kurallarına aykırı olarak ortaya konan şiddet hareketleri ve gösterileri şeklinde ifade etmek mümkündür.¹⁷⁰

Terör örgütlerinin devlet desteği elde etmeleri ve eylemlerini faaliyet gösterdikleri ülkelerin sınırları dışına da taşınmaları ve hatta başka ülkelerdeki terör örgütleriyle eğitim, barınma başta olmak üzere işbirliğine gitmeleri terörizmi sınır aşan suç haline getirmiştir. Terörizmin bu niteliği kazanması ve eylemlerini artırmasına neden olarak; uluslararası haberleşme ve ulaşım araçlarının son yıllardaki çok hızlı gelişimi, yeni silah ve teçhizatlarıyla teknolojik imkânların artmış olması ve bu imkânlardan terör örgütlerinin de en iyi şekilde faydalanmaları, güçlü devletlerin etkin politikaları karşısında kendileri için bir çıkış noktası bulamayan ve uluslar arası platformda hakkını elde edemeyen bazı devletlerin, terörizmi engelleri aşmada bir araç olarak görmeleri, güçlü devletlerin kendi politikalarının işlerliğini kolaylaştırmak ve rakiplerini etkisiz kılabilme için terörü bir araç olarak kullanmaları, bazı ülkelerin ideolojilerini ve devrimlerini yaymada terörizmi yöntem olarak seçmiş olmaları, uluslararası terör örgütleri arasındaki istihbarat, eğitim, lojistik,

¹⁶⁷ Necati Alkan, “11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm”, http://www.terror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_necati_alkan.html, (10 Mart 2017), s. 4.

¹⁶⁸ Doğu Ergil, “Uluslararası Terörizm”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XLVII, S.4, (Haziran-Aralık 1992), s.140.

¹⁶⁹ Y. Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s.14.

¹⁷⁰ S.Dilmaç, **Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye**, s. 93

teknik, finans temini ve eylem yöntemleri konusunda organik bağlar ve işbirliğinin artmasını göstermek mümkündür.¹⁷¹

Terör örgütleri, varlıklarını idame ettirmeleri; eğitim, teşkilatlanma ve benzeri faaliyetlerini yürütebilmek için finans sağlama; silahlı eğitim için uygun zemin sağlama gibi nedenlerden dolayı, önemli ölçüde dış desteğin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bir örgütün sadece ülke içinde, soygun, gasp, bağış gibi çeşitli şekillerde elde ettiği gelirlerin, örgütün ihtiyaçlarını karşılayamayacağı dikkate alındığında, başka bir ülkeden doğrudan veya belirli kuruluşlar aracılığıyla dolaylı destek alması önem kazanmaktadır.¹⁷²

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin faaliyet gösteren terör örgütleri, her ne kadar yerel düzeyde faaliyet yürütmüş olsalar da uluslararası bağlantıları sürekli olmuştur. Özellikle sol, sağ ve ayrılıkçı örgütlerin tamamının ideolojileri Türkiye'de üretilmiş ideolojiler değil, ithal ideolojilerdir. Bu çerçevede, sol terör örgütleri ve ayrılıkçı örgütler Lenin, Mao, Tito, vb. liderlerin ürettiği ve din eksenli terör örgütleri de Ali Korani, Ali Şeriatî, Humeyni, Hasan-el Benna vb. yazarların ürettiği fikirleri, Türkiye'nin koşullarına uyarlamaya çalışmışlardır.¹⁷³

Terör örgütlerinin başka ülkelerden destek almadan başarıya ulaşması, varlığını sürdürmesi olanaksızdır. Örgütlerle ilgili yapılan çalışmalar ve elde edilen bilgiler, bunların dış desteklerini önemli ölçüde açığa çıkarmışlardır. Silahlı eğitimlerin belirli ülkelerde bulunan terörist eğitim kamplarında verilmesi, dış desteğin varlığına önemli bir delildir.¹⁷⁴

Terörün uluslararası boyut kazanmışlığı ve terör örgütlerinin birbirleriyle kaynaşmamış olsa bile, belirli düzeydeki ilişkileri, artık reddedilememektedir. Dünyada meydana gelen ve zaman içinde açıklık kazanan bir çok olay, terör örgütlerinin işbirliği içerisinde olduklarını ve devletler tarafından çeşitli seviyelerde desteklendiğini ispatlamaktadır. Terörün kamuoyunda çarpıcı etkisi nedeniyle devletler, kendi diplomatik savaş ve oyunlarında, teröristleri zaman zaman bir araç olarak kullanmaktan çekinmemektedirler.¹⁷⁵

¹⁷¹ N. Alkan, "11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm", s.5.

¹⁷² S.Dilmaç, **Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye**, s. 94.

¹⁷³ N. Alkan, "11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm", s. 2

¹⁷⁴ Ahmet Aydın, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, Kitap Yayın, Ankara, 1992, s.50-60.

¹⁷⁵ S.Dilmaç, **Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye**, s.96.

B- ETNİSİTE VE TERÖR ARASINDAKİ KAVRAMSAL İLİŞKİ

1- Etnik Milliyetçilik

‘Etnik’ terimi köken olarak Yunancada ‘kâfir ya da pagan’ anlamına gelen ‘ethnos’ kelimesinden türemiştir. XIX. yüzyılın ortalarından sonra bu kelimedenden türetilen terimler yavaş yavaş ırksal özellikler ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Etnisite insan gruplarını akrabalık temelinde sınıflandırmaktadır. Dolayısıyla etnisitenin, aşiret ve konfederasyondan sonra en geniş akraba grubu olduğu ileri sürülmüştür.¹⁷⁶

Etnisite, ‘çıkar temelli’ ve ‘primordiyal temelli’ etnik kimliklerin bir sentezinin yapılması zaruri olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik etnisitenin iki veçhesinin birleşimi veya diyalektik bir etkileşimi kapsaması gerektiği savunulmaktadır. Bir başka çalışmada da, diyalektik teriminin karşısı olarak ‘diyalojik’ terimini kullanıp “*modern ulus devlette kültürel kimliğin ve etnik grupların ortaya çıkış ve evrilmesine ilişkin hikayelerin (ethnogenesis) bu gruplarca algılanan kimlik nosyonları ile genellikle devletin tanımladığı sosyo-politik bağlam arasındaki diyalojik bir etkileşim süreci oldukları*” ifade edilmektedir. Hatta bazı etnik kimliklerin ‘etnik bir grupla’ denetleyici güç olan ‘devlet’ arasındaki etkileşim temelinde oluşturulduğunu ve yeniden oluşturulduğu belirtilmektedir.¹⁷⁷

Tez ve anti-tezin doğası işaret edilerek ‘kendi’ ile ‘öteki’ arasındaki tersine etkileşimi tanımlamak için ‘diyalojik’ terimi kullanılmaktadır. Ardından ‘kimlik oluşumu sırasında bazen etkileşim ne diyalojik ne de diyalektik, olarak tanımlanamadığını ancak monolojik olduğu söylenmektedir. Yani kimlik bir gruba öteki tarafından tek yönlü olarak dayatılmaktadır. ‘Öteki’ni oluşturanın genellikle devlet olduğunu ve devletin grupların kimliklerini şekillendirmek için onlarla etkileşime girdiğini oldukça ikna edici bir şekilde göstermektedir. Ancak bu etkileşimi diyalojik diye adlandırarak, buna gönüllü bir süreç olarak bakılmaktadır.¹⁷⁸

Diyalektik kavramı burada kendini göstermektedir. ‘Dru C. Gladney, Milliyetçilik’ ile ‘etnisite’nin birbirleriyle ilişkili olmadığını ancak bir arada olabileceklerini söylemektedir¹⁷⁹. Buna karşıt görüş ise ‘etno- milliyetçilik’ kavramını geliştirmiştir.¹⁸⁰Bu

¹⁷⁶ Hakan Özoğlu, **Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği (Kurdish Notables And The Ottoman State)**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s.15; Bahçeşehir Üniversitesi Araştırma Raporu, **Türkiye’nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Etnik Ayrılıkçı Terör Tehdidinin Analizi ve Irak’ın Kuzeyinde Bir Kürt Devleti Kurulmasına İlişkin bir Değerlendirme**, T.C. Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2008, s. 8.

¹⁷⁷ H.Özoğlu, **Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği**, s.14-15.

¹⁷⁸ H.Özoğlu, **Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği**, s.15-16.

¹⁷⁹ Eric Hobsbawm, “*Ethnicity and Nationalism in Europe Today*”, **Anthropology Today**, Vol. 8, No. 1, 3-8, (February, 1992), s.4.

kavram sayesinde ulusları ‘etnik temelli’ ya da ‘yurttaş temelli’ olarak bir sınıflandırma yapılmasına imkân doğmuştur. Bu noktadan hareketle milliyetçilik evrensel bağlamda ‘batı’ ve ‘doğu’ olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre doğu ülkelerinde milliyetçilik akrabalık bağlarına dayalı - yani organik - fakat batı ülkelerinde ise daha ziyade yurttaşlık temelinde şekillenmiştir. Ayrıca Doğu ülkesi olup gelişmiş ülkelerde de yurttaşlık temelli ilişkiler gelişmiştir. Örneğin; Türkiye’de de Doğu illeriyle Batı illeri arasında ilişki yukarıdaki bahsedilen ilişki ekseninde oluşmuştur. Batı’da yurttaşlık, doğuda akrabalık bağına dayalı biçimde sosyal ilişkiler gelişme göstermiştir.¹⁸¹

Diyalektik kavramından sonra, tek kültürlülük ve çok kültürlülük ekseninde yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Tek kültürlü milli devletlerde bir azınlık kültürü, hâkim milli kültürü reddederse ayrı bir millet olma isteğini ortaya koymaktadır. İspanya’nın Bask örneğinde olduğu gibi eğer tarihte ayrı bir devlet var olmadığında, ayrılıkçı taleplerin hukukiliği etnik, kültürel veya dil farklılıklarına dayandırılmaktadır.¹⁸²

Mikro milliyetçi radikallerin kendilerince milli devlet değerler dizisi bağlamında ulaştıkları rasyonel sonuç, karşı etniklikten olanları sürdürmektir. Eski Yugoslavya’da patlak veren olaylar tek değildir. Bask bölgesi Euskadi’de ETA, Bask ülkesi talebi uğrunda İspanya devletine karşı bugün geçmişte olduğu gibi terör odaklı değil, ancak siyasi mücadele vermeye devam etmektedir. İRA, (Irish Republican Army) Kuzey İrlanda’da terör eylemlerini sonlandırmış ancak siyasi mücadelesini devam ettirmektedir. Bir başka örnekte Fransa’nın Korsika ve Brittany bölgesinde ayrılıkçılar Fransa’ya karşı otuz yıl boyunca mücadele etmiştir.¹⁸³

Öte yandan AB polis teşkilatı EUROPOL, “*AB Terörist Durum ve Eğilimler 2015 Raporu (TE-SAT 2015)*”nda “*Etno-milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm*” başlıklı bölümünde İRA, ETA ve PKK’ya yer ayrılırken, PKK’ya etno-milliyetçi ve ayrılıkçı terör örgütü olarak açıklamaktadır. Bahse konu raporda, PKK’nın 2014’de AB içinde bir saldırı gerçekleştirmemiş olduğunu PKK’nın para topladığını ve propaganda yaptığını bildirmektedir. Ayrıca PKK, AB’de Kürtler içerisinde etkinliğini devam ettirmektedir. Almanya, Yunanistan ve İspanya’da PKK üyelerine karşı terörle mücadele operasyonları yürütülmüştür. PKK terör örgütü yönetici ve destekleyicilerin, AB’nin terörist gruplar

¹⁸⁰ Walker Connor, **Ethnonationalism: The Quest For Understanding**, Princeton University Press, Princeton, 1994, s.11.

¹⁸¹ Hans Kohn, **Idea Of Nationalism A Study in its Origins an Background**, Transaction Publishers, Newyork, 2005, s.320-329.

¹⁸² Mustafa E. Erkal, **Yol Ayrımındaki Ülke**, Der Yayınları, İstanbul, 2007, s.89-94.

¹⁸³ John Hopkins, **Devolution İn Context: Regional, Federal, Devolved Government İn The EU**. Cavendish Publishings, London, 2002, s.13

listesinden çıkarılmasına ilişkin taleplerine karşın, AB Üye Devletleri tarafından terörist örgüt olarak görülmeye devam etmiştir. Örgüt, Avrupa'daki kuruluşlarının bazılarını yeniden adlandırmıştır. Örneğin; PKK, KON-KURD (Avrupa Kürt Kuruluşları Konfederasyonu)'u Avrupa'daki Kürt-demokratik kuruluşları Kongresi'ne yani KCD-E'ye ve YEK-KOM (Almanya Kürt Kuruluşları Federasyonu)'u Almanya Kürt demokratik kuruluşlar merkezi (NAV-DEM)'e çevirerek, siyasi baskılardan kurtulmayı planlamıştır. Görüldüğü gibi, PKK'nın AB ülkeleri tarafından terör örgütü olarak kabul edilmesine karşın, PKK Avrupa'da serbest bir ortamda etkinliğini sürdürmektedir.¹⁸⁴

2- Etnisite Kavramının Tanımı

Etnisite sözcüğü, etimolojik olarak Yunanca “*ethnos*” sözcüğünden gelmiş olup topluluk, halk yâda kabile anlamlarına gelmektedir.¹⁸⁵ Etnisite, çocukluk dönemlerinde anneleriyle bir bağ kurmasını sağlayan duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır. Bir diğer ifadeyle, çocuklar nasıl anne sevgisini sorgulamasız kabul ediyorlarsa, anadil, töre, tarih, kültürel özellikler ve alışkanlıklar gibi etnik kimliği yansıtan elementleri de sorgusuz kabul etmektedir.¹⁸⁶ Sözü edilen etnik değerlere karşı geliştirilen saldırılar, insanları bu kavramları şiddetle korumaya sevk etmektedir. Bazı durumlarda bu değerleri koruma uğruna şiddetin boyutları terörizme kadar dayanabilmektedir.¹⁸⁷

Etnisitenin siyasi bir kavram olarak “1953'teki ilk kullanımı, Amerikan sosyolog David Riesman'a atfedilir.”¹⁸⁸ Bir kavram olarak “*etnik*”in ilk olarak 1953'te kullanımına karşılık, özellikle ulus-devlet formülasyonunun geçerli olması açısından işlevseldir. Çünkü ulus-devlet oluşumu sonrasında etkili olan belirli bir etninin hâkim hâle getirilir. Hâkim etni, sahip olduğu kültürel ve toplumsal özellikleri nedeniyle ki bir ulusun siyasal oluşumunda ön planda yer alacaktır. Zira öncelikli olarak belirli bir etni belirlenir daha sonra ise bu etniye uygun bir ulus kavramsallaştırması ve siyasal formülasyon şekillendirilir.¹⁸⁹ Bu bağlamda bir etnik kimlik olgusu üzerinde vurguda bulunmak gerekir. Çünkü etnik kimlik, özellikle toplumda kaos zamanlarında birleştirici rol oynar ve öne çıkarılır, fakat özellikle modern zamanlarda ortak etnik köken ‘ulusal kimlik’ oluşumu için yeterli olmamaktadır.

¹⁸⁴ Etno-Milliyetçi Terör Örgütü, 6. 7. 2015, <http://www.mehmetciktv.com.tr/haber/12137/etno-milliyetci-teror-orgutu-pkk.html>, (Erişim Tarihi: 21.11.2017)

¹⁸⁵ Vamik D. Volkan, **Blood Lines: From Ethnic Pride To Ethnic Terrorism**, Westview Publish, New York, 1997, s.21; Suavi Aydın, **Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği**, Öteki Yayınevi, İstanbul, 1998, s.53-54; İ. Başbuğ, **Terör Örgütlerinin Sonu**, s.21.

¹⁸⁶ V. D. Volkan, **Körü Körüne İnanç...**, s.32.

¹⁸⁷ V. D. Volkan, **Körü Körüne İnanç...**, s.32.

¹⁸⁸ Ahmet Yıldız **Ne Mutlu Türküm Diyebilene**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001 , s.39.

¹⁸⁹ Celalettin Yanık, **Dünyada ve Türkiye’de Çokkültürlülük**, Sentez Yayınları, Bursa, 2013, s.4-5.

Yine etnik kimlik, topluluğun kendisini bir devlet yapısı içinde örgütleyecek bir organizasyon yeteneğine sahip olması gerekmeksizin, neredeyse verili olarak sahip olduğu özellikler olarak ifade etmek mümkündür.¹⁹⁰

Etnik kimliğin modern bir olgu olarak ilk dönem ulus-devlet oluşumunda ve bugünün ayrımlaşan ulus-devletlerdeki (Yugoslavya, Çekoslovakya ve Sovyet Rusyası vb.) farklı kimliklerin bir arada olabilmesinde, grup içi dayanışmayı arttırıcı bir işlevi yerine getirdiği sosyolojik bir gerçekliktir. Çünkü kimlik kavramının açıklanmasında da vurgulandığı üzere, grup içi dayanışmayı sağlayıcı yönüyle birlikte ele alındığı takdirde etnik kimlik, “*ortak dil, müşterek kadim inançlar, kozmoloji-kozmogoni ve ortak yaşam ritüelleri etrafında kendisini organize edebilmiş insan grubu*”¹⁹¹ için anlamlı bir siyasi, kültürel ve toplumsal bir evren sunabilmektedir. Ancak etnik kimliğin grup içi dayanışmayı arttırıcı işlevi pozitif bir durum olarak ele alınabileceği gibi, ayrımlaştırıcı bir özelliğe sahip olduğu hususunu da burada vurgulamak gerekir. Bu yön, negatif bir özellik olarak değerlendirildiğinde, kan veya soy bağı gibi atipik özellikler nedeniyle toplumsal, siyasi ve kültürel kaosa veya anomik bir hâle kapı aralayabilmektedir. Etnik kimliğe aşırı vurgu, nihai analizde, ayrımlaştırıcı ve hattı zatında diğerini yok edici bir işlevi üstlenebilmektedir.¹⁹²

Bu anlamda etnik kimliğin değişken bir yapıya sahip olması, dolayısıyla etnik grupların da homojen/yekpare bir bütün olması düşünülemez. Etnik kimlik değişmez, şaşmaz, kayalar kadar mutlak bir tarihsel yapı değildir. Etnik kimlikler bu tür yapıya sahip olmadıkları için tarihsel olaylara göre, belli dönemler içinde değişmekte, gelişmekte, önem kaybetmekte ve derken yok olmaktadır. Tarihin başka bir döneminde ya da yakın bir zamanında ise etnisite birdenbire ve yeniden ortaya çıkıvermektedir.¹⁹³

Değişken bir içeriğe sahip olmasına karşın etnisite kavramı, günümüzde sosyal bilimlerin alanında yoğun bir biçimde başvuru kaynağı haline gelebilmektedir. Etnik temizlik, etnik soykırım vb. nitelermeler, yaşanan toplumsal olayları açıklamada kullanılan metaforlar haline dönüşmektedir. Etnisite, bu anlamında, halihazırdaki toplumsal, kültürel ve siyasi olayların temel varyantlarını anlamda ve milliyetçilik gibi bir siyasi ve ideolojik içeriğe sahip bir kavrayışı idrak etme noktasında işlevseldir. Bu bağlamda etnisite ve milliyetçilik arasındaki yatay eksenli ilişki noktalarının ortaya konulma çabası, bugünün siyasi paradigmasında, yani ulus-devlette meydana gelen siyasi, kültürel ve toplumsal farklılık

¹⁹⁰ Erol Göka, **İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler**, Aşına Kitaplar, Ankara, 2006, s.261.

¹⁹¹ E. Göka, **İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler**, s.311.

¹⁹² Cahit Aslan, **Birey Toplum Devlet Kavramlaştırma ve Ara Değişken Olarak Etnisite**, Karahan Kitapevi, Adana, 2004, s.8.

¹⁹³ Semra Somersan, **Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.38.

taleplerinin nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğini anlama çabasında aydınlatıcı bir role sahiptir.¹⁹⁴

Tüm bu özellikleriyle birlikte etnisiteyi, doğuştan getirilen ‘verili’ bir durum, bireylerin aidiyet duygularıyla kabul ettikleri, genetik yollarla nesiller arası sürekliliği sağlayan, ortak noktaları aynı dili, gelenekleri canlı tutan, topluluk oluşumunda temel olan ritüelleri eksen alan toplumsal organizasyon olarak tanımlanmaktadır. Etnisite, gelenek oluşumunda birincil rolü bulunan ortak bir ataya sahip olmayı, kökene ait mitolojileri ve paylaşılan bir tarihi içerir.¹⁹⁵ Etnisitenin bu tanımında vurgulanan “*verili*” olma durumu, sosyolojik anlamı içerisinde sorunlu bir hal almaktadır. Çünkü tekil kimliklerden sosyolojik olarak bahsetmek imkânsızdır. Bireyler çoğul kimliklere, farklı toplumsal ve kültürel ortamlar içerisinde var olduğu sürece sahip olmaktadır. Bu nedenle “*verili*” bir kimlik algılayışı ütöpic bir dünyada olanaklı iken, var olan/somut dünyada ise olanaksız bir hal almaktadır.¹⁹⁶

Bunun yanı sıra etnik kimlik biyolojik anlamda aktarılan bir durum da değildir. Eğer biyolojik olarak, yani genetik yollarla aktarılan bir durumsa etnisite veya etnik kimlik, antropolojik anlamdaki “*ırk*” kavramından farkı ortaya konulamaz. Kökene ait mitoloji, bireyin veya topluluğun toplumsal ve kültürel anlamda karşı karşıya kaldığı durumlarla doğrudan rabitalıdır. Durumun sosyolojik veya sosyal antropolojik özelliği, azınlık veya çoğunluk statüsüyle doğrudan ilişkilidir. Çoğunluk durumunda ortak ritüellerin kesinliği/kesifliği muğlak bir görüntü sergilemekteyken; azınlık statüsünde durum daha kesin bir hal alabilmektedir. Etnisiteyi bu tanım bağlamında açıklamada özellikle ‘verili olan’ veya oluşturulan, bireyin aidiyetlerine göre tanımladıkları bir kurgu olarak kabul edilen iki uçta açıklanmaya çalışılır. Konuşulan dil, din-inanç sistemi, yeme-içme, giyim-kuşam gibi alışkanlıklar, değer düzeneği, sosyal ağın yapısı vs. etnisitenin objektif yönünü verirken, aidiyet hissi, ‘öteki’ anlayışı ve tarih bilinci sübjektif yönünü verir. Bu ikisi birlikte etnik kimliğin yüklü olduğu psikolojik unsurlar, etnik tabanlı terörizmi açıklamak için kullanılmaktadır. Bebeklik döneminden itibaren normal kimliğin ötesinde ayrı bir yer ve öneme sahip olan etnik kimlik neticesinde, “*ben ve benden olmayan*” ayırımı gibi “*biz ve*

¹⁹⁴ Bu durum Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde etnik kavramıyla ulusallığın birbirinden farklı olduğu vurgusunu ön plana çıkarmaktadır. Peter Andrews’a göre Türkiye bağlamında etnikle ulusallık arasındaki farklılığı vurgulamak özellikle önemlidir. Çünkü Cumhuriyetin temel ilkeleri, ilk yıllardan itibaren, Türk sözcüğünün etnik anlamda kullanımıyla ulusal anlamda kullanımını birleştirmiş ve bu iki kullanım arasında herhangi bir net ayırım koymamış ve bu belirsizlikten doğan yanlış anlamaları görmezden gelmiştir (Peter A. Andrews, **Türkiye’de Etnik Gruplar**, (Çev: Mustafa Küpüsüoğlu), Ant Yayıncılık, İstanbul, 1992, s. 10.)

¹⁹⁵ E. Göka, **İnsan Kısım Kısım: Toplular, Zihniyetler, Kimlikler**, s.233.

¹⁹⁶ Amir Maalouf, **Ölümçül Kimlikler**, (Çev: Aysel Bora), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012, s.1-10.

bizden olmayanlar” ayrımı da 0-5 yaş arasında gelişmekte ve ergenlik döneminde sağlamlaşmaktadır. Nitekim ergenlik döneminin sona ermesi ve çocuğun dış dünyasına ait olan algılamaların değişmesiyle beraber, o ana kadar doğru kabul edilen bütün olgular tekrar gözden geçirilmektedir.¹⁹⁷

Etnik kökenli terörizmin temelinde “*paylaşılmış yansıtımlar*” yatmaktadır. Paylaşılmış yansıtımlar, belirli bir grubun tüm bireyleri arasında paylaşılan ve ortak kabul edilen olgunun, tek tek bireyler arasında fark gözetilmeksizin yansımalarıdır. Yani bu gruba ait olan bireyler, ortak bir yaşamışlığı veya tarihsel olayları aynı duygular çerçevesinde paylaşırlar. Bu durum, etnisite kavramının yalnızca bir gruba aidiyet duygusunu yansıtmadığını, bununla beraber bizlik kavramının etnik kimlik içerisindeki önemini vurgulamaktadır.¹⁹⁸ Çocukluk yıllarından itibaren yetişkinler tarafından empoze edilmeye çalışılan bu duygular, ben ve diğerleri kavramlarını yaratmakta ve bu nedenle çocukluk dönemlerinden başlayarak ergenlik çağındaki gençler, kendilerinden olmayanları “*öteki*” (düşman), kendilerinden olanları ise “*bize ait*” (dost) olarak görme eğilimi taşımaktadırlar. Kendilerini bir gruba ait olarak gören bu gençler, buldukları gruptaki diğer bireylerle, kendi özelliklerini ayırttırmak isterler. Sözü edilen gençler, ayrıştırılan özellikleri dışa yansıtarak farklı olma direncini arttırmayı hedeflerler. Bu şekilde zihinlerindeki biz ve öteki kavramlarını dış dünyaya daha net bir biçimde yansıtacaklarını düşünürler.¹⁹⁹

a) Kimlik Kavramının Tanımı

Kimlik, genel olarak sosyolojik, psikolojik ve antropolojik yaklaşımlarla ele alınabilen bir kavramdır. Bununla birlikte en yalın tanımıyla kimlik, kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların “*kimsiniz, kimlersiniz?*” sorusuna verdikleri cevap ya da cevaplardır.²⁰⁰

Bu çerçevede kimlik, insanın potansiyeliyle birlikte zaman içinde değişen veya sabit kalan bütün vasıflarını ifade etmektedir. Bilgi sosyolojisi açısından kimlik kavramı, sosyal olarak üretilmiş ve sosyalleştirme yoluyla ferde aktarılmış bir tür bilgi olarak ifade edilebilmekte; sosyolojik tanımı ise toplumun diğer unsurlarının bize karşı tepkilerinden, tutum ve davranışlarından edinilen izlenimlerdir, şeklinde yapılabilmektedir. Kimlik, bir tür

¹⁹⁷ Abdülkadir Çevik, **Politik Psikoloji**, Dost Kitabevi, Ankara, 2009, s.51-52; Abdülkadir Çevik, Birsun Ceyhan, **Politik Psikoloji Serisi 1: Psikopolitik Yönden Kimlik Gelişimi ve Etnik Terörizm**, Medikomat Basım Yayın, Ankara, 1995, s.14.

¹⁹⁸ V. D. Volkan, **Körü Körüne İnanç...**, s.32; Mustafa E. Erkal, **Sosyoloji**, Der Yayınları, İstanbul, 1995, s.33.

¹⁹⁹ V. D. Volkan, **Körü Körüne İnanç...**, s.43-44.

²⁰⁰ Bozkurt Güvenç, **Türk Kimliği**, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 3.

planlanmış davranış veya yüklenilmiş rol olduğundan herhangi bir sosyal durumda bir başka kimlik sergilenebilmektedir.²⁰¹

Bireylerin etnik kimliklerine karşı yürütülen saldırılar sonucunda, gerek birey düzeyinde, gerekse grup düzeyinde beklenilmeyen tepkilerle karşılaşılabilir. Bir kişinin toplumsal ya da mesleki kimliği tehdit altına girdiğinde, şiddetli bir endişe duyulur. Buna örnek olarak, sevilen birini yitirme, sevgiyi yitirme, bedeninin bir parçasını yitirme ya da öz saygıyı yitirme gibi kayıplar verilebilir. Bununla birlikte, bahsedilen tehlike sinyal grubuna dâhil olmayan tehditler sonucunda, endişe algısının duyulmaması olası görülmektedir.²⁰² Ancak, herhangi bir ulus kimliği veya grup kimliğine gerçekleştirilen saldırı, ulusun veya grubun bireyleri tarafından tehdit olarak algılandığı takdirde, grup gerçekleşen bu saldırıyı kişiselleştirmektedir. Bu duruma örnek olarak 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleştirilen terör saldırısı verilebilir. Saldırı sonucunda milyonlarca Amerikalı, bir araya gelerek, teröre karşı şiddetli tepkiler vermiş ve halkın çoğunluğu dönemin ABD Başkanı George W. Bush'un teröre karşı giriştiği savaşta, ona sorgusuz destek vermişlerdir. Verilen bu örnekten de anlaşılacağı üzere kişisel kimlik, geniş grup kimliğiyle aslında iç içe girmiş vaziyettedir. Ancak, etnisite kavramı bahsedilen bu geniş grup kimliğinin ayrıcalıklı bir kategorisini oluşturmaktadır. Bir diğer ifadeyle tehdit unsuru, etnik kimlik kavramına yönelik gerçekleşmişse, grup kimliğinin herhangi bir diğer unsuruna yönelik saldırıdan çok daha şiddetli bir reaksiyon göstermektedir.²⁰³

Bireylerin sıklıkla başvurdukları etnik kimlik kavramı, gruplar için de geçerlidir. Grupların etnik kimlik kavramına başvurmasıyla, ötekileştirme durumu gündeme gelmektedir. Burada grupların etnik kimliklerini besleyen unsurlar seçilmiş travma veya büyük bir felaket olarak belirtilebilir. Bu seçilmiş travma veya büyük felaket, etnik grubun öteki düşmana karşı, kendiliğinden psikolojik savunma mekanizmasını harekete geçirir. Bu savunma mekanizması nefret, öfke ve endişenin bir arada bulunduğu büyük bir havuz gibidir. Bu duygulara sahip olan bir topluluk, ancak karizmatik bir lider sayesinde örgütlenip bir araya gelebilir. Karizmatik lider halkın endişelerini kendi endişeleriyle birleştirerek, kendi kurallarına bağlı yaşayan bir ulus oluşturma arayışı içerisine girebilir. Burada liderin asıl amacı, toprakları belirlenmiş siyasi bir otonomi kazanmaktır.²⁰⁴

²⁰¹ Sadık Kemal Tural, **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, Ecdad Yayınları, Ankara, 1998, s.15.

²⁰² V. D. Volkan, **Körü Körüne İnanç...**, s.44.

²⁰³ V. D. Volkan, **Körü Körüne İnanç...**, s.45-46.

²⁰⁴ Sabri Dilmaç **Terörizm Sorunu ve Türkiye**, EGM Yayınevi, Ankara, 1997, s.457.

3- Etnik Terörün (Ayrılcı Terörün) Kavramsal Tanımı

Soğuk Savaş döneminde terör bazı temel özellikler dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Buna göre, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde komünizmle özdeşleştirilen eylemler “kırmızı terör”, 1970'lerin sonlarından itibaren “bölgesel ayrılcı terör”, 1990'larda “etnik terör” ve 11 Eylül saldırılarıyla birlikte genellikle Batı tarafından kullanılan “İslamcı terör”/“yeşil terör” veya “din temelli terör” gibi etiketler kullanılmıştır.²⁰⁵

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra özellikle 1990'lardan itibaren IRA ve ETA'nın, Avrupa'da etnik temelli terör hareketlerine sahne olmuştur. Bu iki örgütün eylemleri sıklıkla etnik temelli terör örgütü olarak addedilmiştir. Yine Fransa'da Korsika'da terör eylemleri de aynı isimle sınıflandırılmıştır. Bunun yanı sıra PKK'nın Türkiye'de gerçekleştirdiği eylemler, yine etnik temelli terör hareketleri olarak ifade edilmiştir.

Etnik terörizm, terörist liderlerin kendi yaşantılarını geniş grup kimliklerine aktararak, grup üyelerinin yaşantıları gibi gösterdiği, bunun yanında şiddet unsuruna başvurarak otonomi hakkını kazanmaya çalıştığı ve terörist mücadelelerinde etnik ayrımcılığı savunan terör tipi olarak tanımlanabilir.²⁰⁶ Bahsedilen bu terör tipinde, nefret ve kin duygusu teröristlere daha çocukluk yıllarında aşılanmıştır.²⁰⁷ Bu durum etnik terörizmin motivasyonunu oluşturan etnisite kavramının açıklanmasıyla daha kolay anlaşılacaktır.²⁰⁸

Etnisite, ailevi veya aileye ait bir kavram olarak belirtilmektedir. Bir diğer görüşe göre; “etnisitenin bireysellikten öte, yıllardan beri süre gelen ve insanların ailesinden devraldığı bir sorumluluk olduğu” ifade edilmektedir. Etnisite tabanlı ayrılcı hareketler ise, farklı etnik grupların anlaşmazlıklarından doğmaktadır. Burada en önemli unsur, grupların birbirlerine karşı bir tehdit unsuru oluşturması ve diğer grubun tehdit unsuruna karşı kendini müdafaaya alması veya saldırması durumudur.²⁰⁹

Etnik ayrılcı terör örgütleri, genellikle dinsel motivasyonlu terör örgütleri gibi geniş kitlelere saldırmamakta, kendilerine daha belirleyici hedefler seçmektedir. Kullandıkları şiddet oranları mukayese edildiğinde, etnik ayrılcı terör örgütlerinin şiddeti daha “dar çerçevelerde” kullandığı görülmektedir. Bununla birlikte, anılan örgütler için

²⁰⁵ Beril Dedeoğlu, “Terörizm ve Terörizmle Mücadelenin Paradoksal Olguları”, *Avrasya Dosyası*, XII, S.3, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s.7.

²⁰⁶ Vamik D. Volkan, **Körü Körüne İnanç: Kriz ve Terör Dönemlerinde Geniş Gruplar ve Liderleri**, (Çev: Özgür Karaçam), Okyanus Yayınları, İstanbul, 2009, s.155,164.

²⁰⁷ Jerrold M. Post, “When Hatred Is Bred in the Bone: Psycho-Cultural Foundations of Contemporary Terrorism”, *Journal of International Society of Political Psychology*, 2005, s.616.

²⁰⁸ Irving Louis Horowitz, “Paradigms in Political Psychology”, *Journal of International Society of Political Psychology*, Vol 1, No:2, (1979), s.61.

²⁰⁹ I. L.Horowitz, “Paradigms in Political Psychology”, s.61.

sistematik şiddet, aynı zamanda, silahlı alanda yürütülen bir propaganda aracı işlevi de görmektedir. Hedef kitle üzerinde şiddet veya şiddet tehdidi, meydan okunan siyasi otoritenin güvenilirliğini sarsmak veya bizzatini yok edilmesini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.²¹⁰

Etnik ayrılıkçı terörist gruplarda, korku kültürü tanımında da belirtildiği gibi “*tek bir otorite olma fikri esastır.*” Kendi içlerinde otoriteye karşı gelen gruplar tamamen ortadan kaldırılır. Bu yüzden, terör eylemi dışı yönelik olduğu kadar içe yönelik olarak da ifade edilebilir. Bu şekilde, terör örgütleri sözü edilen bölgede güç kazanmak ve diğer yapılanmaları kendi bünyesine dâhil etmek amacı gütmektedir.

Sözü edilen tek bir otorite olma unsuru içerisinde liderin konumu, etnik ayrılıkçı terör örgütlerinde oldukça önemli görülmektedir. Bu alanda, liderin nefret yanlısı eylemleriyle, hitap ettiği grupta ortak bir kimlik duygusunun oluşmasını sağladığı, topluma hedef düşman grubu benimsettiği ve düşmanın kendi etnik gruplarına karşı yürüttüğü saldırıları ortaya çıkardığı söz edilmektedir.²¹¹ Bir diğer ifadeyle, lider yürüttüğü politikalarla etnik grupta “*öz-benlik bilinci*” yaratmaktadır.²¹²

Etnik ayrılıkçı terör örgütlerinde, “*milletlerin kendi kaderini kendi tayin hakkı*” ifadesi önemli bir eşiktir. Başka bir ifadeyle etnik ayrılıkçı terör örgütlerin terörist mücadelelerinde, kendilerini haklı göstermeye çalıştıkları hukuki zemin “*kendi kaderini bizzat tayin hakkı veya self-determinasyon*”/self-determination olarak belirtilmektedir.²¹³ Kendi kaderini bizzat tayin hakkı, “*bir halkın bağımsız bir devlet kurmak dâhil, dilediği devlete bağlı olmayı seçme hakkı*” olarak tanımlanmıştır.²¹⁴ 1918 Wilson İlkeleri doğrultusunda ortaya atılan bu hak, günümüz şartlarında, etnik ayrılıkçı terör örgütleri tarafından “*otoriteden/sömürgelelikten kurtulma*” amacıyla kullanılmak istenmektedir. Nitekim bahsedilen bu hak, gruplara devletlerin bütünlüğü ilkesini hiçe sayarak, ayrılma yoluyla devlet kurma hakkını vermemektedir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Şartı (m.2/4), devletin bütünlüğü ilkesini korumak maksadıyla, self-determinasyon hakkına kısıtlamalar getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Birleşmiş Milletler Antlaşması’nı

²¹⁰ B. Dedeoğlu, “*Terörizm ve Terörizmle Mücadelenin Paradoksal Olguları*”, s.7; Graham Fuller, “*Türkiye’nin Sonunu ABD Planı Getirecek*”, **Milliyet Gazetesi**, 25.11.2008, s.5.

²¹¹ J. M. Post, “*When Hatred Is Bred in the Bone...*”, s.622; William Pfaff, **The Wrath Of Nations: Civilization and the Furies of Nationalism**, Simon&Schuster Publisher, New York, 1991, s.25-28.

²¹² J. M. Post, “*When Hatred Is Bred in the Bone...*”, s.622; H. Şekerbay, **Kimlik Politikası, Milliyetçilik...**, s.18.

²¹³ Muhittin Ataman, “*Milliyetçiliğin Dönüşümü: Eski ve Yeni Milliyetçilik*”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.3, (2001-2), s.1.

²¹⁴ K. Gözler, **Devletin Genel Teorisi**, s.62; Ayşe Füsün Arsava, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1983, s.17.

4801 Sayılı Onay Kanunu 24 Ağustos 1945 gün ve 6902 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak kabul etmiştir. Buna göre “Bir devletin ülkesi üzerinde yerleşmiş bulunan bir insan topluluğu, hangi milli özellikleri gösterirse göstere, bu devletin rızası olmadıkça, o devletten ayrılamaz; o devletin ülkesinin bir parçasını o devletten kopararak, bunun üzerinde kendi devletlerini kuramaz. Dolayısıyla ‘ülkenin bütünlüğü ilkesi’ ile karşılaştığında ‘self-determinasyon ilkesi’ geçerliliğini kaybeder” şeklinde tanımlamıştır.²¹⁵ Bu tanımlamadan yola çıkılacağı üzere, devlet yapılanması içerisinde tek bir milletin yaşaması esas alınmıştır. Bu durum, ülkede yaşayan insan topluluğunun kültür, tarih, dil, din vb. bakımlardan birliktelik oluşturduğunu kabul etmektedir. Günümüz etnik ayrılıkçı terör örgütleriyle mücadelede bu ilke, uluslararası zeminde ülkelerin hukuki dayanağı niteliğindedir.

Esasen, etnik ayrılıkçı şiddet sorunlarının temelinde yatan unsurlardan biri de milliyetçilik ve millet kavramlarının, sosyal bilimler açısından hâla tartışmalı ve yoruma fazlasıyla açık bir biçimde gündemde durmasıdır. Ulus kavramı, Aydınlanma Dönemine XVIII. yüzyıla ait olan bir kavram olup uluslararası ilişkiler bağlamında “yeni” sayılmaktadır. Ulus, birbirlerine birtakım bağlarla bağlanmış insanlardan oluşmuş bir topluluk olarak tanımlanabilir. Literatürde ulusun tanımlanabilmesi için iki değişik ulus anlayışı türemiştir. Bunlar; “Objektif Ulus” anlayışı ve “Sübjektif Ulus” anlayışıdır. Objektif Ulus anlayışı, ulusun, ırk, dil ve din birliği gibi bağlardan oluşmaktadır. Burada dikkati çeken husus, bu üç unsurun, ulusun tanımı açısından ortaklıklarından çok farklılıklarının belirleyici olmasıdır. Irk birliği, dil birliği ve din birliği, ulus birliğine yol açmamış ancak farklılıkları ulus ayrılığına yol açabilmiştir. Bununla beraber ulusun oluşması için yalnız objektif faktörler değil, aynı zamanda bazı sübjektif, yani manevi faktörler de etkili olmuştur.²¹⁶ Sübjektif Ulus anlayışı kavramının sahibi Ernest Renan (1823-1892), ulus anlayışının oluşabilmesi için ortak bir ruh ve maneviyatın oluşmasının şart olduğunu dile getirmiştir. Bunda da ortak bir maziye sahip olunması ve gelecekte de beraber yaşama arzusunun olması gerekmektedir.²¹⁷

²¹⁵ K.Gözler, **Devletin Genel Teorisi**, s.62; M. Ataman, “Milliyetçiliğin Dönüşümü: Eski ve Yeni illiyetçilik” s.1.

²¹⁶ Kemal Gözler, **Devletin Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayınevi, Bursa, 2009, s.51-57; H. Özoglu, **Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği**, s.14.

²¹⁷ Bu çerçevede, Fransızlar için ayırıcı kimliklerinde coğrafya ve Fransa’nın tarihi esas olmakta; ne Gal, ne Latin ne de Cermen olan Fransızların, bu unsurların hepsinin kültürleri açısından birleşip kaynaşarak, Hıristiyanlık ve vatan kavramları içinde eriyerek Fransa’yı ve Fransızları meydana getirmiş oldukları görülmektedir. Diğer yandan, Batı Trakya’daki nüfus yapısını değiştirmek için Gürcistan’dan ve Kafkaslar’dan getirilen Rumlar’ın Rumca bilmemelerine rağmen kendilerini Yunan kültürüne ait hissetmeleri de millet olgusunda kültürel kimlik ve mensubiyet şuurunun etkileri olarak karşımıza çıkmaktadır. (S. K. Tural, **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, s.31; Mustafa Erkal, **İktisadi**

Yukarıda görüldüğü gibi Türk Milleti tanımı sübjektif unsurlardan oluşmuştur. Irkçılığın popüler olduğu dönemde, ırkçılığa karşı kesin bir tavır alınmaktadır. Bu görüşler doğrultusunda Mustafa Kemal Atatürk'ün millet anlayışı, Afet İnan tarafından, ilk kez 1930'da yayınlanan "*Vatandaş İçin Medeni Bilgiler*" adlı kitapta yer almaktadır. Bu eserin önemli özelliği, Atatürk'ün doğrudan doğruya kaleme aldığı belgelere dayanmasıdır. Mustafa Kemal Atatürk, millet anlayışını şöyle ifade etmiştir: "*Burada maksût olan meclis-i alinizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden oluşan İslam unsurlarıdır. Hayatını şeref ve şanını kurtarmak için azmettiğimiz emeller, yalnız bir unsur-u İslam'a münhasır değildir. İslam unsurlarından mürekkep bir kitleye aittir.*"²¹⁸

Atatürk'ün yaptığı millet tanımı kökene ve ırka vurgu yapmayan bir tanımdır. Millet; dil, kültür ve mefkûre birliğiyle birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği siyasi ve içtimai heyettir. Yine bir benzer tanımla "*Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir*" şeklinde geniş kapsamlı bir tanım temelinde politikalar şekillendirmek istenmiştir. Bu tanımlama cümlesindeki her kelimenin özenle seçildiği anlaşılmaktadır. Örneğin; Türk halkına ifadesinde halk kelimesi tekil kullanılmış Türkiye halklarına denilmemiştir. Yani Anadolu sınırlarında yaşayan herkes din ve ırk farkı gözetmeksizin bu tanım kapsamına girmekte ve Türk addedilmekteydi. Türk tanımının ırksal kökenli olmadığı en belirgin veciz ifadesi "*Ne mutlu Türküm diyene!*" sözünde yatmaktadır.²¹⁹

İsmet İnönü'nün Türk olmak için Türk olmayı istemek ve Türk olmayı sevmek kâfidir²²⁰ cümlesini Atatürk "*Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı hep bir ırkın evlâtları, hep aynı cevherin damarlarıdır*" sözleriyle ırkçılıktan uzak ulus-devlet ve üniter yapıya vurgu yapmaktadır.²²¹

1982 Anayasa'sında MD.66/1; "*Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı herkes Türktür*" maddesi, vatandaşlık ve ulusal kimliğin vatandaşların etnik kökenlerini yadsımamaktadır. Görüldüğü gibi, 1982 Anayasası, etnik bir vurgudan tamamen uzak olarak kaleme alınmıştır.

Kalkınmanın Kültür Temelleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 131; K.Gözler, **Devletin Genel Teorisi**, s.57-58.)

²¹⁸ Yücel Özkaya, "*Atatürk ve Halkçılık*", **Atatürkçü Düşünce El Kitabı I**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, s.69.

²¹⁹ Pulat Y. Tacar; **Kültürel Haklar**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996, s. 29.

²²⁰ Tekin Alp, **Kemalizm**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1936, s. 305.

²²¹ Mustafa Kemal Atatürk, **Söylev ve Demeçler**, C: I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, s. 74-75

4- Etnik Terörün Karakterist Özelliği

Modern dünyada terör yalnızca bir yerin veya bir coğrafyanın karşılaştığı bir sorun olmaktan çıkmış, dünyanın hemen her bölgesinde ve neredeyse bütün devletlerin belli ölçüde karşılaştıkları bir gerçek olmuştur. Çoğunlukla ideolojik bir temele dayanan terör olayları, zaman zaman siyasal, sosyal, dini ve etnik temellere dayalı olarak da ortaya çıkmaktadır. Etnik temele dayalı terör olayları özellikle 1900'lerin ikinci yarısından itibaren dünyada gittikçe daha fazla görülen bir terör biçimi olmuş ve meydana geldiği ülkelerde diğer terör biçimleriyle mukayese edildiğinde daha fazla şiddet ihtiva ettiği görülmüştür. Uluslararası sistemde Doğu-Batı cepheleşmesinin 1990'lardan sonra ortaya çıkan etnik temele dayalı sorunlara bakıldığında bir etnik terör dalgasının dünyayı sarması ihtimalinin güçlendiği de görülebilir. Bu nedenle etnik terör konusu uzun yıllar devletler için önemli bir sorun olarak varlığını sürdüreceği gibi görünmektedir.²²²

Ayrılcı fikirler ırk, din, dil veya mezhep farklılığı üzerine inşa edilmektedir. Bu fikirlerin eyleme, tahvili ise genellikle şiddet temelli olmaktadır. Yapılan araştırmalarda hali hazırda dünya üzerindeki yetmiş yakın ayrılcı hareket olduğu, bunlardan on ikisinin aktif, yedisinin ise şiddet kullanarak terör eylemlerini gerçekleştirdiği bilinmektedir.²²³

Esas itibariyle Türkiye'de bilhassa güvenlik kaynaklarınca "*bölücü terör*" olarak nitelendirilen "*etnik ayrılcı terör*" ile "*ayrılcı terör*" arasında kullanımda bir karmaşa göze çarpmaktadır. Etnik terörizmi açıklarken²²⁴ etnik terörizm ayrılcı hareketler tarafından bir araç olarak kullanılabilir veya yakın anlamlı kelimelerin birbirlerinin yerine uyarlanması ve iç içe geçmiş olması ayrılcı veya bölücü hareketler²²⁵ ifadelerini kullanması bu karmaşanın bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Gerçekten de gerek ulusal gerekse uluslararası kaynaklarda ETA (Euskadi Ta Askatasuna), FLNC (Fronte di Liberazione Naziunale Corsu), IRA/Irish Republican Army, PKK gibi örgütler tarafından yürütülen terör eylemleri birçok değişik ifadeyle anılmaktaysa da etnik ayrılcı terör örgütü olarak çoğunlukla tanımlanmaktadır.²²⁶

²²² Nevzat Tarhan, **Psikolojik Savaş & Gri Propaganda**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003, s.44; Bekir Çınar, **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, Sam Yayınları, Ankara, 1997, s.245.

²²³ K.Gözler, **Devletin Genel Teorisi**, s.62; B. Çınar, **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, s.245.

²²⁴ S.H. Başeren, "*Terrorism With Its Differentiating Aspects*", s.6.

²²⁵ Ersel Aydınli ve Dov Waxman "*A Dream become Nightmare? Turkey's Entry Into the European Union*" **Current History**, Vol. 100, No. 649, (2001), s.1-11.

²²⁶ Terör örgütlerinin isimleri kendi dillerine göre yazılmış olup Türkçe karşılıkları şu şekildedir: ETA (Bask Anayurdu ve Özgürlük), FLNC (Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi), IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) ve PKK (Kürdistan İşçi Partisi), ("*Dünya Terör 'ün Pençesinde*", **Ulusal Strateji Dergisi**, S. 30, (Aralık 2002), s.27.)

Ayrılkçı hareketlerin çoğunlukla etnik temelli olması (sayılan örgütlerin ortak özelliği de budur)²²⁷, bu sebepten “*etnik terör*”²²⁸ ve “*ayrılıkçı terör*” ifadelerinin birbiri yerine kullanılması ve literatürün çoğunlukla bu ülkelerdeki araştırmacılar tarafından hazırlanan eserlerden oluşması bu karmaşanın temel nedeni olabilir.²²⁹

Ayrılkçı terörün anlaşılması için ilk olarak etimolojik köken açısından bir inceleme yapmak faydalı olacaktır.²³⁰ Uluslararası literatürde “*separatist terror*”, veya “*ethno-nationalist separatistterror*” şeklinde ifade edilen ayrılkçı terör, İngilizce “*separate*” fiilinden türetilmiş bir ifadedir. Buna göre “*separatism*” yani “*ayrılıkçılık*”, bir bütünün belirlenen bir parçasını bölüp ayırmaya çalışmak olarak değerlendirilebilir.²³¹ Milliyetçilik, geniş bir perspektifle ele alındığında ayrılkçı hareketlerin disiplinler arası çalışmalarda bir alt kategori olarak ele alınmasına bağlı olarak bir terminolojik tutarsızlık olduğudur. Bununla birlikte, yapılan çalışmalara dayanarak şu tanımlara yer verilmektedir:

- 1- Etnik olarak tanımlanmış bir toprak parçası için, mukim devlete karşı meydan okuyarak bağımsızlık talebinde bulunulması,
- 2- Hâlihazırda üyesi olunan, çoğunlukta siyasi otoriteyle daha fazla birlikteliğe ve yardımlaşmaya karşı bir direniş hareketi,

²²⁷ Kuzey İrlanda’da farklılaşma her ne kadar dışarıdan bakanlar tarafından Katolik ve Protestan olarak adlandırılrsa da Katolikler kendilerini İrlandalı, İngiltere ve İskoçya’dan bölgeye getirilip yerleştirilen Protestanlar ise İngiliz (Britanyalı) olarak nitelendirilir. (E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.13.)

²²⁸ Siyasi merkezler, propaganda çalışmalarında açık ve kapalı olmak üzere iki ayrı yol izlemekte; açık uygulamalarda siyasi merkez, kanuni sınırları içinde ve genellikle öğrencileri kullanarak, dergi, broşür, gazeteler yayımlamakta, toplantı, konferans, seminer ve yürüyüşler düzenlemektedirler. Ayrıca siyasi merkezler, kendi buldukları ülkelerde, ideolojik yakınlığı olan örgütlerle açık ya da kapalı ortak bir platform oluşturma; buldukları ülkede kamuoyu oluşturmada yararlı olabilecek kişilerle (gazeteciler, yazarlar, sanatçılar, tarihçiler, öğretim üyeleri, milletvekilleri), meslek kuruluşu temsilcileri, sendikacılar vb. ile birlik çalışması yaparlar. Siyasi merkezin bir başka görevi ise önemli eylem ve çalışmalar yapabilmek için mali finans kaynakları bulmaktır. (İdris Bal ve Mustafa Çufalı, **Dünden Bugüne Türk-Ermeni İlişkileri**, Lalezar Yayınevi, Ankara, 2006, s.655; E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.13-20).

²²⁹ Bu tarz örgütleri ifade etmek üzere en çok kullanılan tabirler şunlardır: Ayrılkçı terör, etnik ayrılkçı terör, nasyonalist ayrılkçı terör ve bölücü terör ifadeleridir. Aynı metinler içerisinde dahi Europol-TESATEU Terrorism Situation and Trend Report 2010 Raporu), ayrılkçı terör ve etno-nasyonalist ayrılkçı terör ifadeleri bir arada kullanılmaktadır. (E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.13.)

²³⁰ Kullanımdaki bu sıkıntıyı aşmak bakımından, çalışmanın sağlıklı yürüebilmesi için, çalışmanın konusu olan “*etnik temelli ayrılkçı terör örgütleri*”ni ifade etmek üzere çalışmanın bu aşamasından itibaren “*ayrılıkçı terör*” ifadesi kullanan topraklarını bölme çabası olmadığını, kimi zaman siyasi düzen içerisinde belirli bir etkinlik sağlamak gibi sembolik kazançlar sağlamayı hedeflediğini belirtmektedir. Diğer taraftan aynı sonuca farklı bir noktadan varmaktadır: Etnik terörün ayrı bir devlet kurma amacının gerçekleşmesi neredeyse imkansız olduğundan, buna rağmen terörün sürdürülmesinin asıl nedeni siyasi sistemde daha fazla söz sahibi olmak şeklinde açıklanabilir. (John Bowen, “*Ethnic Conflict*”, **Current**, S. 389, 1997, s.16-21.)

²³¹ Christer Mandal, **The Challenge From Within: A Multilevel Analysis of Ethnic Separatist Demands 1990-2003**, Master Thesis, University of Bergen, 2009, s.14.

- 3- Bir toplum veya kültürle entegrasyona karşı bir direnme veya bir devletten ve bağımsız bir devletin sonradan edinilmiş yapısından ayrılma isteği.
- 4- Türkiye’de genelde “*bölcülük*” ifadesiyle karşılanan “*ayrılıkçılık*” ise, bir bütün olan toplum unsurlarının, ayrı ırk, ayrı din ve ayrı mezhep olduklarını iddia ederek toplumu bölmek amacıyla yapılan faaliyetler²³²olarak tanımlanmaktadır.

a) Etnik Temelli Terör Örgütlerinin Özellikleri

Etnik terörü bir alt etnik grubun, o etnik grubu tanımlayan parçalardan biri haline gelmiş ya da gelme hedefinde olan bazı amaçlara ulaşmak için; üst baskın güç veya güçlere karşı göstermeye başladığı her tür bilinçli ve sistemli şiddet hareketleri biçiminde tanımlanabilir. Etnik temelli terörde amaca varmak için başvurulan sistemli ve örgütlü şiddet öne çıkar. Söz konusu bu şiddet hareketi temelde bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmayı hedefleyerek yola çıkabileceği gibi genellikle diğer bir seçenek olan mevcut sistem ve yapı içerisinde farklı statü, yeni haklar ve esneklik gibi uzlaşmacı çözüm önerilerine de yönelebilir.

Başka alternatif olmadığı için şiddete başvurduklarını savunan etnik temelli terör örgütleri çoğunlukla barışçı yolların uzun sürdüğü düşüncesiyle kendileri için kolay ve kısa olduğuna inandıkları silahlı mücadele yolunu seçerler. Kendi toplumsal yapılarında ve batı merkezli uluslararası sistemdeki uygulamalarda genel olarak şiddetin yaygın olduğu düşünülürse, bazı etnik hareketler (Kanada’daki Parti Quebecois gibi) siyasi mücadele yolunu nihai hedefe ulaşmak için yeterli görürken, diğer bazıları (IRA, ETA, PKK gibi) silahlı mücadele olmadan kısa ve uzun vadede amaçlarına ulaşamayacaklarını ön gördüğünden, silahlı mücadele paradigmasını benimsemektedir.²³³

Silahlı mücadele taraftarları siyasi programların gerçekleştirilmesi doğrultusunda kısa ve uzun vadeli stratejiler geliştirerek, konjonktürel şartlara göre bu stratejik aşamaları uygulayarak, silahlı eylemlerle nihai hedeflere ulaşma çabaları görülmektedir. Terörist unsurlar nihai hedeflerine ulaşmak için gerek iç kamuoyu gerekse dış kamuoyunda değişiklik stratejiler benimseyerek, uyguladıkları görülmektedir. Çoğunlukla etnik terör grupları temsil ettiği etnik topluluğun çıkarına yoğunlaşarak kazanımlar elde etmeye

²³² Ömer Urhal ve Ünal Acar, **Devlet, Güvenlik, İstihbarat-Terörizm**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.324; Necati Alkan, **Gençlik ve Terörizm**, Terörle Mücadele ve Hareket Dairesi Başkanlığı (TEMUH) Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s.22; C. Mandal, **The Challenge From Within...**, s.15-16.

²³³ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.9-10; V. D. Volkan, **Körü Körüne İnanç...**, s.183.

çalışılar. Bu tip örgütlerde hedefin amaçlanana yönelmiş olması veya suçsuzlara yönelmiş olması zamanla önemini yitirmektedir.²³⁴

Ayrılkçı terör grupları çoğunlukla herkese hitap ederken, etnik terör örgütleri yalnızca belli bir etnik gruba açıktırlar.²³⁵ Bu durumun dışından bir terör hareketi hem ideolojik hem etnik veya hem dinsel hem etnik terör özellikleri taşıyabilir. Örneğin; Sırpların, Boşnak ve Arnavutlara yönelik uyguladıkları terörün hem dinsel ve hem de etnik temellere dayandığı söylenebilir.²³⁶ Ancak ayrılkçı terör hareketleri bir devlet kurma hedefiyle yola çıksalar da nihayetinde sistemli ve örgütlü bir devlet yapısıyla çatışmak ve uluslararası platformda bölünmek yolunda destek bulmak kolay olmadığından siyasal güç kazanmak ve devlet yapısı içerisinde bazı değişim ve statü farklılaştırmalarına razı olurlar. Bundan dolayı terörizmi yaratan hareketin yönetici kadrosu terörü siyasal güç elde etmek için bir araç olarak kullanırlar. Ayrılkçı terör hareketleri ait oldukları etnik grubun salt değerlerine ne kadar yakın olurlarsa o kadar kuvvetli ve uzun ömürlü olabilir.²³⁷

Etnik terörün bir diğer belirgin özelliği de terör gruplarının çoğu kez silahsız kişi ve gruplara yönelmesidir. Kimin silahsız olduğu ise her zaman açık değildir. Etnik terör karşıt gruplar arasında yaşandığından dolayı da kimin kime saldıracağı ve ne zaman saldıracağı kolaylıkla kestirilememektedir.²³⁸ Örgüt yönetimleri, silahlı eylemleri sırasında sivillerin ölmesinden kendilerini bu yola yönelten merkezi hükümetleri sorumlu göstermek suretiyle terörü bir tür meşrulaştırma stratejisi izlemektedirler. Yani bu yolla kendilerini toplumsal ve uluslararası tepkilerden korunmayı amaçlamaktadır. Bir ayrılkçı hareketin başlangıcında, genellikle eğitim görmüş bir grup insan, yine genellikle siyasal, ekonomik ve toplumsal bunalımın arttığı dönemlerde kendilerinin de üyesi buldukları etnik grubun toplumsal, ekonomik, siyasal sıkıntılarına kesin çözüm getirebileceklerini iddia ederek belirli bir siyasal program çerçevesinde örgütlenme kararı alırlar. Buna göre ayrılkçı bir şiddet örgütünün aşamalı eylem programı genellikle şöyledir:

- 1- Siyasal örgütlenme dönemi: Toplumdan soyutlanmış ya da yapıdan rahatsız olan etnik grup mensuplarının aralarında örgütlenme faaliyetlerini geliştirir.

²³⁴ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kıskaçında Etnik Terör**, s.9.

²³⁵ D. Byman, **Studies in Conflict & Terrorism**, s.153; Thomas H. Eriksen, "Ethnicity, Race, Class And Nation", (Ed: John Hutchinson ve Anthony D. Smith), **Ethnicity**, Oxford, 1996, s.60.

²³⁶ Murat Erdin, "Yeni Dünya Karmaşası", **Avrasya Dosyası Suriye Özel**, S.3, (1995), s.217.

²³⁷ M.Erdin, "Yeni Dünya Karmaşası", s.217-219.

²³⁸ D. Byman, **Studies in Conflict & Terrorism**, s.153.

- 2- Eylem dönemine geçiş: İçinde yaşamış oldukları toplumsal değerler ve yapıdan tedirgin olan, genç insanlardan oluşturulan silahlı birimlerle resmi hedeflere saldırarak uluslararası kamuoyunun dikkatini çekerek merkezin otoritesini sarsmaktır.
- 3- Eylem bölgelerinin zamanla genişletilmeye çalışılmasıdır.
- 4- Bazı birimler lojistik desteğin güçlendirilmesi ve siyasi desteğin geliştirilmesini amaçlarlar. Toplumsal ve finansal desteğin artması etnik grubun yoğun olarak yaşadığı yerlerle doğru orantıdadır ve bu kaynakların devamlılığı için büyük çaba harcanır.
- 5- Etnik grupların yoğun olarak yaşamış oldukları bölgelerin merkezleri ele geçirilerek ya da bunun provası yapılarak halkın merkezi otoriteye karşı güveni ve ilişkileri kesilmesi amaçlanır. Ayrıca siyasi ve ekonomik anlamda tavizler koparmak amacıyla gerçekleştirmiş oldukları eylemler büyük şehirlerde ve şehir merkezlerinde gerçekleştirilir.²³⁹

b) Etnik Terörün Amacı

Ayrılıkçı terörün anlaşılması yolunda açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer husus ise bu örgütlerin amaçlarıdır. Etimolojik köken itibariyle de açık bir şekilde anlaşıldığı üzere, ayrılıkçı terörün temel amacı bütün içerisinde yer alan bir alt grubun davasının yüceltilmesidir. Etnik temelli ayrılıkçılık söz konusu olduğunda bu dava ve uygulanan şiddet, bağımsız bir devletin kurulmasına yönelebileceği gibi, ülke içinde belli bir etnik azınlığın diğerlerinden ayrı bir statüye kavuşturulmasına da yönelebilir.²⁴⁰ Ayrılıkçı terörün amacı; etnik temelli terör örgütlerinin amacı temsil ettiği veya temsil ettiği iddiasında bulunduğu topluluğun kendi önderliğinde mümkünse ayrı bir devlet olarak örgütlenmesini sağlamaktır. Etnik temelli örgütlerin terör eylemlerine başvurmalarının amacı toplumsal hayatı felce uğratmak, insanları şiddet uygulamalarıyla korkutarak sindirmek ve böylece dikkatleri kendi mücadelelerine çekerek merkezi hükümetin tutumunu etkilemektir.²⁴¹

Etnik temelli ayrılıkçı terör örgütlerinin temel amaçlarına ilişkin, devlet kurmadan siyasette etkinlik sağlamaya kadar geniş bir yelpaze olduğu görülmektedir. Bu amaçlar, ülkeden ülkeye veya aynı ülkede farklı dönemlere göre değişiklik gösterebilir. Ancak bir temel nokta vardır ki o da bu örgütlerin kendilerini belirli bir etnik kimliğin savunucusu olarak görmeleridir. Bu husus, ayrılıkçı terörün anlaşılması yolunda bir diğer önemli nokta

²³⁹ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.2.

²⁴⁰ Abdülkadir Baharçipek, **Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu**, **Fırat University Journal of Social Science**, S.1, (2000), s.15; Yılmaz Altuğ, **Etnik Ayrımcılık**, Vadi Yayınları, Ankara, 1994, s.97.

²⁴¹ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.22.

olan bu hareketlerin tarihi süreç içerisindeki gelişiminin ortaya koymasını elzem kılmaktadır.

Belirli grupların kendilerini nasıl etnik kimliklerin savunucuları olarak gördüklerini anlayabilmek için ortaya konan çabalar, sorunun cevabının etnik milliyetçiliğin gelişimine ve ulus-devlet inşa süreçlerine kadar uzandığını göstermektedir. Dünya genelindeki etnik milliyetçilik hareketleri incelendiğinde, süreç içerisinde dört dalgadan bahsedilmektedir.

- 1- XIX. yüzyıl sonunda özellikle Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya-Macaristan'a karşı Doğu Avrupa, Balkanlar ve Ortadoğu merkezli olarak gelişen ve "klasik etnik kendi kaderini tayin hakkı" dönemi olarak adlandırılan birinci dalga,
- 2- II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Batı Dünyası'nın Asya ve Afrika'daki sömürgelerinde ortaya çıkan ve sömürge imparatorlukların çökmesi ve milli devletlerin kurulmasıyla sonuçlanan ikinci dalga,
- 3- 1960'lardan itibaren Avrupa'da Katalan, Bask, Bröton, İskoç, Gal ve Flaman, Kanada'da Quebec, ABD'de Hispanik ve siyah milliyetçilikleri olarak ortaya çıkan ve 1970'lerin sonlarına doğru yavaşlayan üçüncü dalga,
- 4- Soğuk savaş sonrasında küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan ve SSCB'nin çöktüğü alanda ve bu alanın geniş arifesinde Avrasya ekseninde Çekoslovakya-Yugoslavya'dan Kazakistan'a kadar uzanan coğrafyada etkili olan dördüncü dalga.²⁴²

Yeni devletlerin kurulma dönemiyle günümüzde yaşanan etnik temele dayalı sorunlar arasında güçlü bir bağlantı vardır.²⁴³ İmparatorlukların dağılması sonrası gelişen süreç ve XX. yüzyılda pek çok sömürge bölgesinde yaşanan bağımsızlık hareketlerini kapsayan iki temel süreçten söz edilmektedir. Ortaya konulan bu sürece ilişkin ön plana çıkan husus, anılan her bir dönemde ortaya çıkan etnik dalgalanmanın diğer ülkelerdeki etnik grupları da etkilediği gerçeğidir. Bu etkilenmeler neticesinde belirli alanlarda dışlanmış hisseden grupların bir şekilde "sahip olması gerektiğine inandıklarını" alma çabasına girişmeleri söz konusu olmuştur. Bu çabanın temel hedefi olan "kaybedileni kazanma" düşüncesini anlamak için, ulus-devlet inşası süreci önemli bir noktada durmaktadır.²⁴⁴

Ayrılcılık tanımlanırken temel olarak bir bütün olan toplum unsurlarının, ayrı ırk, din ve mezhep oldukları iddia edilerek, toplumu bölmek amacı üzerinden hareket edilmektedir. Bu amacın temeline inildiğinde, çoğunlukla ulus-devlet inşa süreçlerinin

²⁴² Ümit Özdağ, **PKK Terörü: Neden Bitmedi, Nasıl Biter?**, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2009, s.36-38.

²⁴³ A. Baharçipek, "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", s.15.

²⁴⁴ A. Baharçipek, "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", s.15-16.

temelinde yatan “*ortak bir ulusal kültürle bütünleşme*” düşüncesine karşı duyulan rahatsızlığın belirleyici öge olduğu görülmektedir. Çok kültürlülüğe ilişkin görüşleriyle ön plana çıkan Will Kymlicka bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:²⁴⁵ Kimi gruplar ortak bir ulusal kültürle bütünleşme düşüncesine karşı çıkarlar. Devlet içinde “*ayrı*” uluslar oluşturduklarını düşünen, kendi ulusal dillerinde ve kültürlerinde işleyen kamusal kuramlarıyla kendi kendilerini yöneten ayrı toplumlar olmak isteyen Quebeceliler, Katalanlar ya da Flamanlar gibi “*ulusal azınlıklar*” bu gruplar arasındadır (...) Kendilerini ayrı birer ulus ya da halk olarak korumak için bütünleşmeyi reddeden ve bu amaca ulaşmak adına toprak sahibi olma, anlaşmalar imzalama ve öz yönetim yetkileri gibi farklılık hakları isteyen birçok yerli halk için de aynı şey söylenebilir.²⁴⁶

“*Ulusal kültürle birleşmeye itiraz*”ı bu şekilde belirten Will Kymlicka, ulus oluşturma sürecinin çoğunluk kültürünün üyelerini kaçınılmaz olarak ayrıcalıklı kıldığı²⁴⁷ tespitinden hareketle azınlık kültürüne üye olanların bir seçimle karşı karşıya geleceklerini ve bu durumda da karşılarında dört seçenek olacağını ifade etmektedir. Buna göre;

- 1- Yakınlarında onları kabul edecek refah içinde ve dost bir devlet varsa kitlesel olarak göç etmek,
- 2- Daha iyi ya da adil koşullar öne sürerek çoğunluğun kültürüne entegre olmayı kabul etmek,
- 3- Kendi toplumsal kültürlerini korumaları için gerekli olan öz yönetim hakları ve yetkilerini; başka deyişle kendi siyasi ve eğitsel kuramlarını kurmayı istemek,
- 4- Kalıcı olarak marjinalleşmeyi kabul edip toplumun kıyısında tek başlarına bırakılmayı istemek.²⁴⁸

Dört seçenek içerisinde “*öz yönetim kuramlarını kurma*” seçeneğinde ülke içi azınlıkların ya da yerel halkların bu amaca ulaşmak için “*bir tür özerklik*” isteyeceğini; en aşırı biçimiyle bunun tümüyle ayrılığa varan istemler içerebileceği belirtilmektedir.²⁴⁹ Ayrılcılık fikrinin bu şekilde gün yüzüne çıkmasından sonra gelinen aşamada fikrin nasıl hayata geçirileceği gündeme gelmektedir ki bu noktada çoğunlukla ayrılcı terör örgütlerinin devreye girdiği görülmektedir. Ortaya çıkış gerekçesini bu şekilde temin eden ayrılcı terör örgütleri, bütün içerisinde yer alan bir alt grubun davasının yüceltilmesine dair

²⁴⁵ Will Kymlicka, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s.457- 458.

²⁴⁶ W. Kymlicka, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, 457-460.

²⁴⁷ W. Kymlicka, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, s.483; Hüseyin Kalaycı, “*Avrupa Birliği ve Mikro Milliyetçilik*” *Stratejik Analiz*, S. 73, Ankara, (2006), s.18-27.

²⁴⁸ W.Kymlicka, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, s.483.

²⁴⁹ W. Kymlicka, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, s.487.

amacına yönelik, konjonktürel duruma göre belirli bir strateji ve taktikler dahilinde terör eylemlerine girişmektedirler.²⁵⁰

Ayrılıkçı terör örgütlerinin olduğu “*tümüyle ayrılığa varan*” taleplerini ortaya koymadan evvel birtakım hususları gerçekleştirmeye özen gösterdiği görülmektedir. Bunlar arasında en temel ve en önemli husus “*farklılığın ve buna dayalı ezilmişliğin*” inşa edilmesidir. Daha önce belirtildiği üzere etnik terörist grup, mücadeleye etnik kimliği güçlendirerek başlar. Öyleyse terörist için ilk görev etnisiteyi çoğunluktaki etnik topluluktan siyasi olarak ayırmaktır.²⁵¹ Böylece, Basklı olmak, İspanyol olmak demek değildir. Etnik kimlik, sadece farklılığı teyit etmez; ona rakip olan diğer kimlikleri de reddeder.²⁵² Bu reddediş beraberinde “*karşısında kenetlenilmesi gereken*” bir düşman tahayyülünün oluşturulması açısından önemlidir. Bu bakımdan “*ayrılıkçı bir hareketin ortaya çıkması için, insanların öncelikle ortak bir düşmana karşı bir şeyler paylaştığına ikna olması gerektiği*” yönündeki tespiti bu yönüyle önemlidir.²⁵³

Başlangıcında, genellikle eğitim görmüş bir grup insanın, yine genellikle toplumsal, ekonomik, siyasal bunalımın arttığı dönemlerde kendilerinin de üyesi buldukları grubun sıkıntılarına çözüm getirebileceklerini iddia ederek belirli bir siyasi program çerçevesinde örgütlenme kararı almalarıyla²⁵⁴ ortaya çıkan ayrılıkçı terör örgütlerinin örgütsel gelişim süreçleri;

- 1- İlk aşamada özellikle toplumdan dışlanmış veya mevcut yapıdan rahatsızlık duyan grup mensupları arasında örgütlenme çalışmalarının yoğunlaştırılması (siyasi örgütlenme dönemi)
- 2- Eylem döneminde dışlanmış gençlerden oluşturulan silahlı birimler tarafından merkezi hükümetin otoritesini sarsmak ve ulusal/uluslararası dikkatleri kendi taleplerinin üzerine çekmek için öncelikli olarak resmi hedeflere saldırılması (eylem dönemi),
- 3- Son aşamada, otoriteyi ele geçirmek için grubun yoğun olarak yaşadığı yörelerdeki şehir merkezlerini ele geçirme provalarına girişilerek²⁵⁵ yöre halkının merkezi hükümetle olan ilişkilerinin kesilmeye çalışılması; ayrıca, merkezi otoriteyi zor duruma sokup

²⁵⁰ D. Byman, “*The Logic of Ethnic Terrorism*”, s.153-154.

²⁵¹ D. Byman, “*The Logic of Ethnic Terrorism*”, s.154.

²⁵² D. Byman, “*The Logic of Ethnic Terrorism*”, s.154; Fredrik Barth, “*Ethnic Groups and Boundaries*”, (Ed: John Hutchinson ve Anthony D. Smith), **Ethnicity**, Oxford, (1996), s.75.

²⁵³ F. Barth, **Ethnicity**, s.75-79, D. Byman, “*The Logic of Ethnic Terrorism*”, s.154.

²⁵⁴ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.18-19.

²⁵⁵ Bu duruma yakın zamanlı örnek olarak 2010 yılı Haziran-Temmuz döneminde Hakkari/Yüksekova ilçesinde terör örgütü PKK tarafından gerçekleştirilen eylemler gösterilebilir. Medyanın olayları yansıtırma biçimine ve örgütün propaganda faaliyetlerine bağlı olarak Batı bölgelerinde yaşayan birçok insanda bölgenin tamamen örgütün eline geçtiği fikri oluşmuştur. (Doug Brown, **Terörizm ve Terörizmle Mücadele**, (Çev: Lütfi Tomuş), EGM Yayınevi, Ankara, 2004, s.44.)

siyasi ekonomik vs, tavizler koparmak amacıyla terör eylemlerinin şehir merkezlerine, metropollere taşınması.²⁵⁶

Belirtilen bu aşamalar içerisinde örgütler, daha önce de ifade edildiği üzere iç ve dış siyasal gelişmelere göre, stratejik ve taktik değişikliklere gidebilirler.²⁵⁷ Bu kapsamda, kimi zaman yüzeysel ve taktiğe ilişkin değişiklikler (PKK örneğinde eylemlerin kırsaldan metropollere kaydırılması), kimi zamansa stratejiye ilişkin değişiklikler ETA'nın "*Bundan sonra demokratik yollardan mücadele edeceğiz*" kararı gibi söz konusu olabilir. Bununla birlikte, bu tarz örgütlerin birtakım temel özellikleri mevcuttur. Bu özellikleri vasıtasıyla "*ayrılıkçı terör*"ün ne ifade ettiği daha da netleşecektir. Bu bağlamda, hangi terör örgütlerinin ayrılıkçı terör örgütü olduğunu ortaya koymaya çalışırken verilen temel bilgiler yanında, araca varmak için başvurulmuş sistemli ve örgütlü şiddetin ön plana çıkarılması ayrılıkçı örgütlerin karakteristliğini yansıtmaktadır.²⁵⁸

c) Etnik ve Ayrılıkçı Örgüt Olarak PKK

Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen PKK, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, ayrı bir devlet veya federatif yapı kurma amacıyla, etnik kimliği temel alan ve yaygın şiddet içeren bir terör hareketi başlatmıştır.²⁵⁹ PKK terör örgütünün kanlı şiddet eylemleriyle birlikte Türkiye'de terör yeni bir süreç kazanmıştır. PKK, zaman içerisinde örgütlenmesini yurtdışına da taşımak ve bazı devletlerden de dolaysız veya dolaylı yardım almak suretiyle, imkân ve kabiliyetlerini arttırmıştır. PKK ile birlikte ülke gündeminde üst sıralara çıkan ve bağımsız bir Kürdistan devleti kurmayı hedefleyen bu süreci Türkiye açısından "*Ayrılıkçı Terör*" dönemi olarak da adlandırmak mümkündür.

PKK'nın ortaya çıkışı, aslında var olan, fakat terör eylemlerine kadar fazla gündeme gelmeyen bölgenin sorununu da tekrar tartışmaya açmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki yapı, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte ülke güvenliği açısından sorun olarak

²⁵⁶ Eylemlerin metropollere taşınması konusunda da 2010 Haziran-Temmuz dönemi PKK faaliyetleri önemli bir örnektir. Bu dönemde kırsaldaki eylemlere ilave olarak, bilhassa polise (Samsun, Mardin, Hatay, Siirt saldırılan) ve şehir içindeki personel servislerine (Küçükçekmece saldırısı) yönelik eylemler gerçekleştirilmiştir. (D. Brown, **Terörizm ve Terörizmle Mücadele**, s.44.)

²⁵⁷ Örnek olarak ETA'yı ele alınabilir. Daha önce iki kez silah bırakma kararı almış olan ETA "*bilhassa Bask partilerinin baskılarına bağlı olarak*" 04.09.2010 tarihinde silah bırakma kararı aldı. Daha önce de alınmış olan bu karar, gerekçe gösterilmeden askıya alınmıştı. (D. Brown, **Terörizm ve Terörizmle Mücadele**, s.44.)

²⁵⁸ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kıskaçında Etnik Terör**, s.13.)

²⁵⁹ Sabri Dilmaç, "*Global Threat: Terrorism and Its Impact on Turkey*" **Istanbul Conference on Democracy & Global Security 2005**, Oncu Press, Ankara, 2006, , s.456.

tespit edilmiştir. İsmet İnönü “*Daha Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte düşünmeye başladık bu Kürtler ile ne yapacağız diye...*” ifadeleriyle bu hususa dikkat çekmiştir.²⁶⁰

PKK'nın gelişim süreci, ayrılıkçı terör örgütlerinin gelişimiyle benzer bir şekilde gelişmiştir.

- 1- İlk aşamada özellikle toplumdan dışlanmış veya mevcut yapıdan rahatsızlık duyan grup mensupları arasında örgütlenme çalışmalarının yoğunlaştırılması (siyasi örgütlenme dönemi)

PKK ile ilgili kuruluş dönemleri siyasi örgütlenmenin yoğun yaşandığı bir döneme denk gelmiştir. Bu dönemde sol örgütler çatısı altında birleşen Ayrılıkçı Kürtler, zamanla bu yapıları yetersiz bularak kendi çatı örgütlerini, tıpkı PKK'da olduğu gibi oluşturacaktır. Türkiye'nin sosyo-ekonomik durumundan memnun olmayanların siyasi örgütlenmeleri başlattığı veya bu örgütler içerisinde yer aldığı görülmektedir.

- 2- Eylem döneminde dışlanmış gençlerden oluşturulan silahlı birimler tarafından merkezi hükümetin otoritesini sarsmak ve ulusal/uluslararası dikkatleri kendi taleplerinin üzerine çekmek için öncelikli olarak resmi hedeflere saldırılması (eylem dönemi),

PKK'nın 1984'de Şemdinli ve Eruh baskınlarıyla Türkiye kamuoyunun birden dikkatini çekmiştir. PKK, resmi hedeflere saldırmaya devam ettiği gibi, silahsız korumasız sivilleri de hedef almayı sürdürmektedir. Örneğin; metropollerdeki intihar saldırıları, kundaklama eylemleri ve PKK'ya karşı söylemleri bulunan sivillere de saldırılar yaptığı gözükmektedir.

- 3- Son aşamada, otoriteyi ele geçirmek için grubun yoğun olarak yaşadığı yörelerdeki şehir merkezlerini ele geçirme provalarına girişilerek yöre halkının merkezi hükümetle olan ilişkilerinin kesilmeye çalışılması; ayrıca, merkezi otoriteyi zor duruma sokup siyasi ekonomik vs, tavizler koparmak amacıyla terör eylemlerinin şehir merkezlerine, metropollere taşınması

PKK'nın kuruluşundan bugüne kadar uzun süreli halk savaşı stratejisine bağlı olarak kurtarılmış bölgeler, demokratik özerklik ve öz yönetim adı altında yerlerde otonom kurmak istemiştir. PKK'nın Şemdinli'de 1994-1995'te kurtarılmış bölge oluşturulmaya yeltenmiş ancak güvenlik güçlerinin aldığı tedbirler sonucu başarısız olmuştur. Ayrıca

²⁶⁰ Hasan Cemal, “*Yüzeysel, Gülünç ve de Hazin!*”, **Milliyet Gazetesi**, 26.10.2007, s.3.

Çözüm Süreci'nin sonundaki hendek operasyonları kurtarılmış bölgeler yaratmakla ilgili stratejinin parçası olarak görülmektedir.²⁶¹

5- Etnik Sorunların Çözümünde Kullanılan Yöntemler

İlk etnik terörün ortaya çıktığı Zeolatlar döneminden bu yana etnik sorunların çözümü için birçok yöntem denenmiştir. Bu yöntemler iki ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki 'farklılıkların yok edilmesi' metodu diğeri ise, 'farklılıkların yönetilmesi' metodudur. Bu yöntemler de şu şekilde alt başlıklara ayrılabilir:

a) Farklılıkların Yok Edilmesi Yöntemleri

Bu yöntemler beş başlık altında incelenebilmektedir.

Soykırım: Kasıtlı bir şekilde bir milletin diğeri bir milleti, bir etnik grubu imha etme politikasıdır. Birleşmiş Milletler 9 Aralık 1948'de soykırımı önlemek amacıyla, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ni hazırlamış ve onaylamıştır.²⁶² Sözleşmede soykırım eylemleri olarak şu durumlar belirtilir:

- 1-Gruba mensup olanların öldürülmesi,
- 2-Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel ya da zihinsel zarar verilmesi,
- 3-Grubun bütünüyle ya da kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracığı hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek,
- 4-Grup içinde doğumları engellemek amacıyla önlemler almak,
- 5-Gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletmek.²⁶³

Tehcir: Bir milletin ya da etnik grubun belli bir coğrafya dışına zorla çıkarılmasıdır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Fransa'nın Majino Hattı Bölgesi'ndeki Almanca konuşan Fransızları, güney bölgelerine sürmeleri, Balkanlarda XIX. yüzyıl ve XX. yüzyıl başında kurulan devletlerin buradaki Türk ve Müslüman halkı göç ettirmeleri bununla da yetinmeyip öldürmeleri, dikkat çeken tehcir örnekleri arasındadır.²⁶⁴

²⁶¹ Abdullah Öcalan, **Parti Önderliği Kasım Çözümlemeleri**, Şam, 1991, s.10-15.

²⁶² Erol Kurubaş, "*Avrupa Birliği'nin Azınlıklara Yaklaşımı ve Avrupa Bütünleşmesine Etkileri*", **Liberal Düşünce**, S.23, (Yaz 2001), s.123; United States Holocaust Memorial Museum, Holokost Ansiklopedisi, <http://www.ushmm.org/wlc/tr/article.php>, (Erişim Tarihi: 3.12.2017).

²⁶³ **İnsan Haklarının Korunması Alanında Uluslararası Temel Belgeler**, (Der: Tekin Akıllıoğlu), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995, s.36; United Nations Web, <http://www.un.org/millennium/law/iv-1.htm>, (Erişim Tarihi: 3.12.2017).

²⁶⁴ Güç Birliği Sivil Hareketi Web, (Erişim) <http://www.gucbirligi.info/ermeni3/tehcir.htm>, (Erişim Tarihi: 3.12.2017).

Bölünme: Bir azınlığın, etnik grubun kendi devletini kurmak için ayrılmasıdır. Birinci Dünya Savaşı sonrası, birçok etnik grup kendi kaderini kendisi belirleyerek devletlerini kurmuştur.²⁶⁵

Bütünleşme: Farklılıkların yok edilmesini amaçlayarak, ortak bir politik ve milli bir kimlik altında farklı etnik grupların bir araya gelmesi politikasıdır. Bu politikanın temel amacı, etnik gruplar arasındaki farklılaşmanın ve düşmanlığın engellenmesi için her türlü ayrımcılığı önleyen önlemlerin alınmasıdır. Kanada hükümetinin yerlilere yaptığı gibi çocukların aynı okullara gönderilmesi, aynı dilin kullanılması ve gruplar arası kitlesel evlilikler, bu politikanın amacına ulaşabilmesi için kullanılacak uygulamalardır.²⁶⁶ ‘Bütünleşme’ oldukça etkili bir politika olmasına rağmen Yugoslav ve SSCB örneklerinde başarılı olamamış ve bu ülkelerin kaderleri bölünmeyle sonuçlanmıştır.²⁶⁷

Asimilasyon: Farklılıkların karışımı yöntemiyle yeni bir ortak etnik kimlik oluşturmayı hedefleyen politikadır. ABD’de var olan “*erime potası*” politikası bir tür asimilasyon politikasıdır.

b) Farklılıkların Yönetilmesi Yöntemleri

Bu yöntemler 4 (dört) başlık altında incelenebilmektedir:

Hegemonik Kontrol: Çok etnikli ülkelerde kullanılacak bir yöntemdir. Bu yöntem, bir grubun kontrolü dahilinde gerçekleşir. Gereken ezici kontrol araçlarının, denetimde olması gerekmektedir.

Üçüncü Tarafın Müdahalesi: Çözüm bulunamıyor olan iki taraf arasındaki soruna tarafsız, taraf tutan veya çok taraflı bir üçüncü unsurun müdahalesidir.

Kantonlaşma veya Federalleşme: Bu yöntem bir çözüm olmaktan çok, bir bölünme için ara aşama olduğunu SSCB, Yugoslavya, Çekoslovakya örnekleri göstermektedir. Bölünme öncesi ülkenin yerel yönetimlere, özerkliklere ayrılmasıdır.

Güç Paylaşımı: Bu model, değişik tarzlarda bölünmeden önce Kıbrıs Cumhuriyeti’nde, iç savaştan önce Lübnan’da, çok kısa bir süre için İrlanda’da denenmiştir. Bu modelin temel özelliklerini, bölünmüş bir toplumun parçalarını bir araya getiren bir büyük koalisyon hükümeti kurulması, kamu sektöründe etnik grupların oransal olarak temsili, etnik özerklik, azınlıkların anayasal veto hakkı olarak sıralamak biçimindedir.²⁶⁸

²⁶⁵ John Mc Garry, Brendan O’Leary, **The Politics of Ethnic Conflict Regulation**, Routledge Publisher, New York, 1993, s.17.

²⁶⁶ J. M. Garry, B. O’Leary, **The Politics of Ethnic Conflict Regulation**, s.17.

²⁶⁷ J. M. Garry, B. O’Leary, **The Politics of Ethnic Conflict Regulation**, s.17-20.

²⁶⁸ Ü. Özdağ, **PKK Terörü: Neden Bitmedi, Nasıl Biter?**, s.213-217.

Etnik sorunların çözümünde kullanılan bir diğer yöntem ise üç alt başlık altında incelenmektedir. Bu yöntemlerden birincisi, farklılıklara tahammülü olmayan, anti-demokratik bir yöntem olarak telaffuz edilen, ‘asimilasyon’ yöntemidir; ikincisi ise azınlıkları dışlayarak, onları kendi coğrafi bölgelerinde bırakıp, özerk bir yönetim sürmelerini sağlayarak ülke topraklarının ve kültürünün faydalarından yararlanmasını engelleyen ‘ayrışma’ yöntemidir. Bahsedilen üçüncü yöntem ise, asimilasyon ve ayrışma yöntemlerinin acı dolu süreçleri gibi olmayıp, ülke içindeki farklılıkların demokratik bir bakış açısıyla kabul edilmesi olan ‘entegrasyon’ yöntemidir.²⁶⁹

Bu yöntemde etnik grubun, kültürel değerlerine hiçbir şekilde dokunulmamakta, hatta ülke içerisinde diğer etnik gruplar tarafından korunmaktadır. Bu sayede o grubun da, diğer etnik grupların değerlerine saygı gösterip, koruması beklenmektedir. Bu yöntemde benimsenen düşünce farklı değerlerin faydalarından yararlanma gerekliliğidir. Bu bakış açısıyla ülke bütünlüğü ve huzurunun sağlanması hedeflenmektedir.

Etnik sorunların giderilmesi maksadıyla evveliyatında uygulanarak denenmiş olan bu yöntemlerin birçoğu, XXI. yüzyılın en yüce değeri olarak görülen ve birçok uluslararası sözleşmeyle garanti alınan insan hakları bağlamında uygulanma alanı bulamamaktadır. Ancak mevcut değerlere saygı gösteren yöntemler uygulanabilmektedir.

6- Etnik Terör ile Bağımsızlık Mücadelesi Arasındaki Fark

Etnik terörün, bağımsızlık mücadelesiyle ilişkilendirilmesi, terör ve terörizm mücadele konusunda bazı ülkeleri zor durumda bırakmaktadır. Bilhassa etnik terörün şiddet unsurunun görmezden gelinmesi ulusal ve uluslararası alanda terörizmle mücadeleye gölge düşürmektedir. Küresel güçler, etnik terörü kendi çıkar ve menfaatleri doğrultusunda kullanmaktadır. Şimdi bu iki ayrı kavram arasındaki farkları detaylandırarak, PKK’nın etnik temelli terör örgütü olduğu daha önce de ifade edilmiştir.

Bağımsızlık mücadelesi işgâlcî devletlere karşı topraklarına, istiklaline yaşam tarzlarına ve yeraltı ve yerüstü tüm kaynaklarına emperyal amaçlar çerçevesinde kullanılması sonucu sömürüye karşı halkın maddi ve manevi bütün varlığıyla sürdürdüğü mücadele biçimidir. Etnik terör ise, *“kimi bireylerin, yaşadıkları ülkenin siyasi yapısı içerisinde farklı bir etnik gruptan oldukları için dışlandıklarını ve haksızlığa uğradıklarını iddia etmeleri sonucu kendi ulus devletlerini kurmak ya da şartların düzeltilmesi ve siyasi taviz koparmak amacıyla şiddete başvurarak halkta korku yaratma hareketlenmeleri”* olarak

²⁶⁹ Vedat Bilgin, “Açılımı Kimin İçin Tartışıyoruz?”, **Türkiye Günlüğü Dergisi**, S. 99, Ankara, (2009), s.77.

tanımlanmaktadır.²⁷⁰ Bağımsızlık mücadeleye terörist eylemlerin her ikisinin de tanımlarında bir şekilde devlet gücünü etkilemek ya da ele geçirmek amacı vardır. Ancak bağımsızlık mücadelesinde eylemler devletin silahlı gücüne yönelikken, terörist eylemlerde amaçlar ‘masum’ kişilere karşı şiddet yöntemini içermektedir. Terör eylemlerinde “*masum şahsın hayatı, fizik bütünlüğü ve hürriyeti aleyhine eylemler düzenlenmekte*”²⁷¹ ve “*halka tecavüz en üst düzeye çıkarılarak karar vericiler üzerinde baskı oluşturmak amaçlanmaktadır.*”²⁷² Sri Lanka’da Tamil Kaplanları//The Liberation Tigers of Tamil Eelam: LTTE, IRA, ETA ve PKK, etnik temelli terörist örgütlere örnek teşkil etmektedir.²⁷³

Etnik terör örgütlerinin en temel dayanak noktaları, kendi halklarının sömürgeleştirilmiş olduğu konusundaki sabit düşünceleri ve bu nedenle kendi geleceklerini tayin etme hakkı için mücadele ettiklerini ileri sürmeleridir.²⁷⁴ Halklarının sömürgeleştirildiğini düşünen kişiler, öncelikle ayrılıkçı terör örgütlerine katılmakta ve etnik kimlik bilincini ayakta tutabilmek için dil konusunu gündeme taşımaktadırlar; üst siyasi kimliği veya üst kimliği reddederek etnik kimliğin tanınmasını talep ederler; kullandıkları söylemler ise “*Baskılı olmak İspanyol olmak değildir*” şeklindedir.²⁷⁵

Etnik temelli örgütler, zamanla silahlı eylemlerinin sivil kitlelere yönelmesinden rahatsızlık duymaz ve sivillerin öldürülmesinden kendilerini zor kullanmaya mecbur bırakan hükümetleri sorumlu göstererek örgütlerini ve eylemlerini meşrulaştırmaya çalışırlar. Bu sayede hem daha fazla taraftar toplamayı hem de uluslararası tepkilerden korunmayı amaç edinirler.²⁷⁶

Etnik temelli örgütlenmeler amaçlarına ulaşmada her türlü iç ve dış ittifaklara girmeyi ve her türlü yöntemi kullanmayı başarı için şart kabul etmişlerdir.²⁷⁷ Diğer devletlerin terör örgütleriyle ittifaka girme nedenleri şu şekilde verilebilir:

“1-Ülke bütünlüğünün yıpratılması ve nihayetinde parçalanması amacıyla “böl, parçala, yönet” stratejisi kullanılarak bölgede nüfuz elde etmek,

²⁷⁰ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.13; Aytekin Yılmaz, **Etnik Ayrımcılık, Türkiye, İngiltere, Fransa, İspanya**, Vadi Yayınları, Ankara, 1994, s.20.

²⁷¹ Nezih Tavlaş, “*Terörü Tanımlamak*”, **Strateji Dergisi**, 95/2, (1995), s.130.

²⁷² Richard Latter, “*Demokrasilerde Terörle Mücadele*”, **Strateji Dergisi**, Ankara, 95/2, (1995), s.174.

²⁷³ D. Byman, “*The Logic of Ethnic Terrorism*”, s.149.

²⁷⁴ Üst kimlik: Bir toplumdaki yerel, etnik ve kişisel kimlikleri kuşatan ve bu bağlamda tüm mensubiyetleri temsil eden ortak kimliktir. (İsmail Doğan, **Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar**, Pagem Akademi Yayınları, Ankara, 2008, s.485; E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.15.)

²⁷⁵ D. Byman, “*The Logic of Ethnic Terrorism*”, s.154.

²⁷⁶ Saul Similansky, “*Terrorism, Justification, and Illusion*”, **Ethics**, Vol. 114, (2004), s.790-805.

²⁷⁷ E. Gürses, **Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör**, s.17.

2-Sanayileşmiş ülkeler ihtiyaçlarının fazlasını ihraç etme gereği duyarlar ve bu ihraç etme dünyasında kendilerine rakip olabilecek güçleri engellemeyi, terör örgütlerine destek çıkararak sağlayabilmek,

3-Silah üreticilerinin, savaş ve terörün olmadığı yerde varlıklarını devam ettiremeyeceklerinin farkına vararak iç savaş ortamı yaratıp silah ticareti yapabilmek amaçlarıyla dış devletler terör örgütlerine destek sağlamaktadırlar.”²⁷⁸

Terörle mücadele eden devlet de, terör örgütünü yok etmek amacıyla bazen baskı sistemlerine başvurabilmektedir. Etnik temelli terör örgütlerinde devletin uygulamış olduğu baskı, iki yönlü sonuç doğurabilmektedir. Baskı, etnik gruba yönelik yapıldığında daha büyük kitleleri ayaklanmaya teşvik edebileceği gibi, liderlerinin yakalanması ve cezalandırılması ya da terörist gruba destekte bulunan ülkelere yönelik uygulanan baskı, ayaklanmanın şiddetini azaltabilmektedir.²⁷⁹ Merkezi hükümetlerin var olan bunalıma uygun önlemler alarak çözüm üretememesi durumunda terör örgütü, kendisini destekleyen gruplara başarı yolunda ilerlenildiği ve merkezi hükümetin zayıfladığı yönündeki mesajı, etnik temelli örgüte verilen desteği arttırabilmektedir.

Etnik temelli terör örgütlerinin amacı temsil ettiği veya temsil ettiği iddiasında bulunduğu topluluğun kendi önderliğinde mümkünse ayrı bir devlet olarak örgütlenmesini sağlamaktır. Etnik temelli örgütlerin terör eylemlerine başvuranların amacı toplumsal hayatı felce uğratmak, insanları şiddet uygulamalarıyla korkutarak sindirmek ve böylece dikkatleri kendi mücadelelerine çekerek merkezi hükümetin tutumunu etkilemektir. Silahlı mücadelenin bir diğer önemli amacı da merkezi hükümetin askeri masraflarının dayanılmaz düzeye ulaşmasını sağlamak ve böylece özellikle yine merkezi otoriteyi zor duruma sokacak olan ekonomik temelli diğer toplumsal hareketlerin olgunlaşmasına da zemin hazırlamaktır.²⁸⁰

Etnik temelli örgütler, eylemlerini meşrulaştırabilmek amacıyla etnik sorun kavramının arkasına sığınmaktadırlar. Etnik sorunun konu edilebilmesi için ise, mevzubahis edilen ülkede etnik bir çatışmanın olması gerekmektedir. Ancak dil, din, kültür ve tarih açısından farklı iki veya daha fazla etnik grubun aynı topraklar üzerinde yaşaması etnik çatışmadan bahsetmek için yeterli değildir. Bir bölgede etnik sorunun varlığını iddia edebilmek için ilave sorunların varlığının da, toplum bilim uzmanları tarafından belirlenmiş

²⁷⁸ R. İşeri, **Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği**, s.57-59.

²⁷⁹ Bahadır K Akcam, Victor Asal, “*The Dynamics of Ethnic Terrorism*”, University of Albany, Sunny <http://www.systemdynamics.org/conferences/2017/proceed/papers/AKCAM225.pdf>, (ErişimTarihi: 30.12.2017.)

²⁸⁰ R. İşeri, **Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği**, s.22.

ölçütler doğrultusunda ortaya konulması gerekmektedir.²⁸¹ Buna göre, sosyolojik açıdan etnik ayrımcılığın varlığından söz edebilmek için dikkate alınacak ölçütler şöyledir:

- 1- Mesleki ayrımcılığın yapılması: Kişinin sırf etnik kimliği nedeniyle yetileri elverdiği halde bir işe alınmaması yönünde uğradığı ayrımcılıktır.
- 2- Sivil ayrımcılığın yapılması: Azınlıkların resmi makamlara gelmesine ve yönetime eşit katılma hakkına karşı çıkma yönünde uygulanan ayrımcılıktır.
- 3- Aleni ayrımcılığın yapılması: Azınlıkların lokanta, hastane gibi kamuya açık yerlere girmelerine yönelik yapılan engellemeyle yapılan ayrımcılıktır.
- 4- Yerel yerleşim ayrımcılığının yapılması: Azınlıkların istediği semtte, rahat bir şekilde oturamaması ya da azınlıklara ev kiraya verilmemesi yönünde yapılan ayrımcılıktır.
- 5- Sosyal ayrımcılığın yapılması: Azınlık üyesi kişilerin evliliğini sınırlandırıcı yasa veya sosyal gruplara katılmalarını engelleyen uygulamalar bu ayrımcılık altında değerlendirilir.²⁸²

Yukarıda mevzu bahis edilen türlerde ayrımcılık yaşanmadığında, etnik ayrımcılıktan bahsetmek mümkün değildir. Bu ayrılığın ileri sürülebilmesi için etnik sorunun yaşandığı ülkelerde mabetlerin ve mezarlıkların etnik gruplara göre ayrılması, ortak hiçbir iş yapılamaması, etnik gruplar arasında neredeyse yok denecek kadar evliliğin yapılmaması gerekir.²⁸³

Öte yandan etnik ayrımcılık dünyanın çeşitli bölgelerinde uygulandığı görülmektedir. Mesela Sri Lanka'da Sinhalilerin Tamillere uygulamış olduğu etnik ayrımcılık büyük dikkat çekmektedir. İktidarda olan Sinhaliler zamanla Tamillerin devlet kadrolarında görev almalarını zorlaştırmış, 1970'den itibaren Tamillerin üniversite eğitimi almaları engellenmiş²⁸⁴ ve birçok yönden geri kalmaları amaçlanmıştır. Etnik ayrımcılıktan söz etmek için yapılan uygulamalara bakıldığında, örneğin Sri Lanka'da Sinhalilerin Tamiller'e yaptıklarını göstermek mümkündür.

²⁸¹ Ü. Özdağ, **PKK Terörü: Neden Bitmedi, Nasıl Biter?**, s.130.

²⁸² Charles F. Marden. "Minorities in American Society 1952" (Çev: Erhan Atiker, Der: Orhan Türkdoğan), **Etnik Sosyoloji**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006, s.36.

²⁸³ Ü. Özdağ, **PKK Terörü: Neden Bitmedi, Nasıl Biter?**, s.133.

²⁸⁴ Oğuz Özdağ, "Tamil Kaplanları ve Terörle Mücadele ",Turksam, [http:// www. turksam. org/tr/ a1929. html](http://www.turksam.org/tr/a1929.html), (Erişim Tarihi: 9.3.2017).

C- KÜRT KELİMESİNİN ETİMOLOJİSİ

“Kürtçülük” konusu çok yönlü ve uluslararası bir sorunu ifade etmektedir. Öncelikle tarihsel metadolojiye uygun olarak “Kürt” kelimesinin anlamını ortaya koymak için, bölge coğrafyasındaki ülkelerin bu konuyla ilgili kaynakların araştırılması gerekmektedir.

Bölge coğrafyasında ilk başvurulacak, Arap ve İran kaynaklarında “Kürt” kelimesi “göçebe” hayat biçimine verilen bir isim olarak ifade edilmektedir.²⁸⁵ İranlılar “Gurd” şeklinde telaffuz etmektedir. Kelime, aynı zamanda “cesur, kahraman” anlamlarıyla da bir sıfattır.²⁸⁶ Türk kaynaklarında terimin anlamı “kar yığını”, “cığ”, “kamçı, değnek gibi şeyler yapılan bir çeşit kayın ağaç”, “ayva ağacı”²⁸⁷, “kürüd” şeklinde yazılanı ise “Merih yıldızı”²⁸⁸ anlamına gelmektedir. “Kürtün veya Gürdün”(Kürtler) şeklinde çoğul olarak da kullanılmaktadır. Diğer Türk lehçelerinde çeşitli anlamları ifade eden “Kürt” kelimesi yerli ve yabancı kaynakların hiçbirisinde bir ırk anlamı olduğu belirtilmemektedir. Üstelik dünyada konuşulan beş bine yakın dil arasında Kürt kelimesi sadece Türkçe’de karşılık bulmaktadır.²⁸⁹

Kaşgarlı Mahmud, Türkçe’nin bilinen en eski sözlüğü olan, Batı Asya yazı Türkçesiyle ilgili var olan en kapsamlı ve önemli dil yapıtı olan Divan-ü Lügat-it Türk adlı eseri Bağdat’da 1072-1074’te yazmış ve burada “Kürt” kelimesi iki farklı manada kullanmıştır.

- 1- “At arpanı Kürt Kürt yedi/At arpayı çatur çatur yedi” cümlesinde olduğu gibi tabiat taklidi bir söz olarak
- 2- “Yay, kamçı ve değnek gibi şeylerin yapımında kullanılan bir dağ ağacı”nın adı olarak²⁹⁰

Başta Macar dilcileri olmak üzere Türkologlar, doğru olarak “Kürt” adının, Türkçe “yatkin - kar, sertleşmiş kar, yazın dağ başlarında bulunan ve geç eriyen kar” anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Türklerin “Kürt” adlı uruğu, yazın tepesinde ve kuzeyinde kar

²⁸⁵ Abdulhaluk M. Çay, “Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu Aşiretlerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapıları ve Bölücülük Meselesi”, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar III**, Boğaziçi Yayınları, Ankara, 1992, s.16.

²⁸⁶ Azmi Süslü, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, Tanmak Yayınları, Ankara, 1993, s.25.

²⁸⁷ A. M. Çay, “Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu ...”, s.18.

²⁸⁸ Reşit Rahmeti Arat, **Kutadgu Bilig**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1979, s.103.

²⁸⁹ H. R. Yılmaz, **Türkler ve Kürtler**, s.30; Ali Rıza Özdemir, **101 Soruda Kürtler**, Altınpost Yayıncılık, Ankara, 2012, s.23-33.

²⁹⁰ K. Mahmut, **Divan-ü Lügati't Türk**, s.247.

bulunan yüksek yaylaklarda yaşadıklarından, böyle anılmıştır. Bu adın eş anlamı “*Karluk*” diye tanınan Oğuzlar'da da görülmektedir.²⁹¹

XII. yüzyıldan kalma Uygurca yazılı Oğuz Kağan destanında Orta Asya'daki Yüce Tanrı Dağları bölgesinde yaşayan Karluk/Karlık Türklerine, bu adın karlık yerlerde yaşadıkları için Oğuz Kağan tarafından verildiği belirtilmektedir. Dolayısıyla Karluk adıyla Kürt adının eş anlamlı olduğu söylenebilir.²⁹² Ayrıca Zeki Velidi Togan, Doğu Buhara'da “*Kent-i Kürt*” denilen köyde Karlukların yaşadığını ve bu yerde Çarlık Rusyası'nın dağılmasından sonra Karlukların Milli Kongresi'ne katıldığını nakletmektedir.²⁹³

Kürtlerin kökenini bilimsel anlamda tespit etmek ve kanıtlamak isteyen araştırmacılar, Türk, Arap ve Fars kaynaklarında “*Kürt*” kelimesinin ifade ettiği anlamı öğrenmeye çalışmıştır. Bu çalışmalardan “*Kürt*” kelimesinin bazı Türk toplumlarının hayat biçiminden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmaktadır.²⁹⁴ Bu kelime birçok yerde ‘göçebe’ manasına gelmektedir. Gerçekten Musul civarındaki “*Karadağ*” vadisindeki “*Jaflar*”da, “*Kürt*” kelimesi, göçebelere, kabile teşkilatına sahip olmayan köylülerden ayırmak için kullanılmakta ve “*çoban*” anlamına gelmektedir.²⁹⁵

Öte yandan Asya ve Avrupa'da yüzyıllarca hâkim olan Türkleri konar-göçerliğe iten faktörlerin başında hayvancılığa dayanan sosyo-ekonomik yapılar gelmektedir. Yüzyıllarca Asya'da hâkim olmuş Türk devletleri, çeşitli Türk boylarını, bir boyun çevresinde organize toplumlar biçiminde yönetmişlerdir. Günümüzde bu hayat biçimi, Doğu ve Güneydoğu Türk konar - göçer toplumlarında devam etmektedir. Türk sosyo-kültürel yapısında tarih boyunca çatışmalara yol açan bu şehirli ve konar-göçer hayat biçimidir. Türk kültürünün iki ana kola ayrılmasının da aynı zamanda sebebidir. Bu farklı hayat biçimine bağlı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Türklerine “*Kürt*” denmiştir.²⁹⁶

Diğer yandan, terim olarak Kürt kelimesinin ortaya çıkışı X. yüzyıldadır. Bu yüzyılın coğrafyacılarından Mesudi ilk defa Kürt terimini kullanmış ancak bunu bir etnik zümre olarak değil, yaşanılan bir hayat tarzını ifade için kullanmıştır. X. yüzyılların bu ifadesine

²⁹¹ M. Fahrettin Kırzioğlu, **Kürtlerin Türklüğü**, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Talebe Derneği Yayınları, İstanbul, 1995, s.16-18.

²⁹² Mahmut Rışvanoğlu, **Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm**, Türk Kültür Yayını, İstanbul, 1975, s.12.

²⁹³ M. Fahrettin Kırzioğlu, **Dağıstan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984, s.8.

²⁹⁴ İsmail Kayabalı, Cemender Arslanoğlu, **Beş Nehir Çoruh Kür Aras Dicle ve Fırat Boyunun Türklüğü**, Set-Ofset Matbaa, Ankara, 1990, s.364.

²⁹⁵ M. Eröz, **Türk Kültürünün Alt Kültür Unsurlarından Kürtler**, s.33.

²⁹⁶ İ. Kayabalı, C. Arslanoğlu, **Beş Nehir Çoruh Kür Aras Dicle ve Fırat Boyunun Türklüğü**, s.364 - 366.

göre; bu toplulukların Hazar'ın doğusundan gelen Türk toplulukları olduğu ifade edilmiştir.²⁹⁷

Şeref Han ise “*Kürt*” adının anlamı hakkında: “*Kürtlerin bu adla adlandırılmalarının tek nedeni aşırı cesaretleri ve savaşçılıklarıdır. O kadar ki kavga alanlarında, savaş meydanlarında ve diğer çetin durumlarda tehevür ve pervasızlıkla nitelendirilmişlerdir. ‘Kürt’ adı aşırı cesaretlerinden ötürü bir nitelik, bir lakap olarak kendilerine verilmiştir. Bunun kanıtı, geçmişteki ünlü kahramanların ve tanınmış yiğitlerin çoğunun bu kahraman ulusun arasından çıkmış olmalarıdır.*”²⁹⁸ demektedir.

Öte yandan “*Kürt*” kelimesi değişik dillerde farklı anlamlar kazanmaktadır. Örneğin; Rumlar, Ksenepa’dan itibaren “*Karduk veya Gordeens*” şeklinde telaffuz etmişler ve eski coğrafyacı ve tarihçiler de kelimeyi Rumların telaffuzuna göre kullanmışlardır. Keza Ermeniler de, “*Karduk*” adını kullanmışlardır. Şemseddin Sami Bey işte bu sebeple “*Kamus-ül Alam*” adlı eserinde, Xenophon'un ‘Karduk’ kelimesini bir Ermeni’den öğrenmiş olabileceğini tahmin etmektedir.²⁹⁹Kürtlerin kelime anlamı aynı Franklar, Cermenler ve daha birçok topluluklar gibi tarihsel, sosyolojik ve kültürel belirgin özelliklerini dışa yansımaları sonucu, meydan okuma şekli, enerji ve cesaretlerinin tabii bir ifadesinden başka bir şey olmayan bir övgü sıfatıdır³⁰⁰

Arap kaynaklarına göre; Araplar da “*Kürt*”ün çoğulu olan “*Ekrad*” kelimesini kullanmışlardır.³⁰¹ Kürtlerin ortaçağ öncesi tarihiyle ilgili olarak günümüzde yapılan yayınlar, araştırmacının kendi bilgi birikiminin derecesine ve ayrıca dünya görüşüne (Marxist yahut Kürt milliyetçisi vb. olup olmadığına) göre değişen pek çeşitli tezler hatta yargılar öne sürülmektedir.³⁰²

²⁹⁷ Muzaffer Özdağ, **Millet Birliğimiz Vatan Bütünlüğümüz Soydaş Toplumlardan Kürtler**, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 1992, s.78; A. M. Çay, “*Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu ...*”, s.10-11.

²⁹⁸ Aydın Taneri, **Türkistanlı Bir Türk Boyu Kürtler, Kürtlerin Kökeni: Siyasi, Sosyal ve Kültürel Hayatları**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1983, s.10-11; A. Süslü, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, s.25.

²⁹⁹ Vladimir Minorsky, **Kürtler**, Koral Yayınları, İstanbul, 1992, s.27; A. Süslü, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, s.25-27.

³⁰⁰ A. Süslü, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, s.25; A. Özgürel, **Ayrılkçı Hareketler**, s.104.

³⁰¹ Hasan Arfa, **Kürtlerin Kısa Bir Tarihi**, (Çev: TRT Dış Haberler Müdürlüğü), Çivi Yazıları Yayınları, İstanbul, 1998, s.32; A. Süslü, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, s.25; Macit Gürbüz, **Kürtleşen Türkler**, Selenge Yayınları, İstanbul, 2007, s.38.

³⁰² Bilge Umar, **Türkiye Halkının Ortaçağ Tarihi Türkiye Türkleri Ulusunun Oluşması**, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 262.

D- KÜRTLERİN KÖKENİ, DİLİ, DİNİ, SOSYAL EKONOMİK YAPISI VE NÜFUSU

1- Kürt Tarih Yazımında Bilimsel Kaynak Olmaması ve Metodolojik Sorunlar

Ayrılıkçı Kürtler, Kürtlerin tarihini Mezopotamya’da ilk devlet olgusunun olduğu neolitik döneme kadar götürmektedir. Kürtlerin kadim milletlerden biri olduğunu hatta en eskisi olduğunu, yazının icadı dâhil, bir çok buluşu keşfederek medeniyete yaptığı katkıları ön plana çıkarmaya çalışmaktadırlar. Dahası birçok tarihsel keşifle beraber Kürtlerin medeniyete katkıları, hangi milletin ırksal ve kültürel taşıyıcılığı yaptığını ve tarihsel kırılmalara neden olan savaşlardaki başarılarını kapsayan yeni bir “*Ayrılıkçı Kürt Tarih*” yazım iddiaları, günümüzde popüler bir hal almaya başlamıştır.

Ayrılıkçı Kürtlerin, Kürtler ile ilgili tarihsel temellerde etnik köken bulma iddiaları konusunda istekliliğin nedenlerine bakıldığında; geçmişlerini arayan etnik topluluklar, tarihten silinmemek için bir kader ve tarihe ihtiyaç duyarlar ve bunu diğer uluslar gibi, kendi şanlı geçmişlerinde ve yaratılış kültürlerinde aramaktadırlar. “*Geçmişini arayan tekrar girebileceği canlı bir tarihe ihtiyaç duyar ve ulusun içine kendini yerleştirebileceği ve yerleştirmek zorunda olduğu böyle altın çağları ve şiirsel mekanları inşa etmek için arkeoloji ve filoloji gibi disiplinlerden yararlanır.*”³⁰³ Buna ek olarak, geçmişte o bölgede yaşamış ve aynı anda başka halkların ataları olmayan ‘iyi ve şöhretli bir ata bulma’ geleneğine³⁰⁴ uygun olarak kimsenin sahiplenmediği bir ata bulmak ve bu açmazdan kurtulup, ‘peki o halde siz kimsiniz’ sorusuna ikna edici bir cevap vermek zorunda anlayışıyla yaklaşılmaktadır. Bu yaklaşımları; Kürtlerin en eski çağlardan beri Zagros’ta yerleşik olduğunu ve yüksek bir medeniyet kurduklarını savunarak sürdürmeye devam etmektedirler. Bu noktada Ayrılıkçı Kürtlerin iddialarının çıkmazı, belgelere dayanmamasıdır. Daha doğrusu bu iddiaların, arkeoloji ve filolojiyle desteklenmemesi, bilimsellik boyutunda eksikliklere neden olmaktadır.³⁰⁵

Ayrılıkçı hareketlerin tarihsel temelini oluşturmaya çalıştığı görüşlerde, tarihsel metodolojisinin yanlışlığı yer almaktadır. Kürtlerin kökeni alanından yapılan araştırmalarda metodolojinin başlangıç noktasının yanlış seçilmiş olduğu gözükmektedir. Örneğin; “*Kürt Meselesi- Kuruntu ve Gerçek*” adlı eserde; “*Kürtlerin bu konuyu sosyolojik ve antropolojik yönden ele almak yerine, lengüistik açıdan ele almakla daha yolun başında çıkmaz bir*

³⁰³ S. A. D., *Ulusların Etnik Kökeni*, s.23.

³⁰⁴ D.A. Batur, *Kürdoloji Yalanları*, s.55.

³⁰⁵ D.A. Batur, *Kürdoloji Yalanları*, s.22.

sokağa saplandıklarını tespitinden başka, Kürt tarihi döneminde ve psikolojik savaşın hızlandığı bir zamanda kaleme alındığı, dış etkilerin çok ağır bastığı, bu yüzden kaleme alınan çalışmaların belli bir amaca hizmet ettiği”³⁰⁶ belirtilmektedir

Antropolojik, arkeolojik ve sosyolojik verileri temel almayan Ayrılıkçı Kürtlerin tarih yazıcılığı, Kürtlerin kökeniyle ilgili varsayımlara dil benzerliklerden yola çıkılması, bilimsel anlamda sonuçların çıkmasına engel olmaktadır. Örneğin; diller arasındaki bazı rastlantısal kelime benzerliklerine dayanarak bir topluluğun kökeni hakkında varsayımlarda bulunmanın çağdaş bilimsel ölçütlerden uzak olması bir yana, Kürtlerin atası olduğu ileri sürülen halkların aslında Mezopotamya’ya başka coğrafyalardan göç eden kavimler oldukları birçok araştırma tarafından ortaya konulmuştur. Bu tür varsayımların, tarihsel belirsizlikler nedeniyle genel-geçer olmadığı ortadadır. Kürtlerin ortak bir geçmişe sahip oldukları için etnik anlamda tutarlı bir bütün oluşturabilecekleri şeklindeki yaklaşım fazlasıyla kuşkuludur.³⁰⁷

Hem etnisite hem kültür açısından Kürtlerin tarihsel sürekliliğine kullanılan metodoloji yetersizdir. Zira asırlardır halkların kaynaşması, etkileşimi ve kültürel temas olgusu gözden uzak tutulmuştur. Ayrıca Kürtlerin kökenlerinin aydınlatılması konusunda yeterli veriden yoksun olunduğu, Mezopotamya’nın tarih boyunca birçok halkın işgâline uğradığı, dolayısıyla da Kürt olduğu iddia edilen toplumların binlerce yıllık bir süreç içerisinde diğer toplumlarla karışmadan saf bir şekilde kimliklerini korumalarının imkânsız olduğudur. Bu vakıa karşısında ve özellikle Kürtçe tahlil edildiğinde, üstelik antropolojik verilerin kanıtladığı çelişkiler ışığında Kürtlerin homojen saf bir soy olduğundan söz etmek hiçbir şekilde mümkün değildir. Bundan dolayı saf bir Kürtlükten bahsetmek gerçekçi değildir.³⁰⁸

Tarihsel dönem içerisinde bir topluluğun homojenleşerek günümüze kadar gelmesinin pek mümkün olmadığı bilinmektedir. Coğrafyaya dayanan Ayrılıkçı Kürt tarih anlayışının, bu gerçeği göze almadığı için iddiaları tutarlı değildir. Dahası Kürt tarih yazıcılığındaki metodolojik yanlışlıklara ayrıca dikkat çekilerek, etnik kimliğin bir tarihsel dönüşüm süreci içinde ele alınmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Ayrılıkçı Kürtlerin ısrarlı tarih oluşturma çabaları çok parlak sonuçlar vermemiştir. Çünkü bu konuda araştırma yapanların çabası Kürtlüğü binlerce yıl öncesine götürmek ve Mezopotamya coğrafyasında Kürtlere bir tarih bulmaktır. Halbuki her etnik kimlik belirli bir dönemin ve

³⁰⁶ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.16.

³⁰⁷ Cemal Şener, **Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar**, Etik Yayınları, İstanbul, 2004, s.79

³⁰⁸ A. T. Önder, **Türkiye’nin Etnik Yapısı**, s.138; Ekrem Memiş, **Eskiçağ Türkiye Tarihi**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2003, s.171-218.

belirli şartların oluşturduğu bir olgudur. Tarihin belirli bir döneminde farklı birçok toplumsal yapı belirli şartlar altında toplumsal kaynaşma sürecinden geçerek yepyeni bir etnik kimlik oluşturabilir.³⁰⁹

“VII. yüzyıldan önceki Kürt tarihinin bütün katmanları karanlığa gömülmüştür”³¹⁰ ifadesine rağmen Kürt Tarih yazıcılığını referans gösterme ve belgeye dayanma anlayışı mevcut değildir. “Kürt Tarih Yazımının Metodolojik Sorunları” adlı eserde, Kürt tarih yazıcılığının bilimsel dayanaktan yoksun olduğu ve Kürt tarihinin objektif noktaları referans almadığı anlaşılmaktadır. Böylece temelsiz bir tarih yazımı metodolojisinin egemen olduğu görülmektedir. Ayrılıkçı Kürt tarihçiliği “çocukluk dönemi” diye belirtilirken; “Uydurulmuş tarih yazılımına bilimsel cevap verilmezse, yalnız yalanlamak, reddetmek gibi bir politika izlenirse ideolojik tarih icadı mucitleri hedeflerine ulaşabilirler. İlim dışı gerçeklerin tahrif edilmesiyle, propagandayla, bir takım teorilerle kendisine mazi bulmuş ve bu çürük zemine dayalı bir tarih yazmış, tarihte hiçbir toplum olmamıştır, olması da mümkün değildir.”³¹¹

Muhtelif yabancı araştırmacılar “Kürt” sözüne etnik bir kaynak bulmak için çabalamaktadırlar. Bu konuda söyledikleriyle dikkatleri üzerine çeken Vladimir Minorsky’in görüşleri yadsınamayacak bir gerçeği ihtiva etmektedir. “Prensipte milletlerin menşelerini etimoloji ile ispat etmek tehlikelidir. Bunun için tarihi ve coğrafi elemanlara dayanmak gerekir” ve ‘Sistemli araştırmalar, Kürt adı ile örtülen bir tabaka altında birçok eski kavimlerin var olduğunu ortaya koyacaktır. Halbuki bu kavimlerin kökenleri, meselesinin halini, Kürt ananeleri ve İslam kaynakları kolaylaştırmamaktadır.’³¹² “Bir milletin kökenini etimolojik yöntemle ispat etmek tehlikelidir sözleriyle uyararı” Vladimir Minorsky, uyarısına ters düşerek Kürtlerin kökenini etimolojik yolla izah etme yanlısına düşmektedir. Başta kendisi olmak üzere Batılı bilim adamlarının iddialarını iki kategoride toplamak mümkündür. Bunlar:

1- Kürt adı altında toplanmak istenen cemaatler, tarihin derinliğinde kaybolmuş eski bazı kavimlere dayandırılmak istenmektedir. Mesela bunlardan Ksenepa’un sözünü ettiği Karduk veya Kardularla günümüzdeki bu Türk aşiretleri arasında bağ kurulmak istenmektedir.³¹³ Ancak Kürtlerin Karduklar’la hiç bir suretle ırki münasebetleri yoktur.

³⁰⁹ C. Şener, **Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar**, s.79.

³¹⁰ M. S. Lazarev, Ş. X. Mihoyan, **Kürdistan Tarihi**, (Çev: İbrahim Kale), Avesta Yayınları, İstanbul, 2007, s.27-28.

³¹¹ D.A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.80.

³¹² Vladimir Minorsky, **Kürtler**, İslam Ansiklopedisi, VI, MEB Yayınları, İstanbul, 1997, s.1089; M. Eröz, **Atatürk, Milliyetçilik, Doğu Anadolu**, s.193.

³¹³ Muzaffer Özdağ, “Millet Birliğimiz, Vatan Bütünlüğümüz”, **Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu Bildirileri**, Kayseri, 1990, s.66.

Kürtler'n bir kısmının, evvelce Karduk diyarı denilen Dicle'nin kuzeyindeki dağlık bölgede bulunmaları, onların Karduk kökünden geldiklerine işaret edemez.³¹⁴ Yine Oryantalistler bu konuda yapmış olduğu çalışmalarda iddiaların bilimsellikten uzak olduğunu dile getirmişlerdir. Nitekim Vladimir Minorsky, Karduk kelimesiyle Urartulara verilen bir ad olan Qald (Khald) ve Gürcülerin ataları kabul edilen Kharthli adıyla da bağ kurulabileceğini ileri sürerek bu iddiayı çürütmektedir. Bölgesel ve etimolojik benzerlik kurularak ortaya atılan bu iddianın gerçek olmadığı, Kürt terimiyle Karduk terimi arasında etimolojik olarak hiçbir bağ bulunmadığı, bilimsel olarak ispat edilmiştir.³¹⁵

2-“Kürt” denen konar göçer Doğu ve Güney Doğu Anadolu Türk topluluklarının “Pers - İranlı - Acem” olduğunu kabul ettirmeyi amaçlayan çalışmalar da vardır. Hem Rus hem de İngilizler adına çalışmış olan Vladimir Minorsky, Mezopotamya'nın en eski ve tarihte kaybolmuş milletleriyle Kürtler arasında ilişki kurarak bir Ayrılıkçı Kürt Tarihi yaratmaya çalışmıştır. Mezopotamya'nın eski tarihi incelendiğinde bölgede bir Kürt varlığı söz konusu değildir. Vladimir Minorsky'nin izinden yürüyen araştırmacılar, İran Şehnamesi'nde, Kawa'yı bir İran kahramanı olarak göstermektedir. Kürtlere köken bulmak için yoğun çabalar harcayan Kürdologlar ise, bir İran Kahramanı olan Kawa'yı Kürt kahramanı olarak göstererek, Kürtlerin kökenini Medler'e dayandırıp, Kürtçü Tarih yazıncılığı oluşturmaya çalışmaktadırlar.³¹⁶

Ayrılıkçı Kürt tarih yazıcılığıyla ilgili olarak, Kürtlerin sözlü geleneklerinde ve İslam kaynaklarında, bilgi ve belge bulunmadığını ifade eden Basil Nikitin, bilimsel bir senteze ulaşılmadığını, elde ettiği bulguların ancak bazı varsayımlara yettiğini kabul etmiştir. “Tarih ve dilbilim alanında yaptığımız bu gezi henüz birçok noktayı karanlıkta bırakıyor ve Kürtlerin kökenleri üzerinde ancak bazı varsayımlar öne sürmemize imkân veriyorsa, antropoloji de bize bu konuda fazla yardımcı olmayacaktır... Demek ki Kürtlerin kökeni çok tartışmalı bir sorundur.”³¹⁷ sözlerinin yanı sıra “Kürtlerin kökenlerinin kesin olmadığını” açıklayarak, bilimsellikten bu anlamda ödün vermemiştir.³¹⁸

³¹⁴ Nazmi Sevgen, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Türk Beylikleri Osmanlı Belgeleri ile Kürt Türkleri Tarihi**, (Haz: Şükrü Kaya, Kaya Seferoğlu, Halil Kemal Türközü), Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1982, s.2.

³¹⁵ Basile Nikitin, **Les Kurdes, Etude Sociologique et Historique**, Vendeur AbeBooks, Paris, 1956, s.3-4.

³¹⁶ M. Sadi Koças, **Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1990, s.45.

³¹⁷ A.T. Önder, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, s.133-136; M. Aktok Kaşgarlı, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Uygarlığına Giriş**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984, s.1-10.

³¹⁸ A. Özgürel, **Ayrılıkçı Hareketler**, s.102-103; O. Türkdöğen, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, s.168-169.

Yine Ayrılkçı Kürtlerin tarih yazımcılığına ait “*Kürtler-Bir El Kitabı*”nda; Kürtlerin Ortadoğu’da bin yıllık kesintisiz yaşadığı iddia edilmesine rağmen³¹⁹ aynı esere göre; en küçük halkların bile dünya müzelerinde sanat eserleri sergilenirken, Kürtlere ait hiçbir eserin, bir halı veya kilimin, hatta kırık bir ok ucunun bile yer almamasından şikayet edilerek tarih yazımcılığında gerekli olan hiçbir tarih eser, bilgi ve belge olmadığı belirtilmektedir.³²⁰

Ne var ki, Ayrılkçı Kürtler görüldüğü gibi, bilimsel yöntem ve araştırmaları referans almayarak, “*Kürtlerin Atası ve Ataları bu kavim kesindir ve bu kavim kesin olarak ispatlanmıştır*” tarih yazıcılığı yaklaşımını sürdürmektedir. Bu bilimsel olmayan iddialar, örgütün ayrılkçı siyasası doğrultusunda bilinçli bir şekilde topluma enjekte edilmektedir. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir husus, Kürt tarih yazımının, Kürtleri ayırıştırma politikasına yönelik siyası çabaların etkin olduğudur. Burada bahsedildiği gibi ortaya konan tarihsel ve kültürel iddialar, zemin oluşturdukları siyası boyuttan soyutlanmaksızın değerlendirilmelidir.³²¹

2- Kürtlerin Kökeni

a) Kürtlerin Kökeni'nin Mezopotamya’da Yaşayan Eski Kavimler Olduğuna Dair Görüşler

Kürtler ile ilgili çalışmalarda etimolojik ve dilbilimsel benzerliklerden yola çıkılarak, günümüzde Irak, kuzeydoğu Suriye, Güneydoğu Anadolu ve güneybatı İran topraklarından oluşan Mezopotamya’da yaşamış antik topluluklarının, Kürtlerin kökeni olduğu yer almaktadır. Kürt tarih araştırmacılarının eserlerinde rastlanılan çarpıklıkların ve çarpıtmaların kaynağını, yazarların siyası yönelim ve amaçlarının yanı sıra, kendilerine temel aldıkları ve sıkça atıfta buldukları Batılı oryantalistlerin çalışmalarında da aramak yanlış olmayacaktır. Bu yaklaşımlardan bugüne kadar sonuç alınmadığı görülmekle beraber aşağıdaki iddialara yer verilmiştir.

Kürtler üzerine en çok araştırma yapılmasına olanak sağlayan Çar I. Petro’dan itibaren sıcak denizlere inme politikası güden ve bu doğrultuda 1860’ta St. Petersburg Üniversitesi’nde bir Kürdoloji bölümü kurdurtan Çarlık Rusyası, böl-parçala-yönet siyaseti ve propaganda çalışmaları için Kürdolojinin önde gelen isimleri olan Basil Nikitin ve Vladimir Minorsky, Urmiye ve Erzurum Konsolosluklarında görevlendirdi. Bu konsoloslar

³¹⁹ Mehrdad R. Izady, *Kürtler; Bir El Kitabı*, (Çev: Cemal Atila), Doz Yayınları, İstanbul, 2004, s.343-348.

³²⁰ M. R. Izady, *Kürtler-Bir El Kitabı*, s.13.

³²¹ İ. Başbuğ, *Terör Örgütlerinin Sonu*, s.25; http://arkeoloji.cukurova.edu.tr/Etkinlikler/H_Hauptmann/H_Hauptmann.asp (Erişim Tarihi: 12.7.2017).

Kürtlerin yaşadığı coğrafya üzerinde Rusya'nın sıcak denizlere inme politikaları çerçevesinde ayrıştırma siyasasını temel alarak, Kürtlerin kökenini Mezopotamya'da var olmuş antik çağlarda yaşamış halklarda aramaya başladılar.³²²Rusların Doğu Anadolu üzerinden İskenderun ile Basra Körfezi'ne çıkma planının bir parçası olan bu araştırmalar, bilimsel verilerin eksikliğine rağmen bir Kürt tarihi yaratmayı amaçlamıştır. İslam Ansiklopedisi'nin 1927'de yayınlanan "*Kürtler*" maddesini de yazan Vladimir Minorsky, Yunanlı General Xenophon'un Anabasis'in "*Onbinlerin Dönüşü*" adlı kitabında sözü geçen Karduk halkı ile Kürt kelimesi arasında etimolojik bir bağ kurmuştur.³²³

Vladimir Minorsky, "*Kürtler*" isimli kitabında XX. yüzyıl bilim adamlarının iki görüşü olduğunu belirtir. Bunlardan birincisi; Kürtlerin kökeninin, M.Ö. 400'lerde Ksenefon'un Kürdistan'dan geçerken karşılaşmış olduğu Karduklular ve onların doğusunda yaşayan Korti/Kurti-e'lerin şimdiki Kürtlerin ataları olma ihtimalinden bahsetmektedir. Kardukluların ülkesi olarak işaret edilen bölge Dicle Nehri ile Cudi Dağı arasındaki bölgedir. Guti ile Kurti adı tek kavme aittir ya da Kurtiler, Gutilerin en büyüğü olduğu ileri sürülmektedir.³²⁴

Kürtlerin köken itibarıyla Mezopotamya'dan geldiği iddiasındaki görüşlerin kaynağına göre; Kürtlerin kökeni Sümerler döneminde yaşayan "*Guti*", "*Gutum*"ler ile ilişkilendirilmekte ve "*Kürtler Gutilerle aynı ırktandır*" geldiği görüşü savunulmaktadır.³²⁵ Dahası dört bin yıl önceki Sümer yazılarında "*Kardaka*" diye bir bölgeye işaret edilerek bu bölgede yaşayan aşirete Kur-ti-e isminin verildiği ve bunların Kürtlerin ataları olduğu iddia edilmektedir.³²⁶

Mezopotamya'da yaşayan eski kavimlere dayandıran görüşlerden bir diğeri ise yine Vladimir Minorsky'nin ortaya attığı; Urartuların, Kürtlerin atası olduğu tezidir. Bu tezin çıkış noktası, Urartuların o dönemdeki söylenişi olan Qald/Haldi ile Kürt kelimesinin telaffuz edilmesindeki benzerliktir. O çağdan kalan taş yazıtlarda, Khaldi veya Urartu adlı

³²² M.F. Kırzioğlu, **Kürtlerin Türklüğü**, s.45-46.

³²³ M.Fahrettin Kırzioğlu 1946'da Tasvir Gazetesi'nde yayınladığı bir makaleyle Kurmançlar'ın Türk Boyu olduğunu açıkladığını, İslam Ansiklopedisi'nin Kürtler maddesinin yazımı sırasında 9 maddelik bir metin hazırladığını ancak editör Dr. Adnan Adıvar'ın hastalanması nedeniyle editör heyetinin değişmesi bahse konu metnin girmesine engel olduğunu, bunun yerine V.Minorsky'in makalesi ansiklopediye girmiş olduğunu belirtmektedir. Türkiye İslam Ansiklopedisi'nin "*Kürtler*" maddesini bir Rus Diplomatın yazmasının manidar olduğu görüşündedir. (M. F. Kırzioğlu, **Dağıstan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler**, s.2-3; M.F. Kırzioğlu, **Kürtlerin Türklüğü**, s.50; A. M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.33-34.)

³²⁴ M.F. Kırzioğlu, **Kürtlerin Türklüğü**, s.50-52; A. M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.33-34.)

³²⁵ Altan Tan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, Timaş Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.24-25; D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.149-153.

³²⁶ A. Tan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s.24-25; D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.149-153.

kavmin M.Ö. XX. yüzyılın sonlarında Van Gölü'nden Urumiye Gölü'ne (İran) kadar olan bölgede güçlü bir yönetim kurduğu görülmektedir. Vladimir Minorsky'ye göre; Karduyurdunun bugünkü Kürtlerin yurdu olduğu ve Khaldi kavmiyle Kürtlerin aynı olduğu iddiaları vurgulanmaktadır.³²⁷

Ayrılıkçı Kürtler, Kürtlerin kökeniyle ilgili bağlantı olabileceği düşülen, Mezopotamya'da yaşamış Hurriler, Gutiler, Kassitler, Mitanniler, Urartular ve Medleri, tüm bu halkların sırasıyla birbirlerinin ardılı olduklarını, dolayısıyla da aynı ve tek bir soyu ve kültürü tarih içinde devam ettirdiklerini ileri sürmektedirler. *“Hurriler hiçbir dağılma göstermeden büyük bir halk çoğunluğuyla varlığını, Mitanni, Kassit, Urartu ve Med Krallıkları içinde sürdürdü.”*³²⁸ sözleriyle somut veriler olmaksızın kesin görüş içeren yaklaşımlarına devam etmektedirler. Dahası bahse konu eserde Hurriler, Mitanniler, Kassitler, Urartular, Mannailer, Medler Kürt olarak ilan edilmekte, bu topluluklara ait buluntular da Kürt sanatı olarak sunulmaktadır.³²⁹

Buna ek olarak Kürt asıllı eski Osmanlı Devleti'nin Subayı ve Kürt bilimci Mehmet Emin Zeki Beg'in *“Kürt ve Kürdistan”* adlı eserinde ise Vladimir Minorsky'den alıntı yaptıktan sonra kendi görüşlerini açıklamaktadır. Ona göre; Sümer, Akad ve Asuri dönemlerinde siyasi faaliyetlerde bulunan Zagros kavimleri eski nesillerini oluşturmaktadır. Bu kavimler ise; Mezopotamya'da yaşamış Lulu, Guti, Kasay, Subar ve Hurri gibi kavimlerdir.³³⁰

M.Fahrettin Kırzıoğlu ise, bahsi geçen görüşlerin içerisindeki Kürtlerin kökeni Gutiler olduğu görüşünü çürütmektedir. *“Her Bakımdan Türk Olan Kürtler”* adlı kitabında; *“Avrupa'da ve Irak'taki yabancı ve Kürt aydınlarının yayınlarında, Sümerler gibi Orta Asya'dan gelme ve onlarla soydaş olan dağlı ve savaşçı 'Gut' kavminin adına, sözde bir 'R' eklenerek zamanla 'Gu'r'ti/ Gurtu' deyiminin ortaya çıktığı faraziyesinin benimsenmesi, iki bakımdan imkânsızdır”*³³¹ demektedir. Guti'ler M.Ö. iki binde Kuzey-İrak'ta ve Dicle solundaki dağlık bölgede yaşamış ve devlet kurmuş oldukları, hatta adları *“Cudi”* Dağı'nda hatıra kaldığı halde, onların *“Guti”* den bozma *“Gu'r'ti/Gurtu”* adlı

³²⁷ Kur-ti-e'nin okunuşu kesinlik kazanmış değildir diyen Minorsky, kesin ve doğma yargılardan kaçınarak, Kürtlerin Ataları'nın kendi adlarına benzeyen Karduyur olma ihtimallerden bahsetmektedir. (V. Minorsky, **Kürtler**, s.11.)

³²⁸ C. Bender, **Kürt Tarih ve Uygarlığı**, s.37.

³²⁹ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.210

³³⁰ Mehmet Emin Zeki Beg, **Kürt ve Kürdistan Tarihi**, Kon Yayınları, İstanbul, 2005, s.29.

³³¹ M.Fahrettin Kırzıoğlu, **Her Yönüyle Türk Olan Kürtler**, Çalışkan Basımevi, Ankara, 1964, s.9.

torunlarının isimlerini, hiçbir Mezopotamya, Anadolu veya İran belgesiyle Asurlu ve Urartulu kaynaklarında rastlanılmadığını ifade etmektedir.³³²

Kürtlerin kökeninin Mezopotamya’da yaşamış topluluklar olduğu iddialarını çürüten başka görüşler de olduğu bilinmektedir. Kürtler ile Karduk arasında köken ilişkisi iddialarına karşın Macar Türkolog Wilhelm Radloff; Ertiş ırmağı başlarında Tara şehri çevresindekilere “*Tara-Tatarları*” ve Tobol suyu boyundakilere de “*Tobol-Tatarları*” denilen Batı-Sibir Türkleri’nin “*Kurdak*” lar adıyla tanındığını; XVI. yüzyıldaki Moskof/Rus istilası sırasında bunların eski dinleri Şamanlığı bırakarak, yavaş yavaş çevre urukların etkisi altında kalarak Müslüman olduklarını, öz adlarının Tara şehrine yakın yaşadıklarını, Çarlık Rejimi’nin 1683’de “*Kurdak-skaya Volost*” yani Kurdak Bölgesi/Kazakistan-Kırgızistan denilen idari yerleşim yerinde yaşadıklarını belirtmektedir.³³³ Nevala Çori kazılarının yürütülmesi esnasında; “*Yukarı Mezopotamya’da Erken Neolitik Dönem*” konulu bir konferansta, Ayrılkçı Kürtler savunduğunun aksine, uygarlığın önce Anadolu’da ortaya çıktığını ve buradan Mezopotamya ve Avrupa’ya yayıldığı belirtilmiştir.³³⁴

M.Ö. VII. yüzyılda bölgeye hâkim olan İskit Türk gruplarının bölge sanatındaki etkisi dikkate alınmadan sıralanan bir takım sanat eserlerinde görülen figür, tamga, yapım tekniği vb. hususlardaki öğeler, Türk kültürel özelliklerinin dikkate alınmamasındadır. Türklerdeki koç motifinin İskitlerce bölgeye getirildiğine dair bilgi sahibi olmayanlar, bunları peşinen Hurrilere, Mitannilere mal etmektedir.³³⁵ Diğer taraftan Ayrılkçı Kürtler, Türklere ait yemekleri ve yemek adlarını kendilerine mal ederek ayrılkçı bir alt kültür oluşturmaya çalışmaktadırlar.³³⁶ Ancak bugün dünyanın en zengin üç mutfağından biri sayılan Türk mutfağının dahi en az yarısından fazlası değişik halkların mutfaklarından alınmış ve bugün bunların çoğunun kökenini tespit etmenin zor olduğu anlaşılmaktadır.³³⁷

Hurriler, Mitanniler, Kassitler, Urartular, Mannailer ve Medlerin, Kürt kökenli olduğu görüşüne karşın, konuyla ilgili tarihi kaynaklar incelendiğinde; Asur tarihinde Kürtlerden bahsedilmediğini, ayrıca Mezopotamya’nın eski tarihi incelendiğinde bölgede Kürt varlığının söz konusu olmadığı görülmektedir. Bizans ve Müslümanlar arasında üç yüz yılı aşkın süren egemenlik mücadelesinde Türkler, Araplar, İranlılar, Soğditan, Bizanslı ve

³³² M.F. Kırzioğlu, **Her Yönüyle Türk Olan Kürtler**, s.9.

³³³ M.F. Kırzioğlu, **Her Yönüyle Türk Olan Kürtler**, s.13.

³³⁴ http://arkeoloji.cukurova.edu.tr/Etkinlikler/H_Hauptmann/H_Hauptmann.asp (Erişim Tarihi: 12.7.2017).

³³⁵ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.211.

³³⁶ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.236-237.

³³⁷ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.38.

Ermeni'den söz edilirken, Kürtlerden hiç bahsedilmemiş olması dikkat çekicidir. Ayrıca “*Tarihin Babası*” olarak nitelendirilen Heredotes da, Kürtlerden hiç bahsetmemiştir.³³⁸

b) Kürtlerin Kökeni İle İlgili Diğer İddialar

Kürtlerin tarih sahnesine çıkışlarını milattan önce on bir binlere kadar geri götüren Cemşid Bender, Kürtlerin tarih sahnesine çıktığı coğrafyanın Kuzey Mezopotamya'da, Toroslardan başlayıp Van ve Urmiye gölleriyle Hazar Denizi'nin güneyini de içine alan ve Zagros adıyla ifade ettiği bölge olduğunu iddia etmektedir.³³⁹Günümüz Kürtleri ile antikçağda Yukarı Mezopotamya bölgesinde yaşamış halklar arasında kökensel bir bağ kurmaktadır.³⁴⁰ Bilhassa başka kaynaklarla ilgili arkeolojik bulgulara dayanarak, uygarlığın ve kültürün başlangıcını, yerleşik düzene geçilmesi, yazının keşfi ve ilk şehirlerin kurulması gibi tüm önemli gelişmeleri, bu bölgede yaşamış olan ve Kürtlerin atası olduğu iddia edilen topluluklara mal etmektedir. Bilime, arkeolojiye, antropolojiye, coğrafyaya, tarihe ve çağdaş disiplinlere meydan okumaya devam eden bu anlayışın ürettiklerine ve senaryolaştırdıklarına kısaca bakıldığında;

- 1- Her şeyin ilki olmak kolay mı?
- 2- Gutiler (MÖ 3000'ler) için Kurti denmektedir.
- 3- Bilindiği gibi Kürt Kassit İmparatorluğu Hitit ülkesiyle çağdaştı.
- 4- İlk kerpici Kürt Kassitler yaptı. İlk Takvim'i; ilk matematik ve geometri prensiplerini; ilk ağırlık ve uzunluk ölçü birimlerini Kürt Kassitler buldu.
- 5- İlk rasathaneyi Urfa'da Kürt Kassitler kurdu. İlk 'teşhis' ve 'tedavi' ikilemini; masajı tedavi yöntemi olarak kullanmayı Kürt Kassitler uyguladı. Ve petrolü de onlar keşfetti.
- 6- İnsanlığı ilk kez mağara hayatından kurtaran, emekleyen çocuğu ellerinden tutup yürüten, uygarca bir yaşamın koşullarını tarihte ilk kez oluşturan Sümerler ve Kürt halkı olmuştur.
- 7- Gılgamış Destanı adlı destanla ilgili tabletlerin metinlerini Kürt Kassit uyruklu şair Sin-Lekke-unni yazmıştır.
- 8- İranlılar edebiyat ve sanat zenginliklerini Kürtlerden almışlardır.
- 9- Mevlevilik Kadirilik Kürt kökenlidir. Kürtler çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere geçişin köprüsü olmuştur.

³³⁸ İ. Parmaksızoğlu, **Kürttürkleri ve Türkmenler**, s.13; Selahattin Çetiner, **Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, Mehrnetçik Vakfı Yayınları, Ankara, 2005, s.35.

³³⁹ Cemşid Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s.31-66.

³⁴⁰ Soner Yalçın, “*Uygarlık Tarihini Kürtler Başlattı (!)*”, **Hürriyet**, 2.1.2011, s. 16.

- 10- Sümerler ile çağdaş olan Kürt Guti topluluğu Sümerler ile birlikte çivi yazısını kullandılar. Antikçağı aydınlatan dil Kürtçe idi.
- 11- Tek tanrılı dinlerin kutsal kitaplarında yer alan pek çok söylencenin, efsanenin, öyküsünün ana membainin Kürtlerle ve onların yaşadıkları bölgeyle ilgili olduğu doğrudur.
- 12- Meddah adı da verilen Deng-Bej Kürt kültürüne aittir.
- 13- Saz sözcüğü Kürtçedir. Ayrıca aynı kökten türeyen sazband/çalgıcı, sazende ve sazendegan sözcükleri de Kürt dilinin ürünleridir.
- 14- Halk ozanlığı Kürt kültür ve sanatının bir parçasıdır. Kürt halk ozanları atışma, taşlama, güzelleme ve hikayeli türkü dallarında binlerce yıldan beri Newroz bayramlarında, düğünlerde ya da uzun kış gecelerinde sanat yeteneklerini ortaya koyarlar.
- 15- Kürt kökenli inanç dünyası Bektaşilik, Mevlevilik, Rufailik, Kadirilik, Kalenderlik gibi tarikatların yaratıcısı oldu. Kürtler gerek Yezidilikte ve gerekse bunun uzantıları olarak kurdukları tarikatların müzikli ayinlerinde coşku ve cezbe yaratmak için çalpara, kudum, çeng, kurrane, nagur, flüt, ve bender gibi Kürt müzik enstrümanlarını kullanmışlardır.
- 16- Kürt dilini bildiği ve Horasan'dan geldiği için Kürt kökenli olduğu öne sürülen Mevlana hakkında elimizde kanıtlayıcı belge yoktur. Ancak Mevlana'nın kitaplarını yazdığını, 'Velayet' ve 'Hilafet' görevlerini bıraktığı, Mevleviliği kuran Hüsamettin Çelebi Kürt kökenlidir. Hüsamettin Çelebi uyguladığı ayin deyimlerinde Kürtçe kullanmıştır. Derviş, dergah, post, postnişin, sema, semazen, çelebi Kürtçe sözcüklerdir.³⁴¹
- 17- Yezidiliğin kurucusu Şeyh Addi Bin Misafir, Hakkari Kürtlerindedir.³⁴²
- 18- Kürt düşünür Ebu'l Vefa; Hacı Bektaş Veli'yi, Baba İlyas'ı Baba İshak'ı, Geyikli Baba'yı ve daha nicelerini kendi düşünce potasında yoğuran, şekillendiren, onları halkın yanında ve halk için harekete geçiren bir düşün adamıdır.³⁴³
- 19- Kürt uygarlığının bir ürünü olan Alevilik, 'inanç felsefesi' ve 'yaşam biçimi' yaratırken, politik sosyal ve ekonomik alanlarda da halkı yüreklendirmiştir.³⁴⁴
- 20- Hz. Adem Kürt müydü? (Firdevs'in yazdığı) Şehname' de anlatılan efsane tümüyle Kürtlerle ilgilidir.³⁴⁵

³⁴¹ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.31-66.

³⁴² C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.79.

³⁴³ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.94.

³⁴⁴ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.109.

³⁴⁵ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.148.

- 21- Cirit oyununun Kürtlere özgü bir spor türü olduğu tüm dünyaca bilinmektedir. Cirit sözcüğü Kürtçedir. Cirit oyunu Kürt ırkı atlarla yapılır.
- 22- Halı ve kilim dokumacılığını Kürtler icat etmiştir. İranlılar ve Türkler, Kürtlerden öğrenmişlerdi.
- 23- Kök boya kullanımını Kürtler bulmuştur.
- 24- Nuh Tufanı Sümerler ile Guti Kürtlerinin ortak efsanesidir.
- 25- Batı tarihçileri uygarlığın tekerliğin keşfiyle başladığını söylerler. Bu söz abartılıdır ama yanlış değildir. Atı tarihte ilk kez ehlileştirip binek ve çekme aracı olarak kullanan Kürt halkıdır. Aynı halk ehliştirdiği atın çekeceği tekerleği de keşfetmiştir.³⁴⁶
- 26- Tarihte uluslararası antlaşmaları ilk yapan Kürt halkıdır.³⁴⁷

Bu bilgilere göre; meselenin iki dil ve özerklikle bitmeyeceğini, ayrılıkçı politikaların yürürlüğe konulduğu yargısının daha doğru olacağıdır. “*Kürt Tarihi ve Uygarlığı*” kitabı bilimsel bir kaynağa bağlı olmadan ortaya çıkmıştır. Üstelik tarihteki tüm “ilk”leri, Hz. Adem’in bile Kürt olduğu ima edilmektedir(!) Nitekim mesele iki dil ve özerklik olmadığı anlaşılmaktadır. Başta Siyasi Kürtçüler bu kitabı sorgulanmaksızın doğru olduğunu kabul etmekte ve ayrılıkçı yayınlarda referans kaynağı olarak göstermektedir. Doğruluğu konusunda hiçbir araştırma, bulguya ve delile ihtiyaç duyulmamaktadır.

“*Kürt Milleti*” yaratma uğraşlarının en önemli dayanağı, Kürtleri köken bulma çabalarıdır. Kürtlere köken bulma konusunda Abdullah Öcalan da ilgisiz kalamamış ve çeşitli varsayımlar geliştirmiştir. Örneğin; Abdullah Öcalan’ın “*Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*” adlı kitabının ikinci cildinde yukarıda yer alan iddiaları tekrarladığı görülmektedir.³⁴⁸ Bu iddiaların kaynağı, Cemşid Bender’in ileri sürdüğü bilimsel yanı olmayan görüş ve düşünceler olduğu anlaşılmaktadır.

Özellikle üzerinde durulan bir diğer nokta da, Cemşid Bender, Neolitik ve Kalkolitik çağlarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da kurulmuş bulunan yerleşim merkezleri arasında, Orta Anadolu ve Güney Mezopotamya’nın aksine, homojen bir kültür birliği bulunduğu ve önemli üstünlükler gösteren bu ortak kültürün kendine özgü özellikleri olduğunu ifade ederken; “*Anadolu’da bölgeler, birbirleri arasında farklılıklar gösterirken, [sözde] Kürdistan’daki tüm yerleşim merkezleri arasında kültürel ve ekonomik bir bağ vardı. Batı Anadolu ve Trakya’da henüz hiçbir uygarlık belirtisine rastlanılmadığı bu tarihlerde, kentler arasında anayolların bulunması arkeologların hayranlık duymasına yol açmış ve*

³⁴⁶ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.190-191.

³⁴⁷ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.191.

³⁴⁸ S. Yalçın, “*Uygarlık Tarihini Kürtler Başlattı (!)*”, **Hürriyet**, s.16.

*Zagros yöresinin antik çağdaki önderliğini, uygarlıktaki başatlığını da kanıtlamıştır*³⁴⁹ sözleriyle buradaki amacını açık bir şekilde bir yandan bugünkü Kürtlere etnik ve kültürel bir köken kurgularken, bir yandan da bu kültürün tarih içinde diğer halklarla ve uygarlıklarla karışmadan kendi özelliklerini koruduğunu göstererek tarihsel sürekliliğe vurgu yapmaktadır.

Bilimsel olmayan iddiaların devamında; yine belge ve kanıt ortaya koymadan gelişigüzel söylem ve görüşlerini belirten Cemşid Bender; *“Görüldüğü gibi Kürt halkı milattan önce on bir binlerden günümüze var olmuş ve aynı yörede mekan tutmuş, varlığını günümüze dek sürdürmüş bir halktır.”*³⁵⁰ şeklinde ifade etmiştir. Ancak Kürtçülük çalışmasıyla tanınan Basil Nikitin’ in ise, *“ Kürt torunların, atalarının bu şaşırtıcı uygarlıktan geliştirdikleri topraklarda daima kaldıklarının kanıtlanamadığını ileri sürerek bilimsellik vurgusu taşımayan bu görüşlere mesafeli yaklaştığı görülmektedir.*³⁵¹

Gutilerin milattan önce iki bin beş yüz ve iki bin dört yüzlerde Hazar denizinin güneydoğusuyla Ceyhun nehri arasındaki bölgeden batıya yönelerek Zagros dağlık bölgesinin kuzeydoğusuna yerleşmişlerdir.³⁵² Buna karşın, Kürtlerin en eski çağlardan beri Zagros’ta yerleşik olduğu ve yüksek bir medeniyet kurduklarını savunan Cemşid Bender ve Tori ³⁵³de, kendi görüşlerini desteklemek amacıyla yerli ve yabancı tarihçilerin eserlerini değiştirerek, bilimsellik vurgusundan uzaklaşmaktadırlar. Örneğin Mezopotamya tarihi uzmanı olan ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde de ders vermiş Benno Landsberger’in eski Mezopotamya halkları üzerine yaptığı çalışmalarda ortaya koyduğu tüm uygarlık kazanımlarını hiçbir millete mâl etmezken, Ayrılkçı Kürtler bu kazanımları kendilerine uyarlayarak; tarihi, maksatlı bir şekilde çarpıtmaktadırlar. Ortaya konulan bilimsel çalışmalarda gerek Sümer gerekse de Hitit-öncesi diğer halklardan bahsedilirken, bunların Kürtlüğü konusunda hiçbir bulguya yer verilmez.³⁵⁴

³⁴⁹ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.33.

³⁵⁰ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.41.

³⁵¹ B. Nikitin, **Kürtler; Sosyolojik ve Tarihi İnceleme**, s.330.

³⁵² Abdulhaluk M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, Turan Kültür Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.51; İ. Parmaksızoğlu, **Kürttürkleri ve Türkmenler**, s.9.

³⁵³ Tori mahlasıyla Kürt kültürü ve tarihi üzerine araştırma-inceleme kitapları yazan tarihçi Mehmet Kemal Işık, 1931 yılında Mardin’in Midyat ilçesinde doğdu. Köy Enstitüsünün son mezunlarından. Uzun yıllar öğretmenlik yaptı. 12 Eylül’den sonra yurt dışına kaçtı. 1983’te Belçika’ya yerleşti. 1991’de geri dönüş yaparak İstanbul’da yaşamaya başladı. Daha çok dil, edebiyat ve tarih araştırmaları üzerine yazan Tori’nin ilk kitabı 1985’te Kürtçe yayınlandı. Tori’nin araştırmaları kitaplarının yanı sıra çokça gazete ve dergide de yayınlandı, Newroz, Rewşen, Deng, Zend gibi dergilerde yazıları yayımlanan Tori’nin makaleleri Azadi, Fıratta Yaşam, Dengê Azadi, Ronahi gibi gazetelerde de yayımlandı. 1985’te ilk olarak kısa öyküleri Kürtçe kaleme alan Tori’nin şimdiye kadar birçoğu tarih ve dil üzerine yazılan inceleme ve araştırma türünde olmak üzere toplam 27 kitabı yayımlanmıştır. 2010’da İstanbul’da yaşamını yitiren Tori, bilimsellik vurgusu olmadan, Ayrılkçı Kürtçü çalışmalarıyla tanınmaktadır. (Kürtlerin hazin günü: Tori ve Göldaş Yaşamını yitirdi, <http://www.ilkehaber.com/haber/kurtlerin-hazin-gunu-tori-ve-goldas-yasamini-yitirdi-htm>, (Erişim Tarihi: 14. 12. 2017).

³⁵⁴ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.51; A.T. Önder, **Türkiye’nin Etnik Yapısı**, s.63.

“Biz Kürtler bin yıllardır buradayız, Siz Türkler geldiğinizde de biz buradaydık. Burası bizim yurdumuz”³⁵⁵ görüşünü tekrarlayan Abdullah Öcalan da, Kürtçülük olgusu doğrultusunda iddialarına kanıt sunmadan sürdürmeye devam etmektedir.³⁵⁶ Oysa 1071 öncesi Bulgarlar, Hazarlar, Avarlar, Peçenekler, Kumanlar ve Uzlar keşif kitleler halinde Anadolu'nun muhtelif yerlerine yerleştirildikleri bilinen hususlar arasındadır. Hele Bizans ve Arap hudut boyları keşif Türk kitleleriyle kaplıydı. Çünkü sık sık Arap ve Bizans mücadeleleri her iki tarafı da hudut boylarına savaşçı Türkleri yerleştirmeye mecbur etmişti.³⁵⁷ Yine Antakya, Adana, Kilikya havalisinin Oğuzlar öncesinde ne denli Türkleştiği belgelerle ortaya konulmaktadır. Buna ilaveten Halep Salnamelerinde bu gerçek bir kez daha belirtilmekte ve 1290'dan 1310'a kadar bu bölgelerin ne denli Türkleştiğini ortaya koymaktadır.³⁵⁸

Cemşid Bender'in Kürtlerin homojen olarak günümüze kadar kaldığı iddiaları anlamsız olacaktır. Dolayısıyla Kürtlerin kökeniyle ilgili iddiaya göre, Hint-Avrupa kökenli topluluklarla kadim Orta-Doğulu toplulukların tarihi süreç içerisinde bir potada eriyerek günümüzdeki Kürtleri oluşturdukları yaklaşımıdır. Kürtlerin tarihsel gelişimi tek bir ataya, tek bir coğrafyaya, tek bir medeniyete bağlı olarak gösterilemez. Bugünkü çağdaş ulusların hiçbiri saf bir aşiretin, ya da soyun ürünü değildir. Tarih boyunca aşiretler, soylar, farklı halklarla karışmış ve belli yurtlar üzerine çağdaş uluslar doğmuştur. Bu durum Kürtler için de böyledir. Bu anlamıyla Kürtler için tek bir ortak atadan söz etmek mümkün değildir.³⁵⁹ Bu görüşe ek olarak “Bugün Kürtleşmiş gruplar arasında önceden bir Türk kimliğine sahip olduğunu hatırlayan veya bir Türk kimliği atfedilebilecek olanlar da vardır”³⁶⁰ Bunların yanı sıra Abdullah Öcalan da “İnanır mısınız, Kürdistan'daki Türk beylikleri 400 yılda Kürtler içinde eridiler. Bu erime işi biraz günümüze kadar devam etti... Kürdistan'da yoğunlaşan Türk beylikleri Kürtleşmişlerdir önemli oranda... Türklerin daha önceki Kürdistan'a yerleşmelerinde hâkim yön Kürtleşmedir”³⁶¹ demektedir. Ayrıca Türk kökenli kabul edilen Karakeçilileri örnek gösterip, Karacadağ eteklerinde yaşayan Karakeçililerin kökeninin Türk olmasına rağmen en iyi Kürtler olduğunu ifade etmektedir. Dahası Doğu ve

³⁵⁵ C. Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı**, s.15.

³⁵⁶ Rafet Ballı, **Kürt Dosyası**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993, s.212; M. Eröz, **Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma**, s.60.

³⁵⁷ Hilmi Göktürk, **Anadolu'da Oğuz Boyları, Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü**, II, Türk Dünyası Yayınları, İstanbul, 1976, s.9.

³⁵⁸ Ali Tayyar Önder, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2005, s.73.

³⁵⁹ Kemal Burkay, **Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan**, Deng Yayınları, İstanbul, 2008, s.48.

³⁶⁰ Peter Alford Andrews, **Türkiye'de Etnik Gruplar**, Ant Yayınları, İstanbul, 1992, s.157.

³⁶¹ R. Ballı, **Kürt Dosyası**, s.213; Abdullah Öcalan, **Kürdistan Devriminin Yolu Manifestosu**, (Y.y.), Köln, 1992, s.69-70.

Güneydoğu'da Türk beylikleri, çok büyük oranda öz kimliklerini kaybederek, Kürtleşmiş oldukları bilinmektedir. Abdullah Öcalan'ın, Kürtleşen Türkler olgusunu kitaplarında bahsetmesi, bu olgunun kapsamlı bir şekilde çalışılmadığı ve bu alanda büyük bir boşluk olduğu görülmektedir. Bu ifadelerden Kürtleşen Türkler olgusu gerçeğinin, inkârının mümkün olmayacağı anlaşılmaktadır.³⁶²

c) Kürtlerin Kökeni'nin Hurriler Olduğuna Dair Görüşler

Mezopotamya'da başka bir uygarlık kuran Hurriler ile Kürtler arasında bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Ayrılıkçı Kürtler Hurrileri Mezopotamya kökenli bir uygarlık olarak belirtmişse de Hurriler'in milattan önce beş binlerde henüz Türkistan'da yaşarken sonraları Ön-Asya'ya göçerek milattan önce dört binde Azerbaycan ile Doğu Anadolu'ya gelip yerleştikleri yolunda görüşler de vardır.³⁶³ Başka bir görüşe göre; Hurriler, Orta Fırat ve Dicle bölgelerinden çıkıp, komşu ülkelere yayılmaya başlamışlar sonrasında Babil kıtasını alarak burada Gudiun/Guti adlı hâkim sülaleyi kurmuşlardır. Gutilerin ayrıca milattan önce iki bin altı yüz kırk dokuzlarda Sümer, Akad ve Elam'ları yenip, ülkelerini işgâl edip Babil'de yüz yirmi beş yıl saltanat sürdükleri iddia edilmektedir.³⁶⁴

'Kürtlerin İlkçağ Tarihi' adlı eserde, Anadolu'da milattan önce üç binden itibaren bir devlet kurmuş olan Hurrilerin, Kürtlerin ataları olduğu görüşü yer almaktadır. Bu esere göre; Kürtlerin günümüzde yaşadığı coğrafik alanlarda, tarihin çok eski çağlarından beri Hurrili boyların yaşamış oldukları anlaşılmaktadır. Mezopotamya'da büyük bir imparatorluk vücuda getiren Sami kökenli Akkadlar'ın vesikalarından anlaşıldığına göre; milattan önce üç bin yılın sonlarında Mardin merkez olmak üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Kuzey Mezopotamya'daki Musul ve Kerkük dolaylarında Hurriler adıyla anılan bir kavim bulunmaktaydı. Hurriler kendilerine özgü bir kültür oluşturmuş, siyaset ortaya koymuş, kendine özgü bir dili, ulusal devleti ve sınırlarıyla kendilerini komşuları olan Sümerler, Elamlar, Hititler gibi Hint-Avrupa kökenli halklardan, Akkad, Babil, Asur gibi Sami kökenli halklardan keskin çizgilerle ayırmış, kültürleriyle kökenini oluşturdukları, Kürtler ile günümüze kadar gelmiştir.³⁶⁵

Hurriler ile ilgili farklı görüşler de mevcuttur. Örneğin; Hurrilerin aslen Asya kökenli bir kavim ve dilleri Türkçe'nin de dâhil olduğu Ural-Altay grubuna dâhil olduğu görüşleri yer almaktadır. Hurri dili üzerinde yapılan filolojik tetkiklerde de bu kavmin

³⁶² R. Ballı, **Kürt Dosyası**, s.21; A.Öcalan, **Kürdistan Devriminin Yolu Manifestosu**, s.69-70.

³⁶³ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.149-153.

³⁶⁴ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.149-153.

³⁶⁵ Torî, **Kürtlerin İlkçağ Tarihi**, Berfin Yayınları, İstanbul, 2000, s.11.

dilinin Asya kökenli dillerden olduğunu ortaya koymuştur.³⁶⁶ Dahası Hurri ve Urartu dillerinin fonoloji, sentaks ve gramer bakımından yine Asya menşeli oldukları ispat edilmektedir.³⁶⁷ Hurrice ile Kürtçe arasında saptanan benzerlikler temel alındığında; daha önce de belirtildiği gibi dilbilimsel yöntemlerle Hurrice ile Kürtçe arasından benzerliklerden yola çıkılmıştır. Bundan dolayı Kürtlerin kökeninin Hurriler olduğu iddia edilmiştir.³⁶⁸

Bu görüşlerle çatışan bir diğer önemli görüşe göre ise, Zazaların atalarının Hurriler olarak gösterilmesidir. Bu görüşün dayanağı, Hurrilerin Zaza coğrafyasında yaşanmasındandır.³⁶⁹ Zaza adına milattan önce dokuzuncu yüzyılda rastlanmaktadır. Ayrıca Hurrilere bağlı Turki Krallığı'nın kumandanlarından birinin adı da Zazaya olduğudur.³⁷⁰

Köken olarak Zaza olan Hayri Başbuğ'un; *“Zazaları Kürt uruğunun bir parçası olarak ele almak, tarihi bir hakikatin gizlenmesinden başka bir şey değildir. Zaza Türkleri, Kürt uruğundan çok önceleri tarih sahnesine çıkmışlardır”*³⁷¹ sözleriyle Zazaların, Kürtlerin bir parçası olmadığını belirtmektedir. Günümüz dünyasında bu konuyla ilgili bir gelişme yaşanmış ancak basında pek yer edinmemiştir. Buna göre; dönemin CHP Milletvekili Hüseyin Aygün; Zazaların, Kürt olmadığını ifade etmiş, akabinde PKK tarafından kaçırılmıştır.³⁷²

d) Kürtlerin Kökeni'nin İran'ın Eski Toplulukları Olan Medler Olduğuna Dair Görüşler

İran Şahları tarafından benimsenen Kürtlerin Ari ırkından olduğu iddialarının, hiçbir bilimsel yönü olmadığı için üzerinde durulmamıştır. Ayetullah Humeyni yönetimi bile bu görüşü reddetmiştir. Başta Vladimir Minorsky olmak üzere ve Kürtler ile alakalı çalışma yapan batılı bilim adamları; Kürtçe olarak kabul edilen dilin İrani kaynaklı olması iddiasından hareketle, Kürtlerin menşeyini araştırmış ve bu iddiaları dilbilimiyle desteklemeye çalışmışlardır. Kürtlerin eski İran topluluklarından Medlerden sayılması ırki durumdan ziyade, bu topluluklarca konuşulan diyalektlere bağlanmaktadır. *“Şerefname”* adlı eserde Kürtlerin kökeni Medlere dayandırılmıştır.³⁷³

³⁶⁶ E. Memiş, *Eskiçağ Türkiye Tarihi*, s.31.

³⁶⁷ Abdulhaluk M. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, Turan Kültür Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.51; İ. Parmaksızoğlu, *Kürttürkleri ve Türkmenler*, s.9.

³⁶⁸ Torî, *Kürtlerin İlkçağ Tarihi*, s.14.

³⁶⁹ Fahri Pamukçu, *Giramere Zazaki*, TII Yayınevi, İstanbul, 2001, s.37.

³⁷⁰ Ali Kaya, *Başlangıçından Günümüze Dersim Tarihi*, Demos Yayınları, İstanbul, 2010, s.48.

³⁷¹ Hayri Başbuğ, *İki Türk Boyu Zaza ve Kurmanclar*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984, s.14.

³⁷² Taha Akyol, *“PKK Ne İstiyor?”*, *Hürriyet*, 22.8.2012, s.16.

³⁷³ S. M. Koças, *Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği*, s.48.

XX. yüzyılın başına kadar batılı tarihçiler tarafından da kabul gören Kürtlerin, İrani-Kardu kökenli olduğu görüşünün çürütülmesinden sonra Ünlü Rus Kürdolog Vladimir Minorsky Brüksel’de yapılan bir konferansta Kürtlerin kökenini Med-İskitlere³⁷⁴ dayandığına dair tez ileri sürmüştür. Böylece Vladimir Minorsky sekiz yıl sonra Kürtlerin tarihsel menşei iddiasını değiştirmek zorunda kalmıştır.³⁷⁵ Daha önce söylenildiği gibi Kürtlerin kökenini ‘İskitlerde ve Medlerde arayan Vladimir Minorsky’nin tezi de, “İskitlerin Türk asıllı” olduklarını belirleyen çalışmayla çürütülmüştür. Bizanslı Attaliate; da “İskitler (Sakalar) ile Türkler aynı ırktandır”³⁷⁶ demektedir.

Ayrılıkçı Kürtler, İskitlerin Türk kökenli bir topluluk olduğu ortaya çıkınca, Medler üzerinde yapay bir fikir birlikteliğine ulaşmaya çalıştılar. Bu teze göre; Medlerin bölgeye gelişleri, MÖ VII. yüzyıldan önce Arilerin ilk göçleriyle ilişkilendirilmektedir. Bu dönem içerisinde batıya doğru göç eden kavimler içerisinde Medlerin, Asurlara yakın bölgelere yerleştikleri ve aralarında geçen uzun savaşlardan sonra Asur Devletine son verip ülkelerinin sınırlarını genişlettikleri böylece bunların bir kısmının Mezopotamya çevresine dağıldığı, bir bölümünün de Ermenilerin ve Urartuların da yaşadığı topraklara yerleşmişlerdir. Medler, daha sonra bölgede varlık gösteren Urartu devletine son vermiştir.³⁷⁷ Bir diğer görüşe göre; Ksefenon’un karşılaştığı Kardohiler ya da bunların doğusundaki Kortiler köken itibarıyla Medler ve Kürtlerin ataları olduğudur. Bu görüşler, başta objektifliği esas alan Kürt yazarlar olmak üzere alanında uzman olan bilim adamları tarafından zorlama bir iddia olarak kabul edilmektedir.³⁷⁸

Kürtler ile ilgili çalışmalar üzerine yoğunlaşan Batı Avrupalı ve Rus Araştırmacılar, Kürtlerin kökenlerinin Medler olduğu konusunda ısrar etmektedirler. Kürtlerin kökeni bugün de tartışmalı olarak devam etmekte ve daha uzun bir süre bu tartışmanın süreceği görülmektedir. Kürtlerin kökeni konusundaki tartışmalara dâhil olan Abdullah Öcalan,

³⁷⁴ Minorsky Kürtlerin Atası İskitler (Sakaları) olduğu iddiasından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bu konuda Tarihin Babası Herodotos’un notlarında “ *kısrak sağan ve kıımızdan peynir yapan adamlar*” şeklinde tanımlanan İskit Türkleridir. Ayrıca Dünya Medeniyet tarihinde kıımız içmek sadece Türklere özgü bir davranıştır. Herodotos da, yazdığı eserde İskitlerin kıımız içtiklerinden ve “*Tomiris*” (Tomris) adlı bir kraliçelerinden bahseder. Bilindiği üzere Tomris bayanlara verilen bir Türk adıdır. (Herodotus, **Herodot Tarihi**, (Çev: Müntekim Ökmen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1971, s.24,229; Nami Cem İyigün, **Türklerin Etnik, Kültürel ve Tarihi Kökleri**, Papillon Yayınevi, İstanbul, (Y.t.y.), s.336.)

³⁷⁵ Sait Yılmaz, Osman Akagündüz, **Kürtler Neden Devlet Kuramaz**, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2011, s.41; S. M. Koças, **Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, s.46.

³⁷⁶ A. Z. V. Togan, **Türkistan Tarihi**, s.48; M.F. Kırzioğlu, **Her Yönüyle Türk Olan Kürtler**, s.9; O. Türkdoğan, **Türkiye’nin Etnik Yapısı**, s.168-169; M.Fahrettin Kırzioğlu, **Kars Tarihi**, Işık Matbaası, Ankara, 1953, s.81; A.T. Önder, **Türkiye’nin Etnik Yapısı**, s.65.

³⁷⁷ M.F. Kırzioğlu, **Her Yönüyle Türk Olan Kürtler**, s.9-12.

³⁷⁸ S. Yılmaz, O. Akagündüz, **Kürtler Neden Devlet Kuramaz**, s.41.

Kürtlerin ataları olarak Medleri ilan etmektedir.³⁷⁹ Nitekim Abdullah Öcalan, uydudan bir dönem yayın yapmış olan televizyon kanalına da “Med” ismini vermiştir. Ancak PKK’nın ilk dönemlerindeki ideologlarından olan Yalçın Küçük ise, Kürtleri köken olarak Urartu veya Medlere dayandıran görüşlerin bilimsel açıdan bir çıkmaz olduğunu, kanıtlanamadığını ve Medleri oluşturan topluluklardan birine verilen “Medya” adıyla Kürtler arasında bağlantı kurmanın özentiden öteye geçmediğini dile getirmektedir.³⁸⁰

Abdullah Öcalan “Sümer Rahip Devleti’nden Rahip Uygarlığa” adlı eserinde “Bütün tarihi kayıtlar, MÖ 20000’lerde üst paleolitikten, MÖ 15000-11000 yılları arasında tüm mezolitik dönemden ve ondan sonraki neolitik toplumdan Sümerlere kadar, MÖ 11000-3000 yıllarında kesintisiz yerleşik bir kültürün ve kabileler topluluğunun sürekli gelişme halinde olduğunu göstermekte ve kanıtlamaktadır. Zaten Sümerlerden günümüze kadar da, daha sonraki tarihi yazılı kayıtlardan bunu izlemek mümkün olmaktadır. Ortaya çıkan gerçeklik, bugünkü Kürtlerin ataları ve analarının, tüm bu tarih dönemlerinde bölgenin asıl kültür ve dil yaratıcıları olduğunu göstermektedir. Sümerlere kadarki dönemde bölgede yaşayan tüm topluluklara Proto-Kürtler demek de mümkündür” demektedir.³⁸¹ Bu temelsiz iddiaları metnin ilerleyen bölümlerinde de savunmaya devam eden Abdullah Öcalan, Neolitik Çağda yazılı bir tarihin olmaması, onu yaşayan halkların tarihsiz oldukları anlamına gelmediği ancak yazılı bir siyasi tarihlerinin olmadığı anlamına geldiği iddiasını dile getirmektedir. Diğer yandan Kürtlerin zengin bir kültür, mitoloji ve etnik tarihleri olduğunu belirten Abdullah Öcalan, tarihin sadece yazılı ve siyasi içerikli olmadığını belirtirken, aslında Kürtçülük tezlerini belgelendirme konusundaki çıkmazlarını anlatmaya çalışmaktadır.³⁸² Kürtlere köken bulma konusunda bilimsel görüş ve düşünce üretemeyen başta Abdullah Öcalan olmak üzere Kürtçü ideologlar, bugüne kadar ortaya attıkları iddiaları, bilimsel anlamda sözde kanıtlanmış gibi yazmakta ısrarı son bulmuş değildir.

Öte yandan Kürtlerin İran menşesine bağlanmasını; daha önce de ifade edildiği gibi aşiret ağızlarıyla efsanelere dayandırıldığı görülmektedir. Ayrıca Lozan Konferansı’nda Kürtlerin kökeniyle ilgili tartışmalarda İsmet İnönü; Kürtlerin kökeninin İran kökenli olduğu iddiasını, Kürtlerin Turan kökenli olduğunu kabul eden Britanya Ansiklopedisi yalanlamakta olduğunu belirtmiştir. Bu durumda İngilizlerin iddiası yine İngiliz

³⁷⁹ A. Öcalan, **Kürdistan Devriminin Yolu Manifestosu**, s.21-29; Abdullah Öcalan, **Bir Halkı Savunmak**, Çetin Yayınları, İstanbul, 2004, s.209-210.

³⁸⁰ Yalçın Küçük, **Kürtler Üzerine Tezler**, Dönem Yayınevi, İstanbul, 1990, s.38-39.

³⁸¹ Abdullah Öcalan, **Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa; AİHM Savunmaları**, Mezopotamya Yayınları, Köln, 2001, s.48.

³⁸² A. Öcalan, **Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa**, s.49.

kaynaklarıyla çürütülmüştür. Ancak İngilizlerin bu siyasi çarpıtmaların işe yaramadığını söylemek doğru olmayacaktır.³⁸³

“Ayrılıkçı Hareketler” adındaki kitabın yazarı Avni Özgürel’ e göre; “Kürtlerin tarihi konusunda bugüne kadar ortaya konulan araştırmalar aslında bir ulusun tarihine değil temelde bir coğrafyanın ve o coğrafyada yaşamış bütün halkların tarihine dayalıdır ve esas olarak antik çağdan beri söz konusu topraklarda kim yaşamışsa hepsini Kürt hanesine yazma mantığının ürünüdür. Nitekim bu bağlamda kimi kaynaklarda Kürtlerin atası olarak Medleri ve Gutileri işaret eden bakışın en küçük bir temelinin bulunmadığı, iki kavmin ayrı uygarlık çevresine mensup oldukları ortalığa hayli toz duman kalktıktan sonra kabul edilmiştir. Ancak Gutların ve Medleri Mezopotamya uygarlık alanına giren Asyatik bir kimliğe sahip olduklarının kanıtlanmasına kadar bu teşebbüslerin zihinleri karıştırmadığı iddia edilemez” sözleriyle bilimsel olmayan verilerin temel alındığı anlatılmaktadır.³⁸⁴

Benzer iddiaların sürüp gitmesi ve bilimsel verileri temel almaması ciddi eleştirileri de beraberinde getirmektedir. Örneğin; “Kürdoloji Yalanları” adlı eserde de D. Ahsen Batur; “Esasen işin daha trajikomik yanı, Kürdlerin ata sayısını 20’ye çıkarıp bilahare biraz tenzilatla on dört ataya düşürdükten sonra Medlerde karar kılmış ve artık Medlerin bizim atalarımız olduğu kesinleşti (!) demiş olmalarıdır.³⁸⁵ Bir insanın birden fazla babası olmaz. Böyle bir şey, zaten eşyanın tabiatına da aykırıdır. Halkların da bir tek atası olur. Eğer aradaki zincir halkalarında kopukluk yoksa, yani bugünkü herhangi bir etnik grubun indiği önceki ata halkın kimden indiği, onun da kimden indiği muntazaman takip edilebiliyorsa, aynı soydan olmakla birlikte değişik adlar taşıyan, fakat aynı dili konuşan değişik isimli ataları olabilir. Ama tarihen birbiriyle ilgisi olmayan, dilleri ve dinleri farklı birkaç değişik halk aynı anda bir etninin atası olamaz. Ben şu anda bu bölgede yaşadığıma göre, atalarım da ancak vaktiyle bu coğrafyada yaşamış halklar olabilir mantığıyla İran’ın belli bölgesinde, Kafkasya’da, Mezopotamya’da ve Anadolu’da binlerce yıl önce yaşayıp tarih sahnesinden çekilmiş, hiçbir temsilcisi kalmamış halkları, aradan iki-üç bin yıl geçtikten sonra, arkeolojik, lengüistik ve tarihi verilere dayanmadan, birbiriyle etnik akrabalığı olmayan etnik grupları ata ilan etmek için bir insanın ya deli olması lazım, ya da gözü dönmüş ırkçı bir fanatik” sözleriyle Ayrılıkçı Kürtlerin köken bulma çabalarının bilimsel çıkmaza sürüklendiğini belirtmektedir.³⁸⁶

³⁸³ İ. Kayabalı, C. Arslanoğlu, **Beş Nehir Çoruh Kür Aras Dicle ve Fırat Boyunun Türklüğü**, s.351-352.

³⁸⁴ A. Özgürel, **Ayrılıkçı Hareketler**, s.101-102.

³⁸⁵ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.3.

³⁸⁶ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.3.

Ayrılıkçı Kürtler, Kürt tarihinin başlangıcını Neolitik Çağlara kadar götürmeye devam etmektedir. Bu iddiaların hiçbir bilimsel yanı olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak Kürtçü iddiaların, ardı arkası kesileceği gibi görülmemektedir. Ayrılıkçı Kürtler, bu coğrafyada yaşayan tüm etnik toplulukları, bu coğrafyada yaşamış bütün milletleri kendilerinin ataları olarak görme iddialarını devam ettirmektedir.³⁸⁷ Dolayısıyla tarihsel belge, arkeolojik kazılar veya folklorik kanıtlar olmaksızın, iddialar mesnetsiz ve temelsiz kaldığı gözükmemektedir.³⁸⁸

e) Kürtlerin Kökeni'nin Araplar Olduğuna Dair Görüşler

Arapların çoğunlukla Kürt kelimesinin çoğulu olan “*Ekrat*” kelimesini kullanması, Kürtler ile ilgili ilk yayınların Arap kaynaklarında yer alması, coğrafi yakınlık ve etkileşim dikkate alınarak, Kürtler ile Araplar arasında bir bağ ve köken aranmasına neden olmuştur. Bu görüşü ilk savunan, Kürt kelimesini İslam tarihinde ilk defa kullanan, İslam tarihçilerinden Mesudi ve Ebu- İshak-ı Farsi'dir. Mesudi, “*Altın Çayırılar*” (M.S.932) adlı eserinde Kürtlerin menşeiyle ilgili olarak Hz. Süleyman'a atfedilen bir efsaneden bahsetmektedir. Kürtlerin Arap kökenli olduğunu iddia eden bu efsaneye göre; Hz. Süleyman'ın cariyelerini Şeytan Casad'ın hamile bırakması sonucu doğan nesil Hz. Süleyman tarafından dağlara sürülmüş ve orada yaşamalarına izin verilmiş bunlara da Şeytan'ın sürgün edilmiş nesline atfen kovmak anlamında Arapça Karrad (Kürd) denilmiştir.³⁸⁹ Tek dayanak noktası olan bu efsanenin dışında, Arap kökenli topluluklar arasında Kürt ismiyle veya buna yakın herhangi bir boy veya kabileye rast gelinmemesi, Arap kökenli iddialarını boşa çıkartmaktadır.³⁹⁰

X. yüzyılda yaşayan Arap coğrafyacılarından Muhammed Ibn Havkal da, Kürtlerin Arap kökenli olduğunu ifade etmektedir. Havkal'a göre; Kürtler kırsal mahallelerde sosyal yaşamdan uzak yaşarken, Musul gibi büyük şehirlerin de sakinleriydiler. Kürtlerin Bedevi bir hayat yaşadıklarını, yaşamlarını yazın Zagros Dağları'nın eteklerinde, kış mevsiminde de Bağdat'ın doğusundaki alçak düzlüklerde idame ettirdikleri kaydedilmektedir.³⁹¹ Ayrıca Müslümanlığın yayılmasıyla birlikte sadece Türklerde değil; Arnavut, Çerkez, Laz ve Abazalar da dâhil olmak üzere Arap hayranlığı doğmuştur. Dolayısıyla Kürtlerin kökenlerinin Araplardan geldiği görüşü, muhtemelen İslami etkiden kaynaklanmıştır.

³⁸⁷ A. Kaya, **Başlangıcından Günümüze Dersim Tarihi**, s.48; F. Pamukçu, **Gıramere Zazaki**, s.37.

³⁸⁸ A. Kaya, **Başlangıcından Günümüze Dersim Tarihi**, s.48; F. Pamukçu, **Gıramere Zazaki**, s.37.

³⁸⁹ A. M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.37.

³⁹⁰ M. S. Koças, **Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, s.48; Hilmi Göktürk, **Kürtlerin Soy Kütüğü ve Boy Tarihi**, Türk Dünyası Yayınları, İstanbul, 1979, s.68.

³⁹¹ M. Gürbüz, **Kürtleşen Türkler**, s.37.

f) Kürtlerin Kökeni'nin Ermeniler Olduğuna Dair Görüşler

Ermenice' de 'hadım' manasına gelen 'Gur-t' ile Kürt terimi arasında bir yakınlık olduğu ve Kürt ve Gur-t sözcüklerinin çakışmasının rastlantısal olmadığı nedeniyle Kürtlerin Ermenilerle akraba olduğu iddia edilmektedir. Kelimelerin şekil benzerliğinden yola çıkılarak "*Medler, Ermeniler ve Kürtler akrabadır*" tezi savunulmaktadır. Basil Nikitin de bu görüşe destek vermiştir.³⁹² Fakat bu iddia, tamamen siyasi saiklerle ve Ermeni-Kürt Cemiyeti olarak ortaya çıkan Hoybun Cemiyeti'nin görüşü olarak ileri sürülmüştür.³⁹³ Ermeniler de yaygın bir kanaate göre; Kürtler'in bir kısmının Ermeni soyundan geldiği görüşü hâkimdir. Bu akrabalık tezlerine Türkler ve Kürtler ile ilgili Koluuzunoğulları'ndan bir grubun, Gregoriyan Hristiyan yani Ermeni olması temel gösterilmektedir. Bu temel doğru, ama küçük bir istisna nedeniyle Koluuzunoğulları'nı Ermeniler ile akraba ilan etmenin veya iddiasında bulunmanın hiçbir bilimsel yanı ve tarafı olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan M. Brosset "*Arkeoloji Raporları*" adlı eserinde Ani Harabeleri'nde yapmış olduğu çalışmalarda Koluuzunoğulları'nın ana dilinin Türkçe olduğunu belirtir. Koluuzunoğulları'nın üstelik Türk kökenli olduğu görüşü pek çok bilim adamı tarafından da ileri sürülmüştür.³⁹⁴

Başka bir açıdan Koluuzunoğulları'nın Ermeni kökenli olduğu görüşlerin aksine Kürt kökenli olduğu iddiaları da mevcuttur. Örneğin; XIII. yüzyılda Gence'li Kirakos ve Ermeni Tarihçisi Varyan tarafından yazılan eserlere göre; burada bazı Kürt kabile ve beyleri, Gregoriyan Hristiyan olmuşlardır. Ani bölgesine hükmeden Koluuzunoğulları bunlardandır. Bu Kürt asıllı insanlar Hristiyanlığın Gregoriyan mezhebini inanç olarak kabul edince etnik olarak değişmeyeceğine göre, Kürtlerin Ermeni kökenli olduğuna ait dini boyutlu yaklaşım ve iddialar bilimsel gerçeklikten uzaktır.³⁹⁵

Sadi Koçaş'a göre; "*Ermeni*" kelimesi muayyen bir anlam ve coğrafyaya verilen coğrafik bir isimdir. Irk adıyla ilişkilendirilmenin doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Mamikonlar, Ermeni Kralı Arşak ve Gregoriyan mezhebinin kurucusu ve Ermeni dini lideri olan Kirkor Lusavoriç gibi kişilerin eserlerinde birbirini tamamlayan ve doğrulayan bilgilere göre; Ermenilerin etnik menşeleri Orta Asya kökenlidir.³⁹⁶ Azmi Süslü'ye göre ise; başka

³⁹² M. S. Koçaş, **Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, s.49; M. Semerci, **Şu Çılgın Kürtler**, s.23.

³⁹³ A. M. Çay, "*Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu Aşiretlerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapıları ve Bölücülük Meselesi*", s.11.

³⁹⁴ M. Sadi Koçaş, **Tarihte Ermeniler ve Türk Ermeni İlişkileri**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2000, s.43-44.

³⁹⁵ M. S. Koçaş, **Tarihte Ermeniler ve Türk Ermeni İlişkileri**, s.43-44.

³⁹⁶ M. S. Koçaş, **Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, s.50.

bir açıdan Kürtlerle Keldaniler arasında bağ kurulduğunu, ancak Kürtlerin Ermeni kökenli değil, Kafkas kökenli olduğunu ve dillerinin de Çerkezce'den geldiğidir.³⁹⁷

Ayrılkçı Kürtler günümüzün siyasi atmosferinde bugünkü Ermenileri, çok eski çağlarda Kürtlerden ayrılmış kardeşleri olarak görürler. Kürt-Ermeni ittifakının sağlanması için, bu tür bilimsel olmayan iddiaları çok sık tekrarlamaktadır. Ancak Türk düşmanlığı çatısı altında birleşen bu iddiaların siyasi amaçlarla ortaya atıldığı ve yaşatıldığı aşikârdır.³⁹⁸

g) Kürtlerin Kökeni'nin Turan Soyundan Olduğuna Dair Görüşler

Kürtlerin etnik kökenine dair bir diğer görüş ise Turan soyundan geldiğidir.³⁹⁹ Bir boy adı olarak “*Kürt*” kelimesine tarihte açık ve kesin biçimde ilk kez, Yenisey'deki Göktürk kitabelerinde rastlanmaktadır. Daha önce'de ifade edildiği gibi Elegeş Bengütaşı'ndan anlaşıldığı üzere sözü edilen Kürt Uyuğu, Göktürkler içinde yaşamakta olup, beylerinin ismi ise Alp Urungu idi. Yazıtta geçen bölümün Türkçe' deki karşılığı; “*Kürt elinin hanı Alp Urungu altunlu okluğunu bağladım belde, Ülkem, Otuz Dokuz yaşında*” dır. Alman araştırmacı De Groot; Yenisey yazıtlarında Kürt sözcüğünün geçtiğini, Oğuz Han'ın torunlarından birinin adının Kürt olduğunu ifade etmiştir. Ona göre; Kürtler Orta Asya'ya Türklerden önce gelmişler ve Farsça dilinin etkisi altında kalarak, dil farklılıkları oluşmuştur.⁴⁰⁰

Bununla beraber Elegeş Yazıtları'nın okunuşuyla ilgili bir ihtilaf söz konusudur. Bir görüşe göre; Türk Dili ve Tarihi konusunda bir çok eser veren Namık Kemal Orkun, Elegeş kitabesini “*Kürt*” kelimesi şeklinde okumaktadır. Günümüzde Türkistan ve Çin'deki başarı çalışmalarıyla ismini duyuran Cengiz Alyılmaz da metni onun gibi okumakta ve ayrıca Kürt kadınlarının ellerine ve yüzlerine işledikleri şekillerin Eski-Türk kitabelerindeki harflerden oluştuğunu söylemektedir.⁴⁰¹ Buna karşın Türkolog Talat Tekin, Yenisey Yazıtları'nın okunuşu ve anlamını farklı bir şekilde ele almaktadır. Elegeş Anıt Taşı'nda yazan “*Kürtler*” kelimesi, bazı tarihçilere göre eski Türki konfederasyonun bir kabilesidir. Ancak Tekin'e

³⁹⁷ A. Süslü, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, s.26.

³⁹⁸ A. M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.59.

³⁹⁹ M. F. Kırzıoğlu, **Kürtlerin Türklüğü**, s.45.

⁴⁰⁰ A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.310-311.

⁴⁰¹ Türk Dünyasıyla ilgili çalışmalarıyla tanınan ve alanında öncü bilim adamlarından olan Prof. Dr. Cengiz Alyılmaz ile Yenisey Anıtları hakkındaki söyleşide, yeni anıtlar ve yazıtlar bulunduğunu burada geçen Kürt kelimesinin önemli olduğunu ancak Orta Asya'da bulunan arkeolojik kalıntı ve eserlerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da da aynı biçim ve tarzda eserler bulunduğunu belirttikten sonra, folklorik, sanat ve heykellerin aynısının bu bölgede bulunmasının tesadüfî olamayacağını, bu nedenle Kürtlerin Orta Asya'dan göç ettiklerini ve Kürtlerin Turan kökünden geldiğini belgelerle ispat ettiğini söylemiştir. (Cengiz Alyılmaz, **(Kök)Türk Harfli Yazıtların İzinde**, Karam Yayınları, Ankara, 2007, s.17-18; Cengiz Alyılmaz ile Söyleşi, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, 15.5.2013; M. Gürbüz, **Kürtleşen Türkler**, s.36.)

göre bu sözcük yanlış okunmuştur. Aslında Elegeş Anıtı'nda ifade edilmek istenen “Kürt” değil, Korde, (Bir özel isim-güzel) dir. Ayrıca bu kelimeyi “körde” şeklinde okuyan yalnızca Talat Tekin de değildir. Ünlü Türkologlardan Radloff; Malov, Vasilyev ve Kormuşin de söz konusu kelimeyi “körde” şeklinde okumakta ve ibareyi “Körde-han” şeklinde çözmüşlerdir.⁴⁰²

Türk Tarihi'nin önemli yazıtı olan ve Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ül Lügatit Türk 'de “Kürt” sözcüğü geçmektedir.⁴⁰³ “Kürt” kelimesi sadece Türkçe'de bir anlam ifade etmektedir.⁴⁰⁴ Üstelik “Kürt” adı verilen bu toplumların diyalektiklerinde bulunmayan bu adın Fars - Acem (Pers, Med, Sasani) dillerinde de bulunmadığı bilinmektedir. Arapçaya ise bu kelime Türkçe'den geçmiştir. Osmanlı Alfabeti'nde Türk'ün çoğulu “Etrak” Kürt'ün çoğulu ise “Ekrad” dır.⁴⁰⁵

Anadolu coğrafyasında uzunca yıllar hâkimiyet sağlamış, Sümerler ile ilgili yayınlar ve görüşler önem kazanmaktadır. Zira Türk kimliği üzerine yürütülen araştırmalar, Sümerlerin kullandıkları dille Türkçe arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, ‘Tarih Sümer’de Başlar’ adlı yapıtta “Sümerlerin Orta Asya’dan gelerek, Mezopotamya’ya göç etmiş oldukları olanaklıdır.” denilmektedir.⁴⁰⁶ Yukarıda ele alınan görüşlere ek olarak Türk Dil ve Tarih Bilim Uzmanları Sümerce ile Türkçe arasında yapı benzerliğine dikkat çekmişlerdir. Hatta “Sümerce Türkçedir” ve “Türk Tarihi'nin Sümer Tarihi” ile başladığı belirtilmiştir.⁴⁰⁷ Bu durumda diller arasındaki münasebetin tespitinde birtakım kriterler tespit edilmiştir. Buna göre; birbiriyle hiç ilgisi olmayan dünya dillerinde, tesadüfi kelime uygunlukları bir mucize kabilindedir. Örnekleri bir elin beş parmağını geçmez. Diğer yandan iki dil arasında, tarihi bir münasebeti ispatlamaya yetecek en az sayıdaki benzer çiftin kaç olması hususunda belirtilen sayı oldukça düşüktür. Benzerlik sınırlarını tayin eden şartların gevşeklik veya sıkılığı yalnız ikiden yediye kadar çift tarihi bir münasebeti ispatlamaya kafidir. Sümerce 'de yüz altmış beş Türkçe kelime tespit edilmiş, bunların tesadüfi benzerlikle açıklanamayacağı, bunun matematik bakımından da mümkün

⁴⁰² A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.311.

⁴⁰³ O. Türkdöğän, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, s.120-125.

⁴⁰⁴ Kaşgarlı Mahmud, **Divan-ı Lügatit Türk**, (Haz: Besim Atalay), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1939, s.343.

⁴⁰⁵ İ. Kayabalı, C. Arslanoğlu, **Beş Nehir Çoruh Kür Aras Dicle ve Fırat Boyunun Türklüğü**, s.364.

⁴⁰⁶ O. Türkdöğän, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, s.99; O. Türkdöğän, **Zazalar ve Kürtler**, s.347.

⁴⁰⁷ Osman Nedim Tuna, **Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990, s.48; O. Türkdöğän, **Zazalar ve Kürtler**, s.347; İ. Kafesoğlu, Vecihe Hatipoğlu, **Milliyet**, 26. 9. 1978, s.8.

olmadığı, ayrıca tespit edilen bu kelimelerin büyük çoğunlukla ‘benzerlik’ ve ‘uygunluk’ sözlerinden de öte gerçek anlamda Türkçe olduğu ortaya koyulmuştur.⁴⁰⁸

Sümerlerin, Türk olduğu görüşünü savunanlar yalnız değildir.⁴⁰⁹ Akad ve Babil devirlerinden kalma yazılı belgeler üzerinde yapılan bilimsel çalışmalarda da ;⁴¹⁰ “*Tarihte Türklerle en yakın münasebettar olan, hatta belki de Türklerle ayniyet gösteren kabile Kutlar/Gutilerdir*” görüşü yönündedir.⁴¹¹ Orta Asya’dan Doğu Anadolu’ya taşınan Türk kültür, daha sonra Mezopotamya’ya inerek oradaki halkları da etkisi altına almıştır.⁴¹² 1938-1948’de Ankara Üniversitesi’nde yayınlanan bir Akad metninde, Anadolu’da Türklerin varlığı bakımından önemli bilgiler yer almaktadır. “*Şartamhari Metni*” olarak bilinen bu yazılı kaynakta milattan önce üç binin sonlarında hüküm süren Akad kralı Naram-Sin, kendisine karşı savaşan Anadolu kralı arasında bir Turki kralı İlşu-Nail’den bahseder. Bazı Sümer ve Babil tabletlerinde de Turukku olarak karşılaşılan bu isimler, birçok tarihçiye göre, Türk adının farklı söylenişlerinden ibarettir. Bu görüşler dikkate alındığında, Anadolu’daki Türk varlığının çok eskilere dayandığı anlaşılmaktadır.⁴¹³ Bu yazıttan yola çıkıldığında Kürt kelimesinin Türklerin içinde ve onlara bağlı olarak yaşamış bir Türk boyu adından bahsedilmektedir.⁴¹⁴ Kürtlerin de anayurdu Orta Asya’dır ve Kürtler öz köken itibariyle Türktürler.⁴¹⁵ Bir defa “*Kürtlerin kökenlerini belirleyen bir millet ve soy yoktur. Tamamıyla Türk kültür ve boylarının taşıyıcılarıdır. Kürtçe denen bir dil de mevcut değildir, sadece bir lehçedir.*” Yukarıda Kürtlerin kökeniyle ilgili iddia edilen Sümerler, Kimmerler, İskitler, Guttiler ve Hurriler’in aslında bölgeye ilk gelen Türkler olduğunu söyleyen Fahrettin Kırzioğlu, günümüzde Kürdistan olarak ileri sürülen coğrafyanın, Proto-Türkler tarafından bu bölgelerde yerleşim alanları kurduğu sonucuna varmaktadır.⁴¹⁶

Ermeniler gibi Bizanslılar da, Dicle Kürtleri ile Selçukların aynı soydan geldiğini ve Partların (Arsaklı) torunları olduklarını öne sürmüşlerdir. 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi’nde Selçuklu Sultanı Alp Arslan ile savaşan Rum-Kayseri Romanos Diyogenos’un Başvekili Mikael Psellos’un “*Chronographie*” adlı kitabında, Selçuklu

⁴⁰⁸ O. N. Tuna, *Sümer Ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi İle Türk Dilinin Yaşı Meselesi*, s.48-60; A.T. Önder, *Türkiye’nin Etnik Yapısı*, s.62.

⁴⁰⁹ İsmail Mızı Ulu, *Merkezi Gafgaz’ın Etnik Tarihinin Köklerine Doğru*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.19.

⁴¹⁰ A.M. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.51; A.T. Önder, *Türkiye’nin Etnik Yapısı*, s.63.

⁴¹¹ http://arkeoloji.cukurova.edu.tr/Etkinlikler/H_Hauptmann/H_Hauptmann.asp. (Erişim Tarihi: 12.7.2017).

⁴¹² Haluk Tarcan, *Ön-Türk Uygarlığı*, Töre Yayınevi, İstanbul, 2004, s.228.

⁴¹³ A. M. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.47; E. Memiş, *Eskiçağ Türkiye Tarihi*, s.18.

⁴¹⁴ M.F. Kırzioğlu, *Her Yönüyle Türk Olan Kürtler*, s.12; A.T. Önder, *Türkiye’nin Etnik Yapısı*, s.158.

⁴¹⁵ A.T. Önder, *Türkiye’nin Etnik Yapısı*, s.133.

⁴¹⁶ Orhan Türkdoğan, *Doğu ve Güneydoğu-Kabile-Aşiret Yapısı*, IQ Yayınları, İstanbul, 2005, s.442; M.F. Kırzioğlu, *Her Yönüyle Türk Olan Kürtler*, s.12.

Ordusu'nun dört katı büyüklüğündeki Bizans Ordusu'nu yenmesinin sebeplerini anlatırken, Sultan Alp Arslan'a hem "Parthe" soyundan hem de birkaç yerde "Kurton Vasilevs" (Kürt Padişahı) diye hitap ettiği anlaşılmaktadır. 1071'de Büyük Selçuklular ile Malazgirt'te savaşıyan Bizans Komutanı, aynı zamanda Başvekili Psellos'a göre; Kürtler'in Selçuklular boyundan geldiğini ileri sürülmektedir.⁴¹⁷

Kürtlerin Oğuz Han'dan geldiği inancı sonraki kaynaklarda da görülmektedir. Kürt tarihinin ilk yazarı Bitlis Hakimi Şeref Han, 1597'de kaleme alıp ve Sultan III. Mehmet'e ithaf ettiği Şerefname adlı Farsça eserinde Kürtlerin soyunun Oğuz'a dayandığını, Oğuz Han'ı Kürtlerin ileri gelenlerinden Büğdüz Aman' ı, Hz. Peygambere elçi olarak gönderdiğinden bahsetmektedir. Aynı vakıa Kitab-ı Dede Korkut, Topkapı Sarayı Oğuznamesi, Bahrü'l-Ensab, Düstur-name-i Enveri ve Ozan-Kop Oğuznameleri'nde görülmektedir.⁴¹⁸

Diğer yandan Kürtler ile ilgili Macar kaynaklarında bilgiler bulunmaktadır. Buna göre Macarları oluşturan iki ana unsur vardır, bunların birincisi Macarlar ve ikincisi ise Türk boylarıdır. Türk soylarından bir tanesi de Koytry /Kürtü, Kürt/dür. Gyula Nemeth'in "Yurt Kuran Macarlar' ın Tarihi" adlı eserinde; Macaristan bölgesinde yaşayan Kürtlerle, Göktürlere bağlı Kürt topluluklarının ortak tarihine vurgu yapmaktadır. Sadece Macaristan'da Kürt adında Türk toplulukları değil, aynı zamanda Afganistan, İran, Horasan ve Türkistan'da da Kürt olan birçok köy, yayla, kışlak ve konak vardır. Bu yerleşim yerlerinin insanları Türkçe konuşmaktadır. Bu bölgelerde hâla Kürt adının coğrafyada yer alması, Kürtlerin Türk kavmi olduğunu ve Türkistan temelli olduğunu açıklamaktadır.⁴¹⁹ Bununla beraber İran'da bulunan ve elli beş boydan oluşan, yaşadıkları zorlu coğrafyaya rağmen asimilasyon politikalarından ciddi anlamda etkilenmeyen Kaşgay Türklerinin içindeki bir boyun adı da "Ali Kürdlü" dür. Buna ilave olarak, Constantinus Porfirogenatos 950'de kaleme aldığı "İmparatorluk İdaresi" adlı kitabında, 830'larda Karadeniz'in Kuzeybatısında misyonerlerin raporlarına dayanarak "Kürt" isimli bir Türk boyundan bahseder. Bu Türk Boyu Macaristan'ın kurulmasında etkili olan boylardan biri olarak kaydedilmiştir.⁴²⁰

⁴¹⁷ M. F. Kırzioğlu, **Her Yönüyle Türk Olan Kürtler**, s.61-62.

⁴¹⁸ Mustafa Öztürk, **16. yüzyılda Kilis Urfa Adıyaman ve Çevresinde Cemaatler Oymaklar**, Türk Ocakları Merkez İdare Heyeti Yayını, Elazığ, 2004, s.5.

⁴¹⁹ M. F. Kırzioğlu, **Dağıstan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler**, s.8; A. Süslü, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, s.1.

⁴²⁰ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003, s.176; M. Rışvanoğlu, **Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm**, s.28.

Yine İslam Kaynaklarına dayanarak Kürtlerin Sakalar soyundan geldiği, yaşam alanları olarak Kafkasların kuzeyinde Dağıstan'da yaşayıp, 800'lerden sonra Yedi Macar Boyu ile birlikte Tuna bölgesine göç ettikleri ve ana dillerinin Türkçe "*Kürt*" boyuyla aynı olduğu ifade edilmektedir.⁴²¹

Dahiliye Vekaleti'nin 1933'de çıkardığı, "*Köylerimiz*" isimli kitapta, çoğu Akdeniz, Batı Anadolu, Marmara ve İç Anadolu'da olmak üzere "*Kürt*" ismi taşıyan pek çok köy adı bulunmaktadır. Bu köyler etnografik ve demografik olarak incelendiğinde; halkı Türk'tür ve Türkmen'dir. Türkçe konuştuğu ortaya çıkmaktadır. Türk kavminin, Kürt ulus, uruk ve boylarına mensup, oymakların yerleşmesiyle kurulan bu köyler, çevrenin içtimai ve tarihi şartlarında tesiriyle olacak ki kimliklerini kaybetmemişler, Türkçelerini unutmamışlardır. Fakat Doğu illerindeki Kürt oymakları eski Türkçe' nin yanına Farsça'nın bozulmuş şeklini ve bir kısım Arapça kelimeyi ekleyerek karma bir dil meydana getirmişlerdir. Kullandığı lehçe, boydan boya, oymaktan oymağa fark etmektedir. Zazalar ile Kırmançlar birbirlerinin konuştuğunu anlamamaktadırlar. Lehçelerinin ortak olan yanları, Türkçe kelimelerdir ve az sayıda Farsça kelimelerdir.⁴²²

Kürt olarak tabir edilen topluluklar, aşiretler, çeşitli Türk Uruk ve Boyları'nın bir araya gelmesinden meydana gelmişlerdir.⁴²³ Yeryüzünde pek çok Türk Urukları vardır. Bu uruklar çoğalıp yayılarak değişik adlarla Türk il ve uruklarını meydana getirmişlerdir. Kürt de bu uruklardan birisidir.⁴²⁴ Türkiye'de "*Kürt*" adı altında yüz on dokuz köy vardır. Bunlardan on dörtü sade "*Kürt*", yirmi dokuzu "*Kürtler*" adındadır. Geri kalan seksen altı köy, "*Kürt oğlu*", "*Kürt beyler*", "*Kürt damı*", "*Kürt-Akpınar*" gibi birleşik isimlerdir. Bu yüz on dokuz köy Amasya, Balıkesir, Kastamonu, Kocaeli ve Sivas gibi çeşitli illerdedir. Bu illerin çoğunun batı, güney-batı ve Orta Anadolu'da bulunması tesadüf değildir. Türkiye'nin diğer bölgelerinde Kürt isminde köylerin bulunmasına karşılık, Doğu Anadolu'nun ancak sekiz ilinde Kürt isimli birer ikişer köy bulunmaktadır.⁴²⁵

⁴²¹ M.F. KIRZIOĞLU, *Her Yönüyle Türk Olan Kürtler*, s.29; M. F.KIRZIOĞLU, *Dağıstan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler*, s.9.

⁴²² A. Taneri, *Türkistanlı Bir Türk Boyu Kürtler...*, s.17; M. F. Kırzioğlu, *Dağıstan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler*, s.8; İ. Parmaksızoğlu, *Kürttürkleri ve Türkmenler*, s.10.

⁴²³ Mehmet Eröz, *Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma*, Baylan Matbaası, Ankara, 1973, s.60.

⁴²⁴ Şükrü Seferoğlu, Kaya Türközü, Halil Kemal, *Türklerin Kürt Boyu*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1982, s.5.

⁴²⁵ N. Sevgen, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Türk Beylikleri...*, s.12.

Osmanlı Tahrir Defterleri ve Şer'iyye Sicilleri' nde birçok göçebe ve yarı göçebe Türkmen aşiretinin bu kayıtlara (Ekrad) Kürtler adıyla geçtiği görülmektedir. ⁴²⁶Kendilerine zeamet verilen "Ekrad" ümerasının adları tamamıyla Orta Asya kökenli eski Türk adlarıdır. ⁴²⁷

İnsanların gövde ve dış görünüşteki yapılarını ve bilhassa kafataslarını inceleyerek soylarıyla kökeni araştırıp ortaya çıkararak antropoloji, ırkların kökeni konusunda bilimsel veriler ortaya koymaktadır. Turani ırkıdan gelen bütün Türk Uruklarının antropolojik tetkiklerinde, kafataslarının %85 olarak yuvarlak başlı (Brakisefal) olarak tespit edilmiştir. Kürtler'in de kafa yapıları %85 olarak yuvarlak başlıdır. Halbuki Aryani (Hint - Avrupa) ve Sami ırkına mensup olanlar, uzun başlı (Dolikosefal)'dırlar. Ancak ikisinin arası bir baş yapısı, orta başlı (Mezosefal) ve uzun başlı (Dolisefal) tipteki Kürtler'in sayısı % 15 kadar olup, bu nispet, Batı-Türkistan ve Türkiye'deki Türkmenler ve Yörüklerde de görülmektedir. Kürtçülüğün referansı olarak gösterilen Rus Vladimir Minorsky'nin 1927'de İslam Ansiklopedisi'nde yazdığı "Kürtler" makalesinde Kürtlerin Türkmen tipinde olduğuna işaret etmiştir. ⁴²⁸ Üstelik Vladimir Minorsky'in, Kuzeydeki Kürtler mükemmel bir şekilde Türkmenlere benzemektedirler ve Küçük Asya'daki Türklerle olan ırki benzerlikleri ise daha da çarpıcıdır, ifadesi ise dikkat çekicidir. ⁴²⁹

Öte taraftan Ziya Gökalp'in Türkler ve Kürtler arasında tespit ettiği benzerlikleri; ⁴³⁰ "...Bu karşılıklı temsil hadiselerinde, tebeddül eden yalnız insan değildir. Mezheple beraber adetlerin ve ahlakın, yani milli harsın da değişmekte olduğu görülüyor. Türkler Kürtleşirken Şafii mezhebine geçiyorlar. Kürtler de Türkleşirken Hanefi mezhebine intisap ediyorlar. Beraber yaşayan Türklerle Arapların yahut Kürtlerle Arapların birbirini temsil etmemesi, köylü Türklerin kırlarda Kürtleşmeye ve Kürtlerinde şehirlerde Türkleşmeye olan bu temayülü'ne suretle izah edilebilir? Bu iki kavim, fizyonomi cihetiyle, sima itibarıyla birbirinin hemen hemen aynısıdır... Türklerle Kürtler birbirlerini sevdikleri ve birbirlerine benzedikleri için kolayca yekdiğerini temsil etmektedirler. Türkler şehir

⁴²⁶ Güneydoğu Anadolu'nun Tarihi Kültürel Ekonomik Jeo-Politik ve Sosyal Durumu, Türk Ocakları Yayınları, Ankara, 1992, s. 137.

⁴²⁷ Bayram Kodaman, Sultan II. Abdülhamit Devri Doğu Anadolu Politikası, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s.8.

⁴²⁸ V. Minorsky, Kürtler, s.37.

⁴²⁹ Mehmet Şükrü Sekban, Kürt Meselesi, Kon Yayınları, Ankara, 1979, s.101; M.F. Kırzioğlu, Kürtlerin Türklüğü, s.99; T. Erer, Kürtçülük Meselesi, s.12.

⁴³⁰ Bu düşünceye göre; Osmanlı döneminde halk arasındaki temel birleştirici unsur din olmuştur. Ümmet anlayışından millet anlayışına geçilen bu ilk dönemde ise tam anlamıyla bir tarih bilinci ve köken kaygısı yaşanmadığı görülmektedir. Ulusal uyanıştaki gecikme ve kurtuluşun gecikmesine muhtemelen bu nedene dayanmaktadır. (Z. Gökalp, Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler, s.95-96; M. F. Kırzioğlu, Dağıstan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler, s.13.)

medeniyetine daha istidatlı olduklarından şehirler Türklük merkezi halini almakla beraber, oralara gelen Kürtleri de Türkleştirmektedir. Köylerde ve çadırlarda yaşayan Türkmenler ise, sahra medeniyetinde daha kuvvetli bulunan Kürtlüğe temessül etmektedirler ”⁴³¹ şeklinde açıklamaktadır.

1918’de İstanbul’da kurulan Kürt Teali Cemiyeti’nin bir üyesi olan Dr. Şükrü Sekban’ın yaptığı çalışma günümüz Kürtçü muhitinin işine gelmediği için “muteber” değildir. Oysa bir dizi araştırmanın ardından 1933’de Paris’te Fransızca olarak kaleme aldığı “Kürt Meselesi” adlı çalışmasında nihai olarak, Kürtlerle Türklerin aynı ırka mensup oldukları sonucuna varmıştır.⁴³² Ayrıca Asker, Diplomat ve Asuri tarihi uzmanı olan Sir Henry Greswicke Rawlinson, Asuri kaynakları ve Konsolosluk raporlarına dayanarak, Kürtlerin Turani kökenden geldikleri tezini ileri sürmüştür.⁴³³

Binlerce yıldır bu coğrafyada yaşamış Türk topluluklarını yok saymanın mümkün olmayacağını belirten İsmail Aka; “Selçuklu Sonrası Ortadoğu’da Türk Varlığı” adlı eserinde; “Bazılarının Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yaşayan herkesi, sanki tarih boyunca hep Kürtçe konuşan kimseler gibi gösterdiğini, bütün şarkın beş bin yıldan beri güya Kürdistan gibi gösterilmeye çalışıldığını ileri sürmektedir. Oysa İsmail Aka’ya göre; tarih boyunca Kürtçe konuşulduğuna ve konuşan kavime dair en küçük bir belge yoktur. Ne tablet, ne bir mezar taşı, ne de başka kayıt yer almaktadır. Kaldı ki, içinde Kürt kelimesi geçen tek belge yoktur. Bugün Doğu ve Güneydoğu’da yaşayan ve büyük çoğunluğu Türkçe’den başka dil bilmeyen milyonlarca insanı sırf Şarklı diye bir kalemde Arı ırk içinde göstermek mümkün değildir.⁴³⁴ Kürtleşen Türkler konusunda tespitlerde bulunan İsmail Aka, görüşlerini şöyle sürdürmektedir:

“XI. asırdan itibaren gelip buralara yerleşen Karekeçililer’in Artukoğulları’nın, Dulkadiroğulları’nın, Akkoyunluların, Karakoyunluların, Danişmentoğulları’nın, daha nice Türkmen Oğuz boylarının ve beylerinin torunları nasıl başka bir millet gibi gösterilebilir? Acı da olsa itiraf edelim ki. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’ da kültür emperyalizmi, Malazgirt Zaferimize rağmen devam etmiştir. Bu bölgelerimizde yaşayan Türkmen ve Oğuz boyları, kültür merkezlerimizle kolay kolay bağlantı kuramadıkları için, zaman içinde öz kültürlerine yabancılaşmışlardır.”⁴³⁵

⁴³¹ Z. Gökalp, **Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler**, s.95-96; M. F. Kırzioğlu, **Dağistan, Aras, Dicle, Altay ve Türkistan Türk Boylarından Kürtler**, s.13.

⁴³² A. Özgürel, **Ayrılıkçı Hareketler**, s.50; S. M. Koças, **Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, s.42-46; O. Türkdogan, **Etnik Sosyoloji**, s.145; M. Ş. Sekban, **Kürt Sorunu**, s.1.

⁴³³ B. N. Şimşir, **Kürtçülük 1787-1923**, s.524-531.

⁴³⁴ İsmail Aka, “Selçuklu Sonrası Ortadoğu’da Türk Varlığı”, **Türkler**, XV, Ankara, (2002), s.861-867.

⁴³⁵ İ. Aka, “Selçuklu Sonrası Ortadoğu’da Türk Varlığı”, s.861-867.

Yine Kürtleşen Türkler konusunda başka bir örnek gösteren Ahmet Arşavi, “*Doğu Anadolu Gerçeği*” adlı eserinde yaşanmış bir olaya yer vererek şöyle anlatmaktadır: “*Aslında Türk olup da lisanını değiştiren bu muazzam kütleye kötü bir şey atfetmek günah ve vebaldir. Bendeniz, Şemdinan (Şemdinli) Kaymakamı iken Gerdi aşireti reisi Oğuz Bey’e sordum: Bu ad Türk adıdır, sana nereden gelmiş? Cevaben dedi ki: Bendeniz yirminci Oğuz’um. Bizdeki anane; baba, kendi evladına kendi adını verir. Böyle müteselsilen devam eder. Evet bu harikulade tespit, orada insanların nasıl kimlik değiştirdiğinin en bariz örneği. Bu bölgelerde Kürtçe konuşulduğuna dair en küçük bir tablet ya da mezar taşı, ne de başka bit kayıt gösterilmemektedir.*”⁴³⁶

Bütün bu görüşlere bakıldığında; Kürtlerin, yüzyıllar boyunca meydana gelen göçler sonucunda ve yaşadıkları yerler dolayısıyla diğer ırklarla etkileşim içerisinde oldukları aşikardır. Bundan dolayı Kürtlerin homojen yapıda kaldıkları söylenemez. Kürtlerin kökeniyle ilgili görüşlere bakıldığında bazılarının siyasi perspektiften üretildiği görülebilir. Bu sebeple Kürtleşen Türk olgusunun çok iyi incelenip, bilimsel yöntemlerle değerlendirilmeye ihtiyacı olduğu açıktır. Dolayısıyla Doğu ve Güneydoğu’da Kürtleşen Türkler olgusu tarafsız ve bu alanda uzmanlar tarafından oluşturulacak komisyonlarca çalışmalar yapıp, bu çalışmaların sonucunu kamuoyuyla paylaşılması hayati derecede önemlidir.

3- Kürtlerin Dili

Ortadoğu’nun değişik yörelerine dağılmış olan Kürtler, birbirleriyle anlaşmak için Kürtçe diye tanımlanan dili konuşurlar. Şerefname’den başlamak üzere günümüze kadar bilim adamları, Kürtçeyi sınıflandırmada, bir birlikteliğe ulaşamamışlardır.⁴³⁷ Kürtçe’nin günümüzde iki ana gruba ayrılmış olduğu iddia edilmektedir:

- 1- Kürtçe’nin Kuzey-Batı Grubu: Bu grup daha çok Türkiye Kürtlerinin ve İran’ın Batı Azerbaycan bölgesinde yaşayan Kürtlerin konuştuğu “*Kırmancı*” diyalektiğidir. Türkiye’de Mardin, Siirt, Şırnak, Batman, Hakkari, Van, Muş ve Erzurum bölgelerindeki Kürtler bu diyalektiği kullanmaktadır. Ayrıca Urumiye gölünün kuzeyinde ve batısında İran Aşiretlerinde, Horasan’da; Irak’ta

⁴³⁶ S. Ahmet Arşavi, **Doğu Anadolu Gerçeği**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara,1988, s.45-46.

⁴³⁷ Süleyman Özcan Hekimoğlu, **Kürt Tarihi: Aşiretler ve İsyancılar**, Akis Yayınları, İstanbul, 2009, s.8-20; Ali Rıza Şeyh Attar, **Kürtler: Bölgesel ve Bölge Dışı Güçler**, (Çev: Alptekin Dursunoğlu), Anka Yayınları, İstanbul, 2008, s.46.

Bahdinan, Sincar ve Musul'da; Suriye ve Rusya'da bu diyalektiğin konuşulduğudur.

2- Kürtçe'nin Güney-Doğu Grubu: Bu grup ise, Irak Kürtlerinin çoğunun ve İran'ın bazı bölgelerindeki Kürtlerin konuştuğu, "Sorani" diyalektidir. Sorani diyalektiğinin konuşulduğu yöreler Irak'ta Revanduz, Köysancak ve Süleymaniye; İran'da Senandaj, Mahabad ve Kirmanşah'tır.⁴³⁸

Dönemin SSCB bilim adamlarının bu tasnifine rağmen İran'ın Mahabad, Irak'ın Revanduz ve Süleymaniye bölgesi aşiretleri kendi diyalektlerine Kırmanci adını vermektedir. Kırmanci olarak adlandırdıkları bu diyalekt, Anadolu'daki Kırmanci ile anlaşılabilirliği yoktur.⁴³⁹ Büyük çeşitlilik gösteren Kırmanci diyalektiğinin, diğer diyalektlere göre daha çok konuşma ve yazma diline uygun olduğu iddiasından bahsedilmektedir.⁴⁴⁰ Kırmanci'nin daha çok konuşulması, Kürtlerin dört bir yana dağılmadan önce, yakın cemaatler halinde yaşamış olmaları gereken zamanlarda gelişmiş olduğunu akla getirmektedir. Kürtlerin kuzeybatı İran dillerinden birini konuştuğunu, bu dilin her şeyden önce Partların ve bir dereceye kadar Medlerin dili olduğu iddia edilmektedir. Sonuçta Medler ve Partların Kürt dilinin nitelik ve bileşiminin şekillenmesinde önemli bir rol oynadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.⁴⁴¹

Ayrılkçı Kürtlerin görüş ve düşüncelerine göre; Kürtçeyi Hint-Avrupa dil ailesinin İran kolunun kuzeybatı alt grubuna dâhil olduğu iddia edilmektedir. Çok farklı bir yaklaşımla birçok Kürtçe kelimenin İngilizce ile aynı kökenden geldiği ifade edilmiştir. Kürtlerin ana dilleri iki temel gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilki iki temel kol olan Bahdinani ile Sorani'den (Güney Kırmancı) oluşma Kırmanci grubu, diğeri ise yine iki temel kol olan Dımlı (Zaza) ile Gorani'den oluşan Pehlevani grubudur.⁴⁴² Bununla beraber Kürtçe yine birçok diyalektlere bölünmektedir. Örneğin; Kürtçe, Farsça'nın muhtemelen kuzeybatı grubudur. Çok eski Kürtçenin bilinmediği ifade edildiği halde, Kürtçeyi Farsça ile karşılaştırılmakta, ses, lügat ve morfolojik bakımından bütün Kürt ağızlarının Farsçadan farklı olduğu tespit edilmektedir.⁴⁴³ Başta Vladimir Minorsky olmak üzere diğer Kürdologların birleştirmek istedikleri cemaatlerin ortak bir dili olmadığı gibi, bu dillerin

⁴³⁸ S. Ö. Hekimoğlu, **Kürt Tarihi: Aşiretler ve İsyancılar**, s.8-20.

⁴³⁹ A. M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.121.

⁴⁴⁰ V. Minorsky, **Kürtler**, s.1088-1114.

⁴⁴¹ V. Minorsky, **Kürtler**, s.1088-1114.

⁴⁴² M. R. Izady, **Kürtler Bir El Kitabı**, s.299.

⁴⁴³ V. Minorsky, **Kürtler**, s.145.

kendilerine has, orijinal kelimeleri yoktur. Osmanlıca'yı andırmaktadır. Türkçe, Arapça ve Farsça ile komşu dillerden alınmış kelimelerden meydana gelmiş diller mevcuttur.⁴⁴⁴Bu durum, Kürtçe diye bir dil mevcut değildir ve bünyesinde birden fazla dil grubunun varlığı söz konusu olduğunu göstermektedir.⁴⁴⁵

Evliya Çelebi, bölgede yaptığı gezilerde Kürtçe'nin bir çok lehçe farklılıklarını barındırdığını tespit etmiştir. "...Bu tahrir olunan sevad- mu'azzam olmağile elsine-i muhtelifeleri vardır. Lisan-ı Zaza ve lisan-ı Lulu ve lisan-ı Celve-yi Hakkari ve lisan-ı Avniki ve Lisanı Mahmudi ve Şirvani ve Cizri ve Pisani ve Sincari ve Hariri ve Ardalani ve Surani ve Halti ve Cekvani ve İmadi ve Lisan-ı Rujiki vardır, amma lisan-ı kadim Arabi ve Farisi ve Deri'dir. Zira min Dakayıkı'l-Hakayikli-Kemaalpaşazade kuddise sirru-hu. 'Kale'n-Nebiy-yü...' buyurmuşlardır. Ammalisan- kürd budur kim tahrir olunur. ...birbirlerine elfazları ve lehçei mahsusaları mugayirdir, kim nicesi birbirlerinin kelimatların tercüman ile anlarlar"⁴⁴⁶ sözleriyle seyahatnamesinde, bölgede konuşulan ve aralarında tercümansız anlaşılamayan kırk ayrı Kürt ağzından bahsetmektedir.⁴⁴⁷

Şerefname'de, Kürt toplulukları konuştukları diyalektlere göre; dört ana gruba ayrılmıştır. Bunlar Kırmançi, Lur, Kalhur ve Gurani lehçeleridir.⁴⁴⁸ Kürtler arasında en çok konuşulan Kırmanci' dir. Kırmanci, Kuzey Kırmançisi (Bahdinani olarak da adlandırılır) ve Güney Kırmançisi (Sorani olarak da adlandırılır) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁴⁴⁹Kuzey Kırmançisi ya da Bahdinani Türkiye'de Mardin, Şırnak, Hakkari, Van, Muş, Erzurum ve İran'da Urumiye Gölü'nün Kuzeyinde ve batısındaki aşiretlerde, Suriye'de ve Irak'ın Musul ve Sincar gibi yerleşim yerlerinde konuşulmaktadır. Güney Kırmançisi ya da Sorani'nin konuşulduğu yerler ise Irak'ta Revanduz, Köysançak ve Süleymaniye; İran'da Senendaj, Mahabad ve Kirmanşah'tır.⁴⁵⁰ Soranice, Irak'ta devlet tarafından kullanılan ve okullarda öğretilen tek Kürt diyalektidir.⁴⁵¹Gorani, hem İran'da hem Irak'ta, Halepçe ve Mervandan, Dinavar, Hamedan, Kirmanşah, Hanekin ve Mandeli'ye dek uzanan bir bölgede hâkimdir. Gurani aynı zamanda Kerkük yakınlarındaki kalabalık Kakai Aşiretleri'nin de diyalektidir.⁴⁵² Lur, aynı adı taşıyan bölgenin dili olmakla beraber Kalhur, adını İranlı olan

⁴⁴⁴ M. Eröz, **Atatürk, Milliyetçilik, Doğu Anadolu**, s.197.

⁴⁴⁵ A. M. Çay, "*Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu...*", s.122.

⁴⁴⁶ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.170.

⁴⁴⁷ Ş. K. Seferoglu, H.K. Türközü, **Türklerin Kürt Boyu**, s.12.

⁴⁴⁸ A. M. Çay, "*Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu...*", s.121.

⁴⁴⁹ M. R. Izady, **Kürtler-Bir El Kitabı**, s.305.

⁴⁵⁰ A. M. Çay, "*Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu...*", s.122.

⁴⁵¹ Mc Dowall David, "*A Modern History of Kurds*", I.b,**Tauris**, (1997), s.13.

⁴⁵² M. R. Izady, **Kürtler-Bir El Kitabı**, s.308.

bir Kürt aşiretinden almıştır ve Kirmanşah bölgesinde daha yaygındır.⁴⁵³ Bu diyalektler dışında Kürtler arasında konuşulan bir başka diyalektik, özellikle Türkiye’de yaşayan Kürtler arasında yaygın olan Zazaca’dır. Kürtçe dil sınıflandırmasında konuyu lengüistik açıdan ele alanlar, Kürtçe, Zazaca ile Altay dilleri arasındaki dil benzerliklerini Türk Milletinin coğrafya değiştirmesine, değişik dinleri tercih etmesine ve farklı alfabeler kullanmasına bağlamışlardır. Bu açıklamanın makul bir yaklaşım tarzı olduğu ancak temel hareket noktasının Anadolu’nun temel tarihsel gelişimiyle ilişkili olması gerektiğidir.⁴⁵⁴

Kürtçe ile ilgili ilk bilgilere ünlü sosyolog Ziya Gökalp’in tamamlamadığı “*Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*” adlı eserde rastlamak mümkündür. Ziya Gökalp Kürtlerin dört kavimden oluştuğunu ve bu dört kavimin mensuplarının da birbirlerinin anlayamayacağı dört farklı lisanı konuştuğunu ifade etmektedir. Ünlü Sosyoloğun ortaya koyduğu dört lisan ise şöyledir: Kırmanç lisanı, Zaza lisanı (Guranca, Dünbüli), Soran lisanı (Baban, Kalhur), Lur lisanıdır. (Bahtiyari, Fili, Lek). Buna göre; söz konusu bu dört lisan birbirine tamamen yabancı olmayıp tamamı “*Kürdi-i Kadim*” adı verilen eski bir Kürtçe’nin devamı niteliğindedir.⁴⁵⁵

Orhan Türkdoğan ise genel anlamda Kürtçe olarak ifade edilen dil konusunda, Japon dil bilimci Goishi Kojima ile ilk Zaza Akademisyenleri olarak nitelenen Ahmet Buran ve Osman Özer’in görüşlerini ele almaktadır. Buna göre; Kürtçe’de dört dil grubunun olduğu ileri sürülmektedir. Bunlar Kırmanci, Zazaca, Sorani ve Garayani’dir. Kırmanci ve Zazaca arasında hiçbir benzerlik bulunmamakta, ayrıca sözcükler ve fiil çekimleri çok farklı olduğundan bu ikisinin ayrı birer dil olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca Türkçe ve Zazaca arasındaki benzerliklerin daha fazla olduğudur.⁴⁵⁶ Bu farka yönelik olarak, Paris Kürdoloji Enstitüsü yayın organı olan “*Havy dergisinde*”;⁴⁵⁷ Zazaca bilenleri bile Zazacayı anlamadıklarını, Kırmanci ile eğitimin mümkün olmadığı, eğitim dili Kırmanci olması durumunda önce Türkçe’nin öğrenilmesi gerektiği, buna ilaveten bu iki dilin sözcük sayısının sınırlı olduğu ve yazılımı biçiminin olmadığı bundan dolayı bu iki dilin eğitim dili olmayacağı ifade edilmektedir.”⁴⁵⁸ İstanbul’da 1908’de kurulan Kürt Terakki ve Teavün

⁴⁵³ Nikitin Basil, **Kürtler; Sosyolojik ve Tarihi İnceleme**, (Çev: Hüseyin Demirhan ve Cemal Süreyya), Deng Yayınları, İstanbul, 1994, s.307.

⁴⁵⁴ O. Türkdoğan, **Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı**, s.229-231.

⁴⁵⁵ Ziya Gökalp, **Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler**, (Haz: Şevket Beysanoğlu), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1992, s.95-96.

⁴⁵⁶ Orhan Türkdoğan, **Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı**, IQ Yayınları, İstanbul, 2005, s.22; O. Türkdoğan, **Etnik Sosyoloji**, s.178.

⁴⁵⁷ O. Türkdoğan, **Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı**, s.228; O. Türkdoğan, **Etnik Sosyoloji**, s.278.

⁴⁵⁸ O. Türkdoğan, **Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı**, s.228-229; O. Türkdoğan, **Etnik Sosyoloji**, s.278.

Cemiyeti ve 1918'de kurulan Kürdistan Teali Cemiyeti ile Lübnan'da teşkil edilen 1927'de kurulan Hoybun Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer alan Mehmet Şükrü Sekban; açıkça Kürtçe konuşulan Süleymaniye ve diğer bazı kentlerde, Kürtçe eğitim yapılmasına rağmen hiçbir olumlu neticenin alınmadığını, çünkü Kürtçenin en temel ihtiyaçlara bile kafi gelmeyen bir dil olduğunu ve bununla kültürde ilerleme sağlanamayacağını belirtmiştir.⁴⁵⁹

Kürtlerin ortak bir kökenden geldiği söylenemediği gibi ortak bir Kürt dilinin varlığından da söz etmek mümkün değildir. Bu yüzden Kürtçe diye gelişmiş bir dil ve bu dilden türetilmiş bir edebiyatın varlığı da söz konusu değildir. Petersburg akademisi tarafından yayımlanan Kürtçe-Rusça-Almanca lügatta sekiz bin üç yüz yedi kelime vardır. Bu kelimeler sayısal olarak şöyle sıralanmaktadır; Pehlevi üç yüz yetmiş, Türk (eski Türkmen) üç bin seksen, Arap (yeni dil) iki yüz, Farsî bin otuz, Ermeni iki yüz yirmi, Çerkez (eski) altmış, Gürcü (eski dil) yirmi ve Kürt (asıl) üç yüz kelimedir. Kürtçe diye ifade edilen kelime dağarcığı ise sadece üç yüz kadardır. Üç yüz kelimeyle de bağımsız bir dilin varlığından bahsetmek mümkün değildir.⁴⁶⁰ Yine dil konusunda yapılan çalışmalarda; Kırmancı ve Zazaca' da %50'nin üzerinde Türkçe kelime bulunduğunu, geri kalanların ise Farsça, Arapça, Grekçe, Ermenice ve diğer bazı Hint Avrupa dillerinden olduğudur.⁴⁶¹ Bu dillerin karışımından ibaret Kürtçenin bağımsız bir dil olamayacağı bir gerçektir. Bu nedenle Kürtçe bir dil değil, lehçe olduğudur.⁴⁶²

Dr. Fritz "*Kürtlerin Tarihi*" isimli kitabında, Kürtçe' de üç yüz kelimenin yüz yedisinin dağ yaşamını anlatmak için kullanıldığı belirtilerek Kürtçe'nin bir cümle yapısının oluşmadığı ileri sürülmüştür. Kürtlerin bir devlet ve ortak bir edebiyat dili kuramamış olması yüz yıllardır dağınık halde bulunmaları, çeşitli bölgelerin ve ülkelerin halklarıyla sürekli olarak karışmalarıdır.⁴⁶³ Bunun yanında Kürtçe'nin dil kurallarının olmadığı bunun Farsça dil kuralları olduğu ve Kürt edebiyatı diye bir şeyin söz konusu olmadığı eserlerin Osmanlı, İran ve Arap edebiyatının etkisinde kalmış bazı Kürt mollalarının eserleri olduğu öne sürülmüştür.⁴⁶⁴ Molla Ahmet 1407- 1494 arasında bir divan ve mevlit yazmıştır. Hakkarili Ahmet Hani, Mem u Zin ve Arapça-Kürtçe manzum olan Navbar yazmıştır. Beyazıtlı İsmail, Kırmancı-Arapça-Farsça sözlük yazmıştır. Görüldüğü üzere Kürtlerin kültürlerini yansıtan bir edebiyat oluşmamıştır. Ortaya çıkan eserler genelde başka bir dilden

⁴⁵⁹ A. Özgürel, *Ayrılkçı Hareketler*, s.104.

⁴⁶⁰ A.T. Önder, *Türkiye'nin Etnik Yapısı*, s.140-141; T. Erer, *Kürtçülük Meselesi*, s.17.

⁴⁶¹ İsmet Giritli, *Kürt Türklerinin Gerçeği*, Yeni Forum Yayınları, İstanbul, 1989, s.7.

⁴⁶² Orhan Türkdoğan, *Güneydoğu Kimliği Aşiret Kültür İnsan*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, s.425.

⁴⁶³ A.M. Mentешaşvil, *Dünden Bugüne Kürtler*, (Çev: Ayşe Hacıhasanoğlu), Evrensel Basım, İstanbul, 2004, s.82.

⁴⁶⁴ Dr. Fritz, *Kürtlerin Tarihi*, (Çev: Sinan Şanlıer), Hasat Yayınları, İstanbul, 1992, s.15; T. Erer, *Kürtçülük Meselesi*, s.17.

tercüme edilmiş ya da Kürtçe yerine Arapça ve Farsça yazılmıştır ki bu da onların kendi kültürünü yansıtan eserler olmamıştır.⁴⁶⁵

Martin Van Bruinessen'in belirtmiş olduğu üzere; Kırmanci konuşanlar arasındaki aşiret ilişkileri, Sorani konuşulan bölgelere nazaran çok daha belirgindir. Buna karşılık, Irak'ta Soranice'nin konuşulduğu yerler ekonomik ve kültürel açıdan Kırmanci konuşulan dağlık bölgelerden daha gelişmiş durumdadır. Her iki bölge halkı da birbirine karşı ön yargılar beslemeye eğilimli olmakla beraber "Sorani", "Kırmanci" yi ilkel ve din meselelerinde fanatik bulmakta, ancak savaş yeteneğini kabul etmektedir. "Kırmanci" ise 'Sorani' yi insanlıktan yoksun, güvenilmez ve kültürel olarak kibirli bulmaktadır.⁴⁶⁶ Celal Talabani'nin KYB'si (Kürdistan Yurtseverler Birliği) hemen hemen tüm Sorani konuşulan bölgeleri kontrol etmektedir., Mesud Barzani liderliğindeki KDP (Kürdistan Demokrat Partisi) ise Bahdinan'ı kontrol etmektedir.⁴⁶⁷ Ayrıca Kürtçe'deki diyalektik farklılıklar aynı zamanda Kürtlerin yaşadığı farklı bölgeleri de ifade etmektedir. Irak'ta, Kürtlerin yaşadıkları bölgeler konuşulan diyalektiğe göre Bahdinan, Kırmanci konuşulan yerler ve Soran yani (Soranice'nin konuşulduğu yerler) olmak üzere ayrılmıştır. Lehçedeki bu farklılık bu iki bölgede yaşayan aşiretler arasındaki ilişkilerde ve Kürtler arasındaki siyasal çatışmalarda da etkili olmuştur. Bunun bir benzerini Dersim bölgesinde (Tunceli, Harput, Elazığ) konuşulan Zazaca, diğer Zazaca konuşulan yerlere göre daha belirgin olarak Türkçenin etkisi altında kalmıştır.⁴⁶⁸

Doğu Anadolu'nun kültür bakımından Türk kültür bütünlüğü içinde belli bir yeri vardır. Bazı bölgelerde, serpinti halinde bulunan ve farklı gibi görünen çeşitli ağızların varlığı, bölge kültürü üzerinde tarihi şartlar sebebiyle Fars ve Arap kültürü tesirinin biraz fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte Farsça ve Arapça kökenli çok az bir söz hazinesine dayanan günlük konuşmalar, kültür sözleri bakımından büyük bir çoğunlukla, Türkçe'ye dayanır.⁴⁶⁹

Ayrılkçı Kürtçülük adına yapılan yanlışlara ve söylemlere karşı görüşlerini açıklayan Alev Alatlı "Ben Bir Kürt Aydın Olsam" adlı makalesinde; Kimlikle ilgili araştırma içerisine girilmesi gerektiğini, Batılı dilbilimcilerin Kürtçe'nin İndo-Avrupa dil

⁴⁶⁵ V. Minorsky, **Kürtler**, s.86.

⁴⁶⁶ Martin Van Bruinessen, **Kürdistan Üzerine Yazılar**, (Çev: Bülent Peker), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.300.

⁴⁶⁷ B.M. Van, **Kürdistan Üzerine Yazılar**, s.302.

⁴⁶⁸ H. Arfa, **Kürtlerin Kısa Bir Tarihi**, s.33.; İ. Giritli, **Kürt Türklerinin Gerçeği**, s.7.

⁴⁶⁹ M. Özdağ, **Millet Birliğimiz Vatan Bütünlüğümüz Soydaş Topumlardan Kürtler**, s.78.

sınıfına koymasının ideolojik bir varsayımdan ibaret olduğunu, bu ideolojik oluşumların arkasında emperyalizmin bulunduğunu dile getirmiştir.⁴⁷⁰

a) Ayrılkçı Kürtlerin Dil Sorunu

Kürtlerin hak ve özgürlüklerinin savunucusu ve bağımsız birleşik Kürdistan devleti kurma iddiasıyla ortaya çıkan PKK'nın lider kadrolarının, büyük çoğunluğu başta Kürt dili, kültürü, edebiyatı, folkloru ve sanatına yabancı kalmıştır. Hatta çoğu en basit meramını bile Kürtçe anlatamamaktadır. Üstelik PKK, kuruluşundan günümüze kadar eğitim ve yazışma dili olarak Türkçeyi kullanmaya devam etmektedir. PKK çizgisindeki siyasi parti milletvekillerinin bir kısmının Kürtçeyi bilmemesine rağmen, Kürtçenin eğitim dili olma konusundaki ısrarları son bulmuş değildir.⁴⁷¹

Stockholm Kürt Konferansını 15-17 Mart 1991'de düzenleyen Ayrılkçı Kürtler, PKK'nın bütün yayın organlarının birinci dilinin Türkçe, sadece yazı dili değil, konuşma dilinin bile Türkçe olduğunu, Kürtçeye pek ilgi gösterilmediğini, ancak Irak ve İran Kürtlerinin Arapça ve Farsça ile değil kendi Kürtçe lehçeleriyle konuştuklarını ve yazdıklarını belirtmektedir.⁴⁷² Bu arada konferanstaki konuşmalar Türkçe, Arapça, Farsça ve İngilizce'ye çevrilmiştir. Türkiye'den konferansa katılanlar çoğunluktadır ve katılanlar ekseriyetle Türkçe'den çeviriyi takip etmişler, Irak, İran ve Suriye'den katılanlar ise kendi dillerinde çeviriyi dinlemişlerdir.⁴⁷³

Avrupa'daki Kürtçe yayıncılık alanında da aynı durum yaşanmaktadır. Ayrılkçı Kürtlere göre; Avrupa'da beş yüz bin Kürt yaşamaktadır. Abartma payını düşüp bu üç yüz bine indirildiğinde dahi, azımsanmayacak bir rakam çıkmaktadır. Avrupa'da Kürtçe dil yasağı bir yana, özel bir teşvikten bile söz etmek mümkündür. Bu teşviklere rağmen Kürt yazarlarından Mahmut Baksi, Kürt dilindeki eserlerin 1500-2000'lik tek baskıyı ancak yapabildiğini anlatması, Ayrılkçı Kürtlerin ne kadar derin bir çıkmazda olduklarını göstermektedir. Türkiye Kürtleri sadece siyasi çalışmalarını değil, edebi eserlerini de Türkçeyele gerçekleştirmeye devam etmektedir.⁴⁷⁴ Dahası Berlin'de AB Yasaları ve Almanya Anayasası çerçevesinde Kürt öğrencilerin kullanabileceği hakları uygulamaya geçirmeye çalışan PKK uzantılı "*Kürdistan Veliler Birliği*" isimli dernek Berlin'de yaşayan Kürtlerin

⁴⁷⁰ Alev Alatlı, "*Ben Bir Kürt Aydını Olsam I, II*" 23.11.2017, <http://www.alevalatli.com.tr/makale.asp?detay> (Erişim Tarihi: 21.7.2017)

⁴⁷¹ A. Tan, *Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik*, s.369.

⁴⁷² R. Ballı, *Kürt Dosyası*, s.18-19.

⁴⁷³ R. Ballı, *Kürt Dosyası*, s.18-19.

⁴⁷⁴ R. Ballı, *Kürt Dosyası*, s.18-19.

ana dillerini öğrenme hakları kapsamında, on öğrencinin bir araya gelmesi şartıyla, Almanca yanında Kürt diliyle eğitim vermeyi yasal hak tanınmasına ve Berlin'de elli bin Kürt nüfus olmasına rağmen anadille eğitim için başvuran olmamıştır. Bu durumda Ayrılcı Kürtler Kürt dili ve kültürü için hiçbir şey yapmamaktadır. Zira Ayrılcı Kürtler silahlara milyarlar dökerken, ayrılcı siyasi mücadeleyi sokaklara taşıırken, dünyanın değişik yerlerinde “*Abdullah Öcalan'a Özgürlük*” diye bağırırken, bugün bile akademik Kürtçe eğitim veren bir üniversite kurmaya yeltenmemişlerdir. Üstelik her konuda siyasi desteğini esirgemeyen AB'nin çok imtiyazlı olanaklar tanınmasına rağmen teveccüh göstermemişlerdir.⁴⁷⁵

Ayrılcı Kürtçülük yayınlarıyla tanınan Gündem Gazetesi 17 Haziran 1992'de “*Kürt Dilinin Zenginliği*” adındaki makalede; Kürtçenin Türkçe' den kat kat zengin bir dil, dünyanın en eski ve aynı zamanda en zengin dillerinden biri, bu dilin oturmuş kuralları olan bir dil, yirmi beş-otuz bin deyim, on bine yakın atasözü, yüz bine yakın öz be öz Kürtçe kelime olduğu yazılmıştır. Ayrıca bugün bile yetmiş bin kelimelik bir Kürtçe sözlüğünün olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak Bütün Kürtlerin Kürtçe ile anlaşamadıkları iddiasını gülünç ve saçma olarak nitelendirilmiştir.⁴⁷⁶ Ne var ki, Doğu ve Güneydoğu'daki Kürt kökenli insanların birbirleriyle anlaşamadıkları, Kuzey Irak'taki ve İran'da yaşayan Kürtlerin dün olduğu gibi bugün de birbirlerini anlayamadıkları gerçeği Kürtçüleri rahatsız etmektedir. Hatta Türkiye'de bölgeler arasındaki Kürtçe konuşanlar arasında sağlıklı iletişim sağlanamadığı gerçeğini kabullenmek istememektedirler. Sonuç olarak Türkiye'de konuşulan Kırmanci ile Irak ve İran'da konuşulan Soranice arasındaki anlaşılabilirlik oranı neredeyse hiç yoktur.⁴⁷⁷ Kaldı ki, Türkiye'de farklı illerde konuşulan Kürtçe'de anlaşılabilirlik oranı düşük olduğu için ortak iletişim dili olarak Türkçe konuşmak zorunda kalmaktadır. Günümüze kadar Kürtler, diğer Kürtlerle kendi ana dillerinde rahatça iletişim kuramadığı çeşitli diyalekt gruplara ayrılmıştır.⁴⁷⁸

Öte yandan bir topluluğun millet olabilmesi için belli bir kültürünün ve dilinin olması gerekir. Kürtçülük meselesini ortaya atanların Kürtçeyi edebi bir dil haline getirebilmek adına pek çok iddiaları vardır. Özellikle Rus, İngiliz ve diğer Batı Avrupalı Kürdologlar, dört farklı dil ve farklı lehçelerle konuşan Kürt topluluklarını, Kırmanci

⁴⁷⁵ Mahmut Övür, “*Zana'dan Sarsan Açılım*”, **Sabah**, 16.7.2012, s.7.

⁴⁷⁶ Hüseyin Deniz, “*Kürt Dilinin Zenginliği*”, **Gündem**, 17.7.1992, s.2.

⁴⁷⁷ Ahmet Buran, Berna Yüksel Çak, **Türkiye'de Diller ve Etnik Gruplar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012, s.68.

⁴⁷⁸ A Minority Rights Group Report, **The Kurds**, (Ed: David Mc Dowall), Minority Rights Publish, UK, 1991, s.9.

etrafında toplayarak bir Kürtçe dili ve kavim yaratma çabaları içerisindedir. Bu çabalara rağmen Kürtler, bugüne kadar sistemli bir yazılı yada sözlü dil geliştirememişlerdir.⁴⁷⁹

İstanbul'da bulunan Mezopotamya Kültür Merkezi sanatçısı ve İlk defa Diyarbakır'da tek kişilik Kürtçe stand-up sunan Murat Batki' nin 2003'te Tunceli'de Halk Eğitimi Merkezi Salonu'nda tek kişilik Kürtçe oyun sahnelemesi Kürtçe'nin ne derece anlaşılabilirliği konusunda bilgi vermektedir. Dahası Kürtçe stand-up'ını bitirdikten sonra oyununu ikinci kez sahnelemek zorunda kalan Murat Batki, "*Gördüğüm kadarıyla Kürtçe sahnelediğim oyundan kimse bir şey anlayamadı. O zaman herkesin anladığı dilden yani Türkçe sahneleyeyim.*"⁴⁸⁰sözleriyle oyunu Türkçe sunmak zorunda kalmıştır. Bununla beraber Tunceli halkının Zazaca bildiği için Kürtçe sahnelediği oyundan kimsenin bir şey anlamamasının doğal olduğunu söylemiştir.

PKK çizgisindeki siyasi parti olan BDP, Diyarbakır adının 'Amid', Şanlıurfa adının da 'Ruha' olarak değiştirilmesi kanun teklifi vereceklerini açıklamaları, içine düştükleri paradoksu açıklamaya yetmemektedir. Kürt Dili ve Edebiyatı için hiçbir entelektüel çaba ve faaliyete girmeyen Ayrılkçı Kürtler yaşayan kültür ve tarihsel isimlerini değiştirmeyi teklif ederek, Kürt Dili ve Edebiyatı için çaba harcamalarına bir kulp bulmaya çalıştığı söylenebilmektedir. Bu girişimin bilimsel ve tarihsel temelden yoksun olduğu görülmektedir. Bir defa kaynağında 'çok kültürlü' olan ve bin yıl içinde gittikçe Müslümanlaşan bölge tarihini 21. yüzyılda Kürtleştirmek için antik çağlara gidilmesi bilimsel olarak yanlıştır. Zira antik medeniyetler ve isimler çağımızdaki hiçbir milliyete izafe edilemez. Bırakın ulusları, kavimlerin bile oluşmadığı dönemlerden bahsedilmektedir. Kelimelerden, hatta hecelerden uluslar çıkarmak, antikçağlardan modern milliyetçilik üretmek gibi yaklaşımların içinin dolmadığı anlaşılmaktadır. Günümüz dünyasında Ayrılkçı Kürtlerin antik çağlarda etnoloji ve antropolojiyi keşfetmek değil, yaşayan tarihi kültüre bakmaları gerekmektedir.⁴⁸¹

Bugün de Kürtler Türkçe konuşmayı tercih etmektedir. Metropollerde yaşayan Kürtler Türkçe konuşmaktadırlar. Entelektüel kapasitesini Türk dilinden almaktadır. Bu yetişmiş insanların Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne dönmesi mümkün değildir. Bütün Kürtçü ve sosyalist örgütlerin yayınları Türkçe olduğu gibi, PKK'nın yayınları da Türkçe'dir. Örgüt lideri Abdullah Öcalan da Türkçe yazmaktadır. PKK'lı militanlar Türkçe konuşmakta ve PKK'nın mahkemelerinde de Türkçe yargılama yapılmaktadır. Hatta hem

⁴⁷⁹ M. Eröz, **Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma**, s.60.

⁴⁸⁰ "*Kürtçe Başladı, Türkçe Bitirdi*", **Milliyet**, 25.12.2003, s.4.

⁴⁸¹ Taha Akyol, "*Amik ve Ruha*", **Hürriyet**, 27.11.2011, s.22.

siyasi hem de askeri eğitimin merkezi olan Bekaa mezarlığında ölümlerin mezar taşları bile Türkçe yazılmaktadır. Ayrılıkçı Kürt partisi olarak adlandırılan HEP-HADEP çizgisindeki bütün partilerin, Kürtçe ile ilgili kaygıları olmadığı gibi, Kürtçe'nin gelişmesinin önünde engel olmaya devam etmektedirler.⁴⁸²

4- Kürtlerin Dini Yapısı

Günümüzde Kürtlerin yaklaşık olarak beşte üçü, Sünni Müslümanlığın Şafii mezhebine mensuptur. Müslüman Kürtlerin çoğunluğu mistik sufi tarikatlarına bağlıdır.⁴⁸³ Özellikle Kürtler arasında en yaygın olanı Kadiri ve Nakşibendi tarikatıdır. Her tarikatın başında, halkın bağlılık duyduğu ve kutsal bir kişi olarak kabul edilen bir şeyh bulunur. Dini liderler olan şeyhlerin Kürtler üzerinde büyük etkileri vardır.⁴⁸⁴

Bazı tarikatlarda ağalıkla dini liderliğin aynı kişide birleştiği de görülmektedir. Ayrıca bazen dini liderler, halkın peygambere olan saygı ve sevgisini sömürmek, bunu kişisel etkinliğinin güçlenmesinde kullanmak için düzenledikleri bir takım belgelerle (bunlara şecere denir) kendilerinin peygamber soyundan geldiklerini de öne sürmektedir.⁴⁸⁵

Büyük şeyhlerin çoğu kendilerini şu üç sülaleden birine ait sayar: Ömeri: İkinci halife Ömer'den gelenler, Halidi: İlk büyük İslam komutanlarından olan Halid bin Velid'den ve Abbasi halifelerinden gelenler.⁴⁸⁶ Tarikatların dini önderleri olan şeyhler, kendi adlarına çeşitli bölgelerdeki tarikat üyelerini yönlendiren ve onlardan şeyh adına biat alan halife adını verdikleri yardımcıları yetiştirirler.⁴⁸⁷ Şeyhlerin, kendilerinin yada tarikatlarının etki alanını genişletmek için atadıkları bu temsilcilerin (halifelerin), bazı tarikatlarda kendi çaplarında birer şeyh haline gelip bağımsız birer öğretmen gibi çalıştıklarına ve kendi dini liderlik atadıklarına da rastlanır. Buna karşılık bir takım tarikatlarda da bu mümkün değildir. Örneğin; Kadiri tarikatında, çok az istisna dışında sadece şeyh oğulları, şeyh olabilmektedir.⁴⁸⁸

Kadiri tarikatının halifeleri ne kendileri bağımsız şeyhler haline gelebilirler ne de oğulları kendiliğinden halife olabilirler. Şeyhlik, Berzenci ailesinin tekelindedir. Talabani

⁴⁸² Orhan Kotan, "*Türkçe Düşünen Kürt Aydınları*", **Realite**, S.21, (Aralık 1994), s.9; M. Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek...**, s.275.

⁴⁸³ A. R. Özdemir, **101 Soruda Kürtler**, s.177; M. Semerci, **Şu Çılgın Kürtler**, s.18.; M. R. Izady, **Kürtler-Bir El Kitabı**, s.281.

⁴⁸⁴ B.M. Van, **Kürdistan Üzerine Yazılar**, s.31; Nadir Koçak, **Kabile ve Din Olgusunun Doğu Anadolu'ya Yansımaları 1923-1938**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2007, s.77.

⁴⁸⁵ V. Minorsky, **Kürtler**, s.36; S. Çetiner, **Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, s.104.

⁴⁸⁶ B.M. Van, **Kürdistan Üzerine Yazılar**, s.308.

⁴⁸⁷ M. R. Izady, **Kürtler-Bir El Kitabı**, s.282.

⁴⁸⁸ Hakan Yavuz, **Modernleşen Müslümanlar**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005, s.185; B.M. Van, **Kürdistan Üzerine Yazılar**, s.318.

ailesinin kurucusu Sadate Nehri, bir şeyhten icazet alarak şeyh olmuş tek Kürt Kadiri şeyhidir. Oysa Irak'taki Kürtler arasında Nakşibendiliğin yayılmasını sağlayan Mevlana Halid'in birçok dini lider kendi hakkına sahip şeyhler haline gelerek kendi dini liderlerini atamış, bu dini liderlerin bir kısmı da şeyh olmuş ve kendi dini liderlerini atamıştır.⁴⁸⁹

Şeyhler, Kürtler arasında XIX. yüzyılda yükselmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin bu dönemde merkezîyetçi politikalar izlemeye başlaması sonucunda Kürtleri idare eden birçok emirlik ortadan kalkmıştır. Merkezi yönetim tarafından atanan memurların, ortaya çıkan iktidar boşluğunu dolduramaması üzerine Kürt aşiretler arasında anlaşmazlıklar meydana gelmeye başlamıştır. Bu ortam içerisinde şeyhler, kutsal sayılan ve bu yüzden saygı duyulan kişiliklerinden dolayı aşiretler arasındaki anlaşmazlıklarda arabuluculuk rolünü üstlenen bir denge unsuru haline gelmiştir.

XIX. yüzyılda politik önem kazanmış tüm şeyh ailelerinin ortak yanı, bunların aşiretsel örgütlenmenin en yoğun olduğu birçok küçük aşiretin bulunduğu ve aralarında yoğun kan davasının yada başka aşiretsel çatışmaların var olduğu bölgelerde ikamet etmiş olmasıdır.⁴⁹⁰ Şeyhler, anlaşmazlıklarda arabuluculuk etmelerine rağmen kimi zamanda kendi aralarındaki rekabetten dolayı diğer şeyhlerle anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Bugün Irak'taki Kürtler arasında şeyhlerin etkisi eskisi kadar kalmasa bile tarikatlar hâla etkilidir. Bahdinan Kürtleri arasında Nakşibendi tarikatı yaygındır. Soran Kürtleri arasında ise Kadiri tarikatı yaygındır. Soran Kürtleri arasında şeyh Abdülkadir Geylani' nin özel bir yeri vardır. Soranların dini yaşantıları diğer ehli sünnetten farklıdır. Bahdinan Kürtleri de inandıkları Nakşibendi tarikatını, dahası İslam'ı bile çok farklı yaşarlar. Hiçbir Barzani köyünde cami ya da mescit bulunmaması ve namaz kılana ender rastlanması ile ilgili söylentiler bu yüzden oldukça dikkat çekicidir.⁴⁹¹ Diğer taraftan çok az da olsa Yahudi, Hristiyan, Zerdüş, Yezidi ve Alevi olanlara rastlanmaktadır. Bunların Kürtçe konuşan Süryani, Ermeni vs. olması ihtimal dahilindedir.⁴⁹²

Yezidi sözcüğü, Yezidi Kürtlerin Yezd ya da Yezdan adındaki bir tanrının varlığına inanmalarından ortaya çıkmıştır. Bu dine bağlı Kürtler Halep, Musul, Erzurum, Van ve

⁴⁸⁹ B. M. Van, **Kürdistan Üzerine Yazılar**, s.336; Hüseyin Koç, **Hükümetlerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikaları**, Mikro Basın -Yayın, Konya, 1998, s.127.

⁴⁹⁰ B. M. Van, **Kürdistan Üzerine Yazılar**, s.345; Safiye Ateş Durç, **Türkiye'de Aşiret Siyaset İlişkisi: Metinan Aşireti Örneği**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2009, s.86.

⁴⁹¹ Hasan Özmen "*Kuzey Irak'ta Kürt Partileri Arasındaki İhtilafların Nedeni*", **Avrasya Dosyası**, III, S.4. (İlkbahar 1996), s.56.

⁴⁹² Sperl Kreyenbroek, **Kürtler**, (Çev: Yavuz Alogan), Cep Kitapları Yayınları, İstanbul, 1992, s.15; W. Jwaideh, **Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, Kökenleri ve Gelişimi**, s.52-53.

Sincar Bölgelerinde yaşamaktadırlar.⁴⁹³Osmanlı döneminde ise Kürt Yezidilerin dini merkezi, yönetim olarak Diyarbakır eyaletine giren Musul'un daha kuzeyindeki Sincar bölgesidir.⁴⁹⁴ Şeyh Adıyy'in Kürtlerin bir kısmının benimsediği Zerdüştlüğü yazılı ilke ve kurallara bağlayarak bu inancı Yezidilik adı altında yeniden düzenlediği kabul edilmektedir.⁴⁹⁵ Zerdüş't bu eğilimin, irade devriminin en güçlü temsilcisidir. Nasıl ki Büyük İskender, hocası olan Aristo'ya dayanarak tarihin ilk ve en büyük imparatorluğunu kurmuşsa, Med ve Pers İmparatorluğu'nun kurucuları da Zerdüş't ahlakına dayanarak bu rolü üstlenmişlerdir.⁴⁹⁶ Ayrıca Tıpkı Hz. İbrahim'in Urfa yöresinde Sümer mitolojisinde yaptığı reform gibi, Zerdüş't de tahminen MÖ 1000-500'de reform geçiren bu inancı en güçlü bir biçimde dönüştüren kişi konumundadır.⁴⁹⁷

Ortaçağda İslam mutlakiyetçilerine karşı özgürlük çabalarına yine en çok Kürtler arasında rastlanmakta olduğunu dile getiren Abdullah Öcalan, Kürtlerin ataları olarak iddia ettiği Medlerin inancının Zerdüş'tlük olduğunu belirtirken; *"Zerdüş'tlük, İslam 'a karşı Kürtlerin en kararlı direnişçi kesimini temsil etmektedir.* ⁴⁹⁸*Yine Ortaçağda İslam mutlakiyetçilerine karşı özgürlük çabalarına yine en çok Kürt halkı arasında rastlanmaktadır. Medler siyasi olarak yükselmeden önce, güçlü bir ideolojik dönüşüm sürecinden geçmişlerdir. Bunun güçlü önderi Zerdüş't Peygamberdir.*"⁴⁹⁹ sözleriyle Zerdüş'tlüğü övmektedir. Abdullah Öcalan, İslam diniyle Zerdüş'tlüğü karşılaştırmakta ve Zerdüş'tlüğü üstün görmektedir. Buna göre; *"Kürtler, İslamiyet'e ileride materyalist felsefenin yolunu açacak olan düşünce öğelerini taşımışlardır. Çünkü Zerdüş'tlük inancından devralınan düalist düşünce, kaba materyalizmin de temelidir"*⁵⁰⁰ ifadelerinden anlaşılacağı gibi Abdullah Öcalan' ın İslam dinini küçümseyici yaklaşımları dikkat çekmektedir. Başka bir açıklamasına göre ise; bu yargısını pekiştirmekten geri kalmayarak, İslamiyet'in kendisinin, özellikle sünni resmi yorumuyla neredeyse bin dört yüz yıldır Kürtlerin

⁴⁹³ M. Şerif Fırat, **Doğu İlleri ve Varto Tarihi**, Kamer Yayınları, İstanbul, 1988, s.31; Botan Amedi, **Kürtler ve Kürdistan Tarihi**, Fırat Dicle Yayınları, İstanbul, 1991, s.75; W. Jwaideh, **Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, Kökenleri ve Gelişimi**, s.55-56.

⁴⁹⁴ Celile Celil, **XIX. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunda Kürtler**, Özge Yayınları, Ankara, 1992, s.29; M.Ş. Fırat, **Doğu İlleri ve Varto Tarihi**, s.31.

⁴⁹⁵ Tori, **Kürt Kültür Tarihi**, Berfin Yayınları, İstanbul, 1999, s.163.

⁴⁹⁶ A. Öcalan, **Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa**, s.60; A. Öcalan, **Bir Halkı Savunmak**, s.211.

⁴⁹⁷ A. Öcalan, **Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa**, s.61; A. Öcalan, **Bir Halkı Savunmak**, s.233.

⁴⁹⁸ A. Öcalan, **Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa**, s.80.

⁴⁹⁹ A. Öcalan, **Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa**, s.60.

⁵⁰⁰ F. Bulut, **Ehmede Xani'nin Kaleminden Kürtlerin Bilinmeyen Dünyası**, s.33.

geleneksel köleleşme düzeylerine bir “*zamlk*” gibi yapıştığını ileri sürerek, İslamiyetin gerici ve yozlaştırıcı olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰¹

Eski Diyarbakır Belediye Başkanı Mehdi Zana da Kürtlerin inancının Zerdüş dini olduğunu belirtmektedir. Zerdüş’ün Kürt Peygamberi, Zerdüşlüğün Kürtlerin eski dini olduğunu ve Kürtlerin kılıç zoruyla Müslüman yapıldıklarını, dolayısıyla eski dinlerine dönmeleri gerektiği şeklindeki açıklamaları, basın ve yayın kuruluşlarında yer almaktadır.⁵⁰² Bu iddianın kaynağı, Medlerin Zerdüşlük dinine inanmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak Kürtlerin yaşadığı coğrafyada, etnik öbekler halinde görülmeye başlandığı dönemde (VII-VIII.yüzyıllar) Medlerin tarih sahnesine çıkmadığı, dolayısıyla Zerdüşlüğün de olamayacağı anlaşılmaktadır.⁵⁰³ Ayrıca Zerdüşlüğe inananların tüm dünyadaki toplam sayısı 1976’da yüz yirmi dokuz bindir.⁵⁰⁴ Sasaniler döneminde Kürtlerde feodal yapı ve düzen gelişmiştir. Manicilik bir nevi erken İslamdır, Mani’nin kendisi de Hz. Muhammed’in erken doğumu şeklindedir. Ayrıca Kürt Aleviliği, Zerdüşlükten sonra en güçlü Kürt kültür direnişçiliği⁵⁰⁵ olduğu yönünde yaklaşımın tutarlı bir yanının olmadığı açıktır.

5- Kürtlerin Sosyal ve Ekonomik Yapısı

a) Aşiret Düzeni

Aşiretçilik genellikle, ikisi de saf olmayan akrabalık ve bölge bağlarından oluşmuş bir karışımdır.⁵⁰⁶ Aşiret aynı zamanda sosyolojik bir olgudur. Yöre insanının birlik ve dayanışma bağlarıyla güçlenir. Aşireti meydana getiren kabile reisi, bir tampon fonksiyon olarak, aşiret fertlerinin haklarını korur kentlerle sorunlarını çözümler.⁵⁰⁷ Aşiret esas itibarıyla bir “*soy birliğidir.*” Aşiret mensupları aşireti dışarıya karşı, aşiret reisinin başkanlığında savunurlar. Merkezi otoritenin zayıflığı özellikle göçebelik konumu bireylerin “*aşirete mensubiyet*” duygusunu arttırmıştır. Tarım ve hayvancılığa dayalı bir yaşantı şekli, koruma ve korunma ihtiyacının aşiretle giderilmesi sonucunu doğurmuştur.⁵⁰⁸

⁵⁰¹ A. Öcalan, **Özgür İnsan Savunması**, s.18; M. Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek, Yanlış Giden Neydi Bundan Sonra Nereye**, s.227; A. Tan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s.538.

⁵⁰² Mehdi Zana, “*Kürtlerin Asıl Dini Zerdüşlük*”, **Hürriyet**, 3.4.2007, s.14.

⁵⁰³ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.296.

⁵⁰⁴ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.296.

⁵⁰⁵ A. Öcalan, **Bir Halkı Savunmak**, s.212-213.

⁵⁰⁶ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.362-366; Selami Saygın, **Yeni Şark Meselesi**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2003, s. 164.

⁵⁰⁷ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.362-366; S. Kreyenbroek, **Kürtler**, s.16.

⁵⁰⁸ İsmail Cem, **Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi**, Can Yayınları, İstanbul, 2002, s.184-194; S. Saygın, **Yeni Şark Meselesi**, s.166.

Kürtler geleneksel olarak kaba bir alt-aşiretler, aşiretler ve aşiret konfederasyonları hiyerarşisi içinde gevşek bir biçimde örgütlenmişlerdir. Kürt aşiret önderleri ise izledikleri siyasetlerde komşu aşiretler arasındaki çatışmalı güç dengesini ve bölgedeki, daha uzakta bulunan hükümetle olan ilişkilerini temel almışlardır.⁵⁰⁹

Artık bugünün dünyasında bütünü ile göçebe aşiretler yerine daha çok yarı göçebe diye bilinen kışlık ve yazlık için ayrı ayrı yerlerde olma, yaylacılık şeklindeki göçebelik etkisini sürdürmektedir. Eğitim oranının artışı ve şehirleşmeye bağlı olarak aşiret yapısında da çözümler başlamıştır ve aşiret mensupları zamanla daha az aşirete ihtiyaç duymuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde vatandaşlık hukuku esastır. Ağaya da aşiret reisine de ihtiyaç kalmamıştır. Ancak kalıntıları hatta varlığı bölgede devam etmektedir.⁵¹⁰

b) Tarım ve Ekonomik Düzeni

Mezhep ve tarikatlardan kısacası dini duygulardan kaynaklanmaktadır. Ağalar maddi yönden, şeyhler dini yönden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da etkin durumdaydılar. Ayrıca, Vilayet, Sancak, Kaza merkezlerinde de “*eşraf tabakası*” mevcuttur. Bu grup Tanzimat'tan itibaren politik, idari, kültürel yönden şehirlerde hâkim vaziyettedirler. Valileri etki altına alabilir, reformlarda söz sahibi olabilmekteydiler. Reformlarla ilgili heyetlere ve mahalli yönetime katılmaktaydı. Bu gibi ayrıcalıklarını kaybetmemek için merkezi otoritenin güçlenmesini istememekteydi.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde, halkın başta gelen geçim kaynağı hayvancılıktır. Tarım ikinci derecede gelir. Dağlık bir bölge olduğu için tarıma elverişli toprakları azdır. Ayrıca iklimin sertliği, tarımsal çalışmaları güçleştirir. Bölgenin coğrafyası çeşitli ve bol ürün yetiştirmeyi önlemektedir.⁵¹¹ Bölgenin arazi yapısının sarp, iklimin de sert olmasından geçim, daha ziyade hayvancılığa bağlı olup, ahali asırlardan beri, geniş otlaklara ve yaylaklara dağılmış olarak “*konar-göçer*” topluluklar halinde yaşamıştır.⁵¹²

Aşiretler, göçebelik vasıflarını biraz da, hayvanlarına otlak temin etmek için sürdürmek zorunda kalmışlardır.⁵¹³ Ovalarda ve yamaçlarda yaşayan Kürt köylüleri ise başka yerlerdeki köylüler gibi, geleneksel olarak tımara ayrılmış veya toprak sahibinin mülkü olan topraklarda çalışmışlardı. Ancak Kürt aşiretlerinin oluşturduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde, merkezi devlet hiçbir zaman güçlü olamamıştır. Osmanlı'nın geneline hâkim tımar düzeni,

⁵⁰⁹ B. Kodaman, **Sultan II. Abdülhamit Devri Doğu Anadolu Politikası**, s.26-27.

⁵¹⁰ Atılğan Çoşkun, **Emperyalist Devletlerin Doğu Anadolu Politikası ve Aşiret Süvari Alayları**, Saha Kitabevi, Ankara, 2004, s.365.

⁵¹¹ Kavamettin Özen, **Doğu Anadolu Bölgesi**, Özyürek Yayınevi, İstanbul, 1971, s.16.

⁵¹² S. A. Arvasi, **Doğu Anadolu Gerçeği**, s.45-46.

⁵¹³ Ç. Atılğan, **Emperyalist Devletlerin Doğu Anadolu Politikası ve Aşiret Süvari Alayları**, s.317.

bu bölgede pek uygulanamamıştır. Devlet, askeri yükümlülüklerini yerine getirdikçe ve vergilerini ödedikçe Kürt aşiretlerine karışmamış ve onlara görelî bir özerklik tanımıştır.⁵¹⁴

Bölgede siyasal ekonominin temelini aşiretçilik oluşturduğu sürece bu tatmin edici bir sistemdi. Ancak on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında hükümet toprakla ilgili hakları ve toprağın kullanımını daha yakından denetlemeye başlayınca bu sistem de bozulmaya başlamıştır. Toprak kişisel mülkiyete devredilmiştir. Bu süreç Birinci Dünya Savaşı'ndan önce başlamış ve savaştan sonra tamamlanmıştır.⁵¹⁵ Ayrıca bölgedeki bu yapı, çetin kış şartları birbirlerine kapalı grupların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Mahalli örf ve adetler geliştirilmiş, kendilerine has liderler (şeyhler, beyler ve ağalar) yetiştirmişlerdir. Ancak bu müesseseler Batı dünyasında olduğu gibi “*feodal yapı*” görünümünde olmamıştır.⁵¹⁶

Öte yandan Osmanlı Devleti'nde Doğu ve Güneydoğu Anadolu XIX. yüzyıl boyunca ve XX. yüzyılın ilk yarısına kadar dünya ekonomisiyle bütünleşme sürecinin büyük ölçüde dışında kalmıştır. Ulaşım olanakları çok sınırlı, coğrafi yapısı engebeli olan bu bölgelerden hububat gibi taşınması güç mallarda, bölgedeki meta üretimi yerel kent pazarlarıyla sınırlı kalmıştır. Ancak XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında, hasadın iyi olduğu yıllarda sınırlı miktarda tahıl, deve kervanlarıyla Halep üzerinden İskenderun limanına ulaştırılmıştır. XX. yüzyılın başlarında, bölgenin tahılı ara sıra ve sınırlı ölçüde, Musul, Bağdat ve Hindistan pazarlarına gönderilmeye başlanmıştır. Güneydoğu Anadolu ise kuzeyine göre daha kentleşmiş bir bölgeydi. Eski ticaret yolunun bu bölgeden geçmesi, bu olguda etkendi. Bu nedenle uzak pazarlar için olmasa da kent pazarları için üretim yapılmaktaydı.⁵¹⁷

6- Kürtlerin Coğrafyası

“*Kürdistan*” terimi Farsça 'da Kürtlerin bölgesi anlamında kullanılmaktadır. Ancak tarih ve coğrafya söz konusu olduğunda anlamını belirlemek son derece zordur. Kürdistan, Kürtçe konuşulan insanların yaşadıkları yerleri belirtmek için kullanılan izafi bir terimdir.⁵¹⁸ Bu terimi ilk olarak Selçuklular, bugün Kürdistan diye tanımlanan coğrafyanın küçük bir bölümünü oluşturan bir eyalet için kullanmışlardır.⁵¹⁹ Bu eyalet Zagros Dağları'nın doğusunda, Hemedan, Dinever ve Kirmanşah vilayetleri ile batısında Sincar ve Şehrizar

⁵¹⁴ M. Sönmez, **Doğu Anadolu'nun Hikayesi Kürtler Ekonomik ve Sosyal Tarih**, s.79.

⁵¹⁵ S. Kreyenbroek, **Kürtler**, s.23- 24.

⁵¹⁶ A. Arvasi, **Doğu Anadolu Gerçeği**, s.46.

⁵¹⁷ M. Sönmez, **Doğu Anadolu'nun Hikayesi Kürtler Ekonomik ve Sosyal Tarih**, s.79.

⁵¹⁸ V. Minorsky, **Kürtler**, s.1088-1114.

⁵¹⁹ Jack David Eller, **From Culture to Ethnicity to Conflict**, University of Michigan Press, Michigan, 1990, s.146; David Mc Dowall, “*A modern History of the Kurds*”, s.6; Faruk Arslan, **Kürt Diyarının Bilinmeyen Saklı Tarihi: Biladı Ekrad Kürdistan**, Öteki Adam Yayınları, İstanbul, 2013, s.6-9.

vilayetlerini ihtiva etmekteydi. Sultan Sencer'in bu Kürdistan kelimesini kullanmasındaki amaç ise, bir etnik grubu tanımlamayı değil, tamamen coğrafi bir bölgeyi tanımlamaya yöneliktir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Kürdistan kelimesi hiçbir zaman bir devletin adı olarak kullanılmamıştır.⁵²⁰

Yavuz Sultan Selim'in İran seferi sırasında Baba Kürtlerin(Kurt-baba) aşiret reisleri gelerek bağlılıklarını bildirmişler, bunun sonucunda geniş imtiyazlar elde etmişlerdir. Öyle ki Yavuz Sultan Selim olaydan sonra vilayetlerin bir kısmına “*Kürdistan*” ve burada oturanlara da “*Kürt*” adını vermiştir.⁵²¹ Ayrılıkçı Kürtler Osmanlı Padişahlarının fermanlarında Kürdistan terimini kullanmalarını örnek göstermektedir.⁵²² Kürdistan denilen bölgenin şehir ve kasabaları olarak gösterilen birçok şehrin ise (Diyarbakır, Van, Hakkari vb.) eyalet, sancak, kaza gibi idari birimlerin içinde zikredilmesi yanında, ayrıca izafi olarak, Akdeniz ve Karadeniz'in de bahsedildiği görülmektedir.⁵²³

İran'da Genelkurmay Başkanlığı ve Türkiye'de İran Büyükelçisi görevinde bulunan Hassan Arfa' ya göre; Kürdistan denilen coğrafyanın sınırları; Doğuda sınır Zagros Dağları'nın doğu yamaçlarının Rezaiye Gölü'ne uzantısı, oradan da güneydoğuya, Sanandaj ile Hemedan ve Kirmanşah'la Hemedan arasında uzanan bir hatta birleşir. Güneye doğru bölge, Kirmanşah ve Kerkük'ü içine alan, Musul'u hemen dışarıda bırakan ve ondan sonra Mardin'i, Viranşehir'i ve Urfa'yı içine alan girişli çıkışlı bir hatta uzanır. Bu hat ondan sonra kuzeye Malatya'ya doğru bükülür, oradan sonra Kemaliye'ye kadar Fırat Nehrini izler, oradan sınır, kuzeyde Erzincan ve Erzurum'un güneyine kadar uzanan Mercan ve Bingöl dağlarının yüksek dizileridir. Ağrı dağına kadar uzanır. Böylece kuzeyde Türkler güneyde Kürtler olmak üzere doğal bir sınır oluşur.⁵²⁴ Bu tanımlamanın tamamen siyasi nitelikli olduğu ve batılı merkezlerin tanımlanmasından esinlenilerek yapıldığı açıktır, bilimsel bir yönü ve değeri yoktur.

Öte yandan coğrafya'nın bölge devletleri arasında parçalanmış olması sebebiyle kendilerine göre; Irak Kürdistan'ı, Suriye Kürdistan'ı İran Kürdistan'ı, SSCB Kürdistan'ı ve

⁵²⁰ Ergun Aybars, *Yakın Tarihimize Anadolu Ayaklanmaları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s.25; Wadie Jwaideh, *Kürt Milliyetçiliği Tarihi Kökenleri ve Gelişimi*, (Çev: İsmail Çekem, Alper Duman), İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 11.

⁵²¹ J. D. Eller, *From Culture to Ethnicity to Conflict*, s.152-154.

⁵²² M.Fany; *La Nation Kurde et son Evolution Sociale*, s.128-132.

⁵²³ Kanuni Sultan Süleyman'a ait fermanında; “*Akdeniz'in Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Karaman'ın ve Rum'un ve Vilayet -i Zülkadriye'nin ve Diyarbekir'in ve Kürdistan'ın ve Azerbaycan'ın ve Acem'in ve Şam'ın ve Haleb'in...*” Kanuni'nin I.VIII.1553 tarihli fermanında ise; “*Akdeniz'in ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Şam, Halep ve Karaman'ın ve Rum'un ve Vilayet-i Zülkadriye'nin ve Diyarbekir'in, ve Kürdistan'ın ve Azerbaycan'ın ve Van'ın...*” (B. Nikitin, *Les Kurdes, Etude Sociologie et Historique*, s.25-37.)

⁵²⁴ İbrahim Etem Gürses, *Kürtçülük Gerçeği*, Komen Yayınları, Ankara, 1977, s.25.

Türkiye Kürdistan'ı gibi yeni coğrafi terimler ortaya atılmıştır.⁵²⁵ Ülkeler arasındaki toprak dağılımı ise yaklaşık olarak Türkiye'de 190.000 km², İran'da 125.000 km², Irak'ta 65.000 km², Suriye'de 12.000 km² olmak üzere toplam 392.000 km² bir alanı kapsadığı iddia edilmektedir.⁵²⁶

Tarihi kaynaklarda Kürdistan' dan ilk defa bahseden Hamdullah Mustavfi' nin XIV. yüzyılda yazılan 'Nüzhet'ül Külub' adlı eserinde Kürdistan'ın on altı eyaletten ibaret olduğu belirtilmektedir.⁵²⁷ Evliya Çelebi ise 1682'de bu bölgeye yaptığı gezide Kürdistan'ın dokuz eyaletten oluştuğunu yazmaktadır.⁵²⁸

Kürtlerin ya da Kürtlere nesep olarak yakın kavimlerin yaşadığı her yer Kürdistan'dır. Bu bakış açısı, nüfusa ya da Kürtlerin o bölgeye nasıl geldiğine çok fazla önem vermemektedir.⁵²⁹ Şerefname'de ise Kürtlerin yaşadıkları coğrafi bölge; "*Hürmüz Denizi/Basra Körfezi'nde başlar bir doğru çizgi üzerinde aradan Malatya ve Maraş illerinin nihayetine kadar uzanır. Böylece bu çizginin kuzey tarafını Fars, Irak-ı Acem /Güneybatı İran'daki Huzistan Eyaleti, Azerbaycan, Küçük ve büyük Ermenistan teşkil eder. Güneyine ise Irak-ı Arab, Musul ve Diyarbakır illeri düşer.*"⁵³⁰ sözleriyle anlatılmaktadır.

Kürtlerin yaşadığı iddia edilen coğrafya oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu büyük coğrafyanın İran kesimine XIII. yüzyıla kadar Arap literatüründe "*Cibal*" adı verilmekteydi. Türkiye kesimindeki bölge ise Cezire ya da Diyarbekir olarak anılmaktaydı. Bugünkü geniş coğrafi bölgenin adlandırılması XIX. yüzyılın eseri olup, bu yüzyıla kadar Kürdistan olarak bilinen coğrafi mekan; İran'daki merkezi Senandaj olan Ardalan denilen bölgedir.⁵³¹

Kürtler'in oturduğu coğrafya tasvirini, "*Kürdistan*" kelimesine indirgemek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü Kürdistan adı zaman ve mekan içinde değişken bir terimdir. Dolayısıyla ona başka bir terim aramak gerekir⁵³² diyen Basil Nikitin, Kürtleri "*dağlı*" olma özelliklerini dikkate alarak Türkiye'nin doğusu ile İran'ın batı bölgesindeki dağlık bölgeleri Kürt yurdu olarak açıklamaya çalışmıştır.⁵³³ Buna göre; günümüzde Kürtler, Bağdat'ın doğusundaki Mendeli kasabasından başlayarak İran-Irak sınırının iki yanında,

⁵²⁵ Hassan Arfa, **The Kurds, An Historical An Political Study**, (Çev: TRT Dış Haberler Müdürlüğü) Çivi Yazıları Yayınları, London, 1968, s.1-2.

⁵²⁶ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.104.

⁵²⁷ T. Bois, V. Minorsky, D.N.Mac Kenzie, **Kürtler ve Kürdistan**, s.17.

⁵²⁸ T. Bois, V. Minorsky, D.N.M. Kenzie, **Kürtler ve Kürdistan**, s.17.

⁵²⁹ T. Bois, V. Minorsky, D.N.Mac Kenzie, **Kürtler ve Kürdistan**, s.17-20.

⁵³⁰ A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.105.

⁵³¹ Şeref Han, **Şerefname**, (Çev: Mehmet Emin Bozarıslan),Ant Yayınları, İstanbul, 1971, s.22.

⁵³² A.M. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.106-107.

⁵³³ B. Nikitin, **Les Kurdes, Etude Sociologie et Historique**, s.24.

sonra Ağrı'ya kadar Türkiye-İran sınırının iki yakasında olmak üzere, güneyden kuzeye geniş bir bant halinde uzanır ve kuzeyde Transkafkasya'ya yayılır. Bu görüş küçük değişikliklerle daha sonra Ayrılıkçı Kürtler tarafından da benimsenmiştir. Diğer taraftan Avrupa'daki Kürdistan coğrafyası ile ilgili haritaların yetersiz olduğunu, batılı yazarların Kürdistan'ı değişik adlarla zikrettiklerini ve Kürdistan terimi özellikle Türkiye'nin doğu vilayetlerinde bir "*Kürt yurdu*" meydana getirmeyi amaçlamaktadır.⁵³⁴

VII. Pius'un 1802'de Papalığı döneminde bölgeye ayrılık tohumları atmak amaçlı misyonerlik görevi için Musul'a gönderilen, 1809'da da Mezopotamya ve bölgeye papalık görevlisi olarak atanan, Napoli doğumlu G.P. Giuseppe Campanile'nin kaleme aldığı "*Kürdistan Tarihi*" adlı çalışmasında; Kürdistan yada Kürtlerin ülkesi, Mezopotamya ve Pers sınırlarındadır. Yayılma alanı yaklaşık otuz gün uzunluğunda ve on iki gün genişliğindedir. Osmanlı imparatorluğundan bağımsız olduğu belirtilen bölgenin, bir tanımı yapılmaktadır.⁵³⁵ Ayrıca Kürdistan tarihi bölgede kurulan mirlikleri de detaylı bir şekilde incelenmektedir. Kürdistan yedi Müslüman bölgeye yada prensliğe ayrılır. Bu prensliklerin adı: Bitlis, Şambo adı da verilen Hakkâri, Botan, Bahdinan, Soran, Baba, Qelaçolan'dır. Buna göre; bu prensliklerin hepsi de sultandan bağımsızdır.⁵³⁶ Bu durum arasında farklı iki görüş mevcuttur. Zira Müslüman olarak söylediği yedi mirlikten daha sonra bunları oluşturan Behdinan, Botan ve Şambo mirliklerinde bir milyon üç yüz kırk bine varan yirmi dört bin Hıristiyan köyü bulunmaktadır. Tüm bu yaklaşımlarda dikkat çeken nokta bir etnik gruba vatan yaratma gayretidir. Bu gayretin gösterildiği dönem bölgenin yeniden şekillendirilmesine karar verildiği Osmanlı Devleti'nin son dönemleridir.⁵³⁷

a) Ayrılıkçı Kürtlerin Ermeni Diasporası İle İşbirliği

Ayrılıkçı Kürtler, Asurî, Ermeni ve Ezidilerin⁵³⁸ Kürdistan'ın gerçek sahipleri olduklarını, Kürdistan'ın Kürtler kadar onların toprakları olduğunu 1911'de İttihat ve Terakki Partisi'nin aldığı kararların tüm Cumhuriyet tarihi boyunca uygulandığını ve aynı anlayışın bugün hâla sürmekte olduğunu ifade etmektedir. Ayrılıkçı Kürtler içersinde uzun süredir siyaset yapan dönemin Milletvekili Ahmet Türk; 1914-1915 'te devletin aldığı

⁵³⁴ B. Nikitin, *Les Kurdes, Etude Sociologie et Historique*, s.25-37.

⁵³⁵ M. Fany; *La Nation Kurde et son Evolution Sociale*, s.128-132.

⁵³⁶ R. P. Guisepe Campanile, *Kürdistan Tarihi*, (Çev: Heval Bucak), Avesta Yayınları, İstanbul, 2009, s. 17-52.

⁵³⁷ R. P. G. Campanile, *Kürdistan Tarihi*, s.113.

⁵³⁸ Irak'ta bazı yerlerde aynen Kızılbaşlar'a benzeyen insanlara Yezidi denilmektedir. Bunlar, Kızılbaşlıkla hiçbir ilgileri olmadığını iddia etmektedir. Türkiye'de ise, Kahta ve Diyarbakır'da Ezidi ve Kızılbaş ifadeleri aynı kimliği tanımlamak için kullanılan, biri Arapça, diğeri Türkçe iki ayrı kelime olduğu yönündedir. Ancak her iki grubun da itikat ve toplumsal durumları benzer olduğu iddia edilmektedir. ("*Yezidi değil, Ezidiyiz*", *Hürriyet*, 28.10.2012, s.1-12.)

Ermenilerin Tehcir aldığı kararları yerine getirilirken, Kürtlerin kullanıldığını ve atalarının katliamlarda rol oynadığını, bu olaylardan dolayı üzüldüğünü ve Süryani, Ermeni ve Ezidilerden özür dilediğini söylemektedir.⁵³⁹ Fakat “*Kürtler kullanıldı*” diyerek asıl suçlunun başkaları olduğunu dile getirmektedir.

Ahmet Türk’ün bu yaklaşımı etnik kökenli bir suçlamadır. Bölgede çok sayıda Kürtlerin, Ermenilerin katliamına maruz kaldığı gerçeğini dikkate almayarak, tarihi gerçekliğe aykırı davranmaktadır. Oysa Büyük Ermenistan’ın siyasi haritasında Kürtlere toprak bırakılmamakta, bu sınırlar içerisinde tek bir Kürt bile istenilmemektedir. Buna karşılık Ayrılkçı Kürtlerin sözde soykırım kararını başka ülkelerin parlamentolarında geçirmelerinde Ermeni Diasporası ile ittifak halinde oldukları ve beraber hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Hoybun Cemiyeti’nde olduğu gibi Türklere karşı Kürt- Ermeni işbirliği sağlanmakta ve Türkiye’ye karşı söz ve eylem birliği içerisinde hareket edilmektedir.⁵⁴⁰ Buradaki işbirliği, batılı devletler tarafından kışkırtılan Ermenilerin, Türk ve Kürtleri katletmesi gerçeği çabuk unutulduğu anlamına gelmektedir. Nitekim Ahmet Türk 24 Nisan 2013’te sözde Ermeni Soykırım kararını kabul ettiklerini açıklamıştır.⁵⁴¹ Erivan’da 1915 olaylarının yıldönümü vesilesiyle düzenlenen basın toplantısında Ermenistan’ın bölgede köklü değişimlere hazır olması gerektiğini dile getiren Ermenistan’da milliyetçi Taşnak Partisi’nin Erivan temsilcisi Kiro Manoyan; “*Ermenistan’ın iade edilmesini istediği topraklar şu anda Türklerin egemenliği altında. Yarın bizim iade edilmesini talep ettiğimiz Ermeni toprakları Kürtlerin eline geçerse onlardan geri vermelerini talep ederiz. Bölgemizde gerçekleşebilecek köklü değişimleri seyirci olarak izleyebileceğimiz gibi, gidişatı yönlendirmek de elimizde. Gelişmeleri yakından takip ederek hareket etmeliyiz*”⁵⁴² sözleriyle Ermenistan ideali için Kürtleri tehdit etmektedir.

“*Sözde Ermeni Soykırım*” kararını kabul etmeleri ve savunmaları, Türkiye’ye karşı oluşturulan Ermeni ile Kürt Diasporası’nın beraber hareket ettikleri gözükmektedir. Bu duruma örnek olarak 2013’te Londra’da düzenlenen Ermeni Formunda “*Türk milliyetçiliğinin Kürtler ve Ermeniler üzerindeki etkisi*” isimli seminerinde; Kürt Ulusal Kongresi, Kürdistan’da Barış Ulusal Konseyi ve Birleşik Kürt Komitesi gibi örgütlerin tanınmış simalarından Kemal Miraveli ile “*Kürt Kurtuluş Cephesi*”, ERNK sözcüsü Mizgin

⁵³⁹ “Ahmet Türk, Ezidi, Süryani ve Ermenilerden Özür Diledi”, **Radikal**, 17.12.2014, s.9; Taha Akyol, “İki Konu”, **Hürriyet**, 4.2.2013, s.18; “Ahmet Türk, Dedelerimizin Eli Kanlı Özür Dilerim” **Sabah**, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/02/03/dedelerimizin-eli-kanli-ozur-dilerim> (Erişim Tarihi: 14.11.2007).

⁵⁴⁰ T. Akyol, “İki Konu”, **Hürriyet**, s.18.

⁵⁴¹ “Ahmet Türk, Dedelerimizin Eli Kanlı Özür Dilerim” **Sabah**, 3.2.2013, s.4.

⁵⁴² Nerdun Hacıoğlu, “*Taşnaklar Kürdistan rüyası görmeye başladı!*” **Hürriyet**, 23.4.2013, s.14.

Şen'in de aralarında bulunduğu kişiler, 'Ermeni Soykırımı'nın (!) tanınmasının, Kürt Sorunu bağlamındaki önemini vurgulamaktadır. Sarafyan, Ermeni ve Kürt davalarının birbirlerini güçlendirdiğinden bahisle, Kürtlerin Ermeni Sorunu'nu benimsemeleri gerektiğini ileri sürerken, Kemal Miraveli, 'Sürgündeki Kürt Parlamentosunun saflarına Ermeni ve Süryanileri de kattığından' söz etmekte, bu halkların gelecekteki Kürt devletinin ayrılmaz parçası olacağından bahsetmektedir. Kürtlerin, Ermeni soykırımında rol almış olmalarının iki halkın arasına girmemesi, böylesi bir durumun "ortak cellatları"nın, yani, "Türk milliyetçiliğinin ve 1923'te yarattıkları devletin" ekmeğine yağ süreceği anlatılmaktadır. Türkiye coğrafyasının, Ayrılıkçı Kürtlere ait olduğunu iddia eden bir önceki dönemin BDP'li Milletvekili Sırrı Sakık; "Kafkas ve Boşnaklardan Balkanlar'dan gelenler, siz bu ülkenin sahipleri değilsiniz. Haddinizi bileceksiniz"⁵⁴³ sözleri Türkiye'de yaşayan topluluklara tahammül edemediğini göstermektedir.

Bu ortak strateji, Ermeni ve Kürtlere karşı işlediği sözde suçları inkar eden Türkiye'nin insan hakları ihlallerini ve soykırım suçlarını Batı kamuoyuna duyurarak, Türkiye'nin "ılımlı" (soft) imajını ortadan kaldırmak, Türk hükümetinin Batı'dan aldığı yardımları kurutmak ve ödün vermeye zorlamaktır.⁵⁴⁴

7- Kürtlerin Nüfusu

Kürtlerin nüfusu daima muğlak bırakılmış bir durumdur. Burada nüfus sayımı, hangi ana kriterlerinin ele alınıp alınmadığıyla ilgilidir. Dil ögesi, bağımlı değişken alındığında nüfus oranları farklı, etnik orijin olarak alındığında daha farklı bir Kürt nüfusu ortaya çıkmaktadır. Nitekim aynı yıl içerisinde yapılan Kürt nüfus sayımı birbirinden oldukça farklı olabilmektedir.

Osmanlı Devleti'nde Kürtler, günümüzdeki gibi Türkiye'nin doğusunda ve güneydoğusunda yerleşmişlerdir. Osmanlı Devleti döneminden başlamak üzere Kürtlerin nüfus oranları verilmektedir. 1850'lerin başında 1 milyon Kürt'ün yaşadığı, buna karşılık 12.9 milyon Türk, 2.4 milyon Ermeni, 2 milyon Rum ve 150 bin Musevi olduğu belirtilmiştir. Yusuf Akçura'nın XIX. yüzyılın son çeyreğiyle ilgili verdiği rakamlar, sekiz 8.5 milyon Türk, 5 milyon Arap, 1.2 milyon Kürt, 1.1 milyon Rum ve 650 bin diğer etnik gruplardır. Kemal H. Karpat, Osmanlı Devleti'nde 1880'lerde tahmini bir milyon beş yüz bin Kürt'ün yaşadığını kaydetmiştir. "Kürdistan" konsolosu olarak 1879'da atanan İngiliz Binbaşı Hery Trotter, Salisbury merkezine gönderdiği yazıda; Kürtlerin yoğun olarak

⁵⁴³ Taha Akyol, "Bu Vatan Kimin", **Hürriyet**, 2.2.2013, s.22.

⁵⁴⁴ Alev Alatlı, "Ermeni Arşivlerinde Kürtler", <http://www.alevalatli.com.tr/makale.asp?s=detay&ID=78>, (Erişim Tarihi: 12.12.2017)

yaşadığı yerlerde uzun yıllar konsolosluk görevi yapan Taylor'un Erzurum, Diyarbakır, Harput ve Van illerinde 848 bin Kürt, 649 bin Hristiyan, 442 bin Türk ve 200 bin Kızılbaz Müslüman (Türkmen) olduğunu rapor ettiğini yazmıştır.⁵⁴⁵

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde anadili Kürtçe olan vatandaşlarının sayısının, 1935'te 1.4 milyon, 1945'te 1.4 milyon, 1950'de 1.8 milyon, 1955'te 1,6 milyon, 1960'da % 6.7'sini ve 1965'de %7.7'sini oluşturmuştur.⁵⁴⁶ SSCB Ansiklopedisi'nde Türkiye'de 1952'de 2.3 milyon Kürt ve toplam olarak 7 milyon nüfus olduğunu söylemektedir. 1965 nüfus sayımlarına göre; 31.391.420 olan Türkiye Nüfusu'nun 219.500 bin ana dili olarak Kürtçeyi beyan etmiştir. Bu sayı, toplam nüfusun %7.07'sine tekabül etmektedir.⁵⁴⁷

Kürtlerle ilgili kitapları bulunan oryantalist Hollandalı bilim adamı Martin Van Bruinessen'e göre; 1975'te Kürt nüfusu "*en muhafazakar tahminlere göre*" %19, yani yedi buçuk milyondur. Bu oranı 1990 nüfus sayımına (56,4 milyon) uygulandığında ortaya 17.7 nüfusu çıkacağı iddia edilmektedir. 'Kürt Tarih Tezi'nin ideologlarından Mehrdad Izady'ye göre ise; 1990'da Kürt nüfusu % 23,9 yani 13.5 milyondur. Time Dergisi 18 Mart 1991 günlü sayısında Türkiye'de 8 milyon Kürt olduğunu yazmış, ancak nedense iki hafta sonra, 1 Nisan 1991'deki günlü sayısında bunu 14.5 milyona çıkarmıştır. Bu durumda iki hafta sonra yapılan açıklamaya göre; %80 oranında nüfus artışı yaşandığı kaydedilmektedir. Kürtlerin bilimsel ve istatistik nüfus artış oranları dikkate alındığında %80 Kürt nüfus artışının en abartılı rakamlarda bile en az elli yıl geçmesi gerekmektedir.

Paris Kürt Enstitüsü tarafından Mart 1991'de ,"*Türkiye'de 25 milyon Kürt var*" sözleriyle açıklanmakta, diğer taraftan Türkiye'ye dönüş yapan Kürt lider Kemal Burkay, 19 Aralık 1991'de yaptığı basın açıklamasında, Türkiye'de 15 milyon Kürt olduğunu ileri sürmüştü. Turgut Özal'a göre; Türkiye'de 1994'de 12 milyon Kürt vardır. Kürt asıllı milletvekilleri Muzaffer Demir ve Mahmut Alınak ise 24 Aralık 1994'de ATV'deki Siyaset Meydanı Programı'nda Kürt nüfusunu sırasıyla 15 ve 20 milyon olarak vermişlerdi. Son olarak Diyarbakır'daki Demokratik Özerklik⁵⁴⁸ Çalıştayında tartışılmak üzere dağıtılan

⁵⁴⁵ M. Heper, **Kürtler ve Devlet**, s.67-68.

⁵⁴⁶ M. Heper, **Kürtler ve Devlet**, s.68.

⁵⁴⁷ Osman Özçelik, **Kürt Sorunu Demokratik Çözüm Önerileri**, Avesta Yayınları, İstanbul, 1996, s.46.

⁵⁴⁸ Demokratik özerklik, bir devlet çatısı altında siyasal egemenliğin değil ama yönetim yetkilerinin bir bölümünün yerel seçilmiş-temsili yapılara devredilmesidir. Bugün DTK tarafından ilan edilen, BDP tarafından da benimsenen ve programında yer alan "*Demokratik Özerklik*" in çerçevesi, şu şekilde tanımlanıyor: 1- Türkiye siyasi ve idari yapısında demokratikleşmeyi sağlamak amacıyla köklü bir reformu öngörür. 2- Sadece devlet sistemini değiştirerek sorunların çözülemeyeceğinden hareketle, toplumun öz yeterliliğini esas alır. 3- Sorunların çözümünde geliştirilecek yöntemler için, yereli güçlendirme, halkı söz ve karar sahibi kılma felsefesiyle hareket eder. 4- Halkın karar süreçlerine dahil olması için demokratik katılımçılığı savunur ve tüm yerel birimlerde meclis sistemini esas alır. 5- Salt "*Etnik*" ve "*Toprak*" temelli özerklik anlayışı yerine kültürel farklılıkların özgürce ifade edildiği bölgesel ve yerel bir

metinde Türkiye’de Kürt nüfusuna değinilmezken Ortadoğu’daki Kürtlerin nüfusu, 40 milyon olarak belirtilmektedir.⁵⁴⁹

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün genel nüfus sayımlarını esas alarak yaptığı projeksiyonlarda, 1992’de ana dili Kürtçe olanların oranını %6.2 olarak tespit edilmiştir. (Bu oran sonraki yıllarda yapılan araştırmalarda artış göstermiştir). Mehmet Şahingöz’ ün, P.A. Andrews’ in merkezi ABD’de bulunan 'Ethnologue Data from Languages of the World' adlı kuruluşta hazırladığı çalışmada Kürt nüfusunun oranı % 8.36 (Zazalar dâhil) olarak tespit edilmiştir. Bu konuda, bugüne kadar ulaşılan akademik temelli en yüksek oran, Andrews'in 'Türkiye’de Etnik Dağılım' başlıklı raporunda, 2001 içinde toplam etnik nüfusu %13.79 olarak gösterilmiştir. Bu durumda Türkler nüfusun, %86.21’ini oluşturmakta ve diğer etnik unsurlar çıkarılınca, %8 civarındaki Kürt nüfusu ortaya çıkmaktadır. Ali Tayyar Önder, Eylül 2005’te 'AB Eurobarometer Anketi’nde, ana dilini Türkçe olarak bildirenlerin oranının %93 olarak bulunduğunu ve Kürtleri de ihtiva eden geri kalan nüfusun %7’i geçmediğini belirtmiştir.⁵⁵⁰ Aynı şekilde Türkiye’nin etnik yapısını bilimsel verilerle değerlendiren Ali Tayyar Önder,⁵⁵¹ 2006 itibarıyla Kürt sayısını 5 milyon (%6.76), Zaza sayısını 800 bin (%1.08) olarak tespit etmiştir.⁵⁵²

Bütün bu nüfus analizlerinin ışığında; 1965 nüfus sayımı sonuçlarının bebek ölümleri, ortalama yaşam süresi, terör, yurtdışına göç, kan davası gibi etkenler dikkate alınmaksızın, Kürt nüfusu lehine %50 oranında arttığı, bir başka deyişle Kürt Nüfusu’nun

yapılanmayı savunur.6- “Bayrak” ve “Resmi Dil” tüm “Türkiye Ulusu” için geçerli olmakla birlikte her bölge ve özerk birimin kendi renkleri ve sembolleriyle demokratik öz yönetimini oluşturmasını öngörür. 7- Demokratik özerk yönetim, “bölge meclisi” olarak örgütlenir ve meclislerde görev alan kişiler de “bölge meclis temsilcisi” olarak tanımlanır. Meclis hem meclis başkanını hem de görevli olduğu alandaki işleri yürütecek yürütme kurulu üyelerini ayrı ayrı seçer. Başkan ve yürütme kurulu üyelerinin, meclisin aldığı kararların icrasından sorumlu olmaları öngörülür. 8- Bölgelerin her biri o bölgenin özel adı veya bölge meclisinin yetki sınırları içinde bulunan en büyük ilin adıyla anılacaktır. 9- Demokratik özerklik modelinde il valileri, hem merkezi hükümetin hem de bölge yürütme kurulunun aldığı kararları uygulamakla görevlidir. Bakanlıkların taşra teşkilatları da aynı prosedüre tabi olacaklardır. İl Genel Meclisleri, Belediye ve Muhtarlıklar gibi diğer idari yapılar varlığını korumaya devam edeceklerdir. Avrupa’da Özerk Bölgeler: Avrupa’da resmi açıdan tanınmış, özerklik dereceleri ve biçimleri birbirinden farklı birçok özerk bölge bulunuyor: Finlandiya’nın Aland Adaları, Danimarka’nın Faroe Adaları, İspanya’da Galiçya, Bask ve Katalunya’nın öne çıktığı ayrı özerklik dereceleri bulunan 17 ayrı bölge, 1707’den sonra ilk kez 1999’da kendi parlamentosunu seçen İskoçya, İtalya’da özerk konumu bulunan ülkenin vergi gelirleri açısından en zengin bölgesi Güney Tirol, Portekiz’de Azor Adaları ve Madeira, Belçika’da üniter devlet statüsünden federal sisteme geçilmesiyle tanınan ancak Valon ve Flamanlarla eşit statüde olmayan Alman Bölgesi, Moldova’da Gagavuz bölgesi, Ukrayna’da Kırım, <http://www.hurriyet.com.tr/demokratik-ozerklik-nedir-18255779>, (Erişim Tarihi: 14. 2. 2017). Ayrıca DTP’nin Kasım 2007’de yapılan İkinci Olağanüstü Kongresi’nde ‘demokratik özerklik’ modeli onaylandı, “Özerkliğe Kongre Onayı”, **Sabah**, 9.11.2007, s.23.

⁵⁴⁹ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.397.

⁵⁵⁰ A.T. Önder, **Türkiye’nin Etnik Yapısı**, s.27-30.

⁵⁵¹ Türkiye’nin etnik yapısı konusunda bugüne kadar yapılan çalışmaları bilimsel şekilde değerlendiren Ali Tayyar Önder, Türkiye’nin Etnik Yapısı çalışmasıyla bu konudaki eksikliği doldurmuştur. Bahse konu eser, önemli bir başvuru kaynağı hâline gelmiştir.(A.T. Önder, **Türkiye’nin Etnik Yapısı**)

⁵⁵² A.T. Önder, **Türkiye’nin Etnik Yapısı**, s.30.

Türk Nüfusu' nun iki misli çoğaldığı farz edildiğinde, 2013 itibariyle Türkiye'deki Kürt nüfus oranının % 8 ile 11 arasında bulunduğu; Kürt nüfus sayısının da 6- 9 milyon arasında değişebileceği hesaplanmaktadır.⁵⁵³

Kürtlerin nüfusuyla ilgili sonuçlara, nasıl ulaşıldığı konusunda bilimsel veriler kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Kürtlerin nüfusuyla ilgili rakamları nasıl elde ettiğini soran Amerikalı bilim adamı Justin Mc Carthy'ye karşı, İzady cevabında; istatistiklere değil, Cumhurbaşkanlığı sözcüsü Kaya Toperi 'nin Körfez Savaşı sırasında telaffuz ettiği bazı rakamlara, geçen yüzyılda atla dolaşıp tahminlerde bulunan seyyahlara ve siyasi beyanlara dayandığını söylemiştir.⁵⁵⁴ Dahası İzady; bu istatistiksel bilgiyi Kaya Toperi' den aldığını söylemişse de, bu dönemde Kuveyt Büyükelçisi olan Kaya Toperi, böyle bir açıklamasının olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla sayılarla oynayan ve dayanaktan yoksun bu görüşlerini İzady, kamuoyuna sunmakta bir beis görmemiştir. Bununla beraber Kürt nüfusu konusunda rakamlarla oynayan ne ilk, ne de son kişidir.⁵⁵⁵ Görüldüğü gibi Türkiye'deki Kürt nüfusu hakkındaki ciddi ve gayri ciddi rakamlar verilerek, Kürt nüfusun olduğundan çok daha fazla gösterilmeye çalışılmıştır.

Ayrılıkçı Kürtler arasında Kürtlerin nüfusu konusunda ciddi tutarsızlıklar yer almaktadır. Bunun gibi Kürtlerin nüfusuyla ilgili yüzlerce değişik tahminler ileri sürmektedirler. Bir kesimin 25 milyon olarak verdiği sayıyı, dört yıl sonra başka birisi çıkıp 13 milyon, farklı bir kişi de 20 milyon Kürt nüfusu olduğunu iddia etmektedir. Hatta İngiliz, asker kökenli Ortadoğu Uzmanı ve Ayrılıkçı Kürtler tarafından Türkçe' ye çevrilerek yayınlanan "*Modern Kürt Tarihi*" isimli kitabın yazarı olan David Mc Dowall, dünyadaki tüm Kürtlerin toplam nüfusunu aynı yıllarda en az 25 milyon olarak vermekte ve bunun 13 milyonunun Türkiye'de yaşadığını söylemektedir.⁵⁵⁶

Kürt nüfusunun hesaplanmasında daha önceki yıllarda PKK çizgisindeki siyasi partilerin aldıkları oy bir gösterge sayılabılırdi. Her ne kadar Kürt nüfusunun tamamının bu siyasi partilere oy vermedikleri bilinse de, seçimlerde ortaya çıkan sonuçlar, Ayrılıkçı Kürtlerin Kürt nüfusunun sayısında mübalağa ettikleri görülmektedir. Nitekim Aralık 1993 Genel Seçimleri' nde HADEP, PKK'nın tehdit ve baskılarına karşılık, Kürtçüler dışındaki sol oyların da eklenmesiyle ancak % 4,17 oranında oy alabilmiş; yine 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri'nde de DEHAP'ın %6,2 oranında oy alarak %10'luk seçim barajının altında

⁵⁵³ H. C. Güzel, "*Türkiye'de Kürt Nüfusu*", **Sabah**, s.7; H. C. Güzel, "*Kürt Nüfusu*", **Radikal**, s.11.

⁵⁵⁴ Ayşe Hür, "*Kürt Nüfusu, Tahminler ve Gerçekleri*", 26.12.2010, <http://www.haksozhaber.net/kurt-nufusu-tahminler-ve-gercekler-19270yy.htm>, (Erişim Tarihi: 12.12. 2017)

⁵⁵⁵ D. A. Batur, **Kürdoloji Yalanları**, s.398.

⁵⁵⁶ Mc Dowall, **Modern Kürt Tarihi**, s.24

kalmıştır. Temmuz 2007 seçimlerinde, DTP'liler ile beraber bütün bağımsız adayların oy toplamı % 5,36 olurken, 2009'daki mahalli seçimlerde DTP % 5,04 oy alabilmiştir. 11 Haziran 2011'de de yapılan milletvekili seçiminde, BDP'nin desteklediği adayların aldığı oyların bölgesel dağılımı da Kürt nüfusun, 2/3'ünden bile fazlasının Doğu (on altı il) ve Güneydoğu Anadolu'da (altı il) toplam yirmi iki ilde yaşadığının önemli bir göstergesidir. 23 Haziran 2011 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanan Yüksek Seçim Kurulu kesinleşmiş seçim sonuçlarında, Türkiye genelinde tüm bağımsız adayların aldığı toplam oy 12.819.17 milyon, BDP' nin desteklediği adayların Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yirmi iki ilde aldıkları oy 1.820.887'dir.⁵⁵⁷

Türkiye genelinde tüm bağımsız adayların aldığı toplam 2.819.917 oyun, en iyi ihtimalle 2.6 milyon binin (ki bu sayı gerçekte iki buçuk milyon dolayındadır.) BDP' li bağımsız adayların aldığı varsayılsa bile, BDP adaylarının Doğu ve Güneydoğu'da aldıkları oyun oranı %70,03 olmaktadır. BDP' nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da aldığı oy, resmi veri olarak. 820.887, PKK'nın ağır baskısıyla Adana ve Mersin'e göç ettirdiği illerde aldığı toplam 187.45 oy da eklendiğinde, bu yirmi dört il dışında, BDP'nin desteklediği adayların elli yedi ilde aldıkları toplam oy 2.077. 908 olmaktadır. Bu yirmi dört il dışında BDP'nin, Türkiye genelinde aldığı oy oranı 1/3'ün çok altında, %22,8 olmaktadır. Bu veriler de, Türkiye'de, Batı da toplam Kürt nüfusun 1/4'ünden de az olduğunun önemli bir göstergesidir.⁵⁵⁸

Seçim sonuçlarına göre; toplam nüfus içindeki Kürtlerin nüfus oranları hakkında geçmişte yapılan seçimlerde siyasi partilerin aldıkları oyların, Kürtlerin nüfus sayımında bir gösterge olurken, günümüzde BDP'nin selefi HDP'nin Türkiye Partisi olma yönündeki iddiaları, diğer radikal sol partilerle işbirliği ve kamuoyunun siyasi iktidardan hoşnutsuzluğundan dolayı Kürtlerin yaşamadığı yerlerde bile bu partilere oy çıkması, oy dağılımıyla Kürt nüfusunu hesaplamayı imkânsız hâle getirmiştir. Nitekim İstanbul'da Kürt nüfusunun yok denilecek kadar az olduğu “*Şişli, Arnavutköy ve Beşiktaş*” gibi yerlerde bu partilerin çok ciddi anlamda oy alması siyasal sisteme veya iktidara gösterilen tepkiden ve sol örgütlerle ve partilerle yapılan ittifaklardan kaynaklandığını ortaya koymaktadır.⁵⁵⁹

Günümüzde Kürt nüfusunun artmış olduğunu savunanlar, bu görüşü iki temel iddiaya dayandırmaktadır. Bunlar Kürtlerin diğer etnik gruplara göre daha fazla doğurgan olduklarını ve Türkiye ortalamasının üstünde bir nüfus artış hızına sahip olmasıdır. Nitekim

⁵⁵⁷ A.T. Önder, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, s.33.

⁵⁵⁸ A.T. Önder, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, s.34.

⁵⁵⁹ Nişantaşı değil Demirtaş, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2015/06/10/nisantasi-degil-demirtas>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

doğurganlık konusunda TÜİK' 'in ve Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün verileri göz önüne alındığında; TÜİK'e göre; Türkiye genelinde doğurganlık oranı 2.23 iken, Doğu ve Güneydoğu'da bu oran 3.65'e yükselmektedir. Buna karşılık göç eden ve büyük şehirlerde yaşayan Kürtlerin nüfus artış hızı bakımından Türkiye ortalamasına yaklaşmaktadır. Diğer taraftan, anılan bölgelerde bebek ölüm oranlarının yüksek ve ortalama hayat sürelerinin düşük olması ise nüfus artışına ters etkenlerdir. Ayrıca bu bölgelerde nüfusun önemli bir kısmı da doğurganlığı yüksek olan Türkler ve Araplar'dan oluşmaktadır.⁵⁶⁰Ayrıılıkçı Kürtlerin verdikleri birbirleriyle uyumsuz ve çelişkili 13, 15, 19, 22 ve 25 milyon nüfus rakamları son derece abartılı ve temenniye dayanan rakamlardır. Kürtlerin nüfuslarını en üst düzeyde yansıtmaya çalışarak, dünyada bu kadar yüksek nüfus oranına ulaşmış, “devlet kuramayan hiçbir etnik topluluk yoktur” propagandasına başvurmuşlardır.

⁵⁶⁰ Hasan Celal Güzel, “Türkiye’de Kürt Nüfus Nedir?(1) ”, **Sabah**, 21.4.2013, s.7; Hasan Celal Güzel, “Kürt Nüfusu”, **Radikal**, 6.9.2009, s.11.

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DAKİ İSYANLAR VE AYRILIKÇI KÜRTÇÜLÜK FAALİYETLERİ

A- OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ'NDE DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DAKİ İSYANLARA GENEL BAKIŞ (1806-1908)

1- Osmanlı Devleti Dönemi'nde Doğu ve Güneydoğu'daki İsyanlar (1806-1908)

Yavuz Sultan Selim, 1514 yılındaki Çaldıran Savaşı sonrası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini Osmanlı Devleti egemenliği altına almıştır. Bu dönemde Arnavutluk, Yemen ve Lübnan gibi yerlerde uygulanan idari sistem bu bölgelerde de uygulanmış ve yöre insanı başlangıçtan beri Osmanlı Devleti idaresine bağlı beylikler halinde ve kısmen özerk bir şekilde hayatlarını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı Devleti'nin güçlü olduğu dönemde gayet güzel işleyen bu sistem, gerileme döneminde ayaklanmalarla sarsılmaya başlamış, özellikle XVII. yüzyılda Celali ayaklanmalarıyla bölgedeki beyliklerin Osmanlı merkez otoritesi ile bağlantılarında sorunların ortaya çıkmasına ve bu beyliklerin sadakatlerinin bozulmasına yol açmıştır.⁵⁶¹ XIX. yüzyılda İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'ni paylaşamaması sonucu ortaya çıkan denge politikası ile Osmanlı Devleti'nin ömrü yüz yıl kadar uzamıştır. Özellikle Sultan III. Selim (1789-1807), II. Mahmut(1807-1839) ve Abdülmecit (1839-1861) dönemlerinde bir yandan siyasi buhranlar ve ayaklanmalar ile uğraşılırken, diğer yandan da padişahlar ıslahat hareketleriyle ülkeye hâkim olmaya ve dış saldırıları önlemeye çalışmışlardır.

Bu dönemde başta İngiltere olmak üzere egemen devletler tarafından Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan insanlara Kürtçülük propagandası yapılmaya başlanarak ayrı bir Kürt toplumu yaratılması amaçlanmıştır. Buna paralel olarak Ayrılıkçı Kürt faaliyetlerinin de XVIII. yüzyılda başladığını söylemek mümkündür. Bu alanda

⁵⁶¹ A. C. Ersever, **Kürtler ve PKK**, s.33.

ilk girişim Kuzey Irak-Amedya bölgesinde faaliyet gösteren M. Garzoni isimli bir Katolik papazının 1787'den Roma'da İtalyanca olarak yayımlanmış olduğu Kütçe gramer kitabıdır. Aynı dönemde Rusların çabalarıyla 1789'da Rusya'da ilk Kürtçe sözlük yayınlanmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde yapılan ıslahatlar kapsamında 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile 1515'den beri Osmanlı Eyaleti statüsünde yer alan Diyarbakır; “*Kürdistan*”, Trabzon Eyaletine bağlı “*Gönye Sancağı*” da 1850' den itibaren Lazistan Sancağı olarak isimlendirilmiştir.⁵⁶²

Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) döneminde ilk defa uygulamaya konulan aşiret mekteplerinde okuyan ve Avrupa'ya tahsil için gönderilen yöre çocukları, batıdaki milliyetçilik cereyanlarının etkisi altında kalarak bölgede Kürtçülük bilincinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonucunda imzalanan Ayastefanos ve Berlin Antlaşmalarına, Ermenistan, Kürdistan ve Lazistan kavramları dâhil edilerek meselenin uluslar arası bir boyut kazanması sağlanmıştır. II. Abdülhamit zamanında yurtdışına kaçan başta Jön Türkler olmak üzere bütün muhalif kesimlerin taşeronluğu ile Osmanlı Devleti'ni hedef alan bu tür dış destekli çabalar 9 Nisan 1898'de Kahire'de Kürdistan isimli ilk Kürtçe gazete çıkarılmasıyla meyvesini vermiştir.⁵⁶³

⁵⁶² Siyasallaşma Çabaları Kapsamında PKK Faaliyetleri, No:74, EGM Yayınları, Ankara, (Y.t.y.), s.7; B. Şimşir, *Kürtçülük 1787-1923*, s.19,46.

⁵⁶³ M. Göçmen, *İsviçre'de Jön Türk Basımı ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri*, s.245.

Ancak bütün dış etki ve çabalara rağmen zaman zaman Doğu Anadolu halkı idareye karşı isyan etmişse de bu dönemdeki isyanların çoğu kendilerinden gereksiz yere alınan vergilere, idari düzenlemelerdeki aksaklıklara karşı yapılan bir tepki ve kişisel hırs nedeniyle yapılan ayaklanmalardan öteye gitmemiştir. Tanzimat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1800'lerin başından, Mondros Mütarekesinin imzalandığı 1918'e kadarki dönemde birçok isyan hareketi görülmüştür.

a) Babanzade Abdurrahman Paşa İsyanı (1806-1808) ve Babanzade Ahmet Paşa İsyanı (1812)

İlk kayda değer olay 1806-1808 arasında devam eden Babanzade Abdurrahman Paşa isyanının gerçekleştiği süreçte; Eflak ve Boğdan Rusya tarafından işgal edilmiş; Osmanlı Devleti Rusya ile savaşa girmiştir. Edirne'de ıslahat aleyhtarları 1806'da ayaklanırken, Kabakçı Mustafa Paşa'nın 1807'deki isyanıyla III. Selim tahttan indirilmiş; bu sırada da Vehhabi olayları meydana gelmiştir.⁵⁶⁴

Bağdat Valisi Ali Paşa; Baban Mutasarrıfı⁵⁶⁵ Abdurrahman Paşa ile Köy Sancağı Mutasarrıfı Mehmed Paşa'yı Vehhabi olayını bastırmakla görevlendirmiştir.⁵⁶⁶ Mehmed Paşa'ya düşmanlığı olan Abdurrahman Paşa; Kerkük civarında bulunduğu Mehmed Paşa'yı öldürmüştür. Olanları öğrenen Ali Paşa, Abdurrahman Paşa'yı cezalandırarak görevinden azletmiş; Abdurrahman Paşa'nın yerine Baban Mutasarrıflığına Halid Paşa'yı; Köy ve Harir Sancakları Mutasarrıflığına da Süleyman Paşa'yı getirmiştir. Abdurrahman Paşa'nın Mehmed Paşa'yı öldürmesi, Halid Paşa'nın Süleymaniye Valiliğine tayininde en önemli etken olmuştur.⁵⁶⁷

Süleymaniye Valisi Babanzade İbrahim Paşa'nın ölümünde sonra, yerine aynı aileden Babanzade Halid Paşa'nın atanmasını kabullenemeyen Abdurrahman Paşa; 1806-1808'de yaklaşık iki yıl boyunca bölgede olaylar çıkarmış; alınan önlemler neticesinde bu olaylar sona erdirilmiştir. Abdurrahman Paşa ise İran'a kaçarak Şah'a sığınmıştır.

⁵⁶⁴ N. Sevgen, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da...**, s.182-185.

⁵⁶⁵ Baban Ocağı'nın bilinen ilk kurucusu Fakih Ahmet'tir. Fakih Ahmet'in oğlu Mavdu veya Mir Muhammed Şehr-i Bazar'ı ele geçirip yerleşince nüfuzları artmış, 1669'da Karaçulan Sancağı, ihdas edilerek oğlu Süleyman Paşa'ya verildi. Ancak İran'a kaçarak, İran'ın Erdelan valisi oldu.(1694-1695) Tekrar Osmanlıya sığınarak Dobruca'da Babadağı'na sevk edildi. Çirmen Mutasarrıfı yapıldı. 1703'de Edirne'de öldü. Bir süre oturdukları Babadağı'ndan dolayı, çocuklarına Babanlı, Kuzeydoğu Irak'ta yönettikleri bölgeye "*Baban*" denilmeye başlandı. (Yılmaz Öztuna, **Devletler ve Hanedanlar**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s. 512.)

⁵⁶⁶ N. Sevgen, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da...**, s.182.

⁵⁶⁷ B. Nikitin, **Kürtler; Sosyolojik ve Tarihi İnceleme**, s.330; N. Sevgen, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da...**, s.183.

Abdurrahman Paşa isyanı tamamen kişisel çıkarların bozulması neticesinde meydana gelmiştir.⁵⁶⁸

Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde çıkan diğer bir isyan Babanzade Ahmet Paşa isyanıdır. 1806-1812'deki Türk-Rus savaşının sonlarına doğru ve Osmanlı Devleti'nin Sırp isyanıyla uğraştığı bir dönemde ortaya çıkan isyan hareketi,⁵⁶⁹ Abdurrahman Paşa'nın intikamının alınması için oluşan bir ayaklanma gibi görünse de, gerçekte Babanzade Ahmet Paşa'nın makam hırsından kaynaklanmıştır. Osmanlı Devleti isyanı kısa sürede sonlandırmıştır.⁵⁷⁰

b) Yezidi (1830) ve Kör Mehmed Paşa İsyanı (1832-1834)

Yezidiler tarafından 1830'da başlatılan bir isyandır. Yezidiler'in Sultan II. Mahmud'un Revanduz, Hakkâri ve Irak/Sincar bölgesinde yapmaya çalıştığı bazı idari düzenlemeleri bahane etmeleri sonucu bir süre devam etmiştir. Alınan tedbirler sonucu kısa sürede isyan sona ermiştir.⁵⁷¹

Osmanlı Devleti'nin merkezîyetçilik çabalarına karşı başlatılan diğer bir isyanda Kör Mehmed Paşa İsyanıdır. Çevre aşiretler üzerinde 1810 yılından itibaren otorite sağlamaya çalışan ve 1832'de ayaklanan Revanduz Hâkimi Kör Mehmed Paşa; Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanının devam ettiği yıllarda Erbil, Şirvan, Bredost, Altunköprü ve Musul'a kadar etkisini genişletmiştir. Bu isyan hareketi 1834 yılına kadar sürmüştür. Bölgede görevlendirilen eski sadrazamlardan Mehmed Reşit Paşa Mart 1834'de Güneydoğu Anadolu'da isyan eden unsurların üzerine gitmiş; İran'a kaçan Kör Mehmed Paşa ise tutuklanarak İstanbul'a gönderilmiştir.⁵⁷²

c) Mir Muhammed (1833) ve Bedirhan İsyanı (1843-1847)

Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa 1831'de Osmanlı Devletine karşı isyan etmiştir. Dahası oğlu İbrahim Paşa komutasında sevk ettiği kuvvetler Osmanlı Ordusunu mağlup etmiştir. 1833 imzalanan Kütahya Anlaşması ile Kavalalı Mehmet Ali Paşa

⁵⁶⁸ B. Nikitin, *Kürtler; Sosyolojik ve Tarihi İnceleme*, s.330; Vedat Şadillili, *Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar*, Ankara, 1980, s.25-57; A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.35; Faik Bulut, *Dar Üçgende Üç İsyân, Kürdistan'da Etnik Çatışmalar*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1992, s.89; N. Sevgen, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da...*, s.182-185; Hıdır Göktaş, *Kürtler; İsyân-Tenkil*, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991, s.13.

⁵⁶⁹ H.Göktaş, *Kürtler; İsyân-Tenkil*, s.13-14.

⁵⁷⁰ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.285; M. Rişvanoğlu, *Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm*, s.705-706.

⁵⁷¹ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.286; H. Göktaş, *Kürtler; İsyân-Tenkil*, s.15; V. Şadillili, *Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar*, s.28.

⁵⁷² A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.286-287; Ercüment Kuran, "Türkiye'de Kürt Meselesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S.79, İstanbul, (Ağustos 1992), s.164; William Aegleton, *Mehabad Kürt Cumhuriyeti, 1946*, (Çev: M. Emin Bozarıslan), Koral Yayınları, İstanbul, 1990, s.26.

tehlikesini geçici de olsa ortadan kaldıran Osmanlı Devleti, merkezi otoriteyi kuvvetlendirmek için eyaletleri merkeze bağlama faaliyetlerine hız vermiştir. Bu isyanın getirdiği otorite boşluğundan istifade eden Soran Aşireti Reisi Mir Muhammed 1833’de, isyan girişiminde bulunmuşsa da, Molla Hadi gibi bölgedeki dini liderlerin tepkisi, Mir Muhammed’i engellemiş ve Osmanlı kuvvetlerine teslim olmak zorunda kalmıştır.⁵⁷³

Bedirhan Bey, Bitlis Emiri Şeref Han’ın torunlarından olup; Cizre ve Bohtan Mütesellimi görevlisidir. Cizre bölgesinde büyük nüfuz kazanan Bedirhan; bir yandan Osmanlı hükümdarlarına devamlı itaat arz ederken, bir yandan da 1826’da Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasından sonra yeni ordu kuruluşu için devletin, ülkenin her yerinden asker alması kararına, 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşından da cesaret alarak, muhalefet etmiştir.⁵⁷⁴

Bu muhalefet Osmanlı Devleti’nin Kavalalı Mehmed Ali Paşa kuvvetlerine yenik düşmesiyle bölgede huzursuzluk olaylarına dönüşmüş; Cizre Aşiretlerinin yanı sıra Ermeni ve Nasturiler de Bedirhan’ın liderliğinde harekete geçmişlerdir. Tenkille görevlendirilen Mehmed Reşid Paşa 1836’da Cizre’yi ele geçirmiş, vefatının ardından yerine getirilen Hafız Paşa döneminde teslim olan ve devletle anlaşmak zorunda kalan Bedirhan Bey sadakatten ayrılmayacağına 1833’de söz verdiği için yerinde bırakılmıştır. Osmanlı Devleti bu anlaşmayla Bedirhan Bey’in konumunu korumaya devam etmiştir.⁵⁷⁵

Tanzimat Dönemi’nde eyalet yönetiminde yapılan değişiklikler neticesinde Cizre’nin Bohtan ve Hacı Behram havalisi Musul eyaletine bağlanmış, geri kalan Cizre, Midyat gibi yerler Diyarbakır eyaletine bağlılıklarını sürdürmüşlerdir.⁵⁷⁶ Musul Valisi Mehmed Paşa Cizre’nin de Musul’a bağlanmasında ısrar etmişse de Bedirhan’ın girişimleri neticesinde başarılı olamamış, devlet bu tercihte Bedirhan’ı desteklemiştir.⁵⁷⁷

Bedirhan, Musul Valisi Mehmed Paşa’ya karşı hükümete yaklaşmak istemiş ve Cizre’nin Musul’a bağlanan kazalarını tekrar Diyarbakır’a bağlattırmak için kardeşi Salih Bey’i Diyarbakır Valisi’ne göndermiştir.⁵⁷⁸ Diyarbakır Valisi ise Bedirhan’ın herhangi bir olumsuz hareketini önlemek için ona defalarca mektup yazmıştır.⁵⁷⁹

⁵⁷³ F. Bulut, **Dar Üçgende Üç İsyân...**, s.91; V. Şadillili, **Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri ve İsyânlar**, s.28; M. Rişvanoğlu, **Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm**, s.706.

⁵⁷⁴ Martin Van Bruinessen, **Ağa, Şeyh, Devlet**, (Çev: Banu Yalkut), İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.218-221; F. Bulut, **Dar Üçgende Üç İsyân...**, s.91-98.

⁵⁷⁵ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.287-288.

⁵⁷⁶ BOA, İ. Mesail-i Mühimme, No: 1225-1227; Ayhan Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet’e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki İsyânlar**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1998, s.2.

⁵⁷⁷ N. Sevgen, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da...**, s.182.

⁵⁷⁸ Bedirhan Bey’in Diyarbakır Valisi’ne yazdığı 29 Şubat 1842’de belgede “Cizre kazasının öteden beri olduğu gibi Diyarbakır’a bağlanması hususunda kaza ahalisiyle tarafımdan sunulan dilekçeler,

Uyarılara ve nasihatlarla aldırmayan Bedirhan; Batılı misyonerlerin kışkırtmaları sonunda ayaklanmışır.⁵⁸⁰ Hakkâri bölgesindeki Nasturilerin yıllık vergilerini, Bedirhan'ın taraftarı olan Hakkâri Beyi'ne vermekten vazgeçmesi sonucu 1843'te Nasturiler'e saldırarak on binleri bulan büyük bir katliam yapmışır.⁵⁸¹ Bedirhan, Nasturi Patriği /Marşemun'un akrabalarını şiddetli bir şekilde cezalandırmış; Kasım 1848'te patriğin annesi öldürülerek Zap nehrine atılmışır. Bir kadın, Patrik'i kurtarıp, dağ başında saklamış; Bedirhan kuvvetleri çekildikten sonra ortaya çıkarmışır. Bu şekilde Patrik kaçarak Musul'daki İngiliz Konsolos vekiline sığınmışır.⁵⁸²

İngiliz ve Fransızlar Osmanlı Devleti'ne başvurarak olayı protesto etmişlerdir. Olay üzerine Şam, Musul ve Diyarbakır Valilerine ve Müşiriyetine yazılan emirnamelerde genel olarak Bedirhan'ın Hıristiyan kabileleriyle muharebe ettiği, zulüm ve haksızlıklarda bulunduğu beyan edilmiş, iyilikle doğru yola çekilmesi ve yabancı müdahalesine meydan verilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması istenmişir. Bedirhan'ın yüksek dağlara çekilip mukavemet edeceği göz önünde bulundurularak ordunun teşkiline çalışılması, bu arada hal ve hareketlerinin takip edilmesi ve ileride yeterli kuvvetle gailenin sona erdirilmesine teşebbüs edilmesinin uygun olacağı yönünde Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye'de karar alınmışır.⁵⁸³

Osmanlı Devleti bir Nakşibendi müridi olan Bedirhan'ı yakalamak için her yola başvurmuş, Nakşibendi şeyhlerinden Salih, İbrahim ve Azrail Efendilerden yardım istemiş, Nazım Efendi adlı bir devlet büyüğünü görevlendirmişir. Bedirhan ise bir yandan Nazım Efendi ve İngiltere'nin Bağdat konsolosluğu vasıtasıyla hükümete karşı bağlılığı yönünde

padişahımızın yüksek katlarına arz edilmiş olduğu cihetle müsaade-i seniyyenin lutfedileceği şüphesizdir. Hayırlı haberler tahakkuk edinceye kadar idaremizde bulunan Midyat, Bohtan ve Hacı Behram kazalarının uygun bir tarzda idaresine çalışılacak, Allahın inayetiyle Cizre Diyarbekir'e bağlanıncaya kadar geliri Musul Valisi Mehmed Paşa'ya gönderilip teslim olunacak...", (BOA. İ. Mesail-i Mühimme, 1225; A. Aydın, XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki İsyandar, s.21-22.)

⁵⁷⁹ Bu mektuplara bir örnek olarak 29 Kasım 1842 tarihli mektupta "Cizre kazasının Musul'a bağlanması sebebiyle Musul Valisi Mehmed Paşa ile aranızda geçimsizlik bulunduğunu işittik Devlete hizmet edenler hakkında iltifattan başka hiç bir taraftan kötü muamele edilemeyeceği meydandadır... sen devletin rızasından ayrılmadıkça ve tarafımıza iyi hizmetler ettikçe Mehmed Paşa sana bir şey yapamaz..." denmektedir. BOA. İ. Mesail-i Mühimme, 1225; (A. Aydın, XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki İsyandar, s.22).

⁵⁸⁰ Amerikan ve İngiliz misyonerler ilk defa 1840'larda Hakkari'deki Hıristiyan Nastürileri keşfetmişler, Tiyari bölgesindeki Amerikalılar bir yatılı okul inşa etmişler, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yanında dini propaganda da yapan Amerikalı misyonerler bununla da yetinmeyip Nastürileri vergi vermeme konusunda kışkırtmışlardır. (A. Çay, Her Yönüyle Kürt Dosyası, s.288.)

⁵⁸¹ A. Çay, Her Yönüyle Kürt Dosyası, s.288; M.V. Bruinessen, Ağa, Şeyh, Devlet, s.221-222; N. Sevgen, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da..., s.77-78.

⁵⁸² BOA.İ.Mesail-i Mühimme, 1229; A. Aydın, XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki İsyandar, s.23.

⁵⁸³ BOA. İ.Mesail-i Mühimme, 1229 ve BOA. BEO. Ayniyat Def. No: 609, s.1-10; A. Aydın, XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki İsyandar, s.23-25.

taahhütlerde bulunurken, diğer yandan bölgesinde hükümlerlik alameti olarak kendi adına hutbe okutmuş ve imamet görevini ifa etmeye başlamıştır.⁵⁸⁴

Olayın uluslararası bir mesele haline gelmemesi için hükümet kuvvetleri Bedirhan'ın üzerine yürümüştür. Etrafındaki aşiretler Bedirhan'ı yalnız bırakarak devletin yanında yer almış; ilerleyen günlerde de süvarileri Osmanlı Ordusu'na iltihak etmişlerdir. Bedirhan ise ailesi ve yandaşlarıyla birlikte 1847'de teslim olmuştur. Önce İstanbul'a getirilen Bedirhan Girit Adası'na sürgün edilmiş, sekiz yıl burada kaldıktan sonra İstanbul'a, oradan da Şam'a yerleşmiş ve 1870'de Şam'da ölmüştür. Bedirhan olayının bastırılmasının ardından, bölgedeki diğer feodal beyler de kısa sürede etkisizleştirilmiş ve bölgede huzur sağlanmıştır.⁵⁸⁵

d) Babanzade Ahmed Paşa (1847-1850) ve Nurullah Bey İsyanı (1849)

Osmanlı Devleti'nde uygulanan reformların doruk noktasına ulaştığı bir dönemde ve devlet otoritesinin ülkenin her yanında hissedilmeye başlandığı günlerde isyan girişiminde bulunan Süleymaniye Emiri Babanzade Ahmed Paşa; Bağdat Valisi'nin üzerine gönderdiği kuvvetler tarafından 1847'de bozguna uğratılmıştır. Üç yıllık mücadelenin sonunda Baban Emirliği 1850'de ortadan kaldırılmıştır. Bu dönemde ayrıca Doğu, Güneydoğu ve Mezopotamya'da zamanla siyasi şartların ortaya çıkardığı emirliklerin tamamı ortadan kaldırılmıştır.⁵⁸⁶

Hakkâri'nin yönetiminde görevli Nurullah Bey; zimmetine para geçirmiş, bu suçtan ceza görmemek için olaylar çıkarmıştır. Daha sonra İran'daki İngiliz konsolosluğuna sığınan Nurullah Bey, girişimler neticesinde 1849'da teslim alınarak tutuklanmıştır.

e) Yezdan-ı Şir (1853-1855) ve Bedirhan Oğullarından Osman ve Hüseyin Beylerin İsyanı (1876-1877)

⁵⁸⁴ BOA, İ. Mesail-i Mühimme, 1266 ve 1258; A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki İsyanlar**, s.26-28.

⁵⁸⁵ F. Bulut, **Dar Üçgende Üç İsyan...**, s.97-98; A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.289-290; N. Sevgen, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da...**, s.159-160.

⁵⁸⁶ Tanzimat Fermanı'nın 1839'da ilanı ile Müslüman ve gayr-i müslim tüm Osmanlı teb'asının eşitliği, mal, can, ırz ve namus güvenliği teminat altına alınmış; 1856 Islahat Fermanı'yla da bu hükümlere askerlik ve vergilendirmede yeni düzenlemelerin yanı sıra gayr-i müslimlere çeşitli siyasi hakların verilmesi eklenmiştir. (Enver Koray, **Türkiye'nin Çağdaşlaşma Sürecinde Tanzimat**, İstanbul, 1991, s.39-178; Halil İnalcık, **Osmanlı İmparatorluğu-Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler**, İstanbul, 1993, s. 343; M.V. Bruinessen, **Ağa, Şeyh, Devlet**, s.207.)

1853'deki Osmanlı-Rus Savaşı'nda bazı olaylara karışan, ancak daha sonra Devlet'e sığınan Yezdan-ı Şir, Bedirhan'ın yeğenidir. Önemli bölgelere Osmanlı kuvvetlerinin yerleştirilmesi, zorunlu askerlik ve vergilerin ağırlığı gibi sebepler göstererek Cizre ve Hakkari bölgesinde isyan etmiştir. Yezdan-ı Şir, Ruslar ile ve Doğu'da yaşayan bir kısım Nasturi ve Ermenilerle işbirliği yaparak Bitlis'i kontrol altına almış⁵⁸⁷Musul ve Van Gölü'nün güneyinde bazı yerler ile 1855'te Musul'a kadar pek çok şehri işgâl eden Yezdan-ı Şir; olayların yayılması neticesinde güvenlik güçlerince aynı yıl yakalanarak İstanbul'a götürülmüştür.⁵⁸⁸

Osmanlı-Rus Savaşı döneminde, meydana gelen olaylardan biri de 1876-1877'deki Bedirhan oğullarından Osman ve Hüseyin Beylerin isyanıdır. İsyân hareketi Mardin'in Cizre ve Midyat bölgelerinde gelişmiştir. Osman ve Hüseyin Beyler, savaşın yarattığı karışık ortamdan faydalanarak; başta Şir Bey oğlu İsmail Bey olmak üzere bölgedeki birkaç aşiret reisinin de desteğini alarak, Cizre bölgesinden topladığı kuvvetle halka yönelik saldırılarda bulunmuşlar ve Ruslar adına çalışmışlardır. Bedirhan oğulları, aşiret reisleri ve maiyetindeki kuvvetler, Osmanlı kuvvetleriyle Siirt yakınlarında Binariz Dağı'nda girdikleri çarpışmada hezimete uğramışlar; isyancılar yakalanarak tutuklanmıştır.⁵⁸⁹

f) Şeyh Ubeydullah (1880-1882) ve Emin Ali Bedirhan İsyanı (1889)

Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Mezopotamya'daki feodal kalıntıların ortadan kaldırılması ve merkezi bürokrasinin bölgeyi tanımamasından kaynaklanan aksaklıklar, bölgede asayişin bozulmasına sebep olmuştur. Diğer yandan, aşiretler ve bölge halkı nezdinde tek otorite olarak kabul edilen beylerin ortadan kaldırılması ise bölgede idari bir boşluğun doğmasına yol açmıştır. Bu ortamda eski beylerin bıraktığı boşluk şeyh, seyyid, dede, molla, halife gibi kişilerce doldurulmaya başlanmıştır.

Tanzimat ve Islahat Hareketleri devleti bir nebze rahatlatırsa da 1871'de Ali Paşa'nın ölümünün ardından gelen idarecilerin yetersizliği, Sultan Abdülaziz'in hal'i ve I. Meşrutiyet'in ilan; ülkede sıkıntılı bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. Rusya'ya açılan savaş "93 Felaketi" ile sonuçlanmış; savaş sonrası Rusya Balkanlarda ve Doğuda önemli kazanımlar elde etmiştir.

İşte bu karışık dönemde yaşanan en önemlisi 1880'de Şeyh Ubeydullah'ın çıkardığı isyan olmuştur. Şeyh Ubeydullah, Irak'ta Büyük Zap Irmağı yakınlarındaki Barzan köyünde

⁵⁸⁷ C. Celil, XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler, s.163.

⁵⁸⁸ V. Şadillili, Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar, s.30; M. Rişvanoğlu, Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm, s.707.

⁵⁸⁹ A. Çay, Her Yönüyle Kürt Dosyası, s.293; N. Sevgen, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da..., s.174-177; H.Göktaş, Kürtler; İsyân-Tenkil, s.17-18.

yaşayan; Nakşibendî tarikatına mensup bir şeyhtir.⁵⁹⁰ İran'ın Hoy bölgesinde yaşayan Nakşibendî tarikatına mensup Kürtlerin İran hükümetine vergi vermemesi sebebiyle İran Yönetimi ile aralarında bir huzursuzluk başlamış; bunun üzerine Şeyh'ten yardım istenmiştir.⁵⁹¹Şeyh Ubeydullah; çevreden topladığı insanlarla birlikte; İran'daki Mungur Aşiretinin desteğini sağlamıştır. Diğer yandan; Ruslar, İngilizler ve Araplarla görüşen Ubeydullah; İngilizlerden silah temin etmiştir. Yirmi bin kişi ile İran sınırını geçerek; Mehabat'ı 1880'de işgâl eden, ardından Meyanduvap'a yürüyerek pek çok Azeri Türkünü katleden Şeyh Ubeydullah; İran Ordusu'nun harekete geçmesi neticesinde 1881'de Osmanlı Devletine sığınmış ve öncesinde de elçi göndererek devletten özür dilemiştir.⁵⁹²

93 Harbi'nin kaybedilmesinin akabinde 13 Mart 1878 Ayastefanos Antlaşması;⁵⁹³ ve 13 Temmuz 1878 Berlin Antlaşması ile İngilizler'in de konuya müdahil olmaları Ubeydullah'ın bölgede siyasi emeller gütmesine sebep olmuştu.⁵⁹⁴Bağımsız davranmaya çalışarak, hem İngilizler'den silah yardımı temin etmesi hem de Rusya'dan siyasi anlamda korunma ve kollama desteği sağlamıştır. O kadar ki, Şeyh Ubeydullah'la irtibatlı olan Rus sefiri Bab-ı Ali'ye müracaat ederek Şeyh'in kurmak istediği devletin istiklalinin tanınmasını istemiştir.⁵⁹⁵Buna ek olarak Şeyh Ubeydullah bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçlamıştır.⁵⁹⁶ Yakalandıktan sonra İstanbul'da bir süre kalan Ubeydullah; 1882'de bölgeye dönerek tekrar huzursuzluk çıkarmaya başlamış; bunun üzerine Osmanlı kuvvetlerince yakalanarak Mekke'ye gönderilmiş ve orada ölmüştür.⁵⁹⁷

⁵⁹⁰ Eserde; Amerikalı ünlü misyoner Dr. Joseph P. Cochran, 1880'de Urmiye şehrinden çıkarak Osmanlı Devleti'nin Şemdinan bölgesinde bulunan Nasturilerin yanına gittiği; bu ziyaretinde bölgede Hristiyan katliamı yaptığını görmesine rağmen Şeyh Ubeydullah ile dost (!) olduğu belirtilmektedir. (W. Aegleton, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti 1946**, s.28.)

⁵⁹¹ M. F. Bilgili, **Kürtler ve Sosyal Gelişimleri**, s.29; Ömer Vehbi Hatipoğlu, **Bir Başka Açıdan Kürt Sorunu**, Mesaj Yayın Dağıtım, Ankara, 1992, s.62.

⁵⁹² BOA.DH.MUI, Dosya 71, Vesika 68; M.V. Bruinessen, **Ağa, Şeyh, Devlet**, s.303; A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.294; H. Gökteş, **Kürtler; İsyân-Tenkil**, s.18-19; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyânlar**, s.30-31; W.Aegleton, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti, 1946**, s.28-29; A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e Kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki İsyânlar**, s.59; A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.294.

⁵⁹³ Ayrıca, bu Anlaşmanın 16. maddesi Osmanlı Devleti'nin Ermenilerin mukim olduğu Doğu Anadolu'da ıslahat yapmasını öngörüyordu. (A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.294.)

⁵⁹⁴ 1878'de Kıbrıs'a yerleşen İngilizler, 1882'de Mısır'ı işgâl etmişler, Tunus da 1881'de Fransızların eline geçmiştir. 1878 Berlin Antlaşması'nın akabinde Bulgaristan ve Romanya krallıkları ortaya çıkmış, Kars, Ardahan, Batum vilayetleri Rus işgalinde kalmıştır. (A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.294.)

⁵⁹⁵ Mehmet Saray, **Türk - İran İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s.91.

⁵⁹⁶ Kemal Burkay, **Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan Coğrafya Tarih Edebiyat**, Deng Yayınları, İstanbul, 1997, s. 379.

⁵⁹⁷ Meşrutiyet'in 1908'de ilan edilmesinin ardından, Şeyh'in yakınları serbest bırakılmış ve Türkiye'ye dönmüş; büyük oğlu Seyid Abdulkadir Osmanlı Ayan Üyeliğine getirilmiştir. Ardından 1918'de kurulan Kürt Teali Cemiyetinin başkanlığını yapan Abdulkadir; 1925'de Şeyh Said olayına katıldığı için idam edilmiştir. (V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyânlar**, s.30-32; M. Rişvanoğlu, **Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm**, s.708-709; A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.294-295; H. Gökteş, **Kürtler; İsyân-Tenkil**, s.18-20.)

Bu isyanın Kürtçülükle ilgili olup olmadığı konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre; hem Osmanlı Devleti' ne hem de dönemin Türk Kaçar Hanedanı egemenliğindeki İran'a yönelik Kürtçü bir hareket olduğu yönündeki görüşlerdir. Ayrılkı Kürtler, ayrıca Şeyh Ubeydullah'ın İsyanı' nı ilk Kürtçülük hareketi olarak kabul etme eğilimindedir. Bu dönemde Doğu Anadolu'da yabancı unsurların yönlendirdiği hareketlenmelerin “bağımsızlık söylemini” içerdiği yönünde iddialar yer almaktadır.⁵⁹⁸

Bu isyanla ilgili ikinci görüşe göre; Şeyh Ubeydullah İsyanı ilk bağımsız yanlısı karakter taşıdığı iddialarının aksine olayın başlangıcı ve mahiyeti açısından herhangi bir Kürtçü yön taşımadığı şeklindedir. Bu görüşe göre; bu isyana katılım milli duygulardan değil, tamamen şeyhe bağlılıktan kaynaklanmış olduğu belirtilmektedir.⁵⁹⁹

Diğer taraftan XIX. yüzyılın sonlarında meydana gelen ve Bedirhan'ın oğlu Emin Ali ile Kardeşi Mithat'ın, 1889' da, Erzincan ve Bayburt bölgesinde başlattığı silahlı saldırı olaylarıdır. İsyanın başlamasından bir süre sonra Emin Ali ve Mithat, önce İstanbul'a, oradan da Mısır'a kaçmışlardır.⁶⁰⁰

2- İttihat ve Terakki Dönemi'nde Kürtçü Hareketler (1908-1918)

XIX. yüzyılın sonunda devletin yaşatılabilmesi için yapılan mücadele başarılı olamamıştır. İşte Jön Türk oluşumu, devletin çöküşünü engellemek ve eski gücüne kavuşması için bir araya gelen aydın Türk unsurları arasında gelişen birlikteliktir. Ancak Jön Türk adı verilen geniş cephe içinde, mutlakiyet rejimini yıkma düşüncesinde olan Türk asıllı aydınlar kadar; Batılı devletler tarafından kışkırtılan ve Türk devletinin enkazı üzerinde pay kapma mücadelesi içinde olan Hınçak, Taşnak gibi Ermeni kuruluşlarının, Pontus, Mavri Mira gibi Rum kuruluşlarının ve Arap milliyetçi kuruluşlarının mensupları da bulunmuştur. Ayrıca, bu dönemde Kürtçü unsurlar gibi Muhalif Jön Türk unsurlarının da yurtdışına çıkmaları ve Sultan II. Abdülhamid'in şahsında Osmanlı Devleti'ni hedef almaları, Batılı güçlerin politikalarına yardımcı olmuşlardır.⁶⁰¹

⁵⁹⁸ Şerif Mardin, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895 - 1908**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.301; U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.158; W. Jwaideh, **Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, Kökenleri ve Gelişimi**, s.176-196.

⁵⁹⁹ M. V. Bruinessen, “*Kürt Toplumunu ve Modern Devlet, Uluslaştırmaya Karşı Etnik Ulusçuluk*”, s.187-188; M. V. Bruinessen, “*Osmanlıcılıktan Ayrılkıçılığa Şeyh Said Ayaklanmasının Dinî ve Etnik Arka Planı*”, s.137; A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.295.

⁶⁰⁰ Emin Ali ve Mithat; Mısır'da 22 Nisan 1898'de, “*Kürdistan*” adıyla basit bir dergi yayınlamaya başlamıştır. Emin Ali Bedirhan 1918'de Kürt Teali Cemiyetinde görev alarak Kürtçülük faaliyetlerine devam etmiştir. (V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.32-33; Muammer Göçmen, **İsviçre'de Jön Türk Basını ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri**, Muammer Göçmen Kitabevi, İstanbul, 1995, s.245.)

⁶⁰¹ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.296.

Jön Türklerin yoğun gayretleri sonucunda II. Abdülhamid, 1908’de Kanun-ı Esasi’yi kabul ederek meşrutiyeti ikinci kez ilan etmek zorunda kalmış; bu durum bazı etnik ve dini grupların örgüt ve dernek kurma faaliyetleri için uygun bir ortam oluşturmuş, akabinde, Kürtçülük hareketleri de hız kazanmıştır.

31 Mart Vakası’nın 13 Nisan 1909’da meydana gelmesi ve bu hadisenin Hareket Ordusu’nun müdahalesiyle bastırılması sonucu Abdülhamid tahttan indirilmiş; Anayasa’da padişahın yetkilerini kısıtlayıcı düzenlemeler yapılmış; bu durum ise kısa bir süre sonra Enver, Talat ve Cemal Paşaların egemenliğine geçecek olan İttihad ve Terakki Partisi’nin 1918’deki Mondros Mütarekesi’ne kadar sürecek olan Merkez-i Umumi Cuntası dönemini başlatmıştır.

Bölgedeki olayları tahrik eden ve Kürtçü bir hedefe yönelten gelişmeler; XIX. yüzyılın başından itibaren Batı Avrupa’da gelişmeye başlayan milliyetçilik akımından ve bu akımla gelişen “*her milletin kendi kaderini belirleme*” düşüncesinden etkilenmiştir. İdeolojik Kürtçülük hareketleri bu etkileşimin tesiri ile filizlenmiştir. Bu dönemde, Kürtçülük hareketleri batılı devletlerden yardım ve destek sağlamış, özellikle Ermeni kuruluşları ile sıkı ilişki içine girmiştir.

a) Siyasi Kürtçülük Hareketlerinin Başlaması

Osmanlı Devleti’nin sınırları dışındaki ilk Kürtçülük hareketi ve fikri, Mısır’a bağlı Kahire’de başlamıştır. İngiltere’nin bir oldu bittiyle 1882’de işgâl ettiği Mısır’dan, Osmanlı Devleti’ne karşı etnik ve dini hassasiyetleri istismar ettiği görülmüştür. Örneğin; Kahire’ye yerleşen Kürtçüler, 22 Nisan 1898’de Bedirhanzade Mikdat Midhat’ın yayımcısı olduğu ve ilk Kürtçe gazete kabul edilen “*Kürdistan*”ı yayınlamaya başlamıştır. İlk çıktığında on beş günde bir çıkan Kürdistan, altıncı sayısından sonra Mikdat Bedirhan’ın kardeşi Abdurrahman Bedirhan, daha sonra da diğer kardeşi Süreyya Bedirhan tarafından yayınlanmıştır.⁶⁰²Bu sayıdan sonra idarehanesi Kahire’den Avrupa’da Paris gibi merkezi yerlere de taşınan gazete, Suriye üzerinden Güneydoğu Anadolu’ya sokulmuş; bu arada meseleye ilgi duyan Avrupalılar da ihmal edilmemiştir. Diğer taraftan bu gazete aralıklarla I. Dünya Savaşı’na kadar yayın hayatını sürdürmüştür.

Cenevre’ye taşınmasının ardından Abdurrahman Bedirhan’ın kontrolüne giren gazete; on üçüncü sayısından itibaren, Avrupalı emperyalist güçlerin desteğiyle, Osmanlı Devleti’ne karşı düşmanca bir tavır sergilemeye; Osmanlı Sultanına karşı halkı isyana teşvik etmeye ve hükümdarı canilik ve hırsızlıkla suçlamaya başlamıştır. Diğer yandan, Şerefname

⁶⁰² M. Göçmen, *İsviçre’de Jön Türk Basımı ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri*, s.245.

ve Mem-u Zin gibi eserlerden alıntılarının da yayınlandığı gazetenin, Ermeni teşkilatları ile işbirliği içinde olmuştur. Yazar kadrosu arasında İshak Sukuti ve Abdullah Cevdet'in de yer aldığı Kürdistan'ın, Londra'da çıkışı sırasında sorumluluğunu Nişan Siroyan isimli bir Ermeni üstlenmiştir.⁶⁰³

“*Kürdistan*” adlı gazeteyi Cenevre’de idare eden Abdurrahman Bedirhan’ın aynı zamanda Jön Türklerin Cenevre grubunun yayın organı olan Osmanlı Gazetesi’nin de önde gelen yazarlarından biri olduğu; İttihat ve Terakki’nin kurucuları arasında Kürt oldukları bilinen İshak Sukuti ve Abdullah Cevdet’in bulunmaları yanında; Avrupa’daki Jön Türk hareketinde Abdurrahman Bedirhan’ın yer almasının, üzerinde düşünülmesi gereken bir husus olduğudur.⁶⁰⁴

Osmanlı Devleti içindeki etnik unsurların arasındaki birliğin menfaat esasına dayalı olduğu ve bundan dolayı çeşitli toplumsallaştırma araçlarıyla Türk milleti etrafında yapılacak bir birleşmenin yararsız ve gereksiz olduğu düşüncesinde olan Abdullah Cevdet; “*Muhtelif unsurlardan müteşekkil İmparatorluklarda bu unsurların ittihadı yolu münferid bir lisanın, münferid bir kanunun, münferid bir tarz-ı muamelenin isti’mali ve tatbiki olduğu zehabı, zehab-ı batıldır...Tevhid-i anasır, tevhid-i menafiden ibarettir...*” sözleri bu görüşünü yansıtmaktadır.⁶⁰⁵ Diğer yandan, Balkan Savaşı’nın yarattığı ortam içinde “...*Kürdistan, Arabistan, Lazistan, Ermenistan kelimeleriyle oynamak zamanında...*”⁶⁰⁶ olmadıklarını belirtmekle birlikte; Kürtlerin lisanlarını, tarihlerini, geliştirme ve etnik kimliklerini istemelerinin doğal olduğunu ileri sürmesi, Abdullah Cevdet’in konuya asıl yaklaşımını göstermektedir.

Kürtlerin yaşadığı bölgelerin bağımsız Ermenistan sınırları içinde kalacağı iddialarına Kürt tarihinden örnek vererek açıklamalarda bulunulması ve bu açıklama

⁶⁰³ M. Göçmen, **İsviçre’de Jön Türk Basını ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri**, s.247; Ercüment Kuran, **Osmanlı İmparatorluğu’nda İnkılap Hareketleri ve Millî Mücadele**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1956, s.266. Abdurrahman’ın çeşitli görüşlerini, Abdulhaluk Çay’ın *Nor Dar (Yeni Asır)* adlı bir Ermeni gazetesinden aktardığı şu satırlarda görmek mümkündür: “*Kürtçe-Türkçe gazeteyi kurduktan sonra O (A. Bedirhan), Sultan’ı devirmek ve otonom bölgelerini Arnavutların, Rumelili Hıristiyanların, Ermenilerin, Suriyelilerin (Araplar) ve Kürtlerin oluşturacakları federal bir Türk devleti kurmak için çağrıda bulunmaktadır.*” (Abdullah Cevdet, “*İttihad Yolu*”, **Roj-u Kürd**, Aded 2, 6.7.1329, s.8; A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet’e ...**, s.53.)

⁶⁰⁴ Abdurrahman’ın çeşitli görüşlerini, Abdulhaluk Çay’ın *Nor Dar (Yeni Asır)* adlı bir Ermeni gazetesinden aktardığı şu satırlarda görmek mümkündür: “*Kürtçe-Türkçe gazeteyi kurduktan sonra O (A. Bedirhan), Sultan’ı devirmek ve otonom bölgelerini Arnavutların, Rumelili Hıristiyanların, Ermenilerin, Suriyelilerin (Araplar) ve Kürtlerin oluşturacakları federal bir Türk devleti kurmak için çağrıda bulunmaktadır.*” (A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.294-300.)

⁶⁰⁵ Abdullah Cevdet, “*İttihad Yolu*”, s. 8; A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet’e...**, s.53.

⁶⁰⁶ A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet’e...**, s.53.

nedeniyle de etnik ayrılıkçılar tarafından aşırı bir övgüye mazhar kılınması ⁶⁰⁷dikkat çekmektedir. Ayrıca bütün bunlar Kürt –Teali Cemiyeti’ni kuran Ayrılıkçı Kürtlerin, Osmanlı Devleti’nden uzun vadede ayrılma maksadı ve düşüncesi olduğunu da yansıtmaktadır. Abdullah Cevdet, İngiliz temsilcilerinden de yardım gören Kürt-Teali Cemiyeti’nin, etnik ayrımcılık düşüncesini yayan yaygın organlarındaki ayrımcılığa dönük isteklerine, destek olmuştur. Bu destek Abdullah Cevdet tarafından şu şekilde dile getirilmektedir: “Kürdler, böyle bir asrın böyle bir kıyametinde uyumak mümkün müdür? Ey Kürd uyan! diye bağırmağa lüzum görmem. Zira Kürdler uykuda hâla, uykuda iseler çoktan ölmüşler demektir. Kürd uyanıktır ve kendisini asırlardan beri uykuya davet etmiş ve uykuya dalmış hüdaendleri (Türkleri) de uyandıracaktır. ... Biz bir asırda yaşıyoruz ki, bir saat uyumuş olmak, bir millet için ölmüş olmak demektir...”⁶⁰⁸

Meşrutiyet sonrasında Abdullah Cevdet’in düşüncelerindeki değişiklik; Osmanlı Devleti’nin etnik gruplar üzerindeki yönetimini bir çeşit emperyalizm olarak görmesi yönünde olmuştur. Abdullah Cevdet, Wilson ilkelerinin uygulanması suretiyle Batı desteğinde kurulacak bir; “Kürdistan isteğini... Her millet kendi mukadderatını tayin, kendi Hükümetini intihab, kendi tarz-ı idaresini tayin etmekte hürdür ve bir millet, diğer bir millete hâkim olamaz diyen prensip, mesela yalnız İzmir’in Yunan idaresine geçmesini protesto ederken temsik ve istimal olunamaz. Ekseriyetini Kürdler teşkil eden vilayetlerin Kürdistanlığı mevzu bahis olunca da bu prensip tanınmak ve mut’a ve mer’i bulunmak icab eder. ...”⁶⁰⁹ şeklinde ifade etmiştir. Öte yandan Tarihçi Kemal Karpat “Etnik kimliği ile ‘Türk’ kimliği arasında seçim yapmakta güçlük çekenler sonunda Kürt asıllı Abdullah Cevdet gibi ‘Türk’ olmayı tercih etmişlerdir”⁶¹⁰ demektedir.

1- Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti (1908-1909)

II. Meşrutiyet’in ilanında başlıca rolü oynayan İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin ilk çekirdek kadrosu, 1889’da Askeri Tıbbiye Mektebi’nde örgütlenerek oluşmuştur. “İttihad-ı Osmani” adıyla kurulan bu ilk örgütün beş kurucusu arasında Arapkirli Abdullah Cevdet ile Diyarbakırlı İshak Sukuti Kürt kökenlidir. Abdullah Cevdet İttihat ve Terakki’de önemli roller oynamıştır. Ahmet Naim, İsmail Hakkı Baban ve daha birçok Kürt aydını kısa ya da uzun sürelerle İttihat ve Terakki’nin saflarında çalıştılar. Kürdistan Gazetesi Jön Türklerle

⁶⁰⁷ M. Şükrü Hanioğlu, **Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet Dönemi**, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1989, s. 318.

⁶⁰⁸ M.Ş. Hanioğlu, **Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet Dönemi**, s.319.

⁶⁰⁹ M.Ş. Hanioğlu, **Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet Dönemi**, s.321.

⁶¹⁰ Kemal H. Karpat, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kimlik Arayışı -5”, 9.3.2008, <https://arch.ive.is/> (Erişim Tarihi: 11.2.2017).

dayanışma içinde olmuştur. Ancak II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte Ayrılıkçı Kürtlerin büyük kesimi kendi örgütlerini kurmuşlardır.⁶¹¹Bunlardan ilki 2 Ekim 1908' de İngiltere'nin desteği ile kurulan "*Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti*" olmuştur.⁶¹²

Kurucuları arasında Şeyh Ubeydullah'ın oğlu Seyyid Abdülkadir'in de bulunduğu Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti, Kürt Yükseliş ve Yardımlaşma Cemiyeti; Arapların el Munteda-ul Edebi ve Arnavutların Başkim adlı örgütlerinden etkilenererek; 19 Eylül 1908'de kurulmuştur. Cemiyet kaynaklarda "*Kürt Kulübü*" olarak da geçmektedir.⁶¹³

Bununla beraber Cemiyetin kurulduğu yer Abdullah Cevdet'e ait olan İctihad Evi'nin sağında veya solunda yer alan bir binadır.⁶¹⁴ İctihad Evi İstanbul Cağaloğlu'nda yer almaktadır.⁶¹⁵Her ne kadar nizamnamesinde "*Kanun-ı Esasi'ye ve Osmanlılık idealine bağlanmış bir hayır cemiyeti*" olduğu belirtilmişse de cemiyet, kuruluşundan itibaren Kürtçülük fikrini yaymaya ve Osmanlı topraklarında zemin bulmaya çalışmıştır.⁶¹⁶ Bu maksatla, yazar kadrosunda İsmail Hakkı Babanzade'nin de bulunduğu "*Kürt*" adını taşıyan haftalık bir gazete yayınlanmaya başlamıştır. "*Kürdistan*" Gazetesi' nin kapanmasından sonra Kürt gazetesini "*Kürt Güneşi*" adı altında yeniden çıkartmış ancak gazete birkaç sayı çıktıktan sonra kapanmıştır.⁶¹⁷

Asıl faaliyetleri 1909' da başlayan Cemiyet tarafından Dahiliye Nezareti'ne verilen muhtıradaki "*Anadolu ahvalinin tedkik ve ıslahı ile gereken tedabir-i acile ve müessire ittihazı için müteaddid heyetlerin izamı*" istenmiştir. Ocak 1909'daki bu muhtıradaki yer alan istekler, Ermeni Patrikhanesi tarafından da dile getirilmiştir. Bunların sonucunda iki ayrı heyet kurulmasına karar verilmiş; Kürtler ile Ermeniler arasındaki anlaşmazlıkların ve arazi davalarının çözümünü üstlenmeleri, mütegalibenin tutuklanarak yargılanması, kıtlık ve açlık içinde bulunan vilayetler halkına (Van, Bitlis, Kozan) yiyecek dağıtılması ve sivil-asker yetersiz memurların değiştirilmesi ya da azledilmesi bunlardan birinin görevleri arasında sayılmıştır.⁶¹⁸

⁶¹¹ K. Burkey, *Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan Coğrafya, Tarih, Edebiyat*, s.442.

⁶¹² A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.300; Bayram Bayraktar, Türker Ertürk ve Emre Akbulut, *Çağdaş Türkiye Tarihi*, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 2002, s.97.

⁶¹³ V. Şadillili, *Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar*, s.153-154; H.Göktaş, *Kürtler; İsyan-Tenkil*, s.26; Robert Olson, *Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı*, (Çev: Bülent Peker-Nevzat Kırac), Özge Yayınevi, Ankara, 1992, s.37.

⁶¹⁴ Rohat Alakom, "*1900'lerin Başında Kürt Örgütlenme Tarihi*", *Tarih veToplum*, XXXV, S. 205, (Ocak 2001), s.20.

⁶¹⁵ İsmail Göldaş, *Kürdistan Teali Cemiyeti*, Doz Yayınları, İstanbul, 1991, s.12.

⁶¹⁶ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.300-301.

⁶¹⁷ A. M. Menteşavil, *Dünden Bugüne Kürtler*, s.95.

⁶¹⁸ BOA. Meclis-i Vükela Mazbataları, Dosya 122-123, Sıra: 78; A. Aydın, *XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e* ..., s.56; A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.301.

Cemiyetin faaliyetleri Kürtçülük hareketlerini hızlandırmıştır. Cemiyetin bir yan kuruluşu olarak oluşturulan “*Kürt Neşr-i Maarif*” teşkilatınca, başında Abdurrahman Bedirhan’ın bulunduğu “*Meşrutiyet*” adında Kürtçe eğitim yapan bir okul faaliyete geçirilmiştir.⁶¹⁹ Bununla birlikte Celile Celil’in tespitlerine göre; İstanbul’daki bu faaliyetler hızla devam ederken, Kürtçülerin “*Kürdistan*” olarak niteledikleri Doğu ve Güneydoğu’da halk bu türden faaliyetlere itibar etmediği gibi bölgede tek bir okul dahi açılmamıştır. Şeyh Abdülkadir ise Osmanlı Devleti ve İran’daki Kürt aşiretleri arasında Kürtçülük ve Kürdistan fikirlerini yaymaya çalışmıştır.⁶²⁰ Cemiyet ayrıca Ermeni cemiyetleri ile işbirliğine girmiş, özellikle II. Meşrutiyet’i takiben “*birlik ve beraberlik*” sloganı altında Ermeniler ile ortak mitingler ve Kürt-Ermeni Dostluk Geceleri düzenlemiştir.⁶²¹ Faaliyetleri ülke geneline yayılan ve Bitlis, Musul, Bağdat, Muş ve Erzurum’da şubeler açan cemiyete ilişkin dikkate değer noktalardan biri de hiç şüphesiz Bitlis Şubesi’nin faaliyetlerine Çarlık Rusyası’nın Bitlis Konsolosu Akimoviç’in katılmasıdır. Akimoviç’in raporlarından anlaşıldığına göre; Bitlis şubesinde faaliyet gösterenler daha çok bölgenin zengin aileleri olup, halktan ve aydınlardan cemiyeti destekleyen hemen hiç çıkmamıştır.

Cemiyetin giderek artan zararlı faaliyetleri karşısında Devlet, önce Bitlis Şubesi’ni Mayıs 1909’da daha sonra da genel merkezi ile diğer şubelerini 1909 ortalarında

⁶¹⁹ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.301.

⁶²⁰ Bununla ilgili olarak Van Vilayeti’nden Dahiliye Nezareti’ne yazılan 1911 tarihli bir tahkikatta şunlar belirtilmektedir: “*Kürdlerin bir takım maksad-ı gayr-ı ma’lûme üzerinde ötede beride ictima ederek mahiyeti henüz meçhûl bir fikrin ta’vîm u tevsî’ine çalıştıkları cümle istihbaratdandır. Mübalağadan hali olmadığına kanaat mevcut olmağla beraber gerek hal-i firarda bulunan ve gerek vilayat-ı ma’lûmece mevcut rüesa-yı aşairin idare-i cedîdeye karşı bir hareket-i irticaiyyeye yeltenmek arzusunda buldukları hiss olunmaktadır. Vukûundan korkulan hareket Ermenilere karşı olmayarak surf hükûmet-i Osmaniyye’ye karşı bir kıyam şeklinde zuhûr etmesi muhtemel görünmektedir. Bu müfsidenin müretteb ve munzamu me’zûnen Şemdinan’da bulunan Ayandan Abdülkadir Efendi’nin olması edinilen tahkikatdan ve revîş-i halden istidlal olunmaktadır. Pederleri Şeyh Abdullah’ın vaktiyle takib eylediği meslek meydanda müşevvekte en ziyade bu Abdülkadir Efendi olduğu o zamanın ahvaline ittila-ı onlarca malumdur. İran ekradıyla memalik-i Osmaniyye’deki ekradı birleştirerek fikr-i batılınca bir Kürdistan hükûmeti veyahud mahtariyetle idare edilir bir Kürdistan kıtası teşkil etmek ve bi’t-tabîi riyaseti de kendisine tevdi’ olunmak gaye-i emeldir. Buraya geldikde ittihad-ı anasıra hadim olmak üzere zat-ı devletlerinden almış olduğu talimat mücebince rüesa-yı aşayirii celbeylemiş sûret-i zahirde Meşrutiyet’in mehasin u fevaidine ve ittihad-ı anasırın lüzum ve meafîine dair vesaya icra etti ise de rüesa-yı mezkûre ile müzakerat-ı hafîyyesi anlaşılacakla beraber azimetinden sonra rüesa efkârında husûle gelen tebeddülât bu müzakeratın bir maksad-ı hayra ma’tûf olmadığını göstermiş idi. Sıhhatini pek de tasdik etmemek şartıyla İstanbul’da avdetini müteakib burada tevkîl eylediği kendi akrabasından Şeyh Muhammed Efendi zade Şehabeddin ve Mecid Efendiler müşarunileyhden aldıkları talimat dairesinde hareket ederek bir fesat ika’ına çalışacakları ve nevaahi-i cedîde ve Savuçbulak’daki ekrad-ı İraniyye’nin dahi kendilerine müzaheretde bulunacakları muhtelif menabi’den tereşşuh edilmektedir...”(BOA.DH.MUİ., Dosya 71, Vesika 68; A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet’e...**, s.59.)*

⁶²¹ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.30; K. Burkay, **Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan Coğrafya, Tarih, Edebiyat**, s.448; Haluk Selvi, **Bir Ermeni Komitecinin İtirafı**, Timaş Yayınları, 2009, İstanbul, s.379.

kapatmıştır.⁶²² Cemiyet tarafından zengin Kürt ailelerinin İstanbul, Fransa, İngiltere ve İsviçre’de okutulan çocuklarının oluşturduğu Kürt Entellicensia’sı; Avrupa ve Ortadoğu’da yürütülen Kürtçülük faaliyetlerinin temelini oluşturmuştur.⁶²³

2- Hevi (Umut) Cemiyeti (1912-1913)

Dr. Mehmed Şükrü Sekban’ın gayretleriyle 1912’de Halkalı Ziraat Mektebi’nin doğulu öğrencileri tarafından kurulan Cemiyet,⁶²⁴ 1913’ten itibaren İstanbul’da Roj’u Kurd⁶²⁵ /Kürd Güneşi adlı bir dergi yayınlamaya başlamıştır. Üçüncü sayısından itibaren adı Hatavi Kürd olarak değiştirilen ve yazarları arasında Babanzade İsmail Hakkı ile Dr. Abdullah Cevdet’in de bulunduğu dergi, zararlı neşriyatları nedeniyle kısa sürede kapatılmıştır.⁶²⁶

Hevi Cemiyeti Doğu Anadolu bölgesinde hızla teşkilatlanmış, Avrupa’da şubeleri açılan örgütün, yurtiçinde ise başta Erzurum ve Bitlis olmak üzere pek çok yerde şubesi açılmıştır. I. Dünya Savaşı yıllarında faaliyetine ara veren cemiyetin mal varlığı ve arşivi Abdülaziz Baban’a bırakılmış; I. Dünya Savaşı sırasında Abdülaziz Baban’ın liderliğinde tekrar faaliyete geçen Cemiyet 1922’de kapatılmıştır.⁶²⁷

3- Gehandeni Cemiyeti (1913)

İran’ ın Hoy vilayetinde 1913’te faaliyetlerine başlayan Gehandeni Cemiyeti, daha sonra Abdurrezzak Bedirhan başkanlığında “*İrşad*” adıyla teşkilatlanmış; kültür ve eğitim amaçlı bir örgütlenmeye giderek pek çok aşiret reisini kazanmıştır. Her ne kadar cemiyetin başlıca amacı Hoy bölgesinde okul açmak, gazete ve dergi çıkarmak gibi görünse de, 1911

⁶²² A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.368; K. Burcak, **Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan Coğrafya, Tarih, Edebiyat**, s.446.

⁶²³ W. Aegleton, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti, 1946**, s.34; V. Şadillili, **Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri ve İsyancılar**, s.153-154.

⁶²⁴ İ. Göldaş, **Kürdistan Teali Cemiyeti**, s.64; Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasal Partiler I**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984, s.406.

⁶²⁵ Kürt Talebe Cemiyeti Hevî üyelerinin çabalarıyla yayımlanan ilk periyodik yayın olan Roj’u Kürd dergisi, 6 Haziran 1913’de İstanbul’da yayınlanmaya başlamış ve dört sayı çıkmıştır. Ayda bir kere çıkan derginin her sayısı 32 sayfadan oluşmaktadır. Roj’u Kürd’ün yönetim yeri Hevî derneğinin bulunduğu daire, dağıtım yeri aynı derneğin merkezinin yanı sıra Şafak Kütüphanesi de bu iş için kullanılmıştır. Türkçe ve Kürtçe (Kırmançi ve Sorani Kürtçesiyle) yazılar içeren derginin imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Abdülkerim (Süleymaniyeli Abdülkerim)’dir. Harbiye Okulu’nda okuyan Süleymaniyeli Abdülkerim daha sonra topçu yüzbaşısı olmuştur. Derginin içeriğine bakıldığında Kürt tarihi ve diline önem verilen yazıların ağırlıkta olduğu göze çarpar. İlk sayısının kapağında Selahaddin Eyyübi’nin resmi yer almıştır. (A.Meretowar, C.Amedi, S. Azad Aslan, **Roju Kürd (Kovara Cemiyeta Hêvi; Hevi Cemiyeti Dergisi**, War Yayınları, İstanbul, 2002, s.14-15; Malmisanij, M. **Kürt Talebe Hevi Cemiyeti, İlk Legal Kürt Öğrenci Derneği**, Avesta Yayınları, İstanbul, 2002, s.138.

⁶²⁶ H. Göktaş, **Kürtler; İsyancı-Tenkil**, s.27; V. Şadillili, **Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri ve İsyancılar**, s. 156.

⁶²⁷ H. Göktaş, **Kürtler; İsyancı-Tenkil**, s.27; A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.303.

başlarında Abdurrezzak Bedirhan'ın Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da halkı silahlandırarak iç karışıklığa teşvik ettiği ve amacının bölgede otorite sağlamak olduğu anlaşılmaktadır.⁶²⁸

Abdurrezzak Bedirhan'ın faaliyetleri sırasında en büyük yardımcısı Hoy'daki Rus konsolos muavini Çirkov olmuştur. Rusya'ya okutmak üzere öğrenci gönderen Abdurrezzak Bedirhan, Petersburg Bilimler Akademisi bünyesinde bir Kürt Dili ve Edebiyatı bölümünün açılmasına önyak olmuş; Rus alfabesini esas alarak bir Kürt alfabesi hazırlamaya çalışmış; ilk Kürt okulunun 22 Ekim 1913' te Hoy'da faaliyete geçmesini sağlamıştır. Ağustos 1912'de İstanbul'da görevli olan Rus elçisi gizli raporlarında Cemiyet'i kastederek gizli bir organizasyon bulunduğunu ve yönetiminin ise Doğu bölgesinde olduğunu belirtmektedir.

Rus yanlısı politikasını siyasi alanda sürdürebilmek amacıyla da “İrşad” adlı gizli bir teşkilatlanmanın içine giren Abdurrezzak Bedirhan ve taraftarları, Doğu Anadolu'daki aşiretler üzerinde Rus propagandasının gittikçe artmasından da yararlanarak, Rus askeri yardımını sağlayıp bağımsız bir Kürt devleti kurmak amacıyla Rusya'ya sınır bölgelerde faaliyetlerini arttırmışlardır. Bu gizli teşkilatın önde gelen liderlerinden olan Bitlisli Molla Selim, 1913 içinde Ermeni komitelerinin temsilcileriyle sıkı ilişki içine girmiş; yine lider kadrosundan Hayreddin Berazi ise Rus Konsolosluğu'na faaliyetleri hakkında bilgi vererek, “Komiteye yeterli desteğin sağlanması halinde, 15 gün içinde bir isyan hareketini organize edebilecekleri” vaadinde bulunmuştur. Bu olayda, Rusya'nın doğrudan yardım, teşvik ve tahrikleri olduğuna dair güçlü bulgular olduğu ifade edilmektedir.⁶²⁹

Vergi adı altında halktan zorla para toplayan ve silahlanan İrşad yanlıları; isyan hareketinin başlaması için 1913 ilkbaharını planlamış ve Siirt'in Şirvan ilçesi merkez olmak üzere bir Kürt devleti kurulmasını kararlaştırmıştır. Osmanlı Devleti bu ihaneti kısa zamanda tespit etmiş ve irşad teşkilatı tamamen kaldırıldığı gibi lider kadrosundan Abdurrezzak Bedirhan ile Hayreddin Berazi öldürülmüşlerdir.⁶³⁰

b) Molla Selim İsyanı (1914)

Batılı devletlerin Doğu vilayetlerinde ıslahat yapılması konusundaki Osmanlı Devleti'ne baskıları, özellikle de Çarlık Rusya'sının yayılcı politikalarına Ermenileri alet etme çabaları, devletin doğu vilayetlerinde ıslahat için harekete geçmesine sebep olmuştur. 8 Şubat 1914'de yapılan anlaşmayla, Doğu'da “ıslahat” yapılması öngörülmektedir. Rusya için bu anlaşmayla beraber doğu bölgesinin işgâl edilmesinin önü açılmıştı. Öte yandan

⁶²⁸ BOA. Meclis-i Vükela Mazbataları, No: 152, s.78; A. Aydın, XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e ..., s.61.

⁶²⁹ C. Celil, XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler, s.202-203.

⁶³⁰ A. Çay, Her Yönüyle Kürt Dosyası, s.303-305; Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Beybun Yayınları, Ankara, 1992, s. 47-48.

Ermeniler de bölgede bir isyan için Rusya ile hali hazırda isyan için anlaşmışlardı. Bu iç ve dış koşullar altında İrşad mensubu Bitlisli Molla Selim; Rus ve Ermeni desteğini alarak isyan çıkarmıştır.⁶³¹

Bölgedeki huzursuzluğun sebebi daha çok ekonomik ve bölgedeki feodal ayrıcalıkların kaybedilme korkusundan kaynaklanmaktadır.⁶³² Ekonomik nedenlerin başında Balkan Savaşı'nın ardından bölge halkının üzerindeki vergilerin arttırılması gelmektedir.⁶³³ Dahası bölgede “Şeriflik” iddiasıyla dini mahiyetli bir ayaklanmanın hazırlanmakta olduğu aşikârdı. Dolayısıyla Bitlis Valisi, Molla Şerif'i ayaklanma öncesinde tutuklatmış olsa da, 23 Şubat 1914'de isyancılar tarafından jandarmanın elinden kurtarılmıştır. Bu olay isyan hareketinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.⁶³⁴

Önceki yıllarda Ermeni komiteleri ile temasta olan ve Ermenilerin desteğini temin eden Molla Selim, isyanın lideri görünümündeyken; isyanın arka plandaki lideri Hizanlı Şeyh Seyid Ali de Ermeni komitecilerle anlaşma yapmıştır. Molla Selim, 1913'te Şeyh Seyid Ali adına harekete geçmiş; Muş yakınlarındaki Surp Garabet adlı Ermeni Manastırında Taşnak liderlerinden Vartan Vartabet ile ortak hareket etme konusunda anlaşmıştır.⁶³⁵

Molla Selim bir mektupla İstanbul'daki Ermeni Patriğine müracaat etmiş; “İsyanın sadece Jön Türklere karşı olduğunu” ileri sürerek, Ermenileri kendileri ile birlikte hareket etmeye çağırılmış ancak Ermenilerin çoğu isyancılarla birleşmemiştir. Diğer yandan isyanın gerçek lideri konumundaki Yusuf Kamil Bedirhan'ın bölgeye gelişine kadar Humaç' ta hazırlıklarını yürüten Molla Selim'e kısa zamanda Ermenilerin silah, mühimmat ve militan vermek suretiyle isyana fiilen katılmıştır.⁶³⁶ Bin kadar asi ile 1-2 Nisan 1914'de Bitlis'e saldıran Molla Selim ve yandaşları ağır kayıplar vererek gerilemek zorunda kalmışlardır. Ancak, isyan diğer bölgelere yayılma eğilimi göstermiş; özellikle bölgenin nüfuzlu din

⁶³¹ V. Şadillili, **Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.33-34; H. Göktaş, **Kürtler; İsyan-Tenkil**, s.28-29.

⁶³² Ağnam Resmi veya Adet-i ağnam (diğer bilinen isimleriyle; Resm-i ağnem, Resm-merâ, Koyun Resmi ve Âdet-i zekât), Osmanlı Devleti’nde koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanlardan alınan vergilerdir. Ağnam resmi, belirli düzenlemelerle Tanzimat’tan sonra da toplandı. 18 Nisan 1840’da bir nizamnamenin üçüncü maddesine göre, aynı olarak ağnam alınma usulü terk edildi ve bu vergiye çeşitli isimlerle eklenen ek resimler de kaldırıldı.1920’de TBMM tarafından tekrar oylanarak kabul edilmiştir. TBMM'nin kabul ettiği ilk kanundur. (Neşet Çağatay, Osmanlı İmparatorluğu’nda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler, dergiler.ankara.edu.tr. (Erişim Tarihi, 5.4.2017.)

⁶³³ C. Celil, **XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’nda Kürtler**, s.204; N. Kutlay **İttihat Terakki ve Kürtler**, s.161.

⁶³⁴ C. Celil, **XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’nda Kürtler**, s.204-205.

⁶³⁵ Mustafa Balcıoğlu, “*Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Bir Rus Komplosu: Şeyh Selim Ayaklanması*”, **Türk Kültürü**, S. 350, (Haziran 1992), s.363.

⁶³⁶ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.305.

adamlarından Şeyh Şahabettin ile Şeyh Seyid Ali'nin isyanı desteklemeleri üzerine hükümet harekete geçmiştir.

Bitlis saldırısında yenik düşen Molla Selim üç arkadaşı ile birlikte Rus Konsolosluğu'na sığınmış, Divan-ı Harb-i Örfi'de yargılanarak gıyaben idama mahkum edilmişlerdir. Bir süre sonra Rus Konsolosluğu'ndan teslim alınan eylemciler, idam edilmişlerdir.⁶³⁷ Bu isyanın arkasında, doğrudan yardım, teşvik ve tahrikleri olan Rusya'nın bulunduğu dair belgeler bulunmaktadır.⁶³⁸

Molla Selim İsyanı, Çarlık Rusya'sının Türkiye üzerindeki emelleri doğrultusunda planlanarak desteklenmiştir. İsyân hareketi, Rusya'nın Kürtçü örgütler üzerindeki tesirini göstermektedir. Diğer yandan Ermeni Patriği ve Komiteleri, bu isyan hareketini desteklemiştir.

3- Birinci Dünya Savaşı Sırasında ve Mütareke Dönemi'nde Kürtçü Hareketler

Fransız Devrimi'nin getirdiği milliyetçilik akımı, devletleri olduğu kadar bu devletlerin içinde yaşayan milletleri de derinden etkilemiştir. Bu nedenle çok uluslu bir yapıdan oluşan Osmanlı Devleti, milliyetçilik fikirlerinden olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Osmanlı Devleti'nin tarihsel ömrünü tükettiğini düşünen ayrılıkçı yanlısı olanlar batılı devletlerin desteğini de alarak, bağımsız devlet kurma süreci içine girmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı öncesi Balkan Milletleri, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak, bağımsızlıklarını kazanmışlardı. Örneğin; tarihsel ismi Eflak-Boğdan günümüzde Romanya 1856'da Özerk Prenslik, 1878'de ise Bağımsız Krallık olmuştur. Yine Bulgaristan 1878'de "*vergi veren Muhtar Emarat*" yani özerk prenslik, 1909'da ise tam bağımsız krallık hâline gelmiştir. Bir başka örnekte ise Doğu Rumeli 1878'de imtiyazlı vilayet yani Özerk Vilayet olmuş, 1885'te Bulgar Prenslğine katılmıştır. Önce özerk sonra bağımsızlık bölgenin kaderi olmuş. Bunlara ek olarak Girit ve Lübnan da bu şekilde bağımsızlığına kavuşmuştur. Arap ülkelerinde kurulan "*manda*" yönetimleri de o ülkeleri bağımsızlığa hazırlayan bir çeşit özerklik dönemi olmuş, sonrasında bağımsız olmuşlardır.⁶³⁹ Bağımsızlık arayışındaki

⁶³⁷ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.305-306; H. Göktaş, **Kürtler; İsyân-Tenkil**, s.28-29; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyânlar**, s.47-48; K. Burkay, **Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan Coğrafya, Tarih, Edebiyat**, s.379.

⁶³⁸ Bedirhanlılardan Rusya'da firari bulunan Abdurrezzak'ın isyanın lideri konumunda bulunan Molla Selim'e gönderdiği Bölge halkına silah dağıtılacağı ve mevcut hükümetin tanınmayarak isyana büyük bir katılım sağlanması isteğini belirtir. BOA. BEO. (S), 20/5, No:321161; BOA.BEO.(S), 20/5, No: 321065; (Veli Fatih Güven, **Türkiye'de Siyasi Kürtçülük Hareketleri**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Haziran 1999, s.63; A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e...**, s.69; Sedef Bulut, **Paris Konferansında Şerif Paşa'nın Faaliyetleri ve Doğu Anadolu Ahalisinin Durumu**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1998, s. 89.)

⁶³⁹ Bilal Şimşir, **Kürtçülük II, 1924-1999**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2011, s.691-692.

Araplar, Birinci Dünya Savaşı öncesi ittifak arayışları içerisine girerek, savaş sırasında doğacak fırsatları değerlendirmiştir.

Diğer yandan Ayrıılıkçı Kürtler, Kürt çoğunluğunun olduğu yerlerde Kürt devleti kurmayı tasarlamıştır. Bunun için Batılı devletlerin desteğinin alınması prensip olarak kabul edilmiştir. Batılı devletlerin de Kürtler üzerinde propaganda faaliyetleri de hız kazanmıştır. Örneğin; Birinci Dünya Savaşı öncesinde, Rus konsolosu Basil Nikitin, bölgedeki aşiret reislerini Türk Devleti'ne karşı eyleme teşvik etmiş, bunlardan bir kısmını Rusya'ya götürerek Türkiye aleyhinde yetiştirilmelerinde her türlü desteği sunmuştur. Ancak, savaşın başlamasıyla birlikte Osmanlı Sultanı'nın, "Cihad" çağrısında bulunması üzerine, Kürtlerin kahir ekseriyeti Osmanlı Devleti'nin yanında savaşmışlardır. Bununla beraber İstanbul'da bulunan Kürtçüler, Birinci Dünya Savaşı sırasında, İttihat ve Terakki yönetimine karşı İtilaf ve Hürriyet Fırkası içerisinde yüz elli kişilik bir grup oluşturarak Kürtçülük faaliyetlerine ön ayak olmaktadır.⁶⁴⁰

Osmanlı Devleti'nin savaşı kaybetmesinin ardından Mondros Mütarekesi 30 Ekim 1918' de imzalanmıştır. Mütarekenin birinci maddesiyle, Çanakkale ve İstanbul boğazlarının İtilaf Devletlerince işgâli kabul edilmiş; yedinci maddesiyle de İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıkması halinde herhangi bir stratejik mevki işgâl hakkına sahip olmuşlardır.

İttifak Devletleri ile yapılacak barış anlaşmalarının hazırlanmasına yönelik 18 Ocak 1919'daki Paris Barış Konferansı'nda, İngiltere ve Fransa, Amerika'nın yalnızlık politikasına dönmesinden de yararlanarak, barış şartlarını belirlemeye çalışmışlardır. Kararların İngiltere ve Fransa'nın çıkarları doğrultusunda alındığı konferans çalışmalarında Willson İlkeleri dikkate alınmamıştır.

Musul'u Fransa'ya bırakan Sykes-Picot Anlaşması 'ndan memnun olmayan İngiltere Başbakanı Llyod George; anlaşmada iki değişiklik yapılarak bu durumun düzeltilmesini istemiştir. Bunlardan ilki, Musul'un İngiliz bölgesinde tutulması, ikincisi ise Filistin'in sınır ve statüsünün yeniden tespit edilmiştir. İngilizler, Ruhr Havzası, Suriye ve Kilikya gibi Fransız isteklerine karşı, Musul ve Filistin'deki değişik statüyü öne sürmüş; Fransa da bu değişiklikleri Musul petrollerinden hisse almak şartıyla kabul etmiştir.

Paris'te toplanan Paris Barış Konferansı'na Şerif Paşa, Osmanlı Devleti Heyet Başkanı olarak katılmış olmasına rağmen; konferans'ta, "Kürt Halkının Talepleri Üzerine Notlar" başlığı altında bazı istekler dile getirerek, Wilson Prensipleri çerçevesinde bir Kürt

⁶⁴⁰ R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.40.

Devleti kurulması talebinde bulunmuştur.⁶⁴¹ Paris Barış Konferansı'nın 30 Ocak 1919'daki toplantısında Türkiye'den ayrılacak topraklar üzerinde kurulması düşünülen “Kürdistan” gündeme gelmiştir.

Ermeniler adına Bogos Nubar Paşa ile ‘Kürt- Ermeni Anlaşması’nı 20 Kasım 1919’da imzalaması nedeniyle Said Nursi gibi kişilerce çok ciddi şekilde eleştirilen⁶⁴² Şerif Paşa; Konferansta önce, Osmanlı temsilciliği görevini; ardından da “Kürt Temsilcisi” sıfatını terk etmek zorunda kalmıştır. Tepkilere sebep olan ve Kürt-Ermeni anlaşması ile ilgili Paris Barış Konferansı’na sunulan muhtıradaki; “*Ermeni ve Kürt ulusların yetkili delegeleri olan bizler yüksek ırka mensub, çıkarları ortak ve gayr-ı resmi Hükümetleri kendilerine bunca zulüm etmiş bulunan Türklerin boyunduruğundan tamamen kurtularak ve bağımsızlıklarından başka bir gaye ve maksad takip etmeyen iki milletin emellerini Barış Antlaşması’na sunmakla onur duyarız. Ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri konusundaki ilkesine dayanarak büyük devletlerden birisinin koruması altında bağımsız bir Ermenistan ve bir Kürt devletinin kurulması...*”⁶⁴³ ifadeleri yer almaktadır.

İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti’ ne uygulanacak barış koşullarının esaslarını 24 Nisan 1920’de San Remo Anlaşması ile belirlemiştir. Bu antlaşmanın imzalanmasından önce 18 Nisan 1920’de San Remo Yüksek Barış Konseyi Toplantısında Kürt konusunun görüşülmesi; İngiltere ve Fransa tarafından, Paris ve Londra Konferansları’ nda “Kürdistan” şeklinde adlandırılan bölgeyi Türkiye’den ayrı bir otonom idare haline getirmek için çözüm aranması şeklinde gündeme gelmiştir. Lloyd George’un, Kürtler dâhil “*Türk İmparatorluğundan Türk olmayan unsurların, yaşadığı tüm bölgelerin ayrılmasının amaçlandığını açıklaması ile başlayan süreç Osmanlı İmparatorluğu’nu tarih sahnesinden*

⁶⁴¹ Şerif Paşa, **Bir Muhalifin Anıları-İttihat ve Terakki’ye Muhâlafet**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1990, s.13; Mim Kemal Öke, **İngiltere'nin Güneydoğu Anadolu Siyaseti Ve Binbaşı E. W. C. Noel'in Faaliyetleri (1919)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988, s. 76.

⁶⁴² Şerif Paşa’nın Ermeni temsilcisi Bogos Nubar Paşa ile Osmanlı Devleti dışında bir devletin mandaterliğinde bir Ermenistan ile Kürdistan kurulması konusunda anlaşması, Meclis-i Mebusan’da şiddetli tepkilere neden olmuş, aşiretler ise hain olarak nitelendirdikleri Şerif Paşa’yı protesto telgraflarının yanında Türk Devletine bağlılık telgrafları göndermişlerdir. Benzer protesto telgrafları, Dersim, Keçeli ve Eleşkirt aşiretlerinden de gelmiştir. Ayrıca, ABD Başkanı Wilson’a, Cizre’deki 16 aşiret reisi Türk Devleti’nin yönetiminden başka bir yönetim altında yaşamalarının mümkün olmadığını bildiren telgraflar göndermişlerdir. (**Hakimiyet-i Milliye**, “*Aşairin Vatanperverliği*”, S. 9, Ankara, 16.2.1917, s.3; Taner Baytok, **İngiliz Kaynaklarında Türk Kurtuluş Savaşı**, Başnur Matbaası, Ankara, 1970, s.33; Hayri Başbuğ, **Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984, s.34-39; M. K. Öke, **İngiltere'nin Güneydoğu Anadolu siyaseti ve Binbaşı E. W. C. Noel'in faaliyetleri (1919)**, s.68-72; E.Kuran, “*Türkiye’de Kürt Meselesi*” s.170; V. F. Güven, **Türkiye’de Siyasi Kürtçülük Hareketleri**, s.75.)

⁶⁴³ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.13-14.

silmeyi gaye edinen Sevr Anlaşması” 10 Ağustos 1920’de İstanbul Hükümetine dikte ettirilmesiyle noktalanmıştır.⁶⁴⁴

Nitekim Sevr Antlaşması’nın ilgili maddeleri bu istekler doğrultusunda hazırlanarak; 10 Ağustos 1920’de Osmanlı Hükümeti’ne imzalatılmıştır. Sevr Antlaşması gereğince “*Kürdistan Meselesi*”ne Anlaşma’nın 62, 63 ve 64. maddelerinde yer verilmiştir. Anlaşmanın 64’üncü maddesinde “...*Kürt halkı, yani bu bölgede bulunan halk çoğunluğu, Türkiye’den ayrılarak muhtariyetlerini ilan etmek arzusunu izhar ederse ve Cemiyet-i Akvam’a müracaat ederse ve şayet Cemiyet-i Akvam’da bu halkın istiklal arzusunu gerçekleştirebilecek kapasitede buldukları kanaati ortaya çıkarsa ve bunun yerine getirilmesini tavsiye ederse, Türkiye bu tavsiyeyi aynen uygulamaya ve bölgedeki bütün haklarından vazgeçmeyi ve kendisini buna göre ayarlamayı şimdiden taahhüd eder.*”⁶⁴⁵ifadesine yer verilmiştir. Bu anlaşmada bahsedilen bir “*Kürt Devleti*” değil, Kürdistan adında bir bölgedir. Bu bölgenin %90’ı yine anılan antlaşmaya göre; Ermenilere emanet edilmiş, bu yolla Kürtler ve Ermeniler aynı topraklar üzerinde bir birliktelik içine konulmaya çalışılmıştır. Ancak TBMM Hükümeti, Sevr hükümlerini boşa çıkartmıştır. Dahası Kürtlerin çoğunluğu, Milli Mücadele’nin yanında yer almıştır.

a) Kürt Teali ve Teavün Cemiyeti

Hevi Cemiyeti’nin Diyarbakır’daki taraftarları 17 Aralık 1918’de Kürt Teali ve Teavün Cemiyeti /Kürdistan Yükseltme ve Yardımlaşma Derneği adında bir Kürtçü örgütün kuruluşunu gerçekleştirmişlerdir.⁶⁴⁶Kurucuları arasında Seyyid Abdulkadir, Hüseyin Şükrü (Baban), Dr. Mehmed Şükrü (Sekban), Babanzade Hikmet, Kamran Ali Bedirhan, Berzencizade Abdülvahid, Babanzade Mustafa Zihni Paşa (Eski Hicaz Valisi), Bedirhanzade Murat Remzi (eski belediye başmüfettişi) Bedirhanzade Mehmed Ali, Bedirhanzade Hasan Remzi, Babanzade Hikmet, Bedirhanzade Bedirhan, Hüseyin Hüsnü (Dersim Aşiretlerinden) gibi isimlerin yer aldığı⁶⁴⁷ örgüt; Osmanlı Anayasasına ve Osmanlılık idealine bağlı bir hayır cemiyeti şeklinde kurulmuş; ancak, bölgede bir Kürt

⁶⁴⁴ Anadolu’da başlayan Milli Mücadele Hareketinin karşısında uygulama alanı bulamayan bu anlaşmanın önemli noktaları; Doğu Anadolu’da bağımsız bir Ermenistan ile onun güneyinde özerk bir Kürdistan Devleti Kurulması ve Güneydoğu Anadolu bölgesi ve Suriye’yi Fransa, Irak ve Filistin’i de İngiltere’ nin alacak olmasıdır. (U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.14-17.)

⁶⁴⁵ Nihat Erim, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1953, s.551-552.

⁶⁴⁶ T. Z. Tunaya, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, s.186-187; İ. Göldaş, **Kürdistan Teali Cemiyeti**, s.12.

⁶⁴⁷ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.183-184; A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.375-376.

oluşumu için faaliyet göstermiştir.⁶⁴⁸ Cemiyet, İngilizlerin egemenliğinde bir Kürt oluşumuna gitme niyetini mühründe “*Kürt Teali Cemiyeti*” ifadesi yanında Fransızca olarak “*Autonomie du Kurdistan*” sözcüğünü kullanarak;⁶⁴⁹ ortaya koymuştur.

Milli Mücadele’ye muhalif cephede yer alan başta Hürriyet ve İtilaf Fırkası olmak üzere İngiliz Muhipleri Cemiyeti gibi kuruluşlarla sıkı bir işbirliği içinde bulunan Örgüt, Şeyh Seyyid Abdülkadir’in başkanlığında bir komite oluşturarak Ocak 1919’da İstanbul’daki İngiliz Yüksek Komiserliği’ne başvurmuş; Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Mezopotamya ve Güneybatı İran’da bir Kürdistan kurulması için destek talep etmiştir.

ABD Başkanı Thomas Woodrow Wilson, I. Dünya Savaşı’na girmesinden önce açıkladığı ilkelerine dayanılarak, Kürt isteklerini kapsayan 2/1/1919’daki muhtırayla bu komite tarafından İngiliz Yüksek Komiserliği ile İstanbul’daki İtilaf Devletleri’nin temsilcilerine verilmiştir. İngiltere’nin desteğinde bir Kürt devleti kurmayı amaç edinen Kürt Teali Cemiyeti, Müdafaa-i Hukuk hareketi karşısında bir varlık gösterememiştir.

1- Kürt Teali ve Teavün Cemiyeti ile Hoybun Cemiyeti Arasındaki İşbirliği

İngiltere, Musul ve Kerkük meselesinde bilindiği gibi, Türkiye’ye karşı Kürtleri kıskırtmak istemiştir. Binbaşı Noel’i ve Yüzbaşı Woolley’i görevlendiren İngiltere, aynı zamanda İstanbul’da Seyyit Abdülkadir’in başkanlığında kurulan “*Kürdistan Teali Cemiyeti*”⁶⁵⁰ mensuplarıyla da yakın ilişki içerisine girmiştir.⁶⁵¹

Özellikle Irak ve Suriye’ye mandater devlet statüsüyle yerleşen İngiltere ve Fransa’nın bölgedeki çıkarlarını devam ettirmek amacıyla sağladıkları yardım ve hoşgörüyü başlayan bu faaliyetler 1927’de Kürtçe “*benlik*” manasına gelen Hoybun, Ermenice “*Ermeni yurdu*” anlamına gelen, Haypun kelimesinin birleştirilmesiyle ortaya çıkan bir isim olan Hoybun Cemiyeti kurulmuştur. Bu yeni organizasyonun en önemli özelliği ve öncekilerden farklı yönü Türkiye’ye karşı isyan hareketlerini organize eden ve İngilizlerle işbirliğine giren Ayrılkçı Kürt liderleriyle, Ermeni Taşnak liderleri arasındaki işbirliğine dayanmasıdır. Hoybun Cemiyeti’nin amacı Türkiye’de Kürdistan adında bağımsız devlet kurulması olarak belirlenmiştir.⁶⁵²

⁶⁴⁸ Ayrılkçı yönünü Wilson ilkelerinin Kürtlere de uygulanmasını isteyerek ortaya koyan Cemiyet’in Erzurum, Diyarbakır, Van, Bitlis, Malatya, Elazığ ve Muş’ta birer şubesi açılmıştır. Cemiyetin ilk çalışması, İstanbul’da bulunan İngiliz, Amerikan ve Fransız komiserlerini ziyaret etmek olmuştur.(H.Göktaş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyancılar**, s.31.)

⁶⁴⁹ Cevat Dursunoğlu, **Milli Mücadelede Erzurum**, Ziraat Bankası Yayınları, Ankara, 1946, s.18.

⁶⁵⁰ M. Kemal Öke, **İngiltere’nin Güneydoğu Anadolu Siyaseti ve Binbaşı E.W.C. Noel’in Faaliyetleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara. 1988, s.29-66

⁶⁵¹ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.307-313.

⁶⁵² Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, II, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul,1986, s.191-197.

b) Teşkilat-ı İctimaiyye Cemiyeti

Kürt Teali Cemiyeti'nin bölünmesi sonucu Mondros Mütarekesi ortamından yararlanılarak ve İngilizlerin yardımıyla Diyarbakır ve İstanbul'da Teşkilat-ı İctimaiyye Cemiyeti kurulmuş; kırmızı, sarı, beyaz ve yeşil renklerden oluşan sözde ilk Kürt bayrağı da bu cemiyet tarafından belirlenmiştir.⁶⁵³

Kurucuları arasında Dr. Abdullah Cevdet, Celadet Bedirhan, Emin Ali Bedirhan, Babanzade Şükrü, Babanzade Fuad, Babanzade Hikmet, Dr. Mehmed Şükrü Sekban gibi isimlerin⁶⁵⁴bulunduğu ve Mayıs 1920'de kurulan Cemiyet; siyasi mantığından ve içinde barındırdığı bağımsızlık yanlısı Kürtçü kadrolardan dolayı Osmanlı Hükümeti'nin, Mustafa Kemal Paşa'nın ve Ankara Hükümeti'nin şiddetli tepkisiyle karşılaşmıştır.⁶⁵⁵ İstanbul'da amaçlarını gerçekleştiremeyeceğini anlayarak Güneydoğu Anadolu'ya yönelen cemiyet, gerek burada gerekse Anadolu'da Müdafaa-i Hukuk ve Milli Mücadele hareketi karşısında tutunamamış ve ortadan kalkmıştır.

c) Kürt Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti

Kürt Teali Cemiyeti'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren derneklerden biri de 1919 başlarında kurulan Kürt Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti'dir. Kurucuları arasında Bedirhanzade Emin Ali, Dr. Abdullah Cevdet, Bedirhanzade Midhat, Erzurum Mebusu Seyfullah, Hakkari Mebusu Taha Efendi, Bedirhanzade Kamil Bey, Bedirhanzade Abdurrahman gibi isimlerin⁶⁵⁶bulunduğu Cemiyet, görünüşte Kürt yayın ve eğitim alanında çalışmalar yapabilmek için kurulmuştur. Cemiyet, ayrı bir Kürt ırkı, Kürt dili, Kürt tarihi yaratma faaliyetlerine girişmişse de "*Mem u Zin*" adlı eserin basımından öte gidememiştir.

I. Dünya Savaşı döneminde bu derneklerin dışında Kürt Kadınları Teali Cemiyeti, Kürt Talebe Hevi Cemiyeti, Kürt Kulübü,⁶⁵⁷ Kürt Milliyet Fırkası, Kürt Milli Fırkası, Kürt Hoybun Cemiyeti gibi Kürtçü siyasi teşekküller kurulmuştur. Her birinin savunduğu ortak

⁶⁵³ İ. Göldaş, **Kürdistan Teali Cemiyeti**, s.192-193.

⁶⁵⁴ İ. Göldaş, **Kürdistan Teali Cemiyeti**, s.196-197.

⁶⁵⁵ İ. Göldaş, **Kürdistan Teali Cemiyeti**, s.202-203.

⁶⁵⁶ İ.Göldaş, **Kürdistan Teali Cemiyeti**, s.248; T. Z. Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, s.214-215.

⁶⁵⁷ Kürt Teali Cemiyetine halkın ilgi göstermemesi üzerine 1919'da Diyarbakır'da kurulan Kürt Kulübü adlı örgütün yöneticileri, İngiliz himayesinde özerk bir Kürdistan kurulmasını istemişler, bunun için İngiliz ajanı Noel ile temas kurmuş ve onun vasıtasıyla temin ettikleri çok miktardaki yabancı paraları yine Noel'in direktifleri doğrultusunda çeşitli aşiretlere vermişler ve bunları Devlete karşı kışkırtmaya çalışmışlardır. Bu tip çalışmalarla bölge insanının milli birlik duygusu yok edilerek, gençlere Kürtçülük fikri empoze edilmiştir. Atatürk'ün 15 Haziran 1919'da Diyarbakır Valiliğine gönderdiği yazıda, Kürt Kulübü'nün faaliyetlerinin engellemesine yönelik alınan kararların yerinde olduğu ifade edilmiş, bunun üzerine Kulüp kapatılmıştır. Bu olaylar dönemin hassasiyetini ve İtilaf devletlerinin ülke insanı üzerinde oynadığı büyük oyunları göstermesi açısından son derece dikkat çekicidir. (A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.309; H. Gökteş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyenlar**, s.33-35; Mazhar Müfit Kansu, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s.255-258, 286.)

politika; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi' ndeki derebeylerin, ağaların, şeyhlerin desteğinin sağlanmaya çalışılması; bunun için, bölgenin ekonomik ve sosyal yönden geri kalmışlığının istismar edilmesi olmuştur.

'Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri' nin kurulması çalışmaları, Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya gönderilmesiyle birlikte hız kazanmıştır. Mustafa Kemal ve arkadaşları Kürt Teali Cemiyeti'nin zararlı faaliyetlerini engellemek için aşiret reisleri ile görüşmelerde bulunmuşlar,⁶⁵⁸ bu görüşmeler neticesinde, bölgedeki aşiretler M. Kemal Paşa'nın yanında yer alarak Milli Mücadele hareketine destek vermişlerdir.⁶⁵⁹ Kürt Teali Cemiyeti gibi diğer bütün cemiyetler de Müdafaa-i Hukuk ve Milli Mücadele hareketi karşısında tutunamayarak ortadan kalkmışlardır.

Milli Mücadele' nin 1921 ve 1922 yılı başlarında işgal devletlerine karşı başarıları ve Sevr Anlaşması'nın 62'nci maddesindeki Kürdistan kurulması isteğine, desteğin azalmasıyla yerel bir Kürt devletinin kurulması fikri küçük bir zümrenin dışında kabul görmemeye başlamıştır.⁶⁶⁰

B- MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE DOĞU VE GÜNEYDOĞU'DAKİ İSYANLARA GENEL BAKIŞ (1919-1923)

I. Dünya Savaşı yenilgisinin ardından Mondros Mütarekesi imzalanmış; Mütareke'nin yedinci maddesine dayanılarak Osmanlı Devleti'nin toprakları İtilaf Devletleri'nce işgâl edilmeye başlanmıştır. Bu gelişmelerin neticesinde; "*sınırları belli ülke milliyetçiliği*" ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, Milli Mücadele dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş yılları, milliyetçilik inancının somut bir vatan anlayışı ile bütünleştiği bir süreç olmuştur.

19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa'nın Amasya'da yaptığı toplantılar neticesinde "*Amasya Tamimi*" olarak bilinen genelge ilan edilirken Temmuz ve Eylül 1919'da Erzurum ve Sivas Kongreleri yapılmış; manda ve himayenin asla kabul edilemeyeceği, milli sınırlar içinde vatanın bir bütün olduğu, yabancı işgâl ve müdahalesine karşı Osmanlı Hükümeti'nin dağılması halinde, milletin hep birlikte direneceği yönünde kararlar alınmıştır. Heyet-i Temsiliye üyelerince hazırlanan Misak-ı Milli; önce Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı tarafından 28 Ocak 1920'de, ardından da 23 Nisan 1920'de

⁶⁵⁸ M. Kemal Atatürk, **Nutuk**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s.937-940; T. Z. Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, s. 200-201.

⁶⁵⁹ Mîm Kemal Öke, **Belgelerle Türk-İngiliz İlişkilerinde Musul ve Kürdistan Sorunu, 1918-1926**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, s.116.

⁶⁶⁰ V. F. Güven, **Türkiye'de Siyasi Kürtçülük Hareketleri**, s.76.

Ankara’da kurulan Büyük Millet Meclisi’nce aynen kabul edilmiştir. Misak-ı Milli’nin ilk maddesinde; *“Osmanlı Devleti’nin 30 Ekim 1918’de mütarekenin yapıldığı esnada düşman ordularının işgâli altında kalan Arap çoğunluğunun bulunduğu kısımlarının kaderi halkların özgürce verecekleri oylara göre belirlenmek gerekeceğinden, sözü edilen mütareke hattı ‘içinde ve dışında’ dini, soyu, istekleri bir olan ve birbirlerine karşılıklı saygı ve fedakarlık duyguları taşıyan; sosyal haklarıyla çevre şartlarına uymuş bulunan Osmanlı-İslam çoğunluğunun oturduğu bölgelerin tamamı fiilen, hükmen ve hiç bir sebeple ayrılık kabul etmez bir bütündür”*⁶⁶¹denilmektedir.

Kürtçülük faaliyetleri, özellikle İngiltere’nin Musul ve çevresini işgâl etmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Bu dönemde, bölgede Ermeni ve Kürt oluşumun gerçekleşme şanslarının birbirleriyle bağlantılı olduğu ön kabulüyle, Musul’dan Van Gölüne kadar uzanacak bir Kürt oluşumu gerçekleştirilebileceği kanaati bu çevrelerde hâkim olmuştur. Bu ortam, siyasi derneklerle partileri olduğu kadar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun aşiret liderlerini de harekete geçirmiştir. Geçen süreç içinde önce Ermeni ve Arap projeleriyle çatışan Kürdistan konusu, milletlerarası platforma taşınmış ve petrolle bütünleşmiştir.

Bu dönemde, bir yandan Milli Mücadele hareketi ortadan kaldırılmaya çalışılırken; bir yandan da Elazığ Valisi Ali Galip’in, Bedirhanlardan Celade ve Kamuran Ali kardeşlerin ve İngiliz ajanı Noel’in çalışmalarıyla Kürtçülük faaliyetleri sürdürülmeye çalışılmıştır. Diğer yandan, İtilaf Devletlerinin desteğine dayanan Kürtçü örgütlerin faaliyetleriyle Anadolu’da meydana gelen Ali Batı, Cemil Çeto, Milli Aşireti ve Koçgiri olayları da bu hareketleri desteklemiştir.⁶⁶²

1- Ali Batı İsyanı (1919)

Midyat’ın güneyindeki aşiretlerden birinin reisi olan Ali Batı, Güneydoğu Anadolu’da İngilizlerin teşvik ve yardımlarıyla bir Kürt devleti kurmayı amaçlamış, bu maksatla, mütareke döneminde ortaya çıkan karışıklıktan da faydalanarak Cizre, Nusaybin, Savur ve Mardin havalisine hâkim olmaya çalışmıştır.⁶⁶³

Ali Batı emrindeki birkaç yüz silahlı adamıyla 11 Mayıs 1919’da Nusaybin’e gelmiş, hapishanedeki mahkumları serbest bırakmış, halktan para ve asker toplamaya başlamıştır. Beşinci Tümen Komutanlığı’nın emriyle bir kuvvet Nusaybin’e sevk edilmiş,

⁶⁶¹ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992, s. 89-90; Nejat Kaymaz, *“Misak-ı Milli Üzerinde Yapılan Tartışmalar Hakkında”*, VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1977, s. 2.

⁶⁶² M. M. Kansu, **Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber**, s.47; R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.51-53; **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, T.C. Genelkurmay Başkanlığı, No:1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, s 40-42,178-181.

⁶⁶³ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.23; Abdulhadi Toplu, **Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyancılar Ayaklanmalar**, Ocak Yayınları, Ankara, 1997, s.348.

alınan tedbirleri duyan Ali Batı Nusaybin'i terk ederek dağlık bölgeye çekilmiştir. Yüzbaşı Yusuf Ziya komutasındaki kuvvetlerle Ali Batı taraftarları arasında yapılan müsademede asilerin çoğu öldürülmüş, Nusaybin bölgesinde barınamayacağını anlayan Ali Batı Midyat'ın güneyine çekilmiştir. Beşinci Tümen Komutanı Midyat'da bir beyanname yayımlayarak “ *Hükümetin yalnız Ali Batı'yı takip ettiğini, köylülerin ve aşiretlerin bu şakiye yardımında bulunmamak şartıyla serbest olduğunu*” ilan etmiş; Ali Batı, 18 Ağustos 1919'da Medah mevkiinde silahlı çatışma esnasında öldürülmüştür.⁶⁶⁴

Ayrıca aşiretlerin isyana karşı çıkmaları ve destek vermemiş olmaları isyanın kısa sürede bastırılmasına yardımcı olmuştur. Ali Batı olayında her ne kadar dini etki görülse de olayın asıl nedeni İngilizlerin bölgede karışıklık çıkarmak suretiyle Milli Mücadele' nin başarısızlığa uğramasını sağlama istekleri olmuştur.⁶⁶⁵

2- Milli Aşireti İsyanı (1919)

İngiltere, Musul ve Kerkük meselesini çıkarları doğrultusunda çözmek ve Türk Milli Mücadelesi'nin sömürge yollarının güvenliğini tehdit etmemesi için 1919 ortalarında Milli Aşireti'nin ayaklanmasını sağlamıştır.⁶⁶⁶ Bölge aşiretlerini teşvik ve tahrik ederek, onlara maddi yardımda bulunmuşlardır.⁶⁶⁷ İngiliz ve Fransızlar'ın bölgede yaptıkları menfi propagandalar, Urfa ve civarındaki aşiretlerin müstakil bir Kürdistan fikri etrafında birleşmelerine sebep olmuştur. Bu maksatla güneydeki düşmanlarla gizli temas kuran Milli Aşiretin ileri gelenleri; Siirt'ten Tunceli ve çevresine kadar olan bölgeyi idareleri altına almaya kalkmışlardır. XIII'üncü Kolorduya bağlı V'inci Tümen, milli kuvvetlerin de katılımıyla, 18 Haziran 1920'de isyancılarla karşılaşmış; buna mukabil güneye kaçan isyancılar düşmandan yardım alarak Viranşehir'i işgal etmişlerdir. Asiler haberleşme hatlarını keserek, milli birliklerin irtibatını ve milli kuvvetleri destekleyen aşiretlerin yardımını engellemek isteseler de milli birliklerle bunlara taraftar aşiretlerin ortak hareketi sonucu mağlup edilmişlerdir.

Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadele'yi hedef alan isyan hakkında Nutuk'ta; “*Milli aşiretinin beyleri olan Mahmut, İsmail, Halil Bahur, Abdurrahman Bey'ler, güneyde,*

⁶⁶⁴ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.24-25.

⁶⁶⁵ İbrahim Ethem Gürsel, **Kürtçülük Gerçeği**, Komen Yayınları, Ankara, 1977, s.241.

⁶⁶⁶ Dahiliye Nezareti'nden Sadaret'e gönderilen 31 Ağustos 1919'daki bir belgede şunlar yazmaktadır: “... *Süleymaniye İngiliz Hakim-i Siyasî'nin Deyrik'den Diyarbekir'e gelerek Viranşehir'e geçtiği ve Urfa'dan gelen İngiliz yüzbaşısının Viranşehir'i ziyaret etmesine nazaran İngilizlerin Milli Aşireti'ni elde etmek üzere mütemadiyen ve musırrane tahrikatdan hali kalmadıkları Diyarbekir vilayetinden bildirilmekle beraber malûmat arz olundu. Fî 31Ağustos 1335*” (BOA.DH.KMS (Dahiliye Kalem-i Mahsus Müdüriyeti) 53-1/19; A. Aydın, **XIX. Yüzyıldan Cumhuriyet'e ...**, s.98.)

⁶⁶⁷ S. İlhan, **8'inci Kolordu Bölgesindeki İsyanlar**, s.48.

düşmanlarla gizlice ilişki ve bağlantı kurduktan sonra, Siirt'ten Dersim dolaylarına kadar uzanan bütün aşiretlerin beyleri sıfatını takınarak o bölgeye baş olmak ve bölgeyi baskı almak davasına kalkıştılar. Fransızlar, 1920'nin Haziran başlarında, Urfa'yı ikinci defa zapt etmek için hareket ettikleri zaman, Milli aşireti de Siverek'e doğru ilerledi. Buna karşı, o bölgede bulunan 5'inci Tümen görevlendirildi. Bu tümen o bölgedeki milli kuvvetlerimizle de desteklendi. 19 Haziran 1920'de, birliklerimizin takibi altında, güneydoğu yönünde düşman bölgesine kaçmaya mecbur edildi. Bu aşiret, bir süre düşman bölgesinde hazırlandıktan sonra, 24 Ağustos 1920'de üç bin atlı ve develi ve bin kadar da piyadeden ibaret bir kuvvetle yeniden bizim topraklarımıza geçti. Viranşehir yakınlarına geldi. Asiler, aman dilemek maksadıyla geldiklerini söyleyerek o bölgedeki komutanlarımızı aldatıp, tedbir almakta ihmale düşürdüler. Bu sırada, o yakınlarda dağınık halde bulunan müfrezelerimize saldırarak onları yendiler. 26 Ağustos 1920'de Viranşehir'i işgal ettiler. Haberleşmelerimize ve bağlantımıza engel olmak üzere de, o bölgedeki bütün telgraf hatlarını kestiler. Ancak, on beş gün sonra, Beşinci Tümen'in Siverek, Urfa, Resul ayin ve Diyarbakır'da bulunan birliklerinden gönderilen kuvvetlerle bize bağlı aşiret kuvvetleri asileri yenebilmişlerdir. Takip edilen Milli Aşiret mensupları yeniden güneye, çöle kaçtı.”⁶⁶⁸ sözleriyle bilgi vermektedir.

3- Cemil Çeto İsyanı (1920)

Milli Mücadele döneminde meydana gelen bir başka ayaklanma girişimi ise, Bitlis'te Cemil Çeto tarafından başlatılan isyan hareketidir. Garzan'da Bahtiyar (Pencinar) Aşiret Reisi olan Cemil Çeto, Kardeşi Beşşar Çeto ile birlikte Milli Mücadele'nin sürdüğü bir dönemde İngiliz ve Fransızlar'ın faaliyetlerinden cesaret alarak bölgede bir etkinlik kurmak istemiştir.⁶⁶⁹ Cemil Çeto; Raçkotan Aşireti Reisine yazdığı bir mektupta “*Hükümet ve cihet-i askeriyeyi ortadan kaldırmak için Garzan'da bütün aşiretler birleştik. Yalnız siz kaldınız, şayet siz bu ittifaka dâhil olmazsanız pişman ve perişan olacaksınız.*” demiştir. Raçkotan aşireti reisi Sabri ise cevabında; “*Ecdadım şimdiye kadar hep hükümetin sayesinde yaşadı ve reislik yaptı. Ben de ecdadımın eserine uyacağım. Binaenaleyh*

⁶⁶⁸ M. K. Atatürk, **Nutuk**, s.332-333; **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.134-135.

⁶⁶⁹ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.135-136; A.Toplu, **Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyandar Ayaklanmalar**, s.348; M. Turan, M. Ekincikli, Ş. Şenel, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, s.264.

*hükümetten başka bir kuvvete boyun eğmem ve beni hiç bir kuvvet tehdit edemez.”*⁶⁷⁰sözleriyle yabancı devletlerin oyununa gelmeyeceğini vurgulamıştır.

Haydaran Aşireti Reisi Hüseyin Paşa, Cemil Çeto’yu Mayıs 1920’de ziyaret etmiş ve İstanbul’daki Kürt Teali Cemiyeti’nin yayınladığı beyannameleri vererek dağıtımını sağlamıştır. Bu beyannamelerde; *“Paris’deki murahhasımız Şerif Paşa’nın bize bildirdiği veçhile sulh konferansı Kürtlerin mukadderatı hakkında kat’i karar vermiştir. Kürdistan müstakil olacaktır. İngiliz ve Fransızlar yakında Mustafa Kemal Paşa Hükümeti’ni bertaraf edeceklerdir. Sizlere başarı haberi tayyarelerle atılacak beyannamelerle bildirilecektir. Siz o zaman silaha sarılarak harekete geçeceksiniz, bunun için şimdiden hazırlanmanız”*⁶⁷¹ şeklinde yer alan ifade, İngiltere ve Fransa’nın dönemin Kürtçü hareketleri üzerinde ne denli etkili ve yönlendirici olduğunun ciddi bir göstergesidir. Üç yüz kadar silahlı adamıyla Kuva-i Milliye aleyhine harekete geçen Cemil Çeto ve adamları, Garzan bölgesini denetimi altına almışlarsa da 2’nci Tümene bağlı 1’nci Tabur tarafından kısa zamanda dağıtılmışlardır. Cemil Çeto ise teslim olmak zorunda kalmıştır.⁶⁷²

4- Koçgiri İsyanı (1920)

Koçgiri Aşireti Sivas’tan Erzincan’a kadar uzanan bölgede Koçhisar, Zara, İmranlı, Suşehri, Refahiye, Kangal, Kemah, Divriği, Ovacık, Kuruçay kazalarıyla, Hama, Zımara bucakları ve bunları çevreleyen yüz otuz beş köyde yaşayan Alevi inançlı bir aşirettir.⁶⁷³ Bu aşiretin mensupları, VII. ve VIII. yüzyılda Horasan’dan gelen Ahmet Yesevi ve Malatya civarına yerleşen Türkmen ailelerin torunlarıdır.⁶⁷⁴ Köken noktasında Kürt-Alevi aşireti olduğu görüşü ağırlıktadır.⁶⁷⁵ Ancak, bölgede yüzyıllardır meydana gelen sosyal, siyasi ve idari değişikliklerle bölgenin feodal güçleri tarafından askerlik ve vergi konularına gösterilen tepkiler neticesinde ortaya çıkan olaylar, Türkmenleri olumsuz yönde etkileyerek asıllarını gizlemeye yöneltince; onlar da diğer bazı aşiretler gibi devlete düşman edilmeye çalışılmışlardır.⁶⁷⁶

Sivas bölgesindeki Koçgiri Aşireti, 1920 ortalarından itibaren, Mustafa Paşa’nın oğullarından İmranlı Bucak Müdürü olan Haydar ile Alişan’ın liderliğinde bir isyan hazırlığı içine girmişlerdir. İmranlı Bucak Müdürü Haydar, Kürt Teali Cemiyeti’nin bir şubesini

⁶⁷⁰ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.135-136.

⁶⁷¹ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.136.

⁶⁷² **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.180-181; Suat İlhan, **8’inci Kolordu Bölgesindeki İsyanlar**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1971, s.31.

⁶⁷³ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.151.

⁶⁷⁴ S. İlhan, **8’inci Kolordu Bölgesindeki İsyanlar**, s.31.

⁶⁷⁵ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması (1919-1925)**, s.23.

⁶⁷⁶ S. İlhan, **8’inci Kolordu Bölgesindeki İsyanlar**, s.31-32.

İmranlı'da açarak, diğer bütün aşiret reislerini bu Cemiyete üye yapmış; Cemiyet'in İstanbul'daki kurucusu Şeyh Abdülkadir bölgeye gerekli talimatları verdiği gibi her türlü yardımı da sağlamıştır.⁶⁷⁷ Örgütün Dersim'de de kurulmasını isteyen Kürt Teali Cemiyeti bu konuda Alişan Bey'i görevlendirmiş; Alişan Bey de Baytar Nuri (Dersimi) ile birlikte Dersim örgütünü kurmuştur.⁶⁷⁸ Baytar Nuri, 1921 başlarında birçok aşiret reisinin katıldığı bir toplantı düzenlemiş; bu toplantıda Sevr Antlaşması'nın uygulanması, Diyarbakır, Van, Bitlis, Elazığ, Dersim ve Kongre'yi içine alan bir Kürdistan Devleti'nin kurulması kararı çıkmıştır.⁶⁷⁹

Asiler Alişan ve Haydar Beyler' in önderliğinde Temmuz ve Ağustos 1920' de harekete geçmişlerdir. Ankara Hükümeti bu huzursuzluğu yatıştırmak için Koçgiri Aşireti Reisi Alişan Bey'i Refahiye Kaymakamlığı'na ve kardeşi Haydar'ı da İmranlı Belediye Reisliğine getirmiştir.⁶⁸⁰ Konumunu iyi kullanan Alişan Bey; diğer aşiretleri de isyancı saflara çekmeye çalışmış, bunun için Hozat'a kadar uzanan bir alanda faaliyette bulunmuştur. Aşiret reisleri yaptıkları bir toplantıdan sonra Ankara Hükümeti'nden;

- 1- Ankara Hükümetinin İstanbul Hükümetince Kürdistan'a tanınmış olan muhtariyeti açıklaması, Ankara Hükümetinin, muhtırayı kaleme almış bulunan Dersim'li liderlere muhtar Kürdistan'ı idare tarzına dair malumat vermesi,
- 2- Elazığ, Malatya, Sivas ve Erzincan hapisanelerinde bulunan Kürtlerin derhal salıverilmesi,
- 3- Kürt ekseriyete sahip vilayetlerde bulunan Türk memurların derhal çekilmesi,
- 4- Koçgiri havalisine gönderilen Türk askeri kuvvetlerinin geri çekilmesi⁶⁸¹ isteklerinde bulunmuşlardır.

Bu muhtıranın ardından Batı Dersim Aşiret Reisleri adına BMM'ne "25 Kasım 1920'de Sevr Antlaşması gereğince Diyarbakır, Elazığ, Van ve Bitlis illerinde bağımsız bir Kürdistan kurulması gerekiyor. Yoksa bu hakkı silah zoruyla almaya mecbur kalacağımızı beyan ederiz"⁶⁸² sözleriyle isyan hareketini tescillemiştir.

⁶⁷⁷ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.152-153.

⁶⁷⁸ Bir Kürt Devleti kurulmasını isteyen ve özerklik talebiyle yetinen Seyid Abdülkadir'i ajanlıkla suçlayan Baytar Nuri ayrıca, Zara, Divriği, Kangal, Hafik ilçeleriyle Beypınar, Celalli, Sincan, Hama, Zimara ve Domurca bucaklarında örgütlenmeyi gerçekleştirmiştir. (U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.35.)

⁶⁷⁹ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.36.

⁶⁸⁰ R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.56.

⁶⁸¹ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.37; R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.57.; A. Toplu, **Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyanlar Ayaklanmalar**, s.351.

⁶⁸² U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.37-38; R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.57.

Böylece yüz elli kişilik bir isyancı grubun Kemah ve köylerine saldırması ve Şadan Aşireti'nden Hüseyin'in /Zalim Çavuş bölgeye gelmesinden sonra, Sivas'ta henüz kurulmakta olan VI. Süvari Alayı, asıl gitmesi gereken yer İmranlı olmasına karşın, kış sebebiyle Zara'ya alınmıştır. Alayın 14 Şubat 1921'de İmranlı'ya gelmesi, isyancıların karşı propagandalarına sebep olmuş ve Alay'ın Zara'ya dönmesi istenmiştir. 6 Mart günü, asilerin teklifini reddeden Binbaşı Halis komutasındaki Alay'a saldıran isyancılar İmranlı'ya girmişler ve Alay Kumandanı Binbaşı Halis'i, Jandarma Takım Kumandanı Müştak'ı ve Alaydan dört askeri şehit etmişlerdir.⁶⁸³

İsyancıların İmranlı'nın işgâlini tamamlamasının ardından Haydar, Tunceli'de bulunan kardeşi Alişan'a yazdığı mektupta, her kabileden elli şer kişinin toplanarak Koçgiri'ye yardıma gelmesini istemiştir. Alişan, Dersim'den topladığı beş yüzden fazla aşiret mensubu ile Fırat'ı geçerek Kuruçay üzerinden İmranlı'ya gelmiş; yollarda silahsız bütün Türk köylerini yağmalayarak Türk ahaliyi katletmiştir.⁶⁸⁴

Sivas Valisi'nin asileri isyandan vazgeçirme girişimi ve Danıştay eski üyelerinden Şefik Bey'in Zara'ya gönderilmesi gibi hükümetin iyi niyetli teşebbüslerinin sonuç vermemesi üzerine; 10 Mart 1921'de Vekiller Heyeti kararıyla Elazığ Vilayeti, Erzincan Sancağı ve Sivas Vilayeti'nin Divriği ve Zara kazalarında sıkıyönetim ilan edilmiştir. Diğer yandan, 13 Mart 1921'deki Vekiller Heyeti kararıyla Merkez Ordusu Kumandanı Nurettin Paşa, seferde Ordu Kumandanı yetkisiyle Koçgiri isyanını bastırmakla görevlendirilmiştir.⁶⁸⁵

Nurettin Paşa, 3 Nisan 1921'de Zara'daki XIV'üncü Süvari Tümeni'ne, Koçhisar'daki XIII'üncü Süvari Tugayı'na, Kangal'daki XXVII'inci Süvari Tugayı'na, Refahiye'deki Giresun Alay Kumandanı'na, Erzincan Mevzi Kumandanlığı aracılığıyla da Kemah Müfrezesi'ne özet olarak şu direktifi vermiştir.

“Harekâtın şiddeti, ayaklanmanın tertipçi ve tahrikçisi olan ve halkı kışkırtan kişilere yöneltilecektir. Mal, can, ırz ve namusları hükümetin teminatı altında bulunduğu ve din farkı gözetilmeksizin bütün vatandaşların haklarının mahfuz olduğu ahaliye duyurulacak ve inandırılmalarına çalışılacaktır. Tenkilin amacı vatandaşlar olmayıp, onları kandıran ve kışkırtan ve zararlarına sebep olanlardır. Bu hedefe varmak için harekâta başlanmadan önce her kıta Kumandanı durumu bu suretle ahaliye duyurarak, kanunlara uymaya

⁶⁸³ Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar, s.154-155.

⁶⁸⁴ Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar, s.155.

⁶⁸⁵ Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar, s.155-156; “1806-1938 Yılları Arasında Doğu Anadolu Bölgesinde Meydana Gelen Ayaklanmalar ve Sorun Hakkında İnceleme”, Harp Akademileri Bülteni, S. 188, İstanbul, (Ekim 1998), s.7.

çağırarak, fesatçı ve tahrikçilerin teslimini, yağma mallarının geri verilmesini isteyecektir. Kırk sekiz saati geçmemek şartıyla verilecek olan mehilin bitiminde buna uymayanlar asi sayılacak, silah kuvvetiyle tenkil edilecektir. Bu mühletin başlangıcı, harekâta geçirilmesi için tarafımdan verilecek olan emir tarihinin ertesi günü sabahından itibaren edilecektir (...)

Tenkil harekâtı Koçgiri Aşireti'ne ve bunlara katılmak üzere Tunceli'den gelmiş olan asilere ve Koçgiri etraf ve civarında isyana katılmış olanlara yöneltilecektir. Bunlara komşu olup, namus ve kanunlara bağlılıklarını devam ettirmiş bulunan köy ve aşiretler halkının hiç bir suretle zarar görmemesi çok lüzumludur. Tenkil harekâtı sırasında ordu personeli tarafından kişi haklarına çok önem verilmesini, halkın kalbini kazanmaya gayret harcanmasını silah arkadaşlarımdan bekler, aksi halde ceza ile karşılaşacaklarını beyan ederim. ...Bu talimatın çok gizli tutulmasını ve alındığının bildirilmesini rica ederim."⁶⁸⁶

Hükümet kanadında bu gelişmeler yaşanırken isyancılar, 12 Mart 1921'de Kemah bölgesindeki Türk köylerinde yağma ve katliam yapmışlar; 13 Mart'ta Alişir Erzincan'ı yağmalamıştır. 23 Mart'ta Erzincan'ın güney batısını yağmalayan isyancılar, Bulucan bucağını işgal etmişlerdir. Diğer yandan, 26 Mart'ta Alişan'ın Pülümür Aşiretlerini isyana katma teşebbüsü, bu aşiret mensuplarının hükümet yanında yer almalarıyla sonuçsuz kalmıştır. 27 Mart'ta Suşehri'ni basan isyancılar bazı evleri yağmalamışlardır. 30 Mart-3 Nisan'da Zara'nın güneyindeki köylerin halkı, isyancılara karşı koyarak saldırılarını püskürtürken; 5 Nisan'da Alişir, Alişan ve Dersimli Aşiretlerin Refahiye'ye yaptıkları taarruz ise Topal Osman Ağa komutasındaki Giresun Alayı tarafından püskürtülmüştür. 6 Nisan'da Zara'nın güneyindeki çarpışmalarda pek çok ölü ve yaralı veren isyancılar Çorumözü yönünde kaçarlar, 7 Nisan'da Tuzlagözü'ne saldıran isyancılar da geri çekilmeye mecbur kalmışlardır. 8 Nisan 1921'e gelindiğinde ise isyancılar bir yandan Suşehri'ne ve Merkez Ordusu Kuvvetlerinin toplanmakta olduğu alanın civarındaki Türk köylerine saldırı düzenlerken; diğer yandan da Hükümet'e başvurarak Koçgiri kazasıyla Divriği, Refahiye, Kuruçay ve Kemah ilçelerinin mümtaz bir vilayet haline getirilerek valiliğine bir Kürt'ün, yardımcılığına ise bir Türk'ün atanmasını istemişlerdir. Ankara Hükümeti ise bu teklifi reddetmiştir.⁶⁸⁷

Merkez Ordusu 11 Nisan'da harekete geçmiş, 22 Nisan'a kadar süren harekât sırasında isyancılar dağıtılmış ve bölge isyancılardan arındırılmıştır. Ancak, isyancıların liderlerinden Alişan, Haydar ve Alişir kaçmışlardır. 27 Nisan-24 Mayıs' da birçok çatışmaya giren milli kuvvetler beş yüz kadar isyancıyı etkisiz hâle getirmiştir. 30 Mayıs 1921'de

⁶⁸⁶ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.156-158.

⁶⁸⁷ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.158-161.

İsyancılar Dersim'den Ilıç' a saldırmışlarsa da ağır bir yenilgiye uğramaktan kurtulamamışlardır. 17 Haziran 1921'de ise Alişan ve Asilerin liderlerinden bir kısmı teslim olmuş, teslim olan beş yüzü aşkın isyancı mahkemeye sevk edilmek üzere Sivas'a götürülmüştür.⁶⁸⁸

İkinci İnönü Muhaberesi (26-31 Mart 1921) sonrasına rastlayan bu olayların yaşanmasında, İtilaf Kuvvetleri'nin rolü ve çabası etkisi olmuştur. Diğer yandan Nureddin Paşa, İsyanın ardından bölgede güvenliğin tesis edilebilmesi için olayları başlatan iki aşiretin iskân edilmesini başka bir deyişle Türk köylerinin yanına yerleştirilmesini önermişse de bu öneri Meclisteki bölge milletvekillerinin itirazı üzerine kabul edilmemiştir.⁶⁸⁹

C- CUMHURİYET DÖNEMİ DOĞU VE GÜNEYDOĞUDAKİ İSYANLARA GENEL BAKIŞ (1923-1938)

Samsun'a çıktığı günden itibaren Mustafa Kemal Paşa'nın, zihnini meşgul eden iki önemli problemden biri vatanın istiklali, diğeri ise ulusal egemenliğe dayanan, kayıtsız şartsız bağımsız olan yeni bir Türk Devleti kurmak olmuştur.⁶⁹⁰ Türk ülkesini bölmek ve parçalamak isteyen emperyalist devletlere karşı yaklaşık on yıl süren bir mücadelenin sonunda ülkenin varlığı ve bağımsızlığı korunurken; ulusal sınırlar ve tam bağımsızlık Lozan Antlaşması ile taçlandırılmış, sıra 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışıyla ilan edilen "*Egemenlik Kayıtsız ve Şartsız Milletindir*" prensibinin Cumhuriyet yönetimiyle pekiştirilmesine gelmiştir.⁶⁹¹

Saltanatın 1 Kasım 1922'de kaldırılması, Halifeliğin ise muhafazası, devlet sisteminin nasıl bir yönetim anlayışı konusunda belirsizliğe neden olmuştur. Zira dönemin telakkileri açısından halkın bir kısmı hilafetin devamını istemekteydi. Bu durum ise iç huzursuzluklara sebep olma potansiyelini bünyesinde barındırdığı için büyük bir hassasiyet taşımaktaydı. Diğer yandan, saltanatın kaldırılması altı asırlık bir yönetim biçimine son verilmesi bakımından da son derece önemli bir olaydı. Bu konu çözüldükten sonra, yürürlüğe konulacak hükümet biçiminin kabullenilmesinde bir direnişle karşılaşılması beklenirdi.⁶⁹² Mustafa Kemal Paşa, yakın arkadaşlarıyla görüşerek hazırladığı önergeyle

⁶⁸⁸ "1806-1938 Yılları Arasında Doğu Anadolu..." **Harp Akademileri Bülteni**, S.188, İstanbul, (Ekim 1998), s.7; **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.171.

⁶⁸⁹ **Türk İstiklal Harbi; Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar**, s.171; Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İzmir, 1998, s.226.

⁶⁹⁰ M. K. Atatürk, **Nutuk**, s.12.

⁶⁹¹ Feridun Fazıl Tülbentçi, **Cumhuriyet Nasıl Kuruldu?**, Sel Yayınları, İstanbul, 1995, s.25.

⁶⁹² Dursun Ali Akbulut, "*Saltanatın Kaldırılması ve Sonuçları*", **Türkler**, XVI, 2002, s.348.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda gerekli değişiklikleri yaptırdıktan sonra, “*Türkiye Devleti'nin Hükümet şekli Cumhuriyettir*” açıklaması yapılarak devletin yönetim şekli belirlenmişti.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Kürtçülük faaliyetlerine gerekçe gösterilen etkenlerin tespiti açısından dönemin siyasal gelişmelerinin göz ardı edilmemesi önem taşımaktadır. Zira Kürtçü çevreler siyasi ortamdaki istifade ederek en küçük siyasi karışıklığı dahi kullanmışlardır. Bu sebeple Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki siyasal süreç, bu dönemdeki Kürtçülük faaliyetlerinin temellerini ortaya koyma açısından önemlidir.

1- Şeyh Said İsyanı (1925)

a) Şeyh Said İsyanı'nda Dış Etkenler

Öncelikle, döneme ilişkin dış etkenlerin Şeyh Said İsyanı'nda son derece önemli bir yere sahiptir. Bu çerçevede, Musul meselesinin çözümünün Lozan sonrasına bırakılması ve bu nedenle Türkiye ile İngiltere arasında var olan gerginliğin giderek artması görünürdeki başat etkendi. Fransa gibi İtalya'nın da İngiltere'yi desteklemesi; İtalya'nın 1925'te Türkiye'nin Musul bölgesini işgal girişiminde bulunması halinde Anadolu'ya asker çıkaracağı şeklinde açıklamalarda bulunması⁶⁹³ belli başlı etkenler olarak görülmektedir. Dahası bu gelişmelerin İngiltere'nin Türkiye aleyhindeki arzularını güçlendirdiği ve bu durumun Türkiye üzerinde bir baskı aracı olarak kullanıldığı da göz ardı edilmemelidir.

Bilindiği gibi, Lozan Barış Görüşmelerinde İngiltere'nin Musul'u bırakmama konusundaki ısrarı sürmüştü; antlaşmanın tehlikeye girmemesi için Musul sorununun daha sonra taraflar arası görüşmelerle halledilmesi uygun görülmüştür. Bu çerçevede, Lozan Antlaşması'nın üçüncü maddesinde Türkiye ile Irak arasındaki sınır sorununun dokuz ay içinde Türkiye ile İngiltere arasında barışçı yollarla çözülmesi karara bağlanmıştır. İngiltere Musul'a sahip olabilmek amacıyla bir yandan Türkiye aleyhinde kamuoyu oluşturmaya çalışırken; diğer yandan da üçlü komisyon raporunu İngiliz istekleri doğrultusunda hazırlamak için mücadele etmiştir.

İngiltere, Mustafa Kemal Paşa'nın Musul için savaşımaya kararlı olduğu ve baharda Musul'a harekât düzenleyeceği yönünde aldığı duyumlardan rahatsız olmuştur. Bu rahatsızlığın ardındansa manidar bir şekilde Şeyh Said İsyanı başlamıştır.⁶⁹⁴ Olaylar öncesinde, Nasturi İsyanı ile Şeyh Said İsyanı için nabız yoklanmış ve bölgedeki Türk asıllı

⁶⁹³ Ömer Kürkçüoğlu, *Türk-İngiliz İlişkileri, 1919-1926*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978, s.302; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasal Tarihi 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1983, s.328.

⁶⁹⁴ M. K. Öke, *Belgelerle Türk-İngiliz...*, s.158.

halkın politik tansiyonu ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin imkân ve kabiliyeti ölçülmeye çalışılmıştır.⁶⁹⁵

Öte yandan, İngiltere'den Diyarbakır'a gönderilen eşyalar üzerinde "*Diyarbakır'da Kürdistan Reis-i Hükümetine*", "*Diyarbakır'da Kürdistan Harbiye Nazırı Efendiye*", "*Diyarbakır'da Belediye Riyasetine*"⁶⁹⁶ gibi yazıların bulunması, İngiltere'nin Şeyh Said İsyanı'na verdiği desteği göstermekteydi. Ayrıca Kamurhan Bedirhan'ın da verdiği ifadeye göre; İngiltere'nin Şeyh Said İsyanı'na destek verdiği anlaşılmaktadır.⁶⁹⁷

İngiltere'nin Şeyh Said İsyanı'na destek verdiğine dair iddiaların bir diğer dayanağı ise İngiliz silah fabrikalarından Şeyh Said'e silah kataloglarının gelmesidir. Bunun bir silah ticareti olduğu ancak sadece ekonomik çıkar ilişkisi içerisinde değerlendirilmenin doğru olmayacağı, ayrıca İngiltere'nin ittifak halindeki bir ülkeden ziyade, çıkar antlaşmazlığına düştüğü bir ülkeye silah göndermekten geri kalmayacağı anlaşılmaktadır.⁶⁹⁸ Silah şirketlerinin üstelik hükümetten bağımsız davranamayacağı başka bir ifadeyle İngiltere hükümetin onayı olmadan hareket edemeyeceği kabul görmektedir.⁶⁹⁹

Diğer yandan, Komünern belgelerinde de, Şeyh Said İsyanı bir İngiliz manevrası olarak değerlendirilmekte ve İngiltere'nin, olayı Musul üzerindeki taleplerini Türkiye'ye kabul ettirmek için kullandığı belirtilmektedir. Dahası İngilizlerin bu isyandan yararlandığı aşıkardır. İngilizlerin olayları kışkırtmaları ve Musul meselesinde kendi çıkarları doğrultusunda çözmesi, İngiltere'yi bu konuda şüpheli duruma düşürmektedir.⁷⁰⁰ Nitekim isyan döneminin Başbakanı İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği gizli yazıda şöyle belirtmiştir: "*Beytüşşebap Grubu'na dâhil olan Ziya'nın kardeşi Rıza'nın yanında bulunduğu 18. Alaydan dört subay ve 400 er de Eylül'ün 3/4 gecesi firar etmişlerdir. Telgraf muhaberatı ve Yusuf Ziya'nın olaydan önce firar edeceğinden söz edişi, kıtalarının firarı ile içerde Van, Bitlis, Siirt bölgelerinde ayaklanma düzenlenmiş olduğunu ve bu ayaklanma sırasında bizzat Erzurum'da bulunarak ya bizzat düzenlenmiş olduğunu gizlemek veya Erzurum yöresinde bir yolda dayanak ve katılım sağlamak istendiğini düşündürmüştür.*

⁶⁹⁵ Yaşar Kalafat, **Şark Meselesi Işığında, Şeyh Said Olayı, Karakteri, Dönemindeki İç ve Dış Olaylar**, Boğaziçi Yayınları, Ankara, 1992, s.203.

⁶⁹⁶ Hasip Koylan, **Kürtler ve Şark İsyanları, I. Şeyh Said İsyanı**, İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara, 1946, s.183.

⁶⁹⁷ Kutschera Chris, **Kürt Ulusal Hareketi**, (Çev: Fikret Başkaya), 2. Baskı, Avesta Yayınları, İstanbul, 2013, s.89-92; V.F. Güven, **Türkiye'de Siyasi Kürtçülük Hareketleri**, s.109.

⁶⁹⁸ Mete Tuncay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması, 1923-1931**, Yurt Yayınları, Ankara, 1981, s. 130.

⁶⁹⁹ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.216.

⁷⁰⁰ Martin Van Bruinessen, **Osmanlıcılıktan Ayrılığa, Şeyh Sait Ayaklanmasının Dini ve Etnik Arka Planı**, (Çev: Nevzat Kırac), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.395; Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.195.

Kaçak subaylardan birinin Zaho'da İngilizlere katılmış olması, ayaklanmanın İngilizlerce düzenlediği olasılığını akla getirmektedir. Adı geçenlerin tümü tutuklanmıştır."⁷⁰¹

Yine olayın tüm yönleriyle araştırılmasının neticesinde İngilizlerin bu isyanın çıkmasında ve yayılmasında parmağı olduğu gerçeği ortaya konulmuştur. "Kör" lakabıyla anılan Palulu Sadi ayaklanma öncesi ve başlangıcında Türk Gizli Servisinde görev yapan ve kendisini İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda Şark şubesi sorumlularından olarak tanıtan personelle irtibat kurarak komitenin isteklerini iletmiştir. Bunlar:

" - İngiltere emirliği destekleyecek ve kurulacak emirliği civar hükümetlerin hücumundan koruyacak,

- 1926 ilkbaharında başlayacak ayaklanmanın ilk hedefi Diyarbakır olacak ve Musul hududunda İngilizlerle temas sağlanacak,

- Teşkil olunacak Kürt emaretinde Akdeniz'e bir çıkış yeri verilecek, Eمارetin başına Seyit Abdülkadir getirilecek, emaretin kuruluşuna kadar İngiltere para, silah, cephane yardımında bulunacak, Diyarbakır'ın düşmesine ve Musul'da temas sağlanmasına sonraki bu yardımlar son bulacaktır."⁷⁰²

İngilizlerin olaylara ilgisini gösterir bir diğer durum ise; Kürt Teali Cemiyeti ve gizli olarak kurulan Kürt İstiklal Cemiyeti üyelerinden Palulu Sadi'nin, Mart 1925'te İngiliz Dışişleri Bakanlığı Şark Şubesi görevlilerinden Miralay Templeton olarak tanıtılan Türk istihbarat görevlisi Nizamettin Bey'le görüşmesi; Sadi'nin, İngiliz görevli sandığı Nizamettin Bey'e, Kürt bağımsızlık hareketi başkanı Seyit Abdulkadir adına görüştüğünü belirterek, İngilizlerden Kürt emirliğinin kurulması için destek sağlanmasını, silah, cephane ve altın yardımında bulunulmasını istemesidir.⁷⁰³

Mim Kemal Öke'nin "*Belgelerle Türk-İngiliz İlişkilerinde Musul ve Kürdistan Sorunu, 1918-1926*" adlı kitabında, İngiltere'nin Şeyh Said İsyanı'na verdiği destekle ilgili yaptığı değerlendirmede; "*İngiltere perde arkasından olsa dahi Şeyh Said Olayı'na destek sağlamışsa müdahalenin dozunu gayet iyi ayarlamış, eylemcileri nihai zafere ulaştıracak geniş çaplı bir arka çıkmadan kaçınmıştır. Bu suretle eylemcileri cesaretlendirerek, gizli tasavvurlarını icra safhasına sokmalarını sağlamıştır. Ancak bunu yaparken Türkiye'nin*

⁷⁰¹ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.47.

⁷⁰² V. Yılmaz, **Anadolu'da Türk Varlığı ve Güneydoğu Olayları**, s.110.

⁷⁰³ Vedat Baroş, **Kürdistan; Vatan Cephesinin Halk Meclisi Neşriyatı**, Vatan Cephesinin Halk Meclisi Neşriyatı, Sofya, 1964, s.32; V.F. Güven, **Türkiye'de Siyasi Kürtçülük Hareketleri**, s.109.

elindeki askeri imkânların üzerinde bir desteği asilere tanımamakla, Ankara'nın tenkil harekâtında başarı sağlayacağından emin olmak istemiştir.”⁷⁰⁴ şeklinde ifade edilmektedir.

İngilizlerin teşvikiyle bir Kürt hareketinin hazırlanmakta olduğunun Hükümet tarafından önceden öğrenildiğini ve bu konuda birçok plan ele geçirildiği ileri sürülmesine rağmen⁷⁰⁵ İngiliz çıkarlarıyla tam bir paralellik arz eden isyan hakkında, İngilizlerce organize edildiğine ya da fiilen desteklendiğine dair kesin kanıtlar bulunamamıştır. Bu durum Başbakan, İsmet İnönü tarafından; “Şeyh Said İsyanını doğrudan doğruya İngilizlerin hazırladığı veya meydana çıkardığı hakkında kesin deliller bulunamamıştır.”⁷⁰⁶ sözleriyle ifade edilirken; “bu konuda çeşitli iddialar ortaya atılmışsa da İngiltere'nin isyandaki yeri hakkında belgelere dayalı kesin bilgiler ortaya konulamamaktadır”⁷⁰⁷ şeklinde belirtilmektedir.

Şeyh Said İsyanı hakkında öne sürülen bir ilginç iddia daha vardır ki bu da; Türkiye'nin Musul'u almak için böyle bir olay planladığı ve Kürt eylemcilerin yardım isteklerine İngiltere'nin olumsuz cevap verdiği yönündedir. Ancak, İngiltere'nin bu hadiseden sağlamış olduğu kazançlara bakılınca iddiaların ne denli anlamsız olduğu görülmektedir.⁷⁰⁸ Yine yapılan soruşturmalardan, bazı asilerin giydiği yabancı üniformalardan, üzerlerinden çıkan yabancı devletlere ait paralardan, bu isyanın İngiltere'den büyük ölçüde teşvik, destek ve yardım gördüğü anlaşılmaktadır.⁷⁰⁹

Diğer yandan isyanın başındaki isim olan Seyit Abdulkadir yargılanma esnasında Mahkeme Üyesi Ali Saip Bey'in “Seyitlik nereden geliyor?” sorusuna verdiği cevap aslında çok ilginçtir. Abdulkadir'in verdiği “Abdülgani Geylani ahfadındanım. Aslen Kürt değilim, Kürdistan'da yerleşmişim”⁷¹⁰ cevabının çok şaşırtıcı olmadığı, Kürtleşen Türkler olgusunu ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu kimseler kendilerini Kürt olarak kabul eden Kürtleşmiş Türklerdir.

Fransa'nın Bağdat Yüksek Komiserliği'nden Mart 1925'te Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen bir raporda; “Kürt ayaklanması (İngiltere için) bundan daha iyi koşullarda patlak veremezdi. Ayaklanma, Türklerin Musul üzerindeki iddialarını araştıran komisyonda

⁷⁰⁴ M. K. Öke, **Belgelerle Türk-İngiliz ...**, s.160.

⁷⁰⁵ Metin Toker, **Şeyh Said İsyanı**, Akis Yayınları, Ankara, 1968, s.17.

⁷⁰⁶ İsmet İnönü, **Hatıralar**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s.202.

⁷⁰⁷ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.179.

⁷⁰⁸ N. Bilal Şimşir, **İngiliz Belgeleriyle Türkiye'de Kürt Sorunu 1924-1938; Şeyh Said, Ağrı ve Dersim Ayaklanmaları**, Türk Tarik Kurum Basımevi, Ankara, 1991, s.11.

⁷⁰⁹ Haz. Harp Akademileri Komutanlığı, **1806-1938 Yılları Arasında Doğu Anadolu Bölgesinde Meydana Gelen Ayaklanmalar...**, s.16.

⁷¹⁰ K. Kirişçi, G. M. Winrow, **Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi**, s.244; U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.123.

Türklerin kendi topraklarındaki Kürtler arasında bile huzuru sağlayamayacağını gösterecekti.”⁷¹¹ şeklinde belirtilmektedir.

b) Şeyh Said İsyanı’nda İç Etkenler

Şeyh Said İsyanı’ nın ortaya çıkışında, iç etkenlerin önemli rol oynadığı aşikârdır. Ancak, bu etkenlerin başında hilafetin kaldırılması kuşkusuz ilk sıradadır. Hilafet, dünyadaki tüm Müslümanlar için ortak bir sembol niteliği taşıyan ve Hz. Muhammed’in vefatından itibaren varlığını koruyan tarihsel bir kurumdur. Yavuz Sultan Selim’in Mısır seferinde almış olduğu bu sıfat, selef- halef ilişkisi içerisinde Cumhuriyet dönemine kadar varlığını sürdürmüştür.

Milli Mücadele döneminde hilafet kurumunu mükemmel bir şekilde değerlendiren Mustafa Kemal Paşa, bu etkili kurumun Milli Mücadele’nin başarıya ulaşmasındaki önemi fark ederek, gerek içeride gerekse dışarıda hilafetin tehdit altında olduğunu ifade etmiş, hilafetin birleştirici gücünden büyük ölçüde istifade etmiştir. Ancak, 1923’e gelindiğinde ülkedeki şartlar değişmeye başlamıştır.

Mustafa Kemal Paşa “*milli hâkimiyeti temsil eden TBMM dışında siyasi bir otorite olmasını hem modern egemenlik kavramına aykırı, hem modernleşme projesine engel olarak görmektedir. Hilafetin devamının, halifenin yetkileri ne kadar sınırlanırsa sınırlansın, devrimci Kemalist rejimin çağdaşlaşma projesiyle ve otorite-yetki anlayışıyla bağdaşmadığı*”⁷¹² şeklinde düşünmekteydi.

Kazım Karabekir Paşa, Musul sorununun gündemin baş köşesinde olduğu o günlerde “*İstiklal Savaşı’ndan daha zayıf olduğumuzu*” vurgulamış ve hilafetin o aşamada kaldırılmasının Kürtleri soğutup Musul tezinin zayıflatacağını ifade ederek; daha sonraki bir dönemde kaldırılmasını savunmuşsa⁷¹³ da, Mustafa Kemal Paşa ve Silah Arkadaşları, hilafetin çağdaşlaşma açısından kaldırılmasını acil ve zorunlu bir adım olarak görmüşlerdir. Bunun sonucunda 3 Mart 1924’te Hilafet kaldırılmıştır.

Hilafetin kaldırılışından iki yıl önce, saltanatın kaldırılması dahi Sünni Kürtlerde rahatsızlığa sebep olurken; hilafetin saltanattan ayrılarak korunması geçici de olsa rahatlatıcı bir çözüm olarak görülmüştür. Hilafetin, Osmanlı Hanedanı’ndan ve Abdülmecid Efendi’nin şahsından alınarak “*TBMM’nin manevi şahsiyetine*” girdiği ifade edilmiş olsa da; bu durum diğer Sünni Müslümanlarda olduğu gibi Kürtlerde de tepkiyle karşılanmıştır. Hilafetin

⁷¹¹ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.97.

⁷¹² Mustafa Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek, Yanlış Giden Neydi Bundan Sonra Nereye**, Doğan Kitap, İstanbul, 2006, s.86.

⁷¹³ Kazım Karabekir, **Kürt Meselesi**, (Haz: Faruk Özerengin), TTK Yayınları, İstanbul, 2000, s.145-158.

kalkmasıyla birlikte Türk-Kürt kardeşliğinin en önemli sembolü de ortadan kalkmış, Ankara Hükümeti'ni din dışı olarak suçlamak mümkün hâle gelmiş, hükümetin aldığı bazı kararlar bu suçlamayı destekler nitelikte görülmüş ve bu durum da İslam'a kuvvetle bağlı olan Kürtler için diğer herhangi bir durumdan daha etkili olmuştur.⁷¹⁴ Başka bir görüşe göre; Hilafetin kaldırılmasının Kürtlerin ayaklanmasında son derece önemli bir rol oynadığı vurgulanmakta; bu durumun Musul üzerindeki Türk iddiasını zayıflattığı, Musul tezine bir darbe indirdiği belirtilmektedir. *“İngiltere'nin Musul'daki görevlisi, halifeliğin kaldırıldığı yolundaki haberleri hayretle karşılayıp, inanmakta güçlük çektiğini yazmaktadır. Bu İngiliz görevlisi, o zamana kadar Kürdistan'ı patlamaya hazır bir volkan gibi kaynaştıran Türk propagandasının, Kürtlerin Halife'ye kesin bağlılığına dayandırıldığını, Türklerin kendi bindikleri dalı kesmelerinin ise inanılmayacak kadar mükemmel bir şey olduğunu belirtmektedir... Tabii, bu yeni durumdan kendimiz için yararlanmayı ihmal etmedik”*⁷¹⁵ şeklinde ifade ettiklerini söylemiştir.

Hilafetin kaldırılışının Kürtler üzerindeki etkileri; *“Halifeliğin 1924 yılında kaldırılması Osmanlıların Müslüman 'ümme't kavramını zayıflattı... Kürt dini ve aşiretsel liderleri kendi otoritelerini sultan ve halife kurumlarından aldıkları için, bunların ortadan kaldırılması kendilerinin de güncel ve spritüel meşruiyetlerini ortadan kaldırdı... Kürt kimliğine yönelik bu tehdit, Kürtleri birbirleriyle çelişen, bazen tamamen zıt noktalarda bir araya getirerek onları Cumhuriyet Türkiye'sine yönelik ortak bir mücadelede birleştirdi.”*⁷¹⁶ şeklinde anlatılmaktadır.

Cumhuriyet'in ilanı ve ardından hilafetin kaldırılmasının, Kürt aşiretleri arasında tepkiyle karşılandığını belirten Uğur Mumcu; bu duruma bir misal olmak üzere Bozan Aşireti Reisi Şahin Bey'in 15 Nisan 1924'te Halep'te yayımladığı bildiriyle Kürtlere bir isyan çağrısında bulunduğunu, bu bildiride hilafetin kaldırılmış olmasının menfi propaganda aracı olarak kullanıldığını ve Cumhuriyetin dinsizlikle suçlandığını ileri sürmektedir.⁷¹⁷

Şeyh Said İsyanı'nda görüldüğü gibi, Hilafetin kaldırılması, halifeye samimiyetle inanan dini yönelimli şeyhler ile eski hamidiye ağalarını ve bunların tesiri altındaki insanları Kürtçülerle birlikte direnişe geçme yönünde ve ciddi şekilde etkilemiştir. Ayrıca, bu durumun İngiltere açısından bölge insanını Cumhuriyete karşı kıskırtmaya ve Musul meselesinde kullanmaya elverişli bir ortam hazırladığı da aşikârdır. Diğer yandan, modern bir devletin laik olması gerektiği görüşü saklı kalmak kaydıyla, Hilafetin kaldırılmasının o

⁷¹⁴ M.V. Bruinessen, *Ağa, Şeyh, Devlet*, s.201.

⁷¹⁵ Ö. Kürkçüoğlu, *Türk-İngiliz İlişkileri*, s.290-291.

⁷¹⁶ Nader Entessar, *Kurdish Ethnonationalism*, Lynne Rienner Publishers, London, 1992, s.83.

⁷¹⁷ U. Mumcu, *Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925*, s.57-58.

dönem itibariyle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin aleyhine bir durum yarattığı ve özellikle zamanlama açısından yanlış bir dönem seçildiği görüşleri tartışılmıştır. Bununla birlikte, Hilafetin kaldırılmasıyla Kürtlerin “ümmet” birleştiriciliğini, dolayısıyla Türklerle aralarında var olan bağı yitirdiklerine dair görüşleri teyit etmek mümkün görünmemektedir.

c) Kürt Teali Cemiyeti'nin Şeyh Said İsyanı'nda Oynadığı Rol

Kürtçü cemiyet ve örgütler Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden silineceğini düşünerek kendi bağımsız yapılarını bölgede kurmak için harekete geçtiler. İşgal devletleri bölgede Kürt ve Ermeni devleti kurulması konusunda fikir birlikteliğindeydi. Ayrılkçı Kürtler Osmanlı Devleti'nden ayrı ve bağımsız devlet kurmak için iç ve dış destek sağlama ve kendi bölgelerinde otoriteyi sağlamak için örgüt ve cemiyetler oluşturma yoluna gittiler. Öyle ki bu cemiyetler adeta mantar gibi ortaya çıkmakta ve yayılmaktaydı. Bu örgütlerin birçoğu Şeyh Said İsyan girişimine destek vermiş ancak başat rolü Mayıs 1919'da Seyid Abdülkadir başkanlığında kurulan; amacı, İngiltere mandası altında bir Kürt devleti kurmak olan “*Kürt Teali Cemiyeti*” oynamıştır.⁷¹⁸

Kürt Teali Cemiyeti Doğu'da bir Ermeni devleti kurulmasına muhalefet ederken İtilaf ve Hürriyet Partisi ile özerk bir Kürdistan için anlaşma yapmaktan geri durmamıştır. Cumhuriyetle birlikte kapatılan bu cemiyet; Seyid Abdülkadir, Hasenanlı Halit, Hacı Musa ve Yusuf Ziya ile ailelerinden oluşan bir grup tarafından, bağımsız Kürdistan gayesiyle yeni bir komite kurarak faaliyetlerini gizli olarak sürdürmüştür.⁷¹⁹ Komiteye Yusuf Ziya'nın aracılığıyla Şeyh Sait ve ailesi de alınmıştır.⁷²⁰ Bu grup Padişah'ın da içinde bulunduğu, padişahı ve hilafeti geri getirmek için kurulan hilafet komitesiyle koordineli olarak faaliyetlerini müştereken yürütmüştür. Komite Şeyh Sait ve Abdülkadir ayaklanmanın 1926'da yapılmasına, o zamana kadar hazırlık yapılmasına karar vermiş ve lider olarak da Şeyh Said'i seçmişti.⁷²¹

d) Azadi (Azada) Örgütü'nün Şeyh Said İsyanı'nda Oynadığı Rol

Şeyh Said İsyanı' nı düzenleyenler, Şeyh Said'den ve çevresindekilerden ibaret olmayıp; gerçekte isyanın perde arkasında Ciwata Azadi Kurd/Kürt İstiklal Komitesi olarak bilinen ve sonradan adı Ciwata Kweseriya Kurd/Kürt Bağımsızlık Derneği (Kısaca

⁷¹⁸ Veli Yılmaz, **Anadolu'da Türk Varlığı ve Güneydoğu Olayları**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1993, s.70.

⁷¹⁹ V. Yılmaz, **Anadolu'da Türk Varlığı ve Güneydoğu Olayları**, s.110.

⁷²⁰ Mehmet Kocaoğlu, **Parçalanmak İstenen Topraklar ve İstismar Edilmek İstenen İnsanlar**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, s.274.

⁷²¹ V. Yılmaz, **Anadolu'da Türk Varlığı ve Güneydoğu Olayları**, s.274.

Azadi/Özgürlük) olarak değiştirilen bir örgüt bulunmaktaydı.⁷²² İngiliz istihbaratının Kürt eylemcilere dayanarak verdiği bilgilerde; Azadi Örgütü'nün Erzurum Şube başkanlığını yapan Cibranlı Miralay Halit tarafından Erzurum'da kurulduğu, diğer şubelerin kuruluşunun ise bu merkezin denetiminde gerçekleştirildiği ve örgütün sayısı ve önde gelenlerinin isimlerinin gizli tutulduğu belirtilmektedir.⁷²³Bununla birlikte Azadi Örgütü'nü oluşturanların önemli bir kısmı Fehmi Bilal gibi ateistlerden oluşmaktaydı.⁷²⁴

Örgütün etkinliğinin artırılması amacıyla öncelikle bölgedeki nüfuz sahibi kimselerle bağlantılar kurulmuş; 1923'te yapılacak olan Meclis seçimleri için seçim çalışması yapılmış görünüşü altında olayların planlanması amacıyla görüşmeler yapılmış; planlanan olaylar hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.⁷²⁵Bu şekilde planlara dair bir alt zemin oluşturulurken olaylara katılımı arttırmak için 1924'de yapılan bir toplantıda, planlanan olaya dini görünüm vermenin daha yararlı olacağı görüşüne varılmış; ayrıca, sadece Kürt dini liderlerinin olaylara katılması yeterli görülmemeyerek, Mustafa Kemal Paşa'ya muhalif kesimlerden ve diğer dini çevrelerden de istifade edilmesi gerektiği, TBMM'ne karşı geniş bir tepki geliştirilmesinin uygun olacağı konularında fikir birliği sağlanmıştır.⁷²⁶

Şeyh Said'in 1924'de katıldığı⁷²⁷ örgütün ilk kongresinde, tüm ayrıntılarıyla planlanacak genel bir silahlı ayaklanmanın 1925'te başlatılması, bunun için İngiliz, Fransız ve Rus desteğinin sağlanması yönünde çalışmalar yapılması kararlaştırılmıştır. Rusya, başlatılacak silahlı olayı desteklemelerine rağmen yardım edemeyecekleri cevabını vermiştir.⁷²⁸

Azadi Örgütü'nün üç temel hedefi olduğu belirtilmektedir. Buna göre; "*Kürtleri Türk yönetiminden kurtarmak, Kürtlere kendi devletlerini kurma özgürlüğünü ve fırsatını vermek ve Kürtler tek başlarına ayakta kalamayacaklarına göre, İngilizlerin desteğini*

⁷²² R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.72; M.V. Bruinessen, **Ağa, Şeyh, Devlet**, s.348.

⁷²³ M. V. Bruinessen, **Ağa, Şeyh, Devlet**, s.349; R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.247-251.

⁷²⁴ Hamit Bozarlan, "*Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Hareketi, 1889-2000*" **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, (Ed: Tanıl Bora-Murat Gültekingil), İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.849.

⁷²⁵ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.204.

⁷²⁶ R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.74.

⁷²⁷ Şeyh Said; ayaklanma konusunda gönülsüz veya çekimser duran bazı eski Hamidiye komutanlarının ikna edilmesinde önemli bir rol oynadığı gibi, Martin Van Bruinessen'in de belirttiği üzere, isyana katılacak olan ancak Bolşevik Ruslarla işbirliği yapma fikrine soğuk bakan ve kendilerini Türklere çok daha yakın hissettiklerini belirten Kürt liderlerini, Ruslarla işbirliği yapma konusunda dahi ikna etmiştir. (M.V. Bruinessen, **Ağa, Şeyh, Devlet**, s.281.)

⁷²⁸ M. V. Bruinessen, **Osmanlılıktan Ayrılıkçılığa...**, s.349-350; Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s. 129-130.

*kazanmaktadır.*⁷²⁹ Zira bu maksatla İngiliz istihbarat görevlileriyle temasa geçilmiş; İngiliz subayların cephelerde eylemcilere eşlik etmeleri; Türk propagandasının engellenmesi; Kürdistan devrimi fikrinin teşvik edilmesi için Kürtlerin Musul'da gazete yayınlamalarına izin verilmesi; Kürtlerin Zaho'da Goyan, Silopi ve Şırnak aşiret reisleriyle yakın ilişkide olmalarını sağlayacak bir merkezin kurulmasına izin verilmesi hususlarında, İngiliz görevliler ikna edilmiştir.⁷³⁰

e) Şeyh Said İsyanı'nın Meydana Gelmesi

Şeyh Said İsyanı öncesinde gerek siyasi gerginliğe neden olan Halit Paşa'nın öldürülmesi olayı,⁷³¹ gerekse Cumhuriyetin kuruluş sürecinde yaşanan siyasal bunalım BMM çatısı altında çağdaşlaşma konusundaki yasal değişiklikler; gerici kesimler tarafından istismar edilerek bir kargaşa ortamı yaratılmıştır.

Şeyh Said İsyanı, 13 Şubat 1925'te Bingöl'de başlamış; hemen ardından Elazığ ve Diyarbakır yörelerine yayılmıştır. Her ne kadar isyancılar bu hareketi birkaç ay sonra ve çok iyi hazırlanarak başlatmayı planlasalar da Şeyh Said'in Bingöl'ün Piran köyünde bulunan kardeşinin evine bir grup Jandarma'nın gelerek, Şeyh Said'in yanında bulunan ve aranan iki kişiyi teslim almak istemeleri ve bu isteğe eylemcilerin ateşle karşılık verilmesi, isyanın istenenden erken başlamasına sebep olmuştur.⁷³² Bu şekilde başlayan olaylar, planlandığı şekilde yayılmış ve 15 Nisan 1925'e kadar devam etmiştir. Silahlı olaylar, Genç, Bingöl, Muş, Diyarbakır, Tunceli, Elazığ, Ergani, Palu, Çermik, Çemişkezek, Silvan, Siirt ve Urfa bölgesinde etkili olmuş⁷³³; çok sayıdaki yerleşim alanı eylemcilerin saldırılarına maruz kalmıştır.⁷³⁴

Piran'daki olayın planlanandan erken başlaması, eylemcilerin bağımsız Kürdistan emellerini gerçekleştirme ve Milletler Cemiyeti'ne başvurma gibi isteklerini uygulama imkânını ortadan kaldırdığı gibi; düşünülen uygulama planını altüst etmiş; kontrolün liderlerin elinden çıkmasına sebep olmuştur; Şeyh Said ise Emir-ül Mücahidin şeklinde

⁷²⁹ R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.75.

⁷³⁰ R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.76.

⁷³¹ Halit Paşa, Trablusgarp'da ve I. Dünya Savaşı'nda büyük başarılar kazanmış, Dersim (Tunceli), Erzurum, Erzincan bölgesindeki aşiretlerden oluşturduğu milis kuvvetlerle bölgeyi düşmandan temizleyen, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası yanlısı olarak bilinmesine rağmen, Cumhuriyet Halk Fırkası içinde de etkinliği olan, asker kökenli bir mebustur. Kürtçülük faaliyetlerine karşı çıkışları nedeniyle önemli bir şahsiyettir. 4 Şubat 1925'te öldürülmüş, bu hadiseden bir hafta sonra Şeyh Said olayı başlamıştır. (Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.97-99.)

⁷³² S. İlhan, **8'inci Kolordu Bölgesindeki İsyancılar**, s.54-55; R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.144; Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.150-151.

⁷³³ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.154.

⁷³⁴ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.328-329.

adlandırılarak, halifenin ve Müslümanların temsilcisi olarak tanıtılmıştır.⁷³⁵Olay esnasında çatışmalar Çapakçur (Bingöl), Muş, Diyarbakır ve Elazığ cephesinde sürdürülmeye ve söz konusu cephelerde güvenlik kuvvetlerine karşı konulmaya çalışılmış ve özellikle Diyarbakır'ın ele geçirilmesi için büyük çaba gösterilmiştir. 29 Şubatta yaklaşık on bin kişi ile Diyarbakır'a saldırılmış, ancak, Diyarbakırlı Pirinçizadelerin yakınlarından Derikli Hacı Necim Efendi, Nakipzade Bekir Bey, Derikli İlyas Bey ve Bahçerli Hacı Hamid Bey'lerin güvenlik kuvvetleri yanında yer alarak karşı koymaları⁷³⁶ sonucu, eylemciler saldırılarında başarılı olamamışlar, saldırganların bir kısmı öldürülmüş, diğerleri ise kaçarak kurtulmaya çalışmışlardır.⁷³⁷

VII. Kolordu Kumandanı Mürsel Paşa, olayları bastırmak üzere harekete geçmiş ve öncelikle Şeyh Said'i olaydan vazgeçirmek için güvendiği Diyarbakırlı Şeyh Ahmet ve Şeyh Ömer'i, ona tavsiyede bulunmak üzere yanına göndermiştir. Görüşmelerde Şeyh Said İsyanı'na katılmaktan vazgeçmek niyetinde olduğunu açıkça ifade etmiş, ancak, *"bu işi durdurmak elimde değildir"*⁷³⁸diyerek, olayları durdurmada etkili olamadığını ve çevresindekilerce kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Şeyh Said'in kontrolü dışında gelişen saldırıların gün geçtikçe yayılması üzerine, olayların bastırılması konusunda hükümet daha etkin önlemler almak maksadıyla harekete geçmiş; on dört ilde birden sıkıyönetim ilan etmiş ve konuyu meclise getirmiştir. Başbakan Fethi Bey 25 Şubat 1925'teki konuşmasında, 'Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin o bölgede sekiz yüz kişiyi öldürteceği ve Şeyh Said'in de bunlardan biri olduğu, bundan kurtulmak için de Said'in niyet ettiği ayaklanmaya gittiği' yolunda bir mektubu asilerin birinin üzerinde ele geçirdiklerini açıklamıştır. Fethi Bey, ayrıca ele geçen 17 Şubat 1925'teki rapora dayanarak; *"ayaklanmanın amacının şeriatı sağlamak olduğunun anlaşıldığını ve 'olay padişahlığı, hilafeti, şeriatı ve Abdülmecid'in oğullarından birinin saltanatını sağlamak' için yapılan, gericilik maskesi altında yapılan bir Kürtçülük hareketiydi"* şeklinde belirtmiştir.⁷³⁹

Bu ve benzeri verilerden yola çıkılarak aynı tarihte, *"dini ya da dinin kutsal kavramlarını alet ederek devletin şeklini bozmak isteyenlerin vatan haini olması"* hakkındaki yasa onaylanmıştır. Doğu'daki ayaklanma haberi kısa bir zaman içinde yurdun

⁷³⁵ H. Göktaş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyancılar**, s.56,61; U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.54.

⁷³⁶ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.153-154.

⁷³⁷ M.V. Bruinessen, **Osmanlıcılıktan Ayrılıkçılığa...**, s.387; R. Olson, **Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı**, s.164-166.; Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.152-153.

⁷³⁸ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.55-56.

⁷³⁹ Mahmut Goloğlu, **Devrimler ve Tepkileri, 1924-1930**, Başnur Matbaası, Ankara, 1972, s.101-103.

her anından duyulmuş ve gericiliği lanetleyen, Cumhuriyete bağlılığı belirten telgraflar gelmeye başlamıştır.

İsmet İnönü'nün başkanlığında 3 Mart 1925'te güven oyu aldıktan sonra kurulan yeni hükümet, olayların bastırılması, huzurun sağlanması ve bölgede devlet otoritesinin tesisi için Seferberlik ve Takrir-i Sükun Kanun'u çıkarılması ve bu kanunların uygulanabilmesi amacıyla biri doğuda, diğeri Ankara'da olmak üzere iki İstiklal Mahkemesi kurulmasını öngören hükümet programı hazırlamıştır.⁷⁴⁰

Ayrıca, birinci maddesinde “*İrtica ve eylemlerle memleketin huzur ve sükununu bozan örgütlenmeler, kışkırtmalar, özendirmeler, girişimler ve yayın faaliyetleri, Hükümet ve Reiscumhurun onayı ile resen yasaklanabilir. Böyle davrananlar İstiklal Mahkemesinde yargılanır*” denilen Takrir-i Sükun Kanunu 4 Mart sabahı Meclis'te kabul edilmiştir.⁷⁴¹ Bu Kanun'un ardından İsmet Paşa'nın Ankara'da ve Diyarbakır'da İstiklal Mahkemesi kurulması konusundaki kanun teklifi de kabul edilmiştir.⁷⁴² Daha sonra, çalışmalar hızlandırılmış; 14-15 Nisan gecesine Şeyh Said de Varto'da teslim olmak zorunda kalmıştır. Diyarbakır'daki İstiklal Mahkemesi'ne gönderilen Şeyh Said ve yandaşlarından bir kısmı, yargılanmalarından⁷⁴³ sonra, 29 Haziran 1925'te idam edilmişlerdir.

f) Şeyh Said İsyanı'nın Sonuçları

Gerçekte Şeyh Said İsyanı, Kürtlerin az bir kısmından destek görmüştür.⁷⁴⁴ Aslında Sünni Zazalar isyanı başlatmış ve yürütmüştür. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan yedi yüz on beş aşiret, grup ve kabileden sadece %50-51'i⁷⁴⁵ ayaklanmaya dâhil olmuştur. İsyanı destekleyen yerel liderler çoğunlukla kırsal alanda tesir göstermişler, ancak şehir merkezlerinde aynı etkiyi sağlayamamışlardır.

Diyarbakır'ın ele geçirme girişiminin başarısız olması ve Elazığ'da isyancıların yağma ve taşkınlıklarına hedef olan Kürt nüfusun, onların aleyhine dönmesi de bu durumu açıklar niteliktedir. Üstelik, söz konusu yağmacılıklar, dini amaçlarla hareket ettiklerini söyleyen isyancıların önemli bir bölümünün, aslında çıkar arayışındaki “*eşkıya*” olduğunu

⁷⁴⁰ Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları, Genelkurmay Basımevi, İstanbul, 1992, s.156.

⁷⁴¹ Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları, s.156-157.

⁷⁴² İ. İnönü, *Hatıralar*, s.200.

⁷⁴³ Şeyh Said, mahkemede, “*Kürtçülük için değil, İslam şeriatını getirmek için olaylara katıldığını ve halkı olaylara katılmak için teşvik ettiğini; ancak kendisinin hiçbir zaman Kürtçü amaç taşımadığını*” ifade etmiştir. (U. Mumcu, *Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925*, s.103-105.)

⁷⁴⁴ Uğur Mumcu'nun da belirttiği gibi, “*Şeyh Said ayaklanma sırasında Lolan, Hormek ve Hayderan aşiretleri başta olmak üzere Kürt aşiretleriyle dövülmüştür. Birçok Kürt aşireti de Ankara'ya bağlılık telgrafi çekme konusunda birbiriyle yarışmıştır.*” (U. Mumcu, *Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925*, s.103.)

⁷⁴⁵ Hüseyin Koca, *Yakın Tarihten Günümüze Hükümetlerin Doğu-Güneydoğu Anadolu Politikaları*, Mikro Basın -Yayın, 1998, s.82; Sadi Kocaş, *Kürtlerin Kökeni ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1990, s.147-148.

göstermektedir. Diğer yandan, Nakşibendi tarikatından Şeyh Said'in mahkemede dile getirdiği, “*bu ahaliyle bir şey olmazdı... ahaliden sıkım sıyrıldı, şeriata razı olan kalmamıştır.*” sözü de peşinden gelen çapulculardan duyduğu hayal kırıklığının ifadesi olmuştur.⁷⁴⁶ Yine isyanın lideri olan Şeyh Sait, ifadesinde amacının “*Şeriat*” olduğunu, dinin elden gittiğini söylemiştir.⁷⁴⁷

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası' nın bazı üyeleri, isyanın başlamasından sonra Kürtçü çevrelerin amaçlarına yardım ettikleri konusunda suçlanmıştır. Kendilerine yöneltilen bu tür suçlamalar karşısında Rauf Orbay, Şeyh Said İsyanı ile partinin ilişkisinin olmadığını, parti programında yer alan “*Dini itikatlara hürmetkarız*” ifadesinin de olayları destekledikleri anlamına gelmeyeceğini belirterek suçlamaları reddetmiştir.⁷⁴⁸ Kazım Karabekir Paşa da, Şeyh Said'in cahil bir kişi olduğunu ve Hükümetin bölgedeki devlet idaresini yerleştirme projesine karşı yabancıların kışkırtmasıyla ayaklandığını belirtmiştir.⁷⁴⁹ Diğer yandan, Şeyh Said İsyanı' nın Cumhuriyet Halk Fırkası'nın icraatına tepki olarak doğmuş dini karakterli bir olay olduğu ve bu noktada Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile organik bir ilişki olmasa dahi temaları itibariyle hassasiyet arz eden ortak bir yön bulunduğu; olayın çıkışında, İngilizlerden ve Padişah yanlılarından destek gören basının tahriklerinin etkisi olduğu şeklinde karşı görüşler de ileri sürülmüştür.⁷⁵⁰

Şeyh Said İsyanı'nı fırsat bilen Vekiller Heyeti, 3 Haziran 1925'te vatandaşların aldatılıp, kışkırtılmaktan korunması için Takrir-i Sükun Yasası gereğince, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın bütün merkez ve şubelerinin kapatılmasına karar vermiştir.⁷⁵¹ Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasıyla Türkiye'nin çok partili hayata geçiş süreci uzamış, şartların ve koşulların bu sürece uygun olmadığı anlaşılmıştır.

Şeyh Said İsyanı kendi sınırları içinde başlayıp biten bir hadise olmamıştır. Olaylarda, dış tahrik ve destek kadar, basının ve iç dinamiklerinde etkisi olmuştur. Bu hadise Kürtçü çevrelerce bir Kürt başkaldırısı olarak gösterilmeye çalışılırken, Kürtçü örgütlerin Marksist-Leninist kimliklerinin yansıra dini motifleri de kullanmaları teşvik edilmiştir. Diğer yandan, Musul konusunda çıkar sağlamak isteyen İngiltere, olayları bahane ederek “*Türklerin Kürtlerle bir arada yaşayamadıkları*” şeklindeki iddialarını güçlendirmiş ve Türkiye'nin Musul meselesinde direnç göstermesi engellenmiştir. İsyân, Misak-ı Milli

⁷⁴⁶ M. Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek...**, s.94-95; H. Koca, **Yakın Tarihten Günümüze Hükümetlerin Doğu-Güneydoğu Anadolu Politikaları**, s.98.

⁷⁴⁷ U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.123.

⁷⁴⁸ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**,s.182.

⁷⁴⁹ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**,s.157.

⁷⁵⁰ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**,s.182.

⁷⁵¹ Yücel Özkaya, “*Atatürk Dönemi ve Atatürk İnkıpları*”, **Türkler**, XV, 2002, s.378.

sınırlar içinde yer alan toprakların kaybına ve Kerkük ve Musul'un yer altı ve üstü kaynaklarından yoksun kalınmasına neden olmuştur.

Şeyh Said İsyanı'nın bir diğer özelliği ise bugüne kadar sürecek olan siyasal, sosyal ve toplumsal gerginlikler konusunda bir kırılma noktasının başlangıcını oluşturması; kendinden sonra gelecek bir dizi tahribata zemin hazırlaması; Kürtçülük faaliyetlerinde de gerekçe olarak kullanılmaya çalışılmasıdır.

2- Raçkotan ve Raman (1925) ve Şemdinli Olayı (1925-1926)

Olayların çıkış sebebi; Şeyh Said İsyanı'nın ardından bölgede iç güvenliğin ve huzurun tam olarak sağlanabilmesi için, İçişleri Bakanlığı'nın 26 Mayıs 1925'te Şark İstiklal Mahkemesi Savcılığı'na özetle “*olaylarla ilgisi olan, Kürtçülük ve irtica ile uğraşan kişi ve grupların ellerinde bulunan silahların toplanması, kaçakların yakalanması*” konularını içeren bir genelge göndermesi; Beşiri bölgesindeki Raman, Garzan ve Raçkotan Aşiretleri ile Silvan ve Kulp'un Bükran Aşiretlerinin saldırılarda bulunarak tedip harekâtını engellemeye çalışmalarıdır.⁷⁵²

Bunun üzerine hiç bir tedip hareketi görmemiş Koçuşağı Aşiretinin tedip edilerek silahlarının toplanması, tedip sırasında Cemil Çeto ve Pençiran Aşiretinin tarafsızlığının sağlanması, Cemil Çeto dâhil sadakat gösterenlerin itaatsizlikleri görülmedikçe sadakatlerine inanılması, İngiliz propagandaları ve sınırdaki aşiretlerin İngilizlerle temaslarının kesinlikle önlenmesi⁷⁵³hususlarında karar alınmış; 7-12 Ağustos 1925'te gerçekleştirilen tedip harekâtı neticesinde de Raman, Alıkan ve Recep Han Aşiretlerinin silahlarının toplanması işlemleri tamamlanmıştır. Genelkurmaya gönderilen raporda, harekâtın sona erdiği, Raçkotan ve yakınındaki diğer aşiretlerin de silahlarını toplama işlemlerinin tamamlanmak üzere olduğu belirtilmiştir.⁷⁵⁴

Diğer taraftan Şeyh Said İsyanı'nın sanıklarından Seyyid Abdülkadir'in idam edilmesinin ardından oğlu Abdullah babasının intikamını almak amacıyla, kaçak İhsan Nuri ve Seyyid Taha'nın katılımıyla gizli bir örgüt kurmuş; bu örgüt Hakkari'nin Nevşar bölgesinde, Şemdinli, Çal-Çukurca, Beytüşşebap ve Oramar çevresinde faaliyette bulunmuştur.⁷⁵⁵ VI. Hudut Taburu'nun altı subayı 25 Haziran 1925'te örgüt mensuplarınıca,

⁷⁵² Reşat Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1972, s.145-148; **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s.197-199.

⁷⁵³ **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s.200-202.

⁷⁵⁴ **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s.205-206.

⁷⁵⁵ Kürt Teali Cemiyeti'nin Başkanı olan Seyit Abdülkadir, kendisinin ve ailesinin aslen Kürt olmadığını, buldukları bölgeye sonradan gelip yerleştiklerini, yaşadıkları bölge itibarıyla Kürt olarak anıldıklarını

köye misafir olarak davet edilmiş; subaylar yemek sofrasında Abdullah'ın adamları tarafından şehit edilmiş ve tabur ele geçirilmiştir.⁷⁵⁶

Örgüt, 1926' da, kaçak İhsan Nuri, Seyid Abdullah ve Seyid Müslim'in öncülüğünde altı yüz kişilik Gerdi Aşireti mensubuyla Şemdinli'ye ikinci kez saldırmıştır. Yüksekova'dan Casim ve Dostkili Tahir idaresinde yüz elli kişilik bir sivil kuvvetin güvenlik kuvvetlerine katılımıyla bir harekât düzenlenmiş ve kısa sürede eylemciler etkisiz hâle getirilmiştir.⁷⁵⁷

3- Pervari (1926) ve Koçuşığı Olayı (1926)

Bölgede meydana gelen bir diğer olay ise, Pervari ilçesinde şapka inkılabına karşı aşırı hassasiyet ve tepki gösterilmesi nedeniyle meydana gelmiştir. 1926'da ortaya çıkan bu küçük çaplı olaya Eruhlı Yakup Ağa ve Oğulları ile Siirt'in Zilan ve Adıyan Aşiretleri katılmışlardır. Güvenlik kuvvetlerinin olaya müdahalesi ile Yakup Ağa ve Oğulları Suriye'ye kaçmış, olaylar sona ermiştir.⁷⁵⁸

Diğer yandan, aynı yıl içerisinde Pervari'nin Rûba köyünde yaşayan birkaç kişinin haklarındaki çağrı belgesine tepki göstermeleri ve bunu köylülere yanlış şekilde aksettirerek onları kışkırtmaları sonucu bir başka olay meydana gelmiştir. Her ne kadar Medrese köyündeki Şeyh Abdurrahman da olaya katılmaya ve hadise büyütülmeye çalışılmışsa da köye gönderilen takviye güvenlik kuvvetlerince olay bastırılmıştır.⁷⁵⁹

Diğer taraftan Şeyh Said İsyanı'ndan sonra, Koçuşığı Aşireti mensupları⁷⁶⁰ Şeyh Said İsyanı'na katılan eylemcilerle işbirliğine gitmişler, yasal vergilerini vermekten ve askerlik görevlerini yerine getirmekten kaçınmışlar ve dışarıdan aldıkları silah ve cephanelerle devlet yönetimine karşı isyan etmişlerdir. Bu isyanın bastırılması görevlendirilen Albay Mustafa Muğlalı'nın 7 Ekim 1926'da isyancılara yönelik olarak başlattığı operasyon neticesinde olaylar 30 Kasım 1926'da bastırılmıştır.⁷⁶¹

4- Hakkari (1926-1927) ve Sason Olayı: (1925-1937)

ifade etmiştir. (U. Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, s.99; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.113.)

⁷⁵⁶ V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.114.

⁷⁵⁷ V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.114-116.

⁷⁵⁸ V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.118.

⁷⁵⁹ H. Göktaş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyanlar**, s.87; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.119.

⁷⁶⁰ Kürt olmadıkları halde Kürtçü unsurların amaçlarına hizmet edecek olaylara katılmaktan geri kalmayan alevi inanlı Koçuşığı aşireti, geçmişte de olduğu gibi söz konusu olayı da Kürtçü unsurların tahrikleriyle başlatmışlardır. (V. F. Güven, **Türkiye'de Siyasi Kürtçülük Hareketleri**, s.118.)

⁷⁶¹ **Doğu Bölgesinde Geçmiş İsyanlar ve Alınan Dersler**, (Haz: Genel Kurmay Başkanlığı), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1946, s.20; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.123-126.

Bu olayın nedeni; Şeyh Said İsyanı' nın ardından Anadolu'da zorunlu ikamete tabi tutulmak istenen Şeyh Enver'in kararın uygulanmasını engel olmak istemesidir. Enver'in çıkarmayı düşündüğü olayları geniş bir alana yayarak güvenlik kuvvetlerinin gücünü zayıflatma fikri; Ertuş, Güyan, Jirki ve Şerefhan Aşiretlerinin ileri gelenleri tarafından da uygun bulunmuştur. Bu maksatla Ekim 1926'da Hakkari merkez ilçesi Çölemerik ve Beytüşşebap ile Van'ın Nordüz bölgesinde yasadışı eylemler başlatılmış; devlet daireleri yağmalanmış, karakollara baskınlar düzenlenmiş ve bu hadiseler esnasında hayatını kaybedenler olmuştur. Şubat 1927'de eylem alanının genişlemesi üzerine bölgeye takviye güvenlik kuvvetleri gönderilmiş ve kapsamlı bir harekât düzenlenmiş; eylemcilerin bir kısmı ölümler, bir kısmı İran ve Irak 'a kaçmış, yakalananlar ise yargılanarak cezalandırılmışlardır.⁷⁶² Benzeri bir diğer olay ise Mart 1926'da yaşanmıştır. Batı illerinde zorunlu ikamete tabi tutulacağı endişesini taşıyan, Nusaybin'e bağlı Batıp köyünde yaşayan Haverli Aşiretinin önde gelenlerinden Şih'ı Haço'nun başlattığı olaylar kısa sürede bastırılmış, Şih'ı Haço ve oğulları Suriye'ye kaçmışlardır.⁷⁶³

Diğer taraftan Sason, yüksek ve engebeli dağlar ve vadilerle çevrili bir bölge olup, bu özelliği nedeniyle terör olaylarına merkezlik etmiştir. Bu coğrafyada saklanan silahlı eylemciler her fırsatta halkı Şeyh Said İsyanı' na katılması için zorlamışlardır. Halkı zorla eylemlere teşvik ve tahrik edenlerin yakalanması, bölgede huzur ve güvenin sağlanması amacıyla bölgede silahlı eylemcilere yönelik bir dizi harekât yapılmıştır.

İlk İsyân harekâtı 1927 ortalarından başladıktan kısa bir süre sonra bölgeye gönderilen askeri birlikler tarafından bastırılmıştı. Küsküt ve Herük bölgeleri eylemcilerden temizlenirken; bölgedeki güvenlik önlemlerinin etkin şekilde sürdürülememesi, Ertelenme Kanunu gereği Batıya nakledilen aşiret reislerinin geri dönerek bir kısmının tekrar yasadışı eylemlere girişmesi, tedip sırasında dağlara gizlenen eylemcilerin gruplar oluşturarak saldırılarda bulunmaları, dış kaynaklı güçlerle temasa geçilerek silah cephane gibi yardımlar sağlamalarıyla Ağrı Dağı olaylarının yarattığı huzursuzluk ve otorite boşluğundan yararlanılarak devlete karşı silahlı eylemlerin yoğunlaşması üzerine Eylül 1932'de ikinci bir harekât gerçekleştirilmiştir. Bu harekâta çok sayıda silah ele geçirilmiş ve terörist hedefleri tahrip edilmişse de kış mevsiminin şartları nedeniyle harekât geçici olarak durdurulmuştur.⁷⁶⁴

⁷⁶² H. Göktaş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyânlar**, s.87; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyânlar**, s.120-123.

⁷⁶³ V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyânlar**, s.122-123.

⁷⁶⁴ Hüseyin Koca, **Yakın Tarihten Günümüze Hükümetlerin Doğu-Güneydoğu Anadolu Politikaları Umumi Müfettişliklerden Olağanüstü Hal Bölge Valiliğine**, Mikro Yayınları, Konya 1998, s.424; Mansur Işıkbol,

Bunu fırsat bilen eylemcilerin, 1933'te devlet memurlarını öldürmeye varan saldırılarına tekrar başlamaları üzerine; 1935'te bölgeye dönük üçüncü bir harekât düzenlenmiş, bu harekât 10 Temmuz 1936'ya kadar devam etmiştir. Ancak, bölgenin olumsuz şartları nedeniyle istenilen sonucun alınamaması neticesinde, sivil ve askeri yetkililer yeni bir planlama ve uygulamaya gidilmesine karar vermişlerdir. Bu çerçevede, bölgede huzur ve güvenin tesisine yönelik önlemler gereği Beşiri, Silvan ve Garzan ilçelerine geçici olarak yerleştirilmiş halkın iskân ve iaşeleri süratle sağlandıktan sonra Batı Anadolu'ya ve Trakya'ya nakledilmeleri kararlaştırılmış; ⁷⁶⁵kararın uygulanmasıyla, Beşiri, Silvan ve Garzan bölgesinden iki bin dört yüz kişi Eskişehir, Kocaeli, Çankırı, Bolu, Zonguldak, Bursa, Bilecik, Kütahya, Afyon, Aydın, Balıkesir, Manisa, Burdur, Isparta ve Muğla illerine gönderilmiştir. ⁷⁶⁶

Yasak bölgenin kontrol altında tutulması için 23 Kasım 1936'dan itibaren bölgede güvenlik birimleri oluşturulmuş, operasyonlar Ekim 1937'e kadar sürdürülmüştür. Operasyonlar sonucu yaralı ve sağ birçok eylemcilerle birlikte silah ve malzemeler ele geçirilmiş, silahlı saldırı olayları durdurulmuş, kaçabilen eylemciler dağlara saklanmışlardır. Ayrıca uzun süreli bu harekât devlete büyük bir ekonomik yük getirmiştir.

5- Mutki Olayı (1927)

Bitlis Valiliği, Sason olaylarına karşı yürütülen birinci harekât sırasında, Ersan ve Silent Aşiretlerinin silahlarının tam olarak toplanamaması ve bu aşiretlerin yeni bir isyan çıkarmasını engellemek amacıyla Mutki'deki otuz beş köyü nakletme kararı alması karşısında başlatılan isyan hareketidir. ⁷⁶⁷ Askeri birliklerin Mayıs 1927 başlarında teröristlere karşı düzenlediği harekât neticesinde çıkan çatışmalarda pek çok şehit verildiği gibi, eylemcilerden de çok sayıda ölen olmuştur. Alikan Aşiret Reisi Halil Sami'nin Beşiri bölgesinde huzursuzluk çıkarmaya çalıştığı haberi alınması üzerine yeni bir harekât

Atatürk Dönemi'nde Doğu'da Meydana Gelen Olaylar ve İcüzü (1924-1938), Ekrem Matbaası, Adana, 2011, s.67; "*Sason İsyanı*", **İdare Dergisi**, Yıl: 6, S. 67, (Ekim 1933), s.59.

⁷⁶⁵ Maloto Dağından itibaren Sason dağlarının güneybatı istikameti, Sason'un Günen köyünün 2 km. doğusundan güneybatı istikameti ve Çalkış Dağından Gov, Harbak, Yukarı ve Aşağı Şat köyleri yasak bölge içinde bırakılarak, Hazro merkezinin 2 km kuzeyinden doğu yönünde Noşin Köyünün kuzeyi ve Garzan suyunu takiben Rezi Dağı ile Kerho arasından Yorak Dağı' na ve oradan Şinas Dağı üzerinden Maloto Dağı' na uzanan sınırın içinde kalan bölgenin "*Yasak Bölge*"ye dahil edilmesi ve halkın batıya nakledilmesi kararlaştırılmıştır. (R.Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.153-160.)

⁷⁶⁶ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.155-158; **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s.211-215; H. Gökteş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyanlar**, s.87-89; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.146-149.

⁷⁶⁷ H. Gökteş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyanlar**, s.102; R.Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.193.

başlatılmış, ancak olayın baş sorumlularıyla yakınlarının Dicle'yi geçerek güneye kaçmaları neticesinde tenkilden istenilen sonuç alınamamıştır.

Diğer yandan 5 Temmuz 1927'de Mutki ve civarında Boban Aşiretinin eylemlerinin engellenmesi ve eylemcilerin tesirsiz hâle getirilmesi konusunda özetle; güvenlik güçlerine karşı silahlı saldırıda bulunanların cezalandırılması, kaçanların yakalanması, yardım ve yataklık edenlerin harp divanına gönderilmeleri, silahların toplanması, köylülerin birbirlerine karşı iftirada bulunmaları hususunda dikkatli olunması, nakillerin gündüz yapılması, kandırılarak olaylara katılanlara iyi davranılması, gerekirse affedilmeleri ve uygulamalarda adaletin esas alınması ve isyana karışmayanların ise korunması ve kendilerine iyi davranılması konusunda yeni bir karar alınmış, bu karar doğrultusunda da 10 Temmuz 1927'de harekât başlatılmıştır. 25 Ağustos 1927'de biten operasyon sonucu az sayıda kaçanların dışında asilerin çoğu öldürülmüş, bir kısmı ise yakalanarak mahkemeye sevk edilmiş ve bölgede güven ve huzur ortamı sağlanmıştır.⁷⁶⁸

6- Ağrı İsyanı (1926-1930)

a) Hoybun Örgütü'nün Ağrı İsyanı'nda Oynadığı Rol

Şeyh Said İsyanı'nın ardından İskender isimli bir şahıs, ayrılıkçı Kürtçülük faaliyetlerinin yürütülmesi ve Avrupa'da bir Kürt kongresinin gerçekleştirilmesi için, Mehmet Şükrü Sekban, İhsan Nuri, Mülazım Vanlı Rasim ve Hertuşlu Mülazım Hurşit ile görüşmeler yapmış; görüşmelerde tavsiye edilen hususlar Paris'te bulunan Şerif Paşa'ya iletilmiş; cevabın olumlu olması üzerine İskender, Ermenilerin yardımını almak için harekete geçmiştir.⁷⁶⁹

Kürt-Ermeni yakınlaşmasının Paris Konferansı'nda Ermeni delegesi Nubar ile Şerif Paşa arasında sağlanmış olması ve 1924'de Ermeni Taşnak Komitesi ile Kürt Millî Komitesi arasında Sevr ilkeleri çerçevesinde bir anlaşmanın gerçekleştirilmesi, Hoybun Örgütü'nün altyapısını oluşturmuştur.⁷⁷⁰ Örgüt'ün fiili kuruluş kararı ise Paris'ten gelen Hanzabedyan ve Dr. Melkunan'ın önerileriyle⁷⁷¹ olgunlaştırılmıştır. Bu öneriler içinde, örgütün kuruluş aşamasında Ermenilerin Kürtlere yüz bin frank para yardımında bulunması, örgüt merkezinin Paris'te olması, bir Kürt iki Ermeni'den oluşan ve masrafları Ermeniler

⁷⁶⁸ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.193-212; H. Göktaş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyanlar**, s.102-105.

⁷⁶⁹ Oğuz AYTEPE, "Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti", **Toplumsal Tarih**, S.174, Ankara, (Ekim 1998), s.1.

⁷⁷⁰ O. AYTEPE, "Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti", s.1-2; H.Göktaş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyanlar**, s.93-94.

⁷⁷¹ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.136; H. Göktaş, **Türkiye Cumhuriyetinde İsyanlar**, s.93-94; O. AYTEPE, "Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti", s.2.

tarafından karşılanacak olan bir genel merkeziyle Suriye, Kıbrıs veya Mısır'da bir diğer merkez kurulması ve parasal desteğin ve siyasi faaliyetlerin Ermenilerce Kürtler kullanılarak Ermeni amaçlarının gerçekleştirilmesi, Ermeni Taşnaklar için bulunmaz bir fırsat olarak görülmüş; bu sebeple Ermeni Taşnak örgütü İngiltere'nin gizli teşkilat kurma fikrini hemen kabul etmiştir.⁷⁷²

Hoybun, Lübnan'da (Bihamdun'da) 1927'de temeli Ermeni Taşnaklar' dan, organları Ayrılkıç Kürtlerden ve organizatörü de İngilizlerden oluşan bir örgüt olarak kurulmuştur. Derneğin ismi; Kürtçe "*Benlik*", Ermenice "*Ermeni Yurdu*" anlamına gelen "*Hoybun*" olarak kesinlik kazanmıştı.⁷⁷³ Örgütün kuruluş toplantısına Bedirhanlardan Kamuran, Celaled Ali ve Süreyya isimli kardeşler ile Memduh Selim, Cerablus'tan Barzani Aşireti Reisleri' nden Şahin'in oğulları Bozan ve Mustafa Şahin, Diyarbakırlı Cemil paşazade Kadri ve Ekrem, Cizre'de oturan Heverki aşireti reisi Haco, Eski Van Mebusu Vahan Papazyan (Goms) gibi isimler katılmış; Cemiyetin başkanlığına da Ermeni Vahan Papazyan getirilmiştir. Papazyan' ın başkanlığa getirilmesine Bedirhanlar ile kaçak subayların dışında tüm Kürtler şiddetle tepki göstermişler, Kürtlere kurulan tuzağın farkına varan Ali Rıza ve taraftarları Hoybun'dan ayrılmışlardır.⁷⁷⁴

Örgüt'ün ilk şubesi Bağdat, diğer şubeleri ise Beyrut, Şam ve Kahire'de açılmış olup, İngilizlerin Revanduz Kaymakamı Seyit Taha tarafından organize edilen ve perde arkasında İngilizlerin Irak fevkalade komiser yardımcısı ve Entelijans Servisi görevlisi Edmonds'un bulunduğu⁷⁷⁵ ilk toplantısında İngilizlerin Kürtlere para, silah ve mühimmat yardımının yürütülmesi, Rusya ve İran desteğinin sağlanması konusunda Ermenilerin sorumlu olması, Ermenilerin tüm bu sorumluluklarına karşın Kürtlerin, silahlı çatışmalara girmesi, sınırlardan Türkiye'ye isyancılar göndermesi, Türkiye'deki Kürtleri tahrik ve teşvik etmeleri, sınırlarda Türk güvenlik görevlilerinin sevk ve harekâtlarının engellenmesi görevlerini yerine getirmeleri istenmiştir. Tefik Cemil ise Ermeni önerilerine karşı çıkarak Ermenilerin Kürt konusunu istismar ederek Amerika ve Avrupa'dan alacakları paranın ancak onda birini Kürtlere vereceklerini, Kürtler Ermenilerin emellerine alet olacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca Nasturilerin, Kürt kıyafeti giyerek, Kürtlerin yanında olaylara

⁷⁷² H. Başbuğ, *Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri*, s.52.

⁷⁷³ S. Çetiner, *Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği*, s.206.

⁷⁷⁴ H. Başbuğ, *Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri*, s.57-58; A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.331-332; O. Aytepe, "*Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti*", s.3; B. Nikitin, *Kürtler; Sosyolojik ve Tarihi İnceleme*, s.38.

⁷⁷⁵ O. Aytepe, "*Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti*", s.3; Y. Kalafat, *Şark Meselesi Işığında...*, s.134; H. Başbuğ, *Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri*, s.49; Yusuf Sarınay, "*Hoybun Cemiyeti ve Türkiye'ye Karşı Faaliyetleri*", Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu, *Atatürk Araştırma Merkezi*, S. 40, (Mart 1998), s.217; S. Çetiner, *Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği*, s.206.

katılması, örgütün güçlenmesinin ardından başlatılacak olayların, Şemdinan ve Yüksekova bölgesinden başlatılması, Van'ın ele geçirilmesi gerçekleşikten sonra İngiltere'nin vaat ettiği para ve silah yardımına başlaması,⁷⁷⁶ Ermenilerle askıda kalmış bütün anlaşmazlıkların kesin bir çözüme kavuşturulması⁷⁷⁷ kararlaştırılmıştır.

Ermenilere hizmeti amaçlayan Hoybun ve Taşnak Örgütleri, Türkiye'yi zayıf düşürmek için geniş çaplı bir organizasyona gitmişler; Fransa'nın kontrolündeki Taşnaklar, Hoybun örgütü aracılığıyla Kürt eylemcileri desteklemek suretiyle Türkiye'ye yönelik hareketlerde insiyatifi ellerinde bulundurmaya ve uygun bir fırsat doğması halinde hayali Ermenistan topraklarını ele geçirmeyi amaçlamışlardır.⁷⁷⁸

Örgütün faaliyetleri arasında propaganda⁷⁷⁹ ve Ağrı Olayı'na destek sağlama çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Hoybun Örgütü Ağrı'da İhsan Nuri'nin elebaşılığında silahlı saldırı olayları başlatmış, silah ve mühimmat desteğinde bulunmuş, ayrıca, kurulan bir telsiz sistemiyle bölgedeki diğer terörist gruplarla haberleşme imkânı sağlanmıştır.⁷⁸⁰

Seyit Taha ve Ali Rıza'nın örgütten ayrılmaları; Kürt-Ermeni çekişmesinin örgüt içerisinde sürekli olarak yaşanması ve Paris Taşnak merkezinin üyelere ödediği maddi desteği 1935'ten itibaren kestğini bildirmesi, örgütü çöküşe götürmüş; Mehabat Kürt Cumhuriyeti'nin 1946'da kurulmasının ardından, diğer Kürtçü örgütler gibi adı geçen sözde Cumhuriyet'e katılmıştır.⁷⁸¹ Hoybun Örgütü, Ağrı olaylarını organize ederek Türkiye'nin 1926'dan 1930'un sonlarına kadar asilerle uğraşmasına, çok sayıda can ve mal kaybıyla birlikte ekonomik kayıplara uğramasına sebep olduğu gibi, Kürtçü çevrelerce de kullanılmıştır.

b) Ağrı İsyanı'nın Meydana Gelmesi

Hoybun Örgütü'nün kuruluş çalışmalarının sürdüğü dönemde, Yusuf Taşo isimli bir eşkiyanın adamlarıyla birlikte İran sınırını geçerek Beyazıt ilçesine bağlı köylerde yaptığı hayvan hırsızlığının önlenmesi için alınan tedbirler sonucu 16 Mayıs 1926' da başlayan

⁷⁷⁶ H. Başbuğ, **Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri**, s.49; Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s. 134.

⁷⁷⁷ Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.135; H. Başbuğ, **Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri**, s. 53.

⁷⁷⁸ Y. Sarınoy, "*Hoybun Cemiyeti ve Türkiye'ye Karşı Faaliyetleri*", s.217.

⁷⁷⁹ Propaganda faaliyetleri Kahire, Beyrut, Paris, Detroit, Philadelphia'da bulunan merkezlerden idare edilmiş olup, propaganda malzemeleri Bedirhanlardan Celaled Ali, Kamuran, Süreyya ve Dr. Mehmet Şükrü tarafından hazırlanmıştır. (O. Aytepe, "*Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti*", s.6-7.)

⁷⁸⁰ H. Göktaş, **Kürtler, İsyân-Tenkil**, s.94-95; Y. Kalafat, **Şark Meselesi Işığında...**, s.137.

⁷⁸¹ O. Aytepe, "*Yeni Belgeler Işığında Hoybun Cemiyeti*", s.10-12.

olaylar dizisi Cumhuriyet tarihinde “Ağrı Olayları” olarak adlandırılmıştır.⁷⁸² Hayvan hırsızlığı şeklinde başlayan olaylar silahlı kitle hareketine dönüştürülmek istenmiş; Hoybun Örgütü de bu amaca ulaşmada eylemcileri desteklemiştir. Olayların etkili olduğu bölgenin dört bin metre yüksekliğe ulaşan dağlarla derin vadilerden oluşan bir arazi yapısına sahip olması, harekâtın süratli bir şekilde yürütülmesine engel olduğu gibi, eylemcilerin gizlenmesine imkân sağlaması da harekâtın kısa sürede tamamlanmasını güçleştirmiştir.⁷⁸³ Ağrı olaylarına İngilizlerin destek verdiği yönünde bilgiler alınması üzerine Türk hükümeti, Büyükelçi vasıtasıyla İngiliz Hükümeti’ni uyarmıştır.⁷⁸⁴ Olaya destek veren ikinci bir ülke ise İran olmuştur.⁷⁸⁵ Birinci Ağrı olaylarının bastırılması için Haziran 1926’da yapılan harekâta asilerin çoğunlukla İran’a kaçmaları nedeniyle eylemciler, tamamen tedip ve tenkil edilememiş ve yeni bir harekâta ihtiyaç duyulmuştur. Üçüncü Ordu Müfettişliği, 25 Ağustos 1927’de Genelkurmay Başkanlığı’na gönderdiği yazıda, “ ... İranlıların Ağrı’daki eylemcileri teşvik ettiğine dair bazı bilgilerin olduğunu, bu nedenle, İran Hükümetiyle gerekli temaslara geçilmesi...” gereği bildirilmiş; yapılan hazırlıklar neticesinde 13-20 Eylül 1927’de eylemcilere yönelik ikinci harekât gerçekleştirilmiştir. Ancak, kış şartlarının ortaya çıkardığı güçlükler sebebiyle harekât yapma imkânı zorlaşmış ve eylemcilerin tamamı tesirsiz hâle getirilememiştir.⁷⁸⁶

İkinci Ağrı harekâtının ardından terörist unsurlarca “Kürt Yönetimi” adı altında bir grup oluşturulmuş, silahlı faaliyetler sorumluluğuna İhsan Nuri’nin getirildiği bu oluşum daha sonra Hoybun Cemiyeti’ne katılmıştır.⁷⁸⁷ Ağrı, Çaldıran, Erciş, Gevaş, Pervari, Erüh, Siirt, Viranşehir, Siverek, Suruç, Şemdinan, Çal ve Beytüşşebap gibi yerleşim bölgelerinde durumun gerginleşmesi; eylemcilerin genel bir saldırı başlatmak maksadıyla İngilizlerden top, uçak ve çok sayıda silah aldıkları şeklinde duyuların alınması; zayıf garnizonlara saldırı düzenlenmesi ihtimalinin ortaya çıkması; İngiliz Casusu Lawrens’in 1930’ da Türkiye, Irak, İran ve Suriye’de genel bir Kürtçü olay planlamak üzere bölgeye

⁷⁸² R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.168; **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s.231.

⁷⁸³ **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s.229; R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.167-173.

⁷⁸⁴ İngiliz yetkili, böyle bir yardımın mümkün olmayacağını, Türkiye ile dost olmak istediklerini, ancak yine de bu durumu yetkili mercilere bildireceğini ifade etmiştir. (Ahmet Mesut, **İngiliz Belgelerinde Kürdistan, 1918-1958**, Doz Yayınları, İstanbul, 1992, s.209.)

⁷⁸⁵ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.173; **Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları**, s.236.

⁷⁸⁶ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.213-229; H. Göktaş, **Kürtler, İsyan-Tenkil**, s.96.

⁷⁸⁷ Emin Karaca, **Ağrı Eteklerindeki Ateş Bir Kürt Ayaklanmasının Anatomisi**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991, s.18.

gönderilmesi ve Kürt Teali Cemiyeti gibi kuruluşları yeniden organize etmeye çalışacağı yönünde bilgilerin alınması, bölgede yeni bir harekâtı zorunlu hâle getirmiştir.⁷⁸⁸

Bu arada, eylemciler Ağrı'yı Kürdistan vilayeti olarak ilan edip; Hoybun Örgütü'nce Celali Aşireti reisi İbrahim Heski'nin sözde bir paşalık rütbesiyle Ağrı Valiliğine, Temir Ağa'nın Kumandanlığa, Molla Hüseyin'in Korhan Kaymakamlığı'na, diğer bir kısım eylemcinin de çeşitli görevlere getirildiği şeklinde propagandalarla; bir yandan devlete teslim olmaların önüne geçmeye, diğer yandan da eylemcilere moral sağlamaya çalışmışlardır.⁷⁸⁹Başlayan harekât neticesinde, 14 Eylül 1930'da Ağrı bölgesi yüksek dağ kesimleri de dâhil olmak üzere tamamen isyancılardan temizlenmiştir.

7- Bicar (1927) ve Batuş Olayı (1927)

Bicar bölgesi, doğusunda Sarum havzası, kuzeyinde Muratsuyu, güneyinde Silvan-Hazro-Ekil ve batısında Ekil-Muratsuyu ile çevrelenen ve rakımlı yüksekliklerin, sık ormanların, derin vadilerin ve keskin uçurumların yer aldığı bir alandır. Bölgenin özelliği sebebiyle Şeyh Said İsyanı sonrasında burada sürdürülen harekât istenilen ölçüde gerçekleştirilememiş, bu sebeple bir kısım asi bölgede gizlenme imkânı bulmuştur.⁷⁹⁰

Bu teröristler yol kesme, soygun, hırsızlık ve devlet mallarına zarar verme şeklinde eylemlere tekrar başlamışlardır.⁷⁹¹Diğer yandan, Şeyh Said İsyanı ve sonraki olayların akabinde yürütülen operasyonlardan kaçarak Suriye'ye (Fransız bölgesi) sığınan Şeyh Abdurrahim, Yado, Şeyh Tahir, Haço, Ramanlı, Emin gibi bazı isyancı gruplar yeniden, Urfa'dan Cizre'ye kadar uzanan sınırın çeşitli yerleşim alanlarında soygun ve hırsızlık yaparak halka zarar vermenin yanı sıra, köylülere baskıda bulunarak halkı kışkırtmaya çalışmışlardır. Bu eylemlerin durdurulması için Albay Mustafa (Muğlalı) bölgede görevlendirilmiştir.⁷⁹²

Albay Mustafa Muğlalı, teröristler hakkında ayrıntılı bilgi toplamak, lojistik kaynaklarını tespit etmek ve destekçileriyle masum halkı ayırmak maksadıyla, Osmaniye, Piran, Hani, Lice, Bicar, Cibir, Genç, Gökdere ve Palu bölgelerinde incelemelerde

⁷⁸⁸ İ. E. Gürsel, **Kürtçülük Gerçeği**, s.56-57.

⁷⁸⁹ Günümüzde Kürtçü çevrelerin propaganda amaçlı bu isimlendirme ve görevlendirmeleri sanki gerçekmiş gibi istismar ettikleri görülmektedir. (H. Gökteş, **Kürtler, İsyân-Tenkil**, s.97; E. Karaca, **Ağrı Eteklerindeki Ateş Bir Kürt Ayaklanması Anatomisi**, s.18.)

⁷⁹⁰ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s. 231; *“Doğu Bölgesinde Geçmiş İsyânlar ve Alınan Dersler”*, (Haz: Genel Kurmay Başkanlığı), S.15750, Genelkurmay Basımevi, Ankara, (1946), s.20.

⁷⁹¹ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.231.

⁷⁹² R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.232-233.

bulunmuştur. İncelemeleri sonucunda yirmiye yakın isyancı başının bölgede faaliyette bulunduğunu, Devlete sadakatle bağlı olanların ise asilerin baskıları karşısında yılgınlık ve korku belirtileri göstererek, Devletin kendilerine yardımcı olamayacağı yönünde endişeye düştüklerini öğrenmiştir.⁷⁹³ Bunun üzerine, 12 Ekim, 22 Ekim ve 24 Ekim’de başlayan üç harekât, 17 Kasım 1927’ de sona ermiştir.

Diğer taraftan Batuş köyünde meydana gelen 20 Mayıs-9 Haziran 1927’de hadise siyasi parti çekişmesinden kaynaklanmaktaydı. Çatışmayı önlemek maksadıyla köye giden güvenlik kuvvetlerine ateş açılmasıyla başlayan olaylar neticesinde Kernoslu Halit, Seyithan, Alican ve birlikte oldukları diğer asiler yakalanmıştır.⁷⁹⁴

8- Tendürek (1929) ve Jilyan Olayı (1929)

Şeyh Abdülkadir adlı İranlı Aşiret Reisi, İran’dan kaçarak Türkiye’ye sığınmış ve Ağrı bölgesine yerleşmesine izin verilmiştir. Ancak, halkın arazilerini ellerinden almaya, Kotanlılar ile Keskünlü Aşiretlerini birleştirip, Sakanlı Aşiretine karşı kışkırtarak bölgede huzursuzluk çıkarmaya çalışması üzerine; 20-27 Eylül 1929’da Şeyh Abdülkadir ve adamlarına karşı bir harekât gerçekleştirilmiş; harekât sonucu Şeyh Abdülkadir ile yanındakiler İran’a kaçmışlardır.⁷⁹⁵

Diğer taraftan Eruh’a bağlı ve Jilyan Aşiretine mensup köylerde silah araması yapılırken; Jilyan Aşireti Reisi Ali Resul ile Karakol komutanı arasında yaşanan tartışmanın büyümesi sonucu çıkan olaylar dört ay sürmüş, 3 Ağustos 1929’da olaylar bastırılmıştır.⁷⁹⁶

9- Zeylan (1930) ve Oramar Olayı (1930)

Zeylan olayları, Seyid Abdulvahap, kardeşi Seyit Resul, Ermeni Abraham Paşa, Emin Paşa ve Kör Hüseyin öncülüğündeki silahlı grubun, 20 Haziran 1930’da Zeylan bucak merkezi ve jandarma karakolunu basmaları neticesinde başlamıştır. Daha sonra Van’daki Zeylan ve Celali Aşiretleri ile Muş’tan İhsan Nuri ve bir kısım teröristin daha katıldığı olaylar Eylül 1930’a kadar devam etmiştir. Diğer yandan Şikkanlı Aşireti ve çevre

⁷⁹³ R. Hallı, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s.233.

⁷⁹⁴ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.408; R. Hallı, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s.249-270.

⁷⁹⁵ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.341; H. Gökteş, *Kürtler, İsyân-Tenkil*, s.110; R. Hallı, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s.261-270.

⁷⁹⁶ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.341; R. Hallı, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s.249-251.

köylerden katılan üç yüz kişilik milis kuvvetle Derviş Bey ve Aşiretinin silahlı adamları bu olayda güvenlik güçlerinin yanında yer almışlardır. Çatışmalarda asilerin bir kısmı öldürülürken bir kısmı İran'a kaçmıştır.⁷⁹⁷

Oramar Olayı, aslında Ağrı Olayları çerçevesinde meydana gelen bir hadisedir. Ağrı olaylarının örgütleyicisi İhsan Nuri'nin, Ağrı Olaylarının bastırılacağı korkusuyla Hoybun Örgütüne yaptığı yardım çağrıları sonucu meydana gelmiştir. Bu çağrı üzerine örgüt, bir grup teröristi Irak'tan Ağrı Olaylarına katılmak üzere göndermiştir.⁷⁹⁸ Terörist grubun Mardin'e saldırmak ve Ağrı Olayına destek sağlamak amacıyla gelişini, olayları tasvip etmeyen ve eylemlere katılmayı reddeden Kasım Ağa'nın güvenlik güçlerine bildirmesi neticesinde; güvenlik güçleriyle terörist grup arasında 16 Temmuz-10 Ekim 1930'da bir çatışma yaşanmıştır. Oramar Olayına dini ve Kürtçü bir boyut kazandırılmaya çalışılması neticesinde, Irak'taki Şeyh Ahmet Barzani beş yüz kişilik bir grupla Irak sınırını aşarak Oramar'ın doğusundaki Şat Dağına gelmiş ve Oramar'daki askeri kışlaya saldırmıştır. Kasım Ağa'nın yanı sıra, Kerim ve Ferhat Ağaların da adamlarıyla birlikte güvenlik güçlerinin yanında yer almaları neticesinde eylemcilerin çoğu Irak, Suriye ve İran'a kaçmışlardır. Bölgedeki diğer teröristlerin temizlenmesi planı, Barzani Aşireti'nin Oramar, Herki ve Eruh bölgelerindeki etkisi nedeniyle gecikerek tamamlanmıştır.⁷⁹⁹

İstanbul'daki İngiliz Askeri Ataşeliğinden İngiliz Hükümetine gönderilen 14 Mart 1927'deki mektupta; İngiliz ve İranlı görevli arasında, İngiltere ve İran'ın Ağrı olaylarına desteğini gösteren konuşmalara yer verilmiştir.⁸⁰⁰ İngiltere'nin Halep Konsolosluğundan İngiliz Hükümeti'ne gönderilen 28 Aralık 1927'deki yazıda ise *"Fransızların, Kürt Eylemcilerle ilgili gelişmeleri yakından izledikleri ve genel bir kanıya göre Kürt olayına göz yumdukları; başlarına bir Türk sorunu çıkması durumunda eylemcileri misilleme yoluyla Türkiye'ye karşı kullanmaya hazır olmak için bir Kürt eylemci grubu oluşturmayı umdukları"*⁸⁰¹ belirtilmektedir.

Diğer yandan, Almanya'da yayınlanan Glarus Zeitung Gazetesi'nin 11 Ekim 1930'daki sayısındaki Ağrı olayıyla ilgili yorumlar hayli ilginç ve durumu açıklar niteliktedir. Gazetede özetle; *"Kürtler, İngiliz görevliler tarafından teşvik edildi. Silah, para ve malzeme yardımı yapıldı. İngiliz basını da Cemiyet-i Akvam'ın müdahalesi için çalıştı."*

⁷⁹⁷ V. Şadillili, *Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyânlar*, s.137-138; R. Hallı, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s.287-304.

⁷⁹⁸ R. Hallı, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s.305-313.

⁷⁹⁹ H. Göktaş, *Kürtler, İsyân-Tenkil*, s.114; R.Hallı, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s.305-313.

⁸⁰⁰ A. Mesut, *İngiliz Belgelerinde Kürdistan, 1918-1958*, s.213-214.

⁸⁰¹ A. Mesut, *İngiliz Belgelerinde Kürdistan, 1918-1958*, s.219.

İran da olayların başında eylemcilere yardımda bulundu. Amaçları ise, Türkiye ile Rusya arasına tampon bir devletin sokulması, doğu petrollerinden istifade edilmesi ve Türkiye'nin iktisaden zayıf düşürülmesiydi”⁸⁰² şeklinde nakledilmektedir.

Feth-El-Arap Gazetesi’ nde 21 Ekim 1930’daki isyanla ilişkin olarak; *“Türkler bu başarıları ile övünmez, çünkü ölenler kardeşleridir. Kürtler Irak yönetiminin İngiliz mandası altında olması nedeniyle sınırdaki yasadışı eylemlere hâkim olunamamış, geçişlerin engellenmesi çalışmaları olumlu sonuç vermemiştir. Gördüler ki yabancı vaatleri bir yere kadar gelir, felaket baş gösterince ortada görünmez. Bu harekâтта Ermenilerin rolü büyüktür. Kürtler unutmazlar ki şerefli ve mefahirle dolu Türk tarihinden ayrılarak yabancı boyunduruğuna girmek feci bir gaflettir.”* yorumu yer alırken; İran basını Ağrı olaylarına pek yer vermemiş, sadece “*Sehen*” adlı gazetenin 7 Aralık 1930’daki sayısında Türklerin iyiliğine rağmen Kürtlerin aynı hatayı birkaç kez işlediği şeklinde yazılar yer almıştır.⁸⁰³

10- Pülümür (Kuzican) Olayı (1930)

Pülümür aşiretlerinin çevreye yönelik birtakım saldırgan hareketlerde bulunması ve Zeylan ayaklanması sırasında ele geçirilen bir bildiri de Dersim bölgesinin Hoybun bölgesi olduğunun belirtilmesi, bölgede yeni olayların planlandığının işaretleri olarak görülmüştür.⁸⁰⁴ Aynı tarihlerde Erzincan ve çevresinde inceleme gezisinde bulunan Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak; yukarıdaki hususları da vurgulayan bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda özetle; *“Erzincan ili ve çevresinde güvenlik sorunlarının bulunduğu; Aşkırık, Gürk, Dağbey, Hayri köylerinin potansiyel tehlike oluşturduğu; bu köylerde güvenlik kuvvetlerinin yetersizliğinin halk üzerinde olumsuz etki yaptığı; vergi ve asker verme konusunda ikazda bulunulması ve silahların toplanması gerektiği; Erzincan’ın merkez ilçesindeki Kürtlerin Türklere ‘Aleviliğin Kürtlüğü ifade ettiği’ şeklinde propaganda yaparak onları Kürtleştirmeye çalıştıkları; bu tür faaliyetleri yürüten ve teröristlere yataklık eden Rusaray, Mitini, Şıncığı, Kürtkendi ve Kelarik köylerinin Trakya bölgesine nakledilmeleri; bölgedeki bazı reislerin gözetim altında il merkezinde ikamet ettirilmesi, Türk olan Alevilerin konuştukları Türkçe’yi devam ettirebilmelerinin sağlanması yönünde çalışmalar yapılması; Görevli Kürt olarak adlandırılan ve Kürtçülere destek sağlayan memurların il dışına çıkarılmaları”* nın gerektiğinden bahisle, önlemlerin hükümet kararı

⁸⁰² V. Şadillili, *Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri ve İsyancılar*, s.134; S. Koçaş, *Tarihte Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri*, s.318-319.

⁸⁰³ V. Şadillili, *Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri ve İsyancılar*, s.134-135; S. Koçaş, *Tarihte Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri*, s.318-319.

⁸⁰⁴ Suat Akgül, *YakınTarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1992, s.52-53.

haline getirilmesi teklif edilmiş,⁸⁰⁵ daha sonra bu teklif Bakanlar Kurulu Kararı haline getirilmiştir.

Pülümür Ağalarının olumsuz faaliyetlerini sürdürmeleri; teröristlerin ilçe kaymakamına yönelik saldırılarda bulunmaları; gasp edilen eşya ve hayvanların sahiplerine geri verilmemesi gibi eylemlerin sürdürülmesi üzerine birinci Pülümür harekâtı gerçekleştirilmiş; teröristler teslim olmaya zorlanmışlarsa da, hava şartları ve yeterli lojistik desteğin sağlanamaması nedeniyle harekâta ara verilmiştir. Hazırlıkların ardından tekrar harekâta başlanmasının hemen sonrasında, aşiret ileri gelenleri güvenlik kuvvetlerine karşı eylemde bulunmayacakları ve onların yanında oldukları yönünde açıklamalarda bulunmuş; bunun üzerine Vali, aşiret reisleri ile bir görüşme yapmıştır. Görüşmede Kamer ve Hıdır Ağaların hükümetin emirlerine uyacakları konusunda verdikleri sözün bir oyalama taktiği olduğu anlaşılmış ve bölgede ikinci harekât başlamıştır. 14 Kasım 1930'a kadar kesin olarak sonuçlandırılan harekâtın ardından bölgede huzur sağlanmıştır.⁸⁰⁶

11- Tunceli (Dersim) Olayı

Dersim; Erzincan, Erzurum, Elazığ, Bingöl ve Malatya illerinin arasında kalan, çevresi engebeli yükseltilerle çevrili küçük bir bölgedir. Türkistan ve Horasan'dan gelerek Doğu Anadolu'ya yerleşen Alevi Türkmenlerin bir kısmı Dersim bölgesine yerleşmiştir. Buradaki Türkmen Aşiretlerinin bir kısmı çeşitli olaylar sonucu ve özellikle Moğolların Anadolu'daki saldırıları sırasında korunmak amacıyla, Dersim' in sarp ve dağlık bölgelerine sığınmışlardır.⁸⁰⁷

Diğer yandan, bölge coğrafyasının Türkmenler üzerinde yarattığı siyasal, sosyal ve ekonomik etki, bölgedeki Türkmenlerin diğer Türkmenlerin genelinden kısmi olarak farklılaşmasına sebep olurken; Türkçenin de kullanımında yozlaşmalar meydana gelmiş ve dil, Zazaca olarak tanımlanan yerel konuşma biçimine dönüşmüştür.⁸⁰⁸ Tanzimat'a kadar merkezi otoritenin etkisinden uzak bir şekilde yerel beylerin hâkimiyeti altında yönetilen

⁸⁰⁵ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.351-353.

⁸⁰⁶ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.359-360; S. Akgül, **Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler**, s.53-54.

⁸⁰⁷ S. Akgül, **Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler**, s.12-13; M. Ş. Fırat, **Doğu illeri ve Varto Tarihi, Etimoloji, Din, Etnografya, Dil ve Ermeni Mezalimi**, s.85

⁸⁰⁸ Tunceli ve çevresinde yapılan bir inceleme ve araştırma raporunda, yöre halkının Zazaca'ya dair cevapları özetle; "Zazaca olarak ifade edilen yöresel şivenin içerisindeki kelimelerin çoğunluğunun Türkçe olduğu, konuşmanın değişime uğramasının en önemli sebeplerinden birinin ise Alevi olmaları ve Osmanlı döneminde merkezi yönetimle iyi geçinememeleri sebebiyle Şii olan İran'daki Türk Devletleri ile daha yakın ilişki içine girmeleri ve onlardan etkilenmeleri olduğu" şeklindedir. (Veli Fatih Güven, **Tunceli ve Çevresinde Yapılan İnceleme ve Araştırma Raporu**, Ankara, 1995, s.120.)

Dersim ili, 1848'den sonra Hozat'a bağı kaza olarak yönetilmeye başlanmış; ancak yönetim bölgede etkin hâle getirilememiştir.⁸⁰⁹

Hozat ve Mazgirt'e askeri kışla yapılması, bu tür güvenlik önlemlerinin nüfuz ve güçlerini zayıflatacağı endişesine kapılan ağa ve halktan çıkar sağlayan nüfuzlu kişilerin tepkisini çekmiş; tepkiler olaylara dönüştürülmekle kalmamış; bu kişilerce 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinde, desteklenmeleri karşılığında Ruslara yardım etme sözü verilmiştir.⁸¹⁰ Yönetime karşı geliştirilen terör hareketleri zaman zaman devam etmiş; bölge aşiretleri çeşitli kaynaklardan sağladıkları silah, malzeme ve lojistik destekle gittikçe güç kazanmışlardır.⁸¹¹ I. Dünya Savaşı yıllarında Ruslar ve Ermeniler bölge aşiretlerinden bazılarının çıkardıkları olaylara destek vermişlerdir.⁸¹² Milli Mücadele döneminde ise bölge insanı Kürtçülük faaliyetlerine malzeme yapılarak devlete karşı yeniden kullanılmıştır.⁸¹³ Ayrıca, İngiliz gizli servisi görevlileri ve Kürt Teali Cemiyeti üyeleri, yöre aşiretleri arasında propaganda ve örgütlenme faaliyetlerinde bulunarak, ayrılıkçı maksatlı kitle hareketlerinin zeminini oluşturmuşlardır.⁸¹⁴

Diğer yandan, Kürt Teali Cemiyeti üyesi ve Koçgiri Aşireti Reisi olan Haydar ve Alişan tarafından, Dersim yöresinde Alevi-Bektaşî inançlı Zaza adı verilen gruplarla çevre illerdeki Sünnî inançlı insanlar ve aşiretler arasında var olan anlaşmazlıklar istismar edilerek olayların zemini hazırlanmış ve bunun için önceden de olduğu gibi Seyyid olarak isimlendirilen dini otoritelerle ağaların etkisi kullanılarak, halk olayların içerisine çekilmeye çalışılmıştır. Koçgiri Aşireti bazı yerleşim alanlarına baskınlar düzenleyerek, daha sonra geniş bir alana yayılan olayları başlatmıştır. 11 Nisan 1921' de Merkez Ordusu tenkil harekâtına başlamış ve olaylar kısa sürede bastırılmıştır. Ancak, potansiyel tehlike tamamen sona ermemiş⁸¹⁵ ve yıllar sonra Dersim' deki isyan girişimi ve olaylar ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Dersim' deki meydan gelen olay ve isyanlar "*Dersim İsyanı veya Olayları*" şeklinde daha çok karşılık bulmuştur.

Bölgenin durumu göz önünde bulundurularak, Dersim bölgesi için planlanan ıslah projelerinin uygulanması girişimleri başlatılmış; başta Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere devlet görevlileri bölgeye yönelik her türlü kaynak aktarımı yapılması ve güvenlik önlemlerinin alınması konularıyla ilgilenmişlerdir. Devletin gücünü hisseden ve

⁸⁰⁹ S. Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler*, s.16-17.

⁸¹⁰ S. Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler*, s.20-21.

⁸¹¹ S. Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler*, s.25.

⁸¹² S. Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler*, s.25.

⁸¹³ T. Z. Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, s.189.

⁸¹⁴ Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II*, TTK Yayınları, Ankara, 1987, s.26.

⁸¹⁵ S. Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler*, s.38-42.

yardımını gören bölge insanının gittikçe devletin yanında yer almaya başlamasından rahatsızlık duyan ve buna paralel olarak gerçek fonksiyonlarını yitirmeye başlayan ağa, bey, şeyh ve seyyid gibi yerel çıkar ve baskı grupları ise bölge insanını devletten uzaklaştırmanın yollarını aramaya başlamışlardır.⁸¹⁶

Otorite ve nüfuzlarının kırılacağı ve aşiret yapısının bozulacağından endişe ederek propaganda faaliyetlerinde bulunanların başında Seyyid Rıza gelmektedir. Diğer yandan Hoybun Cemiyetinin faaliyetlerinin yanı sıra, 1933-1934'de Dersim ili çevresinde gizli faaliyetlerde bulunan Ermeni Bogos ve M.Nuri (Dersimi), yöre insanını devlet otoritesine karşı örgütleyerek olaylara katılmaya teşvik etmişlerdir. Hazırlanan ortam Suriye'den gelen dört kişilik terörist grubun faaliyetleriyle 1937'de olaylara dönüştürülmüştür.⁸¹⁷ İlk olay 21 Mart 1937'de Harcık deresi üzerindeki tahta köprüünün yakılmasıyla başlamış,⁸¹⁸ arkasından karakollarla hükümet binalarına saldırılar düzenlenerek olaylara hükümet aleyhtarı bir yön verilmiş ve olayların mahiyeti büyütülerek geniş bir alana yayılmasına çalışılmıştır.⁸¹⁹

Hükümet, düzenlenecek harekâttan önce, bölge insanının olaylara katılmasını önlemek amacıyla mesajlar içeren bildirimler dağıttırılmış; bu bildirimler halk üzerinde olumlu etki yapmış ve teslim olmalar başlamış; başlangıçta olaylara katılanların sayısı 20-30 bin kişiyi bulurken bu sayı kısa sürede azalmış ve terörist gruplar güç kaybetmişlerdir. Diğer yandan kendisine yönelik harekât başlatıldığını öğrenen Seyit Rıza, İngiliz Dışişleri Bakanı Antony Eden'den yardım istemiştir.⁸²⁰

Bölgede olayların bastırılmasına yönelik yirmi beş bin kişilik bir askeri kuvvetle başlatılan harekât, dağların etrafı çevrilerek ve yardım bağlantıları kesilerek sürdürülmüştür. Bu arada, gerek yapılan çağrılarının gerekse operasyonların etkisiyle bir çok aşiret mensubu teslim olmaya başlamış; etrafı boşalan Seyit Rıza, olayın diğer kışkırtıcı elebaşlarından Alişir'den, İran ya da Irak'a iltica ederek kurtulmaları için İngiltere ve Fransa'ya yardım çağrılarında bulunmasını istemiş; ancak, Seyit Rıza'nın bu isteği 9 Temmuz'da Alişir'in öldürülmesi üzerine gerçekleşmemiştir.⁸²¹ Diğer yandan, terörist bir grup, olaylara destek sağlamak amacıyla, Suriye'den Türkiye'ye geçerken sınırda etkisiz hâla getirilmiş;⁸²² dışarıdan beklenen yardım umutlarının da sona ermesi neticesinde Seyit Rıza 10 Eylül 1937'de teslim olmuştur.

⁸¹⁶ S.Akgül, **Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler**, s.55-56.

⁸¹⁷ S. Akgül, **Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler**, s.120.

⁸¹⁸ "Doğu Bölgesinde Geçmiş İsyanlar ve Alınan Dersler", s.21; S. Akgül, **Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler**, s.125.

⁸¹⁹ R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.380-385.

⁸²⁰ David Mc Dowall, **Kürtlerin Modern Tarihi**, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.236.

⁸²¹ M.Nuri Dersimi, **Kürdistan tarihinde Dersim**, (Çev: Hamit Ertaş), Zel Yayınevi, İstanbul, 1994, s.276.

⁸²² R. Hallı, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar (1924-1938)**, s.407.

Olaylar bastırıldıktan bir süre sonra kışkırtıcı unsurlar bölge insanını teşvik ve tahrik ederek yeni olaylara sürüklemişlerdir. Bu çerçevede ağalar ve diğer çıkar grupları özetle; *“Hükümet otoritesinin güçlenmesi ile serbest hareket etme imkânlarının tehlikeye girebileceği, rahat ve huzurlarının bozulacağı, güvenlik kuvvetleri tarafından halkın namusuna yönelik saldırılar olacağı, bölgeye yapılan yatırım ve yardımlar vasıtasıyla halka baskı yapılacağı ve bölge insanının başka bölgelere sürülmesi için karakol olarak kullanılacağı”*,⁸²³ şeklinde halkı tahrik etmeye dönük, manevi değerleri istismar eden propaganda yapmışlardır.

Bu faaliyetlerin neticesindeki ilk hadise 2 Ocak 1938’de meydana gelmiş, çıkan olayda askerler pusuya düşürülerek şehit edilmiş, ayrıca, karakol baskınları sürdürülerek olayın alanı ve boyutları büyütülmeye çalışılmıştır.⁸²⁴ Bunun üzerine yeni bir harekât başlatılmış; bölgede yasak alan oluşturulması, beşle-yedi bin kişinin batı bölgelere nakledilmesi, silah arama ve taramalarının yapılması şeklindeki hükümleri içeren kararlar 6 Eylül 1938’de olayların bastırılmasıyla birlikte uygulamaya konulmuştur.⁸²⁵

Dersim İsyanı, Kürtçüler tarafından bir *“başkaldırı”* şeklinde tanımlanmakla birlikte; olayların tamamen feodal unsurlarca çıkarıldığı ve bir *“başkaldırı”* olmadığı görülmektedir. Daha doğru bir ifadeyle ayrılıkçı yanlısı bir tarafının olmadığıdır. Bu olaylar, yerel çıkar gruplarının menfaatleri gereği merkezi otoriteye karşı gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan, görüldüğü gibi, İngiltere, Fransa, İran, Ermenistan ve Rusya’nın önemli etkileri bulunan olayda; yerel çıkar grupları, çok yönlü bir oyunun parçaları olarak kullanılmışlardır.

D- KÜRTÇÜ HAREKETLER

1- Kürtçülük Faaliyetleri (1938-1960)

Türkiye’nin dış politikasında meydana gelen olumsuz gelişmeler terör örgütleriyle mücadeleyi olumsuz etkilemiştir. Bu dış gelişmelere bakıldığında, İngiltere ve Müttefikleri tarafından Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşı’na girmesi için baskılara maruz kalması, SSCB’nin savaş sonunda Türkiye’den toprak talebinde bulunması ve boğazlarla ilgili ihtirasları ve Soğuk Savaş döneminde terörizmin bir dış politika aracı olarak kullanılması belli başlı dış tehditlerdir. Bunun yanı sıra Atatürk’ün kaybedilmesi, Türkiye’nin iç siyasetindeki karışıklıklar ve siyasi iktidarın yeniden dış güvenlik eksenli politikalara dönmesi ayrılıkçı örgütlerle mücadelede zaafiyet yaşanmasına neden olmuştur.

⁸²³ S. Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanı ve Gerçekler*, s.150.

⁸²⁴ *“Doğu Bölgesinde Geçmiş İsyanlar ve Alınan Dersler”*, s.21; A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.347.

⁸²⁵ R. Ballı, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Ayaklanmalar (1924-1938)*, s. 410.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundan sonra dış tahriklerle ve desteklerle başlayan ve 1925-1938 arasında süren silahlı faaliyetlerle bölge insanı, silahlı kitle hareketlerine teşvik edilmiştir. Bu silahlı kitle hareketleri irili ufaklı çok sayıda isyanın meydana gelmesiyle sonuçlanmıştır. ⁸²⁶Bu süreç içinde bugün olduğu gibi geçmişte de devletin bölgeye ve bölge insanına yönelik almış olduğu tedbirler isyanlarla engellenilmeye çalışılmıştır. Bütün bu olaylarla ayrılıkçı siyasalar hayata geçirilmeye çalışılmışsa da, dış destekli Kürtçü çabalar sonuçsuz kalmaya mahkûm olmuş ve Türkiye'de genel anlamda bir huzur sağlanmıştır. Ayrılıkçı Kürtler 1938'den sonra yeni yöntemler geliştirmişler; ayrılıkçı siyasetlerini dikkatli ve bilinçli bir şekilde illegal, şartlar elverdiği ölçüde de legal yöntemlerle yürütmeye çalışmışlardır. Ayrılıkçı Kürtler, Türkiye Irak, İran ve Suriye'yi siyasi hedef olarak seçmiş, Soğuk Savaş ile başlayan yeni dönemde emperyalist güçlerin yeni oyunlarında yeni roller üstlenmişlerdir. ⁸²⁷

Bu dönemdeki dış politik gelişmeler ülke siyasetinde daha belirleyici olmuştur. Şüphesiz bunda Avrupa'nın savaştan büyük güç kaybına uğraması, ABD ile SSCB'nin iki büyük güç olarak kalması, II. Dünya Savaşı sonunda ABD'nin uluslararası gelişmeleri ihmal etmesi ve SSCB'nin Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya'yı işgâl ederek bu ülkelerde komünist rejimleri hayata geçirmesidir. ⁸²⁸ Bu süreçte, SSCB'nin İran sınırları içerisinde Mehabat Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşunu desteklemesi ve oradaki Kürtleri politikaları doğrultusunda İran'a karşı kullanması Türkiye'yi rahatsız etmiş, dolayısıyla dış politikada ABD'nin desteği sağlanarak SSCB'ye karşı bir denge unsuru olarak yer alması için girişimlerde bulunulmuştur. ⁸²⁹

Türkiye Cumhuriyeti Devleti II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmasına rağmen ciddi siyasal, sosyal ve daha belirgin olarak ekonomik sorunlar yaşamıştır. Başta ekonomiden kaynaklanan olumsuzluklar siyasi iktidara karşı ciddi tepkinin gelişmesine neden olmuştur. ABD ile Batılı ülkelerin "*tek parti yönetimi*" ni eleştirerek çok partili hayata geçişi ve demokratikleşmeye gidilmesini ön şart olarak koymaları üzerine, İsmet İnönü çok partili hayata geçme çalışmalarına başlamıştır. Demokrat Parti bu süreç sonunda 21 Temmuz 1946'da girdiği ilk seçimden sonra muhalefet partisi, 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra da iktidar partisi olarak mecliste yer almış ve siyasi iktidar olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan

⁸²⁶ H. Bozarlan, "Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Hareketi, 1889-2000" s.847-849

⁸²⁷ H. Bozarlan, "Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Hareketi, 1889-2000" s.848-849.

⁸²⁸ W. Aegleton, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti 1946**, s.150-154.

⁸²⁹ ABD, 1947'den itibaren SSCB'ne karşı Türkiye'yi destekleme kararı almış; SSCB'nin yayılma ve emperyalizmine karşı 1949'da kurulan Atlantik İttifakına (NATO) 1952'de Türkiye'nin de dahil olması, Türkiye-ABD ilişkilerinde önemli bir aşama teşkil etmiş ve Türkiye Rusya karşısında güçlü bir destek bulmuştur. (F. Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, s.49-50.)

itibaren yaşanan ciddi güvenlik endişeleri ve dış tehditlerin artması, Türkiye'nin iç ve dış politikasının şekillenmesinde etkili olurken; iç güvenlikte 1950'e kadar Orgeneral Mustafa Muğlalı⁸³⁰ olayı dışında kayda değer bir hadise yaşanmamıştır.⁸³¹

Demokrat Parti, uyguladığı politikalarla bir normalleşme süreci oluşturmuş, nispeten siyasi, sosyal ve ekonomik hak ve ödevler konusunda daha çok özgürlük tanımıştır. Bunun yansıması olarak Demokrat Parti iktidarıyla birlikte birçok Kürt aşiret reisi Türk siyasi sistemi içerisine çekilmiştir.⁸³² Bu siyasi gelişmeler doğrultusunda sosyal ve ekonomik alanda da önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1950'lerde tarım makinelerinin kullanılmaya başlaması nedeniyle küçük toprak sahipleri topraklarını satarak işsiz kalmış bu sebeple Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden çok sayıda insan, İç ve Batı Anadolu'daki endüstri merkezlerine göç etmiştir. Göçler, 1960'larda İstanbul, Ankara, Adana ve İzmir'e yönelik olurken; gerek göçülen yerlerdeki insanlarda, gerekse bu bölgelere göçen insanlarda, "Kürt" şeklinde bir "tanımlama" yani Kürt etnik bilincinin ve Kürt kimliğinin gelişme süreci başlamıştır. Diğer yandan, gelişen demokratikleşme ortamı, Türkiye genelinde olduğu gibi bölge seçmenine karşı ilgiyi de arttırmış; ancak bu ortam Kürtçü çevrelerce istismar edilmiştir.⁸³³

Türkiye'nin iktidar adayı iki siyasi parti arasında yaşanan iktidar mücadelesinin yanı sıra, dünyadaki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerin Türkiye'ye yansımasıyla 1945'ten sonra ortaya çıkan siyasi, sosyal ve ekonomik problemler, ayrılıkçı faaliyetler için uygun bir ortam oluşturmuştur. Türkiye'de iç siyasi gelişmeler yaşanırken, sınırın hemen yanında İran, Kürtçü yaklaşımlara, özellikle İran'daki Kürtler, Barzani hareketine destek

⁸³⁰ İran'da yaşayan ve Türkiye adına casusluk yaptığı söylenen Mehmedî Misto adlı şahıs, koyunlarının kaçırılması üzerine Özalp Kaymakamlığından hayvanlarının bulunmasını ve kendisine verilmesini istemiş, aksi halde kendisinin de aynı yönteme başvuracağını bildirmiş; akabinde de sınırı geçerek hayvan hırsızlığına başlamıştır. Olayı incelemekle görevlendirilen Mustafa Muğlalı Paşa, Milengiz köyünden 40 kişinin Misto'ya yataklık ettiğini öğrenmiş ve gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasını sağlamıştır. 30 Temmuz 1943' de 32 kişi askerlere ait at ve silahları alarak kaçmak istemiş, bu hırsızlık olayı sırasında çıkan çatışmada 32 kişinin iki ateş arasında kalarak öldüğü rapor edilmiştir. Olaydan yaralı olarak kurtulan bir şahsın sınırı geçerek Mehmedî Misto'nun yanına gitmesi ve Türkiye'deki kardeşi İbrahim Özay'a mektup göndermesi, onun da konuyu TBMM dilekçe komisyonuna götürmesinden bir süre sonra kardeşinin affını ve Türkiye'ye dönüşüne izin verilmesini isteyen İbrahim Özay ölmüş, olay da gündemden düşmüştür. Ancak 1946'da çok partili sisteme geçilmesinin ardından olay tekrar gündeme taşınmış; Meclis Araştırma Zabıtları zaman zaman kamuoyuna yansıtılarak toplumda gerginlik yaratılmış; Orgeneral Mustafa Muğlalı ile diğer görevliler yargılanmışlar ve hapis cezası almışlardır. Orgeneral Muğlalı'nın 1951'de cezaevinde ölmesi üzerine dosya kapanmıştır. (O. Türkoğan, **Güneydoğu Kimliği Aşiret Kültür İnsan**, s.225-250.)

⁸³¹ Kemal Kirişçi-Gareth M. Winrow, **Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi**, (Çev: Ahmet Fethi), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 125; H. Bozarslan, "Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Hareketi, 1889-2000" s.848-850.

⁸³² K. K. Gareth, M. Winrow, **Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi**, s. 123-125.

⁸³³ Mc Dowall gibi kimi yazarlar, bu çalışmada yer alan görüşün aksine; göçlerden sonraki bu süreci bir Kürt etnik bilincinin ve Kürt kimliğinin gelişme süreci olarak tanımlamaktadır. (D. Mc Dowall, **Kürtlerin Modern Tarihi**, s. 445-447.)

vermiştir. Irak'ta Mustafa Barzani'nin 1946'da ölümünden sonra, Mesud Barzani liderliğinde sürdürülen silahlı Kürtçülük faaliyetleri, Türkiye'de de yeni Kürtçü oluşumların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.⁸³⁴ Irak'ta basılan, Kürtlerin birlik oluşturmalarını teşvik eden ve üzerinde TKDP amblemi yer alan bildiriler⁸³⁵ İran üzerinden sınır köylerine dağıtılmıştır. Kalkınmanın İran'a bağlı olduğu, birleşilmesi gerektiği yönünde mesajlara yer veren bildirilerin yanında Bağdat Radyosu'ndan; Türkiye, İran ve Irak'taki Kürtlere dönük propaganda ve ayrılıkçı faaliyetlerde bulunmuşlardır.⁸³⁶

Düzensiz kitle hareketlerinin,⁸³⁷ yerini bilinçli illegal fikir hareketlerine terk etmesi sonucunda Kürtçü kanatta ideolojik faaliyetler ön plana çıkarak örgütlenme hız kazanmıştır. Türkiye'nin asılsız sebeplere dayalı gerginliklerle sürüklendiği çatışma ortamı, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile sonuçlanmıştır. Türkiye'yi 1960 Askeri Darbesi'ne götüren süreç, siyasal gerginlikler yaşanmasına neden olurken, Kürtçü çevrelerin faaliyetleri açısından sosyal ve siyasal anlamda gerekli alt yapıyı da hazırlamıştır.⁸³⁸

1960 Darbesi'nin ardından Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) üyelerinden oluşan Kurucu Meclis tarafından, geniş haklar içeren yeni bir liberal Anayasa hazırlanmıştır. Darbenin lideri Orgeneral Cemal Gürsel, halkın "*Nesin?*" sorusuna "*Türk'üm*" diye değil "*Elhamdülillah Müslümanım*" sözleriyle cevap verdiğini belirterek bundan yakınmış ve "*Bu şuur daha uyanmamıştır*" ifadesiyle Demokrat Parti'nin uyguladığı politikalar nedeniyle, Türklük şuurunun yerine dini duyguların öne çıktığını dile getirmiştir. Diğer taraftan bu durumun fark edilmediği asıl tehlike, "*Elhamdülillah Müslümanım' diyen bazı Kürtlerin çocuklarının, 'Kürt'üm ve devrimciyim*" şeklindeki yaklaşımları olmuştur.⁸³⁹

1960 Askeri Darbesi'nin "*devrim*" kavramını yüceltmesi ve 1961 Anayasası'nın siyasi özgürlükleri genişletmesi, Türkiye'de sol fikirlerin gelişmesini kolaylaştıran serbest bir ortam oluştururken; halka inmemekle beraber, aydınlar arasında Marksist fikir ve

⁸³⁴ D. M. Dowall, **Kürtlerin Modern Tarihi**, s.441.

⁸³⁵ 22 Ocak 1946'da İran'da Mahabad Cumhuriyeti kurulunca Irak-İran Kürtlerinin birlik düşüncesi güçlendirilmiş ve Rızgari ve diğer milliyetçi gruplarının da katılmasıyla 16 Ağustos 1946'da Kürdistan Demokrat Partisi-Irak kurulmuş ve genel sekreterliğine Mustafa Barzani seçilmiştir. (Faysal Dağlı, **Birakuji Kürtlerin İç Savaşı**, Belge Yayınları, İstanbul, 1994, s.297-302.)

⁸³⁶ H. Göktaş, **Kürtler, İsyân-Tenkil**, s.68.

⁸³⁷ Türkiye'de öğrenci gençliğin ideolojik duruşu 1950'lerin sonundan itibaren dramatik biçimde değişti. 1960'lardaki yeni politik ortamda gençliğin, daha önce hiç olmadığı kadar ulusal kalkınma, sosyal eşitsizlikler ve hatta daha önce sadece "*yüksek politika*"nın konusu olduğu düşünülen Türkiye'nin dış siyaseti gibi konularla ilgilenmeye başladığı görülmektedir. Demokrat Parti (DP) hükümetinin şiddetlenen otoriter politikalarına karşı sokağa dökülen öğrencilerin kararlı mücadelesi hükümetin sonunu getiren gelişmeleri tetikledi ve 1960 yılında DP bir askeri darbeye düşürüldü. Cumhuriyet tarihinde daha önce de öğrenci nümayişleri yaşanmış, ancak bunlar çoğu kez çeşitli devlet politikalarının desteklenmesi için düzenlenmişti. (Cangül Örnek, "*Kültürel Okumanın Gölgede Bıraktıkları 1960'lar ve 1970'ler Öğrenci Hareketi Örneği*", **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, IV, Sayı 1, (Mart 2016), s. 85-104

⁸³⁸ K. K. Gareth M. Winrow, **Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi**, s.128-129.

⁸³⁹ M. Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek...**, s.132.

örgütlenmeler hızla gelişmiştir. Bu süreçte, 1961 Anayasası'nın hürriyetçi ortamından fazlasıyla yararlanan Kürtçü çevreler, özellikle “sol” görünüm altında örgütlenerek faaliyetlere başlamışlardır.⁸⁴⁰

Yeni Anayasanın kabulünden yaklaşık bir yıl sonra basında Kürt konusunda dikkat çeken yazılara yer verilmiş, bu yazılarda Doğu Anadolu Bölgesi'nin sosyo-ekonomik problemleri adı altında ayrılıkçı Kürtçü istek ve talepler radikal bir şekilde dile getirilmeye başlanmıştır. Türkiye'deki Sol Basın, 1960'lardan sonra Kürt konusunun milli mesele olduğunu yazarak, Kürtlerin bilinçlenmesi, örgütlenmesi ve kimliğini bulmasında öncülük etmiş ve Kürt konusuna verilen destekle ilgili olarak da “... ilkesel temelde sol, sosyalistler ve gerçek demokratlar Kürt konusunu desteklemiştir” şeklinde değerlendirmiştir. Siyasi ve kültürel görünümü olmakla birlikte, şiddeti, terörü çağrıştırarak okuyucuyu bu yönde teşvik eden yayınlar, bunlardan etkilenen çevrelerin oluşmasında etkili olmuş; sonraki dönemlerin ayrılıkçı silahlı Kürtçülük faaliyetleri de bu etkileşim üzerine kurulmuştur. Örneğin; Türk Solu, etnik Kürt milliyetçiliğinin gelişmesi için zemin hazırlarken, Marksist-Leninist Kürtçüler; Kürt İstiklâl Partisi, Kürt Talebe Cemiyeti, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi (TKDP), Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) gibi örgütler kurmuşlar ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu örgütler bir araya gelerek ayrılıkçı Kürtçülük faaliyetlerinin gelişmesinde önemli bir dönemeç oluşturmuştur.⁸⁴¹

2- Kürtçülük Faaliyetleri (1960-1970)

a) Dicle Talebe Yurdu (1938-1960)

Tunceli olayları sonrasında hazırlanan kalkınma planları çerçevesinde Birinci Umumi Müfettişlik tarafından 1938'de doğu illeri öğrencilerinin barınabilmeleri amacıyla İstanbul'da açılan öğrenci yurdu, 1956'dan sonra ekonomik nedenlerden dolayı faaliyetine son vermiştir. Ancak daha sonra tekrar açılmış ve bu yurdun başına Ferit Bilen⁸⁴² adlı kişinin getirilmesiyle yurt, adeta Kürtçülük faaliyetlerinin merkezi durumuna gelmiştir.

⁸⁴⁰ H. Bozarslan, “Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Hareketi, 1889-2000” s.856.

⁸⁴¹ Faik Bulut, **Türk Basımında Kürtler**, Melsa Yayınları, İstanbul, 1992, s.15.

⁸⁴² “Türkiye dışındaki kimi Kürt örgüt ve kadrolarıyla” irtibat kurmuş olduklarını ve sanıkların çoğunun 13 Eylül 1959'da Ankara Atatürk Orman Çiftliği'nde “Kürtçülük amaçlı” bir toplantı düzenlemiş olduklarını iddiası üzerine Ankara ve İstanbul'da 49 kişinin göz altına alınıp yargılanması davası olup, 49'lar davası adıyla da bilinmektedir. Sonrasında sanıkların dergi ve gazetelerdeki yazılarıyla aramalarda bulunan mektup ve kitapları üzerinde yoğunlaşmıştır. Dava ile ilgili son karar 3 Mayıs 1968'de verildi. 'milli hisleri zayıflatıcı faaliyette bulunmaktan kimi sanıklar beraat ederken, kimi sanıklar da çeşitli cezalar aldı. Verilen bu karar davanın zaman aşımına uğraması sebebiyle kesinleşmediyse de, ayrılıkçı Kürtçülerin önemli bir kısmı Türkiye'nin çeşitli illerine sürgüne gönderildi. Ferit Bilen, Diyarbakırlı olup, ticari faaliyetlerde bulunan ve ayrılıkçı görüş ve düşüncelerin merkezinde yer almaktadır. (49 yıl sonra 49'lar olayı, <http://marksist.org/icerik/Tarihte-Bugun/3448/17-Aralik-1959:-Kirk-dokuz-Kurt-aydini-boluculuk-iddiasıyla-tutuklandi>, (Erişim Tarihi: 11.2.2017).

Dicle Talebe Yurdunda kalan elli kadar öğrenci arasında TİP Genel Sekreteri Tarık Ziya Ekinci ve TKDP kurucusu Faik Bucak gibi Marksist Kürtçülerin yanı sıra, DP milletvekili Yusuf Azizoglu gibi liberal şahıslar da bulunmaktaydı.⁸⁴³ Yurdun kapatılmasından sonra faaliyetler durmamış, Diyarbakır Talebe yurdunda sürdürülmüştür.

Dicle Talebe Yurduna benzer Kürtçüler için başka bir merkez ise, Musa Anter' in 1942'de İstanbul'da kurduğu Fırat Öğrenci Yurdu'dur. Kürtçüler, ideolojik gelişim için burayı da kullanmıştır. Öğrenci gençliğe yönelik yayın yoluyla başlatılan faaliyetler daha geniş kitlelerin etkilenmesi maksadıyla sürdürülmeye çalışılsa da kitleler arasında karşılık bulamamıştır.⁸⁴⁴

b) Kürt İstiklal Partisi (1959-1961)

Kürt İstiklal Partisi, adı altında Kürtçü faaliyetlerin ve tahriklerin etkisiyle kurulmuş, legal alanda siyasi parti olarak faaliyet sürdürmemiş, illegal oluşum içerisinde bir örgüt durumunda kalmıştır. Ziya Şerefhanoglu, Dr. Sait Kırmızıtoprak, Av. Musa Anter ve A.Ethem Dolak'ın da aralarında bulunduğu küçük bir grup tarafından 1959 kurulan⁸⁴⁵ örgütün programında; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bağımsız devlet kurulması planlanmıştır.⁸⁴⁶

1960 Askeri Darbesi'nin yarattığı ortamda bu örgütle ilişkisi olan kişiler gözaltına alınarak 8 Ocak 1961'de yargılanmaya başlanmıştır. Basın yayın organlarında "*kırk dokuzlar*" davası olarak aksettirilmiştir. Kürtçü sanıklara⁸⁴⁷ yöneltilen suçlamalara göre; "*Kürt İstiklal*" Partisi" ni kurmayı amaçlayarak toplantılar gerçekleştirmişler ve Türkiye'nin bütünlüğüne yönelik hususları içeren parti tüzüğü hazırlama suçu işlemişlerdir. Ayrıca Sait Elçi ve Sait Kırmızıtoprak mahkemede yaptıkları savunmalarında ilk kez etnik bilinç ifade eden sözcükler kullanarak ayrılıkçı tutum içinde propaganda yapmışlardır.⁸⁴⁸

Sanıklardan Yaşar Kaya ve Musa Anter Kürtçülük faaliyetlerine devam etmişler, hatta PKK'nın kuruluş aşamasında, örgütün finansmanını sağlamışlardır. Bu ikisinin dışındakiler Kürtçülük ideolojik faaliyetlerinden vazgeçmişlerdir. Daha sonra farklı siyasi partilerde yer alarak ülkenin birliği ve bütünlüğü yönünde siyaset yapmışlardır. Bununla

⁸⁴³ D. M. Dowall, **Kürtlerin Modern Tarihi**, s.449.

⁸⁴⁴ Musa Anter, **Hatıralarım**, Avesta Yayınları, İstanbul, 1991, s.109-111.

⁸⁴⁵ H. Göktaş, **Kürtler, İsyen-Tenkil**, s.68.

⁸⁴⁶ H. Başbuğ, **Kürttürkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri**, s.95.

⁸⁴⁷ İ. E. Gürsel, **Kürtçülük Gerçeği**, s.60-63; H.Göktaş, **Kürtler; İsyen-Tenkil**, s.69.

⁸⁴⁸ D. M. Dowall, **Kürtlerin Modern Tarihi**, s.540.

beraber ilk örgütlü Kürtçü teşkilat olması açısından önem taşıyan Kürt İstiklal Partisi adlı illegal oluşumun, faaliyetleri ve bölge insanları üzerindeki pek etkinliği olmamıştır.⁸⁴⁹

c) Türkiye Kürt Öğrenci Örgütü (1959-1963)

Türkiye Kürt Öğrenci Örgütü, Avrupa Kürt Öğrenci Cemiyeti'nin bir şubesi olarak, İstanbul'da yüksek öğrenim gören Kemal Fuat adlı yabancı uyruklu bir kişinin öncülüğünde, Irak ve İranlı Kürt öğrencilerle beraber 1959'da İstanbul'da kurulmuştur. Türkiye orjinli olmayan Kürtlerin oluşturduğu illegal örgütün başkanlığına, önce İbrahim Mamhıdır daha sonra Cemal Alemdar isimli şahıs getirilmiştir.⁸⁵⁰

Hücre Sistemi ile illegal faaliyetlerde bulunan örgüt, Marksist-Leninist bir ideoloji benimsemiştir. Ayrıca bu gruba yönelik operasyon sonucunda 4 Haziran 1963'te on üç kişi örgütsel dokümanlarla birlikte ele geçirilmiştir. Konu hakkında bir basın toplantısı düzenleyen dönemin İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata; Türk topraklarında bir Kürt devleti kurmak isteyen 13 Komünist Kürtçü'nün yakalandığını, bu kişilerin Barzani Aşireti'nin yardımı yanında, dışarıdan aldıkları destekle Kürtçülük faaliyetlerinde bulduklarını açıklamıştır.⁸⁵¹

Sanıklar hakkında hazırlanan iddianamede özetle; Sevr Antlaşması ile bağımsız Kürdistan devleti kurma hayallerine ulaşamayan bazı devletlerin, farklı saikler altında tekrar Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde iç karışıklık çıkarmaya çalışmış ve geçmişte Şeyh Said, Ağrı ve Dersim İsyanları'nı çıkarttıkları ifade edilmiştir. Örgütteki komünist aydınlar ise kışkırtmalarıyla o günde de isyan çıkarmaya çalışmıştır. İddianamede, Türkiye, Irak, İran ve Suriye'deki Kürtler için Bağımsız, Birleşik ve Büyük Kürdistan kurulması maksadıyla, Avrupa'daki birçok örgütün desteklediği hususlarına yer verilmiştir. Bundan başka, yurtiçinde ve yurtdışında üç grupta sürdürülen faaliyetler arasında; Barzani Aşiretine silah, cephane yardımı, Mehmet Nuri Dersimi'nin yönlendirmesiyle Musa Anter, Doğan Kılıç ile Barzani Aşiretine verilmek üzere para ve teksir makinesi temin edilmesi, yabancı devletlere verilmek üzere Türkiye'deki Kürtler hakkında bilgi toplanması, Barzani Aşiretine iletilmek üzere yabancı bir devlet yetkilisinden silah, mühimmat, radyo, telsiz, nakliye ve ulaşım araçları istenmesi; Kürtçülük faaliyetlerinin dış kamuoyunda tanınması için dış devletlerle temasta bulunulması; Dünya kamuoyuna dönük çalışmaların yürütülmesi; yurtiçinde ve yurtdışında gizli örgütler kurulması gibi faaliyetlerin yer aldığı belirtilmiştir.

⁸⁴⁹ D. M. Dowall, **Kürtlerin Modern Tarihi**, s.451.

⁸⁵⁰ V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.170.

⁸⁵¹ H. Göktaş, **Kürtler, İsyan-Tenkil**, s.71; V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar**, s.170.

⁸⁵²Ayrıca bu örgütün faaliyetlerinden olmak üzere, bağlı bulunduğu Avrupa Kürt Öğrenci Cemiyeti üyelerince her yıl düzenlenen toplantılarda alınan çeşitli kararlar tüm Kürtçü unsurlara, muhtelif devlet başkanlarına, Birleşmiş Milletler gibi farklı uluslararası kuruluşlara iletilmiştir.⁸⁵³

Sanıklar savunmalarında her ne kadar örgütün İstanbul Şubesi'nin sadece sosyal yardım sağlamak amacıyla kurulduğunu ifade etseler de, Avrupa Kürt Öğrenci Örgütü'nün tüzüğünde belirtilen maksadı, toplantılarda alınan kararlar ve çeşitli uluslararası kuruluşlara yapılan başvurular açısından savunmaları geçersiz bulunmuştur. Genelkurmay Askeri Mahkemesinde yapılan yargılama sonunda, yabancı uyruklu sanıklar hapis cezasına çarptırılmış, diğerleri için ise dava açılmasına gerek olmadığı şeklinde hüküm verilmiştir.⁸⁵⁴

d) TİP (1961-1971)

1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamı hem Türk solunda hem de Kürtçü kitleler arasında ciddi bir karşılık bulmuştur. Bu durum ayrılıkçı Kürtçü unsurlarda örgütlenme faaliyetleriyle şekillenmiştir. Aynı zamanda 'Türk Solu' da bu yeni örgütlenme çalışmaları içerisine girmiş ve 13 Şubat 1961'de TİP kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren bilhassa Kürtçülükle ilgili olan parti, taban oluşturmak amacıyla bölgede dört ay boyunca yedi ayrı il ve ilçede "*Doğu Mitingleri*" adı altında mitingler düzenlemiştir. Bu sırada Parti Başkanı Mehmet Ali Aslan, Kürt etnik kimliğini savunan bir dergi yayımlamaya başlamıştır. TİP 'in 1970'de gerçekleştirdiği Dördüncü Kongresi' nde alınan kararlar ilk kez bir siyasi parti Kürtçülük konusunu "*Türkiye'nin çözüm bekleyen bir sorunu*" olarak gündeme getirmiş; çözüm için gösterilen adres ise federatif bir devlet modeli önerisi olmuştur.⁸⁵⁵

Yine aynı kongrenin karar metninde; "*...Türkiye'nin doğusunda Kürt halkının yaşamakta olduğu, Kürt halkı üzerinde baştan beri... kanlı zulüm hareketleri niteliğine bürünen baskı, terör ve asimilasyon politikası uyguladıkları; Kürt halkının mücadelesinin destekledikleri...*" şeklinde yer alan görüşlerden dolayı Cumhuriyet Başsavcılığı partinin kapatılmasını istemiştir. Anayasa Mahkemesi, Partinin "*Kürtlerin Türklerden kopması*

⁸⁵² V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyandar**, s.182-226; **Bir Kürt Devrimcisi Edip Karahan'ın Anısına**, İstanbul, 1977, s.52.

⁸⁵³ V. Şadillili, **Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyandar**, s.204-214.

⁸⁵⁴ H. Göktaş, **Kürtler, İsyandar-Tenkil**, s.97.

⁸⁵⁵ Mehmet Ali Aslan, 2005'e gelindiğinde, batı illerine yoğun göçler olduğu için artık etnik federasyonun savunulamayacağını bir bildiriyle açıklamıştır. (M. Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek...**, s.134.)

ereğine” yöneldiğini ve “Türkiye Cumhuriyet sınırları içinde egemen olan Türk milliyetçiliğinde ırk düşüncesine yer olmadığını” belirtmiştir.⁸⁵⁶

Partinin eğitim bürosunca hazırlanan “Ders Notları” içinde; Türkiye’nin doğusunda yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Kürt halkı üzerinde, Kürt oldukları için bir baskı ve zulüm politikası uygulanmakta ve Doğu bölgesi bilerek geri bırakılmış ifadeleriyle Büyük Kongre sonrası yayınlanan bildirimlerde yer alan Kürt halkı, Anayasanın kendisine tanıdığı haklardan mahrum kalmaya devam edecek, üzerinde uygulanan yasadışı baskı ve şiddet daha da artacak şeklindeki sözleri de Anayasa Mahkemesi dikkate almış ve partinin temelli kapatılmasına 1971’de karar vermiştir.⁸⁵⁷

e) TKDP (1965-1982)

Abdulkadir Ökten, Faik Bucak, Ömer Turan ve Sait Elçi gibi bir grup Kürtçü; Irak Kürdistan Demokrat Partisi ile sürdürülen ilişkiler doğrultusunda, 1961’de Silopi’de “Kürdistan Demokrat Partisi Mesullüğü” adı altında gizli bir Kürtçü oluşumun kuruluşunu gerçekleştirmiştir.⁸⁵⁸ Bu örgüt, kurulmasında içinde bulunulan 1961 Anayasası’nın getirdiği özgürlükçü ortamın etkisi fazladır. Örgüt, geniş kitleleri ulaşma faaliyetleri yanında, parti haline dönüşme çabaları da gütmüştür. Bu maksatla Diyarbakır merkez alınarak birtakım çalışmalar başlatılmış ve 1965’te Diyarbakır’da TKDP’ nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir.⁸⁵⁹

TKDP tüzüğünde ayrılıkçı bir devlet kurulmasından bahsedilmiştir. Örgüt, Türkiye sınırları içinde özerk bir bölgenin ‘Kürdistan’ olarak belirlenmesini, burada Kürtçe’nin resmi dil olmasını ve bu bölgenin TBMM’de belirli sayıda milletvekiliyle temsil edilmesini, Türk Anayasası’na Türk Devleti’nin Kürt ve Türklerden oluştuğunu ve her iki unsurun her hususta eşit olduğu ibaresi konulmasını, Kürtçe eğitim yapacak üniversitelerin kurulmasını hedeflemiştir.⁸⁶⁰ Türkiye’nin üniter yapısına saldırı niteliğindeki bu hedeflerle etnik temelli bir federasyon kurulması tasarlanılmıştır.⁸⁶¹

Yukarıda da ifade edildiği gibi, yasa dışı kurulan Kürtçü örgütlerin büyük bir kısmı, Kuzey Irak’taki Barzani hareketinin uzantısı niteliğinde olduğu gibi TKDP de Barzani

⁸⁵⁶ Muhammed Bozdağ, **Türkiye’ de Siyasi Parti Kapatma Laiklik Bölücülük Sorunu**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004, s.182-183.

⁸⁵⁷ M. Bozdağ, **Türkiye’ de Siyasi Parti Kapatma; Laiklik Bölücülük Sorunu**, s.183.

⁸⁵⁸ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.359.

⁸⁵⁹ Partinin Genel Sekreterliğine Faik Bucak getirilirken, Sait Elçi, Sait Kırmızıtoprak, Hikmet Buluttekin, Nazmi Balkaş ve Hasan Yıkılmış gibi isimler ise örgütün üst düzey sorumlusu olarak yönetimde yer almışlardır. (H. Göktaş, **Kürtler, İsyân-Tenkil**, s.97-104.)

⁸⁶⁰ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.360.

⁸⁶¹ M. Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünme...**, s.133.

hareketinin uzantısı olup Güney Doğudaki 1967’de on dokuz il yada ilçede düzenlenen izinsiz gösteri yürüyüşlerinde önemli bir rolü olmuştur. 28 Ocak 1968’de TKDP yöneticilerinden başta Sait Elçi olmak üzere bazı parti yöneticileri tutuklanarak yargılanmışlardır. Sait Elçi’nin cezasının bitmesinden sonra, örgüt mensupları arasında var olan fikir ayrılıkları ve çatışmalar nedeniyle örgüt parçalanmaya başlamıştır. Örgütün toparlanması ve yeniden faaliyete geçmesi için 1979-1980’de yapılan toplantılarda görüş birliğine varılmış olsa da; 12 Eylül 1980 döneminde kimi örgüt yöneticilerin tutuklanması dağılma sürecini hızlandırmış, 1982’de ise pek çok örgüt mensubunun örgütten ayrılmasıyla, Kürtçü teşkilatlanmalar arasındaki etkinliğini yitirmiştir.⁸⁶²

f) DDKO (1969-1971)

TİP’ e kuruluşundan itibaren destek veren ve parti faaliyetlerinde etkin görevler üstlenen Kürtçü üniversite öğrencileri, zamanla TİP’ i yetersiz bulmaya başlamışlar, bu nedenle bir örgütlenme arayışı içine girerek; Mayıs 1969’da Ankara’da DDKO adıyla yasal bir derneğin kuruluşunu gerçekleştirmişlerdir.⁸⁶³ Bu örgüte en büyük maddi ve manevi desteği Musa Anter sağlamıştır.⁸⁶⁴

DDKO, TİP’ in 1967’de başlatmış olduğu “*Doğu Mitingleri*”nin oluşturduğu Kürtçü atmosferin etkisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve Ankara’dan sonra, İstanbul, Diyarbakır, Ergani, Silvan, Kozluk, Beşiri, Kulp ve Batman’da şube açmıştır. Marksist-Leninist ideoloji doğrultusunda faaliyette bulunan örgütün eğitim etkinlikleri konusunda Musa Anter ile İsmail Beşikçi görevlendirilmiştir.⁸⁶⁵ Ayrıca Abdullah Öcalan da DDKO içerisinde çeşitli faaliyette bulunmuştur. Bu örgüt ağalığa, şeyhliğe ve aşiretçiliğe devrimci bir politikayla karşı çıkmıştır. Böylece geçmişteki ağalığa, şeyhliğe ve aşiretçiliğe dayanan isyanların yerini, gençlik hareketlerine bırakan bir süreç olduğu görülmektedir.⁸⁶⁶

Tüzükteki amaç her ne kadar insan hak ve hürriyetlerini savunmak, halkın bütünlüğünü devrimci çizgide geliştirip yaşatmak, demokratik ihtiyaçlara cevap verebilecek kültürel ve sosyal faaliyetlerde bulunmak, ırkçı, şoven ve anti demokratik akımlara karşı,

⁸⁶² Bu örgütün yönetim kademesindekiler, parçalanmanın ardından önce, “*Türkiye’de Kürdistan Demokrat Partisi*”ni, 12 Mart 1971 askeri müdahalesinin ardından da “*Türkiye Kürdistan Yeni Demokrat Partisi*”ni kurmuşlardır. Örgüt içindeki sağ ve sol kanatlar arasında Parti tüzüğünün değiştirilmesine yönelik fikir ayrılığı nedeniyle sağ kanat örgütten koparak “*Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları*” adıyla yeni bir oluşum gerçekleştirmiş ve Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi’nin devamı oldukları iddiasını sürdürmüşlerdir. (R. Ballı, *Kürt Dosyası*, s.351-352.)

⁸⁶³ Aralarında Yümnü Budak, Daham Keleş, İbrahim Güçlü gibi kimselerin bulunduğu kurucuların isimleri geçmektedir. (İ.E. Gürsel, *Kürtçülük Gerçeği*, s.86-87.)

⁸⁶⁴ M. Anter, *Hatıralarım*, s.222; İ.E. Gürsel, *Kürtçülük Gerçeği*, s.86.

⁸⁶⁵ İ.E. Gürsel, *Kürtçülük Gerçeği*, s.86.

⁸⁶⁶ M. Akyol, *Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek...*, s.133.

insani değerlere dayalı, toplumsal uzlaşma anlayışı hâkim kılmak olarak belirtilmişse de dokuz ayrı yerde kurulan bu dernekler aracılığıyla çeşitli mitingler, anma geceleri ve toplantılar düzenlenmekte, amaçta belirtilen hususlara aykırı olarak daha çok ayrılıkçı Kürtçü amaca yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.⁸⁶⁷

Doğu Anadolu Bölgesinde alınan güvenlik önlemlerini protesto etmek maksadıyla, 12 Nisan 1970'de Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a telgraf gönderen örgütün mitinglerinin etkisiyle asayiş olaylarında artış olurken; Diyarbakır, Mardin, Şırnak ve Batman merkezi, ilçe ve köylerinde başlayan huzursuzluk nedeniyle, bölgede yeni güvenlik önlemleri alınmak zorunda kalındığı anlaşılmaktadır.⁸⁶⁸

12 Mart 1971 Askeri Darbesi'nde şubeleriyle birlikte kapatılan örgütün kurucuları ile üyeleri hakkında soruşturma başlatılmıştır. DDKO'nun kuruluşuna ve faaliyetlerine önemli ölçüde destek veren ve eylem hedeflerini belirlemede yardımcı olan TİP, *"Türkiye'nin doğusunda bir Kürt toplumu vardır... Yönetimi ellerinde bulunduran faşist makamlar Kürt toplumunu bir asimilasyon ve sindirme politikasına tabi tutmuş ve çoğu defada bu kanlı bir baskıya dönüşmüştür"* şeklinde Kürtçülerin iddialarına destek vermiştir.⁸⁶⁹

Örgüt ayrıca Marksist-Leninist olmaları nedeniyle DEV-GENÇ tarafından da desteklenmiştir. Örgütün kapatılması ve sorumlularının cezalandırılması sebebiyle Kürtçülük faaliyetlerinin sürdürülmesinde ortaya çıkan boşluğu doldurmak maksadıyla, örgüt mensuplarınca Ankara'da 28 Kasım 1974'de Ankara Devrimci Demokratik Kültür Derneği kurulmuştur. Ancak, mensupları arasındaki görüş ayrılıklarının çatışmalara dönüşmesi sonucu 1975'in sonlarında kapatılan örgütün kurucuları hakkında dava açılmıştır.⁸⁷⁰

Söz konusu dönemdeki Kürtçülük faaliyetlerinin geldiği aşamayı 12 Mart 1971'den sonra kurulan hükümetin Adalet Bakanı İsmail Arar; Kürt hareketinin bağımsız bir Kürt devleti kurmak amacı taşıdığını, doğu bloğu ülkelerinden yardım gördüğünü ve Irak Kürt lideri Mesud Barzani ile işbirliği içerisinde olduğunu⁸⁷¹ açıklayarak ayrılıkçı yönünü ortaya koymuştur. Dönemin Ayrılıkçı Kürt hareketleri bağımsızlık yanlısı olup, bütün Kürtlerin Bağımsız, Birleşik ve Büyük Kürdistan adı altında toplanmasını savunmuştur. Said

⁸⁶⁷ H. Gökteş, **Kürtler, İsyân-Tenkil**, s.109.

⁸⁶⁸ H. Gökteş, **Kürtler, İsyân-Tenkil**, s.109-115.

⁸⁶⁹ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.362.

⁸⁷⁰ Aynı örgütün Mart 1975'te İstanbul, Mayıs 1975'te İzmir ve Eylül 1977'de Diyarbakır'da şubeleri faaliyete geçmiş, akabinde Diyarbakır Devrimci Demokratik Kültür Derneği yasal olarak kurulmuştur. Çeşitli faaliyetlerde bulunan dernek üyeleri ve kurucularının bir çoğu 12 Eylül 1980'de tutuklanarak yargılanmıştır. (H. Gökteş, **Kürtler, İsyân-Tenkil**, s.126.)

⁸⁷¹ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.362.

Kırmızıtoprak, Faik Bucak, Said Elçi, Necmettin Büyükkaya gibi kişilerin isimleri bu dönemde yıldızı parlarken, aralarında siyasi kan davaları da yaşanmıştır.⁸⁷²

3- Kürtçülük Faaliyetleri (1970-1990)

1960-1970’de Ayrılıkçı Kürt hareketleri, Türkiye’de hızla gelişen sol hareketlerle iç içe olmuştur. 1971-1980’de ise tutuklama ve mahkûmiyetlere rağmen çalışmalar devam etmiştir. Marksizm’ in de etkisiyle bu dönemdeki Sol Kürtçü hareketlerin hemen tamamı “sömürge” tezini, yani Türkiye’nin sömürgeci, “Kürdistan”ın ise sömürge olduğu tezini işlemişlerdir.⁸⁷³

Geçmişteki Kürtçülük hareketlerinin devamı olarak 1980 öncesi ve sonrası dönemde özellikle PKK’yı okumak ve anlamak boyutunda Kürtçü hareketlerle yakından ilişkilidir. Zira tabiat boşluğu sevmediği gibi, örgütlerin boşluğunu da arkasından gelen örgütler dolduracaktır. Ayrılıkçı Kürt örgütleri zamanla kendiliğinden dağılmışlar, tasfiyeye uğramışlar, bölünmüşler ve mahkeme kararıyla kapatılmışlardır. Hatta isim değişiklikleri de çare olmayan örgütlerde yok olmaya yüz tutmuşlardır. Bu durumda Ayrılıkçı Kürt faaliyetleri alanında ve bölgede örgütsel boşluk oluşmuştur. Bu faktörlerle beraber toplumsal yapıdaki iç ve dış hassasiyetler, kırılmalıklar, otorite boşluğu, örgütsel faaliyetlerdeki özgürlükler ve serbestlik PKK’nın ortaya çıkması için son derece elverişliydi. Bu kadar çok Kürtçü yapı ve örgütlerden sıyrılıp yaşama şansı olan, daha sonra 1980 Askeri Darbesi’ nden sonra da gücüne güç katıp, bölgede tekel haline gelmek hiç kolay değildir. PKK’nın ayrılıkçı siyasasının bu günlere kadar getiren örgütün olağan tarihsel seyrine uygun gelişmediği, bu konjonktürdeki iç ve dış desteklerin ortaya çıkarılmasıyla PKK’nın olağanüstü gelişimi ve güçlenmesi anlaşılabilir.

Ayrıca Bağımsız bir Kürdistan Devleti kurma konusu bütün ayrılıkçı örgütler arasında müşterek bir anlayış olmakla birlikte hedefe ulaşmak için izlenecek yöntem konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktaydı. Bir kısım örgütler ana hedefe ulaşmak için “Silahlı Eylem” yöntemini benimserken, bir kısmı da henüz silahlı eylem için zamanın erken olduğu düşüncesinden hareketle “Fikri Eylem” yöntemini benimsemektedir.⁸⁷⁴

⁸⁷² Bunun bir örneği, 12 Marttan sonra Kuzey Irak’a yerleşen Kırmızıtoprak ve Elçi ikilisinde görülmüştür. Said Kırmızıtoprak, Said Elçi’yi Kuzey Irak’ta kurşuna dizmiş; Molla Mustafa Barzani de Said Elçi’yi öldüren Said Kırmızıtoprak’ı ve yanındaki arkadaşları Çeko ile Brusku’u kurşuna dizdirmiştir. (A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.362-365.)

⁸⁷³ Bahar Şahin, “Türkiye’nin Avrupa Birliği Uyum Süreci Bağlamında Kürt Sorunu: Açılımlar ve Sınırlar”, **Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları**, (Derleyen: A. Kaya, T. Tarhanlı), TESEV Yayınları, İstanbul, 2006, s.136

⁸⁷⁴ E. Demirel, **Terör**, s.450-456.

PKK gibi Kürdistan Sosyalist Hareketi (TSK), Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK), KAWA, TEKOŞİN ve RIZGARİ örgütleri de silahlı mücadeleyi benimseyen tarafta yer almışlardır. Bu örgütlerin dışında kalan Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP), Kürdistan Öncü İşçi Partisi (KÖİP) ve Ala Rızgari örgütleri ise öncelikle fikri eylemi savunarak bu doğrultuda çalışmalar yürütmüşlerdir. 1980'e kadar ülke genelinde eylem ve faaliyetlerde bulunan bu örgütlerden Rızgari ve PKK dışındakilerin günümüzde eylem ve faaliyetlerine rastlanmamaktadır.⁸⁷⁵ Bu örgütlerin çoğu 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ile faaliyetlerine bir süre ara vermişlerdir. Türkiye'de 1969-1992 yılları arasında kurulan Marksist-Leninist Kürtçü terör örgütleri şunlardır:

(1) Komal-Rızgari Anti Sömürgeci Demokratik Kültür Dernekleri (ASDK-DER) (1975)

(a) Komal-Rızgari Kürdistan Kurtuluş Partisi (PRK) (1975)

(b) Ala-Rızgari-Kurtuluş Bayrağı (1978)

(2) Özgürlük Yolu Devrimci Halk Kültür Dernekleri (DHKD)

(a) Özgürlük Yolu

(b) Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP) (1975)

(3) Devrimci Demokratik Kültür Dernekleri (DDKD) (1969)

(a) Genel Merkeziler

(b) Silahlı Eylem Yanlısı Grup

(4) Kawa-Kürdistan Proleterya Birliği (YPK) (1976)

(a) Kawa (1976)

(b) Kürdistan Devriminin Kızıl Peşmergeleri (PSŞK) (1976)

(c) Kürdistan Kızıl Partizanlar Örgütü (KPSK)

(d) Denge-Kawa

(5) Kürt Halk Kurtuluş Ordusu (KHKO)

(6) Tekoşin

(7) Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi (TKDP) (1965)

(a) Marksist-Leninist (TKDP) Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK),

⁸⁷⁵ E. Demirel, **Terör**, s.456.

- (b) Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi⁸⁷⁶
- (8) Partiya Karkaren Kürdistan (PKK) (Kürdistan İşçi Partisi) (1978)
- (9) Kürdistan İslam Partisi (PIK) (1979)
- (10) Kürdistan Sosyalist Birliği (YSK) (1986)
- (11) Kürdistan Sosyalist Hareketi (TSK) (1986)
- (12) Kürdistan Kurtuluş Hareketi (TEVGER) (1988)⁸⁷⁷

Genelde Doğu ve Güneydoğu yörelerimizde eylem yapan örgütler, sol eylemciler ve Ermeni teröristlerle yakın bir işbirliği içinde bulunmuşlar ve hatta bir kısmına Ermeni teröristlerin liderlik yaptığı görülmüştür. Bu örgütler bölge halkına sayısız zulüm ve işkence metotları uygulamışlardır. Dolayısıyla bölge halkı bu tür baskı ve sindirmelerden büyük ölçüde etkilenmiştir.⁸⁷⁸

a) Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP) (1975- 1980)

1974'deki genel af yasasından sonra serbest kalan DDKO militanları, 1975'te yeniden toparlanmaya başlamışlar, ancak aralarında çıkan yöntem farklılığı nedeniyle bölünmeler ve ayrılmalar yaşamışlardır. DDKO saflarından bazı şahıslar bir araya gelerek⁸⁷⁹ "Özgürlük Yolu" adı altında faaliyet göstermeye karar vermiş, bu arada yayınlamaya başladıkları "Özgürlük Yolu Dergisi" ile de fikir ve düşüncelerini kitlelere duyurmaya çalışmışlardır. Bu partinin Genel Sekreterliğini Kemal Burkay üstlenmiştir.⁸⁸⁰

İllegal özgürlük yolu fraksiyonunun teşekkülünden sonra legal alanda örgütün gençlik kuruluşlarının oluşturulması ve kitlelere Kürtçülük konusundaki ideoloji ve düşüncelerinin yayılarak, daha geniş bir taban oluşturulması gayesiyle yasal görünüm altında derneklerinin açılması kararlaştırılmış, Mayıs 1977'de, Devrimci Halk Kültür Derneklerini (DHKD) kurmuşlar, bilahare çeşitli il ve ilçelerde de şubelerini açarak,

⁸⁷⁶ **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Gelişmesi, Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1982, s.5; Yücel Atilla Şehirli, **Türkiye'nin Jeopolitik Öneminde Kaynaklanan Bölücü Terör Hareketleri ve Devletin Aldığı Tedbirler**, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1999, s.91.

⁸⁷⁷ A. Güven Şahin, **Terörle Mücadele ve Polis**, Lazer Ofset, Ankara, 1994, s.4; Y. A. Şehirli, **Türkiye'nin Jeopolitik Öneminde...**, s.91.

⁸⁷⁸ **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Gelişmesi, Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi**, s.56.

⁸⁷⁹ Michael M. Gunter, "The Kurdish Problem in Turkey", **The Middle East Journal**, Vol.42, No:3, (Summer 1988), s.394; **The Kurds and Kurdistan**, (Ed: Gerard Chailand), Zed Press, London, 1980, s.71; **Terör Örgütü'nün Faaliyetleri**, No:28, s.1-45.

⁸⁸⁰ A. Çay, **Her Yönüyle Kürt Dosyası**, s.363.

faaliyete geçirmişlerdir. Bu derneklerin günümüzde herhangi bir faaliyetleri bulunmamaktadır.⁸⁸¹

Özgürlük Yolu gurubu etrafında toplanan kadroların, 1974’de partileşme aşamasına geçilmesi istekleri başlamışsa da illegal Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP) ancak Aralık 1978’ de kurulabilmiştir. 1980’e kadar çeşitli il ve ilçelerde faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdüren örgütün, 1980’de güvenlik kuvvetlerinin başlattığı seri operasyonlar sonucu üç yüz elli civarında örgüt militanı ve çok sayıda silah ele geçirilmiş, lider kadrosu ve komite üyelerinin büyük bir bölümü yurtdışına kaçmıştır.⁸⁸²

TKSP Örgütü; Türkiye, Irak, İran ve Suriye toprakları içerisinde kalan bölgeleri kendi toprakları olarak kabul ederek, bu toprakların bu dört devlet tarafından paylaşıldığını iddia etmektedir. Türkiye toprakları içerisindeki mücadelenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde yapılarak, böylece ilk olarak SSCB biçiminde federal devlet kurmayı, eylem ve devrim hareketinin gerektirdiği zamanda ise Bağımsız Kürdistan’ı ilan etmeyi amaçlamışlardır.⁸⁸³

Almanya’da üslenen örgüt mensupları KOMKAR (Kürdistan İşçi Dernekleri Federasyonu) bünyesinde toplanarak bu kuruluşu 1980 sonrası TKSP’ nin yan kuruluşu haline getirmişlerdir. Almanya’da faaliyet gösteren en etkili ayrılıkçı kuruluş olan KOMKAR, Türkiye aleyhinde gösteriler, yürüyüşler düzenleyerek ve afişleme, bildiri dağıtma eylemlerini gerçekleştirerek faaliyetlerini bir süre sürdürmüş, zaman zaman “*Riya Azadi*” isimli dergiyi çıkarmıştır.⁸⁸⁴

b) Rızgari Örgütü (1975)

1971’de tutuklanan DDKO’nun üyelerinden bazıları 1974 genel affından sonra bir araya gelerek Ankara’da KOMAL yayın evini faaliyete geçirmişlerdir. Rızgari Örgüt, bu yayınevi etrafında toplanan şahıslar tarafından 1975’te illegal olarak oluşturulmuştur. Aynı yıl Rızgari ve Denge Komal dergileri yayınlanmaya başlanmış, ayrıca örgütün yönetim kadrosunun verdiği talimatlar doğrultusunda, birçok yörede legal alanda Anti Sömürgeci Demokratik Kültür Derneği (ASDK-DER) kurularak faaliyete geçirilmiştir.⁸⁸⁵

Rızgari Örgütü; Türkiye genelinde Marksist/Leninist olmalarına bakılmaksızın, anti sömürgeci olmaları yeterli görülen tüm halk kitlelerinin birleştirilmesi ve ortak mücadeleyle

⁸⁸¹ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.363.

⁸⁸² A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.362-364.

⁸⁸³ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.363-364.

⁸⁸⁴ A. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası*, s.363-365.

⁸⁸⁵ R. Kısacık, *Minareden Kandil’e PKK: Tarihi, Eylemleri, Stratejisi*, s.20; İ. G. İmset, *PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı, (1973-1992)*, s.441

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde Bağımsız, Birleşik ve Büyük Kürdistan kurulmasını amaçlamıştır. Bununla beraber IKDP - KYP çatışmasında IKDP'nin yanında yer alınmasında taraf olunmuştur. 1978'de örgütlenme konusunda çıkan siyasi görüş ayrılığı nedeniyle, Rızgari'den ayrılan bir grup Ala Rızgari (Kurtuluş Bayrağı) isimli örgütü kurmuşlardır. Bu grup kendilerini proleter devrimci olarak kabul etmiş, Rızgari Örgütü mensupları ise bunları burjuva milliyetçisi olarak ilan etmiştir. Rızgari Örgütü, İstanbul ilinde yürüttüğü ayrılıkçı faaliyetleri daha geniş boyutlara ulaştırma aşamasında iken, 1980'den sonra İstanbul, Ankara, İzmir, Diyarbakır, Van, Bitlis, Erzurum, Adana, Muş, Tatvan ve Varto gibi il ve ilçelerde güvenlik kuvvetlerince yapılan operasyonlarda çok sayıda örgüt militanın ele geçirilmesiyle faaliyetlerine son verilmiştir. Bu arada yakalanamayan üst düzey yönetici ve militanlar yurtdışına kaçarak Suriye ve İsviçre'ye gitmişlerdir. Yurtdışına kaçan örgüt militanlarınca 1982'de İsveç'te "*Denge Komal*" Dergisi, 1986' da ise "*Kürdistan Press*" isimli gazeteyle 1986 başlarında "*Rızgari*" Dergisi yayın hayatına sokulmuştur.⁸⁸⁶

Rızgari Örgütü, diğer Kürtçü örgütler arasında birliktelik temin etmek ve Kürtlere uluslararası platformda kimlik kazandırmak için aktif siyasi faaliyeti esas alarak, Kasım 1988'de, "*Kürdistan Kurtuluş Partisi (KKP)*" olarak ismini değiştirmiştir. Gerektiğinde silahlı eylemlerde de bulunabileceklerini çeşitli bildiri ve afişlemelerle anlatan örgüt PKK'nın siyasi rakibi olup, PKK eylemlerini tasvip etmediği görülmüştür.⁸⁸⁷

c) Kawa Örgütü (1976-1988)

DDKD'den ayrılan bir grup Ocak 1976'da Kawa Yayın Evini Kurmuş, böylece oluşturacakları örgütün ismi de ortaya çıkmıştır. Maoist ilke ve fikirleri kendisine rehber edinen Kawa Örgütü; MDD (Milli Demokratik Devrim) stratejisi çerçevesinde köylüyü temel güç olarak, işçiyi de öncü güç olarak kabul etmiş, sosyalizme kadar kesintisiz ve uzun bir mücadele vermeyi amaç edinmiştir. 1977'de aydınlık grubunun ortaya attığı Mao'nun Üç Dünya Teorisi Türkiye'deki sol hareketler arasında tartışılmaya başlanılmış, Kawa Örgütü mensupları da bu tartışmaya katılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda henüz siyasi örgütlenmesini tamamlayamayan Kawa Örgütü, 1979' da Mao'nun üç dünya teorisini⁸⁸⁸

⁸⁸⁶ **The Kurds and Kurdistan**, s.71; G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı, (1973-1992)**, s.441-445.

⁸⁸⁷ İ. G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı,(1973-1992)**, s.441-445.

⁸⁸⁸ Üç Dünya Teorisi Çin Komünist Partisi'nin dünya devletlerini ekonomik ve politik yönden Birinci Dünya, İkinci Dünya ve Üçüncü Dünya olarak üç gruba ayıran bir görüştür. Bu görüş ilk defa Mao tarafından 1974 Şubatı'nda dile getirilmiştir. Bu görüşe göre Birinci dünya devletleri, dönemin iki süper gücü olan SSCB ve ABD'dir ve bu iki devlet dünyadaki diğer devletleri bir yandan siyasi olarak kontrolleri altına almakta, diğer yandan da ekonomik olarak sömürmektedir. Bu iki süper güç arasından SSCB sosyal-emperyalist olarak nitelendirilmiş, bu açıdan ABD'den bile daha tehlikeli olarak tanımlanmıştır. İkinci dünya devletleri

kabul eden Denge Kawa ve kabul etmeyen Red Kawa olarak ikiye ayrılmıştır. Denge Kawa Örgütü'nün kurucularından Ferit Uzun da, daha sonra PKK tarafından öldürülmüştür.⁸⁸⁹

Bölünmenin ardından henüz tam toparlanamayan 1980'de kadroları deşifre edilerek, ülkemizdeki faaliyetlerine son verilen Red Kawa Örgütü 1981'de TSSK (Kürdistan Devriminin Kızıl Peşmergeleri) ve KPSK (Kürdistan Kızıl Partizanları) olarak ikiye ayrıldıktan sonra Nisan 1988'de tekrar birleşerek Kürdistan Proletarya Birliği (YPK) ismini almış ve örgütlenme faaliyetlerine başlamıştır. Denge Kawa Örgütü ise, Diyarbakır ilinde eski kadrolarını tekrar toplamaya çalışırken, İstanbul'da da bir dergi çıkarma faaliyetlerine girişmişse de herhangi bir etkinliği kalmamıştır.⁸⁹⁰

d) Kürdistan Öncü İşçi Partisi (KÖİP - PPKK) (1977-1988)

TKDP'den ayrılan Şivancılar Grubu ile 1974'deki genel af yasasıyla serbest kalan bir kısım DDKO mensupları faaliyetlerini Kasım 1974'de kurulan Devrimci Demokratik Kültür Derneği (DDKD) etrafında yoğunlaştırmışlardır. Bu grup 1977'de partileşme kararı almış ve Ulusal Demokrat Partisi (UDP)'ni illegal olarak kurmuştur. UDP mensubu bir şahsın aynı yıl Kilis'te yakalanması üzerine Suriye'ye giden örgüt üst düzey yöneticileri Şam'da yaptıkları bir dizi toplantı ve görüşmeler sonucu UDP' nin deşifre olduğu gerekçesiyle parti ismini Kürdistan İşçi Partisi (KİP) olarak değiştirmişlerdir.⁸⁹¹ Büyük bir gizlilik içerisinde 1980'e kadar faaliyetini sürdüren partinin 1980'den sonra, güvenlik kuvvetlerince yapılan operasyonlar neticesinde varlığı ortaya çıkarılmış, bir kısım militanları yakalanmasına rağmen, diğer yönetici kadroları illegal yollardan Avrupa ve Suriye'ye kaçmayı başarmıştır.

KİP, 1980 sonrasında örgüt merkezini yurtdışına taşımış, örgütten 1982 ve 1983'de "*KİP-GENÇ Birlik*" ve "*KİP Sendikacılar Grubu*" olarak iki ayrı kopma olmuştur. Yine örgüt 1983'te almış olduğu bir kararla, PKK (Apocular) ile isim benzerliğinden dolayı KİP (Kürdistan İşçi Partisi) olan adını KÖİP (PPKK) olarak değiştirmiştir. Öte yandan Almanya'da bulunan KÜRT-KOM'u (Kürdistan Birleşik İşçi Dernekleri Federasyonu) taban

ise Kanada, Japonya, Avustralya, ve Avrupa ülkeleri gibi kalkınmış olan, birinci ve üçüncü dünya arasında bulunan devletler olarak sınıflandırılmıştır. Üçüncü dünya devletleri ise Latin Amerika'da, Asya'da, Afrika'da ve diğer bölgelerde bulunan gelişmekte olan devletlerdir. Bunlar tarih boyu kolonileşme ve emperyalizm kışkırtıcılığında en çok ezilen ve sömürülen ulusları oluşturmaktadır. Üç Dünya Teorisi'ne göre bu ulusların devrimci kişiliği onları emperyalizme, sömürüye ve süper güçlere karşı en dinamik savaşçı kılmaktadır. Bu kapsamda Çin ise sosyalist, kalkınmakta olan bir üçüncü dünya ülkesi olarak tanımlanmıştır. (<http://www.kozonline.org/arsiv /4.htm>. (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2017); Haluk Yurtsever, **Yükseliş ve Düşüş**, Yordam Kitap, İstanbul, 2008, s. 28.)

⁸⁸⁹ A. Tan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s.357.

⁸⁹⁰ A. Tan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s.357-358.

⁸⁹¹ **Terör Örgütü'nün Faaliyetleri**, No:28, s.1-45.

oluşturmak maksadıyla kullanan örgüt KUK-SE ile ortak hareket kararı olarak faaliyetlerini sürdürmüş ve TEVGER ittifakının da kurucuları arasında yer almıştır.⁸⁹²

Örgüt, 1988'den itibaren ayrılıkçı ihtiva eden legal yayın organı "*Medya Güneş*" adındaki dergiyi İstanbul'da çıkarmaya başlamıştır. Ayrıca örgüt bildiri, afişleme gibi eylemler yapmıştır. Daha sonra KOİP-PPKK' dan, silahlı eylem yanlısı "*Peşenge-Baske Sorejger (Devrimci-Kanat)*" ismiyle ve "*Peşen Meyla Sosyalist (Sosyalist Eğilim)*" ismi altında yeni kopmalar meydana gelmiştir.⁸⁹³

e) Kürdistan Mücadele Örgütü (TEKOŞİN) (1978-1980)

THKP/C - Kurtuluş örgütünün bünyesinden milli mesele ve örgütlenme konularında beliren görüş farklılıkları sebebiyle ayrılan Kürtçü kesim tarafından 1978'de kurulmuştur. Silahlı halk savaşıyla bağımsız ve birleşik Kürdistan'ı amaçlayan örgüt militanları 1980 sonrasında yurtdışına kaçmıştır. Almanya ve Fransa'da etkin olmayan bir potansiyeli bulunan örgüt TEKOŞİN adlı bir yayın organı ve diğer bazı yayın organları vasıtasıyla ayakta durmaya çalışmaktadır.⁸⁹⁴

f) Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) Örgütü (1978-1982)

TKDP (Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi) içinde faaliyet gösterenlerden bir gurubun 1977'de ideolojik görüş ayrılığı nedeniyle buradan ayrılmasıyla 1978 Marksist/Leninist temelli KUK örgütünü teşekkül ettirmiştir. Diyarbakır, Siirt, Mardin, Midyat, Mazıdağı, Derik, Kızıltepe ve Nusaybin yörelerinde faaliyetlerini yoğunlaştıran KUK Örgütü, Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de yaşayan Kürtlerin buldukları bölgeleri de içine alan Bağımsız Sosyalist bir Kürt Devleti kurmak için önce SSCB tipi bir devrimi gerçekleştirmeyi, bilahare bağımsız Sosyalist Kürdistan Devletini kurmayı amaçlamıştır. Ayrıca Mardin yöresinde PKK ile KUK militanları 1979-1980 arasında yoğun silahlı çatışmalar meydana gelmiş, bu çatışmalarda gerek PKK gerekse KUK örgütü çok sayıda militanını kaybetmiştir.⁸⁹⁵

KUK Örgütü, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde aşiretlerden aldığı destek ve yardım sayesinde önce siyasi faaliyetlerde bulunmuş, daha sonra ise bu faaliyetlerin yeterli olmayacağını düşünerek, askeri ve silahlı faaliyetlere yönelmiştir. 1980 sonrasında, örgütün

⁸⁹² **Terör Örgütü'nün Faaliyetleri**, No:28, s.1-45.

⁸⁹³ Kürt kimlikli yayınevleri tarafından yayımlanan, Kürtlerle, Kürt dili, edebiyatı, tarihi ve siyasetiyle ilgili 15 günde çıkan dergilerdendir. Derginin temel amacı ulusal demokratiklik kazanmak, demokratik bir Kürt toplumu kurulmasını sağlamak ve sosyalizmdir. (Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı, **Terör Örgütü'nün Faaliyetleri**, EGM Yayınevi, No:28, s.1-45.)

⁸⁹⁴ **Terör Örgütleri'nin Faaliyetleri**, No:28, s.133.

⁸⁹⁵ İ. G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı, (1973-1992)**, s.425-428.

büyük bir darbe yemesiyle kadrolarının büyük bir çoğunluğu yakalanmış, yakalanamayanlar ise önce Suriye'ye, oradan da Filistin Kamplarına giderek eğitim çalışmaları yapmış, bilahare 1982'den sonra da Avrupa ülkelerinde faaliyetlerine devam etmişlerdir.⁸⁹⁶

İsveç'te bulunan Kürdistan İşçi Kültür Derneği (KOÇKAK)'ı kullanarak işçiler arasında örgütlenmeye çalışan örgüt zamanla oluşan iç hizipleşmeler sonucu Ekim 1980'de KUK-Merkezi Kanat (KUK-MK) ve KUK - Sosyalist Eğitim (KUK-SE) olarak ikiye bölünmüştür. 1983'de KUK - MK içinde faaliyet gösteren bir grup örgütten ayrılarak Kürdistan Devrimcileri (ŞK) ismiyle, aynı yıl yine KUK - MK içinden ayrılan bir diğer grup ise KUK - Eczacılar adıyla faaliyet göstermeye başlamıştır.⁸⁹⁷ KUK-SE, 1986'dan itibaren KÖİP (PPKK) Örgütü ile ortak hareket ederek Türkiye'de çeşitli bildiri, afişleme eylemi gerçekleştirmiştir. TEVGER ittifakı içinde de yer alan örgüt, üyeleri arasındaki çekişmeler nedeniyle çeşitli hizipleşmeler yaşamaya devam etmiştir. Doğal olarak bu örgütün günümüzde etkinliği kalmamıştır.⁸⁹⁸

g) Ala Rızgari Örgütü (1979- 1986)

1978-1979'daki radikal-ılımlı yanlılarının anlaşamaması üzerine, Rızgari Örgütü'nden ayrılan bir grup kendilerini proleter devrimci olarak kabul ederek, Ala Rızgari Örgütü'nü kurmuşlardır. O dönemde çeşitli il ve ilçelerde legal alanda kurulu bulunan Anti Sömürgeci Kültür Derneklerini de bünyesinde toplayan örgütün amacı, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Marksist/Leninist ideolojiye dayalı Bağımsız Sosyalist Kürdistan Cumhuriyetini kurmaktır. Bunun için birinci aşamada; yayın-propaganda yoluyla geniş bir taban oluşturmak, ikinci aşamada ise örgütlenen bu kitlelerin öncülüğünde halk ihtilalini gerçekleştirmek amaçlanmıştır.⁸⁹⁹

Türkiye'nin çeşitli il ve ilçelerinde faaliyet gösteren bu örgütün 1980 sonrası sahip olduğu militan kadrosunun büyük bir kısmını kaybetmesinden dolayı Türkiye'de faaliyet gösteremeyeceğini analiz ederek, yurtdışına kaçabilen elemanları önceleri İran'da faaliyet göstermiş, daha sonra ise Avrupa ülkelerine geçerek yeniden örgütlenmeye çalışmışlardır. Bu kapsamda KUK, TKSP, DDKD ve TEKOŞİN örgütleriyle güç birliği içine de giren ancak başarılı olamayan bu örgütten, 1986'da strateji farklılığı ve lider sürtüşmesinden dolayı "YSK" ismiyle bir grubun ayrılmasıyla, zaten sağlayamadığı örgütsel bütünlüğünü

⁸⁹⁶ Raşit Kısacık, **Minarenden Kandil'e PKK: Tarihi, Eylemleri, Stratejisi**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.21; İ. G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı, (1973-1992)**, s.428.

⁸⁹⁷ İ. G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı, (1973-1992)**, s.429.

⁸⁹⁸ Türkmen Törel, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, Türkiye Alim Kitapları, Almanya, 2015, s.52; İ. G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı, (1973-1992)**, s.428-430.

⁸⁹⁹ İ. G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı,(1973-1992)**, s.425-427.

iyice kaybetmiştir. TEVGER ittifakı içerisinde de yer alan Ala Rızgari Örgütü kendi iç problemlerini çözümleyememiş olup, Türkiye’de hiçbir faaliyeti yer almamaktadır. Ayrıca örgütün “*Rızgariye Kürdistan*” isimli dergiyi zaman zaman Avrupa’da çıkardığı bilinmektedir.⁹⁰⁰

h) Kürdistan Sosyalist Hareketi (TSK) (1984-1990)

KÖİP’ten 1983’de ayrılan KİP Genç Birliği Komitesi ile 1984’ün sonlarına doğru TKSP’den kopan, “*TKSP - Roja WELAT*” grubu yeterli örgütsel yapıyı oluşturamamışlar, bunun sonucunda da ideolojik ve politik bir kriz içerisine girmişlerdir. Dağılmaya yüz tuttıkları anda iki örgüt yöneticileri Eylül 1986’da İsveç’te bir araya gelerek; Kürdistan Sosyalist Hareketi (TSK) adı altında birleştiklerini duyurmuşlardır.⁹⁰¹

Diğer taraftan Kürdistan işçi sınıfının devrimci ilkelerde birleşmesini sağlamak, siyasi bir güç oluşturmak, İran, Irak, Suriye ve Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerini de içine alan topraklarda Marksist/Leninist bir Kürdistan Devleti kurmak amacıyla silahlı propagandayı esas almıştır.

Bu örgüt, faaliyetlerini genelde Lübnan, İsveç, Suriye ve Almanya gibi ülkelerde olmak üzere yurtdışında yürütmüş, bu esnada Almanya’da faaliyet gösteren “*Kürdistan Kültür Merkezi (KKM)*” isimli dernekten de faydalanmıştır. Ayrıca örgütün Fransa’daki Kürt Enstitüsü ile de bağlantısı olduğu ortaya çıkmıştır. Kurulduğu günden itibaren faaliyetlerini ağırlıklı olarak yurtdışında yürütmekle birlikte yurtiçinde başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere taban oluşturma gayreti içerisine girmiş, yayın organları vasıtasıyla kitlelere sesini duyurmaya çalışmıştır.⁹⁰²

Örgüt 1988 ve 1990’da öncü keşif grubu adı altında iki ayrı grubunu Türkiye’de silahlı faaliyetlerde bulunmaları maksadıyla göndermişse de bu gruplar güvenlik güçleri tarafından etkisiz hâle getirildi. Avrupa’da hâla basın-yayın faaliyetleriyle varlığını sürdürmeye çalışan örgüt, yurtiçinde “*Vatan Güneşi*” isimli dergiyi zaman zaman çıkardılar.⁹⁰³

ı) Kürdistan Sosyalist Birliği (YSK) (Yekitiya Sosyalista Kürdistan) (1986)

YSK, Ala Rızgari Örgütü’nden siyasi ve fikri farklılık nedeniyle ayrılan bir grup tarafından 1986’da İsveç’te kurulmuştur. Ancak kuruluşundan sonra yeterli örgütlenmesini sağlayamamış ve aktif bir faaliyet gösterememiştir. TEVGER adlı ayrılıkçı ittifakında da yer

⁹⁰⁰ **The Kurds and Kurdistan**, s.71; İ. G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı,(1973-1992)**, s.427.

⁹⁰¹ **Terör Örgütleri’nin Faaliyetleri**, No:28, s.89.

⁹⁰² **Terör Örgütleri’nin Faaliyetleri**, No:28, s.88-91.

⁹⁰³ **Terör Örgütleri’nin Faaliyetleri**, No:28, s.89-91.

alan örgütün zaten çok kısıtlı eleman kadrosu bulunduğundan etkili olamamakla beraber, Marksist-Leninist ideolojide bir “Kürdistan” devleti hayata geçirmeyi tasarlamıştır.⁹⁰⁴

III. BÖLÜM

PKK’NİN TARİHSEL ARKA PLANI, KURULUŞU, İDEOLOJİSİ, STRATEJİSİ, FİNANSMANI VE AYRILIKÇI ÖRGÜTSEL YAPISI

A- PKK’NİN TARİHSEL ARKA PLANI VE KURULUŞU

Genel anlamda dünyadaki terör örgütlerinin yapılanmaları analiz edildiğinde temelde askeri bir örgütlenme ekseninde ortaya çıkmıştır. Mao Zedong⁹⁰⁵ “*Halk Savaşında Temel Taktikler*” isimli eserinde düşman ve arazi şartlarına göre askeri örgütlenmenin biçimlerinden bahsetmiştir.⁹⁰⁶ E.Che Guevara ise başarının temelini silahlı savaş olduğunu vurgulayarak, savaşacak silahlı güç/ordu ve bu gücün desteğinde kurulacak örgütün yapılandırılması gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre; hiyerarşik düzende oluşturulacak ordunun kontrolünde, propaganda yapacak, vergi toplayacak, sivil halkı yönlendirecek/yönetecek, ikmal sağlayacak, sabotaj ve casusluk gibi konularda gizli faaliyetler yürütecek bir sivil örgütlenme gereklidir.⁹⁰⁷

⁹⁰⁴ T. Törel, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, s.51.

⁹⁰⁵ Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu. ÇKP Politbüro (1943-1976) ve ÇKP Merkez Komitesi Başkanı(1945-1976). Mao Zedong 2008 yılında yapılan bir araştırmada hakkında en çok eser yazılan ilk 100 kişi listesinde on beşinci sırada yer almıştır. Mao, Çin'de gerilla savaşının örgütleyicisi, planlayıcısı ve lideridir. O zamanlar 400 milyonu bulan bu köylü ülkesinde gerçekleşen devrim, esas olarak Mao Zedong'un eseridir. (https://tr.wikipedia.org/wiki/Mao_Zedong, (Erişim Tarihi: 14.11.2017); Mao Zedong, **Halk Savaşında Temel Taktikler**, (Çev: Fuat Sandıkçı), Koral Yayınları, İstanbul, 1975, s.1-20.)

⁹⁰⁶ M. Zedong, **Halk Savaşında Temel Taktikler**, s. 25.

⁹⁰⁷ Ernesto Che Guevara, **Askeri Yazılar**, X.. Bölüm “*Bir Kurtuluş Hareketi Ordusunun Yapısı*”, Erişim Yayınları, İstanbul, 1976.

Silahlı bir grup temelinde kurulan bir örgüt, zaman içerisinde gelişme sağlamış ve alt yapısını tamamlamışsa, silahlı mücadelesini destekleyecek diğer yapısal içeriklere de sahip olmaya başlar. Bunlar temelde siyasi alanda faaliyet gösterecek siyasi kimliği olan parti, dernek ve vakıf gibi tüzel kişiliklerle sivil toplum kuruluşları, maddi ve insan kaynağı sağlayarak ikmal desteğini devam ettirmeyi amaçlayan çeşitli legal veya illegal kuruluşlar olabilir. Bu iki ana fonksiyon etrafında oluşturulanların yanında, sürece bağlı olarak yargılanan teröristlere hukuki destek sağlayan, ölen veya yaralanan teröristlere ve ailelerine birtakım yardımlar verilmesini amaçlayan, ideolojik açıdan bilgilendirme yapmak için teşkil edilen daha pek çok alt birimleri de içerebilir. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Ancak bu birimlerin her birinin ayrı ayrı gruplandığını ve aralarındaki iş bölümünün net bir şekilde görülebildiğini söylemek güçtür. Bunlar daha ziyade aynı ideolojik amaca hizmet eden çeşitli birimlerin, birbirleri içinde girift ve karmaşık yapılar halinde bulunduğu bir düzende faaliyet gösterirler. Örneğin; cezaevinde yatan teröristleri desteklemek için oluşturulmuş bir grubun aynı zamanda maddi yardım da topladığı hatta terör eylemlerine katıldığını da görmek mümkündür.⁹⁰⁸

Terör örgütlerinde genellikle askeri yapılanma tarzı benimsenmiş olsa da mücadelenin doğası gereği hiçbir zaman bilinen anlamda düzenli bir ordu hüviyetine bürünemez. Merkezi yönetimin koyduğu genel esaslara göre mücadele alt kademedeki sorumlu militanlar tarafından yürütülür. Merkezi yönetimin her safhada ve her durumda alt kademelere müdahale edebilme veya alt kademelerin üst yönetimden emir alabilme imkânı çoğunlukla bulunmaz. Yani genel planlamalar hiyerarşik yapılanmanın en üst seviyesinde yapılırken bu planlama doğrultusunda kararlar taktik seviyede alınır ve uygulanır. Bu nedenle silahlı mücadele yöntemlerini benimsemiş terör örgütlerinin yapılanmalarında asıl üzerinde durulan konu hiyerarşik düzene göre yapılandırılmaya çalışılan silahlı gücün içinde yer alan insan faktörüdür.⁹⁰⁹

Sahada faaliyet gösteren militanın başka bir deyişle teröristin konumu ve psikolojik durumu en az örgütün yapılanması kadar önemlidir. Çünkü tim, takım, bölük, tabur gibi bir düzen içerisinde yapılanma öngörülse de gerektiğinde bu sistematüğün dışında değişik gruplamalara gidilebilecek şekilde bir esneklik de vardır, aslında bu durum her an değişebilecek mücadele şartları için zorunludur. Yapısal esnekliğin sonucu ortaya çıkan

⁹⁰⁸ E. Demirel, **Terör**, s.258-262.

⁹⁰⁹ Abdullah Öcalan, **Ayaklanma Taktiği Üzerine Tezler ve Görevlerimiz**, Köln, 1992, s.33-34.

boşluklar örgütün içinde yer alan bireylerin /savaşçıların inisiyatifleriyle doldurulur ve örgüt devamlılığını, bir anlamda bekasını bu sayede sürdürür.⁹¹⁰

PKK, kuruluşundan bugüne kadar aşağı yukarı kırk yıla yakın bir süreçte pek çok alanda örgütlendiğinden, bu örgütlenme modeline ve sistematığına bağlı taktiksel ve yapısal değişikliklere yönelmiştir. Ancak burada verilmiş olan PKK'nın örgütsel yapısına ilişkin bilgilerden hareketle söz konusu yapının uygulamada da bire bir aynı olduğu gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Başka bir ifadeyle “*saz ve söz*” birbirine uymamaktadır. PKK ortaya koyduğu örgütsel yapıyı belirli ölçüde hayata geçirebilmekle beraber, özellikle öngördüğü alt seviyedeki yapılanmaları tam olarak uygulayabilmiş değildir. Süreç içerisinde örgüt üzerindeki iç ve dış baskılarla çevresel belirsizliğe bağlı olarak PKK, zaman ve koşulların gerektirdiği taktiksel ve stratejik hamleler yapmak zorunda kalmıştır. PKK'nın yaşadığı bu değişimler nihai amaca giden taktiksel ve stratejik hamleler olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Bütün bu değişiklikler ve yeniden yapılanmalar aslında PKK'nın ayrılıkçı siyasasını hayata geçirmek için kullandığı araçlardan başka bir şey değildir.

1- Abdullah Öcalan ve PKK'nın Kuruluş İçin Yapılan Hazırlıklar

PKK'nın kuruluşu dünya genelinde gençlik hareketlerinin büyük artış gösterdiği 1970'lere rastlamaktadır. Dünyada çok çeşitli siyasi çalkantılar yaşanırken Türkiye'de de mevcut şartlar ve koşullar oldukça karışık bir durumdaydı. 1950'lerde başta siyasi kutuplaşma ve toplumsal ayrışmaya yönelik propaganda türü faaliyetlerle başlayan gelişmeler, 1960'larda işçi ve öğrenci hareketlerine, 1970'lerde ise anarşi ve teröre dönüşmüştür. O dönemde Türkiye'de beş binden fazla insan ölmüş, on bir binden fazla kişi de yaralanmıştır. Türkiye bu ölüm ve yaralanmaların yanında idari, sosyal, kültürel, ekonomik ve diğer alanlarda onarılması güç yaralar almıştır. Anarşi, terör ve siyasal çalkantılarla dolu, devlet otoritesinin oldukça zayıfladığı bu ortam, PKK'nın ortaya çıkışı için uygun bir zemin hazırlamıştır.⁹¹¹

PKK'nın kuruluşundan önce Abdullah Öcalan'ın politik geçmişinin incelenmesi, gelecekteki durumunun daha iyi anlaşılabilmesi bakımından yararlı olacaktır. 1947 doğumlu olan Abdullah Öcalan'ın⁹¹² ilk ideolojik birikimi gençlik yıllarında Türkiye'nin 1960'lardaki çalkantılı siyasal ve sosyal gelişmeleri içinde şekillenmiştir. Abdullah Öcalan, Ankara'da

⁹¹⁰ Ümit Özdağ, **Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)**, Pegasus Yayınları, Ankara, 2007, s.103; E. Demirel, **Terör**, s.262

⁹¹¹ N. Koçoğlu, **Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yürüttüğü Mücadele**, s.118.

⁹¹² Abdullah Öcalan'ın gerçek adının “*Artin Agopyan*” olduğu, adını yıllarca sakladığı ve daha sonra değiştirdiği belirtilmektedir. (A. Şehirli, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri**, s.266.)

yatılı olarak okuduğu Tapu Kadastro Lisesinde Marksist-Leninist sol fikirlerle tanışmış ve önce sol siyasal sistemin daha sonra ise siyasal Kürtçülük hareketinin sempatzanı olmuştur. Bu okuldan 1969'da mezun olduktan sonra aynı yıl Temmuz ayında o dönemde Marksist-Leninist ideolojiye dayalı Kürtçülük düşüncelerinin de etkin olduğu Diyarbakır'daki Tapulama Müdürlüğü'ne atanmıştır. İstanbul Bakırköy Tapulama Müdürlüğüne Ekim 1970'de tayin olmuş ve İstanbul'a giderek Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO)'na katılmıştır. 1970 öncesi siyasi Kürtçülük faaliyetlerinin temel aktörü olan DDKO yöneticilerince “*Tek başına gelir, kenarda oturur, bazı garip sözler eder ve çekip giderdi. Yalnız bir insandı.*”⁹¹³ “*Hiç de etkileyici biri değildi. Onunla pek az konuştum, ama Kürt tarihiyle ilgili hiçbir şey bilmediğini hissettim.*”⁹¹⁴ sözleriyle tanımlansa da, Abdullah Öcalan'ın en azından ortaya konduğu süreçte “*radikal ve tehlikeli*” olarak değerlendirildiğine şahit olunmaktadır. Abdullah Öcalan özellikle Mahir Çayan'ın Devrimci Şiddet eğilimindeki fikirlerinden çok etkilenmiş ve DDKO'nun toplantı ve seminerlerinde ayrılıkçı, bağımsız Kürdistan devlet kurma fikirlerini dile getirmiştir.⁹¹⁵

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne 1971'de girmiş, aynı yıl Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne yatay geçişle kayıt yaptırmıştır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğrenimini sürdürürken Marksist/Leninist hareketleri yakından takip etmiş, sol eğilimli örgütlerle, Kürtçü grup ve derneklerle ilişki içerisine girmiştir. Bu oluşumlarla olan bağlantıları sayesinde kendisine çevre edinmeyi başaran Abdullah Öcalan, Mahir Çayan ve arkadaşlarının Kızıldere'de öldürülmelerini protesto etmek için okulda yapılan boykot eylemine katılmak ve “*Şafak Bildirisi*” isimli illegal dergiyi dağıtmak suçlarından 7 Nisan 1972'de tutuklanarak yaklaşık yedi ay Mamak Askeri Ceza evinde hapis kalmıştır.⁹¹⁶ Cezaevindeyken Türkiye İşçi Partisi, Proleter Devrimci Aydınlik (PDA) ve Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) gibi parti ve örgüt mensuplarıyla tanışması Abdullah Öcalan'ın çevresini daha da genişletmesini sağlamış, ideolojik bilgi ve gelişimini arttırmıştır.⁹¹⁷

Cezaevinden tahliye olduktan sonra devlet karşıtlığı ve örgütlenme fikirleriyle öğrenimine geri dönen ve tekrar tutuklanmak korkusuyla bir süre aktif faaliyetlerden uzak durmayı tercih eden Abdullah Öcalan, aralarında ileride PKK'nın lider kadrolarında yer

⁹¹³ M.A. Birand, **Apo ve PKK**, s.83.

⁹¹⁴ Alica Marcus, **Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi**, (Çev: Ayten Alkan), İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.52.

⁹¹⁵ M. A. Birand, **Apo ve PKK**, s.83.

⁹¹⁶ Ahmet Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekat ve PKK**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.139.

⁹¹⁷ **Siyasallaşma Çabaları Kapsamında PKK Faaliyetleri**, EGM, No:74, s.54.

alacak Cemil Bayık ve Duran Kalkan'ın da bulunduğu ve hemşerilerinin çoğunlukta olduğu bir arkadaş çevresi oluşturmuştur. Bu arkadaş gurubuyla Mart 1973'te Ankara'nın Çubuk ilçesindeki bir evde yapılan toplantı, PKK'nın kuruluşunda bir dönemeç olması bakımından önem arz etmektedir. Zira bu toplantıda Kürdistan'ın bir sömürge olduğu, bir parti kurulması ve ileride yapılacak bir ayaklanma için şimdiden hazırlıklara başlanması gerektiği fikirleri ifade edilmiştir. ⁹¹⁸Abdullah Öcalan bu konuya ilişkin olarak; *“Gurubumuzun ilk şekillenışı 1973 baharındadır. Kürdistan adına anti sömürgecilik temelinde iş yapma açıklamasını, 1973 Nevruzunda yaptım. Çubuk Barajı hikayesi budur, orada yaptık. Fakat iki yıl kendi gurubumu bir düzineye çıkaramadım.”* ⁹¹⁹sözleriyle söz konusu toplantıların önemini vurgulamıştır.

Abdullah Öcalan 1973-1975'lerde oluşturduğu grup ve edindiği çevre sayesinde ayrılıkçı gruplaşmanın temellerini atmaya çalışmıştır. Bir yandan etrafına topladığı arkadaşlarına bu ideolojiyi anlatıp taraftar toplarken diğer yandan kadrolaşmaya devam etmiştir. Öncü kadronun ilk elemanları ise Kemal Pir (Gümüşhane'nin Torul ilçesinden) ve Haki Karer (Ordu'nun Ulubey ilçesinden) gibi Abdullah Öcalan tarafından Kürdistan olarak tabir edilen bölgenin dışındaki Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen üniversite öğrencileri olmuştur.

Görüş ayrılıkları nedeniyle DDKO'dan ihraç edildikten⁹²⁰ sonra 1975'te *“Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği”*ne (ADYÖD) katılan ve burada yönetim kurulu üyeliğine seçilen Abdullah Öcalan, mensup olduğu grubuyla birlikte ADYÖD dışındaki TSİP, T-KDP, KAWA gibi Kürtçü gruplarla da ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Aynı günlerde Molla Mustafa Barzani'nin Irak'ta yürüttüğü silahlı mücadelede ağır bir yenilgi almasından dolayı T-KDP'sinde yaşanan büyük sarsıntıdan yararlanmak isteyen Abdullah Öcalan, T-KDP'nin lider kadrosundaki bazı kişileri kendi grubuna katmayı başarmıştır. Öte yandan aynı zamanda Tunceli Kültür ve Yardımlaşma Derneği ile Tuzluçayır Güzelleştirme Derneği isimli Kürtçü derneklerle de ilişkilerini arttırmış olan Abdullah Öcalan'a taban oluşturmak ve fikirlerini yaymak açısından legal görünümlü bu dernekler büyük katkı sağlamıştır.⁹²¹ Şimdiki Ankara/Mamak ilçesi sınırları içinde bulunan Tuzluçayır semtinde aynı gruptan bir şahsın evinde yapılan toplantı PKK'nın oluşturulması açısından önemli bir aşama olarak kabul edilmektedir. Söz konusu toplantıda artık örgütün amaçları ve ideolojik

⁹¹⁸ A.Öcalan, **Bir Halkı Savunmak**, s.253.

⁹¹⁹ M. A. Birand, **Apo ve PKK**, s.84; A. Öcalan, **Sümer Rahip Devleti'nden Demokratik Uygarlığa**, s.254; **PKK**, EGM, No:52, s.72.

⁹²⁰ A. Şehirli, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri**, s.268; H. H. Gerçek, **Bölücü Terör Örgütleri**, s.4.

⁹²¹ **Pkk Faaliyetleri**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No:68, s.55-72.

görünümüyle Abdullah Öcalan'ın liderliği iyice belirgin bir hâle gelmiştir.⁹²² ADYÖD'ün 1975'te kapatılmasını sonraki Abdullah Öcalan, güvenlik güçlerince gözaltına alındığı için yeni kurulan AYÖD içerisinde yer almamıştır.⁹²³ Bundan sonra bir süre sessiz kalan grup Dikmen toplantısına kadar çeşitli örgüt evlerinde zaman zaman gizlice toplanarak görüşmeler yapmış, gizliliği esas alarak eleman kazanma faaliyetlerini sürdürmüştür.⁹²⁴

Örgüt elemanları arasında mücadelenin nerede sürdürülmesi gerektiğiyle ilgili farklı düşünceler ortaya çıkması üzerine Ekim 1975'te Ankara'nın Dikmen semtinde geniş katılımlı bir toplantı yapılmıştır. Toplantı sonucunda alınan en önemli kararlardan biri Türkiye'deki sol örgütlerin uyguladığı geleneksel Leninist tarzdaki dergi-örgüt-parti yapılanmasından farklı olarak daha değişik bir teşkilatlanmaya gidilmesi ve yeni yapılanmanın bütün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu kapsayacak şekilde bizzat alanda yürütülmesi olmuştur.⁹²⁵ Bunun nasıl olacağı ise Abdullah Öcalan tarafından; "...Bir gazete, dergi çıkarmak, şurada burada dernekler kurmakla Kürdistan'da devrimci bir güç olunamayacağı, devrime fazla yol aldırılmayacağı geçmişin acı deneyleriyle ortaya çıkmıştır...Kürdistan toplumunun bağımsız gelişme içine girebilmesinin tek yolu gerici zora karşı halkın devrimci zorunu çıkarmaktır. Kürdistan ulusal kurtuluş devriminin temel mücadele biçimi silahlı mücadeledir."⁹²⁶ şeklinde açıklanmıştır. Abdullah Öcalan bu doğrultuda, Marksist fikirler esas alınarak Leninist pratikle bizzat halka indirgenmiş eylemleri savunmuştur.⁹²⁷

Toplantıda Abdullah Öcalan'ın Ankara'da kalması uygun görülürken, diğer örgüt mensuplarının belirlenen sorumluluk bölgelerinde faaliyet yürütmeleri kararı alınmıştır. "*İdeolojik dönem, olarak da adlandırılan bu safha PKK'nın İsteğe Bağlı Gönüllü Devrimcilikten Parti Devrimciliğine*" geçtiği safha olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla Marksist/Leninist ideolojinin dayandığı yapılanmanın şekillenmesi de o dönemin şartları içerisinde ve Soğuk Savaş dönemi koşullarında gerçekleşmiştir.⁹²⁸

Dikmen Toplantısı'nda alınan faaliyetlerin bölgede yürütülmesi kararı doğrultusunda taban kazanmak ve geliştirmek amacıyla Diyarbakır, Şanlıurfa, Tunceli, Gaziantep, Mardin, Kars, Ağrı, Elazığ ve Bingöl illerini kapsayan toplam dokuz ilde örgütsel çalışmalara başlanmıştır. Bunun için bölgede faaliyet gösteren çeşitli örgütlerle

⁹²² E. Demirel, **Terör**, s.112-114.

⁹²³ E. Demirel, **Terör**, s.116.

⁹²⁴ A. Şehirli, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri**, s.267-268.

⁹²⁵ G. İsmet İmset, **PKK Ayrılıkçı Şiddetin 20. Yılı**, Turkish Daily News Yayınları, İstanbul, 1993, s.32.

⁹²⁶ A. Öcalan, **Kürdistan'da Zorun Rolü**, s.287.

⁹²⁷ Seçme Röportajlar, Ertuğrul "*Diriliş Tamamlandı Sıra Kurtuluşta*", **Weşanen Serxwebûn**, S.76, Köln, (Aralık 1995), s.21-25.

⁹²⁸ A. Öcalan, **19. Yüzyıldan Günümüze Kürdistan Gerçeği ve PKK Hareketi**, s.232.

irtibat kurularak tabanlarına el atılmaya ve kendi örgütlenmelerinin geliştirilmesine çalışılmıştır. Örgüt Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Elazığ, Tunceli, Bingöl, Ağrı, Kars illerinde 1976'ın sonlarına gelindiğinde etkili gruplar oluşturmayı başarmıştır. Örgütü tanıtmaya ve genişletmek amacıyla yapılan çalışmalarda daha çok aydın-gençlik kesimi üzerinde durulmuş, ayrıca gruplara genellikle ailesinin etkisinde kalmayan, ailesiyle bağlarını koparmış, okuluna ve işine bağlı olmayan kişilerin alınması tercih edilmiştir.⁹²⁹

1976'ın başlarında başlayan örgütsel faaliyetler, 1977'de artarak devam ettirilmiş ve Ankara'da oluşturulan çekirdek kadronun benzerlerinin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun çeşitli il ve ilçelerinde de kurulması sağlanmıştır. Belirlenen bölgelerde faaliyet göstererek deneyim kazanmış üst düzey örgüt elemanları 1977'de faaliyet alanlarıyla ilgili çeşitli bilgiler vermek üzere Ankara'ya çağrılmış ve Ocak 1977'de Ankara Mimarlar ve Mühendisler Odası'nda Abdullah Öcalan'ın da katıldığı bir diğer toplantı yapılmıştır. Toplantıda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sürdürülen faaliyetlerin genel bir değerlendirmesi yapılmış ve katılımcılar tarafından "*bölgede nispeten rahat bir ortam bulunduğu, örgüt liderinin bölgede gezi yapabileceği, grup lideri olarak Abdullah Öcalan'ın bölgede bir dizi toplantı yaparak kendisini sempatizanlara tanıtmasının faydalı olacağı*"⁹³⁰ belirtilmiştir. Ayrıca örgütün yapısı yani teşkilatlanması belirlenmiş ve gelecekteki stratejisi tespit edilmiştir. Toplantı sonucunda grup "*Kürdistan Devrimcileri*" ismini almış ve geldikleri bölgelere geri dönerek bu tarihten itibaren bildiri dağıtma, afiş asma, açık tartışmalara daha aktif olarak iştirak etme gibi faaliyetlere başlamışlardır. Daha sonra toplantıda alınan karar gereği Abdullah Öcalan Nisan-Mayıs 1977' de Ağrı, Kars, Tunceli, Elazığ/Karakoçan, Diyarbakır ve Gaziantep il ve ilçelerinde yer yer otuz-kırk kişinin katıldığı bir dizi toplantılar gerçekleştirmiştir.⁹³¹

Aynı günlerde Elazığ'da yapılan bir toplantıda parti program taslağının "*Vietnam Komünist Partisi*"⁹³² örnek alınarak oluşturulması kararı alınmış, böylece gençlik

⁹²⁹ A. Öcalan, **Bir Halkı Savunmak**, s.253.

⁹³⁰ O. Pirim, S. Örtülü, **Ömerli Köyünden İmralı'ya PKK 20 Yıllık Öyküsü**, s.29; N. A. Özcan, **Kürdistan İşçi Partisi...**, s.38.

⁹³¹ Öcalan Davası, İddianame, II. Bölüm, http://www.belgenet.com/dava/dava_3.html, (Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2017).

⁹³² Vietnam Komünist Partisi (Dang Cong san Viet Nam) halen Vietnam'da iktidarda olan ve ülkede yasal tek parti olan siyasi partidir. Parti Ho Chi Minh ve Çin'de bulunan sürgünler tarafından Şubat 1930'da Hong Kong'da kurulmuştur. Kuruluş konferansında 9 kişilik geçici merkez komite oluşturulmuş, 3 üye Tonkin, 2 üye Annam, 2 üye orta Vietnam ve 2 üye de deniz aşırı Çin'deki gruplardan alınmıştır. İzleyen dönemde parti ismini Hind için Komünist Partisi olarak değiştirmiş ve ilk ulusal ölçekteki kongresini gizli olarak Macau'da 1935'de gerçekleştirmiştir. Bu dönemde yükselen faşizme karşı halk cephesi siyasetinin desteklenmesi esas alınarak sosyalizme bakışlarına bakılmaksızın tüm anti-faşist güçlerle ortak hareket etmenin yolları aranmıştır. Bu siyasetin devamı olarak ve komünist eğilimini gizlemek için 1945'de parti kapatılmış ve siyasi aktiviteleri Marksist Araştırma Derneği ile Bağımsızlık İçin Ulusal Cephe olan Viet

örgütlenmesinden “*Partilileşme Sürecine*” geçilmesi yönünde önemli bir aşama kaydedilmiştir. ⁹³³Ayrıca toplantıda faaliyet alanları üç ayrı bölgeyi kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve bu doğrultuda gerek teşkilatlanma ve gerekse yürütülecek faaliyetler bakımından çeşitli plânlar yapılmıştır. Partileşme ile ilgili çalışmalara son halini vermek için aynı yıl Abdullah Öcalan başkanlığında Diyarbakır’da bir toplantı daha düzenlenmiştir. Toplantıda Parti kurulması amacıyla yürütülecek faaliyetler tespit edilmiş ve partileşme için yapılacak kongrenin yeri, zamanı ve şeklinin Abdullah Öcalan tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır. PKK’nın örgütlenme çabaları gelişirken Abdullah Öcalan tarafından 1977’de PKK Parti Programı, ardından 1978’de “*Kürdistan Devriminin Yolu*” isimli Manifesto hazırlanmıştır. ⁹³⁴ Vietnam Komünist Partisi model alındığı için hazırlanan bu metinler, klasik komünist parti tüzüklerinin neredeyse kopyası olduğu gibi onların kuruluş esasları temel alınarak oluşturulmuştur. ⁹³⁵ Bu durumda doğal olarak kurulacak partinin mücadele stratejisi, araçları ve yöntemleri Marksist/Leninist ideolojiye göre biçimlendirilmiştir.⁹³⁶

Bu dönemde meydana gelen önemli gelişmelere bakıldığında; örgütün Gaziantep sorumlusu diğer bir Marksist-Leninist Kürtçü örgüt olan Sterke Sor (Kızıl Yıldız) tarafından öldürülmüş, T-KDP’deki anlaşmazlık nedeniyle meydana gelen bölünme sonucunda bir kısım üst düzey T-KDP militanları PKK saflarına katılmıştır.

Minh örgütünde yürütülmüştür. Parti, Tuyen Quang’da düzenlenen 1951’deki II. Kongresinde Vietnam İşçi Partisi adıyla yeniden kurulmuştur. Bu kongre, II. Dünya Savaşı’ndan sonra Japon İmparatorluğu’nun işgalinden kurtulan ve Fransa’nın yeniden kolonisi olmayı reddeden Viet Minh egemenliğindeki Kuzey Vietnam’da yapılmıştır. 1960’da Hanoi’de yapılan 3. Kongrede Kuzey Vietnam’da sosyalizmin inşası görevleri belirlemiş, aynı zamanda Güneyin özgürleştirilmesi de gündeme getirilmiştir. 1976’da Vietnam Savaşının sonunda yapılan 4. Kongrede partinin adı Vietnam Komünist Partisi olarak değiştirilmiştir. Vietnam Komünist Partisi demokratik merkeziyetçi şekilde yönetilen Marksist-Leninist bir partidir. En yetkili karar organı Genel Sekreterin başkanlık ettiği Polit bürodur. Polit büro, kongrede belirlenen Merkez Komitesi tarafından seçilir. 1976’da Kuzey ve Güney Vietnam’ın birleşmesinin bir sonucu olarak Merkez Komitesi 77 üyeden 133 üyeye çıkartılmış, benzer şekilde Polit büro da 11 üyeden 17 üyeye genişletilmiştir. Partinin üye sayısı ise 1966’daki 760.000’den 1976’da 1.553.500’e çıkmıştır. Parti toplam ülke nüfusunun % 3’ünü üye yapmış ve 1986 ‘da üye sayısı 2 milyona yaklaşmıştır. Parti kongreleri 1976’dan itibaren her 5 yılda bir yapılmaktadır. Fransa ve ABD’ye karşı verilen savaşlar yüzünden ilk dört kongre tarihleri belirli bir takvime göre değildir. En son parti kongresi Hanoi’de 2006’da gerçekleştirilmiştir. Vietnam Komünist Partisi Marksizm-Leninizm ve Ho Chi Minh ideolojisini benimsemektedir. Geleneksel komünist partilerinden farklı olmamasına rağmen parti, ekonomide piyasa reformları yapmıştır (1986’daki 6.Kongrede temelleri atılan Doi Mdi yani Yenilenme siyaseti) ve orta düzeyde özel yatırıma izin vermiştir. Buna rağmen partinin iktidar tekeli sürmektedir. (Vikipedi Ansiklopedisi, http://tr.wikipedia.org/wiki/Vietnam_Komünist_Partisi, (Erişim Tarihi: 2.3.2017.)

⁹³³ Vietnam Komünist Partisi tüzüğünün beşinci bölümü, (http://tr.wikipedia.org/wiki/Vietnam_Komünist_Partisi, (Erişim Tarihi: 2 Mart 2017.)

⁹³⁴ Abdullah Öcalan, **Özgürlük Kazanacak, Kürt Sorununda Demokrasi ve Barış Manifestosu**, İstanbul, 1999, s.139.

⁹³⁵ A. Aydın, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.49.

⁹³⁶ A. Öcalan, **Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)**, s.30-35.

Örgüt oluşturduğu tabanla 1978'e kadar yürütülen faaliyetler sonucunda bölgede ismini duyurmayı başarmış ve "Apocular" olarak da tanınmaya başlamıştır. Bu dönemde kendilerini "Kürdistan Devrimcileri" olarak da adlandıran grup etkinlik kurmak istediği bölgede kendi düşüncesinde olmayan herkese karşı ayırım yapmaksızın şiddet kullanmaktan çekinmemiştir. Bu kapsamda benzer ideolojik yapıya sahip Marksist ve Kürtçü örgütler olan Diyarbakır'da Özgürlük Yolu ve DDKD taraftarlarıyla, Mardin'de KUK'ularla, Tunceli'de de Halkın Kurtuluşu isimli örgütün militanlarıyla çatışmaya girmişlerdir. Ayrıca kendileri aleyhine yazılar yazan Aydınlık Gazetesi'nin bölgedeki muhabirlerinden bazıları öldürülmüş, bazıları saldırılara maruz bırakılmış, o dönemin Hilvan ve Ceylanpınar belediye başkanları da zorla istifa ettirilmiştir.

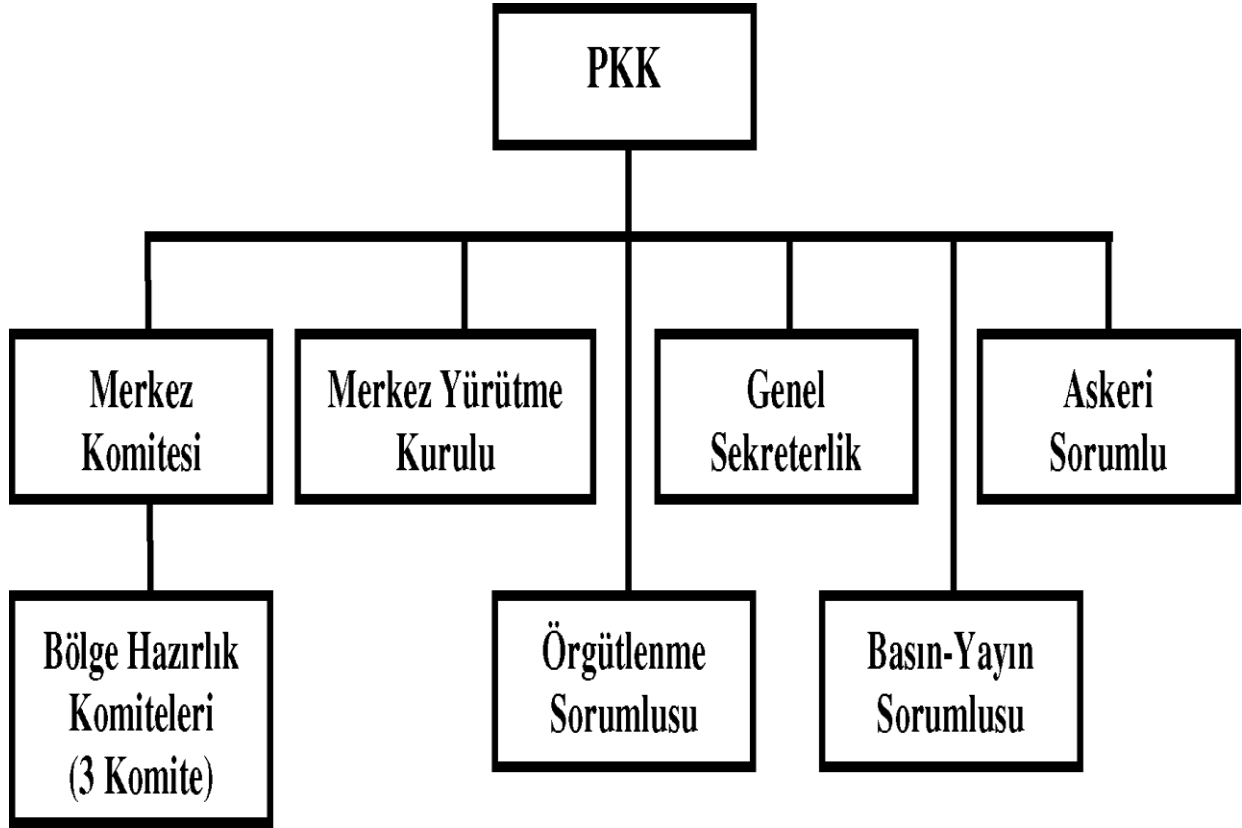
Böylece Apocular tarafından gerçekleştirilen diğer terör olayları da göz önüne alındığında örgütün ifadesiyle ilk "Cephe Halk İktidarı" kurulmuştur. Aslında bu olaylar gelecekte uygulanması düşünülen kanlı eylemlerin ve gerçekleştirilmesi öngörülen yeni yapılanmanın küçük birer denemeleri niteliğinde olmuştur.

PKK'nın geldiği bu nokta, kuruluşu için gerekli hazırlıkların tamamlandığı safha olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bundan sonraki aşamalar örgütün kongre ve konferans dönemleri ve bu dönemde meydana gelen önemli gelişmeler esas alınmaktadır. Kongre ve konferans dönemleri incelenirken de PKK'nın aldığı bütün kararlara nihai amacını gösteren önemli sayılabilecek kararlar belirtilmiştir.

1- PKK'nın Kuruluşu

PKK'nın kuruluşundan önce ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik şartları pek çok örgütün kurulmasına ve bu örgütlerin faaliyetlerine sahne olmuştur. Bunda 1960 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortam, dünyada yaşanan gençlik hareketleri ve SSCB'nin sol doktrini diğer ülkelere yayma anlayışı etkili olmuştur. Bu şartlar altında Kürtçülük ile ilgili kurulan örgütleri yetersiz bulan Abdullah Öcalan, örgütün kuruluşu için gerekli hazırlıklarını tamamlamış ve 1978'e gelindiğinde PKK'nın temellerini atmıştır.

Diyarbakır ili Lice ilçesi Ziyaret (Fis) köyünde 26-27 Kasım 1978'de bir toplantıda on dokuz örgüt militanının katılımıyla PKK'nın kuruluşu gerçekleştirildi. Toplantıya on dokuz militan katıldı ancak kurucu üye olup da toplantıya katılmayan altı militan daha vardır. PKK'nın kuruluşu gerçekleşikten daha sonra örgütün kuruluş tarihini ilerleyen zamanda ilan edilmesine karar verildi. Bununla beraber PKK'nın başlangıçtaki kuruluşu aşağıda şekildeki gibidir.

a) PKK'nın Kuruluşunun İlan Edilmesi ve Faaliyetleri

Gerek partileşme kararları gerekse diğer faaliyetler gizli olarak yürütülmüş, böylece dışarıya karşı bilgi sızdırılmasının önüne geçilmiştir. Ziyaret Köyünde alınan karardan 29 Temmuz 1979'a kadar yaklaşık sekiz ay bu toplantıya katılanlardan başka kimse PKK'nın kuruluşundan haberdar olmamıştır. PKK'nın kuruluşu için ses getirici eylem arayışına giren örgüt, kuruluşunu etkili bir eylem sonrası bildiri yayımlayarak duyurma kararı almıştır. Dönemin Adalet Partisi'nden Şanlıurfa milletvekili olan Mehmet Celal Bucak'ı köylüleri sömürmek ve hükümetle işbirliği yapmakla suçlamış, 30 Temmuz 1979'da Mehmet Celal Bucak ve beraberindeki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Belediye Başkanı Duru Avcı' ya, Hilvan-Kurt başı köyünde bombalı ve silahlı saldırı gerçekleştirmiştir. Eylem sonrası Mehmet Celal Bucak ağır yaralanırken babası ve oğlu hayatını kaybetmiştir. Saldırıda, PKK'nın Kuruluş Belgesi bilinçli olarak olay yerinde bırakılmış, bu sayede örgütün kuruluşunun kamuoyuna duyurulması sağlanmıştır.⁹³⁷ Olay yerine bırakılan bildirimlerde PKK'nın kurulduğu ilan edilmiştir. Bu eylem sonrası PKK, varlığını resmen kamuoyuna

⁹³⁷ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, *Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...*, s.33-34.

açıklamıştır. ⁹³⁸ PKK'nın bundan sonraki süreçte bütün eylem ve saldırıları artık hedef gözetilmeksizin herkesi kapsamıştır. Bundan sonra PKK'nın kuruluş yılları kanlı çatışmaların yaşandığı, toplumda kargaşa ve terör olaylarının hâkim olduğu yıllar olmuştur.

PKK'nın kuruluşuyla ilgili bu gelişmeler olurken, özellikle Mayıs 1979'da PKK merkez yürütme komitesi üyesi ve örgütlenme genel sorumlusuyla Elazığ bölge komitesi üyelerinin büyük çoğunluğunun halk tarafından ihbar edilerek yakalanmaları örgütte şok etkisi yaratmıştır. Gerek bölge halkına yönelik eylemler ve gerekse diğer örgüt ve kuruluşlara karşı girişilen saldırılarda PKK önemli kayıplar vermiştir. ⁹³⁹Bu yakalanmalar sonucu elde edilen bilgilere dayanılarak aynı yıl PKK'nın Gaziantep, Tunceli, Ağrı, Kars ve Şanlıurfa'daki birimleri çökertilmiştir. Bundan sonraki süreçte kendisinin de yakalanacağından korkan Abdullah Öcalan,⁹⁴⁰Suriye istihbaratının yardımıyla Lübnan'da örgüt için gerekli alt yapıyı oluşturduktan sonra, yaklaşık iki yüz elli örgüt mensubu illegal olarak 7 Temmuz 1979'da Şanlıurfa Suruç ilçesinden Suriye'ye geçmişti.⁹⁴¹Alınan kararlar ve yapılan işlerde ön plana çıkan gerekçe ideolojik yada örgütsel gereklilikten ziyade Abdullah Öcalan'ın şahsi güvenliği olmuştur.

Abdullah Öcalan Suriye'de bulunduğu süre içerisinde SSCB ve Suriye gizli servislerinin yardımıyla FKÖ'nün gerilla liderleriyle görüşürülmüş ve daha sonra Lübnan'a geçmiştir. ⁹⁴² Suriye'de bulunan Abdullah Öcalan ve örgüt üyeleri Kasım 1979'dan Nisan 1980'e kadar FKÖ'ye ait iki kampta daha önceden SSCB, Bulgaristan, Romanya ve Küba gibi çeşitli sosyalist ülkelerde eğitim görmüş FKÖ Militanları⁹⁴³ tarafından askeri ve siyasi eğitimden geçirilmişlerdir.⁹⁴⁴

PKK mensupları yurtdışında buldukları sırada diğer bazı çevrelerle olduğu kadar, Ermeni terör örgütleriyle de ilişkiye başlamışlardır. Bu süreçte merkezi Lübnan olan Ermenistan Özgürlüğü İçin Ermeni Gizli Ordusu / Armenian Secret Army for the Liberation

⁹³⁸ N.A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.45.

⁹³⁹ Duran Kalkan, Silahlı Mücadele Tarihimiz ve Komuta Sorunlarımız, M. Korkmaz Akademisi Ders Notları, (HPG Basın İrtibat Merkezi, www.hpg-online.com.,(Erişim Tarihi: 14 Aralık 2017.)

⁹⁴⁰ C.Bayık, **Parti Tarihi**, s.10-18.

⁹⁴¹ Abdullah Öcalan'ın Suriye'ye geçişindeki diğer bir neden de dış bağlantı ve ilişkileri geliştirmek olduğu ifade edilmektedir. Diğer bir neden ise 12 Eylül Askeri Darbesinin Bulgar Gizli Servisi tarafından Öcalan'a bildirilmiş olmasıdır. (Ümit Özdağ, **Türkiye'de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK**, Ankara, 2005, s.20-26.)

⁹⁴² "Nayif Havatme, Ahmet Cibril, George Habbaş, gibi gerilla gurupları Moskova eğilimliyidiler ve Suriye'den destek almaktaydılar." (Murat Yetkin, **Kürt Kapanı, Şam'dan İmralı'ya Öcalan**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, s.26-30.)

⁹⁴³ **PKK**, (1979-1984), s.22.

⁹⁴⁴ Nihat Ali Özcan, **Küresel Terör Ve Türkiye Sempozyumu Bildiri Notları**, "PKK Terör Örgütü ile Mücadele", S.6, (29 Mayıs 2002), Ankara.

of Armenia (ASALA) ile irtibat sağlayan PKK, özellikle silah ve patlayıcı eğitimi⁹⁴⁵ konularında ASALA'dan yardım almıştır.⁹⁴⁶ PKK-ASALA arasında Ocak ve Nisan 1980' de iki kez Cuma kod adlı Cemil Bayık'la güç ve eylem birliğine ilişkin ortak basın toplantısı yapılmıştır. Nitekim PKK'nın 21-28 Nisan 1980'de Kızıl Hafta ilan ederek, yoğun bir eylem kampanyası başlatması ve ilan edilen kampanya sonucunda kırk civarında irili ufaklı eylem gerçekleştirmesi, ASALA ile yapılan işbirliğinin sonucu olarak ele alınmıştır.⁹⁴⁷

Suriye'ye geçen PKK militanları silahlı ve siyasi eğitimlerini tamamladıktan sonra Nisan 1980'den itibaren guruplar halinde yurtiçine dönmeye başlamışlardır. Dönen PKK gurupları Adıyaman, Tunceli ve Sason merkez olmak üzere, üç ana kırsal bölgede üslenmeye ve gerilla savaşı hazırlıklarını yapmaya girişmişlerdir.⁹⁴⁸ Bu üç ana üs bölgesi, buralardan hareketle kırsal kesime dayalı silahlı faaliyetleri Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nin tamamına yaymak amacıyla merkez olarak seçilmiş ve bu kapsamda eyalet yapılanmasının oluşturulması öngörülmüştür. Ancak oluşturulmaya çalışılan bu merkezlerin yeterince fonksiyonel olamadığı, ciddi bir eylem süreci oluşturulmasına katkı sağlamadığı anlaşılmış ve kısa süre sonra eyalet sorumlularının güvenlik kuvvetlerince etkisiz hâle getirilmeleriyle guruplar pasifize olmuşlardır.⁹⁴⁹

Ülke içerisinde örgütlenme faaliyetleri yürütülmeye ve gerilla üsleri oluşturulmaya çalışılırken, yurtdışında eğitim ve teşkilatlanma çalışmaları devam ettirilmiştir. Bu kapsamda 12 Eylül 1980 döneminden önce, PKK'nın yirmi iki il ve altmış üç ilçede örgütlenmiş ve hepsi militan düzeyinde olmasa da örgüt iki bin civarında sempatican düzeyinde kitleye sahip olmuştur.⁹⁵⁰ 1980 Askeri Darbesi öncesi Abdullah Öcalan'ın Türkiye'den Suriye'ye gizlice gitmesi, yurtiçinden veya yurtdışından darbeden haberdar edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Örgütün 1979'da kuruluşunu sansasyonel bir eylemle duyurması, akabinde eylem yapmak mecburiyetinde hissetmesi ve Abdullah Öcalan'ın Suriye' de kendini güvenceye alması yurtiçindeki eylemlerde artış yaşanmıştır.⁹⁵¹

Bu dönemi değerlendiren Abdullah Öcalan; *"Hilvan, Siverek deneyimi silahlı savaşa pratikte de iddialı bir biçimde yaklaştığımızı ortaya koydu. Başlangıçta yine bireysel suikastlar vardı. Faşistlere ve ajanlara karşı geliştirdik ve daha sonra bunu mahalli gerici güçlere karşı bir halk hareketine dönüştürmeye karar verdik. Zaten partimizin ilanı*

⁹⁴⁵ PKK mensubu Mehmet Girgin ifadesinde ASALA mensubu teröristlerden elektronik bombalar üzerine eğitim aldığını belirtmiştir. (**PKK 1979-1984**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No:62, s.25.)

⁹⁴⁶ N. A.Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.80-81.

⁹⁴⁷ **PKK**, (1979-1984), s.26.

⁹⁴⁸ **PKK**, (1979-1984), s.55.

⁹⁴⁹ **PKK**, (1979-1984), s.55

⁹⁵⁰ G. Doğan, **İki Kutuplu Sistem...**, s.51.

⁹⁵¹ G. Doğan, **İki Kutuplu Sistem...**, s.51-52.

da tam da böylesine bir çatışma ortasında gerçekleşmişti”⁹⁵² sözleriyle kendi görüşünü aktarmıştır. Bununla beraber kuruluşundan 12 Eylül 1980’ e kadar PKK tarafından işlenen ve mahkemelere intikal eden üç yüz elli dört öldürme ve üç yüz altmış altı yaralama olayı kayıt altına alınmıştır.

Büyük yerleşim yerlerinde Marksist/Leninist örgütlerle, kırsalda ise bir çok aşiret ve ayrılıkçı örgütlerle yaşanan çatışmalar PKK’ya ciddi şekilde güç kaybettirmiştir. Bu durum örgütün hareket alanını kısıtlamış olmakla birlikte, PKK yine de belirli bir ölçüde hedeflerini gerçekleştirmeyi ve istediği karışıklık ortamını oluşturmayı başarmıştır.⁹⁵³ Basın-yayın faaliyetlerine başlanması kararı doğrultusunda Mart 1980’de aylık periyotlar halinde, PKK’nın genel düzeyini, gelişme durumunu ve temel sorunlarını anlatan “PKK Bülteni” isimli teksir baskıyla yayımlanan bir dergi çıkarılmasına başlanmıştır.⁹⁵⁴

b) 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’nin PKK’nın Ayrılıkçı Siyahasına Etkisi

PKK’ nın bu zaman diliminde yurtiçindeki gelişimi 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ile sona ermiş, lider ve militanların bir çoğu yakalanmış, diğerleri ise yurtdışına özellikle Suriye’ye kaçmıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere Darbe’den hemen önce Ağustos 1980’de Abdullah Öcalan yurtiçindeki elemanlarına silahlı faaliyetlerine ara vermeleri ve süratle sınırı geçerek Suriye’ye gelmeleri talimatını vermişti. Verilen talimata göre hareket eden yaklaşık iki yüzü aşkın PKK’lı gruplar halinde 12 Eylül 1980’den önce Suriye’ye geçmişti. Böylece PKK için darbenin zararlı etkilerine maruz kalmadan yeni bir dönem ve süreç başlamıştır.⁹⁵⁵

1980 Askeri Darbesi sonucu yapılan tutuklamalardan dolayı Diyarbakır Cezaevi, PKK’nın kadro genişletme çalışmalarına zemin hazırlamış ve yeni kadroların eğitimi çalışmalarında önemli bir rol oynamıştır. PKK merkez komitesi üyesi Kemal Pir’in, ‘Özgürlük mücadelesinin kalbi Diyarbakır’da, Diyarbakır’ın kalbi de zindanda atmaktadır’ ifadesi PKK’lıların yoğun olarak buldukları cezaevlerinin birer eğitim merkezi haline getirilmiş olduğunu göstermektedir.⁹⁵⁶

Başka bir açıdan bakıldığında bu zaman diliminde meydana gelen gelişmeler incelenecek olursa, devlet otoritesinin çoğunlukla sekteye uğradığı, anarşi ve teröre dayalı kargaşa ve karışık ortamının yaşandığı Türkiye’de PKK’nın ayrılıkçı siyasasının

⁹⁵² N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.45.

⁹⁵³ **PKK**, (1979-1984), s.10.

⁹⁵⁴ **PKK**, (1979-1984), s.37.

⁹⁵⁵ **PKK**, (1979-1984), s.59.

⁹⁵⁶ H. H. Gerçek, *Bölücü Terör Örgütleri*, s.4; M. Akyol, **Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek, Yanlış Giden Neydi Bundan Sonra Nereye**, s.138.

gerçekleşmesi için uygun şartların bulunduğu görülmektedir. Daha önce açıklandığı gibi egemen otoritenin yani devlet gücünün zayıfladığı, toplumsal değerlerin erozyona uğradığı ve sosyal çelişkilerin arttığı bu dönemin özellikleri, “*egemen otorite (devlet) içinde uyumsuzluk ve gerginlik yaratmak suretiyle onu parçalayarak değişim için daha uygun olabilecek parçalanmış bir çevre oluşturulmasının bağımsızlık yönünde güçlü bir destek olacağı*”⁹⁵⁷ fikriyle örtüşmektedir. Çelişkiler ve kırılmalar doğal olarak toplumdaki bireyler arası tatminsizlikleri artırarak gerginliklerin çatışmaya dönüşmesini kolaylaştıracaktır. Bu konuda Abdullah Öcalan’ın; “*Eğer biz ağa veya eşraf ailesinden gelseydik ve varlıklı olsaydık, kesinlikle bu düşünceye yönelmezdik. Çünkü tatmin olmuşsun, çünkü baskıları pek duymazsın. Tatmin seni bir güç arayışına itmez.*”⁹⁵⁸ açıklaması, PKK’nın meşruiyet çizgisinin kaynağını oluşturan o dönemdeki sosyal gerginlikleri açıklaması bakımından dikkat çekicidir.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında yurtiçindeki illegal aşırı sol ve Kürtçü unsurların ortadan kalkmış olması, bu esnada Abdullah Öcalan’ın bu darbe öncesi yurtdışına kaçması, PKK’nın bu süreçte ilginç bir şekilde gücünü koruması ve bölgede tek söz sahibi hâline gelmesi, bu darbenin PKK için olağanüstü fırsatlar yarattığını ortaya koymuştur. Başlangıçtan itibaren Suriye, Kuzey Irak ve İran’da yeterli alt yapıya kavuşan ve süreç içinde zaman zaman kesintilere uğrasa bile sürekli sayılabilecek bir ölçüde dış desteği elde eden PKK, bu sayede varlığını korumayı başarmış ve amaçları doğrultusunda faaliyetlerini sürdürebilmiştir. Böylece lider, örgüt ve dış destek,⁹⁵⁹ bölgenin dağlık ve kontrolü güç coğrafi şartlarıyla birleşince ortaya PKK sorunu çıkmıştır. Mikro milliyetçilik bağlamında etnik ayrımcılığa dayandırılmaya çalışılan şiddet temelli PKK sorunu, kırk yıla yakın süredir çözülemeyince, oluşan sosyal hassasiyetlerin istismar ve provoke edilerek zafiyete dönüştürülme ihtimali artmış ve “*PKK Sorunu*” günümüzde “*Kürt Sorunu*” adıyla gündemdeki yerini pekiştirmiştir.⁹⁶⁰

Fakat burada dikkati çeken husus süreç içerisinde PKK’nın arzu ettiği/öngördüğü halk desteğini elde edememiş olmasıdır. Bu sorunu PKK daha sonraki dönemde köy katliamlarına kadar varan şiddet yoluyla çözmeye çalışmıştır. Ayrıca bu dönemde hem halkın örgüt militanlarını ihbar ederek yakalatması ve hem de yakalanan ve teslim olan

⁹⁵⁷ David Levy ve Daniel Egan, **A Neo-Gramscian Approach to Corporate Political Strategy**, *Journal of Management Studies*, 40(4), (June 2003), s. 803.

⁹⁵⁸ **PKK**, No:52, s.56-57.

⁹⁵⁹ Dış destek terör örgütlerinin var olabilmesi için en temel şartlardan biridir ve dış destek olmadan PKK’nın ayakta kalabilmesi mümkün değildir. Bu konuda Öcalan Ekim 1979’da Suriye’deyken “*...işte bunun en önemli bir aracı da yurt dışı faaliyetidir. Hareketin kesintisizliği için aslında en önemli araca bu alanda kavuşulmuştur*” demiştir. (**PKK**, No:62, s.20.)

⁹⁶⁰ **PKK**, No:62, s.20-21.

militanların geniş itiraflarda bulunarak örgütsel yapının çökertilmesini sağlamaları, PKK'nın ortaya koymaya çalıştığı değerlerin örgüt mensupları ve halk arasında tam olarak yayılmadığı, örgütsel değerlerin bölgede yaşayan insanların değer yargılarıyla örtüşmediği ve halk tarafından içselleştirilmediğini göstermektedir.

B- PKK'NIN AYRILIKÇI ÖRGÜTSEL YAPISI, ÖZELLİKLERİ VE ÖRGÜTÜN İŞLEYİŞİ

Genel örgütlenme esasları doğrultusunda PKK'nın ideolojik eksenli yapılanmasında kuruluş öncesi dönemin önemli bir yeri vardır. PKK'nın ayrılıkçı siyasasının 1973'ten itibaren temelleri atılmıştır. Bu dönemde Abdullah Öcalan liderliğindeki “*Kürdistan Devrimcileri*” adıyla bilinen grup, ideolojik yapılanmanın başlangıcı olarak kabul edilir. 1978'e kadarki hazırlık döneminde çeşitli çalışma ve toplantılar yapılmış, “*Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)*” ile “*Parti Programı*” hazırlanmıştır. Bu dönemde Elazığ'da yapılan bir toplantıda “*Partileşme*” konusu gündeme gelmiş, program taslağıyla ilgili konular görüşülürken partinin “*Vietnam Komünist Partisi*” örnek alınarak⁹⁶¹ oluşturulması kararlaştırılmıştır. Böylece gençlik örgütlenmesinden “*Partileşme Sürecine*” geçildiği kabul edilmiştir.

Marksist/Leninist ideolojide örgütsel yapı; “*Daha güçlü bir düşman, ancak güçlerin en büyük ölçüde seferber olmasıyla ve ancak düşmanlar arasındaki en küçük çatlaktan bile, çeşitli ülkeler burjuvazisi arasındaki, tek tük ülkeler içindeki burjuvazinin çeşitli grup ve tabakaları arasındaki hem çıkar çekişmesinden hem de geçici, sağlam ve güvenilir olması şarta bağlı bile olsa kitle müttefiki kazanmak için en küçük olanaktan en büyük özen, titizlikle dikkat ve becerilikle mutlaka yararlanırsa yenilebilir*”⁹⁶² şeklinde ifade edilen amaçları yerine getirebilecek şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. Burada ifade edilmek istenen husus düşmanın düşmanı benim dostumdur, toplumda provoke edilebilecek her şey kullanılmalıdır ve daha da önemlisi amaca ulaşmak için her şey mubahtır anlayışının esas alınmasıdır. Partileşme konusunda Lenin'e göre başarının temel şartı:

- a - Önder,
- b - Sağlam örgüt,
- c - Profesyonellik,

⁹⁶¹ Partinin örgütlenme modeli Vietnam Komünist Partisi'nden alınmıştı. Ayşe Hür, “*Kürt Meselesinde PKK'nın İşlevi Neydi*”, <http://forum.memurlar.net/konu/949341/>, Erişim: 25 Haziran 2017.)

⁹⁶² Vladimir İlyiç Lenin, *Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı*, Metis Yayınları, Ankara, 1987, s.72- 73.

d - Sınırlı sayıda üye,

e - Hem işçi hem de diğer sınıflardan taraftar sağlanmasına bağlıdır.”⁹⁶³

Nitekim Abdullah Öcalan da “...Kürdistan koşullarında devrimci bir savaşa doğru giderken yerinde ve zamanında yapılması gerekenin ne olduğunu bir Leninist’e yakışır tarzda bilmek ve ustaca yapmak gerekmektedir. Böyle bir yolda yürüdüğümüzde güçlü bir devrimci parti örgütlenmesine doğru gittiğimizde ve böyle bir örgütü pratik adımlarla geliştirmeye başladığımızda, ağır siyasi görevlerimizi yavaş yavaş yerine getirebileceğimizi şimdiden söyleyebiliriz.”⁹⁶⁴ demiştir. Sonuç olarak yukarıdaki bilgiler ışığında PKK’nın kuruluş döneminde Leninist ⁹⁶⁵ tarzda ve Vietnam Komünist Partisini model alarak iç örgütlenmesini oluşturmaya çalıştığı söylenebilmektedir.

PKK’nın kendi iç örgütlenmesini nasıl oluşturacağına ilişkin olarak Birinci Konferans’ta sunulan politik rapordaki “Partinin örgütlenmesi sorunu” başlığı altında;

“...Önümüzdeki görevlerin en önünde gelen ve diğer görevlerin başarılabilmesinde temel teşkil eden partinin örgütlenmesi sorununu;

- Merkezin ve alt örgütlerin güçlü bir şekilde yeniden inşa edilmesi,

- İdeolojik önderliğin örgütlenmesi,

- Propaganda ve ajitasyonun örgütlenmesi,

- Kitle bağlarının güçlendirilmesi,

- Ve bunların temeli olarak da kadro eğitiminin güçlü bir şekilde gerçekleştirilmesi olmak üzere beş konu şeklinde ele alabiliriz.”⁹⁶⁶ şeklinde alınan kararlardır.

Yukarıda belirtilen ideolojik mantık doğrultusunda PKK’nın, organize olma gerekçeleri şu şekilde ifade edilmiştir: “Askeri işgal rejimi altında tutulan sömürgelerde,

⁹⁶³ Vladimir İlyiç Lenin, **Örgütlenme Üzerine**, (Çev: İsmail Yarkın), İnter Yayınları, İstanbul, 1988, s.77.

⁹⁶⁴ A. Öcalan, **Örgütlenme Üzerine**, s.196.

⁹⁶⁵ Leninizm, Marksizm üzerine kurulmuş politik ve ekonomik bir teoridir. Marksizm'in bir kolu ve aşaması olarak ele alınır, Bolşevik lider Vladimir İlyiç Lenin tarafından geliştirildiği kabul edilir. Yaklaşımına göre Lenin, Marx'ın temel eserini üç temel noktada, yani felsefe, ekonomi ve siyasal alanlarda geliştirmiş, onu yeni koşullara uygun bir öğreti olarak ve temel ilkelerinden sapmaksızın yeniden üretmiştir. Kısacası Leninizm, Marksizm'in çağın gereklerine göre hem kuramsal hem politik hem de ekonomik alanda, temel ilkelere bağlı kalarak yeniden uyarlanması olarak anlaşılır. Leninizm kavramı, yeni olgular ve yeni bilimsel gelişmeler doğrultusunda Marksizm'in yeniden geliştirilmesi gereği üzerinden değerlendirilir ve Marksizm'in devrimci ve bilimsel özünü uygun olarak geliştirilmesi olarak anlaşılır. (Leninizm, Vikipedi Özgür Ansiklopedi, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Leninizm>, (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017).

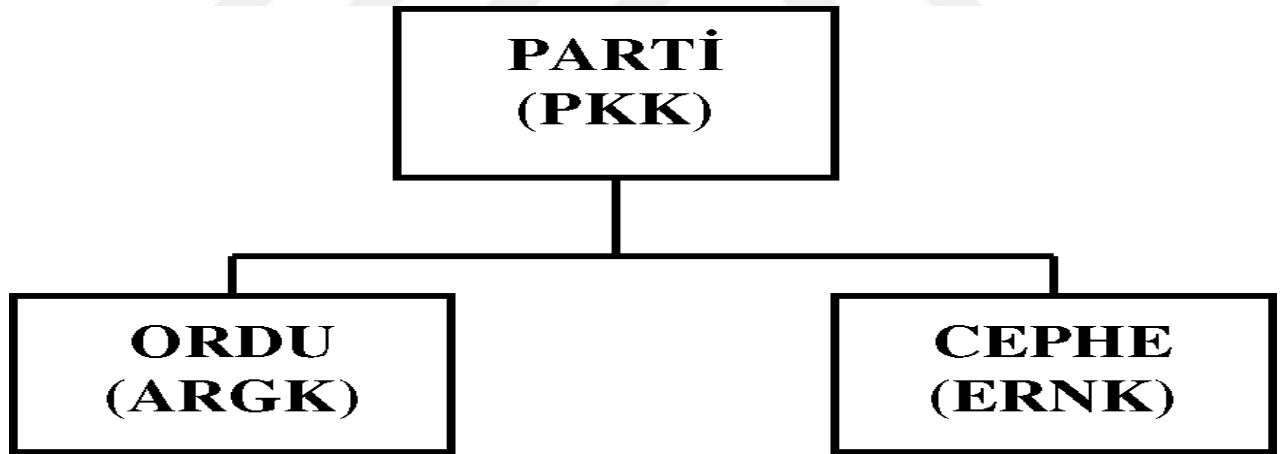
⁹⁶⁶ **PKK I. Konferansına Sunulan Politik Rapor**, s.137.

eğer ekonomik sömürgecilik de geliştirilmişse, devrimin objektif şartları mevcuttur. Ancak legal mücadele yöntemi veya ayaklanma ile iktidarı ele geçirmek sömürgelerde mümkün değildir”⁹⁶⁷Bu tespitten hareketle; “Baskı ve sömürüye karşı görevlerimizi yerine getirmek, ancak bilimsel sosyalizmin rehberliğinde bir politik örgüt, bu politik örgütün önderliğinde bir Ulusal Kurtuluş Cephesi ve bu cepheye bağlı savaşan güçlü bir ordunun örgütlendirilmesiyle mümkündür.”⁹⁶⁸ ifadeleriyle PKK'nın öngördüğü çözümü ve aynı zamanda örgütün temel organlarını ortaya koymuştur.

Buna göre; PKK, Parti, Ordu ve Cephe şeklindeki üçlü organizasyonu benimsemiş olmakla birlikte, özellikle kendi değerlerini topluma yayma amacına yönelik olarak;

- 1- 2005’te Kongra-Gel (Kürdistan Halk Kongresi),
- 2- KKK (Kürdistan Demokratik Konfederalizmi)
- 3- 2007’de KCK (Kürdistan Demokratik Toplum Hareketi) gibi yapıların da oluşumunu sağlamıştır.

Ayrıca PKK’nın Örgütsel Yapılanması aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

1- Parti (PKK)

Parti, hedefleri belirlenen örgütün oluşturacağı siyasal örgütlenmedir.⁹⁶⁹ Aynı zamanda örgütün genel stratejisini belirleyen, cephe ve ordu faaliyetlerini sevk ve idare eden en üst karar ve yönetim organıdır. Partinin, son derece disiplinli ve gizli bir şekilde

⁹⁶⁷ PKK Parti Programı (Manifesto), Kasım 1978, s.152.

⁹⁶⁸ PKK Parti Programı (Manifesto), s.153.

⁹⁶⁹ N. A. Özcan, PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, s.69.

örgütlenmesi esas alınmıştır. Parti, hem ideolojik manada hem de kadro düzeyinde Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi' nin rehberi olarak kabul edilmiştir.

Her ne kadar adı “*Kürdistan İşçi Partisi*” olsa da PKK gerçekten sadece bir parti⁹⁷⁰olmanın ötesinde askeri, idari/siyasi ve yönetim kanadı olan daha geniş bir yapıdır. ⁹⁷¹Abdullah Öcalan, Partiyi “...*parti tanımımız demokratik, özgür ve eşitçi topluma doğru dönüşmeyi esas alan bir programla, bu programdan çıkarı olan tüm toplumsal kesimleri ortak bir stratejiye bağlayan, başta sivil toplum örgütlenmesi olmak üzere çevreci, feminist, kültürel- geniş bir örgütlenmeye ve eylem biçimlerine dayanan, meşru savunmayı ihmal etmeyen bir taktiği esas alan toplumsal hareketin kurmay örgütüdür.*”⁹⁷²şeklinde tanımlamıştır. Bir başka tanımlamada ise PKK, son Kürt isyan hareketi olarak tanımlanmıştır.⁹⁷³ Diğer bir husus da partinin lider kadroya muhalefetten yoksun oluşudur. Özellikle lider kadrolardaki militan kişilikler göz önüne alındığında PKK'ya bir partiden çok parti görünümlü militan topluluğu demenin daha doğru olacağıdır.

Marksist/Leninist parti niteliğindeki örgüt, 1976 sonrasında profesyonel siyasi çalışmalara başlamış, bu dönemden itibaren de parti üyelerinin partinin muvafakatini almadan yerlerini ve partinin haberi olmadan işlerini bile değiştirememişlerdir.⁹⁷⁴ PKK, hazırlık döneminde örgütlenmesini 1978'de tamamlamış ve illegal parti örgütlenmesinde gerekli olan “*disiplin*”⁹⁷⁵ kuruluşundan itibaren ön plana çıkan nitelik olmuştur. Bu amaçla da parti tüzüğünde denetleme ve istihbarat komitesi oluşturulması yer almış ve hayata geçirilmiştir.⁹⁷⁶ PKK'nın örgütsel yapısı başlangıçta basit ve sade iken örgütün gelişimine bağlı olarak alt birimlerin giderek karmaşıklaştığı ancak üçlü yapının her zaman korunduğu görülmüştür. Partinin örgütlenme şeması aşağıda gösterilmiştir:

⁹⁷⁰ Parti, “*Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk, fırka*” şeklinde tanımlanmıştır. Parti tanımlamasıyla ilgili olarak (<http://www.msxslabs.org/forum/x-sozluk/96494-parti-parti-nedir-parti-hakkında.html>), (Erişim Tarihi: 18 Kasım 2017).

⁹⁷¹ **Türkiye Gerçeğinde Kürtler ve PKK Terörü**, Türkiye Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.37-40.

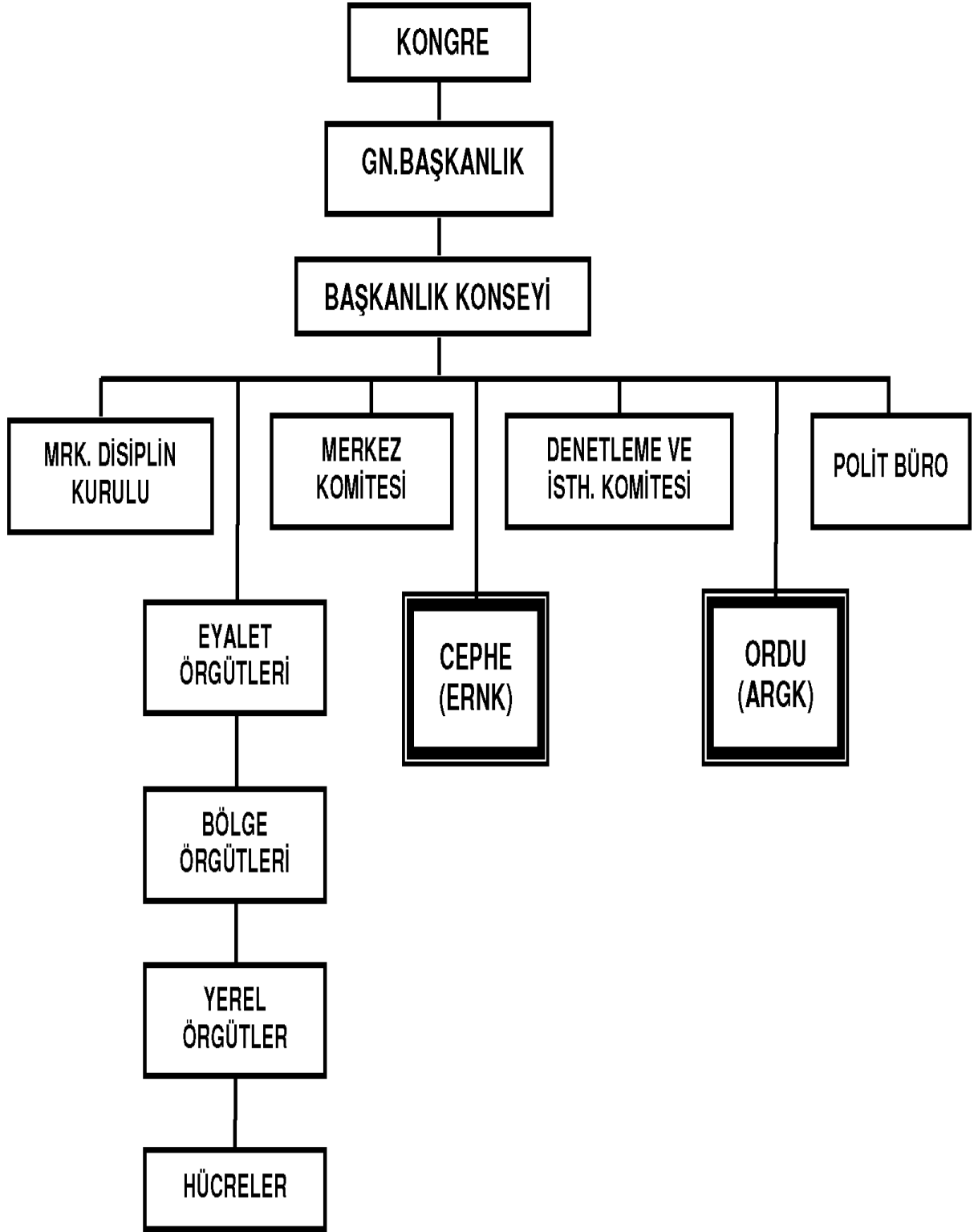
⁹⁷² Abdullah Öcalan, “*PKK'nın Tarihi, Aynı Zamanda Kürt Toplumsal Yapısında Büyük Değişim ve Dönüşümlerin de Tarihidir*”, <http://www.pkk.org/Komunar/SAYI-5/reberapo.htm>, (Erişim Tarihi: 13.9.2017).

⁹⁷³ Abdullah Öcalan, **Kürt Sorununda Demokratik Çözüm Bildirgesi (Savunma)**, (Y.y.), İstanbul, 1999, s.48.

⁹⁷⁴ **PKK Parti Tüzüğü**, Kasım 1978, Md.16.

⁹⁷⁵ C.Bayık, **Parti Tarihi**, s. 9.

⁹⁷⁶ “*Demokratik merkezîyetçiliğin gereği olarak bütün üyeler parti kararına uymak zorundadırlar. Hiyerarşik yapılanmada alt komite üst komitenin kararlarını aynen yerine getirdikten sonra ilgili komiteye iletir.*” (**PKK Parti Tüzüğü**, Md.7.)

a) Partinin Örgütlenmesi

Parti teşkilatının başlangıçtaki kuruluşuna, 1984’de Ordu (ARGK) ve 1985’te Cephe (ERNK) eklenerek ana kuruluş tamamlanmıştır. Buna göre; Kongre, Genel Başkanlık ve Genel Başkanlık Konseyi, Merkez Komitesi, Merkez Disiplin Kurulu, Eyalet Yapılanmaları, Bölge Komiteleri, Yerel Komiteler, Hücreler şeklindeki bir örgütlenme gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak belirli zaman dilimlerinde Kongre ve Konferanslar düzenlenerek gelişen şartlara göre örgütün yapısı ve faaliyetlerinde değişiklikler yapılmakla birlikte, bu yapılanmanın her seviyede ve tam olarak uygulanabildiğini, birimlerin görev ve fonksiyonlarını her zaman belirtildiği şekilde yerine getirdiklerini söylemek de mümkün değildir. PKK’nın kuruluş döneminde parti yapılanmasındaki birimlerinin işlevleri kendi tüzüğünde aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.⁹⁷⁷

Kongre: Partinin en yüksek karar organı kongredir. Parti kongresinin belirlenmiş delegelerin üçte ikisinin katılımıyla dört yılda bir toplanması öngörülmüştür. Genel Başkanlığın istemi ve merkez komitenin üçte iki kararıyla veya parti üye sayısının üçte birinin istemiyle kongre zamanından önce de toplanabilir. Yine Genel Başkanlığın istemi ve Merkez Komitenin üçte iki kararıyla ve bir defaya mahsus olmak üzere kongre olağanüstü koşullarda bir yıl ertelenebilecektir.⁹⁷⁸

Kongreye bütün parti örgütlerinden seçilmiş delegeler katılırlar. Bütün parti örgütleri, komite ve temsilcilikleri güçleri oranında kongrede temsil edilirler. Bu temsil oranı, söz konusu örgütün üye sayısı ve mücadelenin gelişim düzeyine göre Merkez Komite tarafından belirlenir ve Genel Başkanlıkça onaylanır. Genel Başkan, Merkez Komite ve Merkez Disiplin Kurulu üyeleri kongrenin doğal üyeleridir.

Parti kongresinin görevleri arasında, parti programının ve tüzüğünün kabul edilmesi veya değiştirilmesi de bulunur. Kongre aynı zamanda partinin dönemsel politikalarını belirler ve parti uygulamalarını değerlendirir. Parti Genel Başkanı’nı, Merkez Komite ve Merkez Disiplin Kurulu üyelerini seçer. Genel Başkanlık, Merkez Komite ve Merkez Disiplin Kurulu faaliyetlerini denetlemek kongrenin diğer görevleri olarak tüzükte yer almıştır. Önemli politik değerlendirme ve kararların gerektiği, ancak kongrenin

⁹⁷⁷ **PKK Parti Tüzüğü**, Kasım 1978.

⁹⁷⁸ Görüldüğü üzere PKK, yapılanmasında başlangıçtan itibaren bürokrasinin biçimsel özelliklerini uygulamaya koymaya çalışmaktadır. Örgütler bu biçimsel özellikleri uygulayarak kurumsallaşma yolunda ilerlerler. Böylece belirsizlikleri azaltıp kendilerine meşruiyet kazanmaya çalışırlar. (A.Selami Sargut, Şükrü Özen, **Örgüt Kuramları**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s.159.)

toplanmadığı veya toplanmasına gerek görülmediği durumlarda Genel Başkanlığın veya Merkez Komitenin kararı ve Genel Başkanlığın onayıyla konferanslar toplanabilecektir.

Kongrede PKK'nın genel faaliyetleri ele alınmaktadır. Bu kapsamda örgütün geçmiş dönemine ait özeleştiri yapılmakta, gelecek dönem faaliyetlerine ilişkin hedefler belirlenmektedir. Militanların eğitim durumu, örgüt içi disiplinin sağlanmasına yönelik alınacak tedbirler, Türkiye genelinde faaliyet gösteren militanların faaliyet alanlarının belirlenmesi, bu militanların lojistik desteğinin sağlanması, görülen aksaklıklarla ilgili eleştirilerin dikkate alınarak örgüt bazında reformlar yapılması gibi diğer hususlar da kongrelerde karara bağlanır. Ayrıca Genel Başkan tarafından tehlikeli görülen üst düzey örgüt sorumlularının soruşturmaya alınmaları, yargılanmaları ve cezalandırılmaları, örgütün yurtdışındaki gerek ERNK ve gerekse örgütün aparatı olan çeşitli kuruluşlarda sorumlu olarak görev alacak veya görev yerleri değişecek teröristlerin belirlenmesi, bunların çalışmalarının değerlendirilmesi yine kongrede tartışılır. Bunların dışında kamuoyu oluşturabilmek amacıyla faaliyet gösterilen ülkelerin üst düzey bürokratlarıyla ilişkilerin geliştirilmesi konuları gündeme getirilerek değerlendirme yapılması kongredeki diğer faaliyetler kapsamındadır.⁹⁷⁹

Konferans: Kongrelerde alınmış olan kararlardan doğan aksaklıkları gidermek amacıyla değişik alanlarda ve ara dönemlerde konferanslar düzenlenmektedir. Bu konferanslarda kongrelerde değerlendirilen tüm konulara değinilmekle birlikte, kongrelerde alınan kararlar doğrultusunda örgütün genel stratejisine dayalı olarak bölgesel kararlar alınmaktadır.⁹⁸⁰

Parti Genel Başkanlığı: İki kongre arasında partinin en yüksek ideolojik ve politik organının parti genel başkanlığı olduğu, Genel Başkanlığın, partinin ve devrimin önderliği olarak kabul edildiği PKK metinlerinde yer almıştır. Başkan, partinin tüm faaliyetlerini en üst düzeyde yürütmek ve denetlemekle görevlidir. Merkez Komitesi ile birlikte parti politika ve taktiklerini belirler ve uygulamayı denetler. Partinin bütün örgütlerinden raporlar alır ve onlara yön verir. Merkez Komite ve Merkez Disiplin Kurulu'nu çalıştırır, denetler ve sundukları karar ve önerileri onaylar.

Genel Başkanın, parti kongresi tarafından üçte iki çoğunlukla seçileceği, parti kongresine karşı sorumlu olacağı ve faaliyetleri hakkında kongreye rapor sunacağı, ayrıca yardımcıları kurulu da denilebilecek bir Genel Başkanlık Konseyi ile birlikte çalışması

⁹⁷⁹ T.Törel, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, s.93-94; E. Demirel, **Terör**, s.210.

⁹⁸⁰ T.Törel, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, s.94-95.

gerektiği öngörülmüş olmakla birlikte uygulamada durum farklıdır. Yani olması gerekenle olan arasında fark bulunmaktadır.⁹⁸¹

Başkanlık (önderlik) sistemi PKK'da Abdullah Öcalan'ın şahsiyetiyle bütünleşmiştir. Almış olduğu bütün kararlar değiştirilemez ve kesin nitelik hükmündedir. Af teklif etme, örgüt içi infazlar vb. ciddi kararların her ne kadar örgütsel yargıya tabi olduğu belirtilse de uygulamada Abdullah Öcalan, PKK'nın yargı mekanizmasının üstünde olup bu kararları tek başına vermiştir. Parti içi muhalefet bizzat başkanlık tarafından cezalandırılmaktadır. Örneğin; örgüt içerisinde farklı düşünen ve "VEJİN" kanadı olarak bilinen bir grup, bizzat Öcalan'ın talimatıyla Suriye'de infaz edilmiştir. Bu infaza Suriye gizli servisinin de yardım ettiği sonradan anlaşılmıştır. PKK'nın en yüksek organı Kongre olmasına rağmen pek çok kanlı eylemin gerçekleştirilmesi kararı, Abdullah Öcalan tarafından tek başına alınmış ve yürütülmüştür.⁹⁸²

Genel Başkanlık Konseyi: Genel Başkanlığın karar ve yürütmede birlikte çalıştığı bir yardımcılar kurulu niteliğindedir. Çalışmaları ve toplantıları Genel Başkan tarafından düzenlenir ve yönetilir. Genel Başkan tarafından yine askeri, cephesel, ideolojik, politik ve örgütsel görevler üzerinde iş bölümüne tabi tutulmaktadır. Genel Başkanlık Konseyi, Merkez Komite tarafından ve kendi üyeleri içinden üçte iki çoğunlukla seçilir ve Genel Başkanlık tarafından onaylanır. Genel Başkanlığın onaylamadığı kişilerin yerine Merkez Komite, yenilerini seçer.

Genel Başkanlık Konseyi üyeleri, Genel Başkanlıkla sürekli ilişki içinde ve Genel Başkanın yönetimi altında çalışır. Genel Başkanlığa sürekli ve düzenli bilgi ve rapor verirler. Genel Başkanlık Konseyi'nin ve tek tek üyelerinin çalışmaları Merkez Komite tarafından da denetlenir. Merkez Komite toplantısında Genel Başkanlık Konseyi çalışmaları değerlendirilir ve konsey seçimi yapılır.⁹⁸³

Merkez Komite: İki kongre arasında Genel Başkanlık ve Genel Başkanlık Konseyi ile birlikte en yüksek parti karar ve yürütme organıdır. Parti Merkez Komitesinin kongre tarafından seçileceği ve faaliyetleri hakkında kongreye karşı sorumludur. Fonksiyonu ise iki toplantı arasında üst yürütme organı olarak çalışmak ve Genel Başkanlık Konseyini seçmektir.

⁹⁸¹ Durmuş Eray Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının Değişimi ve Kurumsal Girişimci Olarak Hedeflerinin Sosyolojik Analizi**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2011, s.160.

⁹⁸² Oktay Pirim, Süha Örtülü, **Ömerli Köyünden İmralı'ya PKK 20 Yıllık Öyküsü**, Boyut Yayınları, İstanbul, 1999, s.200-205.

⁹⁸³ Halis Çevik, **Kadim Toprakların Trajedisi Uluslararası Politikada Ortadoğu**, İkia Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.200-210.

Görevleri ise genel başkanlıkla birlikte güncel ve uzun vadeli parti politikalarını oluşturmak, bunları ve partinin programla belirlenen politik amaçlarını, kongre kararlarını ve belirlenmiş politikaları hayata geçirmektir. Ayrıca partinin bütün alt örgütlerini oluşturmak, yönetmek ve bütün parti faaliyetlerini denetlemek gibi görevleri de vardır ve en az yılda bir kez toplanacaktır. Merkez Komitenin, kendini askeri, cephesel, ideolojik, politik ve örgütsel alanlar gibi farklı alt bölümlenmelere giderek bütün parti faaliyetlerini yürüteceği, işçi, köylü, gençlik ve kadın birliklerini oluşturarak toplumun tümünü örgütlemeye ve yönetmeye çalışacağı, silahlı mücadeleyi yürüteceği, ayrıca, gerektiğinde kendine bağlı özel örgütler kurabileceği çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir.⁹⁸⁴

Merkez Disiplin Kurulu: Adından da anlaşılacağı üzere parti disiplinini gözetmek ve disiplinsizlik olaylarını soruşturmakla görevlidir. Kongre tarafından seçilen bu kurulun kongreye karşı sorumlu olduğu ancak Merkez Komite ile ilişki içinde ve Genel Başkanlığa bağlı olarak çalışacağı tüzükte yer almıştır. Bu kurulun nasıl çalışacağı ayrıntılı olarak gösterilmekle birlikte uygulamada burada anlatıldığı gibi disiplinsizlik yapanlara, parti kurallarını çiğneyenlere bu kurul tarafından yapılacak soruşturma sonucunda düzenlenecek raporlara göre en fazla görevden alma, üyeliği dondurma, geçici ihraç ve partiden atma gibi cezalar verilmemektedir. Bunun yerine detayları sonraki bölümlerde açıklanacak daha basit bir çözüm olan infaz tarzı uygulamalara gidilmiştir. Hatta bu durum o kadar yoğun yaşanmıştır ki, Ocak 1995' te yapılan PKK'nın Beşinci Kongresi' nde hatayla öldürülen (örgüt içi infaz sonucu öldürülen) PKK'luların itibarlarının iadesi kabul edilmiştir.⁹⁸⁵

Parti Eyalet Örgütleri: PKK tarafından eyalet olarak belirlenen bölgelerdeki bütün parti örgütlerinin komite ve temsilcilikler toplamı Parti Eyalet Örgütü'nü oluşturacaktır. Eyalet örgütlenmesinde de yukarıda anlatılan yapılanmanın aynısı esas alınmaya çalışılmıştır. Buna göre; Eyalet Örgütü' nün iki yılda bir toplanan ve en üst karar organı olan Eyalet Kongresi' nden, iki kongre arasında eyalet örgütünün en üst yönetim kademesi olan Parti Eyalet Komitesi' nden, Eyalet Kongresi tarafından seçilen Eyalet Disiplin Kurulu' ndan oluşması öngörülmüştür. Ayrıca ihtiyaç olduğunda parti konferansları gibi eyalet konferansları da toplanabilecek ve bu da parti konferansı gibi bir statüde olacaktır.⁹⁸⁶

⁹⁸⁴ Emin Demirel, *Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmalar*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.124-125.

⁹⁸⁵ *PKK Faaliyetleri*, No:68, s.158.

⁹⁸⁶ *PKK Faaliyetleri*, No:68, s.158-170.

Parti Bölge Örgütleri: Bir eyalette belirlenmiş alt bölgelerdeki bütün parti komite ve temsilciliklerinin toplamı Parti Bölge Örgütünü oluşturmaktadır. Bu örgütlerin görevleri ise kendi alanındaki bütün parti faaliyetlerini örgütlemek, yürütmek, yönetmek ve denetlemektir.⁹⁸⁷

Parti Yerel Örgütleri: Partinin şehir ve kasaba gibi yerel alanlardaki faaliyetlerini yürütmekle görevli olan yerel komitelerin kendisini, diğer parti komitelerinin yaptığı gibi iş bölümüne tabi tutarak görevlerini yerine getirmesi öngörülmüştür. Bu komiteler ayda bir defa toplanacaklar ve faaliyetleri hakkında üst örgütlere yazılı rapor vereceklerdir.⁹⁸⁸

Hücreler: Partinin kitleler içindeki temel örgütler, parti hücreleridir. Hücreler en az üç kişiden oluşacak ve halk kitleleri içindeki her alanda örgütleneceklerdir. Bunlar yerel komiteler tarafından örgütlenip, yönetilecekler ve denetlenecekler, ayrıca her on beş günde bir toplantı yaparak parti yerel komitesine faaliyetleri hakkında yazılı rapor vereceklerdir.⁹⁸⁹

b) PKK' nın Yapılanmasında Örgütsel İşleyiş

Parti yapısı içinde işleyiş “*demokratik merkeziyetçilik*”⁹⁹⁰ esaslarına göre düzenlenmiştir. En altta örgüt üyesinin bağlı olduğu birime, alt komite ve temsilciliklerin üst komite ve temsilciliklere, bütün komite ve temsilciliklerin ise Merkez Komiteye ve bunların tamamının ise parti Genel Başkanlığına ve Kongreye bağlı olduğu hiyerarşik bir yapıdır. Buna göre; bütün örgütler, üstten aşağıya talimat, alttan yukarıya rapor vermekle yükümlüdürler.

Üst örgütlerden gelen parti talimatları, eleştiri hakkı saklı kalmak kaydıyla, zamanında mutlaka uygulanması gerekmekte ve bu da partinin merkezi yanını içermektedir. Olağanüstü koşullar dışında bütün parti yönetim komitelerinin, seçimle göreve gelmeleri ve seçimle uzaklaştırılmaları ise partinin demokratik yönüdür. Ayrıca partideki bütün seçim ve uygulamalarda azınlığın çoğunluğa tabi olacağı vurgulanmaktadır. Örgütsel ilişkilerde

⁹⁸⁷ **PKK Faaliyetleri**, No:68, s.158-170.

⁹⁸⁸ **PKK Faaliyetleri**, No:68, s.158-170.

⁹⁸⁹ **PKK Faaliyetleri**, No:68, s.158-170.

⁹⁹⁰ Yönetim tarzı olarak “*Demokratik Merkeziyetçilik*”, Marksist/Leninist ideolojinin bir ürünüdür. Leninizm, Marksizm’in devrimci ve bilimsel özüne uygun olarak geliştirilmesi şeklinde ifade edilir. Bu kapsamda Leninizm’in Marksist geleneğe en büyük katkısı demokratik merkeziyetçi örgüt yapısını savunmasıdır. (Leninizm, Vikipedi, özgür ansiklopedi, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Leninizm>, (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2017). Ayrıca “*Demokratik Merkeziyetçilik*” ile ilgili olarak Lenin, “*Ne Yapmalı?*” isimli kitabında proletaryanın başarılı bir devrimi ancak devrimci bir bilince sahip olunca yapabileceği, bunun da Komünist Parti’nin “*öncü parti*” rolünü üstlendiği zaman gerçekleşebileceğini belirtir. Aynı kitapta Lenin profesyonel devrimcilerin partiye sahip çıkmasını ve zafere yön vermesi gerektiğini söyler. Böyle bir partinin de amaçlarına ancak demokratik merkeziyetçiliği uygulayarak varabileceğini vurgular. (V. İ. Lenin, **Ne Yapmalı**, s.101.)

gizlilik esastır. Örgütte üstelik kod isim kullanılmaktadır. Örgüte yeni katılan teröristin özgeçmiş raporu alındıktan sonra örgüt künye defterine işlenmekte ve örgütsel faaliyetlerde kullanılmak üzere kod ismi verilmektedir.⁹⁹¹

Terörist bu kod ismi kullanmak zorunda olup açık kimliğini saklamak durumundadır. Örgütten kaçma girişiminde bulunanlar örgüt tarafından yargılanmakta ve ağır şekilde (genellikle infaz edilerek) cezalandırılmaktadır. Örgütten kaçışın önlenmesi için her teröristin silahlı eylemlerde bulunması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca örgütte cinsellik bir tabudur. Kadın erkek ilişkileri yasaklanmış olup, bu tür ilişkide bulunanlar cezalandırılmaktadır. Bunun tek istisnası Abdullah Öcalan olmuştur.⁹⁹²

c) Partide Ceza Sistemi

Parti disiplinini ihlal etmek, tüzük hükümlerine uymamak ve uygulamamak, parti çizgisine aykırı konuşmak veya propaganda yapmak, parti karar ve talimatlarını uygulamamak veya meşruiyetine gölge düşürmek, parti yaşamını ve resmiyetini ihlal etmek, parti sınırlarını ifşa etmek, parti değer ve imkânlarını korumamak ve benzeri haller parti suçu olarak kabul edilmiştir.

Bu tür suçlar işleyenlerin, Merkez Komite veya Genel Başkanlık tarafından Merkez Disiplin Kurulu'na verilecek ve bu kurul tarafından soruşturularak bu kişiler, demokratik bir biçimde cezalandırılacaklardır. Buna göre; parti suçu işleyen kişilere, işlenen suçun durumuna göre uyarı, görevini sınırlama, görevden alma, üyeliğini dondurma, geçici ihraç ve partiden atma cezalarının verileceği belirtilmiş olmakla birlikte, yukarıda da anlatıldığı gibi şiddeti bir yöntem olarak benimsemiş silahlı bir örgütte verilen cezalar bunların çok ötesinde ve çok daha ağır olmaktadır.⁹⁹³

2- Ordu (ARGK)

Ordu, silahlı mücadeleyi yürüten militanların meydana getirdiği oluşumdur. PKK, kuruluşundan itibaren uzun süreli halk savaşını benimsediği için temel aldığı silahlı taktik gerilla tarzı mücadele olmuştur. Gerilla, örgütün benimsediği ve partiyle cephe faaliyetlerinin temelini teşkil eden bir mücadele yöntemi olarak kabul edilmiştir. Bu konuda *“Biz ulus olarak gerilla ile yaratılacağız. Gerilla savaş tarzı bizim her şeyimizdir. İnsanlarımızı kendine getiren, yurtseverleştiren, siyasallaştıran, cesaretlendiren, fedakarlık*

⁹⁹¹ Abdullah Öcalan, **Devrimin Dili ve Eylemi**, (Y.y.), Köln,1998, s.150-155

⁹⁹² *“Dağdaki PKK’lıların bir kısmı, kadın-erkek ilişkisinden dolayı infaz ettirilmiştir. Kürt, bu ilişkide çirkinleşmiştir, alçaktır, rezildir, köledir, tutsaktır, anti-siyasidir, anti-askeridir, bir kocakarıdır”* A. Öcalan, **Devrimin Dili ve Eylemi**, s.155

⁹⁹³ Ümit Özdağ ve İkbâl Vurucu, **Türkiye’deki Faili Meçhullerin ve Kayıpların Tam Listesi Cesetler Gölgele ve Yalanlar**, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2011, s.1-10.

ruhu getiren ve bir bütün olarak onu çağdaş insan yapan eylem tarzıdır."⁹⁹⁴denilmiştir. PKK askeri gücünü; küçük silahlı gruplar, gerilla grupları, gerilla ordusu ve giderek halk ordusu şeklindeki örgütlenme tarzıyla oluşturmayı öngörmüştür.⁹⁹⁵ Örgüt silahlı mücadelesini geliştirdikçe oluşturduğu üs bölgelerini birleştirerek kurtarılmış bölgeler oluşturmayı ve bu alanları savaş ekonomisine göre örgütleyerek kendi savunma güçlerini kurmayı amaçlamıştır.⁹⁹⁶

Gerilla tarzı mücadelenin özellikleri ise, silahlı eylem konsepti çerçevesinde, vur-kaç taktiğine dayanmakta olup aslında zamana ve coğrafyaya karşı verilen bir anlayışın ürünüdür. Zira çok fazla kayıp vermeden girecekleri vur-kaç taktiğiyle zayıf olan silahlı gruplar zaman içerisinde güçlenirken, güvenlik güçleri hem maddi hem manevi hem de psikolojik açıdan yıpratılmış olacaktır. Eylemlerinde gerilla faaliyeti gösteren örgüt, yerleşik bir düzene de sahip değildir. Silahlı güçler devamlı hareket ederek yani mobil eylem tarzını benimseyerek yer değiştirmekte ve kendilerini gizlemektedirler. Genelde geceleri ve savunma zaafı olan yerlerde eylem yapmakta ve vur-kaç taktiğiyle, gün doğmadan derin ve ulaşılmaz güç coğrafyaya geri çekilmektedir.

Uzun süreli devrimci halk savaşının temel unsuru olan gerillanın, amaca ulaşmak için fonksiyonlarına göre üç aşamadan geçmesinin gerekmektedir.⁹⁹⁷ Bu aşamalar;

- a- Silahlı Propaganda aşaması,
- b- Gerilla aşaması,
- c- Gelişkin gerilla aşamasıdır.

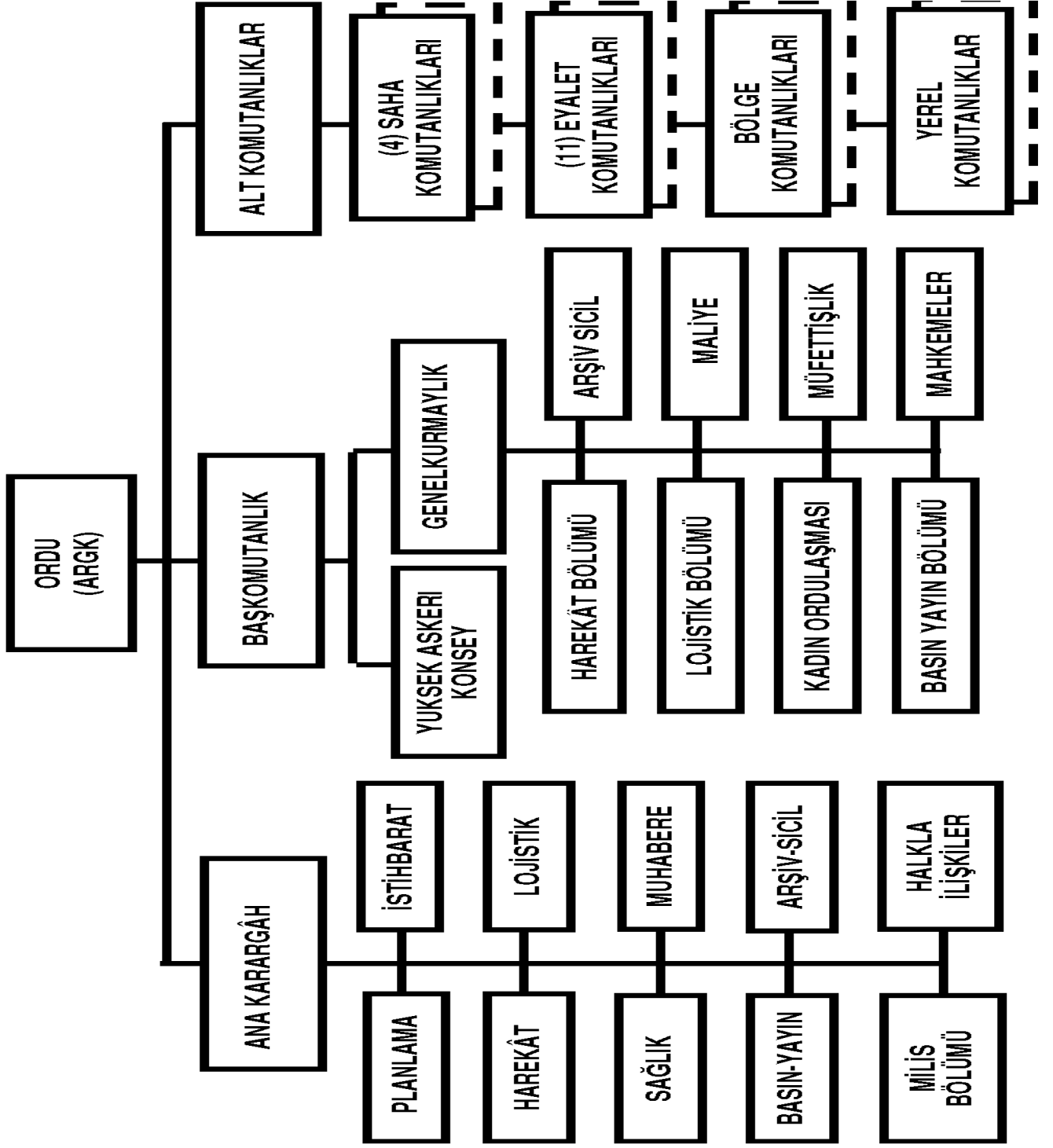
Bununla beraber konunun daha bütün ve net değerlendirilmesi için PKK'nın silahlı kanadının (ORDU) kuruluş şeması aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

⁹⁹⁴ Abdullah Öcalan, **Kürdistan'da Gerilla Gerçekliği, Hareket ve Çalışma Kılavuzu**, Şam, 1991, s.9.

⁹⁹⁵ "...askeri örgütlenme açısından, küçük silahlı guruplar, gerilla gurupları, gerilla ordusu ve giderek halk ordusunun örgütlenmesi, bu alanda kurulacak örgüt biçimleridir." (A.Öcalan, **PKK I. Konferansına Sunulan Politik Rapor**, s.158.)

⁹⁹⁶ A.Öcalan, **PKK I. Konferansına Sunulan Politik Rapor**, s.158.

⁹⁹⁷ A. Öcalan, **Kürdistan'da Gerilla Gerçekliği**, s. 9-12.

Kuruluşundan itibaren çok yaygın şiddet kullanan PKK, başlangıçta Filistin Kurtuluş Örgütü'nden (FKÖ) destek alınmaya kadar askeri anlamda gerillayı oluşturamamıştır.⁹⁹⁸ Konu ile ilgili olarak düzenleme yapılmaya çalışılmış ve basit bir kılavuz hazırlanmışsa da başarılı olunamamıştır. Bu dönemde asıl sorun; eleman, teorik bilgi ve silahtan çok nitelikli eğitmen bulunamaması olmuştur. Eğitmen ve pratik bilgi problemleri ancak Abdullah Öcalan, Suriye'ye gidişinden sonra çözülebilmıştır.⁹⁹⁹ Türkiye'de ve yurtdışından aranan militanlardan toplanan bir grup, hazırlık safhası olarak tespit edilen 1981'de ve 1982'nin başında değişik FKÖ gruplarının yanına dağılarak, gerilla eğitimi almışlar, bu eğitimlerde gerek teorik çerçevede, gerekse taktik düzeyde, uzun süreli halk savaşının temel özelliklerini kavramışlardır. Ayrıca Ortadoğu'nun o dönem içerisindeki siyasal ve askeri çelişkileri, eğitim, teçhizat ve barınma konularında PKK'nın ihtiyaç duyduğu alt yapı için gerekli imkânları sunmuştur.¹⁰⁰⁰

PKK askeri anlamda ilk silahlı deneyimini, FKÖ'nün yanında İsrail'e karşı girişilen sıcak ve kısa süreli çatışmalarda yaşamıştır. Bu çatışmalardan sonra Abdullah Öcalan Türkiye'de silahlı mücadele ve eylemler için örgütün hazır olduğunu düşünerek, planlamalar yapmıştır. Böylece Kuzey Irak'taki Mesud Barzani'nin I-KDP kamplarına yerleşen PKK'lılar silahlı olarak 1982-1983'de gerilla eğitimi görmüş vaziyette Türkiye'ye silahlı propaganda faaliyeti yürütmek maksadıyla giriş yapmaya başlamışlardır. 15 Ağustos 1984'de Eruh ve Şemdinli silahlı baskınlarıyla da ordunun kuruluşu ilan edilmiştir.¹⁰⁰¹

Ordunun adı kuruluş döneminde HRK olarak belirlenmiştir. Daha sonra Ekim 1986'da Üçüncü Kongre' de ARGK olarak isim değişikliğine gidilmiştir.¹⁰⁰² Kuruluşundan itibaren yatay ve dikey olarak örgütlenilmeye ve oluşturulmaya çalışılan ARGK, planlanan teşkilat yapısının uygulamada tam olarak hayata geçirilememesi ve beklenen amaçları yerine getirememesi sebebiyle parti ve cephede de yapıldığı üzere sürekli yenilenmeye tabii tutulmuştur. ARGK'nin üst birimleri; Başkomutanlık, Yüksek Askeri Konsey ve Genelkurmaylık olarak belirlenmiştir.¹⁰⁰³

Başkomutan; ARGK'nın başkomutanı olarak PKK'nın lideri olan Abdullah Öcalan gösterilmiştir. Silahlı eylemlerin hemen hemen tamamı Abdullah Öcalan'ın talimatıyla gerçekleştirilmiştir.

⁹⁹⁸ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.78-89.

⁹⁹⁹ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.78-89.

¹⁰⁰⁰ A.C. Ersever, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.59; C. Bayık, **Parti Tarihi**, s 59.

¹⁰⁰¹ "Ayrılıkçılar Saldırdı: 1 Şehit 12 Yaralı", **Milliyet**, 16.8.1984, s.1; S. Öztürk, **Devletin Derinliklerinde**, s.19.

¹⁰⁰² A.C. Ersever, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.116-121.

¹⁰⁰³ A.C. Ersever, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.116-121.

Yüksek Askeri Konseyi; Ana karargah sorumluları, saha komutanları, eyalet komutanları, PKK/MK üyeleri, Tabur düzeyindeki bölge ve birlik komutanları gibi üyelerden oluşturulmaya çalışılmıştır. Başkomutanın Abdullah Öcalan'ın belirlediği esaslara uygun planlama ve yürütme faaliyetlerini üstlenmiştir.

Genelkurmaylık; Yüksek Askeri Konsey üyeleri arasından seçilen bir yürütme ekibidir. Silahlı mücadelenin sevk ve idaresinden sorumludur.

Ana Karargâh; Silahlı faaliyetlerin idari yönden desteklenmesinden ve organize edilmesinden sorumludur.

Alt Komutanlık Karargâhları; Saha komutanlıkları, Eyalet komutanlıkları, Bölge komutanlıkları karargâhlarından ve yerel komutanlıklardan oluşmaktadır.

Birlikler; PKK tarafından düzenli ordunun kurulması için oluşturulan birlikler zaman zaman tugay ve alay olarak isimlendirilmişse de fiiliyatta asla bu seviyelere çıkamamış bu nedenle de tim, manga, takım, bölük, birlik şeklinde teşkilatlandırılmışlardır. Yönetimdeki “*Siyasi Komiserlik*”¹⁰⁰⁴ bu oluşumların içerisinde muhafaza edilmeye çalışılmıştır.

Kuruluş döneminde yedi kişiden oluşan manga, üçlü kuruluş düzenindeki takım, bölük ve birlik şeklindeki askeri hiyerarşi öngörülürken, örgüt daha sonra yeni dönem hareket tarzı olarak esnek (sayısı büyüüp küçülebilen) takım anlayışını esas almıştır. Buna göre; silahlı güç yukarıdan aşağıya doğru aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

Birlik-Bölük; Yirmi yedi ile kırk kişi arasında elemandan oluşan gruptur. Biri kadın toplam üç takımdan oluşur. İki takım bir bölüğü meydana getirir.

Takım; Temel olarak on üç kişiden oluşur. Uygun alanlarda sayı yirmiye kadar yükseltilebilir.

¹⁰⁰⁴ Başlangıçta bu yapılanmanın öngörülmüş olmasına rağmen zamanla terörist sayısının artması birlik yönetiminde güven sorununu da beraberinde getirmiştir. Güven sorununu ortadan kaldırmak için diğer sosyalist ülke ordularında uygulanan “*Siyasi Komiserlik*” sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu nedenle temel askeri güç olarak ele alınan takımın yönetimi tek bir kişiye bırakılmamıştır. Başka bir deyişle bir belediye başkanı bir yere gittiğinde, yanında mutlaka KCK'dan biri bulunuyor. Halk arasında bunlara ‘komiser’ deniyor. Belediye başkanlarının, onların görüşlerinin dışına çıkmaları mümkün değil... ‘Komiser’ler bazen “*eşbaşkan*” olarak görev yapıyor; Stalinizmdeki ‘ikinci sekreter’ler gibi. (Taha Akyol, “*KCK ve Kürtler*”, 5.10.2011, **Hürriyet**, s.14.)

Manga; Manganın güvenlik kuvvetlerinin teknik imkânları nedeniyle arazide daha seri hareket edebilen altışar kişiden oluşması kabul edilmekle birlikte yerine göre sekiz kişiden de oluşabilecektir.

Tim; Silahlı grupların en alt birimi Tim'dir. Manganın ikiye bölünmesiyle üç-dört kişilik bir tim oluşmaktadır.

Milis Komutanlıkları; Genellikle aranır durumda olmayan silahlandırılmış işbirlikçilerden sabotaj, pusu, kundaklama gibi eylemleri gerçekleştirmek üzere oluşur.

a) PKK'nın Yönetim İlkeleri

Manga yönetiminin komutan ve yardımcısı olmak üzere iki kişiden, diğer tüm birliklerin yönetimlerinin ise birlik komutanı, siyasi yardımcı, askeri yardımcı ve iki normal üye olmak üzere beş kişiden oluşmuştur. Komutan, birliğin tüm faaliyetlerinden siyasi yardımcı, silahlı mücadelenin partinin belirlediği esaslar doğrultusunda yürütülmesinden, askeri yardımcının ise silahlı mücadele ve birliğin yönetimi konularında birlik komutanına yardımcı olmaktan sorumludur.¹⁰⁰⁵

Başlangıçta bu yapılanmanın öngörülmesi olmasına rağmen zamanla terörist sayısının artması birlik yönetiminde güven sorununu da beraberinde getirmiştir. Güven sorununu ortadan kaldırmak için diğer sosyalist ülke ordularında uygulanan "*Siyasi Komiserlik*" sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu nedenle temel askeri güç olarak ele alınan takımın yönetimi tek bir kişiye bırakılmamıştır.¹⁰⁰⁶

ARGK yayınlarında takım; siyasi komiseri, takım komutanı ve takım komutan yardımcısı tarafından yönetilir, ifadesi yer almıştır. Faaliyetlerin politik yönlerinin kararlaştırılmasında son söz siyasi komiserine bırakılmıştır. Siyasi Komiser birlik içerisindeki ideolojik-siyasi eğitimden, faaliyetlerin siyasal ve örgütsel yönlerinin belirlenmesinden ve planlanmasından, halk kitleleri içinde propaganda ve örgütsel çalışmaların yürütülmesinden ve istihbarattan sorumlu kişidir.¹⁰⁰⁷

¹⁰⁰⁵ Cemal Temizöz, **Kuruluşu İnfazları Katliamlarıyla Siyasallaşan PKK Terörü**, Togan Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.88-90

¹⁰⁰⁶ C. Temizöz, **Kuruluşu İnfazları Katliamlarıyla Siyasallaşan PKK Terörü**, s.88-100.

¹⁰⁰⁷ C. Temizöz, **Kuruluşu İnfazları Katliamlarıyla Siyasallaşan PKK Terörü**, s.88-100.

3- Cephe (ERNK)

PKK'nın cephe oluşturma faaliyetleri fikri özellikleri ve ideolojik oluşumuna bağlı olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰⁰⁸ Cephe sömüren ve zor kullanan güce karşı mücadele edebilecek yeni bir örgütlü toplum yaratma hedefiyle, halkı devletten kopararak yeniden örgütlenme sistemi şeklinde tanımlanmıştır. Bu sistemi oluşturabilmek için mümkün olan en geniş bir birleşik cephe kurmak ve ana yığınların tam seferberliğinin yanı sıra, birleşmesi mümkün bütün güçlerin birliğini gerçekleştirecek bir politika izlemek zorunludur.¹⁰⁰⁹ Bu nedenle *“daha güçlü bir düşman, ancak güçlerin en büyük ölçüde seferber olması ile ve ancak düşmanlar arasındaki en küçük ‘çatlaktan’ bile yararlanılarak yenilebilir”*¹⁰¹⁰ prensibi doğrultusunda cephe örgütlenmesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

PKK'nın devleti ve bölge halkını değiştirme ve dönüştürmenin sorumlusu Cephe, ayrılıkçı siyasanın en temel argümanlardan biri olarak görülmektedir. Cephe, sivil halkın teşkilatlandırılması sonucu ortaya çıkan köy ve şehir komiteleriyle, işbirlikçilerinin meydana getirdiği unsurlardan oluşmuştur.¹⁰¹¹ Abdullah Öcalan cephe örgütlenmesi ile ilgili olarak; *“...Kürdistan koşullarında böyle bir cephenin dayanacağı temel güç işçi - köylü ittifakıdır. İşçi sınıfı ideolojik ve politik hareketiyle daha çok önder rolünü oynarken, özellikle bel kemiğini yoksul köylülüğün oluşturduğu tüm köylülük de silahlı mücadelenin dayanacağı temel güçtür. Şüphesiz bu temelde kent küçük burjuvazisinin ve diğer yurtsever kesimlerin de cepheye katılmaları kaçınılmazdır...”*¹⁰¹² şeklinde cephenin dayandığı ana kitleleri tanımlamıştır.

Cephe sistemini uygularken örgütün birincil hedefi başlangıçtaki örgütsel zayıflığını aşmak ve gelişimini sağlamaktır. Zira bu oyunun kuralına göre zafer, *“halkı”* elde tutanın olacaktır. Bu durumda PKK'nın amacı her zaman geniş bir tabana ulaşmak olmuştur. Bu taban içerisinde ‘Ulusal Birleşik Cephe’nin, işçi, köylü, aydın ve diğer bütün halk kesimlerinden oluşması amaçlanmıştır.¹⁰¹³

PKK'nın silahlı kanadını destekleyecek cephe örgütlenmesinin yeterince geliştirilememesi PKK'nın özellikle kuruluş döneminde ciddi kayıplara uğramasına neden olmuştur.¹⁰¹⁴ Çoğunlukla halk PKK'ya itibar etmemiş ve ona lojistik, istihbarat gibi

¹⁰⁰⁸ “Kurtuluş mücadelesinde kitlelerin örgütlü siyasal birliğine cephe denir.” (A. Öcalan, **Örgütlenme Üzerine**, s.188.)

¹⁰⁰⁹ Lin Piao, **Yaşasın Halk Savaşının Zaferi**, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, İstanbul, 1978, s.24.

¹⁰¹⁰ V. İ. Lenin, **Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı**, s.72.

¹⁰¹¹ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.192-220.

¹⁰¹² A. Öcalan, **Örgütlenme Üzerine**, s.188-190.

¹⁰¹³ Birleşik Cephelerin Rolü ve Önemi, **Sofya Uluslararası Sempozyumu 1978**, İstanbul, 1979.

¹⁰¹⁴ C. Bayık, **Parti Tarihi**, s.92-96.

konularda destek vermemiştir. Oysa teorik olarak böylesi bir hareketin zorla veya gönüllülük temelinde halk desteği olmadan yürütülmesi mümkün değildir.¹⁰¹⁵ Bu nedenle cephe örgütü, öncelikle gerçekleştirilen eylemlerle halkın kendini güvende hissetmesini engellemeyi, ardından da devletin etkinliğinin ve gücünün sınırlandırıldığı propagandasıyla halkı yanına çekmeyi amaçlar. Halkın sağlayacağı destekle de askeri gücün artırılması hedeflenir.

Cephe çalışmaları legal ve illegal tüm alanlarda sistemin en zayıf noktalarının bulunarak istismar edilmesine dayalı olarak yürütülür. Buna göre cephe faaliyetlerinde kurulu düzeni bozacak, hizmet çabalarını ve kamu faaliyetlerini sonuçsuz bırakacak, mali yönden sistemi zora sokacak tüm alanlar çalışma sahasıdır.¹⁰¹⁶ Abdullah Öcalan 1982’de; “...ortak çıkarlar doğrultusunda belli hedef ve amaçlar için bir araya gelen, aynı program ve ilkeler çerçevesinde hareket eden çeşitli sınıf ve tabakaların güç ve savaş birliği; ya da diğer bir deyişle, iç ve dış düşmanlara karşı savaşın temelinde yapılan ilkesel birlik...”¹⁰¹⁷ şeklindeki cephe tanımlaması doğrultusunda PKK, Mart 1985’te “herkesin kendi çevresini, komşusunu, köylüsünü, ailesini, aşiretini bir araya getirerek, her ailenin, her köyün, her mahallenin, her semtin örgütlenilerek birer kale haline getirilmesini” istemiştir.

Cephe örgütlenmesinde halkı örgütün yanına çekmek için kullanılan yöntem “devrimci şiddet” olarak tanımlanmaktadır.¹⁰¹⁸ Dolayısıyla halkı devlet tarafından korunmadığı düşüncesiyle devletten koparmayı amaçlayan örgüt, onu cephe örgütlenmesi içine çekerek örgütle “suç ortağı” haline getirmeyi ve bundan sonra da halkı cephede yeniden örgütleyerek “parti”nin bir parçası yapmayı amaçlamıştır. Böylece cephe örgütlenmesi halkı her yönüyle sararak, devlete karşı bir alternatif güç merkezi oluşturup kamu düzenini işlemez hâle getirir. Bu örgütlenme dikey ve yatay olarak bireyi, hayatın her safhasında kontrol etmeye çalışır. Bu nedenle bireysel kararlar yerine komitelerin verdiği kararlar geçerli hâle gelir.¹⁰¹⁹

Kamu gücüne ve örgütlenmesine karşı alternatif güç merkezi haline gelen cephenin bir amacı da “ordu”yu desteklemektir. Çünkü PKK’nın benimsediği ideolojide zor ve şiddet sorunun tek çözüm yöntemidir. O halde şiddet aygıtının güçlendirilmesi ve devlete karşı etkinliğinin arttırılacağı mekanizmaların yaratıcı bir düşünceyle her alanı kapsaması

¹⁰¹⁵ Mao Çe-Tung, **Askeri Yazılar**, Sol Yayınevi, Ankara, 1976, s.45-53.

¹⁰¹⁶ **Weşanen Akademiya Mahsun Korkmaz Broşürü**, Seri No:3; **PKK Parti Yayınları**, Şam, 1993, s.21.

¹⁰¹⁷ A. Öcalan **Kürdistan’da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, s.35.

¹⁰¹⁸ Ayrıca Ekim 1986’ da yapılan PKK’nın üçüncü kongresinde A. Öcalan’ın “Size eklemek vermeyenin tavuğuna dahi acımayacaksınız” şeklindeki emri doğrultusunda 1987’de toplam on beş toplu katliam gerçekleştirilmiştir. (A.C. Ersever, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.48.)

¹⁰¹⁹ A. Öcalan **Kürdistan’da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, s.35-50.

zorunludur. Böylece örgütün etki alanının büyütülerek yaygınlaştırılması ve artan bir ivmeyle “devrimci şiddetin” yani örgütün silahlı güçlerinin beslenerek destekleyici bir kitlenin elde edilmesinin mümkün hâle gelebileceği öngörülmüştür. Cephe örgütlenmesi geliştikçe kamu düzeninin bozulması yalnızca silahlı gücün görevi olmaktan çıkar, aynı zamanda protestolar, pasif direniş gibi kitlesel eylemlerle de uygulamaya konulur.¹⁰²⁰

Bu konuda Abdullah Öcalan; “Cephe örgütlenmesinin temel eylemliliği siyasal boyutludur veya fazla şiddete başvurmayan güçtür. Şiddeti daha çok şu kapsamdadır: devlet otoritesini, geleneksel korkusunu yürüyüşlerle, gösteri ve Filistin deneyiminde iyi ortaya çıktığı gibi taşlı-sopalı silahlarla yıkmayı esas almak...”

“Siyasal derken belirttiğimiz gibi öğrenci, çocuk ve kadından oluşan gücü, ağırlıklı olarak ateşli silahlara fazla başvurmadan çok zorunlu olmadıkça -ki bunu da gerilla ve milis yapar ayrı teşkilatlanması vardır ve korumayı içerir-fazla örgütlendirmeye de bulaştırmadan, sömürgeci otorite ve uygulamalara karşı eylemlilik halinde tutmayı kastediyoruz...”

“Daha çok legal yanı ağır basan doğal örgütlemedir; zaten fazla gizli biçimlere başvurmak ne mümkündür, ne de gereği vardır. Bunları daimi bir eylemlilik içinde tutmak gerekir. Bunları, sık sık protestolara kaldırmalı ve fakat pasif protesto biçiminde tutmamalı, yavaş yavaş aktifleştirmek gerekecektir...” demektedir.¹⁰²¹

Cephe sistemi teorik olarak onu uygulayan örgüte iki yönlü yarar sağlar. Birinci olarak, örgüt geniş kitlelere propaganda yapma imkânı bulur, ikinci olarak da kitlenin denetimini sürekli olarak elinde tutar. Şiddet ve kitlesel hareketler arttıkça önce devletin yürütme gücü sınırlandırılır, ardından yargı ve yasama organları işlevsiz hâle getirilir. Örgüt “yasalar çıkardığını” açıklamaya ve “yargılamalar yapmaya” girişir. Mali yönden ise gelir kaynakları oluşturmaya başlar. Bu durum devleti hızla sistemden çıkarır.

Olayın diğer yönü ise cephe faaliyetleriyle yerelden uluslararası alana kadar gerçekleştirilebilecek “politik tecrittir”. Devrim içine çekilerek kısmi veya tamamen ayaklanmaya girişecek halk öncelikle örgütlenecektir. Bunun sonucunda ortaya çıkan güç, devlete karşı “siyasal şiddet” uygulayarak devleti halktan tecrit edecek, gerillayı sürekli besleyecek ve güçlendirecek, gerilla da onu koruyacaktır. Amaçlanan bu döngünün oluşturulabilmesidir. Fakat sosyal bir hareket ortaya çıktığı dönemde zayıflığı da bünyesinde taşır. PKK’nın kuruluşundaki zayıflığını aşmak ve gelişimini sağlamak için “cephe”, sistemin en önemli parçasını oluşturur. Başlangıçta “öncü” rolü oynayan partinin, az sayıda

¹⁰²⁰ A. Öcalan **Kürdistan’da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, s.35-50.

¹⁰²¹ Abdullah Öcalan, **Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi**, (Y.y.), Köln, 1992, s.335.

profesyonel devrimcilerden oluşması, hareket genişledikçe yeni destekler kazanmak için “*cephe*” faaliyetlerine girişilmesi esastır. Cephe örgütlenmesinin temel özelliği “*sömüren*” ve “*zor kullanan*” güce karşı onunla mücadele edebilecek yeni bir örgütlü toplum yaratmak ve onu tecrit etmektir.¹⁰²²

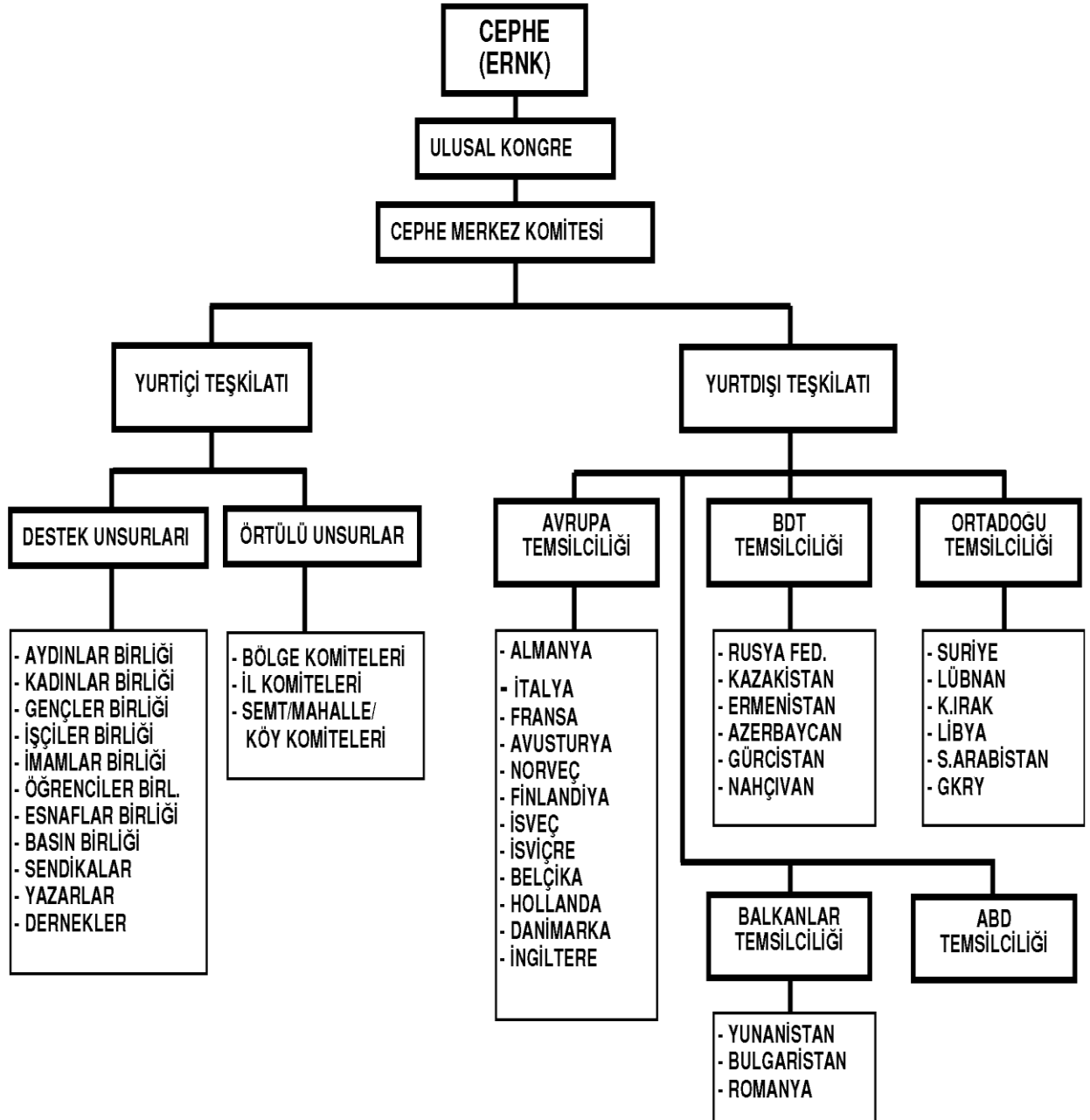
Uzun Süreli Halk Savaşı'nın öngörüldüğü PKK'nın, cepheyle ilgili faaliyetleri silahlı propagandayla birlikte başlamıştır. Örgüt, bekasını sürdürebilmek için gerekli üs bölgelerinin gizlilik ve halkla işbirliği olmadan gerçekleştirilemeyeceğini belirlemiştir. Silahlı mücadelenin sürdürülebilmesi için gerekli olan lojistik destek ve istihbarat konuları bu esasa dayandırılmıştır. Mücadelede “*cephe*” tüm muhalif unsurlar ve düşman ilân edilen Türkiye Cumhuriyeti Devleti' ne karşı işbirliğini öngörmüştür. 15 Ağustos 1984' de kanlı eylemlerle birlikte PKK'nın silahlı kanadının yanında “*cephe*”nin de ilan edilmesi planlanmış ancak kuruluş bildirisinin hazırlanamaması nedeniyle cephe ilan edilememiştir.¹⁰²³ Aslında gerçek neden halkın beklenmedik tepkisi olmuştur.

Zira devrim uğruna halka uygulanan devrimci şiddet geri tepmiştir. Her eylemden sonra halk örgütten biraz daha uzaklaşmış ve örgütün silahlı gücü bile kendini koruyamaz hâle gelmiştir. Bu şartlar altında 15 Ağustos 1984'de Şemdinli ve Eruh baskınlarında ancak PKK'nın silahlı kanadı olan ARGK ilan edilebilmiş, Cephe (ERNK)'nin kurulduğu merkez komite üyesi bir teröristin 21 Mart 1985'te yakalanmasıyla anlaşılabilmiştir.¹⁰²⁴ PKK'nın cephe örgütlenmesi aşağıda şekilde gösterilmiştir.

¹⁰²² A. Öcalan, **Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi**, s.335-340.

¹⁰²³ C. Bayık, **Parti Tarihi**, s.183.

¹⁰²⁴ Ü. Özdağ, **Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)**, s.55; D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının...**, s.173.

a) Cephe Örgütlenmesinin Amaçları ve Görevleri

Cephe yapılanmasını Vietnam Komünist Partisini model olarak oluşturmaya çalışmış olan ve bu paralelde Marksist/Leninist ideolojiyi benimseyen PKK'nın yazılı metinlerinde "*Cephe Örgütlenmesinin Genel Amaçları*"; PKK'nın belirlediği ayrılıkçı siyasanın amacını, kitlelerin elinde bir silah haline getirmek, cephe örgütlenmesi, Çin ve Vietnam'da¹⁰²⁵ başarıyla uygulanmış bir yöntemdir.¹⁰²⁶ Bu nedenle literatürde devrimci ayaklanmaların ve terörist faaliyetlerin yürütülmesinde hem teorik ve hem de uygulama bakımından önemli bir bileşen olarak kabul edilmiştir.

- 1- Kitlelerle güçlü bağlar kurmak, halk kitlelerinin gücünü cepheye ve ulusal kurtuluş mücadelesine seferber etmek,
- 2- Propaganda, ajitasyon ve örgütlenme çalışması yürütmek,
- 3- Geniş kitleleri ulusal kurtuluş siyaseti ve mücadelesi doğrultusunda yurtsever birlikler halinde örgütlemek ve yönetmek,
- 4- Halk kitlelerini cephenin politikaları doğrultusunda eğitmek ve mücadeleye seferber etmek,
- 5- Her alanda sömürgeciliğe ve gericiliğe karşı mücadele etmektir.¹⁰²⁷

Yukarıda belirtilen genel amaçlara göre "*Cephenin Görevleri*" ise;

- a) Silahlı mücadelenin her türlü maddi ve manevi desteğini sağlamak, Gerilla birliklerini barındırmak ve korumak,
- b) Bilgi toplamak ve istihbarat faaliyetlerinde bulunmak,
- c) Devletle işbirliği yapan kimseleri ve ajanları tespit etmek,
- d) Propaganda yapmak,
- e) Yardım kampanyaları düzenlemek,
- f) Ölmüş teröristlerin cenazelerine katılmak, halkı teşvik etmek gibi hususlar olarak belirlenmiştir.¹⁰²⁸

Cephe örgütlenmesinde nihai amacın bu yapının ileride kurulması düşünülen devletin çekirdeğini oluşturmasıdır. Kurulması düşünülen devletin en tepesinde yer alacak halk iktidarının yürütme gücü olan bir "*ulusal meclis*"in oluşturulmasında da cephe örgütlenmesinin kilit bir rol üstleneceği ifade edilmiştir.

Bu nedenle halk iktidarının oluşturulabilmesi için;

¹⁰²⁵ Vo Nguyen Giap, **Vietnam Ulusal Kurtuluş Savaşı**, Aşama Yayınları, Ankara, 1974, s.173.

¹⁰²⁶ William J.Pomero, **Marksizm ve Gerilla Savaşı**, Belge Yayınları, İstanbul, 1992, s.201.

¹⁰²⁷ A. Öcalan, **Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi**, s.54.

¹⁰²⁸ A. Öcalan, **Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi**, s.54-55.

- 1- Ulusal meclis ve halk hükümetinin kurulması,
- 2- Mülkiyet kamunun olmak kaydıyla, topraksızlara toprak dağıtılması ve bağımsız ekonominin örgütlenmesi,
- 3- Ulusal dil, eğitim ve kültür kurumlarının geliştirilmesi,
- 4- Bağımsız bir yargı sisteminin geliştirilmesi,
- 5- Temel insan haklarının güvence altına alınması,
- 6- Azınlıklara özgürce gelişebilecek bir ortam sağlanmasıdır.¹⁰²⁹

PKK cephe örgütlenmesi sayesinde zor ve şiddet kullanarak toplum üzerindeki etkisini arttırmayı ve tüm toplumsal hayatı yönlendirerek örgütlenmesini yaygınlaştırmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda cephe örgütlenmesini 1986'dan sonra, dikey ve yatay olarak teşkilatlandırmıştır. Buna göre; Cephe örgütlenmesinde birimlerin görev ve fonksiyonları PKK metinlerinde aşağıda gibi ifade etmiştir:¹⁰³⁰

Ulusal Kongre: Cephenin en yüksek yönetsel ve karar organı durumundaki Ulusal Kongre'nin iki yılda bir Merkez Komitenin çağrısıyla toplanması öngörülmüştür. Ulusal Kongre, cephe programını ve siyasetini belirlemek ve denetlemekle görevlidir.

Merkez Komitesi: Merkez Komitesi kongre kararlarını hayata geçirmekle ve cephenin politik ve uygulamaya dönük faaliyetlerini örgütlemek, düzenlemek, yönetmek ve yürütmekle görevlidir. Merkez Komitenin Başkanı aynı zamanda cephenin genel başkanıdır. Merkez Komitesi/Cephe Merkezi, Bölge komiteleri ve diğer alt komitelerle birlikte çalışmaktadır.¹⁰³¹

Bölge komiteleri de kendisine bağlı yerel komiteleri ve toplumun tüm kesimlerine ulaşabilmek için yerel örgütlenmeye bağlı köy komitelerini oluşturmakla görevlendirilmiştir. Kentsel alanlarda ise şehir komitesine bağlı semt, mahalle komiteleriyle çeşitli birimlere özgü komiteler kurulmaya çalışılmıştır.

Yukarıdaki esaslar doğrultusunda bölge ve diğer alt komitelerin görevleri:

- 1- *“Kitle örgütlenmesini gerçekleştirmek,*
- 2- *Kitleyi çeşitli eylemlerin içine sürüklemek ve silahlı savaşı desteklemek,*
- 3- *Savaşçı temin etmek ve silahlı güçler için her türlü lojistik desteği sağlamak, vergilendirme yapmak, istihbarat temin etmek,*
- 4- *Halkın korunması adı altında direnişçi gruplar oluşturmak,*

¹⁰²⁹ Kürdistan'da Savaşan Halk Gerçeği ve Çalışma Kılavuzu, Şam, 1986, s.112.

¹⁰³⁰ Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi, Şam, 1987, s.176.

¹⁰³¹ Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi, s.176-177.

- 5- *Halkta sözde ulusal kurtuluş bilincini yaratmak ve bu yönde halkı yönlendirmek ve propaganda yapmak,*
- 6- *Suikast, sabotaj, baskın, pusu gibi eylemleri gerçekleştirmek,*
- 7- *Protesto, gösteri, yürüyüş, boykot, vb. eylemler planlanmak ve icra etmektir.*"¹⁰³²

PKK'nın Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yaşayan halk kitleleri arasında örgütlenmesini içeren cephe yapılanmasının dışında diğer bölgelerde ve diğer kesimler arasında da kendisine destek sağlayacak oluşumları tesis etmeye yönelik gayretleri de olmuştur. Buna göre; PKK tarafından yapılan Kürdistan tanımının dışında kalan Türkiye toprakları, "Türkiye" olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle yabancı bir ülke olarak değerlendirilen ve çok sayıda "Kürt" ün yaşadığı iddia edilen bu bölgeler için özel bir örgütlenme oluşturulması gereklidir.

Bu noktada PKK tarafından "Kürdistan" diye tabir edilen yerin dışındaki örgütlenme faaliyetleri iki farklı ekseninde geliştirilmeye çalışılmıştır. Birincisi; Türkiye devriminin ihtiyaçları için "Türkiyeli Devrimcilerden" oluşması için birleşik cephenin yaratılmasıdır. Örgütlenmenin diğer boyutu ise; "Kürt nüfusun yaşadığı", devrimin hizmetine sunulacak eleman ve malzemeye kaynaklık edecek olan, büyük şehirlerdeki metropol örgütlenmesidir.¹⁰³³

b) Anti Faşist Birleşik Cephenin Oluşturulması

Kuruluşundan itibaren PKK, siyasal ve askeri etkinliğini arttırmanın yolunu, marjinal sol örgütlerle ittifaktan geçtiğine inanmıştır. PKK kurulmadan önce bile örgütlenmedeki hassasiyetlerin aşılması için birleşik bir cephe oluşturulması çabalarına başlamıştır. Bu nedenle Türkiye'de faaliyet gösteren diğer Kürtçü örgütlerden, özellikle etkili olan T-KDP ile 1975'te görüşmeler yapılmış ve Abdullah Öcalan tarafından "Kürdistan'ın tarihi ve toplumsal özellikleri, devrim ve örgütlenme sorunları, birlik oluşturulması vb. konuların" görüşüleceği bir konferans düzenlenmesi teklif edilmiştir.¹⁰³⁴ Ancak bu konferans görüş ayrılıkları nedeniyle gerçekleşmemiştir.

Daha sonra ideolojik farklılıkları fazla ön plana çıkarmadan "Faşizme karşı halkların birleşik direniş mücadelesinin en çok ve en geniş halk güçlerini kapsayan bir anti - faşist birleşik cephe ile güçlenebileceği"¹⁰³⁵ fikrinden hareketle Haziran 1982'de Şam'da ortak bir toplantı gerçekleştirilerek Dev - Yol, DHKP - C, SVP, TEP, TKEP, Devrimci Savaş, TKP

¹⁰³² **Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi**, s.176-180.

¹⁰³³ **Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi**, s.176-180.

¹⁰³⁴ **Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu**, KUKC- Program Taslağı, Almanya, 1982, s.25.

¹⁰³⁵ **Faşizme Karşı Mücadelede Birleşik Cephe Üzerine**, Almanya, 1982, s.10.

İşçinin Sesi gibi örgütlerin lider ve temsilcileriyle ortak bir toplantı gerçekleştirilerek Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi (FKBDC) oluşturulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı müşterek hareket etme kararı alınmıştır.¹⁰³⁶ Bu cephenin oluşturulması için yapılan çalışmalarda örgütlenmenin gerçekleştirilmesi ve ortak mücadelenin ön plana çıkarılması, ortak siyasi program belirlenmesi öngörülmüştür.¹⁰³⁷ Bu konuda Abdullah Öcalan tarafından hazırlanan broşürde 12 Eylül Askeri Harekâtı faşist harekât olarak nitelendirilmiş ve Marksist Leninist örgütlerle ayrılıkçı örgütlerin oluşturulacak cephede ortaklaşa hareket etmeleri istenmiştir.¹⁰³⁸ Ancak oluşturulan FKDBC' de, Ortadoğu bölgesine yönelik olarak FKDBC - Ortadoğu Komitesi ve Avrupa alanı için FKDBC - Bir - Kom gibi alt birimler kurulmuş ve FKDBC ismiyle ortak yayın çıkarılmış olmasına rağmen FKDBC 1983'ten itibaren dağılmış ve ortadan kalkmıştır.¹⁰³⁹

1- Devrimci Halk Partisi' nin (DHP) Kurulması

Sonraki dönemde PKK'nın yapmaya çalıştığı bir diğer girişim de Devrimci Halk Partisi' nin (DHP) kurulmasıdır. DHP, Türk Güvenlik Kuvvetlerinin Doğu ve Güneydoğuda yoğunlaştırdığı operasyonel faaliyetlerin baskısını azaltmak ve güçleri diğer bölgelere yaymak için oluşturulmuş bir organizasyondur. Bu kapsamda asıl amaç, silahlı faaliyetleri gerilla tarzında Türkiye'nin batısına yaymaktır. Eylemlerin hızla arttığı 1991'in sonu 1992'nin başında Abdullah Öcalan, "Kürt" olmayanlar arasında oluşturulacak silahlı eylem grupları fikrini gündeme getirmiştir. Böylece bu grupların Türkiye'nin içlerine doğru sarkabilmeleri ve eylemleri buralara taşımalarının mümkün olabileceği düşünülmüştür.

Abdullah Öcalan'ın değerlendirmelerine göre; zaten Türk solunun çıkışından beri Kemalist etkide olması ve beceriksizliği nedeniyle de taze bir kana ihtiyaç vardır. Üstelik PKK hareketinin "*enternasyonalist karakteri böyle bir oluşuma sadece destek verme, olanak yaratma anlamında değil, ideolojik-politik-örgütsel temelde de yön verme anlamında bir mücadeleyi*" kaçınılmaz kılmaktadır. O halde yapılması gereken "*halk tarafından kabul*" edilebilecek nitelikteki militanlardan meydana gelecek bir silahlı güç oluşturmaktır.¹⁰⁴⁰

Yukarıdaki bilgiler ışığında "*yetersiz ve yeteneksiz*" kalan Marksist/Leninist Türk sol hareketlerine alternatif olarak DHP örgütü, "*Türk veya Türk bilinen*" kişilerden 1992'de

¹⁰³⁶ C. Bayık, **Parti Tarihi**, s.67.

¹⁰³⁷ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.79.

¹⁰³⁸ Abdullah Öcalan, **Faşizme ve Ulusal Baskı Sistemlerine Karşı Ortak Mücadelenin Sorunları**, Almanya, 1982, s.21.

¹⁰³⁹ **PKK**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No. 62, s.151.

¹⁰⁴⁰ **PKK**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No. 62, s.150-160.

oluşturulmuştur. Türkiye’de değişik bölgelerde örgütlenme çabalarını sürdüren bu grup 1994’ün başlarında güvenlik kuvvetleri tarafından tamamen tasfiyeye uğratılmıştır. Her ne kadar DHP belgelerinde “PKK ile işbirliği var, ama biz PKK’lı değiliz” tarzında söylemler ileri sürülse de, bu oluşumun özünde PKK için zorunluluk oluşturan “askeri gereklilik” bulunmaktadır.

PKK cephe örgütlenmesi bağlamında birleşik cephe oluşturma gayretlerini süreç içinde sürdürmeye devam etmiştir. Örneğin; bu kapsamda Marksist-Leninist örgütlerle 22 Aralık 1996’ da yurtdışında birlik protokolü imzalayarak birlikte hareket etme kararı alınmış, 1 Haziran 1998’ de Devrimci Birleşik Güçleri (DBG)¹⁰⁴¹ adı altında ortak eylem birliği yaparak silahlı faaliyetleri yaygınlaştırma konusunda uzlaşmıştır. Bu doğrultuda ondan fazla aşırı sol ve Kürtçü örgütle anlaşma sağlanmış ve eylemlerin Akdeniz ve Karadeniz bölgelerine de taşınmasına çalışılmıştır.¹⁰⁴² Bunların dışında günümüzde de PKK çeşitli örgüt ve guruplarla anlaşma ve işbirliği yapma girişimlerinde bulunmuşsa da çoğu zaman bunun için yeterli zemini oluşturamamıştır.

c) Metropol Örgütlenmesi

PKK tarafından büyük şehirlerdeki cephe örgütlenmesi başta insan kaynağı olmak üzere, gıda, para ve lojistik malzeme gibi ihtiyaçların karşılanması, kamuoyu oluşturarak devlet üzerinde baskı yaratılabilmesi bakımından son derece gerekli görülmüş ve metropol örgütlenmesi adı altında bir teşkilat oluşturulması amaçlanmıştır. Metropolde örgütlenme, genelde “cephe” anlayışına göre dikey ve yatay olarak düzenlenmiştir. Aynı zamanda organizasyonun coğrafi ve fonksiyonel oluşumu, silahlı harekete destek sağlayacak şekilde yapılandırılmaya çalışılmıştır. Buna göre metropol örgütlenmesi; Ankara, Çukurova, Ege ve Marmara olarak çevre illeri de kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Bu bölgelerde görevli kadroların birçoğu önceleri Suriye’nin kontrolünde bulunan Beka’daki Akademide, burası kapanınca da Şam’da Parti Merkez Okulu’nda belirli bir eğitimden geçtikten sonra görevlendirilmiştir. Bu anlamda ilk girişim 1987’den itibaren başlatılmış olsa da, asıl girişimler 1990’da gerçekleşmiştir. Bu örgütlerden beklenenler; “*Legal, illegal ve yarı illegal örgüt ve mücadele yöntemiyle Kürt halkının ulusal dayanışmasını güçlendirmek ve giderek parti, cephe önderliğinde bütün Kürtler arasında siyasal birliği sağlamak, bu*

¹⁰⁴¹ PKK’ın öncülüğünde 01.06.1998’de Avrupa alanında PKK, TKP/ML, TKP/ML, TKP/KIVILCIM, TKP-ML/KONFERANS, MLKP, DEV-SOL, DHP ve TDP örgütleri arasında “*Devrimci Birleşik Güçler Platformu*” adı altında bir protokol imzalanmıştır. (**Siyasallaşma Çabaları Kapsamında PKK Faaliyetleri**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No:74, s.23.)

¹⁰⁴² PKK’nın Akdeniz ve Karadeniz bölgelerine yönelik açılım gayretleri ve faaliyetleri, (<http://www.kurtuluscephesi.com>, (Erişim Tarihi; 15 Nisan 2017).

amaçla başta tüm ilerici-demokrat kesimler olmak üzere, Türk halkıyla iyi ilişkiler içinde olmak.” şeklinde belirlenmiştir.¹⁰⁴³

Cephe faaliyetlerinde sürdürülen tüm çabalar, toplumu PKK önderliğinde örgütlü hâle getirmek amacına yönelik olduğundan Türkiye metropollerini devrimin ikinci bir cephesi haline getirmek gerektirmiştir. Buna göre, “*Türkiye’de başlatılacak silahlı bir savaş, düşman güçlerini önemli oranda parçalayacak ve Kürdistan üzerindeki askeri yoğunlaşmasını da azaltacaktır...*” Bu sebeple de “*...özel savaşın kaynağı olan ekonomik hedeflere yönelik güçlü sabotajlar caydırıcı bir rol oynayacaktır.*”¹⁰⁴⁴denilmiştir.

Ancak metropollerde PKK’nın istediği seviyede silahlı eylemler yapılamamış ve Türkiye hedeflenen özel savaş ortamına zorlanamamıştır. 1990-1999 döneminde yurtdışından metropollere askeri ve sabotaj eğitimi almış elliden fazla militan gönderilmiş olmasına rağmen bunların büyük çoğunluğu hiç bir şey yapamadan yakalanmışlardır. Yapılan eylemlerin ise ancak %5’ini saldırı türü eylemler oluşturduğundan metropollerde PKK, amaçladığı etkinliğe ulaşamamıştır.¹⁰⁴⁵

Faaliyetlerini sadece illegal alanlarla sınırlamayan örgüt legal alanlara da ilgisini arttırmıştır. Bu sahadaki en önemli çalışma HEP, DEP ve HADEP, DTP, BDP gibi legal siyasi parti çalışmaları olmuştur. Ayrıca legal alanda faaliyet gösteren başta İnsan Hakları Derneği olmak üzere çeşitli dernek ve kültürel kurumlarla da belirli ilişkiler kurulmuştur.

Anlaşıldığı üzere PKK’ nın cephe kanadı aslında örgütsel değerlerin içinde yerleşik olduğu topluma benimsetilmesi /yayılmaya işlevini yerine getirmek üzere oluşturulmuştur. Bu kapsamda “*cephe*” yapılanmasını örgütün temel bileşeni olarak ifade etmek mümkündür. Böylece örgütlülük durumundan kurumsallık durumuna geçebilmek, kurumsallaşma durumunda ise dışsal bir gerçeklik olarak kimlik ve kişilik kazanmak amaçlanmaktadır. PKK’nın değişim ve dönüşümlerinde bu sürecin izleri kesintisiz bir şekilde sürmektedir. PKK güdümünde oluşan KONGRA-GEL, KKK ve KCK yapılanmalarının da aslında bu sürecin devam ettirilmesi ve geliştirilmesi için oluşturulmuş birimleridir.¹⁰⁴⁶

¹⁰⁴³ **Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi**, s.200.

¹⁰⁴⁴ A. Öcalan, **Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi**, s.258.

¹⁰⁴⁵ Gürkan Doğan, **İki Kutuplu Sistem Sonrasında Oluşan Uluslararası Sistem ve Terörizm-PKK Örneği**, Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.181.

¹⁰⁴⁶ G. Doğan, **İki Kutuplu Sistem Sonrasında Oluşan Uluslararası Sistem ve Terörizm-PKK Örneği**, s.181-182.0

d) Diğer Ülkelerdeki Cephe Örgütlenmesinde Teşkilatlanma Tarzı

PKK Avrupa örgütlenmesine dâhil olan bütün bölgelerde standart bir model uygulamak yerine, “*kitle özgünlüklerine uygun birlik örgütlenmesi*” şeklinde ifade ettiği esnek ve bütün gurupları kapsamaya çalışan bir yapılanmaya gitmiştir. Coğrafi örgütlenme hiyerarşik yapının esasını teşkil ederken, her bölgenin de kendi içinde yatay örgütlenmeyi gerçekleştirmeye çalıştığı görülmektedir. Amaç sürekli kontrol edilebilir, geniş kapsamlı, anında tepkilere cevap verebilecek ve hiç kimseyi dışarıda bırakmayacak bir organizasyonun meydana getirilmesidir. Bu noktada farklı yaş, cinsiyet, meslek grubundaki ve dini inançtaki insanları bir araya getirmek esas alınmıştır.¹⁰⁴⁷Buna göre her bölgede;

- 1- Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği,
- 2- Kürdistan Yurtsever Gençler Birliği,
- 3- Kürdistan Yurtsever İşçiler Birliği,
- 4- Kürdistan Aydınlar Birliği,
- 5- Kürdistan Yurtsever Dindarlar Birliği (Kürdistan Aleviler Birliği, Kürdistan İslam hareketiyle Kürdistan Yezidiler Birliği) vb. şekillerde alt örgütlerin kurulmasına çalışılmıştır.¹⁰⁴⁸

Bunlara ilaveten Ayrılıkçı Kürtler, Kürdistan Kızılayı (Heyva-Sor), kültürel etkinlikleri sürdürmek için HUNERKOM¹⁰⁴⁹ ve Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu faaliyete geçirmiştir. Avrupa’daki bu yukarıda ifade edilen PKK’nın kuruluşları, hem buldukları ülkelerde kamuoyunu hem siyasi iktidarı etkilemek hem de ekonomik destek ve finansman sağlamak için etkin bir şekilde çalışmalar sürdürmektedir.

e) Diğer Ülkelerdeki Cephe Örgütlenmeleri

Bu kapsamda en geniş cephe örgütlenmesi Avrupa ülkelerinde olmuştur. Avrupa PKK için iki bakımdan önem arz etmektedir. Bunlardan birisi 1960 sonrası Türkiye’den Avrupa’ya çalışmaya giden çok sayıda Türk vatandaşının bulunması, diğeri ise Avrupa’nın

¹⁰⁴⁷ **Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi**, s.200-210.

¹⁰⁴⁸ **Cephe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi**, s.200-210

¹⁰⁴⁹ 1990’larda toplumsal duygular, Kürt kültürü ve sanatını da etkiler. Kürt sanatçı Rotında, “*Kürt kültürü ve sanatındaki canlanmanın ulusal bilincin gelişiminde etkileyen değil, etkilenen bir konumda olduğuna*” dikkat çekiyor Bu yıllarda Sefkan tarafından Avrupa’da Hunerkom kurulurken Türkiye’de ise Kürt kültürünün geliştirilmesi amacıyla MKM kurulur. MKM’nin kurulmasıyla Kürt müziğinin üretim/album boyutlu çalışmaları grup merkezli bir şekilde hız kazanır. Amirane tabirle Bölücü Örgütün kültürel etkinliklerinin organizasyonundan sorumlu Avrupa’daki yapılanmasıdır. (Nezan N. Çelebi, Cumhuriyet’ten Günümüze Kürt Müziği -2 Genel, 23.7. 2008, <http://bgst.org/kurtce-muzik/cumhuriyettengunumuze-kurt-muzigi-2-genel-bakis>, (Erişim Tarihi: 12.12.2017).

aynı zamanda dünya için politik bir merkez durumunda olmasıdır. Bu durum PKK'ya gelişme ve faaliyetlerini yürütme açısından uygun şartlar sunmuştur.

PKK, Avrupa ile bağlarını 1980 öncesi dönemde “*sempatizan düzeyinde*” kurmakla birlikte 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ardından çeşitli Avrupa ülkelerine kaçan militanları sayesinde bu ilişki seviyesi yükseltilmiştir. Özellikle Temmuz 1981'de PKK'nın aldığı; “*gelecekte rahatça propaganda yapmak ve maddi yardım toplamak için oluşturulacak örgütlenmeyi belirli esaslara dayandırmak*” karar doğrultusunda Türkiye'den Avrupa'ya gitmiş olan bölge insanlarını örgütlemek ve bir güç oluşturmak yönünde çalışmalara girişilmiştir. Bu sayede, başlatılacak silahlı mücadelenin maddi ve insan kaynağının oluşturulması hedeflenmiştir. Avrupalı ülkelerin gelişmelere yaklaşımı sayesinde de açıktan çalışmak mümkün olmuştur. Böylece PKK için kuruluş döneminin zayıflığı problem olmaktan çıkmış ve belli bir güce kısa sürede ulaşma imkânına kavuşmuştur.

Bu yönüyle Avrupa 1980 sonrasında PKK'nın faaliyet alanı olmaya başlamıştır. Bu tarihten sonra gerek Avrupa'da gerekse uluslararası platformlarda kısa zamanda çok hızlı ve köklü politik değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklikler her ülke tarafından kendi konumuna göre değerlendirilmeye alınırken, Türkiye ve Ortadoğu politikalarının tespit ve uygulamalarında PKK'ya önemli roller atfedilmiştir. Avrupa'daki gelişmeler 1990'dan itibaren iki ayrı nedenle ivme kazanmıştır.

Birincisi; SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan siyasal belirsizliktir. Özellikle başta Almanya olmak üzere bütün Avrupa ülkelerinin, soğuk savaşın sona ermesi nedeniyle Türkiye ve Ortadoğu politikalarını yeniden şekillendirmeye çalışmaları önemli bir faktör olmuştur. SSCB tehdidinin ortadan kalkmasıyla beraber, Avrupa'nın Türkiye'ye bakışını değiştirmiştir. İkincisi; Körfez kriziyle dünya gündemine taşınan “*Kürt*” meselesine oluşan kamuoyu ilgisidir. Kriz sonrası yeni Ortadoğu'nun şekillenmesinde, Avrupa'nın rol alma isteği etkili olmuştur. Böylece Avrupa, gelecekte muhtemel Kürt devletinin bölgede kurulmasında kendisini olumsuz duruma düşürecek politiklardan uzak durmaya çalışmıştır.¹⁰⁵⁰

SSCB'nin dağılması, iki Almanya'nın birleşmesi, iki kutuplu dünyanın yıkılmasıyla Avrupalı ülkelerin gözünde Türkiye'nin soğuk savaş şartlarına göre oluşturulan konumu tartışmalı bir duruma gelmiştir. Yaşanan gelişmelere ve değişen dengelere bağlı olarak özellikle Almanya bu dönemde yeni bir güç ve çekim merkezi olma yolunda çeşitli politikalar üretmeye başlamıştır. Bu gelişmeleri iyi değerlendiren, açık veya örtülü destek

¹⁰⁵⁰ D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.180-182.

gören PKK ise tüm Avrupa'da etkili bir güç haline gelmiştir. Avrupa bu gücü, Ortadoğu'da meydana gelebilecek muhtemel gelişmeler için “*el altında*” bulundurmıştır. Günün politik şartlarına göre kimi zaman Türkiye, kimi zaman PKK ön plana çıkarılmıştır.¹⁰⁵¹

Avrupa, “*Kürtçülük*” konusunda geçmişte olduğu gibi bugün de ilgi ve alakalarını esirgememektedir. Bölge politikaları için sürekli el altında bulundurulan Kürtçülük konusu, PKK şiddetiyle her zaman gündemdeki yerini korumuştur. Aslında Kürtçülüğün şiddet içerikli yönüyle pek ilgilenmeyen Avrupa'nın, siyasi, ekonomik ve sosyal yönlerden ilgisi hâla devam etmektedir.¹⁰⁵²

C- PKK'NIN İDDİASI, AMACI, ORTA DÖNEMDEKİ GELİŞİMİ VE ABDULLAH ÖCALAN'IN YAKALANMASI

1- PKK'nın Başlangıçtaki İddia ve Amaçları

Genel olarak PKK gibi örgütler terörle ulaşmak istedikleri nihai amaç, mevcut otoriteyi devirerek kendi istek ve ideolojileri doğrultusunda yeni bir düzen kurmaktır. Bu nihai amaca ulaşmak için; siyasi iktidarın yıpratılması, mevcut otoritenin sarsılması, sosyal gerilimlerin tahrik edilmesi, kamuoyu oluşturulması, hükümetin baskıcı yöntemlere zorlanması, toplumun direnme gücünün kırılması, katılım ve kitle desteğinin sağlanması ara hedefler olarak sayılabilir. Eylemlerin yöneltildiği asıl amaç halkın gözünde siyasi iktidarı yıpratmak ve giderek devletin maddi ve manevi otoritesinin zayıflamasını sağlamaktır. Otorite bunalımı yaratıp yönetim zafiyeti oluşturulduktan sonra mevcut iktidara karşı kitlelerin başkaldırması böylece merkezi idarenin felce uğratılması ve kamuoyunda yılgınlık yaratılması hedeflenir.

PKK'nın kuruluş dönemindeki söylemleri ve kendi yazılı metinleri bir bütün olarak incelendiğinde; Kürt halkının Türklere, Araplardan ve Farslardan farklı bir dil ve kültüre sahip, ayrı bir ırk olduğu,

- 1- Kürdistan diye tabir edilen yerin işgal altında tutularak dört ülke (Türkiye, İran, Irak, Suriye) arasında parçalandığı
- 2- Kürtlerin ana dillerinin konuşulmasına ve bu dille eğitimlerine müsaade edilmediği,
- 3- Kürtlerin buldukları ülkenin insanlarına göre ikinci sınıf muamele gördükleri, yani ayrımcılığa maruz kaldığı

¹⁰⁵¹ Ceppe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi, s.200-205.

¹⁰⁵² Ceppe ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerindeki Önemi, s.200-210.

- 4- Kürtlerin bilinçli olarak geri bırakıldıkları ve yaşadıkları bölgeye çağdaş hiçbir imkânın verilmediği,
- 5- Kürdistan diye tabir edilen yerin doğal kaynaklarının yağma edildiği ve doğal kaynakların Kürtlerle paylaşılmadığı
- 6- Kürt halkının asimilasyon ve inkar politikalarına maruz bırakıldığı
- 7- Kürdistan diye tabir edilen yerde insan hak ve özgürlüklerin olmadığı, keyfi tutuklama ve işkencelerin olduğunu
- 8- Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkının bulunmadığı iddia edilmiştir.¹⁰⁵³

PKK, ulusal sınırlarla belirlenmiş toprakların, Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'nde bulunan kısımlarını otoriteden ayırmak ve ayırdığı topraklar üzerinde yeni bir devlet kurmayı tasarlamaktadır. Kurulmak istenen bu yeni devletle, etnik köken ve kimliğe dayalı bir Kürt devleti amaçlanmaktadır. PKK'nın bağımsız Kürdistan diye nitelendirdiği bu rejimle, Kürt ulusalcılığını benimseyen ve sosyal Kürt toplumunu içeren bir devlet amaçlanmaktadır. PKK'nın devlet idaresinden ayırmaya çalıştığı bölgeler, aslında Türkiye için, jeopolitik ve jeostratejik açıdan hayati önem taşımakta, ayrıca yer altı ve yer üstü kaynakları bakımında bakir ve zengindir.

PKK; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni, jeopolitik açıdan etkisiz kılarak, devletin siyasi sınırları içerisindeki Marksist/Leninist ideolojiye dayalı bağımsız ve bahse konu dört ülkenin topraklarından oluşan Büyük Kürdistan Devleti kurmayı nihai amaç olarak en başından günümüze kadar sürdürmektedir.¹⁰⁵⁴ Ne var ki, kırk binin üzerinde insanın hayatını kaybetmesine, en az bu kadar kişinin engelli bir şekilde yaşamına devam etmesine sebebiyet vermiştir. Başka bir açıdan bakıldığında ekonomik anlamda çok ciddi bir maliyet hesabı çıkarıldığı, asgari üç yüz elli milyar dolar civarında olduğu görülmektedir. Bu katliamın en trajik sonucu ise, katledilen masum insanların çoğunluğunun Kürt kökenli insanlardan oluşmasıdır. Dolayısıyla terörden en çok Kürt kökenli Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşları zarar görmektedir.¹⁰⁵⁵

2- PKK'nın Orta Dönemdeki Gelişimi

PKK'nın kuruluşu, sol ve kürtcü örgütlerden elde ettiği katılımlarla, var olan sosyal şartların Ayrılkçı Kürtcü politikaları için uygun olması, radikal sol örgütlerinin ideolojik katkısı ve diğer örgütlerdeki bölünmelerin getirdiği avantajları kullanarak

¹⁰⁵³ Y. A. Şehirli, *Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri*, s.281-282.

¹⁰⁵⁴ N. A.Özcan, *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, Ek-A, B, C, D, E.,http://www.ozelharekat.com/forum_posts.asp?TID=17 (Erişim Tarihi: 27 Mart 2017; Ali Bulaç, *Ortadoğu'dan İttihad-ı İslam'a*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014, s.24.

¹⁰⁵⁵ A. Bulaç, *Ortadoğu'dan İttihad-ı İslam'a*, s.28.

şekillendiği bilinmektedir. Uzun bir alt yapı çalışması, ideolojik bir birikim ve örgütlenme çabaları sonucunda PKK'nın kuruluşu gerçekleşmiştir.

PKK'nın 15 Ağustos 1984'de gerçekleştirdiği Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla Türkiye'nin uzunca yıllar sürecek terörle karşılaşması ve bu ayrılıkçı etnik teröre karşı mücadelesi de başlamıştır. PKK Şemdinli ve Eruh'da 1984'de silahlı saldırılarının başlamasıyla yeni bir evreye geçilmiştir. Abdullah Öcalan yakalandıktan sonra Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: *“PKK Örgütü kuruluşundan itibaren silahlı mücadelesini 1984 Ağustosuna kadar olan bölüm ve ondan sonraki bölümler olarak ayırabiliriz. Birinci dönem Hilvan-Siverek dönemidir. Daha çok mahalli otoriteye karşı yani Ağalar- Şıhlar gibi etkin ailelere karşı olduğumuz dönemdir. Şemdinli ve Eruh baskınları ise devlete karşı doğrudan gerilla karakterinde başlar, kendi içinde aşamalara ayrılmaktadır, birinci aşama 1987'e kadardır.”*¹⁰⁵⁶

PKK'nın kongrelerinde de daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı gibi, Abdullah Öcalan kendisine rakip veya engel olabilecek bütün örgüt üyelerini işbirlikçi ve hain yaftası altında kurşuna dizdirmiştir. Bu durumunun getirdiği korku ve panik durumundan yararlanan Abdullah Öcalan, örgüt üzerindeki hâkimiyetini pekiştirmiştir.¹⁰⁵⁷

Örgüt üzerindeki tek karar kılıcı durumunda olan Abdullah Öcalan 1984'te devletin zaafiyet gösterdiği yerler başta olmak üzere bölgede eylemlerin başlatılması hususunda karar almıştır. Şemdinli ve Eruh baskınları sonrası silahlı propaganda dönemi sonlanmıştır. Bu dönemde daha çok gerilla türü saldırılar ilke edinerek planlanmış ve faaliyete geçilmiştir. Gerilla mücadelesi daha çok sabit askeri hedefleri gözeterek, buradaki güvenlik açısından istifade edip, saldırılarını gerçekleştirip geri çekilmeyi kapsamaktaydı. PKK başlangıçtaki çizdiği hedefler doğrultusunda daha çok silahlı mücadeleye ağırlık vermiştir. Silahlı mücadelenin tıkandığı noktalarda ise örgüte yönelik siyasal ve silahlı içerikli eğitimlere geçilmiştir.¹⁰⁵⁸

Bu terör saldırıların arkasından örgüte karşı, bölgede operasyonlar başlatılmıştır. Güvenlik güçlerince gerçekleştirilen operasyonlar neticesinde bir çok örgüt mensubu etkisiz hâle getirilmiştir. Türkiye sınırları içerisinde alan hâkimiyeti kuramayan PKK, sınırlar içerisinde de barınma ve kamp alanlarını sağlayamayınca, Kuzey Irak'ta yerleşim olanakları temin etme yoluna gitmiştir. Kuzey Irak'taki otorite boşluğundan istifade eden örgüt, lojistik ve kamp alanları sağlamıştır. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti Devleti PKK'yı

¹⁰⁵⁶ O. Pirim, S. Örtülü, **Ömerli Köyünden İmrallı'ya PKK 20 Yıllık Öyküsü**, s.52.

¹⁰⁵⁷ A. N.Özcan, **PKK-Tarihi İdeolojisi ve Yöntemleri**, s.53.

¹⁰⁵⁸ Abdullah Öcalan, **Kürdistan'da Zorun Rolü-Ulusal Kurtuluş Savaşı, Ulusal Kurtuluş Siyaseti**, 2. Baskı, Weşanen Serxwebun, Köln, 1993, s.15.

desteklediği için ikaz edilen KDP lideri Mesut Barzani, Kuzey Irak'ta yerleşmeye çalışan terör örgütünün varlığını kabul etmek zorunda kalmıştır. KDP, PKK ile ilişkilerinde anlaşmazlıklar zaman zaman baş göstermiş, hatta PKK'ya karşı Türkiye ile birlikte operasyonlarda yer almıştır. KDP'nin siyasi tercihinden dolayı PKK'nın bölgede KDP'ye karşı ideolojik/politik kalkışmadan tutun silahlı çatışmaya kadar mücadele verdiği görülmüştür. Bu dönemde PKK'nın KDP'nin otoritesini sarsmaya yönelik girişimleri, KDP'nin PKK'ya karşı daha kararlı tutum almasına sebep olmuştur.¹⁰⁵⁹

Örgüt 1987'de bölge halkı üzerinde şiddet temelli yaklaşımlara devam etmesi, bölgedeki örgüte katılımların artması ve etkinliğini iyice hissettirmesi dönemin hükümetince daha etkili terörle mücadele için yasal düzenlemeler yapmaya yöneltmiştir. Bu kapsamda Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van illerini içine alan bir Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ihdas edilmiş; bölgede geçici köy koruculuğu sistemi, başta kırsal alanda bulunan yerleşim birimlerinde olmak üzere yaygınlaştırılmış ve terörle mücadelede etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır.¹⁰⁶⁰

Örgüt “*gönüllü-yükümlü ve zorunlu askerlik yasası*” uygulamasını başlatarak yeteri kadar toplayamadığı militan sayısını bu yöntemle çözmeye çalışmış ve nitekim bu önlemler sonuç vererek militan sayısını arttırmayı başarmıştır. Başlangıçta, güvenlik güçleri duruma hâkim olamayınca bölge halkının devlete olan güveni azalmış ancak bununla beraber iki taraf arasında sıkışacağını, böylece asıl ezilenin kendisi olacağını ve bu nedenle daha güçlünün, acımasız olanın ve kendisine zarar verilecek tarafın kendisi olacağından hareketle tercihin yapmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla bölge halkının bir kısmı PKK terör örgütü tarafında yer almış, daha doğrusu yer almak zorunda kalmıştır. Buna karşılık bölge halkının belli bir kesimi geçici köy koruculuğunu seçerek PKK'ya karşı tavrını net bir şekilde göstermiştir. Geri kalan bölge halkı ise daha büyük yerleşim yerlerine göç ederek, terörden daha az etkilenecek veya hiç etkilenmeyecek yerlerde yaşamayı uygun bulmuştur.¹⁰⁶¹

Halka uygulanan bu baskı ve saldırıların yanında, ABD-İrak Körfez Savaşı sonucunda yüz binlerce Kürt kökenli insanların Türkiye sınırına dayanması gibi nedenlerle 1988'de 1500 olan silahlı örgüt mensubu sayısı 1991'de 12.000'e ve daha sonra 1992'de 16.000'e çıkmıştır.¹⁰⁶² Örgütün bu süreçte saflarına kattığı militan sayısına ek olarak, Irak Devleti'nin kendi ülkesi içerisindeki Mesud Barzani liderliğindeki KDP'ye yapmış olduğu

¹⁰⁵⁹ Ümit Özdağ, “*Kuzey Irak ve PKK*”, *Avrasya Dosyası*, Asam Yayınları, Ankara, 1996, s.85-86.

¹⁰⁶⁰ Burhan Kuzu, *Olağanüstü Hal Kavramı ve Türk Anayasa Hukukunda Olağanüstü Hal Rejimi*, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1993, s.286-287.

¹⁰⁶¹ Mehmet Ali Kışlalı, *Güneydoğu Düşük Yoğunluklu Çatışma*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1996, s.172.

¹⁰⁶² Ü. Özdağ, *Türkiye'de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK*, s.59; Ümit Özdağ, *Türkiye, Kuzey Irak ve PKK*, ASAM Yayınları, Ankara, 1999, s.85.

operasyonlar neticesinde bırakmış olduğu silahlar, PKK tarafından ele geçirilmiş, böylece örgütün militan takviyesinden sonra yüksek miktarda silah ve cephaneye de kavuşmuştur. Dolayısıyla kuruluşundan bu yana PKK, 1992’de en güçlü dönemini yaşamıştır.

Irak’ın 1991’de Kuveyt İşgâli ortaya çıkan Körfez Krizi süreci, PKK’nın önüne yeni ufuklar açmıştır. Bölgeden kitleler halinde Türkiye’ye yaşanan göçlerin neticesinde, örgüt militanları otorite boşluğundan istifade ederek bu alanlara yerleşmiş; bu yolla, hafif ve ağır silahlara sahip olma şansını değerlendirmişlerdir. Türkiye ise buna karşılık bu dönemde bu bölgeye operasyonlar düzenlemiş, PKK’ya önemli kayıplar verdirmiş ve Kuzey Irak, PKK için güvenli bir bölge olmayacağı mesajını vermiştir.¹⁰⁶³

Kuzey Irak’a Ocak 1993’ten itibaren tekrar yerleşmeye başlayan PKK, aynı yılın baharında sözde bir ateşkes ilân ederek zaman kazanmaya ve kadrolarını güçlendirmeye çalışmıştır. Diğer yandan örgüt, sürdürdüğü silahlı eylemlerle bir sonuç alamayacağını anlayınca, 1993’ten bu yana karşı karşıya kaldığı sorunları çözebilmek amacıyla uluslararası güvencelerin sağlanabildiği oranda legalleşmeyi bir taktik araç olarak benimsemiştir.¹⁰⁶⁴

Türkiye üzerinde uluslararası baskının yoğunlaştırılmasını amaçlayan kampanyalar, sözde ateşkesle başlayan ve devam eden bu sürece rastlamaktadır. Güvenlik güçlerince gerçekleştirilen operasyonlar ve uygulamaya konulan “alan konsepti” stratejisiyle 1994’de örgütün hareket alanı büyük ölçüde daralmıştır. Buna paralel olarak silahlı eylemlerinde de büyük ölçüde gerileme yaşanmıştır. Dolayısıyla güvenlik güçlerinin “alan hâkimiyeti” kurarak PKK’nın üs bölgelerinde kontrolü sağlamasıyla örgütün hareketliliği azalmıştır.¹⁰⁶⁵

Bu dönemde yaşanan en önemli gelişme ise, Abdullah Öcalan’ın ulusal meclisin en kısa zamanda kurulmasına ilişkin kararıyla; sözde Sürgünde Kürdistan Parlamentosu kurulması için 1995’te yapılan faaliyetlerdir. Bu faaliyetler, 12 Ocak 1995’te resmen başlatılmış, kurucularınca Brüksel’de yapılan toplantıda parlamentonun niteliği hakkında bilgi verilmiştir. Altmış beş kişilik sözde Sürgünde Kürdistan Parlamentosu, 12 Nisan 1995’te Hollanda’nın Lahey şehrinde kuruluşunu ilan etmiştir.¹⁰⁶⁶

Türkiye’nin askeri alan hâkimiyetine dayalı bir mücadele anlayışını benimsemesi ve bu doğrultuda örgüte kayıplar verdirilmesi, üstelik bu dönemde PKK ile Kuzey Iraklı Kürt gruplar arasındaki çatışmalar, PKK’nın etkinliğinin kırılmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda 1990’larda eylemler açısından üst seviyelere tırmanan PKK 1995’ten itibaren

¹⁰⁶³ Ü. İnanç, P.Can, **İmralı’da Neler Oluyor Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, s.100-102.

¹⁰⁶⁴ Ü. İnanç, P.Can, **İmralı’da Neler Oluyor Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, s.103.

¹⁰⁶⁵ Fikret Bila, **Satranç, Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2004, s.63.

¹⁰⁶⁶ Ü. İnanç, P.Can, **İmralı’da Neler Oluyor Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, s.56.

gerilemeye başlamış ve devam eden süreçte intihar saldırıları türü eylemler yapılmış Abdullah Öcalan'ın 1999'da yakalanmasıyla birlikte örgüt için sona yaklaşılacak bir dönüm noktası olmuştur.

Abdullah Öcalan'ın 1999'da yakalanmasıyla birlikte ifade ettiği söylemler PKK'nın tasfiye edilebileceği umidini doğurmuş ancak bu söylemler bir stratejik değişiklik olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim Abdullah Öcalan'ın yargılama aşamasında ve özellikle sonrasında ifadeleri dikkat çekicidir. Yeni stratejisini şu şekilde ifade etmektedir:

- a) Ülkenin bütünlüğünün Kürtlerin de kendi anayurdunda kardeşçe dil ve kültürel varlığını yasayarak daha sağlam tesis edileceği açıktır.
- b) Ayrılığın yararsızlığı ve anlamsızlığı özgür tartışmayla rahatlıkla kanıtlanabilir.
- c) Ayrılıkçılığın panzehiri, özgürlük ve demokratik birlik seçeneğidir.
- d) Kürtlerin sosyolojik bir olgu olarak değerlendirilmesi Türk ulusunun daha çok yararınadır.
- e) Tek ulusu ülke adıyla anmak, Türk yerine Türkiye ulusu daha gerçekçi, tarihi ve sosyal realiteye daha uygundur.¹⁰⁶⁷
- f) Tek gerekli görülen gerçekten demokratik sisteme bağlılık ve şoven faşist iddialardan vazgeçmek, her grubun kendi kültürel kimliğini ve eğitimini resmi sistemi inkar etmeksizin yaşamasıdır. Kürt Sorunu' nun demokratik çözümünün özü de budur.¹⁰⁶⁸
- g) Çatısı altında bulunan her ülke ve devlet için geçerli olmak üzere “*Demokratik Ülke, Özgür Anayurt*”, tüm Ortadoğu açısından “*Demokratik Ortadoğu, Birleşik Anayurt*”. Bu iki temel slogan tüm Ortadoğu halkları açısından geçerlidir.¹⁰⁶⁹
- h) Demokratik eylem ve çözüm olanakları olarak ifade edilen demokratik eylemsellik ilk tercih olarak belirlenmiş, beklenen cevapların verilmemesi, devletin ve ulusun çağdaş ifade tarzlarına uymayan tavırların ısrarla dayatılması durumunda ise öz savunma savaşı uygulanacaktır.¹⁰⁷⁰

Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra ifade etmiş olduğu söylemler Türkiye açısından bir anlam ifade etmemiş, genel kabullerde bir değişiklik olmamış ve yaşanan

¹⁰⁶⁷ A.Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa; AİHM Savunmaları*, s.171-172)

¹⁰⁶⁸ A.Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa; AİHM Savunmaları*, s.173.

¹⁰⁶⁹ A.Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa; AİHM Savunmaları*, s.188.

¹⁰⁷⁰ A.Öcalan, *Bir Halkı Savunmak*, s.337-338.

şartlar nedeniyle, PKK göreceli olarak hedef küçültmüştür. Ayrılıkçı hedefler ifade edilmemiş, demokratik talepler şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Dönem itibariyle dolaysız bağımsızlığı hedefleyen ve her türlü şiddeti içeren bir strateji gerçekçi bulunmamıştır. Dönem itibariyle kültürel özerkliği ve kimlik taleplerini amaçlayan yöntem benimsenmiştir. “Ulusal Kurtuluşçuluk” yerine “Demokratik Kurtuluşçuluk” konulmuştur.¹⁰⁷¹ Örgüt ise ilk olarak bu açıklamaları baskı altında verdiğini ve iradesine müdahale edildiğini ifade etmiş ancak daha sonra bu tavrını değiştirmiş ve Abdullah Öcalan’ın yakalanmasından sonra yapmış olduğu açıklamaların arkasında durmuş ve yapmış oldukları kongrelerde de Abdullah Öcalan’ı başkan seçmiştir.¹⁰⁷²

Abdullah Öcalan yakalandıktan sonra, daha önce de ifade edildiği gibi, PKK için yeni bir dönem başlamış ve bu dönem “sivil itaatsizlik” olarak isimlendirilmiştir. Çünkü eylemler siyasal alana kaymış ve terör eylemleri azalma sürecine girmiştir. Bu dönemde çeşitli siyasal partiler kurulmuş ve demokratik talepler görünüm altında PKK’nın koymuş olduğu hedeflere yardımcı olma çabası yer almıştır. PKK’nın geçirmiş olduğu süreç ele alındığında özellikle silahlı eylemlerin zihinlerde bir “Kürt Ulusu” yaratma amacı içerisinde olduğu söylemek mümkündür. Ayrılıkçı faaliyetler doğrultusunda siyasallaşma, pekiştirici ve destekleyici rol oynamaktadır. ‘Kürt kimliğine dayalı bir siyasallaşma yaşandığı ve Güneydoğu’da bir “siyasal coğrafya” oluştuğu söylenebilir. Kürtçü partilere verilen oyları güdüleyen asıl faktörün Kürt milliyetçiliği olduğudur. Ayrılıkçı Kürtler kurdukları partiler vasıtasıyla PKK’nın amaç ve taleplerini siyasal alana taşımaya çalışmıştır. Dahası ayrılıkçı siyasayı gerçekleştirmek amacıyla seçime giren bu partiler, etnik ortak paydada buluştukları görülmüştür.¹⁰⁷³

3- PKK’nın Orta Dönemdeki İddia ve Amaçları

PKK’nın başlangıçtaki amaçları Abdullah Öcalan’ın yakalanmasına kadar geçen sürede aynen korunmuştur. Örgüt liderinin yakalanmasından sonra, PKK’nın başlangıçta koyduğu amaçlardan taktiksel olarak vazgeçtiği görülmektedir. Abdullah Öcalan’ı sorgulayan Albay Hasan Atilla Uğur, Abdullah Öcalan’ın “Ben Devletimin emrindeyim, ben devletimin vereceği bütün görevlere hazırım, benim de çok hatalarım oldu. Ama fırsat verirseniz, inanın telafi edeceğim” sözlerine yer vermektedir.¹⁰⁷⁴

¹⁰⁷¹ F. Bila, *Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK*, s. 124.

¹⁰⁷² F. Bila, *Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK*, s. 124-130.

¹⁰⁷³ F. Bila, *Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK*, s.263.

¹⁰⁷⁴ Hasan Atilla Uğur, *Abdullah Öcalan’ı Nasıl Sorguladım*, Kaynak Yayınları, İstanbul, s.21, 26, 40.

Abdullah Öcalan'ın sorgusu sırasındaki PKK'nın stratejik değişikliğinden bahsedilmektedir. Abdullah Öcalan'a göre; *“Benim PKK üzerinde bir otoritem vardır. Ayrıca halk da beni çok tutmaktadır, bana imkân verilirse PKK'yı demokratik sisteme uyarlamak için çabalarımı geliştiririm, PKK'yı yasal çerçeveye çekerim, devlet imkân verirse silahlı çatışmaları sona erdiririm, hatta dağdaki elamanları yasal çizgiye çekerim, bu da devletin yasal imkân tanınmasıyla olur, dağdakiler zor koşullar altındadır. Cezaevlerinde 20 yıldır yatan on bine yakın PKK'lı insan vardır. Bütün bunlar iç barışı sağlarlar, yıllardır akan kan durur. Ben bunu kendim için istemiyorum. Ben yakalandığımda kendini yakan insanlar oldu. Ben bu olayların gelişmesini önlemek istiyorum, bu konuda örgütümü ikna edecek güce sahibim. Özgürlük mü derim, İşte Türkiye demokratik sistemi içinde aranan her türlü özgürlük var; vatan mı, işte Türkiye vatanımız derim, Türkiye bizim ortak tarihi vatanımızdır, bu ortak vatanın bölünmesini istemem. Milli olarak da Kürtler Türk ulusal bütünlüğü içerisindedir, bunu herkes bilmelidir. Bakınız benim amacım ülkemizi ve devletimizi daha da güçlendirmek ve yardımcı olmaktır. Elbette Türkiye'mizi ve Türkiye Cumhuriyeti devletimiz kastediyorum. Lütfen bana inanınız, kişisel hiçbir beklentim yoktur. İmkânlar tanındığında size her türlü belgeyi verip, örgütümü de yasal çizgiye çekmeye hazırım. Bütün Türk kamuoyu yetkililerine de açıkça söylüyorum; benim de yanlışlarım, hatalarım, yanlışlarım olmuştur. Hiç arzu etmediğim olaylara sebep olmuşumdur. Ancak imkân verilirse yeniden bir arada yaşam sürecini başlatacağımı bilmenizi istiyorum”*¹⁰⁷⁵ şeklindedir.

Yukarıdaki görüşler doğrultusunda, Abdullah Öcalan Türkiye'nin bütünlüğü içerisinde sorunun çözümünden yana olduğunu belirtmiştir. Yazılı savunmasında ayrılmış bir Kürdistan'ın bölgedeki diğer güçlerin kontrolü altına gireceği, en iyi çözümün Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırları içerisinde özgürlük ve bağımsızlığın gerçekleşmesi olduğunu yenilemiştir. Siyasi savunmasında, PKK programının temelini oluşturan sömürge teorisini temelden reddetmiştir.¹⁰⁷⁶ Türklerin ve Kürtlerin birlikte yaşama zorunluluğunu esas almıştır. Amacını ulusal ve üniter devlet içerisinde *“demokratik cumhuriyet”*, Kemalist Devrim'in tamamlanması olarak gören değinmelere de yer vermiştir. Atatürk Milliyetçiliği'nin, Ziya Gökalp'ın Türkler ile Kürtler yazısındaki görüşlerini bütünüyle benimsediğini belirtmiştir. Bu açıklamalar Kürt kitleleri içinde kardeşlik ve birlik yönündeki eğilimleri güçlendirmiştir. Üniter devlet içinde, Mustafa Kemal'in 1919-1924 siyasetiyle çözmeye

¹⁰⁷⁵ H.A. Uğur, *Abdullah Öcalan'ı Nasıl Sorguladım*, s.45-46.

¹⁰⁷⁶ Ş. Sakık, *İmralı'da Bir Tiran; Abdullah Öcalan*, s.103-104.

yönelik açıklamaları PKK yayın organlarında yazılmıştır. Nitekim 2008’de PKK tüzüğü yukarıda verilen bilgiler ışığında yeniden düzenlenmiştir.¹⁰⁷⁷

26 Ağustos 2008’ de yapılan, Onuncu Kongresi’ nde PKK tüzüğü, örgütün amacını “*demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü toplum paradigması ve bilimsel demokratik sosyalizm çizgisi temelinde demokratik konfederal yapılanmayla Kürt ulusunun öz demokratik yönetimini ve birliğini*”¹⁰⁷⁸ geliştirmek olarak belirtmiştir Parti programında değişiklikler yapılmış olmasına rağmen programın üçüncü bölümünde yer alan “*Kürdistan Devriminin Özellikleri ve Görevleri* “ aynen korunmuştur. 2005’te hapisanede yatan Abdullah Öcalan’ın verdiği talimatla oluşturulan ve PKK anayasası niteliğindeki Kürdistan Topluluklar Birliği-KCK Sözleşmesi’nde de Kürdistan Devrimin Yolu Manifestosu’nda yazan bilgiler tekrarlanmıştır. Sözleşmenin otuz altıncı maddesinde “*PKK’nın KCK sisteminin ideolojik gücü olduğu, önderlik felsefe ve ideolojisinin hayata geçirilmesinden sorumlu olduğu*” belirtilmesi manifestonun temel alındığının göstergesidir.¹⁰⁷⁹

PKK programı, paradigma kavramı altında devlet, iktidar, savaş, ulus, ulus-devlet kavramlarına yeniden bir tanımlama yapmak suretiyle yenilenmiştir. Bilime ve ahlaka dayalı açık demokratik bir toplum, devletçiliğe karşı, burjuva ulus anlayışını yok sayan, özgürlük ve eşitlik temeline dayalı komünal bir toplum biçimi yaratma kavramları ön plana çıkarılmıştır.¹⁰⁸⁰

PKK, kuruluşundan itibaren başta Marksist-Leninist, günümüzde Reel Sosyalizmin sorunlarının örgüt lideri Abdullah Öcalan tarafından aşılarak, yeniden oluşturulduğu tarım köy toplumuna ve komünal demokratik değerlere dayalı Demokratik Sosyalizm ilkelerine uygun bir Kürt devleti kurmaktır. Bu nihai hedefine ulaşmak için dört aşamalı bir strateji ortaya koymaktadır. Bütün bu aşamaların kırılma noktası “*Kürt Milleti*” yaratma uğraşdır. Birleşik Kürdistan kurulmasının yolunun Kürt etnik bilincinin oluşması yolundan geçtiği yaklaşımı her aşamada uygulanmaya çalışılmıştır. Bununla beraber ilk aşamada kimlikle ilgili talepler, ikinci aşamada özerk veya federasyon tipi bir yönetim sisteminin oluşturulmasını, üçüncü aşamada, özerk statüden devlet statüsüne geçme çabaları sonuncusu ise bağımsız ve birleşik Büyük Kürdistan Devleti’ nin oluşturulmasıdır.

¹⁰⁷⁷ T. Özkan, **Öcalan’ın Yakalanma Operasyonu**, s.211; D. Perinçek, **Türk Solu ve PKK**, s.44-48.

¹⁰⁷⁸ Önder Deligöz, **KCK Demokrasi Kılıfında Terör**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s.18.

¹⁰⁷⁹ Ö.Deligöz, **KCK Demokrasi Kılıfında Terör**, s.18.

¹⁰⁸⁰ Ö.Deligöz, **KCK Demokrasi Kılıfında Terör**, s.18-20.

4- Abdullah Öcalan'ın Yakalanması

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, PKK'nın artan terör eylemleri ve oluşan can kayıpları ve Abdullah Öcalan'ın Suriye'den Türkiye'nin bekasına yönelik artan terör eylemlerini yönetmesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni bu konuyla ilgili klasik adımlardan ziyade radikal tedbirler almasına neden olmuştur. PKK'ya yardım ve yataklık eden ve teröre adeta kucak açan Suriye'ye karşı radikal tedbirin en önemli ayağı PKK'nın liderini ele geçirmektir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, PKK'nın liderini ele geçirme stratejisi doğrultusunda 1998'de Suriye'ye karşı olan politika ve söylemlerini sertleştirmiştir. Öyle ki zamanın Başbakanı Mesut Yılmaz; *“Bölücü eşkiyadan elini çekmezse, aklını başına toplamazsa bu dünyayı Suriye'nin başına yıkmak boynumuzun borcudur”* Suriye'nin Hatay iddiası için ise *“Bizim toprağımızda gözü olanların gözünü çıkarmak boynumuzun borcudur”*¹⁰⁸¹ sözleriyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti' nin tarihi süresince yapılmış olan en sert açıklamalardan birine imza atmıştır.

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın, yıllarca sığınağı ve yönetim merkezi olan Suriye'den çıkartılması süreci, yoğunlaşan siyasi baskılara Kara Kuvvetleri Komutanı Atilla Ateş'in 16 Eylül 1998'de yapmış olduğu açıklama ve askeri müdahale tehdidiyle¹⁰⁸² artık geri dönülmez bir aşamaya gelmiştir. Nihayet 9 Ekim 1998'de Suriyeli yetkililer, Abdullah Öcalan'ı ülkelerinden çıkartmak zorunda kalmıştır.¹⁰⁸³ Zira Türkiye'nin Suriye'ye karşı harekete geçeceği konusunda tereddütsüz bir yaklaşımı mevcuttu. Bu kararlılık sonucunda arabulucu rolü üstlenen Mısır ve İran, Türkiye'nin olası Suriye harekâtını durdurmaya çalıştılar. Ortadoğu'da ciddi savaş rüzgârları estiren Türkiye, Suriye'nin geri adım atmasıyla bölgede çıkacak bir savaşın önüne geçilmiştir. Arabulucu devletlerin çabasıyla Suriye'nin PKK'yı desteklemekten vazgeçeceğine dair Adana Protokolü antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre; Suriye, PKK'nın artık Suriye topraklarını eğitim ve barınma sahası olarak kullanılmayacağı gibi, Türkiye'ye yönelik saldırılara da izin vermeyecekti. Ayrıca örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye topraklarından üçüncü bir ülkeye gönderilecekti.¹⁰⁸⁴

Abdullah Öcalan'ın Suriye'den ayrılmasıyla başlayacak ve İmralı Cezaevi'nde biten dört aylık kaçış macerasında ilk durağı Yunanistan olmuştur. Ancak Abdullah Öcalan, artık

¹⁰⁸¹ “Gözünüzü Çıkarırız”, **Sabah**, 12.10.1998, s.1-2.

¹⁰⁸² Amikam Nachmani, **Turkey; Facing a New Millenium: Coping with Intertwined Conflicts**, Manchester University Press, Manchester, 2003, s. 49.

¹⁰⁸³ Tuncay Özkan, **Abdullah Öcalan Neden Verildi? Nasıl Yakalandı? Ne Olacak?**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005, s. 64.

¹⁰⁸⁴ BBC, Turkey and Syria Sign Agreement, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/197798.stm. (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2017.)

eski konumuna sahip olmadığını da ilk olarak burada anlayacaktır. Atina Havaalanı'na vardığında burada kendisine karşı sergilenen tavrın, ileride, Abdullah Öcalan'ın, yakalanmasıyla birlikte sergilemiş olduğu davranış ve takip ettiği siyaseti oldukça derinden etkileyeceği görülecektir. Nitekim en güvendiği ülkelerin başında gelen Yunanistan'a ilk vardığında kendisine ülkede en fazla beş saat kalabileceği bildirilmiş ve bu sürenin bitiminde Abdullah Öcalan, Rusya'ya doğru yola çıkartılmıştır.¹⁰⁸⁵ Rusya'da otuz gün kalabilen Abdullah Öcalan, 11 Kasım 1998'de İtalya'ya hareket etmiş ve burada sahte pasaport kullanmak suçundan yakalanmıştır.¹⁰⁸⁶

Abdullah Öcalan'ın İtalya'da kaldığı iki ay, Türkiye'de önce iade edileceği ümitlerinin oluşmasına sebep olmuş hatta gazetelerde; *"Türkiye'nin bastırması ve kararlı tutumu sonucu, Suriye'den Rusya'ya kaçmak zorunda kalan, Türkiye'nin aynı kararlılığını sürdürmesi sonucu burada da barınamayan PKK'nın başı Apo'nun kaçıışı Roma'da noktalanmış oldu"* ¹⁰⁸⁷şeklinde haberler çıkmış ancak İtalyan makamlarının takınımış oldukları tavırla bu ümit yerini öfkeye, gösterilere ve daha da ileri giderek İtalya'ya karşı her alanda resmi olmayan bir boykota bırakmıştır.¹⁰⁸⁸

Hayatındaki en büyük kaygısı kendi can güvenliği olan Abdullah Öcalan¹⁰⁸⁹, kendisini güvende hissedebilecek bir yer arayışlarına devam etse de Avrupa'nın bütün havaalanları artık kendisine kapatılmıştır.¹⁰⁹⁰ Suriye'den sonra Yunanistan, Rusya, İtalya, yeniden Rusya, tekrar Yunanistan, Beyaz Rusya ¹⁰⁹¹ ve son kez Yunanistan'a gittikten sonra Abdullah Öcalan, 2 Şubat 1999'da Yunanistan'dan ancak Kenya'ya gidebilmiş ve 15 Şubat 1999'da Kenya, ABD ve İsrail ile birlikte yapılan ortak bir operasyon¹⁰⁹² sonucunda Türk görevlilerce yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir. ¹⁰⁹³

Abdullah Öcalan'ın yargılanması sürecinin ve ifadelerinin incelenmesi, örgüt hakkında sahip olunan veya ileri sürülen her türlü bilgi ve savın sağlamlasının yapılabilmesi imkânı vermesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Bununla birlikte bu yargılama birçok sebeple diğer genel yargılama süreçlerinden farklı özellikler taşımaktadır. Ulusal ve

¹⁰⁸⁵ Tuncay Özkan, **Operasyon**, Doğan Kitap, İstanbul, 2000, s. 185.

¹⁰⁸⁶ BBC, "PKK Chief Held in Rome", <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/213679.stm>. (Erişim Tarihi:10 Temmuz 2017.)

¹⁰⁸⁷ Saygı Öztürk ve İbrahim Gündüz, *"Bastırdık Başardık"*, **Sabah**, 13.11.1998, s.11.

¹⁰⁸⁸ Barry Rubin, Kemal Kirişçi, **Turkey in World Politics: An Emerging Multiregional Power**, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2001, s. 31-49.

¹⁰⁸⁹ A. Mango, **Türkiye'nin Terörle Savaşı**, s. 51-52.

¹⁰⁹⁰ T. Özkan, **Operasyon**, s. 191.

¹⁰⁹¹ T. Özkan, **Operasyon**, s. 84.

¹⁰⁹² Saygı Öztürk, **Kırmızı Klasör**, 2. Baskı, Bir Harf Yayınları, İstanbul, 2005, s. 23-24.

¹⁰⁹³ *"Apo Türkiye'ye Getirildi"*, <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/02/16/html/sondakika1.htm>. (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2017)

uluslararası kamuoyunun bütün dikkatlerinin bu yargılamaya çevrilmiş olması, birçok yabancı ülke ve uluslararası kuruluşun davayı yakından izlemesi ve dava hakkında görüşler belirtmeleri, sanığın, konumu sebebiyle terör örgütü üzerindeki etkisi ve yargılamanın seyrine etki edebilecek gelişmelere sebep olma veya bunları önleme kapasitesine sahip olması, terör örgütü mensuplarının bu süreç içerisinde sergilemiş oldukları tavır ve içinde bulunmuş oldukları psikolojik durum, yine sanığın sebep olduğu binlerce olay nedeniyle zarar görmüş, sevdiklerini kaybetmiş binlerce şehit ailesinin ve arkadaşlarını kaybetmiş on binlerce güvenlik görevlisinin içinde buldukları psikolojik durum bu davayı diğer yargılama süreçlerinden ayırmaktadır.

Yargılama sürecinde ayrıca dikkat çeken bir başka husus, kırk yıla yakın bir zamandır devam eden ve Türkiye'nin ekonomik atılım gerçekleştirebilecek kadar yüksek meblağlarda terörle mücadeleye harcamasına ¹⁰⁹⁴ ve 22 Şubat 1999'a kadar 4472 sivil vatandaşın hayatını kaybetmesine ve 3874 asker, 1225 geçici köy korucusu ile 247 polisin şehit olmasına sebep olmuştur. ¹⁰⁹⁵ Bu zamana kadar toplamda 40 bin insanın hayatının kaybetmesine neden olan PKK'nın lideri Abdullah Öcalan'ın 16 Şubat 1999'da Türkiye'ye getirilmesi ülke çapında büyük bir heyecan ve sevinç uyandırırken, güvenlik güçlerinin hem bu operasyonun gururunu hem de yaşanması muhtemel yoğun ve şiddetli saldırıların endişesini taşımışlardır. ¹⁰⁹⁶ Bundan dolayı Abdullah Öcalan'ın kaçmasını engellemekten ziyade muhtemel bir suikasttan korunabilmesi amacıyla İmralı Adasında tutulmuştur. ¹⁰⁹⁷

29 Haziran 1999'da yapılan son duruşmada Ankara 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından kurduğu silahlı örgütü PKK'yı, aldığı kararlar ve verdiği emir ve talimatlarla sevk ve idare ederek, devletin hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemleri gerçekleştirdiği sabit görülmüştür. Abdullah Öcalan, oybirliğiyle idama mahkûm edilmiş, karar Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından da onanmıştır. Mahkemenin gerekçeli kararında, Abdullah Öcalan'ın, eylemlerinin şiddeti, yoğunluğu ve sürekliliği ve içinde bebek, çocuk, ihtiyar ve kadınların da bulunduğu binlerce insanın öldürülmüş olması ve ülke genelinde ciddi tehlike oluşturması nedeniyle Türk Ceza Kanunu'nun 59. maddesinde düzenlenen cezai sorumluluğu kaldıran veya azaltan nedenlerden yararlandırılmasının uygun görülmediği açıklanmıştır. Mahkemenin verdiği idam kararı, Yargıtay tarafından 25 Kasım 1999

¹⁰⁹⁴ Heinz Kramer, **A Changing Turkey: the Challenge to Europe and the United States**, Brookings Institution Presss, Washington, 2000, 46.

¹⁰⁹⁵ Ü. İnanç ve C. Polat, **Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, s. 146.

¹⁰⁹⁶ Ü. İnanç ve C. Polat, **Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, s. 7.

¹⁰⁹⁷ Saygı Öztürk, **Devletin Derinliklerinde**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 117.

tarihinde onanmış ancak AB uyum yasalarıyla idam cezası kaldırıldığı için İmralı Cezaevi'nde Ağırlaştırılmış Müebbet Hapse mahkûm edilmiştir.¹⁰⁹⁸

D- PKK'NIN İDEOLOJİSİ, STRATEJİSİ, FİNANSMAN KAYNAKLARI VE AVRUPADA' KI FAALİYETLERİ

1- PKK'nın İdeolojisi

Her örgütte olduğu gibi PKK'nın da bir ideolojisi bulunmaktadır. İdeoloji, siyasal ya da toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir toplumsal sınıfın davranışlarına yön veren politik, hukuksal, bilimsel, felsefi, dinsel, moral, estetik düşünceler bütünü olarak tanımlanabilir. En basit tabirle ideoloji, düzenlenmiş, yapılanmış bir fikirler bütünüdür. Terörizmi diğer suçlardan ayıran ve sistematığı içerisindeki en belirgin unsuru “*ideolojidir.*” Bu bağlamda ideoloji, terörizmin olmazsa olmaz unsuru olarak kabul edilmektedir ve terör örgütlerinin hem dayanağı hem de en büyük silahıdır. Ayrıca ideoloji hareketin rehberidir. Uygulanacak şiddet olaylarının tipi, hedefleri, grubun üye temini ve şiddet kampanyalarında işleyeceği konular daima bu unsura göre belirlenmektedir.¹⁰⁹⁹Bu tanımlamaların yanında ideolojiyi, olumlu ve olumsuz yaklaşımlar açısından açıklamak gerekirse; olumlu yaklaşıma göre, ideoloji sistematik bir fikir yapısı ve anlatisıdır. Olumsuz yönden ise; gerçekleri olduğu gibi yansıtmayan bir fikir yapısı şeklinde ele alınmıştır.¹¹⁰⁰

Komünizmin pratisyeni Lenin, ideolojiyi olumlu manada kullanmış ve bunu 1902'de “*Ne Yapmalı*” isimli eserinde; “*Hareketlerinin süreci içinde işçi yığınlarının kendilerine bağımsız bir ideoloji formüle etmeleri söz konusu olmadığına göre, yapılacak tek şey burjuva, ya da sosyalist ideoloji arasında seçim yapmaktır. Başka yol yoktur; çünkü insanoğlu bir ‘üçüncü’ ideoloji yaratmamıştır ve üstelik sınıf çelişkileriyle bölünmüş olan bir toplumda, sınıf niteliği taşımayan ya da sınıflar üstü ideoloji olamaz.*”¹¹⁰¹ şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Öbür yandan Lenin, burjuvazinin bir ideoloji geliştirdiğini, bunu da silah olarak kullandığını, dolayısıyla işçi sınıfının da mücadelede ideolojik silah kullanabileceği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç doğrultusunda strateji geliştirmiştir. Dönemin çok ilginç bir noktası sanayileşmeyle birlikte gelen yeni kitle hareketleridir. Dolayısıyla ideolojilerin üzerine eğildiği ve ele aldığı husus kitle psikolojisi olmuştur. Bu bağlamda “*sosyalist*

¹⁰⁹⁸ S. Öztürk, **Devletin Derinliklerinde**, s.117-120.

¹⁰⁹⁹ S. Dilmaç **Terörizm Sorunu ve Türkiye**, s.66.

¹¹⁰⁰ Şerif Mardin, **Din ve İdeoloji**, XXII. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.14.

¹¹⁰¹ Ş. Mardin, **Din ve İdeoloji**, s.40.

ideolojiyi sosyo-politik programı meydana getiren iddia ve teorinin bir araya gelmesi şeklinde ifade etmek yanlış olmayacaktır.”¹¹⁰²

Terör örgütlerinde örgütsel yapıyı şekillendiren en temel faktör de yine ideolojidir. Bu nedenle PKK'nın ayrılıkçı siyasasını anlayabilmek için öncelikle ideolojisine bakmak gerekir.¹¹⁰³ Çünkü bir örgütün ideolojisiyle ortaya konan amaçlar, buna uygun bir şekilde oluşturulan örgütsel yapıyla gerçekleştirilir.¹¹⁰⁴ Dolayısıyla örgütsel yapının örgütün ideolojisi doğrultusunda şekilleneceğini ve aralarında bir uyumun olması gerekmektedir.

PKK'nın kuruluşundan önce başlayan ve bugüne kadar devam eden süreçte, bazı kitap ve broşürler amaç ve ideolojik görünümünü anlatması bakımından temel metinler olarak kabul edilebilirler. Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto), Parti Programı ve Parti Tüzüğü, PKK'nın Birinci Konferansı için hazırlanmış olan Politik Rapor ile Örgütlenme Üzerine, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu, Kürdistan'da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti), Faşizme Karşı Mücadelede Birleşik Direniş Cephesi Üzerine gibi yayınlar, PKK'nın başlangıçtaki amaçlarını açıklayan ilk yazılı belgeler olarak bilinir.

Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto) isimli metin 1975'te altmış sekiz sayfalık bir broşür olarak Abdullah Öcalan ve üst düzey bir örgüt mensubu tarafından kaleme alınmış, 1978 sonlarında teksir baskı yapılarak sadece üst düzey örgüt elemanlarına okutturulmuştur.¹¹⁰⁵ Söz konusu metin PKK'nın ideolojik bakımdan öngördüğü stratejiyi açıklaması bakımından önemlidir. Zira bu broşürde çerçevesi çizilmiş olan görüşler örgüt elemanları açısından diğer görüşleri yorumlama, Marksist/Leninist ideolojiyi algılamada bir mihenk taşı vazifesi görmüştür. Her bilgi ve fikir bu broşüre göre yorumlanmaya ve algılanmaya çalışılmıştır.¹¹⁰⁶ Bu broşürün önemiyle ilgili olarak sonradan Abdullah Öcalan tarafından; “...*Strateji yoksunluğunu aşabilmek için Kürdistan devriminin stratejisini çizme görevi de devrimcilere düşüyordu. Proleter devrimciler bu görevi Kürdistan Devriminin Yolu broşüründe yerine getirdiler. Orada Kürdistan Devriminin stratejisini, yani proletaryanın program amaçlarına varabileceği yolu, devrimin düşmanlarını ve dostlarını,*

¹¹⁰² S. Dilmaç, **Terörizm Sorunu ve Türkiye**, s.69.

¹¹⁰³ “*Askeri çizgimiz partimizin siyasi çizgisinden kaynaklanır ve ona bağlıdır.*”, (Abdullah Öcalan **Kürdistan'da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, Köln, 1982, s.265.)

¹¹⁰⁴ Etzoni yapıyı “*belirli amaçlara ulaşmak için kurulmuş toplumsal birimler*” olarak tanımlamıştır. (Amitai Etzoni, **Modern Organizations**, Free Press, New York, 1964, s.22.)

¹¹⁰⁵ **PKK Faaliyetleri**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No:68, EGM Yayınevi, Ankara, 1999, s.42.

¹¹⁰⁶ **PKK Faaliyetleri**, Emniyet Genel Müdürlüğü, EGM Basımevi, s.43.

devrimin önderini, temel güçlerini ve müttefiklerini, kısacası devrimde sınıf mevzilenmesini berrak bir biçimde açıkladılar... ”¹¹⁰⁷ şeklinde bir yaklaşım sergilenmiştir.

Broşürün birinci bölümünde “*Toplumlar Tarihi*” adı altında Marksist/Leninist görüş doğrultusunda dünyanın toplumsal ve tarihsel gelişimi anlatılmış, ikinci bölümde Kürdistan tarihi ve Orta-Kuzeybatı Kürdistan diye tabir edilen bölgedeki (Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri) toplumsal yapı yine aynı ideolojik mantıkla irdelenmeye çalışılmış, üçüncü bölümde ise Kürdistan devriminin özelliklerinden bahsedilmiştir.

Manifesto aynı zamanda sonraki dönemlerde PKK’nın politik ve ideolojik görünümü için bir basamak teşkil etmektedir. Nitekim kuruluş dönemi Parti Programı da yine aynı başlıklar altında ve üç bölüm halinde Kasım 1978’de yazılmıştır. Aynı dönemde yayımlanan Parti Tüzüğü ise programda belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için oluşturulacak partinin ¹¹⁰⁸ temel niteliklerini açıklayıcı bilgiler içermiştir.

PKK’nın yazılı metinleri incelendiğinde aslında kuruluş dönemindeki metinlerin biraz daha detaylandırılmış tekrarıyla Marksist/Leninist yazarlardan alıntılanmış görüşlerden ibaret oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin; 1995’teki Parti Programı incelendiğinde 1978 programındaki çoğu cümlelerin bile aynı olduğu görülmektedir.¹¹⁰⁹ Sonraki bölümde tekrarlar ve benzer cümleler ve kelimeler, PKK’nın kongre ve konferanslarında alınan kararlarda da görmek mümkündür. Üstelik ortaya çıkan PKK metinlerinin adeta birbirlerinin kopyası olacak kadar benzer içerikte oldukları görülmüştür.¹¹¹⁰ Konuyla ilgili dikkati çeken diğer bir husus da Abdullah Öcalan dışında sayıları binlerle ifade edilebilecek PKK kadrolarından hiç birinin kendi ismiyle kayda değer bir kitap çıkarmamış olmasıdır. Kadrolarca rapor niteliğinde kaleme alınan yazılar ise Abdullah Öcalan’ın düşüncelerinin övgülerle pekiştirilmiş tekrarı olmaktan öteye geçememiştir.¹¹¹¹

Bu yazılı metinlerde kendisini Marksist/Leninist olarak tanımlayan PKK, Marksist ve Leninist ilkeler doğrultusundaki kabullerden yola çıkarak kendisinden önce aynı

¹¹⁰⁷ Abdullah Öcalan, **19. Yüzyıldan Günümüze Kürdistan Gerçeği ve PKK Hareketi**, Almanya, 1994, s.232.

¹¹⁰⁸ PKK her ne kadar kendini bir parti olarak tanımlasa da aslında parti değil, silahlı bir terör örgütüdür. (**Türkiye Gerçeğinde Kürtler ve PKK Terörü**, Ankara, 1996, s.37-40.)

¹¹⁰⁹ Nihat Ali Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, Ek-1 (Parti Programı, Kuruluş Dönemi, Kasım 1978), Ek-2 (Parti Programı, PKK V. Kongresi, 1995).

¹¹¹⁰ Abdullah Öcalan **Kürdistan’da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, kitabını Frederic Engels’in “*Tarihte Zorun Rolü*” isimli kitabı esas alarak yazmıştır. (Frederich Engels, **Anti - Dühring**, (Çev: Kenan Somer), Sol Yayın, Ankara, 1975, s.10-50.)

¹¹¹¹ PKK lideri Abdullah Öcalan, kendisinin yüz civarında kitap yazdığını ifade etmiştir. Ancak hazırlanan bu kitaplardaki güncel dedikodu, bıktırıcı tekrarlar ve küfür/hakaret bölümleri çıkartıldığında, geriye kalan 5-6 adet kitabın “*Kürdistan Devriminin Yolu - Manifesto*” isimli broşürde belirtilen fikirlerin biraz daha genişletilmiş hali olduğu anlaşılmıştır. (**PKK**, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, No:52, s.106.)

paraleldeki örgütlere benzer bir biçimde ideolojik ve yapısal temellerini oluşturmuştur.¹¹¹² Parti programında tespit edilen amaçların gerçekleştirilmesi için örgütlenmenin gerekçeleri ve biçimi, kendi bakış açısı ve ideolojik yaklaşımıyla dünya toplumlarının evrimine göre yorumlanması sonucu ortaya çıkan sonuçlara dayandırılmıştır. Bu yorumlamaya göre de içinde bulunulan mevcut durumun tespiti yapılmaya çalışılarak geçmişle günümüz arasında bir bağ kurulmuş, bu kapsamda “Sömürge” ve “Zor” kavramları değişmez ve tartışılmaz kabuller olarak PKK’nın tüm fikirlerinin ve eylemlerinin ana eksenini oluşturmuştur.

PKK’nın ideolojik durumunu biraz daha açacak olursak, örgütün ilk yazılı metinlerinde başlangıçta Marksizm’in tarih anlayışına uygun ve basit anlatımlı, sınıflı toplumların oluşumu izah edilmektedir. Ardından da ortaya çıkan sınıflı toplumlarla birlikte sömürünün oluştuğu belirtilmektedir. Ve bu temelde sınıflı toplumlarda sömürünün var olduğu ve sömürünün de zor kullanılarak sürdürüldüğü iddia edilmiştir. Zorun kullanılmasına yol açan sömürü ise hem içeriden hem de dışarıdan uygulanmaktadır. Buna göre de köleci toplumdan başlayıp sınıfsız topluma geçiş aşaması olan sosyalist toplumun kuruluş tarihine kadar, insan toplumları üzerinde dıştan gelen bir baskı ve sömürü biçimi olarak sömürgecilik, sürekli olarak gelişmiştir.¹¹¹³

Sömürgeciliğin iç ve dış sömürgecilik olarak tasnifi tüm fikirlerin ve yaşanan kötülüklerin temeli olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda “*Feodal, İşbirlikçi, Gerici Burjuvazi*” iç sömürü, “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti*” ise dış sömürü odağı olarak görülmüştür. Böylece sınıflı toplumlarda zor kullanılarak sömürü düzeninin devam ettirildiği ve Türkiye’de de sınıflı bir toplum yapısı olduğu varsayımlarından hareketle Türkiye’de sömürü düzeninin devlet tarafından zor kullanılarak yürütüldüğü iddia edilmiştir.

Emperyalist sömürü düzeninin ortadan kaldırılması için de zor ve şiddet kullanmanın gerekliliği ortaya konularak, zor ve şiddet kullanımının meşrulaştırılması için meşru ve akılcı bir zemin yaratılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle PKK’nın örgütsel yapısında adeta bir “*damga etkisi*”¹¹¹⁴ şeklinde şimdiye kadar süren zor ve şiddet kullanma eğiliminin de temeli atılmış olmaktadır. Bu konuda Abdullah Öcalan’ın “*...devrimci bir ulusal kurtuluş siyasetini barışçıl koşullar içinde ve barışçıl mücadele biçimleriyle geliştirme, hatta en asgari ekonomik, kültürel faaliyetleri bile barışçıl koşullarda geliştirme olanağı*

¹¹¹² “PKK hareketi Marksizm’e/Leninizm’e, Kürdistan proletaryasına ve halkına bağlılığın bir gereği olarak...” ifadesi onun ideolojik görünümünü açıklamaktadır. (Abdullah Öcalan, **Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu**, Almanya, 1982, s.45.)

¹¹¹³ A. Öcalan, **Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)**, s.22-25.

¹¹¹⁴ Arthur Stinchombe L. **Social Structure and Organizations**, University of Chicago Press, Chicago,1965, s.201.

yoktur...”¹¹¹⁵sözü dikkat çekicidir. Sonuç olarak bu şekildeki tasnifleme mücadele edilecek düşmanları ve müttefik olabilecek dostları da ortaya koymuş ve “*tarih ise bu iki tip sömürüden kurtulmak isteyen sınıf ve halkların mücadelesine sahne olmaktadır.*”¹¹¹⁶ diye ifade edilmiştir.

İdeolojik kurguda belirtilen “*İç ve dış sömürü*”nün doğal olarak iç ve dış “*zor*”a (zor kullanmaya) dayandığı kabul edilmiştir. Marksist düşüncenin kurucularından Engels’e göre zor hem gerici hem de ilerici niteliğe sahiptir. Bu kapsamda “*sömürge boyunduruğuna karşı varlığını korumaya çalışan toplumun*” uyguladığı zor (karşı zor) her zaman “*ilerici*” olup, ‘gelişmek için başvurulması gereken en temel araçtır’ fikri doğrultusunda sömürülen toplumların veya sınıfların uygulayacağı karşı “*zor*” meşru ve tarihi bir zorunluluk olarak gösterilmiştir.¹¹¹⁷

PKK’nın kuruluş dönemindeki Türkiye ve dünyanın konjonktürel şartları bu ideolojik kurgulamanın kabul görmesini olumlu yönde etkilemiştir. O dönemdeki ifadeyle “*kapitalizmin gelişmesi ile sömürgecilik daha ileri bir boyuta ulaşmış, insanlığın bir yandan sınıflar, diğer yandan ezen ve ezilen uluslar halindeki bölünmesi doruk noktasına varmıştı*”¹¹¹⁸denilmiştir. Hem iç düşmanlara hem dış düşmanlara karşı, zor uygulamak tarihsel bir zorunluluk olarak görüldüğünden, bu tespit PKK’nın tüm fikir ve eylemlerinde esas alınmıştır. Tarihsel zorunluluk uyulması mutlak kurallar manzumesi olduğuna göre de vazgeçilemez olarak gösterilmiştir. Böylece zor teorisinin esas aldığı sömürü buna karşı uygulanacak şiddetin meşru sebebi haline getirilmiştir.¹¹¹⁹

PKK’nın teorik yaklaşımlarının temelini oluşturan Marksist/Leninist tarih yorumunda, 1917 Ekim Devrimi ile SSCB’nin kuruluşu ideolojik kabuller açısından önemli bir tarihi gelişmedir.¹¹²⁰ SSCB kuruluşuyla kapitalizmin karşısına bir alternatifin çıktığı, bunun da uluslar arası alanda “*Proleterya Devrimleri Çağını*” başlattığı, devrimin doğuya taşındığı, işçi sınıfları arasında devrimci ittifakların kurulmasını sağladığı, bu temelde sömürge ve yarı sömürge ülkelerde proleterya, köylülük ve aydınların oluşturduğu gerçek, ulusal cephenin yaratıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca “*çağımızın başlıca özellikleri olan bu gelişmelerde Ekim Devrimi’nin etkisi, dünya devriminin tamamlanmasına kadar süreklidir*” fikri belirtilmiştir. “*Sosyalizmin bu tarihi zorunluluğu, çözümün sosyalizmde olduğu*

¹¹¹⁵ A. Öcalan, *Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)*, s.285.

¹¹¹⁶ A. Öcalan, *Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)*, s.153.

¹¹¹⁷ N. A.Özcan, *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, s.84-85.

¹¹¹⁸ *PKK Parti Programı*, 1978, s.3; N. A.Özcan, *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, s.85.

¹¹¹⁹ Vladimir İlyiç Lenin, *Devlet ve Devrim*, (Çev: Ferit Burak Aydar), Agora Kitapçılığı, İstanbul, 2009, s.21-29.

¹¹²⁰ *PKK Parti Programı*, 1978, s.5; N. A. Özcan, *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, s.140.

gerçeğini ortaya koyduğuna göre Kürdistan'ı kurtaracak yöntem”¹¹²¹de sosyalizm olarak belirtilmiştir.

PKK genel ideolojik amacını bu durumda sınıfsız toplum oluşturmak ve sosyalist sisteme geçmek olarak belirlemiştir. Bunun gerçekleşmesi için de;

- a) Türk sömürgeciliğinin ve gerisindeki emperyalizmin Kürdistan üzerindeki her türlü hâkimiyetine son verilecek,
- b) Demokratik halk diktatörlüğünü uygulamanın ilk aşaması olarak bir işçi köylü hükümeti kurulacaktı. Bu hükümetin icraatları olarak da tüm üretim vasıtalarına el konacak, hiçbir ülkeye askeri üs ve imtiyazlar tanınmayacak, yurtsever unsurlar dışında toprak ağalarının topraklarına el konacak,¹¹²²
- c) Proletarya diktatörlüğü inşa edilecek, kadın üzerindeki her türlü feodal baskı kaldırılıp, azınlık, din ve milliyetler üzerindeki baskılar son bulacak, sosyalist ülkelerdeki sisteme uygun olarak ekonomi merkezi plana göre yürütülecekti.¹¹²³
- d) Sonuç olarak; Irak, İran ve Suriye toprakları üzerinde bulunan sözde Büyük Kürdistan'ın diğer parçalarıyla birleşmek suretiyle Bağımsız Birleşik Demokratik Kürdistan Devleti kurulacak¹¹²⁴ ve bu hedefin önündeki engel olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sömürgeci boyunduruğu ortadan kaldırılacaktı.¹¹²⁵

PKK'nın yukarıda açıklanan ideolojisinde esas aldığı sömürü ve buna karşı uygulanacak zor anlayışı doğrultusunda faaliyetlerini yürüttüğü gözlemlenmiştir. Bu durumun ise PKK'nın bir örgüt olarak var olduğu andan itibaren örgütsel amaçlarını içinde yerleşik olduğu topluma zor ve şiddete dayalı propagandayla benimsetilmesi şeklinde tezahür ettiği görülmektedir. “*Bize kızgın bir halka dayanan düşmanın yaklaşmasını ve baskın yapmasını önlemek için özel ön tedbirler almalıyız. Bunun için yıldırma metotlarıyla halkı ikaz etmeli ve düşmana yardımdan alıkoymalıyız.*”¹¹²⁶ prensibi doğrultusunda ortaya konan ideolojik değerlerin zamanla toplumsal bir bilinç oluşturacak şekilde zor ve şiddet kullanılarak yayılmaya çalışıldığı görülmüştür. Yani PKK, kurtarılmış bölgelerden kendi

¹¹²¹ **PKK Parti Programı**, 1978, s.20-30.

¹¹²² Burada dikkati çeken husus toprak ağası yurtsever olursa topraklarına el konulmayacak olmasıdır ki bu durum PKK'nın ideolojik kabulleriyle çelişmektedir. (**PKK Parti Programı**, 1978, s.28.)

¹¹²³ **PKK Parti Programı**, Ankara, 1978, s.29.

¹¹²⁴ İnanç Ünal ve Can Polat, **İmrâlı'da Neler Oluyor, Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara, 1999, s.9; A. Tan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s.366.

¹¹²⁵ Örgütün amacı; “*Kürdistan üzerindeki sömürgeci egemenliğe ve gerisindeki emperyalizmin etkilerine son vermek, Kürdistan'daki çağ dışı kalıntıları tasfiye etmek, bağımsız ve birleşik Kürdistan'da demokratik bir yönetim kurmak, ilerici insanlığın bir parçası olarak sınıfsız topluma doğru ilerlemektir.*” şeklinde belirlenmiştir. (**PKK Parti Programı**, 1978, s.58.)

¹¹²⁶ M. Zedong, **Halk Savaşında Temel Taktikler**, s.32.

sınırlarını çizmeye ve bu bağlamda meşrulaşmaya doğru zor ve şiddet kullanarak adım adım ilerleme gayreti içerisinde olmuştur. İşte PKK'nın halka karşı silahlı eylemlerde bulunmasının ve katliamlara varacak boyutta kan dökmesinin arka planında yatan gerçeğin bu olduğu gözükmemektedir. Nitekim Abdullah Öcalan; *“Ulusal kurtuluş çizgisi belirlenir belirlenmez ve parti teşekkül eder etmez partinin en önemli meselesi halk saflarına girebilmek, ulusal kurtuluş siyasetini kitleler içinde yayabilmek ve halkı örgütleyip birleştirebilmektir...”*¹¹²⁷ demiştir.

Bunun nasıl yapılacağını ise yani halkın örgüt saflarına nasıl çekileceği; *“Ulusal kurtuluşçu faaliyetlerde bulunan her devrimci ve yurtsever daha başlangıcından itibaren bu ihbarcı yapıya karşı uyanık ve hazırlıklı olmalı, sömürgeci saldırılara karşı kendisini korumak için devrimci şiddet kullanmalıdır...devrimci faaliyetin gelişmesi önünde engel haline gelen böyle bir yapıya ve bununla birlikte süren sömürgeci saldırılara karşı şiddetin kullanılmaması gibi bir durum da olamaz. Devrimci faaliyetleri ihbar eden ajan, muhbir ağının devrimci şiddet temelinde eritilmesi ve kitlelerin siyasal mücadele içine çekilmesinin en önemli, en doğru yöntemidir”*¹¹²⁸ şeklinde izah edilmiştir. Başka bir ifadesinde ise; *“Devrimin hedefi: Emperyalizme dayanan faşist Türk sömürgeciliği ve onun ajanı olan bir avuç yerli hain...”*¹¹²⁹ denilirken aynı doğrultuda; *“hareketimiz tarafından uygulanan devrimci taktikler devrimci örgütlenmeye ve çalışmaya engel olan sömürgecilerin ajanı durumundaki feodallere, faşistlere, resmi ve sivil polis güçlerine karşı devrimci şiddet uygulamak ve bu çalışmalara uygun düşecek şekilde esas olarak illegal temelde örgütlenmekti...”*¹¹³⁰ şeklinde açıklanmıştır.

Gerçekte PKK'nın yöntem olarak zor ve şiddeti benimsemesi, şiddeti ideolojik bakımdan ilerici zorun bir parçası olarak kabul etmesi, aynı zamanda neden uzun süreli halk savaşı stratejisinin seçildiği de açıklanmaktadır. Zira uzun süreli halk savaşı stratejisinin hayata geçirilmesi için *“stratejik savunma ve denge”* aşamalarında örgütün alan hâkimiyeti sağlaması hedeflenmekteydi. Bununla beraber bu mücadelenin insan kaynağına ihtiyacı olduğu açıktı. Bir defa kendi ideolojik değerlerini bu değerlerle örtüşmeyen halka benimsetebilmesi için uzun süreye ihtiyaç duyulacağı aşikârdır. Zaten bunun tersi olsaydı uzun süreli bir mücadeleyi baştan kabul etmeye gerek kalmaz, daha kısa süreli bir stratejiyle amaçlanan hedeflere çok daha çabuk ulaşılması mümkün olabilirdi. Dolayısıyla varoluşsal

¹¹²⁷ A. Öcalan, *Kürdistan'da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)*, s.267.

¹¹²⁸ A. Öcalan, *Kürdistan'da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)*, s.269.

¹¹²⁹ **PKK I. Konferansına Sunulan Politik Rapor**, s.148.

¹¹³⁰ **PKK I. Konferansına Sunulan Politik Rapor**, s.155.

olan bu süreç, PKK'nın stratejik seçim şartları ve koşulları çerçevesinde etkilediği ortadadır.

Bölge halkına yönelik PKK tarafından uygulanan zor ve şiddete karşı örnekleri özellikle PKK'nın ilk ortaya çıktığı dönemlerde halkın tepkisinin de süreç içinde geliştiğini söylemek mümkündür. Bu kapsamda bölge halkının PKK'ya olan tepkisinin en bariz örneği bölgedeki Geçici Köy Korucuları /GKK olduğudur.¹¹³¹

Kısa sürede silahlarıyla birlikte örgütün saflarına geçmesi beklenen GKK'ları, PKK'nın devrimci teorisinde açıklanması en güç noktalardan birini oluşturmaktadır. Çünkü GKK'larının PKK'ya olan tepkilerinin sadece mensup oldukları yerleşim birimleri olan köylerini korumanın çok daha ötesinde, kendi değerlerini (bölgedeki kurumsal mantığı ve yerleşik toplumsal değerleri) koruma ve temsil etme uğraşdır. Bu nedenle uygulamalara bakılacak olursa bölgede güvenlik kuvvetleriyle birlikte PKK ile mücadele edenlerin sadece GKK'ları olmadığı, GKK'nın görev tanımı ve temsiliyetine bakıldığında, bölge halkının çok büyük bir bölümünün bu mücadeleye katkısı gönüllü olarak sürmektedir. Devletin yanında yer alan aşiretlerin PKK'ya karşı hareket etmesi, PKK'nın ideolojisinin bölge insanı tarafından reddedildiğinin de kanıtı olmuştur.¹¹³²

Bu noktada iki hususun açıklanmasında yarar vardır. Birincisi 1990'da Eski SSCB ve komünizm çöktüğünde, PKK'nın dayandığı ideolojik zemin çökmüş ve bu çöküşten etkilenmemek veya en az derecede etkilenmek için PKK'nın ideolojik açılımlar yaptığı görülmüştür. İkincisi ise PKK'nın başta Kuzey Irak olmak üzere Türk sınırına yakın komşu ülke topraklarındaki kontrolsüz/yarı kontrollü alanlarda tekrar ve tekrar toparlanarak benzer şiddet içerikli eylemlerini halkın tepkisine rağmen hâla devam ettirmesinin, bölgedeki devlet otoritesi üzerinde doğal bir aşınmanın meydana gelmesine sebep olduğu gözükmektedir.

Kürtçü görüşleriyle tanınan ve Şeyh Said'in torunu olan Erzurum Eski Milletvekili Abdülmelik Fırat; PKK'nın ideolojik yapısını Ortadoğu'da birçok sosyalist-laik ve İslam karşıtı parti ve örgütler etkilemiştir. PKK'nın ideolojisi de bu anlamda etkilenmelere açıktır. Bu etkilenmelerden üretilen ideoloji; "*Laikos-Kemalikos-Baas Partisi ve Stalinizm üçlüsünün karışımıdır*"¹¹³³ sözleriyle ifade edilmiştir.

¹¹³¹ A. Öcalan, **Kürdistan'da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, s.244-245.

¹¹³² Abdullah Öcalan, "*Halkın siyasal birliği meselesi, önemli ve mücadelenin can alıcı meselelerinden biridir.*" diyerek mücadele stratejisindeki önceliği belirtmiş olmakla birlikte mevcut durum itibarıyla PKK açısından halkın siyasal birliğinin sağlandığını söylemek mümkün görülmemektedir. (A. Öcalan, **Kürdistan'da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)**, s.245.)

¹¹³³ A. Tan, **Kürt Sorunu, Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s.373.

2- PKK'nın Stratejisi

PKK, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Kürtlerin bağımsız gelişme içerisine girebilmesinin tek yolunun, yönetime karşı silahlı mücadele vermesi olduğu görüşündedir. Bununla beraber, bugünün şartlarında gerçekleştirilebilecek bir mücadelenin başarılı olamayacağı gerçeğinden hareketle, tüm Kürt halkının katılacağı, planlı, örgütlü ve uzun süreyi kapsayacak bir silahlı mücadeleyi, yani uzun süreli halk savaşı stratejisini benimsemiştir. Bu stratejide; işçi sınıfının önder, köylülerin ise temel güç olduğu belirtilmiştir. Kırsal alanın halk savaşının temeli, şehirlerin ise tali bölgeler olduğu ifade edilmiş ve halk savaşının kırlardan şehirlere doğru geliştirilmesi benimsenmiştir.¹¹³⁴ Çizdiği bu stratejiye bağlı olarak PKK, mücadelesini aşağıdaki örgütlenme birimleriyle biçimlendirmiştir:

- a) Bağımsız Birleşik Demokratik Kürdistan için seferber olunması (kurulması)
- b) Cephe ve Ordunun Oluşumu,
- c) Düzenli Orduya geçiş,
- d) Gerilla Mücadelesi ile Ordu ve Cephenin sağlanması,
- e) Hareketli Savaş ile Gerilla Savaşını beraber kullanarak kurtarılmış veya kurtarılmış bölgeler tesis edilmesi,
- f) İdeolojik oluşum (Kadro oluşturma),
- g) İdeolojik Mücadele,
- h) Partinin Silahlı Propaganda Temelinde Gelişmesi ve Halka kavratılması,
- i) Milli Demokratik Halk İktidarının kurulması.
- j) Ordu ve gerillanın genel halk ayaklanması için son saldırıyı yapması,
- k) Siyasi Yol Gösterici Olarak Parti Oluşumu,
- l) Stratejik Savunmadan Stratejik Dengeye geçilmesi,
- m) Stratejik Saldırı Dönemine geçiş.¹¹³⁵

PKK'nın amacını gerçekleştirmek için izlediği bütün bu süreçler, PKK metinlerinde aslında üç ana safha içinde ifade edilmektedir. Bunlar; "*Stratejik Savunma*", "*Stratejik Denge*" ve "*Stratejik Saldırı*" safhalarıdır.¹¹³⁶ Bu safhalar PKK'nın devrimci teorisinde uzun süreli halk savaşı stratejisi içerisinde bir birini izleyen aşamalar şeklinde belirtilmiş, böylece uzun süreli halk savaşı stratejisi detaylandırılarak somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

¹¹³⁴ **PKK Terör Örgütünün Tüzüğü, Kendi ifadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, (Haz: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği), No:3, MGK Yayınları, Ankara, 1994, s.211.

¹¹³⁵ **PKK Terör Örgütünün Tüzüğü, Kendi ifadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, s.211-213.

¹¹³⁶ **PKK Terör Örgütünün Tüzüğü, Kendi ifadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, s.211-212.

Aslında Marksist/Leninist öğretide belirtilmiş olan bu kısımlarla ilgili olarak Abdullah Öcalan; “*Kürdistan devrimci savaşının uzun süreli bir halk savaşı olacağı belirlemesinden yola çıkarak, halk savaşlarının genel stratejisi olan ‘stratejik savunma’, ‘stratejik denge’ ve ‘stratejik saldırı’ aşamalarına göre Kürdistan devrimci savaşının nasıl bir gelişme izleyebileceği hakkında bazı açıklamalarda bulunacağız*”¹¹³⁷ ifadesini kullanmıştır.

a) Stratejik Savunma

Örgütün ilk ortaya çıktığı dönemden bu zamana kadar meşru müdafaa çizgisindeki silahlı mücadelesini kapsamaktadır. Bu stratejik yapı ve anlayışta devletin güvenlik güçlerinin örgütsel ve askeri yönden daha güçlü olduğu örgütün ise gizlilik, esneklik ve hareketlilikten faydalanarak savunmada kalıp sisteme zayıf noktalarından saldırarak onunla baş edebilecek konuma ulaşmayı hedeflediği aşama olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde siyasi güçlerin gelişmesine ağırlık verilerek aynı zamanda askeri güçlerin oluşturulması ve güvenlik güçlerinin yıpratılmasına yönelik eylemlere girişilmesi öngörülmüştür. Dönemin sonlarına doğru siyasi temeldeki güçlülüğü askeri güçlülüğe dönüştürerek devlet güçleriyle denge konumuna ulaşılacak amaçlanmıştır.

Tüm çabalar, silahlı propagandayla halkı örgütlemeye ve cepheyi oluşturmaya yöneliktir. Bilindiği üzere bu aşamada öncelikli görev, askeri değil siyasidir. Kazanılması güç hiçbir çatışmaya bu dönemde girilmemesi, ancak insiyatifin sürekli olarak elde tutulması ve hareketli olunması, böylece örgütsel faaliyetler hakkında bilgi akışının engellenmesi öngörülmüştür. Buna göre stratejik savunma aşamalarında silahlı propagandayla başlatılacak gerilla savaşının daha sonra yapılacak hazırlıklarla gelişmiş gerilla savaşı dönemine taşınması gerektiği belirtilmiştir. “*Kürdistan’da silahlı propaganda biçiminde başlayacak olan gerilla savaşı, bu görevlerin asgari ölçüde gerçekleştirilmesiyle birlikte gelişmiş gerilla dönemine girecek, Türk sömürgeciliğine karşı siyasi ve silahlı mücadele uzun bir dönem gerilla biçiminde devam edecektir*”¹¹³⁸

Stratejik savunma aşamasına ilişkin olarak PKK metinlerinde; “*Kürdistan ulusal kurtuluş savaşının ağırlıklı olarak stratejik savunma evresini yaşayacağı, halkın siyasi birliğinin, devrimci militan birliğinin bu evrede sağlanacağı, esas olarak bu evrenin savaş biçimi olan gerilla savaşının buna hizmet edeceği ve böyle gelişmelere yol açacağı açıktır...*

...böyle bir savaşın ilk evresinde halkın bilinçlendirilmesinin, örgütlenmesinin ve devrimci militan birliğinin gelişeceği, bu temelde halkın silahlı ve siyasi ordulaşması ortaya çıkarak

¹¹³⁷ A.C. Ersever, *Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan*, s.49; A. Öcalan *Kürdistan’da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)*, s.265.

¹¹³⁸ A. Öcalan, *Kürdistan’da Zorun Rolü...*, s.266.

stratejik denge dönemine geçileceği açıktır... ”¹¹³⁹ diye anlatılmıştır. Yine bu dönemde olması beklenen gelişmeler PKK metinlerinde ; “böyle bir mücadele temelinde partinin örgütlenmesi ülke sathına yayılacak...Kürdistan’da gelişecek gerilla savaşının etkisiyle Türkiye’deki devrimci siyasal gelişmeler hızlanacak....gerilla savaşı böyle gelişmeleri ortaya çıkardığında Kürdistan’da halk savaşının daha yüksek biçimlerine geçilebilecektir”¹¹⁴⁰ sözleriyle belirtilmektedir.

Aynı metinde gerilla ve gelişmiş gerilla savaşıdan daha yüksek savaş biçimleri olarak belirtilen düzenli ve yarı düzenli birliklerin hareketli savaşı evresine geçilebilmesi;

- a. Halk kitlelerinin geniş siyasal desteği ve birliği sağlanarak mücadelenin sağlam üslere kavuşturulması,
- b. Türkiye’deki siyasal gelişmelerin devrim lehine hızlanması,
- c. Kürdistan’ın diğer parçalarında ulusal kurtuluşçu güçlerin gelişerek bunların desteğinin sağlanması,
- b) Ortadoğu’nun ulusal kurtuluş güçlerinin daha aktif desteğinin elde edilmesi ve adeta mücadeleye bir üs görevi görecektir kadar ileri seviyede yardımlarının temin edilmesi,
- c) Uluslararası desteğin artırılması ve silah yardımının sağlanması, koşullarına bağlanmıştır.¹¹⁴¹

b) Stratejik Denge

PKK, uzun bir süredir ve genellikle uyguladığı stratejik savunma anlayışından çıkarak, daha ileri aşamaları, en azından stratejik denge aşamasına geçmeye çabalamıştır. Stratejik Denge aşaması için ilk dönemde yürütülen eylemler sonucu kitlelerin silahlı mücadeleye çekilmesi ve mücadelenin artık daha üst boyutlara genişletilmesi için olanaklar yaratılması öngörülmüştür. Askeri mücadelenin yanı sıra genel grev, boykot, işgâl ve çeşitli düzeylerde direniş/itaatsizlik hareketlerine girişilerek devletin tüm organları ve güvenlik güçleriyle denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Bir taraftan da uzayıp giden mücadele içerisinde devlete karşı kitleler tahrik edilerek, arttırılacak “kin ve nefret” duyguları sayesinde halkın ayaklanmaya yöneltilmesi amaçlanmıştır. Bu seviyenin bir diğer özelliği de bazı bölgelerin devletin denetiminden çıktığı “kurtarılmış bölgeler”, bazı bölgelerde ise her iki tarafın da üstünlük sağlayamadığı “yarı kurtarılmış bölgelerin” durumunu söz konusu olmasıdır. PKK metinlerinde bu

¹¹³⁹ Abdullah Öcalan, *Örgütlenme Üzerine*, Köln, 1982, s.196.

¹¹⁴⁰ A. Öcalan, *Kürdistan’da Zorun Rolü...*, s.287.

¹¹⁴¹ A. Öcalan, *Kürdistan’da Zorun Rolü...*, s.287-289.

safhanın özellikleriyle ilgili olarak; “Böyle bir aşama Kürdistan devrimci savaşında, dengesizlikten yavaş yavaş dengeye ulaşıldığı ve stratejik savunma aşamasının sona erip stratejik denge aşamasına geçildiği bir aşama olacaktır. Bu aşamanın başlangıcında biz siyasi yönden tam bir üstünlüğe sahip olacağız ve askeri yönden var olan kısmi dengesizliğimizi dengeye ulaştırmaya çalışacağız.”¹¹⁴² “...bu dönemde yürütülecek olan dış bir savaşla Türkiye’deki devrimci mücadelenin de bir savaş düzeyine yükseltilebileceği ve buna son derece büyük kolaylıklar sağlanabileceği, böyle bir gelişme yani Türkiye’de devrimci bir savaş ve ayaklanma ortaya çıkarsa zafer kazanılacağı açıktır”¹¹⁴³ şeklindedir.

Bu safhada aslında PKK’nın asıl niyeti bir halk isyanıyla amaçlara ulaşılmasıdır. Ancak bu durum gerçekleşmez ve istenen gelişmeler sağlanamazsa stratejik saldırı safhasına geçilmesi öngörülmüştür. Abdullah Öcalan’ a göre; *Bütün bu çalışmalar ve Kürdistan’da iyice gelişmiş olan gerilla savaşı, eğer Türkiye ’de güçlü bir devrimci mücadeleye yol açmaz ve bir ayaklanma durumu yaratmazsa, o zaman Türk burjuva iktidarını siyasi yönden tecrit etme ve askeri yönden yıpratma faaliyetlerimize devam edeceğiz. Bu faaliyetlerimizin sürdürülmesi Türkiye’de bir ayaklanma durumunu geliştirmeyip, zayıf bir olasılık olarak Kürdistan’da daha gelişmiş bir askeri mücadeleye geçilmesi için elverişli durum yaratırsa, o zaman halk savaşımızın yeni bir aşamasına geçeceğiz. Bu, stratejik saldırı aşaması olacak...* ¹¹⁴⁴anlayışındadır.

Uzun süreli halk savaşının benimsenmesiyle birlikte gelişen koşullara göre bu üç aşamalı stratejisi; “biz Kürdistan devrimci savaşının genelde uzun vadeli bir savaş olacağını, stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik saldırı aşamalarından oluşacağını ama daha çok stratejik savunma aşamasını yaşayacağını, Türkiye’deki devrimci gelişmeye bağlı olarak stratejik denge aşamasında zafere ulaşılacağını belirtmiştik...”¹¹⁴⁵sözleriyle ifade edilmektedir.

Asıl amaç stratejik denge aşamasında çıkartılacak ayrılıkçı bir isyanla bağımsız birleşik ve büyük Kürdistan’ın kurulması ve tüm dünyaya bağımsız bir ülke olarak kabul ettirilmesidir. Fakat bunun mümkün olamayabileceği ilk baştan kabul edildiği için alternatif olarak gerilla savaşının uzatılması suretiyle stratejik saldırı için uygun koşulların oluşturulmasının esas alındığı anlaşılmaktadır

¹¹⁴² A. Öcalan **Kürdistan’da Zorun Rolü (Ulusal Kurtuluş Savaşı - Ulusal Kurtuluş Siyaseti)** ,s.305; Orhan Usta, **Güneydoğuda Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti**, Siirt Valiliği Yayınları, Siirt, 2003, s.37.

¹¹⁴³ A. Öcalan, **Örgütlenme Üzerine**, s.194.

¹¹⁴⁴ A. Öcalan **Kürdistan’da Zorun Rolü...**, s.289.

¹¹⁴⁵ A. Öcalan, **Örgütlenme Üzerine**, s.195; O. Usta, **Güneydoğuda Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti**, s.37-38.

c) Stratejik Saldırı

PKK, bu stratejileri yürütürken, sahada ve masada kazanmak üzere hareket etmektedir. Stratejik Saldırı aşaması, mücadelenin kazanılması için öngörülen şartlar ve koşulları kapsamaktadır. Veciz ifadelerle Stratejik Saldırı, örgütün devlet güçlerini kırsal alandan çıkarıp şehirlere hapsederek hareketsizleştirmeyi öngördüğü ve bir süre sonra da topyekun saldırıyla devlet güçlerinin tümünden imha edilmeye çalışıldığı safhadır. Artık devlet otoritesi kırsal alanlarda olmayacağından örgüt kendi kurallarını halkın üzerinde alenen zor ve şiddet kullanarak rahatlıkla uygulayabilecek, bu anlamda ciddi bir direnişle karşılaşmayacaktır. Böylece örgütlenen halk kitleleriyle isyan başlatılarak nihai hedefe ulaşılması düşünülmüştür.

Esas olarak bu safhalar ideolojik, askeri ve politik mücadele biçimlerini iç içe kullanma gereğinin de bir sonucudur ve PKK'nın kuruluş aşamasında benimsediği ideolojinin bir gereğidir. Yani Abdullah Öcalan bu bölümleri kendisi ortaya koymamış, 1917'deki Rusya'da yaşanan iç savaş ve Mao tarafından yirmi yedi yıl sürdürülen ve sonuçta başarıya ulaşan Çin Devrimi ile komünist literatüre giren gerilla savaşı içerisindeki uygulamaları kullanmıştır.¹¹⁴⁶

Bu kapsamda şehirlerde nüfusun az, TSK'nin isyan bastırma konusunda tecrübesi olması ve buna karşılık kırlarda yeterli silahlı bir gücünün bulunmaması nedeniyle PKK, amaca ulaşmak üzere yapılması gerekenleri;

- a) Her şeye basitten başlama,
- b) Mücadeleyi adım adım geliştirme,
- c) Tüm halkı seferber etme,
- d) Uzun Süreli bir Silahlı Mücadele başlatma.¹¹⁴⁷

Yukarıda belirtilen safha ve süreçlerden de anlaşılacağı üzere PKK, kırsal kesimi temel alarak, siyasi ve askeri çalışmaları geliştirmeyi, bu sayede gerilla üsleri yaratarak şehirlere yönelmeyi, uzun süreli bir gerilla savaşıyla kırsal alanları devlet denetiminden çıkarıp ele geçirmeyi amaçlamıştır. Buna göre; PKK, kırsal alanlarda bölgeler temelinde bir halk savaşı ya da gerilla tipi mücadeleyi ülke geneline yayma amacıyla örgütlenmiştir. Bunun nedeni ise kırsal alanda;

- 1- Devlet egemenliğinin zayıf olması,

¹¹⁴⁶ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.74; O. Usta, **Güneydoğuda Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti**, s.38.

¹¹⁴⁷ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.74

- 2- Henüz her köyde yol ve karakol olmaması
- 3- İşbirlikçi ve ajan ağının yeterince örgütlenmemesinin sağlanamaması,
- 4- Kürt yurtseverliğinin güçlü olması,
- 5- Köylülerin proletaryanın en yakın müttefiki ve halk ordusunun bel kemiği olması,
- 6- Ulusal değerlere bağlılığın yüksek olmasıdır.¹¹⁴⁸

3- PKK'nın Finansman Kaynakları

a) Uyuşturucu Kaçakçılığı

PKK terör örgütünün kırk yıla yakın varoluşsal çizgisini sürdürmesi, sadece militan boyutuyla açıklanamayacağı gibi, örgütün finansman ihtiyaçlarının karşılanmasıyla da ilgilidir. Örgütlerin en temel ihtiyacının karşılanması için ciddi miktarda finansman gereklidir. Dolayısıyla örgütlerin varlığını devam ettirmesi için insan kaynaklarına olduğu gibi mali kaynaklara da ihtiyaçları vardır.

PKK'nın bütün faaliyetlerini yürütebilmesi, ekonomik anlamdaki gelirlerinin olması sayesinde. Bundan dolayı PKK, ilk aşamadan itibaren yüksek kazanç elde edeceği işlere yönelmiştir. İnsanlık suçu kabul edilen bütün yasa dışı işlerde PKK'nın parmağı vardır. Hatta PKK, başta uyuşturucu kaçakçılığı olmak üzere kaçakçılığın her türlüünü organize etmektedir. Bu yasa dışı organizasyonlardan örgütün yaşaması için gerekli olan gelirin çok üstünde bir gelir elde etmektedir. Sonuçta uzun süreli yaşayan örgüt kapsamında yer alan PKK'nın, bu kadar uzun süre faal durumda kalması, gelirlerinin yüksek ve sürekli olması sayesinde.¹¹⁴⁹

Kaçakçılık bir ulusun ekonomik gücüne, toplum yapısına, sağlığına ve giderek bireylerin kültür durumuna karşı, onarılması güç sorunlar yaratan, özel yasalarda gösterilen hükümlere karşı olan tüm hareket ve davranışlardır. Kaçakçılığın en çok uyuşturucu kaçakçılığıyla çağrışım yaptığı bilinmektedir.¹¹⁵⁰

BM raporunda daha öncede ifade edildiği gibi, uyuşturucu ticareti dört yüz milyar dolar düzeyinde gerçekleşmektedir. PKK'da bu büyük gelir diliminden yararlanmayı ihmal etmeden, kuruluşundan bu zamana kadar uyuşturucu ticaretinden gelir elde etmeye devam etmektedir. Bu veriler ışığında PKK'nın en büyük gelir kapısı uyuşturucu ticareti olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye'de uyuşturucu ticaretiyle ilgili raporlarda PKK'nın

¹¹⁴⁸ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.74-75.

¹¹⁴⁹ A. Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekat ve PKK**, s.160.

¹¹⁵⁰ A. Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekat ve PKK**, s.160.

rolüne değinilmiştir. Sadece Türkiye’de değil, Avrupa ve BM’de uyuşturucuyla ilgili raporlarda, PKK’nın uyuşturucu ticaretindeki durumu düzenli olarak açıklanmıştır.¹¹⁵¹

PKK’nın uyuşturucu ekim alanları, İran- Irak ve Suriye ile Ermenistan sınırının dağlık kısımlarını kapsamaktadır. 1980 ve 1990’larda, Lübnan Bekaa vadisinde ve Kuzey Irak topraklarında bulunan PKK, bu yörelerde kenevir ve afyon ekimi yapmış ve laboratuvarlar kurarak bu ürünleri satışa hazır bir şekilde aşamalardan geçirmiştir. Elde edilen esrar ve eroin örgüt mensuplarınca Avrupa’ya taşınmıştır.¹¹⁵² Bu bölgelerdeki ekim alanları dışında Afganistan, Pakistan veya Lübnan’dan gelen uyuşturucu uzun yıllar boyunca düzenli ve sistemli bir şekilde örgüt mensuplarınca Avrupa’ya sevk edilmiştir.¹¹⁵³

İngiltere’nin uyuşturucuyla mücadeleden sorumlu haber alma örgütü NCIS’ nin (National Criminal Intelligence Service) verilerine göre; PKK’nın en önemli gelir kaynaklarından biridir. Bu kuruma göre; PKK, Avrupa Birliği’nde satılan eroinin yarısı PKK tarafından satılmaktadır. PKK’nın Türkiye ve Avrupa’daki faaliyetleri, bu kaynaktan gelen finansmanla sağlanmaktadır.¹¹⁵⁴ Yine ABD Adalet Bakanlığı’na bağlı “*Uyuşturucu ile Savaş İdaresi*”nin hazırladığı raporda; PKK’nın Avrupa’da hemen hemen bütün afyon cinslerinin kaçakçılığında son derece iyi teşkilatlandığı vurgulanmaktadır.¹¹⁵⁵

Türkiye’de yakalanan uyuşturucu maddeyle ilgili, PKK’nın uyuşturucu ticaretindeki rolü ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Türkiye’de tek seferde en fazla uyuşturucu maddenin ele geçtiği operasyonla ilgili çarpıcı bilgiler yer almaktadır. Diyarbakır Valisi Mustafa Toprak’ın yaptığı açıklamalara göre; örgüte ait tek bir operasyonda yakalanan uyuşturucunun piyasa değeri 1.7 milyar lira, başka bir ifadeyle yaklaşık 1 milyar dolar değerinde olduğu belirtilmektedir. PKK’nın uyuşturucu maddesinin büyüklüğü daha somut verilerle izah edildiğinde; bu rakamın Ermenistan’ın bir yıllık ihracat rakamına tekamül ettiği görülmektedir.¹¹⁵⁶ Bu, PKK’nın uyuşturucu ticaretinden elde ettiği gelirin, bazı ülkelerin ihracat rakamları seviyesine ulaştığı anlamına gelmektedir.

Türkiye’de yakalanan uyuşturucuyla ilgili bilgiler, Avrupa’daki uyuşturucu ticaretiyle ilgili raporlarda teyit edilmektedir. Buna göre; Avrupa uyuşturucu ticaretinin % 75’den fazlası örgüt ve bağlantılı olduğu yapıların elinde olduğu açıklanmaktadır. Uluslararası Cinayet Polisi Komisyonu (İnternational Criminal Police Commission)

¹¹⁵¹ A. Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekat ve PKK**, s.161.

¹¹⁵² Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, **PKK Terör Örgütü ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Raporu**, EGM Yayınevi, Ankara, 1998, s.123

¹¹⁵³ **Terör Örgütü ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Raporu**, s.123-124.

¹¹⁵⁴ A.Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekat ve PKK**, s.161.

¹¹⁵⁵ A.Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekat ve PKK**, s.162-163.

¹¹⁵⁶ Sedat Laçiner “*PKK’nın terörü aşan boyutları*”, **Star**, 22.7.2012, s.12

İTERPOL'e göre; bu oranın bazen % 80'e kadar ulaştığı ifade edilmektedir. Bu uyuşturucu ticaretinde şüphesiz PKK'nın tekel haline gelmesinde; Kuzey Irak ve Güneydoğu'dan Batı Avrupa'ya kadar uzanan silahlı ve örgütlü ağının etkisi vardır. Uyuşturucu operasyonu sırasında ortaya çıkan bir gerçek ise, PKK'nın uyuşturucu tarlalarının, silahlı teröristler tarafından korunmasıdır.¹¹⁵⁷

Diyarbakır'ın dışında, Suriye'nin Afrin vilayetindeki kırsal kesimde, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki Beytüşşebap'ın boşaltılmış köylerinde Suriye ile Lübnan'ın örgüt için tahsis ettiği özel arazilerde ve Tatvan'ın boşaltılmış Anadere mevkiinde haşhaş ekimi geniş bir şekilde yapılmaktadır. Bu ekim alanları, oluşturulan özel birimlerle ve silahlı köylü milisler tarafından görevlendirilen komite elemanlarıyla uyuşturucu üretimini sağlayan örgüt, Avrupa'ya yapılan uyuşturucu ticaretini elinde tutmaktadır.¹¹⁵⁸

Abdullah Öcalan yakalandıktan sonra alınan ifadesinde de örgütünün uyuşturucu kaçakçılığı yaptığını itiraf etmekte ve *“Silah kaçakçılığı örgütümüz için hayati ihtiyaç idi. Bunu yönlendirdim ve onayladım. Ancak, uyuşturucu ticaretini bizzat yaptırmayıp, bu işle uğraşanlardan haraç almalarını söyledim. Sonradan öğrendiğim kadarıyla, hem bu alanda, hem de kapatılan kamp olan İran'ın sınır ilçesi Makü'de alanında kardeşim Osman'ın İran kaçakçıları ve bazı devlet yetkilileri ile uyuşturucu kaçakçılığı yaptığını öğrendim”*¹¹⁵⁹sözleriyle belirtmektedir.

Sonuçta Abdullah Öcalan'ın beyanından da silahlı terör örgütü PKK'nın uyuşturucu ticareti yapan çete ve kişilerle sıkı ilişki içinde olduğu anlaşılmaktadır. Uyuşturucu ticaretinden kazandığı paralardan PKK'ya pay veren uyuşturucu tacirleri, uyuşturucunun naklinde ve pazarlanmasında PKK elemanlarından yardım görmektedir.¹¹⁶⁰

b) İnsan ve Silah Kaçakçılığı

Yasadışı göç ve insan kaçakçılığı faaliyetleri, PKK'nın önemli gelir kaynaklarından birini teşkil etmektedir. Örgüt, militan kadrolarının yurtdışına kaçışını organize etmekte; ayrıca Bulgaristan, Romanya, Arnavutluk, Macaristan ve İtalya'da faaliyet gösteren insan kaçakçılığı şebekeleriyle bu ülkelerdeki mensupları vasıtasıyla işbirliği yürütmektedir. Örgüt, insan kaçakçılığı şebekelerinden genellikle, güvenlik güçlerince aranır durumda

¹¹⁵⁷ “PKK'nın terörü aşan boyutları”, Star, s.12.

¹¹⁵⁸ A.Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekat ve PKK**, s.162-164.

¹¹⁵⁹ S. Öztürk, **Devletin Derinliklerinde**, s.152.

¹¹⁶⁰ Aslan Tekin, **İmralı'daki Konuk**, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009, s. 213.

bulunan alt seviyedeki yandaşlarının (sempatizan, milis gibi) yakalanmamaları amacıyla yararlanmaktadır.¹¹⁶¹

PKK, İnsan Kaçakçılığını Avrupa'daki sempatizan sayısını arttırmak maksadıyla da kullanmaktadır. PKK'nın bu kaçakçılıktaki tezi, Türkiye'de etnik ve mezhepsel baskı olduğu şeklindedir. Her mülteci ve insan kaçakçılığında ciddi gelir elde edince, PKK bu işleri profesyonelce yapmaya başlamış ve yapmaya devam etmektedir. Bu profesyonelleşmede PKK'nın ilişkide olduğu avukatlık büroları, sivil toplum kuruluşları ve örgüte yakın siyasilere aldıkları destek önemli bir yer tutmaktadır. Bu şekilde profesyonelce yardım ve destek alan mülteciler bunun karşılığında örgüte cömertçe yardımda bulunmaktadır.¹¹⁶²

PKK'nın; üstelik iş bulma vaadiyle Avrupa ülkelerine yasal veya yasadışı yollarla götürülenleri ve iltica amaçlı kendiliklerinden gidenleri polis güçlerine ihbar ederek sınır dışı etme tehdidiyle bu ülkelerde sokak satıcıları olarak kullandığı, Batı Avrupa ülkelerinde mülteci sıfatıyla yerleşmiş bulunan örgüt elemanlarını da bu işi yapmak üzere görevlendirdiği yakalanan örgüt militanlarının ifadelerinden anlaşılmaktadır. Dahası PKK, insan kaçakçılığı yoluyla, birden çok fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Kaçırılan bu insanlar, başta uyuşturucunun pazarlanması ve dağıtımında kullanılmaktadır.¹¹⁶³

c) Haraç

Haraç, örgütle ilgisi olan veya olmayan kişi ve kuruluşların terör örgütlerince belirlenen parayı tehdit, korkutma veya baskı yöntemlerine boyun eğerek ödemeleridir. Ödeme parayla veya malla olmaktadır. Haraç toplama; koruma, zarar vermeme, korkutma, adam kaçırma, bir suçu veya durumu yetkili mercilere bildirme tehdidi şeklindeki metotlarla gerçekleştirilmektedir. Nitekim yandaşlarının katkısı veya örgüte karşı olanların can ve iş güvenliğiyle korkutulması, kaçak çalışan işçilerin polise bildirilmemesi veya polisten korunması karşılığı gelirinden pay alınması bilinen, yaygın usullerdir. Bu kaynak, özellikle terör örgütü PKK açısından önemli bir gelirdir.¹¹⁶⁴

d) Bağış Adı Altında Toplanan Paralar

Türkiye'de müzahir kitlenin örgüte yardım sağlamak için çoğu zaman gönüllük esasına göre verdiği para yardımlarıdır. Bu bağış altında yapılan yardımlar bir iş karşılığı

¹¹⁶¹ Haz. Türk Demokrasi Vakfı, **Terörizm ve Organize Suçlar**, Demokrasi ve İnsan Hakları Serisi, Sevinç Matbaası, Ankara, 1999, s.72

¹¹⁶² N.A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.313

¹¹⁶³ N.A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.313-314

¹¹⁶⁴ O. Pirim, S. Örtülü, **Ömerli Köyünden İmralı'ya PKK 20 Yıllık Öyküsü**, s. 227.

olabileceği gibi, karşılıksız yapılan yardımlar da olabilmektedir. Türkiye'de sempatanlar yanında çoğu zaman zorla, Kürt kökenli iş adamları ve zenginlerden de bağış adı altında yüksek tutarlarda paralar alınmıştır.

PKK, sınır boyunca yapılan kaçakçılığın her türlüünden pay almıştır. PKK'nın en çok para topladığı ülke şüphesiz Türkiye'dir. Özellikle PKK'nın siyasi uzantısı partinin kazandığı belediye başkanlıklarından örgüte çok yüksek tutarlarda paralar aktarılmaktadır. Bu belediyelerin ihalelerinde iş alan şahısların örgüte bağış karşılığı işlerini yaptıkları görülmektedir. Örgüte bağış yapmadan bölgedeki bahse konu belediyelerden iş yapmanın çok zor olduğu bilinmektedir.¹¹⁶⁵

Örgüte yapılan yardımların diğer kısmı Avrupa ülkelerinden gelen bağış karşılığı paralardır. Kuzey Amerika'da toplanan bağışlar ise başka bir önemli gelir kaynağıdır. Bu ülkelere PKK aracılığıyla giren mülteci ve göçmenlerden alınan bağışlar ve toplanan haraclar çok büyük bir finansman kaynağı olmuştur. Örgütün finansmanının karşılanması için yüklü miktarlarda para gereksinimi bulunduğuna göre, başta Almanya, Fransa, İngiltere, İsveç ve Danimarka ülkeleri olmak üzere geniş bir coğrafyada PKK'nın görevlendirdiği militanlarca vergi, bağış, yardım gibi isimler altında yüklü miktarlarda paralar alınmaktadır.¹¹⁶⁶

Üçüncü Kongre' de örgüte maddi gelir sağlama amacıyla “*Vergilendirme Kanunu*” adı altında alınan kararlarda ise kamu kurum ve kuruluşlarının ihalelerini alan Kürt kökenli müteahhit ve taşeronlarla, ekonomik faaliyette bulunanlardan makbuz karşılığı vergi adı altında para alınması kabul edilerek, örgüte maddi destek sağlanması kararlaştırılmıştır.¹¹⁶⁷ PKK, örgüte maddi yardım yapan kişilere “*ERNK bağış makbuzu*” kesmektedir. Ayrıca bu kişilere bir de “*ERNK mühürlü tehdit mektubu*” da vererek, yaptıkları yardımların Türkiye Cumhuriyeti Devleti yetkilileri tarafından tespit edilmesi halinde bu mektubu göstererek, hukuki savunmalarında yardımcı olma hizmetini de vermektedir. Güvenlik kuvvetlerinin yapmış olduğu operasyonlarda PKK'nın siyasi kanadı olan ERNK adına düzenlenmiş pek çok bağış makbuzu ele geçirilmiştir.

Abdullah Öcalan yakalandıktan sonra alınan ifadesinde PKK terör örgütüne bağış yoluyla maddi yardım yapanları itiraf etmiş, yargılama sürecindeki ifadesine göre örgüte yardım edenleri şöyle açıklamıştır: “*Tatlıses Turizm'in İstanbul bağlantılı ve gönüllü yardımlarım gördük... Toprak Holding (Halis Toprak)'ın parasal yardımlarım zaman zaman*

¹¹⁶⁵ “PKK'ya Üç Metotla Kaynak Aktarılıyor”, *Yeni Şafak*, 30.1.2016, s.13.

¹¹⁶⁶ A.Çeşme, *Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, Psikolojik Harekât ve PKK*, s.168.

¹¹⁶⁷ A.Tekin, *İmralı'daki Konuk*, s.166.

gördük... Batman'da petrol sendikaları iyi dosttur. Örgüte zaman zaman yardımları oldu... Antalya'da da geniş yatırımlara giren Ceylan Holding'in birçok yardım ve katkılarını gördük... ”¹¹⁶⁸

e) Yurtdışında Bulunan Dernekler ve Diğer Finans Kaynakları

Almanya Kürt Dernekleri Federasyonu (YEK-KOM), Britanya Kürt Dernekleri Federasyonu (FED-BIR), İsveç Kürt Dernekleri Konseyi (Kurdiska Radet-i Sverige), Avusturya Kürt Dernekleri Federasyonu (FEY-KOM), Belçika Kürt Dernekleri Federasyonu (FEK-BEL), Danimarka Kürt Dernekleri Federasyon (FEY-KURD), İsviçre Kürdistan Kültür ve İşçi Federasyonu (FEKARKURDISTAN), Hollanda Kürt Dernekleri Federasyonu (FED-KOM), Fransa Kürdistan Dernekleri Federasyonu (FEYKA-KÜRD_STAN), Avustralya Kürt Dernekleri Federasyonu (FED-KA), Kanada Kürt Dernekleri Federasyonu Oslo Derneği NORWEÇ (KON-KURD) Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu'na bağlı derneklerin üye aidatlarından toplanan paralar, yurtdışında çıkarılan yayın organlarının satışından elde edilen paralar, konser düzenlenerek konser bilet satışı, yurtdışında bulunan Kürt kökenlilerden vergilendirme adı altında alınan haraç toplanması olarak özetlenebilir.¹¹⁶⁹

4- PKK'nın ABD, Rusya ve Avrupa Ülkeleri'ndeki Faaliyetleri

a) ABD

Marksist/Leninist ideolojiyi referans alan PKK, Soğuk Savaş sırasında SSCB'nin yanından yer almış ve NATO'nun en büyük askeri ve siyasi gücü ve “*süper güç*” addedilen ABD'yi, onun müttefiği Batılı devletleri dost olmayan yani düşman devletler olarak görmüştür. PKK'ya göre; ABD, PKK'nın ilişki içerisinde olduğu Sosyalist Bloğu yok etmeye çalışmış, bunu da bölgede müttefiki olan Türkiye ve İsrail ile gerçekleştirmek istemiştir. Türkiye'de Barzani etkisinde geliştirilmeye çalışılan Kürtçülük faaliyetleri, İsrail ve ABD için herhangi bir endişe uyandırmamıştır. Ancak 1970'li yılların basından itibaren bu hareketin SSCB'nin kontrolüne girmesi ABD ve İsrail için tehlikeli görülmeye başlanmıştır.¹¹⁷⁰

ABD, 1997'de ilk defa yayımladığı “*Yabancı Terörist Organizasyonlar*” listesinde 30 terör örgütü içerisinde PKK'ya da yer vermiştir. Daha sonraki yıllarda PKK terör örgütü isim değişikliklerine gitmesine rağmen ABD, PKK'yı terör örgütü olarak kabul etmiştir.

¹¹⁶⁸ A.Tekin, *İmralı'daki Konuk*, s.62.

¹¹⁶⁹ E. Demirel, *Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmalar*, s.382-383.

¹¹⁷⁰ N. A Özcan, *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, s.317-318

Bununla beraber Abdullah Öcalan'ın Kenya'daki Yunanistan'ın Elçiliği'nde olduğu bilgisini alan ABD, Abdullah Öcalan'ı yakalamış ve Türkiye'ye teslim etmiştir.¹¹⁷¹ Bu yardımın sebebi, ABD'nin Irak'la Türkiye'nin yakınlaşmasını önlemek ve Irak'a yapılan saldırılarda Türkiye'deki üsleri kullanmaya devam etmek olarak yorumlansa da dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, daha sonra yaptığı açıklamada; “*ABD bize niye Apo'yu verdi onu hâla ben de bilmiyorum*” diye belirtmiştir.¹¹⁷² Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra, ABD'nin Türkiye'ye geniş çaplı bir istihbarat yardımı olduğu iddiaları gündeme gelmiştir.

ABD'nin Irak'ı 2003'te işgal etmesinin ardından Türkiye, Irak'ta bulunan kırmızı bültenle aranan örgüt liderlerinin teslimini, kamplarının kapatılmasını, PKK'ya Irak içinden ve dışından verilen desteğin kesilmesini, Mahmur Kampı'nın tasfiye edilmesini ve Irak'ın kuzeyindeki Kürt grupların PKK karşısında net bir tavır almasını istemiştir. ABD, Türkiye'nin bu taleplerine söylem bazında destek verse de hatta iki ülke ilişkilerini stratejik ortaklık tanımlansa da, bu talepler için fiili bir çaba içerisinde bulunmamıştır. PKK ile mücadele kapsamında ABD-Türkiye-Irak arasında üçlü bir mekanizmanın kurulması öngörülmüş ancak daha sonra atanan Özel Temsilciler mekanizması da bir sonuç vermemiştir.¹¹⁷³

ABD, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyinde PKK'ya karşı bir operasyon yapmasına sıcak bakmamıştır. Dahası Irak'ın kuzeyinde istikrar ve güvenlik ortamının bozulmasını onaylamamış ve PKK'nın askeri yöntemler dışında da siyasi çabalarla ve müzakare yoluyla çözülmesini istemiştir. ABD, Türkiye'nin terörizm konusunda kendisiyle önemli bir işbirliği içerisinde olduğunu dile getirerek, Çözüm Süreci'ni de desteklemiştir.¹¹⁷⁴ ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 2006'daki Terörle Mücadele Raporu'nda Türkiye'nin önemi şu şekilde belirtmiştir:

- 1- Türkiye, ABD ile birlikte El-Kaide terör örgütüne karşı mücadele vermektedir. Bugüne kadar Türkiye'de yapılanmakta olan El-Kaide teröristlerine yönelik çok sayıda operasyon ve tutuklama yapılmıştır.
- 2- Türkiye, Koalisyon güçlerinin Afganistan'daki çabalarını devamlı desteklemektedir. Türkiye 2005 yılından itibaren Fransa ve İtalya ile birlikte Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'ne (ISAF) komuta etmektedir.

¹¹⁷¹ Michael M. Gunter, “*The Continuing Kurdish Problem in Turkey After Ocalan's Capture*”, **Third World Quarterly**, Vol.21, No.5, 2000, s.850

¹¹⁷² Ecevit'in Sözleri PKK'ya Malzeme, 14.05.2005, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ecevit-in-sozleri-pkk-ya-malzeme> (Erişim Tarihi:11.11:2017)

¹¹⁷³ Murat Yetkin, “*PKK Şefleri Verilmezse Türkiye Irak'a Girer mi*”, **Radikal**, 2.7.2010, s.5.

¹¹⁷⁴ Andrew Mango, **Türkiye'nin Terörle Savaşı**, İstanbul, Doğan Kitap, 2005, s.54.

- 3- Türkiye, Afganistan ve Irak'taki Koalisyon güçlerinin operasyonlarına İncirlik üssünü kullanarak lojistik destek sağlamaktadır. Irak'taki Amerikan birlikleri için gönderilen kargonun % 60'ı İncirlik üssünden sağlanmaktadır. ABD bu yolla yılda 160 milyon dolar tasarruf etmektedir.
- 4- Irak'a ulaşan yakıtın üçte birinden fazlası ve koalisyon güçlerine ulaşan yakıtın da % 25 'ten fazlası Habur Sınır Kapısı'ndan geçmektedir. Türkiye, Irak'ın yeniden yapılmasında büyük yardım sağlamaktadır. Türkiye, Irak'taki NATO Eğitim Misyonu'na karargâh personeli göndererek katkıda bulunmaktadır.¹¹⁷⁵

ABD, Türkiye'nin yukarıda sayılan jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı bölgede önemli bir müttefiki olduğunu sık sık dile getirmektedir. Aynı raporda PKK-KONGRA-GEL'in Irak'ın kuzeyinde varlığını sürdürdüğü, buradan Türkiye'ye yönelik saldırılarda bulunduğu açıkça belirtilmektedir. Rapora göre; yaklaşık 3000 ile 3500'u Irak'ın kuzeyinde olmak üzere toplam 4000 ila 5000 PKK'lı terörist bulunmaktadır. Ancak ABD, Irak'ta bulunan PKK terör örgütünün varlığına yönelik olarak, henüz önemli bir adım atmamıştır. Son dönemlerde ABD'nin PKK'nın İran uzantısı olan PJAK adlı terör örgütünü İran'a karşı kullanmak istediği, ABD'li yetkililerin PKK ile temas halinde oldukları, hatta PKK'ya silah ve teçhizat verdikleri yönünde Türkiye'de yaygın bir kanı oluşmuştur. ABD'nin Büyük Orta Doğu Projesi kapsamında Irak'ı parçalamak ve Irak'ın kuzeyinde bir Kürt devleti kurmak istediği de ileri sürülmektedir. ABD'nin eski politika planlayıcılarından biri olan Ian O. Lesser, ABD'nin Irak'ın parçalanmasına yönelik eğilimi olduğu yönündeki görüşlerin doğru olmadığını söylemektedir. Buna göre Irak'ın parçalanması ve bölgede bağımsız bir Kürt devletinin kurulması ABD'nin yararına bir gelişme olmayacaktır. ABD'nin defalarca güvence verdiği halde Türkiye'nin şüpheleri giderilmemektedir. Bunun en somut şekilde ifade edilmesinin ancak ABD'nin Irak'ın toprak bütünlüğüne yönelik politika izlemesiyle bölgede PKK üslerine ve liderlerine yönelik bir harekette bulunması olabilecektir. ABD; PKK'ya müdahale etmekle yeni bir cephe açılacağı ve zaten sağlanamayan istikrarın iyice bozulacağı görüşündedir.¹¹⁷⁶

Benzer bir görüş de ABD'nin Türkiye uzmanlarından Henry J. Barkey tarafından dile getirilmiştir. Türkiye ve ABD'nin orta ve uzun vadeli planları, Irak'ın toprak bütünlüğüne yöneliktir. Ancak uygulamada Türkiye, Irak'ın daha önce olduğu gibi merkezi

¹¹⁷⁵ ABD Dışişleri Bakanlığı, **Country Reports on Terrorism 2006**, United States Department of State Publication, Washington,2007, s.88-89

¹¹⁷⁶ Lesser, Ian O, "Turkey, the United States and Delusion of Geopolitics" ,**Survival**, Vol 48, No.3, Autumn 2006, s. 88

bir yönetimini isterken, ABD, Irak'ın federal bir yapıya sokulmasını öngörmektedir. Fakat Henry J.Barkey'e göre; Irak'taki mevcut durum devam ederse, gelecekte Irak'ın üç ayrı bölgeye bölünmesi kaçınılmaz olacaktır.¹¹⁷⁷

Diğer taraftan ABD ile Türkiye arasında 2006'da kurulan Terörle Mücadele Koordinatörlüğü'nden bir sonuç alınamamıştır. Bu mekanizma, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyine yapabileceği askeri bir operasyonu geciktirmiştir. PKK'nın 2007'de artan terör eylemleri karşısında Türkiye'nin önünde askeri operasyondan başka bir seçenek kalmamıştır. 5 Kasım 2007'de Türkiye'den siyasi ve askeri yetkililer, ABD Başkanı ve ABD'li askeri yetkilerle bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerin ardından Türkiye, Irak'ın kuzeyine yönelik yeni bir hava operasyonu başlatmıştır. 8 Ocak 2008'de Türkiye Cumhurbaşkanı, ABD'yi ziyarette bulunmuş ve görüşmenin ardından yapılan açıklamada; “PKK'nın Türkiye ve ABD'nin ortak düşmanı” olduğu şeklinde müşterek bir açıklama yapmıştır.¹¹⁷⁸

Türkiye'nin 2008 yılının Şubat ayında Irak'ın kuzeyine yönelik hava destekli sınır ötesi kara hareket düzenlenmiştir. Operasyonun süresi hava şartlarından dolayı kısa tutulmuş ancak operasyonunun ardından kamuoyunda Türkiye'nin operasyonu ABD'nin uzun süreli bir operasyona izin vermediği şeklinde açıklamalar yapılmışsa da Genelkurmay Başkanlığı tarafından bu iddialar yalanlanmıştır.

Öte yandan IŞİD'in Irak ve Suriye'de 2013'te belli bir toprak parçasını ele geçirmesi ve giderek var olan toprak parçasını genişletmesi ABD'nin bölgeyle ilgili politikalarında köklü değişikliklere gitmesine neden olmuştur. ABD, PKK'nın Suriye'de faaliyet gösteren YPG'yi müttefik olarak görmesi sonucu Türk-ABD ilişkileri büyük bir yara almıştır.¹¹⁷⁹ Dahası IŞİD'in Kobani kuşatması sonrasında ABD, IŞİD hedeflerini bombalamasıyla yeni bir evreye girilmiş oldu. Bundan sonraki süreçte Türkiye yerine özellikle Suriye'de PKK'nın Suriye kolu olan YPG ile stratejik ittifak kurmuş, Türkiye'nin bütün diplomatik girişimlerine karşın bu ittifak engellenemediği gibi daha ileri boyutlara taşınmıştır. Bu süreçte ABD bir yandan YPG mensuplarını eğitirken bir yandan da YPG yeni nesil ve ağır silahlar olmak üzere çok ciddi boyutlarda askeri yardımlarda bulunmuştur.¹¹⁸⁰

Görüldüğü gibi “*süper güç*” ABD, Türkiye ile ilişkilerini Stratejik Ortaklık diye tanımlarken, terör örgütü kabul edilen PKK' nın Suriye kolu olan YPG ile Türkiye'ye

¹¹⁷⁷ Henry J. Barkey, “Kurdistanoff”, **The National Interest**, July/August 2007, s.52-53

¹¹⁷⁸ “PKK Ortak Düşmanımız”, **Vatan**, 9.1.2008, s.15

¹¹⁷⁹ Ufuk Ulutaş, BU IŞİD de nerden çıktı, 27.1.2014, Bu IŞİD de nerden çıktı? <https://www.aksam.com.tr/ufuk-ulutas/yazarlar/bu-isid-de-nerden-cikti-c2/haber-> (Erişim Tarihi:11.8.2017)

¹¹⁸⁰ İşte ABD'nin PYD/PKK'ya verdiği silahların listesi, 2.6.2017, <https://www.yenisafak.com/dunya/iste-abdnin-pydpkkyaya-verdigi-silahlarin-listesi-> (Erişim Tarihi:11.12.2017)

rağmen ittifak yapması ve YPG'ye çok ciddi anlamda askeri yardımlarda bulunması, gelecekte PKK'nın Ayrılıkçı Siyaseti bağlamında kurulacak Büyük Kürdistan Devleti'ni tanıyacağını ve bölge ülkelerine karşı destek verebileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin bölge politikalarında bu gerçekliği dikkate alarak, bölge ülkeleriyle tam işbirliği tesis edip, bölgeyle ilgili gerçekçi, uygulanabilir ve uzun vadeli planlar yapması kaçınılmazdır.

b) Rusya

SSCB, Soğuk Savaş döneminde ABD ile giriştiği Orta Doğu'daki güç mücadelesinde PKK'yı kendi yanına çekmesini bilmiştir. PKK'nın kuruluş ideolojisi Marksist/Lenist bir örgütlenme temelli olduğundan PKK, SSCB'nin ideolojik görüşlerini benimsemiştir. İran-Irak savaşı boyunca Türkiye'nin Orta Doğu'ya müdahalesini önlemeyi amaçlayan SSCB ve Rusya Federasyonu döneminde Çeçenistan Sorunu ve enerji nakil hatlarının geçeceği güzergâhların istikrarsızlaştırılması amacıyla PKK'yı himaye etmiştir. Rusya'nın güdümünde hareket eden Sırbistan, Türkiye'nin Bosna-Hersek siyasetinden PKK ile işbirliğine giderek, alçak irtifa savunma füzelerini ve bu silahların eğitimini PKK'lılara vermiştir.¹¹⁸¹

SSCB parçalanarak, dağılması iki kutuplu dünya arasında sürdürülen Soğuk Savaş, sona ermiştir. SSCB'nin yerine Rusya Federasyonu kurulmuş ve Türkiye-Rusya ilişkilerinde ekonomik temelli büyük bir gelişme yaşanmıştır. Ancak Rusya'nın özellikle kendi iç çatışmalarında, Çeçenlerin arkasında Türkiye'nin olabileceği şüphesini taşıması, Sovyetler dönemindeki boyutlarda olmasa bile, bu ülkenin PKK'yı Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanmasına yol açmıştır.¹¹⁸² Rusya'nın Aralık 1994'de Çeçenistan'a açtığı savaşta, Rusya Türkiye'yi Çeçenistan'a destek vermekle suçlamıştır. Buna karşılık olarak Rusya'daki Kürtler ile Türkiye'deki Kürtlerin sorunlarının ele alınacağı bir kongrenin Moskova'da yapılacağı iddiaları gündeme gelmiştir. Ocak 1995'te 'Sürgünde Kürt Parlamentosundan' bazı kişilerin Rus yetkilerle görüşerek, Rusya'da da bir parlamento açma girişiminde bulunması, iki ülke arasında krize neden olmuştur. Rusya, PKK'ya taviz verilmeyeceğini dile getirirse de PKK'nın da katıldığı 'Kürt Evinin' Moskova'da kurulmasına izin vermiştir. Bu olay üzerine Türk yetkililer Rusya'ya giderek Kürt toplumunun istismarına yönelik bu tür faaliyetlerin durdurulmasını istemişlerdir. Bunun üzerine her iki ülke arasında terörist gruplar hakkındaki istihbaratlarını değiş-tokuş etmelerini öngören Terörizmi Önleme

¹¹⁸¹ N. A. Özcan, PKK; Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, s.317-318.

¹¹⁸² Robert Olson **Türkiye'nin Suriye, İsrail ve Rusya ile İlişkileri: 1979-2001**, (Çev. Süleyman Elik) Ankara, Orient Yayınları, 2005, s.92-93.

Protokolü imzalanmıştır. Buna karşılık 1996'da düzenlenen 'İkinci Kürt Örgütleri Uluslararası Kongresine' Rusya ev sahipliği yapmıştır. PKK'nın Rusya'da çok sayıda ve alanda örgütlenmiş kuruluşları bulunmaktadır.¹¹⁸³

Suriye'den 1998'de sınır dışı edildikten sonra Abdullah Öcalan, Moskova'ya gelmiş ve Rusya'dan sığınma talep etmiş ancak Türkiye'nin çok şiddetli tepki göstermesi üzerine Rusya bu talebini reddederek ülkesinden göndermek zorunda kalmıştır. Ancak bu süreçlerde yaşanan olaylar, Türkiye'nin Rusya'ya olan güvenini sarsmıştır. Dahası Rusya'nın Türkiye'nin istikrarlaşması için PKK'yı gizlice desteklediği hatta silah sattığı bilinmektedir.¹¹⁸⁴

Görüldüğü gibi SSCB de olduğu gibi Rusya'da kendi stratejik çıkarları doğrultusunda PKK'yı kullanmakta ve yardım etmektedir. Nitekim PKK'yla girilen çatışmalarda, bugüne kadar çok sayıda Rusya menşeli silah ve cephane ele geçirilmektedir. Dolayısıyla taşeron bir örgüt durumundaki PKK'nın, Türkiye'nin istikrarsızlaşması için başvurduğu terör eylemlerine karşı başta Rusya'nın olmak üzere dış desteğinin kesilmesi gerekmektedir.

c) Almanya

PKK, 1980 Askeri Darbesi'nden sonra nasıl Ortadoğu'da örgütlenmeye öncelik verdiyse, Avrupa'da da örgütlenmeye ağırlık vermiştir. PKK, taban oluşturmak için Türkiye'den gelen çok sayıda Kürt orjinli Türkiye Cumhuriyeti Devleti Vatandaşı'nı kendi yanına çekmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Avrupa'da çeşitli adlar altında oluşturduğu sosyal ve kültürel amaçlı kuruluşlar vasıtasıyla, başlatılacak silahlı eylemlere gerek maddi gerekse insan kaynağını sağlamaya çalışmıştır.

Avrupa Birliği içerisindeki Almanya, PKK'nın en çok tabanı, dış desteği ve ekonomik yardımları ve örgütlenmesi olduğu ülkedir. Bunda, Türkiye'den Almanya'ya 1960'lardan itibaren başlayan yoğun göç etkisi vardır. 1980'ler sonrası Doğu ve Güneydoğu'dan Türkiye vatandaşı Kürtlerden bazıları, göç edebilmek için Almanya'ya siyasi sığınma talebinde bulunmuşlardır. Bunların siyasi sığınma talepleri Almanya tarafından olumlu karşılanmış ve bu yıllarda göç eden Kürtler, Almanya'nın sosyal güvenlik haklarından faydalandırılmıştır.¹¹⁸⁵

¹¹⁸³ Selim Gökçeğöz, "Orta Asya ile Hazar Bölgesinde Mevcut ve Yapılması Planlanan Yeni Boru Hatlarının Türkiye'nin Enerji Koridoru Olmasına Etkileri", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl 3, S: 5, 2007, s.186

¹¹⁸⁴ Wikileaks, Rusya PKK Silah Sattı, 2.12.2010, <https://www.ntv.com.tr/dunya/wikileaksrusyapkkysilah-satti> (Erişim Tarihi, 11.11.2017).

¹¹⁸⁵ Alyssa J. Lyon, and M. Emek Uçarer, "Mobilizing Ethnic Conflict : Kurdish Separatism in Germany and The PKK", **Ethnic and Racial Studies**, Vol 24., No.6., November 2001, s.931

Almanya, 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında PKK, Almanya'daki protesto eylemlerine ılımlı bir tavır takınarak, PKK'nın örgütlenme safhası için gereken insan kaynağını, sermayesini ve hukuki alt yapısını temin etmesinde yardımcı olmuştur. Almanya'daki örgütlenmesini sekiz ana bölge, 30 alt bölge ve sayısız hücre evi şeklinde oluşturmuştur.¹¹⁸⁶ Bu dönemde kurulan Kürt-Alman İşbirliği Federasyonu (YEKKOM), PKK ile kurulan ilişkilerde şemsiye görevi yapmıştır. Öyle ki PKK terör örgütünün Almanya'daki üye sayısı 1990'ların sonlarında 11 bine ulaşmıştır. Bunların arasında örgüte destek veren Alman sivil toplum örgütlerinin yanında, gazeteciler, yazarlar ve işadamları da bulunmaktadır.¹¹⁸⁷ Almanya tarafından 1985'te izlenmeye alınmalarına rağmen PKK, kısa süre içerisinde 50 bin kişilik bir gösteri yapabilecek kapasiteye ulaşmıştır. Almanya, bu süreçte PKK'nın propaganda faaliyetlerine karşı sessiz kalmış ve izlemekle yetinmiştir. Kendisine çok sayıda yandaş toplamayı başaran örgüt, düzenlediği gösterilere Alman sol gruplarını hatta Avrupalı milletvekillerini bünyesine katmayı başarmıştır.¹¹⁸⁸

PKK'nın Türkiye'ye karşı eylemleri üç ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan birincisi, Türkiye'deki olayların terör örgütü lehine propagandayla Alman kamuoyuna duyurulmasıdır. Bunlar, Türkiye'nin askeri operasyonlarına karşı gösteri yürüyüşleri, açlık grevleri vb. şekilde oluşturulmuştur. İkincisi Almanya'daki Türk işadamlarını tehdit ederek, sindirmek ve işyerlerine zarar vermek şeklinde kendini göstermiştir. Üçüncüsü ise PKK'ya yönelik Alman Hükümeti'nin uygulamalarını protesto etmektir. Almanya, PKK'yı 1985'ten itibaren izlemeye almış, 1993'te de yasaklamıştır. Ancak bu eylemler duracağı yerde 1996'da PKK'nın söylem değiştirmesine kadar artarak devam etmiştir.¹¹⁸⁹ Bununla beraber PKK'nın Almanya'nın iç daha çok dış politikasında etkinliği görülmektedir. Örneğin; Almanya, Türkiye'nin terör örgütüne yönelik yaptığı askeri müdahalelere tepki göstererek, içişlerine müdahale etmeye çalışmıştır. 26 Mart 1992'de Almanya, Güneydoğu olaylarını gerekçe göstererek Türkiye'ye silah sevkiyatını durdurmuş ve ambargo koymuştur.¹¹⁹⁰

Almanya'nın PKK'ya yakın desteğini ve yardımını belirten Abdullah Öcalan; *"Almanya ile ilişkiler 1980'lerde işçilerle başladı. 1990'lardan sonra eylemlilik sürecine girildi. Bu ülke, PKK konusunda kendi çizgisinde kadro yaratmak istiyor. En büyük Kürt nüfus ve kuruluşları buradadır. Almanya kendi Kürt çizgisinde olan Kürt örgütleri*

¹¹⁸⁶ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.295-308.

¹¹⁸⁷ A. J. Lyon, and M. E. Uçarer, "Mobilizing Ethnic Conflict : Kurdish Separatism in Germany and The PKK", s.934.

¹¹⁸⁸ Deniz Altınbaş, "Avrupa'nın PKK'ya Yaklaşımı", **Stratejik Analiz**, VII, S: 92, Aralık 2007, s.42-43

¹¹⁸⁹ A. J. Lyon, and M. E. Uçarer, "Mobilizing Ethnic Conflict : Kurdish Separatism in Germany and The PKK", s.935.

¹¹⁹⁰ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2000, s.894.

*desteklemeye devam edecektir. Yalnız PKK'ya değil Ortadoğu'ya açılım politikaları var. Almanya, ABD ve İngiltere kolektif bir birlik olabilir.”*sözleriyle ifade etmiştir.¹¹⁹¹

d) Fransa

Almanya'da olduğu gibi Fransa, siyasi şartlarında dolayı PKK'nın çok rahat bir şekilde örgütlendiği ülkelerin başında gelmektedir. Almanya'da olduğu gibi bir tabanı bulunmamakla birlikte örgütün üst düzey sorumluları Fransa'da faaliyet göstermektedir. Hatta Fransa'dan aldıkları siyasi destek, Almanya'dan aldığı siyasi destekten daha fazladır.

Fransa'da kuzey ve güney eyaletleri şeklinde yapılanan PKK, “*Kürt Dernekleri Federasyonu*” adı altında teşkilatlanmıştır. Söz konusu federasyon; dernekler ve birlikler halinde 11 kadar oluşumun faaliyetlerini yönlendirmektedir. Kürt kimliğini uluslararası ortamda canlı tutmak ve kabul ettirmek olan “*Paris Kürt Enstitüsü*” ise, PKK ile dolaylı olarak bağlantılı yasal alanda faaliyet gösteren bir oluşumdur. PKK'nın Fransa'da; tehditle para toplama, bildiri dağıtma ve afiş asma, örgüte eleman kazandırma, gösteri yürüyüşleri gibi etkinliklerin yanı sıra, başta uyuşturucu madde kaçakçılığı olmak üzere diğer gelir getirici faaliyetlerde bulunmaktadır.¹¹⁹²

PKK, Avrupa'daki faaliyetlerinde Fransa'yı önemli bir merkez olarak görmekte ve ülkedeki faaliyetlerini bu doğrultuda sürdürmektedir. Fransa'nın sağladığı siyasal, sosyal ve ekonomik desteğindeki kanıtı Abdullah Öcalan'ın : “*Fransa'da geniş bir halk kitlemiz vardır. Bu kitleden büyük bir maddi gelir görmekteyiz. Fransa hükümeti bize destek vermektedir. Temkinli yaklaşıyorlar. Astarı yüzünden pahalı, işe yaramıyor.*”¹¹⁹³ şeklindeki ifadesidir.

e) İngiltere

PKK, İngiltere'de; Kürt Dernekleri Federasyonu (FEKBİR) kontrolündeki dokuz dernek, üç birlik, bir komite ve iki büroyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca, örgütün, çoğu Londra'da olmak üzere beş bin Kürt asıllı sempatzanıyla 50 kadar teröristi İngiltere'de bulunmaktadır. İngiltere PKK'yı 2001'de bir terör örgütü olarak görmekte, ancak, bu ülkede terör örgütü PKK adına faaliyet gösteren kuruluşlar rahatça örgütlenebilmektedir. Özellikle, Kürdistan İnsan Hakları Projesi, Kürdistan Enformasyon Merkezi ve Kürdistan Workers Association isimli kuruluşlar vasıtasıyla örgüt faaliyetlerini rahatlıkla yürütmektedir.¹¹⁹⁴

Almanya ve Fransa kadar olmasa da, örgütün İngiltere'de etkinliği olduğu bilinmektedir. Bu etkinliği Abdullah Öcalan, şu şekilde ifade etmiştir. “*İngiltere PKK*

¹¹⁹¹ A.Tekin, *İmralı'daki Konuk*, s.55.

¹¹⁹² E. Demirel, *Geçmişten Günümüz PKK ve Ayaklanmalar*, s.125

¹¹⁹³ A.Tekin, *İmralı'daki Konuk*, s. 58.

¹¹⁹⁴ M. Sami Denker, *Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997, s.42

yaklaşımını iyi anlamak gerekir. Şahsi yorumum, İngiltere kendine göre Kürt harekâtı üzerinde derin politikaların içindedir. Bazılarını yanına çeker, bazılarını harcar. Destekler gibi yapar, amacına ulaştınca horlar.”¹¹⁹⁵ İngiltere, bizim konumuza en akıllı yaklaşan ülkedir. MED TV’ye yayın hakkı verdi. Benim tasfiye kararımı sanırım İngiltere vermiş. Politikaları İngiltere oluşturur. ABD’ye uygulattırır. İrlanda’da IRA örgütü ile görüşmelerimiz ve zaman zaman temaslarımız olmaktadır. İngiltere bence ana politikayı oluşturmaktadır. Avrupa’daki işbirlikçilerine ama özellikle ABD’ye bunu uygulattırmaktadır. Ortada bu konularla ilgi belge yok, olması da mümkün değildir zaten. Ancak gelişmelerde dikkat edilmesi gereken konu Avrupa’nın İngiltere’de düğümlenmesidir. Konulara çok derin yaklaşıyor.”¹¹⁹⁶ Bu ifadeden anlaşıldığı üzere geçmişte olduğu gibi günümüzde de İngiltere’nin, başta PKK olmak üzere diğer unsurları kullanarak bölgeyle ilgisi devam etmektedir.

f) İtalya

İtalya’nın Batı Avrupa ülkeleri gibi Kürtler ile ilgisi azımsanacak seviyede değildir. PKK ile ilgisi sembolik düzeyde kalmayan İtalya, siyasal alanda da muhataplık boyutuna varan yaklaşımlar sergilemektedir. Diğer Avrupa ülkelerine nazaran İtalya’da Kürt kökenli göçmen daha az olmasına rağmen, faaliyetleri ve etkinlikleri düzleminde diğer ülkelerle karşılaştırılabilecek seviyededir. Bunda Vatikan’ın İtalya’da yer almasının etkisi açıktır.

Kürdistan Parlamentosu 29-30 Eylül 1998’ de İtalyan Parlamento binasında toplanmış ve söz konusu toplantı Komünist Yeniden Kuruluş Partisi (PRJ) milletvekilleri Ramon Montavani ve Walter de Cesaris’in başını çektiği 14 Milletvekili tarafından desteklendiği anlaşılmaktadır.¹¹⁹⁷ Siyasi alandaki desteklere bakıldığında, İtalya’nın daha farklı yöntemler izlediği ve daha fazla rol üstlendiği görülmektedir. Örneğin; Güney İtalya Martana Belediyesi’nin Leyla Zana’ya “*Onursal Vatandaşlık payesi*” vermesidir. İtalya Toscana Bölge Meclisi’nde 31 Ocak 2001 tarihli oturumunda Türkiye aleyhtarı iki önerge kabul edilmiş ve Sardunya Adasında bulunan Koartusan Elena Belediyesi, kentte bulunan bir parka 17 Aralık 2000’de “*Kürt Halk Parkı*” adını vermiştir. Frenze Bölge Meclisi, Abdullah Öcalan’ın idam kararının engellenmesi, Kürtlere bazı siyasi haklar ve “*toprak*” verilmesi yönünde karar almıştır. Floransa Belediye Meclisi de Abdullah Öcalan’a “*Fahri Hemşehrilik*” ünvanı verilmesi konusunda bazı çevrelerce kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır.

Abdullah Öcalan, Suriye’den çıkarıldıktan sonra, önce Moskova’ya, Moskova’dan da 12 Kasım 1998’de İtalya’ya sığınmıştır. Türkiye’nin haklı olan iade talepleri, İtalya

¹¹⁹⁵ A.Tekin, *İmralı’daki Konuk*, s.435.

¹¹⁹⁶ A.Tekin, *İmralı’daki Konuk*, s.57.

¹¹⁹⁷ E. Demirel, *Geçmişten Günümüz PKK ve Ayaklanmalar*, s.126.

Hükümeti'nce kabul edilmemiş; Roma İstinaf Mahkemesi de bu ülkeye sığınmasından sekiz gün sonra sanık Abdullah Öcalan'ı evinde geçici olarak gözaltında bulundurma şartıyla serbest bırakmıştır. İtalyan Hükümeti, 16 Ocak 1999'da ise sanığın İtalya'dan ayrılmasını sağlamıştır. Abdullah Öcalan'ın İtalya'da kaldığı sürece İtalyan Hükümeti'nden gördüğü destek de bu ülkenin terör örgütlerine nasıl hoşgörülü davrandığını göstermektedir.¹¹⁹⁸

İtalyan Senatosu'nda 5 Mayıs 1999'da düzenlenen bir oturumda Senato Başkan Yardımcısı Ersilia Salvato (DS) ve Yeşiller grubu tarafından hükümete sunulan iki önergede “Abdullah Öcalan'ın idamının önlenmesi ve Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin insan haklarına saygıya bağlı kılınması” kararları çoğunlukla kabul edilmiştir. Dönemin İtalya Başbakan Yardımcısı Sergio Matterella (PPI) 30 Haziran 1999'da Yeşiller grubu başkanı tarafından sunulan soru önergesine cevaben “İtalyan Hükümeti, Abdullah Öcalan'ın hayatını kurtarmak için Türkiye'ye her türlü baskıyı yapacaktır” açıklamasını yapmıştır.¹¹⁹⁹

PKK mensupları İtalya'da; İtalya Kürt Demokratik Halk Birliği (YDK) bürosu vasıtasıyla faaliyetlerini yürütmektedir. Söz konusu oluşumun yanı sıra; üç dernek, iki büro ve bir komiteyle bu ülkede propaganda amaçlı faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetleri Azad-Kürtlere Destek Derneği, Toscana ve Ancona Belediye Meclisleri gibi bir kısım aşırı sol görüşlü sivil toplum örgütü ve yerel yönetimlerce çeşitli zamanlarda Türkiye aleyhtarı konferans, toplantı, seminer gibi etkinlikler düzenlenerek terör örgütüne destek sağlanmaktadır. 2001'de “Kürt Milleti için Büyük Kongre” adıyla bir seminer düzenlenmiştir. Söz konusu seminerin İtalyan Demokrat Sol Partisi ve “ARCI” adlı Hristiyan dini örgütü tarafından desteklendiği iddia edilmektedir. Ayrıca PKK uzantılı oluşumlar ve İtalyan Komünist Partisi Milletvekilleri, Şubat 2001'de “Kürt Sorunu” konulu bir konferans düzenlemiştir. Demokrasi için Araştırma ve İnceleme Merkezi ve Uluslararası Demokratik Hukukçular Derneği tarafından 17-18 Şubat 2001'de Roma'da bir toplantı yapılmıştır. Ayrıca Roma'da El Trımondı Enternasyonal Örgütü, “Kürt milletini için büyük kongre” başlıklı bir seminer düzenlenmiştir.¹²⁰⁰

g) Avusturya

PKK örgütü diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Avusturya'da da sosyal ve kültürel amaçlı derneklerin kılıfı altında örgütlenmiştir. PKK doğrultusunda faaliyetlerde bulunan ERNK bürosu, Kürt Kızılayı gibi kuruluş ve dernekleri vasıtasıyla, bu ülkede bulunan Türk vatandaşlarından zorla para toplama, Türkiye aleyhinde kamuoyu oluşturma amacıyla çeşitli

¹¹⁹⁸ A.Tekin, **İmrallı'daki Konuk**, s.56.

¹¹⁹⁹ E. Demirel, **Geçmişten Günümüz PKK ve Ayaklanmalar**, s.127.

¹²⁰⁰ E. Demirel, **Geçmişten Günümüz PKK ve Ayaklanmalar**, s.122.

etkinlikler düzenleme ve bu ülkede bulunan Türk kuruluşlarına yönelik saldırı eylemlerinde bulunma faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Almanya gibi Avusturya da PKK'ya her türlü desteği sunmakta bir beis görmemektedir.¹²⁰¹

h) Belçika

Belçika PKK'ya karşı siyasi desteğini her alanda göstermektedir. Çünkü Kürt derneklerinin üst organı olan KON-KURD, KNK-KUK ve Medya TV'nin merkezi Belçika'dadır. Kürt Dernekleri Federasyonu (FEK-BEL) güdümündeki 11 dernek, iki birlik, bir spor kulübü ve bir merkezle faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu derneklerin doğrudan FEK-BEL' in talimatları çerçevesinde çalıştıkları, örgüt adına Belçika'da gerçekleştirilecek gösteri, yürüyüş, miting, açlık grevi, imza kampanyası, bildiri dağıtma ve afiş asma gibi faaliyetleri yerine getirmektedir.¹²⁰²

MED TV adıyla faaliyet gösteren ve Abdullah Öcalan'ın yakalanması sonrasında Avrupa ülkelerinde baş gösteren şiddet olayları sonucu İngiltere tarafından yayınına son verilen televizyon, isim değişikliğine giderek MEDYA TV adını almıştır. Bu kanal, bir süre MED TV'nin Brüksel yakınlarındaki Denderleeuw kasabasında bulunan stüdyolarını kullanarak yayınlarını sürdürmüştür.¹²⁰³

Abdullah Öcalan'a göre; *“PKK terör örgütünün, Belçika'da da çok güçlü temsilcilikleri vardır. PKK terör örgütünün yasal görüntüsü, dernekler çatısı altında oluşturulmaktadır. Kiralanan evlerde terör örgütü, militanlarına siyasi eğitim vermektedir ve bu duruma Belçika yetkilileri müdahale etmemektedir. Örgütün temsilcilikleri, ERNK adına Belçika yetkilileri ile görüşmektedir ve bu yolla örgüte meşru nitelikte bir yapı kazandırılmaktadır. Ayrıca ERNK'nın, PKK'nın bir kolu olduğu bilirse de ülkenin yetkilileri ERNK'nın resmi bürolar açmasına engel olmamaktadır. Oysa ne evlerde verilen eğitimlerin ne de derneklerde yürütülen faaliyetlerin ülkedeki yetkili makamların haber veya izni olmadan yapılması neredeyse imkânsızdır.”*¹²⁰⁴

ı) Hollanda

Hollanda'nın PKK'ya desteği diğer Avrupa devletleri gibi üst düzeyde gerçekleşmektedir. Her şeyden önce ERNK ve buna bağlı örgütlerin temsilcilerinden oluşan

¹²⁰¹ Terör örgütü PKK'nın Avrupa üssü: Avusturya, 18.8.2016, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/> (Erişim Tarihi: 11.12.2017)

¹²⁰² E. Demirel, **Geçmişten Günümüz PKK ve Ayaklanmalar**, s.132.

¹²⁰³ Belçika, MED-TV için İngiltere'yi izleyecek, 19.3.1999, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/belcika-med-tv-icin-ingiltereyi-izleyecek-39068738>, (Erişim Tarihi, 12.10.2017)

¹²⁰⁴ Ankara 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin Sanık Abdullah Öcalan Davası Gerekeçli Kararı Esas No:1999/21, Karar No:1999/73 C.Savcılığı Esas No:1997/271

ve PKK Avrupa'da bir anlamda diplomatik temsilini gerçekleştiren Sürgündeki Kürt Parlamentosu (SPK) 12 Nisan 1995'te Hollanda'nın Lahey kentinde kurulmuştur. PKK'nın terör faaliyetlerini el altından yürüten ve örgüte uluslararası desteğin önünü açan SPK'nın en yoğun faaliyet gösterdiği yer Hollanda'dır.

PKK, Hollanda'daki yasal faaliyetlerini aşağıda isimleri verilen dernek ve benzeri organizasyonlarla yürütmektedir. Bunlar:

- a) Hollanda'da, Kürt Dernekleri Federasyonu, Kürt İşçileri Kültür Birliği,
- b) Uluslararası Kürt Cemiyeti, Haarlem Türkiye' li İşçi Gençlik Derneği (HTIGD),
- c) Hollanda Türkiye' li İşçiler Federasyonu, Hollanda Kürdistan Komitesi,
- d) Rosa Kültür Merkezi, Türkiyeli Demokrat İşçiler Derneği, Hollanda Kürt İşçiler Derneği (*Komela Karkeren Kurd Le Hollanda*)¹²⁰⁵Bu tür kuruluşların Türkiye'den yasal veya yasadışı yollarla Hollanda'ya giden, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölge halkını, ayrılıkçı siyasa etrafında örgütleyerek destek ve sempatican sağladığı bilinmektedir.¹²⁰⁶

Öte yandan Abdullah Öcalan'ın İmralı'da yaptığı Hollanda'nın PKK'ya verdiği destekle ilgili açıklamaya göre; "*Hollanda'da bazı evler tutulup siyasi eğitim verilmekteydi. Kalabalık gruplar eğitim yaptıklarına göre; Hollanda yetkililerinin de haberi vardı. Hollanda üslenme ve eğitim alanımızdır; en fazla destek ve para aldığımız yerdir. Ayıca uyuşturucu ticaretinden elde edilen paraların bir miktarı da bize aktarılıyordu.*"¹²⁰⁷ Buradaki ifadedden anlaşıldığı gibi Hollanda'nın PKK'ya ekonomik yardımı, siyasal ve sosyal desteğin ötesine geçmiştir.

i) Yunanistan

Yunanistan "*Düşmanımı düşmanı dostumdur*" anlayışına uygun hareket ederek, PKK ile işbirliğine girmiştir. Türkiye'ye karşı dostluk politikası gütmeyen Yunanistan, PKK'yı korumak ve kollamaktadır. PKK'nın Avrupa'daki silahlı eğitim kamplarının bulunduğu yerler Yunanistan'da yer almaktadır. PKK militanlarının, bu ülkede örgüte ait mevcut kamplarda patlayıcı madde eğitimine tabii tutuldukları ve bu eğitimi tamamlayan militanların görevlendirildikleri metropol iller ve turistik bölgelerde bombalı saldırılar yapmak üzere Türkiye'ye giriş yaptıkları anlaşılmaktadır.

PKK, Yunanistan'da; Balkan ülkelerindeki faaliyetlerini yönlendirmek üzere merkezi Atina'da bulunan YDK (*Yekitiya Demokratik Gele Kurd*) Balkanlar ve Yunanistan

¹²⁰⁵ M. S. Denker, *Uluslararası Terör-Türkiye ve PKK*, s.108.

¹²⁰⁶ M. S. Denker, *Uluslararası Terör-Türkiye ve PKK*, s.108.

¹²⁰⁷ A.Tekin, *İmralı'daki Konuk*, s.57.

Temsilciliği'ne bağlı; YDK büroları, dayanışma komiteleri ve kültür merkezleri adı altında on kadar kuruluşu ve Yunanca basılan yayın organlarıyla faaliyet göstermektedir. Abdullah Öcalan'ın Suriye'den ayrıldıktan sonra üç kez Yunanistan'a gitmesi, yakalandığında Kenya'daki Yunan Büyükelçilik binasında gizlenmesi, yanındaysa Güney Kıbrıs Yönetimi tarafından verilen gazeteci Lazaros Mavros adına düzenlenmiş sahte bir pasaport çıkması dikkat çekicidir.¹²⁰⁸

Abdullah Öcalan, İmralı'da Yunanistan'a ilişkin şu ifadelerde bulunmuştur: *“Yunanistan, genel politika içinde örgütü kullanmak istemiştir. Ayrıca biz de onları kullandık. Bu, PKK ve o ülkelerin politikalarıdır. Yunanistan'da eğitim merkezleri vardır. 1990 yılından itibaren her konuda eğitim gördüler.”*¹²⁰⁹ Yunanistan'ın PKK'ya yardım ve desteği geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir.

k) Güney Kıbrıs Rum Kesimi

Abdullah Öcalan, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ndeki PKK'ya desteğini şu şekilde ifade etmiştir. *“Güney Rum Kesimi'nde zayıf temsilciliğimiz var. Eğitim ve kamp yok. Sadece örgüt üyelerine kolaylık sağlıyorlar. Pasaport işleri yapıyorlar ve kilise kanalıyla para yardım ediyorlar. Benim diplomatik pasaportum Atina'daki temsilciğimiz vasıtasıyla temin edildi.”*¹²¹⁰ Görüldüğü gibi Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin PKK'ya yardım ve yataklığı Yunanistan ile birlikte gerçekleşmektedir.

E- PKK'NIN AYRILIKÇI YAPISI

1- PKK'nın Silahlı Yapılanması ve Ayrılıkçı Niteliği

Ayrılıkçı siyasal özelliklerini Marksist/Leninist ideolojik kökenden alan PKK'nın, yöntem olarak seçtiği uzun süreli halk savaşı stratejisini gerçekleştirebilecek bir teşkilatlanmaya ihtiyacı vardı. Dolayısıyla ayrılıkçı yapısını oluştururken dikkate aldığı temel faktör şiddeti geniş bir coğrafyada uzun süreli ve peyderpey alan hâkimiyetini pekiştirmek böylece kontrol edebildiği, başka bir ifadeyle egemen olduğu toprak parçasına kavuşmak istemektedir. Fakat PKK, silahlı mücadele paralelinde devrimi gerçekleştirmeyi amaçladığından yapılanması sadece bir ordu niteliğinde olmamış, ayrılıkçı siyasasını gerçekleştirecek Meclis, Siyasi Parti, Yargı, ve muhtelif kurumlarla *“Büyük Kürdistan”*

¹²⁰⁸ Ankara 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin Sanık Abdullah Öcalan Davası Gerekçeli Kararı Esas No: 1999/21, Karar No: 1999/73 C.Savcılığı Esas No: 1997/271

¹²⁰⁹ A.Tekin, **İmralı'daki Konuk**, s.435.

¹²¹⁰ A.Tekin, **İmralı'daki Konuk**, s.431.

devlet omurgasını oluşturduğu izlenimi vermeye çalışmaktadır. Bu amaçla Parti - Ordu - Cephe şeklindeki üçlü organizasyon yapı benimsenmiştir.

PKK'nın örgütsel bütünlüğü içerisinde farklı fonksiyonları yerine getirmekle görevli birimler yer almakla birlikte, dikkatlerden kaçmayan husus, bunlar arasındaki ilişkilerde “şiddetin uygulanması” (Devrimci Şiddet) belirleyici /hâkim bir rol oynamasıdır. Yani esas olarak şiddeti uygulamakla görevli olan “ordu” birimi ve yöntem olarak şiddetin uygulanması, örgütsel yapı içerisinde diğer parçaların ve bu parçalar arasındaki ilişkilerin birbirleri üzerindeki etkilerinin belirleyiciliği bakımından da son derece önemlidir.

PKK'nın ordu dışındaki diğer iki ana unsuru olan parti ve cephe teşkilatlarında da bu durum aynı şiddet temelli mücadele yönteminin esas hâkim unsurudur. Bu konuda Abdullah Öcalan ;“PKK ve ERNK etle tırnak gibi birbirlerine bağlı olan iki oluşumdur. Birbirlerinin varlığını koşullandıran bu iki oluşumdan cephe, öncüsünün kitleleşerek kitleleri ayağa kaldırması hareketidir. O halde parti önderliğinde ayağa kalkan kitlelerin temel örgütlenmesi olarak cephe, savaşçı bir konumu göğüslemeye cesaret eder ve bunun ilk adımlarını atan bir halk hareketinin adıdır.”¹²¹¹ şeklinde bir ifadeye bulunmuştur.

Abdullah Öcalan tarafından; “Unutulmamalı ki örgütlenme eşittir eylem demektir. Bu Kürdistan'da örgütlenmenin gelişiminin gerilla ve ayaklanmanın gelişimine eşit olduğu anlamına gelir”¹²¹²denilerek şiddet unsurunun, teşkilatlanmanın her noktasındaki hâkimiyeti ortaya konulmuştur. PKK'nın kuruluş dönemindeki Parti Programında “mücadele yöntemleri daha çok şiddete dayalı olmak zorundadır” ilkesi 1978'de belirtilmiş, hem aynı dönemdeki PKK tüzüğünde hem de 1995'teki tüzükte parti üyelerinin programla belirlenmiş olan partinin amaçlarını gerçekleştirmek için çalışmaları gerektiği ifade edilmiştir. Yine PKK tarafından 4-13 Mayıs 1990'da Bekaa Vadisi'nde yapılan İkinci Konferans' ta cephe örgütlenmesiyle ilgili olarak;

- a) Çatışmayı tüm kesimlere yaymak,
- b) Kalabalık bir şekilde saldırmak vb. daha pek çok şiddet içerikli fiil ve eylemler yapmak
- c) Sömürgecilere ait her şeye zarar vermek,
- d) Taş, sopa, molotof kokteyli kullanmak, sokaklara yangın barikatları kurmak, fiziki engeller dikmek, hendekler açmak, yollara çivili tahtalar serpmek gibi eylemlere yer verilmiştir.¹²¹³

¹²¹¹ A. Öcalan, *Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi*, s.58.

¹²¹² A. Öcalan, *Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi*, s.60.

¹²¹³ G. Doğan, *İki Kutuplu Sistem...*, s.62.

Konuyla ilgili olarak PKK'nın 1993'teki Almanya çıkışlı bildirisinde; *“Cephe faaliyetleri silahlı mücadele ile bağlantılı olsa da silahsız yürütülen faaliyetlerdir. Devrimci şiddetin siyasal zorudur. Gerilla halkın şiddeti iken, cephe örgütlenmesi ve eylemi onun siyasi şiddetidir”* denilerek ordu dışında diğer bağlı örgütsel yapılarda da şiddetin baskın rolü ifade edilmiştir.¹²¹⁴ Bu anlamda cephe örgütlenmesi lojistik, maliye, örgüte adam kazandırma, propaganda vb faaliyetleri icra etmenin yanı sıra silahlı gruplara mihmandarlık hizmeti yapma, istihbarat elde etme, mayın döşeme ve tuzaklama yapma gibi riski az eylemler gerçekleştirip, büyük çaplı eylemlere takviye olarak iştirak etmeyi de kapsamaktadır.

Bu ve benzeri unsurlar örgütün bütün birimleri için geçerlidir. Ayrılıkçı siyasal görüntüsündeki kitlesel eylemlerde şiddetin dozu zaman zaman ayaklanmaya varacak kadar artırılmış ve çoğu eylemde demokratik olmayan yollara başvurulmuş ve sıklıkla silah da kullanılmıştır. Böylece silah kullanma ve silahlı eylem yapma sadece PKK'nın dağdaki aktif silahlı birimlerinin (ARGK'nin) değil örgütün bütün birimlerinin temelde esas aldığı mücadele yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Abdullah Öcalan'ın; *“Kürdistan'da ulusal kurtuluş devriminin temel mücadele biçimi silahlı mücadeledir. Şüphesiz çok çeşitli olan diğer mücadele biçimleri de önemlidir ve onlar da uygulanacaktır; ancak diğer tüm mücadele biçimleri silahlı mücadeleyle bağ içinde, onun yarattığı temelde ve ona hizmet edecek bir biçimde kullanılacaktır...”*¹²¹⁵ ifadesinin PKK'nın şiddet temelli kabullerini bir bütün olarak açıkladığı ve örgütün her kademesi/birimi için şiddet kullanma unsurunun geçerli olduğunu vurgulamıştır.

Bu durumda esas alınan şiddetin yöneldiği hedef kitle sadece devletin güvenlik kuvvetleri ve diğer kamu birimleri olmamış, bunların yanında ve çoğu zaman da bunlardan önce PKK şiddetinin birincil hedefi halk olmuştur. Öyle ki parti amaçlarına aykırı davrananlar veya düşman olarak görülenler ya da vergisini vermeyenler, hatta tarafsız kalanlar bile ajan, işbirlikçi, faşist gibi nitelendirmelerle tereddüt edilmeden ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla örgütün silahlı kanadı, parti kanadı, cephe kanadı şeklinde geçen tasnifler doğru olmakla birlikte PKK'nın bütün birimlerinin zaten az veya çok silahlı olduğu, düşük veya yoğun olarak şiddet yöntemini kullandıkları açıkça görülmektedir.

PKK'nın yapısal parçaları arasında şiddet temelli ilişki ve etkileşimler çerçevesinde şiddet yöntemini kullanan ordu dışındaki diğer birimlerin yetersiz kaldıkları durumda

¹²¹⁴ M. Hüseyin Buzoğlu, **Körfez Savaşı ve PKK**, Strateji Yayınları, Ankara, 1997, s.98.

¹²¹⁵ A. Öcalan, **Kürdistan'da Zorun Rolü**, s.284.

örneğin 21 Mart ve 15 Ağustos 1992’de Şırnak’taki olaylarda olduğu gibi veya pasifize oldukları ortamda dağ kadrosundaki (ARGK militanları) militanlarca desteklendikleri veya harekete geçirildikleri uygulamada sıklıkla görülmüştür. Örneğin; 8 Ekim 1998’de Diyarbakır’da Polis Okulunun Servis aracına yapılan saldırıda beş güvenlik görevlisi şehit olmuş, yirmi üç güvenlik görevlisi ise yaralanmıştır. Yine KCK’nın şehirlerde hendekler kazması şehir yapılanmasıyla dağ kadrolarının ortak çalışması sonucu gerçekleşmiştir. Dolayısıyla PKK’nın dağ kadrosundaki (ARGK mensubu) militanların desteğiyle, şehir yapılanması içinde yer alan PKK mensuplarıyla beraber gerçekleştirdiği anlaşılmıştır. Pasifize olmuş şehir yapılanmasını dağ kadrosunun desteklediğini göstermesi bakımından bu olay dikkat çekicidir.¹²¹⁶

Konuyla ilgili olarak Abdullah Öcalan; “*Kürdistan koşullarında siyasal çalışmanın ancak silahlı mücadeleyle desteklendiği ölçüde yapılabileceği, temel olarak kırsal alanlarda yürütülecek silahlı ve siyasal mücadelenin kentlerde de siyasal çalışmaya ortam hazırlayacağı ve devrim güçlerinin ancak kırsal alanlarda üslenerek mücadeleyi buradan kentlere yayacağı açıktır*”¹²¹⁷ demiştir. Bu doğrultuda PKK’nın şehirlerdeki siyasallaşma çabaları dâhil bütün faaliyetlerinin aslında başta dağ kadrosu olmak üzere silahlı birimler tarafından desteklendiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle yapısal analizdeki parçalar arası iletişim ve etkileşimde cephe kanadıyla ordu kanadı arasında şiddetin desteklenmesi anlamında dolaysız bir ilinti hâkimdir. PKK’nın yapısal parçaları arasında başka türlü ilişki çeşitleri de (rekabet, işbirliği, çatışma, uyum, vb.) mevcut olmakla birlikte en temel ilişki şiddetin temel alınması biçimi olmuştur.¹²¹⁸

PKK’nın durumu incelendiğinde; zaman içinde değişen koşullara bağlı olarak örgütsel yapı ve süreçleri değişmekle birlikte kuruluş döneminde ideolojisinin ve yapılanmasının temelini oluşturan şiddetin bir yöntem olarak kullanılması yaklaşımının PKK için halen merkezi bir konumda olduğunu ve gelecekte de bu durumun devam edeceğinin işaretidir. Bununla bağlantılı olarak zor ve şiddetin sebebi olarak gösterilen ideolojik kurgusu değişmediğinden amaçlarında da esas olarak ciddi bir değişimin olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Daha önce de açıklandığı üzere; “*Cumhuriyetin elli yıllık alt ve üst yapısının ortaya çıkardığı objektif temeller üzerinde, dünyadaki fırtınalı devrim ve karşı-devrimin teorik - pratik incelemesini, ütöpik ve teorik bir grubun, öncelikle 1970-1980 arası ideolojik isyan*

¹²¹⁶ “Diyarbakır’da polis okulu servis aracına saldırı”, *Milliyet*, 9.10.2008, s.1,16.

¹²¹⁷ A. Öcalan, *Kürdistan’da Zorun Rolü*, s.269.

¹²¹⁸ A. Öcalan, *Kürdistan’da Zorun Rolü*, s.269.

hareketi, 1980-1990 arasında da siyasi ve eylemsel hareketi olarak doğup gelişmiş, gerçekten de son Kürt isyan hareketidir.”¹²¹⁹ şeklindeki parti tanımlamasında bunun ipuçları mevcuttur.

Diğer taraftan “*Ulusal Kurtuluş Devriminin Temel Mücadele Biçimi Nedir?*” başlığı altında yapılan açıklamada; “...Kürdistan koşullarında ulusal kurtuluş siyasetinin en temel olarak devrimci şiddet uygulamasıyla gelişeceği daha başından bellidir. Bu nedenle biz, gerek ulusal kurtuluş çizgisinin teorik temellerinin atılması ve gerekse bu çizginin pratikte gerçekleştirilmesi döneminde devrimci şiddeti temel mesele olarak ele aldık... Kürdistan toplumunun bağımsız gelişme içine girebilmesinin tek yolu, bu gerici zora karşı halkın devrimci zorunu çıkarmaktır. Kürdistan ulusal kurtuluş devriminin temel mücadele biçimi, silahlı mücadele biçimidir.”¹²²⁰ gibi ifadeler yer verilmiştir. Bu türden ifadeler ve PKK’nın kongre ve konferanslarındaki alınan karar ve söylemler sürekli olarak sonraki dönemlerde de tekrarlanmıştır. Bununla beraber PKK, temelde Marksist/Leninist doğrultuda bir isyan hareketi ve aynı zamanda bu hareketi gerçekleştirmeye çalışan bir organizasyonun adıdır. Dolayısıyla devrimi gerçekleştirmeye yönelik silahlı bir isyan gerçekleştirme niyetinde olan PKK var olduğu müddetçe zor ve şiddete dayalı silahlı mücadele devam edecektir. Türkiye kırk yıla yakın etnik teröre maruz kalmıştır. Nitekim Şemdin Sakık¹²²¹ 19-20 Ocak 2010’da NTV’ye yaptığı konuşmasında aynı hususlara vurgu yapmıştır. Bu konuşmada; “...dağdakilerin inceklerini sanmıyorum, çünkü burada tutunamıyorlar ve buna hem devlet hem örgüt sanki ortaklaşa katkıda bulunuyorlar, Ben DTP’nin yani Kürtler adına siyaset yapanların PKK’nın silah bırakmasını istemediklerini söylüyorum, sabote ederler, bir biçimde sabote ederler.”¹²²² beyanları PKK’nın geleceğe yönelik şiddet eğilimini açıklar niteliktedir.

Bu konudaki en çarpıcı gelişme ise; 1 Kasım 2010’da Kanada’ nın Ankara Büyükelçisi Mark E. Bailey’in Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir’i ziyareti esnasında basına da yansıyan belediye başkanının; “*Temel önceliğimiz silahların*

¹²¹⁹ A. Öcalan, **Kürt Sorununda Demokratik Çözüm Bildirgesi (Savunma)**, s.48.

¹²²⁰ A. Öcalan, **Kürdistan’da Zorun Rolü**, s.272; A.C. Ersever, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.48.

¹²²¹ Şemdin Sakık kod adıyla Parmaksız Zeki (doğum yeri ve tarihi: 1959, Yörecik, Muş), PKK militanıdır. PKK’ya katılış nedenlerini “*aile baskısı, ağalığa isyan ve devlet baskısı*” olarak sıralayan Sakık, örgütün dağ kadrosunda 18 yıl kaldı. 15 Mart 1998’de örgütten ayrılıp KDP Peşmergelerine sığındı.13 Nisan 1998’de Kuzey Irak’ın Duhok kentinde düzenlenen bir askeri operasyonda kardeşi Arif Sakık ile birlikte yakalanarak Türkiye’ye getirildi. Sakık, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinde devletin hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik eylemler yapmak” suçundan yargılandı ve idam cezasına çarptırıldı. (https://tr.wikipedia.org/wiki/Şemdin_Sakık, (Erişim Tarihi:12.4.2017); Şemdin Sakık, **İmralı’da Bir Tiran; Abdullah Öcalan**, Togan Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.8-12.

¹²²² Şemdin Sakık’ın 19 ve 20 Ocak 2010’da NTV televizyonuna yaptığı konuşma, (<http://www.ntvmsnbc.com/id/25044949>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

biran önce susmasıdır” şeklindeki sözlerle açıklamasına başlayarak XXI’ nci yüzyılda silahın rolünü tamamladığını, sorunların çözümünde silahın bir araç olma özelliğini yitirdiğini belirttikten sonra: “Bütün sorunların çözüm yöntemi sadece diyalog, müzakere ve istişare olmalıdır. Kürt Sorunu özelinde şiddet ve silahın yani askeri operasyon ve silahlı eylemin Kürt Sorunu’ nun çözümünü tam tersine zorlaştırıyor. Dolayısıyla bizim temel önceliğimiz, temel duruşumuz, silahların bir an önce susmasıdır. Silahların bir daha konuşmaması için diyalog ve istişarenin başlamasıdır. Hepimize düşen silahların nasıl çözüm yöntemi dışına çıkarabilmenin üzerinde yoğunlaşmamız ve onun üzerinde formüller üretmek olmalıdır. Hem hükümetin, hem devlet kurumlarının aynı zamanda uluslararası kurumların silahın yöntem dışına çıkarılması için cesaretlendirici, teşvik edici, motive edici çaba içerisinde olması lazım.”¹²²³ şeklinde açıklamalarda bulunması üzerine Abdullah Öcalan’ ın İmralı’ dan sert tepki göstermesi bu konudaki en çarpıcı gelişmelerden biridir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir’in bu sözlerine karşı 12 Kasım 2010’ da İmralı’ da avukatlarıyla görüşen Abdullah Öcalan’ ın “*Silahlı mücadele miadını doldurmuştur.*” diyen Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Baydemir ile ilgili olarak “*söylediği sözler*”¹²²⁴ 14 Kasım 2010’ da kamuoyuna şöyle yansımıştır:

“Bazen öyle şeyler oluyor ki, çok şaşıyorum. İşte Osman çıkıyor kendi işi olmayan bir konuda söz söylüyor. Çıldııyorum. Söyleyecek söz bulamıyorum kerizler mi? Kalkıp silahlı güçler miadını doldurmuş diyorsun, silahlı güçler miadını doldurduğunda sen düşünmüyor musun o koltuğunda iki ay oturabilir misin, AKP seni bırakır mı? Hem parası, hem olanakları, hem gücü var.

“Ya bir gücün uzantısı ya da şovmen...’ Bu hakkı kendinde nasıl bulursun. Sen Kürdistan’ ın en önemli en büyük şehrinin Diyarbakır’ ın belediye başkanısın ancak zerre kadar Kürtlerle ilgin yok. Çoğunuzun durumu da bundan farklı değil. Oyun kurmuşlar sizin altınızı oyuyorlar, farkında değilsiniz. Çoğunuzun durumu da bundan farklı değil. Hepinizi kendi başınıza bıraksak hiçbir şey yapamazsınız, doğru düzgün bir şey yapacağınız da yok...

¹²²³ Osman Baydemir’in açıklamaları. (<http://haber.mynet.com/detay/politika/osman-baydemir-istifa-etti-mi/542914>). (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2017).

¹²²⁴ Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı O. Baydemir’in 1 Kasım 2010’ da “*Silahların miadı doldu*” açıklamasına tepki olarak, Öcalan’ ın başta Baydemir olmak üzere bazı BDP’ li ve Demokratik Toplum Kongresi eş başkanları Aysel Tuğluk ve Ahmet Türk’ e yönelik sarf ettiği görüşmeyle ilgili sözleri 14 Kasım’ da PKK’ ya yakınlığıyla bilinen Fırat Haber Ajansı’ nın (ANF) internet sitesinde yayınlanmıştır. Ancak daha sonra Öcalan’ ın Baydemir’ e karşı kullandığı tehdit içeren ve kamuoyuna yansiyandan çok daha ağır ve sert ifadelerinin haberden çıkarıldığı ve söz konusu internet sitesinde yer almadığı ortaya çıkmıştır. (<http://www.medyafaresi.com/haber/52027/guncel-ocalan-baydemir-i-defterden-sildi-istesir-gibi-saklanan-sozler.html>). (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2017.)

“Şimdi size de soruyorum, benim aklıma şu geliyor, bu adam ya bir yerlere dayanıyor, sahte liderliğe oynuyor, bir gücün uzantısı, birilerinin adamı ya da böyle basın karşısında şov yapan, şovmen, hop hop, işgüzar biri mi? Benim aklıma başka bir şey gelmiyor. İki seçenek var, siz ne diyorsunuz? (Avukatlar Öcalan'ın bu sorusuna, “Bizce ikincisi olabilir” diye cevap veriyor. Öcalan devam ediyor...) Kendilerini oyunlarla öldürtmek mi istiyorlar? Doğru ben de öyle düşünüyorum. Ama burada bir oyun var. AKP referandumdan önce bağır bağır bağırmadı mı sivil toplum örgütleri cesur olsun, ön plana çıksın demedi mi. İşte senin yaptığın buna hizmet ediyor. Bunlar bu oyunlara gelerek kendilerini düşürdükleri tehlikeyi fark etmiyorlar mı, yani güvenliğini sağlamadan siyaset yapmakla kendilerini oyunlara gelerek öldürtmek mi istiyorlar.

“Ona anlatacaksınız, yoksa sizi sorumlu tutarım. Osman'ın önünde üç seçenek var; Bir, ya derhal istifa eder gider Diyarbakır'da o AKP'ye yakın STK'larda çalışır. İki, kapsamlı, samimi bir özeleştiri verir, görevinde kalır. Üç, gider evinde oturur, işine gücüne bakar. Bunları gidip kendisine anlatacaksınız, gidip bizzat konuşacaksınız. Anlatmazsanız aksi takdirde sizi sorumlu tutarım. Bunlar bu tür açıklamalar yaparak tasfiye planının değirmenine su taşıyorlar. Basın da bilinçli olarak bunları ön plana çıkarıyor.

“Gençlerin öfkelerini bilmiyorlar mı ? Türk basını çok tecrübeli hemen o eğilimi ön plana çıkarıp, “İşte muhatap alınması gerekenler bunlardır” diyor. Bunlar hiçbir şeyden de korkmuyorlar mı? Gençlerin öfkesinden de mi çekinmiyorlar? Ben Diyarbakır gençlerini bilirim, onun ağzını yırtarlar, müsaade etmezler. Herkes kendi işini yapacak.

“Kandil'in bile üstesinden gelemediği bir konuda sen nasıl böyle olmalı dersin, kurucusu sen misin? Bunlar ahlaki değil, saygısızlıktır. Siz de gidip bunları anlatacaksınız, kendilerine diyeceksiniz ki, Apo vicdan sahibidir ama bu tür şarlatanlıklar karşısında da asla taviz vermez, bunlara karşı çok acımasızdır. Şarlatanlığın, soytarılığın gereği yok. Yoksa korkunç katliamlar olurdu, BDP'nin de Kandil'in de sizlerin de vereceğiniz mesajlar bu anlamda çok önemlidir. Çoğu zaman bizimkilerin, Kandil'in, BDP'nin, Kışanakların, Ahmetlerin kullandıkları dil Hükümeti de devleti de zor durumda bırakıyor. Bu dil burada bizim işlerimizi de zorlaştırıyor. Ben bütün bunları BDP'ye de yazdım, kendilerini ağır da eleştirdim. İşte bu nedenle ben her fırsatta demokratik siyaset akademisi diyorum, ne kadar yerine getiriliyor bilmiyorum. Burada devletle olgun bir dil geliştiriyoruz. Karşılıklı saygı temelinde birbirimizi anlıyoruz. Bu olmasaydı korkunç katliamlar gelişirdi. Öyle parti kurma falan, toplantılar yapma, bunları bırakalım bir yana, Kürt sözcüğünü bile ağzınıza

alamazdınız. Hatta sizin avukatlığınızın da güvencesi benim. Rahat geliş gidişinizi de burada konuştuk, bu konuda güvence aldım.”¹²²⁵

Dikkati çeken hususlardan birincisi Abdullah Öcalan’ın Marksist/Leninist devrimci ideolojisinin bir gereği olarak sonuca ulaşmaya kadar şiddet kullanma eğiliminin devam ettiği ve silah kullanma eğiliminin PKK için en temel ve vazgeçilmez bir yönü olduğudur. Dolayısıyla Abdullah Öcalan PKK’nın gelecekte silah kullanma eğilimini de çok net bir şekilde anlatmaktadır. Zira halen üst düzeydeki PKK lider kadrolarında bulunanların da Abdullah Öcalan gibi aynı ideolojiye sahip kişiler olduğu düşünüldüğünde, PKK’nın gelecekteki süreçte şiddet kullanma eğiliminin devam edeceği fikri güç kazanmaktadır. İkinci husus ise Abdullah Öcalan’ın daha önce de bahsedildiği üzere rakip tanımayan, ben merkezli yaklaşıma sahip olduğudur. Aksi takdirde yukarıdaki beyanlardan da anlaşılacağı üzere tehdit ve sindirme yöntemleri yıllardır uygulanan “...ya kapsamlı öz eleştiri ver, ya da ...(!)” seçeneği şeklindeki dayatmalarla devam ettirilmeye çalışılmaktadır.

Abdullah Öcalan’ın BDP yöneticilerini sindirmeye çalışması, BDP’lilerin PKK’nın eylem ve söylemlerinin dışına çıkamaması, iradelerinin ipotek altında olması ve Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir’in KCK tarafından sorgulanması silahla nihai amaçlarına ulaşma çabasının bir göstergesidir. Üçüncü ve belki de en önemli husus ise dağdaki silahlı militan kadronun, şehirlerdeki siyasallaşma için vazgeçilmez ve olmazsa olmaz destekçisi/bütünleyicisi bir konumda olmasıdır. Abdullah Öcalan’ın “...silahlı güçler miadını doldurduğunda sen düşünmüyor musun o koltuğunda iki ay oturabilir misin...” cümlesi yoruma gerek bırakmadan silahlı destek olmadan PKK’nın siyasallaşmasının mümkün olamayacağını açıklamaktadır. Yapılan değerlendirmeye göre; “PKK’nın siyasal uzantısı olarak sen orada oturuyorsan benim silahlı gücüm sayesinde” mesajı açık bir şekilde verilmektedir.¹²²⁶

2- PKK’nın Ayrılıkçı Örgütlenmesi

Ayrılıkçı Siyaseti’nin kökeni Marksist/Leninist ideolojiye dayanmaktadır. Bunun yanında parti siyasal bir örgütlenme olduğu kadar PKK’nın en yüksek karar organı, en yüksek denetim ve eşgüdüm faaliyetlerinin yapıldığı birimdir. Kararların alınması, örgütün yönetilmesi, kontrol edilmesi işlevlerini üstlenmesinden dolayı Parti, PKK’nın idari katmanıdır. Partinin diğer bir özelliği de ordu ve cephenin nüvesini oluşturmasıdır. Yani

¹²²⁵ <http://www.medyafaresi.com/haber/52027/guncel-ocalan-baydemir-i-defterden-sildi-iste-sir-gibi-saklanan-sozler.html>. (Erişim Tarihi: 24.11.2017).

¹²²⁶ Fikret Bila, “PKK’nın Askeri Mahkemesi”, **Milliyet**, 9.2.2012, s.14.

daha sonraki dönemde kurulan ordu ve cephe, partinin içinden çıkmıştır. Böylece partinin ordu ve cephe üzerindeki etkisi organik anlamda daha da güçlü bir konuma ulaşmıştır.

PKK'nın amacı Marksist/Leninist bir devrim gerçekleştirerek “*Bağımsız, Birleşik ve Demokratik Kürdistan'ı kurmak*”¹²²⁷ olduğuna göre, bu amaçları gerçekleştirecek “*çabalar*” da “*zor ve şiddet kullanmak (devrimci şiddet)*” şeklinde ifade edilebilir veya en azından şiddet içerikli/temelli olacağı söylenebilir. Nitekim Abdullah Öcalan; “*Kürdistan'da halkın devrimci şiddet temelinde siyasal mücadele geliştirecek, siyasal temel üzerinde silahlı mücadele, ulusal kurtuluş savaşı yükselecek ve silahlı mücadele siyasal temeli korumaya, sağlamlaştırmaya ve geliştirmeye hizmet edecektir*”¹²²⁸ sözleriyle şiddetin Kürdistan devrimci teorisinin temeli olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla PKK'nın üretiminin temelde şiddet olduğu, üretilen şiddet ile devrime yönelik dönüşüm ve değişimin gerçekleştirilebileceğinin öngörüldüğüdür. Bu durumda, diğer birimleri de şiddeti yöntem olarak benimsemekle birlikte PKK teknik katmanını esas itibarıyla şiddet yaratmak/uygulamakla görevli partinin silahlı kanadı olan “*Ordu-ARGK*” yi oluşturmaktadır.¹²²⁹ PKK'nın cephe yapılanmasına bakıldığında cephenin;

- a) Bu bilincin sağlanmasının ardından halkın devletten koparılması,
- b) Uzun süreli halk savaşında halkın politik olarak bilinçlendirilmesi,
- c) Ardından da halkın yeniden örgütlenmesi ve içte ve dışta politik tecridin sağlanması görevlerini üstlendiği görülmektedir.¹²³⁰

Cephenin üstlendiği bu görevler bağlamında temel fonksiyonunun, PKK'yı içinde yerleşik olduğu halkın değerleri ile bütünleştirmek olduğudur. Ancak burada vurgulanması gereken husus PKK'nın cephe yapılanması toplumun değerleri ile bütünleşmesine uyum sağlama, ahenk oluşturma, işbirliği yapma vb. şekilde değil de zor ve şiddet kullanarak topluma kendi örgütsel değerlerini benimsetme tarzında gerçekleştirmeye çalışmasıdır.¹²³¹

Bu durumda bölge halkının değerleri ile Marksist/Leninist ideolojiye sahip PKK'nın değerlerinin birbirleriyle örtüşmediği ortadadır. Dolayısıyla bu durumun aşılabilmesi için yapılacak iş silahlı propaganda yoluyla ve uzun vadede örgütün değerlerinin halka zor ve şiddet kullanarak benimsetilmesi olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi uzun süreli halk savaşı stratejisinin neden seçildiğinin cevabı, değerler

¹²²⁷ **PKK Parti Programı**, Kasım 1978, s.58; **Ankara C. Başsavcılığınca Abdullah Öcalan Hakkında Hazırlanan İddianame'**(<http://www.belgenet.com/dava.html>, (Erişim Tarihi: 3.4.2017).

¹²²⁸ A. Öcalan, **Kürdistan'da Zorun Rolü**, s.214; A.C. Ersever, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.48.

¹²²⁹ “*PKK'nın 'Ordu' yapılanmasının askeri görevleri*”; “*(ARGK Genel Yönetmeliği)*”, **Weşanen Serxwebun**, Köln, 1986, s.1-40.)

¹²³⁰ A. Öcalan, **Kürdistan'da Zorun Rolü**, s.177.

¹²³¹ C. Bayık, **Parti Tarihi**, s.40-41.

arasındaki bu çatışmada aranmalıdır. Bundan dolayı kuruluş döneminde oluşturulmaya çalışılan köy, mahalle, semt, sokak, kom, mezra ve benzeri komitelere dayalı örgütlenmeler kısa sürede çökmüş, cephe öngörülen fonksiyonunu yerine getirememiştir.¹²³² PKK'nın kuruluş dönemindeki tüm bağlantıları ortaya çıkarılmış veya kendiliğinden çözülmüştür. Özellikle PKK'nın en etkili olduğu Urfa'da bile cephe yapılanması çökmüş ve halk, partiyi reddetmiştir.¹²³³

Bu konudaki en ilginç anlatım PKK'nın Hakurk sorumlusu olan ve Şırnak Belkevîr köyünden “Doğan” kodlu terörist tarafından yapılmıştır. Bu terörist ilk dönemlerde halkın PKK'ya yaklaşımını ;“Yörede silahlı insanlardan kaçılıyordu. Ben yaşıyordum zaten bizim aile benim için kafasını kaçırmış deli olmuş diyordu. Daha sonra partiye katılınca, yöre halkı da aynı değerlendirmeyi yaptı. Durup dururken silah almak, devlete savaş açmak, dağa çıkmak, herkes delice bir hareket olarak değerlendirdi. Daha sonra devletin baskılarının artmasıyla birlikte bu memleketi harap eden kişi adeta lanetlenen kişi olarak ilan edildim. Çünkü halk anlam veremiyordu, kavrayamıyordu.”¹²³⁴sözleriyle ifade etmiştir.

3- PKK'nın Örgütsel Yapısı ve İşleyişinde Abdullah Öcalan'ın Yeri ve Rolü

PKK'nın üstündeki tek istisna Abdullah Öcalan'dır. Bu örgütün tepesinde yer alan Abdullah Öcalan'ın PKK üzerindeki etkisi tartışmasız kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle durumu ve hiyerarşisi “kült” biçimindedir. Liderlik tiplerini değerlendirildiğinde kurum; güçlü kişilerin sahip olduğu değerleri ve çıkarları içeren yapı olarak tanımlanmaktadır. Böylece liderlik kavramı, güçlü olanların çıkarlarını destekleyen yapıları çeşitli mekanizmalarla kalıcı kılması durumu olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Abdullah Öcalan'ın PKK'daki liderlik konumunu güçlendirmek ve çeşitli mekanizmalarla kalıcı kılmak yönündeki çabalarını bu kapsamda değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Örgütsel işleyiş bakımından demokratik-merkeziyetçilik öngörülmüş olmasına rağmen uygulamada partinin Abdullah Öcalan'la özdeşleşmiş olduğu ve ben merkezli “Stalin benzeri”¹²³⁵ bir lider profili çizildiği görülmektedir. Öyle ki PKK'nın 24 Ocak 1995'teki Parti Programında “Partimiz, 1970'lerde devrimci, sosyalist ve ulusal kurtuluşçu bir hareket olarak doğdu. Baştan günümüze kadar ruhta, düşünce ve pratikte tamamen başkan Abdullah Öcalan yoldaşın yüksek öngörü, kararlılık, yaratıcılık ve mücadeleciliğinin eseri olan partimiz..., Başkan Abdullah Öcalan yoldaşın bizzat yürüttüğü bu mücadeledir ki

¹²³² C. Bayık, **Parti Tarihi**, s.41.

¹²³³ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.180.

¹²³⁴ **PKK Kongre Belgeleri; Parti Soruşturma Komisyonuna Sunulan Raporlar**, Şam, 1995, s.157.

¹²³⁵ Michael Radu, “The Land of Many Crossroads: The Rise and Fall of the PKK”, **Orbis**, S.1, (2001), s. 47-63.

partimizi halk kitleleriyle buluşmaya ve gelişen serhildanlara götürdü... ”¹²³⁶ şeklindeki ifadelere yer verilmiştir.

Aynı husus Abdullah Öcalan’ın Ocak 1995’te yapılan Beşinci Kongre’ye sunduğu politik raporda da görülmektedir. Bu belgede kendisiyle PKK’yı özdeşleştirmiş ve önderliğini sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Bu konuda aşağıda söylemiş olduğu hususlar dikkat çekicidir. *“Ben kendi yaşam sürecimi bir tarih gibi de değil, bir ulusun yeniden kuruluşu gibi ele aldığımı sizlere anlattım. Parti tarihi anlamında belki de bu gerçeğe daha yakındır. Kendi tarihim, bir parti tarihidir, bir hareket tarihidir, hatta bir anlamda bir ulus, bir yeni insan tarihidir. Tabii partiye birçok katılım da, gerçek bir katılım değil, tersine partiyi parti olmaktan çıkararak katılımıdır; bilinçli veya bilinçsiz ajan katılımıdır...”*

Biz on yaşımızda bile bir isyancının bütün ana özelliklerini sergiliyorduk. Siz yıllardır PKK’lısınız, ama benim on yaşındaki isyan tecrübemi bile esas alamayacak kadar zayıfsınız. Birçok ahmak da hâla şunu söylüyor; 'Biz on beş yıldır bu partide yaşamadık mı, komutanlık yapmadık mı, kurt gibiyiz, son derece ince yöntemlerimiz var, olmazsa değişik provokasyonlar dayatırız. Böyle bir havaya giriyorlar. Ben bu gafillere şunu söylüyorum: Doğrudur, on beş yıldır seni taşıdık ama bu senin sandığın gibi olmadı; sen onun an be an nasıl amansız olduğunu bana sor. Bunun için kimini bu sahada, kimini Avrupa’da, kimini dağda tuttuk hatta zindandakileri bile biz yaşıyoruz... ”¹²³⁷

Daha sonraki süreçte Abdullah Öcalan bu durumunu örgüt içerisinde daha da güçlendirmiş ve 1999’da yakalanmış olmasına rağmen 2003’te gerçekleştirilen PKK’nın Dokuzuncu Kongresi’nde örgütün yeni ismi ile duyurulan Kongra-Gel yapılanmasında “önderlik” adı altında kendisine en yüksek teorik - ideolojik organ/onay makamı durumundaki bir mevki atfedilmiştir.¹²³⁸

Abdullah Öcalan geçmişin bir referansı olarak görülmekte ve ayrılıkçı politikanın mimarı olarak geleceğe taşınmak istenmektedir. Buna ilaveten Abdullah Öcalan ile örgütün kuruluşuyla ilintileme, örgütün gelişimini lidere bağlama, birbiriyle bütünleştirme ve örgütün varoluşsal sebebini Abdullah Öcalan’a bağlama anlayışı devam etmektedir. Abdullah Öcalan ve benzeri şahsiyetler (ölmüş, cezaevinde bulunan vb. teröristler gibi) PKK’nın meşruiyetini pekiştireceği için sık sık referans olarak gösterilmektedir.

¹²³⁶ **PKK Kongre Belgeleri; Parti Soruşturma Komisyonuna Sunulan Raporlar**, s.150-160.

¹²³⁷ Abdullah Öcalan, “5. Kongreye Sunulan Politik Rapor”, **Weşanen Serxwebûn**, S. 73, Köln, (1995), s.28.

¹²³⁸ **Kürdistan Halk Kongresi Demokratik Kuruluş Belgeleri**, İstanbul, 2003, s. 119-121.

4- PKK'nın Ayrılıkçı Örgütsel Yapısını

a) PKK'nın Biçimsellik Tipolojisi ve Basın- Yayın Faaliyetleri³⁰¹

Örgüt elemanlarının yönetiminde ve denetlenmesinde yazılı dokümanların kullanılma derecesi, PKK'nın iki öznel durumuna işaret etmektedir. Birincisi; PKK'nın bütün program ve tüzüklerinde örgütsel işleyişini, örgütteki birimlerin görevlerini, üyelerin cezalandırılmasını, teşkilatlanma esaslarını, mali ve diğer benzeri hususları yazılı kurallara bağlama yönündeki gayretidir.¹²³⁹ Dahası örgüt, iç yönetim ve denetimin aksaklığına dayalı olarak özel bir önem vermektedir. Buna yönelik polit bürolar, disiplin kurulları, denetim kurulları gibi kâğıt üzerinde çeşitli kurulları oluşturma çabasıdır. İkincisi; biçimsellik açısından PKK, kuruluşundan itibaren yaptığı bütün toplantı, kongre, konferanslarını ve alınan kararları, söylemleri, görüş ve düşüncelerini sürekli olarak yazılı hâle getirme ve yayımlama gayreti içerisinde olmuştur.

Bu kapsamda PKK'nın kuruluşundan Çözüm Süreci'nin sona ermesine kadar dönemdeki, basın ve yayın faaliyetlerine değinmek yararlı olacaktır. PKK'nın kuruluşundan Birinci Konferansı'nın yapıldığı Temmuz 1981' e kadar önemli bir basın-yayın faaliyeti olmamıştır. Bu dönemde daha çok sadece belirli günlerde veya önemli sayılabilecek bir gelişmenin ardından ilkel metotlarla bildiriler basılmıştır. 1978 - 1980 döneminde "Kürdistan Devriminin Yolu", "PKK Bildirgesi" vb. üç, dört broşür basılmıştır. Abdullah Öcalan'ın talimatıyla "PKK Bülteni" adıyla teksir baskı aylık bir dergi Mart 1980'den itibaren yayınlanmaya başlamıştır. Bu dergi ancak dört sayı çıkarılabilmektedir.

PKK'nın Birinci Konferansı'nda basın ve yayın faaliyetlerine yönelik alınan karar gereğince, üst düzey örgüt mensubunun liderliğinde 1981'de Almanya'nın Köln şehrinde bir dizgi tesisi satın alınmış ve Serxwebun isimli bir yayın evi kurulmuştur. Daha sonra aynı adla 1 Ocak 1982'den sonra aylık bir dergi Türkçe olarak yayınlanmaya başlanmış ve kısa sürede bu dergi PKK'nın merkezi yayın organı olma rolünü üstlenmiştir. Bu yayın evinde PKK'nın cephe kanadının yayın organı niteliğinde Berxwedan "Direnmek" isimli bir dergi on beş günlük periyotlarla ve Türkçe olarak, Rewşen "Aydınlanma" isimli Marksist/Leninist teoriyi işleyen diğer bir dergi yine Türkçe olarak yayına sokulmuştur. Bu dergilerde yayınlanan yazıların %80'e yakın bir bölümünün Abdullah Öcalan'ın teyp kasetine alınmış konuşmalarının çözümleri olduğu anlaşılmıştır.¹²⁴⁰

¹²³⁹ **PKK Parti Tüzüğü**, Kasım, 1978, s.120.

¹²⁴⁰ **PKK**, No:62, s.131.

Örgüt, diğer Avrupa ülkelerine açılımlarını 1988'den itibaren gerçekleştirmeye başlamış, Avrupa'daki derneklere el atarak ve özellikle Fransa Devlet Başkanı'nın eşi Daniella Mitterand'ın destekleriyle basın - yayın faaliyetlerine girişmiştir.¹²⁴¹ Yine 4-13 Mayıs 1990'daki İkinci Konferans'ta merkezi basın-yayın örgütlenmesiyle bu bağ içerisinde sözde eyaletleri de kapsayan “*Eyalet Basın Yayın Komitesi*” nin kurulmasına karar verilmiş, bu örgütlenmede merkez, eyalet ve il seviyelerinde basın yayın organları oluşturulması öngörülmüştür.¹²⁴²

Bu kapsamdaki faaliyetler zamanla yüksek bir ivmeyle arttırılmaya ve genişletilmeye çalışılmıştır. Öyle ki 5-22 Ağustos 2001'deki Altıncı Konferans' ta Basın - Yayın ve Kültür - Sanat başlığı altında;

- 1- Abdullah Öcalan'ın savunmalarının ve yazılarının kitaplaştırılmasına,
- 2- Fotoğraf ve video çekimleri için teknik ekip oluşturulması ve film stüdyosu kurulmasına,
- 3- Welat Gazetesi' nin haftalık olarak, Jıyana Azad Gazetesi' nin ise 15 günde bir yayımlanmasına,
- 4- Dünya klasiklerinin ve Abdullah Öcalan'ın uygun gördüğü kitapların Kürtçeye çevrilmesine,
- 5- Kapsamlı bir PKK tarihi belgeselinin hazırlanmasına karar verilmiştir.

Süreç içerisinde geliştirilmeye çalışılan bu konudaki hususların KADEK ve Kongra-Gel dönemlerinde de geniş yer bulduğu ve etkilerinin giderek arttığı görülmüştür. Yurtiçi ve yurtdışında olmak üzere toplam altmış bir gazete ve derginin yanında PKK adına yayın yapan Avrupa'daki çeşitli ülkelerde kiralanmış yirmi radyo programı ve beş televizyon 2004 itibariyle bulunmaktadır.¹²⁴³ Konuyla ilgili olarak “*Dış basında Med TV*” konulu Başbakanlık dokümanında Ekim 1997' den Eylül 1998'e kadar yaklaşık bir yıllık sürede on batılı ülkenin aşağı yukarı kırk basın - yayın organında Med TV ile ilgili verdiği toplam haber sayısının doksan sekiz olduğu, bu doksan sekiz haber içinde seksenin Med TV'den alıntı yapılarak verilen haberler olduğu, diğer bir deyişle on ülkenin yirmi sekiz basın - yayın organının seksen haberde Med TV'yi kaynak gösterdiği, yedi ülkede on yedi

¹²⁴¹ T. Arslan, **Son İsyân**, s.120-121.

¹²⁴² H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...**, s.43.

¹²⁴³ Naci Koçoğlu, **Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yürüttüğü Mücadele**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2004, s.207.

basın-yayın organında doğrudan Med TV'nin kendisiyle ilgili on sekiz yorum ve değerlendirmeye rastlanılmaktadır.¹²⁴⁴

b) PKK'nın Tarih Yazıcılığı Faaliyetleri

PKK'nın örgütsel işleyişiyle ilgili asıl önemli olan husus bütün hususları neden yazılı kurallara bağlamaya çalıştığıdır. Dahası önemli olmayan yani basit söylem, kararları ve faaliyetleri bile hangi saiklerle görsel ve yazılı medya araçlarıyla yayınlama gayreti içerisinde olduğudur. Hangi amaçları gerçekleştirmek için bu yöntemler PKK tarafından benimsenmiştir? Bu sorulara cevap verildiğinde ilk akla gelen tarih yazıcılığıyla ilgili husustur. Bundan dolayı PKK sözde kendi kurtuluş savaşında başarılı olacağından hareketle belgelere dayalı tarih yazıcılığı için her türlü örgüt eylem ve söylemleri yazılı olarak kaydetmekte ve arşivlemektedir. Tarih yazıcılığı için yazılı kural ve kaideleri en başından itibaren kayıt altına alarak hâla arşivini tutmaktadır.¹²⁴⁵

Modern toplumlardaki örgütlerin genellikle meşruiyet kazanmak, kaynaklara ulaşmak ve hayatta kalma şansını artırmak için buldukları bağlamda birer efsane işlevi gören ussallaştırılmış kurumsal kurallara uymak zorunda olduklarını savunmaktadır. Örgütler kendi teknik verimliliklerini arttırmak maksadıyla değil, dışsal olarak meşru olduğu için bu kurumsallaşmış yapısal unsurları kendi yapılarına dâhil ederler. Bunu yaptıklarını dışsal çevreye göstermek için de dışsal veya törensel değerlendirme kriterlerine (Sertifikalar, Belgeler, Ödüller vb) itibar ederler ve sonuç olarak bu kurumlara dayanarak kendileri için belirsizliği azaltıp, teknik performansları düşük olsa bile, hayatta kalma şanslarını arttırırlar.¹²⁴⁶

Bütün örgütler ayrıca şu veya bu ölçüde hem dar çevrelerinde oluşan ilişkisel bağlama ve hem de daha geniş kurumsal bağlama yerleşiktirler ve ussallaştırılmış biçimsel yapılar, sadece kurumsal değil her iki bağlamdan doğarlar. İlişkisel bağlam; faaliyetlerin etkili eş güdümü ve denetimiyle örgüte rekabet avantajı sağlayacak yapıların benimsenmesini özendirirken, kurumsallaşmış bağlam; örgüte meşruiyet kazandıracak yaşama şansını artıracak yapıların benimsenmesini özendirir.

Bu anlamda bir uçta, başarıları ilişkisel ağların etkin yönetimine bağlı, güçlü çıktı kontrolünün olduğu üretim örgütleri varken, diğer uçta ise başarıları kurumsal kurullarla eş biçimli olarak güven ve istikrar yaratmalarına bağlı olan kurumsallaşmış örgütler vardır. Bu

¹²⁴⁴ **Dış basında Med TV**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1999, s.3-7.

¹²⁴⁵ **Dış basında Med TV**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1999, s.3-8.

¹²⁴⁶ J. Meyer and B. Rowan, "Institutionalized Organizations, Formal Structure as Myth and Ceremony", **The American Journal of Sociology**, s.349.

nedenle, örgütler kurumsal yapıları benimsediklerinde verimlilikten taviz vermek, teknik faaliyetleri verimlilik esasına göre yürüttüklerinde de meşruiyetlerinin zedelenmesini göze almak durumunda kalabilirler. Ancak örgütlerin tercihleri çoğunlukla hayatta kalabilmek/varlıklarını devam ettirebilmek önceliğine bağlı olarak meşruiyet kazanmaktan yana olacaktır. Bu anlamda meşruiyetin sağlanması örgütler için hayati öneme sahiptir.¹²⁴⁷

Örgütler çevresel ve örgüt içi belirsizlikleri azaltma ve meşrulaşmak amacıyla bürokrasinin biçimsel özelliklerini kullanabilirler. Bu bağlamda PKK'nın yayınlarında bürokrasinin biçimsel özelliklerini (Tüzük, Yönetmelik, Yönerge, Program vb.) görmek mümkündür. Dışsal veya törensel değerlendirme kriterlerinden başka, dışsal olarak meşru olan ve kurumsallaşmış yapısal unsurlar olarak değerlendirilebilecek bürokratik biçimsel özelliklerin örgütte uygulanması örgüt içi işleyişin standartlara ve kurallara göre yürütülmesini sağlarken, örgütler yine bu kuramlara dayanarak bir yandan kendileri için belirsizliği azaltabilir diğer yandan meşrulaşma seviyelerini yükseltebilirler.¹²⁴⁸

PKK'nın örgütsel iletişim içerisinde basın - yayın faaliyetlerine yönelik olağanüstü çabalarının ve propaganda ötesindeki amaçlarının nedenlerini burada aramak gerekmektedir. PKK'nın kuruluşundan itibaren kurumsallaşarak meşruiyet kazanmak ve böylece hayatta kalma şansını arttırmak için kullandığı yöntemlerden biri dışsal olarak meşru kabul edilen kurumsallaşmış yapısal unsurlar kapsamındaki törensel değerlendirme kriterlerini (Sertifikalar, Belgeler, Ödüller vb) kullanmak ve bununla bağlantılı olarak bürokratik biçimselliğinin örgüt içinde uygulanmasını yaygınlaştırmak olmuştur. Bundan dolayı PKK, pek çok amacı aynı anda gerçekleştirebilmeyi planlamaktadır.¹²⁴⁹

Bunlardan birincisi; örgüt içi faaliyetleri kurallara bağlayarak ve standartlaştırarak belirsizlikleri azaltmak ve ayrıca törensel değerlendirme kriterlerini kullanmak suretiyle meşruiyetini güçlendirmektir. İkincisi; en önemsiz söylem ve kararları dahi yayınlanmak suretiyle propaganda yapmanın ötesinde örgütün suni bir tarihi ve referans noktalarını oluşturmaktadır. Çünkü yayımlanan her şey doğal olarak arşivleneceği için tarihsel süreçler içerisinde referans niteliği kazanmaları da mümkün olabilecektir. Böylece asıl hedeflerine ulaşma noktasında yaratılacak bu tarihin ve referans noktalarının bir zemin oluşturması beklenmektedir. Böylece süreç içerisinde kayıt altına alınmış ve yayımlanmış olan ve hem referans ve hem de köşe taşı niteliğindeki bu söylem ve kararlar PKK adım adım hedefine ulaşmaya doğru ilerledikçe bir sonraki süreç için zemin oluşturacaktır. Basın ve yayın

¹²⁴⁷ J. Meyer and B. Rowan, "Institutionalized Organizations, Formal Structure...", s.349.

¹²⁴⁸ **PKK Parti Tüzüğü**, Kasım 1978, Madde 7.

¹²⁴⁹ **PKK Parti Tüzüğü**, Kasım 1978, Madde 7.

faaliyetlerinin diğerk bir amacı da örgütsel bazda ortaya koyduğu sözde kurumsal değerleri topluma ve kendi üyelerine yaymak suretiyle bir bilinç oluşturmak ve bu doğrultuda ayrılıkçı hareketleri güçlendirmek olacaktır.¹²⁵⁰

Konuyla ilgili diğerk bir husus da basın ve yayın faaliyetleri kapsamında ölmüş teröristlerin kimleri öldürdükleri değil de birer kahraman gibi gösterilmesinin, silahlı eylemlerde dökülen kanların, sönen ocakların, yakılan evlerin değil de bunların alkışlanması gereken başarı dolu olaylar şeklinde verilmelerinin ve pek çok cana mal olan daha önceki intihar eylemlerin birer fedakârlık örnekleri olarak kamuoyuna sunulmalarının, daha sonraki süreçler için geçmişin tarihini oluşturma ve toplumsal bir bilinç oluşturacak şekilde yeni değerler yaratma ve bunları kalıcı hâle getirmektir.¹²⁵¹

Doğal olarak PKK'nın bu tarih yazma görevi öncelikle PKK'nın cephe örgütlenmesinin sorumluluğundadır. Bu süreçlerde yaratılacak değerler ve oluşturulacak bilinç, PKK'nın kalıcılığını arttıracak ve meşruiyetini sağlayacaktır. Böylece PKK'nın öngördüğü şekilde kendi tarihini yazmak hayatta kalma ve ayrılıkçı amaçlarını gerçekleştirmede önemli bir faktör ve gelecekteki siyasal ve toplumsal mühendislik çalışmalarında yol gösterici olacaktır.

c) PKK'nın Merkezîyetçilik ve Yasallık Tipolojisi

PKK'nın söylem, eylem ve yapısı incelendiğinde merkezîlik kararlarının verilmesinde yetkinin örgütsel hiyerarşideki konumunu ortaya koyar. Bu açıdan incelendiğinde PKK, “*parti demokratik-merkezîyetçilik ilkelerine göre çalışır*” sözleriyle örgütsel işleyiş şeklini açıklamıştır.¹²⁵² Bu kapsamda demokratik - merkezîyetçilik;

- a) Parti çalışmalarında açıklık, azınlığın çoğunluğa uyması, üyelerin örgüte, alt kademelerin üst kademelere, bütün partinin merkez yönetimine uyması şarttır,
- b) Bütün üyeler partinin çelik disiplinine ve parti kararlarına uymak zorundadırlar,
- c) Parti Komiteleri kararları çoğunluk esasına göre alınır, ifadeleriyle tanımlanmıştır.

PKK'daki belirtilen yönetim tarzının birinci bileşeni olan “*Demokratiklik*” yönü incelenecek olursa, PKK'nın Abdullah Öcalan ile özdeşleşmiş bir örgüt olduğu göz önüne alındığında, PKK liderine itaatsizlik edenlerin partiye itaatsizlik etmiş olarak kabul edildikleri ve akıbetlerinin ölüm olduğu bilinen bir gerçektir. PKK dokümanlarında her ne kadar örgütsel yapı ve işleyişle ilgili kurallar demokratik görünse de uygulamada pek de

¹²⁵⁰ T. Törelî, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, s.178-182.

¹²⁵¹ T. Törelî, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, s.181-182.

¹²⁵² **PKK Parti Tüzüğü**, Kasım 1978, Madde 7.

demokratik değildir. Yani demokratiklikle uyum arz eden bir yapılanma ve işleyiş olmadığı görülmektedir. 1978'deki PKK tüzüğü'nün Altıncı Bölümü'nde "üyelerin cezalandırılması" başlığı altında, kurallara uymayan parti üyelerine uyarı cezası verileceği, durumunu düzeltmeyenlerin ise parti üyeliğinden, örgüt üyeliğinden çıkarılacağı belirtilmiştir. Bu çok demokratik bir yaklaşımdır. Ama PKK'nın kuruluş döneminden itibaren parti örgütlenmesinde "disiplin"¹²⁵³ nitelik olarak her zaman ön planda tutulmuş, bu amaçla da tüzükte parti istihbarat ve denetleme komitesi oluşturulmuş ve bu komite hainliği tespit edilenlere ölüm cezası verilmeye yetkili kılınarak örgüt içi infazlar meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.¹²⁵⁴

Bu tür örgüt içi infazlar o kadar büyük boyutlara ulaşmıştır ki, bu durum PKK'nın dönemsel örgütsel değerlendirme raporlarına bile yansımıştır. Örneğin; 1995'te "Serhat Eyaletinin Dört Yıllık Raporu" adlı örgütsel değerlendirmede; "...yargı ve ceza uygulamalarında hata ve yetmezlikler büyük oranda cephe alanında yaşanmıştır. Bu alanlarda yaşanan uygulamalar da üç ayrı şekilde ortaya çıkmıştır. Birincisi tasfiye edilmeyi hak eden ancak partinin politikalarını ve ortamı gözetlemeden yapılan yöntemsiz infazların yapılmasıdır. İkincisi ölümü hak etmeyen ancak ölümle cezalandırılanlar. Diğer husus ise tamamıyla suçsuz olanların cezalandırılması. Bunların altında yatan gerçek ise fazla bir araştırma ve incelemeye ve netleşmeye gitmeden milislerin kendi kabile, aile çelişkileri temelinde verdikleri bilgilere göre ve istihbaratlara dayanılarak infaz yapılmasıdır"¹²⁵⁵ şeklindeki ifade durumun gerçekliğini ortaya koymaktadır. Bu raporda 1990 - 1994 arasında toplam yirmi bir kişinin PKK tarafından Serhat eyaleti olarak belirtilen yerde infaz edildiği belirtilmektedir. Yine aynı raporun sonuç bölümünde ise "Yanlış bilgilerden milislerin verdiği yanlış istihbaratı hiçbir araştırmaya tabi tutmadan 2 kişi, komutanlık kanunu 3 kişi, Ağrı Dağı'nın Iğdır muntakasında 2 kişi, Sinek Yaylasında 1 kişi, Aladağlar'da 1 kişi olmak üzere toplam 7 kişi cezalandırılmıştır yani infaz edilmiştir. Bunlar özünde salt eylem olsun diye yapılan uygulamalardır." şeklinde bilgiler yer almıştır.¹²⁵⁶

Yukarıdaki raporda belirtilen örgüt içi infazların bir örneği Şırnak'ın Silopi ilçesi kırsalında Ferhan kod adlı teröristin mensup olduğu grup tarafından öldürülmesidir. Bu bölgede güvenlik kuvvetleriyle çıkan çatışmada yaralanarak silahını bırakmak zorunda kalan ve grubundan kopan Ferhan kod, daha sonra grubuyla bulunduğu yaralı olmasına rağmen

¹²⁵³ Parti kuruluşundan itibaren disiplinin gereği olan resmiyeti ön plana çıkartmıştır. Öyle ki Öcalan diğer militanlarla muhatap olmamış ve yanında sigara bile içmelerine izin vermemiştir. (C. Bayık, **Parti Tarihi**, s.9.)

¹²⁵⁴ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.71.

¹²⁵⁵ **Kongre Belgeleri**, PKK 5.Kongresine Sunulan Eyalet Çalışma Raporları, Şam, 1995, s.473.

¹²⁵⁶ Teoman Koman, "PKK Orada Mahkemeler Kurmuş", **Milliyet**, 7 Mart 1992, s.1.

1991’de infaz edilmiştir.¹²⁵⁷Diğer bir örnekte ise Rüstem kod adlı bir terörist mensup olduğu grup üyeleri tarafından yürüyemediği gerekçesiyle Tendürek Dağı’nda 1994’de vurularak öldürülmüştür. Bir başka örnekte ise yine aynı yıl Mardin ili kırsalında örgüt içi uygulamalardan dolayı örgüt içi infazlara sık sık rastlanılmaktadır. Örneğin; Arkadaşlarının haksız yere sürgüne gönderilmesi nedeniyle akli dengesini yitirmiş olan Zeki kod adlı terörist partiye zarar vereceği düşüncesiyle mensup olduğu grup tarafından infaz edilmiştir.

Bu örneklerin daha yüzlercesini vermek mümkündür. Bunlar sadece PKK’nın Serhat Eyaleti olarak belirlediği bölgede halka karşı işbirlikçi, ajan vb. sıfatlarla belirlenen kişilere yönelik yapılan infazlardır. Bunun dışında tüm Türkiye’de ve yurtdışında bu şekilde yerine getirilenleri ve örgütün halkın dışında kendi militanlarına karşı benzer gerekçelerle yaptığı infazlarla kırk yıla yakın bir süreç düşünüldüğünde sayı büyük rakamlara ulaşmaktadır.¹²⁵⁸

Bireysel olayların dışında PKK’nın kendi iç çekişmeleri de aynı yöntemle bastırılmaktadır. PKK’nın lideri konumundaki Abdullah Öcalan’ın kişiliği değerlendirildiğinde örgütün hiçbir aşamasında kendi düşüncesine muhalif ya da alternatif yaklaşımı kabul etmediği açık olarak görülmektedir. Öyle ki bu yöndeki şüphe veya girişim bile örgüt içinde birçok infaza neden olmuştur. Abdullah Öcalan yakalandıktan sonra bile bu durum devam etmektedir.¹²⁵⁹

Dün olduğu gibi bugün de Kürt Sorunu’ nun çözümünde en büyük engel olan Abdullah Öcalan’ın bu zamana kadar yazdığı iddia edilen bütün kitaplarda, kırk yıla yakın sürdürdüğü terör örgütünün liderliği sürecinde ortalama bir zekânın zorlama yorum ve fikirleri görülmektedir. Bu yorum ve fikirlerde orijinal, dâhiyane bir çözümlenme ve öngörünün olmadığı, sadece eserlerinde kendini beğenmişlik ve kutsiyetlik atfeden görüş ve düşüncelere yer verirken, kendini Karl Marx, Hz. İsa ve Hz. Muhammed ile karşılaştırmaktadır. Üstelik bu eserlerinde tekrarlara, kopyalamalara ve çalıntılara başvurduğu anlaşılmaktadır.¹²⁶⁰

Abdullah Öcalan’ın kendi ifadesiyle ruh halini şöyle anlatmaktadır: “*İsa çarmıha gerildiğinde etrafındakiler sadece ağlayabilirdi. Muhammed öldüğünde cesedi üzerinde üç*

¹²⁵⁷ **Kongre Belgeleri**, s.473-475.

¹²⁵⁸ Örneğin 25-30 Ekim 1986’da PKK’nın Üçüncü Kongresi’ nde kongrenin güvenliğini sağlamakla görevlendirilen bir grup PKK elemanının Beyrut ve Şam’daki otellerde Türkiye Cumhuriyeti pasaportu taşıyan birçok kimseyi ajan olduğu gerekçesiyle ve Suriye gizli servisinin yardımıyla Lübnan’a kaçırdıkları, bu kişileri Helvi kampında sorguladıktan sonra kurşuna dizdikleri, örgüt içi infazlarla birlikte kurşuna dizilenlerin sayısının (200) civarında olduğu, öldürülenlerin kampın çevresinde rastgele açılan çukurlara gömüldükleri öğrenilmiştir. (**PKK Faaliyetleri**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No.68, s.88.)

¹²⁵⁹ G. Doğan, **İki Kutuplu Sistem Sonrasında Oluşan Uluslararası Sistem ve Terörizm-PKK Örneği**, s.94.

¹²⁶⁰ Ş. Sakık, **İmralı’da Bir Tiran; Abdullah Öcalan**, s.272-277; A. Tan, **Kürt Sorunu...**, s.372.

gün iktidar tartışması yapıldı. Lenin öldüğünde kimse kendini öldürmedi. Ama tutuklanmam ve sonra teslim edilmem üzerine, Kürt halkının evlatları, oğul ve kızlarının yüzlercesi kendini cayır cayır yakarken, acaba ne demek istiyorlardı ?”¹²⁶¹

Örgütün karanlık kuruluş döneminden itibaren Kürt örgütlerine karşı saldırı ve öldürme talimatları veren ve örgüt içinde kendini tek adamlığa taşıyan süreçte ve sonrasında yaptırdığı infazları ve tasfiyelerini sürdüren Abdullah Öcalan’ın sağlıksız ve paranoyak yaklaşımların çok yönlü disiplinlerle çözülecek patolojik bir vakıa işaret ettiği görülmektedir. Her an öldürülme korkusu, komplo beklentisi, sağlıksız bir ruh haliyle kendini koruma güdüsü ön planda yaşamaktadır. Abdullah Öcalan’ın aslında bütün manevralarının merkezinde bu paranoyak yaklaşımlar mevcuttur.¹²⁶²

Habertürk Gazetesi’ nde Alev Alatlî “Paçoğlu” tasvir eden makalesinde; tapınma üzerinden özgürlük olabilir mi diyerek PKK’nın örgütsel yapısının çelişkilerle dolu olduğunu ele almaktadır. Makalesinde; “ Bu nasıl bir terör örgütüdür ki, başı 11 yıldır bir yerde mahpustur. PKK’nın bugüne kadar bildiğimiz tüm tanımları kültlerle birebir örtüşen tanımlardır. Bir kültle nasıl halleşilecekse PKK ile öyle halleşilecek. Kimse bana özgürlükten, militanlıktan bahsetmeyecek. Öcalan’ın yazılarını okuyun, akıl sağlığı olmayan bir Kürt liderinin söylediği her şey orada. Kadın düşmanlığı, kendini beğenmişliği had safhada. Bu nasıl bir yapılanmadır, bunu anlamak için iyi psikiyatristler lazım. Tapınma üzerinden giden bir özgürlük hareketi olur mu?”¹²⁶³ sözleriyle Abdullah Öcalan’ın psikolojisinin bozukluğuna dikkat çekmektedir.

Örneğin; 16-26 Mayıs 2004’de kendi içerisindeki “muhafazakarlar” ve “reformcular” adlı grupların mücadelesi nedeniyle PKK, örgütsel işleyiş açısından büyük sıkıntılar yaşamıştır. Kongre öncesinde Abdullah Öcalan’ın kesin talimatıyla örgüt içerisinde muhafazakâr kanat tarafından reformculara yönelik tehdit ve infaza kadar varan yoğun bir baskı uygulaması yapılmıştır. Kongre sonucunda ise eski yönetim tamamen tasfiye edilirken, sadece Abdullah Öcalan’a bağlılığıyla bilinen Murat Karayılan’ın özerk hâle getirilen HPG sorumluluğuna, Zübeyir Aydar’ ın ise örgüt başkanlığına devam etmesine karar verilmiştir.¹²⁶⁴

Bir diğer örnek de örgütteki kadın erkek ilişkileriyle ilgilidir. Yakalanan ve teslim olan militanların verdikleri ifadelerde, örgüt içindeki duygusal ilişkilerin örgüt içi ilişkileri

¹²⁶¹ A. Öcalan, **Özgür İnsan Savunması**, s.52-53.

¹²⁶² Ş. Sakık, **İmrâlı’da Bir Tiran; Abdullah Öcalan**, s.242-250.

¹²⁶³ Alev Alatlî, “Alev Alatlî Paçoğlu Tarif Etti”, **Habertürk**,12.4.2013, s.18.

¹²⁶⁴ “Kongra-Gel II. Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı Sonuç Bildirgesi”, **Serxwebûne Dergisi**, S.270, (Haziran 2004), s.12-17;

sarstığı gerekçesiyle kadın ve erkek ilişkilerinin, duygusal düzeyde de olsa mevcut olmadığı (veya çok az olduğu), aksine cinsel ilişki kuranların infaz edildiği anlaşılmaktadır. Yani parti kurallarına aykırı hareket edenler partiden infaz edilerek ihraç edilmektedir. Bunun da demokratik olduğu iddia edilemez.¹²⁶⁵

PKK her ne kadar merkeziyetçi bir örgüt olarak kendini tanımlasa da alt birimlerinin merkezden uzak ve kopuk olması nedeniyle merkeziyetçiliğin gereği olan sıkı emir komuta ve örgütsel işleyişi yerine getirememektedir. Ayrıca PKK'nın içinde bulunduğu çevredeki belirsizliğin oldukça fazla oluşu, doğal olarak alt kademelerinde esnek ve daha organik bir yapısal ilişki ve etkileşimleri zorunlu kılmaktadır.

Mayıs 2005'teki KKK Sözleşmesi'nde "örgütlenmede piramit tarzı bir yapılanmanın" öngörüldüğü belirtilmiştir. Buna göre kararlar alt kademelerde daha yatay ve organik bir şekilde danışılarak alınmaktayken, hiyerarşik olarak yukarılara doğru çıkıldıkça daha mekanik ve katı bir yapının olduğu görülmekte, bu yapının en üstünde de Stalin benzeri ben merkezli yaklaşımı açıkça belli olan Abdullah Öcalan bulunmaktadır.¹²⁶⁶

Özellikle üst kademelerde bu mekanik yapıya bağlı olarak disiplin ve davranışların standardize edilme düzeyinin de arttığı, yapılan kongre ve konferanslarda PKK militanlarının Abdullah Öcalan ve lider kadrodaki militanlarla olan ilişkilerinde net olarak görülebilmektedir. Bu nedenle PKK'nın alt ve üst katmanları arasındaki mekanik ve organik geçişler piramit tarzı bir modelle sağlanmaya çalışılırken, merkezi kararlar doğrultusunda alt birim ve komitelerin karar alması sağlanarak müşterek örgütsel bir anlayışın oluşturulması ve devam ettirilmesi suretiyle en alt birimlere kadar emir komuta zincirinin devam ettirilmesine çalışılmaktadır. Böylece örgüt içi ve çevresel ortamdan kaynaklanabilecek belirsizliklerin azaltılması ve meydana gelebilecek boşlukların merkezi alınmış kararlar doğrultusunda alt birimlerce doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Bu kapsamda tam olarak sağlanamayan emir-komuta birliği ve hatta çeşitli hizipleşmeler nedeniyle bazen merkezi yönetimin kararlarıyla alt birimlerin karar ve uygulamalarının çeliştiği de görülmektedir. Örneğin; 7 Aralık 2009'da PKK'lı teröristlerce Reşadiye Sazak Köyü yakınlarında motorlu Jandarma devriyesine yapılan saldırı sonrasında PKK tarafından: "Ana karargah Komutanlığımız tarafından herhangi bir talimat verilmemesine rağmen, ... Bağlı bir birimiz kendi inisiyatifiyle 7 Aralık günü Tokat iline bağlı Reşadiye'nin Sazak alanında... Bir misilleme eylemi gerçekleştirmiştir,"¹²⁶⁷ yapılan

¹²⁶⁵ N. Koçoğlu, *Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yürüttüğü Mücadele*, s.141.

¹²⁶⁶ **KCK Sözleşmesi**, Madde 1-5.

¹²⁶⁷ http://www.internethaber.com/news_detail/reşadiye_saldırısı, (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2017).

açıklamada, katı merkeziyetçiliğin zaman zaman aksadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla PKK, üst yönetimindeki katı merkezi yapının alt kademelere inildikçe yerini adem-i merkeziyetçi bir yapılanmaya bırakmakta, üst seviyedeki dikey hiyerarşik/mekanik yapılanmanın alt kademelerde daha yatay ve organik bir yapılanmaya doğru dönüşmektedir. Zaten PKK lider kadrolarının bilinen yöntemi olan “başarısızlıkların sebebi alt birimler, başarılar ise en üstteki lider kadrolarındır” anlayışı nedeniyle bu tür durumlar örgüt için bir sorun teşkil etmemektedir.

Bu konuda boşlukları doldurmaya yarayan diğer bir söylem de özellikle kamuoyu tepkisinden çekinildiği durumlarda ifade edilen savaş ortamında bazı hataların olabileceği şeklindeki yaklaşımdır. Böylece PKK, insanların hayatını kaybettikleri, yıllardır büyük sosyal travmalara yol açan olayları normal ve meşru bir hâle getirmeye ve ortaya çıkan insanlık dramı facialarını önemsizmiş gibi göstererek üstünü örtmeye ve sıradanlaştırmaya çalışmaktadır. Örneğin; Diyarbakır'ın Çınar ilçesinde Bebek ve Çocukların bombalı saldırı sonucu yaşamını yitirmesinin arkasından saldırıyı üstlenen PKK, “Ölen sivil ve çocuklardan dolayı üzüntü duyuyoruz”¹²⁶⁸ açıklamasını yapmış, diğer yandan, saldırının ardından bir açıklama yapan HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş da olayda yaşanan sivil kayıplar nedeniyle sorumluların özür dilemesini istemiştir.

d) PKK'nın Profesyonelleşme Tipolojisi

Örgütsel yapının biçimlenmesinde temel etkenlerden biri olan profesyonelleşme, örgütteki elemanların eğitilmeleri ve buna bağlı olarak da statü farklılaşmasıdır. Bu statü farklılaşması da doğal olarak örgütteki uzmanlaşma seviyesini yükseltmektedir. PKK'da profesyonellik anlamında ilk ciddi deneyim, 1979'da Filistinli militanlardan gerilla eğitimi alınmasıyla başlamıştır. Daha sonra aynı tarz eğitimler yurtdışı ve yurtiçindeki çeşitli kamplarda geliştirilmeye çalışılsa da yeterli seviyede kalıcı bir başarıya ulaşılamamıştır. Hüküm giymiş otuz iki PKK'lının mahkeme ifade tutanaklarında yapılan incelemede ve bazılarıyla yapılan mülakatlarda örgüte katılmayı sonraki aldıkları askeri ve siyasi eğitimin süresi otuz dakikayla üç ay arasında değişen çeşitli zaman dilimleri şeklinde ifade edilmiştir.

Yani profesyonelleşme bağlamında net ve standart bir program veya uygulama söz konusu değildir. Elbette özellikle yurtdışı destekli profesyonel gerilla eğitimi, patlayıcı eğitimi, suikast, sabotaj gibi özel teknik eğitim almış örgüt elemanları da vardır, ancak bunların örgütün genel durumunu etkileme kapasitesi düşüktür. Bu durumda PKK'nın kırk

¹²⁶⁸ PKK Özür Diledi (!), <http://www.milliyet.com.tr/pkk-ozur-diledi--gundem-2179860> (Erişim Tarihi: 12.01.2017); PKK'dan Çınar Açıklaması, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/pkkdan-cinar-aciklamasi-1498712/> (Erişim Tarihi:10.2.2017).

yıla yakın bir süreçte stratejik savunma aşamasında kalmış olması ve stratejik dengeye ulaşamaması, yine aynı periyotta terörist kayıplarının oranları gibi diğer kriterler de göz önüne alındığında, örgütün bir bütün olarak yeterli profesyonelliğe ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan PKK, örgüt militanlarının profesyonel hâle gelmesi için yabancı devletlerden askeri eğitim ve uzmanlaşma konusunda yardımlar almaya devam etmektedir.¹²⁶⁹

e) PKK'nın Uzmanlaşma Tipolojisi

Uzmanlaşma aslında profesyonelleşmeyle bağlantılı olarak örgütlerdeki iş bölümünü ifade etmektedir. Böylece örgütlerin profesyonelleşmeye dayalı olarak geliştirecekleri uzmanlaşma sayesinde farklı türden değişik görevleri aynı anda yerine getirebilmeleri mümkündür. Ayrıca uzmanlaşma, örgüt elemanlarının bilgi düzeyine göre yaptıkları faaliyetlerin çeşitliliği ve görev yapılarının farklılaşma derecesi anlamına da gelir.

PKK'nın örgütsel yapısı incelendiğinde yıllardır var olan klasik anlamdaki iş bölümünün modern anlamda bilgiye dayalı olarak çok az geliştirebildiği, örgüt elemanlarının bilgi seviyelerinin uzmanlık gerektiren pek çok alan için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Başta silahlı faaliyetler olmak üzere PKK'nın mücadeleye giriştiği pek çok alanda bazı örgüt elemanları, yurtdışında çeşitli konularda eğitim alsa da bunlar, kalıcı hâle getirilememiştir. Dolayısıyla PKK'nın uzmanlaşma seviyesi düşük olduğu gibi geleneksel iş bölümü ve faaliyet çeşitliliğinin ötesinde bulunmamıştır.¹²⁷⁰

PKK'nın profesyonelleşme ve uzmanlaşma konusunda kuruluşundan sonra hangi aşamalara geldiğini, Dağlıca saldırısına katılmış bir teröristin ifadesiyle değerlendirmek daha anlamlı olacaktır. Hakkari'nin Dağlıca, Hantepe, Gediktepe sınır karakollarına düzenlenen ve yirmi yedi şehit verilen üç PKK saldırısından 21 Ekim 2007'de on iki askerin şehit olduğu 'Dağlıca' eylemine katılan ve Örgüte 1995'te katılarak örgütün başta Kuzey Irak, Suriye ve İran'daki eğitim kamplarında uzun yıllar 'tim' komutanı olarak görev yapan "Şerkeşt" kod adlı Z. Z ismindeki örgüt üyesinin ifadesinde, özetle şunları söyleyerek var olan iş bölümünü ifşa etmiştir:

"Dağlıca eyleminin keşfinin ne kadar süreli çalışma olduğunu bilmiyorum. Eyleme 400-450 kişi katıldık. İlk olarak eylem öncesi yapılabilecek askeri operasyona göre savunma hattı oluşturuldu. Bu savunma hattında 200 örgüt üyesi görevlendirildi. Savunma hatları Dağlıca Karakolunun batı tarafında bulunan Cilo Dağının eteklerindeki zirvelere 80 kişilik

¹²⁶⁹ D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.210-211.

¹²⁷⁰ D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.211.

gruplar yerleştirildi. Dağlıca Karakolunun güney tarafında bulunan stratejik zirvelere ise yine savunma amaçlı 50-60 kişilik kuvvet yerleştirildi. Alana 90 kişilik grup konuşlandırıldı. Savunma hatları eylem birliği harekete geçirilmeden bir gün önce yukarıda belirttiğim noktalara yerleştirildi. Daha sonra, eylem birliği harekete geçirildi. Eylem alanına gittiler, eylem birliğinde tepelere göre birinci tepe köyün hemen üzerindeki zirvedir. Bu tepe iki saldırı koldan oluşturuldu. Bu kolda 8 kişi vardı. 'Zindan' kod Yüksekvalı ve 'Şahin' kodu Diyarbakırlı bu tepeden sorumlu olarak tutuldu. Yine birinci tepe takviye grubu oluşturuldu. Bu grupta ise dört kişi vardı. Birinci Tepe'nin savunma gurubu içinde iki bıksi, B-7 roketatar üç kalaşnikof vardı. İkinci tepe olarak bilinen bölgeye birinci tepenin alt kısmı olan yani batı tarafında bulunan hâkim tepelere gerilla konuşlandırıldı.

“Ağır silahların hepsini, mühimmatları katırlarla kolların savunma yerlerine kadar getirildi. Baskın öncesi 400-450 kişi vardı. Hareketliliğin fark edilmemesi için ağaç dalları ile gizli hareket edildi. Çatışmanın ilk başlaması ve bütün hazırlıklar bittikten sonra, saat olarak tam hatırlayamadım ancak, geç saatti. Sızma grubu karakola yaklaşık 50 metre kadar yaklaştı. Sonra nöbetçi askerler saldırıya ateşle karşılık verdi ve büyük çatışma başladı. Daha sonra karakolun içerisine girildi. Karakol vuruldu. Karakola sızma yapan grup, eylemi gerçekleştirdikten 20-25 dakika sonra ayrıldı. Benim bildiğim yakalanan askerler tepedeki mevzide nöbet tutan askerlerdi. Eylem öncesi bu bölgede Heronlar hemen hemen her gün geziyordu. Biz bunları görüyorduk. Ama eylem günü Heronları görmedim. Ancak, eylem başladıktan yaklaşık 10-12 saat sonra heronları Zap ve Zağros'un güney tarafında ve Avişan tarafında gördük. Uçaklar bu bölgeyi sabah vurmaya başladılar. Eylem sırasında askerin karşılık verdiği ateşle çok sayıda örgüt elemanı öldü. Dağlıca Karakolu'na eylem baskını talimatını 'Abbas' koduyla Duran Kalkan, 'Doktor-Bahoz-Erdal' koduyla Fehman Hüseyin, 'Ape' Hüseyin' koduyla Kadri Çelik yapmıştır. 'Abbas' koduyla Duran Kalkan, 'Sabri' koduyla Fethi Şarlatan, 'Gülistan' koduyla Emine Türk bu eylemi Avaşin'den bir zirvede eylemi seyrettiler.”¹²⁷¹

Esas olan eylem talimatı veren örgüt kadrosunun etkisiz hâle getirilmesidir. Fakat örgüt militanlarının yok edilmesine öncelik verilmiştir. Ancak alt düzeyde militanların etkisiz hale getirilmesi durumunda sorun artacağından üst düzey örgüt mensuplarının hedef alınması terörle mücadelede başarı şansını yükseltmektedir. Örgütün alt düzey militanları

¹²⁷¹ PKK'lı teröristin Dağlıca itirafı, (<http://www.iha.com.tr/haber-pkkli-teroristin-daglica-itirafi-494357/> (Erişim Tarihi: 7.9.2017); PKK'lı teröristin Dağlıca itirafı, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2012/11/19/pkkli-teroristin-daglica-itirafi>, (Erişim Tarihi:7.9.2017).

etkisiz hâle getirilmesi durumunda örgütün taban sağlamasına veya tabanını konsolide etmeye neden olacaktır.

f) PKK'nın Karmaşıklık Tipolojisi

PKK, örgütsel yapısı daha önce de belirtildiği gibi piramit tarzı bir model içinde üst katmanlarda mekanik hiyerarşiye dayalı savunmacı, alt kademelerde ise daha organik yapılanmaya dayalı arayıcı örgütsel tipolojik özellikler göstermektedir. Alt kademelerin kendi içindeki grupsal yapılarında da nispeten mekanik yapısal özellikler bulunmaktadır. Bu alt gruplarda grup içi davranışların üst kademelerde olduğu gibi standardize olma durumları da söz konusudur. Bu anlamda PKK'nın örgütsel yapısı analiz edilirken üst ve alt kademelerini birbirlerinden ayrı değerlendirmek yararlı olacaktır.

Mekanik özelliklerin yoğun olduğu üst kademe tipoloji daha savunmacı, alt kademeler ise organik yapılanmaya dayalı daha arayıcı örgüt tipi özellikleri göstermektedir. Bu örgütsel tipoloji çeşitliliği ise piramit tarzı bir yapılanma içerisinde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Zira piramit üç boyutludur ve hiyerarşik seviyenin yüksekliğine bağlı olarak boyutların uzunluğu azalır. Bu bilgiler sonucu karmaşıklık tipolojisi, PKK'nın örgütsel yapısında hiyerarşik olarak üst katmanlarda karmaşıklık az, alt kademelere doğru inildikçe daha çoktur. Yine alt kademelerde yatay karmaşıklık tipi göze çarpmaktadır.¹²⁷²

PKK'nın örgütsel bileşenleri arasındaki iletişim ve koordinasyon da bu çerçevede oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak örgütsel unsurların etkileşim ağındaki paylarını belirleyen temel parametrenin zor ve şiddet olduğu düşünülürse, yapısal parçalar arasındaki uyum da bu parametreye bağlı olarak gerçekleşmekte ve değişmektedir. PKK'ya katılan her militanın öncelikle silahlı veya silahsız eylemlere sokularak suç ortağı haline getirilme çabası ve bunun halk üzerinde de uygulanması gayreti, PKK'nın kendi uyguladığı zor ve şiddetin yanında daha fazla baskı unsurları oluşturmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Böylece örgüt, amacını gerçekleştirmek için kullanılan zor ve şiddet yöntemi sadece içinde yerleşik olunan makro kurumsal çevreye yönelik değil, aynı zamanda kendi mensuplarını da biçimlendirmede /dönüştürmede etkin şekilde kullanmıştır. Hatta bu durum o kadar ileri boyutlara varmıştır ki yapılan örgüt içi infazların PKK üzerindeki çözücü etkileri örgütsel değerlendirme raporlarına bile yansımıştır. Örgüt mensuplarının nitelik ve eğitim durumları da göz önüne alındığında, zor ve şiddetin PKK'nın örgütsel yapısı üzerindeki etkisi daha iyi anlaşılmaktadır.

¹²⁷² J. Meyer and B. Rowan, "Institutionalized Organizations, Formal Structure ...", s.349.

Yeterli iletişim imkânları olmayan ve bir tarafta hain ve ajan ilan edilerek örgüt tarafından infaz edilme korkusu¹²⁷³ diğer yandan suça bulaşmış olmanın verdiği psikolojik etkiyle kanun karşısında cezalandırılma korkusu arasında kalan örgüt militanları için niteliği ne olursa olsun önlerine konan davaya hizmet etmekten başka bir çözüm kalmamaktadır. Dolayısıyla bu yolda hem bireyler hem de alt gruplar birbirleriyle “zora dayalı bir rekabet” içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Örneğin; PKK’nın Üçüncü Kongresi’ni yapmak için Lübnan’daki Helvi kampında toplanan örgüt elemanları, yeni görevler açısından ümit vadedenler ve örgütün sağladığı imkânları değerlendiremeyen/kötüye kullananlar olmak üzere iki ana kategoriye ayrıştırılmıştır. Kongre öncesinde suçlananlar kendilerini aklama, yeni görev verilmek istenenler ise kendilerini ispat etmek amacıyla büyük bir yarış içerisinde sokulmuştu. Bu yarış anında elemanlar öne geçmek amacıyla, her biri diğerini alt etmeye çalışmış, birbirini hain olmakla suçlamış ve böylece Abdullah Öcalan’ın gözden çıkarmak istediği çok sayıda örgüt elemanı işkence edilerek kurşuna dizilmiştir. Bu durumda kâğıt üzerindeki ilke ve kurallarla sahadaki uygulamaların çelişkili ve farklı olması bu karışıklığın tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır.¹²⁷⁴

g) Teröristlerin Tipolojisi

Terörizmle doğru bilinen yanlışlardan bir tanesi de, teröristlerin akıl ve ruh hastası olduğu yönündedir. Bu şekilde bilinmesinin nedeni çoğunlukla genelleştirmelerdir. Terörist algılamasında yoğun bir önyargı göze çarpmaktadır. Örneğin; Amerikalılar için neredeyse her Arap’ın potansiyel terörist, Filistin’de taş atan her çocuğun İsrail tarafından terörist olarak görülmesi gibi yaklaşımlar söz konusudur.¹²⁷⁵

¹²⁷³ 27 Kasım 1978’ de Diyarbakır-Lice ilçesi Ziyaret (Fis) Köyü’nde gerçekleştirilen ve PKK’nın I. Kongresi olarak isimlendirilen toplantıya, Abdullah Öcalan’ın yanı sıra, çeşitli faaliyet bölgelerini temsilen Cemil Bayık, Şahin Dönmez, Mehmet Hayri Durmuş, Baki Karer, Mehmet Turan, Mehmet Cahit Şener, Ferzende Tağaç, Ali Haydar Kaytan, Mazlum Doğan, Hüseyin Topgüder, Ali Gündüz, Sakine Cansız (Polat), Kesire Yıldırım, Duran Kalkan ve Ali Çetiner gibi üst düzey elemanlar katılmışlardır. Yine toplantıya Abdullah Ekinci, Mehmet Karasungur, Seyfettin Zoğurlu, Suphi Karakuş, Resul Altınok ve Sedat Bilici, çağırıldıkları halde katılmamışlardır. Adı geçen 22 kişiden, Şahin Dönmez, Mehmet Turan, Mehmet Cahit Şener, Seyfettin Zoğurlu, Suphi Karakuş, Resul Altınok ve Abdullah Ekinci ajan oldukları gerekçesiyle ilerleyen tarihlerde Abdullah Öcalan’ın emriyle öldürülmüşlerdir. Baki Karer, Ali Gündüz, Kesire Yıldırım (Öcalan), Ali Çetiner ve Sedat Bilici canlarını kurtarmak amacıyla örgütten kaçmışlar ve kaçışlarının hemen akabinde, Abdullah Öcalan tarafından hain ilan edilmişlerdir. Ferzende Tağaç, Ali Haydar Kaytan, Hüseyin Topgüder, Sakine Cansız (Polat) gibi üst düzey örgüt elemanları hain ilan edilmeseler bile pek çok defa örgüt tarafından sorguya alınmışlardır. Mehmet Hayri Durmuş, Mazlum Doğan cezaevinde intihar etmişlerdir. Mehmet Karasungur ise Kuzey Irak’ta Celal Talabani’nin adamları tarafından öldürülmüştür. (<http://pkkningercekyuzu.com/pkk-orgutunun-ic-infazlari-abdullah-ocalanin-infaz-ettirdigi-yardimcilarinin-listesi/> Erişim Tarihi. 20.8.2017.)

¹²⁷⁴ **PKK Faaliyetleri**, s.87.

¹²⁷⁵ Selçuk Candansayar, “Terörizm ve Psikiyatri”, (Ed: Cemal Güzel), **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s.376-378.

Terörist tipolojilerinin hepsini ruh hastası olarak görmek ve teröristleri ahlaki değerleri zayıf, deli, psikopat, cani diye nitelenmek, duygusal olarak rahatlatıcı, olayı anlamaktan uzak, basit açıklamalardır. Nitekim bugün bu savların çoğu çürütülmüştür.¹²⁷⁶ Bu çerçevede birinin ruh hastası diğerinin kahramanı ise bu bir hastalık değildir. Zira öz değeri düşük, işe yaramaz, beceriksiz birinin saldırgan davranış göstermesi beklenemez. Bu görüşler politik ideolojik amaçla üretildiğinde daha bir tutarsızdır.¹²⁷⁷

Terör örgütlerine uyum, işbirliği ve adaptasyon gerektirdiğinden, bu örgütler ortalama zekaya sahip insan kaynağına ihtiyaç duymaktadır. Terörist davranışı anti sosyal, psikopat ya da şeytanın temsilcisi olarak açıklamak rasyonel bir yaklaşım değildir. Dahası bu yaklaşımlar propagandist söylemler olmaktan öteye gidememektedir.¹²⁷⁸

Bu çerçevede terörist diye nitelenen kişi, nadiren ruh hastası, sosyopat veya psikopattır. Kişisel kimlik sorunları fazla olsa da bir çoğu genellikle stratejik planlama yeteneğine sahip, normal bir yaşantıları olan, batılı eğitim sisteminden geçmiş iyi eğitilmiş ve zeki insanlar olmaları, onları teröre iten nedenler üzerinde dikkatli düşünülmesi gerektirmektedir.¹²⁷⁹ Bu çerçevede teröristlerin hepsinin ruhsal bozukluk içinde oldukları ifade etmek doğru bilinen yanlış bir yaklaşımdır.¹²⁸⁰

Örneğin; IRA üzerinde yapılan bir araştırmada mensuplarının hiç birinin ruhsal bozukluğuna rastlanmamış, aksine kendilerine aşırı güven duymaktadırlar. Bunun gibi Ortadoğu'daki intihar eylemcileri veya bu eyleme gönüllü olan kişilerin çelik gibi iradeye sahip olduğu aynı araştırmada ortaya konulmuştur.¹²⁸¹ İşte bütün bunların aksine birçoğunun ruh sağlığı yerinde ve anında karar verme yetilerine sahiptirler. Teröristler nadiren çılgındır, elbette ki eylemlerinde istikrarsız insanları kullanmış olabilirler.¹²⁸²

Teröristler arasında idealistler, suçlular, psikopatlar bulunabilir. Ancak onların tamamı bu şekildedir demek uygun değildir. Farklarına rağmen ortak noktaları, hemen hemen hepsi kitleler adına dünyayı daha iyi bir yer yapmak için şiddetin esas olduğunu savunan siyaset filozoflarının etkisindedirler. Önce tahrip etmek sonra kurmak anlayışı içerisindedir. Bu çerçevede onların akıllı olmaları olayı daha da korkunç yapar.¹²⁸³

¹²⁷⁶ David E. Long, “*Terörist Davranışı Anlamak*”, (Ed: Cemal Güzel), **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s.417; S. Candansayar, “*Terörizm ve Psikiyatri*”, s. 381.

¹²⁷⁷ S. Candansayar, “*Terörizm ve Psikiyatri*”, s.391.

¹²⁷⁸ David E. Long, “*Terörist Davranışı Anlamak*”, 415-416.

¹²⁷⁹ Aytekin Yılmaz, **İkinci Küreselleşme Dalgası**, Vadi Yayınları, Ankara, 2004.

¹²⁸⁰ E. Demirel, **Terör**, s.27; B. Çınar, **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, s.249.

¹²⁸¹ Oliver Roy, **Küreselleşen İslam**, (Çev: Haldun Bayrı), Metis Yayınları, İstanbul, 2003 , s.107.

¹²⁸² Y. Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s.151.

¹²⁸³ A.Yılmaz, **İkinci Küreselleşme Dalgası**, s.361; E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.361.

Hemen hemen bütün teröristlerin ve eylemlerinin ortak yönü onların yaratıcı ve yıkıcı zekâlarının olmasıdır. Terör eylemleri için yapılamaz ve imkânsız gibi gelen şey, bir teröristin yaşam amacıdır. Bir kere onun eşyaya bakma şekli farklıdır, başkadır. Her şeye hedef olarak baktıkları gibi, hedefe de zaaf arayan gözlerle bakarlar. Terörist eylemlerin irrasyonel olmayacağını çünkü yapılan araştırmalar, terör eylemcilerinin aslında eylem olanaklarını tükettikten sonra teröre başvurdukları değil, birçok olasılık arasından terörü seçtikleri görülmektedir.¹²⁸⁴ Dolayısıyla terörizm, mantıklı seçim sonucudur. Bu çerçevede terörist insan dışı bir varlık değildir. Bizatihi tarihin, inançların birleşiminden süzülen, rafine olmuş bir kimliktir.¹²⁸⁵ Terörist eylemlerinin her defasında şok edici ve şaşırtıcı olmasının sebebi, insanın akıl ve mantık dünyasından geçmeyen, şok ve dehşete düşüren eylemleri yaptıklarındandır.

Terörist, hem askeri eğitim almış hem teknolojik hem de ideolojik eğitim almış kimsedir. Terör eylemleri kimilerinin iddia ettiği gibi bilinçsizce, akılsızca yaptıkları eylemler değildir. Tam aksine çoğunlukla bir davaya gönül vermiş hatta bu dava için can almaya ve can vermeye hazır kimselerdir.¹²⁸⁶ Bireyin terörist olma süreci yakın çevresiyle, çevreden kaynaklanan sorunlar, ülke sorunlarının bireyi etkilemesi, aile ve eğitimin olumsuzluğu, bireye ilişkin sorunlar, dış faktörler gibi nedenler ve bunların dışında bir çok gerekçeler sıralanmaktadır.¹²⁸⁷

Teröristlerin kişiliği daha henüz sistematik bir şekilde araştırılmamıştır. Bunda dolayı terörist kişilik üzerine belirli bir tipoloji çıkarılmış değildir. Kısaca iyi eğitim alandan eğitimsiz, normal birinden anormal birine, işi gücü olan zenginden işsiz güçsüz kişilere, çocuk yaştakinden tutun yaşlı kişilere kadar herkes bu guruba girebilmektedir. Daha doğru bir ifadeyle bugünün teröristinin belli klişesi bulunmamaktadır. Sınıflandırmada; yaş, meslek, cinsiyet, medeni durum ve din gibi unsurlar büyük değişkenlik göstermektedir. Teröristin ve terörden zarar görenin öznesi, herkes olabilmektedir.¹²⁸⁸ Bütün bunların yanında dikkat edilmesi gereken önemli bir başka nokta şudur: “*İnsan bir gecede terörist olmaz*”, insan bir günde terörist olmadığı gibi terörist olarak da doğmaz, terörist olmak için uzun bir sürece ihtiyaç duyulmaktadır.¹²⁸⁹

¹²⁸⁴ Zafer Cirhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2004, s.194; B. Çınar, **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, s.249.

¹²⁸⁵ David E. Long, “*Terörist Davranışı Anlamak*”, s.427.

¹²⁸⁶ Z. Cirhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, s.30.

¹²⁸⁷ İ. Bal, **Terörizm**, s.281-282.

¹²⁸⁸ E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.227-244; Z. Cirhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, s.194.

¹²⁸⁹ D. Ü. Arıboğan, **Nefretten Teröre**, s.87; E. Çitlioğlu, **Gri Tehdit: Terörizm**, s.230.

h) PKK'lı Teröristlerin Özellikleri

PKK'lı militanlar toplum içerisinde kendilerini ezilmiş ve mağdur edilmiş olarak gören ve toplum tarafından dışlanmış kişiliklerdir. Bu tip karaktere sahip olan kişiler ayrılıkçı terör örgütüne kolayca entegre olabilmekte ve terör eylemlerinde kendi durumunun haklılığını düşünerek eylemler yapabilmektedir.

Bölücü terör örgütü PKK'nın yönetici kadrosunun yanında, silahlı saldırılarına birebir katılan militan kadrosu da bulunmaktadır. Bu kadronun en belirgin ortak özelliklerinden birinin, bu teröristlerin “... büyük bir çoğunluğunun, kendi istek ve iradeleriyle terör örgütlerine katılmadıkları, örgütlerin birebir propaganda yöntemlerini kullanarak onları kazandıkları” anlaşılmaktadır.¹²⁹⁰ Ayrılıkçı terör örgütü üyesi olmaktan tutuklu 1003 terörist üzerinde yapılan çalışmada, tutuklu olan teröristlerin %73'ünün ayrılıkçı terör örgütü mensupları tarafından buldukları ve onlar vasıtasıyla terör örgütüne katıldıkları belirtilmektedir.¹²⁹¹

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 262 tutuklu ayrılıkçı terör örgütü PKK mensubu üzerinde yaptığı bir anket çalışmasında, terör örgütü üyesi katılımcıların %54'ünün 14-25 yaş grubu arasında, %34'ünün 26-37 yaş grubu arasında, %12'sinin 38-58 yaş grubu arasında olduğu belirtilmektedir. Elde edilen sonuçlara göre; terör örgütü mensuplarının çoğunlukla genç nüfustan oluştuğu gözlemlenmekte ve bu durum daha önce ortaya atılan ayrılıkçı terör örgütünün özellikle ergenlik dönemindeki gençleri daha kolay etkileyebildiği tezini doğrular niteliktedir.¹²⁹²

Yapılan anketin diğer sonuçları ise ayrılıkçı terör örgütü üyelerinin öğrenim durumlarına göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre ayrılıkçı terör örgütü üyelerinden; % 11'i üniversite, % 16'sı lise, % 13'ü ortaokul, % 39'u ilköğretim mezunu olup % 12'si yalnızca okur-yazar olmakta ve % 9'luk bir kesim de eğitimsiz olarak kabul edilmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç, ayrılıkçı terör örgütü üyelerinin bir kısmının eğitimsiz ve cahil olduğudur. Bununla beraber sonuçlar, daha önce belirtildiği gibi tüm terör örgütü elemanlarının cahil olmadığı gerçeğini kanıtlar niteliktedir.¹²⁹³

Ayrılıkçı terör örgütü PKK bünyesinde, örgütün lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra KADEK'in KONGRA-GEL'e dönüştürülmesi sürecinde yaşanan

¹²⁹⁰ N. Alkan, *Söz Bitmeden, Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, s.6.

¹²⁹¹ N. Alkan, *Söz Bitmeden, Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, s.6; Cihat Özönder, *Terörün Sosyokültürel Yönleri, Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri*, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ, 1998, s.295.

¹²⁹² Nihat Ali Özcan ve Erdem Gürkaynak, *Kim Bu Dağdakiler ?*, TEPAV Yayınları, Ankara, 2002, s.1-69

¹²⁹³ N. A. Özcan ve E. Gürkaynak, *Kim Bu Dağdakiler ?*, s.1-69.

fikir çatışması, örgüt üyeleri arasında genel olarak ayrışmalara neden olmuştur. Nitekim bu durum, beklenenin aksine örgütün yürüttüğü sözde mücadelesini sekteye uğratmamış olup, fikir tabanında yaşanan bu ayrılığın, örgütünün terör saldırılarında pek fazla görülmemiştir.

Abdullah Öcalan'ın, ayrılıkçı terör örgütü içerisindeki önemi, etki kapasitesi ve gündemi belirleme kapasitesi oldukça yüksektir.¹²⁹⁴ Ayrılıkçı PKK örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın oluşturmaya çalıştığı militan profili, aslında her örgüt için geçerli olabilecek temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Örgüt lideri Abdullah Öcalan ayrılıkçı terör örgütü içerisinde yaratmaya çalıştığı militan profilini; *“Çalışmalarında başarılı militan, başarılarından moral alır. Bu moral kendisine manevi bir güç olur. Taze manevi güç yeni başarılar getirir. Başarılar militanı yükseltir. Toplum içinde tanınır, tutulur, efsaneleşir. Efsaneleşen güçlenir. Efsaneleşip güçlenen her zaman tehlikelidir”* şeklinde belirtmektedir.¹²⁹⁵

5- Terör Örgütlerinde Örgütlenme Esasları

Terör örgütleri askeri yapılanmayı temel alır. Daha öncede ifade edildiği gibi düşman ve arazi şartlarına göre askeri örgütlenmenin çeşitleri vardır.¹²⁹⁶ Dahası başarının temelini silahlı savaş olduğu vurgulanarak, savaşacak silahlı güç/ordu ve bu gücün desteğinde kurulacak örgütün yapılandırılmasını gerektirmektedir.¹²⁹⁷ Buna göre; devlet gibi faaliyetler yürütecek teşkilatlanmanın sağlanması zaruridir. Silahlı bir grup temelinde kurulan bir örgüt, gücünü korumayı sürdürüp ve alan hâkimiyeti kazandıkça etkinliği artacaktır.

Terör örgütlerinin siyasallaşma çabaları mevcut olabilmektedir. PKK gibi örgütler siyasallaşarak legal alanda etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Bunlar temelde siyasi alanda faaliyet gösterecek siyasi kimliği olan parti, dernek vakıf gibi tüzel kişiliklerle sivil toplum kuruluşları ve maddi ve insan kaynağı sağlayarak ikmal desteğini devam ettirmeyi amaçlayan çeşitli legal veya illegal kuruluşlar olabilir. Bu iki ana fonksiyon etrafında oluşturulanların yanında, sürece bağlı olarak yargılanan teröristlere hukuki destek sağlayan, ölen veya yaralanan teröristlere ve ailelerine birtakım yardımlar verilmesini amaçlayan, ideolojik açıdan bilgilendirme yapmak için teşkil edilen daha pek çok alt birimleri de içerebilir. Örneğin; ceza evinde yatan teröristleri desteklemek için oluşturulmuş bir gurubun aynı zamanda maddi yardım da topladığı hatta terör eylemlerine katıldığını da görmek mümkündür.

¹²⁹⁴ V. D. Volkan, **Blood Lines: From Ethnic Pride To Ethnic Terrorism**, s.300.

¹²⁹⁵ Şemdin Sakık, **Apo**, Şark Yayınları, Ankara, 2005, s. 140.

¹²⁹⁶ M. Zedong, **Halk Savaşında Temel Taktikler**, s.25.

¹²⁹⁷ Che Ernesto Guevara, **Askeri Yazılar**, X.Bölüm.

Bütün bunların yanında bireyi militanlaşmaya götüren süreçler de örgütsel yapılanma da önemlidir. Sıradan bir insanın eli kanlı bir terörist olmasına sebep olabilecek pek çok sebep sayılabilir. Ezilenleri kurtarma, sömürüye karşı mücadele, tanrının sevgisini kazanma ve buna benzer daha birçok neden söylenebilir. Ancak hangi nedene dayanırsa dayansın veya hangi koşullar altında olursa olsun hepsinde var olan ortak nokta teröristlerin, kendileri uğrunda savaş verdikleri ideolojinin askerleri olarak tanımlamaları ve daima ülkesi veya milletini kurtarmak için mücadele ettiklerini düşünmeleridir. Ölerken de öldürürken de ulvi bir sebebin varlığı teröristleri sıradanlıktan uzaklaştırmaktadır. Teröristler, eylemleri umduklarının çok dışında sonuçlar verse de kendilerini ve ideallerini sorgulamaktan ısrarla kaçınırlar. Bir terörist için en zararlı şey sorgulamaktır. Liderini, örgütünü, silah arkadaşlarını ya da yaptığı şeyin gerçekte kimlere zarar verdiğini sorgulamaya başladığı anda, mücadele kaybedilmeye başlar. Bu nedenle kutsallar üretilip bağlılığı sınavacak testler tekrarlanır ve itaat mecburi hâle getirilir. İnançlar daima aklın önünde tutulur. Teröristin, İkiz Kuleleri yıkmanın ABD'nin küresel hâkimiyetini engellemeyeceği aksine askeri yayılmasını daha da kolaylaştıracağını ya da meşrulaştıracağını düşündüğü noktada eylem zayıf düşecektir. Bu nedenle liderin emirleri tartışılmamalı, “öl” emri verse bile eksiksiz uygulanmalıdır.¹²⁹⁸

Teröristlerin pek azının öldürdükleri kişiler için üzüntü ya da empati duydukları bilinen bir gerçektir. Ölenler hakkında düşünmez, ölümün acısını hissetmez, yorum yapmaz, yalnızca karşı tarafa verdikleri kaybın hesabıyla ilgilenirler. Bu onların psikolojik olarak rahatlamalarını sağlamak adına da anlamlıdır. Yapılanlar, kayıplar, masumlara verilen zararlar herhangi bir insani değer çerçevesinde açıklanamayacağı için kurbanı yabancılaşmak ve onu matematik olarak sayılabilir, kullanılabilir bir materyal olarak algılamak en geçerli yöntemdir. Terörist açısından ölebilmek ve öldürebilmek eylemleri arasında bir geçişkenlik vardır. Ölüm küçümsenmektedir. Bu şekilde kurbanların hayatlarını kaybetmeleri de olgusal olarak basitleşmektedir. Kendileri bu kadar kolayca ölebildiklerine göre, kurbanların ölmeleri de o kadar önemsenmemelidir.¹²⁹⁹

Liderin teröristlerle ilişkisi tam bir askeri disiplin içinde gerçekleşir. Zaten örgüt üyeleri kendilerini birer asi ya da katil olarak değil, asker olarak tanımlarlar. Onlar büyük bir mücadeleye hayatlarını adanmış, kanlarının son damlasına kadar o ordunun bir üyesi olarak

¹²⁹⁸ 11 Eylül saldırıları (İngilizcede 9/11 olarak da bilinir), El-Kaide'ye bağlı kişiler tarafından kaçırılan uçakların 11 Eylül 2001' de ABD'deki iki farklı hedefe intihar saldırısı düzenlemesiyle gerçekleşen bir dizi saldırı. Saldırıların sonucunda 19 hava korsanı dahil 2.996 kişi hayatını kaybederken, 10 milyar \$'ın üstünde maddi hasar meydana geldi. (https://tr.wikipedia.org/wiki/11_eylül_saldırıları, Erişim Tarihi:15.11.2017).

¹²⁹⁹ **Türkiye ve Terörizm Raporu**, s.297.

hizmet etmeye ant içmiş savaşçılardır. Psikolojileri savaşta ülkesini savunan birer askerden farklı değildir. Kötülere karşı savunmak zorunda oldukları birileri vardır. Kendileri adına değil, birilerinin nam ve hesabına talepte bulunurlar. Bu taleplerini gerçekleştirebilmek ve direniş gösterdikleri otoriteleri zorlayabilmek amacıyla, masum kurbanlar da dâhil herkesi hedef almaktan kaçınmazlar. Haklılıklarına o kadar inanmaktadırlar ki, karşı taraf olarak kabul ettikleri insanlara ne kadar acı verdiklerini hesaba katmazlar. Kurbanların masumiyeti aslında terörist tarafından da bilinmektedir ancak genel anlamda kurbanın terörist açısından çok bir önemi yoktur. Terörist özel olarak kurban üzerinden gerçekleştirdiği eylemle karşı tarafa “genel” bir ceza vermekte, kendi çektiği acıları onlara da hissettirerek, siyasi otoritelerin aczini göstermektedir.¹³⁰⁰

Teröristler arasında iyi ailelerden ve aristokrat kesimden gelen bireyler de yer almıştır. 1920'lere doğru bu terörist profili değişmiş, cani ruhlu kişiler terörist örgütlerde görülmeye başlamıştır. 1972' de Japon Kızıl Ordu'sunun Karuizawa'daki karargahında işkence edilmiş on dört ceset bulunması buna örnektir. Ayrıca “Çakal/Carlos” lakaplarıyla bilinen ünlü terörist İlich Ramirez Sanchez, Londra partilerinin playboycusu, gitaracı, şişko Ramirez, Stalinci bir komünist olan babasının ve bazı Kolombiyalı komünist önderlerin etkisinde kalarak önce komünist, Meksika ve Küba'da gerilla eğitimi, Moskova'daki Lumumba Üniversitesi'nde de ideolojik eğitim gördükten sonra terörist olmuştur.¹³⁰¹

Terör eylemlerine imza atanların aslında psikolojik sorunlarının olduğu ve eğitim düzeyinin düşük veya eğitimsiz olduğu bilinmektedir. Ancak gerçeklere bakıldığında bu bilinenin, doğru bilinen bir yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmalar bu açıdan ilginçtir; El Kaide eylemcilerinin % 17.6'sı üst, % 55'i orta ve sadece % 27.5'i alt sınıflardan gelmektedir. Suudi, Kuveytli ve Mısırlı eylemciler arasında üst sınıftan olanlar çoğunluktadır. Genelde daha önce bir suça karışmamış olan, genellikle de 25 yaş civarında bulunan eylemcilerin % 16.7'si lise altı, % 12'si lise, % 33.3'ü üniversite, % 9'u ise yüksek lisans düzeyinde eğitim almış, % 28.8'i ise üniversite eğitimini sürdürürken eyleme katılmıştır. Bu noktada eylemcilerin neden teröre başvurduklarını açıklamak zorlaşmaktadır. Bunların büyük kısmı bir nedenle evlerinden ayrılarak Batıya yerleşmişlerdir veya zaten Batı ülkelerinde yaşamaktadırlar. Nitekim büyük saldırılarda görev alan eylemcilerin % 79'u örgüte Batı ülkelerinden katılanlardır. İkinci nesil göçmen çocukların ise aralarında % 10'lık

¹³⁰⁰ Türkiye ve Terörizm Raporu, s.70.

¹³⁰¹ Aytunç Altuğ, *Terörün Anatomisi*, Altın Kitaplar Yayınevi İstanbul, 1995, s.105-110.

pay sahibidir. Eylemci kadrosunun büyük çoğunluğu eğitim veya başka nedenlerle Batı 'ya gitmiş ve Batının Londra, Paris, Montreal gibi kentlerde radikalleşmişlerdir.¹³⁰²

a) PKK'nın Diğer Silahlı Örgütlerle Mukayesesi

PKK'nın militan sayısı ve bir bütün olarak örgütün potansiyelini ifade eden büyüklük, yaş, büyüme durumu, teknoloji, çevre hareketliliği ve türdeşliği, içinde bulunulan konum örgütün insan kaynakları hakkında bilgi vermektedir. Örgütsel koşullar içerisindeki insan kaynakları ve örgütün yaşam süresi açısından bakıldığında PKK, kuruluşunu ilan ettiği 1978'den beri kırk yıla yakındır varlığını sürdüren illegal bir örgüt durumundadır. Bu anlamda dünyadaki diğer terör örgütleri ile karşılaştırıldığında uzun ömürlü bir örgüt olduğu söylenebilir. Örneğin; Fransa'da Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC) 1976 - 2005 arasındaki yirmi dokuz yıllık süreçte aktif olarak silahlı faaliyet yürütmüş ve örgüt 2005'te kendini fesih ettiğini ilan etmiştir.¹³⁰³ FLNC'nin bu dönemdeki yaklaşık on bir bin eyleminde iki yüz yirmi kişi ölmüştür.¹³⁰⁴

Yine İngiltere'de IRA, kurulduğu 1969' dan itibaren ateşkes ilan ettiği 1997'e kadar, yirmi sekiz yıllık bir süreç geçmiş, bu süreçte üç bin altı yüz kişi ölmüş, otuz altı bin kişi yaralanmıştır. Sonuçta 1998'de imzalanan Kuzey İrlanda Barış Anlaşması doğrultusunda¹³⁰⁵ IRA, 2005'te elindeki silahları teslim etmiştir.¹³⁰⁶ Müteakiben anlaşma gereği silahsızlanma süresinin dolmasına az bir süre kala, Kuzey İrlanda'nın İngiltere'nin bir parçası olarak kalmasını isteyen Protestan paramiliter gruplar olan “*Ulster Gönüllü Gücü*” ve “*Ulster Savunma Birliği*” ile Shoukri kardeşler de IRA'yı takip ederek ellerindeki silah ve mühimmatı 2009'un sonu ve 2010'un başında teslim etmişlerdir.¹³⁰⁷

İtalya'daki Kızıl Tugaylar örgütü, 1979'da başladığı silahlı eylemlerinin en sonuncusunu 2002'de gerçekleştirmiş, yirmi üç yıllık süreçten sonra tehdit olma vasfı oldukça azalmış ve bu tarihten sonra ciddi herhangi bir eylemi olmamıştır. Kızıl Tugaylar örgütü yirmi üç yıllık süreçte yaklaşık on dört bin eylemden sorumlu tutulmaktadır.¹³⁰⁸

İspanya'daki ETA ise 1959'da kurulmuş ve silahlı faaliyetlerinin yoğunluğu azalmakla birlikte varlığını halen devam ettirmektedir. ETA'nın üç bin yüz eyleminde sekiz

¹³⁰² **Türkiye ve Terörizm Raporu**, s.182

¹³⁰³ <http://www.afp.com>, (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2017).

¹³⁰⁴ Vamık D. Volkan, **Kanbağı: Etnik Gurudan Etnik Teröre**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.55.

¹³⁰⁵ <http://www.bydigi.net/ilginc-konular/71638-iranin-siyasallasma-sureci-ornek-teskil-eder-ve-gary-adams.html>, (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2017).

¹³⁰⁶ Emin Gürses, **Ayrılıkçı Terörün Anatomisi**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.98.

¹³⁰⁷ <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/912/baris-yolunda-silahsizlan-dir-ma-ira-ornegi.aspx>, (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017).

¹³⁰⁸ <http://www.bibilgi.com/kizil-tugaylar> (Erişim Tarihi: 20 Mart 2017).

yüz yirmi kişi ölmüş, iki bin kişi yaralanmıştır.¹³⁰⁹ Oysa PKK'nın 1984-2015 dönemindeki otuz altı binden fazla eyleminde yaklaşık kırk bin kişi hayatını kaybetmiş, yirmi bin kişi ise yaralanmıştır.¹³¹⁰ Sadece kuruluşundan 12 Eylül 1980'e kadar ki dönemde örgüt, üç yüz elli dört kişinin ölümüne, üç yüz altmış altı kişinin de yaralanmasına neden olmuştur.¹³¹¹

Bu konuda gözden kaçırılan önemli bir husus da sayısı binlerle tahmin edilebilen (ancak kesin sayı tam olarak bilinmemektedir) PKK'nın kendi içinde yaptığı infazlardır. Bu konu bu bölümün ilerleyen alt bölümlerinde daha detaylı olarak incelendiğinden burada ayrıntıya girilmemiştir. Ancak buradaki rakamlara PKK'nın örgüt içi infazları da eklenmelidir ve bu durumda can kaybı ve yaralanmalara ilişkin rakamların çok daha büyük boyutlara ulaşacağı açıktır. PKK dışında burada bahsedilen diğer terör örgütlerinin hiç birinin aktif eylem gücü bini geçememiştir.

Buna karşılık 12 Eylül 1980 döneminden önce yani kuruluş döneminde, PKK'nın 22 il ve 63 ilçede örgütlendiği ve bu dönemde sayılarının sempatizanlar dâhil 2 binin üzerinde olduğu bilinmektedir.¹³¹² Bu rakam 1992'de sadece dağdaki silahlı militan bazında 9 bine ulaşmıştır. Yurtiçinde 2009 itibariyle 1500, yurtdışında 2500 civarında PKK militanının olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Çözüm Süreci boyunca PKK, ciddi bir militan sayısı elde ederek tarihinin en yüksek militan sayısına ulaşmıştır. Örgüt, yurtiçinde ve dışında 2016 itibariyle 30 bin militan kapasitesine ulaşmıştır.¹³¹³

PKK ile dünyadaki belli başlı terör örgütlerini karşılaştıran çeşitli araştırmalar yapılmış, pek çok mukayese alanları belirlenmiştir. Ancak şiddetin boyutu açısından PKK, en kanlı örgütlerden birincisi durumundadır. Diğer yandan yukarıda bahsedilen diğer ülkelerdeki terör örgütleri, daha çok seçicidirler /selektif, yani belirli hedeflere yönelerek şehir terörü yapmaktadırlar. PKK ise biraz daha karma /hibrit özelliğe sahiptir, yani hem dağda hem şehirde eş zamanlı eylem yapabilme kapasitesi vardır, dolayısıyla etkileri toplum açısından daha büyüktür.¹³¹⁴

¹³⁰⁹ Volkan Yaraşır, **Devrimin Gökkuşuğu**, Mephisto Yayınları, İstanbul, 2006, s.110.

¹³¹⁰ 1984 - 2015 döneminde; 1300'ü GKK olmak üzere 5500 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 4100 vatandaş ölmüş, 19500 terörist ölü olarak ele geçirilmiştir. Yine aynı dönemde; 2000'i GKK olmak üzere 11000 güvenlik görevlisi ve 4000 vatandaş yaralanmış, 7000 civarında terörist yaralı/sağ olarak ele geçirilmiş, bunların 2500'ü ise kendiliğinden güvenlik kuvvetlerine teslim olmuştur. (<http://www.trthaber.com/haber/turkiye/pkk-1984ten-beri-7-bin-sivili-katletti-200648.html>, (Erişim Tarihi: 14.2.2017).

¹³¹¹ R. Ballı, **Kürt Dosyası**, s.52.

¹³¹² D. M. Dowell, **Modern Kürt Tarihi**, s.556.

¹³¹³ "PKK raporu: 30 bin terörist var" <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1173686-pkk-raporu-30-bin-terorist-var>, (Erişim Tarihi:29.12.2017).

¹³¹⁴ <http://www.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=163962> (Erişim Tarihi: 28 Ocak 2017).

PKK, kırk yıla yakın bir süredir başta Avrupa ülkeleri olmak üzere pek çok coğrafi alanda teşkilatlanmış büyük sayılabilecek bir organizasyona sahiptir. Kurulduğu döneme göre 1992-1994 döneminde eylem kabiliyeti doruk noktasına ulaşmış, bu anlamda silahlı gücü de bu dönemde zirve yapmıştır. Daha sonraları eylem kabiliyeti açısından silahlı gücü azalsa da cephe yapılanmasının aynı oranda güç kaybettiğini söylemek zordur. PKK'nın, teknolojik imkân ve kabiliyetinin yaş ve büyüklüğüne göre sınırlı olduğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak iletişim alanında satın alabildiği telsiz, uydu telefonu, telefon özellikli sırt tipi telsizler gibi haberleşme cihazlarının yanında, aynı amaçla interneti de kullanmaya çalışmıştır. Bu alanda gelişen teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan yenilikleri edinebildiği ölçüde kullanma gayreti içindedir. Ancak YPG' nin Suriye'de IŞİD ile mücadele kapsamında ABD ile işbirliği bunun sonucunda ABD'nin ağır silahlarla YPG' yi silahlandırması ve batılı devletler tarafından verilen siyasi, ekonomik ve askeri destek sayesinde, örgüt yeni nesil silah ve cephane olanağına kavuşmuştur.¹³¹⁵

Örgütün teknoloji kapasitesi konusunda değinilmesi gereken diğer bir husus da el yapımı patlayıcılar (EYP) ve bunların tuzaklanması konusudur. PKK, 1986-1999 ve 1999'dan sonra olmak üzere iki dönemde EYP kullanmıştır. Birinci on üç yıllık dönemde örgüt klasik (konvansiyonel) anlamda EYP'leri her yıl artan miktarlarda kullanma gayreti içerisinde olmuştur. Abdullah Öcalan'ın 1999'da yakalanması nedeniyle 2004'e kadar genel eylem sayısındaki azalmaya bağlı olarak EYP kullanma sayısında da bir azalma olmuştur. Ancak bu durum 2004'den itibaren değişmiş ve bu tarihten sonra yeniden ivme kazanmıştır. Ancak ikinci dönemin birinci dönemden farkı EYP'lerin klasik kullanım tarzlarının yerine ileri teknolojiye uyarlanmış, uzaktan komutaya imkân veren çeşitli tipteki düzeneğe sahip, uzmanlık gerektiren tuzaklama şekilleriyle kullanılmış olmasıdır.¹³¹⁶

Bu konu daha detaylı incelendiğinde PKK'nın ilk EYP kullandığı 'dan itibaren geçen süreç içerisinde, örgütün mayın ve EYP eylemlerinde başlangıçta çok basit anlamda basma düzenekli tuzaklamalar kullanılırken, zaman içerisinde bunlara çekme, gergiden kurtulma, baskıdan kurtulma düzenekleri eklenmiş, yıllar içerisinde kablolu düzenekler de kullanılmaya başlanmıştır. 1998'den itibaren tek telsizli ve sonrasında çift telsizli düzeneklerin bölgede yaygınlaşmaya başladığı tespit edilmiştir. Başlatıcı düzeneklerde her

¹³¹⁵ <http://www.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=163962> (Erişim Tarihi: 28 Ocak 2017).

¹³¹⁶ **Kara Kuvvetleri Dergisi**, S. 29, Ankara, (Nisan 1968), s.19- 20.

türlü elektronik seçeneğin farklı gruplamalarıyla 2007'den itibaren karşılaşılmaya başlanmıştır.¹³¹⁷

PKK'nın ileri teknoloji ve uzmanlık gerektiren radarlar, hedef tespit sistemleri, hava savunma sistemleri, güdümlü saldırı sistemleri gibi harp silah ve araçlara sahip olduğuna dair teyit edilmiş bir bilgi yoktur. Zaman zaman nispeten ileri teknoloji ürünü silah ve sistemleri çeşitli yollarla edinebildiğine dair haberler kamuoyunda yer alsa da bunları kullanabilecek eğitilmiş eleman eksikliğinin olduğu bilinmektedir. Bu anlamda PKK'nın uzmanlaşma seviyesi düşüktür.¹³¹⁸

Suriye'de yaşanan iç savaş, bu savaş sonucunda IŞİD'in Irak ve Suriye'de belli bir toprak parçasını ele geçirmesi bu durumun sonucu olarak ABD, Rusya ve Batılı devletlerin buradaki savaşın içerisindeki denklemde yer alması ve PKK/YPG'yi müttefik olarak görmesi örgütün gelişimi ve değişiminde kırılma noktası oluşturmaktadır. Bu noktada Irak'ta devam eden IŞİD ile mücadele kapsamında PKK/YPG'li militanlar, başta ABD olmak üzere koalisyon güçlerinin verdiği silahlı eğitimle bu uzmanlaşma eksikliğini kapatmaktadır. Örgüt, yeni nesil ağır silahları temin etmekle kalmamakta, bu silahların kullanımını için hem uzmanlaşma hem de belli tecrübeye sahip olmaktadır. Dahası bu ileri düzeydeki silah sistemlerinin bir çoğunu bu süreç içerisinde elde etmektedir.¹³¹⁹

PKK'nın içinde yerleşik olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Türkiye sınırına yakın İran toprakları, Suriye ve Kuzey Irak, çevresel belirsizliklerle dolu, sosyal ve siyasal hareketliliği yüksek alanlardır. Kandil Dağı ile Kuzey Irak'a doğru yüzlerce köy fiilen PKK'nın egemenliği altında olduğundan buralarda başta insan kaynakları temin etmek üzere saklanma ve gizlenme faaliyetleri için elverişli noktalar.

PKK için BM kontrolü altındaki Mahmur Kampı çok büyük fırsat ve imkânlar sunarak, her türlü örgütsel ihtiyaçların karşılanmasında çok önemli bir merkez statüsündedir. Sadece örgütsel ihtiyaçlarını karşılanmasından ziyade PKK kendi egemenliği altında toprak parçası oluşturma stratejisinin parçası olarak bu topraklarda hükümranlık göstermekte ve basın-yayın yoluyla tüm dünyaya bu topraklarda egemen olduğu mesajını yaymaya çalışmaktadır. PKK'nın yaşam alanlarının istikrarsız ve coğrafyanın örgütler için elverişli yapısı PKK'nın yapısı üzerinde doğrudan etkisi olmaktadır. PKK'nın ideolojik

¹³¹⁷ **Kara Kuvvetleri Dergisi**, S.29, Ankara, (Nisan 1968), s.20.

¹³¹⁸ Uzmanlaşma seviyesinin düşük olması örgütsel tipolojide arayıcı örgüt türünün bir özelliğidir. (Raymond E. Milese, Charles C. Snow, **Organization Strategy, Structure and Process**, McGraw-Hill, New York, 1978, s.10.)

¹³¹⁹ Raymond E. Milese, Charles C. Snow, **Organization Strategy, Structure and Process**, s.10-12.

mantığıyla çelişse bile (katı mekanik yapıdan organik yapıya doğru dönüşen bir şekilde) bu temel faktörler çerçevesinde teşkilatlanması biçimlenmiştir.

IV. BÖLÜM

PKK’NIN KONFERANSLARI, KONGRELERİ, PKK’DA STRATEJİK DEĞİŞİMLER VE AYRILIKÇI SİYASAYA ETKİSİ

A- ABDULLAH ÖCALAN VE PKK’NIN KONFERANSLARI, KONGRELERİ

1- PKK’nın Birinci Kongresi (26-27 Kasım 1978)

26- 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesi Fis köyünde yapılan bir toplantıyla Birinci Kongresi düzenlenmiştir. Aynı zamanda PKK'nın Kuruluş Bildirgesi olarak da geçmektedir. Bu dönemde başkan veya bir diğer adıyla genel sekreter olarak Abdullah Öcalan, başkan yardımcısı olarak Cemil Bayık, yürütme kurulu başkanı olarak Şahin Dönmez, gerilla sorumlusu olarak Mehmet Karasungur, istihbarat sorumlusu olarak Mazlum Doğan, yürütme kurulu üyesi olarak Hayri Durmuş, yürütme kurulu üyesi olarak Abdullah Öcalan'ın eşi olan Kesire Yıldırım yer almıştır.

PKK'nın Birinci Kongresi' ne çağrıldıkları halde gelmeyen toplam yirmi iki kişiden Şahin Dönmez, Mehmet Turan, M. Cahit Şener, Seyfettin Zoğurlu, Suphi Karakuş, Resul Altınok ve Abdullah Ekinci isimli şahıslar hariç diğerleri Abdullah Öcalan'ın emriyle MİT ajanı suçlamasıyla öldürüldü.¹³²⁰

PKK'nın Birinci Kongre' si olarak da kabul edilen bu toplantıda, öncelikle tüzük konusu ele alınmış, Abdullah Öcalan tarafından hazırlanan Parti Tüzüğü ve Programı herhangi bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir. Bu kongrede PKK'nın ilk teşkilat yapısı da ortaya çıkmıştır. Ancak PKK'nın yeni isminin etkili bir eylemden sonra açıklanması kararlaştırıldığından kuruluş hemen ilan edilmemiştir.¹³²¹

Cemil Bayık'ın anlatımıyla yüzde doksan beşini Abdullah Öcalan'ın konuştuğu toplantıda hâlihazırda parti önderliğini anlayan ve kavrayan sadece Hayri Durmuş ve Mazlum Doğan idi. Öncelikle Abdullah Öcalan tarafından önceki örneklerden kopya edilerek hazırlanan parti programı konuşuldu. Bu program tüzük olarak kabul edildi. Tüzüğe göre; Merkez yürütme ve Merkez komite üyeleri seçildi. PKK'nın Birinci Kongresi'nde genel olarak;

- a) Planlı hazırlık döneminin başlatılması,
- b) Kadro azlığı, eğitimsizlik ve yetersizliklerin giderilmesi,
- c) Yanlış tutum sonucu halkın örgüte karşı tavır almasının önlenmesi,

¹³²⁰ E. Demirel, **Terör**, s.124-125.

¹³²¹ N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.42; H. H.Gerçek, **Bölücü Terör Örgütleri**, s.4.

d) Dış bağlantı ve ilişkilerin geliştirilmesi için çaba harcanması kararlaştırılmıştır.¹³²²

Örgütçe alınan kararlar değerlendirildiğinde, örgütün başlangıç dönemindeki yetersizliklere dayalı zayıflığını aşmaya çalıştığı görülmektedir. Bu kararlarda göze çarpan en dikkat çekici husus halkın tepkisini azaltmaya yönelik gayretler olmuştur. PKK'nın daha kuruluş aşamasındayken bile ciddi bir halk tepkisiyle karşılaştığı anlaşılmaktadır. PKK'nın şiddet eylemlerini bölge halkı tarafından hiç de olumlu karşılanmamıştır.¹³²³

Birinci Kongre' de alınan kararlara ilave olarak hazırlanan “*Eylem Programı*”nda:

- a) Aşiretlerin ileri gelenlerine,
- b) Belediye başkanlarına,
- c) Devlet güvenlik kuvvetlerine ve bunların istihbarat kaynaklarına,
- d) Doğu ve Güneydoğudaki nüfuzlu ve popüler kişilere,
- e) Güneydoğulu milletvekillerine,
- f) Sosyal şoven tüm sol örgütler ile diğer örgütlere (Halkın Kurtuluşu)
- g) Türk milliyetçisi örgütlere ve bunların önde gelen liderlerine,
- h) Örgütü, Devrimci Halkın Birliği, Türkiye İşçi Köylü Partisi, Devrimci Demokratik Kültür Dernekleri, Özgürlük Yolu, Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları vb.) karşı savaş ilan edilmesi planlanmıştır.¹³²⁴

Bu eylem programı aslında PKK açısından son derece gerekli ve mantıklıdır. Zira kendini tasvip etmeyen ve kendi ideolojisiyle değerleri örtüşmeyen bir halkı, ayrılıkçı amaçlarına giden yolda yapılması gereken ilk şey; demokratik olarak halkı temsil eden milletvekillerini, belediye başkanlarını, muhtarları, imamları, öğretmenleri ve ileri gelen karizmatik halk liderlerini, hatta kendi aleyhine yazı yazan/yayın yapan basın mensuplarını bile yok etmektir.¹³²⁵

¹³²² “PKK Terör Örgütü'nün Tüzüğü”, **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, (Haz: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği), s.3-22.

¹³²³ Kuruluşundan 12 Eylül 1980' e kadar ki 22 aylık dönemde PKK, 354 kişiyi öldürmüş, 366 kişinin de yaralanmasına neden olmuştur. (N. Koçoğlu, **Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yürüttüğü Mücadele**, s.15.)

¹³²⁴ A. Şehirli, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri**, s.269; Türkmen Törel, **PKK Terör Örgütü**, Basılmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2002, s.53-54.

¹³²⁵ 15.8.1984-31.12.2005'te PKK tarafından toplam 35.747 terör olayı gerçekleştirilmiştir. Bu olaylarda; 23 Belediye Başkanı hayatını kaybetmiş, 8 Belediye Başkanı yaralanmış, 60 Köy Muhtarı hayatını kaybetmiş, 8 Muhtar yaralanmış, 30 Muhtar kaçırılmış bunlardan ancak 7'si dönebilmiş diğer 23'ünden halen bir haber alınamamıştır (Muhtemelen PKK tarafından öldürüldükleri zannedilmektedir). Ayrıca yine bu olaylarda 27 İmam hayatını kaybetmiş, 8 İmam yaralanmış ve 5 İmam kaçırılmış, 116 Öğretmen hayatını kaybetmiş, 48 Öğretmen yaralanmış, 37'si kaçırılmış bunlardan ancak 21'i dönebilmiş, 16 Öğretmenden henüz bir haber alınamamıştır (Muhtemelen PKK tarafından öldürüldükleri

Bu durumla bağlantılı olarak süreç içerisinde PKK tarafından sindirilen veya yok edilen kişi ve grupların yerine Birinci Kongre’ de belirlenen “Eylem Planı” doğrultusunda kendi söylemlerini ifade edecek kişi ve grupların geçirilmesi toplumsal dönüşüm açısından son derece önemlidir. Çünkü PKK’nın kendi söylemlerini ifade edenlerin arkasındaki sempatican kitleyi bütün bir toplummuş gibi göstererek toplumla devleti karşı karşıya getirmeyi, ayrılıkçılığı daha da derinleştirmeyi başarabilmesi için öncelikle toplumdaki mevcut demokratik ve/veya karizmatik liderleri sindirmesi ya da ortadan kaldırması gerekir. Zira toplumdaki bu kişiler ortadan kaldırılmadığı ya da sindirilmediği takdirde PKK’nın büyük bir toplumsal dirençle karşılaşması olasılığı oldukça yüksektir. Bu nedenle PKK’nın şiddete dayalı olarak toplumu değiştirme ve dönüştürmede çıkış noktası bu olmuştur. Dolayısıyla PKK’nın ayrılıkçı siyasasının çok yönlü doğası gereği sonuçların da çok kapsamlı analiz edilmesinin elzem olduğu görülmektedir.

Öte yandan Birinci Kongre’ de alınan kararlar ve eylem programı sonrasında kongreye katılanlar, partinin bölge komitelerini oluşturmak üzere belirlenen bölgelere dağılarak faaliyet ve eylemlerine başlamışlardır. Ayrıca bölgede faaliyet gösteren bütün Marksist ve Leninist örgütlerle diğer Kürtçü örgütlere karşı eylemlere girişmişlerdir. Bu konuda Nisan 1980’deki PKK Bülteninde “PKK’ya Kimler Saldırıyor” başlığı altında; *“Kürdistan’da gelişen kurtuluş mücadelesi karşısında paniğe kapılan Türk sömürgecileri ve onlara çeşitli biçimlerde hizmet eden birçok güç, hareketimize karşı başlattıkları yalan ve iftiralarla dolu saldırılarını sürdürüyorlar... Aynı dönemde TEKOŞİN gibi ajan ve Halkın Kurtuluşu gibi provokatör hareketler de hareketimize karşı her türlü saldırılarını yoğunlaştırarak, devrimcileri katletmeye çalıştılar... Devrimci Halkın Birliği (DHB) denen bir grup, Antep’te devrimcilere saldırarak, sömürgecilere ihbar ederek, hareketimize yönelik propagandalara girişti. Kızıltepe ’de sömürgecilerin, devrimcilere yönelik tutuklama*

zannedilmektedir). PKK öğretmenlere yaptığı saldırılarla birlikte 114 okulu tamamen, 112 okulu da kısmen tahrip etmiştir. Ayrıca Basın mensuplarına yönelik 35 saldırıda 21 Basın mensubu hayatını kaybetmiş, 6 Basın mensubu ise yaralanmıştır. Genelkurmay Başkanı (Orgeneral Hilmi Özkök’ün 19 Temmuz 2005’teki basın toplantısı, www.milliyet.com.tr., Erişim:11 Şubat 2011). Öte Yandan Emniyet birimlerinden alınan bilgiye göre, ayrılıkçı örgüt, 15 Ağustos 1984’den günümüze 83 bin 500 saldırı düzenledi. Bu saldırılarda 6 bin 741 sivil hayatını kaybederken, 14 bin 257 sivil ise yaralandı. Bu dönemde güvenlik güçleri, 22 bin 374 teröristi etkisiz hâle getirdi. Güvenlik güçlerinin ayrılıkçı terör örgütüne yönelik yaptığı operasyonlarda 48 bin 435 uzun namlulu ve ağır silah, yaklaşık 80 bin el bombası, 43 bin tabanca ve 5 milyonun üzerinde mermi ele geçirildi. Güvenlik güçlerinin ayrılıkçı terör örgütüne yönelik mücadelesinde bin 466’sı geçici köy korucusu olmak üzere 7 bin 230 şehit verildi. 31 yıllık mücadelede 21 bin 128 güvenlik görevlisi de yaralandı. (İşte PKK'nın 31 yıllık bilançosu!,<http://www.yeniakit.com.tr/haber/iste-pkknin-31-yillik-bilancosu-89474.html>, (Erişim Tarihi:15.12.2017.)

çalışmalarını hızlandırdığı bir zamanda bundan yararlanmak isteyen DDKD denen bir grup lisede devrimci gençlere yönelik silahlı saldırıyı başlattı. Ergani’de İGD denen bir grup devrimcileri polise ihbar ederek, polisin bir devrimciyi katletmesine yardımcı oldu. Çermik’te DDKD denen bir gruba sırtını dayayan... birkaç öğretmen... Çermik halkının ve devrimci gençliğin Siverek halkıyla yardımlaşarak feodal eşkıya çetesine karşı mücadele yürütmesini engellemeye çalıştılar... ”¹³²⁶ şeklinde ifadeler yer verilmiştir.

Böylece bölge insanını demokratik anlamda temsil eden veya halkın hürmet ve saygı duyduğu doğal lider durumunda olan kişilerin şiddet ve tehditle sindirilmesi amaçlanmıştır. Zaman içerisinde sindirilen bu insanların yerine PKK’nın söylemlerini dile getiren örgüt yanlısı kişilerin geçirilmesi ve bunların sanki bütün bölge halkını temsil eder gibi gösterilmeleri amaçlanmıştır. Günümüze kadar devam eden bu durum, PKK’nın gündem belirleyebilme kabiliyetine bağlı olarak örgütün meşrulaşma çabalarıyla toplumun değiştirilmesi ve dönüştürülmesi için gerekli olan söylemsel stratejinin geliştirilmesinde de çok önemli katkılar sağlamıştır. Gündem belirleme ve değiştirme süreçleri sonucunda ve kullanılan söylemsel stratejinin etkileriyle gelinen noktada, PKK, Doğu ve Güneydoğu’da yaşayan bölge halkı üzerinde günümüze kadar gelen süreçte tahkim edilmiş bir hegemonya kurarak, devlet otoritesini ciddi bir şekilde zaafiyete uğratmıştır. Kısaca bu çabalar, örgütün bölgede adeta rakipsiz kalmasıyla sonuçlanmıştır. Bu süreçte yıllardır insanlık dramlarının yaşanmasına sebep olan terör sorunu ise Kürt Sorunu haline getirilmeye çalışılmıştır.

a) Birinci Konferans (15-25 Temmuz 1981)

PKK’nın ayrılıkçı siyasasını açıklayan kongre ve konferans kararları içinde, Abdullah Öcalan’ın yakalandığı döneme kadar olan süreçte bu tür toplantıların ne şekilde cereyan ettiğini ve kararların nasıl alındığını göstermesi bakımından Birinci Konferans’ ın işleyiş biçiminde önemli bilgiler yer almaktadır. PKK’nın öne sürdüğü ifadelerde geçen demokratik merkezîyetçilik, öz yönetim, demokratik konfederalizm ayrıca kararların alınmasında çoğunluğun esas alınması, üyelerin cezalandırılmalarındaki prosedürler vb. daha pek çok durumdaki yazılı kurullarla gerçekte var olan uygulamalar arasında ciddi farklılıklar vardır. PKK’nın örgütsel yapısının analizinde incelenen hususların birer açıklaması niteliğinde olan bu bilgilerin, örgütün hazırladığı tüzük ve programında ortaya konan verilere uzak olduğu anlaşılmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle eylemle söylem arasında bir tutarlılık bulunmamaktadır.

¹³²⁶ **PKK Bülteni** No:2, Nisan 1980; **PKK**, Ankara, No:52, s.24.

Abdullah Öcalan'ın emirleri doğrultusunda yaklaşık iki yüzü aşkın PKK militanının yurtdışına çıkmalarını sonraki durum tespiti yapmak ve örgütü gelecekteki hedeflere uyumlu ve tutarlı hareket etmek için hazırlıklara başlanması amacıyla 15-25 Temmuz 1981'de Lübnan'ın Suriye sınırındaki Helvi köyü¹³²⁷ yakınında bulunan ve aynı isimle anılan kampta PKK'nın Birinci Konferansı gerçekleştirilmiştir. Konferans hazırlık aşamasından önce Abdullah Öcalan tarafından hazırlanan "*politik rapor*"¹³²⁸, delege olarak çağrılan altmış örgüt mensubuna dağıtılmış ve bunun üzerinde çalışılması istenmiştir. Konferansın ilk gününde Abdullah Öcalan tarafından uzun bir konuşma yapılarak, toplantıya katılan örgüt mensupları ağır bir şekilde tehdit edilmiştir.

Abdullah Öcalan konuşmasında; "*geçmişte görev alanların tümünün örgüt çizgisine ihanet ettiği, örgütçe yapılacak bir yargulamada herkesin idam cezasına çarptırılacağı, ancak bir sefere mahsus olarak bu yargılamanın yapılmayacağı*" türünden ifadeler kullanmıştır.¹³²⁹ İlerleyen günlerde Abdullah Öcalan'ın hazırlayıp delegelere dağıttığı "*politik rapor*" okunmuş, belirlenen ihtisas komisyonlarının hazırladıkları raporlar ise yetersiz bulunarak "*politik rapor*"daki hususların kararlar haline getirileceği belirtilmiştir. Konferansın son günlerine doğru katılımcılara "*kendi geçmiş pratiklerini*" eleştirmek kaydıyla söz verilmiş, ancak yapılan tehditler ve psikolojik baskılar nedeniyle sadece birkaç üst düzey örgüt mensubu; örgüt imkânlarının nasıl heba edildiği ve Abdullah Öcalan tarafından sağlanan desteğin nasıl değerlendirilemediği şeklinde konuşmalar yapmıştır. Bu atmosfer içinde geçen konferansta politik rapor doğrultusunda geçmişin değerlendirilmesi yapıldıktan sonra içinde bulunulan durumun tespiti yapılmış ve gelecek dönemde yürütülecek faaliyetlere ilişkin kararlar alınmıştır. Bu kararlar;

- a) Askeri hazırlıkların başlatılması,
- b) Asgari bir yıllık askeri ve siyasi eğitim çalışmasının başlatılması, olarak dört başlık altında toplanmıştır,
- c) Cephe ve ittifaklara ilişkin pratik adımların atılması.
- d) Örgütlenmenin yeniden oluşturulması,¹³³⁰

¹³²⁷ Hevi kampı Bekaa Vadisi'nin Suriye sınırına doğru yükselen zirvesinde ve o dönemde Suriye'nin İsrail'e karşı konuşlandırdığı SAM (Rus Hava Savunma Füzesi) füze bataryalarının koruma alanı içerisinde kalan bir bölgede bulunmaktaydı. (**PKK 1979-1984**, EGM, No:62, s.83.)

¹³²⁸ I.Konferansta Öcalan tarafından hazırlanan politik raporun aslında Kasım 1978' de hazırlanan Parti Programının bir benzeri olduğu yapılan karşılaştırmadan anlaşılmıştır. (**PKK**, I. Konferansına Sunulan Politik Rapor, **PKK**, (1979-1984), Emniyet Genel Müdürlüğü, No:62, s.58; **PKK Parti Programı**, Kasım 1978; N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.350-369.)

¹³²⁹ A. Aydın, **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**, s.67-69.

¹³³⁰ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...**, s.35.

1- Birinci Konferans Sonrası Gelişmeler ve PKK'nın Kuzey Irak'a Yerleşmesi

Birinci Konferans sonrası PKK'da önemli gelişmeler meydana gelmiştir;

- 1- Konferans sonrası sürdürülen eğitim ve hazırlık çalışmaları sonucunda 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve yurtdışına kaçma şeklinde gelişen sürecin de etkisiyle kontrolsüz kalan ve dağılma eğilimi gösteren parti komitelerinin yeniden oluşturulması amacıyla yeni Merkez Komitesi teşkil edilmiştir.
- 2- Müteakiben örgüt mensuplarının bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesinin sağlanması amacıyla;¹³³¹
 - a) Parti programının (ideolojisi, değerleri vb.) örgüt mensuplarına öğretilmesine yönelik olarak Leninist örgütlenme modelinin anlatıldığı ve buna göre hedeflenen parti örgütlenmesinin tanımlandığı “*Örgütlenme Üzerine*” isimli kitap,
 - b) Çeşitli iç ve dış ittifakların geliştirilmesi maksadına yönelik olarak “*Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu*” ile “*Faşizmle Mücadelede Birleşik Direniş Cephesi Üzerine*” isimli broşürler,
 - c) Silahlı faaliyetlerde esas alınacak temel metodun tespiti ve kadroların bu tespit doğrultusunda siyasi ve silahlı eğitim almaları konularının düzenlenmesine yönelik “*Kürdistan'da Zorun Rolü*” isimli kitap hazırlanarak militanlara dağıtılmıştır. Birinci Konferans sonrası yaşanan gelişmelere bakıldığında;¹³³²
- 1- Birinci Konferans sonrası etkili bir basın yayın faaliyeti sürdürülebilmesi için 1 Ocak 1982'den itibaren Almanya'nın Köln şehrinde PKK'nın resmi yayın organı sıfatıyla “*Serxwebun*” isimli aylık bir dergi Türkçe olarak yayımlanmaya başlamıştır.
- 2- Avrupa'daki faaliyetlerin koordineli bir şekilde yürütülebilmesi maksadıyla faaliyetlerin bir temsilciliğe bağlı olarak sürdürülmesi kararlaştırılmış ve birinci konferanstan kısa bir süre sonra önemli üst düzey örgüt liderlerinden bazıları bu amaçla Avrupa'ya gönderilmiştir.
- 3- Birinci Konferans'tan hemen sonra konferansın yapıldığı Helvi kampı tümüyle PKK'ya tahsis edilmiştir. PKK'nın yeni dönem silahlı eğitim faaliyetleri önceleri

¹³³¹ **PKK**, I. Konferansına Sunulan Politik Rapor, **PKK**, (1979-1984), Emniyet Genel Müdürlüğü, No:62, s.58; **PKK Parti Programı**, Kasım 1978; N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.350-369.

¹³³² **PKK**, I. Konferansına Sunulan Politik Rapor, **PKK**, (1979-1984), Emniyet Genel Müdürlüğü, No:62, s.58; **PKK Parti Programı**, Kasım 1978; N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.350-369.

Filistinli eğitimcilerce, müteakiben örgütün kendi yetişmiş öğretmenlerince burada verilmiştir.

- 4- PKK diğer bazı aşırı sol ve Kürçü örgütlerle Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi (FKBDC)'ni 1982'in başında oluşturmuş, ancak bu cephe kısa ömürlü olmuş ve aynı yılın sonunda dağılmıştır.
- 5- İsrail ordusunun Lübnan'ı Haziran 1982'de işgal etmesi ve Filistinlilerin burayı terk etmeleri üzerine PKK da Suriye - Lübnan sınırındaki Helvi kampını az miktarda militan bırakarak boşaltmıştır. Buradaki örgüt elemanları Şam, Halep ve Haseki şehirlerinde Suriye gizli servisince (Muhaberat) sağlanan kiralık evlere nakledilmişlerdir. Bu tarihten itibaren PKK ile Suriye ilişkileri gelişmeye ve güçlenmeye başlamıştır.
- 6- Bu dönemdeki belki de en önemli gelişme 1982'de PKK'nın Kuzey Irak'a yerleşmesi olmuştur. 1982 yılının başlarında PKK'nın Kuzey Irak'a yerleşme izni Suriye devlet başkanı Hafız Esad tarafından KDP'den alınmıştır. Mesud Barzani ilk başta bu teklifi; Türkiye'den çekindiği için kabul etmek istemese de Hafız Esad'ın baskıları neticesinde kabul etmiştir. Böylece PKK 1981'de Kuzey Irak'a ilk adımını atmıştır. 1982'deki PKK'nın İkinci Kongresi'nde Kuzey Irak'a yerleşme konusu kongre kararlarına dâhil edilmiş ve ilk PKK grubu Ağustos 1982'de bölgeye gönderilmiştir.¹³³³

“Zap Suyu”¹³³⁴ esas alınarak yapılan bölgeye yerleşme sonucu istediği imkânlarla kavuşan PKK, hızla gelişerek yurtiçine giriş, yurtdışına çıkışta ve faaliyetlerinin devamlılığı açısından ihtiyaç duyduğu geri cephe sorununu çözmüş ve 1984'te Kuzey Irak'ta dört yüz kişilik silahlı militanın barındığı/egitim gördüğü otuz iki kampa sahip olmuştur. Suriye'den Kuzey Irak'a PKK militanlarının Irak üzerinden aktarılmasında karşılaşılan sorun ise İran'ın başta hava yolu olmak üzere ulaşım desteği ve yardımları sayesinde kısa sürede çözülmüş, Kuzey Irak'a doğrudan geçemeyen PKK militanları, önce uçaklarla Tahran'a götürülmüşler, oradan da Kuzey Irak'a karadan geçiş yapmışlardır.¹³³⁵ İlk önceleri I-KDP elemanlarının kılavuzluğunda Kuzey Irak'a aktarılan PKK elemanları, I-KDP kamplarının civarında olmak kaydıyla kendilerine gösterilen çadır, baraka ve mağaralarda barınmışlardır. Lojistik

¹³³³ **PKK**, I. Konferansına Sunulan Politik Rapor, **PKK**, (1979-1984), Emniyet Genel Müdürlüğü, No:62, s.58.; **PKK Parti Programı**, Kasım 1978; N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.350-369.

¹³³⁴ Bu kamp bölgelerinin faaliyet sahası Zap Suyu ile ayrılmıştır. Zap Suyunun batısındaki kamplar karargahı Ziveh civarında bulunan LAK-I olarak adlandırılan merkeze, Zap Suyunun doğusundaki kamplar ise karargahı Hayat civarında Şushin yakınlarında bulunan ve LAK-II olarak adlandırılan merkeze bağlıdır. (A. Şehirli, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri**, s.292.)

¹³³⁵ E. Demirel, **Terör**, s.133.

ihtiyaçları da yine bu süre zarfında I-KDP tarafından karşılanmıştır. Ancak zamanla Kuzey Irak'ta araziye yeterince tanıyan ve asgari ilişki ve irtibatları sağlayan PKK mensupları, örgüt lideri Abdullah Öcalan'dan aldıkları talimatlar uyarınca giderek bağımsız hareket etmeye başlamışlardır. Bu konuda I-KDP'nin itirazlarına aldırmayan PKK elemanları ortamı provoke edici ve çatışma zemini hazırlayıcı davranışlara yönelmişlerdir. Nitekim ilerleyen günlerde gerginlikler kanlı çatışmalara dönüşmüştür.¹³³⁶

PKK, bu dönemde toparlanma ve dış desteği artırma gayreti içerisinde olmuştur. Ayrıca örgüt içerisinde Abdullah Öcalan'ın sindirme ve otoritesini güçlendirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. PKK gerçekleştirmeye çalıştığı Avrupa açılımıyla meşrulaşmaya ve değerlerini yaymaya çalışırken bölgede yaptığı gizli anlaşmalarla da içinde yerleşik olduğu ayrılıkçı değerlere uyum sağlamaya gayret göstermiş, böylece destek elde ederek gücünü arttırmayı amaçlamıştır. Zira daha sonraki dönemde anlaşma yaptığı bölgedeki güçlerle de çatışmaya girmiş ve onları da sindirmeye çalışmıştır. Sonuç olarak PKK'nın bu dönemde ekonomik ve siyasal destek elde etme, elemanlarının askeri ve siyasi eğitim alması ve Kuzey Irak'ta kendisine ait üs bölgelerine kavuşma konularında başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

2- İkinci Kongre (20-25 Ağustos 1982)

Türkiye'de silahlı ve örgütsel faaliyetlerin yeniden başlatılması gerek Avrupa'da gerekse Suriye ve Lübnan'daki hazırlıkları tamamlamak amacıyla Suriye'nin Ürdün sınırına yakın kesimindeki bir askeri kışla içerisinde 20-25 Ağustos 1982'de PKK İkinci Kongresi'ni gerçekleştirmiştir.¹³³⁷ Suriye Ordusu tarafından lideri George Habbash olan FHKC (Filistin Halk Kurtuluş Cephesi)'nin kullanımına verilen binalarda yapılmıştır.

Ön hazırlıklar yaklaşık bir ay, oturumları ise altı gün süren PKK'nın İkinci Kongresi'nde öncelikli olarak örgütün içerisinde bulunduğu mevcut durum değerlendirilmiş, sürdürülen hazırlıkların düzeyi gözden geçirilmiş ve ardından yeni dönemde nelerin yapılması gerektiği planlanmıştır. Kongrenin temel belirleyicisinde, yurtdışına dayalı olarak sürdürülen yeni dönem hazırlıklarının asgari olarak yeterli görüldüğü, bundan dolayı da yurtiçine dönüş çalışmalarının vakit geçirilmeden başlatılması olmuştur. Dolayısıyla yurtdışında daha fazla beklemenin örgüt kadrolarında yıpranmaya ve yozlaşmaya neden olacağından, Silahlı militanların Kuzey Irak üzerinden Türkiye'ye kısa süre içerisinde

¹³³⁶ **PKK Faaliyetleri**, s.69-70.

¹³³⁷ Nihat Ali Özcan, "PKK'dan KADEK'e: Değişim mi Takiye mi?", **ASAM Stratejik Analiz Dergisi**, S.25, Ankara, (Haziran 2002), s.3.

intikallerin sağlanması ve Kuzey Irak ile yurtiçinde hazırlıkların sürdürülmesi ve tamamlanması en önemli karar olarak benimsenmiştir. İkinci Kongre' de ayrıca;

a) İkinci Kongre Sonrası Gelişmeler ve PKK'nın Türkiye'ye Yerleşme Faaliyetleri

İkinci Kongre' den hemen sonra Lübnan'dan Suriye'ye geçirilen PKK mensupları hızla Kuzey Irak'a aktarılmışlar ve Kuzey Irak'taki Türkiye sınır hattı boyunca oluşturulan kamplarda bir yandan eğitim faaliyetleri sürdürülürken, diğer yandan da başlatılacak gerilla savaşının altyapısının Türkiye'ye yönelik aşağıda belirtilen hazırlıklara başlanılmıştır.¹³³⁸

- 1- Yurtiçi faaliyetlerinin sınırdan iç bölgelere doğru keşif - istihbarat kolları tarzında ve azami bir yıllık hazırlık süresini kapsayacak şekilde başlatılması,
- 2- Avrupa faaliyetlerinin Merkez Komite üyeleri seviyesinde yeniden takviye edilmesi,
- 3- Libya'da bir temsilciliğin açılması, kararlaştırılmıştır.¹³³⁹
 - a) Askeri birlik ve tesislerle ilgili keşif yapılması,
 - b) Bölgeye emniyetli giriş çıkış yollarının tespit edilmesi,
 - c) İkişerli, üçerli gruplar halinde Türkiye'ye girilerek bölgenin tanınması,
 - d) Sığınak ve depo olarak kullanılabilecek yerlerin tespit edilerek hazırlanması,
 - e) Yöre halkıyla ilişkiye geçilerek, güvenilen köylerde komiteler kurulması, bu yolla gıda, silah, mühimmat, barınma ve keşif konularında destek sağlanması.¹³⁴⁰

Kuzey Irak'tan yurtiçine yerleşme faaliyetleri önce, sınır boylarında Hakkari ve Şırnak kırsalında başlamış, burada üstlenilmiş sonra giderek Van, Siirt, Bitlis, Muş, Bingöl, Diyarbakır, Batman, Tunceli gibi bölgelere yayılmaya çalışılmıştır. Aynı dönemde İran sınırı içinde mevzilenen ve yerleşen PKK, İran'dan Kars ve Ağrı'ya gruplar halinde militanlar sevk edilmiştir. Yine Kamışlı üzerinden Mardin bölgesine, Halep üzerinden Şanlıurfa civarına keşif istihbarat grupları gönderilmiştir.¹³⁴¹

Yurtiçine gönderilen gruplar, kongrede alınan kararlar doğrultusunda çalışmalara başlamış, özellikle Hakkari, Siirt ve Şırnak kırsalında bölgeyi tanıma, sığınak temin etme ve depo hazırlanması ve küçük askeri birlik ve tesislerin keşfinin yapılması gibi çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Fakat militanların tecrübesiz olması, örgütün hareket

¹³³⁸ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi ...**, s.33.

¹³³⁹ **Pkk Faaliyetleri**, s.70-71.

¹³⁴⁰ E. Demirel, **Terör**, s.403-404.

¹³⁴¹ E. Demirel, **Terör**, s.403-405.

kabiliyetinin kısıtlı olması, bölgede yaşayan halkın destek vermemesi gibi nedenlerle propaganda çalışmalarında ve lojistik destek konusunda ilerleme kaydedilememiştir.¹³⁴²

Kuzey Irak, İran veya doğrudan Suriye'den yurtiçerisine girişlerin devam ettiği bir sırada, PKK'nın Avrupa sorumluları arasında hizipleşmelerin başlaması, yurtiçerisindeki keşif-istihbarat faaliyetlerinin planlanan zamanda yapılmaması örgüt içerisinde güvensizliğin artmasına neden olmuştur. Dahası örgüt mensuplarının Türkiye'de tutuklanmayla ilgili bir güvenlik tedbirinin olmayacağını anlamaları üzerine örgütten kaçmalar artmış böylece örgütte bir çözülme tehlikesi ortaya çıkmıştır. Örgüt saflarında yaşanan bu olumsuz gelişmenin önüne geçebilmek, uygulanabilir eylem planları geliştirmek ve silahlı faaliyetleri kısa sürede başlatmak amacıyla Abdullah Öcalan'ın talimatıyla Kuzey Irak Zap Vadisi'nde Mart-Nisan 1984'de "*bir dizi değerlendirme toplantısı*" yapılmıştır. Gerçekleştirilen toplantılarda on iki yeni faaliyet alanı/hazırlık komitesi belirlenmiş, Kuzey Irak ile Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu sınırına gönderilecek olan üst düzey elemanlar ve savaşçı kadrolar tespit edilmiş, tıpkı PKK'nın ilanında olduğu gibi, silahlı mücadeleye tekrar başlanması sansasyonel bir eylemle duyurulması ilke olarak benimsenmiştir. Başlangıçta fikir olarak var olan parti, cephe, ordu örgütlenmesinin ordu ayağının ön biçimi niteliğindeki Kürdistan Kurtuluş Birlikleri'nin (HRK) kurulması ve eylemlerin bu isim altında yapılması alınan diğer önemli bir karar olmuştur.¹³⁴³

PKK, genel olarak bilinenin aksine ilk saldırısını 1984' de değil 1983'te Hakkari' de yapmıştır. 10 Mayıs 1983' te Hakkari' nin Uludere ilçesi, Gülyazı köyünde devriye gezen bir askeri araca PKK militanlarınca yapılan saldırıda iki er şehit olmuş, bir üsteğmen ve iki er de yaralanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Irak ile temas kurmuş, yapılan anlaşma sonucunda, Irak sınırında bulunan Dügün Dağı bölgesine 28 Mayıs 1983'te "*Türk Silahlı Kuvvetleri Operasyonu*" adıyla anılan bir operasyon gerçekleştirmiştir.¹³⁴⁴

Bu tarihe kadar bölge halkından ne büyük bir ilgi, ne de destek görebilen PKK, 1984 sonuna doğru Doğu ve Güneydoğu'da yöntem değiştirmiştir. Artık yeterli hazırlık yapıldığından halk desteğinin ister gönüllü, ister zor/şiddet içeren yöntemlerle artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda gönüllü destek PKK adına yapılan eylemlerin yarattığı havayla sağlanacak, zor/şiddete dayalı destek ise "*benden olmayan bana karşıdır*" formülüyle saldırı ve eylemlerle sağlanacak itaate dayalı olarak elde edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca pasif halkın PKK eylemlerine karıştırılması da uygulanacak yöntemler arasında sayılmıştır.

¹³⁴² Abdullah Öcalan, **Parti Önderliğinin Çözümlenmeleri**, (Y.y.), Şam, 1987, s.11.

¹³⁴³ A. Öcalan, **Parti Önderliğinin Çözümlenmeleri**, s.11-15.

¹³⁴⁴ A. Öcalan, **Parti Önderliğinin Çözümlenmeleri**, s.11-15.

Türkiye'ye giriş yapan ilk silahlı propaganda birlikleri üç ayrı bölgede faaliyette bulunmuşlardır. Bunlardan “21 Mart Silahlı Propaganda Birliği”, Hakkari, Şemdinli’ de, “18 Mayıs Silahlı Propaganda Birliği” ise Van, Çatak’da, “14 Temmuz Silahlı Propaganda Birliği” Eruh, Pervari, Şırnak, Beytüşşebap’da, faaliyet yürütmüştür. Ancak bu silahlı militan grupların bölgelerindeki faaliyetleri esnasında halkın başlatılacak silahlı faaliyetleri desteklemediği görülmüştür.¹³⁴⁵

Şemdinli, Eruh ve Van’da faaliyet yürüten Silahlı Propaganda Birliklerine eylem yapılması için PKK lideri tarafından Haziran 1984’de talimat verilmiştir. Amaç büyük bir eylemle silahlı propagandadan gerillaya geçişle örgütün amaç ve varlığını duyurmaktır.¹³⁴⁶ Aynı zamanda PKK’nın silahlı kanadı olan “Kürdistan Kurtuluş Birliği” (HRK) de ilan edilecektir. Serxwebun’un “1984 Bahar Çıkışı” adını verdiği eylemler, PKK’nın silahlı kanadı olan HRK /Kürdistan Kurtuluş Birlikleri tarafından üstlenilmiştir. Ağustos 1984’de Eruh ve Şemdinli ilçelerinin basılmasıyla HRK ilan edilmiş ve “silahlı propaganda” çalışmalarına da başlanmıştır. Ancak Van-Çatak’ta halkın eylemi güvenlik güçlerine önceden haber vermesi ve güvenlik güçlerinin aldığı önlemler sayesinde eylem gerçekleştirilememiştir.¹³⁴⁷

Halkın devletin yanında yer alması ve yapılan operasyonlarla çok sayıda teröristin yakalanması veya etkisiz hâle getirilmesi Abdullah Öcalan’ı yeni arayışlara sevk etmiştir. Öncelikle halk desteğinin sağlanması noktasından hareketle 1985’te Abdullah Öcalan “Bölgesel çapta gerilla faaliyeti ve milis örgütlenmesi” üzerinde durmuş ve halkı devlete karşı suç işlemeye zorlayarak devletten koparmak ve örgüt yanına alarak işbirliğine zorlamak için faaliyetlerin yoğunlaştırılmasını istemiştir. Ayrıca Silahlı Propaganda Birliklerinin sayılarının artırılması ve doğrudan parti merkezine bağlı çalışmasının esas alınması kararlaştırılmıştır. Bu sürecin sonunda halkın sindirilmesi ve zorla destek vermesinin sağlanması amacıyla, PKK mensupları ilk kitlesel katliamlarını Kasım 1984’de kadın ve çocukların da bulunduğu Siirt’in Eruh ilçesi, Karageçit köyüne yaptıkları baskınla gerçekleştirilmeden önlenmiştir.¹³⁴⁸

Gerçekleştirilen katliamın, bölge halkını sindirme yönünde önemli bir etkisi olmuştur. Bu nedenle, ilerleyen tarihlerde bölge halkını tamamen denetim altına almak amacındaki örgüt, bu tür katliamlara artan oranlarda başvurmuştur. 19 Aralık 1984’te

¹³⁴⁵ H. Keleş, N. Mete Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi ...**, s.39.

¹³⁴⁶ Ümit Özdağ, **Kuzey Irak ve PKK: Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayını, Ankara, 1999, s.83.

¹³⁴⁷ Ü. Özdağ, **Kuzey Irak ve PKK: Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi**, s.83-88.

¹³⁴⁸ Ü. Özdağ, **Kuzey Irak ve PKK: Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi**, s.83-88.

Karageçit köyü eylemini gerçekleştiren PKK grubunun başındaki Mustafa Çimen adlı terörist; *“Başlarken sonu hesap etmek lazım, bilemedik, aldatıldık. (...) takımın lideriydim. Öldürme emri almıştık. O günkü düşünce tarzıma göre yapabileceğim tek şey bu emri yerine getirmektir. Sizlerin yüzüne bakamıyorum. Pişmanım, affedin.”*¹³⁴⁹ şeklinde mahkemede ifade vermiştir.

1984-1985 döneminde 229 terörist etkisiz hâle getirilmiş, 33 terörist yaralı, 178 terörist sağ olarak ele geçirilirken 62 terörist kendiliğinden teslim olmuştur. Aynı dönemde 84 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 105 güvenlik görevlisi de yaralanırken, PKK militanlarınca 184 sivil katledilmiş, 125 vatandaş da yaralanmıştır.¹³⁵⁰

Bilindiği gibi Türkiye'deki örgüt militanları kış üstlenmesi veya kongre ve konferans kararları için Kuzey Irak'a zaman zaman geçiş yapmaktadır. Üst düzey örgüt militanları bu geçişlerden birini Aralık 1984' de gerçekleştirmiştir. PKK'nın lider kadro yöneticileri Doğu ve Güneydoğu'daki sürdürülen eylemlerin etkinliğini arttırmak ve yeni yol haritası belirlemek için 1985'te *“Stratejilerini”* hazırlamaya girişmiştir. Oldukça uzun süre alan çalışmalar sonucu hazırlanan rapor, PKK gibi bir örgütün *“boyunu aşan”* bir *“mücadele stratejisi”* ortaya çıkarmıştır. Buna göre; Orta Kürdistan'da hızla gerillaya dönüşecek olan bir savaşın yürütülmesi ve gelişme kat eden uygun alanlarda yerel silahlı ayaklanmalara girişilmesi öngörülmüştür. Bu kapsamda *“Cephe”* nin ilan edilmesi, Mayıs ayında devrim şehitlerinin anısını yaşatma harekâtı, Temmuz-Eylül 1984'de Kızıl direniş harekâtı, Kasım 1984'de partiyi güçlendirme harekâtının yapılması, Ağustos 1984 ortalarından itibaren yerel ayaklanmalara girişilmesi planlanmış fakat bunların hiç birisi gerçekleştirilememiştir. HRK'nin ilanından sonra cephenin ilanı için hazırlık yapılsa da halk desteğinin olmaması nedeniyle cephe ilan edilememiş ancak merkez komite üyesi bir teröristin 21 Mart 1985'te yakalanması nedeniyle elde edilen bilgilerden Cephenin (ERNK) kurulduğu anlaşılabilmiştir. Müteakiben Suriye'den Türkiye'ye geçen PKK grupları birbiri ardına çıkan çatışmalar sonucu PKK militanlarının büyük çoğunluğu etkisiz hâle getirilmiş fakat 1985'in sonlarına doğru PKK militanları yeniden toparlanmayı başarmışlardır. Bu arada, güvenlik güçlerine karşı yürütülen saldırıların yanına köy baskınları da eklenmiştir. Çünkü köylere PKK militanlarının kolaylıkla girmesine ve propaganda yapmasına engel olan Köy

¹³⁴⁹ Mahsum Korkmaz'ın yardımcısı ve 15 ağustos 1984'te Eruh'u basan PKK grubunda da yer alan Mustafa Çimen, 1990'ların başında cezaevinden çıktıktan sonra itirafçı olduğu iddiasıyla PKK tarafından infaz edilmiştir. (<http://sozluk.sourtimes.org/show.asp>, (Erişim Tarihi: 2 Haziran 2017.)

¹³⁵⁰ N. Koçoğlu, *Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti 'nin Yürüttüğü Mücadele*, EK-I, EK-J.

Korucuları, PKK serbestisini önemli oranda kısıtlamıştır. Bunun bedeli ise, birbiri ardına basılan köyler ve şehit edilen köy korucuları olmuştur.¹³⁵¹

PKK, 1984-1985 arasında örgütün planlanan hedefleri gerçekleştirememesi Abdullah Öcalan'ı yeni önlemler alma yönünde arayışa sokmuş, bu kapsamda üst düzey sorumlu kadroların tasfiyesi birinci tedbir olarak uygulanırken, ikinci tedbir olarak da yurtdışı kaynaklı yeni imkânların harekete geçirilmesi düşünülmüştür. Dolayısıyla Abdullah Öcalan İkinci Kongre öncesinde muhalifleri ortadan kaldırarak, kendisinin konumunu sağlamlaştırmaya çalışacaktır. Zira kendisine muhalefet edecek hiçbir ismin örgütte kalması istenilmemiştir. Nitekim muhalefet edecek isimler "*hain damgası*" ya da suikastlarla ortadan kaldırılmıştır. Bu arada PKK'nın kurucularından M. Doğan'ın Mart 1982'de, M.H. Durmuş ve K. Pir'in (Pir Kürt kökenli olmayanlardandı) ise Eylül 1982'de ve PKK'nın önemli askeri komutanlarından Mahsun Korkmaz ise Mart 1986'da ölmesi, tek kişinin egemenliği sağlamlaştırma çabalarıyla açıklanabilir. PKK'da uzun yıllar üst kademe görevlerde bulunan Selim Çürükkaya' ya göre ise; Mahsun Korkmaz, Üçüncü Kongre' ye beş gün kala Öcalan'ı eleştirdiği için ortadan kaldırılmıştı.¹³⁵² Diğer taraftan askeri hazırlıkların tamamlandığı ve yurtdışından dönüp içerdeki faaliyetlere başlama zamanının geldiğine karar verilmiştir. Avrupa'daki kitle gösterilerinde 1986'nın başlarında yapılan takviyeyle büyük bir artış yaşanmış ve kazanılan militanlar hızla PKK kamplarına aktarılmıştır.

Tasfiye ve yeni görevlendirmelerden sonra örgütte çözülmenin sona erdirilmesi amacıyla bazı adımlar atılmıştır. Yurtiçinde sürdürülen faaliyetlerin, yönetim kademelerinde yaşanan olumsuzluklara rağmen, örgüt amaçları yönünde önemli gelişmelere sebebiyet verdiği, silahlı grupların bölgede tutunabildiği ve önemli ölçüde kitle desteğinin sağlandığı, bazı uluslararası çevrelerin açık desteğine ulaşıldığı, örgütün kendisini dünya kamuoyuna tanıttığı değerlendirmeleri yapılarak örgüt mensupları motive edilmeye çalışılmıştır. Bu motivasyon perspektifinden kongrede yeni kararlar alınması ve adımlar atılması kararlaştırılmıştır. Bunlar;

- 1- HRK'nın lağvedilerek yerine ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusunun) kurulması,
- 2- ARGK'nın ihtiyaç duyduğu insan gücünün temini için Askerlik Yasasının çıkartılarak ilan edilmesi,

¹³⁵¹ N. Koçoğlu, *Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti 'nin Yürüttüğü Mücadele*, EK-I, EK-J.

¹³⁵² E. Gürses, *Uluslararası Sistemin Kıskaçında Etnik Terör*, s.86; Ü. Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s.55.

- 3- Silahlı unsurların yönetiminde komutan ve siyasi komiser sisteminin hayata geçirilmesi,
- 4- Mali işlerden sorumlu bir birim kurulması ve vergilendirme yasası ilan edilerek gelir durumu iyi olan kişilerden vergi toplanması,
- 5- Örgütün ilerlemesinin önünde önemli bir engel olarak görülen GKK'nın kendilerinin ve yakınlarının katledilmesi, evlerinin kundaklanması, mallarının yağmalanması yöntemleriyle sindirilmeleri,¹³⁵³
- 6- Helvi Kampının adının "*Mahsum Korkmaz Akademisi*" olarak değiştirilmesi ve Parti Merkezi haline getirilmesi,
- 7- Yurtiçinde şehir ve kitle faaliyetlerine daha fazla önem verilmesi, legal girişimlerin başlatılması ve bu amaçla gerekli mekanizmaların işletilmesi,
- 8- Başlıca faaliyet bölgelerinin Botan, Mardin, Güneybatı, Garzan, Orta (Amed), Kuzey (Dersim), Kars-Ağrı (Serhat) Eyaletleri olarak 7 eyalet şeklinde yeniden düzenlenmesi şeklindedir.¹³⁵⁴

3- Üçüncü Kongre (25-30 Ekim 1986)

Örgütün kayıp vermesine neden olan yönetsel hataların düzeltilmesi ve 1985'te başlayan ve 1986'da devam eden durgunluğun aşılması amacıyla 25-30 Ekim 1986 'da Suriye'nin Lübnan sınırında bulunan Helvi kampında PKK'nın Üçüncü Kongresi düzenlenmiştir.¹³⁵⁵ Bu kongre Abdullah Öcalan'ın "*savaşmıyorlar*" gerekçesiyle üst düzeyde büyük tasfiyeler yaptığı "*kötü gidişi engelleme kongresi*" olarak nitelendirilmiştir. Abdullah Öcalan Üçüncü Kongre'nin yapılış nedenini ve kongrede bir tasfiye hareketini gerçekleştirdiğini açıklarken; "*...Bir yandan provokasyon bir çok unsuru kemiriyor, bunun tedbirini almak gerekiyor, diğer yandan ise kayıplar var. Bunların yerlerinin doldurulması ivedi olarak kendisini dayatıyor. Kadroları eğitmek ve yeniden hazırlamak için Kongre gibi çözümleyici bir platforma ihtiyaç var*"¹³⁵⁶ ifadesinde bulunmuştur. Bu kongrede;

- 1- HPP (Örgüt içi istihbarat), TEVSAL (Örgüt Dışı İstihbarat) birimlerinin oluşturulması,

¹³⁵³ 1987'de PKK tarafından 15 toplu katliam gerçekleştirilmiş, toplam 237 kişi hayatını kaybederken, 117 vatandaş yaralı olarak kurtulmuştur. Yine örgüt tarafından aynı yıl 15 GKK şehit edilmiş, 15 GKK da yaralanmıştır. (N. Koçoğlu, *Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yürüttüğü Mücadele*, s.51.)

¹³⁵⁴ **Pkk Faaliyetleri**, s.89-90.

¹³⁵⁵ E. Demirel, **Terör**, s.405.

¹³⁵⁶ E. Demirel, **Terör**, s.405.

- 2- Cezaevlerinin daha aktif hâle getirilmesi çalışmalarının başlatılması ve buna bağlı olarak cezaevleriyle ilişkilerin merkezileştirilerek örgütlü bir biçime kavuşturulması,
- 3- Ceza evlerinden firar olaylarının organize edilmesi, tahliye olanlarla ilişki kurulması,
- 4- ERNK bünyesinde ülke-bölge-yerel komite yapılanmasında, “*Dış İlişkiler Bürosu*”nun kurulması,¹³⁵⁷

Ayrıca Üçüncü Kongre ile yeniden düzenlenen saha yapılanması altında bölge komiteleri, bölge komitelerinin altında ise yerel komiteler kurulması planlanmıştır. Bu kapsamda, ARGK militanlarının bu komitelerce yönltilmesine, eyaletlerde bir ya da iki hareketli ana birlik kurulmasına, ayrıca takım ve gruplar şeklinde birlikler bulundurulmasına karar verilmiştir. Bu dönemde artan terör tehdidine bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin aldığı önemli tedbirler şu şekilde sıralanabilir:

- a) 24 Ekim 1986'da GKK yasası çıkarılarak uygulanmaya başlanmış,
- b) 17/7/1987'de de sıkıyönetim uygulaması iptal edilerek yerine olağanüstü hal (OHAL) uygulamasına geçilmiş,
- c) 23 Kasım 1987'de Kolordu seviyesinde Jandarma Asayiş Komutanlığı teşkil edilmiştir.¹³⁵⁸

Ayrıca meydana gelen diğer bir önemli bir olay ise Halepçe katliamıdır. 1988 yılının ilk başlarında sekiz yıl süren İran-İrak Savaşı sona ermiş ve savaş sırasında İran yönetimiyle işbirliği yapan Iraklı Kürtçü örgütler Irak yönetiminin hedefi haline gelmiştir. Bu kapsamda Irak yönetiminin KYB ve I-KDP gibi Kürtçü örgütlere yönelik gerçekleştirdiği operasyon çerçevesinde 16 Mart 1988' de Halepçe kasabasına atılan kimyasal bombalarla binlerce kişi ölmüştür. Bunun üzerine bölgede yaşayan insanlar İran ve Türkiye sınırına yönelmişler, ortaya çıkan bu göç dalgası ise PKK'ya avantaj sağlamıştır. PKK, sığınmacıların yanlarında getirdikleri silah ve mühimmatların önemli bir bölümüne hudut boylarında el koymuş, ayrıca göçerlerin yaptığı perdeleme vasıtasıyla ülke içine kolaylıkla girebilmiştir. Bunlara ilave olarak PKK, gerek silah ve teçhizat yönünden, gerekse sahipsiz ve denetimsiz kalan topraklarda üslenme yönünden önemli imkân ve avantajlar elde etmiştir.¹³⁵⁹

Ortaya çıkan gelişmeler doğrultusunda PKK ilk defa Irak yönetimiyle doğrudan irtibat kurmuştur. Yapılan görüşmelerde Irak yönetiminin PKK'ya Iraklı muhalif Kürtleri

¹³⁵⁷ E. Demirel, **Terör**, s.405.

¹³⁵⁸ E. Demirel, **Terör**, s.405-410.

¹³⁵⁹ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...**, s.40.

etkisiz hâle getirdiği oranda Irak topraklarında üs vermesi ve maddi/lojistik imkânlar sağlaması kararlaştırılmıştır. Bu nedenle PKK, 1988'den başlayarak Irak muhalifi Kürt örgütlerini zayıflatmak amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuş, bu doğrultuda Irak Kürtlerinden birçok genci Lübnan'daki kamplarda eğiterek kendi saflarına katmıştır.¹³⁶⁰

Bunun yanında 1988'de PKK, Avrupa'ya açılımlar gerçekleştirmeye başlamış, özellikle Avrupa'daki derneklere el atmış ve basın-yayın faaliyetlerine girişmiştir. PKK'nın legalleşme alanında organize bir şekilde ilk faaliyetleri, bu yıldan itibaren derneklere sızma ve basın yayın alanındaki çabalarıyla başlamıştır. Örgütün, legal çevrelere sızmasında ve bu çevrelerde tutunabilmesinde diğer Marksist-Leninist örgütlerle Kürtçü kesimlerin sağladığı desteğin yanı sıra, cezaevlerinde yatmakta olan üst düzey PKK militanlarının yönlendirdiği akraba ve benzeri grupların da büyük etkileri olmuştur.¹³⁶¹

Örgüt, öncelikle yandaşları vasıtasıyla faaliyete geçirdiği legal yayın organlarıyla ideolojik görüşlerini dile getirme gayretlerine ilave olarak, bazı taraftarlarını dönemin SP (Sosyalist Parti-şimdiki İşçi Partisi), İHD (İnsan Hakları Derneği) gibi kuruluşların içerisinde yer almasını sağlayarak propaganda faaliyetlerini sürdürmeye çalışmıştır.

PKK saflarına çekmeye çalıştığı kitleler vasıtasıyla dünya kamuoyuna halk hareketi imajı yaratmayı, güvenlik kuvvetlerinin operasyonlarına karşı halkı kalkan olarak kullanmayı amaçlamıştı. PKK, bu tarihe kadar ağırlıklı olarak sadece kırsal kesimdeki kitlelere yönelik hesaplar yaparken, 1988'den sonra şehir kitlelerine yönelik faaliyetlere de ağırlık vermeye başlamıştır. Bu doğrultuda PKK mensubu tutuklu ve hükümlüler, 1987'den itibaren dışarıya ulaştırdıkları çeşitli propagandalarla yurtdışını sürekli beslemiş, tahliye olan veya cezaevleriyle ilgilenen örgüt sempatzanları durumundaki şahısların desteğiyle ilk defa olarak legal düzeyde örgüt görüşleri doğrultusunda yayın yapan bir dergi yayınlanmışlardır. "*Toplumsal Diriliş*" ismi verilen bu dergi, örgüt sempatzanları üzerinde etkili olmuştur. Bir süre sonra bu derginin kapanması üzerine, derginin Ege bölgesi temsilcisi, "*Kadın ve Sanat*" isimli yeni bir dergi çıkarmaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır.

Öte yandan otuz altıncı paralelin kuzeyindeki toprakların Irak yönetimine kapatılarak, Kürtlerin koruma altına alınması iradesini "*bölgede bir Kürt devleti kurulmak istendiği*" şeklinde değerlendiren PKK, diğer Kürtçü örgütlerin önüne geçerek bölgede varlığını güçlendirmeye başlamıştır. Bu amaçla 8 Haziran 1991'de Kürdistan Özgürlük Partisi (PAK) isimli paravan bir örgüt kurmuştur.¹³⁶²PAK'ın kurulmasıyla PKK, Kuzey

¹³⁶⁰ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, *Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...*, s.40-42.

¹³⁶¹ T. Arslan, *Son İsyân*, s.120-121.

¹³⁶² *Pkk Faaliyetleri*, s.115.

Irak'ın Türkiye sınırı boyunca, silahlı üç bin civarında militanını konuşlandırmanın¹³⁶³ yanı sıra, Kuzey Irak içlerinde de silahlı ve kitlesel bir destek sağlamayı ve KYP ile I-KDP'nin yanı sıra üçüncü bir güç olmayı hedeflemiştir.

a) Yurt İçi Konferans (4-13 Eylül 1989)

PKK, sonraki dönemde yapılacak İkinci Konferans ve Dördüncü Kongre'ye hazırlık olması bakımından 4-13 Eylül 1989'da, Van-Çatak ve Şırnak-Beytüşşebap arasındaki Tahtareş kayalıkları bölgesinde “Birinci Yurt İçi Konferansı”nı gerçekleştirmiştir. Konferansta özetle şu kararlar alınmıştır:

- 1- Cephe faaliyetlerinin başta büyük şehirler olmak üzere Türkiye’de ve tek elden yürütülmesi, Üçüncü Kongre’ de belirlenmiş yedi eyaletin kendi içinde alt bölgelere ayrılması ve geçici ve hareketli olabilecek üslerin, eyalet üslenmelerine bağlı olarak yapılması,
- 2- Örgüte ihanet eden, örgütten kaçan militanların yargılanması için mahkemelerin kurulması.¹³⁶⁴

Abdullah Öcalan, yurtiçi toplantısında alınan kararların, yapılan eleştirilerin ve görevlendirmelerin yetersiz olduğunu düşünmüş ve 18 Kasım 1989’da yeniden toplantı yapılarak var olan eksikliklerin giderilmesi planlanmıştır. İkinci toplantıda alınan kararlardan önemli olan bazıları şunlardır:

- 1- Botan Eyaleti’ nin 1990 yılı içerisinde kurtarılmış bölge olarak ilan edilmesi,
- 2- Mahalli idarelerin işlemez kılınması veya ele geçirilmesi,
- 3- Kitle gösterilerinin gerçekleştirilmesi,
- 4- Savaşın diğer eyaletlerde de yoğunlaştırılıp güvenlik güçlerinin Botan üzerinde birikmesinin engellenmesi,
- 5- Şehirlerde suikast ve sabotaj eylemlerine ağırlık verilmesi.¹³⁶⁵

Örgütün 1989’daki stratejik öngörülerinde Botan Eyaleti PKK için birinci önceliğe olan bir eyaletti. Bu kapsamda Abdullah Öcalan tarafından yapılan 1989 -1990 Botan Eyalet planlamasında stratejik dengeye geçilmesi kararı alınmış ve stratejik denge aşamasına yönelik olarak kadroların artırılması, tüm askeri, ekonomik ve sosyal hedeflere saldırılar düzenlenmesi, büyük askeri birliklerin hareketsiz hâle getirilmesi gibi karar ve yeni

¹³⁶³ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...**, s.44.

¹³⁶⁴ “Ülke İçi Parti 1’nci Konferansına Rapor”, s.125-160.

¹³⁶⁵ “Ülke İçi Parti 1’nci Konferansına Rapor” s.125-160.

düzenlemeler öngörülmüştür.¹³⁶⁶ Diğer eyaletlerde gerilla savaşının sürmesi, ama Botan'da direnişin son aşaması sayılabilecek hareketli savaşa geçilmesi planlanmıştır. Yapılan planlamaya göre bu aşamada artık gerillanın yerini düzenli ordunun alması, bunun için de diğer bölgelerde PKK birimlerinin mutlaka başarılı olmaları gerektiği tasarlanmıştır.

Botan'daki kuvvetin bir tümen gücünde olması, alay gücündeki kuvvetlerle bölüklere, karakollara saldırılar yapılması, büyük pusular kurulması düşünülmüştür. Ayrıca düşman olarak ilan edilmiş olan aşiretlere de saldırılar düzenlenecek ve imha eylemleri yapılacaktı. Bu çerçevede PKK yanlılarının tümünün dönmek üzere dağlara çekilmesi sağlanacaktı. Dahası stratejik dengeye geçilme öngörüsüne dayalı olarak yeni yapılanma kapsamında Botan eyaletinde eğitim ve parti merkezi konumunda bulunacak bir akademinin kurulması ve örgüt genelini kapsayacak şekilde bir sağlık biriminin oluşturulması da yapılan planlamalar kapsamına dâhil edilmişti.¹³⁶⁷

Stratejik dengeye geçmeyi bu bölgede sınavan örgüt, kalabalık gruplar halinde saldırılar gerçekleştirmişlerdir. Ancak bu kalabalık gruplar, açık ve toplu hedef olma durumu nedeniyle kısa sürede güvenlik kuvvetleri tarafından etkisiz hâle getirilmişlerdir. Ayrıca Botan Eyaleti stratejik planlamasında herkesin dönmek üzere dağa çıkma yaklaşımı boşa çıkmış ve münferit örgüte katılımların dışında kimse dağa çıkmamış, akademi ve genel bir sağlık birimi de oluşturulamamıştır. Kongre ve konferanslarda alınan kararların dışında farklı ve olumsuz gelişmeler yaşanınca 1989'da Abdullah Öcalan örgütün gelişiminden memnun olmadığını, bu durumun yaşanmasından eyalet yönetimlerindeki lider kadroların sorumlu olduğunu belirterek önemli örgüt içi tasfiyeler gerçekleştirmiştir.¹³⁶⁸

PKK'nın diğer bir atılımı da dini kendi lehine bir araç olarak kullanma girişimi olmuştur. PKK, Marksist/Leninist bir örgüt olmasına rağmen, sosyalist bloktaki çöküşü gördükten sonra, ideolojik boşluğunu giderebilmek amacıyla dini kullanmaya yönelmiştir. Bu kapsamda İran Şiiliği' nin; Türk ve Arap Aleviliği' nin de desteğini alabilmek için Abdullah Öcalan; Nisan 1989'da Bekaa'daki "*Din Üzerine*" yaptığı değerlendirmede

¹³⁶⁶ Botan eyaleti PKK lideri için çok önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu konuda Öcalan "...*Botan Kürdistan'ın kalbidir ve gerçek silahlı savaş bu noktada verilmelidir...*" şeklinde beyanda bulunmuştur. ("*Abdullah Öcalan, Halk Savaşında Militan Kişilik*", **Weşanen Serxwebûn**, S. 64, Köln, (Şubat 1994), s.276.)

¹³⁶⁷ "1989-1990 Botan İki Yıllık Eyalet Planlaması", **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, (Haz: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği), Ankara, 1994, s.183-187.

¹³⁶⁸ Botan eyaleti sorumlusu Nizamettin Taş görevden alınmış, yerine birçok katliamın birebir sorumlusu olan Şahin Baliç getirilmiştir. Ancak Şahin Baliç'in de akıbeti fazla sürmemiş, Mayıs 1990' da Abdullah Öcalan ile girdiği ideolojik bir tartışmanın ardından hainlikle suçlanarak kurşuna dizilmiştir. (Koray Düzgören, **Kürt Çıkmazı**, V Yayınları, Ankara, 1994, s.41.)

“İslamiyet’in en radikal uygulaması Alevilik ve Şiiliktir” şeklinde bir açıklama yaparak her türden toplumsal kesimin desteğini elde etmeye çalışmıştır.

PKK’nın kitlesel eylem denemeleri değinilmesi gereken başka bir konudur. 13 Mart 1990’da Mardin ili, Savur ilçesi, Serenli köyünde güvenlik kuvvetleriyle girdikleri çatışmada etkisiz hâle getirilen dört PKK militanının Nusaybin ilçesindeki definleri sırasında önce Nusaybin’de, daha sonra Cizre ve Silopi’de PKK yanlısı gösteriler başlamıştır. Cenaze töreni sırasında önceden yapılan altyapı hazırlıklarına da bağlı olarak kitleler yasadışı gösteriye sürüklenmiştir. Meydana gelen kitlesel şiddet olayları anlık bir tepki olmayıp, bu olayların PKK tarafından önceden hazırlanan bir zemin üzerinde ve bir takım PKK yandaşı kişilerin istismar ve kışkırtması sonucu ortaya çıktığı görülmüştür. Ayrıca bu olayların meydana gelmesinde PKK’nın halk üzerinde kurduğu baskı, legal çevrelerin kendilerine sosyal ve siyasi menfaat sağlamak amacıyla sarf ettikleri kışkırtıcı çabalarla bölgede yaşanan iç göç faktörleri etkili olmuştur.¹³⁶⁹

Olayların alt yapısının hazırlanmasında PKK’nın oluşturmaya çalıştığı Halk Komiteleri’nin (Koma-Gel) etkisi bulunmaktadır. Kırsal kesimin bazı alanlarında kurulmuş bulunan köy ve köy üst komitelerinin 1989’da bir araya getirilmesi suretiyle oluşturulmaya çalışılan Halk Komiteleri vasıtasıyla PKK, kırsal kesimde yaşayan bölge halkıyla güvenlik kuvvetlerini karşı karşıya getirmeye çalışmıştır. Daha sonraki süreçte de geliştirilmeye çalışılan halk komiteleri 2003’ten itibaren oluşturulmaya başlanan Halk Kongresi’nin/Meclisi’nin (Kongra-Gel) nüvesini teşkil etmektedir.

b) İkinci Konferans (4-13 Mayıs 1990)

Nusaybin, Silopi ve Cizre’de meydana gelen kitlesel olayların sonuçlarından azami şekilde 1990’da istifade edilmesi ve yapılacak Dördüncü Kongre’ye hazırlık olması bakımından 4-13 Mayıs 1990’da Suriye’nin Lübnan sınırındaki Helvi kampında (diğer adıyla Mahsum Korkmaz Akademisi) PKK’nın İkinci Konferansı düzenlenmiştir.¹³⁷⁰

Abdullah Öcalan tarafından konferansta yapılan durum değerlendirilmesinde; *“...Şimdi ortaya çıktığı kadarıyla neyi yaşıyoruz? Geçen seneki sayımız yarı yarıya azalmıştır. Doğru dürüst eğitim, yeniden düzenleme, geliştirme, alan parselleme gerçekleştirilememiştir. 5-10 kat fazla silahlanma elde edilmiştir. Fakat silahların yüzlercesi düşmana kaptırılmıştır. Her şeyi ortaya koyarak isyana kalkan bir halk var. Ondan adam çekme bile başarılammıştır. Yani ilişkilere en ufak bir el atma sağlanamamıştır. Aslında*

¹³⁶⁹ Pkk Faaliyetleri, s.106.

¹³⁷⁰ “PKK II. Ulusal Konferans Kararları”, Serxwebûn Dergisi, S.115, Köln, (Temmuz 1990), s.4.

*dört taraftan geliştirilecek örgüt ilişkileri geliştirilememiş ve sıkıştırılmıştır...*¹³⁷¹ şeklindeki ifadesi PKK'nın o günkü gerçek durumunu ortaya koymaktadır. Yapılan oturum ve konuşmalardan sonra konferansta alınan bazı önemli kararlar şunlardır:

- a) Basın-yayın faaliyetlerinin geliştirilmesi ve her eyaletin bir yayın organına sahip olması suretiyle basın ve yayın faaliyetlerinde bulunması,
- b) Faaliyetlerin en üst seviyede siyasi büro ve askeri komite şeklinde pratik olarak birbirinden ayrılması, siyasi büronun cephe faaliyetlerinden sorumlu kılınması,
- c) Halk ayaklanmaları sürecine gelindiği, kitlelerin buna göre örgütlenmesi, cephe örgütlenmesinin bu ihtiyaca göre şekillendirilmesi,
- d) Legal kurum ve kuruluşlar oluşturularak halk katmanlarının bunların etrafında bir araya getirilmesi,
- e) ERNK alt birimlerinin oluşturulmasıyla bunların kitle içinde örgütlenmesi,
- f) Dini ve mezhepsel örgütlenmelere ağırlık verilmesi, bu amaçlara uygun teşkilatların oluşturulması,
- g) Kültürel faaliyetler ve Kürtçe'nin geliştirilmesi konusunda çalışmalar başlatılması,
- h) Ulusal Kongre ve Ulusal Meclisin toplanması için hazırlık çalışmalarının sürdürülmesi,
- i) Silahlı faaliyetlerin giderek kırdan şehirlere doğru yayılması, silahlı birliklerin sayısının artırılması.¹³⁷²

Konferansta alınan bu kararların yanında teşkilatlanma bakımından da bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu kapsamda ideolojik ve politik faaliyetlerin sorumluluğu partinin merkez birimine bırakılmış, parti merkezinin iç örgütlenmesi ise üstten aşağıya doğru merkezi yürütme, buna bağlı askeri komite ve merkez siyasi büro şeklinde olmuştur. Buna ilave olarak yine parti merkezine bağlı disiplin ve denetleme kurulu oluşturulmuş ve bunun eyalet düzeyine kadar örgütlenmesi öngörülmüştür. Ayrıca bu kurula gerektiğinde geçici özel komisyon kurma yetkisi de tanınmıştır.¹³⁷³

Örgütlenme açısından değinilmesi gereken diğer bir husus da basın yayın örgütlenmesinin geliştirilmesi amacıyla merkezi basın yayın örgütlenmesiyle bağlantılı olarak Eyalet Basın Yayın Komitesi'nin kurulması ve basın yayın örgütlenmesinin merkez, eyalet ve il seviyelerinde oluşturulması öngörülmüştür.¹³⁷⁴ Bunun dışında; halk arasındaki geçimsizliklere müdahale edilerek arabuluculuk yapılması, düğün vb. toplantıların

¹³⁷¹ A. Şehirli, *Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri*, s.308.

¹³⁷² **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, s.42-91.

¹³⁷³ **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, s.42-91.

¹³⁷⁴ **Pkk Faaliyetleri**, s.108.

propaganda ve ajitasyon amaçlı kullanılması, Kürtçenin yaygınlaştırılması ve halkın kullanmasının sağlanması, maddi ve manevi yardımlaşmanın güçlendirilmesi gibi kararlar alınmıştır.

İkinci Konferans'ın düzenlendiği 1990'larda önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. SSCB'nin dağılması açısından en önemli sonuçlarından biri de Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan gibi Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlığını kazanması olmuştur. SSCB ve Doğu Bloğunun üstelik dağılmış olması örgütün ideolojisini gözden geçirmek zorunda kalmasına yol açmış ve ortaya çıkan boşluk ise PKK'nın geleceğe yönelik planları üzerinde belirsizlik yaratmıştır.

Uluslararası ortamdaki bu büyük değişimin yanı sıra örgütü etkileyen bir diğer konu ise 4 Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgali ve buna bağlı olarak yaşanan Körfez Savaşı'dır. ABD öncülüğündeki Birleşmiş Milletlere bağlı kuvvetler Ocak 1991'de Irak'ı havadan bombardımana başlamıştır. Savaş sırasında Irak, Kuveyt'ten çekilmek zorunda kalmıştır. 3 Mart 1991'de de Irak'ın ateşkes koşullarını kabul etmesiyle savaş sona ermiştir. Irak'ın Kuveyt'i işgali PKK'yı daha da belirsiz bir ortama sokarken, Irak istihbaratına daha da yaklaştırmıştır.¹³⁷⁵

Buna karşılık Birinci Körfez Savaşı'nın; silah, teçhizat, malzeme gibi gerekli kaynaklara sahip olmasını kolaylaştırması bakımından örgüte avantaj sağladığı ve düştüğü ideolojik boşluğu atlatmasına yardımcı olduğu görülmüştür. Savaşın bitiminde kuzeyden çekilen Irak ordusu silahlarını PKK'ya terk etmiştir. Ayrıca Körfez Krizi'nin bitiminde Kuzey Irak'ta meydana gelen değişimler nedeniyle Ayrılıkçı Kürt Sorunu dünya gündemine girmiş ve böylece uluslararası bir boyut kazanmaya başlamıştır.

4- Dördüncü Kongre (26-31 Aralık 1990) ve PKK'nın Kongre Sonrası Faaliyetleri

Kitlesel faaliyetlerle silahlı faaliyetlerin karşılıklı dayanışması sağlanarak parça parça kurtarılmış alanların oluşturulması yönünde kararların alındığı ve Abdullah Öcalan'ın katılmadığı Dördüncü Kongre, Körfez Krizi'nin en kritik döneminde, 26-31 Aralık 1990'da

¹³⁷⁵ Irak'ın Kuveyt'i işgali sırasında Abdullah Öcalan Kıbrıs Rum Kesimi'nde yayın yapan bir radyo aracılığıyla bu işgali savunan bir konuşma yapmıştır. Daha sonra KYB ve I-KDP liderleri tarafından PKK lideri, Halepçe Katliamı'nın sorumlusu Saddam ve hükümetini desteklediği gerekçesiyle eleştirilmiştir. PKK'nın Irak hükümetini destekleyici tutumu nedeniyle ortaya çıkan hizipleşme sonucu PKK'dan kopan bir grup PKK-Devrimci Birlik (PKK-DB) örgütünü kurmuştur. (K. Düzgören, **Kürt Çıkmazı**, s.47.)

Kuzey Irak'taki Haftanın bölgesinde yapılmıştır.¹³⁷⁶ Kongrede alınan kararlardan önemli sayılabilecek bazıları şunlardır:

- a) Kitlelere şiddet uygulanmasının terk edilmesi,
- b) Geçici Köy Koruculuğunun kaldırılması için af ilan edilmesi,
- c) Kepenk kapatma, protesto yürüyüşleri yapma, açlık grevleri tertiplenmesi,
- d) Çatışmalarda ölen PKK militanlarının törenle gömülmesi,
- e) Legal faaliyet gösteren siyasi partilere sızılması,
- f) Kitle gösterilerinin silahlı eylemlerle desteklenmesi,
- g) 15 Ağustos, 21 Mart ve 1 Mayıs günlerinin bayram olarak kutlanması,
- h) Aşiretlere ılımlı olarak yaklaşılarak kazanılmalarının sağlanması,
- ı) Türkiye Cumhuriyeti Devleti Yöneticilerine suikastlar düzenlenmesi.¹³⁷⁷

PKK, Dördüncü Kongre' yi sonraki alınan kararlar doğrultusunda GKK kazanılması amacıyla GKK'lara af çıkardığını ilan ederek, karşı tavırdan vazgeçtikleri takdirde kendilerine dokunulmayacağı şeklinde propaganda faaliyetlerine girişmiştir.¹³⁷⁸ Affa çağrı bildirisinde; “ 1 Ocak 1991' den, 31 Aralık 1991' e kadar PKK'ya başvurup af dileyen korucular af edilecektir. Bu süre içinde PKK'dan af dilemeyenler ise ağır cezalara çarptırılacaklardır” denilmiştir. Ancak Abdullah Öcalan, 1991'in sonunda koruculuğu yine çözemeyince bu affı 1992 Nevruz'u na kadar uzatmış ve daha tehditkâr davranışlar sergilemiştir. Fakat korucular bu telkinlere de itibar etmeyince Abdullah Öcalan'ın talimatıyla, korucuları, ailelerini ve hatta hayvanlarını bile hedef alan katliamlara başlanmıştır.

Kongrenin bitiminde hain ilan edilerek gözaltına alınan Mehmet Cahit Şener diğer Merkez Komite üyelerinden iki kişinin yardımlarıyla Avrupa'ya kaçma hazırlığı içinde iken Suriye'nin Kamışlı şehrinde Suriye gizli servisinin de katkılarıyla öldürülmüştür.¹³⁷⁹ Mehmet Cahit Şener'in liderliğini yaptığı PKK-Vejin (PKK-Diriliş) kanadının örgüt içinde Abdullah Öcalan'ın otoritesine karşı gelmesi, Abdullah Öcalan'ın paniğe kapılmasına neden olmuş, M.C. Şener'in öldürülmesi PKK - Vejin grubunu zayıflatmış ve grup Avrupa ve Kuzey Irak'ta son derece sınırlı bir faaliyetle yetinmek zorunda kalmıştır. Örgütün

¹³⁷⁶ “PKK 4'ncü Kongre Kararları”, **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, (Haz: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği), MGK Yayınları, s.93-122.

¹³⁷⁷ A. Şehirli, **Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri**, s.309 -310.

¹³⁷⁸ “4'ncü Ulusal Kongremiz Partimizin ve Savaş Çizgimizin Zaferidir, Türkiye Halkına Çağrı, Görevimiz Özgür Kürdistan İçin Savaşmaktır”, **Kendi İfadesiyle PKK Kimdir, Ne Yapmak İstiyor**, (Haz: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği) Ankara, 1994, s.164.

¹³⁷⁹ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...**, s.44.

1991'deki faaliyetlerini ümit verici bulan Abdullah Öcalan, 1992 için üç büyük hedef belirlemiştir. Bunlar:

- a) Botan-Behtinan Savaş Hükümeti'nin kurulması,
- b) Kürdistan Ulusal Meclis Seçiminin yapılması ve meclisin oluşturulması,
- c) Yeni bir örgütlenmeyle terörün Türkiye'nin batısına da yayılmasıydı.

Belirlenen üç ana hedefin gerçekleştirilmesi maksadıyla PKK tarafından 21 Mart 1992'de yani Nevruzda genel bir ayaklanma başlatılmak istenmiş, bu doğrultuda başta Cizre, Silopi, Şırnak, Nusaybin gibi kentlerde çeşitli olaylar çıkarılmışsa da bu provokasyonlar PKK'nın istediği düzeye erişemeyip başarısız kalmıştır. Nevruzdaki senaryoların aynısı 18 Ağustos 1992 gecesi Şırnak'ta da denenmiş yine hedeflerine ulaşamamıştır. Sonuçta PKK'luların ayaklanma ve şehri ele geçirme girişimleri hedefine ulaşmadan militanlar Kuzey Irak'a doğru geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Şiddeti tırmandırma anlayışını devam ettiren PKK, 1992 sonbaharında büyük kayıpları göze alarak 26 Eylül 1992' de başta Derecik sınır karakolu olmak üzere birçok karakola saldırmıştır. Bu saldırıların sonunda 54 PKK'lı etkisiz hâle getirilmiş ancak 27 asker şehit olmuştur. Ayrıca bölgede geniş bir alanda örgütsel baskıyı hissettirmek için köyler talan edilmiş, kasaba ve belde gibi yerleşim yerlerinin etrafında çemberler oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak devlete ait her şeyin tahrip edilmesi, hatta şehirlerin ele geçirilerek kurtarılmış bölgeler oluşturulması gibi amaçlar sözde kalmıştır.

PKK'nın Kuzey Irak'a yerleşmesinden sonra Türkiye sınırına on-on beş kilometre uzaklıkta Sinaht, Avagöze, Pırbela, Banık, Marsis, Kishan, Haftanin, Ari, Basyan, Durjan ve Hakurk gibi ana üs bölgeleri oluşturulmuştu. 1991-92'deki Türkiye'ye yönelik olarak yapılan saldırıların tümü bu üslerden gerçekleştirilmişti. Bu üslerin yok edilmesi ve PKK'nın tırmanan şiddet eylemlerinin durdurulması amacıyla Türkiye, Mesud Barzani ve Celal Talabani ile anlaşarak 2 Ekim 1992'de Kuzey Irak'a askeri harekât düzenlemiş, bu operasyona Peşmerge grupları da Zaho ve Hakurk'tan kendi kuvvetleriyle katılmışlardı.¹³⁸⁰

Meydana gelen bu gelişmeler paralelinde PKK, 1992'den itibaren kendi içinde birtakım teşkilat değişiklikleri de yapmıştır. Bu kapsamda PAK'ın yerine YNDK'yi (Kürdistan Ulusal Demokratlar Birliğini) kurmuş, gençlik ve öğrenci kesimini örgütlemek, kitle eylemlerini organize etmek için YCK'yi (Kürdistan Gençler Birliği) ve Kadınları örgütlemek ve PKK adına eyleme yönlendirmek için YJA (Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği) adlı illegal yan kuruluşlarını faaliyete geçirmiştir.

¹³⁸⁰ "Irak'a ilk harekat 1983'te yapılmıştı", **Hürriyet**, 21.10.2011, s.1,12.

Devletin 1993'te daha sıkı güvenlik tedbirleri alması nedeniyle örgüt üzerinde ciddi bir baskı oluşmuştur. Dolayısıyla PKK toparlanmak için tek taraflı olarak ateşkes ilan ettiğini açıklamıştır. Fakat Bingöl-Elazığ yolunu kesen PKK'lılar silahsız otuz üç asker ve beş vatandaşın 24 Mayıs 1993'te şehit etmişlerdir. Ayrıca on üç asker, bir polis ve sekiz kişinin kaçırılmasıyla beraber PKK'nın tek taraflı ateşkes süreci sona ermiştir.¹³⁸¹

PKK uluslararası kamuoyu nezdinde terörist kimliğini maskeleyerek, kendisinin Kürt halkının temsilcisi olduğu imajını yaratmak ve uluslar arası kuruluşlarla diyalog zemini oluşturmak amacıyla diplomasi cephesi olarak nitelendirdiği ulusal meclis çalışmalarına 1990'da gerçekleştirdiği Dördüncü Kongresi'nde aldığı kararla başlamıştır. Kürdistan Ulusal Meclisi (KUM)'ne sadece diplomatik bir misyon yüklenmemiş, aynı zamanda siyasi kurumsallaşmayla yasama ve yürütme organı işlevi de yüklenmiş, böylece KUM vasıtasıyla gelecekte öngörülen Kürt Ulusal Kongresi'nin alt yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır.¹³⁸²

Hazırlık çalışmalarına 1993'te başlayan KUM, yurtiçinde bir varlık gösterememiş, çeşitli Avrupa ülkelerinde yapılan seçime istinaden Avrupa kontenjanından on beş temsilci belirlenmiştir. Çoğunluğu yurtdışından olmak üzere dört yüz kişi Kuzey Irak'taki Zeli kampına 1993'te çağırılmış ancak bunların yüz otuz dördü kampa ulaşabilmiştir. Yaklaşık üç aylık eğitimden sonra KUM'u oluşturmak için çeşitli çalışmalar yapılmışsa da bir etkinlik sağlanamamıştır.¹³⁸³

Bu toplantıda Abdullah Öcalan'ın talimatıyla İslami yönü ağır basan kesimi PKK saflarında örgütlemek ve kamuoyuna imaj değişikliği mesajını vermek amacıyla Kürdistan İmamlar Birliği, Kürdistan Mollalar Birliği ve Kürdistan Dindarlar Birliği'nin lağvedildiği, yerine Kürdistan İslami Hareketi (KİH) isimli yeni bir örgütün kurulduğu 10 Ağustos 1993'te ilan edilmiştir. Aslında Abdullah Öcalan'ın PKK'nın ideolojik temelleriyle örtüşmeyen din olgusunu kullanarak kendisine ittifak yaratmaya çalışması, dini değerlere yakın bölge halkını karşısına almak yerine, bölge halkına dini değerlere yakın bir örgüt görüntüsü verme çabaları ve bölge nezdinde rakipsiz bir hegemonya kurma girişimleri, ayrılıkçı harekete ivme kazandırma çabasıyla açıklamak mümkündür.¹³⁸⁴

Sonuçta Zeli Kampında başarısızlıkla sonuçlanan bu dönemde 1993'teki KUM girişimlerinden sonra eyalet meclisleri oluşturulmuş, 1991'de HEP'in daha sonra da DEP'in kapatılmasıyla yasal alandaki kitle desteğini kaybeden PKK, Avrupa'nın siyasi desteğini kazanmak amacıyla yeni bir meclis oluşturulması faaliyetlerine hız vermiştir.

¹³⁸¹ K. Düzgören, **Kürt Çıkmazı**, s.380.

¹³⁸² K. Düzgören, **Kürt Çıkmazı**, s.380-385.

¹³⁸³ K. Düzgören, **Kürt Çıkmazı**, s.380-385.

¹³⁸⁴ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...**, s.15.

Terörle mücadelede yaşananların rakamsal boyutları da son derece travmatiktir. PKK ile 1993-1994'deki mücadelede 1860 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 3863 güvenlik görevlisi ise yaralanmış, toplam 10234 militan etkisiz hâle getirilerek, 236 yaralı olarak, 3058 ise sağ olarak ele geçirilmiştir. Ayrıca PKK, 2471 vatandaşın öldürülmesinden, 3155'nin de yaralanmasından sorumlu tutulmuştur.¹³⁸⁵

a) Üçüncü Konferans (5-15 Mart 1994)

Artan eylem ve militan sayısının verdiği öz güvenle mevcut durumun değerlendirmesini yapmak ve sonraki dönemde izlenecek stratejiyi belirlemek amacıyla 5-15 Mart 1994'de Suriye'de PKK'nın Üçüncü Konferansı düzenlenmiştir.¹³⁸⁶Bu konferansta alınan en önemli karar silahlı faaliyetlerin daha da yaygınlaştırılması, önceki yıl verilen ağır kayıpların telafi edilmesi şeklinde olmuştur. Nitekim Abdullah Öcalan konuyla ilgili olarak: "*Ordu ve Savaş Gerçekliğine Doğru Yaklaşmayan Anlayışları Yerle Bir Edelim*"¹³⁸⁷ başlıklı yazısında mevcut silahlı eleman sayısının on veya on beş bin civarında çakılıp kalmasının, devlete herhangi bir çözümü dayatmalarına yetmeyeceği gibi kendilerinin de gerilemesine ve giderek dağılmalarına neden olabileceği, bu sayıyla ancak birkaç yıl dayanılabileceği ve bir takım taktik çözümlerin dayatılabileceği, bunun da ancak devam ettirilecek kitle desteğiyle dış dengelere bağlı olabileceğini belirtmiştir. Diğer yandan içinde bulunulan durumun son derece geçici ve hassas olduğuna dikkat çekilerek her an geri düşmeye, imha olmaya yatkın bulunduğu, mevcut durumdan çıkış yolunun ise özgürlük çözümü adı altında bir üst düzeye sıçramayla sağlanabileceği, bir üst aşamaya sıçramanın da elli bin kişilik silahlı gücü ve geliştirilmiş eylem taktiklerini gerektirdiği dile getirilmiştir.¹³⁸⁸

Abdullah Öcalan tarafından silahlı eleman sayısını arttırmak amacıyla bazı yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu, bu düzenlemelerin saha komutanlıkları şeklinde olabileceği, eyalet ve bölge komutanlıklarının yanı sıra milis komutanlıklarının da bu teşkilata bağlı olarak örgütlenilebileceği belirtilerek, eyaletlerin üzerinde bir teşkilat olan saha komutanlıkları organize edilmiştir. Buna göre; Kuzey Saha/Cephe Komutanlığının üç eyaletten, Orta Saha/Cephe Komutanlığının iki eyaletten, Güney Saha/Cephe Komutanlığının üç eyaletten oluşması öngörülmüş, ilerleyen süreçte Güneybatı eyaletiyle Çukurova Saha/Cephe Komutanlığının teşkil edilebileceği ifade edilmiştir. Üçüncü Konferans' ta alınan kararlardan önemli olanlardan bazıları şunlardır:

¹³⁸⁵ N. Koçoğlu, *Güneydoğu'da Terör ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Yürüttüğü Mücadele*, s.EK-I ve EK-J.

¹³⁸⁶ H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, *Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...*, s.50.

¹³⁸⁷ Abdullah Öcalan, "*Ordu ve Savaş Gerçekliğine Doğru Yaklaşmayan Anlayışları Yerle Bir Edelim*", *Weşanen Serxwebûn*, Köln, (Haziran 1994), s.7.

¹³⁸⁸ *Pkk Faaliyetleri*, s.143.

- 1- Silahlı mücadelenin Serhat Eyaletinin Kafkaslara ve Karadeniz kırsal alanına (Artvin-Hopa-Trabzon) kadar kaydırılması (Kuzeye Açılım Planı)
- 2- Dersim Eyaletinin Sivas, Kayseri, Amasya kırsal alanına kadar kaydırılması,
- 3- Kayseri ve Toroslari kapsayan Güneybatı Eyaletinin oluşturulması, (Bu yeni açılım alanlarında güvenlik kuvvetlerine saldırarak dikkatlerin buralara çekilmesi suretiyle esas operasyon alanlarındaki baskının azaltılması amaçlanmıştır.)
- 4- Başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere bütün ülkelerde örgütün temsilciliklerinin açılması,
- 5- Türkiye'ye hasım olan ve siyasi baskı yapabilecek ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi ve örgüt yayınlarının özellikle bu ülkelerde çıkartılarak dağıtılması,
- 6- Diplomatik ilişkilerin Avrupa sorumluları tarafından yürütülmesi,
- 7- Devlet denetiminde bulunan fabrika ve benzeri kuruluşların tahrip edilmesi ve özellikle bölgeye yönelik hizmetlerin aksatılmaya çalışılması
- 8- Devlet güvenlik güçleriyle birlikte hareket eden GKK sisteminin tahrip edilmesi ayrıca mal varlıklarına örgüt tarafından el konulması,
- 9- Eyaletlerde eyalet meclisleri kurularak bu meclislerin ulusal meclise bağlanması,
- 10- Türkiye'de bulunan ve örgüte hizmet eden legal ve illegal kuruluşlara gerekli yardımın yapılması, illegal DEV-SOL ve legal faaliyet yürüten İHD gibi kuruluşlarla ayrıca Marksist düşünceye paralel yayın yapan gazete ve mecmualarla ilişkilerin devam ettirilmesi,
- 11- Avrupa'dan bir uydu kiralanarak televizyon ve radyo yayınlarının yaygınlaştırılması ve bu şekilde propaganda çalışmalarının daha geniş alana ulaştırılması kararlaştırılmıştır.¹³⁸⁹

Ayrıca konferansta eylem hedefleri olarak; *“T.C.'nin eğitim kültür kurumlarının çeşitli birimlerde tasfiye edilmesi, T.C. 'nin yargı sisteminin işlemez hâle getirip, tasfiye edilmesi, ordu bir bütün olarak hedefdir. Ordu, özel tim, korucular, polis, MİT, sivil savunma hedefdir. Turizm işletmeleri, maden işletmeleri, petrol boru hatları, petrol işletmeleri, enerji kaynakları, fabrikalar, termik santraller, silah sanayi, ulaşım ve haberleşme sistemleri. Bunların tahrip edilmesi, işlemez hâle getirilmesi ve kamulaştırılması esastır.”*¹³⁹⁰ şeklinde belirleme yapılarak terörü Türkiye sathına taşımak amacıyla ARGK-ERNK bünyesinde eylem birlikleri oluşturup, yukarıda belirtilen sahalarda eylem yapmak üzere görevlendirilmiştir.

¹³⁸⁹ A. Öcalan, *“Ordu ve Savaş Gerçekliğine Doğru Yaklaşmayan Anlayışları Yerle Bir Edelim”*, s.8-12.

¹³⁹⁰ A. Öcalan, *“Ordu ve Savaş Gerçekliğine Doğru Yaklaşmayan Anlayışları Yerle Bir Edelim”*, s.8-20.

Konferans kararları incelendiğinde PKK'nın esas üslenme alanlarındaki devletin operasyonel baskısının azaltılması için güvenlik güçlerinin başka alanlara çekilmesi ve başta metropol iller olmak üzere turizm bölgelerinde sabotaj ve kundaklama (orman yangını) türü sansasyonel nitelikli eylemler yönündeki çabalar dikkat çekmektedir. Bu kapsamda 1994 ve 1995'te PKK'luların çıkardığı ve failleri yakalanmış olan yangınlar aşağıda sıralanmıştır: ¹³⁹¹

- a) Erzurum'da; Atatürk Üniversitesi koruluğunun yakılması,
- b) İstanbul'da; Heybeliada, Burgaz, Poyrazköy, Belgrat, Ayazağa Köyü, Zekeriya köy, Polonezköy, Şile Yolu, Kandilli, Kaymak Donduran, Ortaçeşme'deki ormanlık alanların yakılması,
- c) Manisa'da; Çobanhisar kasabası, Kemalpaşa ilçesi, Doğançay bölgesi, ormanlık alanların yakılması,
- d) İzmir'de; Bergama ormanlarının yakılması,
- e) Sivas'ta; Ormanlık alanların yakılması,
- f) Antalya'da; Kepezüstü, Kemer ormanlarının yakılması,
- g) Bursa'da; Demirtaş ilçesi İsmetiye köyü, Çalıközü, Mudanya yolu Çukurkuru mevki ve Kestel ormanlarının yakılması.

Konferansta üzerinde durulan bir diğer konu ise çeşitli Karadeniz illerine kadar uzanmak suretiyle Kuzeye açılım yapmak ve böylece Gürcistan-Ermenistan hattında bir koridor oluşturarak burayı lojistik, silah ve mühimmat ikmalinde kullanmaktır. ¹³⁹²

PKK, Üçüncü Konferans'ta alınan kararlar gereği, cephe faaliyetlerine ilişkin olarak “Kürdistan Ulusal Meclisi” veya “Saha ve Eyalet Meclisleri” gibi alternatif yönetim organlarının oluşturulması gayesiyle çabalarını yoğun bir şekilde sürdürmüştür. Bu meclisleri temsilen “Savaş Hükümeti” veya “Sürgün Hükümeti” kurulmasına çalıştığı, diğer ayrılıkçı örgütlerin de katılımıyla “Kuzey Kürdistan Ulusal Cephesi”nin oluşturulması hedeflenmiştir. ¹³⁹³

5- Beşinci Kongre (7-27 Ocak 1995)

Ordulaşma ve bu temelde siyasi iktidarlaşma, iç ve dış ilişki- ittifakları iktidarlaşma yönünde kanalize etme misyonu yüklenen PKK'nın Beşinci Kongresi, 8-27 Ocak 1995'te Kuzey Irak'taki Haftanın kampında gerçekleştirilmiştir. Üç yüz on yedi kişinin katıldığı PKK

¹³⁹¹ 1999-2009 arasında terör amaçlı 42 orman yangını çıkmıştır. (http://web.ogm.gov.tr/diger/ yangin_hareket/Sayfalar/istatistikler2.aspx, (Erişim Tarihi: 20 Mart 2017.)

¹³⁹² H. Keleş, N. M. Yüksel ve T. Şalk, **Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...**, s.50.

¹³⁹³ D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.255.

Beşinci Kongresi' nde parti programı ve tüzüğü üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Program değişikliğinde sosyalist sistemdeki çöküşe bağlı olarak klasik sosyalizm görüşlerinde değişiklikler yapılması ve PKK'ya özgü bir sosyalizm teorisinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Yapılan tüzük değişikliklerine göre de genel sekreterlik kaldırılmış ve yerine genel başkanlık, merkez yürütme yerine ise başkanlık konseyi isimli bir yapı oluşturulmuştur. Ayrıca PKK'nın simgesindeki sosyalist bir sembol olan orak-çekici kaldırılarak, sarı-yeşil-kırmızı renkli bir motif kabul edilmiş ve hata veya yanlışlıkla öldürülen PKK mensuplarının itibarlarının iadesi kabul edilmiştir. Beşinci Kongre' de alınan bazı diğer önemli kararlar şunlardır:

- 1- Halk iktidarlaşmasına ilişkin olarak ulusal meclisin oluşturulması, geçici devrim hükümetinin kurulması, eyalet meclisleri ve hükümetlerinin geliştirilmesi,
- 2- Kürdistan ulusal kongresinin toplanması ve diğer yerlerde yaşayan Kürtlerin PKK'nın etkisi altına alınması,
- 3- Kuzey Irak sınırı boyunca silahlı ve örgütsel bir alanın geliştirilmesi ve bu yönde yerel bir birimin oluşturulması
- 4- Örgüt elemanlarının hedeflenen ideolojik formasyona ulaşabilmeleri maksadıyla, eğitimlerine aralıksız olarak devam etmesi,
- 5- Metropollerde küçük birimlerin sansasyonel eylemlere sevk edilmesinin yanı sıra sözde demokratik gösteriler temelinde düzen karşıtı bütün gruplarla işbirliği yapılması,
- 6- Kadın ordulaşmasının sağlanması ve şartların elverdiği kırsal alanlarda ayrı kadın birliklerinin teşkil edilmesi,
- 7- Kitlelerin çeşitli tahrik metotları ve zorlamalarla sokak gösterilerine yöneltilmesi, kanunsuz kitle gösterilerinin geliştirilmesinde legal kurum ve kuruluşlardan da istifade edilmesi,
- 8- Silahlı faaliyetlerde hareket tarzı olarak arazinin hâkim noktalarında alan tutmak amacıyla saldırı ve savunma taktiklerinin iç içe uygulanması, giderek parçalı iç içe ve dereceli hâkimiyet esasının geliştirilmesi,
- 9- Silahlı güç etkinliğine ve kitlesel desteğe bağlı olarak bu tür bölgelerde açık veya gizli bir biçimde iktidar organlarının oluşturulması,
- 10- Sürgün parlamentosunun şimdilik yurtdışında geliştirilmesi, koşullar el verdikçe bu tür faaliyetlerin yurtiçine kanalize edilmesi ve uluslar arası çevrelerin desteğinin sağlanması amacıyla mümkün olan bütün taktiklerin denenmesi yönünde kararlar alınmıştır.¹³⁹⁴

¹³⁹⁴ **PKK Faaliyetleri**, s.158.

PKK, özellikle kuzeye açılım faaliyetlerini daha etkin bir şekilde yürütebilmek amacıyla Marksist-Leninist örgütlerle 22 Aralık 1996'da yurtdışında “Birlik Protokolü” imzalayarak birlikte hareket etme kararı almıştır. PKK, Üçüncü Konferansı’nda belirlediği üç saha ve sekiz eyaletten oluşan yapılanmasını geliştirerek saha sayısını dörde, eyalet sayısını ise on ikiye çıkarmıştır.¹³⁹⁵ Ayrıca Üçüncü Konferans kararları doğrultusunda PKK’nın, yurtdışından uydu vasıtasıyla yayın yapması planlanan televizyon kanalı, MED TV adıyla 30/3/1995’te test yayınlarına, 15/5/1995’ten itibaren de normal programlı yayınlarına başlamıştır.¹³⁹⁶

PKK’nın siyasallaşma ve legalleşme yönündeki gayretlerini desteklemek amacıyla özellikle Avrupa’da faaliyet gösterecek Sürgünde Kürt Parlamentosu (SKP) kurulması kongredeki diğer bir önemli karardır. Bu kapsamda 12 Nisan 1995’te Hollanda’nın Lahey şehrinde bir kısım DEP eski milletvekili ve yöneticilerle PKK’nın paravan dernekleri niteliğindeki “Kürdistan İslami Hareketi”, “Kürdistan Aleviler Birliği” ve PKK’nın siyasi kanadı niteliğindeki ERNK ve alt kuruluşlarının temsilcileri tarafından, SKP ilan edilmiştir.¹³⁹⁷

PKK, 1995’in başında Celal Talabani’nin de desteğiyle I-KDP’yi sindirmek, küçük örgütleri ve bazı aşiretleri kontrolü altında tutmak amacıyla Kuzey Irak’ta kendi denetiminde Ulusal Demokratik Güç Birliği (YNDK) isimli bir cephe oluşturmuştur. KDP, PKK’nın, Kuzey Irak alanına yönelik hâkimiyet kurma temelindeki yerleşme faaliyetlerine uzun süre karşı çıkmış, buna karşılık PKK, KYP - I.KDP çatışmasında önce KYP’nin yanında yer alarak I-KDP’yi zayıflatmayı, daha sonra 1995’in yaz aylarında I-KDP kontrolündeki yerleşim bölgelerine saldırarak I-KDP’yi belirli bir çizgiye getirmeyi ve böylece Kuzey Irak’ta üslenmeyi ve oluşturulacak statü içerisinde olmayı amaçlamıştır.

a) Dördüncü Konferans (1-15 Mayıs 1996)

PKK, eleştirel değerlendirme yapmak amacıyla, 1-15 Mayıs 1996’da Şam yakınlarındaki bir kampta Dördüncü Konferansı’nı yapmıştır.¹³⁹⁸ Bu konferansta PKK’nın karşı karşıya bulunduğu en önemli problemin, on üç yıldır sürdürülmeye çalışılan ve örgütçe gerilla savaşı olarak isimlendirilen terörist faaliyetlerine henüz meşru bir zemin oluşturma hususu konusundaki başarısızlık olmuştur. Bu konferansta özet olarak;

¹³⁹⁵ PKK Program ve Tüzüğü, *Serxwebûn Dergisi*, S. 71, Köln, (Nisan 1995), s.25.

¹³⁹⁶ Sedat Laçiner, Ayrılıkçı Televizyon Yayıncılığı ve Uluslararası Bağlantıları, Med-TV Örnek Olayı, <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=84>, (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2017).

¹³⁹⁷ H. Keleş, N. Mete Yüksel ve T. Şalk, *Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi...*, s.16-17.

¹³⁹⁸ “PKK IV. Ulusal Konferansından Değerlendirmeler ve Kararlar”, *Serxwebûn Dergisi*, S. 174, Köln, Almanya, (Haziran 1996), s.12-20.

- 1- Çeşitli bahanelerle serhildanların¹³⁹⁹ /kitlesel başkaldırma/pasif direniş/ yeniden başlatılması,
- 2- Kurtarılmış üs alanlarının oluşturulması, gerillanın yaygınlaştırılması,
- 3- Kuzey Irak'ın kuzey şehirlerinden başlanılarak iktidar organlarının oluşturulması,
- 4- İl, ilçe, kasaba gibi kalabalık yerleşim birimlerine baskınlar düzenlenmesi,
- 5- İntihar eylemlerinin geliştirilmesi,
- 6- Her eyalete intihar timleri gönderilebilecek şekilde hazırlık ve alt yapı çalışmalarının yapılması, kararları alınmıştır.¹⁴⁰⁰

Dördüncü Konferans ile bir yandan Beşinci Kongre' de alınan kararlar güncelleştirilirken, diğer yandan örgüt açısından önemi gittikçe artan Kuzey Irak'a dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Söz konusu kararlar incelendiğinde başta metropoller olmak üzere şehirlerde şiddet eylemleri yapılmasına dair hususlara yer verildiği ve şiddeti büyük şehirlere taşıyarak Türkiye genelinde yaygınlaştırmaya çalıştığı görülmektedir.

PKK'nın metropol eylemlerine verdiği önemin diğer bir nedeninin, halk arasında örgütün metropollere bile hâkim olduğu düşüncesini yerleştirerek bir korku ve yılgınlık ortamı yaratmak ve böylece siyasi alanda devleti örgütle diyaloga zorlayan bir kamuoyu oluşturabilmektir. Bu şekilde PKK taleplerinin devlet tarafından kabul edilmesi yönündeki baskıların artırılacağı düşünülmüştür. Zira yaratılacak kamuoyuyla bu durumun meşruiyet kazanabilmesi de söz konusu olabilecektir.

Planlanan hedeflere ulaşılması için “ *Hamas türü intihar saldırıları* ” dâhil her türlü eylem türünün denenmesi kararlaştırılmış ve Mart 1996'dan itibaren bu tür eylemlerin hazırlıklarının yapılması için örgüte kadrolaşma talimatı verilmiştir. Bu doğrultuda 1996'da Tunceli, Adana ve Sivas illerinde intihar saldırısı eylemleri gerçekleştirilmiştir.¹⁴⁰¹ Bununla beraber PKK, bir yandan 1997'i silahlı faaliyetlerde atılım ve final yılı ilan ederken, diğer

¹³⁹⁹ PKK'nın serhildan kavramıyla; bir grup veya toplumun sorunlarını ifade etmek için aktif nitelikli kanunsuz eylemleri ifade etmeye çalıştığı görülmektedir. Bu kapsamda; boykot, grev, kepenk kapatma gibi kitle hareketleri, korsan gösteri ve yürüyüşler, emniyet güçlerine taş atmak, afiş bildiri dağıtmak, yığınsal kimlik bildiriminde bulunmak gibi eylemler girmektedir. Sivil itaatsizlik ise demokratik bir sistemde demokratik hakları istismar ederek yapılan faaliyetlerdir. Bunlar; açlık grevleri, toplu dava açmak, dilekçe vermek, mektup yazmak, demokratik olmayan amaçlar için imza kampanyaları düzenlemek gibi aktivitelerdir. (**Siyasallaşma Faaliyetleri Kapsamında PKK faaliyetleri**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No:74, s.58.)

¹⁴⁰⁰ **PKK IV. Ulusal Konferansından Değerlendirmeler ve Kararlar**, Emniyet Genel Müdürlüğü, No:74, s.59.

¹⁴⁰¹ PKK tarafından ilk bombalı intihar saldırısının gerçekleştirildiği 1986 'dan 2010 'a kadarki 24 yıllık süreçte bu türden yaklaşık 40 eylem girişiminde bulunulmuş ancak bunların sadece % 50'si hedefine ulaşabilmiştir. Bu olaylarda 20'si güvenlik görevlisi olmak üzere 100 kişi hayatını kaybetmiş, yine 100'ü güvenlik görevlisi olmak üzere yaklaşık 1000 kişi yaralanmıştır. Bu saldırıların yaklaşık yarısına yakın bir bölümü İstanbul'da gerçekleştirilmiş, bunu sırasıyla Ankara ve Van illeri izlemiştir. (Gazete Arşiv Derlemesi, [http:// gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1997/07/28](http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1997/07/28), (Erişim Tarihi: 19 Nisan 2017.)

yandan da yurtiçinde ve dışında koordineli bir şekilde barış treni/barış heyeti gibi isimlerle gerçekleştirilmek istenen barış etkinliklerini organize etmeye çalışmıştır.

Dikkati çeken diğer önemli bir husus PKK'nın 1994'den itibaren, Akdeniz Bölgesi'yle Tokat-Sivas bölgelerine silahlı militanlar göndererek eylemleri yayma gayretidir. Müteakiben 1997'den itibaren özellikle Tokat ve Sivas bölgelerindeki altyapı kullanılarak başta Giresun ve Gümüşhane olmak üzere Karadeniz bölgesinde faaliyette bulunmaya başlamışlardır.

PKK'nın Karadeniz'e açılım planında TKP-ML/ TİKKO, DHKP/C ve TDP gibi aşırı sol örgütlerle kurmuş olduğu ittifak, Sivas-Ordu-Tokat bölgelerinde gerçekleştirilen eylemlerle işler hâle getirilmeye çalışılmış, eylemlerin bütün Türkiye'ye yayılması suretiyle Abdullah Öcalan'ın o dönemde gündeme getirdiği “*Türkiyelileşme/ Türkiyelilik*” kavramının desteklenmesi amaçlanmıştır. PKK söylemleri incelendiğinde Türkiyelileşme kavramının;

- a) Mevcut silahlı güçlerin Türkiye'nin her yerinde faaliyete geçirilmesi,
- b) Diğer sol grupların PKK'ya, sol ideolojik temel üzerinden kanalize edilmesi,
- c) Silahlı faaliyet için yeterli potansiyeli bulunmayan sol grupların PKK kontrolünde bu faaliyetlere hazırlanmaları, şeklinde kullanıldığı görülmektedir.¹⁴⁰²

Sonuçta PKK, kendisinin Türkiyelileşmesini değil, Türkiye'nin PKK'laşmasını amaçlamakta, bunu da diğer tüm ittifak kurabileceği unsurlarla kendi kontrolünde bir işbirliğini gerçekleştirmek ve topyekün her yerde eylem yapmak şeklinde amaçlamaktadır.

b) Beşinci Konferans (15-25 Mart 1998)

Bir önceki yılın değerlendirmesini yapmak ve sonraki döneme ilişkin kararlar almak amacıyla PKK'nın Beşinci Konferansı Suriye'de gerçekleştirilmiştir. Konferansta özellikle Kuzey Irak üzerindeki değerlendirmelere ağırlık verilmiş, Kuzey Irak'taki istikrarsız ortam nedeniyle bu alanda örgütlenmenin daha da geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede PKK'nın Kuzey Irak'taki tüm faaliyetlerinin PKK-BAŞKUR isimli çatı altında yürütülmesi ve siyasallaşma çabalarına ağırlık verilmesi yönünde karar alınmıştır.¹⁴⁰³

Konferansta PKK'nın 1998'de yeni alan yapılanmasının kuzey, orta, güney ve yedek (güneybatı) saha komutanlıkları şeklinde olması ve bu sahalara eyaletlerin bağlanması öngörülmüştür. Bir diğer önemli bir gelişme de 1998'in ilk aylarında PKK'ya yönelik TSK operasyonları sürerken 14 Nisan'da PKK'nın iki numaralı ismi Şemdin Sakık, kardeşi ve iki

¹⁴⁰² D. E. Güçlüer, *PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının*, s.259.

¹⁴⁰³ “PKK 5. Ulusal Konferans Kararları”, *Serxwebûn Dergisi*, S. 196, Köln, (Nisan 1998), s.52.

Peşmerge'nin Kuzey Irak'taki Kürt gruplarca yakalanarak Türkiye'ye teslim edilmesi olmuştur.

Yine bu dönemde PKK öncülüğünde 1 Haziran 1998' de Avrupa'da; PKK, TKP/ML, TKP/KIVILCIM, TKP-ML/KONFERANS, MLKP, DEV-SOL, DHP ve TDP örgütleri arasında “*Devrimci Birleşik Güçler Platformu*” adı altında bir protokol imzalanmıştır. Böylece PKK Karadeniz ve Akdeniz bölgelerine açılım çabalarını bu dönemde daha da arttırmaya çalışmıştır.¹⁴⁰⁴

a) Adana Mutabakatı'nın İmzalanması (1998)

Artan terör tehdidi nedeniyle ve Türkiye'nin kararlı tutumuna dayalı olarak Suriye üzerinde kurulan baskı sonucu Abdullah Öcalan 9 Ekim 1998'de Suriye'den Moskova'ya gitmek zorunda kalmış, bu esnada Türkiye ile Suriye arasında Adana Mutabakatı imzalanmıştır.¹⁴⁰⁵

Bu mutabakata göre özet olarak Suriye tarafından;

- 1- Abdullah Öcalan'ın Suriye'de olmadığı ve kesinlikle Suriye'ye girmesine izin verilmeyeceği,
- 2- Birçok örgüt mensubunun tutuklanarak adalete sevk edildiği, bu teröristlerin isimlerinin bulunduğu listelerin Türkiye'ye verileceği,
- 3- Dışarıdan PKK mensuplarının Suriye'ye girmesine veya üçüncü bir ülkeye geçiş için Suriye'yi kullanmasına müsaade edilmeyeceği,
- 4- PKK'nın terörist bir örgüt olduğu,
- 5- PKK'nın Suriye'deki ticari faaliyetlerine izin verilmeyeceği taahhüt edilmiştir.
- 6- Ayrıca Adana Mutabakatında kararlaştırılan önlemlerin etkili ve şeffaf bir biçimde uygulanması için bir denetim mekanizması oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda;
- 7- İki ülke üst düzey güvenlik yetkilileri arasında derhal ve doğrudan telefon hattı tesis edilmesi ve kullanılmaya başlanması,
- 8- Taraflar yek diğerinin diplomatik temsilciliklerine ikişer özel görevli atanması ve bu görevlilerin misyon şefleri tarafından bulunan ülke makamlarına takdim edilmesi,
- 9- Türk ve Suriye tarafları Lübnan'ın da muvafakatinin alınması kaydıyla PKK terörüyle mücadele konusunun üçlü çerçevede ele alınması hususları karara bağlanmıştır.¹⁴⁰⁶

¹⁴⁰⁴ E. Demirel, *Terör*, s.417-418.

¹⁴⁰⁵ H.Kıyıcı, *Türkiye-Suriye İlişkilerinde Adana Mutabakatı*, s.1-17.

¹⁴⁰⁶ H. Kıyıcı, *Türkiye-Suriye İlişkilerinde Adana Mutabakatı*, s.4.

Daha önceki bölümde de bahsedildiği üzere Adana Mutabakatı'ndan sonra 12 Kasım 1998'de sahte pasaportla Roma Havaalanında gözaltına alınan Abdullah Öcalan İtalya tarafından Türkiye'ye iade edilmemiş ancak Roma'da bir evde göz hapsinde tutulmuştur. İtalya'da iltica etmeye çalıştığı sırada, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sunduğu yedi maddelik çözüm paketinde:¹⁴⁰⁷

- 1- Kürt bölgelerine yönelik askeri operasyonların durdurulması,
- 2- Göç ettirilen insanların köylerine geri dönmesinin sağlanması,
- 3- Köy koruculuğunun kaldırılması,
- 4- Türkiye sınırları bozulmadan bölgeye otonomi verilmesi,
- 5- Türklerin sahip olduğu tüm demokratik hakların Kürtlere de verilmesi,
- 6- Kürt kimliğinin, dilinin ve kültürünün resmi olarak tanınması,
- 7- Din özgürlüğünün ve plüralizmin/çoğulculuğun oluşması taleplerinde bulunmuştur.

1408

Abdullah Öcalan'ın başta İtalya olmak üzere Avrupa ülkelerinden beklediği desteği bulamaması üzerine 16 Ocak 1999'da İtalya'dan ayrılarak Kenya'ya gitmiş ve aynı tarihte Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir.

6- Altıncı Kongre (Aralık 1998-Şubat 1999)

PKK'nın Altıncı Kongresi, Abdullah Öcalan'ın Suriye'den kaçıyla başlayan ve Kenya'da yakalanışıyla sona eren yolculuğunda ortaya çıkan önemli gelişmelerin yaşandığı kritik bir dönemde, Aralık 1998-Şubat 1999'da Kuzey Irak Kandil Dağı bölgesinde yapılmıştır. Kongre sonrası 5 Mart 1999 günlü yayınlanan bildiride özetle:

- 1- Abdullah Öcalan, oybirliğiyle Genel Başkanlığa seçilmesi,
- 2- ARGK'nin devamlı büyütülmesi, diplomatik faaliyetlerini yürütmesi, başta Ortadoğu'nun ilerici güçleri olmak üzere dünyadaki tüm sosyalist ve demokratik çevrelerle ilişki ve ittifak içinde olunması,
- 3- “Zafer Kongresi Uluslararası Komploya Yanıttır” denilerek Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması Ekim 1999'da eleştirilmiş,
- 4- Kuzey Irak'ta örgütlenmenin ve devrimin geliştirilmesi,
- 5- Ulusal Kadın Hareketi'nin (YAJK-Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği) örgüt ve eyleme dönüştürülmesi,

¹⁴⁰⁷ Öcalan'ın sunduğu bu paket örgütün altı ve yedinci kongresi için temel teşkil etmiştir. (Mahmut Bakşi, **Roma Yürüyüşü**, Aram Yayınları, İstanbul, 2000, s.30-31.)

¹⁴⁰⁸ Abdullah Öcalan, **Barışa Doğru 1, Roma Konuşmaları**, İstanbul, 2000, s.359.

- 6- Başta Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri olmak üzere eylemleri (gerillayı) Türkiye'nin içlerine kadar yayabilmek amacıyla “*Anadolu Halk Kurtuluş Ordusu (AHKO)*”un kurulması,
- 7- Türk Devlet Sisteminin çökertilmesi için Türkiye’deki büyük illerde yaşayan halkın ayaklanmaya kadar varan bir yelpazede her türlü yöntemle mücadele etmesi ve gençlik kesiminin PKK’nın silahlı kanadına (ARGK) katılması için çağrıda bulunulması,
- 8- Sivil itaatsizlik eylemlerinin kesintisiz bir şekilde sürdürülerek silahlı eylemlerle (gerilla) birleştirilmesi,
- 9- Askeri alanda mümkün olduğunca profesyonelleşmeye gidilmesi, bu kapsamda “*profesyonel gerillanın*”¹⁴⁰⁹ oluşturulması,¹⁴¹⁰
- 10- Eyalet yapılanmasından saha yapılanmasına geçilmesi,
- 11- Silahlı unsurların yeniden yapılandırılması ve ana birlik olarak hareketli takım yapılanmasının kabul edilmesi,
- 12- Hareketli gerilla taktiği ve oynak üs sistemine geçilerek militanların özellikle psikolojik savaş mahiyetinde eğitilmesi,
- 13- Eylemlerin Türkiye geneline yayılması, halk üzerinde bezginlik yaratılarak siyasi çözüme elverişli ortamın oluşturulması, yönünde kararlar alınmıştır.¹⁴¹¹

Yukarıdaki kararların alınmasından sonra PKK militanlarınca özellikle 16 Şubat-16 Mart 1999’da sadece İstanbul ilinde bombalama, molotof atma, yangın çıkarma vb. türde yaklaşık üç yüz eylem gerçekleştirilmiştir. Bu eylemlerin arasında on üç kişinin yaşamını yitirdiği 13 Mart 1999’daki Mavi Çarşı’ya yapılan bombalı saldırı da bulunmaktadır. Ayrıca Abdullah Öcalan’ın yakalanmasından sonra HADEP il ve ilçe binalarında Abdullah Öcalan’ın yakalanıp Türkiye’ye getirilmesini protesto amacıyla çok sayıda açlık grevi ve parti binalarını işgâl eylemleri de yapılmıştır.

Bu tarz eylemlerin örgütün siyasi faaliyetleri üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek amacıyla Abdullah Öcalan’ın isteği üzerine 2 Ağustos 1999’da PKK, “*Barış Konferansı*” düzenlemiştir. Konferansta Abdullah Öcalan’ın silahlı mücadeleye son vermesi ve Türkiye’de bulunan silahlı örgüt mensuplarının ülke dışına çıkartılması talimatı

¹⁴⁰⁹ PKK’nın EYP olayları incelendiğinde 1986-1998 döneminde basit anlamda basma düzenekli ve daha sonra da kablolu düzenekler kullanılırken, bu dönemden sonra tek ve çift telsizli uzaktan komutalı sistemlerin kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Bu durumun PKK’nın Altıncı Kongresi’nde alınan profesyonel gerilla oluşturma kararı doğrultusundaki çabalarıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. (**Kara Kuvvetleri Dergisi**, Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı, S.29, (1968), s.20.)

¹⁴¹⁰ G.Doğan, **İki Kutuplu Sistem...**, s.14.

¹⁴¹¹ Özgür Politika Gazetesi, 5 Mart 1999 , “*PKK VI. Zafer Kogresi'ni Yaptı*” <http://www.ozgurpolitika.org/1999/03/05/index.html>, (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017).

açıklanmıştır. Ayrıca Abdullah Öcalan'ın TSK' nin, siyasi çevrelere rağmen PKK sorununun çözümünde kilit rol oynadığı görüşü iletilmiştir. Bu doğrultuda alınan kararlara göre;

- 1- Örgütün şiddet boyutundan vazgeçmesi ve legal örgütlenme yoluyla mücadele etmesi,
- 2- XXI. yüzyılın şartlarının örgütün siyasi sınırları zorlamadan hedeflerine ulaşmasını mümkün kıldığı, bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti Devleti' nin üniter yapısı çerçevesinde yeniden örgütlenmeye girerek Kürt Sorunu' nun çözümünde siyaset yapılması gerektiği,
- 3- “*Demokratik Cumhuriyet*” adı altındaki taleplerin bir program haline getirilmesi,
- 4- Kongre sonuçlarının “*barış planı*” adı altında yayınlanması, yayınlanacak planda Türkiye ile barış yapmaya hazır olduğunun ilan edilmesi, bu maksatla “*Barış Grupları*” nın gönderilmesi,
- 5- Türkiye'nin barışı kabul etmemesi halinde, “*meşru savunma hakkı*” nın kullanılması çerçevesinde silahlı mücadeleye devam edilmesi hususları belirtilmiştir.¹⁴¹²

7- Yedinci Kongre (2-23 Ocak 2000)

'Demokratik Cumhuriyet ve Barış Projesi' çerçevesinde PKK'nın değişim ve dönüşümü esas aldığı ifade edilen Yedinci Kongre' nin 2002'de yapılması planlanmış olmasına rağmen, Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve ortaya çıkan diğer gelişmeler nedeniyle olağan üstü durum ilan edilerek 2-23 Ocak 2000'de Kuzey Irak Kandil Dağı bölgesinde 120 kadın, toplam 386 örgüt mensubunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

PKK'nın bu kongredeki strateji değişimi Abdullah Öcalan tarafından: “*Stratejik hedef olarak 'Türk sömürgeciliği', 'iç ve dış dayanakları' gibi saptamaların aşılması, bunun yerine 'oligarşik yapı ve uzantıları' demenin daha gerçekçi ve çözümleyici olacağı kanısındayım. Yine 'ulusal kurtuluşçuluk' yerine 'demokratik kurtuluş' kavramının daha doğru bir mücadele anlayışına hizmet edeceği, legal mücadele diline uygun olduğu açıktır*” şeklinde açıklanmıştır.¹⁴¹³ Değişim amaçlı olağanüstü Yedinci Kongre'de;

- 1- Silahlı mücadelenin meşru savunma temelinde yürütülmesi, bu kapsamda; örgütün silahlı kanadı olan ARGK'nin HPG “*Halk Savunma Gücü*” olarak, örgütün siyasi kanadı

¹⁴¹² Adnan Keskin, “*Öcalan'ın 2 Ağustos Çağrısı Üzerine*” Köln, 11 Ağustos 1999, http://www.tuday.de/turkce/basin/ocalan_cagrasi.htm, (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2017).

¹⁴¹³ Osman Öcalan, “*Gecenin Karanlığında Yaşayanları Önderliğin Güneşiyle Aydınlatalım*”, **Serxwebûn Dergisi**, S.218, (Şubat 2000), s.21-30.

- ERNK'nın ise YDK "*Demokratik Halk Birlikleri*" adı altında sivil toplum örgütü şeklinde teşkilatlanması,¹⁴¹⁴
- 2- Yeni parti stratejisinin temel mücadele biçiminin "*demokratik siyasal mücadele*" olması, bu doğrultuda kapsamlı bir barış projesinin hazırlanması, ¹⁴¹⁵
 - 3- "*Demokratik Ortadoğu Birliği*" temelinde tüm bölge devletleri ve halkları arasındaki ilişkilerin barışçıl yaklaşımlarla ele alınarak sorunların bu temelde çözülmesi için girişimlere başlanması,
 - 4- PKK'nın yeniden yapılanmasını ifade eden yeni bir tüzük hazırlanması,
 - 5- Silahlı mücadelenin durdurulup, siyasi mücadelenin esas alınacağı bir strateji değişikliğine gidilmesinde Türk resmi makamlarına "*Barış Planı*" adı altında iletilecek tekliflerin;
 - a) Abdullah Öcalan'ın durumu,
 - b) Anayasal ve hukuksal boyut,
 - c) Siyasal boyut,
 - d) Ekonomik ve sosyal boyut,
 - e) Şiddetin ortadan kaldırılması,
 - f) Kürt Sorunu' nun kalıcı çözümü,
 - g) Barış planının uygulanması koşullarından oluşması,
 - 6- Barış Grubu altında yeni bir grubun Türkiye'ye gönderilmesi,
 - 7- Silahlı mücadeleden vazgeçme karşılığında Türk makamlarına;
 - a) Abdullah Öcalan'ın affedilmesi,
 - b) Kürt kimliğinin üniter devlet yapısı içerisinde anayasal olarak yer alması, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Türk ve Kürt halklarından oluştuğu şeklinde yeniden tanımlanması,
 - c) Genel af yasasının çıkarılması,
 - d) Köye dönüş projesinin hızlandırılması,
 - e) GKK sisteminin kaldırılması,
 - f) PKK'nın meşru savunma durumu hariç şiddet yönteminden vazgeçilmesi,
 - g) PKK'nın adım adım yasal statüye kavuşan siyasi bir parti durumuna gelmesi,

¹⁴¹⁴ "ERNK'den Kürt Demokratik Halk Birliği'ne", **Serxwebûn Dergisi**, S. 218, (Şubat 2000), s.5-15.

¹⁴¹⁵ Cemil Bayık, "7. Olağanüstü Kongremiz Yeni Çizgiyi Oluşturma Kongresidir", **Serxwebûn Dergisi**, S.218, (Şubat 2000), s. 25.32.

- h) Devletin Abdullah Öcalan'ın infaz dosyası konusunda takınacağı tutuma göre, silahlı mücadelenin yürütüleceği veya barış planının uygulamaya konacağı hususlarının iletilmesi planlanmıştır. Alınan bu temel kararlara ilave olarak:
- i) Abdullah Öcalan oy birliğiyle yeniden PKK'nın Genel Başkanı seçilmiş,
- j) PKK Yönetim Kurulu, "*Parti Meclisi*" adını almış,
- k) Parti Meclisi üye sayısı 13'ü kadın toplam 41' kişiye yükseltilmiş,
- l) PKK Başkanlık Konseyi'nin 7 kişiden oluşan sayısı 2'si kadın toplam 9 kişiye çıkarılmış,
- m) PKK'nın bayrağı kırmızı zemin üzerinde sol üst köşede bir güneş içinde yer alan kırmızı bir yıldız şeklinde yeniden belirlenmiş,

Abdullah Öcalan'ın PKK'daki liderlik konumunu güçlendirici mahiyette on iki maddelik bir çalışma programı hazırlanmış, Alınan bu kongre kararları çerçevesinde sonraki döneme ilişkin 'Dönemsel Faaliyet Planı' hazırlanmış ve bu planın;¹⁴¹⁶

- 1- Askeri faaliyetler,
- 2- Basın - Yayın,
- 3- Dil ve Kültür,
- 4- Diplomasi faaliyetleri,
- 5- Eğitim,
- 6- Kadro,
- 7- Siyasal,
- 8- Maliye ve Ekonomi,
- 9- Ölen örgüt mensuplarının ailelerine ilişkin faaliyetler, olmak üzere dokuz başlıktan oluşması öngörülmüştür.¹⁴¹⁷

Sonuç olarak Yedinci Kongre' de; PKK liderine verilen cezanın infaz edilmemesi temel şart olarak ileri sürülmüş ve bu şarta bağlı olarak genel af çıkarılmasıyla Kürt kimliğinin tanınması ve kimliğin ifade araçlarına özgürlük verilmesi hususları belirtilmiştir. Ayrıca kongrede; PKK'nın uyguladığı şiddetin toplumsal kilitlenmeye yol açarak uzlaşmanın önünü tıkadığı, örgütün dünyadaki gelişmelere uygun olarak yeniden yapılanması gerektiği, eski PKK programı ve uygulamalarının yerine Demokratik Cumhuriyet projesine uygun legal ağırlıklı yeni program ve örgütsel uygulamalara

¹⁴¹⁶ "ERNK'den Kürt Demokratik Halk Birliği'ne", **Serxwebûn Dergisi**, s.5-15.

¹⁴¹⁷ "ERNK'den Kürt Demokratik Halk Birliği'ne", **Serxwebûn Dergisi**, s.5-15.

geçilmesinin zaruri olduğu şeklindeki ifadelerin yer alması¹⁴¹⁸örgüt programının güncelleştirme arayışı içerisindeki çabalar olduğu görülmektedir.

PKK'nın yoğun şiddet içerikli yöntemler kullanarak içinde yerleşik olduğu çevresel ve toplumsal ve kendi örgütsel değerlerini topluma zorla kabul ettirmeye çalışması sürecinde, toplumsal çevrenin direnç ve tepkisiyle PKK üzerinde ribaunt/geri tepme/reaksiyon gösterme etkisi meydana getirerek kırılmaya neden olduğu noktanın Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla gün yüzüne çıktığı anlaşılmaktadır. Akabinde bu durum Yedinci Kongre kararlarına yansımıştır. Böylece PKK'nın başlangıçtan itibaren uyguladığı şiddet toplumsal direnci aşamamış ve bu dirence uyum sağlamak zorunda kalmıştır.

Nitekim Mart 1994'de gerçekleştirilen PKK'nın Üçüncü Konferansı'nda mevcut silahlı eleman sayısının on-on beş binden elli bine çıkarılması gerektiğini ifade etmesi, bir bakıma PKK'nın zor ve şiddet kullanarak biçimlendirmeye çalıştığı toplumsal/kurumsal çevrenin göstereceği direnci aşabilmek, bölgedeki yerleşik kurumsal mantığı ortadan kaldırmak için en az elli bin kişilik silahlı militan gücüne ihtiyaç duyacağı anlamına gelmektedir. Bu sayının neden elli bin olduğu konusunda örgüt belgelerinde ve diğer literatür incelemelerinde her hangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu nedenle PKK'nın sorumluluk alanlarını belirleyen saha yapılanmaları örneğinde olduğu gibi bu konuda örgüte empoze edilmeye çalışılmıştır. Ancak burada söz konusu militan kadro sadece kırsaldaki terörist gücü ifade etmemekte, aynı zamanda şehirdekileri de kapsamaktadır. Zira bu kadar büyük bir militan gücünün bölge kırsalında bulunmasının taktik açıdan da çok mümkün olmayacağı açıktır.¹⁴¹⁹

Gerçekte PKK, her ne kadar burada ifade edilen elli bin civarında silahlı ve profesyonel militan hedefi, Türk Güvenlik Güçleri'nin etkin mücadelesi neticesinde bu amaçlanan rakama ulaşabilmiş değildir. Üstelik bölgedeki sosyal yapının ve yerleşik feodal yapının parçalanabilmesi için gerekli olduğu düşünülen silahlı ve profesyonel militan gücüne bağlı kurtarılmış bölgeler oluşturma ve PKK'nın kontrolünde toprak parçası olduğu propagandasını uluslararası platformda yapma imkânı elde etmiş değildir. İşte PKK tarafından bir türlü anlaşılamayan bu tepkisel durum Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla örgüt tarafından kabul edilmek zorunda kalınmıştır. Böylece PKK aynı amaçlarını; aşamadığı çevresel şartlara, toplumun direnç göstermeyeceği ve değerleriyle örtüşen

¹⁴¹⁸ Siyasallaşma Çabaları Kapsamında PKK Faaliyetleri, No:74, s.32.

¹⁴¹⁹ Siyasallaşma Çabaları Kapsamında PKK Faaliyetleri, No:74, s.32-34.

demokratik, barışçıl ve görünüşte bütüncül sayılabilecek yöntem ve söylemlerle uyum sağlamaya çalışarak gerçekleştirme gayreti içerisine girmiştir.¹⁴²⁰

Uyumlanmanın nasıl gerçekleştirileceği ise Sekizinci Kongre kararlarında daha net bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre “KADEK barışçıl siyasal ‘Serhildan’ ile siyasal demokratik mücadeleye göre kendini planlamıştır.” ifadesiyle demokratik alanın kullanılacağı, geçmişin şiddetle özdeşleşen kimliğinden sıyrılarak genel kabul gören, kamu vicdanını etkilemeye yönelik, yasaların sınırlarını zorlayan ama ciddi hukuki sonuçlar doğurmayan eylemler gibi meşru hak arama yollarına ağırlık verileceği belirtilmiştir.¹⁴²¹

PKK’nın barış, kardeşlik, özgürlük ve demokrasi kavramların arkasına saklanarak, başından beri kullandığı şiddet temelli usul ve yöntemlerine kılıf uydurarak, toplumsal tepkiyi azaltmayı ve tabanına mesaj vermeye çalışmaktadır.¹⁴²² Dolayısıyla PKK’nın aynı amaçları yeni ve toplumsal tepki çekmeyen kavramlar altında (aynı sınırlar içinde ama..., Türkiye’nin demokratikleşebilmesi için...vb.)topluma sunarak meşrulaşmasını devam ettirme gayretinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun ise Abdullah Öcalan’ın 1999’da yakalanmasından sonra ortaya çıkan değişim ve dönüşümün ana eksenine uyumlu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla PKK’daki değişimlerin eski amaçların toplumsal tepkiyi önleyecek farklı görünüşler altında sunulması şeklinde gerçekleştirilmeye çalışmıştır. Bu nedenle yüzeysel kalan değişim hamlelerinin sonraki dönemde PKK’da nükseden krizlerle başa çıkmak için isim değiştirmek zorunda kalmıştır

a) Altıncı Konferans (5-22 Ağustos 2001)

PKK’nın legal görünümüne kavuşabilmesi için girişilen siyasallaşma çalışmaları açısından önem arz eden Altıncı Konferans, 5-22 Ağustos 2001’de Kuzey Irak Kandil Dağı’nda yüz otuz sekiz delegenin katılımıyla yapılmıştır.¹⁴²³ Konferansta kısaca;

- 1- Özellikle Avrupa’da, Kürt kimliğinin tanınması, kültürel hakların verilmesi, Kürtçe yayın ve eğitim hakkının tanınması, siyasal temsil gibi konuları gündemde tutarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti üzerinde uluslararası bir baskı oluşturmak ve PKK’nın meşrulaşmasını sağlamak amacıyla yeni dönemde siyasal serhildanın geliştirilmesine yönelik kimlik bildirim tarzındaki eylemlere yoğunlaşılması ve toplumun tüm kesimlerinde örgütlenmenin gerçekleştirilmesi,

¹⁴²⁰ S. Pamela Tolbert, G. Lynne Zucker, **The Institutionalization of Institutional Theory**, (Y.y.), London, 1987, s.175

¹⁴²¹ S. P. Tolbert, G. L.Zucker, **The Institutionalization of Institutional Theory**, s.175-176.

¹⁴²² Elizabeth Clemens, James Cook, **Politics and Institutionalism: Explaining Durability and Change**, **Annual Review of Sociology**, Arizona, 1999, s.624.

¹⁴²³ “PKK VI. Konferans Kararları”, **Serxwebûn Dergisi**, S.237, (Eylül 2001), s.14-27.

- 2- Militanların kendilerine yönelik bir saldırı söz konusu olduğunda misillemede bulunmaları ve bu misillemenin sadece saldırının olduğu bölgeyle sınırlandırılması,
- 3- Basın-Yayın ve Kültür-Sanat kapsamında Abdullah Öcalan'ın lider bir kült haline getirilmesine yönelik çeşitli faaliyetler (savunmalarının ve yazılarının kitaplaştırılması, fotoğraf ve video çekimleri için teknik ekip oluşturulması vb.) icra edilmesiyle çeşitli gazete ve dergilerin çıkarılması, bazı kitapların Kürtçe çevirilerinin yapılması gibi konularda kararlar alınmıştır.
- 4- Esasında basın yayın ve kültür sanat başlıkları altında icra edilmesi öngörülen faaliyetlerin bilgilendirme ve sosyal etkileşimi güçlendirme amacından çok “...yaratılan değerlerin korunması ve geleceğe taşınması...”¹⁴²⁴ yani kurumsallaşmaya yönelik olduğudur. Zira önderlik adı altında örgütsel bir değer atfedilen Abdullah Öcalan'ın birbirinin kopya devamı niteliğindeki yazılarının veya sanatsal bir içeriği olmayan fotoğraflarının gerçek anlam ve değerinin çok fazla bir önemi olmadığıdır. Asıl amacın bunların tarihi birer referans noktası olarak kullanılarak geleceğe birer miras biçiminde aktarılmak istenmesidir.

8- Sekizinci Kongre-KADEK'in Kuruluşu (4-14 Nisan 2002)

ABD'deki Dünya Ticaret Merkezine 11 Eylül 2001'de yapılan terörist saldırıları sonucunda ülkelerin teröre yönelik artan hassasiyeti PKK üzerinde bir baskı oluşturmuştur. Terörist örgütler listelerinde yer almaya başlayan PKK'nın gelecek dönemde daha da ağırlaşması muhtemel bu tür sorunları 20-24 Nisan 2002'de Kuzey Irak'taki Kandil Dağı'nda gerçekleştirdiği Sekizinci Kongresi'nde ismini Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) olarak değiştirerek aşmaya çalışmıştır.¹⁴²⁵

Sekizinci Kongre' de; Abdullah Öcalan'ın durumu, örgütsel yapılanma, KADEK'in kurulması, Meşru Savunma ve Halk Savunma Birlikleri (HPG)'nin durumları, siyasal mücadele ve serhildan, ulusal birlik ve ittifaklar, uluslar arası ilişkiler, Kürt dili ve edebiyatı, basın - yayın, eğitim ve kadro, ölen teröristlere ilişkin yapılacak işlemler gibi ana başlıklar altında alınan kararlar ve bunlara ilişkin değerlendirmeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- 1- Misyonunu tamamlayan PKK'nın adı bundan böyle KADEK olarak değiştirilmiştir, kararıyla PKK'nın tarihsel rolünü tamamlayıp mirası üzerine yeni bir gelişmenin yaratılmaya çalışıldığı, mücadelesini geçmişteki referanslarına dayanarak görünüşte

¹⁴²⁴ KADEK Program ve Tüzüğü, <http://tecakonline.com>, (Erişim Tarihi: 6 Nisan 2017).

¹⁴²⁵ “Önderlik Gerçeği ve Demokratik Uygurlik Çizgisi Üzerine”; **Serxwebûn Dergisi**, S.245, (Mayıs 2002), s.21.

demokratik bir zemine taşımak istediği, böylece örgütsel geçmişiyle devam eden organik bağını da sürdürdüğü, ayrıca isim değiştirmek suretiyle yurtdışı faaliyetlerinin engellenmesini önlemeye çalıştığı,

- 2- Örgütün yeni isminin KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) olarak değiştirilmesindeki amacın, PKK'nın dört parçalı Kürdistan diye tabir ettiği bölgede yaşayan herkesin tek temsilcisi olma iddiasını vurgulamaya yönelik olduğu, bu durumun ise örgütün Türkiye, Suriye, İran ve Irak için ayrılıkçı nitelikte tehdit olma özelliğini devam ettirdiği,
- 3- *“Tüm dünyada, PKK adıyla yapılan faaliyetler sona ermiştir”* ve *“PKK mirasının tek meşru temsilcisi KADEK'tir”* ifadesiyle geniş bir örgütlenmesinin bulunduğu imajını yaratmaya çalıştığı, geçmiş ve sonraki dönemdeki imajına başka örgütlerin sahip çıkmasını engellemek istediği,
- 4- *“PKK mevcut devletleri yıkmayı hedeflemişti ancak KADEK, mevcut devletlerde dönüşümü hedeflemektedir”* ve *“başta Türkiye olmak üzere Kürdistan'ı egemenliği altında bulunduran Devletlerin Demokratik Cumhuriyetlere dönüştürülmesine ve Demokratik Ortadoğu'nun yaratılmasına çalışılacaktır”* ¹⁴²⁶ açıklamasıyla aslında amaçta değil sadece yöntemde bir değişikliğin söz konusu olduğu, isim değişikliğine gitmesine rağmen, yönetim tarzı ve işleyişinin, eskisinden farklı olmadığı,
- 5- *“Örgütün amacı, Kürt ulusal sorununu çözmek, tüm parçalardaki çözümü ve ulusal birliği 'Demokratik Ortadoğu Birliği' hedefi temelinde yürüterek tüm Kürtlerin birlikteliğiyle demokratik sosyalizme doğru ilerlemektir”* kararıyla PKK'nın Pan-Kürdist niteliğini ve eğilimini ortaya koyduğu,¹⁴²⁷
- 6- Ayrıca örgütün yeni amblemindeki Pan - Kürt hareketinin sembolü olan sarı güneş ve PKK'nın *“sosyalist”* yönünü işaret eden kırmızı yıldızın, PKK'nın yöneldiği etnik kimlik ve kuruluş ideolojisine sadakatini simgelediği,
- 7- *“Kürt ulusal sorununu çözmek, tüm parçalardaki çözümü ve ulusal birliği Demokratik Orta Doğu Birliği hedefi temelinde yürüterek tüm Kürtlerin birlikteliğiyle demokratik sosyalizme doğru ilerlemektir”* kararıyla Pan-Kürdist niteliğini ve ideolojik eğilimini gösterdiği,

¹⁴²⁶ *“Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) I. Kongre Kararlar”*, **Serxwebûn Dergisi**, S.245, (Mayıs 2002), s.1-50.

¹⁴²⁷ *“Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) I. Kongre Kararlar”*, **Serxwebûn Dergisi**, S.245, (Mayıs 2002), s.1-50.

- 8- PKK, temel mücadele yönteminin siyasal serhildan olduğu, siyasal mücadelenin barışçıl serhildan kapsamında gelişeceği, serhildan hareketinin; kadın, gençlik ve emekçiler başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, sanatsal tüm sahalarda “Üçüncü Alan Teorisi”¹⁴²⁸ne uygun olarak yaygın örgütlenmesi ve sürekli eylemselliğine dayandığı, hususları ifade edilmiştir.¹⁴²⁹

Bu kapsamda; “Kurulacak demokratik kitle örgütleriyle demokrasi blokları oluşturulacak, yasalar sokak gösterileriyle değiştirilecek, kadın ve çocuklar ön planda tutulacaktır” şeklindeki ifadeyle serhildanın niteliği ve liderleri açıklanmıştır. Devletin otoritesini tanımamaya, sarsmaya odaklı şiddete dayalı olmayan sivil itaatsizlik teknikleri arasında; genel grevler, kitlesel gösteriler, basın açıklamaları, imza kampanyaları, cenaze törenleri vb. sıralanabilir. Bu yöntemler, geniş ve kıskırtılmış kitlelerin ‘eylemselliklerine dayalıdır ve şiddete dayalı olmayan hareketler, çoğu zaman, şiddete dayalı kampanyaların başlangıç aşaması, sonraki aşamalarda ise “savaşın” in cephesi haline gelirler.

Kongrede alınan diğer kararlardan önemli olan bazıları şunlardır:

- a) İnkâr ve imha tehlikesi aşılmadığı müddetçe, silahlı mücadelenin meşru savunma çizgisinin bir gereği olarak gündemdeki yerini koruyacağı,
- b) Meşru savunmanın, KADEK’in programını gerçekleştirmede izleyeceği mücadele stratejisi olduğu, bunun siyasal, demokratik hukuki en küçük bir hak arama mücadelesinden, silahlı direnişe kadar çok geniş eylem biçimlerinden oluştuğu,
- c) Halk Savunma Güçlerinin (HPG) modern ölçülerde bir mücadele gücü olması için, yeterli ideolojik, teorik, askeri ve pratik eğitimle donatılacağı,
- d) Abdullah Öcalan’ın bölge ve Ortadoğu halklarının çağdaş önderi olarak görüldüğü ve yaşamına yönelik alınacak tutumun savaş veya barış nedeni sayılacağı,
- e) Birlikte yaşanan toplumların demokrasi mücadelesiyle eşgüdüm sağlayacağı ve Ortadoğu çapında demokratik hareketin gelişip iktidar olmasının mücadele yöntemi haline getirileceği,

¹⁴²⁸ PKK kaynaklarına göre; “Üçüncü Alan Teorisi”; çözümleyici olmayan devlet ve toplum yapılarını yıkmadan, geçerli hukuk düzenini karşısına almadan, yetersizliklerini, yanlışlarını ve boşluklarını görüp kendini yapılandırarak sonuca gitmeyi esas alan yöntem olarak tanımlanmıştır. Ortadoğu’nun demokratik uygarlığa ulaşabilmesi için tüm bölünmüşlükleri aşılması ve özgür birlik temelinde “Demokratik Ortadoğu Birliği”nin oluşturulmasının halkların demokratik birliğini esas alan “Demokratik Ortadoğu Federasyonu” ile gerçekleşeceği PKK tarafından iddia edilmiştir. (“Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) I. Kongre Kararları, s.1-50.)

¹⁴²⁹ “Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) I. Kongre Kararlar”, **Serxwebûn Dergisi**, S.245, (Mayıs 2002), s.1-50.

- f) Demokratik kurtuluş sürecinin başarısının, Kürt halkının birliğinin güçlendirilmesini ve geniş ittifakların yaratılmasını gerektirdiği ancak birlikte yaşanan toplumların demokratik güçleriyle girişilecek ittifaklarda Kürt halkının temel haklarından da taviz verilmeyeceği, olmaması için her türlü fedakarlık yapılarak, geçmişte çatışma ortamının yarattığı olumsuzlukların giderilmesi için yoğun çaba gösterileceği,
- g) Kültürel, basın-yayın ve diplomatik faaliyetlerin siyasi mücadelenin aracı olarak görüleceği,
- h) “*Kimlik Bildirimi*” ve “*Ana dil*” kampanyasının çok yönlü demokratik argümanlarla sürdürüleceği,
- i) Basın-yayın faaliyetlerinin özerk bir örgütlenmeye kavuşturulacağı, Kürtçe okuma, yazma ve kullanmanın yaygınlaştırılmaya çalışılacağı,
- j) Genel anlamda Mezopotamya Kültürü’nün açığa çıkarılması için bir araştırma-inceleme kurumu oluşturulacağı,
- k) Ölen PKK militanlarına ait albümlerin çıkarılmasına devam edileceği ve mezarların şehitlik adı altında birleştirileceği, yönünde kararlar alınmıştır.¹⁴³⁰

PKK, Sekizinci Kongre’ de kısa süreli beklentilerini açıklarken, AB ilerleme raporunda belirtilen hususlara paralel olarak “*İdam cezasının kaldırılmasını, PKK liderini de içine alacak şekilde genel bir af çıkarılmasını, OHAL uygulamasının kaldırılmasını, Köy koruculuğunun tasfiye edilmesini ve köye dönüşün sağlanmasını, Kürt kimliğinin tanınmasını ve anadilde eğitim hakkının verilmesini*”¹⁴³¹ talep etmiştir.

Sekizinci Kongre’ de alınan kararların PKK’nın ulusal ve uluslararası platformda siyasallaşma sürecini hızlandırmaya, örgütlenmenin terörist faaliyetlerden soyutlandığı imajını vermeye, uzun süreli halk savaşını esas alan stratejisinin yerine yine uzun süreli kurumsal değer yaratma sürecini içeren ayrılıkçı tarzda Kürtçülük bilinci oluşturmaya yöneliktir. Bunu yaparken de değerlerin yayılmasını artırıcı tarzda; ölen teröristlerin anılarının yaşatılması, kültürel araştırmaların yapılması, önderliğe sadakatin güçlendirilmesi gibi tarihsel referans noktaları oluşturarak bunları bir miras gibi geleceğe aktarma gayretleri içine girdiği görülmektedir. Böylece PKK ortaya koyduğu değerlerin halk tarafından benimsenmesini sağlayarak halkla devleti karşı karşıya getirmeyi, kendisini bölge halkının tek temsilcisi olduğunu göstermeyi ve mücadelesinin meşruiyetini sağlamaya çalışmaktadır.

¹⁴³⁰ Nane Kishore, **International Terrorism, A New Kind of Conflict: A Study of Strategy and Tactics**, **Indian Council of Social Science Research**, New Delhi, 1989, s.5-8.

¹⁴³¹ D. E. Güçlüer, **PKK’nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.274.

PKK, ideolojik değerlerini yaymak ve pekiştirmek ve bölge halkı üzerinde tahakkümünü güçlendirmek böylece nihai amacı olan ayrılıkçı siyasasını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Kan ve şiddetle yaratılmış olan mirası KADEK devralmış, söylemler, işaret ve semboller değişmiş ama amaç aynı kalmıştır ve gerektiğinde silahlı şiddet kullanılacağına ilişkin söylem de demokratik ve barışçıl görünümlü kararların arasına sıkıştırılmıştır. Bununla beraber örgütsel değerlerin halk tabanına yayılması ve bunun için geniş ittifaklar kurulması PKK için her zaman temel amaç olmuştur. Böylece toplumsal ayrılıkların derinleştirilmesi temelinde oluşturulacak ittifakların Türk-Kürt çatışma ortamı yaratılması projesi, geçmişte olduğu gibi daha sonraki süreçte de değişmez hedeflerden biri olarak sürdürülmüştür.¹⁴³²

PKK, KADEK'ten sonraki dönemlerinde bu yöndeki çabaları, halkın bütün kesimlerine ulaştırmaya yani halkı bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Bunu başarabilmek için de toplumun her kesimi için ayrı ayrı alt teşkilatlar kurmak ve böylece demokratik toplumsal kuruluşlar maskeleri altında toplumun bütün katmanlarına sızarak örgütlenmeye çalışmaktadır. Bunların dışında KCK örgütlenmesi dört ülkede tamamlanılmaya çalışılmaktadır. Görüldüğü gibi ilk başta basit ve sade bir şekilde başlayan bu yapılanmaların sonraki dönemlerde özellikle alt katmanlarda daha da gelişerek karmaşıklaştığı görülmektedir. Aslında bu tür girişimlerin en nihai amacı PKK'nın hegemonyasını kurması böylece meşruiyetin elde edilmesi temelinde, ayrı bir devlet yapılanmasının kurulduğunun ilan edilmesiyle sonuçlanacaktır.

PKK kuruluşundan itibaren elde edilen bilgiler ve yapılan analizler ışığında PKK'nın 1999'dan sonra geçiş yaptığı barışçıl ve demokratik söylemlerle bunun şiddet içerikli arka planı arasındaki paradoksal bağlantı daha açık bir şekilde görülebilmektedir. Buna ek olarak PKK şiddetten hiç vazgeçmemiş, sadece şiddet desteğini koruyarak şiddetle barışçıl söylemler arasında gidip gelmiştir. Bu gidip gelmelerde ise sabit kalan tek husus başlangıçtaki “*Büyük Kürdistan*” kurma amacının değişmeden muhafaza edilmesi olmuştur.¹⁴³³Sonuçta Pan-Kürdist siyasalar dün olduğu gibi bugün de geçerliliğini korumaya devam etmektedir.

¹⁴³² Erhan Ergül, **Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Terör Örgütü: Etnik Terörün Yapısı Fikri Yapısı, Anatomisi ve Şiddet Stratejileri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, 2007, s.209-215.

¹⁴³³ Erhan Ergül, **Kürdistan İşçi Partisi (PKK)...**, s.209.

a) Yönetim Kurulu Olağanüstü Toplantısı (25-31 Temmuz 2003)

Daha önce düzenlenen olağan, olağanüstü kongre, konferans ve toplantılarda süreç içerisinde alınan ortak kararların uygulanmasında ve hayata geçirilmesinde olumsuzlar yaşandığı ortaya çıkmıştır. Süreç içerisinde meydana gelen hızlı değişim ve dönüşümler, PKK'da yeni sistemin uygulamalarında sorunlara yol açmıştır. Bunlardan dolayı Sekizinci Kongre' de alınan kararlara ilişkin uygulamaların görülmesi ve sonraki dönemde icra edilecek faaliyetler için planlama yapılması maksadıyla, 25-31 Temmuz 2003'te, Kuzey Irak Kandil Dağı'nda PKK'nın "Yönetim Kurulu Olağanüstü Toplantısı" yapılmıştır.¹⁴³⁴

Bu toplantı aslında kasım ayında yapılacak olan PKK'nın Onuncu Kongresi' ne hazırlık mahiyetinde de bir özelliğe sahiptir. Zira bu toplantıda ortaya çıkan ve olağan üstü olarak nitelendirilen strateji değişikliğine yönelik üç aşamalı bir eylem planı/yol haritası hazırlanarak, uygulamaya sokulmuştur. Toplantıda ayrıca Türkiye'nin metropol kentlerinde hücre tipinde örgütlenmeye gidilmesine, buralarda serhildan ve sivil itaatsizlik tarzında eylemlerin hızlandırmasına karar verilmiştir. Bundan başka PKK'nın silahlı kanadı olan HPG'nin özerk bir yapıya kavuşturulması ve yurtiçerisinde çeşitli yerlere silahlı militan guruplarının gönderilmesi kararlaştırılmıştır.

9- Dokuzuncu Kongre -Kongra-Gel'in İlanı (27 Ekim-6 Kasım 2003)

PKK, barışçıl görünümlü yeni stratejisine uygun olarak daha fazla toplumsal katmana sızabilmek ve iç ve dış politik gelişmelere uygun konsept gerçekleştirebilmek için 27 Ekim- 6 Kasım 2003'te Kandil Dağı/Dola-Koge kampında, 100'ü Avrupa'dan olmak üzere yaklaşık 370 PKK militanı ve sempatanının katılımıyla Dokuzuncu Kongresi'ni gerçekleştirmiştir.¹⁴³⁵ PKK tarafından açıklanan Dokuzuncu Kongre sonuç bildirisinde;

- 1- PKK'nın KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) olan isminin Kongra- Gel (Halk Kongresi) olarak değiştirildiği,
- 2- Yeni ismiyle Kongra-Gel'in; Devlet kurmak ve yıkmak amacıyla oluşan tüm siyasi yapılanmaları aşarak, devleti ve toplumu demokratikleştirmeyi demokratik- ekolojik toplum modelinde mümkün gördüğü,
- 3- Türkiye, İran, Suriye ve Irak sınırları içerisindeki "Kürt Sorunu"nun, ancak "demokratik özgür birlik" esaslarına dayanılarak çözülebileceği, belirtilmiştir.

¹⁴³⁴ "Olağan Üstü Toplantı Kararları", *Serxwebûn Dergisi*, S.260, (Ağustos 2003), s. 10-25.

¹⁴³⁵ "PKK-KONGRA-GEL Kuruluş Kongresi Sonuç Bildirgesi", *Serxwebûn Dergisi*, S.263, (Kasım 2003), s.50-55.

- 4- Bu kapsamda; Türkiye, İran, Suriye ve Irak kastedilerek “*Egemen Ülkelere İlişkin Demokratik Kriterler*” başlığı altında:¹⁴³⁶
- 5- İran, Suriye ve Irak'ta çoğulcu demokratik sisteme geçilmesi,
- 6- Türkiye'de seçim yasalarıyla halkın iradesini meclise yansıtacak düzenlemelerin demokratik esaslara göre yeniden yapılması,
- 7- Egemen ülkelerde temel hak ve özgürlükleri esas alan demokratik anayasalar oluşturulması,
- 8- Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önündeki tüm engellerin ve idam cezasının kaldırılması,
- 9- Bu ülkelerin iç hukuk sistemini, uluslararası hukuk ve demokratik kriterlere göre yeniden düzenlemeleri,
- 10- Tüm etnik kültürlerin kimliklerini özgürce geliştirme ve ifade etme haklarının anayasal güvence altına alınması,
- 11- II. Dünya Savaşı'nın sonucunda, soğuk savaşın dengelerine dayanarak kurulan, BM, NATO, IMF gibi uluslararası kurum ve kuruluşların, demokratik kriterlere, göre reformdan geçirilerek yeniden düzenlenmesi gibi taleplere yer verilmiştir.
- 12- Söz konusu sonuç bildirgesinde kongrede alınan diğer kararlardan önemli olan bazıları şu şekilde belirtilmiştir:
- 13- Bölücülüğün veya ayrımcılığın değil, özgür demokratik birliğe dayanan çağdaş demokratik ülke ve devlet bütünlüğünün amaçlandığı,
- 14- Abdullah Öcalan'ın özgürlüğünün hayati öneme sahip olduğu, çözümün sağlanabilmesi için bu doğrultuda acil adımlar atılması gerektiği,
- 15- BM kararları başta olmak üzere, birçok uluslararası anlaşmayla tanımlanan meşru savunmanın, evrensel bir hak olarak görüldüğü, bu nedenle vazgeçilmez olduğu,
- 16- ABD'nin, Kürt siyasi oluşumlarının tümünü muhatap kabul etmeye ve bunlarla diyalogda bulunmaya çağırıldığı ifade edilmiştir.¹⁴³⁷

PKK'nın isim değişikliğine gitmesiyle oluşan yeni adıyla Kongra-Gel, değişim ve dönüşümü esas aldığı barışçıl söylemlerle ifade ederken meşru savunma adı altında her zaman silahlı gücünü elde bulundurmaya ve gerektiğinde kullanabileceği tehdidini savurmayı ihmal etmemiştir. Bu kapsamda Dokuzuncu Kongre' de Meşru Savunma Komitesine İlişkin Olarak; “*meşru savunma*” çizgisinin devam edeceği ve örgütün silahlı unsurları olan (HPG)'nin, Kongra-Gel'in “*siyasi iradesine bağlı*” olarak faaliyet göstereceği

¹⁴³⁶ “*Demokratik Haklar Bildirgesi*”, *Serxwebûn Dergisi*, s.60-65.

¹⁴³⁷ “*KADEK'in Feshine İlişkin Karar Tasarısı*”, *Serxwebûn Dergisi*, s.65.

belirtilmiş ve meşru savunma temelinde Türkiye, İran, Irak ve Suriye’de gelişen” demokratik kitle eylemlerinin sahiplenileceği ifade edilmiştir.¹⁴³⁸

Meşru savunmayla ilgili olarak kongrede alınan kararlarda üç husus dikkati çekmektedir. Birincisi; HPG’nin özerk hâle getirilmesi ve bu unsurların sadece Türkiye ve İran’da faaliyet göstermek üzere elde tutulması, Suriye ve Irak’ta ise siyasi faaliyet yürütülmesi kararıdır. Örgütün silahlı unsurlarının örgütten ayrı bağımsız ve özerk hâle getirilmesinin, örgütün terörist özelliklerini kendi dışındaki bir kuruluşa yükleme amacını taşıdığı ve silahlı faaliyetlerde asıl hedefin Türkiye olduğu görülmektedir. İkincisi; HPG’ye benzer biçimde örgütün silahlı kanadının kadınlar bölümünü oluşturan “*Özgür Kadınlar Partisi*” (PJA)’nin, “*Özgür Kadınlar Birliği*” (YJA) adı altında yine özerk hâle getirilmesidir. Kongra-Gel’in bu eyleminde de silahlı kadın gücünün oluşturulmasının yanı sıra özerk hâle getirilen silahlı militan kadrolarının yaratacağı terörist imajından en az etkilenmek şeklinde bir amaç güdüldüğü anlaşılmaktadır.

Bir bütün olarak bakıldığında Kongra-Gel kararları KADEK’in kararlarının daha yaygın bir şekilden başka bir şey değildir. Burada vurgulanması gereken iki husus vardır. Birincisi; kararlar sanki yasal statülü gibi bir ifade tarzıyla belirtilmiş ve toplumun bütün kesimlerinin bu kararlara katılmasının sağlanması esas alınmıştır. Bunun için Kongra-Gel tüzüğünde genel kurulun oluşması öngörülmüştür. İkincisi; PKK’nın adı Yeni PKK olarak 2005’te değiştirilmiş olmasına rağmen Kongra-Gel tüzüğü iptal edilmemiş tam tersi daha sonra ilan edilecek olan KKK ve KCK yapılanmalarının da temeli olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda Kongra-Gel tüzüğünden sonra bir de iç tüzük çıkarılmıştır.

Gerçekten bu değişime ilişkin ilk sinyaller PKK’nın Yedinci Kongresi’nden itibaren verilmeye başlanmıştır. Bu kongrede bir cephe örgütlenmesi olan ERNK’nin aşılıp bunun yerine her alanda Demokratik Halk Birlikleri’nin (YDK) örgütlenmesi kararından alınan kararda geçen “*cephe örgütlenmesinin aşılması*” şeklindeki söylemin esasen daha sonra kurulacak olan KKK ve KCK’nın da ipuçlarını vermektedir. İç tüzüğü oluşturulan ve 2003’te kurulduğu ilan edilen Kongra-Gel ile 2005’teki Kongra-Gel arasındaki fark 2003’teki’nin PKK’nın yeni adı, 2005’te kurulan ise bir halk kongresi olarak nitelendirilmesidir.

¹⁴³⁸ Duran Kalkan, “*PKK Kürt Halkının Ulusal Direniş Kimliğidir*”, *Serxwebûn Dergisi*, s.68-72.

10- Onuncu Kongre (16-26 Mayıs 2004)

Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra yaklaşık beş yıldır sürdürülen PKK'nın ateşkes kararına rağmen Türkiye'nin olumlu bir adım atmadığı, bu nedenle siyasi faaliyetlerle amaca ulaşamayacağı gerekçesi ileri sürülmüştür. Ayrıca Abdullah Öcalan'ın talimatı daha belirgin olarak kongrenin toplanmasında etken olmuştur. “*Örgütsel birlik ve tek yanlı ateşkesin gözden geçirilip yeni stratejinin belirlenmesi*” şeklindeki iki ana konu üzerinde yoğunlaşan, PKK'nın Onuncu Kongresi, 16-26 Mayıs 2004'de Kuzey Irak'taki Kandil Dağı bölgesinde 250 PKK militanı ve 150'den fazla sempatzanın katılımıyla gerçekleştirilmiştir.¹⁴³⁹

Bu kongrede; PKK'nın 1 Eylül 1998' den itibaren tek taraflı ateşkes ilan ettiği ancak 2 Ağustos 2003'te KADEK yönetimi tarafından hazırlanan 'eylem planına/ Yol Haritası' na cevap verilmeyerek, tek taraflı ateşkesin karşılıklı ateşkese çevrilmediği ve uzatılan barış elinin boşa kaldığı, Türkiye'nin örgütün taleplerine olumlu karşılık vermediği, Nisan 2004'den itibaren Türkiye'nin örgüte yönelik operasyonları daha da arttığı için PKK'nın tek yanlı ateşkesi sonlandırdığı, belirtilmiştir.¹⁴⁴⁰ Ancak iddia edilenin aksine PKK'nın ateşkesi iptal ettiğinin ilanında;

- 1- Ciddi görüş ayrılıklarının yaşanması nedeniyle örgütü bir arada tutma ve silahlı kadrolarını yeniden motive ederek, parçalanmayı önleme gayretinin,
- 2- Türkiye'nin girişimleri sonucunda, kısmen de olsa İran ve Suriye'nin PKK'ya sağladıkları desteği kesmelerinin,
- 3- PKK'yı AB'nin de “*Terör Örgütleri Listesi*”ne almasının,
- 4- Avrupa ve yurtiçindeki müzahir¹⁴⁴¹ kesimin PKK'ya olan desteğinin barış ortamı nedeniyle azalmaya başlamasının,
- 5- Silahlı mücadeleyle Abdullah Öcalan'ın konumunu güçlendirme ve muhatap alınmasını sağlama amaçlarının etkili olmaktadır. Diğer taraftan PKK, aşağıda belirtilen ön koşulların kabul edilmesi halinde yeniden ateşkes ilan edebileceğini ifade etmiştir. Bu ön koşullara göre PKK;
 - a) Abdullah Öcalan'ın cezaevindeki şartlarının iyileştirilmesi,
 - b) PKK'ya yönelik operasyonların durdurulması ve GKK sisteminin kaldırılması,

¹⁴³⁹ “*Olağanüstü KONGRA-GEL Genel Kurul Çizgisini Doğru Kavrayalım*”, **Serxwebûn Dergisi**, S. 270, (Haziran 2004), s.12-20.

¹⁴⁴⁰ “*Kongra-Gel 2. Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı Sonuç Bildirgesi*”, **Serxwebûn Dergisi**, s.15-18.

¹⁴⁴¹ Türk Dil Kurumu'na göre anlamı “*arkalayan, destekleyici, arka çıkan, yardımcı*” olarak *müzahir* kelimesi daha çok güvenlik birimlerince yapılmış çalışmalarda görülmekle birlikte, Türkiye'deki kullanımından dolayı daha kapsamlı bir içeriğe sahip *yandaş* ifadesine göre daha olumlu görüldüğünden ve Literatürde daha sıklıkla kullanıldığından dolayı müzahir kelimesi kullanılması tercih edilmiştir.

- c) Halkın yasal demokratik eylemleri (pasif direniş, sivil itaatsizlik) ve sivil örgütlenmesinin yasaklanmaması,
- d) PKK'nın muhatap alınarak diyalog kurulması,
- e) Kalıcı bir barışın sağlanması için taraflar ve sorunun muhatabı olan güçler arasında karşılıklı yeni bir ateşkes anlaşması imzalanması talep edilmiştir.¹⁴⁴²

Muhafazakarlar-Reformcular çekişmesi içerisinde geçen PKK'nın Onuncu Kongresi' nde alınan kararlardan önem arz eden bazıları şu şekildedir:

- a) Abdullah Öcalan'a uygulanan sözde tecridin kaldırılması,
- b) Çift taraflı sözde ateşkes koşullarının devlet tarafından resmi olarak kabul edilmesi,
- c) Ordu güçlerinden güvenlik ihtiyacının fazlası olan kısmının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden çıkarılması,
- d) Resmi olarak adı değiştirilen, ancak fiiliyatta aynı uygulamaları kapsayan OHAL sisteminin tümünden kaldırılması,
- e) PKK'ya yönelik operasyonların tamamen kaldırılması,
- f) Koruculuk sisteminin tümünden kaldırılması,
- g) Devlet tarafından ilan edilecek siyasi aflat Abdullah Öcalan'ın ve dağdaki tüm militanların siyasi hayata girmelerinin sağlanarak özgürlüklerine kavuşturulması,
- h) Irak ve İran'daki Kürtlerin sorunlarının federatif bir sistemle çözüme kavuşabileceği,
- i) Yabancı yatırımcı ve turistler için Türkiye'nin riskli bir ülke olacağı yönünde çeşitli kararlar alınmıştır.¹⁴⁴³

Kongrede alınan diğer kararların ise ağırlıklı olarak Abdullah Öcalan ile ilgili olduğu, önderlik adı altında adeta kutsallaştırılmak istendiği, onun üzerinden bir değer yaratılarak geleceğe taşınmasına ve böylece yaratılacak PKK tarihinin referans noktası yapılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle alınan kararlar doğrultusunda PKK liderinin;

- 1- Düşüncelerini en geniş kesimlere ulaştıracak bir yayın politikasının uygulanacağı,
- 2- Tüm görüşme notlarının gerekli dillere tercümelerinin yapılacağı ve yayınlaması için bir internet sitesi oluşturulacağı,
- 3- Tüm yazı, konuşma ve çözümlerinin bir külliyat içerisinde bir araya getirileceği,
- 4- Türkiye ve Ortadoğu barışına yaptığı katkıları eksen alan bir tanıtım faaliyetinin yürütüleceği, şeklinde Abdullah Öcalan'ı mevcut durumunun ve kişisel kimliğinin ötesine taşıyarak örgütsel bir değer haline getirilmesine yönelik kararlar alınmıştır.¹⁴⁴⁴

¹⁴⁴² "Kongra-Gel 2. Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı Sonuç Bildirgesi", **Serxwebûn Dergisi**, s.15-18.

¹⁴⁴³ "Kongra-Gel 2. Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı Sonuç Bildirgesi", **Serxwebûn Dergisi**, s.15-18.

Bu kongrede başlangıçta Muhafazakârlar /Silahlı mücadele taraftarları ve Reformcular /Siyasi mücadele taraftarları olarak hizipleşme yaşanmış, Abdullah Öcalan'ın etkisiyle reformcu kanat tehdit ve infazlara kadar varan baskıyla tasfiye edilmiştir. Dolayısıyla yeni muhafazakâr kanadın PKK liderine olan sadakatinin bir göstergesi olarak Kongra-Gel ve Apo özdeşleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak her şeye rağmen PKK'daki sular durulmamış ve PKK'nın Onuncu Kongresi'nden sonra Reformcu kanatta yer alan ve Osman Öcalan'ın başını çektiği grup, PKK'dan ayrılarak Temmuz 2004'de "*Yurtsever Demokratik Parti*" (PWD)'yi kurmuştur. PWD'nin yürüttüğü faaliyetlerden ABD güdümlü olarak bölgede demokratik bir örgüt görünümünde meşrulaşma çalışmalarına devam ettiği anlaşılmaktadır.¹⁴⁴⁵

Kongrede ayrıca Bilim-Teknoloji, Kültür-Sanat, Edebiyat, Eğitim ve Aydınlanma Komitelerinin kurulması kararlaştırılmış, bu komitelerin çalışmalarına yönelik düzenleme yapılması belirtilmiştir.¹⁴⁴⁶ Kongre sonunda meşru savunmaya ilişkin yayınlanan bildiri; meşru savunmanın vazgeçilmez hukuksal bir hak olarak ele alındığı, bu hakkın evrensel sözleşme ve yasalarda yer alan bir durumu içermekte olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda PKK şiddet eylemlerine meşru bir zemin kazandırabilmek maksadıyla her türlü silahlı faaliyetini meşru savunma olarak lanse etmeye çalışmıştır.

11- On Birinci Kongre - Yeni PKK'nın Kuruluşu (4-21 Mayıs 2005)

On Birinci Kongre, yeniden yapılanma süreci addedilen PKK'nın yeni dönemdeki değişim, dönüşüm ve ayrılıkçı siyasada izleyeceği yöntemi belirleme kongresidir. Bu kongre, PKK'nın değişim ve dönüşümünde önemli bir aşamayı temsil etmektedir. Bu dönemde örgütün; geçmişten gelen şiddet eğilimini meşru savunma adı altında kamufle ederek barışçıl siyasal yaklaşımını KADEK, Kongra-Gel ve Yeni PKK sürecinde geliştirmeye çalıştığı, ancak bu durumun yarattığı paradoksal çelişki (şiddet eğilimiyle demokratikleşme arasında gidip gelmeler) nedeniyle hem kendi elemanları ve hem de içinde yerleşik olduğu PKK'nın ayrılıkçı siyasasının hızlı ve yaygın olarak kabul görmediği ortaya çıkmıştır. PKK, Kuzey Irak'taki gruplar arasında da kabul görmemiş, daha da önemlisi kendi içinde hizipleşmelere maruz kalmış, yurtiçinde mücadelesini devam ettirecek dinamik toplumsal desteği sağlayamamıştır. PKK'daki hizipleşmelerle ilgili olarak Genel Kurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ'un; "*Özellikle 31 Mayıs'dan önceki süreçte terör örgütüne*

¹⁴⁴⁴ "*Kongra-Gel 2. Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı Sonuç Bildirgesi*", **Serxwebûn Dergisi**, s.15-18.

¹⁴⁴⁵ "*Osman Öcalan Yeni Parti Kurdu*", **Sabah**, 23.8.2004, s.14. Osman Öcalan'dan İtiraf, rusencakir.com/Osman-Ocalandan-itriflar.16.9.2004, (Erişim Tarihi: 12.5.2017).

¹⁴⁴⁶ "*Bilim Sanat Komitesi*", **Serxwebûn Dergisi**, s.20-28.

ilişkin olarak bize gelen istihbarat bilgilerine baktığımız zaman örgüt kadrosunun ikiye ayrıldığını gördük. Bir grup yine eskiden olduğu gibi şiddetli ve artan sayılarda terör eylemlerinin yapılmasını isterken, bir grup bu kendilerine göre ilan etmiş oldukları sözde ateşkes sürecinin devam etmesi görüşündeydiler. Bu aslında örgütün lider kadrosu arasında ciddi bir bölünme yarattı.”¹⁴⁴⁷ ifadeleri PKK içindeki ayrışmanın sebeplerinin açıklanması bakımından önemlidir. Anlaşıldığı üzere PKK’yı bu kadar çok isim değiştirme yönünde baskılayan faktörün, dış ülkelerdeki terörist imajından kurtulma çabası olduğu kadar, örgütün içine düştüğü darboğazı aşmaktır.

Bu kongrenin yenilik bağlamında diğer bir özelliği de kongre sonucunda Halk Kongresi’ nin (Kongra - Gel) ve Kürdistan Demokratik Konfederalizmi (KKK) yapısının da oluşturularak hayata geçirilmesidir. Bu yapıların, bünyelerindeki diğer alt yapılarla birlikte örgütün ideoloji sürecine katkı sağlayacak önemli birer araç ve aynı zamanda ileride kurmayı düşündükleri devlet yapısının çekirdeği olması bakımından önemlidir.

Bu yeniden yapılanma adı altında PKK’nın On Birinci Kongresi 100’den fazla sempatan ve 235 PKK militanının katılımıyla 4-21 Mayıs 2005’te Kuzey Irak-Kandil Dağı bölgesinde gerçekleştirilmiştir. ¹⁴⁴⁸Bu kongrede öncelikle geçmişteki fesih edilmiş örgütsel yapılara ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre; PKK’nın 1970’lerde kuruluşunun Kürt halkı için bir hamle olduğu, fakat aynı zamanda bu yıllardaki sosyalist düşüncenin eksikliklerini ve yanlışlıklarını da içinde barındırdığı, Yeni PKK’nın ise bilimsel-demokratik sosyalist ideolojiye sahip olduğundan sadece Kürt ve Ortadoğu halklarının değil, bütün dünya halklarının en demokratik ve özgürlükçü gücü olduğu ifade edilmiştir.¹⁴⁴⁹

Geçmişe yönelik yapılan değerlendirmelere göre; PKK, KADEK, Kongra-Gel ve Yeni PKK süreçleriyle yaşanan hızlı bir değişim ve dönüşümü şu şekilde açıklanmıştır: PKK’nın eski paradigmasıyla bu görevleri başarması mümkün değildir. Reel sosyalizm ve klasik ulusal kurtuluşçuluk arası bir çizgide seyreden PKK, dıştan ağır baskılar, içten o denli ağır yetersizliklerden dolayı, bir türlü çizgisinin gerçek potansiyelini açığa çıkarıp örgütleyememiştir. 1995 sonrasında Parti Önderliği’nin tüm çabalarına rağmen, gerçek özünden koparılmış olan PKK, kendisinden bekleneni yerine getiremeyen bir pratik sergilemiştir. Bunu aşmaya dönük KADEK girişimi ise sorunu daha da derinleştirmiştir.¹⁴⁵⁰

¹⁴⁴⁷ Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ’un Gazeteci Uğur Dündar ile 5 Temmuz 2010’da yaptığı mülakat. (www.startv.com.tr, 5.7.2010, (Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2017.)

¹⁴⁴⁸ “Yeni PKK’nın Kuruluşu İlan Edildi”, <http://news.pkk.org/breve>, (Erişim Tarihi: 6 Şubat 2017).

¹⁴⁴⁹ “Bilim Sanat Komitesi”, **Serxwebûn Dergisi**, s.20-28.

¹⁴⁵⁰ Yeni PKK Program ve Tüzüğü, <http://tecakonline.com>, (Erişim Tarihi: 2 Eylül 2017).

Bu durumla ilgili örgütten yapılan açıklamada; *“En son uluslararası komploya karşı Önderliğimizin geliştirmiş olduğu halkımızın XXI. Yüzyıl projesi KONGRA GEL yapılanması içinde ‘Bilim-Sanat Komitesi’ biçiminde bir örgütlülüğe kavuşturulmak istendiyse de, ihanetçi-çeteci grubun projeyi sabote etme girişimi nedeniyle, iyice işlevsizleşip etkisizleşmiştir. Tüm bu gelişmelerin yanı sıra dünyadaki bilimsel-teknolojik gelişmeler ve bunun yarattığı sosyal-ekonomik-kültürel sonuçları karşılayabilmek için, PKK’nın özüne uygun bir biçimde yeniden yapılanması, yaratılan değerlerin korunması, geliştirilmesi ve geleceğe taşınması gerekmektedir.”*¹⁴⁵¹ şeklinde belirtilmiştir.

Kongrede kabul edilen yeni PKK’nın parti tüzüğü ve programının örgütsel yapı ve işleyiş açısından Kongra-Gel’den dikkate değer bir farklılık bulunmamakla beraber öncekinin devamı niteliğindedir. Ancak On Birinci Kongre’ de en çok dikkati çeken husus PKK’nın adı yeni PKK olarak değiştirilirken Kongra-Gel’in *“kurumlaşmanın zirvesi olarak”* yasama organı haline dönüşmesi olmuştur. Ve bu meclisin yine On Birinci Kongre’ de kuruluşu ilan edilen KKK yapısının da temelini oluşturmuştur.¹⁴⁵²

On Birinci Kongre’ de özet olarak:

- a- PKK, ERNK, ARGK sistemlerinin aşıldığı, bunların yerine Yeni PKK, Kongra-Gel, KKK ve HPG örgütlerinin oluşturulduğu,
- b- Kongra-Gel’in bir parti olmayıp, yasama görevi olan bir meclis durumundaki halk meclisi olduğu, bu aşamaya önce Kürdistan Ulusal Meclisi (KUM), sonra Sürgünde Kürt Parlamentosu (SKP) ve Kürdistan Ulusal Kongresi (KUK)’nin kurulmasından sonra *“kurumlaşmanın bir zirvesi olarak”* Halk Meclisi (Kongra- Gel)’nin oluşturularak ulaşıldığı,
- c- ABD’nin Irak’ta yeni bir federal model geliştirdiği, bunun içinde Kürdistan Federasyonu’nun da olduğu, bunun aynı zamanda Lozan’ın da aşılması anlamına geldiği,
- d- AB’nin demokrasiyi ön plana çıkarmasına rağmen, ikiye bölünmüş bir politika izlediği, Aposuz ve PKK’sız bir Kürt toplumu istediği, AB’nin politikasının Türkiye ile Kürtlerin savaşması için zemin oluşturduğu,
- e- Siyasal, örgütsel ve askeri bir mücadelenin geliştirilmesi gerektiği, siyasal serhildanın yükseltilmesi ve sözde meşru savunmada daha ciddi olunması gerektiği,

¹⁴⁵¹ “Yeni PKK’nın Kuruluşu İlan Edildi”, <http://news.pkk.org/breve>, (Erişim Tarihi: 6 Şubat 2017); D. E. Güçlüer, **PKK’nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.286.

¹⁴⁵² D. E. Güçlüer, **PKK’nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.286.

f- Üzerlerine gelinmesi halinde, inkar ve imha siyaseti sürdürülmesi durumunda kendilerinin de meşru savunma çerçevesinde savaşın tırmandırılacağı bir tutumu benimseyecekleri, ancak operasyonların durmasını, tecridin kaldırılmasını ve diyalogun geliştirilmesini istedikleri, ifade edilmiştir.¹⁴⁵³

Yeni PKK'nın kurulması, diğer gelişmelerle birlikte değerlendirildiğinde PKK'nın örgütsel standartlaşma yönündeki kaydettiği bir aşamadır. Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de kurulması planlanan birleşik Kürdistan'ın bir bütün olarak bağlı olması öngörülen KUM ve KUK'un Türkiye ayağı şeklinde düşünülen Kongra-Gel ilan edilerek gerekli alt yapının oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yeni PKK'nın ilân edildiği On Birinci Kongre'yi sonrası Halk Kongresi'nin (Kongra - Gel) kuruluşuna ilişkin 1 Haziran 2005'te yine aynı bölgede yapılan sonuç bildirgesi açıklamasında;

- 1- Kongra Gel'in kendisini KKK sisteminin en yüksek demokratik halk iradesi ve yasama meclisi olarak tanımladığı,
- 2- KKK projesinin Genel Kurul bileşenleri tarafından yoğunca tartışıldığı ve bir sözleşmeye dönüştürülerek kabul edildiği,
- 3- KKK içinde yer alan örgütlerin rollerinin ve sistem içindeki yerlerinin tanımlandığı, buna göre, yeniden yapılandırılan PKK'nın, KKK sisteminin ideolojik gücü olarak kabul edildiği, kadın ve gençlik örgütlenmelerinin ise tüm toplumu örgütlemenin öncü gücü olarak tanımlandığı,
- 4- KKK sistemini inşa etmek (siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik olarak köy ve sokaklardan başlayarak komünlerini ve meclislerini kurarak) amacıyla çeşitli projelerin geliştirildiği,
- 5- Ortak bir Kürt stratejisinin geliştirilmesi amacıyla müşterek bir Kürt konferansı düzenleme çağrısının yapıldığı,
- 6- Koruculara çatışmalarda yer almama, operasyonlara çıkmama çağrısında bulunulduğu,
- 7- Geçmiş süreçlerde farklı nedenlerden dolayı, PKK'dan uzaklaşanlara/kaçanlara kendilerini affettirme temelinde ve KKK Sözleşmesi ilkeleri çerçevesinde yeniden örgüte katılmaları için çağrıda bulunulduğu,
- 8- AB'nin ilerleme raporundaki çağrısına olumlu yaklaştıkları ve ABD ile ilişkilerini geliştirmek istedikleri ifade edilmiştir.

¹⁴⁵³ D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.286-288.

- Ayrıca Kongra - Gel'in teşkilat yapısı ve örgütsel işleyişi incelendiğinde;
- 9- Üç yüz üyeden oluşturulduğu ve iki yıllık çalışma dönemi esas alınarak olağan toplantılarını yılda bir kere olmak üzere Nisan ayında yapacağı,
 - 10- Çalışmaların komisyon esasına göre yürütüldüğü, bu komisyonların (3-11) arası üyeden oluşacak biçimde Başkanlık Divanı tarafından belirlendiği,
 - 11- İki toplantı arasında “*yasama faaliyetlerinin*”, Başkanlık Divanı ve on bir daimi komisyon tarafından yürütüleceği,
 - 12- Kongrenin toplanmadığı olağanüstü durumlarda Başkanlık Divanı, daimi komisyonlar, Yürütme Konseyi ve ilgili kurumlar ortak bileşiminin Genel Kurul adına karar alabileceği ifade edilmiştir.¹⁴⁵⁴

On Birinci Kongre' de üzerinde durulan diğer bir husus da KKK yapılanması olmuştur. Kongre sonrasında yayımlanan on dört bölüm ve kırk sekiz maddeden oluşan KKK sözleşmesinde özetle;

- 13- Konfederasyonun temel görevinin; Kürt Sorunu'nun çözümü, Kürt kimliğinin kabulü, Kürt dili ve kültürünün gelişmesini sağlamak olarak belirlendiği,
- 14- Sistemde bir yıllığına seçilen delegelerden oluşan piramit tarzı bir yapılanmanın öngörüldüğü, kararların köy, mahalle ve şehir meclislerindeki delegeler tarafından alınacağı,
- 15- Amaçlarının milliyetçiliğe dayanan bir devlet yerine, siyasi sınırları esas almayan kendi demokrasilerini kurmak olduğu, bunun için Türkiye, İran, Irak ve Suriye'deki Kürt federasyonlarının birleşerek konfederasyonu oluşturacağı,
- 16- Söz konusu sistemde AB hukuku, üniter devlet hukuku (Türkiye-Suriye-İran- Irak devletleri hukuku) ve Kürt Demokratik Konfederal Hukukunun geçerli olduğu,
- 17- Özgürlüğün klasik manada ulusal kurtuluş hareketi ve isyanlara dayanmadığı, bunun konfederal yapıyla sağlanacağı, bu yapıyı tehdit edecek saldırılara karşı meşru savunma stratejisinin devam ettirileceği hususları belirtilmiştir.¹⁴⁵⁵

Alınan kararlar incelendiğinde “*örgütler var oldukları andan itibaren kurumsallaşarak meşruiyet kazanmaya ve böylelikle hayatta kalma şanslarını arttırmaya çalışırlar*”¹⁴⁵⁶ temel teziyle örtüşmektedir. Öyle ki bu durum Kongra-Gel'in kuruluşunda “*kurumlaşmanın zirvesi*” olarak açıkça ifade edilmektedir. Aslında PKK'nın faaliyetlerinin

¹⁴⁵⁴ “Yeni PKK'nın Kuruluşu İlan Edildi”, <http://news.pkk.org/breve>, (Erişim Tarihi: 6 Şubat 2017).

¹⁴⁵⁵ D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.286-300.

¹⁴⁵⁶ D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.286-300.

ana yörüngesinin her zaman bu doğrultuda olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle örgütün bir devlet yapılanması gibi hareket ederek, meşruiyet kazanma çabası en belirleyici yönünü oluşturmaktadır.

12- On İkinci Kongre (PKK/KONGRA-GEL 3'ncü Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı)

Irak'ın kuzeyinde 4-21 Mayıs 2005'te 236 terör örgütü mensubunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongrede; içinde bulunulan dönem değerlendirilmiş, Abdullah Öcalan'ın 21 Mart 2005'te ilan ettiği “*KKK projesi sözleşmeye*” dönüştürülerek kabul edilmiştir. Bahsedilen “*KKK sözleşmesinde*” bulunan “*İran'da, Türkiye'de, Suriye'de, hatta Irak'ta oluşacak bir Kürt yapılanmasında tüm Kürtler bir araya gelerek kendi federasyonlarını, birleşerek de üst konfederalizmi oluştururlar. Siyasetin demokratikleştirilmesi temelinde Kürdistan üzerinde egemen olan devletleri köklü bir reforma yönelterek, küçülmelerini ve demokrasiye duyarlı hâle gelmelerini sağlamak.*”¹⁴⁵⁷ ifadeleri PKK/KONGRA-GEL örgütünün ayrılıkçı amacını bir kez daha göstermektedir.

Ayrıca aynı “*sözleşmede*”; “*Bundan sonra Kürdistan'da üç hukuk geçerli olacaktır: AB hukuku, üniter devlet hukuku, demokratik konfederal hukuk.*” cümleleri de dikkat çekmektedir. Bu kongrede; “*gelecekte belki anayasaya dönüştürülecek sözleşme kabul edilmiş, yine program, iç tüzük değiştirilmiştir.*” Ayrıca ‘meclis sistemine’ geçtiklerini ve PKK/KONGRA-GEL örgütünün temel yapısını Yeni PKK, KONGRA-GEL, KKK ve otonom HPG oluşturmaktadır.¹⁴⁵⁸ Yapılanmayla ilgili olarak; Genel organlar; KKK Önderliği, KONGRA-GEL'dir. KONGRA-GEL bünyesindeki Yürütme Konseyine bağlı; bilim ve aydınlanma, kültür, basın, siyasi /iç siyasi komite ve dış siyasi komite, sosyal /kadın komitesi, gençlik komitesi, emekçiler komitesi, azınlıklar ve inanç grupları komitesi, sivil toplum örgütlülüğü komitesi şehitler ve gaziler komitesi, dil ve eğitim, halk sağlığı, ekonomi ve maliye, ekoloji ve yerel yönetimler, hukuk, meşru savunma alanlarına göre on bir daimi komite yer almaktadır. Parça örgütlenmesi, eyalet örgütlenmesi, şehir kasaba ve mahalle örgütlenmesi, Avrupa ve BDT/Bağımsız Devletler Topluluğu alanları, örgütün yayılma ve etkinlik sahası olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁵⁹

Bu yapı içerisinde Kürdistan Özgür Kadın Partisi (PAJK) ve PKK içindeki kadın gücü olan Özgür Kadın Hareketi'nin (KJB) ideolojik örgütlülüğü, Özgür Kadınlar

¹⁴⁵⁷ “*KKK Sözleşmesi*”, *Serxwebûn Dergisi*, Yıl:25, S.275, (Eylül 2015), s.15-22.

¹⁴⁵⁸ “*KKK Sözleşmesi*”, *Serxwebûn Dergisi*, s.15-22.

¹⁴⁵⁹ “*KKK Sözleşmesi*”, *Serxwebûn Dergisi*, s.15-22.

Birliği'nin (YJA) ise kitle örgütlülüğüdür. Özellikle Adalet ve Hukuk Komitesi'nin, Bilim ve Aydınlanma Komitesi'nin, Önderlik Komitesi'nin, Kültür Komitesi'nin, Sosyal Komite'nin, Avrupa çapında da faaliyetleri devam etmektedir.¹⁴⁶⁰

KKK Sözleşmesi geneline bakıldığında; PKK/KONGRA-GEL örgütünün “sözleşme” adı altında adeta devlet mekanizmasını çağrıştıran yeni bir projeyi hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, PKK/KONGRA-GEL tarafından, Irak'taki gelişmeler; “ABD, Irak'ta yeni bir federal model geliştiriyor. Bunun içinde Kürdistan Federasyonu da var. Bu aynı zamanda Lozan Antlaşması'nın aşıldığı anlamına geliyor. Kürt Sorunu'nun dört parçada çözülmesi için bunun olumlu yönleri var.” olduğu belirtilmektedir.¹⁴⁶¹

Kongrede; Kürdistanlı tüm güçler arasında demokratik, ortak bir Kürt stratejisinin geliştirilmesi amacıyla, herkesi sorumluluklarını yerine getirmeye ve ortak bir Kürt konferansı düzenleme konusunda çağrıda bulunmaktadır. Ayrıca kapanış konuşmasında, yapılanmayla ilgili tarihsel durumu ortaya koyarak birbirleriyle ilişkili oldukları belirtilmektedir. Zele'de Kürdistan Ulusal Meclisi, Sürgünde Kürdistan Parlamentosu vardır. Yine KNK yapısı faaliyete geçirilmektedir. Ve en sonunda burada tüm bu yapılanmanın bir zirvesi olarak Halk Meclisi oluşmaktadır.¹⁴⁶²

13- On Üçüncü Kongre (PKK/KONGRA-GEL 4'ncü Genel Kurul Toplantısı)

On Üçüncü Kongre 17-23 Nisan 2006'da yapılmıştır. Geçen bir yıllık sürecin “Abdullah Öcalan çizgisinde” geliştiği belirtilmektedir. Bu kongrede; “Kürdistan'daki tüm toplumsal, siyasal, demokratik kurum ve kuruluşları demokratik ulusal birlik çizgisinde dayanışma ve birliği güçlendirmek için bir ulusal konferans” çağrısı yinelemektedir. Abdullah Öcalan'ın, sahiplenilmesi ve özgürlüğü için çaba gösterilmesi, temel bir eksen olarak ifade edilmektedir.¹⁴⁶³

14- On Dördüncü Kongre (PKK/KONGRA-GEL 5'nci Genel Kurul Toplantısı)

Irak'ın kuzeyinde, 213 örgüt mensubunun katılımıyla 16-22 Mayıs 2007'de gerçekleştirilmiştir. Abdullah Öcalan, kongreye bir “politik rapor” göndermiştir. Kongrede; birçok kararın yanı sıra “sistemin” adında bir değişiklik yapmıştır. “KKK” ismi yerine “Kürdistan Toplum Birliği (KCK)” ismi kabul edilmiş ve izleyeceği politikalar

¹⁴⁶⁰ “KKK Sözleşmesi”, **Serxwebûn Dergisi**, s.15-22.

¹⁴⁶¹ “3'üncü Genel Kurul Kararları”, **Serxwebûn Dergisi**, s.27-30.

¹⁴⁶² “3'üncü Genel Kurul Kapanış Konuşması”, **Serxwebûn Dergisi**, s.30-35.

¹⁴⁶³ “4'üncü Genel Kurul Sonuç Bildirgesi”, **Serxwebûn Dergisi**,<http://www.kongragel.org/doc/GenelKurulBelgeleri/GKBelgeleri.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2017).

belirlenmiştir. Bu kongrede; bütün “Kürdistanlı güçlere ulusal konferans” çağrısı tekrar edilmiştir. Ayrıca “birinci derecede” ele alınması gereken konunun “Abdullah Öcalan’ın sağlığı” olduğu belirtilmiş ve “ örgütün tek muhatabın Abdullah Öcalan” olduğu açıklaması yapılmıştır.¹⁴⁶⁴ Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Abdullah Öcalan’ı ön plana çıkarma çabaları daha önceki kongrelerde olduğu gibi bu kongrede de devam etmektedir.

Abdullah Öcalan’ın, kongreye gönderdiği 12 Mayıs 2007 günlü “politik raporda” ;“Ortadoğu’da ABD eliyle bir Şii-Sünni kutuplaşması yaratılıyor, karşılıklı iki blok yaratılıyor. Kürtlerin, Şii’lerle ittifak sağlamasının koşulları mevcut, altyapısı hazırlanıyor. Eğer başka çaresi kalmazsa PKK’da bu Şii-Kürt ittifakında yerini alır. Kürtlerin istediği sadece demokratik özerklidir. Demokratik özerklik olmazsa; terör eylemleri artacaktır.”¹⁴⁶⁵ şeklinde açıklamalarıyla bundan sonraki örgütün izleyeceği yol haritası çizilmiştir. Ayrıca bu söylemler, örgütün “Tüm Kürtleri temsil etme” girişimi olarak değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır. Gelecekle ilgili olarak; Tüm Kürtlerin isteklerini dile getirebilmek için diplomasi bürosu biçiminde örgütlenen, KNK ve KONGRA-GEL birleşmesinden oluşan Kongreye Neteweya Gel ismini alabilecek bir oluşumdan bahsedilmektedir.

PKK’nın burada silahlı çözüm dışında siyasi çözüm için şartlar ve koşullar açıklanmaktadır. Buna göre; “Eğer diyalog ve çözüm gelişirse biz PKK’yı Türkiye’nin yurtsever güçleri haline getireceğiz ve Silah bırakmanın koşulları oluşmamıştır. Silah bırakmanın koşulları oluşursa, Hakikatleri Araştırma ve Adalet Komisyonu gibi bir komisyon kurulur ve bu komisyonun gözetiminde aşamalar ve garantiler mukabilinde silahlarımızı böyle bir komisyona teslim ederiz. Bu komisyonun işlevini görmesi halinde güçlerimizi demokratik devlete entegre ederiz.”¹⁴⁶⁶ sözleriyle siyasi çözüme açık oldukları belirtilmektedir. Bu açıklamalarla PKK/KONGRA-GEL’ in önündeki süreçle ilgili hedef ortaya konulmaktadır.

Abdullah Öcalan ayrıca “DTP” kısaltmasını kullanarak aşağıdaki belirtilen hususların “DTP” tarafından yapılmasını istemektedir. DTP, Kürt Sorunu’nun demokratik çözümü için, stratejik Türk-Kürt ittifakının yaratılabilmesi için daha aktif politikalar geliştirmelidir. DTP demokratik koalisyonla öncülük yapmalıdır. Tüm sol ve sosyalistleri,

¹⁴⁶⁴ “5’inci Genel Kurulun Kamuoyuna Yönelik Sonuç Bildirgesi”, **Serxwebûn Dergisi**, <http://www.kongragel.org/doc/GenelKurulBelgeleri/GKBelgeleri.pdf> (Erişim Tarihi: 12. 10. 2017).

¹⁴⁶⁵ “Abdullah Öcalan., ‘Kongra-Gel 5’inci Genel Kurula Politik Rapor”, **Serxwebûn Dergisi**, <http://www.kongragel.org/doc/GenelKurulBelgeleri/5.GKBelgeleri.pdf> (Erişim Tarihi:12.11.2017).

¹⁴⁶⁶ “A. Öcalan, ‘Kongra-Gel 5’inci Genel Kurula Politik Rapor”, **Serxwebûn Dergisi** (Erişim Tarihi: 12.11.2017).

emek hareketlerini, demokrasi güçlerini bu çatı altında toplamalıdır. Ancak bununla sonuç alınamayacağı anlaşılırsa bağımsız adaylarla seçimlere girebilmelidir. Bu durumda DTP kendi kararını kendisi verecektir. Adaylar kadın olması önemlidir. Ancak her tarafta iş yapabilecek, yetenekli insanların aday olmalarına dikkat edilmelidir. DTP, demokratik ulusal bütünlüğü yakalamada üzerlerine düşeni yapabilmelidir. Dikkati çekilen nokta, ulus devlet etrafında birleşmekten bahsedilmemesidir. Bu ifadeden “*demokratik ulus*” kast edilmektedir. Kürtler demokratik ulus çerçevesinde birliklerini sağlamalıdır.¹⁴⁶⁷

PKK/KONGRA-GEL tarafından bu kongrede kabul edilen “*KCK Sözleşmesi'nin*” büyük bir kısmının “*KKK Sözleşmesi'nin*” kelime kelime aktarılmasından oluştuğu, bazı bölümlerde kelimeler değişse bile aynı anlam verilmeye çalışılmaktadır. Ancak başta yapılanmayla ilgili bölüm olmak üzere bazı bölümlerde değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır: KCK Sözleşmesi'nde; “*KONGRA-GEL, KCK adına devletler ve milletler arası kuruluşlar ve farklı topluluklarla yapılan antlaşmaların onaylanmasını görüşüp karara bağlayacağı*”¹⁴⁶⁸ belirtilmektedir. “*KCK Sözleşmesi'nin*” geneline bakıldığında PKK/KONGRA-GEL “*sözleşme*” adı altında daha önce de ifade edildiği gibi devlet mekanizmasını çağrıştıran yeni bir projeyi hayata geçirme hedefi sürmektedir. “*KCK Sözleşmesi'nde*”, PKK/KONGRA-GEL yapılanması ve ülke örgütlenmesiyle beraber ülke içerisinde artan terör eylemleri gündemi belirlemektedir.¹⁴⁶⁹

a) 2006 - 2008 Dönemi Genel Kurul Toplantıları

PKK tarafından 2006-2008 ‘de üç yıllık dönemde sırasıyla; 22 Nisan 2006, 22 Mayıs 2007 ve 25 Temmuz 2008’ de üç genel kurul toplantısı düzenlenmiştir. Nitelik ve alınan kararlar bakımından birbirinden farklılık göstermeyen bu genel kurul toplantılarında; “*ulusal - demokratik bilincin geliştirilmesi için örgütlülük ve kurumlaşmanın sağlanması*”¹⁴⁷⁰ şeklinde, PKK'nın bir örgüt olarak kurulduğu andan itibaren meşruiyet kazanma çabalarına bir örnek olması bakımından son derece dikkat çekicidir. Diğer bir konu ise genel kurul toplantılarında Kerkük ile ilgili bir siyasi tutum belirlenmesi yönünde karar alınması, PKK'nın gelecekteki amaçlarını yansıtması bakımından önemli görülmektedir. Diğer alınan kararlar özetle:

¹⁴⁶⁷ “A.Öcalan, ‘Kongra-Gel 5’inci Genel Kurula Politik Rapor’, **Serxwebûn Dergisi**, (Erişim Tarihi: 12.11.2017).

¹⁴⁶⁸ “*KCK Sözleşmesi*”, (Çevrimiçi) <http://ygk-info.com/Onderlik/sozlesme/index.html> (Erişim Tarihi: 3.2.2017.)

¹⁴⁶⁹ “*KCK Sözleşmesi*”, (Çevrimiçi) <http://ygk-info.com/Onderlik/sozlesme/index.html> (Erişim Tarihi: 3.2.2017.)

¹⁴⁷⁰ “*PKK'nın 21-25 Temmuz 2008'de gerçekleştirdiği 6.Genel Kurul Toplantısı*”, **Serxwebûn Dergisi**, Eylül 2008, (Erişim Tarihi: 19 Kasım 2017).

- 1- Serhildan hareketinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,
- 2- Kürtler dışındaki diğer halklarla (Türk, Fars, Arap) demokratik platformlarda bir araya gelinmesi,
- 3- Ulusal Demokratik Birlik siyasetinin geliştirilmesi,
- 4- PKK kadrolarının nicelik ve nitelik olarak büyütülmesi, örgüt sempatanlarının daha aktif hâle getirilmesi,
- 5- Demokratik Konfederalizm ve Demokratik Komünal Sistemin yaygınlaştırılması, şehir, köy ve mahallelerde örgütlenilmesi,
- 6- Ceza evlerindeki militanların eğitilmesi, kadın ve gençliğin üzerinde durulması, gençlerin PKK'ya katılmalarının teşvik edilmesi,
- 7- Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılması gibi konuların ifade edildiği görülmektedir.¹⁴⁷¹

b) PKK'nın 2008 Kongresi

PKK, her isim değiştirdiğinde düzenlediği kongreleri de buna göre yeniden numaralandırdığından, Yeni PKK döneminde yapılan 2008'deki bu kongresini bu çalışmada kullanılan sistematiğe farklı bir numarayla ifade etmiştir. Bu nedenle söz konusu kongre burada 2008 kongresi olarak addedilmiştir. Kuruluşunun otuzuncu yılına girerken her zaman olduğu gibi gelinen durumu değerlendirmek ve yeniden yapılanmak gibi amaçlarla 21 -30 Ağustos 2008' de Irak'ın kuzeyinde düzenlenen kongrede esas olarak Kürt Sorunu'nun sadece önceden PKK'nın ortaya koyduğu demokratik çözüm önerisi doğrultusunda çözülebileceği, başka bir çözüm yolunun bulunmadığı ifade edilmiş, aksi takdirde silahlı eylem yapma tehdidinde bulunulmuş, ağırlıklı olarak örgütlenme ve siyasallaşma konularına değinilmiştir.¹⁴⁷² Kongrede alınan kararlar özet olarak;

- a) Sivil itaatsizlik eylemleri ve silahlı unsurlar tarafından orta yoğunluklu bir direniş mücadelesinin geliştirilmesinin gerektiği,
- b) İrili ufaklı tüm Kürt örgütlerine bir kez daha ulusal birlik çağrısı yapıldığı,
- c) Demokratik Konfederalizm projesinin tüm halkların demokratikleşmesi için önemli olduğu,
- d) Kongrenin, İmralı'da tutuklu bulunan Abdullah Öcalan'ın cezaevi koşullarının iyileştirilmesini temel görev olarak kabul ettiği,

¹⁴⁷¹ "PKK'nın 21-25 Temmuz 2008'de gerçekleştirdiği 6.Genel Kurul Toplantısı", **Serxwebûn Dergisi**, Eylül 2008, (Erişim Tarihi: 19 Kasım 2017.)

¹⁴⁷² D. E. Güçlüer, **PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.292-293.

- e) Bütün yerleşim birimlerinde “*demokratik komün örgütlenmesi*” esas olmak üzere şehir ve halk meclislerine dayalı toplumsal örgütlenme modelinin hayata geçirileceği,
- f) Tüm emekçi halk kesimlerinin “*demokratik konfederalizm*”¹⁴⁷³ sisteminin inşasına aktif olarak katılmaya çağrılması kararlaştırılmıştır.

c) Genel Kurul Toplantısı (3 - 15 Nisan 2009)

PKK, yıllık değerlendirme yapmak maksadıyla 3-15 Nisan 2009’ da Kuzey Irak’taki Kandil Dağı’ nda bulunan Doli Şiva bölgesinde, İran, Ermenistan, Suriye, Türkiye ve Avrupa’dan gelen PKK militanları ve sempatanlarının katılımıyla VII. Genel Kurul Toplantısını yapmıştır. Toplantıda ağırlıklı olarak Kürt Sorunu’ na siyasi ve demokratik yollarla çözüm aranması gerektiği ve PKK’nın adının “*Kürt Halkı Demokrasi Birliği*” (YDGK) olarak değiştirilmesi konuları görüşülmüştür.¹⁴⁷⁴ Toplantıda ayrıca örgütlenme konusunda; sosyal işler, halk sağlığı, işçi ve emekçiler, gençlik topluluğu, eğitim ve dil, özgür ülke sevenler, siyasi örgütlenme, enformasyon, kültürel komite, önemli günleri anma ve ilişkiler komiteleri olmak üzere PKK’ya bağlı on bir komitenin oluşturulması kararlaştırılmıştır. PKK’nın adını YDGK olarak değiştirmek istenmesinin; PKK’nın halen çevresel direnç ve baskılara maruz kaldığı, bunu aşabilmek için de önceki KADEK - Kongra-Gel - Yeni PKK dönemlerinde olduğu gibi tekrar isim değiştirme yoluna gitmeye çalıştığı şeklinde yorumlanmaktadır. Yeni seçilen isimde PKK ile ilgili bir kavramın/terimin geçmemesinin ve daha demokratik, daha barışçıl söylemler olan; halk, demokrasi, birlik gibi kelimelerin kullanılması da bu görüşü desteklemektedir.¹⁴⁷⁵

15- On Beşinci Kongre (15 Temmuz 2013)

On Beşinci Kongre 10 Temmuz 2013’te Kandil’de toplanmıştır. Kongreye Çözüm Süreci’ndeki gelişmeler damga vurmuştur. KCK sistemini değiştiren kararların alındığı kurulda, eş başkanlık sistemi gelmiştir. Bununla beraber Dokuzuncu Kongre’ de alınan karar doğrultusunda bir görev değişikliği meydana gelmiştir. KCK yapılanmasının yeniden dizayn edildiği genel kurulda dikkat çeken en önemli nokta “*barış sürecine*” devam etme olmuştur. KCK Yürütme Konseyi yeniden belirlenmiştir. Abdullah Öcalan’ın yeniden KCK Genel

¹⁴⁷³ Düşünülen Kürdistan Halk Kongresi (Kongra-Gel) amaç olarak devletleşmeyi içermeyen, mevcut ulus devletlerle sorunları barış içinde ve demokratik siyaset esaslarıyla çözmek biçiminde kendini tanımlayabilir. Bu tanım ciddi doğru bir teorik çabanın ve pratik eylemliliğin sonucu olarak geliştirmektedir ve dikkatle kavranmaya çalışılmalıdır... (Abdullah Öcalan, **Özgür İnsan Savunması**, İstanbul, 2003, s.139.)

¹⁴⁷⁴ PKK Araştırma Programı, www.pkk.org, (Erişim Tarihi 10.2.2017).

¹⁴⁷⁵ D. E. Güçlüer, **PKK’nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının**, s.293.

Başkanı seçildiği toplantıda, KCK Yürütme Konseyi Başkanı Murat Karayılan HPG'nin yeni lideri olurken, KCK Yürütme Konseyi Başkanlığına PKK'nın kurucularından Cemil Bayık ve Bese Hozat getirilmiştir. KONGRA-GEL Eş Başkanlığı'na ise Hacer Zagros ile Remzi Kartal seçilmiştir.

PKK'nın zirvesini değiştiren ve altı gün süren genel kurulda beş ayrı Kürtçe lehçesinin yanı sıra Türkçe de yemin edilmiştir. KCK sistemini değiştiren kararların alındığı kurulda, eş başkanlık sistemi gelmiştir. Toplantıda yapılan açıklamada “*Kürt Sorunu’ nun çözümü ve Türkiye'nin demokratikleşmesi temelinde herkesi kardeşçe bir arada yaşamaya, bunun için de demokrasi mücadelesi içinde yer almaya çağırıyoruz*”¹⁴⁷⁶ ifadeleri kullanılmıştır. Abdullah Öcalan'ın Nevruz planına sadık kalınacağına ilan edildiği kurulda, PKK'nın sınır dışına çekilmesini kapsayan birinci adımın tamamlandığı, AKP hükümetinin adım atacağı ikinci safhaya geçildiği vurgulandı.¹⁴⁷⁷ Öte yandan YDG-H kurulumu ve özerk yapılanmaların her alanda yapılması fikri benimsendi.¹⁴⁷⁸

16- KADEK Dönemindeki Ayrılıkçı Siyasa’da Gelişmeler

Örgütler sınırlı bir insan yaşamında, sınırsız bir faaliyetler sürdürmek üzere kurulmaktadır. Örgütlerin kurulduğu dönemlerin değerleriyle faaliyet yürüttüğü dönemlerdeki değerler zaman zaman tezatlıklar ve farklılıklar oluşturmaktadır. Bu tür örgütlerin önündeki en büyük engel, kuruluş dönemlerini günün şartlarına ayak uydurabilmektedir. Zira dünyadaki çok hızlı gelişen siyasal sistemlerdeki değişiklikleri takip etmek ve çağın gerektirdiği örgütsel yapıyı korumak için örgütler zamanla kendilerini yenilemek başka bir deyişle güncellemek zorundadır. Dolayısıyla örgütsel yapısı Marksist/Leninist ideoloji doğrultusunda şekillenen PKK, 1990’da SSCB’nin çökmesiyle başlangıçtaki ideolojisini sorgulayarak, Abdullah Öcalan’ın yakalanması ve örgüt üzerinde baskı yaratan diğer iç ve dış faktörlerin de etkisiyle bu konudaki somut değişim Sekizinci Kongre’ de KADEK’in PKK’nın yerini almasıyla yeni bir aşamaya geçmektedir.

PKK, kuruluşundan itibaren KADEK’in ilan edilmesine kadar daima şiddet yanlısı bir strateji benimsemiş, PKK tarafından Kürdistan olarak tabir edilen bölgede kendi amaçları doğrultusunda yürütülen faaliyetler, silahla yani zor ve şiddetle yürütülmüştür. Ancak silahlı faaliyetlerin getirdiği terörist örgüt imajı ve yaşanan travmaların çevresel anlamda ters tepen

¹⁴⁷⁶ *PKK’da Çözüm Revizyonu*, **Star**, 11.7.2013, s.12; “*Cemil Bayık KCK Eş Başkanı seçildi, Murat Karayılan HPG'nin lideri oldu*”, 10.7.2013, T24.com, <http://t24.com.tr/haber/cemil-bayik-kck-baskani-secildi-murat-karayilan-emekli-oldu,234005>, (Erişim Tarihi: 14.12. 2017).

¹⁴⁷⁷ *PKK’da Çözüm Revizyonu*, **Star**, s.12; “*Cemil Bayık KCK Eş Başkanı seçildi, Murat Karayılan HPG'nin lideri oldu*”, 10.7.2013, T24.com, <http://t24.com.tr/haber/cemil-bayik-kck-baskani-secildi-murat-karayilan-emekli-oldu,234005>, (Erişim Tarihi: 14.12. 2017).

¹⁴⁷⁸ Ahmet Takan, “*PKK’nın Kongre Takvimi*”, **Yeni Çağ**, 26.3.2015, s.4.

etkisi örgütü strateji değişikliğine yöneltmiş, bu kapsamda başlangıçtaki “uzun süreli halk savaşı” na dayalı “Bağımsız Kürdistan”¹⁴⁷⁹ hedefi yerine yeni dönemde “Kürt Kültürel Kimliği”nin tanınmasını hedefleyen konfederal bir yapının esas alındığı örgüt tarafından belirtilmiştir.

Buna paralel olarak KADEK döneminde eski tüzüğünden oldukça farklı olarak parti tüzüğünde şiddetin ifadesine yer verilmemiş ve siyasallaşma lehindeki gelişim dikkat çekmiştir. Bu kapsamda önceki dönemde ifade edilen ulusal kurtuluş stratejisine dayalı bir halk isyanıyla “Bağımsız Birleşik Kürdistan’ın kurulması” amacının;

- 1- Türkiye, İran, Irak ve Suriye’de demokratik dönüşümü gerçekleştirmek temelinde Kürt ulusal sorununu çözmek,
- 2- Kürt ulusal sorununun bütün parçalardaki çözümünü ve ulusal birliği Demokratik Ortadoğu Birliği hedefi temelinde yürütmek, şekline dönüştüğü görülmüştür.¹⁴⁸⁰

PKK’nın bu dönüşümü kendi özgür iradesiyle değil şartlar ve koşulların dayatmasıyla yapmaktadır. 11 Eylül saldırılarının ardından tüm dünyanın dikkatini terörizme yöneltmesi, PKK’nın da bir çok ülke ve kuruluşun kara listesinde “terörist örgüt” olarak yer alması en azından bir isim değişikliğini mecburi hâle getirmiştir. Bu dönemdeki ateşkes ve eylemsizlik yönündeki eğilimin ise ABD’nin Irak’a müdahalesi ve Kuzey Irak’taki belirsizlikle yakından ilgili olduğu aşikârdır. Çünkü uluslararası konjonktürdeki terör tehditlerinin gerçekleşmesi, başta süper güç olan ABD’nin teröre savaş açması PKK’da olduğu gibi meşruiyet kazanmalarında önemli bir engeldirler. Dolayısıyla faaliyeti ve üretimi terör olan PKK örgütünün de bu süreçte daha barışçıl söylemler bulunduğu, ayrıca ortamdaki bölgesel ve uluslararası siyasete göre, terör yaratan örgüt/PKK terörü kınayabilmekte ve bu şekilde hayatta kalma şansını arttırmaya çalışmaktadır. Yine bu dönemde terörle ilgili haber kaynaklarına konu olmamak için eylemlerine ara vermek zorunda kalmakta; diğer bir deyişle tek taraflı ateşkes kararları alabilmekte ve uygulayabilmektedir.¹⁴⁸¹

PKK’nın isim değişiklikleri belli başlı iki noktaya işaret etmektedir. Bunlardan birincisi; başlangıçta varlığını ve etkinliğini şiddet kullanarak sağlamaya çalışan PKK, bir süre sonra inandırıcılığını yitirmiş ve şiddet kullanarak sağladığı sınırlı desteği kaybetmeye

¹⁴⁷⁹ Fikret Bila, “PKK ve Kürt Sorunu Boyut Değiştiriyor”, **Milliyet**, 26.7.2012, s.5; Fikret Bila, “Dört Parça ve Müşterek Karargah”, **Milliyet**, 18.7.2013, s.5.

¹⁴⁸⁰ “KADEK I. Kongre Kararları”, **Serxwebûn Dergisi**, Yıl: 21, S. 246, (Haziran 2002), s.21-26.

¹⁴⁸¹ Fikret Bila, “PKK Saldırılarının Şifreleri”, **Milliyet**, 6.8.212, s.5.

başlamıştır. Bu desteğin azalmasını engellemek ve meşruiyetini pekiştirmek için Cenevre Sözleşmesi ile uluslararası sahada PKK, terör örgütü imajından uzaklaşmak istemektedir. Bu sözleşmeye göre bir ülkede yaşanan iç çatışmalar farklı şekillerde tanınmaktadır. PKK, o sözleşmedeki tanımlamalarda iç karışıklık ve kargaşa çıkarıcı bir örgüt konumundadır. “Savaşan taraflar” olabilmek ve uluslar arası statüsünü yükseltebilmek için kimi eylemleri yapma durumundadır. Dolayısıyla bu duruma eski doğu bloğunun çökmesi ve Abdullah Öcalan’ın da yakalanması eklenince PKK, isim ve yöntem değişikliğine gitmek zorunda kalmıştır.¹⁴⁸²

Yukarıda ifade edilen hususlardan başka her örgüt kurulduğu andan itibaren toplumsal meşruiyet kazanmak, böylece hayatta kalmak ister. PKK için ifade edilecek olursa, PKK’nın meşrulaşabilmesi için belirli dönemlerde silahlı faaliyetlerine ara vermek zorunda kaldığını söylemek mümkündür. Bu nedenle PKK, bir taraftan başta siyasallaşma süreci olmak üzere çeşitli araçları kullanarak meşruiyet yolunda ilerlerken, diğer yandan da bu sürecin tıkanması durumunda bir tehdit unsuru olarak elinde her zaman kullanabileceği silahlı bir gücü bulundurmaya zorundadır. Nitekim Mayıs 2010’dan beri Türkiye’de PKK tarafından yaratılan şiddet ve terör ortamı, PKK’nın tıkanıp durduğu noktada nasıl barışçıl söylemleri bir tarafa bırakıp acımasızca kan dökebildiğinin en çarpıcı örneğidir.¹⁴⁸³

Örgütsel işleyiş bakımından öncekinden farklı olarak KADEK Tüzüğü’nde örgüt üyeliği hem bireysel üyelik hem de örgütsel üyelik şeklinde olmak üzere; kongre üyeliği, örgüt sempatisi ve örgüt taraftarı olmak üzere üç kademede belirlenmiştir. Üstelik KADEK’in teşkilat yapısı açısından öncekinden farklı olarak ERNK yerine YDK ve ARGK yerine HPG kurulmuştur. YDK yurtdışında; Avrupa, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Bölge Koordinasyon Komisyonları şeklinde yapılandırılmış, HPG ise yurtiçinde Botan ve Kuzey Sahada, yurtdışında ise Kuzey Irak’ta ana karargah, merkez karargah, Behdinan ve Mahmur karargahı şeklinde teşkilatlandırılmıştır.¹⁴⁸⁴

Son olarak KADEK döneminin diğer bir özelliği de yeni strateji temelinde şekillenecek olan yeni örgütsel yapının da temellerinin atılmış olmasıdır. Bu kapsamda daha sonra ortaya çıkacak olan Kongra-Gel, KKK ve KCK yapılarının da bu dönemde ortaya konan

¹⁴⁸² Lynne G. Zucker, **Institutional Theory Of Organizations**, **Annual Review of Sociology**, Annual Review, New York, 1987, s.444.

¹⁴⁸³ Zahir Kızmaz, “Kürtler ve Siyasal Şiddetin Dinamikleri”, **Star**, 11.10.2014, s.1,6; Y. Aktay, “Eziz PKK’nın Şiddeti ve Sağ Kalan Kürt Evlatları?”, **Yeni Şafak**, s.9.

¹⁴⁸⁴ “KADEK I. Kongre Kararları”, **Serxwebûn Dergisi**, s.15-22.

“*Demokratik Konfederalizm*” çerçevesinde belirlendiğini, bu yapılanmalar için çıkış noktasının Demokratik Konfederalizm olduğunu söylemek mümkündür.¹⁴⁸⁵

17- Kongra-Gel Dönemindeki Ayrılıkçı Siyasa’da Gelişmeler

PKK’nın varoluşsal yapısında hiçbir değişiklik meydana gelmemiştir. Aslında Kongra-Gel dönemi, PKK’nın KADEK’ten sonraki yeni isimle beraber geçirdiği dönemdir. Yeni PKK döneminde ise KKK’nın sonrasında KCK’nın temelini oluşturan bir yapı olarak iki farklı boyuttadır. Bu sırada isim değişikliklerine giderek stratejik hamleler yapmaktadır.

Kuruluşundan itibaren zor ve şiddete dayalı yöntemlerle belirlediği hedeflere ulaşamayan PKK, uzun süreli bir halk savaşı olarak tanımlanan süreçte belli bir kitlesel bir destek sağlamış ve siyasallaşma açısından önemli bir gelişme kaydedebilmiştir. Barışçıl ve demokratik söylemlerle strateji değişikliğine gidildiği ifade edilen KADEK süreci de on altı ay gibi kısa bir süre devam edebilmiştir. Özellikle PKK dönemindeki aynı yönetici kadrosunun KADEK’te varlığını devam ettirmesi, yeni dönemde Leninist parti özelliklerinden kurtulamamış ve isim değiştirmiş olmasının uluslararası ortamda terörist örgüt imajından kurtulmasına yetmemiş olması gibi nedenlerden dolayı KADEK fesih edilmiş ve yerine Kongra-Gel kurulmuştur.¹⁴⁸⁶ Yeni dönemde Kongra-Gel’in amaçları esas olarak;

- 1- Alternatif olarak devlet kurmayı ve sınıflı toplum uygarlığını hedeflemeyen, devleti ve toplumu demokratikleştirerek devlete iş ve rol koordinasyonu düzeyinde işlev yükleyen, cins sorununu eşitlik ve özgürlük temelinde çözen, çevreye saygılı demokratik - ekolojik toplumu kurmak,
- 2- Demokratik ekolojik sisteme yönelik yeni bir örgütsel yapılanmayı gerçekleştirmek, Leninist parti etkilerini aşan, kapsayıcı, demokratik ve özgür katılıma imkân veren yeni bir yapılanmaya gitmek,
- 3- Kürt halkını temsil edebilecek uluslararası kriterlere uygun, meşru ve yasal siyaset yapabilen bir örgüt haline gelmek,

¹⁴⁸⁵ “...*Düşünülen Kürdistan Halk Kongresi (Kongra-Gel) amaç olarak devletleşmeyi içermeyen, mevcut ulus devletlerle sorunları barış içinde ve demokratik siyaset esaslarıyla çözmek biçiminde kendini tanımlayabilir. Bu tanım ciddi doğru bir teorik çabanın ve pratik eylemliliğin sonucu olarak geliştirilmeli ve dikkatle kavranmaya çalışılmalıdır.*” (Abdullah Öcalan, **Özgür İnsan Savunması**, İstanbul, 2003, s.139.)

¹⁴⁸⁶ A. Öcalan, **Kürdistan Halk Kongresi Demokratik Kuruluş Belgeleri**, s.26-30.

- 4- Egemen ulus-devletlerle (Türkiye, İran, Suriye, Irak) Kürt Sorunu' nun barışçıl demokratik çözümüne yönelik çareler üretmek, şeklinde belirlenmiştir.¹⁴⁸⁷

Yukarıda belirtilen amaçlardan da anlaşılacağı üzere örgütün demokratik ve barışçı stratejiye doğru dönüşümü ifade edilse de KADEK dönemindeki PKK döneminden kalan yapısal özelliklerin aşılabilmesini söylemek güçtür. Genel olarak Abdullah Öcalan'ın örgüt üzerindeki liderliği ve etkisi, üst yönetici kadroların yerlerini korumaları, örgütün işleyiş tarzındaki katı mekanik hiyerarşik durum değişmediğinden örgütün amaçlarından ziyade yöntem değişikliğine gittiğini söylemek daha doğru ve gerçekçi olacaktır. Neticede örgütün ideolojisi ve amaçları değişmediği için ve buna bağlı olarak söylem değişse bile söylemlerin arkasındaki lider kadroların geçmişteki aynı ideolojik özelliklere sahip görüş ve düşüncelerini aynen devam ettirmelerinden dolayı Kongra-Gel de kısa bir süre sonra fesih edilmek zorunda kalmıştır.¹⁴⁸⁸

Kongra-Gel, yapısal değişim kapsamında “*terör örgütü*” imajından sıyrılabilmek için silahlı kanadı olan HPG bağımsız hâle getirilmiş, Kürt Demokratik Halk Birliklerinin (YDK) adı Demokratik-Ekolojik Toplum Koordinasyonları (CDK) şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişimlerle beraber örgüt yapısal değişime ideolojik açıdan katkı sağlamak amacıyla Leninist tarzdaki söylemlerini sona erdirmiş, insan temel hak ve özgürlükleri ve demokrasi zemininde ifadelerini geliştirmeye çalışmıştır. Bu kapsamda; Türkiye'deki hukuksal seviyede yaşanan demokratik değişikliklere, idamın ve anadildeki yasakların kaldırılmasına, Kürt Sorunu' nun AB ile uyum sürecinde barış, demokrasi, özgürlük, eşitlik ve adaleti sağlamakla çözülebileceği şeklinde söylemlere yönelmiştir.

Örgütsel işleyiş bakımından Kongra-Gel tüzüğünde parti üyeliğini bireysel ve kurumsal olarak ikiye ayırmakta, özellikle üyelik konusunda KADEK süreciyle başlatılan demokratik ve barışçıl eğilimlerin daha belirgin hâle getirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu kapsamda daha önceki tüzüklerde sadece üyelerin görevleri ve verilecek cezalar belirtilmişken, Kongra-Gel tüzüğünde üyeliğin çeşitleri, özellikleri, üyelerin görevleri, hakları, üyeliğe kabul ve üyelikten ayrılma gibi hususlar daha açık bir şekilde belirtilmiştir.¹⁴⁸⁹Kongra-Gel tüzüğünde önceki tüzüklerden farklı olarak üyelere tanınan haklara ilişkin değişiklikler yapılmıştır. Zira geçmişte yaşanan örgüt içi sorunları aşmak ve demokratik söylemlerle üye sayısını arttırmak amaçlanmıştır. Bu durumda parti üyelerinin;

¹⁴⁸⁷ A. Öcalan, **Kürdistan Halk Kongresi Demokratik Kuruluş Belgeleri**, s.29.

¹⁴⁸⁸ “*Kongra- Gel Tüzüğü*”, **Serxwebûn Dergisi**, S.270, (Haziran 2004), s,15-22.

¹⁴⁸⁹ “*Kongra-Gel Tüzüğü*”, **Serxwebûn Dergisi**, s.15-22.

- a) Seçme ve seçilme,
- b) Düşüncesini açıklama, tartışmalara katılabilme, eleştiri yapma, öneri sunma,
- c) Eleştiri ve suçlamalara karşı kendini savunma,
- d) Haksız uygulamalara karşı kongre hukuku çerçevesinde hakkını arama,
- e) Parti çalışmaları hakkında bilgi edinme, açıklama isteme vb. demokratik haklarının olduğu ifade edilmiştir.¹⁴⁹⁰

Oysaki örgüt varoluşsal döneminden itibaren, eylem ve söylemleriyle demokratik ve barış yanlısı olmamıştır. Dahası insanlar üzerinde etkisi tartışmasız olarak kabul edilen özgürlük, ekmek ve barış gibi kelimelerin arkasına saklanan örgüt, şiddeti ve terörü derinleştirmiştir. Dahası bütün muhalif yapıları şiddetle yok etme yolunu tercih etmiştir.

18- İsim Değişiklikleri Sonrası PKK'nın Ayrılıkçı Siyasetinde Gelişmeler

PKK'nın kararlarına ve faaliyetlerine bakıldığında Kongra-Gel dönemindeki demokratik konfederalizm anlayışı geliştirilmektedir. İdeolojik açıdan incelenildiğinde ciddi bir fark yer almamaktadır. Ancak söylemsel bazda ortaya konan ideolojik değişimin, örgütün kuruluş dönemindeki Marksist/Leninist ideolojiye sahip kadrolarca yürütülebilmesinin güç olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu doğrultuda yeni stratejiyi destekleyecek tarzda, PKK'nın teşkilatlanmayla ilgili bazı kararlar alıp, kendini yenilemeye ve geleceğe taşımaya çalışmaktadır. Bunlardan birincisi; Yeni PKK'nın parti tüzüğünde üyelik konusunda parti üyeliği yerine "*parti kadrosu*" kavramının kullanıldığı, yine Kongra- Gel tüzüğünden farklı olarak PKK dönemi tüzüklerinde belirtildiği gibi sadece bireysel üyelikten bahsedildiği, kurumsal üyeliğin yer almadığı ve parti kadrosuna dâhil olabilmek için "*Apocu*" luk ön şartının getirildiği görülmüştür. Dolayısıyla Yeni PKK döneminde örgütün kontrol altındaki bir kadrolaşmayı sağlamaya yöneldiği anlaşılmaktadır.¹⁴⁹¹ Dahası Yeni PKK'nın örgüt yapısındaki diğer bir farklılık ise Kongra-Gel yapılanmasında olmayan parti eş başkanlığı ve parti meclisi yapılarının teşkilatlanmaya dâhil edilmiş olmasıdır. Birer kadın ve erkekten oluşan eşit yetkilerle donatılmış iki başkanın fonksiyonu ise yürütme kurulu ve parti meclisi toplantılarına başkanlık etmeleri, bu kurulların koordine ve denetlenmesinin sağlanmasıdır. Bununla beraber kongrenin toplantı halinde olmadığı durumlarda eş başkanların ve parti meclisinin kararıyla, önemli

¹⁴⁹⁰ A. Öcalan, **Kürdistan Halk Kongresi Demokratik Kuruluş Belgeleri**, s.116-117.

¹⁴⁹¹ Yeni PKK Program ve Tüzüğü, <http://tecakonline.com>, (Erişim Tarihi, 3 Haziran 2017).

politik kararların alınabilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Disiplinle ilgili Kongra-Gel tüzüğünde var olan hususlarda bir değişiklik yapılmamıştır.¹⁴⁹²

PKK'da örgütün silahlı kanadı olan HPG önceki dönemde olduğu gibi özerk olarak belirtilmiş, ayrıca HPG güdümündeki Özgür Kadın Birliklerinin (YJA-STAR)kadın komutanlaşması fikri doğrultusunda ayrı bir komuta yapısı içerisinde olmaları öngörülmüştür. Örgütsel işleyişe yönelik olarak Kongra-Gel dönemindeki genelge- rapor sistemi yerine PKK dönemindeki rapor-talimat sistemine dönülmüş ve bütün üst yönetim organlarında kadın ve erkeğin temsiline en az yüzde kırk oranında esas alınmasını öngören cins kotası konulmuştur.¹⁴⁹³

Görüldüğü üzere ortaya konan değişiklikler yönetsel ve biçimsel olmaktan öteye gidememiş, en yüksek onay makamı durumundaki önderliğe bağlı bir teşkilatlanmanın söylemlerde ortaya konan demokratikliği uygulamada sağlayamadığı görülmüştür. Zira adeta diktatör durumundaki Abdullah Öcalan'ın önderlik olarak kurumsallaştırılmaya çalışılmasıyla kararların grubun iradesini yansıtacak şekilde alınmasını ifade eden demokratik yönüyle örtüşmemektedir. Daha önce de belirtildiği üzere bu durumun oluşmasında en önemli faktörün PKK'nın bugüne kadar hiç değişmeyen, PKK liderine sadakat, Marksist/Leninist ideolojiye sahip olma gibi özellikleri kırk yıla yakın sürdüren lider kadronun mevcudiyeti yer almaktadır. Bu kapsamda PKK'nın KADEK'le başlayan süreçte bu kadar kısa aralıklarla neden bu kadar çok isim değiştirdiği tartışma konusudur. Bunu PKK'nın içinde bulunduğu konumla hedeflenen çevreyle yaşadığı çelişkisel durumdan kaynaklanmaktadır.¹⁴⁹⁴

PKK'daki değişim ve dönüşümler, PKK'luların arzu ettiği ve düşündükleri kadar kolay ve avantajlı olmamıştır. Süreç içinde yaşananlar doğal olarak örgütün güç kaybettiği yorumlarına neden olarak eskiye özlem duyan ciddi bir muhalefetin de doğmasına yol açmıştır. Böylece oluşan baskıyı aşmak için tekrar tekrar isim ve teşkilat yapısında değişiklik yapılması ihtiyacı hissedilmiştir. Ancak her seferinde sorunların çözülmesi ve örgütlenmenin tamamlanarak meşruiyet kazanılması amaçlanırken, yüzeysel değişikliklerle sonuç alınamaması nedeniyle yeniden şiddete geri dönüş yapılmıştır. Nitekim eski bir PKK üyesinin açıklamaları konunun pekiştirilmesi açısından dikkat çekicidir:

¹⁴⁹² Cemil Bayık, "Kadrolaşmak, İş yapmak ve Sorun Çözmektir", **Özgür Halk Dergisi**, S. 154, İstanbul, 2005, s.40-47.

¹⁴⁹³ Kadın Komutanlaşması, <http://www.hpg-online.com/>.(Erişim Tarihi: 4 Ağustos2017).

¹⁴⁹⁴ Mutlu Akkurt, **PKK Terör Örgütünün Gençlik Yapılanması**, IQ Yayınları, İstanbul, 2010, s.67; Emin Demirel, **Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmaları**, IQ Yayınları, İstanbul, 2005, s.426.

“Her toplantısı değişim kelimesiyle başlayıp biten ve her kongrede önemli değişiklikler yaptığını söyleyen PKK, sadece öz olarak değil, isim olarak da dönüp dolaşp aynı noktaya geldi. PKK, isim değişikliklerinden sonra örgütün yeniden ismidir. Yaşanan ve tarihte başka bir örneği olmayan bu çok isim değiştirme sürecinin pratik politik anlamda bazı anlamları olsa da ortaya çıkan sonuç, PKK’nın değişmediği ve sürekli deforme olduğu sonucudur. Gerçekten de acı veren çaresizlikler, baş aşağı gidişler gündemdeyken, hareket etme isteği ve her türlü değişiklik umudu, insanda acı giderici bir ilaç etkisi yapar. Dağda biz bunu yaşadık. PKK de bu süreci yaşadı ve değişimden hep medet umdu. Ama gerçekte ise ileriye doğru bir değişimi yaşamadı ve yerinde sayması da mümkün olmadığından giderek deforme oldu. İşin en trajikomik yanı ise, yaşadığı bu süreç gözler önündeysen, bunu her defasında tanrıdan medet umarcasına kelimelerin ve kavramların soyut gücüne sığınarak örtbas edebilme yeteneğini gösterebilmesidir. Kurduğu sistem, söylediği yanlışlara inanan bir fanatik toplum gerçeğini ortaya çıkardı ve teslim etmek gerekir ki bu, PKK’nın en güçlü yönü. Kuzey Kürt siyaseti büyük bir çıkmazı yaşarken ve ortada kazanılmış değerlerin korunması anlamında büyük tehlikeler varken, şatafatlı liderlik unvanlarının ve sayıla sayıla bitirilemeyen soyutlaşmış teorik istemlerin hâla bu kitleleri arkasından sürüklemesi, başka neyle izah edilebilir ki?”¹⁴⁹⁵

Sonuç olarak çözülmüşlük ve köhneleşmiş bir yapının giderek egemen olduğu PKK’da, gücünü ve etkinliğini silahlı mücadeleden aldığı yadsınamaz bir gerçek olduğu bilinmektedir. PKK demokratikleşerek geçmiş kazanımları kaybetmeyle zor ve şiddet kullanarak içinde yerleşik olduğu çevresel değer ve ilkeleri şekillendirme yönteminin çözücü etkisine maruz kalma arasında paradoksal bir çelişki içerisindedir. İdeolojik yapısı belli olan lider kadro değişmeksizin, yoğun şiddet ve mutlak itaatten tam tersi demokratik bir örgüt yapılanmasına geçmek PKK için kolay olmayacaktır. Nitekim Nisan 2009’da PKK’nın yaptığı yedinci genel kurul toplantısında PKK’nın isminin “Kürt Halkı Demokrasi Birliği” (YDGK) olarak tekrar değiştirilmek istenmesi, bu durumun devam ettiğini göstermektedir.

B- KONGRA GEL VE KCK’NIN AYRILIKÇI SİYASAYA ETKİSİ

1- Kongra-Gel – KKK’nın Ayrılıkçı Süreçleri

Kürdistan Ulusal Kongresi’ nin Türkiye ayağını oluşturması tasarlanılan sözde meclisin kurulması anlamına gelmektedir. Kongra-Gel ile 2005’te başlayan ve aynı yıl KKK’nın (Kürdistan Demokratik Konfederalizmi) kurulmasıyla devam eden, 2007’de de

¹⁴⁹⁵ Ümit Beyazdağ, “Değişim mi? Fiyasko mu?”.<http://www.pwdnerin.com> (Erişim Tarihi: 9.11. 2017).

KKK yapılanmasının yerine KCK'nın kurulmasıyla geliştirilmeye çalışılan sürece, birbirini tamamlayan bütüncül bir yaklaşımla bakmak yararlı olacaktır.

En son olarak Kongra-Gel'in altında ve ona bağlı KCK yapılanması şeklini almış olan bu yapı, PKK'nın dışında fakat ona bağlı/onun güdümünde ve karşılıklı etkileşimiyle toplum içinde büyüyen PKK'nın yerleşikliğini sağlamaya çalışmaktadır. Bu anlamda PKK'nın desteğinde sürdürülen cephe yapılanmasının geliştirilerek ileride kurulması düşünülen bağımsız birleşik Kürdistan'ın yasama ve en yüksek karar organı olarak Kongra-Gel, bu organa bağlı olarak da yürütme ve yargı işlevini yürütecek KCK şeklindeki yapı öngörülmektedir.¹⁴⁹⁶

PKK, KKK, Kongra-Gel ve KCK gibi kuruluşlar kendi içinde iş bölümü doğrultusunda bir sınıflandırmayla faaliyet göstermektedir. Adı ne olursa olsun bu yapıların eylemleri ve faaliyetleri ayrılıkçı etnik terör hareketleri kategorisindedir. Var olan söylemsel bazda farklı görüş ve ifadeler taktiksel hamlelerden öteye gitmediği ve ayrılıkçı etnik terör hareketlerinin bütün özelliklerini taşımaktadır. Şartların elverdiği ortam oluştuğunda “*Büyük Kürdistan*” ideali hayata geçirilmeye çalışacağı kaçınılmaz gözükmektedir.¹⁴⁹⁷ Başka bir ifadeyle PKK, “*Büyük Kürdistan*” ideali dışında bir seçeneğe razı olmayacağı anlamına gelmektedir. Bu durumda KCK, Kongra- Gel gibi kuruluşların Yasama, Yürütme ve Yargı organları oluşturarak gelecekte kurulması planlanan sözde devletin hazırlık sürecidir. Bu kapsamda 2000'de yapılan PKK'nın Yedinci Kongresi'nde ERNK'nin aşılıp bunun yerine her alanda Demokratik Halk Birlikleri'nin (YDK) örgütlenmesi yönünde alınan kararda geçen cephe örgütlenmesinin aşılması söyleminin, sonraki dönemde kurulacak Kongra-Gel, KKK ve KCK yapılanmasının da işareti olduğudur.¹⁴⁹⁸

Gerçekten Kongra-Gel'in ortaya çıkışını hazırlayan süreç, PKK'nın Üçüncü Konferansı'nda da açıklandığı üzere 1989'dan önce bazı kırsal kesimlerdeki köy ve köy üst komitelerinin bir araya getirilmesi suretiyle oluşturulmaya çalışılan Halk Komitelerinin (Koma-Gel) kurulmasıyla başlamıştır. Daha sonra Kongra-Gel'in örgüt kimliğinden sıyrılıp halk kongresi olarak ortaya çıkışı 2005'te hazırlanan aynı isimdeki bir metinle (tüzükle) sağlanmıştır. PKK tarafından bu metinde Kongra-Gel'in halk kongresi (meclisi) niteliğine vurgu yapılmış, mevcut devlet sistemi dışlanarak, fakat alternatifi hedeflenmeyerek

¹⁴⁹⁶ Cengiz Çandar, “PKK'da Değişiklik; Nasıl Okunmalı ve Ne Anlaşılmalı”, **Radikal**, 11.7.2013, s.18; Taha Akyol, “KCK Nedir?”, **Hürriyet**, 21.10.2011, s.7.

¹⁴⁹⁷ Hasan Cemal, “Kürtlerin ‘Büyük Kürdistan’ Hayali”, **Milliyet**, 12.4.2012, s.8; Fikret Bila, “Egemenliği Paylaşma Arayışları”, **Milliyet**, 27.5.2013, s.5.

¹⁴⁹⁸ KCK Soruşturamaları'nda PKK'nın Türkiye Yapılanması Operasyonları için (İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2012/123 sayılı iddianame.; KCK Diyarbakır Örgütlenmesine yönelik iddianame Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 2009/768 sayılı iddianame.)

oluşturulmaya çalışıldığı iddia edilen yürütme birimi şeklinde tasarlanmış KKK'nın (daha sonra KCK'nın) yönetsel organı olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda Kongra-Gel, KKK ve KCK yapıları incelendiğinde, söz konusu yapılara ilişkin tüzük adı altında ifade edilen yazılı metinlerde; Kongra-Gel yapılanmasının en yüksek "yasama organı" ¹⁴⁹⁹ olduğu belirtilmiş ve üyelere yemin şartı getirilmiştir. Söz konusu yemin incelendiğinde; "özgür, demokratik ve konfederal bir Kürdistan'ın inşası için çalışacağıma... Demokratik Ortadoğu ve Özgür Kürdistan şiarı altında... Önderliğe, şehitlere, demokratik ulusal değerlere, halka bağlı kalacağıma..." gibi ifadelerden;

- a) PKK'nın özgür Kürdistan idealinde olduğu,
- b) Abdullah Öcalan'ın PKK ile özdeşleştirildiği,
- c) Sadece bir Kürt devleti kurulmasını değil aynı zamanda Ortadoğu'nun da (Orta Doğu'da yer alan devletlerin de) değişimini hedeflediği,
- d) Geçmiş dönemdeki PKK faaliyetlerinin bir miras ve kurumsal değer olarak kabul edildiği,
- e) PKK'nın sınırları tam olarak belirtilmemiş bir bölgede yaşayanları Kürt halkı olarak nitelediği ve kendisini bu halkın tek temsilcisi gibi gördüğü/göstermeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bunlara ilave olarak esas anlamda yasama faaliyeti yapmakla görevli olduğu belirtilen Kongra-Gel yapılanmasının iç tüzüğünde örgütsel yapı ve işleyişle ilgili olarak;
 - 1- Kongra-Gel genel kurulunun iki yıllık çalışma dönemi esas alınarak üç yüz üyeden, başkanlık divanının ise Kongre Başkanı ve dört yardımcısından oluştuğu,
 - 2- Kongra-Gel'in, Meşru Savunma, Yerel Yönetimler gibi on adet komisyondan oluştuğu ve komisyon esasına göre çalıştığı, ayrıca bu komisyonların Başkanlık Divanı tarafından belirlendiği,
 - 3- İki toplantı arasında yasama faaliyetlerinin, Başkanlık Divanı ve on bir daimi komisyon tarafından yürütüldüğü, gibi biçimsel bürokratik işlem ve kurallara dayalı bir teşkilatlanmadan söz edilmiştir. ¹⁵⁰⁰

KKK ise örgütlenmiş siyasal ve toplumsal bir organizasyon olarak bir devlet sistemi değil, halkın devlet olmayan ve sınırları esas almayan demokratik sistemi şeklinde tanımlanmış, bunun ne anlama geldiği ise açıklanmamıştır. KKK ile hedeflenen, PKK

¹⁴⁹⁹ KKK tüzüğünde; "Kürdistan Halk Kongresi, KKK'nın en yüksek karar (yasama) organıdır. Buradaki hükümlere uygun olarak düzenlenen bir iç tüzüğe göre çalışır." ifadesi mevcuttur. (KKK Sözleşmesi, Md.11, Mayıs 2005, s.335.)

¹⁵⁰⁰ Kürdistan Demokratik Konfederalizmi (KKK) Sözleşmeleri, [http:// tecakonline. com/ kitaplar /Komakomalen_kurdistan/Komakomalenkurdistan/](http://tecakonline.com/kitaclar/Komakomalen_kurdistan/Komakomalenkurdistan/). (Erişim Tarihi: 28 Mart 2017).

güdümündeki halk kongresi yönetiminde hedef alınan kitlelerin örgütün amaçları doğrultusunda ve bir taban oluşturacak şekilde örgütlenmesi, ayrıca siyasallaşma gayretlerinde etkinlik gösterecek değerlere ulaştırılmasıdır. Bunun da PKK'nın yasama organı olarak ifade edilen Kongra-Gel'e bağlı yürütme ve yargı birimlerinden oluşan bir yapıyla sağlanması öngörülmüştür. Diğer bir ifadeyle örgütsel değerlerin yayılması ve bu yolla meşruiyet kazanılması için oluşturulacak kurumsal yapılar ortaya konmaya çalışılmıştır. KCK'da da aynı durumu 2007'de görmek mümkündür. Örgüt bu katılımı sağlamak için sürekli temel insan hak ve özgürlüklerine, ekolojik bilince, kadın erkek eşitliğine ve barışa göndermeler yapmaktadır.¹⁵⁰¹ Fakat tüm bunlar ifade edilirken meşru savunma hakkı (şiddet kullanma) da sürekli gündeme getirilmekte ve hem KKK hem de KCK yapılanması içinde oluşturulan Halk Savunma Komitesi ile bu husus ayakta tutulmaktadır. Halen Kongra - Gel ve HPG ile birebir ilişki içinde bulunan bu komiteye ilişkin PKK metinlerinde şu hususlara yer verilmiştir:

- 1- Önderliğe ve halka yönelik saldırıları ve katliamları savaş gerekçesi olarak görür,
- 2- Meşru savunmayı en temel ve vazgeçilmez bir hak olarak görür,
- 3- Meşru savunma hakkının evrensel hukuka uygun meşru ve yaratıcı mücadele biçimleriyle hayata geçirilmesi için çalışır,
- 4- Meşru savunma çizgisi temelinde gelişen örgütlenmelere ve yürüttükleri mücadeleye güç ve destek verir,
- 5- Meşru savunma çizgisinde değişik ülkelerde gelişen demokratik kitle eylemliliklerini sahiplenir ve destekler,
- 6- Kongra-Gel ile meşru savunma güçleri arasındaki ilişkileri düzenler, meşru savunma esaslarına uygun olarak meşru savunma mücadelesini yönlendirir,
- 7- Meşru Savunma Komitesi Başkanlık ve Yürütme Konseyi'ne karşı sorumludur, ihtiyaç duyduğu her alanda alt birim ve temsilciliklerini oluşturur.¹⁵⁰²

Dolayısıyla başlangıçta olduğu gibi günümüzde de “*temelde meşru savunma*” adı altında şiddet eğiliminin değerlerin yayılması ve amaçların gerçekleştirilmesinde temel itici güçtür. Bu nedenle PKK, başlangıçtaki halk isyanı/ayaklanma çıkararak amaca ulaşma söylemini şimdi demokratik ve barışçıl söylemlerle ama yine şiddet desteğinde gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Geçmişte olduğu gibi militanlaştırılmış kitlelerin seçim

¹⁵⁰¹ Kürdistan Demokratik Konfederalizmi (KKK) Sözleşmeleri, http://tecakonline.com/kitaplar/Komakomalen_kurdistan/Komakomalenkurdistan/. (Erişim Tarihi: 28 Mart 2017).

¹⁵⁰² “*Meşru Savunma Komitesine İlişkin Proje*”, **Serxwebûn Dergisi**, S.263, (Kasım 2003), s.19-20.

sandıklarında oy kullanarak amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmadıkları, kitlesel şiddet eylemleriyle devlete başkaldırı şeklinde eylemlere yöneltileri bilinen bir gerçektir. Bu durumun yakın gelecekte de devam etmesi, yani barışçıl söylemlerle toplumsal şiddete başvurulması, kitlesel eylemler arttıkça da barışçıl söylemlerin yerini tehdit ve savaş çağlıklarının alması, bu döngünün şiddet ağırlıklı bir ivmeyle sürekli arttırılmaya çalışılması muhtemel görünmektedir. Böyle bir durum ortaya çıktığında da tahrik edilerek eyleme sürüklenmiş kitlelerin, PKK davasının meşru zemini olarak gösterilmeye çalışılacağı açıktır.¹⁵⁰³

Yukarıda anlatılanlara ilişkin örnekleri, Kongra-Gel, KKK ve KCK Sözleşmesi/Tüzüğü olarak ifade edilen PKK metinlerinde görmek mümkündür. Bu metinlerde PKK tarafından oluşturulması planlanan Kürdistan'ın yasama, yürütme ve yargı organlarının teşkilat, kuruluş, görev ve fonksiyonlarına ilişkin kurallar iç içe ve aynı şeyi tekrarlayarak anlatan bir tarzda ifade edilmektedir. Dolayısıyla siyasal açıdan devletleşmenin en son ürünü olan KCK, önceki metinlerde olduğu gibi bir devlet sistemi olmayıp, halkın devlet olmayan ve sınırları esas almayan demokratik sistemi ve “*demokratik, toplumcu-konfederal bir sistem*” gibi tam olarak ne olduğu belli olmayan, muğlak şekillerde tanımlanmıştır.

2- KCK'nın (Kürdistan Demokratik Toplum Birliği)

a) KCK Yapılanması

Kamuoyunda PKK gibi ismi çok telafuz edilen KCK (Koma Ciwaken Kürdistan-Kürdistan Topluluklar Birliği), 2005'teki KKK yapılanmasının devamı niteliğindeki bir oluşumdur. KCK'nın tanımı, ayrı bir devlet yapılanmasını işaret etmektedir. KCK normal silahlı bir gücün, diğer siyasi alanlara dair kendini “*anayasa*”sıyla ifade ettiği bir tanımlaması yer almaktadır. Türkiye, Irak, Suriye, İran dört bölgesel konfederasyon bölgesinin anayasası olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre KCK Sözleşmesi'nde ifade ettiği şekliyle yasama, yürütme, yargısını tarif etmiş, bunların içinde bir ayırım ve görev tanımlaması yapmış. Dolayısıyla KCK bir siyasallaşma sivilleşme projesi değil paralel devlet kurma projesidir.¹⁵⁰⁴

KCK paralel devlet yapılanması olduğu konusunda kamuoyunda görüş birlikteliği vardır. Dahası KCK metninde yer alan maddeler ayrı bir devlet yapılanması olduğunu adeta

¹⁵⁰³ Taha Akyol, “*Kürtlerin İntiharı*”, **Hürriyet**, 9.8.2012, s.16

¹⁵⁰⁴ Fadime Özkan, “*PKK Kaybettiğinin Farkında Şimdi Kürtlere Meydan Okuyor*”, **Star**, 25.10.2011, s.26; Ş. Tayyar, “*PKK'nın Gazze Planı*”, **Star**, s.12.

kanıtlamaktadır. Bu metinden ayrı bir yurttaşlıktan da bahsedilerek alternatif devlet yaratma politikası derinleştirilmektedir. Bu kapsamda; politikayı doğrudan ve özgür, eşit KCK yurttaşlığı temelinde yerelde kendi özgür yurttaşlık meclislerinde, öz güç ve öz yeterlilik ilkesine göre yapmasını sağlamanın amaçlandığı belirtilerek,¹⁵⁰⁵ KCK yurttaşı sisteme siyasal ve toplumsal bağla bağlı olan ve kültürel kimliğiyle katılan bireydir. Sözleşmede belirlenen hak ve özgürlüklere sahiptir ve bu sözleşmenin belirlediği yükümlülükleri yerine getirir¹⁵⁰⁶ şeklinde hak ve yükümlülükleri olan bireyler olarak tanımlanmışlardır. Aynı metnin altıncı maddesinde KCK yurttaşlarının yükümlülükleri anlatılarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti Vatandaşlığı reddedilmeye çalışılmıştır. KCK'nın başında önderlik yani Abdullah Öcalan bulunmaktadır. Önderliğe ilişkin özel bir vurgu yapılmıştır. Bu konuda KCK Sözleşmesi'nde KCK önderinin ve kurucusunun İmralı'da tutuklu bulunan Abdullah Öcalan olduğu belirtilmektedir. Buna göre; Ekolojiye ve cinsiyet özgürlüğüne dayalı demokrasinin felsefik, teorik ve stratejik kuramcısıdır. Her alanda bütün halkı temsil eden önderlik kurumudur. Kürdistan halkının özgür ve demokratik yaşamına ilişkin temel politikaları gözetir ve temel konulardaki en son karar merciidir. Kongra-Gel Genel Kurul kararlarının demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü devrim çizgisine uygunluğunu gözetir. Yürütme konseyi başkanını görevlendirir. Temel konulara ilişkin Yürütme Konseyi kararlarını onaylar¹⁵⁰⁷ şeklinde örgüt lideri hakkında ifadeler yer verilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Abdullah Öcalan KCK'da olduğu gibi bir örgütler üzeri bir önderlik haline getirilmeye çalışılmaktadır. Kaldı ki PKK örgütü kendini tanımlarken önderlik hareketi olduğunun altını çizmiştir.¹⁵⁰⁸

Söz konusu örgütlenmeyle ilgili olarak demokratik örgütlülüğün belirtilen sebeplerine inildiğinde, adı geçen KCK metninin 4. Maddesi'nde; *"Kürdistan toplumuna dayatılan siyasi anlamda sömürgecilik, ekonomik anlamda açlık, işsizlik, yoksulluk ve talan, kültürel olarak asimilasyon ve soykırım, askeri olarak da işgâl konumuna karşı, Kürdistan toplumunun demokratik örgütlülüğünü yaratmak"*¹⁵⁰⁹ KCK ilkeleri arasında sayılmıştır. Dolayısıyla demokratik örgütlülüğün sebebi demokrasiye değil Kürdistan üzerinde uygulanan sömürgecilik, asimilasyon ve soykırımla askeri işgâle dayandırılmıştır.

KCK yapılanmasında başka bir dikkat çeken husus ise en çok vurgulanan örgütlülük ve örgütlenme konusudur. Yapılan çalışmada bu konuyla kurumsallaşma, meşru savunma ve

¹⁵⁰⁵ **KCK Sözleşmesi**, Madde-4.

¹⁵⁰⁶ **KCK Sözleşmesi**, Madde-5.

¹⁵⁰⁷ **KCK Sözleşmesi**, Madde-11.

¹⁵⁰⁸ **KCK Sözleşmesi**, Madde-11.

¹⁵⁰⁹ **KCK Sözleşmesi**, Madde-4.

PKK'nın kuruluş dönemindeki amaçları arasında bağlantı olduğu fark edilmiştir. Kırk yıla yakındır devam eden süreçte yapılan bütün faaliyetlerin yöneldiği yegâne amaç halka inilebilmesi ve halk tabanının elde edilebilmesidir. Bu da PKK tarafından halkın çeşitli yöntemler kullanılarak mutlaka örgütlenmesi suretiyle başarılacak, böylece değerlerin topluma yayılarak ayrılıkçı yapının gerçekleştirilmesi mümkün hâle getirilecektir. Bu anlamda PKK'nın henüz arzu ettiği seviyede bir halk tabanı yoktur. Ancak Büyük Kürdistan kurma ideali çerçevesiyle KCK yapılanmasında bahsedilen demokratik örgütlülüğün sağlanmasından güdülen amaçların birbirine paralel veya benzer olmaktadır. Demokratik örgütlülük PKK'nın değerlerinin yayılmasını sağlayacak, değerlerin yayılması da ayrılıkçı akımı destekleyecektir. Amaçlanan; bu döngü içerisinde toplumun bütün kesimlerine ulaşarak PKK'nın yerleşikliğini her geçen gün daha kalıcı hâle getirmektir. Örgütlenme konusundaki diğer bir husus da meşru savunmayla olan ilinti ve ilişkidir. PKK, Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra hedeflerine şiddetle barışçıl/demokratik yöntem ve söylemler arasında gidip gelen bir döngüde örgütlenerek ulaşabilmeyi amaçlamıştır. Bu yöntemleri uygulamada bölgesel değerlerle çatışma ve uyumsuzluk yaşamamak için barışçıl ve demokratik söylemlerle asıl amaçlar kamufle edilmeye çalışılırken, geçmiş birikim ve değerlerin yitirilmemesi, ayrıca demokratik örgütlenmenin tıkandığı noktaların ve örgüt içi muhalefetin aşılabilmesi için meşru savunma adı altında zor ve şiddet kullanımı ön görülmektedir. Bu noktada hem demokratik örgütlenmenin hem de meşru savunmanın dayandırılmaya çalışıldığı sebeplerin PKK'nın kuruluş dönemindeki sebeplerle neredeyse aynı olduğu, bugün ifade edilen sebeplerin 1978' de PKK'nın parti programındaki ideolojik kurgulama mantığına çok benzer olduğu tespit edilmiştir.¹⁵¹⁰

KCK metninde PKK - KCK bağlantısı anlatılmaktadır. Bu ikisi arasındaki bağlantıya yönelik olarak; *"PKK, KCK sisteminin ideolojik gücü"* demek doğru olacaktır. *KCK sistemi içerisindeki her PKK kadrosu ideolojik, ahlaki, felsefik, örgütsel ve yaşamsal ölçüler açısından PKK yapılanmasına bağlıdır. Aynı zamanda her kadro yer aldığı çalışmanın çalışma ilkeleriyle de faaliyet yürütür. Ayrıca KCK sistemi içerisindeki her çalışan ölçüler açısından PKK yapılanmasına bağlıdır.*¹⁵¹¹ ifadesi yer almaktadır. Söz konusu ifadeden de anlaşılacağı üzere PKK - KCK arasındaki organik bağ açıkça belirtilmektedir.

¹⁵¹⁰ Başlık, rakamlar, kısaltmalar ve bağlaçlar dahil 6878 kelimelik KCK metninde örgüt kelimesi 104 kere tekrarlanmıştır. (**KCK Sözleşmesi**, Ek-1.)

¹⁵¹¹ **KCK Sözleşmesi**, Madde-36.

KCK yapılanmasından güdülen amaç “...halkın tüm kesimlerinin, halk ve toplulukların, kendi demokratik örgütlenmesini sağlamak...”¹⁵¹² şeklinde belirtilmiştir. Devlete alternatif getirmediği iddia edilen KCK pratikte devlet içinde devlet olacak şekilde örgütlenmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda KKK ve KCK yapılarında devlet sisteminden ayrı yargı ve yürütme organlarının teşkili öngörülmekte ve bütün bunların da savaş ve barış kararı dahi verebileceği ifade edilen Kongra-Gel’e (yasama meclisi niteliğindeki en yüksek karar organı/halk meclisi) bağlı olduğu belirtilmekte ve hal böyleyken bu durumun devlete alternatif getirmediği iddia edilmektedir.

KCK’yı, dört ülkeyi kapsayan ayrı bir devlet yapısının beyni olarak nitelemek abartı sayılmayacaktır. KCK kamuoyunda ayrılıkçı yapısı anlaşılammıştır. Kitle iletişim araçları bu yapının ne olup olmadığını gerçek anlamda ifade edememiştir. Uzun süre ‘PKK’nın şehir yapılanması’ olarak sunulmuştur. Hâlbuki KCK; PKK’yı, BDP’yi, PYD’yi ve diğer bütün organizasyonları içine alan konfederal bir devlet yapılanmasının adıdır.¹⁵¹³ Böylece KCK, aslında PKK’nın başlangıçtaki “*Büyük Kürdistan*” ideali doğrultusunda geliştirildiği ve güncellendiği bir yapıdır. Sadece Konfederal bir yapılanma değil aynı zamanda KCK, Türkiye, Irak, İran ve Suriye’de örgütleri de kapsayan sözde “*Büyük Birleşik Kürdistan*”ın hemen hemen bütün organları tasarlanmış paralel devlet organizasyonudur. KCK Yürütme Konseyi, bu yapının icrai gücünü, yürütme erkini temsil etmekte; dolayısıyla terör örgütünün sözde hükümetidir. Yürütme Konseyi Başkanı da icranın sorumlusu, yani sözde başbakanıdır. PKK ve diğer bütün silahlı gruplara, alandaki diğer örgütlenmelere hükmeden yapının başıdır. ¹⁵¹⁴ Nitekim Kongra Gel’i “*yasama organı*” gibi anlamının, illa bir şeye benzetilecek ise KCK Yürütme Konseyi’nin, illa bir şeye benzetilecekse “*hükümet*” gibi algılanmanın mümkün olabileceğine değinilmektedir. ¹⁵¹⁵

KCK’nın ayrılıkçı bir yapı olduğu PKK tarafından da doğrulanmaktadır. KCK başkanlığından, HPG’nin başına geçen Murat Karayılan, “... *Farklılıklar nedir denirse, Önder Apo yeni bir sistem geliştirdi... Mesela şimdi genel başkanlık ve onun konseyi var. Bunu devlet sistemiyle kıyaslarsak eğer, cumhurbaşkanlığına tekabül ediyor... Biz buna Genel Başkanlık Konseyi diyoruz. Bunlar, Önder Apo’nun yardımcıları olmaktadırlar... Hareketimiz kadro ve Önderlik hareketidir... Kongra Gel Genel Kurulu Önderliğin başlattığı süreci onayladı ve hem Genel Başkanlık Konseyi’ne, hem de KCK Yürütme Konseyi’ne devletin ve hükümetin tutumunu göz önünde bulundurarak pratik kararlar alma*

¹⁵¹² KCK Sözleşmesi, Madde 4/b.

¹⁵¹³ Şamil Tayyar, “PKK’nın Gazze Planı”, **Star**, 29.12.2010, s.12.

¹⁵¹⁴ Taha Akyol, “Kürt Hareketi Aydınlar”, **Hürriyet**, 3.9.2015, s. 22; T. Akyol, “KCK Nedir”, s.12.

¹⁵¹⁵ Cengiz Çandar, “Kandil’de Yenilik ve Süreç’in Geleceği”, **Hürriyet** 12.7.2013, s.23.

insiyatifini verdi. Mesela adım atılmazsa süreci durdurma kararını ya da sürdürme kararını alabilir...”¹⁵¹⁶ demektedir.

b) KCK'nın Antidemokratikliği

KCK'nın Batılı Demokrasilerde öngörülen temel hak ve özgürlükleri kapsamadığını, totaliter bir örgütlenme modeli olduğu diğer bir eleştiri konusudur. Dahası modern ve çağdaş demokrasi yerine karma totaliter bir yapının ikame etmeye çalışıldığı çoğunlukla ifade edilmektedir. “Kürt hareketindeki fevkalade önemli sorun, bu harekete hükmeden KCK denilen ‘Kürdistan Topluluklar Birliği’ adlı yapının demokratik değil, ‘totaliter’ olmasıdır. ‘KCK Sözleşmesi’ adıyla yayınladıkları anayasalarında açıkça ‘Batılı demokrasi’ yi reddediyorlar, bunun yerine bireysel özgürlükleri ‘yozlaşma’ sayan ‘komünal demokrasi’ yi savunuyorlar. Stalin tipi ‘halk demokrasisi’ ve Kaddafi tipi ‘cemahiriye’ (cumhurlar, topluluklar) modellerinin karması totaliter bir sistemdir bu. ‘Özerklik’le yetinmeyip ‘demokratik özerklik’ demelerinin de sebebi, Batılı demokrasiye referans değildir, ‘komünal demokrasi’ totalitarizminin vurgulanmasıdır.”¹⁵¹⁷ Üstelik KCK, yasal siyaset alanına demokratik olmayan müdahale aracıdır. BDP varsa KCK niye var diyerek, BDP'nin vesayet altında tutulduğunu, yasal siyaset içerisinde PKK'yı meşrulaştırma amacı dışında bir işlevi olmadığı dile getirilmektedir. Diğer bir ifadeyle KCK, BDP siyasetini hem vesayet altında tutan, hem de bloke eden bir terör yapılanmasının adıdır. BDP'nin Eş başkanları da dâhil KCK sorumluları karşısında statü olarak daha geri durumdadırlar. Hatta onlardan aldıkları talimat doğrultusunda hareket etmektedirler. KCK sokakları terörize etmekte herhangi bir beis görmemektedir. Şehirlerdeki terör eylemselliklerini adeta organize etmektedir. BDP bu eylemlerde bir parti olarak görünürlük arz etmenin ötesinde bir işlev görmemektedir.¹⁵¹⁸

Bununla beraber bu örgütlenmenin Kaddafi'nin oluşturduğu cemahiriye tarzı bir yapı olduğunu, hiçbir hukukçu ve bilim adamının bu yapıyı demokrat bulamayacağı söylenilmektedir. Bu yapının en üstünde ise Abdullah Öcalan yer aldığı ifade edilmektedir. Kongra-Gel tarafından onaylanarak 25 Mayıs 2007'de yürürlüğe konulan “KCK Sözleşmesi”, bölgede uygulaması başlamış bir anayasa taslağıdır, “demokratik özerklik” bu metne göre inşa edilecektir. “Sınırlar değişmeden” dört ülkedeki “par-ça” ları kapsayan bir Pan-Kürdizm projesidir. Toplam kırk altı maddeden oluşan “KCK Sözleşmesi”nin “başlangıç” bölümünde Kürt toplumunun köy, mahalle, semt ve şehir “komün”leri halinde inşa edileceği belirtilmektedir. Bireye ve siyasi çeşitliliğe izin vermeyen, aşiret tarzı, kapalı,

¹⁵¹⁶ C. Çandar, “Kandil’de Yenilik ve Süreç’in Geleceği”, **Hürriyet**, s.23.

¹⁵¹⁷ T. Akyol, “Kürt Hareketi Aydınlar”, **Hürriyet**, s. 22.

¹⁵¹⁸ Mehmet Metiner, “BDP varken KCK, siyaset varken silah niye?”, **Yeni Şafak**, 13.12.2012, s.18.

boğucu bir 'sık dokulu toplum' projesidir. 'Toplum çeşitli komünlerden oluşur, herkesin bir komünü olmalıdır' siyasi anlayışıyla hareket etmektedir. Abdullah Öcalan'ın "*Benim demokrasi anlayışım birey değil, topluluk demokrasisidir (!) Metinde, modern demokrasinin 'sivil toplum' anlayışı da 'burjuva sistemi' diye reddediliyor (!)*"¹⁵¹⁹ kolektivist ve totaliter anlayışını yansıtmaktadır.

Çağdaş demokrasiyi kapsamadığı gibi KCK yapısının yayılmacı bir politikanın anayasası olduğu başka bir eleştiri konusudur. KCK'nın demokratik olup olmadığını inceleyen ve Avrupa'daki siyasi modellerle karşılaştırıldığında, yine KCK'nın Pan-Kürdist bir yapı olduğu göze çarpmaktadır. Ayrılıkçı yapılanmanın Pan- Kürdist nitelik eleştirilerine göre; "*Bu sorunu kavramanın anahtarı KCK örgütlenmesidir. 11 Temmuz 2015'te terörü başlatma kararı alan KCK olduğu gibi, 'çözüm süreci' döneminde bölgede 'demokratik özerklik' denilen 'alan hâkimiyeti'nin altyapı örgütlenmesini yapan da KCK'dır. Nedir KCK? 'Kürdistan Topluluklar Birliği' nin Kürtçe baş harfleri... Sadece Türkiye'de değil, Irak, Suriye ve İran'da da PKK hareketini örgütlemek ve yönetmek için kurulmuş bir Pankürdizm teşkilatıdır. Pankürdizm ideolojisi, adından da bellidir. Eş başkanları Kandil'deki Cemil Bayık ve Bese Hozat'tır. Türkiye'de PKK, Suriye'de PYD, İran'da PJAK gibi yapılar KCK'ya bağlıdır. Suriye'de konjonktür yükselince Türkiye'de 11 Temmuz'da terörü başlattılar! KCK, Stalin'in 'halk demokrasisi' ile Kaddafi'nin 'cemahiriye' (cumhurlar, topluluklar) modelinin karması totaliter bir yapıdır. 'Öz savunma' adıyla askeri örgütlenmesi, yargı ve yasama yapıları vardır, tam bir paralel devlettir. Çözüm Süreci döneminde bölgede yerleştiler. Bugün 'demokratik özerklik' adıyla KCK'ya 'coğrafya' kazandırmaya çalışmaktadır"* ¹⁵²⁰sözleriyle en az dört ülkede ayrılıkçı siyasasının tatbik edildiği belirtilmektedir.

KCK, yasal siyaseti dizayn eden, kendisini demokrasinin üstünde gören ve antidemokratik bir yapı ve organizasyondur. Çünkü KCK üyeleri; başkanlık adına hareket etiklerini ve bu yapının direktiflerini yerine getirdiğini mesajını vermektedirler. Bütün toplantılarda, her görevlinin yanında hep böyle halk tarafından 'komiser' diye tabir edilen birisinin bulunması da buna işaret etmektedir. Belediye başkanları, milletvekilleri çok dikkatli davranmak ve suçlamalara maruz kalmamak için belli bir çizginin ve direktiflerin dışına çıkmamaya özen göstermek zorundalar. Bu kısır döngüyle yürüyen bu yapının demokratik olmadığı, özgür iradenin ortadan kalktığı ve gayri meşru güçlerin legal siyasete

¹⁵¹⁹ T. Akyol, "KCK Nedir", s.12.; T. Akyol, "KCK ve Kürtler", **Hürriyet**, 6.10. 2011, s.12.

¹⁵²⁰ Taha Akyol, "Çok Zor", **Hürriyet**, 22.8.2015, s.12; Şamil Tayyar, "PKK'nın Gazze Planı", **Star**, 29.12. 2010, s.12.

müdahalesi olduğu belirtilmektedir. Kamuoyunda bir türlü anlam verilemeyen eylem ve söylemlerin kaynağı KCK'dır. Bununla beraber KCK tarafından seçilenler bu çizgideki partiler, PKK'nın eylemlerini ve saldırılarını kınayamadıkları gibi tasvip etmek durumunda kalmaktadır.¹⁵²¹

KCK'nın yapısıyla ilgili başka bir güçlü eleştiriye göre; bu yapının çağın gereklerine uygun temel hak ve özgürlükleri düzenlemesine salık vermemesidir. Öyle ki, bireysel hak ve özgürlükleri yok saymaktadır. Bunun yerine örgüt liderine ve toplumsal tabanı temel almaktadır. Dolayısıyla çağın şartlarına ayak uyduramayan örgüt, Soğuk Savaş döneminin anlayışını koruduğunu ve kendini yenileyemediği görülmektedir. Örgütün eylem ve faaliyetleri adeta Soğuk Savaş dönemini andırmaktadır. Buna göre; *“Örgüt soğuk savaş döneminin, toplum mühendisliği döneminin farklı bir izdüşümü. O şartların ürettiği bir yapı ve yeni Türkiye'deki gerçeklikleri görme yeteneğinden yoksun. Bunu bizim anlamamız gerekiyor. Örgüt hâla 'ben vurur kırar otoritemi devam ettiririm' diyor. Ama Kürt edebiyatının en büyük kalemlerinden Mehmet Uzun, Türkiye'de ölümünü beklerken adını PKK ile yan yana konulmasını hiç istemedi. 30 yıl gurbette yaşayan, bu konuya ömrünü adanmış olan Kemal Burkay kendini katiyen örgüte teslim etmedi. Ya da bütün Kürt çocuklarının şarkılarıyla büyüdüğü Şivan Perwer. Bu isimler PKK'nın otoritesini reddetti. PKK onları bu nedenle hain ilan edebiliyor. Çünkü otoriter Stalinist, yukardan aşağıya, eleştiriye kapalı, dikte ettirmeyi seven, başka fikirlere tahammülü olmayan, eski Türkiye'nin karşıt örgütü çünkü PKK. Ve bu şekilde devam ediyor. Onun için diyorum, büyük akıllar atfederek PKK'yı okumak yanlışır. Demokratik özerklik dediler, Türkiye bunu günlerce tartıştı. Halbuki içeriği kof, doğru dürüst düşünülmemiş, çalışılmamış, bir proje. Eklektik bir örgüt PKK. Bütün stratejileri kopya. Biraz Aydınlik Yol'dan, biraz Tamil'den, Filistin'den, Zapataistlerden, sivil itaatsizlikten alıntı. Hepsi kopya ve realiteyle örtüşmeyen şeyler. Ama buna rağmen, bugün geldiğimiz aşamada bu körlük noktası, şiddette bu kadar ısrar etmesi sorunlardan bağımsız olarak şunu gösteriyor ki, terör araçsallıktan amaca dönüşmüş oluyor.”*¹⁵²² şeklinde geleneksel şiddet temelli yaklaşımın devam ettiği ifade edilmektedir.

Demokrasi; Bir kurum, kuruluş ya da topluluktaki ve genellikle bir ülkedeki tüm üye veya vatandaşların, organizasyon veya devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu yönetim biçiminde faaliyet yürütmek için organize olmayı ifade eden demokratik örgütlülüğün gereği olan demokratik

¹⁵²¹ Neşe Düzel, “PKK Kürt demokratları engelliyor”,28.12. 2009, <http://www.sonsayfa.com/Haberler/Roportaj/PKK-Kurt-demokratlari-engelliyor-137655.html>, (Erişim Tarihi 12.11.2017).

¹⁵²² T. Akyol, “KCK Nedir”, s.12; T. Akyol, “KCK ve Kürtler”, s.12.

eylemler ise KCK Sözleşmesi'nde; "*basitten karmaşığa doğru, gösteri, toplantı, yürüyüş, seçim, miting, protesto, grev, şartları doğduğunda yasal direnme ve ayaklanmalara kadar gider...*"¹⁵²³ şeklindeki bir yelpazede ifade edilmiştir. Buna göre; silahlı direnme ve ayaklanmalar demokratik ve yasal eylem biçimleri olarak kabul edilmiştir. Aslında direnme ve halk ayaklanmaları yazarların örneklerle açıkladığı gibi PKK'nın kuruluş döneminde benimsediği Marksist/Leninist ideolojinin öngördüğü demokratik olmayan eylem biçimleridir. Direniş ve isyanların demokrasi mantığıyla hiçbir şekilde örtüşmediği de bilinen bir gerçektir. Söylemsel jargon bakımından da benzer olan "*devrim çizgisi, ayaklanma vb*" gibi kelimelerin bu metinlerde kullanılması dikkat çekicidir. Buradaki devrim çizgisi, demokratik eylemler olarak gösterilen direniş ve halk isyanıyla birlikte düşünüldüğünde, PKK'nın son dönemdeki söylemlerinin kuruluş dönemindeki amaç ve iddialarla örtüşmektedir.

İkinci olarak aslında demokratik örgütlülüğün sebepleri olarak sayılan hususların aynı metin içinde pek çok kez tekrarlandığı ve meşru savunma olarak ifade edilen zor ve şiddet kullanmanın da sebebi olarak gösterildiği anlaşılmaktadır. Aynı KCK metninde meşru savunmayla ilgili olarak; "*Devlet demokratik çözüme anlamlı, duyarlı biçimde ilgi ve şans tanımaz, halkın da elinde başka zorlama etkeni kalmazsa, yasalar eşit uygulanmazsa, demokrasinin çözüm rolüne ilgi gösterilmezse, tüm barışçıl eylemler boşa çıkarılırsa, ayaklanma ve öz savunmaya dayalı gerilla savaşları gündeme gelir. KCK sistemine ve önderliğine karşıtlık, fiili bir saldırıya dönüştüğünde, Kürdistan toplumuna dayatılan siyasi anlamda sömürgecilik, ekonomik anlamda açlık, işsizlik, yoksulluk ve talan, kültürel olarak asimilasyon ve soykırım, askeri olarak da işgâl konumuna karşı, meşru savunma savaşı gerekli hâle gelir.*"¹⁵²⁴ şeklindeki açıklamada meşru savunmayla ifade edilen şiddet sebeplerinin hem demokratik örgütlülük sebeplerini (sömürgecilik, açlık, işsizlik, yoksulluk ve talan, asimilasyon ve soykırım, işgâl) kapsadığı, hem de PKK'nın başlangıçtaki gerekçeleriyle neredeyse birebir aynı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda aşağı yukarı yarım asır öncesi kabul edilen sebeplerin aynı kaldığı, sonuçta benimsenen yöntemin zor ve şiddet yerine "*demokratik örgütlülük*" olarak isim değişikliği şeklinde ortaya çıkmaktadır.

1525

KCK, bir şehir yapılanması tasavvuru olarak inşa edilmiştir. PKK'ya bağlı bir kesim, yurtiçinde ve yurtdışında KCK altında örgütlenmiştir. Bunlar yurtdışında özellikle

¹⁵²³ KCK Sözleşmesi, Madde-34.

¹⁵²⁴ KCK Sözleşmesi, Madde-32.

¹⁵²⁵ PKK Parti Programı, Kasım 1978.; KCK Sözleşmesi, Madde-32.

Almanya ve Belçika gibi ülkelerde örgütlü durumdadırlar. KCK, şehirdeki kontrolü elinde tutmak ve legal siyaseti, PKK çizgisinde tutmakla görevli bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar, legal siyaset alanında çalışan belediye başkanlarını, milletvekillerini yönlendirmektedir. Öyle ki, bir belediye başkanı bir yere gittiğinde, yanında mutlaka KCK'den biri bulunmaktadır. Halk arasında bunlara 'komiser' denilmektedir. Belediye başkanlarının, onların görüşlerinin dışına çıkmaları mümkün değildir. Seçimlerde izlenecek stratejileri belirlemek için bir komisyon oluşturulmaktadır. Bu komisyon Milletvekili ve Belediye Başkanlarını bizzatı belirlemektedir. Bu seçme ve değerlendirme sürecinde PKK lider kadrolarının görüş ve düşüncelerini referans alarak yasal parti üzerindeki etkinliği ve kontrolünü ortaya koymaktadır. KCK mensupları Belediye Başkanları'ndan daha yetkili bir durumda olduğu, legal siyaset uzantılarının KCK'lılar belirlediği çizginin dışına çıkamadığı belirtilmektedir.¹⁵²⁶

c) KCK'nın Ayrılkçı Siyaseti

KCK örgütlenmesinde bağımsız devlet arayışları ve çabaları açık seçik görülmektedir. PKK ve BDP Sözcüleri, "biz ayrı bir devlet peşinde değiliz" diye beyanda bulunmaları, asıl amaçlarını gizleme çabaları olarak anlaşılmaktadır. Madem ayrılkçı bir yapı düşünülmediğine göre, ayrılkçı paralel bir devlet kurma çabalarının anayasasını oluşturan KCK'yı neden referans alarak hareket edilmektedir. Bu ayrılkçı yapının varoluşsal açıklama gayretlerinde güçlük çekildiğinden sloganist demokratik söylemlere atıf yapma kolaylığına kapılmaktalar. Bu yapının klasik bir söylem olan 'düz ovada siyaset yapma' anlayışı taşımadığı bariz bir şekilde kendini göstermektedir. Halihazırda KCK'nın oluşturmaya çalıştığı örgütlenmelere bakıldığında paralel bir devlet anlayışı ortaya çıkmaktadır. Bu da KCK'nın ne olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁵²⁷ Nitekim örgütün demokratik söylemleriyle kamuoyuna farklı bir algı yaratmayı amaçlarken gerçekte bağımsız devlet yapılanmasının kilometre taşları döşenmektedir. Üstelik PKK'nın eylem ve uygulamalarında ayrılkçı yapısı ağır bir şekilde etkisini göstermektedir. Dahası PKK'nın söylem ve uygulamalarına bakıldığında başlı başına bir devlet izlenimi vermektedir.

PKK'nın sadece bir Kürt devleti kurmayı amaçlamadığı, bunun ötesinde bütün Türkiye'yi hedef aldığı belirtilmişti. Bu durumun söz konusu KCK Sözleşmesi'nde yer alması son derece dikkat çekicidir. Örneğin; KCK metninin üçüncü bölümünde on ikinci

¹⁵²⁶ Neşe Düzel, "PKK Kürt demokratları engelliyor", 28.12. 2009, <http://www.sonsayfa.com/Haberler/Roportaj/PKK-Kurt-demokratlari-engelliyor-137655.html> (Erişim Tarihi 12.11.2017)

¹⁵²⁷ Fikret Bila, "PKK ile İlgili Yanılıklar", **Milliyet**, 15.8.2012, s.14; Fikret Bila, "Aygün Özellikle Seçildi", **Milliyet**, 16.8.2012, s.14.

madde yasama, on üçüncü madde yürütme ve yirmi yedinci madde yargı birimlerinin detaylı olarak anlatılması, aynı sözleşmenin başındaki ilk paragrafta KCK tanımında yer alan devleti hedeflemeyen sistem anlayışını devre dışı bırakmaktadır. Yine KCK'nın amaçlarından biri de; *“Siyasetin demokratikleştirilmesi temelinde Kürdistan üzerinde egemen olan devletleri köklü bir reforma yönelterek, küçülmelerini ve demokrasiye duyarlı hâle gelmelerini sağlamak”* olarak ifade edilmiştir.¹⁵²⁸ Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye'nin küçültülmesinin ve PKK'nın kendi amaçları doğrultusunda reformize edilmesinin değişim/dönüşüm amaçlandığı belirtilmiştir. Dolayısıyla asıl amaç Türkiye'dir. PKK tarafından İran, Irak ve Suriye dururken ağırlıklı olarak sadece Türkiye'de terör yaratılmasını, bu görüşü desteklemektedir. Bu dönüşümün gerçekleştirilmesi için ortaya konan sebeplere yönelik PKK'nın kuruluş dönemindeki sömürü-zor kullanma mantığına benzer bir kurgulama yapılmış, ancak bu durumun gerçekte /realitede bölgede ve toplumda karşılığı yer almamaktadır.

Söylemler ne olursa olsun, başlangıçtaki ideolojik amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak demokratik konfederalizme doğru Marksist/Leninist ideolojinin ürünü olan ulusal kurtuluş stratejisini uygulayacak halk isyanının çıkarılması yörüngesinde bütün faaliyet ve aktivitelerin PKK tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu stratejik plan ve program başarılı olursa gelecekte çatışmaya sokulan toplumsal kesimlerin son derece kolay bir şekilde manipüle edilmesi, demokratik ve barışçıl görünümlere büründürülmüş PKK taleplerinin iç ve dış odakların da yardımıyla karşılık bulması daha mümkün hâle gelebilecektir.

Kongra-Gel ve gerekse KKK ve KCK süreç ve yapılanmalarının ortak özelliği, PKK'nın başlangıçtaki ayrılıkçı siyaset temeline dayanmasıdır. Bununla beraber ideolojik söylem ve amaçlarının, barış ve demokrasi söylemleriyle beraber kullanılarak ayrılıkçı amaçlarını kamufle edilmesini sağlayan araçlardır. Bu sayede manipüle edilen asıl fikirler; demokrasi ve barışçıl bir görünüme büründürülerek ve/veya bu tür evrensel olarak kabul gören ifadelerin arasına sıkıştırılarak, muğlak, belirsiz, örtme ve aldatmacaya dayanan söylemsel stratejilerle verilmeye çalışılmaktadır. Bu durumun sebebinin PKK'nın 1999'dan itibaren değişiminin/dönüşümünün sebebiyle paralel olmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi PKK zor ve şiddet kullanarak toplumsal çevreyi biçimlendirmede başarısız olmuş ve toplumun ribaunt tarzındaki tepkisel hareketi PKK üzerinde çözücü bir etki meydana getirmiştir. Toplumsal çevredeki uyumsuzluğa bağlı olarak gelişen bu durumu aşabilmenin

¹⁵²⁸ KCK Sözleşmesi, Madde-7

çözümü ise toplumsal değer ve yargılara uyum sağlamaya çalışmak olduğundan, toplum tarafından kabul edilen evrensel normlar üzerinden aynı söylemlerin dile getirilmesi PKK tarafından geliştirilen yeni yöntemin adı olmuştur.

Zira yeni fikirlerin yerleşik kural ve kurumlarla uyumlu halde sunuluyor olması kabul görmeyi, onaylanmayı kolaylaştıran bir faktör olduğundan bahsedilmişti. Bu nedenle aslında Marksist/Leninist ideoloji paralelinde ve onun ürünü olan zor ve şiddet içerikli eski yöntem, 1999’ dan itibaren demokrasi ve barış söylemleriyle kamufle edilerek yeni bir yöntemmiş gibi topluma ve özellikle hedef kitleye empoze edilmeye çalışılmaktadır. Böylece PKK tarafından toplum tarafından kabul edilen evrensel normlar altına maskelenmiş gerçek amaçların, ülke değerleriyle çatışma yaşanmadan ve tepki çekmeden “*demokratik halk örgütlenmeleri*” şeklinde (devlet içinde devlet olacak şekilde) toplumsal bütünü her alanına ve inilebilecek her noktasına kadar sızılarak gerçekleştirilmesi, bu bağlamda da uyumsuzluğa bağlı toplumsal direncin aşılması öngörülmüştür.¹⁵²⁹

d) KCK Operasyonları

KCK’nın 2007’de kurulmasından sonra, şehir yapılanmasıyla illegal eylemlerin odağı haline gelmesi ve yasal siyasete müdahalesi nedeniyle kamuoyu tarafından bilinen ismiyle KCK Operasyonları başlatılmış ve bir çok ilde eş zamanlı operasyonlar yapılarak KCK mensupları göz altına alınarak, yasal merciler önüne çıkarılmıştır. KCK’nın bu süreçte bir milletvekilinin kaçırılması dâhil bir çok yasa dışı bir çok eyleme imza atmıştır.

Örneğin; CHP Tunceli Milletvekili Hüseyin Aygün’ün PKK tarafından kaçırılması sonrası KCK tarafından yapılan açıklamalara bakıldığında devlet gibi izlenim yaratmaya dönük kavramlar kullanılmasına şahitlik edilmektedir. Başka bir ifadeyle KCK’nın Hüseyin Aygün ile ilgili 'yasal sürecin devam ettiğini' söyleyerek devlet jargonuyla hareket etmeye çalıştığı izlenimi vermektedir. PKK’nın açıklamasında, Hüseyin Aygün’ün, “*göz altı*”na alındığı belirtilmektedir. Gözaltı kavramı da devletin kullandığı hukuki kavramlardan biridir. Yargının talebi üzerine kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilir, arkasından soruşturma, yargılama aşamaları gelir. PKK, “*Milletvekilini gözaltına aldık*” derken, yine yargı erkinin kullandığı bir kavramı ve işlem zincirini anımsatarak, egemenlik mesajı vermektedir. Nitekim bu kaçırılma hadisesinin son açıklamasında da Hüseyin Aygün için, “*Gerekli idari ve hukuki işlemlerin tamamlanmasının ardından Hüseyin Aygün kısa bir süre içerisinde serbest bırakılacaktır*” ifadesi kullanılmıştır. “*İdari ve hukuki işlem*” ifadeleri, mahkemeler kurup cezalar vermeleri, bu mesajı vermeye yönelik işlemlerdir. Aslında

¹⁵²⁹ T. Törel, **PKK Terör Örgütü (1978-1998)**, s.101-102.

soruşturma', 'serbest bırakma', 'yasal süreç' gibi laflar KCK'nın neden 'paralel devlet' suçlamasına maruz kaldığını yeterince ortaya koymaktadır. Hatta Hüseyin Aygün'ün itirazı varsa üst mahkemeye başvurması gerektiğine dair laflar edilmesi bu iddiayı güçlendirmektedir. PKK'nın çatı kuruluşu olan KCK, bu söylemleriyle hem KCK'nın gönüllü savunucularını hem de KCK hakkında romantik açıklamalar yapan PKK liderlerinden Murat Karayılan'ı da tekzip etmektedir.¹⁵³⁰ KCK'nın pek çok olayda görüldüğü gibi, demokratik değerlere vurgu yaparken, antidemokratik uygulamalardan kaçınmayarak eylemler yaptığı görülmektedir. PKK ayrıca son dönemde yöneldiği sansasyonel eylemlerle Ankara'nın ülkenin her yerinde egemen olamadığını iç ve dış kamuoyuna kanıtlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla devletin sınırları koruyamadığı ve PKK'nın kontrol ettiği bir egemenlik alanının olduğu mesajı verilmeye çalışılmaktadır.¹⁵³¹

Hüseyin Aygün'ün kaçırılmasıyla başlayan süreçten özgürlüğüne kavuşuncaya kadar geçen süreç boyunca PKK'nın eylemini meşru görmeye çalışan kesime ciddi eleştiriler geldiği görülmektedir. XXI. yüzyılda PKK'nın yol kesme çalışmalarını bir nevi eşkıyalık olarak addedilmektedir. Hak ve özgürlük arama mücadelesi hâla ilkel ve yasadışı bir şekilde yapıldığından bahisle ciddi eleştiriler yoğun bir biçimde gelmekle beraber; *“Türkiye’de fevkalade ihtiyacımız olduğu halde böyle bir anti-ütopyacı gelenek hiçbir zaman ortaya çıkamadı. Ne sağda, ne solda, ne seküler kesimde ne de dindarlar arasında... Ama son zamanlarda, apaçık ortada durmasına, kör kör parmağım gözüne olmasına rağmen vaat ettiği baskıcı ve totaliter toplum modeli ısrarla görmezlikten gelinen bir örgüt var, bu da PKK’dır. Twitter’dan, Facebook’tan sıradan insanların bile mesajlarını yüz binlere iletebildiği bir dünyada PKK propaganda yapmak için yol kesiyor. WikiLeaks’in yeryüzündeki bütün ülkelerin gündemlerini sızdırdığı bilgilerle değiştirebildiği bir dünyada, PKK ısrarla hep aynı şeyleri yapıyor; adam kaçırıyor, baskın yapıyor, sanki her seferinde başka bir numara yapıyormuş edasıyla şapkasından hep aynı tavşanı çıkarıyor. Şiddetten başka bir dil konuşmıyor. PKK ve konuşabilenlerin de hiç birisine izin vermiyor... Bütün yaptıklarına rağmen PKK’ya mutlak bir eleştiri muafiyeti tanımış olan hatırı sayılır bir kesim var Türkiye’de. PKK aydınları tehdit ediyor, çıt yok. Seçilmiş belediye başkanını dağa kaldırıyor, kafalarını başka tarafa çeviriyorlar. Çatışmalarla hiçbir alakası olmayan sivil kadınları öldürüyor, seslerini çıkarmıyorlar. Kendi militanlarını öldürüyor düzinelerle, öldürülenlerin adlarını bile ağızlarına almıyorlar. İnanılmaz büyük bir ısrar ve inatla*

¹⁵³⁰ Ş. Tayyar, “PKK’nın Gazze Planı”, **Star**, s.12; Emre Aköz, “Bu Siyaset Sınıfı Hiç Mi Ders Almaz”, **Sabah**, 22.8.2012, s.6.

¹⁵³¹ Fikret Bila, “PKK’nın Hedefi Egemenlik”, **Milliyet**, 14.8.2012, s.14; E. Aköz, “Bu Siyaset Sınıfı Hiç Mi Ders Almaz”, **Sabah**, s.6.

PKK'nın yaptığı her şeyde bir hikmet arıyorlar."¹⁵³² sözleriyle bu benimsenen şiddet yönteminin modern dünyada yeri olmadığı belirtilmektedir.

KCK'nın aynı devlet hukukunda olduğu gibi hukuksal kavram ve terimleri kullanarak açıklama yapması bile kendilerini ayrı bir devlet yapılanmasına gittiğini gösteren güçlü delil ve emarelerdir. En başından itibaren PKK'nın amacının Doğu ve Güneydoğu'da ayrı bir devlet yapılanması olduğu, PKK bu bölgelere hükmettiği gerek iç ve dış dünyaya göstermek peşinde koştuğu anlaşılmaktadır. Zira PKK, eylemleri gibi söylemini de egemenlik izlenimi verecek kavramlar üzerinden yürütmektedir.¹⁵³³ Güneydoğu'da alternatif bir devlet kurulmuş izlenimi vermek amacıyla söylem geliştirmektedir. Özellikle KCK faaliyetlerinde yasama organı, yürütme organı, mahkemeler, öz savunma gücü adı altında kolluk kuvveti, vergi dairesi, gümrük dairesi ve askere alma dairesi gibi kurumlar oluşturduğunu her fırsatta vurgulaması bunun göstergesidir.

PKK, devrimci şiddeti kutsayan anlayıştan vazgeçebilmiş değildir. Şiddeti kutsayan ve silahlı araç olarak görmeye devam eden PKK, kendi hedeflerine ulaşmak doğrultusunda "*devrimci şiddet*"i benimsemesi, stratejik şiddettir. Bu strateji iki ayak üzerine kuruludur. Bunlar;

- 1- Kürt siyasi merkezinin (yani Kürt siyasi hareketinin) KCK gibi yapılanmalarla Kürt çevresine nüfuz etme arayışı,
- 2- Bu hareketin kendi varlığını ve amaçları tehlikeye soktuğu için demokratik entegrasyon politikalarına, yani siyasete, ilişkide köklü ve sistemli itirazı şeklindedir.¹⁵³⁴

Kürt Sorunu ile Kürt hareketini özdeş kılan, hatta Kürt Sorunu' nu Kürt siyasi hareketi içine hapseden bu anlayış, beraberinde yol ve yöntem olarak, şiddeti getirmektedir. Bu durumda görmek gerekir ki Kürt siyasi hareketinin ürettiği stratejik şiddet aynı zamanda "*kurucu şiddet*" tir. PKK'nın nihai amacı; alan açmak, ulus kurmak, bu ulusa ve o alana bir merkez oluşturarak hâkim ve vasi olmak stratejisi biçiminde anlaşılmaktadır.¹⁵³⁵

Bunun içinde şiddet, PKK ve HPG vardır. Üstelik bu yapının içinde yine kent meclisleri ve öz savunma birlikleri mevcuttur. Kentlerde ve kırsalda eylemlere katılan ve sokakları birbirine katan birlikler bulunmaktadır. Bunların hepsi o tanımlamanın içinde ve

¹⁵³² Orhan Kemal Cengiz, "*PKK, Anti-Ütopya*", **Radikal**, 17.8.2012, s.14.

¹⁵³³ Özgür Alkan, **PKK Terör Örgütünün Kuruluşu, Faaliyetleri ve Siyasallaşma Süreci**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu, Ankara, 2012, s. 137.

¹⁵³⁴ Ali Bayramoğlu, "*Kürtlerin Şiddeti*", **Yeni Şafak**, 25.8.2012, s.7; Taha Akyol, "*Çözmek Ama Nasıl*", 11.8.2012, **Milliyet**, s.12

¹⁵³⁵ A. Bayramoğlu, "*Kürtlerin Şiddeti*", s.7; T. Akyol, "*Çözmek Ama Nasıl*", s.12.

onun fiili uzantıları olarak sahada yer almaktadır. Zaten operasyonlar da bu fiili uzantılara dayanan somut bulgularla yapılan operasyonlardır. Bu KCK yapısı başka bir ifadeyle devlet içinde devlet yapılanmasının çökertilmesinin gerekli olduğudur.¹⁵³⁶

“KCK” ifadesinin basın- yayın kuruluşları tarafından sık sık telaffuz edilmesi içeriğiyle ilgili tartışmaları beraberinde getirmişti. Demokratik değerleri kapsadığı iddia edilen bu kavramla ilgili eleştiriler ard arda gelmektedir. Örneğin; Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, memleketi Rize’de yaptığı konuşmada KCK’nın bağımsız bir devlet yapılanması olduğunu, devlet içinde devlet olgusu olan bu yapıyla mücadelede kararlı olduklarını vurgulamıştır. Recep Tayyip Erdoğan; “KCK doğru görülmelidir. Ben yine önceki tavrımı devam ettireceğim. KCK’nın hedefi, kendilerine oy versin vermesin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da 23 vilayeti kapsayan ayrı bir devlet kurmaktır. ABD, Irak’tan çekilirken, dağdaki yapılanma üç yıldan beri şehirlere indiriliyor. Paralel bir devleti, gözümüzün içine baka baka kurmak istiyorlar.”¹⁵³⁷ sözleriyle KCK’nın paralel devlet yapılanması olduğunu ifade etmiştir.

¹⁵³⁶ F.Özkan, “PKK Kaybettiğinin Farkında Şimdi Kürtlere Meydan Okuyor”, **Star**, s.26; Ş. Tayyar, “PKK’nın Gazze Planı”, **Star**, s.12.

¹⁵³⁷ Murat Yetkin, “PKK Şefleri Verilmezse Türkiye Irak’a Girer mi” **Radikal**, 2.7.2010, s.12; “KCK: Çözüm Değil, Toprak İstiyorlar...” <https://habergundemi.wordpress.com/2011/11/page/3/>, (Erişim Tarihi: 11.12.2017)

V. BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ' NİN SİYASİ ÇÖZÜM ÇABALARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A- PKK İLE SİYASİ ÇÖZÜM ARAYIŞLARI VE GİZLİ GÖRÜŞMELER

1- 1993-1999 Dönemi Yapılan Gizli Görüşmeler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Doğu ve Güneydoğu'da ortaya çıkan terör olaylarını ilk yıllarda asayiş sorunu olarak görmüştür. Olayın başlangıç aşamasında sorunu bir güvenlik ve asayiş sorunu olarak nitelermeye devam etmiş, hatta 1980'lerde terör olaylarına "bir avuç çapulcunun işi" diyerek konuya ciddi ve kapsamlı yaklaşmamıştır. Asayiş boyutuna indirgeyen bu yaklaşımlardan sonuç alınamayacağı belli olunca, yaşanan soruna terör paradigması çerçevesinde bakılmaya başlanmıştır.¹⁵³⁸

PKK'nın 1984 sonrası yaygın silahlı eylemlerinin bir türlü engellenememesi ve sürekli gelen şehit haberleri, devleti güvenlikçi yaklaşım dışında çözüm yolları aramaya zorlamıştır. PKK terörünün bölgede yayılması, şiddet sarmalının artması ve bu terörün ciddi bir tehdit haline gelmesi neticesinde askeri önlemler dışında daha başka çözüm yollarını gündeme getirmiştir. Dönemin İktidar Partisi, silahlı çatışmaları sonlandırıp sorunu siyasal platformda çözmek için 1993'ten itibaren birkaç defa PKK ile gizli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çoğunlukla mektuplar vasıtasıyla sağlanan bu görüşmelerden sonuç alınamamıştır. Siyasi çözüm girişimleri, mevcut algıların hükümetlere tepki olarak yansımından duyulan kaygıdan dolayı, şeffaf, yapıcı ve uzun vadeli olmamıştır. Bununla beraber Abdullah Öcalan'ın Bağımsız Kürdistan kurma hayali, inancı ve kendini önemseme duygusunun gerçekliğe dayanıp abartılı bir biçim alan kişiliği, barışı daim kılmak yerine, terörü yöntem olarak kullanmaktan vazgeçmemesi sonucu bu girişimlerin sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. PKK'nın bu tür siyasi çözüm girişimlerini sansasyonel eylemlerle sekteye uğrattığı görülmüştür.

Bugünkü anlamıyla talepleriyle sorun olan Kürt Sorunu' nu çözmeye girişimlerinin ilki Turgut Özal ile başlamıştır. 1980 Askeri Darbesi'nin ardından, 1983'te Anavatan Partisi (ANAP) iktidara geldiğinde, dönemin başbakanı Turgut Özal ve hükümeti, Kürt Sorunu' na olan geleneksel bakış açısını kısmen de olsa değiştirmiştir. Turgut Özal'ın 1987'deki kabinesinin önde gelen isimlerinden Adnan Kahveci, Kürt Sorunu' nun %78'e tırmanan

¹⁵³⁸ Mehmet Ali Birand, **Apo ve PKK**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1992, s.126; Mehmet Ali Kışlalı, "OHAL Dediğin", **Radikal**, 2.7.2010, s18.

enflasyonun yarattığı sorunlardan daha önemli olduğunu belirten bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda aynı zamanda Türkiye’deki hükümetlerin sorunun çözümü için gerekli demokratik olgunluğa erişemedikleri ve askeri yöntemlerin bölgeyi iç savaşın eşiğine getirdiği de vurgulanmıştır.¹⁵³⁹Diğer taraftan “Anne” tarafının Kürt olduğunu söyleyen Turgut Özal, Kürt Sorunu üzerindeki gizlilik ve sessizlik perdesini kaldırma yönünde büyük atılımlar gerçekleştirmiş ve sorunu önlemlerin dışında ciddi reformlar da gerektiren bir gerçeklik olarak ele almaya başlamıştır. Bu gerçekleri kabul etmesiyle kaydedilen “ilerleme”, devlet yapısı içerisindeki pek çok kişi tarafından “Pandoranın kutusunun açılması” ve sorunun daha da şiddetlenmesi şeklinde yorumlanmıştır. Turgut Özal, kendisiyle röportaj yapan bir gazeteciye, bir dizi tabunun Türkiye’nin ilerlemesini engellediğini ve bu tabuları yıkmaya kararlı hatta federasyon da dâhil olmak üzere tüm alternatifleri konuşmaya hazır olduğunu belirtmiştir. Ancak dönemin siyaset ve askeri bürokrasisi bu çıkışlara ciddi bir şekilde muhalefet etmiştir.¹⁵⁴⁰

Abdullah Öcalan bu konuda Turgut Özal dönemine ilişkin olumlu sözler sarf etmiştir. Bunun bir anlayış sorunu olduğunu belirtmiş ve “Kürt Sorunu’nu Özal anladı, ama PKK ile en etkin mücadeleyi de Özal verdi”¹⁵⁴¹sözleriyle bu durumu ifade etmiştir. Dolayısıyla Turgut Özal sorunun ekonomik boyutunu algılamış ve Kürt Sorunu’na siyasi çözüm bulmaya çabalamıştır. 1983’te askeri yönetimden devraldığı Türkiye’de PKK terörünün adım adım tırmanması sırasında en etkin görev yapan kişidir. PKK’nın bölgede Kürtleri yok etmesi sırasında, “Bunlar üç beş kıcı kırık eşkıya” diyen Turgut Özal, daha sonra PKK ile mücadele için bütçenin büyük bölümünü silah alımına aktarmış ve Olağanüstü Hal uygulamasını başlatmıştır. Ayrıca PKK ile mücadele için Emniyet Teşkilatı’ndan Özel Tim kurulmasına karar vermiştir. Dahası basının denetim altına alınmasına ve Olağanüstü Hal ilan edilen on üç ilde yaşamın tamamına müdahale edilmesine olanak veren düzenlemeleri yapmıştır.¹⁵⁴²

Cumhurbaşkanı Turgut Özal 1991’de Kürt Sorunu’nu milletine yapacağı son hizmet olarak mutlaka çözeceğini ifade ederek tekrar silahsız çözüm zemini aramaya başlamıştır. Cumhurbaşkanlığı döneminde mesaisinin önemli bir kısmını Kürt Sorunu’na ayıran Turgut Özal, vefat etmeden kısa bir süre önce Kürt Sorunu ile ilgili; “Güneydoğu sorunu asker

¹⁵³⁹ Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan, Nesrin Uçarlar, **Türkiye Siyasetinde Kürtler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s.26-27.

¹⁵⁴⁰ Hüseyin Yayman, **Türkiye’nin Kürt Sorunu Hafızası**, SETA Yayınları, Ankara, 2011, s.37; Graham E. Fuller ve Henri J. Barkey, **Türkiye’nin Kürt Meselesi**, (Çev: Hasan Kaya), Profil Yayınları, İstanbul, 2011, s.198-199.

¹⁵⁴¹ Tuncay Özkan, **Öcalan’ın Yakalanma Operasyonu**, Doğan Kitap, İstanbul, 2000, s.15.

¹⁵⁴² T. Özkan, **Öcalan’ın Yakalanma Operasyonu**, s.15.

mantığıyla çözülemez. Bu mantık PKK'nın ekmeğine yağ sürmektedir."¹⁵⁴³ diyerek belirtmiştir. Kürt Sorunu' nu ve terörü birbirinden ayırarak, bu iki mücadelenin karıştırılmaması gerektiğini de dile getirmiştir.¹⁵⁴⁴

Turgut Özal'ın arayışları sürerken, 1993'te Başbakan Süleyman Demirel ile Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, iki günlük Güneydoğu gezisi boyunca Diyarbakır'da "*Kürt realitesini tanıyoruz*" çıkışını yapmışlardı.¹⁵⁴⁵ Gezide devletin zirvesindekilerin "*Dileyin bizden, ne dilerseniz*" şeklinde konuşmaları bu geziye damga vurmuştur. Ayrıca konuşmalarında; Doğu ve Güneydoğu'da izlenen yanlış politikalar için devlet adına "*günah çıkartan*" bir görünüm sergilemişlerdir.¹⁵⁴⁶Devletin en üst kademesindekilerin; "*Ne istiyorsunuz? Baraj mı? Yapalım. Yol mu? Yapalım. Üniversite mi? Kuralım. Elektrik mi? Getirelim. Su mu? Getirelim. Fabrika mı? Kuralım. Kürt kimliği mi? Kabul edelim. Kürt Enstitüsü mü? Kuralım. Söyleyin ne istiyorsunuz? Hepsini yapalım. Yeter ki üniter yapı dışında bir şey istemeyin.*"¹⁵⁴⁷ şeklindeki ifadeler devletin Doğu ve Güneydoğu'ya bakış açısının değiştiği anlamına gelmektedir.

Turgut Özal'ın 1993'te sorunu diyalogla çözme isteğinin yansıması bakımından, Celal Talabani'nin de aralarında olduğu bazı siyasetçi, gazeteciler ve Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis gibi siyasi çözüm taraftarı olanların girişimiyle Abdullah Öcalan ile bir uzlaşma sağlanmıştır. Buna göre; ateşkes ilân ettikleri ve sorunu diyalogla çözmek arzusunda oldukları, hatta Abdullah Öcalan'ın "*Ankara'da siyaset yapmak istediği*" belirtilmiştir. Ancak bu gelişmelerden kısa süre sonra Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın şüpheli şekilde ölmesi, kırk gün sonra da Bingöl'de silahsız ve korumasız otuz üç er statüsündeki askerin karayolunda Şemdin Sakık'ın emrindeki bir grup PKK militanı tarafından şehit edilmesi, ardından Eşref Bitlis'in uçağının şüpheli düşmesi sonucu şehit düşmesi ateşkesi bitirmiş, diyalog yolunu imkânsızlaştırmıştı. Kemal Burkay, bir gazeteciye verdiği mülakatta Bingöl'de otuz üç erin şehit edilmesiyle ilgili Abdullah Öcalan ile aralarında geçen bir telefon görüşmesinde; "*Öcalan'a "çok kötü oldu. Ateşkes sürecinde niye silahsız otuz üç eri kurşuna dizdiniz?" dedim. Benim de haberim yok. Üstlenmek zorunda kaldım*"¹⁵⁴⁸ sözleriyle ifade etmiştir.

¹⁵⁴³ H. Yayman, **Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası**, s.38.

¹⁵⁴⁴ H. Yayman, **Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası**, s.38.

¹⁵⁴⁵ H. Yayman, **Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası**, s.39.

¹⁵⁴⁶ H. Yayman, **Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası**, s.39.

¹⁵⁴⁷ Fikret Bila, "*Güneydoğu'ya Çıkarma*", **Milliyet**, 10.12.1991, s.10.

¹⁵⁴⁸ Neşe Düzel, **Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde: Kürtler Konuşuyor**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2012, s.24.

Turgut Özal başta olmak üzere, sorunun siyasal çözümüne dair arayış ve girişimlere karşılık, PKK ilk kez 20 Mart 1993'te tek taraflı ateşkes ilan etmiştir. Aradan bir ay geçtikten sonra ateşkesi iki ay daha uzatmıştır. Aynı dönemlerde Kürtlerin taleplerini siyasal alanda ifade etmeleri için bir fırsat doğmuş ve bu şekilde siyasal çözüm yolları gündeme gelmiştir.¹⁵⁴⁹ Bu ifadeler aslında devletin Kürt Sorunu'ndaki resmi tezlerinin son bulduğu ve yeni bir siyasetin benimsendiğinin beyanı olmuştur. Bu politik iklim toplumda büyük bir iyimserlik ve beklenti doğururken, yükselen PKK terörü bu olumlu havayı tersyüz etmiş ve siyasal Çözüm Süreci baltalanmak istenmiştir. Bu tersyüz oluştaki hükümetin toplumda oluşan beklentileri karşılayamamasının da tesiri olmakla birlikte, temel neden PKK'nın "*kurtarılmış bölgeler*" stratejisi doğrultusunda şiddete hız vermiş olmasıdır. Bunun en açık ipuçları, sorunu şiddet içermeyen şekilde çözmeye yönelik her girişim, PKK'nın terör eylemlerine yeniden başvurmasıyla ve silahlı saldırıları yoğunlaştırmasıyla karşılık bulmuştur.¹⁵⁵⁰

Turgut Özal'ın 1993'te zamansız ölümüyle, Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı olmuştur. Süleyman Demirel, 1991'de Başbakanlığa geldiğinde "*Türkiye'nin Kürt gerçeğini artık tanıdığı*" yönündeki açıklamalarına rağmen, hükümetin Güneydoğu çıkarmasından bir hafta sonra yapılan HEP kongresinde yaşananlar ve kongreye gösterilen tepkiler siyasal tansiyonunun yükselmesine yol açarken, sürecin yönetilmesinin aslında ne kadar zor olduğunu da göstermektedir. 1992'nin son günlerinde peş peşe patlayan bombalar ve basılan jandarma karakolları, toplumda infial duygusu yaratırken, en son Bakırköy'deki Çetinkaya mağazasının yakılması, PKK'nın çözüm isteyip istemediği konusunda akıllara soru işaretleri getirmiştir.¹⁵⁵¹

Bu döneme sol partiler açısından bakıldığında, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)'nin 1989'da Doğu Raporu'nu takiben, 1996 CHP Tunceli Raporu ve 1999 CHP Güneydoğu Raporu' hazırlamıştır. Bu raporlar solun doğuya, geleneksel sol bakışını kırmış ve radikal öneriler içermiştir. Raporlarda sorun, insan hakları ihlalleri, terör ve şiddet olayları, ekonomik geri kalmışlık, yoksulluk, yoğun işsizlik, güvensizlik, kimlik bunalımı, eşitsizlik, Türkiye'nin eksik demokrasisi, köy boşaltmaları, insan hakları ihlalleri olarak tespit edilmiştir. CHP'nin hazırladığı raporlarda Kürt Sorunu'na yaklaşımı dönem dönem

¹⁵⁴⁹ Enis Güney, **Cumhuriyet Türkiye'si Kürt Sorunu**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Üniv, Bilecik, 2011, s.31.

¹⁵⁵⁰ H. Yayman, **Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası**, s.39.

¹⁵⁵¹ T. Özkan, **Öcalan'ın Yakalanma Operasyonu**, s.15.

farklılıklar da göstermiştir. Bir dönem ‘Kürt Sorunu’ denilmiş, bir diğer dönem ise ‘Doğu ve Güneydoğu Sorunu’ denilip ‘Kürt Sorunu’ ifadesini kullanmamışlardır.¹⁵⁵²

Başbakan Necmettin Erbakan 1996-1997’de çözüme dair niyetini dillendirmiş; Mesut Yılmaz “*AB’nin yolu Diyarbakır’dan geçer*” diyerek, AB üyeliği için bu sorunun çözülmesi gereğine işaret etmiştir. Bu süreçte Necmettin Erbakan ve Bülent Ecevit de sorunu diyalogla çözmek için girişimlerde bulunmuşlardır. Ancak müzakereyi hedef alan çözüm yaklaşımları başarısız olmuştur. Diğer taraftan Abdullah Öcalan bu siyasi çözüm çabalarını komployla boşa çıkarıldığını ifade etmekten geri durmamıştır. Buna göre; devletin Kürt Sorunu’ na ve PKK’ya yaklaşımının tarihi komplolarla tanımlanmaktadır. Birinci komplo, Turgut Özal’a suikasttır. Turgut Özal’ın niyeti Kürt Sorunu’ nu çözmektir ancak komployla bu siyasi çabanın istismara uğradığı belirtilmektedir. Hatta Turgut Özal’ın ani ve beklenmedik ölümü bu komplo yaklaşımının açıklamasını oluşturmaktadır. İkinci komplo ise Necmettin Erbakan’a yapılmıştır. 28 Şubat süreciyle iktidardan indirilmesi bu komplonun anlatısını oluşturmaktadır. Son olarak üçüncü komplo Ecevit’e yapılmış ve bu sorunu çözmeden iktidardan çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁵⁵³

Necmettin Erbakan, Abdullah Öcalan’a mektup yazmış ve sorunun çözümünü istemiştir.¹⁵⁵⁴ Mektup MGK toplantısında gündeme getirilmiş ve Necmettin Erbakan zor durumda kalmıştır. 28 Şubat ile birlikte iktidarını kaybetmek zorunda kalmıştır. Abdullah Öcalan, silahlı kadrolarına sınır dışına çıkın çağrısı 2 Ağustos 1999’da yapmış fakat iktidar PKK’nın sınır dışına çıkarılması taraftarı olmamış, teslim olunması taraftarı olmuştur. Örgüt lideri tarafından bu öneri kabul edilmemiş ancak sınır dışına çekilmenin devletin elini rahatlatacağını belirtmiştir. “*Ecevit sorunu gerçekten çözmek istiyordu, ama engellediler. MHP tarafından engellendiğini*” ifade eden Abdullah Öcalan; 1993’te Hasan Cemal’ e “*Süleyman Demirel ve Mesut Yılmaz’ı ‘statüko ve fazla devletçi’, Baykal için ‘Bir şeyler yapmak istiyor o kadar!’ ve Özal için de ‘Bazı yaklaşımları daha özlü. Bazı gerçekleri görüyor. Daha cesur önerileri Özal geliştirebilir. Demirel gibi aşırı temkinlilik içinde kısır kalmayabilir.*”¹⁵⁵⁵ açıklamasıyla sorunun çözümüyle ilgili bu dönemdeki siyasi liderlerin değerlendirmesini yapmıştır. Özetle bu dönemde iktidara gelenlerin siyasi çözüm çabalarını devam ettirmesine rağmen PKK’nın saldırılarıyla bu girişimler kesintiye uğramıştır.¹⁵⁵⁶

¹⁵⁵² H. Yayman, **Türkiye’nin Kürt Sorunu Hafızası**, s. 204-215.

¹⁵⁵³ N. Düzel, **Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde...**, s.169.

¹⁵⁵⁴ T. Özkan, **Öcalan’ın Yakalanma Operasyonu**, s.98-99.

¹⁵⁵⁵ Hasan Cemal, **Kürtler**, Everest Yayınları, İstanbul, 2015, s. 45.

¹⁵⁵⁶ N. Düzel, **Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde...**, s.169-172.

Sonuç olarak terörle mücadelenin bedelini, Türkiye çok ağır bir şekilde ödemek zorunda kalmıştır. Nisan 1998’de OHAL Bölge Valisi, PKK yüzünden on yılda can verenlere ilişkin istatistikleri açıkladığında, on yıllık bilanço; 19. 924 terörist etkisiz hale getirilirken, 4287 sivil, 1047 korucu, 173 polis, 4459 asker şehit düşmüştür. Siyasi çözüm girişimlerinin böyle ağır bir bilançosuna karşılık halkın desteğinin sağlanması oldukça güçlü. Kısacası siyasi iradenin çözüm yönünde kararlı olmasına rağmen PKK’nın silah bırakmaya yanaşmaması devletin kurumlarına tamamıyla hâkim bir iradenin oluşmaması ve bu iradenin oluşmasını dayatacak uygun bir toplumsal algının mevcut olmaması siyasi çözüm girişimlerini akamete uğratmıştır. Abdullah Öcalan’ın yakalanarak, 1999’da Türkiye’ye teslim edilmesinden sonra PKK tarafından çeşitli zamanlarda yine tek taraflı ateşkesler ilan edilmiş; barışçıl ve demokratik çözüm talepleri dillendirilmiş ve hatta sınır dışına çekilme kararları alınmıştır. Ancak PKK tarafından atılan adımların kalıcı olmadığı gibi taktiksel hamlelerden öteye gitmediği, bu hamlelerin amacının zaman kazanmak olduğu ortaya çıkmıştır. Gücünü topladığında ve yeni fırsatlar bulduğunda terör eylemlerine başvurmaktan kaçınmamıştır.¹⁵⁵⁷

2- 1999-2009 Dönemi Yapılan Gizli Görüşmeler

Abdullah Öcalan’ın 1999’da tutuklanmasıyla örgüt sınır dışına çekilmiş ve 2004’e kadar çözüm için uygun çatışmasız bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde sorunun çözümüne yönelik hızlı adımlar atılması ve bölgede sosyo-ekonomik ve sosyo-psikolojik bir rehabilitasyon yapılması için oldukça uygun bir zemin oluşmuştur. Ancak Genelkurmay’da “*terörün belini kırdık*” anlayışı, hükümetler için ise “*öncelikli sorun olmaktan çıktı*” rahatlığı içinde, kalıcı çözüm adına bir gelişme yaşanmamıştır.¹⁵⁵⁸

Dönemin MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun, “*Kürt Sorunu böyle devam edemez. Adım atmamız lazım. Kürtçe televizyon bu adımlardan biri olabilir*” demiştir. Genelkurmay, bu açıklamayı ayrılıkçı mahiyette gördüğü için olumlu yaklaşmamıştır. Daha doğrusu PKK’nın işlevinin artık sona ereceği düşüncesiyle hareket edilmiştir. Devlet yetkileri İmralı görüşmelerini gerçekleştirmediği için, PKK’nın silah bırakma ve tasfiye işlemleri yürütülmemiştir. Hatta PKK’nın kendi kendini feshetmesi beklenmiştir. Siyasi adımların atılacağı beklentisinin olduğu dönemde, iktidar değişerek, 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri’ne girip, günümüze kadar tek başına AKP iktidar olmuştur. Dahası Şenkal

¹⁵⁵⁷ E. Güney, *Cumhuriyet Türkiye’si Kürt Sorunu*, s.31.

¹⁵⁵⁸ Nurettin Aydın, *Türkiye’de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2014, s.211-212.

Atasugun'dan sonraki MİT Müsteşarı olan Emre Taner, İmralı'ya gidip 2006'da görüşme yapıncaya kadar, iktidar değişmesine rağmen herhangi bir girişimde bulunulmamıştır.¹⁵⁵⁹

PKK, 2004'de yeniden terör eylemlerine başlamış, bütün askeri güvenlik tedbirlere rağmen terör eylemleri devam etmiştir. Bu sırada siyasi çözüm çabaları tekrar gündeme gelmiş ancak bölgeye yönelik sorunun siyasi, sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla çözmeye yönelik değil, sadece boyutlardan biri olan silahlı çatışmaları durdurmaya yönelik olmuştur. Bu dönemdeki çabalarda Türkiye'nin AB'ye üyelik görüşmelerine başladığı ve bu sorun çözülmeden AB'ye girilemeyeceği gerçeğinin etkisini de dikkate almak gerekmektedir.¹⁵⁶⁰

Terör sorununun çözüm girişimlerinde önemli bir safha da Kuzey Irak'ta 2003 sonrası oluşan ve Irak anayasası gereği federatif bir statüye kavuşan "*Kürdistan Bölgesel Yönetimi*"dir. Bu gelişmeler sonrasında Türkiye, Kuzey Irak'taki PKK varlığına karşı eskisi gibi rahat operasyon yapamadığı gibi, kurulmasına engel olamadığı bir Kürt oluşumunu da kabullenmek zorunda kalmıştır. ABD, askeri planlarında Kuzey Irak'taki Kürt gruplara çok önemli görevler yüklemiş hatta Kürt grupları Irak'taki stratejik müttefiki olarak görmüştür. Dolayısıyla ABD, Kuzey Irak'taki Kürt grupları destekleme ve koruma içgüdüsüyle hareket etmiş ve TSK'nın Irak'ta sınır ötesi operasyonlar yapmasına onay vermemiştir. Bu dönemde TSK'nın sadece bir kez sınır ötesi kara harekâtı düzenlemesi ve bu kara harekâtının sınırlı bir şekilde yapılması bu gerçeğin etkisiyle olmuştur.¹⁵⁶¹

Bu gelişmelerde 1 Mart Tezkeresi'nin de önemli etkisi olduğu ileri sürülmektedir. TSK'nın yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması için hükümete yetki verilmesine ilişkin Başbakanlık Tezkeresi 1 Mart 2003'te TBMM tarafından görüşülerek reddedilmiştir. Oylamaya beş yüz kırk üç milletvekili katılmış, iki yüz altmış dört kabul, iki yüz elli ret ve on dokuz çekimser oy kullanılmıştır. Oylama sonucunda Anayasa ve içtüzüğün öngördüğü çoğunluk sağlanamamış böylece 1 Mart Tezkeresi reddedilmiştir. Dolayısıyla Türkiye, Kuzey Irak'a Kürt gruplarının muhalefeti ve ABD'nin izin vermemesi üzerine kapsamlı bir güçte asker gönderememiştir.¹⁵⁶² Böylece Türkiye Kürtlere karşı sadece güvenlikçi perspektiften bakmayı terk etmek zorunda kalmıştır. Çünkü Kürt Sorunu Türkiye'nin sadece sınırlarının içinde ilgilendiği bir sorun olmayıp, Kürt nüfusunun bulunduğu komşu ülkelerle eşgüdüm içinde yönetebildiği bir sorun olmuş ve bu komşu ülkelerdeki durum değişmiştir. Bu gelişmeler sonucunda sorun artık

¹⁵⁵⁹ N. Düzel, *Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde...*, s.169-170.

¹⁵⁶⁰ N. Düzel, *Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde...*, s.169-170.

¹⁵⁶¹ N. Aydın, *Türkiye'de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası*, s.213-214.

¹⁵⁶² E. Güney, *Cumhuriyet Türkiye'si Kürt Sorunu*, s.29-35.

askeri yöntemlerle bastırılarak çözülebilir olmaktan çıkmıştır. Zira sınırları içindeki Kürtlerin en azından uluslararası hükümlere göre etnik azınlık statüsü kazanması için “öteki tarafından tanınma” koşulları, Kuzey Irak’taki Bölgesel yönetim vasıtasıyla oluşmuştur.¹⁵⁶³

Bu süre zarfında Türkiye’nin mecliste grup kuracak kadar kitlesel tabanı olan her partinin Kürt Sorunu’ nu çözmeye yönelik farklı çözüm önerileri olmuştur. Tek başına iktidar olan AKP, Doğu ve Güneydoğu için önemli bir program açıklamıştır. Evveliyatında ‘Kürt Açılımı’ daha sonra ise ‘Demokratik Açılım ve Kardeşlik Projesi’ ve en sonunda da ‘Çözüm Süreci’ adıyla sürdürülmüştür.

Altmışınca Hükümetin İçişleri Bakanı ve Demokratik Açılımın yürütücüsü Beşir Atalay; Çözüm Süreci’nin başlangıcının, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın 2005’te Diyarbakır’da TOKİ Toplu Konutları’nın açılış konuşması olduğunu ifade etmiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan; “*bu soruna illa isim koyalım diyorsanız Kürt Sorunu, bu milletin bir parçasının değil, hepsinin sorunudur. Benim de sorunumdur. Türk olsun, Kürt olsun, Çerkez olsun, Abhaza olsun, Laz olsun, bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ortak sorunudur. Kürt Sorunu ne olacak diyenlere diyorum ki bu ülkenin başbakanı olarak o sorun herkesten önce benim sorunumdur. Biz büyük bir devletiz ve millet olarak bu ülkeyi kuranların bize miras bıraktığı temel prensipler ve Cumhuriyet ilkesi, anayasal düzen dâhilinde her sorunu, daha çok demokrasi, daha çok vatandaşlık hukuku, daha çok refahla çözeceğiz. Bu anlayışla çözüyoruz ve çözeceğiz de*¹⁵⁶⁴ sözleriyle Diyarbakır konuşmasında soruna “Kürt Sorunu” demiştir. İlk kez devletin en tepesindeki bir isim tarafından “Kürt Sorunu” ifadesi kullanılmıştır. Dahası devletin bu soruna bakış açısındaki paradigma da değişmiştir.

AKP’nin seçim programında bu sorun, ‘Doğu ve Güneydoğu’ meselesi olarak ele alınmıştır. Bu sürecin devamında ‘Kürt Sorunu’, ‘Demokratik Açılım’ ve sonunda da ‘Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi’ olarak nitelendiği bu süreci, CHP ‘Etnik Farklılık’, MHP ‘Terör Sorunu’ diye tanımlamaktaydı. Diğer taraftan Abdullah Öcalan, “*bize savaş dayatılıyor, bu çatışmalı ortama izin vermeyin*” şeklinde belirterek, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’a üç mektup, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’e bir mektup, Bülent Arınç’a on bir sayfalık mektup gönderdiğini açıklamıştır.¹⁵⁶⁵ 1999-2009 döneminde sorunun çözümü

¹⁵⁶³ E. Güney, **Cumhuriyet Türkiye’si Kürt Sorunu**, s.29-35.

¹⁵⁶⁴ “*Erdoğan’ın Diyarbakır Konuşması*”, **Milliyet**, 13.8.2005, s.11; H. Yayman, **Türkiye’nin Kürt Sorunu Hafızası**, s.42.

¹⁵⁶⁵ Öcalan, Çankaya’ya Mektup Yazmış!, **Yeni Çağ**, 7.6.2009, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/ocalan-cankayaya-mektup-yazmis-17784h.htm> (Erişim Tarihi:11.12.2017).

adına kamuoyu tarafından umutla karşılanacak gelişmeler yaşanmıştır. Ancak siyasi çözümün hedeflediği terör boyutu bitirilemediği gibi azaltılamamıştır.

3- 2009-2013 Dönemi Yapılan Gizli Görüşmeler

Türkiye’de demokratikleşme ya da toplum tarafından dile getirilen ‘Kürt Açılımı’ adı altında süreç 29 Temmuz 2009’da başlatılmıştır. İçişleri Bakanı Beşir Atalay, açılım çalışmalarını koordine etmekle görevlendirilmiştir. Başta devletin en üst kademesi olmak üzere iktidarın ele aldığı ‘açılım paketi’ meselenin farklı bir şekilde kabul edilmesiyle tezahür etmiştir. Başka bir ifadeyle terör ve terörizm algısı dışında bir seçenek gündeme gelmiş ve bu konuda sorumluluk alınarak açılımlar yapılması için takvim belirlenmiştir. Devlet tarafındaki bu paradigma değişikliği, karşı tarafta Kürt siyasi hareketindeki bir paradigma değişikliğiyle karşılık bulmuştur. Bununla beraber 1993’ten itibaren siyasi çözüm yaratmak için çeşitli girişimlerin olduğu bilinmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere Abdullah Öcalan’ın yakalandıktan sonraki sorunun çözümü kolaylaştırmaya yönelik ifadeleri olan tarihi fırsattan yeterince istifade edilmediği, örgüt liderinin üstünden gidilerek örgütün dağılma sürecini hızlandıracak girişimlere ağırlık verilmediği anlaşılmaktadır.

PKK’nın silahlı eylemlere tekrar başvurusuyla terör sorunu yeniden nüksetmiştir. Bu dönemde silahlı eylemlerin bir anlamda önünü kesmek için siyasi çözüm çabalarına ağırlık verilecektir. İşte bu noktada açılım politikası, her şeyden önce iktidarda olan bir parti olan AKP’nin Türkiye’deki en önemli konulardan biri üzerine somut bir adım atması gerektiğine inanmasının bir sonucudur. Kendi bünyesinde milliyetçi, muhafazakâr, eski İslamcı, pragmatist liberal ve Kürt gibi farklılıkları barındıran bir koalisyon partisi olarak görülebilir. Bu kapsamda en başından beri Türkiye partisi olma hedefindeki AKP için Kürt Sorunu’nu çözüme iradesini ortaya koymak çok önemli olmuştur. Bunlara ilaveten İktidar Partisi’nin, Kürtler arasındaki desteğinin ortalamanın üzerinde olması, dayandığı toplumsal tabandan ötürü böyle bir soruna somut cevap vermesini gerektirmiştir. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan Kürt tabanının bir takım toplumsal beklentileri mevcuttur. Aynı zamanda Güneydoğu Anadolu Bölgesinde BDP ile rakip konumunda olan AKP, kendi konumunu bölgede güçlendirmek ve BDP’nin istismar alanını kaldırmak istemesi sebebiyle bu yönde açılımlar yapmıştır.

a) Kürt Açılımını Hazırlayan Şartlar

Abdullah Öcalan’ın yakalanması ve yargılanmasında sonra PKK’nın, siyasi çözümle silahsız bir örgüte dönüştürme politikası yürürlüğe konulmak istenilmiştir. Bu çerçevede, Kürtlere kültürel haklarının tanınması önerilmiştir. Bununla beraber Abdullah Öcalan,

politik çözüm olmadığı zaman silahlı güçlerin daha büyük rol oynadığını, her zaman siyasi çözüm için umutlu olduğunu ve buna hazır olduklarını ama devlet tarafından alınan kararlara karşı şüpheli olduklarını belirtmiştir. Ayrıca Abdullah Öcalan, 22 Şubat 1999'da DGM'de verdiği ifadede, daha önce PKK çerçevesinde temel hedefleri olarak tanımladıkları 'bağımsız Kürdistan' düşüncesine tamamen aykırı olarak Avrupa'daki gibi demokratik federal bir sistemi arzuladığını ve bunun için en önemli şeyin Kürt kimliğinin tanınması olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁶⁶

28 Mayıs 1999'da yargılandığı mahkemede siyasi çözüme açık olduğunu söyleyen Abdullah Öcalan; "*Silahlı mücadele ile bir yere varılamayacağını anladım... Bir jest, özel bir ilgi, yöntem bekliyorum... Türkiye'de değişik dilleri konuşan gruplar vardır, ancak ayrı bir ulus yoktur. Bu düşünceler geçmişte sahip olmayı çok isterdim. 'Ertesi günü mahkemeye sunduğu 80 sayfalık dilekçede, 'feodalite ve aşiretçiliği güçlendireceğini'*" söyleyerek özerklik fikrini de reddetmektedir.¹⁵⁶⁷ Buna göre; PKK lideri, başlangıçtaki amaçlarından feragat ettiğini ve Kürt diye ayrı bir milletin olmadığını belirtmiştir. İfadelerden bu sorunun çözümünü kolaylaştırmaya yardımcı olacağını anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin 1999'da Helsinki Zirvesi ile AB'ye aday ülke olması Kürt Açılımı sürecini hazırlayan koşullardan da biridir. Açılım, AB'ye üye ülke olma hedefiyle paralel bir demokratikleşme adımıdır. Bu katılım hedefi, Türkiye'deki reformlar için önemli bir işlev görmektedir. Nitekim Kopenhag Kriterleri, Türkiye'de demokratikleşme ve ekonomi alanında bir takım değişikliklere gidilmesini gerektirmiştir. İdam cezasının 2002'de kalkması ve Türkçe dışındaki dillere yayın hakkı tanınması bunlardan bazılarıdır. Bunları takiben olağanüstü hal durumunun kaldırılması, işkence gibi insan hakları ihlallerinin azalması ve yirmi dört saat Kürtçe yayın yapan devlet kanalının kurulması gibi yasal ve fiili değişikliklerle Kürtlerin durumunda iyileşme sağlanmıştır. Dolayısıyla Kürt Açılımı ile başlayan sürecin geniş bir anayasal reform paketine doğru devam etmesi de AB'nin etkisi olduğunun kanıtıdır.¹⁵⁶⁸

AKP, bu sorunun siyasal, sosyal haklar ve genellikle ifade edilen biçimiyle "*daha çok demokrasi*" ile çözüleceğine inanmaktadır. Partinin bu tutumu, PKK'nın kuruluş dönemindeki devlet söylemiyle radikal bir kopuşu temsil ederken, son dönemlerdeki devletin dilindeki yumuşamaya paralel bir söylem geliştirmektedir. Dahası Türkiye'de Muhafazakâr-İslamcı kesimlerle Kürtlerin gördüğü baskının vesayet veya başka bir

¹⁵⁶⁶ A.Tekin, *İmralı'daki Konuk*, s.275, 329,

¹⁵⁶⁷ A.Tekin, *İmralı'daki Konuk*, s.341.

¹⁵⁶⁸ N. Aydın, *Türkiye'de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası*, s.215.

söylemlerle askeri yönetim zihniyetinden kaynaklanmaktadır. Zira partinin temsil ettiği muhafazakâr kesimin tekrar ötekileştirilmesini önlemek ve iktidarını pekiştirmek için meşruiyetini AB normlarına ve demokratikleşmeye dayandırmaktan başka seçeneği de görünmemektedir. Bu durum ya parti devletleşinceye kadar ya da gerçek bir demokratik ortam oluşuncaya kadar sürdürüleceğini düşündürmektedir.¹⁵⁶⁹

AKP'nin dış politika vizyonu ve bölgesel gücünü perçinleştirmek için bu sorunu demokratik usul ve esaslar çerçevesinde çözmek tabiiata uygun bir yaklaşımdır. AB'ye tam üyelik görüşme sürecinin bu sorunun çözümünde yardımcı olacağı anlaşılmaktadır. Sorunun çözülmesi, AB'ye açısından kapıların tam olarak açılması anlamına gelmekteydi. Dahası ABD'nin Irak'tan askerlerini çekmesi, Kuzey Irak'taki gelişmeleri daha yakından takip edilmesini gerekli kılmaktaydı. PKK'nın adeta paravan örgüt gibi Türkiye'ye karşı kullanılmasının önüne geçilmesi gerekmektedir. Ayrıca askeri yöntemlerle bu sorunun çözümünden sonuç alınamamıştır. Bu yöntem hem insan kaynakları hem de mali anlamda çok maliyetli olmaktadır. Türkiye'nin bu sorunu kendi kendine çözmesi siyasal ve ekonomik anlamda çok ciddi iyileşmeleri getirecekti.

Açılım politikalarının bir ayağını da Kuzey Irak'ta Mesud Barzani ve Celal Talabani oluşturmuştur. Bu durumda; AKP'nin bölgesel Kürt yönetimlerine karşı yaklaşımı da değişmiştir. Önceleri Türkiye, Kürtlerin Irak'ın kuzeyinde tanındığı federal devlet fikrine karşı çıkmıştır. Ancak gelinen noktada Türkiye'nin Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne yönelik açılımları olmuştur. Örneğin; Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin Başkenti Erbil'de konsolosluk açması, resmi diyaloga başlaması, ABD ile eşgüdümlü Irak'ta kapsamlı dönüşüm politikasını benimsemesi, petrol ithalatı antlaşması imzalaması ve PKK'yı pasifize etmek dâhil pek çok alanda işbirliği yapması, bu açılımın daha ileriye taşındığını göstermektedir.¹⁵⁷⁰

İçişleri Bakanı Beşir Atalay başkanlığında akademisyen ve gazetecilerin katılımıyla “Kürt Meselesinin Çözümü: Türkiye Modeline Doğru” başlıklı çalıştay düzenlenmiştir. Resmi adıyla “Demokratik Açılım: Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi”, üç temel noktadan hareket etmeyi öngörmüştür. Birincisi; Siyasal haklar esasında daha çok demokratikleşmeyi kapsamakta ikincisi; bölgenin ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmek, üçüncüsü ise güvenliğin sahada görünür olması başka bir ifadeyle kamu düzeninin sağlanması olarak

¹⁵⁶⁹ Atilla Sandıklı ve Erdem Kaya, **Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm**, (Ed: Atilla Sandıklı), “Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri”, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2012, s. 23

¹⁵⁷⁰ Mahmut Övür, “Irak Kürdistanı'nda Türkiye Konsoloslugu”, **Sabah**, 21.2.2009, s.16; “Kuzey Irak'la tarihi 'enerji' anlaşması”, **Milliyet**, 7.11.2013, s.10.

kamuoyuna sunulmuştur.¹⁵⁷¹ Çalıştayda ele alınan açılımda; hak ve hürriyetleri temel alan hukuk devleti, eşit vatandaşlık hukuku, Türkçe'nin dışında Kürtçeye resmi dil statüsü dışında siyasal ve sosyal alanlarda kısıtlamaların tamamen kaldırılması, farklılıkların kültürel zenginlik olarak tanınması, "öteki" hissetmeyi önlemesi, Türkiye'nin bütünlüğü ve üniter yapının tartışmaya bile açılmaması gibi konular üzerinde fikir alışverişleri yapılarak sorunun çözümü için izlenecek yol haritası belirlenilmeye çalışıldı. Bu açılımla, üç temel prensip, popüler söylemle ne sadece iş ne sadece kimlik, üçüncü bir yol diye ifade edilen Türkiye'ye özgü bir çözüm yöntemi ifade edilmektedir.¹⁵⁷²

Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecinde açılım politikası olumlu tepkiler almış ve bu birliğin açıklamalarında bu sürecin desteklendiği ifade edilmiştir. Yeni siyasi ve hukuki düzenlemelerle özgürlükler genişletilmiştir. Bunlar; 5253 sayılı Dernekler Kanunu yürürlüğe konulması, Siyasi Partiler Kanunu'nun değiştirilmesiyle Anayasa Mahkemesi'nin parti kapatması için 3/5 çoğunluk şartı getirilmesi, on sekiz yaşından küçüklerin Çocuk Mahkemelerinde yargılanması, farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması, Kürtçe'nin seçim çalışmalarında serbestçe kullanılması ve bölgeye teşvik uygulamaları yürürlüğe sokulmasıdır.¹⁵⁷³

Açılım siyasasının hayata geçirilme çabaları devam ederken, iki olumsuz gelişme açılımın geleceğini tartışmaya açmış ve muhalefet partileri tarafından sert bir biçimde eleştirilmiştir. Bunlardan birincisi Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla Habur Sınır Kapısı'ndan giren PKK militanlarının sınırda büyük bir kalabalık tarafından kahraman gibi karşılanması ve Habur'da PKK'lılara özel mahkeme kurulması her kesimden bizatihi AKP hatta BDP Milletvekilleri bile eleştirmiştir. Dönemin Başbakanı; Habur sonrası "*sil baştan yaparız*" ifadesini kullanması bunun örneğidir. Bu yaşanan olay açılımdaki halk desteğini dibe vurmuştur. İkincisi ise PKK'nın ateşkes kararı aldığı bir dönemde, pusu kurarak gerçekleştirdiği Reşadiye saldırısı sonucu yedi askerin şehit olmasıdır. Her iki durum açılımın şiddetin gölgesinde kaldığı tartışmalarını alevlendirmiştir.

Diğer yandan açılım sürecinde, muhataplık konusunda bizzat Başbakan, BDP'lileri Kürt halkının temsilcisi kabul etmediğini ima etmesi bir muhataplık tartışması da başlatmıştır. Muhataplık sorunu yaşanmasında BDP'nin izlediği strateji de etkili olmuştur. BDP'liler sürecin asli muhatapı olarak kendilerini görmüş ve kendileri dışındaki bölgedeki

¹⁵⁷¹ "Demokratik Açılım ve Toplumsal Algılar", **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, (Haz: Salih Akyürek), Bilge Adamlar Yayınları, İstanbul, 2011, s.19; "Kürt Açılımına Polis de Katıldı", **Milliyet**, 1.8.2009, s.17; "Açılımın ilk adımı köşe yazarlarıyla", **Milliyet**, 2.8.2009, s.17.

¹⁵⁷² "Demokratik Açılım ve Toplumsal Algılar", s.19; "Kürt Açılımına Polis de Katıldı", **Milliyet**, s.17; "Açılımın ilk adımı köşe yazarlarıyla", **Milliyet**, s.17.

¹⁵⁷³ **Resmî Gazete**, S. 25357, 25.1.2004.

Kürtleri süreç dışında tutmuşlardır. Bunun yanında son sözü çoğu zaman İmralı ve Kandil'in söylemesi, BDP'nin gerek kendi tabanında gerekse müzakere sürecinde muhatapı olan AKP nezdinde meşruiyetini zayıflatmıştır. Kuşkusuz Abdullah Öcalan'ın bu süreçte yer alma konusundaki istekliliği de bunda etkili olmuştur. Çünkü Abdullah Öcalan, süreçte tüm stratejik kararları kendisi almış ve yol haritası hazırlayarak yetkinin kendinde olduğunu açıkça göstermiştir.¹⁵⁷⁴ Abdullah Öcalan şüphesiz bu süreçte en önemli rolü oynamıştır. Zira Kandil ve Mahmur'daki PKK militanlarının teslim olmasının sağlanması ve hücre koşullarını gerekçesiyle açlık grevlerine başlatması ve eş zamanlı sokak eylemlerinin önünü açması bu sürecin en önemli aktörü olduğunun delilidir. *"BDP'lilerin muhatap biz değiliz, Abdullah Öcalan'dır demeleri"* ve Anayasa Mahkemesi'nin DTP'yi kapatmasından sonra Abdullah Öcalan'ın, BDP Milletvekilleri'nin *"sine-i millet"* kararından vazgeçirtmesi, süreç içerisinde bu yargıyı pekiştirmektedir.¹⁵⁷⁵

Açılımla yaşanan bu gelişmeler güven bunalımına neden olmuş ve açılım taraftarları ve olmayanlar biçiminde toplum ikiye bölünmüştür. Habur sonrası bir sessizlik döneminden sonra Oslo'da MİT ve PKK'nın görüştüğü sonradan basına yansımış ve yeniden tartışmalara sebep olmuştur.¹⁵⁷⁶ İktidar Partisi, bu sürecin sonuna doğru Abdullah Öcalan'ın doğrudan muhatap alındığı yeni bir süreç başlatmıştır. Sürecin daha öncekilere nazaran daha şeffaf, başka bir ifadeyle gizliliği esas almayan ve belli bir program açıklanarak yürütülmek için taraflar iradelerini ortaya koymuşlardır.

B) ÇÖZÜM SÜRECİ ÖNCESİ GİZLİ GÖRÜŞMELER VE SÜREÇLE İLGİLİ AŞAMALAR

1- Habur Süreci

Kürt Sorunu' nun demokratik ortamda çözülmesine uygun bir ortam oluşturmak için 2009' da uzlaşmaya varıldığının basına yansımalarıyla bu süreçten kamuoyu haberdar olmuştur. Habur Süreci, devlet yetkilileriyle Abdullah Öcalan arasında yapılan görüşmeleri kapsamıştır. Devlet adına İmralı'ya giden bir heyet, Abdullah Öcalan'a, *"Demokratik açılım sürecinin bozulmaması, sürecinin önünün açılabilmesi için, sizin dağdan bir grup getirmeniz gerekir. Aynı zamanda devlet sizin dağ üzerindeki etki gücünüzü de öğrenmek*

¹⁵⁷⁴ *"İşte Öcalan'ın Yol Haritası"*, **Hürriyet**, 3.3.2011, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-ocalanin-yol-haritasi-> (Erişim Tarihi:11.12.2017); *"Öcalan'ın Sunduğu 10 maddelik metnin detayları konuşuluyor"*, **Habertürk**, 19.2.2015, s.17.

¹⁵⁷⁵ *"İşte Öcalan'ın Yol Haritası"*, **Hürriyet**, 3.3.2011, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-ocalanin-yol-haritasi-> (Erişim Tarihi:11.12.2017); *"Öcalan'ın Sunduğu 10 maddelik metnin detayları konuşuluyor"*, **Habertürk**, 19.2.2015, s.17.

¹⁵⁷⁶ *"Akıl Adamlar, ve Ulusalçılarla Milliyetçiler"*, **Radikal**, 15.2013, s.15.

*istiyor*¹⁵⁷⁷ sözlerini sarf etmiştir. Bu görüşmelerin içeriği, örgütün silahları kalıcı bir şekilde bırakma anlayışı üzerinde gelişmiştir. Dolayısıyla kamuoyuna bir mesaj vermek amacıyla Kandil'den, Mahmur Kampı'ndan ve Avrupa'dan birer grup PKK'lı gelecek ve teslim olacaklardı. Gelen kişiler Türkiye'de sabıkalı bulunmayan ve haklarında herhangi bir soruşturma olmayan kişilerden olacak ve karşılık olarak devlet de onları PKK'ya üyelikten dolayı tutuklamayacak, örgütün diğer üyelerine, "*haklarında bir dava olmayan ve bir eyleme katılmamış militanların tutuklanmayacağı*" mesajı verilecekti. Bu plan kapsamında ilk grup 19 Ekim 2009'da Habur Sınır Kapısı'ndan içeri girmiştir. Kamuoyuna bu sorunun silahsız çözülmesi için bir iyi niyet mesajı verilmiş olacaktı.¹⁵⁷⁸

Dönemin basınında genel olarak anlatılanlara göre; gümrük kapısında mahkeme kurulmuş, özel savcı atanmış, Kandil'den gelen silahlı eyleme katılmadıkları ifade edilen sekiz PKK'lı örgüt üyesi kıyafetleriyle sınırı geçmiş ve yanlarında bir mektup getirmişlerdi. Cumhurbaşkanlığı ile TBMM'ye sunulmak üzere hazırlanan ve dokuz maddeden oluşan mektupta; ağırlıklı olarak dil, kültür ve kimlik taleplerine yer verilmiştir. PKK'lılar için Habur Gümrük Kapısı'nda bulunan sınır taburunda mahkeme kurulmuş, ifadelerini ise Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından görevlendirilen özel yetkili dört savcı almış ve PKK'lılara pişmanlıkla ilgili soru sorulmamıştır. Bu kişiler TCK'nın 221. Maddesi'nde düzenlenen "*etkin pişmanlık*" hükümlerinden yararlandırılarak ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmıştır. Grupta bulunan Hüseyin İpek, Nurettin Turgut, Musa Tomak, Vilayet Yakut ve Elif Uludağ ise terör örgütü propagandası yapmak suçlamasıyla yine Habur'da kurulan nöbetçi mahkemeye çıkarılmış, burada ifadeleri alındıktan sonra serbest kalmışlardı.¹⁵⁷⁹

PKK'lılar ile Habur'da dağdan inmesiyle beraber düz ovada siyaset yapılmasının yolları açılmış oldu. Böylece dağdakilerin özellikle suça karışmamış olanlara, sivil siyaset imkânı sunulmuş oldu. Dağdan inip teslim olan teröristler böyle bir mutabakatın sonucuydu ve devamının gelmesi beklenmiştir. Habur'da kurulan mahkemedeki yargılamadan sonra, PKK'lılar dağdan geldikleri kıyafetlerini bile çıkarmadan, otobüslerin üzerinde Habur'dan Diyarbakır'a yüz binlerce insanın katıldığı bir zafer havası eşliğinde girmişler, tahrik ve kışkırtmalarla olay provokasyona dönüşmüştür. Diğer taraftan Avrupa'dan gelecek grupların

¹⁵⁷⁷ N. Düzel, **Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde...**, s.167.

¹⁵⁷⁸ "*PKK'lılar Habur'da*", **Sabah**, 19.10.2009, s.1,24; "*Açılımın İlk Meyvesi: 34 Kişi Döndü*", **Radikal**, 20.10. 2009, s.10.

¹⁵⁷⁹ "*PKK'lılar Habur'da*", **Sabah**, 19.10.2009, s.1,24; "*Habur Süreci Nasıl Gelişti?*", **Vatan Gazetesi**, 17.6.2010, s.21.

hazırlıklarının sürdüğü ancak kamuoyunda oluşan tepkilerden sonra bu sürecin durdurulduğu basına yansımıştır.¹⁵⁸⁰

Bu süreçle ilgili her kesimden eleştiriler kısa sürede kendini göstermiştir. Habur'da teslim olanları sorgulayıp hukuki işlemi yapmak üzere Silopi'de 'çadır' mahkemesi' kurulmasının yanlış olduğu eleştirileri ifade edilmiştir. Dahası güvenlik endişesi nedeniyle, toplanan kalabalıkların olduğu noktadan teslim olan militanları adliye binasına intikal ettirmek, PKK propagandasının yapılmasına zemin hazırlamıştır. PKK da propaganda yapma fırsatını değerlendirmiştir. Diğer yandan sürecin böyle olmaması gerektiği eleştirileri yapılırken, nasıl olması yolundaki tespite göre; PKK'lılar helikopterle daha önceden açıklanmayan bir ilçenin adliye binasına intikal ettirilip, burada sorgulanması gerektiği şeklindedir.¹⁵⁸¹

Habur Süreci sonrasında PKK'lıların kahraman gibi karşılanması iktidar partisini zor durumda bırakmıştı. Basın yayın organlarında bu konuyla ilgili bir çok kez yapılan haberlere göre; *"Hükümetin eli kolu Habur'da bağlandı. CHP; MHP ve BDP hepsi birden hücumla geçtiler. AK Partiyi barış ve açılım sürecini yönetemez duruma getirdiler. Bakın, daha önce TRT ŞEŞ açıldı. Türkiye tarihinde ilk kez 24 saat Kürtçe yayın yapılmaya başladı. Türk kamuoyu bunu gayet olgunlukla karşıladı, tepki göstermedi. Tahrik ve teşvik edilmezse, Türklerin Kürtlerle bir alıp veremediği yok. Ama medya, CHP ve MHP ırkçı söylemlerle Türk kamuoyunu kışkırtıyor. (...) Bu ülkede Türkler devletin sahibi durumdadır ve çoğunluktadır. Türklere daima sükûnet tavsiye edilmesi gerekir. Bu yapılmıyor. Savaş yanlıları ki, bunlar PKK'lı da olabilir, derin devlet denilen kesim de olabilir. Bunlar, Türkiye'nin bir Türk-Kürt kavgasına sürüklenmesini istiyorlar"*¹⁵⁸²sözleri sürecin nasıl istismar edildiğine dair eleştiriler sıralanmıştır.

Habur Süreci PKK'nın gövde gösterisine dönüşmesi, terör örgütü mensuplarının kahraman gibi karşılanması, PKK'nın üniformalarını çıkarmayarak doğu illerinde terör örgütünü övücü konuşmalar yapması ve pişmanlıktan ziyade mağrur bir söylemle kamuoyunun karşısına çıkması, Türkiye kamuoyunda çok ciddi tepkilerin doğmasına sebebiyet vermiştir. Çünkü yapılan gösterişli kutlamalar, bu sürecin amacının dışına çıktığını göstermiştir. Bu sınavda PKK ve DTP'nin 'açılım,' konusunda iyi niyetli

¹⁵⁸⁰ Taha Akyol, "Ateşle Oynuyorlar", **Milliyet**, 24.10.2009, s.17.

¹⁵⁸¹ T.Akyol, "Ateşle Oynuyorlar", **Milliyet**, s.17.

¹⁵⁸² N. Düzal, **Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde...**, s.130.

olmadığı test edilmiştir. Her gittikleri yerlerde ayrılıkçı amaçlarını ‘siyasi ajitasyon’a dönüştürmekte yetenekli olduklarını göstermiştir.¹⁵⁸³

Olumsuz ve tahrik edici gelişmeler üzerine hükümet, bu sürecin bir yol kazası olduğunu, BDP’nin olayı şova dönüştürdüğü suçlamasında bulunmuştur. Dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin, TBMM Adalet Komisyonu’nda; *“Habur fikri yanlış bir fikir değildir ama ilerleyen dönemlerde sabote edilmiştir. Özü itibariyle savaştan unsurların silah bırakarak ülkesine gelmesi, adalete teslim olması bizim de nihayetinde varmak istediğimiz noktadır”*¹⁵⁸⁴ sözleriyle Habur Süreci ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. Benzer ifadelerle yine dönemin AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik ise; *“Habur Süreci bir yol kazasına dönüştü. BDP ve PKK oradaki süreci sabote etti. PKK orada ideolojik şov yaptı. Biz o dağda ölüm makinesine dönüştürülen gençleri annelerine babalarına kavuşturmak istedik. Silahı bıraksın gelsin dedik. Ama süreci sabote ettiler”*¹⁵⁸⁵ şeklinde ifade etmiştir.

Habur Süreci’ndeki PKK’lıların kahraman gibi basın yayın kuruluşlarında gösterilmesi benzer sıkıntıların oluşmasına sebebiyet verdiği gibi, bu sürecin böyle olması gerektiğini savunan görüşlerde az da olsa yer almıştır. Bu görüşlere göre; *“Eğer barışa birileri seviniyorsa buna kimse karışmamalı. Ben oraya adam öldürmeye gelmiyorum. Ben ülkeme geliyorum. Ben şahsen insanlar da dönenleri karşılasm istiyordum. Teşvik ediyorduk. Fakat böyle herkes gidecek diye bir beklentimiz de yoktu. Ama herkes gitti. Bu, barışa duyulan özlemdi’ şeklinde savunuyordu. Sürecin aksamasını da, hükümetin niyeti, ‘bunlar teslim oluyorlar’ havasını yaratmaktı. ‘Bakın! Dağdakiler gelip teslim oluyor. Ovadan kimsenin dağa gitmesine gerek yok. Diğerleri de gelecekler’ mesajını vermektir. Biz ise barışa geliyorduk, teslim olmaya değil. Geri dönüşler, teslim olma biçiminde yansıtıldığı zaman bu iş olmaz. Çünkü kimse teslim olmaya gelmez.”*¹⁵⁸⁶ sözleri olarak ifade edilen sürecin doğasında bu tür kutlamaların olabileceğidir. Bu görüşün tutarlılığı tartışmaya açık olmakla beraber DTP bile sürecin istismar ve provoke edildiğini itiraf etmiştir.¹⁵⁸⁷

İlerleyen süreçte terör örgütü PKK’nın, Kuzey Irak’ın Kandil Dağı’ ndaki kamplarından gelerek Habur’da teslim olduktan sonra serbest bırakılan otuz dört kişiden on yedisi, terör örgütü liderinin cezaevindeki koşullarını protesto ederek, Abdullah Öcalan’ın Kürt halkının siyasi iradesi olduğunu savundular. Bunun üzerine haklarında terör örgütü

¹⁵⁸³ T.Akyol, “Ateşle Oynuyorlar”, **Milliyet**, s.17.

¹⁵⁸⁴ “Bakan Ergin’den Habur Açıklaması”, **Habertürk**, 28.11.2012, s.8; “Habur fikri doğrudur”, **Hürriyet**, 28.11.2012, s.19.

¹⁵⁸⁵ “Habur süreci bir yol kazasıydı”, **Timetürk Haber**, 16.2.2013, <https://www.timeturk.com/>, (Erişim Tarihi: 12.11.2017).

¹⁵⁸⁶ N. Düzcel, **Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde...**, s.153-154.

¹⁵⁸⁷ T.Akyol, “Ateşle Oynuyorlar”, **Milliyet**, s.18.

propagandası suçlamasıyla açılan davanın duruşması Diyarbakır 6'ncı Ağır Ceza Mahkemesi' nde görüldü. Tutuksuz yargılanan sanıklar duruşmaya katılmadı. Mahkeme Heyeti, on yedi sanığı önce 'terör örgütünün propagandasını yapmak' suçlarından iki şer yıl hapis cezasına çarptırdı. Daha sonra, 'sanıkların geçmişleri, sosyal ilişkileri, yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkilerini' göz önüne alarak verilen cezayı 1'er yıl 8'er aya indirdi.¹⁵⁸⁸

Habur Süreci iyi niyetle başlamış olmasına rağmen, kamuoyunda infialle sonuçlanmıştır. Sorumsuz ve gündelik siyasi amaçlarla hareket edenlerin, bu sürecin bozulmasına neden oldukları görüşü paylaşılmıştır. PKK, sonuçta tahrik ve kışkırtmalarla Habur Süreci'ni kesintiye uğratmış, sürecin amaç ve anlamını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmış ve bu süreç daha önceki siyasi görüşmelerde yaşandığı gibi kendi provokasyonu ile son bulmuştur. Süreçle ilgili bir gerçek ise; bu sorunun çözümü çok anahtarlı bir kapının ardında olmuştur. Dahası tüm aktörler aynı anda niyetlenmediğinde ve anahtarları çevirmediğinde ideal barışın gerçekleşemeyeceği ortaya çıkmıştır. Bu süreçte geçici kazanımlar, rahatlamalar üretilebilir, ama ideal barışa hâla ulaşılmamıştır. BDP'nin, çözüm için değil başka alanlardaki geçici kazanımlar uğruna süreçten yanaymış gibi davrandığı algısı oluşturmuştur. Ancak taraflarda ve kamuoyunda çözüm beklentileri kesintiye uğramamış, Habur Süreci dersler çıkarılan bir durak noktası olarak tarihteki yerini almıştır. Sonuçta yarım asra yakın süreçlerin kesintiye uğramasında adli sicili kabarık olan PKK, yine bu süreci kesintiye uğratması konusunda yetenekli olduğunu göstermiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, PKK'nın Avrupa'dan gelecek olan ikinci heyetine izin verilmeyerek, dağdan inmeler sonuçsuz kalmıştır.

2- Oslo Görüşmeleri

Çözüm girişimlerinin Habur'da uğradığı hükümetin ifadesi olan “*yol kazasından*” sonra gizli görüşmelerin devam ettiği anlaşılmaktadır. Amacına ulaşılmayan Habur'dan sonra görüşmeler yoluyla sonuç alınabileceği düşüncesi kesintiye uğramamış, tarafların bu iradeyi sürdürdükleri Oslo Görüşmeleri'nin basına yansımaları açığa çıkmıştır.

İktidar bu sorunun çözümü amacıyla 1993'ten beri dönem dönem yürütülen siyasi çözüm çabalarını nihayetlendirmek için girişimlerini devam ettirmiş hatta bu konuda siyasi riskler dahi almıştır. Sürdürülen Devlet-PKK müzakerelerinin ses kaydının internete düşmesinden sonra toplumun görüşmelerden haberi olmuştur. Kayıta dönemin MİT

¹⁵⁸⁸ “Kandil ve Mahmur'dan gelen PKK'lulara Hapis” **Hürriyet**, 12.10.2011, s.17; Habur'dan giren 13 kişi 8 ay sonra tutuklu, 18.6.2010, t24.com.tr/haber/haburdan-giren-13-kisi-8-ay-sonra-tutuklu, 80817, (Erişim Tarihi, 15. 12. 2017).

Müsteşar Yardımcısı Afet Güneş, MİT Müsteşar yardımcısı göreviyle MİT Müsteşarı Hakan Fidan, “*Koordinatör Ülke Temsilcisi*” olarak bahsedilen en az üç farklı İngilizce konuşan arabulucunun moderatörlüğünde, PKK yöneticileri Sabri Ok ve Mustafa Karasu ile görüşmüşlerdir.¹⁵⁸⁹ Bunun yanı sıra PKK’nın yöneticilerinden Zübeyir Aydar ve Adem Uzun da bu görüşmelerde yer almıştır. Hakan Fidan’ın MİT Müsteşar Yardımcısı olarak ilk kez katıldığını, bu göreve atandığı 17 Nisan 2010’dan sonraki bir tarihte görüşmenin gerçekleştiğini söyleyerek kendini tanıtmaya ve ekibe yeni dâhil olduğunu ifade etmesi ve MİT Müsteşar Yardımcısı Afet Güneş’in defaaten görüşmelerin “*uzun zamandır devam ettiği*” şeklinde cümlesi bu görüşmelerin geçmişinin olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca görüşmelerde beşincisinin hazırlıklarından bahsedilmesi, Oslo’da yapılan ilk görüşmelerinin devamı olduğu anlamına gelmektedir.¹⁵⁹⁰ Büyük ihtimalle bu görüşmeler 2007’de MİT Müsteşarı Emre Taner’in girişimiyle başlayan, daha önce Filistin-İsrail barışı için çalışmış İsviçreli bir vakfın koordinasyonunda ilk toplantısı Oslo’da yapılan temasların bir parçası olduğu izlenimini vermektedir.¹⁵⁹¹

Dicle Haber Ajansı’nın (DİHA) sitesinde ilk olarak “*Müzakerelerin İçyüzü Erdoğan’ı Yakacak*” başlığıyla görüşme ifşa edildi. Ajans aniden bir açıklama yaparak, “*sitelerine yapılan sanal saldırı sonucu şifrelerin kırılması suretiyle eklendiğini*” duyurarak haberi kaldırdı. Fırat Haber Ajansı da bu gelişmeden sonra haberi geri çekti. “*Vimeo*” adlı video paylaşım sitesine ‘*One minute*’ adlı kullanıcı tarafından eklenen ses kaydının başlığı ‘*Erdoğan’ın iç yüzü Erdoğan’ı yakacak*’ videonun altında ise ‘*KCK Heyeti*’ ile devlet heyeti arasında yapılan görüşmelere ait kayıtlar, Kürt halkına ve gerilla güçlerine karşı vahşi bir savaşa girişen Erdoğan ve AKP hükümetinin Türkiye toplumuna söylediği yalanları ve ikiyüzlü karakterini ortaya çıkardı”¹⁵⁹² yazısı görülmekteydi. PKK’nın sızdırdığı kanısı, PKK bayraklarının fonda kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Gelişmeler karşısında MİT, soruşturma açıldığını ve lüzumu halinde bir duyuru yapılacağını açıkladı.¹⁵⁹³

Görüşmenin tamamı yazılı olarak yayınlanmıştır. Bu diyaloglardan anlaşıldığı kadarıyla görüşmeler Abdullah Öcalan’ın ve hükümetin de bilgisi dahilinde gerçekleşmiştir.

¹⁵⁸⁹ “*İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni*”, 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari,224711,(Erişim Tarihi, 14.11.2017).

¹⁵⁹⁰ “*İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni*”, 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari,224711,(Erişim Tarihi, 14.11.2017).

¹⁵⁹¹ “*İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni*”, 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari,224711,(Erişim Tarihi, 14.11.2017).

¹⁵⁹² “*İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni*”, 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari,224711, (Erişim Tarihi, 14.11.2017); “*Oslo belgeleri açıklandı*”, **Vatan**, 19.9.2012, s.17.

¹⁵⁹³ “*İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni*”, 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari, 224711, (Erişim Tarihi, 14.11.2017); “*Oslo belgeleri açıklandı*”, **Vatan**, s.17.

Tarafların ve arabulucuların ifadelerinden, görüşmenin gizliliği, kamuoyu hazırlanmadan muhalefet tarafından anlaşılması halinde oluşacak sıkıntıların önlenmesi önemsenmektedir. Bu kaygılar toplantının giriş konuşmasına ; *“Arabulucu: Bu toplantıda geçmişteki olayları tekrarlamaktan ziyade gelecekte neler yapılabileceği üzerinde odaklanmak daha iyi olacaktır. İki tarafa da bir öneride bulduk mini bir paket tarzında. Nevruz’a doğru iki tarafta da güvenin tekrar tesis edilmesi için bir öneriydi bu. Şunu vurgulamak istiyorum. Bu sadece bizim fikrimizdi. Ne Türk tarafından ne de Kürt tarafından olumlu yönde herhangi bir teklif aldık. İki tarafın değil bizim sorumluluğumuz altında girilen bir insiyatifti. Abdullah Öcalan tarafından üretilen kendi fikirleri parlamentoda yasa çıkarılacağı zaman dikkate alınacaktır. Biz iki şeyden bahsediyoruz bir kamuoyuna yapılan açıklamalar bir de perde arkasındaki gidişat. Bunu kendilerine söyledik hem MİT hem de devlet için oldukça riskli hali hazırda PKK ile müzakereye oturmuş olmaları bugün kamuoyuna yansırsa CHP ve MHP ne der acaba? Devlet temsilcisi olarak MİT’in elamanlarının burada hem de dağ kadrosu ile Oslo’da müzakereye oturmuş oldukları duyulsa ne olurdu? CHP ve MHP ne derdi? Yine aynı şekilde PKK ile Öcalan arasındaki mesajları getirip götürdükleri yayınlansa ne kadar kötü olurdu bu? Yani prosedürel birçok zorluklar aşılmış. Yani bu süreç devletle PKK arasında müzakereyle sonuçlanmayacaksa eğer bu kadar zorluğa ne gerek var?”*¹⁵⁹⁴ şeklinde gelişmiş ve basına yansımıştır.

Oslo Görüşmeleri’ni kimin ne amaçla basına servis ettiği aydınlatılmadı. Olayın aydınlatılmasının istenilmemesine dair görüşler kamuoyunda yer aldı. Tabii haliyle taraflar karşılıklı birbirlerini basın önünde suçladılar. Nitekim basında bu şekilde görüşmelerin yer almasından sonra KCK, bu sızdırma olayından dolayı açıklama yaparak, iktidar partisini suçlamıştır. Basında yapılan tartışmalar farklı komplo teorilerini içermekteydi. Örneğin; bir kesim, hükümetin taahhütlerini yerine getirmede için görüşmelerin KCK tarafından servis edildiğini ve gizli görüşmeleri ifşa ederek hükümeti adım atmaya zorlamak istediğini ileri sürerken, başka bir kesim ise Türkiye’deki hükümet karşıtı derin yapılanmanın, hükümeti itibarsızlaştırmak ve bir ihtimal iktidardan düşürmek için bu bilgileri ele geçirmiş ve servis etmiş olabileceğini ileri sürmekteydi. Hatta hükümetin İsrail politikasından dolayı sıkıştırılmak amacıyla içeriğin İsrail istihbaratı tarafından servis edilmiş olabileceğini ileri süren görüşler de ortaya atıldı. Ulusal ve yerel medyanın yanında konu sosyal medyada da

¹⁵⁹⁴ *“İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni”*, 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari,224711, (Erişim Tarihi, 14.11.2017); *“Oslo belgeleri Açıklandı”*, **Vatan**, s.17.

hararetli tartışmalara ve yeni komploların üretilmesine konu olmuş ve gündemdeki yerini almıştır.¹⁵⁹⁵

Bu müzakerelerin basına sızması sonucu sokağa yansıyan kitlesel bir tepki olmadı ancak yargıdaki bazı kesimler tarafından bu durum için soruşturma açıldı. Dolayısıyla Oslo Görüşmeleri'ni gerçekleştiren MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve MİT'in eski yöneticileri "şüpheli" olarak ifadeye çağrıldı. Ancak hükümet, Hakan Fidan'ın ifade vermemesi için MİT yasasında değişiklik yapmak zorunda kalarak ifadeye çağrılmasını engellemiş oldu. Her şekilde görüşmenin basına sızması hükümeti zor durumda bırakmıştı. Ancak daha sonra CHP sözcüsü tarafından basına açıklanan bir mutabakat metnine göre müzakerelerin devam ettiği ifade edilmiştir.¹⁵⁹⁶

Görüşmelerin basına yansısıyla beraber PKK ile pazarlık yapıldığını söyleyerek iktidar partisine yönelik politik kararları sorgulayan CHP ve MHP, görüşme notları ve içeriğinden dolayı hükümete karşı sert eleştiriler yönelmiştir. Dönemin CHP Sözcüsü ve Genel Başkan Yardımcısı Haluk Koç, Oslo Görüşmeleri ile ilgili sert bir açıklama yaptı. MİT-PKK müzakereleri hakem devlet İngiltere'nin nezaretinde yapıldığı görüşünü açıkladı. Dahası Bu görüşmeler sonunda mutabakata varılan "AKP-PKK mutabakat metni" isimli bir belgeyi ifşa etti. 'AKP-PKK mutabakat metni' başlıklı, basın mensuplarına da dağıtılan metin; "Türkiye ve PKK temsilcileri arasında yapılan görüşmelerde mutabakata varılan hususlar: Yaşanan çatışmalı sürecin Türkiye'de şiddet, can ve mal kaybına neden olduğu gerçeğinden ve kalıcı barış, güvenlik, uzlaşma ihtiyacından hareketle; taraflar Oslo toplantıları sürecinin devamı konusunda hem fikirdirler. Taraflar, demokrasi, insan hakları ve evrensel hukuk ilkeleri temelinde Kürt Sorunu' nun çözümünde diyalog ve müzakere yolunun esas alınması konusunda görüş birliğine ulaşmış ve bir an evvel müzakerelere başlamanın gerekliliğine inanmaktadırlar. Oslo sürecinin başlangıcından bugüne dek yürütülen çalışmalar ve atılan olumlu adımlar, Kürt Sorunu' nun siyaset zemininde ve kamuoyu nezdinde tartışılabilir hâle gelmesine ciddi katkı sağlamıştır."¹⁵⁹⁷ maddelerinden oluşmaktadır. Üzerinde mutabakata varılan hususlar:

1- "Taraflar, süregelen Oslo ve İmralı süreci bağlamında Kürt Sorunu' nun çözümünü konusundaki kararlılıklarını koruduklarını bir kez daha belirtmişlerdir.

¹⁵⁹⁵ "İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni", 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari,224711,(Erişim Tarihi, 14.11.2017); "Oslo belgeleri Açıklandı", **Vatan**, s.17.

¹⁵⁹⁶ "İşte İmralı Görüşmesinin Tutanaklarının Tam Metni", 28 Şubat 2013, t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari,224711,(Erişim Tarihi, 14.11.2017); "Oslo belgeleri Açıklandı", **Vatan**, s.17.

¹⁵⁹⁷ "CHP'li Koç, 'Oslo mutabakat metni' açıkladı", **Hürriyet**, 18.10.2012, s.8; "Al sana AKP-PKK protokol metni", **Cumhuriyet**, 22.10.2015, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/392813/AlsanaAKP-PKK_protokol_metni_html, (Erişim Tarihi, 11.4.2017).

- 2- *Taraflar, bu güne kadar Oslo ve İmralı süreçlerinde vurgulanan Kürt Sorunu' nun kalıcı çözümüne yönelik temasların sürdürülmesi ve yürütülecek çalışmaların Anayasal ve yasal çerçevede sonuçlandırılmasının esas alınmasının gerekliliği konusunda varılan mutabakatları teyit ederler.*
- 3- *Taraflar, 10 Mayıs 2011'de İmralı'da yapılan görüşmede Öcalan tarafından sunulan, 'Türkiye'de Temel Toplumsal Sorunların Demokratik Çözüm İlkeleri Taslağı', 'Türkiye'de Devlet ve Toplum İlişkilerinde Adil Barış İlkeleri Taslağı' ve 'Kürt Sorunu' nun Demokratik Çözüm ve Adil Barışı İçin Eylem Planı Öneri Taslağı' adı altındaki taslaklar konusunda, en geç Haziranın ilk haftasına kadar görüş ve önerilerini sunarlar. Kürt tarafı, sözü edilen taslakları memnuniyetle karşılar, prensip ve ilkesel olarak kabul eder.*
- 4- *Taraflar, aynı süre içinde yukarıda adı geçen taslaklarda zikredilen Anayasa Konseyi, Barış Konseyi, Hakikat ve Adalet Komisyonu için isim düzeyinde çalışma yaparlar ve netleştirdikleri isim önerilerini sunarlar.*
- 5- *Türk tarafı, seçimlerden sonra en kısa zamanda Örgütü temsilen iki kişinin Öcalan'ı ziyaret etmesi, yukarıda adı geçen konsey ve komisyonlar kurulduktan sonra, birer alt komisyonlarının da Öcalan'la ilişkilendirilmesini taahhüt eder.*
- 6- *Kürt halkının siyasi ve legal temsilcileri, basın yayın organları ve çalışanlarına yönelik uygulanan baskı, tutuklama ve çalışmalarını engelleme vb. yönelimlere son verilmesi ve KCK adı altında gerçekleşen siyasi operasyonlarda tutuklananların serbest bırakılması sürecin yumuşatılması ve çözüm yönünde ilerlemesi için önemli bir adım olacaktır. Bu çerçevede Türk tarafı ilk adım olarak Nevruz ve sonrasında tutuklanan Kürt siyasetçileri bırakmayı taahhüt eder.*
- 7- *Taraflar, seçimlerin güvenli bir ortamda geçmesi ve ortamın normalleşmesi için, en üst düzeyde kamuoyuna açık çağrı yapacaklardır.*
- 8- *Kürt Sorunu' nun nihai çözümünün, ancak çatışmasızlık zemininde gerçekleşebileceğinden hareketle tüm askeri, siyasi ve diplomatik operasyonların ve eylemlerin durdurulması ve uygun tedbirlerin karşılıklı geliştirilmesi esastır. Bu çerçevede taraflar, 15 Hazirana 2011'e kadar her türlü operasyon ve askeri eylemlerini durdururlar.*

9- *Taraflar, müzakereleri derinleştirmek ve gündemdeki konuları tartışmak üzere hazırlıklarını yaparak 2011-Haziran ayının ikinci yarısında bir araya gelmeyi kararlaştırmışlardır.*¹⁵⁹⁸

CHP'nin Oslo Görüşmeleri ile ilgili eleştirisini yanıtlayan Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, Oslo Görüşmeleri'nin bir senedir konuşulduğunu, MİT'in bu tür temaslar yapması gerektiğini belirterek, “MİT gider istediğiyle görüşür, belki de görüşülüyor. MİT bunu yapmazsa suçlu olur” demiştir. Yine “MİT'in bu tür temaslar yapması lazım” sözleriyle bu görüşmelerin arkasında durduklarını söylemiştir. ‘Oslo Görüşmelerini’ destekleyen açıklamalar gelmeye devam etmiştir. Adalet Bakanı Sadullah Ergin, İçişleri Bakanı Beşir Atalay ve Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ da benzer açıklamalar yaparak KCK/PKK ile görüşmeleri desteklediklerini ifade etmişlerdir.¹⁵⁹⁹

Bu konu etrafında basında müzakerelerin yapılmasını destekleyen ve karşı çıkan içerikler yer almıştır. Müzakerelerin desteklenmesi gerektiği ve müzakerelerin sorunun çözümü için önemli bir adım olduğunu düşünen toplam otuz yedi köşe yazarlarının bulunduğu bu grupta beş köşe yazısıyla en fazla yayın Yeni Şafak Gazetesi'nde yer aldığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra dört köşe yazısıyla bu fikirleri en çok destekleyen köşe yazılarının Milliyet, Özgür Gündem, Star ve Taraf Gazeteleri'nde yer aldığı gözlenmektedir. Terör örgütüyle yapılması muhtemel görüşmelere farklı motivasyonlarla karşı çıkan toplam yirmi altı köşe yazısı tespit edilmiştir. Bu grupta beş köşe yazısına yer veren Aydınlık ve Yeniçağ Gazeteleri olduğu gözlenmektedir. Ortadoğu Gazetesi bu sürece eleştiri mahiyetli dört köşe yazısıyla müzakerelere karşı yayın yapan gazete olmuştur. Aydınlık, Yeniçağ ve Ortadoğu Gazeteleri'nin bir diğer ortak yanının da “Oslo Görüşmeleri” tartışmalarında sadece bu sürecin karşısında yer alan makalelerin yayınlaması olmuştur.¹⁶⁰⁰

Oslo Görüşmeleri sona erdikten sonra bu görüşmelerin neden sızdırıldı konusunda kamuoyunda bir kafa karışıklığı yaşanmıştı. Asıl olan gizli yapılan görüşmelerin gizli kalmasıydı. İlginç bir şekilde basına sızdırılma haberleri, görüşmenin içeriğinden daha fazla konu olmuştu. Sürecin bitmesiyle ilgili resmi kanallardan bir açıklama yapılmamıştı. Ancak KCK Operasyonları sonrası bir açıklama sürecin bitme nedenini açıklamıştır. Süreçle ilgili çarpıcı açıklamalar KCK Operasyonu ile gözaltına alınan ve basın yayın organlarında

¹⁵⁹⁸ “CHP'li Koç, 'Oslo mutabakat metnini' açıkladı”, **Hürriyet**, 18.10.2012, s.8; “Al sana AKP-PKK protokol metni”, **Cumhuriyet**, 18.10.2012, s.14.

¹⁵⁹⁹ “İhtiyaç Olursa MİT PKK ile Görüşür”, **Milliyet**, 19.9.2012, s.20.

¹⁶⁰⁰ Fatih Demir, “Terör Sorununa Çözüm Aranması Bağlamında ‘Oslo Görüşmeleri’ Tartışması ve Türk Medyasına Yansımaları”, **International Journal of Human Sciences**, 10 (1),. Volume: 10 Issue: I. Year, (2013), s.1314-1331.

Kalaşnikof silahla çekilmiş fotoğraflarıyla gündeme gelen Abdullah Öcalan'ın avukatı İrfan Dünder Oslo Görüşmesi ile ilgili yaptığı açıklamada ; “MİT yöneticileriyle 12 kez değişik yer ve tarihlerde görüşmeler yapıldı. Bu süreçte Abdullah Öcalan kendi yazdığı protokolleri kendisiyle görüşen heyete verdi ve protokollere heyetin pozitif baktığını söyledi. Bu protokolleri heyet örgütün kırsal alanına gönderdikten sonra PKK, Öcalan'ın dışında öz savunma birlikleri kurulması yani silahlı militanların demokratik özerkliğin kurulmasıyla birlikte Doğu ve Güneydoğu illerinde askeri güç olarak görevlendirilmesi ve anadilde eğitim konuları eklendikten sonra devletin kabul edemeyeceği bu şartlar karşısında görüşmeler tıkanı ve bu olaylardan sonra asker ve kamu görevlilerinin kaçırılması ve Silvan saldırısı ile süreç sona erdi”¹⁶⁰¹ sözleriyle sürecin ne kadar sürdüğü ve neden bitirildiğini anlatmıştır.

Kürt Sorunu' nun çözümü için girişilen ancak beklendiği şekilde olumlu sonuçlanmayan bir durak olarak “Oslo Görüşmeleri” de sorunun tarihindeki bir deneyim olarak yerini almıştır. Ancak sonraki adımlar için önemli katkıları olduğunu da eklemek gerekir. Zira açılım politikalarını mümkün kılan asıl çalışma ise, devletin kapalı kapılar ardında MİT aracılığıyla Abdullah Öcalan ve PKK ile sürdürülen görüşmelerdir. Oslo Süreci, devletin PKK ile görüşmesini normalleştirmenin yanında, tarafların birbirlerinin taleplerini doğrudan öğrenmelerini sağlamıştır. Aslında Çözüm Süreci'nde yaşanan, yeniden başlayan bir süreç olmaktan çok, devletin daha önceki yürüttüğü açık veya gizli görüşmelerin ve müzakerelerin devamıdır. Başka bir ifadeyle Oslo Süreci'nin, kamuoyunun Çözüm Süreci'ne hazırlanmasında katkısı olmuştur.¹⁶⁰²

Görüşmelerin kesildiği dönemde PKK, terör eylemlerini hem ülke geneline yaymış hem de nicelik ve nitelik olarak artırmıştır. Bu terör saldırılarına karşı devlet ise gerekli güvenlik tedbirlerini almaktan geri kalmamıştır. Dolayısıyla teröristlerin bulunduğu alanlara askeri operasyonlar düzenlemiştir. PKK'nın ayrılıkçı siyasası için belirlediği “Devrimci Halk Savaşı” yürürlüğe sokulmuş ancak devletin aldığı etkili tedbirlerden dolayı başarılı olmamıştır.

Süreç bu şekilde devam ederken Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla, PKK ve KCK'lılar açlık grevi başlattılar. Açlık grevinin amacı, “Abdullah Öcalan” üzerindeki tecridin kaldırılması ve ana dilde savunma hakkı istemeleridir. Altmış günü geçen açlık eylemlerinin yaygınlaşması ve dışarıda geniş bir destek bulmasıyla sürekli gündemde tutulması, içeride ve dışarıda konunun çözülmesi beklentisi yaratmıştır. Sorunun çözülmesi için Abdullah

¹⁶⁰¹ Derya Sazak, “Barzani ve PKK”, *Milliyet*, 21.4.2012, s.27.

¹⁶⁰² N. Aydın, *Türkiye'de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası*, s.224.

Öcalan ile yeniden görüşmeler yapılmıştır. Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla eylemler başlamış, bir çağrısıyla da bitirilmiştir. Tutuklu ve hükümlüler eylemlerine altmış yedinci gününde yani 17 Aralık 2012'de son verdiler. Başka bir açıdan bakılırsa Abdullah Öcalan eylemin içinde olmamış, kendisi için bu eylemler başlamış ancak kendisi dışındaki örgüt üyelerinin tamamına yakını katılmıştır.¹⁶⁰³

Habur ve Oslo Süreçleri'nin nihai amacına ulaşmamış olmasına rağmen taraflara deneyim kazandırdığı ve sürecin yeniden ele alınmasında nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda önemli veriler sunmaktadır. Bununla beraber PKK'nın bu süreçte daha önce olduğu gibi fırsatçı yaklaşımlar sergileyerek çözümün önünde en büyük engel olduğu kanıtlanmaktadır. Ayrıca PKK'nın Türkiye'de terör eylemlerine başlaması ve ateşkes ilanları, “*Arap Baharı*” ve Suriye'deki gelişmelerin etkisiyle yakından ilintilidir.

3- Siyasi Partilerin Çözüm Süreci'ne Yaklaşımları ve Ayrılıkçı Siyasaya Etkileri

Kürt Sorunu' nun çözümü için yapılan girişimlerin geldiği nihai noktayı anlama açısından, bölgedeki siyasi partilerin faaliyetlerini ve Çözüm Süreci noktasındaki yaklaşımlarını kısaca hatırlatmakta fayda görülmektedir. AKP, BDP ile birlikte Kürt seçmenden kayda değer oranda oy alabilen tek partidir. Şayet Kürtlerin bir kesiminin siyasi katılımı AKP tarafından temsil edilmemiş olsaydı, gerçekten Türkler ile Kürtler arasında siyasi eğilim açısından tam bir ayrışma gerçekleşmiş olurdu. Çünkü Kürtlerin ezici çoğunluğu, Kürtlerin siyasi kimlik talepleri üzerine kuran BDP'yi temsil etmesi durumunda bölgenin ayrılıkçı siyasasının ivme kazanacaktır. Buna karşılık muhafazakâr demokrat olduğunu belirten AKP'nin ise bölgede ciddi bir oy alması, ayrılıkçı politikalara verilecek bir cevap olacaktır. Ayrılıkçı Kürtlere karşı bölgede rekabet edecek bir partinin olmaması halinde Kürtlerin tamamının kimlik talebinde bulunması ve dolayısıyla taleplerinin karşılanmaması halinde ayrılıkçı siyasi taleplerin bölünmeye götüreceği ileri sürülebilir.¹⁶⁰⁴

PKK çizgisindeki siyasi partinin bölgede tekel duruma gelmesinin önlenmesi hayati derecede önemlidir. Ancak PKK, kendi siyasi hareketi karşısında başka bir siyasi tercihle karşı karşıya kalmak istememekte, bu yüzden PKK'nın görüş ve çizgisinin devamı olan partiye, rekabet edecek veya bu partiye meydan okuyacak parti veya partileri tehdit olarak görmektedir. Zira diğer bölge partilerinin siyasete dâhil olması durumunda, PKK devreye

¹⁶⁰³ 67 gündür devam eden açlık grevi, Öcalan'ın çağrısıyla sona erdi, 17.11.2012, <http://t24.com.tr/haber/ocalanin-cagrisıyla-68-gundur-devam-eden-aclik-grevleri-sona-erdi>, (Erişim Tarihi:17.12.2017); “*Açlık grevleri sona erdi*”, **Milliyet**, 17.11.2012, s.1-18.

¹⁶⁰⁴ N. Aydın, **Türkiye'de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası**, s.267-269.

girmekte ve “*silah kullanma*” kozu dâhil bütün yöntemleri devreye sokmaktadır.¹⁶⁰⁵ Başka bir ifadeyle PKK ilk olarak bölgede kurulan diğer partileri hedef alarak susturmaya çalışmakta ve bir sonraki aşamada da onay vermediği hiçbir partiye yaşama şansı vermemektedir. Bu noktada PKK, bölge tabanına hitap eden partinin mensuplarını ilk ve öncelikli tehdit algısı içerisinde sistemli ve planlı bir şekilde tazyik altına almaktadır.¹⁶⁰⁶

Doğu ve Güneydoğu’da Türkiye genelinde oy potansiyeli yüksek bir partinin bölgede ciddi anlamda oy alması Türkiye’nin ayrılıkçı siyasete karşı bir kazanımıdır. Yani ayrılıkçı siyasaya karşı verilecek en iyi cevap PKK çizgisindeki partilerin oy dağılımını minimize etmektir. Zira bölgenin siyasi homojenleşmesi, ayrılıkçı taleplerin artmasının, kimlik siyasetinin arkasına saklanarak bağımsızlık taleplerini gerek Türkiye’de gerek uluslararası platformlarda daha sık dile getirilmesinin önünü açmaktadır. Hâlihazırda uluslararası sorun haline gelen bu durum iyice iç mesele olmaktan çıkıp, tamamen dış kaynaklı bir sorunun parçası haline gelecektir. Bu yüzden bölgede PKK çizgisindeki siyasi partilerin dışındaki partilerin bölgede etkinliğin artması ve oy oranları yükseltmeleri daha önce belirtildiği gibi bölgedeki ayrılıkçı siyasilere verilecek anlamlı bir mesaj olacaktır.¹⁶⁰⁷

Ayrıca iç ve dış koşullar, partinin dış politika vizyonu ve Türkiye’nin her bölgesinden oy almaya aday AKP’nin başka bir ifadeyle bölgede tabanının olması, sorunun çözümünde yardımcı olacaktır. Diğer taraftan Kürtlerin önemli bir kısmı ayrılıkçı terör faaliyetlerine karşı mesafeli yaklaşmış ve devletin yanında yer almıştır. Başka bir söylemle bölgedeki Kürtlerin ezici çoğunluğu Türklerle beraber yaşamak istemektedir. Bu kesim ayrılıkçı bir siyasaya bir anlamda “*Kürdistan*”ın kurulmasına karşıdır.

B- ÇÖZÜM SÜRECİ VE GELİŞMELER

AKP, 2002 seçimlerinde tek başına iktidar oldu. Siyasi durumunu pekiştirmek için AKP, AB’ye tam üyelik için müzakerelere başlayarak önemli reformlar gerçekleştirdi. Bu reformlar AB’ye aday ülkelere getirilen Kopenhag Siyasi Kriterlerini yerine getirmek olmuştu. Daha öncede ifade edildiği gibi, Olağanüstü Hal’in yürürlükten kaldırılması, gözaltı sürelerinin kısaltılması, DGM’lerin kaldırılması, çocuklara Kürtçe isim verilmesi, özel televizyonlarda Kürtçe yayın yapmanın serbest bırakılması, özel kurslarda ve özel okullarda Kürtçe öğrenmenin mümkün kılınması gibi düzenlemeler yapıldı. Dolayısıyla

¹⁶⁰⁵ A.Bayramoğlu, “*Kürtlerin Şiddeti*”, **Yeni Şafak**, s.7; İsmet Berkan, “*Bugünlerde Kürtlerin Dostu Kim?*”, **Hürriyet**, 23.9.2011, s.12.

¹⁶⁰⁶ N. Aydın, **Türkiye’de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası**, s.270-272.

¹⁶⁰⁷ Z. Kızmaz, “*Kürtler ve Siyasal Şiddetin Dinamikleri*”, s.8; İ.Berkan, “*Bugünlerde Kürtlerin Dostu Kim?*”, **Hürriyet**, s.12.

Kürtçeye yönelik yasakların peyder pey kaldırılması, köy boşaltmalardan doğan zararların tazmini vb. reformların çok önemli bir kısmı, dolaylı ya da dolaysız olarak Kürt Sorunu ile ilgiliydi.

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Kürt Sorunu'nda da adım atmak görüşü içerisindeydi. İşte bu adımlardan biri, Türkiye'deki Aydınlar ile Ankara'da 2005'te görüşmesi biçiminde olmuştur. Bu görüşmenin somut yansıması, Diyarbakır'da halka hitaben yaptığı konuşmayla gerçekleşmiştir. Konuşma sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda bölge ve uluslararası platformda da yankı bulmuştur. Zira Cumhuriyet Tarihi'nde ilk defa Başbakan dolaysız "*Kürt Sorunu*" demektedir. Bu sorunu, Başbakan olarak kendisinin de sorunu olduğunu söylemiştir. Konuşmasında Recep Tayyip Erdoğan, "*...Her ülke geçmişinde zor günler yaşamıştır. Geçmişte yapılan hataları yok saymak büyük devletlere asla yakışmaz*" diyerek geçmişle yüzleşmekten söz etmiş ve "*bu sorunun daha çok demokrasi, daha çok vatandaşlık hukuku, daha çok refahla çözeceklerini vurgulamış dolayısıyla bu konuşmayla artık devlet "Kürt Sorunu"nun varlığını kabul ve ikrar etmiştir.*"¹⁶⁰⁸

Türk kamuoyunda yaşanan Habur görüntüleri, BDP'lilerin sorumsuz açıklamaları ve yaklaşımları, PKK'luların Türk kamuoyunda tahrik edici ifade ve görüntüleri ve PKK'nın silahlı saldırılarının devam etmesi sürecin kesintiye uğramasına sebep olmuştur. Türkiye'nin adeta sırtında kambur olarak nitelenen PKK'dan kurtulması hayati derecede önemliydi. Bundan dolayı PKK'nın istismar ettiği alanlarda reformlar yapılması ve daha fazla hak ve özgürlüklerin getirilmesiyle PKK'nın ayrılıkçı mücadelesi için kullandığı söylemlerin kaldırılması demektir. Kürtlere daha fazla hak ve özgürlük tanınmasıyla, Kürtlerin hak ve özgürlükleri için mücadele ettiği söyleyen örgütün minimize edilmesi başka bir tabirle radikalleşmesi planlanmaktaydı. Ancak Kürtlerle ilgili açılımlar PKK'yı küçültmediği gibi güçlenmesine sebebiyet vermişti. Çünkü bölgede tekelleşmiş PKK, "*PKK olmasaydı*" bu hak ve özgürlükler olmazdı sözleriyle devletin açılımlarını boşa çıkarmıştır. Dahası kolluk güçlerinin elinden alınan yetkilerle, PKK ve çizgisindeki siyasi parti, geniş bir manevra alanı bulmuştur.¹⁶⁰⁹

Bu açmazdan kurtulmak ve bu soruna çözüm bulmak için AKP bu sefer "*Kürt Açılımı*" görüşünü kamuoyuna 2009'da sundu. Bu açılım projesindeki maksat Kürt Sorunu'

¹⁶⁰⁸ "Başbakan'ın 2005'te Diyarbakır'daki konuşması", **Sabah**, 17.12.2009, s.24-25; "*Kürt Sorunu Benim Sorunum*", **Yeni Şafak**, 13.8.2005, s.7.

¹⁶⁰⁹ Metin Gürcan, "*Türkiye ile Pkk arasındaki çatışmanın değişen karakteri*", **Radikal**, 22.8.2015, <http://radikal.com.tr>. (Erişim Tarihi 1.11.2017); Uğur Dündar, "*Güneydoğu Türkiye'den fiilen kopuyor mu?*", **Sözcü**, 15.9.2015, s.12.

nun her yönüyle değerlendirilmesi ve bu projede halkın desteğinin kazanılmasıydı. Daha çok refah, daha fazla demokrasi sloganıyla sorun ortaya atıldı ve halkla beraber bir çözüm dilinin geliştirilmesine çalışıldı. Proje topluma mal edilirken, eleştirilerin önüne geçmek için Kürt açılımı yerine başka isimler aranıldı. Bu çabalar sonucunda “*Demokratik Açılım*”, daha sonra ise “*Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi*” ismiyle topluma sunuldu. Beşir Atalay’ın Koordinatörlüğünde yürütülen bu süreçte halkın desteğinin kazanılması için, STK’lar, üniversiteler, medya, kanaat önderleri ve aydınlarla uzun görüşmeler yapıldı.¹⁶¹⁰

AKP, soruna genel olarak yaklaşımlarını parti metinlerine ve uygulamalarına; terör ve terörizmle mücadele etmenin ekonomik, sosyal, psikolojik, sosyolojik ve kültürel boyutları olduğunu, daha önceki hükümetler tarafından sırf bir güvenlik sorununa indirgenmesinin yanlışlığını yansıtmaktadırlar. Bu salt güvenlik paradigması yerine, reform süreci diye nitelendirilen, sosyo-ekonomik ve demokratik adımların atılmasının önemine değinmektedir. İşte bu noktada Çözüm Süreci, öncelikle Kürt kimliğinin reddi üzerinden oluştuğu varsayılan devletle toplum arasındaki tarihsel yarılmayı tamir edecek ve yurttaşlık aidiyetini güçlendirecekti. Diğer yandan, ülke yarım asra yaklaşan terörün, iktisadi ve sosyal maliyetlerinden kurtularak kaynaklarını daha rasyonel alanlara yönlendirebilecekti.¹⁶¹¹ Nihayet sürecin nasıl ve kim tarafından başlatıldığı konusunda, Çözüm Süreci’nin Abdullah Öcalan’ın dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’a yazdığı mektupla başladığı ifade edilmektedir.¹⁶¹²

1- İmralı Görüşmeleri

Çözüm; Kürt Sorunu’ nun ‘sıfır noktası’ PKK’nın silah bırakması, çatışmanın durması başka bir deyimle akan kanın durması anlamına gelmektedir. Sonrasında, siyasallaşma demek çözüm için konuşmak demektir. Oysa siyasi çözüm çabalarının muhatapları, zaman dilimi, ne şekilde devam edeceği, yol haritası ve nihai antlaşmanın nasıl olacağı temel problem olmayı sürdürmektedir. Çözüm Süreci’nin başlamasında, bu sorunun çözümü için Abdullah Öcalan’ın referans olma özelliği yerini koruduğu için doğal olarak daha önce de açıklandığı gibi sürecin muhataplarından biri de Abdullah Öcalan’dır.¹⁶¹³

¹⁶¹⁰ N. Aydın, *Türkiye’de Kürt Sorununun Çözümünde Algının Yeniden İnşası*, s.226; Ebru Aydın, *Etnik Temelli Çatışmanın Çözümünde Müzakerenin Rolü: Türkiye’de Çözüm Süreci*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara, 2014, s.73

¹⁶¹¹ Uğur Dündar, “*İkinci Kürt devleti kuruluyor, Büyük Kürdistan hayal olmaktan çıkıyor!*”, *Sözcü*, 17.9.2015, s.12

¹⁶¹² Muhsin Kızılkaya, “*Sokak Çağrılarının Arkasında Öcalan Var*”, *Star*, 3.11.2014, s.20.

¹⁶¹³ Orhan Miroğlu, “*Öcalan’a Sunulan Yol Haritası ve HDP*”, *Star*, 9.11.2014, s.19; Murat Yetkin, “*İşte tartışılan Kürt Çözümü yol haritası taslağı*”, *Radikal*, 8.11.2014, s.5.

Kürt Sorunu' nda muhatap olarak görülen Abdullah Öcalan'ın İmralı'da MİT ve BDP Milletvekilleri ile yaptığı müzakerelerin etkisi göz ardı edilemez. BDP'li Milletvekilleri'nin İmralı'da Abdullah Öcalan ile görüşmeleri, İmralı Görüşmeleri'nin başlangıcı oldu. Milletvekilleri Pervin Buldan, Altan Tan ve Sırrı Süreyya Önder, 23 Şubat 2013'te Abdullah Öcalan ile görüştüler. Görüşme sonrası BDP'de yetkili kurullar, Federe Kürdistan Bölgesinde ve Avrupa'da PKK ve KCK örgüt mensuplarıyla gelişmeleri değerlendirdiler. BDP Eş Başkanı Selahattin Demirtaş, Pervin Buldan ve Sırrı Süreyya Önder tekrar İmralı'da Abdullah Öcalan ile 18 Mart 2013'te görüştüler.

Görüşmeler kamuoyu tarafından takip edilmekteydi. Ancak görüşmelerin içeriği hakkında kamuoyu bilgi sahibi değildi. Bu süreç yürütülürken BDP'liler başlangıçta tutanakların yayınlanmasını "*sabotaj*" olarak açıklamalarına rağmen görüşme notlarından biri, sonradan tespit edildiği üzere, BDP büro çalışanlarından biri tarafından basına sızdırıldı. BDP'li Altan Tan, "*Sızdıran haindir*" diye konuşarak tepkisini sert bir şekilde dile getirdi. Üstelik başka bir BDP'li olan İdris Baluken de söz konusu sızdırma olayını "*Bu sabotaj girişimidir*" sözleriyle tepkisini belirtti. Açıklamalardan anlaşıldığı üzere BDP'liler, görüşme tutanaklarının hükümet tarafından sızdırıldığı konusunda imada bulunmuşlardır. Dahası Oslo'da gizli görüşmeleri basına kim ifşa etmişse, bu tutanakları da basına yansıtanın da aynı taraftan olduğunu söylemişlerdir. Tutanakların basına yansımaları, görüşmelerin sabote edildiği iddiasını gündeme getirmiş ve BDP'li Milletvekilleri kendi partisinin dışında suçlu arama yolunu seçmişlerdir.¹⁶¹⁴

Basına sızdırma girişiminin aydınlatılması sonrası BDP'nin açıklamaları adeta günah çıkartma şeklinde olmuştur. BDP kendi partilerinden sızdırıldığını itiraf etmek zorunda kalmıştır. Dahası nasıl basına sızdırıldığı da ortaya çıkmıştır. Buna göre; tutanaklar evvela BDP'nin bütün kurullarında değerlendirilmiş akabinde iki parti meclis üyesi fotokopi almak istemiştir. BDP'nin basın danışmanı Ali Özgüç, tutanakların fotoğrafını çekmesi için Gazeteci Alper Atalay'a izin vermiş, devamında Alper Atalay ise Milliyet Gazetesi Yazarı Namık Durukan'a vererek Milliyet Gazetesi'nde İmralı tutanakları yayınlanmıştır.¹⁶¹⁵ Olayın aydınlığa kavuşmasıyla BDP kesimi açıklama yapmak zorunda kalmıştır. BDP Genel Merkezi tarafından yapılan açıklamada, metnin çoğaltılmaması kararına rağmen, Parti Meclis Üyeleri M. Rauf Kocaman ve Resul Baykara' nın toplantıya ara

¹⁶¹⁴ Cengiz Çandar, "*Öcalan ile Kararılan Birlikte Okunduğunda...(1)*", **Radikal**, 9.3.2013, s.15; Taha Akyol, "*Sabotaj Masalı*", **Hürriyet**, 13.3.2013, s.24; "*Sızıntıya 4 Kurban*", **Habertürk**, s.1-17; "*BDP Sızmanın Nedenini Buldu*" **Radikal**, 9.3.2013, s.1,9.

¹⁶¹⁵ Eyüp Can, "*Namık'ın Kaynağını BDP Deşifre Etti İnandınız mı*", **Radikal**, 13.3.2013, s.5; T. Akyol, "*Sabotaj Masalı*", **Hürriyet**, s.24; "*Sızıntıya 4 Kurban*", **Habertürk**, s.1-17.

verildiğinde kimsenin bilgisi ve onayı olmadan tutanakları çoğalttığı ve basın bürosu çalışan Ali Özgüç'ün de Gazeteci Alper Atalay'a metnin üzerinden fotoğraf çekmesine izin verdiği belirtilerek, İki Parti Meclis üyesinin istifa ettiği, basın bürosu çalışanı Ali Özgüç'ün ise işine son verildiği açıklanmıştır. Bu durumda BDP, tabiri caizse sabotajı kendi kendine yapmıştır.¹⁶¹⁶

Basına sızdırılan ve “*İmralı Zabıtları*” olarak yayınlanan metinde, Abdullah Öcalan'ın süreçle ilgili söylediği bazı önemli başlıklar ana hatlarına göre; çekilmenin tek taraflı olmayacağını ve parlamentodan bu yönde bir karar çıkması gerektiğini, süreç sonunda AB Yerel Yönetimler Özerklik Şartına göre; Kürtlerin kendilerini yöneteceklerini, sürecin bu defa da başarısız olması halinde karışıklık ve kargaşa olabileceği ifade edilmektedir. Sürecin akamete uğratılması için dış destekli ve MİT üzerinden operasyonların devreye sokulmaya çalışıldığı, ancak sürecin başarısı halinde Türkiye için çok önemli bir gelişme olacağı vurgulanmaktadır.¹⁶¹⁷

Müzakere sürecinin ivme kazanmasının ardından, biri Kandil'e, diğeri Avrupa'ya ve sonuncusu Ankara'ya hitaben Abdullah Öcalan'ın yazdığı mektuplar resmi yetkililer aracılığıyla gönderilmiştir. Bu mektupların gittiği adreslerde değerlendirmeler yapıldıktan sonra, Abdullah Öcalan'ın 21 Mart 2013'te Diyarbakır'da Nevruz Töreni'ne gönderdiği mektubunda; “*Bizi bölmek ve çatıştırmak isteyenlere karşı bütünleşeceğiz. Ayırtırmak isteyenlere karşı birleşeceğiz*” ifadelerini kullanarak; “*‘Artık silahlar sussun, fikirler ve siyasetler konuşsun’ noktasına geldik. (...) Artık yeni bir dönem başlıyor, silah değil, siyaset öne çıkıyor. Artık silahlı unsurlarımızın sınır ötesine çekilmesi aşamasına gelinmiştir*”¹⁶¹⁸ sözleriyle Abdullah Öcalan örgüt mensuplarını sınır dışına çekme yönünde çağrıda bulunmuştur.

Nevruz Töreni'nde okunan mektubun arkasından, yapılan çağrı karşılık bulmuştur. Örneğin; Kandil, Abdullah Öcalan'ın çağrısına binaen ateşkes ilan edeceklerini ve kaçırdıkları kamu görevlilerini serbest bırakacaklarını basın açıklamasıyla ifade etmiştir. Gelişmelerin uygulanmaya geçilmesi için BDP Milletvekilleri Hüsamettin Zenderlioğlu ve

¹⁶¹⁶ E. Can, “*Namık'ın Kaynağını BDP Deşifre Etti İnandınız mı*”, **Radikal**, s.5; “*Tutanakları sızdıran İmralı köstebeği bulundu!*”, **Yeni Şafak**, 1.3.2013, s.14; “*BDP Sızmanın Nedenini Buldu*” **Radikal**, s.1,9; “*Sızıntıya 4 Kurban*”, **Habertürk**, s.1-17.

¹⁶¹⁷ “*Oslo'dan Beter Bir Skandal*”, **Hürriyet**,1.3.2013, s.24; İşte İmralı görüşmesinin tutanaklarının tam metni!, <http://t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari>, 224711, (Erişim Tarihi: 14.12.2017); İmralı tutanaklarında her şey yazıyor, <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/imrali-tutanaklarinda-her-sey-yaziyor-932212/>, (Erişim Tarihi:14.12.2017).

¹⁶¹⁸ “*Oslo'dan Beter Bir Skandal*”, **Hürriyet**,1.3.2013, s.24; İşte İmralı görüşmesinin tutanaklarının tam metni!,<http://t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari>, 224711, (Erişim Tarihi:14. 12. 2017); İmralı tutanaklarında her şey yazıyor, <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/imrali-tutanaklarinda-her-sey-yaziyor-932212/>,(Erişim Tarihi:14.12.2017).

Adil Kurt, İHD Genel Başkanı Öztürk Türkoğan, İHD Diyarbakır Şube Başkanı Raci Bilici ile Mazlum Der Genel Başkanı Faruk Ünsal'dan teşekkür eden heyet, kaçırılan asker ve kamu personelini PKK'lılardan teslim aldı. Ne var ki, kamu görevlilerinin teslimi sırasında TBMM Milletvekilleri PKK bayrağı altında, yüzlerce medya mensubu önünde, devlet alameti izlenimi veren PKK'lıların tuttuğu tutanağı imzalayarak PKK'nın kaçırdığı sekiz kamu görevlisini teslim aldılar. Bu sırada “Öcalan'ın çağrısı ve KCK'nın talimatıyla bu kişileri şartsız bir şekilde heyete teslim edeceğiz. Bizim bunları tutuklamamız, bu ülkede yaşanan savaş gerçeğinin sonucudur.”¹⁶¹⁹ şeklinde açıklama yapan, Reşadiye'de yedi askerin şehit olduğu saldırı emrini veren PKK liderlerinden “Baver Dersim” kod adlı Süleyman Şahin, kamu görevlilerine “Geçmiş olsun, bitti bu iş” demiş ve ellerini sıkmak istemişse de kamu görevlileri, “Biz daha önce arkadaşlarla konuşmuştuk” sözleriyle PKK'lı lidere ellerini uzatmamıştır. Görülüyor ki, PKK Türkiye Cumhuriyeti Devleti' ne karşı kendi egemenliğini başka bir deyişle kendi meşruiyetini kabul ettirmeye çalışmaktadır. Trajikomik bu durum karşısında, milletvekillerinin PKK'lıların kaçırdığı insanları kurtarmış olmasını daha ön plana çıkartarak, yaşanan olumsuzluklar gölgelenmek istenmiştir. Kamu görevlilerin bırakılmasından yaklaşık bir ay sonra ileri bir aşama olan örgüt üyelerinin geri çekilme süreci gündeme gelmiştir. Bu noktada Abdullah Öcalan'ın silahlı güçlerin sınır dışına çekilmesi çağrısı sonrası, Kandil kademeli olarak silahlı güçlerini sınır dışına çekeceğini, kamuoyuna ilan etmiştir. Basına da yansıyan çekilme görüntüleri bir süre sonra yerini “çekilme durdu mu” tartışmalarına bırakmıştır.

2- PKK'nın Sınır Dışına Çekilme Açıklamasına Rağmen Çekilmemesi

Barış şartlarının doğmasının ön şartı, PKK militanlarının sınır dışına çekilmesiydi. Siyaset şiddetten ve silahtan arındırılacak, talepler silahsız, şiddetsiz, terörsüz olarak, demokratik siyasetin imkânlarıyla savunulacaktı.¹⁶²⁰ Bu nedenle Abdullah Öcalan'ın üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerekmektedir. Üzerine düşen sorumluluğun çerçevesini çizerek sınır dışına çıkacak militanlarla ilgili kaleme aldığı metnin belli başlıları şunlardır:

- 1- Kadim tarih ve coğrafya üzerinden halkların kardeşliğı; “Bu büyük medeniyet bu kardeş topluluklar, siyasi baskılarla harici müdahalelerle grupsal çıkarlarla birbirlerine düşürülmeye çalışılmış hakkı, hukuku, eşitliğı ve özgürlüğü esas almayan düzenler inşa

¹⁶¹⁹ “Sızıntıya 4 Kurban”, **Habertürk**, 13.3.2013, s1,17; “8 rehinenin tesliminde neler yaşandı?”, **Milliyet**, 13.3.2013, s.5; Rifat Başaran, “Habur'da Kucaklaşma”, **Radikal**, 14.3.2013, s.15.

¹⁶²⁰ Nihal Bengisu Karaca, “Çözüm süreci diyerek Şantaj yapanlar”, **Habertürk**, 22.9.2013, s 27.

edilmeye çalışılmıştır... Bizim kavgamız hiçbir ırka, dine, mezhebe veya gruba karşı olmamıştır, olamaz. Bizim kavgamız ezilmişliğe, bilgisizliğe, haksızlığa, geri bırakılmışlığa her türlü baskı ve ezilmeye karşı olmuştur... Bugün kadim Anadolu'yu Türkiye olarak yaşayan Türk halkı bilmeli ki Kürtlerle bin yıla yakın İslam bayrağı altındaki ortak yaşamları kardeşlik ve dayanışma hukukuna dayanmaktadır... Gerçek anlamında, bu kardeşlik hukukunda fetih, inkar, red, zorla asimilasyon ve imha yoktur, olmamalıdır.”

- 2- Modernizmin mahkûm edilmesi; *“Etnik ve tek uluslu coğrafyalar oluşturmak, bizim aslımızı ve özümüzü inkar eden modernitenin hedeflediği insanlık dışı bir imalattır... Kapitalist moderniteye dayalı son yüzyılın baskı, imha ve asimilasyon politikaları; halkı bağlamayan dar bir seçkinci iktidar elitinin, tüm tarihi ve de kardeşlik hukukunu inkar eden çabalarını ifade etmektedir. Günümüzde artık tarihe ve kardeşlik hukukuna ters düştüğü iyice açığa çıkan bu zulüm cenderesinden ortaklaşa çıkış yapmak için hepimizin Ortadoğu'nun temel iki stratejik gücü olarak kendi öz kültür ve uygarlıklarına uygun şekilde demokratik modernitemizi inşa etmeye çağırıyorum.”*
- 3- Uyanış, bütünleşme ve geleceği inşa etme; *“Sömürü rejimleri, baskıcı ve inkârcı anlayışlar artık miadını doldurmuştur... Bugün artık yeni bir Türkiye'ye, yeni bir Ortadoğu'ya ve yeni bir geleceğe uyanıyoruz... Bugün Suriye ve Irak Arap Cumhuriyeti'nde ağır sorunlar ve çatışmalar içinde yaşamaya mahkûm edilen Kürtleri, Türkmenleri, Asurileri ve Arapları birleşik bir 'Milli Dayanışma ve Barış Konferansı' temelinde kendi gerçeklerini tartışmaya, bilinçlenmeye ve kararlaştırmaya çağırıyorum... Bu Newroz münasebetiyle en az Kürtler kadar Ermenileri, Türkmenleri, Asurları, Arapları ve diğer halk topluluklarını da yakılan ateşten kaynaklı özgürlük ve eşitlik ışıklarını, kendi öz eşitlik ve özgürlük ışıkları olarak görmeye ve yaşamaya çağırıyorum.”*
- 4- Silahların sınır dışına çıkması ve demokratik siyaset yolunun açılması; *“Silahlı direniş sürecinden, demokratik siyaset sürecine kapı açılıyor... Siyasi, sosyal ve ekonomik yanı ağır basan bir süreç başlıyor; demokratik hakları, özgürlükleri, eşitliği esas alan bir anlayış geliyor... Artık silahlı unsurlarımızın sınır ötesine çekilmesi aşamasına gelmiştir... Zamanın ruhunu okuyamayanlar, tarihin çöp sepetine giderler. Suyun*

akışına direnenler, uçuruma sürüklenirler... Yeni mücadelenin zemini fikir, ideoloji ve demokratik siyasettir, büyük bir demokratik hamle başlatmaktır... ”¹⁶²¹

Abdullah Öcalan'ın PKK'nın silahlı militanların sınır dışına çıkması çağrısı, Kandil'de yankı bulmuştu. Bu gelişmelerden dolayı PKK, basın açıklaması yapacağını duyurmuştu. Bu haber gündemin ilk sırasına oturmuş, basın açıklamasını aralarında yabancı basın mensuplarının da bulunduğu çok sayıda gazeteci Erbil'den Kandil'e giderek, süreçle ilgili gelinen noktayı yakından izlemiştir. “*Karayılan PKK'nın çekileceği tarihi açıkladı*” şeklindeki haber, ajanslara düşmede geç kalmamıştı. Buna göre; PKK 8 Mayıs' tan itibaren çekilmenin başlayacağını ve militanlarını kademeli ve disiplinli bir şekilde Kuzey Irak'a çekilmesini sağlayacaktı. Bununla beraber Murat Karayılan, sınır dışına çekilme sürecinde Abdullah Öcalan ile dolaysız iletişim şartlarının oluşturulmasının ön koşul olduğunu belirtti. Ayrıca PKK militanlarının silahlarıyla beraber çekileceğini söyleyerek, silah bırakma biçiminde olmayacağını ifade etti.¹⁶²² Atılan adımların sekteye uğramaması için temel olan bazı hususlar altı madde halinde açıklandı. Buna göre;

- 1- PKK'lılar hiçbir çatışmaya mahal vermeyecek şekilde, kendi insiyatifiyle, öteden beri kullandığı güzergâhları kullanarak, bir örgütlülük ve disiplin içinde geri çekilme işlemini pratikleştirecektir.
- 2- Devam eden hazırlıklar temelinde geri çekilme, 8 Mayıs 2013'te başlayacaktır. Geri çekilme, kademeli gruplar halinde planlanmış olup, PKK mensuplarının hareket tarzı, gizliliği ve disiplini temelinde mümkün olan en kısa sürede tamamlanması hedeflenecektir.
- 3- Geri çekilmede PKK'lıların gelip üsleneceği yer Kuzey Irak'tır.
- 4- Geri çekilme esnasında Türk Ordusu'nun da aynı duyarlılık ve ciddiyetle hareket etmesi bir zorunluluktur. Geri çekilen PKK'lılara yönelik herhangi bir saldırı, operasyon, bombardıman olması halinde geri çekilme derhal durdurulacak ve meşru savunma temelinde güçlerimiz misilleme hakkını kullanacaklardır.
- 5- PKK'lılar çekilirken, Türk devlet güçlerinin de buna paralel olarak, herhangi bir askeri aktivite ve çatışmaya neden olabilecek tahriklerde bulunmaması ve fırsatçı yaklaşımlara yer vermemesi gerekmektedir. Bununla birlikte, geri çekilme sürecinin sağlıklı ve

¹⁶²¹ Etyen Mahçupyan, “*Mesaj Basit, Ama Anlayana*”, 24.3.2013, www. gazeteoku. com.tr, (Erişim Tarihi:2.2. 2017).

¹⁶²² Murat Çelik, “*Bir Röportajın Satır Araları*”, **Gazetevatan**, 25.4.2013, s.22; “*Karayılan'dan tarihi Açıklama!*”, **Gazetevatan**, 25.4.2013, s.23; “*8 Mayıs'ta Çekiliyoruz*”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26.

başarılı olabilmesi için, daha önce Abdullah Öcalan'ın mektuplarla ifade ettiği ve devletin de bilgisi dâhilinde olan hususlara dikkat edilmesi önemli olacaktır.

6- Bağımsız heyetlerce sürecin izlenmesi, her iki taraftan da engel olabilecek hatalı yanları tespit etmesi, sürecin sağlıklı gelişmesine imkân sunacaktır. ¹⁶²³

Murat Karayılan; uygulanmakta olan ateşkes ve PKK'luların başarılı bir biçimde geri çekilmesiyle birlikte birinci aşamanın sona erdiğini ve ikinci aşamanın başlamış olacağını ifade etti.¹⁶²⁴ İkinci aşamanın neleri kapsadığının sorusu gündeme geldiğinde, iktidarın yükümlülüklerinin yerine getireceği aşama olduğu ifade edildi. Ancak bu yükümlülüklerin neler olduğu belirtilmedi. Murat Karayılan her zamanki gibi, PKK'nın sözde barış yanlısı olduğunu anlatmaya; çatışmaların sona erdirilmesi, sorunların silahla değil siyaset ve diyalogla çözümden yana olduklarını tekrarlayan klişe cümleler kurmayı ihmal etmedi.

Murat Karayılan, Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla başlatılan bu sürecin, sadece Türkiye'deki Kürt Sorunu' nun çözümü olmadığını, tüm yönleriyle Kürt Sorunu' nun çözümü ve Ortadoğu'daki çatışma sürecinin sona erdirilerek, bütün sorunların silahla değil, siyaset ve diyalogla çözümüne yol açabilecek yeni bir dönemi başlatacağını, gelinen aşamada bölge halklarının çatışmalardan yorgun düştüğünü, eşitlik ve kardeşlik temelinde sorunların çözümünün bir aciliyet haline geldiğini, Ortadoğu ve Orta Asya halkları, çatışmalara son verecek barışçıl yeni bir sürece eklemek ve su kadar ihtiyaç hissedildiğini ifade etmiştir.¹⁶²⁵ “Geliştirdiğimiz bu süreç, Kürt Sorunu' nun çözümü temelinde Ortadoğu bölgesinde barış içinde bir arada yaşama, özgürlük, demokrasi ve istikrarın geliştirilmesinde önemli bir adım durumundadır” diyen Murat Karayılan, “Ortadoğu'daki politikalarında bir değişikliğin olmayacağını söyleyerek; “Bu adımla birlikte mevcut durumda Ortadoğu'da var olan denge ve çatışma sürecine ilişkin politikamızda herhangi bir değişiklik söz konusu değildir. Ortadoğu'ya dönük politikamız, mevcut çatışmalara taraf olmayan 'üçüncü çizgi' dediğimiz halkların kardeşlik, demokrasi ve özgürlük çizgisidir. Yeni dönemde de bu çizgiyi sürdürmeye devam edecektir.”¹⁶²⁶ sözleriyle ifade etmiştir. Murat

¹⁶²³ “8 Mayıs'ta Çekiliyoruz”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26; M. Çelik, “Bir Röportajın Satır Araları”, s.22; “Karayılan'dan tarihi açıklama!”, **Gazete**, s.23; “Flaş! PKK 8 Mayıs'ta çekiliyor” **Habertürk**, 25.4.2013, s.15.

¹⁶²⁴ “8 Mayıs'ta Çekiliyoruz”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26; M. Çelik, “Bir Röportajın Satır Araları”, s.22; “Karayılan'dan tarihi açıklama!”, **Gazetevatan**, s.23; “Flaş! PKK 8 Mayıs'ta çekiliyor” **Habertürk**, s.15.

¹⁶²⁵ “8 Mayıs'ta Çekiliyoruz”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26; M. Çelik, “Bir Röportajın Satır Araları”, s.22; “Karayılan'dan tarihi açıklama!”, **Gazetevatan**, s.23; “Flaş! PKK 8 Mayıs'ta çekiliyor” **Habertürk**, s.15.

¹⁶²⁶ “8 Mayıs'ta Çekiliyoruz”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26; M. Çelik, “Bir Röportajın Satır Araları”, s.22; “Karayılan'dan tarihi açıklama!”, **Gazetevatan**, s.23; “Flaş! PKK 8 Mayıs'ta çekiliyor” **Habertürk**,

Karayılan, ‘Kürt Sorunu’ nun uluslararası bir sorun olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bölgede etkin olan devletlerden bu sorunun çözümünde katkı beklediğini ifade etmekten geri kalmamıştır. Üstelik sorunun uluslararası bir sorun haline geldiğini; *“Kürt Sorunu sadece bölgesel bir sorun değil, aynı zamanda uluslararası bir sorundur. Kürt halkının soykırım, katliam ve ağır trajediler yaşamasına yol açan Kürt inkar siyasetinin geliştirilmesinde uluslararası güçlerin de önemli oranda rolü olmuştur. Bugün bu haksızlığın giderilmesinde ve sorunun çözülmesinde de bu uluslararası güçlere önemli roller düşmektedir. Bu açıdan başta ABD, AB ve Rusya olmak üzere tüm uluslararası güçleri Kürt Sorunu’ nun çözümüne dönük başlattığımız bu hamlenin başarısı için destek sunmaya çağırıyoruz.”*¹⁶²⁷ sözleriyle dış destek sağlama çağrısını da belirtmiştir. Özgürlüğe, demokrasiye ve eşitlik hukukuna dayalı, kardeşliğe ve barışa inanan, emek veren, mücadele eden, dostluğunu ve katkısını esirgemeyen herkesi yürekten selamladığını ve saygılarını sunduğunu ifade ederek açıklamasını bitirmiştir.¹⁶²⁸

Bütün bu açıklamalara rağmen Çözüm Süreci ve geri çekilmeyle ilgili değerlendirmelerde üç nokta ön plana çıkmaktadır. PKK'nın koşulsuz bir şekilde geri çekileceği, bu geri çekilmenin ön koşulsuz gerçekleşeceği yönündedir. Buna göre;

- 1- Geri çekilme şarta bağlı değil. Koşulsuz bir şekilde bütün elemanları geri çekilecekler.
- 2- Demokratikleşme bu süreçten bağımsız olarak devam edecek.
- 3- Geri çekilme tamamlanmadan örgütle ve örgüt elemanlarıyla ilgili hiçbir konu ele alınmayacak.¹⁶²⁹

Kürt Sorunu’ nun çözümü için Yeni Anayasa’nın olmazsa olmaz bir şart olduğunu ifade eden ve müzakereleri yürüten Ayrılmacı Kürtler; *“Anayasal çözüm çerçevesinde yapılacak reformlarla Türkiye'nin gerçek anlamda demokratikleştirilmesi ve Kürt Sorunu’ nun çözüme kavuşturulmasının koşulları doğmuş olacaktır. Koruculuk, özel tim, vb. tüm özel savaş yapılarının devre dışı edilmesi ve demokratik sivil toplum zihniyetine uygun bir ortamın oluşturulması gereklidir. Özellikle Türkiye'nin demokratikleşmesini sağlayacak,*

s.15; Karayılan PKK'nın Çekileceği Tarihi Açıkladı, www.haber7.com/guncel/haber/1018334-karayilan-pkknin-cekilecegi-tarihi-acikladi, (Erişim Tarihi, 4 Kasım 2017).

¹⁶²⁷ “8 Mayıs'ta Çekiliyoruz”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26; M. Çelik, “Bir Röportajın Satır Araları”, s.22; “Karayılan'dan tarihi açıklama!”, **Gazetevatan**, s.23; “Flaş! PKK 8 Mayıs'ta çekiliyor” **Habertürk**, s.15; Karayılan PKK'nın Çekileceği Tarihi Açıkladı, www.haber7.com/guncel/haber/1018334-karayilan-pkknin-cekilecegi-tarihi-acikladi, (Erişim Tarihi: 4 Kasım 2017).

¹⁶²⁸ “8 Mayıs'ta Çekiliyoruz”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26; M. Çelik, “Bir Röportajın Satır Araları”, s.22; “Karayılan'dan tarihi açıklama!”, **Gazetevatan**, s.23; “Flaş! PKK 8 Mayıs'ta çekiliyor” **Habertürk**, s.15; Karayılan PKK'nın Çekileceği Tarihi Açıkladı, www.haber7.com/guncel/haber/1018334-karayilan-pkknin-cekilecegi-tarihi-acikladi, (Erişim Tarihi: 4 Kasım 2017).

¹⁶²⁹ “Başbakan'ın, 'Zinhar doğru değil' dediği şey neydi?”, **Yeni Şafak**, 16.10.2013, s.6.

Kürt halkının inkarını sona erdirecek, varlığını ve özgürlüğünü kabul edecek, tüm kimliklerin, inançların ve mezheplerin hak ve özgürlüklerini garanti altına alacak, eşitliğini sağlayacak olan yeni demokratik bir anayasanın yapılması hayatidir.” ¹⁶³⁰ şeklinde görüşlerini belirterek bu konuda atılması gereken adımları açıklamıştır.

Normalleşme süreci olarak altı çizilen üçüncü aşama temel olarak normalleşme diye formüle edildi. Bu görevin gerçekleşmesiyle birlikte, üçüncü aşama olan 'normalleşme süreci' başlamış olacaktır. Normalleşme süreci, barışın kalıcılaşması, toplumsal uzlaşma ve eşitlikler sürecidir. Nitekim 8 Mayıs 2013'te başlayan çekilmelerin görüntülerini basın ve yayın kuruluşları sık sık manşete taşımışlardır. Çekilmeyle ilgili iyimser haberlerin etkisiyle, Eylül 2013'e kadar çekilmenin tamamlanacağı beklentileri oluşmuştur. Bu arada bölgede oldukça barış çabalarıyla gelen bir umut doğmuş ve halk yaylalara, terk edilen mezarlarını ziyarete başlamıştır. Ayrıca Türk Ordusu, çekilme sürecinde herhangi bir müdahalede bulunmamış ve bir çatışma ortamı yaşanmamıştır.

Ağustos 2013 sonlarına doğru, çekilmenin beklentilere uygun şekilde sürmediği basına yansımaya başlamış ve taraflar arasında tartışmalar yeniden alevlenmişti. Öte yandan sınır dışına çekilmenin durma noktasına gelmesi var olan endişelerin artmasına neden olmuştur. Bu arada Hükümet çekilmenin %20-25'lerde kaldığını, çekilenlerin hasta ve yaşlı militanlar olduğunu, örgütün gerçekten çekilmediğini ileri sürerken, ilk zamanlarda BDP'den gelen açıklamalar “*çekilmenin devam ettiği, geri kalan militanların da sınıra doğru hareket halinde olduğunu*” ifade etmekteydi. Eylül ayı sonlarında KCK'den, “*hükümet gerekli yasal altyapıyı yapmadan adım atmaz ise çekilmenin durdurulacağı, ancak ateşkesin sürdürüleceği*” ifade edilmeye başlanmıştı. Bu süreç içinde BDP temsilcilerinden, “*hükümet adım at*” şeklinde sık sık çağrılar gündeme gelmekteydi.¹⁶³¹ Nihayet 17 Ekim 2013'te KCK çekilmenin durduğunu ancak ateşkesin sürdürüleceğini ilan etmiştir. Gerekçe olarak da hükümetin gerekli adımları atmaya istekli olmadığını ve kendilerini oyalayıp süreci seçim yatırımına dönüştürme isteğinde olduğunu ifade etmekteydiler.

Gelişmeler üzerinde gündemde “*süreç bitti mi*” tartışmaları yer almış, başından beri tarafların samimi olmadığına dair eleştiriler yapılmıştır. Çözüm Süreci'nde PKK'nın üzerine düşen adımları atmaması sonucu tereddütler oluşmuştu. “*PKK'da herhangi bir yumuşama, sürece katkı verebilecek, bir silahsız siyasete katkı verebilecek herhangi bir gelişme söz*

¹⁶³⁰ Taha Akyol, “*Silahın Sözcüsü*”, **Hürriyet**, 25.4.2013, s.7; “*8 Mayıs'ta Çekiliyoruz*”, **Sabah**, 25.4.2013, s.26; “*Murat Karayılan: Çekilme 8 Mayıs'ta başlıyor*” **Radikal**, 26.4.2013, s.1-12; “*30 Yıllık Savaş Bitiyor*”, **Habertürk**, 25.4.2013, s.1,15.

¹⁶³¹ “*BDP'li Pervin Buldan: Acilen İmralı Adası'na gitmemiz gerekiyor*”, **Radikal**, 9.9.2013, s.12-13.

*konusu değil. PKK herhangi bir geri adım atmadı. Daha büyük hazırlık yapıyor kendince. Uluslararası ortam da arzu ettiği gibi olur ise süreci istismar ederek çok daha ileri bir safhaya geçmeyi arzu ediyor”*¹⁶³² şeklinde PKK'nın süreçten istifade etmeye çalıştığı belirtilmektedir. Sürecin beklentilere uygun şekilde ilerlememesini bölgedeki gelişmelere, Suriye'deki Kürt “Rojava” oluşumuna, yaklaşmakta olan seçim sürecine vb. bağlayan çeşitli görüşler dile getirilmektedir. Gerçekte olmakta olanın ne olduğu, üzerinden zaman geçtikten sonra netlik kazanacaktı.

PKK'nın başına geçen Cemil Bayık, 10 Temmuz 2013'te çekilmeyi durdurduklarını açıklamıştır. Çözüm Süreci'nin muhalif portresini çizen, PKK içinde İran kanadının temsilcisi olarak görülen ve Marksist-ateist PKK için mücadele veren Cemil Bayık, Çözüm Süreci'ni sabote etmek için her türlü çabayı göstermenin yanı sıra, gün aşırı Çözüm Süreci aleyhinde yaptığı açıklamalarla Çözüm Süreci'nin tıkanmasında önemli rol oynamıştır.¹⁶³³ Böylece Abdullah Öcalan'ın devletle mutabık kaldığı takvim işlememiş, üç aşamanın birinci ayağı gerçekleşmeden askıya alınmıştır.¹⁶³⁴

PKK geri çekilmeyi durdurmasının temel belirleyici gücü, silahı ikna aracı olarak kaybetmek ve bölgedeki etkinliğin azalmasını istememesinden kaynaklanmaktadır. Bu; ayaklanma (serhildan) stratejisine uygun bir yaklaşımla örtüştüğü anlamına gelmektedir. Silahın ‘ikna’ aracı olarak kullanıldığı en önemli yer şüphesiz seçimlerdi. Yaklaşan yerel seçimler siyasi partiler kadar Çözüm Süreci için de test anlamı taşımaktaydı. Pek çok faktörle birlikte süreç de seçmen tercihinde belirleyiciydi. AKP'nin en büyük avantajı, bölgede kısmen çatışmaların durması ve şehit cenazelerinin gelmemesiydi. Seçmen tercihinin belirleyen bir çok etken olduğu aşikardı.

“PKK ise daha önce hayatını kaybetmiş militanlarının cenazesini belli periyotlarla Türkiye'ye getirip törenler yaptırarak kendi tabanını ve öfkeyi diri tutmaya çalışmaktaydı. AKP barıştan kârlı çıkacak, PKK ise barışı dayatan savaş kartına oynamaktaydı. Dolayısıyla silahı kolay kolay bırakacak gibi görünmemekteydi. Ayrıca silahın gölgesi olmadan yapılacak seçimde BDP mevcudu bile korumakta zorlanabilirdi. Bu da örgüt adına psikolojik yıkıma dönüşebilirdi. Altındaki zeminin kaymaya başladığı algısı, örgütü zor durumda bırakmaktaydı. Söz konusu açıklama örgütün yerel seçim stratejisinin ana hatlarını ortaya koymaktaydı.

¹⁶³² Sedat Laçiner, “İkinci Bir Habur Riski Var; PKK, Süreci Güçlenme Aracı Olarak Görüyor”, 11.7.2013, https://www.cafesiyaset.com.tr/pkk-sureci-guclenme-araci-olarak-goruyor_375074.html, (Erişim Tarihi, 11.4. 2017).

¹⁶³³ Abdülkadir Selvi, “PKK'da Savaş Baltaları Çıktı”, **Yeni Şafak**, 11.11.2013, s.14.

¹⁶³⁴ A. Selvi, “PKK'da Savaş Baltaları Çıktı”, **Yeni Şafak**, s.14.

“Serhildan (başkaldırı) ilan eden önceki beyanatları dünkü ‘çekilme durdu’ duyurusuyla birlikte okunulduğunda çözüm sürecinde yol alınmadığı anlaşılmaktaydı. Silahsız şiddet, sokak gösterileri ve Gezi minyatürlerini Güneydoğu’nun bütününe yayma girişimi ile seçmeni baskılamayı tasarlamaktaydı. Aynı şekilde AKP adına siyaset yapanları zor durumda bırakmak, çalışmalarını engellemeye çalışacaktı. PKK daha önceki seçimlerdeki gibi, bu seçimde de silahın gölgesinde seçmeni baskı altında tutmayı tasarlamaktaydı. Öncelikli hedefi, bölgenin tek hâkimi olduğu imajını yerleştirmektir. Doğal olarak AKP en önemli siyasi rakibiydi. Hakkari’de ve bir çok doğu illerinde CHP liderine gösterilen hoşgörünün”¹⁶³⁵ dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’dan esirgendiği hatırlandığında bölgede örgütün istediği parti dışında siyaset yollarını kapatmak anlamına gelmekteydi. Öyle ki AKP, PKK’nın yereldeki insanlar üzerindeki etkisini tehdit ettiği takdirde veya örgütün etkisini silmeye başladığında, PKK ise ayaklanmayı (serhildan) ülke geneline yaymayı ve adeta yaşamı durdurmayı tahayyül etmekteydi. Bununla beraber “şehit cenazesi gelmiyor ama PKK ilimize ilçemize kadar geldi” tedirginliği, AKP’ye yönelik bir öfkeye dönüşebilirdi.¹⁶³⁶

a) PKK’nın Gezi Parkı Olayları’na Bakış Açısı

27 Mayıs 2013’te Taksim’de yer alan Gezi Parkı’nda yer alan ağaçların kesilmesine tepki olarak başlayan ve kısa sürede tüm Türkiye’ye yayılan eylemler gerek Türk Basını ve gerekse Dünya Basını’nda geniş yankı uyandırmıştır. Siyasi iktidarın politikalarına karşı topyekün kendiliğinden gelişmiş bir eylemdir. Devletin güvenlik görevlilerin orantısız güç kullanımıyla olayların büyümesine neden olmuştur. Gezi Parkı Olayları’nın büyüyerek devam etmesi, dünya kamuoyunun dikkatini ve ilgisini çekmiş ABD, Avrupa Birliği, Avrupa Parlamentosu gibi pek çok ulusal devletler ve uluslararası kuruluşlar konuyla ilgili açıklama yapmıştır.¹⁶³⁷

Gezi Parkı Olayları, Arap Baharı ile benzeştirilmeye çalışılmıştır.¹⁶³⁸ BDP’li Sırrı Süreyya Önder iki kez hafif şekilde yaralanmış ve Gezi Parkı Olayları’nın en önünde yer alarak,

¹⁶³⁵ Hakkari Mitingi öncesi Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’a karşı kepenklerin kapatılması, çöplerin toplanılmaması ve BDP’lilerin boykot etmesine karşılık CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’na bu tür eylemlere maruz kalmaması neticesinde CHP liderine gösterilen hoşgörünün dönemin Başbakanı’na gösterilmediği eleştirilerine neden olmuştur. (“Erdoğan Hakkari’de Konuştu”, **Hürriyet**, 21.6.2011, s.16.)

¹⁶³⁶ Bülent Korucu, “PKK’dan Seçim Manevrası”, 10.9.2013, <http://www.duzceyerelhaber.com/bulent-korucu-18393-pkkdan-secim-manevrasi>, (Erişim Tarihi: 12.11.2017).

¹⁶³⁷ “Savaş Alanı Değil, Park”, **Radikal**, 29.5.2013, s.1; Eyüp Can, “Central Park Dururken Gezi Parkı Neden Yok Ediliyor”, **Radikal**, 29.5.2013, s.4.

¹⁶³⁸ Tunuslu bir seyyar satıcı olan Muhammed Buazizi 2010’da, görevliler tarafından mallarına el konulmasını, saldırı ve aşağılamaya maruz kalmasını protesto etmek için kendini yakarak intihar etmek istedi. 17 Aralık 2010’da meydana gelen bu olay Arap Dünyası’nda Arap Baharı olarak adlandırılan

bu olayların sembol ismi olmuştur.¹⁶³⁹ BDP'liler de Gezi Parkı Olayları üzerinden iktidar partisini eleştirmiş ve kendi tabanına bu gösterilere katılma çağrısı yaparak, Çözüm Süreci'nde fırsatçı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bu olayları demokratik tepkiler biçiminde yorumlayarak göstericilere desteklerini sunmuştur. Gezi Parkı eylemlerinin yayılmasıyla BDP'liler de sokaklara çıkmış ve Abdullah Öcalan posterleri, PKK bayrağı ve flamasıyla eylemlerde aktif bir şekilde yer almışlardır. BDP'nin çağrısıyla yapılan “*Gezi'den Lice'ye Barış için Mücadele Yürüyüşü*” Gezi Olayları'na verilen desteği göstermiştir.¹⁶⁴⁰

Çözüm Süreci'nin ilk aşaması olan PKK'luların yurtiçinden, yurtdışına çıkış dönemine rastgelen süreçte PKK/KCK eylemleri demokratik bulduklarını ifade etmiş ve bu eylemler sonucu Çözüm Süreci'ne aykırı tutum ve davranışlar içerisine girmişlerdir. PKK, Çözüm Süreci dışında alternatif arayışına yönelmiş ve sürece uygun bir şekilde PKK'lular sınır dışına çekilmemiştir. PKK'nın hiç beklemediği iktidar partisine karşı toplumsal olaylar, PKK bu durumu yeni fırsatlar olarak görmüştür. PKK, Gezi Parkı Olayları'nı yakından izlemiş ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da devlete karşı aynı şekilde toplumsal bir ayaklanma çıkartarak, aynı Arap ülkelerindeki gibi “*Arap Baharı*” gerçekleştirmeyi tahayyül etmiştir. PKK'nın liderlerinden Murat Karayılan Gezi Parkı Olayları ile ilgili yaptığı açıklamada; eylemleri desteklediklerini ifade etmiştir.¹⁶⁴¹ Diğer bir PKK lideri Cemil Bayık; Gezi Parkı eylemlerinin ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan birinin Atatürk ve Abdullah Öcalan bayraklarının birlikte taşınabilmesi olduğunu çünkü bunun Türkiye toplumunun çözüm isteğinin göstergesi olduğunu ifade etmiştir.¹⁶⁴²

MHP, Gezi Parkı Olayları'nın arkasında PKK olduğunu söyleyerek, Çözüm Süreci'nin ciddi bir şekilde eleştirmiştir.¹⁶⁴³ CHP ise eylemlere ciddi bir şekilde sahip çıkmıştır. İktidar Partisi süreç içerisinde “*mesajı aldık*” demiş ve olayların seyrine göre açıklamalarda bulunmuşlardır. Bir yandan eylemlere son verin derken bir yandan da eylemcilere “*çapulcu*” diyerek olaylarla ilgili farklı söylemler kullanmıştır.¹⁶⁴⁴ İktidar Partisi, Gezi Parkı Olayları

hareketin tetikleyicisi oldu. Ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılan Azizi 4 Ocak 2011'e kadar hayat mücadelesi verdi. 23 yıldır iktidarda olan Zeynel Abidin bin Ali'ye karşı başlayan halk öfkesi, önce protesto ve gösterilerle, daha sonra kamu alanlarının işgaliyle devam etti. Gösteriler gittikçe şiddetlendi ve 14 Ocak 2011'de, Zeynel Abidin bin Ali'nin ülkeyi terk etmesiyle sonuçlandı. Mısır, Libya, Cezayir, Suudi Arabistan, Bahreyn, Lübnan, Ürdün, Sudan, Umman, Yemen, Suriye, Fas, Kuveyt gibi Arap ülkelerinin kimini küçük çapta, kimisini de büyük çapta etkilemiştir.

¹⁶³⁹ “*BDP İstanbul Milletvekiki Önder Yine Nöbeteydi*”, **Radikal**, 30.5.2013, s.7.

¹⁶⁴⁰ Ahmet İnsel, “*Türkiye'de Barış Günü*”, **Radikal**, 1.9.2013, s.2.

¹⁶⁴¹ Murat Karayılan'ın Gezi Parkı Açıklaması, 20.6.2013, <https://www.habervaktim.com/haber/murat-karayilanin-gezi-parki-aciklamasi.html>

¹⁶⁴² Cemil Bayık; Gezi'de Yanlıklar Yaptık, 29.8.2013, [https://www.bbc.com/turkce/haberler/cemil-bayik-gezi-cemaat-\(Erişim-Tarihi:11.12.2017\)](https://www.bbc.com/turkce/haberler/cemil-bayik-gezi-cemaat-(Erişim-Tarihi:11.12.2017)).

¹⁶⁴³ Gezi Parkı Olayları'nın Arkasında PKK Var, [http://www.posta.com.tr/gezi-parki-eyleminin-arkasinda-pkk-var-\(Erişim-Tarihi,11.12.2017\)](http://www.posta.com.tr/gezi-parki-eyleminin-arkasinda-pkk-var-(Erişim-Tarihi,11.12.2017)).

¹⁶⁴⁴ Başbakan Erdoğan: Biz birkaç çapulcunun yaptıklarını yapmayız, 9.6.2013, [http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan-erdogan-biz-birkac-capulcunun-yaptiklarini-yapmayiz-\(Erişim-Tarihi:12.11.2017\)](http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan-erdogan-biz-birkac-capulcunun-yaptiklarini-yapmayiz-(Erişim-Tarihi:12.11.2017))

sürecinde Çözüm Süreci ile ilgili çok az açıklama yapmıştır. Gündemin belirleyicisi ve en önemli maddesi bu olaylar olmuştur.

20 Haziran 2013' te olaylar kontrol altına alındıktan sonra, açıklanan can ve mal kaybının çok yüksek olduğu anlaşılmıştır. Gezi Parkı Olayları çerçevesinde, 5 bin 532 tane protesto eylemi gerçekleşmiştir. Eylemlere yaklaşık olarak 3 milyon 600 bin kişi katılmıştır. Eylemler sonucunda 1'i polis toplam 7 kişi hayatını kaybetmiştir. Eylemlerde toplam 139 milyon liralık maddi kayıp meydana gelmiştir. En büyük zarar 74 milyon lira ile işyerlerinde olurken, 15.5 milyon lira ile polis araçlarında, 10 milyon lira ile belediye araçları ve kaldırımlarda meydana gelmiştir. Kamu binaları ile AKP binalarında 2 milyon liralık zarar meydana gelmiştir. Özel araçlarda, otobüs duraklarında, reklam panoları ve trafik levhalarında ve ambulanslarda toplam 17 milyon liralık maddi hasar oluşmuştur.¹⁶⁴⁵

3- Yasal Altyapı ve Demokratikleşme Adımları

Meclis ve Hükümet'in yapacağı yasal değişikliklerle ilgili kamuoyunda bir beklenti oluşmuştur. Zira İktidar Partisi Çözüm Süreci'nin gündeme geldiği ve çekilmenin başladığı 2013'ten itibaren demokratikleşme paketi çıkartılması konusu üzerinde görüşmeler yapmakta ve çalışmaların devam ettiğini beyan etmekteydi. Üzerinde sıkça değerlendirilmeler yapılan bu konuda, hükümet tarafından Eylül 2013'e kadar herhangi bir ipucu verilmemiştir. BDP ve PKK'nın sık sık "hükümet adım at" çağrıları, medyada da yer almaya ve hükümete sorulmaya başlanmıştır. Nihayet Eylül ayı başlarında hükümet, çok kapsamlı bir "demokratikleşme paketi" üzerinde çalıştıklarını, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanacağını ilan etmişti.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 1 Ekim 2013'ten itibaren Çözüm Süreci'nin önemli bir adımı olarak beklenen demokratikleşme paketini açıklamıştır. Basında yer alan haberden faydalanarak özetlenen paketin içeriği temel hatlarıyla aktarılmıştır. Pakette; kamuda başörtüsü yasağının kaldırılması, farklı dilde eğitim ve seçim barajında değişiklik, eski köy isimlerinin verilmesi, öğrenci andının kaldırılması, Nevşehir Üniversitesi'nin isminin Hacı Bektaş Üniversitesi olarak değişmesi, "x, w ve q" harflerinin kullanılabilmesi ve Roman¹⁶⁴⁶ Enstitüsü gibi birçok yenilik yer almaktaydı. Paketin on bir yıllık bir sürecin sonucunda hazırlandığını vurgulayan Recep Tayyip Erdoğan; "paketle şehitlerimizin arzularını bir kez daha yerine getiriyoruz. Terörün son bulması, akan kanın durması,

¹⁶⁴⁵ http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/KONDA_GeziRaporu2014.pdf, (Erişim Tarihi: 14.12.2017).

¹⁶⁴⁶ "Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi" **Hürriyet**, 3.3.2014, s.14. Demokratikleşme Paketi, www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11.2017).

*gözyaşlarının dinmesi öncelikli olarak şehit ailelerinin, şehit yakınlarının arzu ve temennisidir” demiştir. Türkiye’nin demokratikleşmesine ciddi bir katkı sağlayacağını ancak yeterli olmadığını, geri kalan adımların zaman içerisinde atılacağını belirtmiştir. Demokratikleşme Paketi’yle ilgili olarak Recep Tayyip Erdoğan; *elbette Türkiye’yi bütün prangalarından kurtaracak, bütün tortuları temizleyecek bir paket değildir; ancak, bu istikamette, bu hedef doğrultusunda çok önemli bir aşamadır, nihai hedefe ulaşmak için de çok önemli bir eşik noktasıdır*”¹⁶⁴⁷ diyerek zamanla daha çok reform ve hak ve özgürlüklerin genişletileceği mesajı verilmiştir.*

Demokratikleşme Paketi’nde yer alan kimi konu başlıkları için Bakanlar Kurulu Kararı, Yönetmelik Çıkarılması veya Düzenlenmesi ve Genelge yayınlamakla hayata geçebilecek düzenlemeler olduğu gibi kimi başlıkların ise kanun çıkarmakla mümkün olacağı ifade edilmekteydi. Demokratikleşme Paketi’nde Çözüm Süreci ile dolaylı yada dolaysız olarak ilişkili olan maddelere yakından bakıldığında, TCK’ da kimi harflerin illegal kullanımından kaynaklı cezai müeyyideyi “*klavyelere özgürlük getiriyoruz*” ifadesiyle kaldırılmaktadır. Bu harflerin kullanımına cezai müeyyidenin kaldırılması, Kürtçe alfabenin serbest bırakılması anlamına gelmektedir. Ancak “*Kürtçeye getirilen yasağı kısmen kaldırdık*” demek yerine “*klavyelere özgürlük getiriyoruz*” şeklinde ifade edilmiştir.¹⁶⁴⁸ Kürtler ile ilgili olan diğer maddelerinde de hiçbir şekilde Kürt vurgusu yapılmamakta, tam aksine genel bir demokrasi adımı gibi sıradanlaştırılmaktaydı. Söz konusu Paket, dönemin iktidar partisi tarafından Kürt Sorunu’na şartlar ve koşullar elverdiği sürece adım atmaya dayalıydı. Daha fazla demokrasi, daha fazla özgürlük sloganı altında paketin içeriği doldurulacaktı.

Demokratikleşme Paketi’nin seçim barajına getirdiği üçlü bir alternatifte göre; Mevcut uygulan yüzde on baraj sistemiyle devam edilebilir. İkincisi seçim barajı yüzde beşe çekip, beşli gruplandırmayla ‘Daraltılmış Bölge Seçim Sistemi uygulanabilir. Üçüncü seçenek olarak da ülke barajını tamamen kaldırarak, ‘Dar Bölge Seçim Sistemi getirilebilir¹⁶⁴⁹ şeklinde alternatifler sunulmuştur. Bu gelişme tüm partiler tarafından, AKP’nin üç önerisinin de kendilerine göre ayarlandığı eleştirilerine konu olmaktadır. Siyasi Partilere devlet yardımı yüzde yediden yüzde üçe indirilmektedir. Bu gelişme barajı geçme şansına sahip olmayan partilere getirilen bir kısıtlamaydı. Dahası meclise giren siyasi

¹⁶⁴⁷ “*Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi*” **Hürriyet**, 3.3.2014, s.14; Demokratikleşme Paketi , www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11.2017).

¹⁶⁴⁸ “*Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi*” **Hürriyet**, s.14; Demokratikleşme Paketi, www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11.2017).

¹⁶⁴⁹ “*Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi*” **Hürriyet**, s.14; Demokratikleşme Paketi, www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11.2017).

partilerin daha güçlü temsil edilmesine hizmet etmekteydi. Bu arada HEP-BDP çizgisindeki partilerin eriştiği yüzde yedi, meclise girmesine imkân tanımamaktaydı.¹⁶⁵⁰

Siyasi partilerde eş genel başkanlığın önü açılmakla BDP ve bazı küçük sol partilerin uyguladıkları eş başkanlık uygulamasına statü kazandırılmaktadır. Buna eş başkanlık sisteminin yanı sıra Kürtçe'nin propaganda dili olarak kullanılmasının önündeki engeller kaldırılmaktaydı. Seçim Kanununun ilgili maddesindeki değişikliklerle bunun sağlandığı görülmektedir. Buna göre; 298 Sayılı Kanun'un ilgili maddesi değiştirilerek siyasi parti ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propaganda da Türkçenin yanında farklı dil ve lehçelerinde de kullanılabilmesi mümkün hâle getirildiğinden bahisle Kürtçe propagandanın önü açılmaktadır. Kişinin dili, ırkı, milliyeti, rengi, cinsiyeti, engelliliği, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini veya mezhebi nedeniyle işlenirse cezası daha da ağırlaşacak¹⁶⁵¹ ifadesi Kürtlere karşı işlenen nefret suçlarının önlenmesine yönelik bir gelişmedir.

Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu'nun kurulacağı, ayrımcılık yasağının ihlali halinde konuya ilişkin görev yetkisi bulunan kamu makamlarının ihlali sona erdireceği, sonuçlarını gidermek, tekrarlanmasını önlemek üzere gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınacağı belirtilmektedir. Öbür yandan yasal değişikliklerle özel okullarda farklı dil ve lehçelerde eğitimin önü açılmaktadır. Bu kurumlarda eğitim ve öğretimin yapılacağı dil ve lehçelerin Bakanlar Kurulu'nca tespit edileceği, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu tür kurumların açılmasına ve denetimine ilişkin esasları çıkaracağı bir yönetmelikle düzenleyeceği belirtilmektedir. Dahası Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim programları veya müfredat belirlenerek bu okullarda bazı derslerin Türkçe verileceği biçiminde belirtilen uygulamayla Kürtçe eğitimin önünü açmak olarak algılanmıştır. Ancak bu maddeye gelen eleştiriler, özel okullar yerine devlet okullarında ana dilde eğitimin önünün açılması gerektiğine yönelik olmuştur. Başka bir ifadeyle sadece özel okullara Kürtçe eğitimin gelmesinin yetersizliği dile getirilmektedir.¹⁶⁵²

Köy isimlerinin değiştirilmesinin önündeki yasal engelin kaldırıldığına dair; "1949 tarihli İl İdaresi Kanunu'nun 2. Maddesi'nde" düzenlemelerin kaldırılarak, köylerin 1980'lere kadar kullandıkları eski isimlerini yeniden almasının mümkün hâle getirileceği ifadesiyle Kürtçe yerleşim yerlerinin eski isimlerinin geri getirilmesinin yolu açılmaktadır.

¹⁶⁵⁰ "Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi" **Hürriyet**, s.14. Demokratikleşme Paketi, www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11.2017).

¹⁶⁵¹ "Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi" **Hürriyet**, s.14; Demokratikleşme Paketi, www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11.2017).

¹⁶⁵² "Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi" **Hürriyet**, s.14; Demokratikleşme Paketi, www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11.2017).

Zira Ayrılıkçı Kürtler, bu uygulamanın asimilasyonunun bir parçası olarak algılamaktaydı.

1653

Başka bir asimilasyon iddiası “*andımızın*” okullarda okutulması konusu olmuştur. “*İlkokullardaki öğrenci andı uygulamasının kaldırıldığı*” ifadesi Ayrılıkçı Kürtler tarafından ne kadar memnuniyetle karşılandıysa, Türk kamuoyu tarafından da o kadar tepkiyle karşılanmıştır. “*Andımızın*” kaldırılması kamuoyu tarafından ciddi bir tepkiyle karşılanmıştır. CHP ve MHP temsilcileri tarafından yüksek tonlu eleştirilere konu olan bu uygulamanın kaldırılması, Kürt ibaresi içermese de, Kürt Sorunu’ nun çözümü yönünde bir jest olarak kamuoyuna lanse edilmiştir. Zira bu andın kendilerine okutulmasından şikayetçi olan sadece Ayrılıkçı Kürtler, bu durum karşısında “*bir adım*” gibi değerlendirmek yerine, rutin bir gelişme algısıyla karşılamışlardır.¹⁶⁵⁴

PKK çizgisindeki siyasi partiler açısından bu pakette önemli yenilikler getirilmesine rağmen Çözüm Süreci ile ilgili Kürt siyasi hareketinin beklentilerini karşılayamadığı eleştirilerine neden olmuştur. Öbür yandan bazı kısımlarıyla muhalefet partilerinden de “*PKK’ya taviz verildi*” eleştirilerine konu olmuştur. Sorunun çözümü için beklentileri karşılamaktan bir hayli uzak ancak niyet açısından anlamlı jestleri ve ilerleme isteğini de içeren bir ara adımdır. Ancak pakette hiçbir şekilde “*Kürt*” ibaresinin yer almaması, değişikliklerin yasallaşması veya yasallaşma öncesi tartışılması döneminde dahi “*Kürt*” lüğün yasal metinlerde yer almasını önlemeye yönelik bir tedbir olarak görülmektedir. Böylece hükümet, siyasi kaygılar ve müzakere sürecinin gidişatına göre, günün şartları ve koşulları çerçevesinde önemli adımlar atmıştır. Bu adımların hepsinin çok iyi düşünülüp atıldığı konusunda tereddütlerin de olduğu kabul edilmektedir. Ancak bütün adımlara rağmen, BDP kesimi bırakın memnuniyetini, memnuniyetsizliğini “*dağ fare doğurdu*” diye ifade etmekten geri kalmamıştır.¹⁶⁵⁵

4- Akil İnsanlar Heyeti

Çözüm Süreci’nin önemli aşamalarından birisi de “*Akil İnsanlar Heyeti*”¹⁶⁵⁶ oluşturulmasıdır. Gündeme geldiği zamandan itibaren, çalışmalarını bitirip rapor halinde

¹⁶⁵³ “*Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi*” **Hürriyet**, s.14; Demokratikleşme Paketi , www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11. 2017).

¹⁶⁵⁴ “*Demokratikleşme Paketi TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi*” **Hürriyet**, s.14; Demokratikleşme Paketi , www.ntvmsnbc.com, (Erişim Tarihi, 4.11. 2017).

¹⁶⁵⁵ Hasip Kaplan demokrasi paketini eleştirdi: Dağ fare doğurdu, t24.com.tr/ haber/ hasip- kaplan demokratikleşme-paketi-yasakci-bir-anlayis-iceriyor, (Erişim Tarihi: 5.12.2017); “*Demokratikleşme paketine Türkiye’den ilk tepkiler*”, **Hürriyet**, 30.9.2013, s.19

¹⁶⁵⁶ 4 Nisan’da hükümet yedi bölge komisyonundan oluşan ve görevi Çözüm Süreci’ ni halka anlatmak ve teşvik etmek olan Akil İnsanlar Heyeti’ni açıkladı. Hükümetin haftalar öncesinde entelektüel ve halkın sevdiği isimlerden oluşan bir komisyon kurulacağını duyurmasından sonra, Başbakan Yardımcısı Bülent

sundukları zamana kadar hem medyada hem de kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olan Akil İnsanlar Heyeti'nin, sorunun anlaşılmasında da bir köprü görevi görmesi planlanmıştı. Zira şimdiye kadar sorun, uygulamalarıyla her açıdan sorunun kaynağı olarak görülen devlet ve sorunun konusu olan Kürtler arasında bir kutuplaşma ve propaganda dili üzerinden yansıtılmaktaydı. Sorun etrafında oluşan kutuplaşma, enformasyonun içeriğini ve dilini de etkisi altına aldığından, kamuoyu açısından gerçekte olmakta olanın ne olduğunun anlaşılması zorlaşmaktaydı. Akil İnsanlar Mekanizması, kutuplaşma ortamı yaratmadan, soruna yeni bir perspektiften bakılmasının bir aracı olması bakımından son derece önemli görülmüştür. Kanal D-CNN Türk ekranında Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan; *“Akil İnsanların bütün gayreti özellikle, yani toplumsal algıyı oluşturmak, onu geliştirmek. Çünkü, eğer biz bu toplumsal algıyı olumlu istikamette geliştiremezsek, etkileyemezsek, o beklenen neticeyi alamayız”* sözleriyle ifade etmiştir. Konuşmanın devamında Akil İnsanların, Türkiye'nin yedi bölgesinde bir ay süreyle *“konferanslar, paneller, sempozyumlar vs.”* çalışması yürüteceğini ve ay sonunda bir *“rapor”* hazırlayıp sunmasını beklediklerini dile getirmiştir.¹⁶⁵⁷

Çözüm Süreci'ne ilişkin birikimi bulunan ve toplumun çeşitli kesimlerinin itibarını kazanmış olan yazar, sanatçı, akademisyen ve STK temsilcilerinden müteşekkil akil insanlar heyeti dokuzar kişilik gruplar halinde yedi bölgede faaliyet göstermek üzere teşekkül ettirildi. Bölgelere göre oluşturulan her grubun birer başkan, başkan vekili ve sekreteri bulunmaktaydı. Toplam altmış üç kişiden oluşan yedi heyetin başkanları, kamuoyunca tanınan ve güvenilen şu isimlerden oluşmaktaydı: Rifat Hisarcıklıoğlu, Can Paker, Tarhan Erdem, Yılmaz Ensaroğlu, Ahmet Taşgetiren, Deniz Ülke Arıboğan, Yusuf Şevki Hakyemez'den teşekkül etmekteydi.¹⁶⁵⁸

Heyetlerin listeleri Mart 2013 sonlarında açıklanmış ve Nisan 2013 başlarında, heyetler hızlı şekilde çalışmalarına başlamıştır. Her heyet çalışma alanında Sivil Toplum Örgütleri, üniversiteler, kanat önderleri, sorundan doğrudan etkilenmiş aileler gibi neredeyse her kesimden insanlarla toplantılar düzenledi, her il ve neredeyse her ilçe bu amaçla ziyaret

Arınç *“Akil İnsanlar”* listesini 4 Nisan'da kamuoyuna açıkladı. Listede entelektüel, ünlü, yazar, akademisyen ve sanatçılara yer verildi. Ülkenin yedi bölgesinde aktif olarak çalışacak ve bölgesel olarak toplantılar yapacak gruplardan oluşan komisyonlar teşkil edildi. <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/akil-insanlar-bir-ak-parti-heyeti-degil>, (Erişim Tarihi: 1. 5. 2017); <https://tr.wikipedia.org/wiki/akil-insanlar-heyeti>, (Erişim Tarihi: 11. 12. 2017).

¹⁶⁵⁷ Cengiz Çandar, *“Derin P.KK-Akil İnsanlar konuları...”* **Radikal**, 3.4.2013, s.15.

¹⁶⁵⁸ *“Akil İnsanlar'ın Erdoğan'a sunduğu rapor”*, **Hürriyet**, 26.7.2013, s.17; *“İşte Bölge Bölge Akil İnsanlar”* **Radikal**, 3.4.2013, s.27; *“Kürtçe Eğitime Yasal Değişiklik Formülü”*, **Sabah**, 30.7.2013, s.22.

edildi. İki ay süren bu yoğun tempolu çalışmalar her bölge bazında rapor haline getirilerek, 26 Haziran 2013'te İstanbul Dolmabahçe Sarayındaki bir toplantıda Başbakan'a sunuldu. ¹⁶⁵⁹

Bu raporlara yansıyan görüşler hem Türklerin hem de Kürtlerin beklentilerinin anlaşılması açısından son derece aydınlatıcıdır. Zira toplumsal tabanda bir uzlaşmanın sağlanabilmesi ancak karşılıklı beklentilerin ve kaygıların açıkça anlaşılmasıyla mümkün olmaktadır. Herhangi bir süzgeçten geçmemiş veya siyasi bir ajandayla çarpıtılmamış bu doğrudan veriler, kesimlerin beklentilerini ve kaygılarını anlamak açısından anlamlıdır. Ancak Doğu ve Güneydoğu'da terör örgütünün görüş ve düşüncelerine paralel bir raporun kamuoyuna yansıdığı görülmüştür. Bunda şüphesiz BDP'lilerin görüş ve düşünceleri dışındaki görüşlere başvurulmaması, bölgedeki farklı görüş ve düşüncelerin dile getirilmemesi ve bölgedeki PKK propagandasının etkin olmasıyla açıklanabilmektedir.

Raporlara her bölgeden farklı görüşler yansımaya rağmen, iki ana kısımda Türklerin kaygıları ve Kürtlerin beklentileri biçiminde tasnif edilebilecek bir ayırım göze çarpmaktadır. Kürtlerin heyetlerle görüşmelerde raporlarına yansıyan beklentilerinin ana hatlarına göre; yeni anayasa, anadilde eğitim, seçim barajının kaldırılması, yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesi, Terörle Mücadele Kanunu'nun değiştirilmesi, tüm mağdur edilenlere tazminat ödenmesi, yer isimlerinin iadesi, Abdullah Öcalan serbest bırakılmazsa bile barışı yönetmesinin sağlanması ve bu amaçla hiç olmazsa şartlarının iyileştirilmesidir. Görüldüğü gibi çok kapsamlı isteklerin daha çok örgütle bağlantılı olduğu anlaşılacakla beraber “*siyasal genel af, Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılması, , yol kontrollerinin kaldırılması, mayınların temizlenmesi, köylere geri dönüş, karakol ve kalekol yapımlarının durdurulması, koruculuğun kaldırılması, koruculuk yapanların sosyal haklarının güvenceye alınması, bölgeye atanan yöneticilerin halkla uyumlu olması*” gibi konu başlıkları dolaysız örgütle ilintiliydi. ¹⁶⁶⁰Ne var ki, daha fazla demokrasi daha fazla özgürlükten ziyade, PKK çizgisindeki siyasi partinin görüş ve düşünceleri raporda gündeme getirilmiştir.

Yargıyı kapsayan konu başlıklarına göre; “*Ergenekon operasyonlarının Fırat'ın doğusuna da taşınması, Uludere katliamından dolayı özür dilenmesi ve faillerin cezalandırılması, toplu mezarların ortaya çıkarılması, hasta tutukluların serbest bırakılması ve tedavilerinin yapılması, geçmişte yanlış yapan yönetici, asker ve polislerin*

¹⁶⁵⁹ “Akil İnsanlar'ın Erdoğan'a sunduğu rapor”, **Hürriyet**, s.17; “İşte Bölge Bölge Akil İnsanlar” **Radikal**, s.27; “Kürtçe Eğitime Yasal Değişiklik Formülü”, **Sabah**, s.22.

¹⁶⁶⁰ “Akil İnsanlar'ın Erdoğan'a sunduğu rapor”, **Hürriyet**, s.17; “İşte Bölge Bölge Akil İnsanlar” **Radikal**, s.27; “Kürtçe Eğitime Yasal Değişiklik Formülü”, **Sabah**, s.22.

yargılanmasıydı.”¹⁶⁶¹ Ayrıca ekonomik konulardaki beklentilere göre yayla yasaklarının kaldırılması, sınır ticaretinin açılması, bölgenin turizm potansiyelini harekete geçirmeye yönelik özel girişimlerin teşvik edilmesi yer almaktaydı. Buna ilaveten “*yargı paketleri yanında ekonomik paketlerin de yer alması, bölgenin hayvancılık, tarım (özellikle bazı bölgelerde organik tarım), arıcılık potansiyelinin canlandırılması*” diğer başlıklar olarak talep edilmekteydi.

Kültürel alandaki taleplere göre; eğitim sisteminin baştan aşağı yenilenmesi ve Akil İnsanlar heyetinin genişletilmesi ve kalıcı olması talepleriyle beraber; “*medyanın kullandığı dili değiştirmesi, süreci destekleyen bir dil kullanılmasının sağlanması, sürece zarar veren dizilerin kaldırılması, Diyarbakır cezaevinin insan hakları müzesine dönüştürülmesi, ırkçı, şoven ifadelerin dağlardan ve tabelalardan kaldırılması, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu gibi kurumlar yanında Kürt Dil Kurumu, Kürt Tarih Kurumu*” gibi kurumların da olması biçiminde talepleri mevcuttur. Dahası Yaşayan Diller Enstitüsü mezunlarına öğretmenlik hakkı verilmesi ve buna benzer birçok talep ve beklenti akil insanların görüştüğü Kürt kökenli vatandaşların talepleri olarak raporlarda yer almıştır.¹⁶⁶²

Genel olarak Türklerin beklenti ve kaygıları ise raporlara yansıyan; Abdullah Öcalan’ın ve PKK’nın muhatap alınması doğru mu? Kürtlere bağımsızlık mı veriliyor? Neler verildi? Proje yerli mi yoksa hâkim güçlerin dayatması mı? AKP, BDP, PKK ekseninde yürütülen bu süreçte kim kiminle? PKK’lılar serbest bırakılacak mı? T.C. ifadesi çıkarılacak mı? Özerk bir yönetim kurulacak mı? Silahsızlandırma sürecinde karşı tarafa verilen tavizler nelerdir? Anayasal süreçle tatmin olunacak mı? Yoksa başka talepler mi var? Kürt siyasi hareketinin ne istediği, devletin de ne verdiği anlatılmalıdır. Sınır dışına çıkanlar, daha sonra çok daha güçlü bir biçimde içeri girip tekrar sorun olmayacaklar mı? Bunun güvencesi nedir? Örgüt her şeyiyle çekilecek mi? Bölünme olacak mı? Abdullah Öcalan serbest bırakılacak mı?...¹⁶⁶³ gibi soruların cevapları aranmaktadır.

Heyetlerin raporlarında üzerinde durdukları genel konular ortaya konulmuştur. Buna göre; ülkede yaşanan problemlerin Türk-Kürt, Alevi-Sünni problemi olmadığı, problemin temelinde başından beri bu ülkenin insanıyla üsttenci bir ilişkiyi sürdürmeye çalışan baskıcı, dışlayıcı ve tasarlayıcı vesayetçi devlet yapısının, sivil ve askeri bürokrasiye dayalı siyasi paradigmanın ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yakın geçmişe kadar uygulanan

¹⁶⁶¹ “Akil İnsanlar’ın Erdoğan’a sunduğu rapor”, **Hürriyet**, s.17; “İşte Bölge Bölge Akil İnsanlar” **Radikal**, s.27; “Kürtçe Eğitime Yasal Değişiklik Formülü”, **Sabah**, s.22.

¹⁶⁶² “Akil İnsanlar’ın Erdoğan’a sunduğu rapor”, **Hürriyet**, 26.7.2013, s.17; “İşte Bölge Bölge Akil İnsanlar” **Radikal**, s.27; “Kürtçe Eğitime Yasal Değişiklik Formülü”, **Sabah**, 30.7.2013, s.22.

¹⁶⁶³ “Akil İnsanlar’ın Erdoğan’a sunduğu rapor”, **Hürriyet**, s.17; “İşte Bölge Bölge Akil İnsanlar” **Radikal**, s.27; “Kürtçe Eğitime Yasal Değişiklik Formülü”, **Sabah**, s.22.

devlet politikalarının rolünün olduğu ifade edilmektedir. Problem, devleti ve güvenliği esas alan bir yaklaşımdan kaynaklanmaktadır ve ülke insanı artık bu anlayış yerine toplumu ve özgürlükleri esas alan bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır. Devletin tekçilikten vazgeçmesi, tek dil, tek millet yerine, ortak vatan, ortak devlet vurgusu öne çıkmalıdır.¹⁶⁶⁴

Genelde Türklerin ve Kürtlerin beklenti ve kaygıları formatında oluşturulan raporlar, en makul taleplerden tutun en marjinal görüş ve önerilere kadar çeşitlilik göstermektedir. Dönemin hükümeti bu sorunları çözüme kararlılığında olduğu mesajını vermekten geri kalmamıştır. Bir defa Çözüm Süreci ile ilgili iyi niyetli yaklaşım sergilenmiştir. Hatta bu süreçle ilgili gerekli yasal adımlar hayata geçirilmiştir. Ancak süreçle ilgili diğer girişimlerde de olduğu gibi PKK-BDP tarafında çözüm iradesi suistismar edilmiştir. Nihayet ayrılıkçı devlet yapılanması hedefleyen PKK, zaman kazanmak için oyalama taktiğine başvurarak, bu girişimin de sonuçsuz kalmasını sağlamıştır.

Görüşme sürecinde 'akil adamlar'ın teşkiliyle Türkiye'nin birçok yerine gönderilmesi ki kişilerin önemli bir kısmının yanlış seçilmesine rağmen özellikle gündem doldurması bakımından faydalı olmuştur. Ancak gerçekten 'akil' olan önemli isimler yanında PKK-BDP destekçilerinin bulunması, ortaya çıkan raporun birçok bölümünde kendini göstermektedir.¹⁶⁶⁵

5- 6-7 Ekim Ayrılıkçı Ayaklanma Girişimi ve Çözüm Süreci'ne Etkisi

Kuzey Suriye'de Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Ayn el-Arap/Rojava'da Ağustos 2014'den itibaren IŞİD kuşatması altında olması ve 17 Eylül 2014'de özellikle Irak ordusundan ele geçirdiği zırhlı araçlar ve ağır silahları kullanan IŞİD militanlarının tam taarruza geçmesi ve PKK/YPG unsurlarının kontrollü olarak kent merkezine doğru çekilmeye başlaması, dünya kamuoyunu meşgul etmeye başlamıştır. IŞİD, Ekim ayına gelindiğinde kentin çevresindeki üç yüz elli kadar köyün tamamını ele geçirmiştir. Bu gelişmeler üzerine Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzani, uluslararası topluma Suriye'nin IŞİD kuşatması altındaki Kobani kentini koruma çağrısında bulunması neticesinde ABD, IŞİD'e karşı Suriye'de de hava saldırılarına başlamıştır.

Koalisyon Güçleri'nin hava saldırısına kadar sahada PKK/PYD güçlerinin sürekli olarak mevzi kaybettiği ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, IŞİD, PKK/PYD'yi güçleri arasındaki Türkiye tarafına kadar getirmiş ve artık Kobani'nin düşmesi an meselesi olmuştur. Hatta Suruç'tan bu iki gücün savaşı çıplak gözle izlenebilir hâle gelmiştir. Bu süreçte IŞİD

¹⁶⁶⁴ "Akil İnsanlar'ın Erdoğan'a sunduğu rapor", **Hürriyet**, s.17; "İşte Bölge Bölge Akil İnsanlar", **Radikal**, s.27.

¹⁶⁶⁵ Hasan Celal Güzel, "Görüşme Süreci ve Gerçekler (1)", **Sabah**, 2.7.2013, s.7.

militanlarının kente hâkim ve stratejik öneme sahip Miştanur Tepesi’ni ele geçirmesi, intihar bombacıları ve tank destekli saldırılarıyla IŞİD’in kentin dış mahallelerine sızmaya başlamasıyla kritik bir aşamaya geçilmiştir. Öbür yandan 10 Ağustos 2014’te Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra ilk yurtiçi ziyaretini Gaziantep’e yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın İslâhiye Çadırkent Konaklama Tesisleri’nde Suriyeli sığınmacılara “*Sadece havadan bombalamak suretiyle bu terörü sona erdiremezsiniz. Şu anda Kobani de düştü, düşüyor*”¹⁶⁶⁶ sözleriyle gelinen noktayı özetlemekteydi.

Kobani’nin düşmesinin an meselesi olması, uluslararası kamuoyunun dikkatini buraya çekmek ve Türkiye’de iç dinamikleri harekete geçirmek için sokağa çıkma ve hayatı durdurma çağrıları yapıldı. Bu süre zarfında Türkiye’den çok sayıda gönüllü Kobani’ye geçti. Bilhassa Türkiye kamuoyunu harekete geçirmeyi hedefleyen HDP’nin çağrısıyla başlayan eylemler, önce güvenlik güçleri, ardından İslamcı Hüda-Par yanlılarıyla çatışmalara dönüşmüştü. Ülke geneline yayılan olaylarda resmi rakamlara göre kırk sekiz kişi hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır.¹⁶⁶⁷ Türkiye genelinde üç bin işyeri, iki yüz altmış üç kamu binası, yüz doksan banka, seksen parti binası, üç yüz kırk özel araç ve çok sayıda belediye otobüsüyle kamu araçlarının yakılıp yıkıldığı olaylarda, sokağa çıkma çağrısı yapan ve olayların bitimine sonraki basın açıklamasında kesinlikle olmasın dediği hadiseler meydana geldikten sonra Selahattin Demirtaş; “*Şiddet kesinlikle olmamalıdır. Yakma, yıkma, silah, öldürme kesinlikle olmamalıdır. Bunu açık ve net bir şekilde belirtiyoruz ve herkesten bu çağırımıza uymasını bekliyoruz. Şiddet şu andan itibaren durmalıdır...*”¹⁶⁶⁸ diyerek basın mensupları önünde açıklama yapmıştır.

Ayn el-Arap’da savaştan YPG güçlerine 31 Ekim 2014’te Türkiye topraklarını Irak’taki Federal Kürdistan bölgesinden gelen Peşmergelere açması neticesinde, ağır silahlarla donatılan Peşmerge Güçleri YPG’ye destek vermek ve IŞİD’in ilerleyişini durdurmak için Suruç’tan sınırın Suriye tarafına geçti. Böylece YPG güçleri 13 Kasım 2014’te stratejik öneme sahip Miştanur Tepesi’ni geri aldı, 26 Aralık’ta ise Kobani Kantonu Savunma Bakanı İsmet Şeyh Hesên, BBC’ye kentteki belediye binasını IŞİD militanlarının elinden kurtardıklarını açıklamasıyla, IŞİD tehlikesi bertaraf edildi.¹⁶⁶⁹

¹⁶⁶⁶ Hakkı Özdal, “*Kobani’de 15 Haftayı Aşan Ölüm Kalım Savaşı*”, **Radikal**, 30.12.2014, s.24.

¹⁶⁶⁷ H. Özdal, “*Kobani’de 15 Haftayı Aşan Ölüm Kalım Savaşı*”, **Radikal**, s.24.

¹⁶⁶⁸ Taha Akyol, “*Şiddet Hastalığı*”, **Hürriyet**, 10.10.2014, s.22; Murat Yılmaz, “*7-8 Ekim ve PKK’nın Derin Travması*”, **Star**, 19.10.2014, s.6.

¹⁶⁶⁹ H. Özdal, “*Kobani’de 15 Haftayı Aşan Ölüm Kalım Savaşı*”, **Radikal**, s.24.

Yüz binlerce insan bu savaş durumundan yollara düşmüş, bunun büyük çoğunluğu komşu ülkelere doğru harekete geçti. Ancak Suriye’de El Nusra Cephesi ile PYD arasında süren çatışmalar nedeniyle Kuzey Irak’a sığınan Kürtlerin sayısının artması üzerine, Kuzey Irak Kürt yönetimi göçü durdurmak amacıyla Samelka Sınır Kapısı’nı kapattı.¹⁶⁷⁰ Buna karşın Türkiye Suriye’deki dini, mezhebi, etnik kimliği ayırt etmeksizin bütün sınırlarını açmasına, resmi rakamlara göre iki milyon mülteciyi misafir etmesine ve yaralıların Türkiye’de tedavilerini üstlenmesine rağmen, IŞİD’e destek verdiği şeklinde marjinal iddialara maruz kalmıştır. Özellikle Ayrılıkçı Kürtler, her fırsatta Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni tehdit etmekten tutun, uluslararası kuruluşlara şikâyet etmesine varan yaklaşımları sergilemekten kaçınmamıştır.

Ayrılıkçı Kürtler, Kobani’deki dramdan Türkiye’nin kayıtsız kaldığına dair iddialarda bulunmuşlardır. Oysa Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü’nün 11 Aralık 2014’te açıkladığı verilere göre; Kobani’de çatışmaların başlamasından bu yana Türkiye’ye sığınanların sayısının yüz doksan iki bin dört yüz on yedi olduğunu açıklamıştır. Aynı açıklamaya göre, çatışmalarda yaralanan on bir bin dört yüz kırk altı kişi Türkiye’de tedavi edilmiş. Bu durumda Ayn el-Arap kentindeki Kürt kökenli insanlara sınırlar açılmış ve insanı ihtiyaçların giderilmesi sağlanılmıştır.¹⁶⁷¹ Hatta bu konuda Suriyeli sığınmacılara sınır kapısını açan Türkiye’nin bu davranışından, Almanya Başbakanı Angele Merkel; “*Türkiye’nin son yıllarda yaptığının karşısında saygımı ifade edebilirim*” şeklinde övgüyle bahsetmiştir.¹⁶⁷² Yine Ünlü Aktör ve İnsan Hakları Aktivisti Angelina Jolie, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres ile birlikte Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile yaptıkları görüşme sırasında Türkiye’nin sığınmacılara yardım elini uzatma konusunda örnek bir ülke olduğunu vurgulayarak, Türkiye’nin insani yardım konusunda çabaları takdir edilmiştir.¹⁶⁷³

HDP’den Selahattin Demirtaş’ın Sokak çağrısını yapması dönemin uzlaşılı şartlarına aykırı bir gelişmeydi. Hatta Çözüm Süreci kritik bir aşamaya geçtiğinde bu çağrı provoke edici ve çözüme katkı sunmayacak bir anlayışla yapıldı. Böyle bir çağrının ana kaynağının bilinçli bir strateji olduğunu ve sokak çağrılarının arkasında Abdullah Öcalan’ın bulunduğu gelinen süreçte açıklanmaktadır. Abdullah Öcalan’dan habersiz hiçbir şeyin yapılamayacağı bir ortamda, bu isyan çağrısı üst akıl tarafından bilinçli olarak ortaya konuldu. Türkiye’nin

¹⁶⁷⁰ Namık Durukan, “*Barzani Kürtlere Sınırı Kapattı*”, **Milliyet**, 20.8.2013, s.14.

¹⁶⁷¹ H. Özdal, “*Kobani’de 15 Haftayı Aşan Ölüm Kalım Savaşı*”, **Radikal**, s.24.

¹⁶⁷² Merkel’den Türkiye’ye övgü, <http://www.milliyet.com.tr/merkel-den-turkiye-ye/dunya/detay/default.htm>, (Erişim Tarihi:22.12.2017).

¹⁶⁷³ Angelina Jolie’den Türkiye’ye Övgü, <http://www.milliyet.com.tr/angelina-jolie-den-turkiye-ye-ovgu-ankara-yerelhaber-848404/>, (Erişim Tarihi:22.9.2017).

gündemini derinden etkileyen bu isyan girişiminin kamuoyuna yansımalarıyla ilgili olarak; “İsyan çağrılarının hepsinin arkasında Öcalan’ın imzası var. Abdullah Öcalan’dan habersiz PKK’da bir sandalyenin yeri bile değişmez. 6-7 Ekim ile 1 Kasım isyan çağrısı birbirinden farklıdır. Birbirine karıştırmamak lazım. 6-7 Ekim’de bir isyan provası oldu. Bir isyanın nelere muktedir olabileceğini aşağı yukarı gördük. Aynı kitlenin demokratik yollarla mobilize edilebileceğini de 1 Kasım’da gördük. İkisi de aynı ve bilinçliydi. Oldukça politize edilmiş iyi organize edilmiş hareketle karşı karşıyayız. Hem barışa var, hem de savaşa da var. Bu 40 yıllık bir süreç. Bunları hafife almamak gerekiyor. 6-7 Ekim’in böyle olabileceğini kendileri de öngörmemişlerdi. 40’dan fazla insanın ölümünü kimse hesap edememişti. Onun getirdiği korkunç yıkım, ‘biz ne yapıyoruz?’ sorusunu da beraberinde getirdi.”¹⁶⁷⁴ ifadeleri bu isyan çağrısının arkasında PKK liderinin olduğunu göstermektedir.

Sokakları savaş alanına çeviren Ayrılıkçı Kürtler, adi suçlar işlemeyi de ihmal etmemişti. Ancak Selahattin Demirtaş’ın birçok ölüm, yağma, zarar ve ziyandan sonra tabiri caizse günah çıkarmaya çalıştığı basına verdiği mülakattan anlaşılmaktadır. “Sokağa çıkın çağrısını ben yapmadım, MYK’nın kararıydı”¹⁶⁷⁵ iddiasını dile getirmiştir. Ayrıca “Biz dört dörtlük siyaset yaptık demiyorum ama yaşananların vebali herhalde bir olmaz. Ben, tümüyle bitti demiyorum. Ama büyük zarar gördüğü, tahribat yarattığı ortada. Süreç zedelendi ama buna rağmen yeniden toparlanamayacak durumda değil” sözleriyle hatasını itiraf etmektedir.¹⁶⁷⁶ Ayrılıkçı Kürtler, özellikle Arap Baharı gibi ülkelerin yönetiminde köklü değişiklikler meydana getiren bu tarihi fırsattan yararlanmak ve iç savaş koşulları oluşturarak, ayrılıkçı devlet ilanına hazırlanmışlardı. Hatta BDP’liler Abdullah Öcalan’ın talimatıyla Diyarbakır ve diğer bazı illerde Tahrir Meydanı’nı veya Tunus’u taklit etmeye çalışmaktaydılar. Ancak Kürtler, “Kürt Baharı” adı altında sokaklara çıkmadığı gibi, Arap Baharı gibi olacağı düşünenleri yanılgıya düşürdüler.

“Kürt Baharı” projesinin başından beri ayrılıkçı yapının bölgede kendi yapılanmasının tamamlandığı anlayışıyla örtüştüğü görülmektedir. Nitekim bu ayaklanma provası düşüncesinden önce, KCK yapılanmasının ileri aşamalara geçtiği ve isyan çıkarmak için hazır olduğu, 6-7 Ekim Olayları’ndaki topyekün ve eş zamanlı hareket etmelerinden anlaşılmaktadır. Bu süreçte sadece hedef devlet olmamıştır, aynı zamanda kendisine muhalif olan kesimleri de hedef almıştır. Bu ayaklanma provası başarılı olsaydı şüphesiz Devrimci Halk Ayaklanması gerçekleştiğinden bahisle Ayrılıkçı Kürt Devleti’nin kurulduğu ilan

¹⁶⁷⁴ M. Kızılkaya, “Sokak Çağrılarının Arkasında Öcalan Var”, **Habertürk**, s.20.

¹⁶⁷⁵ “Erdoğan Haklı”, **Star**, 15.10.2014, s.12.

¹⁶⁷⁶ “Erdoğan Haklı”, **Star**, s.12.

edilecekti. İşte bu aşamada KCK yapılanmasıyla ayrılıkçı siyasanın gerçekleşmesi için bir çok hazırlıklar yapılmıştı. Bu isyan provasının arka planında KCK'nın ayrılıkçı yapısının devreye girdiği anlaşılmalı beraber; *“sadece mahkeme de değil... Diyarbakır kırsalında, Şırnak kırsalında, PKK'nın sadece ‘şehitliklerini’ değil, kendi polisini, cezaevini, hatta dağa adam gönderme amaçlı, kendi ‘askere alma’ noktalarını oluşturmuş olması. Leninist teoride ‘ikili iktidarlar’ denilen, bizim ‘paralel devlet’ diye ifade edebileceğimiz ‘devlet içinde devlet’ yapıları bunlar; Kobani’deki (Ayn el-Arab) ‘Kanton’ örgütlenmesinin temeli de KCK yapılanması”* sözleri gelinen noktada Doğu ve Güneydoğu’da KCK yapılanmasının ne boyutları taşıdığı göstermiştir.¹⁶⁷⁷

Diğer taraftan Arap Baharı gibi bir ayaklanma olduğunda ve liderliğini Abdullah Öcalan yapsa ne olur şeklindeki varsayıma dayalı soruya; Kürtler özgürlüklerine ve demokrasiye Abdullah Öcalan’ı izleyerek kavuşmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu güne kadar PKK'nın arşivlerine ve PKK liderinin yazdıklarını ve söylediklerine bakıldığında Abdullah Öcalan’ın Kaddafi’ nin ve Saddam’ın ruh ikizi olarak nitelemenin yanlış olmayacağıdır. Türkiye’deki hiçbir ‘yeni siyasi figür’e benzemediği, Eğer Abdullah Öcalan’ın elinde imkân olsa kuracağı rejim aynen Esad’ın Suriye’de kurduğu rejim gibi olacaktır. Örneğin; bütün sokakta PKK liderinin resminin görüleceği, her meydana heykellerinin diktirileceği ve ‘hikmetli’ sözlerini duvarlara yazdırılacağı tahmin edilmektedir. PKK lideri kendi yazdığı kitaplara kutsallık atfeder, ilkokul çocuklarını ‘varlığım Kürt varlığına armağan olsun’ diye bağtırdı. Dahası kendi devletini kurmuş PKK lideri ilk işlerinden biri de BDP’lilerin ve PKK’lıların önemli bir kısmını hapisanelere göndermek, mahkemelerde süründürmek olacaktır. Kısacası Abdullah Öcalan’ın kuracağı devlet Kürtlerin iradesinin siyasete yansıdığı demokratik bir Kürt devletinden ziyade Stalin kafasıyla kurulmuş bir Öcalanistan olacaktır, ¹⁶⁷⁸dolayısıyla ilkel, faşist ve anti demokratik yapının hayata geçirileceğidir. Bir nevi PKK, Kaddafi’nin Libyası, Saddam’ın Irak’ı, gibi bir model rejim tahayyül ettiği anlaşılmaktadır.

PKK'nın bölgeye dayattığı Marksist-Lenist yapının Doğu ve Güneydoğu’da uygulamalarına tanıklık edildiği ve kendisi gibi düşünmeyenlere yaşam hakkı tanımadığı bilinmektedir. Söz konusu yapının ipuçları açık seçik görülmektedir. PKK, bölgede ezanın dilini Kürtçe’ye çevirmeye ve din üzerinde bile örgüt tahakkümü kurmaya çalışmaktadır. Bu terör örgütü, Kürt bile olsa hiçbir farklı görüşe tahammül edememekte, okul yurtları bile bu uğurda yakılmaktadır. İmamlar öldürülmekte ve örgüte itaat etmeyen esnaf dayaktan

¹⁶⁷⁷ Murat Yetkin, “Kürt Süreci Seçim İnkileminde”, **Radikal**, 28.10.2014, s.15.

¹⁶⁷⁸ Sedat Laçiner, “Kürt Baharı mı Öcalanistan mı?”, **Star**, 9.6.2011, s.21.

geçirilmektedir. Kullanılan dile bakıldığında da ağır bir ayrılıkçılık hatta ırkçılık hemen fark edilmektedir.¹⁶⁷⁹

PKK, ayrılıkçı siyasasını gerçekleştirmek için öncelikle 6-7 Ekim Ayaklanma Provasına kalkışarak devlete karşı gücünü göstermeye yeltenmiştir. Ayrılıkçı Kürtler bu isyan provasında başta Doğu ve Güneydoğu olmak üzere bütün ülkede kamu düzenini bozmak istemiştir. Adeta hayatı felç etmek ve yaşanılmaz hâle getirmek amacıyla harekete geçmiştir. Ancak devletin kararlı tutumu ve Kürtlerden ciddi anlamda destek alamaması neticesinde sonuçsuz kalmıştır. PKK Kobani’de olduğu gibi Türkiye’de de “*kurtarılmış bölgeler*” oluşturmayı kendi devletini kurmak zannetmiştir. Hafta içi ortalığı yakıp, savaş yerine çevirin talimatıyla yükselen kitlesel şiddet, kamu düzeninden önce KCK’nın kurduğu örgüt düzenini yerle bir etmiştir. Devlet olmak yol kesip asayiş kontrolü yapmakla, mahkeme kurup vergi toplamakla olmamaktadır. Bir siyasi krizde hemen kendi halkını linç etmeye girişen devlet gibi hareket etmişlerdir. Başka bir ifadeyle örgütün mafya gibi bir örgütlenmekten öteye gidemeyeceği anlaşılmaktadır.¹⁶⁸⁰

Doğu ve Güneydoğu’da örgütün tek muhatap olarak görülmesi, bölgede var olan diğer dini ve siyasi aktörlerin Çözüm Süreci’ne dâhil edilmemesi, PKK’nın çatışmasızlık ortamında alan hâkimiyetini daha da pekiştirmesini sağlamıştır. Hükümet Çözüm Süreci’nin tarafı olarak açıktan PKK’yı kastetmese de İmralı ile BDP ve daha sonra HDP’nin yaptığı görüşmeler, Abdullah Öcalan’ın Nevruz mesajının Diyarbakır’da okunmasında adres olarak PKK’yı göstermiştir. Toplumun çok farklı kesimleriyle istişare ederek kamuoyunun desteğini almayı amaçlayan bir tür kamu diplomasisi faaliyeti yürüten “*Akıl İnsanlar Heyeti*”nin varlığına rağmen bu süreç hükümetle PKK arasında devam eden müzakere olarak algılanmıştır. Hükümetin Kobani’ye yönelik tavrına HDP’nin kitle inisiyatifini yönlendirerek gösterdiği tepkiyle başlayan 6-7 Ekim Olayları bütün bu olumlu beklentileri tersine çevirmiştir.¹⁶⁸¹

Bu süreç esasen başından itibaren tarafların pozisyonları doğru tarif edilmeden kurgulanması, bu hadiselerin meydana gelmesinde başat rol oynadı. Bu sürecin yürütülmesi sırasında tarafların pozisyonu, müzakere sürecinin sağlıklı yürütülmesinde sakıncalar barındırmaktaydı. Bir defa elini taşın altına koymaya hazır olduğunu iddia eden, iç siyasi kaygıları gözetmek zorunda olan iktidar partisi, diğer yanda kuruluşundan itibaren alan hâkimiyetini birincil hedef olarak tanımlayan, şiddeti politik araç olarak gören PKK ve onun

¹⁶⁷⁹ S. Laçiner, “*Kürt Baharı mı Öcalanistan mı?*”, **Star**, s.21.

¹⁶⁸⁰ M. Yılmaz, “*7-8 Ekim ve PKK’nın derin travması*”, **Star**, s.6.

¹⁶⁸¹ “*6-7 Ekim’in acı bilançosu 50 ölü*”, **Hürriyet**, 6.11.2014, s.13; M. Yılmaz, “*7-8 Ekim ve PKK’nın derin travması*”, **Star**, s.6.

tercihleriyle uyumlu olmak zorunda kalan BDP vardı. Bu durum haliyle eşit koşullarda müzakere yürütmelerini imkânsızlaştırmıştır. Hükümet maksimum düzeyde risk alırken, örgüt daha iyi bir pozisyondaydı. Dolayısıyla tarafların uzlaşmayı hedefleyen bir müzakere dili oluşturması çok zordu. İşte tam da bu noktada sorunlar yaşanmaya başlandı.

6-7 Ekim Olayları bu sorunları zirvesi olarak tarihteki yerini almıştır. Bu hadisenin mağduru bölgede yaşayan Kürt vatandaşları olmuştur. Başka bir söylemle; İktidar Partisi en başından itibaren süreçle ilgili yanlışlar yapmış, bu süreçle ilgili eleştirileri dikkate almamış, başından itibaren yapılan yanlışlar yüzünden bölge PKK'ya terk edilmiş ve bu sürecin kaybedeni devlet olmuş, kazananı ise PKK olmuştur.¹⁶⁸²

Çözüm Süreci'nin bir ayağı Kuzey Suriye ve burada örgütlenen YPG olmuştur. Kuzey Suriye'de YPG güçlerinin her geçen gün geriye çekilmesi ve IŞİD'in Türkiye Suriye sınırına dayanması karşısında örgütün travma geçirdiği ifade edilmektedir. Bu travmadan kurtulmanın yolunu yine kendi tarihindeki saldırgan anlayışta bulmuştur. Her siyasi hareket gibi PKK da karşılaştığı büyük krizle baş edemeyince kuruluş döneminin ayarlarına dönmektedir. Mamafih 6-7 Ekim Olayları PKK'nın kuruluş dönemine, hatta 90'lara dönmesinden öte bir cüretkârlığı barındırmaktadır. PKK yenilgilerinin sorumlusu olarak uluslararası komplo ve Türkiye'nin yanında, Kürt toplumun bir kısmını da görmektedir. 6-7 Ekim Olayları'nda PKK'nın ve bu çizgideki kuruluşların bölgedeki muhafazakâr insanlara ve kendini dindar tanımlayanlara daha doğru bir söylemle PKK çizgisindeki siyasi partiye mesafeli kesimlere saldırması yeni bir eşiği ifade etmektedir. 6-7 Ekim Olayları ile PKK en zor dönemlerinde bile kaçındığı şehirlerde kitlesel kıyımaya yönelebileceğini göstermektedir. 'Köy Basma ve Yakma Talimatnamesi' olan PKK'nın bu pratiği, şehirlere taşıma cüretkârlığı, yenilgi travmasının büyüklüğünü ve PKK'nın bu travmayla baş etmekte ne kadar zorlandığını göstermektedir. 90'larda çatışmanın en yoğun zamanında bile yapılmayan şeyler yapılarak, düşman görülen Hizbullah başta olmak üzere İslamcı gelenekten gelen herkesin parti, dernek, ev ve sakallı- türbanlı kişilere saldırılması PKK'nın geldiği eşiği göstermektedir. Bu da, 70'lerin Maraş ve Çorum olaylarının benzeri toplumsal kıyımın göze alınmış olmasıdır.¹⁶⁸³

Öte yandan PKK'nın Suriye yapılanması olarak addedilen PYD, Kürtlerin yaşadığı bölgeleri bilinçli olarak boşaltmaya çalışmaktadır. PYD'nin, Esad Rejimi gibi hareket ederek Kürt bölgesini boşaltmasının altında ise diktatörler gibi daha rahat etmek amacı vardır. Bu durumda Kürtler, terör örgütünün tahakkümü altında ezilen ve zarar görendir. Bir

¹⁶⁸² Mehmet Metiner, "Çözüm Sürecinde Yeni Evre", **Yeni Şafak**, 4.11.2014, s.10.

¹⁶⁸³ Taha Akyol, "Öcalan Ne Dedi", **Hürriyet**, 21.3.2013, s.23.

defa PYD, özellikle gelecekte Kürtler üzerinde diktatörlük oluşturmak ve diğer Kürt bölgelerinde egemen olup kendi iktidarını kurmak açısından bir şeyleri hesap etmeden tehlikeli şekilde silahlanmaktadır. Suriye’de PYD’nin Muhalif Kürtlere ve onların partilerine silahlı saldırılar düzenlemesi, ayrılıkçı siyasasını gerçekleştirmek için elde ettiği fırsatı değerlendirme çabasıdır. Ayrılıkçı Kürtler, Çözüm Süreci’nde elde ettiği otorite boşluğunu, Kuzey Suriye’de devletçik yapısını tamamlamakla meşguldür.¹⁶⁸⁴

Kuzey Suriye’de hâkimiyet mücadelesine girişen IŞİD, koalisyon devletlerin etkin desteğiyle geriletilmişti. Bu gerilemeyle IŞİD bugüne kadar girdiği mücadelelerden ilk kez kaybederek çekilmek zorunda kalmıştı. Şeriatı getirme bahanesiyle terörize olmuş bu örgüt, acımasızlığı ve hiçbir ilke ve kural tanımayan yapısı ve daha çok Irak ve Suriye dışından gelen yabancı savaşçıların katılımıyla güç ve ün kazanmıştı. Dünyanın hemen her ülkesinde ciddi katılımların olması dikkat çekmiştir. Ayrıca bu yapının içinde Kürt kökenli militanların sayısının bir hayli olması da göze çarpan başka bir durum olmuştur. Kürtlerin bu örgüte neden destek verdiği sosyal ve dini yapıyla alakalı olduğu gerçeği gözden kaçırılmıştır. Ayrılıkçı Kürtlerin gündeme getirmediği ve gündeme gelmesinden çekindiği ‘IŞİD Kürt Savaşçıları’ olgusunun açıklanması bu kesimi rahatsız etmektedir. Buna göre; *“Çok sayıda Kürt var, 5 bin civarında Kürt Savaşçı var IŞİD saflarında. Bir kısım Kürt gençleri gidiyor, Kürdistan’ın hemen her yerinden gençler gidiyor. Artı PYD ile kavgalı olan Kürt aşiretlerinden baya bir katılım var. Bu kadar Kürt’ün olması çok ciddi bir sorun. Kürtler toplumsal taban olarak dindar ama Kürt örgütlerinin tamamına yakını ateist. Bu çelişki var, bu çelişki ister istemez IŞİD’in elini güçlendiriyor. IŞİD’e katkı sağlıyor, Kürt örgütlerinin dinsizliği, Kürt halkının dindarlığı.”*¹⁶⁸⁵Kürtlerin IŞİD’e katılma nedeni olarak görülmektedir. Başka bir ifadeyle Kobani’de IŞİD şefi ve savaşan IŞİD militanlarının çoğu Kürt kökenlidir.

Nihayet Kobani ısrarı ve 'üst akıl' üzerindeki yaklaşımlarda dış güçlerin bu bölgedeki *“operasyonu”* olduğu şeklinde değerlendirmeler yapılmaktadır. Örneğin; IŞİD’in bölgedeki hâkimiyet mücadelesi adeta Türkiye’ye bağılıymış gibi gösterme gayreti 6-7 Ekim Kobani Ayaklanması’nın tezahürüyle sonuçlanmıştır.¹⁶⁸⁶ Buna göre; IŞİD’in eline geçen bölgede herhangi bir sivil insanı kayıp olayları yer almazken, Kobani Olayları bilinçli bir şekilde

¹⁶⁸⁴ Tolga Tanış, *“Kuzey Suriye’den Rojava’ya”*, **Hürriyet**, 10.11.2013, s.10; Sami Güçlü, *“PYD, Kürtleri Suriye’ den Bilinçli Çıkartıyor”*, **haberler.com**, 25.8.2013, www.haberler.com/kurt-siyasetci-ve-yazar-guclu-pyd-kurtleri-suriye-4978890-haberi/, (Erişim Tarihi:21.5.2017).

¹⁶⁸⁵ Ömer Behram Özdemir,Müfid Yüksel, **Ortadoğu’nun Örgüt Haritası**, 19.10.2014,http://www.Surecanaliz.org/tr/makale/omer-behram-ozdemir-mufid-yuksel-ortadogunun-orgut-haritasi,(ErişimTarihi : 11.2.2017).

¹⁶⁸⁶ M. Metiner, *“Çözüm Sürecinde Yeni Evre”*, **Yeni Şafak**, s.10; M. Yılmaz, *“7-8 Ekim ve PKK’nın derin travması”*, **Star**, s.6.

dizayn edilmiştir Türkiye'nin uluslararası ortamda zor durumda kalması hedeflenmiştir. Nihayet 1914'ten sonrası yani I. Dünya Savaşı sonrası bölgeyi şekillendirenlerle günümüzde aynı güç odakları aynı mahiyette o rolü devralmış görünmektedir. Haritalar yeniden çizilmek üzere, kendi amaçları doğrultusunda araç olarak gördükleri PKK'yı hareketlendirerek, destekleyerek, sözler vererek, kendi uzun vadeli amaçları için terörü harekete geçirmişlerdir. 6-7 Ekim Olayları, Kobani ısrarı işte tam da bunun ürünüdür. Üst akıl ülkeleri, Ortadoğu'nun daha yönetilebilir, istedikleri verimlilikte olması için çalışmalar yapmaktadır. 1914 dizaynına yeni şekil verilmesi gerektiğinden bahisle Türkiye, Irak, İran ve Suriye'den parçalarla 'Büyük Kürdistan' projesi öne çekilmiştir. Zira barış isteyenlerin ayaklanması gibi bir durum söz konusu olamaz, nasıl tarihsel dönemlerde isyanları çıkartmışlarsa şimdi de aynı şekilde yönlendirmişlerdir.¹⁶⁸⁷

6- PKK'nın Silah Bırakma Aşaması

Çözüm Süreci'nin en önemli aşaması diye nitelendirilen “*Silahları Bırakma Çağrısı*” Abdullah Öcalan tarafından 21 Mart 2013'te Diyarbakır'da Nevruz kutlamaları sırasında okunan mesajında yer almıştır. Abdullah Öcalan'ın okunan mektubunda dikkat çeken açıklamalar bulunmakla beraber mektubunda; “*Bizi bölmek ve çatıştırmak isteyenlere karşı bütünleşeceğiz...*”¹⁶⁸⁸ “*Bugün yeni bir dönem başlıyor. Silahlı direniş sürecinden, demokratik siyaset sürecine kapı açılıyor... Ben, bu çağrıma kulak veren milyonların şahitliğinde diyorum ki; artık yeni bir dönem başlıyor, silah değil, siyaset öne çıkıyor. Artık silahlı unsurlarımızın sınır ötesine çekilmesi aşamasına gelinmiştir.*”¹⁶⁸⁹ “*Bu bir son değil, yeni bir başlangıçtır. Bu mücadeleyi bırakma değil, daha farklı bir mücadeleyi başlatmaktır... Siyasi, sosyal ve ekonomik yanı ağır basan bir süreç başlıyor...*”¹⁶⁹⁰ diyerek silahlı mücadelenin sona geldiğini ilan etmiştir.

Çözüm Süreci'nin başka bir aşaması silahların bırakılması veya başka bir tabirle silahların gömülmesiydi. Bu süreçle ilgili “*merdiven stratejisi*” yani bir aşama bitmeden diğer aşamaya geçilmeyecekti. Ne var ki, uygulamalara ve sürecin geneline bakıldığında PKK'nın başından itibaren süreci istismar ettiğini görülmektedir. Silah bırakma aşaması bir nevi militan devşirme ve bölgede hâkimiyeti pekiştirme aşamaları olmuştur. Özellikle örgütteki militanların yol kapatmaları, haraç almaları, mahkemeler kurması ve işyerlerini

¹⁶⁸⁷ “*Bakan Canikli: Bölgedeki büyük dizayn Büyük Kürdistan projesi' olabilir*”, **Star**, 6.11.2014, s.17; “*Güvenli Bölge Olmazsa Olmaz*”, **Star**, 6.11.2014, s 10-13

¹⁶⁸⁸ Murat Yılmaz, “*7-8 Ekim ve PKK'nın Derin Travması*”, **Star**, 19.11.2014, s.6; Nasuhi Güngör, “*Çözüm Sürecinde Samimiyet Sınavı*”, **Star**, 6.11.2014, s.11.

¹⁶⁸⁹ T. Akyol, “*Öcalan Ne Dedi*”, **Hürriyet**, s.18.

¹⁶⁹⁰ T. Akyol, “*Öcalan Ne Dedi*”, **Hürriyet**, s.18.

saldırıları düzenlemeleri yaygınlaştırmıştır. Dahası son dönemlerde gündemi belirleyen çocuk kaçırmaya eylemleri örgütü baskı altına almıştır.¹⁶⁹¹

Dağa bu şekilde çıkışların Kandil'in iradesinden bağımsız değildir. Katılımların psikolojik atmosferi konsolide etme ve PKK'nın bölgedeki nüfusunu onaylama açısından işlevi vardır. Çözüm Süreci'nde artan bu trendin önemli ölçüde romantik nitelikte olduğu bizzat Ayrılkçı Kürt hareketinin içindekilerce de teslim edilmiştir. Gerilla olma fikri Genç Kürtler için özellikle ölüm tehlikesinin yok olmasıyla birlikte epeyce cazip hâle gelmiştir. Kandil'in bir okul olduğunu duymuş, oradaki hayatla ilgili efsanelere kulak vermişlerdir. Dolayısıyla son bir yıl içinde genel katılım arzusu PKK için bir prestijdir. Hatta son üç- beş ay içerisinde çok sayıda gencin örgüte katıldığını, bu katılım oranının PKK'nın en parlak olduğu dönemlerden dahi üç veya dört kat daha fazla olmuştur. Bölgede başlık parası örfünün devam etmesi neticesinde bu parayı ödeyemeyen veya ödenilemeyen başlık parasından dolayı istemediği bir kişiyle evlenmek zorunda kalanlar için bir nevi kurtuluş olarak görülmesi bölgenin başka bir gerçekliği olarak durmaktadır. Bu süreçte katılımların daha da artmasına sebep olmuştur.¹⁶⁹²

21 Mart Nevruzundan bu yana meydana gelen iç ve dış gelişmeler, Kandil'de ve geleceğini Kandil'in iki dudağı arasında gören bazı BDP' liler de zaten var olan “*Öyle kolayca silah bırakmayalım*” iştahını daha da kabartmıştır.¹⁶⁹³ Aslında BDP'liler en başından itibaren silah bırakma aşamasını kabullenememiştir. Dolayısıyla Leyla Zana'nın, “*Silah, Kürtlerin sigortasıdır*” anlayışı genel-geçer olmuş ve silah bırakma aşamasına mesafeli yaklaşmışlardır. “*PKK'da ne değişti ki silah bıraksın*” görüşü tartışılmaktadır. Bu durumda hükümetin demokratik özerklik gibi federatif bir yapıyı kabul edinceye kadar, silah bırakmama düşüncesi genel olarak kabul edilmiştir. Bu aşamada ‘PKK silah bırakır mı bırakmaz mı’ tartışması yersizdir. O gün veya gelecek beş yıl içinde PKK silah bırakmaz. Bunu PKK liderleri de söylemeye devam etmektedir. Örneğin; Duran Kalkan “*PKK ahmak mı ki silah bıraksın*”¹⁶⁹⁴ demektedir. Başka bir PKK'lı lidere göre; de silah bırakma gibi bir niyetlerinin olmadığı açıklanmıştır. Bu açıklamaya göre; Cemil Bayık “*Silah bırakma ve silahlı güçlerin mevzilerini terk etmesi yaklaşımı bir çözüm niyeti olmadığını gösterir*”

¹⁶⁹¹ T. Akyol, “*Öcalan Ne Dedi*”, **Hürriyet**, s.18; Mahmut Akpınar, “*PKK için Çözüm Süreci Sadece Bir Taktik*”, **Bugün**, 29.7.2013, s.21.

¹⁶⁹² M. Akpınar, “*PKK için Çözüm Süreci Sadece Bir Taktik*”, **Bugün**, s.21.

¹⁶⁹³ Nihal Bengisu Karaca, “*Çözüm Süreci Diyerek Şantaj Yapanlar*”, **Habertürk**, 22.9.2013, s.24.

¹⁶⁹⁴ “*KCK'dan Sert Açıklama; Süreç Bitme Noktasında*”, **Milliyet**, 17.2.2015, s.20; PKK Yürütme Komitesi Üyesi Duran Kalkan.; s. Kürt silah bırakmaz, Türk devleti silahsızlansın, T24, 17.2.2015, <http://t24.com.tr/haber/pkk-yurutme-komitesi-uyesi-duran-kalkan-kurt-silah-birakmaz-turk-devleti-silahsizlansin> , (Erişim Tarihi: 17.2.2017).

¹⁶⁹⁵sözleri PKK'nın sınır dışına çekilmesi opsiyonunu tartışmaya bile açmamaktadır. Kaldı ki, terör örgütünün liderleri silah bırakmayı bir tarafa bırakın, silahlı militanların bile sınır dışına çıkılmasına karşı çıkmaktadır.

a) Dolmabahçe Görüşmeleri

Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan görüşmede; PKK'nın Silah Bırakma Aşaması'nın gündeme getirilmesi ve silahsızlanma konferansı yapılması konusunda kararların açıklandığı yer olarak dönüm noktası olmuştur. Örgütün silah bırakması ve yol haritası üzerinde mutabakat oluşturmak için dönemin Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan ve İçişleri Bakanı Efkân Ala, HDP grup Başkanvekilleri Pervin Buldan, İdris Baluken, HDP İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder Başbakanlık Ofisi'nde bir araya gelerek “Çözüm Süreci” ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Akabinde yapılan basın açıklamasında PKK'ya silah bırakma çağrısı yapılmıştır.¹⁶⁹⁶ Hem gerçek bir demokrasinin hem de büyük barışın temel omurgasını teşkil edeceğini söyleyen HDP sözcüsü İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder;

- 1- Demokratik siyaset; tanımı ve içeriği,
- 2- Demokratik çözümün ulusal ve yerel boyutlarının tanımlanması,
- 3- Özgür vatandaşlığın yasal ve demokratik güvenceleri,
- 4- Demokratik siyasetin devlet ve toplumla ilişkisi ve bunun kurumsallaşmasına dönük başlıklar,
- 5- Çözüm Süreci'nin sosyo-ekonomik boyutları,
- 6- Çözüm Süreci'nde demokrasi-güvenlik ilişkisinin kamu düzenini ve özgürlükleri koruyacak şekilde ele alınması,
- 7- Kadın, kültür ve ekolojik sorunların yasal çözümleri ve güvenceleri,
- 8- Kimlik kavramı, tanımı ve tanınmasına dönük çoğulcu demokratik anlayışın geliştirilmesi,
- 9- Demokratik Cumhuriyet, ortak vatan ve milletin demokratik ölçütlerle tanımlanması, çoğulcu demokratik sistem içerisinde yasal ve anayasal güvencelere kavuşturulması,

¹⁶⁹⁵ Ezgi Başaran, “Cemil Bayık böyle diyorsa”, **Radikal**, 9.1.2013, s.6.

¹⁶⁹⁶ “Çözüm sürecinde ortak açıklama: Öcalan'dan silah bırakma çağrısı”, **Cumhuriyet**, 28.2.2015, s.5; “Dolmabahçe'de tarihi açıklama”, **Milliyet**, 1.3.2015, s.1,18; “PKK'ya Silah Bırakma Çağrısı”, **Milliyet**, 1.3.2015, s.1,18-19.

10- Bütün bu demokratik hamle ve dönüşümleri içselleştirmeyi hedefleyen yeni bir anayasa şeklinde barış şartlarını ileri sürmüştür.¹⁶⁹⁷

Bununla beraber Çözüm Süreci'nin muhatabı olarak devletten ve kamuoyundan beklentiler sıralandıktan sonra barışın gerçekleşeceği deklare edilmektedir. Tüm bu hususlarda beklenen tarihi gelişmelerin hayata geçebilmesi için tahkim edilmiş bir çatışmasızlığın elzem olduğuna şüphe yoktur. HDP heyeti olarak, tüm demokratik çevreleri ve barıştan yana olan kesimleri, gelinen bu demokratik müzakere ve çözüm aşamasına güç katmaya davet etmektedir. Barışa her zamankinden çok daha yakın olduğunu bilerek, emek veren ve verecek olan tüm demokrasi güçleri selamlanmakta ve barışa yakın olduğu yapılan açıklamada belirtilmektedir. Vurgulanan başka bir husus ise, barışın gerçekleşmesi için tüm kamuoyundan güçlü bir destek verilmesi talep edilmiştir.¹⁶⁹⁸

Dönemin Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan ise Çözüm Süreci'ne ilişkin silahların bırakılmasına yönelik çalışmaların hız kazanması, tam anlamıyla bir eylemsizliğin hayata geçmesi ve demokratik siyasetin bir yöntem olarak öne çıkartılması konusundaki açıklamayı önemli gördüklerini belirterek, PKK'nın silahsızlanmasının önemine değinmiştir. Dahası PKK'nın silah bırakması bu süreci başarıya götüren temel etken olacağı ileri sürülmüştür.¹⁶⁹⁹

Dolmabahçe Mutabakatı, ilginç gelişmelerin yaşanacağını habercisi olmuştur. Bu mutabakat metnine başta PKK olmak üzere ciddi tepkiler gösterilmiştir. Ayrılıkçı Kürtler Dolmabahçe Mutabakatı metnine göstermiş olduğu tepkiye bakıldığında iyi polis-kötü polis oyunu oynadığı fark edilmektedir. HDP iyi polisi oynarken, PKK ise kötü polisi oynamıştır. Kötü Polisi oynayan PKK ise mutabakat metnini kabul etmediğini ve silah bırakmanın gerçekleşmeyeceğini duyurmuştur. Bu konuda PKK'nın liderlerinden Mustafa Karasu, Dolmabahçe mutabakatının sorunu çözüp çözmeyeceğinin belli olmadığını söyleyerek, silah bırakılacağı yolundaki yaklaşımlar demagojidir, aldatmacadır ve sorunu çarpıtmadır¹⁷⁰⁰ sözleriyle PKK'nın silah bırakma niyetinde olmadığını ifade etmiştir. Bu açıklamadan sonra da silah bırakmanın yeri ve zamanı olmadığına yönelik görüşler dile getirilmeye devam edilmiştir. Dolmabahçe toplantısı sonrası PKK'nın süreçle ilgili olumsuz açıklamaları

¹⁶⁹⁷ “Dolmabahçe’de tarihi açıklama”, **Milliyet**, 1.3.2015, s.1,18; “PKK’ya Silah Bırakma Çağrısı”, **Milliyet**, 1.3.2015, s. 1,18-19.

¹⁶⁹⁸ “Çözüm sürecinde ortak açıklama: Öcalan’dan silah bırakma çağrısı”, **Cumhuriyet**, 28.2.2015, s.5; “Dolmabahçe’de tarihi açıklama”, **Milliyet**, s.1,18; “PKK’ya Silah Bırakma Çağrısı”, **Milliyet**, s. 1,18-19.

¹⁶⁹⁹ “Çözüm sürecinde ortak açıklama: Öcalan’dan silah bırakma çağrısı”, **Cumhuriyet**, s.5; “Dolmabahçe’de tarihi açıklama”, **Milliyet**, s.1,18; “PKK’ya Silah Bırakma Çağrısı”, **Milliyet**, s. 1,18-19.

¹⁷⁰⁰ Uğur Dündar, “PKK, Halk Ayaklanmasıyla Kurtarılmış Bölgeler Yaratmaya Yeltendi,” **Sözcü**, 16.3.2015, s.9.

devam etmesi, PYD'nin Suriye'de defakto yapılanmasına gitmesi ve süreçle ilgili hiçbir gelişme olmaması sürecin yürümeyeceğini açıkça ortaya koymuştur.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, mutabakat metniyle ilgili açıklama yaparak yeni bir evreye girmiş olmakla beraber, devletin PKK ile masada eş değer gören bir yaklaşımın örgütün meşruiyetinin tanınacağı anlamına geleceğini ve Kürt Sorunu' nun olmadığını ifade etmektedir. Dolmabahçe Mutabakatına karşı olduğunu ve “iki taraf” söyleminin ülkeyi böleceğini¹⁷⁰¹ açıklaması, var olan görüşmelerin seyrini değiştirmiştir. Bu açıklamanın ardından PKK da yeni bir değerlendirme yaptığını, üstelik bu sebeplerden bahisle kongreyi toplama kararından vazgeçtiğini yaptığı açıklamayla duyurmuştur. Kısaca Çözüm Süreci'nin en önemli aşaması olarak gösterilen PKK'nın silah bırakma kongresi iptal edilmekle beraber silah bırakma aşaması da kendiliğinden ortadan kalkmıştır.¹⁷⁰²

PKK'nın silah bırakma konferansını iptal etmesi üzerine, Çözüm Süreci'ne destek veren Mesud Barzani, sürecin devam etmesi için silah bırakma çağrısını yinelemiş ancak çağrısı karşılıksız kalmıştır. Dahası silah bırakma çağrısının gerekçesini açıklamış ve Kuzey Irak'ta PKK'nın faaliyetlerine göz yummayacağı mesajını vermiştir. Basın açıklamasında Mesud Barzani; “Kürtlerin iç savaşa yönelmemeleri lazım. Kürtlerin diğer halklarla savaşa da yönelmemeleri lazım. Silah çağının geride kaldığını söylüyorum. PKK bana kulak verirse barışçıl yöntemler aramalıdır. PKK; savaşı, silahı seçerse sonucuna ve sorumluluğuna katlanır. Ben, PKK'nın Irak Kürdistanı'nda hüküm sürmesine izin vermem. Bunun için bütün yöntemleri denerim, artık bu baskı mı olur, harp mi olur, hangisi olursa, ama bölgede silahlı çatışmaya izin vermem.”¹⁷⁰³sözleriyle tepkisini dile getirmiştir. Nihayet PKK'nın ayrılıkçı siyasası Çözüm Süreci'nde Türkiye'de güç ve meşruiyet, Suriye'de defakto denilen topraklarda hâkimiyet kazanırken ve uluslararası platformda ittifak yapılacak bölgesel bir güç konumuna ulaşmıştır.

7- PKK'nın Demokratik Özerklik' ten Öz Yönetim'e Doğru Faaliyetleri

a) PKK'da Demokratik Özerklik Kavramı ve Ortaya Çıkışı

PKK, Çözüm Süreci'nde ayrılıkçı siyasasını gerçekleştirmek için militan devşirirken ve cephane ve silah toplarken, siyasî uzantısı BDP de kongrede parti tüzüğüne 'demokratik

¹⁷⁰¹ Cumhurbaşkanı Erdoğan Ukrayna dönüşü konuştu: İzleme Heyeti de, Dolmabahçe toplantısı da yanlış”, **Habertürk**, 22.3.2015, s.8; Namık Durukan, “PKK, ‘silahsızlanma kongresinden’ vazgeçti”, **Milliyet**, 22.5.2015, s.9.

¹⁷⁰² Cumhurbaşkanı Erdoğan Ukrayna dönüşü konuştu: İzleme Heyeti de, Dolmabahçe toplantısı da yanlış”, **Habertürk**, s.8; “PKK, Silahsızlanma Kongresinden Vazgeçti”, **Milliyet**, s.18.

¹⁷⁰³ Fikret Bila, Barzani: “PKK Silahın Sonucuna Katlanır”, **Milliyet**, 21.4.2012, s.14.

ve özerk Kürdistan' ibaresinin girmesi yönünde çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda tüzükte yapılan değişiklikle sadece 'Demokratik Özerklik' ibaresi eklenmesiyle kalınmamış, ikinci büyük değişiklik ise tüzükten, 'Kardeşlik' beyanının çıkarılması olmuştur. Bu ibarenin devam eden operasyonlara bir tepki olarak çıkarıldığı belirtilirken Eski Eşbaşkan Filiz Koçali kongre konuşmasında savaş ortamında bulduklarını vurgulamıştır.¹⁷⁰⁴

'Demokratik Özerklik' kavramı üst akılla işlenilerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne dayatılan bir projedir. Bu proje doğrudan bağımsızlık talep etmek yerine, bağımsızlığa giden bir yolda, daha ileri aşama demek daha doğru bir ifadedir. Projenin birinci özelliği tamamen etnisiteye dayanması, modern demokratik devletteki en önemli süje olan "vatandaşlık" kavramını yok saymasıdır. Nitekim sadece coğrafi Kürdistan vurgusuyla yetinilmekte, "Türkiye'nin diğer bölgelerinde yaşayan Kürtler, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile ilişkilerini demokratik özerklik statüsü temelinde düzenler" denilmektedir. Ayrıca Batı'da yaşayan Kürtler bile "vatandaş" haklarıyla değil, totaliter cemahiriye vasıtasıyla devletle muhatap olabilmektedir. Dahası totalitarizm ve etnik ayrımcılık olgusu, bu projenin temel özelliğidir.¹⁷⁰⁵

İkinci özelliği ise, kamu görevlerini demokratik devletin elinden alarak totaliter nitelikli komiteler/cemahiriye halinde örgütlenmiş bir 'paralel devlet' yapılanması amaçlanmaktadır. Taslağa göre, köy komünleri, kasaba, ilçe, mahalle meclisleri, kent meclisleri biçiminde demokratik konfederal örgütlenmeye gidilecek ve bu örgüt "siyasi, sosyal, ekonomik, kültür, sanat, spor, eğitim, hukuk, kamusal amaçlı ulaşım, ticari, sanayi ve benzeri tüm alanlarda" merkezi devletin sözde işlevlerini üstlenecektir. Hem ayrı bayrağı ve savunma güçleri olacak, hem de diplomasi kanallarında aktif dış politika yapacak. Bir devlette bu alanlar özerk bir yapıyla ayrıldığı zaman başka bir devlet yapılanması tamamlanmış demektir. Ayrıca ortak bir siyaset alanı kalmamış anlamına gelmektedir. Bu proje, makul bir özerkliğin değil, ayrılıkçılığın ön-projesidir. Çözüm Süreci'nde ayrılıkçılığın alt yapısı döşenilerek, PKK'nın ayrılıkçı siyasası gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.¹⁷⁰⁶

PKK bölgede kendisi dışında siyaset yapanları ihanetle suçlamaya devam etmektedir. PKK'nın siyasallaşmasıyla oluşarak, bu zamana kadar gelen partiler, PKK'nın tahakkümü

¹⁷⁰⁴ "BDP tüzüğünden 'kardeşlik' çıktı, 'özerklik' girdi", **Hürriyet**, 4.9.2011, s.1; "BDP tüzüğünden 'kardeşlik' çıktı, 'özerklik' girdi", **Cumhuriyet**, 4.9.2011, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/BDP_Tuzugunde_kardeslikcikti.html (Erişim Tarihi:11.2.2017) "BDP Özerklik İsteminde Israrlı", **Cumhuriyet**, 5.9.2011, s.5

¹⁷⁰⁵ Taha Akyol, "Demokratik özerklik ne demek?", **Milliyet**, 21.12.2010, s.15.

¹⁷⁰⁶ T. Akyol, "Demokratik özerklik ne demek?", **Hürriyet**, s.15; T. Akyol, "Çok Zor", **Hürriyet**, s.22.

altında siyasetlerine devam etmektedir. İşte bu durum, PKK'nın ve partilerinin totaliter karakteri; faşizmin lidere tapınma ideolojisiyle Stalinizmin örgütlenme modeli birleşimidir. Daha açık bir ifadeyle farklı ses ihanettir (!)¹⁷⁰⁷ Abdullah Öcalan'ın PKK'nın yasal alandaki siyasallaşmış partisi üzerindeki hegemonyası, adeta kült biçiminde olduğu anlaşılmaktadır. Abdullah Öcalan'ın her söylediğini mutlak doğru kabul edenlere başka bir söyleyişle eleştiremeyenlere Eski DEP'li Yaşar Kaya, “*Abdullah Öcalan ilah değil. Kürtler herkesi eleştirebilmelidir. Kürt aydınları tarafsız olmalıdır*”¹⁷⁰⁸ derken, yine dönemin Diyarbakır'ın Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Galip Ensarioğlu' nun özgür düşüncenin önündeki tahakkümün kırılması gerektiğini ve herkesin herkesi eleştirebilmesi yani düşünce özgürlüğü “*mahalle baskısı yada silahla*” yok edilmeye çalışıldığını ifade etmektedir. “*Hain ilan edilmemek için DTP'yi eleştirmiyorlar... Eleştirilerinde belli bir noktaya kadar gelebiliyorlar. O noktayı geçtiklerinde 'hain' ilan edilmekten korkuyorlar. Kimi hayatından, kimi statüsünden korkuyor. Bu yüzden eleştirilerinde çok dikkatli davranıyorlar. Bu totaliter faktör, bölgede iş ve girişimci zihniyetinin gelişmesine de, demokratik yoldan çözüm alternatiflerinin oluşmasına da engel oluyor. Demokrat Kürtler münferit değil de toplu davranabilirlerse PKK totalitarizmi bir şey yapamaz; 'totaliter büyü' bir defa bozulabilirse arkası gelir.*”¹⁷⁰⁹ sözleriyle bölgede demokrasinin işleyişinde sorunlar yaşandığı dile getirilmektedir.

TBMM'de Terör ve Şiddet Olayları kapsamında İnsan Hakkı İhlallerini İnceleme Alt Komisyonu'na PKK ile ilgili sunulan bilgilere göre; PKK'nın 'devlet kurumu' oluşturma çabaları, Diyarbakır'da kurduğu, “*Amed Eyaleti Andok Yüksek Askeri Mahkemesi*” kararlarından sonra artarak devam etmektedir. KCK'nın 'anayasa' olarak kabul edilen sözleşmesi bunu ortaya koymaktadır. Yasama, yürütme, yargı ve silahlı gücüyle bir “*devlet nüvesi*” oluşturulmuş durumdadır. PKK'nın kurduğu 'mahkemeler'in Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir'i de yargıladığına ilişkin haberler basına yansımıştı. İnsanların kent veya kasabalardan alınarak dağda sorgulandıkları, 'yargılandıkları' ve infaz edildikleri de sır değildir.¹⁷¹⁰Devlet içinde devlet gibi hareket etmek, bölgedeki ayrılıkçı siyasanın ne boyutlara ulaştığını göstermesi bakımından ipucu vermektedir.

¹⁷⁰⁷ Taha Akyol, “*Demokrat Kürtlerin Dikkatine*”, **Milliyet**, 27.12.2009, s.18.

¹⁷⁰⁸ Taha Akyol, “*Kürt hareketinde faşizm !*”, **Milliyet**, 28.12.2009, s.13; <http://www.cnnturk.com/2009/16/dep.kurucusu.kaya.yillar.sonra.ilk.kez/543772.2/index.html>, (Erişim Tarihi: 16.9.2017).

¹⁷⁰⁹ Murat Aksoy, “*Hain ilan edilmemek için DTP'yi eleştirmiyorlar*”, **Yeni Şafak**, 15.12.2009, s.10.

¹⁷¹⁰ Fikret Bila, “*PKK'nın 'Askeri Mahkemesi'*”, **Milliyet**, 9.2.2012, s.8.

“Kürtlere Statü İstiyoruz” sloganı ‘Demokratik Özerklik’ kavramının ortaya çıkmasına ve bu kavramın BDP’nin tüzüğüne girmesine neden olmuştur. Soğuk Savaş döneminin eseri olan PKK’nın, demokratik olmayan ama ismi demokratik olan bir kavramla Türkiye siyasetine dâhil olma çabaları ayrılıkçı siyasasının alt yapı çalışmalarından biri olarak tanımlanabilir. Bu kavramın ilkel, bireyselci ve antidemokratik olduğu eleştirileri yapılmaktadır. Kavramla ilgili eleştirilerin ilk hedefi elbette sol doktrini kaynak olarak seçmesidir. Demokratik özerklik denilen proje, Stalin’in “*halk demokrasileri*” kadar sözde demoktrattır. Çağdaş dünyanın ve modern demokrasinin kurumlarına yer vermemektedir. “*Mahalle komiteleri*” türü yapılarla toplumun totaliter bir örgüt ağı içine alınmasını öngörmektedir. Dahası, “*öz savunma güçleri*” denilen silahlı güç, bu totaliter ağın ‘infaz birlikleri’ ni oluşturmaktadır. Lenin döneminde Dzerjinski’nin ÇEKA’sı veya Hitler’in SA’ları gibi... Böyle değilse, dünyanın hangi demokrasisi vardır ki özerk bölgelerin “*öz savunma güçleri*” vardır? Abdullah Öcalan “*demokratik özerklik her kademedede tartışılın*” demiştir. Ancak tartışılmamakta, tepeden inmece biçiminde dayatılmaktadır. Tamamen totaliter bir proje olduğu anlaşılmaktadır. Oysaki totaliter rejim kendi hükmü dışında serbest alan ve hür irade bırakmamaktadır. Bu projedeki totaliterlik, özgür bireyin gelişmesini de ekonominin gelişmesini de engelleyen bir yapı olduğunu ortaya çıkarmaktadır.¹⁷¹¹

PKK’nın ayrılıkçı siyasası çerçevesinde “*statü*” kavramı işlenmeye çalışıldığı ve bu durumda kavram üzerinde kamuoyunda algı operasyonu yapılmıştır. Bu kavramın detaylarına inildiğinde tabiri caizse “*bağımsızlık öncesi son durak*” tarzında kodlamak yanlış olmayacaktır. Bu noktada dönemin Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Baydemir bu bağımsızlık niyetini; “*Tüm dünya ve Ankara bilsin ki artık Kürt halkı ve Kürdistan statüsüzlüğü kabul etmeyecek*” cümlesiyle açığa çıkarmıştır. Açıkça dile getirilen bu söylemler, Ayrılıkçı Kürtler için bir slogan haline gelmiştir. Bütün toplantı ve mitinglerde bu söylemlerin talep edildiği sık sık görsel medyada yer almıştır. Ancak Çözüm Süreci’nde “*Kürtlere statü*” gibi kavramlar demokrat olmadığı gibi ayrılıkçı yapıyı hedef almıştır. Basın ve yayın kuruluşlarında ayrılıkçı açıklamalar devam etmiş ve bu algı kamuoyuna mal etmeye çalışılmıştır. Ayrılıkçı yapının hali hazırda kuruluş manifestosuna göre; “*KCK bildirileri ve gazetelerde yazılan programına göre; yerinden yönetimin kurallarının uygulandığı, eşitlikçi, özgürlükçü, katılımcı demokratik bir yönetim istemekte değildir. Açıkçası Kürtlerin çoğunlukta olduğu yerlerde, tek adamın hâkim olduğu bir yönetim kurulmasına çalışmaktadır.*”¹⁷¹² Dahası Diyarbakır Milletvekili Altan Tan, Kürtlerin de

¹⁷¹¹ Taha Akyol, “*Boykot Baskısı*”, **Milliyet**, 2.9.2010, s.24.

¹⁷¹² Tarhan Erdem, “*Baydemir, BDP ve 'Statü' Konusu*”, **Radikal**, 22.3.2012, s.16.

Arnavutlar, Kosovalılar gibi bir statü sahibi olmak istediklerini belirterek; *“Buradan Ankara’ya mesaj vermek istiyorum. Kürt halkının bir tek isteği var. Tıpkı Arnavutlar gibi, Bosna Hersek gibi, Çerkezler gibi, Çeçenler gibi, kendi kimliğiyle var olmak, kendi anadiliyle eğitim yapmak, bir statü sahibi olmak, bir isim sahibi olmak istiyoruz”*¹⁷¹³sözleriyle ayrı bir devlet yapılanmasına gitmek istediklerini açıkça belirtmiştir.

Statü gibi kavramların aslında bağımsızlığa giden mihenk taşları olduğunu bilmek için kâhin olmaya gerek yoktur. PKK’nın ana stratejisi, kırk yıla yakın şiddet döneminde başta Kürtler üzerinde sağlanan hâkimiyet olmak üzere ele geçirilen bütün avantajların legal alanda demokratik-sosyal mühendislik marifetiyle bir araya getirilmesi ve bu şekilde Kürt ulusalcılığının bağımsızlığa doğru evrilen aşamalar kaydetmesidir. Dolayısıyla XXI. yüzyılda *“Büyük Kürdistan”* idealinin gerçekleşmesini sağlamaktır. Kürt Sorunu’ na eklenen her türlü *“statü”* talebi, önce ulusun, sonra da o ulusun devletinin yaratılmasını hedeflemektedir. Bununla beraber Demokratik Toplum Kongresi ‘öz yönetim’ gündemiyle Diyarbakır’da olağanüstü toplanan kongrede konuşan HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, *“Türk halkıyla Türkiye yönetimiyle stratejik bir kader birliği yapmak istiyoruz. Gelecek yüzyılda Kürdistan statüsü olacak. Belki federal devletleri, belki bağımsız devletleri olacak”* sözleriyle PKK’nın ayrılıkçı amacını gizleme gereksinimi bile duymamaktadır.¹⁷¹⁴ Bu söylemlerde olduğu gibi Kürt Ulusu yaratma uğraşları özellikle bu süreçte artarak devam etmektedir. Ulus oluştuktan sonra devlet olgusu oluşturmak zor olmayacaktır. Demokratik özerklik projesinin Kürtleri ulus yaratma gayretlerinin zirvesi olarak kabul edilmektedir. Bu projenin ortak özelliği çağdaş dünya görüşü ve modern hukuk sistemini reddederek, antidemokratik ilkel komün sistemini referans olarak almasıdır.¹⁷¹⁵

b) Öz Yönetim’in İlan Edilmesi

Kandil’de bütün yöneticilerin Kasım 2012’de katıldığı PKK’nın dördüncü Stratejik Mücadele Dönemi Toplantısı’nda PKK’nın gençlik ve asayiş birimi olarak bilinen YDG-H’nin kurulmasına karar verilmişti. YDG-H, 23 Haziran 2013’ te Cizre’de kuruluşunu ilan etmiştir. Kürdistan gençliğini çatı örgütü’ olarak tanıtan oluşum, 25 Ağustos 2014’de özerklik sürecini başlatmıştır.

YDG-H, 26 Ekim 2014’ de Cizre’nin iki mahallesinde, 7 Kasım 2014’de ise Silopi’nin Zap Mahallesi’nde özerklik ilan etmişti. Özerklik yapılanması Ekim 2014’deki

¹⁷¹³ Altan Tan, Arnavut ve Kosova Gibi Kürtler de Statü Sahibi Olmak İstiyor,11.7.2011, [http:// www.habervitrini.com/gundem/arnavut-ve-kosova-gibi-kurtler-de-statu-sahibi-olmak-istiyor-475966](http://www.habervitrini.com/gundem/arnavut-ve-kosova-gibi-kurtler-de-statu-sahibi-olmak-istiyor-475966), (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

¹⁷¹⁴ “Demirtaş: Gelecek yüzyılda Kürdistan statüsü olacak”, **Habertürk**, 27.12.2015, s.18.

¹⁷¹⁵ “Demirtaş: Gelecek yüzyılda Kürdistan statüsü olacak”, **Habertürk**, s.18.

Kobani Olayları sırasında da ortaya çıkarak, bütün bölgeyi adeta savaş alanına çevirdi. Ardından hendekler kazarak güvenlik güçlerinin mahallelere girmesi fiilen engelledi. 7 Kasım 2014'de Abdullah Budak isimli yirmi iki yaşındaki bir genç, Nur Mahallesi Karataş Sokak'ta başından vurularak öldürüldü. YDG-H'ye bağlı 'Botan Şehit Reber Timi' sokakta bildiri dağıtarak cinayeti üstlendi. Abdullah Budak'ın ajan olduğu, yargılandıktan sonra infaz edildiği belirtildi. Dolayısıyla PKK, "PKK'lı Kürt" dışında "Kürt" istemediği gibi, savunmasız masum insanları katletmekten geri kalmadı.¹⁷¹⁶

Öz yönetimlerin arka arkaya ilan edilmesiyle beraber, bu öz yönetimlerin ne olduğu ve içeriği hakkında kamuoyu bilgi sahibi olmak istemiştir. Ayrılıkçı yapıdaki bu yeni oluşumlardan biri olan Cizre'deki özerklik açıklamasına göre; "Biz serhildanlarla sokaklarımızı devletin bütün kirli politikalarından temizledik. Bu kazanımdır, korunmalıdır. Bu yeni bir süreç başlatmıştır. Toplumun kendine özgü alanları oluşmuştur. Kürt halkı bu alanlarda yaşayacak ve toplumu buna göre yeniden inşa edecektir. Bizim için Nur ve Sur Mahallesi özgür yaşayabileceğimiz mahalleler olacaktır. Bu temelde iki mahalleyi halkın tüm ihtiyaçlarını kendi karşılayacakları, kendi örgütleyeceği mahalleler olarak tüm kamuoyuna ilan ediyoruz. Bu mahalleler kendini yönetecektir. Botan halkına duyurulur."¹⁷¹⁷ sözleriyle öz yönetimle ilgili ayrılıkçı yapı hakkında ipuçları verilmiştir.

Cizre'de öz yönetim ilanıyla beraber PKK'nın dağ kadrosundan katılan örgüt ve Yurtsever Devrimci Gençlik Militanları Cizre'de Öz Yönetim provasına kalkıştılar. Çözüm Süreci boyunca Cizre'nin cephaneye ve silah yığınağı haline getirildiği, alan hâkimiyetinin PKK'nın eline geçtiği ve devlet otoritesinin ciddi anlamda sarsıldığı bölgedeki gelişmelerden anlaşılmaktadır. Cizre'de yirmi dört saatlik bir devlet egemenliğinden söz etmek mümkün değildir. Gündüz el altından, akşam karanlığı çöktükten sonra ise fiilen şehrin kontrolü yüzü kapalı kişilere geçmektedir. Halk tedirgin ve can ve mal güvenliği ortadan kalktığı için Cizre'nin önde gelen yirmiden fazla işadamı şehri terk ederek Mersin, Gaziantep, Ankara ve İstanbul gibi büyükşehirlere yerleşti. Cizreli işadamları, Irak'a yılda yaklaşık iki milyar dolar ihracat yapmaktaydı. Bu büyüklükteki ekonomik faaliyeti yürüten işadamlarının büyük bölümü artık Cizre'de yaşamamaktadır. İlçede haftada en az iki gün kepenkler kapatılmaktadır. Eğer ölümler olmayacaksa, esnaf aylarca kepenk kapatmaya razı; ama durum hiç de öyle değil. Birçok kişi, kamu güvenliğinin bundan sonra rahatlıkla sağlanamayacağını düşünmektedir. Çözüm Süreci gerekçe gösterilerek yaklaşık iki yıldır

¹⁷¹⁶ PKK Cizre'de kendine sınır çizdi!, **Sözcü**, 2.11.2014, s.8; Ahmet Takan, "Cizre'de bunları derin devlet mi yaptı?..", **Yeni Çağ**, 31.12.2014, s.5.

¹⁷¹⁷ "PKK Cizre'de kendine sınır çizdi!", **Sözcü**, s.8; A.Takan, "Cizre'de bunları derin devlet mi yaptı?... ", **Yeni Çağ**, s.5.

terörle mücadelenin askıya alındığını, bu süre zarfında PKK'nın her alanda güçlendiği belirtilmektedir. Herkesin sağduyulu davranması, yeni provokasyonlara imkân oluşturan zemini kurutması gerekmektedir. Gerekli tedbir alınmazsa bugün Cizre'yi yakan ateş yarın İdil'i, Yüksekova'yı, Nusaybin'i etkisi altına alacaktır.¹⁷¹⁸ Nitekim KCK tarafından 12 Ağustos 2015'te yapılan açıklamada Nusaybin, Şırnak'ta, İstanbul'un Gülsuyu ve Gazi mahallelerinde de öz yönetim ilan edildiği ve söz konusu bölgelere saldırı olması halinde öz savunma haklarını kullanacakları açıklanmıştır. En son Bitlis'in Hizan ilçesinin de eklenmesiyle “öz yönetim” ilan edilen bölge sayısı on altıya yükselmiştir. Bu özerklik ilanları şüphesiz ayrılıkçı yapının yaşama geçirilme çalışmasının tezahürü olmuştur. ‘Çözüm Süreci’nin sonunda HDP mensupların olduğu Demokratik Toplum Kongresi bileşenleri “öz yönetim” i tarif eden 2015’te bir deklarasyon yayınlamıştı. Oluşturulacak özerk bölgelerde, eğitimden sağlığa her hizmetin öz yönetim meclisleri tarafından verilmesi talep edilmiştir.

Oluşturulan özerk bölgelerde her türlü devlet alameti gösteren faaliyetleri, demokratik özerklik ilanlarıyla bölgede yapılmaya başlandı. Sadece Cizre değil, aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu’da KCK’nın devlet içinde devlet gibi hareket edilmekteydi. Örneğin; TSK’nın internet sitesindeki açıklamada, PKK’nın Ağrı’da mahkeme kurup yargılama yaptığı belirtildi. Teröristlerin, alacak-verecek sebebiyle şikâyet edilen bir şahsı, Ağrı Dağı kırsalında kurulan mahkemeye götürdüğü, yargılama sonucu şahsa para cezası verildiği, aracına da el konulduğu ifade edildi.¹⁷¹⁹

Bu gelişmelerin ne anlama geldiği cevabı arandığında, birden fazla cevabı olduğu görülmektedir. Buna göre;

- 1- Bütün bölgenin kendi kontrolüne girmesini hedefleyen PKK, Cizre'yi pilot bölge olarak kullanmaktadır. YDG-H bünyesindeki gençler, ‘şehir içi asayiş birimleri’ olarak görev yapmaktadır. Mahkeme kuran örgüt, halk arasındaki anlaşmazlıkları kendi yöntemiyle çözmektedir. İşadamlarından ‘vergi’ adı altında para alınmaktadır. PKK'ya tabi olmayanlar göç etmek zorunda kalmaktadır. Bölge adeta PKK lehine tekelleştirilmektedir.
- 2- 'Karanlık eller' teorisi; Çözüm Süreci’nden rahatsızlık duyan, nihai barıştan endişe duyan iç ve dış güçlerin ortalığı karıştırdığı üzerinde durulmaktadır. Soyut varsayımlarla hareket eden bu çevreler, İran'dan Amerika'ya, İsrail'den IŞİD'e, İngiltere'ye kadar birçok aktörü ‘Çözüm Süreci’ni baltalamaya çalışmakla suçlamaktadır. Hükümetin politikaları

¹⁷¹⁸ A. Takan, “Cizre’de bunları derin devlet mi yaptı?...”, **Yeni Çağ**, s.5.

¹⁷¹⁹ “Genelkurmay: PKK, Ağrı’da mahkeme kurdu”, **Yeni Şafak**, 21.10.2014, s.14.

istikametinde hareket eden veya MİT'in güdümündeki bazı çevreler ise bu işin sorumlusu olarak paralel yapıyı göstermektedir.

- 3- Yaşananlar tuzak; sayıları çok olmasa da bazı insanlar yaşananları 'tuzak' olarak ifade etmektedir. Devletin kasıtlı olarak geri çekildiğini, olaylara karışanlara yönelik olarak seçimden sonra büyük bir saldırının başlayacağını ileri sürmektedir.
- 4- Ayaklanma provası; PKK'dan kaçan kişilerin ifadeleri doğrultusunda hazırlanan ve TSK'ya sunulduğu belirtilen bir rapor, bu görüşe iki temel oluşturmaktadır. PKK'nın, devletin karakollarına paralel karakollar kurduğu, Yüksekova'da beş bin, Şemdinli'de bin, Cizre'de yedi bin silah dağıttığı, telsizli, tam donanımlı asayiş birliklerini devreye soktuğu, askeri üs bölgelerini takibe aldığı ileri sürülmektedir. Örgütün, bahar gelince ayaklanma için düğmeye basacağı iddia edilmektedir. Dahası Cizre'nin de, ayaklanma için test alanı olduğu belirtilmektedir. Suriye'de olduğu gibi 'kanton bölge'ler oluşturmak istendiği savunulmaktadır.
- 5- AKP sürdürülebilir çatışma politikasıyla HDP'yi baskı altında tutmak istemesi; Bu görüşe göre 7 Haziran 2015'te gerçekleştirilecek genel seçimlere Kürt Sorunu' na dair risk almadan, kayda değer adımlar atmadan gitmek istemektedir. Ayrıca siyasi gidişatın normal şartlar altında ilerlemesi durumunda HDP'nin legal alanda mesafe kat etmesi kuvvetle muhtemeldir. Cumhurbaşkanlığı seçimleri bunu gösterdi. Alevi ve sol kesimin yanı sıra muhafazakâr Kürt tabanından HDP'ye kayda değer oy kaymaları mümkün. Bunu engellemenin yolu, sürdürülebilir çatışma rejimi tesis ederek HDP'nin siyaset alanını daraltmaktır. AKP düşük yoğunluklu çatışma ortamında kendi iktidarını güvende hissetmektedir. AKP temelde Kürt hareketini kısırmak, boğmak ve kışkırtmak istemektedir.¹⁷²⁰

PKK'nın eylem ve söylemleri ve ayrılıkçı siyasasına bakıldığında, kendini güncelleyemediği ve geleneksel yaklaşımlarla günün şartlarına ayak uyduramadığı görülmektedir. Bir defa PKK'nın Kürtlerin sırtındaki bir kambur olduğu, 1970'lerin anlayışıyla yönetmeye çalıştığı, bu günkü dünyaya adapte olamadığı, yeniden inşa etme süreci denilen "*kurtarılmış bölgelerin*" bugünkü anlamının Kürtlerden ayrılmak olduğu dile getirilmektedir. "*Medyada PKK Cizre'de özerklik ilan etti*" şeklinde yansıyan hadisenin arkasında yer alan zihniyet bu zorluğa işaret etmektedir. Murat Karayılan, "*Şehirleri değil mahalleleri ele geçirin*" diye talimat vermektedir. "*Özerklik*" ve "*bağımsızlık*" hayalleriyle büyüyen nesiller, hâla Soğuk Savaş döneminde ve 70'lerde yaşayan örgüt şeflerinin

¹⁷²⁰ A. Takan, "*Cizre'de bunları derin devlet mi yaptı?...*", *Yeni Çağ*, s.5.

“kurtarılmış bölge”yi anlamadığı görülmektedir. Üniformalı resmi geçitler, “özerklik” lafi geçen basın açıklamaları bu yanlış anlamının eseri olmaktadır. Hedef aslında Cizre’nin iki mahallesi olduğu belirtilmektedir. Basın açıklamasında yer alan “Kürt halkı bu alanlarda yaşayacak ve toplumu yeniden inşa edecektir” cümlesinde “Kürt halkı” yerine “PKK” yı yerleştirdiğiniz takdirde gizli kapaklı bütün hazırlıklar, planlar ve amaç ayan-beyan anlaşılmaktadır. Toplum”u inşa edecek Kürtleri temsil eden PKK, toplumdan, Kürtlerden ayrılmakta olduğu anlamına gelmektedir.¹⁷²¹

Başka bir değerlendirmeye göre ise; KCK nasıl geçmiş dönemlerde bu tür bölgeler oluşturma çabaları içerisine girmişse bugün de “kurtarılmış bölgeler” oluşturma denemeleri yeni stratejik yaklaşımın bir parçasıdır. Bu görüşün esasını, bazı değişikliklere uğratılmış “devrimci halk savaşı süreci” oluşturmaktadır. Bu süreç, Cizre örneğinde olduğu gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki ilçelerde halk ayaklanmasıyla kurtarılmış bölgeler yaratmayı hedeflemektedir. Yalnız halk savaşı sürecinin öngördüğü “kırsala dayalı savaş” modeli değiştirilmiş, yerine, “kırsalda ve şehirde birbiriyle bağlantılı, organize, dengeli çatışma modeli” ikame edilmiştir. PKK’nın yeni stratejisi, şehirleri esas savaş alanı olarak belirlemektedir. İşte bu yeni eylem stratejisiyle PKK, bir taraftan kırsaldaki kadrolarıyla bombalı eylemler yaparak toplumda korku, bıkkınlık, yılgınlık ve Türk-Kürt çatışma ortamı yaratmayı hedeflerken, diğer taraftan da bünyesine kattığı Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H) birlikleriyle şehir merkezlerinde halk ayaklanmasıyla kurtarılmış bölge yaratmaya yeltenmektedir.¹⁷²²

Çözüm Süreci’nin son dönemlerinde PKK’nın yeni stratejisi çerçevesinde çarpıcı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu stratejiye göre; çatışmalar kırsaldan kentlerin varoşlarına kaydığını ortaya koymaktadır. 90’larda çatışmaların ana mekânı sivillerden uzak kırsal alanlardı ancak şimdi PKK çatışmaları meskun alanlara yani sivillerin arasına veya ‘canlı kalkan’ eylemleriyle sivilleri çatışma alanlarına çekmektedir. Bu PKK’nın IŞİD’den kopyaladığı önemli bir taktik. Sivil halkın içinde ve yakınında olmak örgüte hem koruma hem de hareket serbestisi sağlarken karşı taraf için sivil zayıflık riskini arttırmaktadır. Çatışmanın değişen karakteriyle beraber yeni stratejiler yeni tedbirler alınmasını zaruri kılmaktadır.¹⁷²³

Genel olarak sıkça telafuz edilen kavramlarla ilgili ayrılıkçı siyasete ne anlama geldiği belirtilmeye çalışılmıştır. Buna göre PKK’nın ayrılıkçı yapısında geçen “isyan,

¹⁷²¹ Taha Akyol, “PKK Değişir mi” **Hürriyet**, 31.3.2016, s.7.

¹⁷²² U. Dündar, “PKK, Halk Ayaklanmasıyla Kurtarılmış Bölgeler Yaratmaya Yeltendi”, **Sözcü**, s.12

¹⁷²³ Metin Gürcan, “Türkiye İle PKK Arasındaki Çatışmanın Değişen Karakteri”, **Radikal**, 22.8.2015, <http://radikal.com/tr>. (Erişim Tarihi 1.11.2017).

ayaklanma, devrim ve uzun süreli halk savaşı” gibi kavramlarla ifade edilmeye çalışılan sistemin tamamının değiştirilmesine yönelik çabalarıdır. Burada asıl hedef sistemin bir bütün olarak kendisi olduğundan, PKK da sosyal hareketler bağlamında değer yönelimli gayri meşru ayrılıkçı bir siyasal ve sosyal hareket olarak ifade edilebilir. Zira tanımı gereği Devrimci Toplumsal Hareket olarak da addedilen değer yönelimli siyasal ve sosyal hareket, grubun kendi değer, norm, ideolojik, siyasal, sosyal, kültürel, vs. bakış açıları doğrultusunda var olan düzeni kökten değiştirmek için girişilen ayrılıkçı eylemleri ifade eder. Bu da doğal olarak isyan, devrim, ayaklanma gibi adlar altında ifade edilen çeşitli sosyal hareketlerle gerçekleştirilebilir. PKK’nın asıl amacı da ayrılıkçı siyasayı tüm topluma yayabilmek ve ayrılıkçı devleti ilan edebilmektir.

8- Çözüm Süreci’nin Sona Ermesi

Kürt Sorunu’na çözüm bulmak kültürel talepleri tahakkuk ettirmek ve terör örgütüne silah bıraktırmak için başlatılan Çözüm Süreci uzun-ince bir yolculuk geçirmiştir. Esas amaç PKK’nın terör eylemlerine son vermesi ve tamamen tasfiye edilmesidir. Silahlı mücadelenin miadının dolduğunu deklare eden ve *“din kardeşliği”* ortak paydasında barış için el ele veren Türklerin ve Kürtlerin Türkiye’yi güçlü ve müreffeh bir geleceğe taşıyacağını deklare eden Abdullah Öcalan’ın 2013 Nevruzunda yaptığı açıklamada silah bırakma taahhüdünü içermesi nedeniyle barışı samimiyetle isteyenlere umut vermişti. Ancak *“Barış kelimesini savaşın etiketi yapanlar”* sürecin sona ermesinde en büyük rolü oynamıştır. Ayrıca Hem Kandil’den hem de BDP/HDP’den gün ötesi Türkiye’yi tehdit edenler ve Türkiye’nin iç meselesini başka bir deyişle kendi göbek bağıını kendisinin kesmesini istemeyenler bu sürecin bozulmasında etken olmuşlardır. Dahası Türkiye’nin terör bataklığından kurtulup, güçlenmesini istemeyen devletler de sürecin başarısız sonuçlanmasında katkı sağlamışlardır.¹⁷²⁴

Çözüm Süreci’nin bitmesi fiiliyatta gerçekleşmişti. Ancak bunun resmi anlamda açıklanması terör saldırısı sonucu gerçekleşmişti. İki polis memuru evinde uyurken 22 Temmuz 2015’ te şehit edilmesiyle yeni bir döneme girilmiş oldu. PKK Basın İrtibat Merkezi yaptığı basın açıklamasında, bunun *“Suruç katliamına karşı bir misilleme ve cezalandırma eylemi”*¹⁷²⁵ olduğu ifade edilmekteydi. Bundan sonraki gelişen olayların kronolojisi ise şu şekildedir:

¹⁷²⁴ O. K. Cengiz, *“PKK, anti-ütopya, Aygün”*, **Radikal**, s.14.

¹⁷²⁵ U. Dündar, *“Güneydoğu Türkiye’den Fiilen Kopuyor Mu?”*, **Sözcü**, s.13.

19 Haziran 2015: Suruç katliamından bir gün önce Cemil Bayık halka silahlanma çağrısı yapmıştı.

11 Temmuz 2015: KCK Yürütme Konseyi 'çatışmasızlığın sona erdiğini' açıkladı. Gerekçesi 'Türk devletinin' yol, baraj, karakol yapmakta olmasıydı!

15 Temmuz 2015: KCK adına Bese Hozat, Özgür Gündem'deki yazısında “ *Yeni süreç devrimci halk savaşı sürecidir* ” diye yazmıştır.

20 Temmuz 2015: Cemil Bayık silahlanma çağrısını tekrarlamıştır.

22 Temmuz 2015: Ceylanpınar'da iki polis uyurken şehit edildi. Aynı gün trafik kazasına giden iki polis, pusuya düşürüldü, çapraz ateşte biri şehit düştü.

23 Temmuz 2015: Bese Hozat yazısında; “*Ateşkes dahi söz konusu olamaz, mevcut durum topyekûn savaş durumudur.*”¹⁷²⁶ şeklinde açıklama yapmıştır.

24 Temmuz 2015: Erzurum'da PKK, hasta ihbarına giden ambulanstaki üç sağlık görevlisi, termik santralde on beş işçiyi kaçırmayı, iş makinelerini yakması ve Dicle'de iki asker şehit edilmesi.

25 Temmuz 2015: Seçimlerden itibaren örgütün yaptığı terör eylemleri hakkında bilgi veren Başbakan Ahmet Davutoğlu IŞİD, PKK ve DHKP-C'ye karşı operasyon başladığını açıkladı.¹⁷²⁷

Çözüm Süreci'ni sona erdirecek gelişmeler yaşanırken, Selahattin Demirtaş Financial Times'ta çıkan açıklamasında; Ceylanpınar'da iki polisin şehit edilmesi konusunda; PKK'nın kirli misilleme eylemleri olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık HDP yaptığı açıklamayla; Ceylanpınar'da uyuyan iki polisin katledilmesini provokasyon kokan kirli bir eylem olduğunu ve büyük ihtimalle PKK'ya yakın kişilerin yaptığını bundan sonra da PKK'ya karşı büyük saldırı dalgası başladığını belirterek, Selahattin Demirtaş'ın doğrudan PKK'yı hedef alan açıklamasını değiştirmeye çalışmışlardır.¹⁷²⁸ İlk açıklamada doğrudan PKK adres olarak gösterilmiş, ikinci açıklamada ise PKK'nın dışında birilerin eylemi gerçekleştirilmiş olduğu dile getirmiştir. Ancak Çözüm Süreci'nde PKK'nın er veya geç ayrılıkçı siyasasını gerçekleştirmek için doğru yerde ve zamanda devrimci halk savaş stratejisini başlatmak için bahaneler arayışına girmişti. İşte bu noktada PKK, Çözüm Süreci'ni sona erdirecek provokasyona imza atarak, bahane arayışını bitirmiştir. PKK'nın süreç

¹⁷²⁶ Taha Akyol, “*HDP Faktörü*”, **Hürriyet**, 6.8.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/hdp-faktoru> (Erişim Tarihi:11.2.2017).

¹⁷²⁷ T. Akyol, “*HDP Faktörü*”, **Hürriyet**, 6.8.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/hdp-faktoru> (Erişim Tarihi:11.2.2017); Taha Akyol, “*Kim Bozdu*”, **Hürriyet**, 11.8.2015, s.24; U. Dündar, “*Güneydoğu Türkiye'den fiilen kopuyor mu?*”, **Sözcü**, s.13.

¹⁷²⁸ T. Akyol, “*HDP Faktörü*”, **Hürriyet**, 6.8.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/hdp-faktoru> (Erişim Tarihi:11.2.2017); T. Akyol, “*Kim Bozdu*”, **Hürriyet**, s.24.

içerisindeki eylemlerini meşru göstermeye çalışan Selahattin Demirtaş'ın açıklamaları ise PKK'yı aklama çabaları çerçevesinde olmuştur.¹⁷²⁹

Diğer taraftan Çözüm Süreci'ni başından beri destekleyen Mesud Barzani, Çözüm Süreci'nin bitmesini, PKK'nın sorumsuz ve kendi başına hoyrat davranmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani, Türkiye'deki Çözüm Süreci'ne ilişkin olarak; *“Türkiye hükümeti barışçıl çözüm için olumlu adım, tavır ve hareketlerde bulunmuştur. Ancak maalesef bazı tarafların, bu imkânları değerlendiremediklerini ve bu konuda gurura kapıldıklarını gördük”*¹⁷³⁰ açıklamasını yapmıştır. Üstelik Mesud Barzani silahların bırakılması ve silahlı mücadelenin terk edilmesi noktasında Abdullah Öcalan ve HDP'nin yetkisiz kılınmasının, PKK liderlerinin büyük bir yanlışı olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bu şekilde Türkiye'nin Abdullah Öcalan ile sorunun bir tarafı olarak görüşmesinin önünü kesmektedir. Bu adım HDP'nin de siyasi baskı altında tutulmasını beraberinde getirmiş olduğu tespitinde bulunmuştur.¹⁷³¹

22 Temmuz 2015'teki Ceylanpınar terörü *“provokasyon”* olduğu gibi önemli bir kırılma noktasıdır. Başka bir kırılma noktası da 19 Haziran 2015'ten itibaren PKK'nın terör eylemlerini yani serhildanları şehir merkezlerine taşınma çağrısında olmuştur. Esasen Abdullah Öcalan'ın 21 Mart 2013 Nevruz'u'ndaki çağrısını Kandil'deki PKK liderleri hiçbir zaman içine sindirememiştir. Abdullah Öcalan sürecin iyi gittiğini açıkladığı zamanlarda dahi Kandil Türkiye'ye karşı tekrar savaşacaklarını sık sık telafuz etmiştir. Dahası Kandil, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni defaaten tehdit eden yaklaşımlar sergilemiştir. PKK'nın savaş çıkırtkanlığı, Çözüm Süreci'ni sonlandırmaya neden olmuştur. Hükümet de bu tablo karşısında daha doğru bir ifadeyle PKK'nın savurduğu tehditlere karşı artık sessiz kalmamıştır. Daha fazla teröre müsamaha gösterilmeyeceği kararlı ve kesin bir şekilde açıklanmıştır.¹⁷³²

Süreçle ilgili başka bir değerlendirme ise; PKK'nın aslında bölge halkının çıkarını değil bölgede karışıklık çıkarmak peşinde olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

¹⁷²⁹ T. Akyol, *“HDP Faktörü”*, **Hürriyet**, 6.8.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/hdp-faktoru> (Erişim Tarihi:11.2.2017).

s.22; T. Akyol, *“Kim Bozdu”*, **Hürriyet**, s.24.

¹⁷³⁰ *“Davutoğlu, Barzani ile Görüştü”*, **Milliyet**, 26.7.2015, s.13; *“İki Polis Öldürmekle Türkiye Bitmez”*, **Milliyet**, 28.7.2015, s.13; *“Barzani: PKK Çözüm Süreci'ni, Sabote Etti”*, **Sabah**, 28.7.2015, s.14; *“Barzani: Türkiye'yi niyetli, PKK gurura kapıldı”*, **Sabah**, 27.7.2015, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/07/27/barzani-turkiye-iyi-niyetli-pkk-gurura-kapildi>, (Erişim Tarihi: 12. 11.2017).

¹⁷³¹ *“Davutoğlu, Barzani ile Görüştü”*, **Milliyet**, s.22; *“İki Polis Öldürmekle Türkiye Bitmez”*, **Milliyet**, s.13; *“Barzani:PKK Çözüm Süreci'ni, Sabote Etti”*, **Sabah**, 28.7.2015, s.14; *“Barzani: Türkiye İyi Niyetli, PKK Gurura Kapıldı”*, **Sabah**, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/07/27/barzani-turkiye-iyi-niyetli-pkk-gurura-kapildi>, (Erişim Tarihi: 12.11.2017).

¹⁷³² T. Akyol, *“HDP Faktörü”*, **Hürriyet**, 6.8.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/hdp-faktoru> (Erişim Tarihi:11.2.2017); T. Akyol, *“Kim Bozdu”*, **Hürriyet**, s.24.

KCK'nın ateşkesin 11 Temmuz 2015'te 'bittiğini' açıklaması, KCK Eş Başkanı Bese Hozat'ın 15 Temmuz 2015'te yeni süreci "*devrimci halk savaşı*" olarak adlandırması ve PKK'nın terör eylemlerine başlaması ve şiddeti amaç haline getirmesidir. Bu tercih gerçekte PKK için varoluşsal bir tercih anlayışıyla yapılmıştır. Olağan dönemlerde çatışmasızlık ve barış esas olması gerekirken, zor ve şiddet arızı veya istisna olmalıdır. Aksine PKK'nın tarihi incelendiğinde barış arızı, buna karşılık çatışma esastır. PKK ilk ortaya çıktığında "*talebeler*" olarak bölgede şiddeti derinleştiren bir çatışma kültürünü oluşturdu. Ardından Apocular ismiyle şiddetin dozunu biraz daha yükseltti ve en sonunda PKK ismiyle yaklaşık kırk seneye yakın kapsamlı bir savaşı, bölgenin temel karakteri haline getirdi. Bu yüzden asıl sorulması gereken soru nasıl oldu da bu son üç sene çatışmasız durabildi olmalıdır.¹⁷³³ Yine bu duruma göre; Çatışma Marksist ideoloji açısından varoluşsal bir tutumdur. Sürekli devrimci halk savaş stratejisi yürürlükte kalmaya devam etmektedir. Her aşamada başka bir isimle şiddeti derinleştirmekten bahsedilmekteydi. Bugüne kadar izlenen strateji ve yöntem bu şekilde gerçekleşti.¹⁷³⁴ Kısacası KCK Eş Başkanı Bese Hozat'ın açıkladığı 'Devrimci Savaş' başlamıştır ifadesi, "*Sürekli Savaş*" yani neticede "*Kürtlerin çıkarı değil, Kürtlerin ölümü tercih ediliyor*" anlamına gelmektedir.¹⁷³⁵

C- ÇÖZÜM SÜRECİ' NE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Kürt Sorunu' nun çözümü yönünde yaptıklarıyla bir kesimden, yapmadıkları veya eksik yaptıklarıyla da başka bir kesimden sürekli eleştiriler almıştır. AKP, sürecin başarıyla götürüleceğini düşünerek, partiden aykırı seslerin yükselmesine izin vermemiştir. Aynı İngiltere'nin IRA ile yaptığı barış görüşmeleri gibi, müzakere yoluyla silahlara veda edileceği fikriyle yola çıkılmıştır. Rol-model ülke IRA'nın silahsızlanmasını görüşmeler yoluyla başaran İngiltere örnek alınmıştır.¹⁷³⁶ Ancak Türkiye'de bu süreçte hükümetin bütün çözüm çabalarına rağmen PKK'nın yok edilemediği gibi, PKK'nın radikalleşmesi de sağlanamamış kısaca ilk başta yola çıkılan amaçlar gerçekleşmemiştir.

İktidar Partisi, dâhil süreçle ilgili ciddi hataların yapıldığını, sürecin selameti için bazı olumsuz durumlara göz yumulduğunu ve bölgenin otoritesinin PKK'ya bırakıldığı belirterek, bizatihi kendi partili milletvekillerinden eleştiriler gelmiştir. Buna karşılık BDP/HDP kesimi muhataplık sürecini bile kendi elinin tersiyle itmiş ve muhatap İmralı ve Kandil diyerek süreçte olumlu bir rol oynayamamıştır. Kandil ise sürekli tehdit etmiş ve

¹⁷³³ Fadime Özkan, "*Vahdettin İnce: PKK Kürtlerin Çıkarını Değil Ölümünü İstiyor*", **Star**, 3.8.2015, s.18.

¹⁷³⁴ F. Özkan, "*Vahdettin İnce: PKK Kürtlerin Çıkarını Değil Ölümünü İstiyor*", **Star**, s.18.

¹⁷³⁵ F. Özkan, "*Vahdettin İnce: PKK Kürtlerin Çıkarını Değil Ölümünü İstiyor*", **Star**, s.18.

¹⁷³⁶ Yalçın Akdoğan, "*BDP neden Sinn Fein kadar Olamıyor !*", **Star**, 4.9.2012, s.18.

şantajlarda bulunmuş, silahlı militanlarını bölgeye göndererek bölgedeki hâkimiyet mücadelesi kurmuştur. Bütün bunlarla yetinmemiş Doğu ve Güneydoğu’da il ve ilçelerde öz yönetim bahanesiyle militan, silah ve mühimmat yığılmış, adeta buralarda hayatı yaşanamaz hale getirmiştir.¹⁷³⁷

CHP, sürecin dışında kaldığından istenilen düzeyde katkı yapamamıştır. Sadece yaşanan aksaklıklar ve olumsuzluk konusunda CHP’nin uyarıları yer almıştır. “22 soruda 22 cevap” adı altında Çözüm Süreci ile ilgili yol haritasını kamuoyuyla paylaşmıştır. Bununla ilgili MHP, Türkiye’nin bu süreçle uçuruma doğru gittiğini ve sürecin bir an önce bitirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla beraber süreçte sorumlulukları bulunan herkesin “Yüce Divanda” yargılanması gerektiğini savunmuştur.¹⁷³⁸

1- İktidar Partisi’nin Çözüm Süreci’ ne Bakışı

Çözüm Süreci’nin siyasi riskini tek başına AKP üstlenmiştir. Diğer partilerin bu sürecin dışında kalması neticesinde, inisiyatif alarak çatallaşmış bu problemin çözümü için kamuoyunun ikna edilmesini sağlamış ve toplumsal desteği arkasına almasını bilmiştir. Bu sürecin mimarı dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, sürecin yürütenini ise Beşir Atalay olmuştur.

Bu dönemde “Kürt Sorunu Türkiye’nin birinci sorunudur ve mutlaka halledilmelidir” diyen dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 2009’da Kürt Sorunu ile ilgili ilerleyen günlerde çok iyi şeyler olacağını söylemiş,¹⁷³⁹ sonrasında AKP’de bu yönde çalışmalar başlatmış ve basında iyimser bir hava oluşturulmuştu. Bu konuyla ilgili ilk çalışma dönemin İçişleri Bakanı Beşir Atalay, Kürt Açılımı kapsamında yapılan temasları 31 Temmuz 2009’da basın mensuplarıyla paylaşırken; Yaptığı açıklamasında kısaca bir aylık süre zarfında yapılan görüşme ve toplantıların süreç açısından son derece olumlu olduğunu ve çözüm için iyimser havanın devam ettiğini açıklamıştı.¹⁷⁴⁰

Bu basın açıklamasından sonra yine dönemin İçişleri Bakanı Beşir Atalay’ın kamuoyuna duyurduğu hükümetin Kürt açılımı kapsamında düzenlenen çalıştayların üçüncüsü, gazeteci ve yazarların katılımıyla 2 Ağustos 2009’da Polis Akademisi’nde yapılmıştı. Görüşmeler ve çalıştaylardan sonra kamuoyuna somut bir adım atılması konusunda ortam hazırlanmıştı. Bu somut adım kamuoyunun beklentileri doğrultusunda

¹⁷³⁷ U. Dündar, “Güneydoğu Türkiye’den fiilen kopuyor mu?”, **Sözcü**, s.13.

¹⁷³⁸ “Türkiye’nin Kürt Sorununa Bakışı, Çözüm Çerçevesi; 22 soruda 22 Cevap”, (Haz: CHP), Ankara, s.1-21; “İşte CHP’nin Kürt sorununa yeni bakışı”, **Cumhuriyet**, 25.4.2015, s.11.

¹⁷³⁹ Cengiz Çandar, “Çankaya’daki Abdullah-İmrâlı’daki Abdullah (Kürt sorununda ‘iyi şeyler’ olacak)”, **Radikal**, 15.3.2009, s.9; “Gül’den Kürt Açılımı Sinyali”, **Milliyet**, 11.3.2009, s.14.

¹⁷⁴⁰ “Atalay, Kürt açılımındaki son durumu açıkladı”, **Hürriyet**, 31.7.2009, s.5.

gerçekleşmiştir. Bu beklenti Kürt açılımıyla ilgili dönemin en güçlü siyasi kişiliği olan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, DTP lideri Ahmet Türk ile bir araya gelmesiyle ivme kazanmıştı.¹⁷⁴¹

Kürt açılımıyla ilgili sembolik jestler birbiri arkasına gelmeye başlamıştı. Bunlardan biri, devletin zirvesini temsil eden dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Bitlis ziyareti sırasında Güroymak için Kürtçe 'Norşin' ifadesini kullanmasıdır. Başka bir ifadeyle 1987'de pek çok il ve ilçeye birlikte, yapılan isim değiştirme operasyonu sonucu Norşin, 'Güroymak' adını almıştı. Ancak yöre halkı ve sonradan kent dışına göç eden Bitlisliler 'Güroymak' adını benimsememiş ve resmi yazışmalar dışında 'Güroymak' adı halk arasında kullanılmamıştı. Devletin en üst kademesindeki Cumhurbaşkanı'nın Güroymak yerine, eski ismiyle Kürtçe olarak ifade etmesi, kamuoyunda geniş bir yankı uyandırmıştı.¹⁷⁴²

Çözüm Süreci'nin diğer tarafındaki PKK ve BDP'den dönemin iyimser havasına uygun açıklamalar gelmeye başlamıştı. Dahası çözüme yönelik adımlar atılmaya başlanmıştı. Bu adımlar sembolik olmaktan öteye geçmemektedir ama ihtiyaç da duyulmaktaydı. Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla otuz dört PKK mensuplarının Habur Sınır Kapısı'ndan girip teslim olması bu adımlardan biriydi. Ancak iyi niyetler ve karşılıklı jestlerle gelen olumlu hava BDP kesimi tarafından akamete uğratılmıştı. PKK'lıların teslim olmasını sonrası daha öncede açıklandığı gibi kutlama yapmak için BDP'nin organize ettiği karşılamaya yaklaşık elli bin kişinin Şırnak'ın Silopi ilçesinde toplanması ve bu toplantıda zafer havası estirilmesi Türk kamuoyunda çok ciddi yankılar bulmuştu. Habur'da BDP'lilerin organize ettiği kutlama etkinliğiyle ilgili çok ciddi eleştiriler gelmişti. BDP'li Altan Tan bile sürecin istismar edildiğini belirterek, bu durumu eleştirmekten geri kalmamıştı.¹⁷⁴³

Habur eleştirilerinden sonra sürecin kesintiye uğrayacağı düşünülmektedir. İktidar Partisi, BDP'yi ciddi bir şekilde eleştirerek kamuoyunu tahrik edici görüntülerin verilmemesi konusunda uyarılmıştır. Çözümün kolay olmayacağı için iktidar partisi sürecin devamı konusunda tartışmalar yaşanmıştı. Ancak dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, yaklaşık bir ay sonra 15 Kasım 2009'da "*Milli birlik ve kardeşlik projemiz bir*

¹⁷⁴¹ "Flaş isimlerle Kürt açılımı çalıştay", **Hürriyet**, 2.9.2009, s.6.

¹⁷⁴² "Güroymak'ta 'Norşin' heyecanı", **Milliyet**, 14.8.2009, s.16; Cengiz Çandar, "Gül'ün Norşin'i, Erdoğan'ın Şivan Perveri'i", **Hürriyet**, 12.8.2009, <http://www.hurriyet.com.tr/gulun-norsini-erdoganin-sivan-perveri> ,(Erişim Tarihi:11.5.2017).

¹⁷⁴³ T.Akyol, "Ateşle Oynuyorlar", **Milliyet**, s.18; "Dağdan Gelenlerin Tümü", **Radikal**, 21.10.2009, s.9.

hedefdir. Demokratik açılım süreciyle bu hedefe ulaşacağız”¹⁷⁴⁴ diyerek sürecin devam ettiği mesajını vermiştir. Bu açıklamadan sonra Beşir Atalay, Çözüm Süreci doğrultusunda hazırlanan ve dört ayrı mekanizmadan oluşan “İnsan Hakları Paketi” nin başlıklarını 16 Ocak 2010’da açıklamıştır. Buna göre; cezaevlerinde Kürtçe gibi farklı ve dil lehçelerde görüşme yapılmasına imkân sağlanmış, özel kanalların farklı dil ve lehçelerde yirmi dört saat yayın yapmasına izin verilmiştir. Buna ilaveten farklı dil ve lehçelerde enstitü, araştırma merkezi kurulması yönünde YÖK karar almıştır. Yaşayan Diller Enstitüsü kurulması, yol kontrollerinin azaltılması ve yayla yasaklarının asgari seviyeye indirilmesi yönünde valiliklere genelge gönderilmiştir.¹⁷⁴⁵

Bu arada AKP, bu sürecin kararlılıkla devam ettirileceğini pek çok kez tekrar ederken, sürecin devamlığı konusunda kararlı olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamalardan belki de en kararlı söylem dönemin Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik, Çözüm Süreci ile ilgili olarak “ya biz bu meseleyi çözeriz, ya bu mesele bizi çözer”¹⁷⁴⁶ demesi olmuştur. Diğer taraftan dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan 21 Şubat 2010’da Demokratik Açılımı ve Çözüm Süreci’ni anlatmak ve destek toplamak için altmış iki sanatçıyla bir araya gelip “Açılıma omuz verin” demesi, aşağı yukarı bir ay sonra Dolmabahçe’de yine sanatçılarla bir araya gelip, Çözüm Süreci’ne destek verilmesini istemesi kamuoyunu süreçle ilgili desteğini kazanma amacıyla yapılan girişimler olmuştur.¹⁷⁴⁷

Çözüm Süreci 2009’da başlamış 2010’da ivme kazanmış ve kamuoyunda çözüme yönelik bir algı oluşmaya başlamıştı. Ancak yukarıda da bahsedildiği üzere Çözüm Süreci 2011’deki Oslo Görüşmeleri’nin PKK’nın görüşlerine yakınlığıyla bilinen Dicle Haber Ajansı’nın sitesinden ses kayıtlarının internete düşmesi ve Çözüm Süreci’nin devamı yerine karşılıklı suçlamaların olduğu bir döneme tanıklık edilmiştir. Bu ses kaydının internete düşmesi Çözüm Süreci’ nin yavaşlamasına sebebiyet verdiği gibi, Çözüm Süreci’ni kesintiye uğratmak amacıyla basına sızdırılmıştı. Bu ses kaydının sızdırılması ve kamuoyundan gelen tepkiler üzerine dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Oslo Görüşmeleri’nin çözüme yönelik olarak yapıldığını, daha sonrasında samimiyetsizlik ve

¹⁷⁴⁴ “Demokrasi Korkuların Pazarı Değil, Panzehiridir,” **Star**, 14.11.2009, s.14; “Yolumuzdan Dönmeyeceğiz”, 15.11.2009, **Hürriyet**, s.26 “Başbakan Erdoğan: Milli birlik projesi bir hedefdir”, **Milliyet**, 15.11.2009, s.5.

¹⁷⁴⁵ “Açılımda 4 mekanizma”, **Milliyet**, 16.1.2010, s.19.

¹⁷⁴⁶ “Ya biz çözeriz ya açılım bizi çözer”, **Sabah**, 8.2.2010, s.7; “Ya biz çözeriz ya bu mesele bizi çözer”, **Milliyet**, 8.2.2010, s.11.

¹⁷⁴⁷ “Açılıma Omuz Verin”, **Milliyet**, 21.2.2010, s.18-19; “İkinci sanatçı açılımı”, **Hürriyet**, 20.3.2010, s.14.

terör örgütü tarafından bilgilerin servis edilmesi nedeniyle bu görüşmelere son verdiklerini açıklamıştır.¹⁷⁴⁸

Çözüm Süreci'nin kamuoyuna ilan edilmesinden önce, yukarıda açıklandığı gibi Oslo Görüşmeleri' nin basına sızdırılması sonucu süreç kesintiye uğramıştı. Oslo Görüşmeleri gibi gizli ve başka bir devletin gözetimi altında yapılması yerine, Türkiye'de şeffaf ve kamuoyu önünde yeni bir süreç başlatılması yönünde karar alınmıştı. Zira bu basına sızdırılma hadisesi güvensizlik ortamı yaratmıştır. Oslo Görüşmeleri'nin basına sızdırılmasından sonra Türkiye genelinde KCK/PKK terör örgütüne yönelik operasyonlar ivme kazanmıştır. Bu operasyonlar sonucunda örgüt basın açıklamalarına bile istediği hedef kitleyi götürememiştir. Bu durumla beraber KCK şehir yapılanması, ciddi anlamda etkisiz hâle getirilmiştir.

Öte yandan dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 26 Eylül 2012'de Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Kürt Sorunu' na çözüm bulmak için Abdullah Öcalan'a ziyaretlerde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu ziyaretlerden dolayı MİT ile Abdullah Öcalan arasındaki görüşmelere “İmralı Süreci” yerine “Çözüm Süreci” olarak adlandırılmasının daha doğru olacağı açıklanmıştır.¹⁷⁴⁹

Devlet adına görüşmeleri yapan MİT, Kürt Sorunu' na çözüm bulmak için Abdullah Öcalan'a ziyaretlerde bulunmaktaydı. Üstelik dönemin hükümetinin izniyle Ahmet Türk ve BDP milletvekili Ayla Akat Ata İmralı'da 3 Ocak 2013'te Abdullah Öcalan'ı ziyaret ettiler. Yine BDP Grup Başkanı Pervin Buldan, İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder ve Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'dan oluşan, Adalet Bakanlığı'nın özel izniyle adaya giden heyet, İmralı Adası'na gidip Abdullah Öcalan ile görüşmüştür. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın barış için önerdiği yol haritasını dinleyen ve mektubunu alan BDP Heyeti, Kandil'e, PKK'nın Avrupa ayağına ve kamuoyuna bu mektupları ulaştırdı.¹⁷⁵⁰

İmralı Görüşmeleri'nde üstelik üçüncü heyetin gitmesine izin verildi. Heyette BDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş ve Milletvekilleri Pervin Buldan ile Sırrı Süreyya Önder, Abdullah Öcalan ile görüşmeye gitti. Hükümet ile aylarca süren görüşmelerin ardından Abdullah Öcalan'ın mektubu hem Türkçe hem de Kürtçe olarak Nevruz kutlamaları çerçevesinde Diyarbakır'da okundu. Mektupta PKK'nın silahlı güçlerini Türkiye topraklarından çekmesinin ve ateşkesin başlangıcı olduğu kabul edilmektedir. Süreç devam

¹⁷⁴⁸ Başbakan Erdoğan'dan 'çözüm süreci' vurgusu, Haber Aktüel, 15.2.2013, <http://www.haberaktuel.com/basbakan-erdogan-dan-cozum-sureci-vurgusu-haberi-692752.html>, (Erişim Tarihi:1.3.2017).

¹⁷⁴⁹ Başbakan Erdoğan'dan 'çözüm süreci' vurgusu, Haber Aktüel, 15.2.2013, <http://www.haberaktuel.com/basbakan-erdogan-dan-cozum-sureci-vurgusu-haberi-692752.html>, (Erişim Tarihi:1.3.2017).

¹⁷⁵⁰ “Kandil'e mektup çıkarması!”, **Gazetevatan**, 28.2.2013, s.1, 20; Güngör Mengi, “İmralı'nın Şifreleri”, **Gazetevatan**, 28.2.2013, s.3.

ederken bölgede PKK'nın eylem ve söylemleri rahatsızlık yaratmaktaydı. Bu durum için Çözüm Süreci'nin Mimarı ve Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Ağustos 2013'te "Hazmedilemeyen bazı durumlara rağmen operasyon yapmıyoruz" sözleriyle bunu ifade etti.¹⁷⁵¹

Süreçle ilgili muhalefet partilerinden "PKK'ya taviz veriliyor, PKK ile pazarlık yapılıyor" eleştirilerine dönemin İçişleri Bakanı Beşir Atalay Çözüm Süreci'nin bir al-ver süreci olmadığını açıklamıştır. Dahası taviz verilen bir süreç olmayacağını belirterek eleştirilere cevap vermiştir. Yine Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılacağı yönündeki kamuoyundaki söylemlerden dolayı dönemin Adalet Bakanı Bekir Bozdağ, "Abdullah Öcalan için ev hapsi ile ilgili bir çalışmamız yok. Böyle bir düşüncemiz de yok" sözleriyle bu iddiaları yalanlamıştır. Ne var ki, HDP'lilerin bu süreçteki açıklamaları üzerine 29 Nisan 2014'de dönemin Başbakan Başdanışmanı Yalçın Akdoğan, Abdullah Öcalan'ın Çözüm Süreci'ni diğer Kürt aktörlerden daha iyi değerlendirdiğini savunmak zorunda kalmıştır.¹⁷⁵²

Hükümetin, Çözüm Süreci'ne yönelik bir diğer açılımı da KCK sanıklarının tahliye edilmesi olmuştur. Örneğin; Diyarbakır'da görülen KCK ana davasında tutuklu bulunan iki sanığın daha tahliye edilmesiyle beraber, dava kapsamında tutuklu kalmaması kamuoyuna yönelik bir mesaj olmuştur. Başka bir açılım ise Çözüm Süreci'nin yasal güvence altına alınması olmuştur. TBMM'den Cumhurbaşkanı onayına gönderilen Çözüm Süreci ile ilgili kanun 15 Temmuz'da dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından onaylanarak "Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun" adıyla Resmi Gazete'de yayınlanarak yasalasmıştır.

Çözüm Süreci ile ilgili olumlu bir sonuç almak için dönemin Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, görüşmelerin artık genişlemesi ve Avrupa ile Kandil'e uzanmasını arzu ettiklerini belirtmiş, Yalçın Akdoğan da; sürecin sahibinin Beşir Atalay olduğunu ve istediği örgüt ve kişiyle görüşebileceğini açıklayarak, ciddi bir desteğin parti tarafından verildiği, böylece sürecin sahiplenildiği imajı verilmeye çalışılmıştır. Çözüm Süreci olumlu bir iklimde devam ederken, dış kaynaklı gelişmelerin yürütülen süreci etkilemediği düşünülemez. Nitekim 6-7 Ekim 2014'deki Kobani Olayları sonrasında toplamda otuz dört kişinin hayatını kaybetmesi adeta travma etkisi yarattı. Dahası Bingöl İl Emniyet Müdürü'ne yönelik silahlı saldırıda, Emniyet Müdür Yardımcısı ve bir Başkomiserin şehit düşmesi bardağı taşıran son damlalar oldu. Gerçek bir ayaklanma provası şekline dönüşen bu

¹⁷⁵¹ Taha Akyol, "Kürt hareketi ve Aydınlar", **Hürriyet**, 3.9.2015, s.22.

¹⁷⁵² "Ev hapsiyle ilgili bir çalışmamız yok", **Yeni Asır**, 29.4.2014, s.14; "Ağabeyim Ev Hapsine Çıkmak İstiyor", **Türkiye**, 29.4.2014, s.12.

olaylardan sonra dönemin Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç, “çözüm sürecine mecbur ve mahkum değiliz” sözleriyle Türkiye genelini terörize eden kesimi eleştirmiştir. Ayrıca 6-7 Ekim Olayları sonrası Çözüm Süreci’nin değerlendirilmesi yapılarak, gelişmeler gözden geçirilmiştir.¹⁷⁵³

Çözüm Süreci’nin bedelini ödemeye hazır olduğunu söyleyen AKP, bu yaşanan kötü süreçten sonra sonuç alınabileceği umudunu kaybetmemiştir. Bu umutla beraber PKK’nın silahları bırakmasını dile getirmiş. HDP Heyeti İmralı ile Kandil arasında mekik diplomasi uygulanmaya başlamıştır. Hükümet son olarak Çözüm Süreci’ ne dönüş için Abdullah Öcalan’dan PKK’ya Türkiye’de silahlı mücadeleye son çağrısı yapmasını istemiştir. Abdullah Öcalan bu çağrı için kadın haklarından, çevre sorunlarına kadar her konuda adımlar atılmasını isteyen bir metin yazarak koşullu bir silah bırakma önerisi getirmiştir. Ancak Kandil’in bu adımların silah bırakmanın ön şartı olmasında ısrarcı olması, görüşmelerin kilitlenmesine neden olmuştur. İşin ilginç tarafı Kandil, süreçle ilgili tehditvari dilini başından sonuna kadar koruyarak, alınan kararlara ve yapılan çağrılara kulak tıkamıştır. Dolayısıyla Hükümet bu genel bir demokratikleşme programını içeren on maddenin ön şart olmasını PKK’nın silah bırakmamasının bahanesi olarak görmüştür. Çözüm Süreci’nin sonuna yaklaşıldığında PKK’nın silah bırakmayacağı anlaşılmıştır. Buna rağmen İktidar Partisi, PKK’ya silah bırakma çağrılarına devam etmiştir.

Sonuç olarak Dolmabahçe Sarayı’nda Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, İçişleri Bakanı Efkân Ala, AK Parti Grup Başkanvekili Mahir Ünal, Abdullah Öcalan ile görüşmeleri yürüten eski MİT başkan yardımcısı, Kamu Güvenliği Müsteşarı Muhammed Dervişoğlu ve İmralı Heyeti’nden Sırrı Süreyya Önder, Pervin Buldan ve İdris Baluken’in olduğu toplantıda Abdullah Öcalan’ın PKK’ya silahsızlanma kongresi toplama çağrısı Sırrı Süreyya Önder tarafından okunmasıyla yeni bir aşamaya geçilmiştir. Ancak Kandil’de konuşan KCK Eş Başkanları Cemil Bayık ve Hülya Oran; “PKK silah bırakacak açıklamaları seçim propagandasıdır. Silahların bırakılması, ancak Öcalan’ın bizzat katılacağı bir kongrede karara bağlanabilir. Yani PKK bu kararı Öcalan serbest kalmadan açıklamayacak. Bu adımlar atılmadan hareketimize, halka, Türkiye demokrasi güçlerine güven vermeden kongrenin toplanması, kongrenin onların belirttiği gibi kararlar alması düşünülemez”¹⁷⁵⁴ açıklaması üzerine Çözüm Süreci’ nin daha fazla yürümeyeceği ortaya çıkmıştır.

¹⁷⁵³ “Bülent Arınç: Çözüm sürecine mecbur ve mahkum değiliz”, **Radikal**, 27.10.2014, s.14; “Çözüm sürecine mahkum değiliz”, **Milliyet**, 28.10.2014, s.16.

¹⁷⁵⁴ “Öcalan’ı bırakın silahı bırakalım”, **Cumhuriyet**, 11.3.2015, s.4.

PKK'nın silah bırakma daha doğrusu silah bırakmama açıklaması, süreçle ilgili bir takım gerçekleri göstermiştir. Bu gerçekliklerden biri de örgütün Çözüm Süreci'ni zaman kazanmak ve toparlanmak için yürüttüğü ortaya çıkmıştır. Bir diğeri de örgütün silah bırakma gibi bir niyetinin hiç olmadığıdır.

Diğer taraftan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Dolmabahçe açıklamasını doğru bulmadığını; *“Açıklanan 10 maddelik metne gelince; o metinde bir demokrasi çağrısı yok. Bu metnin demokrasi adına neresini kabul edeceğim? Metni incelersek oradaki konuların çoğunun demokrasiyle falan yakından uzaktan alakası yok.”* sözleriyle Dolmabahçe Görüşmeleri'ni eleştirmiştir.¹⁷⁵⁵

İktidar partisinin vekilleri de bizatihi açılımla ilgili eleştirileri bulunmakta ve bu eleştiriler basında yer almaktadır. Örneğin; Star Gazetesi' nde yayınlanan *“Açılımdaki 15 Hata”* adlı makalede kendi partisinin süreci iyi yönetemediği ve bu sürecin Ayrılıkçı Kürtleri bağımsız bir devlet yapılanmasına götürdüğü dile getirilmekteydi.¹⁷⁵⁶ *“Açılımdaki 15 Hata”* isimli makalede süreç boyunca yapılan hatalar sıralanarak aşağıdaki belirtilmiştir:

- 1- Hayatları boyunca bir kez bile Kürt Sorunu üzerine kafa yorup kalem oynatmamış kimi yazarlarla işe başlanması, hayal kırıklığıdır. Muhalefetle daha önce irtibat kurulabilirdi.
- 2- Demokratik açılıma inanan, ancak sürecin kötü yönetilmesi veya eksikliğinden dolayı rahatsız olanlar kazanılamadı.
- 3- Dağdan indirme ve af gibi nihai aşamada devletin eli güçlendiğinde gündeme getirilebilecek marjinal öneriler, başlangıçta seslendirilerek istismarcıların ekmeğine yağ sürüldü, örgüt propagandasına dönüştü.
- 4- Dağdan indirmenin hedef kitlesi kadın, çocuk ve PKK muhalifleriyle sınırlı kalınca, maksat hasıl olmadı.
- 5- Abdullah Öcalan'ın kanlı bıçaklı olan kardeşi Osman Öcalan ile anlaşmaya varılması ve ilk büyük kopmanın bu isim üzerinden olacağıın hesaplanması, yanlış oldu.
- 6- Açılımı isimlendirme konusunda geç davranılınca, atı alan Üsküdar'ı geçti. Birlik projesi, kara propagandaya yenik düştü.
- 7- Sürecin planlanmasında milletvekilleri ve teşkilatlar devreye sokulamadı. Karşı propagandanın etkili olduğu anlarda AKP tabanı sürekli savunma yapmak zorunda kaldı, meramını anlatamadı.

¹⁷⁵⁵ *“Cumhurbaşkanı Erdoğan; Dolmabahçe açıklamasını doğru bulmadığını”, Milliyet, 22.3.2015, s.1. “Erdoğan, Dolmabahçe'ye de sert çıktı!”, Gazetevatan, 22.3.2015, s.1,14.*

¹⁷⁵⁶ Şamil Tayyar, *“Açılımdaki 15 Hata”*, Star, 11.11.2009, s.9.

- 8- Habur'daki PKK teslimatına hazırlıksız yakalandı. Örgütün propagandası önlemedi. O esnada bölgede bulunan en üst düzey emniyet görevlisi Mustafa Gülcü, basiretli davranmadı. Barış Grubu Sözcüsü M. Şerif Gençdal'ın “*Bize kıyafetleri çıkartın diyen olmadı*” açıklaması, plansızlığı gözler önüne serdi.
- 9- Habur'da kurulan mobil mahkemenin gerekçeleri halka yeterince anlatılmadığı için açılıma karşı çevrelerin istismar malzemesi oldu.
- 10- İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkartılışının yıl dönümünde Diyarbakır'a giderek kapalı kepenkler önünde basın toplantısı düzenlemesi, acemice görüntü oluşturdu.
- 11- Dağdan inenlere ev, iş ve para yardımı yapılacağı yönündeki propagandaya karşı halka gerçekler anlatılmadı.
- 12- Şehit aileleri ve gazilerle sağlıklı iletişim kurulamadı, sokak gösterilerine katılmalarını önleyici tedbirler alınamadı.
- 13- Hem Doğu'da hem Batı'da süreci baltalayacak provokasyonlara karşı gerekli önlemler alınamayınca rüzgâr sürecin tersine esmeye başladı.
- 14- Sürece olumlu katkı sunan MİT ve Emniyet arasındaki koordinasyon arzu edilen ölçüde sağlanamadı.
- 15- Demokratik açılım muhtevasının olgunlaştırılması veya kamuoyuyla paylaşılmasındaki gecikme, kamuoyunda zihin karışıklığına neden oldu.¹⁷⁵⁷

Çözüm Süreci'nde partisinin iyi niyetine rağmen, bu sürecin iyi yönetildiğini söylemenin güç olduğu bu sürecin bitimiyle beraber daha iyi anlaşılmıştır.¹⁷⁵⁸ Üstelik bu süreçle ilgili iktidar partisinden benzer eleştiriler gelmeye devam etmiştir. Açıkça söylenildiğinde PKK tarafının iyi niyeti suistismar ettiği ortadadır.¹⁷⁵⁹

Örgüt mensuplarının kazanma çabaları, başka bir ifadeyle tabanını konsolide etmeleri, bu çabalar sonunda dağa çıkmaların artarak devam etmesi, meselenin uluslararası hâle getirilmek istenmesi ve yeni bir ayrılıkçı yapılanmaya doğru gidilmesi iyi niyetinin suistismar edildiğini kanıtlamaktadır. Ancak bu sürecin bitirilmesi, geçmişe nazaran çok daha maliyetli olacaktır. Bunun için daha kangren haline gelmeden tedbirler alınması gerekirdi. Süreçle ilgili tarihten örnek verildiğinde; II. Abdülhamit'e bir suikast düzenlendiği ancak II. Abdülhamit camiden birkaç dakika geç çıkınca, bu suikast başarıyla neticelenmedi. Fakat suikastı düzenleyen kişinin pişman olması sonucu, ömür boyu devlet

¹⁷⁵⁷ Ş. Tayyar, “Açılımdaki 15 Hata”, **Star**, s.9.

¹⁷⁵⁸ Ş. Tayyar, “Açılımdaki 15 Hata”, **Star**, s.9.

¹⁷⁵⁹ Ş. Tayyar, “Açılımdaki 15 Hata”, **Star**, s.9.

hesabına çalıştığına şahitlik edilmektedir. Bunun gibi şayet PKK da bir pişmanlık varsa, gerçekten terör eylemlerine son verecekse, şiddete bulaşmayacaksa Türk Milleti gerekli büyüklüğü gösterecektir. Sağcısıyla solcusuyla, müslimiyle gayrimüslimi beraber hareket edecektir. Dinde nasıl bir tövbe kapısı varsa sosyal ilişkilerde de böyle bir vazgeçme, nedamet kapısı, pişmanlık vardır. Bu kapı zorlanabilir. Ama PKK'da böyle bir pişmanlık görülmemektedir. Terörü bırakma arayışı yoktur. Öyleyse insanların da şiddete devam etmek isteyenlere karşı, yeni şiddetin hazırlığını yapanlara karşı hoşgörü göstermesi doğru değildir. PKK'ya karşı iyi niyetli yaklaşımlar ve PKK'nın Çözüm Süreci'ne uygun davranışlar beklemek doğru olmayacaktır. Tersine bir görüşte ise devletin iyi niyetinin kullandırtmak ve istismar edilmesi olur.¹⁷⁶⁰

Bizatihi terör örgütünün “*üzerine gitmeyin*” yolunda valilere verdiği talimatın “*iyi niyet*” olduğunu da öne süren Recep Tayyip Erdoğan; Bu bir iyi niyetti fakat bu iyi niyet ne yazık ki ciddi manada istismar edildiğini ve süreçte yanlışlar yapıldığını bunun sonucunda ise Türkiye'ye ciddi manada bir silah girişi olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁶¹ Başka bir görüşe göre; iktidar partisinin yaklaşık on beş-yirmi milyon yurttaşın sorunlarını iki yıllık süre içerisinde sadece İmralı ve PKK ile görüşerek çözebileceğini düşünmesi, en büyük hatası veya yanlışı olmuştur.¹⁷⁶²

2- BDP/HDP'nin Çözüm Süreci' ne Bakışı

Kürt Sorunu ile ilgili çözüm önerilerini BDP'nin hazırlamış olduğu “*Türkiye'nin demokratikleşmesi ve Kürt Sorunu' nda çözüme dair siyasi tutum belgesi*” adlı bir öneri metnini kendi resmi web sitesinde yayınlamıştır. BDP, sorunu ekonomik, sosyal, siyasal ve devlet-vatandaş arası güven şeklinde ele almıştır. Çözüm önerilerinde ayrılıkçı talepleri görülmektedir. Örneğin; demokratik özerklik projesi aslında ayrılıkçı devlet kurulmasının alt yapısı olarak görülmüştür. Bununla beraber önerilerine bakıldığında; koruculuk sisteminin kaldırılıp köy korucularının başka işlerde istihdam edilmesi, mayınlı arazilerin temizlenmesi, anadilde eğitim, demokratik özerklik ve statü talepleri olarak özetlenebilir.¹⁷⁶³

¹⁷⁶⁰ İdris Bal, Çözüm Sürecinden Kaygılıyım, haber7.com, (Erişim Tarihi:22.7.2017); İdris Bal, Çözüm Sürecinden Kaygılıyım, Bugün.com, (Erişim Tarihi: 22.7.2017).

¹⁷⁶¹ “*Erdoğan'dan çözüm süreci itirafı!*”, **Sözcü**, 21.3.2016, s.18.

¹⁷⁶² Orhan Miroğlu ile Çözüm Süreci Söyleşisi, 23.1.2015, <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/orhan-miroglu-ile-cozum-sureci-soylesisi/417>, (Erişim Tarihi: 14.8.2017).

¹⁷⁶³ Barış ve Demokrasi Partisi, Türkiye'nin Demokratikleşmesi ve Kürt Sorununda Çözüme Dair Siyasi Tutum Belgesi: Türkiye'nin Siyasal-İdari Yapısında Reform Ve Kürt Sorununda Çözüm Modeli Taslağı, <http://www.bdp.org.tr/yayinlarimiz/demokratikozerklik/demokratik-ozerklik.html>, (Erişim Tarihi:11.12.2017).

Çözüm Süreci'nin görünürdeki muhatabı TBMM'nde temsil edilen BDP veya HDP olmuştur. Bu partinin vekillerinden oluşan heyetler süreç boyunca İmralı Görüşmelerini gerçekleştirmiştir. Çözüm Süreci'nde AKP, BDP ile müzakereleri yürütmek için zaman zaman görüşmeler yapmıştır. Bu yapılan görüşmelerde BDP'nin 'şiddete' başka bir ifadeyle 'teröre' mesafe koyması istenilmiş ve örgütün etkisi altında kalmamaları konusunda uyarılmıştır. Fakat BDP/HDP tam tersi yönde hareket etmiştir. BDP/HDP milletvekilleri örgütün baskısından bağımsız hareket etmeleri beklenirken, örgütün daha fazla tesiri altında kalmışlardır. Öyle ki bazı durumlarda örgütten daha radikal söylemlere de başvurmuşlardır. Başka bir ifadeyle muhataplık rolünü yerine getirmekten kaçınmıştır. Zira BDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş; Hakkari'nin Çukurca İlçesi'nde partililerine hitaben yaptığı konuşmada; Müzakereyle savaş durdurulur. Müzakere yapılması elzemdir. Hükümetin müzakere için muhatapları, BDP, KCK, Abdullah Öcalan ve PKK'dır¹⁷⁶⁴ sözleri muhatap olarak başka adresleri de göstermiştir. Bu söylemlerde, BDP'nin yapıcı bir rol oynaması gerekirken, geri planda kalarak, Abdullah Öcalan'ı ön plana çıkartma gayretleri yer almaktadır. Bu durum için Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç; *"Çözüm sürecinde sözü olan herkesle birlikte olacağız. Biz HDP'yi çözüm sürecinde önemli bir noktaya oturtmak istiyoruz ancak HDP'liler şiddetle arasına mesafe koymuyor. HDP, BDP veya diğer partiler birbirinin içine girmiş partilerdir ve Kürt kardeşlerimizin ilk tercihi değildir zoraki tercihtir. HDP'nin görevi sadece İmralı'ya gidip oradaki talimatları alıp bir kurye gibi Kandil'e götürüp oradaki açıklamaları da gelip burada bir kaç kişiye iletmek olmamalı"*¹⁷⁶⁵ ifadeleri HDP'nin bu süreçteki tarihsel sorumluluğunu yerine getiremediğini belirtmektedir.

BDP/HDP, Çözüm Süreci boyunca iktidar partisini sürekli eleştirmiştir. Doğu ve Güneydoğu'ya yönelik atılan bütün adımları memnuniyetle karşılaması gerekirken, küçümseyerek reformların yetersizliğinden dem vurmuşlardır. Bu memnuniyetsizlik ifadeleri aslında pazarlık payını artırmak için çıtayı daima yüksek tutma stratejisiyle ilişkilidir. Örneğin; Başbakan'ın açıkladığı demokratikleşme paketine¹⁷⁶⁶ *"BDP'li Gülten*

¹⁷⁶⁴ Hasan Pulur, "Muhabatımız Öcalan", **Milliyet**, 10.12.2009, s.3; "Demirtaş: Muhatap BDP, KCK, Öcalan ve PKK'dır", **Milliyet**, 7.10.2012, s.23; "Müzakere için muhatap BDP, Öcalan ve PKK'dır", **Hürriyet**, 6.10.2012, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/muzakere-icin-muhatap-bdp-ocalan-ve-pkk-dir->, (Erişim Tarihi: 8. 11. 2017).

¹⁷⁶⁵ "Bülent Arınç'tan 'Çözüm süreci' açıklaması", **Sabah**, 19.12.2014, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2014/12/19/arinc-sorulari-yanitliyor-canli> (Erişim Tarihi: 11.11.2017).

¹⁷⁶⁶ "Bülent Arınç'tan 'Çözüm süreci' açıklaması", **Sabah**, 19.12.2014, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2014/12/19/arinc-sorulari-yanitliyor-canli> (Erişim Tarihi: 11.11.2017); Demokratikleşme Paketini Açıkladı 30.10.2013, <http://www.akparti.org.tr/site/haberler/demokratiklesme-paketini-acikliyor/> (Erişim Tarihi: 21.2. 2017).

Kışanak”; beklentilerinin hiçbirine cevap verilmediğini söyleyerek tepkisini dile getirmiştir. Türkiye'nin eskiye oranla ciddi bir şekilde demokratikleşme hamlesi gerçekleştirmesine rağmen, PKK-BDP çizgisindeki siyasetçiler olumlu gelişmeler karşısında bile reformları takdir etmemiştir. Daima talep çıtalarını yüksek tuttıkları için bir sinerji yakalanamamıştır.

Çözüm Süreci gibi müzakereler Batı'da daha farklı bir şekilde gerçekleşmiştir. Batılı demokrasilerde etnik kimliklerle ilgili özgürlükler ve yerel yetkiler daha geniştir ancak hiç silaha sarılmamış veya silah bırakarak bu haklar elde edilmiştir. Örneğin; İngiltere ve İspanya'da etnisitenin hak ve özgürlükleri, silah bırakma kararından sonra gerçekleşmiştir. Fransa'da Korsikalılar silaha hiç itibar etmemiş ancak Fransa'da hak ve özgürlükler azımsanacak seviyede değildir. Buna karşılık Kandil ise bu süreçte “*silah bırakmanın*” gerçekçi olmadığını söylemiştir. Dahası “*sınır dışına çekilme*”, sözleriyle “*sınır dışına çekilmemeyi*” nasıl yaptığı görülmektedir. İşin ilginç yönü silah bırakmayan bir örgüt kararlarında direnirken BDP, Türk Ceza Kanunu'nda örgüt mensuplarına getirilen kısıtlamaların kaldırılmasını ve Terörle Mücadele Kanunu'nun da ise terör örgütleriyle mücadelenin zorlaştırılması yönünde değişiklikler talep etmiştir. Demokratikleşme Paketi ile yapılan düzenlemede bu yasal değişiklikler yoktur. Fakat örgüt, silahlı tehdidini sürdürürken, devletin terörle mücadele için belirlenmiş hukuki araçlarından vazgeçmesi olası dışı olarak durmaktadır. Örgütün terörden vazgeçmesi, en azından silah bırakacağına tespit edilmesi durumunda Terörle Mücadele Kanunu'nda değişiklik gündeme gelebilirdi.¹⁷⁶⁷

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, PKK'nın silah bırakmasının koşulsuz bir şekilde gerçekleşmesini gerekli görmekteydi. PKK, silah bırakmadığı takdirde terörle mücadele devam edeceği gibi, bu mücadelenin dayanağı olan Terörle Mücadele Kanunu'nun değişmesi zaafiyetleri beraberinde getireceğinden değişmesi bazı sakıncaları beraberinde getirecekti. Dolayısıyla Recep Tayyip Erdoğan hak ve özgürlük taleplerinin şiddet ve silahın dışlandığı bir ortamda, siyasetin meşru araçlarıyla dillendirilmesinin ve siyasi mücadelenin de siyasi zeminde verilmesinin¹⁷⁶⁸ haklı olarak gerektiğini belirtmiştir. Aydınlar, devleti eleştirmiş, Kandil'i eleştirememiştir. Oysa dönemin aydınları; bu konuda eleştirilmesi gereken tarafın, Kandil olduğunu bilmelerine rağmen, ne yazık ki devleti eleştirmiş, Kandil'i eleştirememiştir. Zira Kürt Sorunu sadece devletin değil, örgütün de demokratikleşmesiyle yani eleştirilmesiyle doğal mecrasına girerek çözülebilirdi.¹⁷⁶⁹

¹⁷⁶⁷ Taha Akyol, “*Felsefesi Olumlu*”, **Hürriyet**, 30.10.2013, s.8.

¹⁷⁶⁸ Demokratikleşme Paketini Açıkladı, 30.10.2013, <http://www.akparti.org.tr/site/haberler/demokratikleşme-paketini-acikliyor/52595#1> (Erişim Tarihi: 21.2.2017).

¹⁷⁶⁹ Taha Akyol, “*Silah Sigorta mı?*”, **Hürriyet**, 14.1.2012, s.26.

Diyarbakır Bağımsız Milletvekili Leyla Zana, silahların bırakılmasını asla tartışmak istemediğini ve silahın Kürtlerin sigortası olduğunu ifade etmiştir. Bu sorun var olduğu müddetçe o silahlar Kürtlerin güvencesidir' ¹⁷⁷⁰sözleriyle şiddetin bu çağda hâla kutsiyetini iddia etmiştir. Buna karşın 21. yüzyılda siyasal ve demokratik hak ve hukuk mücadelesi sürdürmek yerine, silahı metot olarak seçecek kadar fanatik oldukları anlaşılmaktadır. Dahası kamuoyu tarafından bu tür söylemler ciddi bir şekilde tenkit edilmiştir. ¹⁷⁷¹

BDP'nin selefi HDP, KCK'nın ortaya attığı “*Demokratik Özerklik*” kavramını aynen benimsemiştir. 11 Temmuz 2011'de Diyarbakır'da Demokratik Toplum Kongresi Toplantısı'nda “*Demokratik Özerklik İlanı*” yapıldığında BDP'ye yakın yazarlar bile bu sistemi “*ütöfik, totaliter, Chavez türü*” gibi kavramlarla eleştirmişlerdi. “*Demokratik Özerklik*” isminin yerine “*özyönetim ya da yerinden yönetim*” gibi kavramlarla tepkileri yumuşatmaya çalışan HDP, içerik ve ilkeler açısından hiçbir farklılık taşımayan bu anti demokratik yönetim sistemini benimsemekte herhangi bir beis görmemişti. ¹⁷⁷²

Demokratik Özerklik denilen yapının Stalin'in 1913'te ortaya attığı bölgesel özerklik tezinden alıntı olduğu anlaşılmaktadır. Kürt siyaseti içinde yeşererek eşit vatandaşlık temelli ve Türkiyelilik merkezli “*demos*” yaratılması arzusunu dile getiren sesleri bastıran bu yaklaşımın üretebildiği temel siyasetin “*bölgesel özerklik ilan(lar)ı*” olmaktadır. İspanyol Anayasası'ndan da izler taşıdığı 1978'de ileri sürülebilecek Kürt özerklik talepleri, son tahlilde, Stalin'in 1913' ün başında yayınlanan “*Marksizm ve Ulusal Sorun*” çalışmasının temel tezlerini içermektedir. Plethos yaratma amaçlı, milliyetçilik vurguları son derece güçlü Kürt siyasetinin “*çözüm*”ü 1913 model “*demokratik özerklik*” de bulmaktadır. Bu gelişme, ana akım Kürt siyasetinin, resmi siyaset üreticilerine benzer biçimde, Alfred Stepan'ın çarpıcı ifadesiyle “*asimilasyon*” ve “*ayrılma*” kutupları dışındaki seçenekleri dikkate almayan “*Gellnerci oksimoron*”u¹⁷⁷³ fazlasıyla içselleştirdiğini ortaya

¹⁷⁷⁰ Leyla Zana, “*Silah Kürt'ün sigortasıdır*”, **Radikal**, 9.1.2012, s.12; T. Akyol, “*Silah Sigorta mı?*”, **Hürriyet**, s.26.

¹⁷⁷¹ T. Akyol, “*Silah Sigorta mı?*”, **Hürriyet**, s.26; Leyla Zana, “*Silah Kürt'ün sigortasıdır*”, **Radikal**, s.12.

¹⁷⁷² Taha Akyol, “*HDP Bildirgesi*”, **Hürriyet**, 6.10.2015, s.20.

¹⁷⁷³ Ernest Gellner; “*Özgürlüğün Koşulları*” adlı tezinde Milliyetçilik Çağı'nda “*devlet ile kültür*” arasında gerçekleşen evliliğin ürünü olan ulus-devletin “*kültürel türdeşlik*” temeline dayandığını ileri sürmüştü. Bu da egemen kültürün tüm toplumun “*işlevsel kültürü*” hâline gelmesiyle mümkün olabilecektir. Bu aşırı işlevsel yaklaşımın, örnek alındığı Fransa benzeri bir “*ideal*” modele atıfta bulunmaktadır. Ancak “*gerçek*” laiklik ve cumhuriyet zannedilen Fransız yorumları gibi, tek “*ulus-devlet*” tanımı olarak benimsenen bu modelin, Doğu Avrupa'dan Ortadoğu'ya ulaşan bir alandaki gerçeklerle bağdaşmadığı da ortadadır. Merkezî devletlerin milliyetçilik çağı öncesinde şekillendiği, daha sonra ise farklılıkların törpülediği Batı Avrupa'nın tersine, uzun asırları üç çok uluslu imparatorluğun idaresinde geçiren Doğu Avrupa ile Ortadoğu'da ulus-devlet kuramcılarının varsayımlarının dışında yapılanmalar oluşmuştur. (M. Şükrü Hanioglu, “*Amaç Ethnos ve Plethos Yaratma Olursa Çatışma Durmaz*”, **Sabah**, 6.9.2015, s.16.

koymaktadır. Hâlbuki günümüz demokrasilerinde soruna bu iki uç arasında ve çok kültürlülük çerçevesinde değişik çözümler üretilebilmektedir.¹⁷⁷⁴

HDP, PKK'dan temin ettiği bölgesel özerklik talebini de aşarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da "Kürdistan" kurulması düşüncesine yöneldi. "Devlet, Kürtlerin bölgesel özerklik talebine ne cevap vereceğini bilemiyormuş. Devletin çözümden anladığı, asıl sorunu bir tarafa bırakıp PKK'ya silah bıraktırmakmış... Özerklik talebi acaba Kürtlerin mi, BDP'nin mi? Yoksa PKK'nın mı? PKK bile özerklikten bahsederken Türkiye içinde bir çözüm istediğini iddia ediyor. Oysa BDP, PKK'dan daha şahin, daha iflah olmaz bir dil kullanıyor. En son Selahattin Demirtaş'ın, Kürt halkının da bir Kürdistan'ı olmalıdır. Ama özerk, ama federal, ama bağımsız. Bu halkın devleti yok diye bu zulüm politikalarını dayatacaksanız, eksiklik bu ise Kürt halkı artık bu eksikliği tamamlamalı. Kürdün Kürdistan'ı olmalı ki silahlı mücadelesiyle gerçekleşeceğine inanan bir siyaset, demokratik olabilir mi?"¹⁷⁷⁵ sözleri HDP'nin PKK'nın değirmenine su taşımakta olduğunu göstermektedir.

BDP/HDP Türkiye'deki siyasal sistemde Doğu ve Güneydoğu'daki sorunların çözümünde önemli bir rol oynama fırsatı elde etmekten, bu fırsatları elinin tersiyle itmektedir. Terörle arasına mesafe koymak yerine, terörle iç içe geçmiş ve söylemlerinde terörün destekçisi durumuna gelmektedir. KCK 'silahlanın' çağrısı yaptığında ilginç bir şekilde HDP eş başkanı Selahattin Demirtaş bu çağrının karşılığı olarak 'kendimizi savunacağız' demektedir. HDP Eşbaşkanı Figen Yüksekdağ ise "bizim arkamızda YPG-PKK var" söylemiyle KCK'nın terör eylemlerine destek vermektedir. İki tarafın söylemlerindeki benzerlik ve örtüşme şunu göstermektedir: PKK ile HDP arasındaki organik ilişki ve hiyerarşi vardır. Ancak PKK'nın politikalarına destek vermeyen, gidip siyaset yapsın diye TBMM'ne gönderdikleri HDP'nin altı milyon oy veren insanın iradesini boşa çıkarmaktadır.¹⁷⁷⁶

Sonuçta Eski Türkiye'nin bertaraf edildiği bu süreçte silahlanın demek, daha önce ifade edildiği gibi Kürt siyasal hareketinin aklını oluşturan eski solcuların zihin yapısının çalışma biçimiyle irtibatlı olsa da bir yanıyla da bu aklın ne kadar tarih dışı kaldığını da göstermektedir. Japon Askeri'nin II. Dünya Savaşı'nın çoktan bittiğinden haberi olmayan trajikomik durumu gibidir. Bu siyasal harekete oy veren altı milyon Türkiye Cumhuriyeti Devleti Kürt orjinli vatandaşlara gelince, yeniden savaş başlasın, yeniden çocukları ölsün,

¹⁷⁷⁴ M. Ş. Hanioglu, "Amaç Ethnos ve Plethos Yaratma Olursa Çatışma Durmaz", **Sabah**, s.16.

¹⁷⁷⁵ Yalçın Akdoğan, "Hükümet Sizin Köleniz Değil", **Star**, 29.12.2012, s.18.

¹⁷⁷⁶ F. Özkan, "Vahdettin İnce: PKK Kürtlerin çıkarını değil ölümünü istiyor", **Star**, s.18.

ülke yeniden kan gölüne dönsün diye oy vermediler. Sokaklarında, dağlarında, şehirlerinde, ormanlarında süren bu savaş nihayete ersin diye bu denli güçlü bir şekilde desteklerini sundular. Ankara'ya gidin, parlamentoda gümbür gümbür haklarınızı savunun ve artık buralarda çatışmaya son verin diye BDP/HDP'ye oy verdiler. Ne yazık ki Kürtlere yabancı olan BDP/HDP'nin üst aklı olarak tabir edilen sol akıl, bunu devrimci halk savaşına verilmiş bir destek gibi okumuş ve hemen hemen hiçbir siyasal açılımda yer almamış ve yer almak istememiştir. Mesela seksen parlamenterle koalisyona girmek istememenin bir mantıklı açıklamasının olmadığı belirtilmiştir. Seksen parlamenter gibi güçlü bir grup siyasal olarak temsil edildiğinde Kürtlerin, siyasal, sosyal ve ekonomik hayatına ciddi anlamda katkı sunacağını ancak ayrılıkçı siyasi tercihlerinin galebe çaldığı belirtilmektedir.¹⁷⁷⁷

3- CHP'nin Çözüm Süreci' ne Bakışı

CHP, Kürt Sorunu' nu temelde bir demokrasi sorunu olarak ele almakta, dolayısıyla sorunun 'güvenlikçi' yöntemlerle çözülemeyeceğini düşünmektedir. Kürt Sorunu'nun çözümünde askeri yöntemlerden ziyade hukuk ve demokrasi çerçevesinde konuya yaklaşımını savunmaktadır.¹⁷⁷⁸Çözüm Süreci'nin en başından itibaren bu sürece mesafeli yaklaşmış, olumsuz giden durumlarda eleştirilerde bulunmuş, iyi giden durumlarda ise sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bir defa süreci MHP'nin söylemi gibi ayrılıkçı olarak değerlendirmemiştir. Daha çok olması gerekenleri dile getirmekten de geri kalmamıştır. Süreçle ilgili kendi çözüm önerisini ifade ederek, soruna yönelik çözüm projesinin olmadığı eleştirilerinin önüne geçmeye çalışmıştır.

Başka bir açıdan bakılacak olursa CHP mevcut sürecin yürütülmekte olduğu modelin, doğru bir model olmadığını, dolayısıyla da Kürt Sorunu' nun çözümünü ve kalıcı barışı sağlayamayacağını savunmaktadır. Süreç boyunca AKP hükümetinin, Kürt Sorunu' nun çözümü konusunda önemli mesafe kat edilmesini sağlayacak CHP'nin somut yasa tekliflerini reddetmesi, sorunun kalıcı çözümünün tek yolu 'barışın toplumsallaştırılması' olduğu halde süreci TBMM'den ve kamuoyundan ısrarla kaçırması, çözüm konusundaki tutumunu siyasi konjonktüre göre sürekli değiştirmesi, CHP'nin mevcut sürece dair bu tespitini açık biçimde doğrulamıştır.¹⁷⁷⁹CHP'ye göre; AKP 'barış için siyaset' yapmamakta, siyasi amaçlar için barış umudunu rehin almaktadır. Mevcut modelin kalıcı barışı tesis etmeyeceğini görmesine rağmen CHP, barış umudunu biraz daha yükseltecek her adımın

¹⁷⁷⁷ F. Özkan, "Vahdettin İnce: PKK Kürtlerin çıkarını değil ölümünü istiyor", *Star*, s.18.

¹⁷⁷⁸ "Türkiye'nin Kürt Sorununa Bakışı, Çözüm Çerçevesi; 22 soruda 22 Cevap", (Haz. CHP), s.2.

¹⁷⁷⁹ "Türkiye'nin Kürt Sorununa Bakışı...", s.2-3.

değerli olduğundan hareketle mevcut süreç içerisinde atılan hiçbir adıma karşı çıkmamış, engel olmamış, tam aksine somut tekliflerle katkı sunmuştur.¹⁷⁸⁰ CHP barışın toplumsallaşmasını ve kalıcı çözümü gerçekleştirecek, dünya modellerinin incelenmesi ve Türkiye'nin Kürt Sorunu' nun özgün yönlerinin dikkate alınmasıyla oluşturulan çözüm modelinin dört ana ayağı bulunduğunu belirtmektedir. Buna göre;

- 1- Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları standartlarını geliştirecek, Kürt Sorunu' nun yasal boyutlarını çözecek, tam demokrasi ve eşit vatandaşlık yolunda ciddi ilerleme kaydedilmesini sağlayacak yasal adımların vakit geçirilmeden atılması; CHP bu doğrultuda yirmi yedi somut yasa teklifini TBMM gündemine getirmiştir.
- 2- TBMM'de siyasi partilerin katılımıyla bir "*Toplumsal Mutabakat Komisyonu Kurulması*": Tüm siyasi partilerin katılımıyla oluşturulacak bu komisyon, sorunun Anayasal boyutları da dâhil olmak üzere tüm boyutlarıyla çözümü için temel mutabakat zeminini teşkil edecektir. Komisyon, Kürt Sorunu' nun çözümüne ilişkin hükümetin düşünce ve önerilerini alacak, hükümetin yaklaşımına ilişkin eleştiri ve öneriler tüm partiler tarafından komisyon çalışmaları sırasında ortaya konacaktır. Ayrıca devletin ilgili kurum ve kuruluşları da görüşlerini komisyona ileteceklerdir. Komisyon on iki ay boyunca çalışmalarına devam ettikten sonra, hazırladığı ve üzerinde mutabakat sağlanan raporu TBMM Genel Kurulu'na iletecektir. Temel zemin ve uzlaşma mekanizması olan, "*Toplumsal Mutabakat Komisyonu*" ayrıca "*Ortak Akıl Heyetine*" de görevler verecektir.
- 3- Ortak Akıl Heyeti: Ortak Akıl Heyeti, temelde TBMM'de temsil edilmeyen kesimlerin, sivil toplum örgütlerinin, sendikalar ve meslek odalarının süreçle ilgili düşüncelerini Toplumsal Mutabakat Heyeti'ne aktaracağı ana mekanizma olarak çalışacak ve barışın toplumsallaşmasına katkı sunacaktır. Bunun yanı sıra, Toplumsal Mutabakat Komisyonu'nun kendisine vereceği görevler doğrultusunda, görüşmeler yapabilecek, kendi görüşlerini ortaya koyacak ve aynı zamanda örgütün silah bırakması sürecinde "*İzleme Heyeti Fonksiyonunu*" yürütecektir.
- 4- Gerçekleri Araştırma Komisyonu Türkiye Modeli: Tüm dünyada "*Gerçekleri Araştırma Komisyonları*" Kürt Sorunu benzeri sorunların çözümünde geçmişle yüzleşilmesi, geçmişin hukuksuzluklarının ortaya konularak gereğinin yapılması, toplum kesimlerinin kalıcı olarak 'barışabilmesi', ortak yaşam kültürünün yeniden tesis edilmesi bakımından ihtiyaç duyulan mekanizmalar olmuştur. CHP'nin çözüm

¹⁷⁸⁰ "*Türkiye'nin Kürt Sorununa Bakışı...*", s.3.

modelinde, geçmiş travmaların ve yaralarının sarılması için, Türkiye'nin Kürt Sorunu'nun özgün dinamiklerini dikkate alan, TBMM zemininde bir "Gerçekleri Araştırma Komisyonu Kurulacaktır." ¹⁷⁸¹Ayrıca CHP'nin 1 Kasım 2015 öncesi Seçim Beyannamesi'nde "Kürt Sorunu" başlığı altında çözüm önerileri sıralanmaktadır. Benzer görüşlerin yer aldığı çözüm önerileri genel başlık altında;

- a) Her türlü şiddet ve baskıyı sona erdirerek, sorunu siyaset yoluyla çözüleceği
- b) Kürt Sorunu'nun çözüm yerinin TBMM olmasının sağlanacağı
- c) TBMM'de temsil edilen tüm siyasi partileri çözüm için bir araya getirerek süreci geniş bir toplumsal uzlaşmayla yürütüleceği
- d) Sorunu çözmeye yönelik tüm girişimlerin şeffaf ve hukuka uygun olmasını temin edileceği
- e) Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananlar ve Uludere katliamı başta olmak üzere tüm faili meçhuller, işkenceler ve hak ihlallerini araştırarak bir Meclis Komisyonu kurulacağı
- f) Eşit vatandaşlık ilkesinin gereği olarak, anadili Türkçe olmayan yurttaşların kamu hizmetlerinden eksiksiz olarak yararlanabilmesinin sağlanacağı
- g) İdari sistemde yerinden yönetim ilkesini hayata geçirileceği¹⁷⁸² şeklinde sıralamak mümkündür.

Bununla beraber CHP, Çözüm Süreci'ne somut adımlarla yardımcı olduğunu ve parti olarak ellerinden gelen desteği verdiğini beyan etmiştir. Bu süreçle ilgili uyarılarını da yapmaktan geri kalmamıştır. Birinci CHP'nin Çözüm Süreci'nden soyutlandığını ancak soyutlanmaması gerektiğini ikincisi ise İmralı ile şeffaf olmayan görüşmeler yoluyla çözümün gelmeyeceğini belirtmiştir. CHP sorunun çözümü yolunda somut yasa teklifleri vererek, kalıcı barışı gerçekten sağlayabilecek somut yöntem önerisi ortaya koyarak, işleyen sürecin her aşamasında yapıcı eleştiriler getirerek, Kürt Sorunu'nun çözümüne, iktidarın CHP'yi 'barış karşıtı' gösterme siyasetine rağmen somut katkı sunduğunu iddia etmiştir.¹⁷⁸³CHP, Kürt Sorunu'nun yasal boyutlarını çözmek için TBMM Başkanlığı'na bugüne kadar yirmi yedi yasa teklif sunmuşlar ve bu maddelere göre;

- 1- Seçim barajının %3'e indirilmesi,
- 2- Siyasetteki dil yasaklarının tamamen sona erdirilmesi,
- 3- Siyasi partilere devlet yardımının adil olması,

¹⁷⁸¹ "Türkiye'nin Kürt Sorununa Bakışı...", s.4-5.

¹⁷⁸² **CHP'nin 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesi**, s.43.

¹⁷⁸³ "Türkiye'nin Kürt Sorununa Bakışı...", s.9.

- 4- Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir ‘Toplumsal Mutabakat ve Ortak Akıl Heyeti Komisyonu’nun oluşturulması,
- 5- Geçmişte yaşanan acı ve travmaları hatırlatan isimlerin silinmesi amacıyla TBMM’de Komisyon kurulması,
- 6- Adları değiştirilen köy, bucak, ilçe ve diğer yerleşim yerlerinin eski adları, yeni adlarıyla birlikte kullanılması,
- 7- Dersim arşivlerinin devletin ilgili tüm kurumlarından alınıp TBMM’de toplanarak halka ve araştırmacılara açılması,¹⁷⁸⁴
- 8- 21 Mart’ın Nevruz Bayramı olarak, tatil ilan edilmesi,
- 9- Eski Diyarbakır Cezaevi’nin “*İnsan Hakları ve Demokrasi Müzesi*”ne dönüştürülmesi,
- 10- Koruculuk sisteminin kaldırılması,
- 11- Boşaltılan yerleşim yerleri nedeniyle mağdur olan vatandaşlara yardım yapılmasını öngören yasanın düzenlenerek, mağduriyetlerin giderilmesi ve dönüşlerin önünün açılması,
- 12- Mayınlı arazilerin temizlenip, yoksul köylüye tarım için tahsis edilmesi,
- 13- Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin özgürce yapılabilmesi için gerekli değişikliklerinin yapılması,
- 14- Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’ndaki ifade özgürlüğünü engelleyen hükümlerin kanun metinlerinden çıkarılması,
- 15- Uzun tutukluluk sürelerinin kısaltılması,
- 16- Davaların nakledilerek adil yargılamanın engellenmesine son verilmesi,
- 17- Özel yetkili mahkemelerin kararları için yeniden yargılamanın sağlanması,
- 18- Polisin biber gazı kullanması ve orantısız şiddet uygulamasının önüne geçilmesi,
- 19- İşkence ve benzeri gayri insani suçlar nedeniyle verilen tazminat kararlarının Başbakana varıncaya kadar tüm sorumlulara rücu edilmesi,
- 20- Temel Hak ve Hürriyetlerin kullanımını sırasında güvenlik görevlilerinin orantısız şiddetine maruz kalarak ölenlerin yakınlarına ve yaralananlara nakdi tazminat, aylık bağlanması, kamuda istihdam gibi hakların tanınması,
- 21- Adil yargılamayı ve savunma hakkını engelleyen “*gizli tanık*” uygulamasına son verilmesi,
- 22- Faili meçhulde zaman aşımının kaldırılması,

¹⁷⁸⁴ “Türkiye’nin Kürt Sorununa Bakışı...”, s.19-21.

- 23- Nefret suçlarının zamanaşımına uğramaması,
- 24- DGM'lerce verilen kararlarda zamanaşımı süresinin düşürülmesi,
- 25- Hukuka aykırı şekilde elde edilen kişisel verilerin imha edilerek, fişleme uygulamalarına son verilmesi,
- 26- Cezaevlerinde soyut ve yoruma açık düzenlemelere dayanarak yapılan haksızlıkların engellenmesi,
- 27- “*Hrant Dink*” adının İstanbul Şişli’de bir caddeye verilmesi önerisi kamuoyuyla paylaşılmıştır.¹⁷⁸⁵

Çözüm Süreci’nin nasıl yürütülmesi gerektiğine yönelik önerilerini de dile getiren Kemal Kılıçdaroğlu şu şekilde dile getirmiştir: “*Kürt Sorunu ve terör, Hükümeti aşan, bütün toplumu ilgilendiren ve çözüm için her kesimin katkısını gerektiren bir konudur. Bunun için, çözüm arayışı hukuk devleti ilke ve kurallarına ve ülkenin yasalarına göre yürütülmelidir. PKK’nın belirlediği çerçeve ve koşullara göre değil, Hükümetin de içinde yer alacağı bir yöntemle oluşturulacak geniş ve kapsayıcı toplumsal bir mutabakat doğrultusunda yürütülmelidir. Çözüm arayışının Öcalan-Kandil tarafından yönetilmesine izin verilmemelidir. AKP iktidarı süreç sırasında demokrasiden uzaklaşmamalı, samimi ve dürüst davranmalı, kişisel ve gizli bir gündem gütmemeli, halkımızın kabul etmeyeceği bir taahhüt altına girmemeli ve şeffaf olmalıdır. Önemli bir not, AKP bugüne kadar bu ölçülerin hiçbirisine uymamıştır.*”¹⁷⁸⁶

Sonuçta CHP, Çözüm Süreci’ne karşı değildir. Ancak izlenen yöntem ve muhataplık konusunda görüş ayrılıklarına sahiptir. Aslında CHP, en çok Kürtlerle ilgili rapor yazan parti olarak, sürecin içerisinde daha aktif yer alması gerekirken, sürecin dışında tutulmuştur. Bu da CHP’nin Çözüm Süreci’ ne yeterince destek verememesine yol açmıştır.

4- MHP’nin Çözüm Süreci’ ne Bakışı

MHP, Kürt Sorunu’nun varlığını kabul etmemektedir. Doğu ve Güneydoğu’nun geri kalmış olduğunu belirten ve PKK’nın bölgedeki eylemlerini terör hareketleri olarak niteleyen MHP, soruna dış destekli ayrılıkçı terör faaliyeti olarak yaklaşmıştır. MHP’nin Cumhuriyetin kazanımlarının korunması, Türkçe’nin dışında başka bir resmi dilin kabul edilmemesi ve üniter devlet yapısı gibi kırmızı çizgiler çerçevesinde politikalar oluşturduğu görülmektedir.

¹⁷⁸⁵ “*Türkiye’nin Kürt Sorununa Bakışı...*”, s.19-21.

¹⁷⁸⁶ “*CHP çözüm süreci önerilerini açıkladı*”, **Milliyet**, 11.5.2013, s.1,24; “*Türkiye’nin Kürt Sorununa Bakışı...*”, s.6.

MHP, PKK terör örgütünün muhatap kabul edilmesini veya görüşülmesini ve masaya oturulmasını “*hainlik*” olarak dile getirmiştir. Terör ve terörizmle mücadele, olmazsa olmaz anlayışından ve son terörist kalıncaya kadar mücadelenin devam etmesinden yana tavır almıştır. Çözüm Süreci’nde güvenlik perspektifi dışındaki arayışlarını da sert şekilde eleştirmiş, hatta ülkeyi bölmeye götürdüklerini ileri sürmüştür, Çözüm Süreci’ ni, “*yıkım projesi*” veya “*çözülme süreci*” olarak adlandırmıştır. MHP’ye göre; ayrılıkçı terörle yürütülen müzakere süreci, ne PKK’nın dağdan inmesini ve silah bırakmasını ne de birlikte yaşama iradesinin güçlenmesini sağlamıştır. Sadece taviz ve teslimiyet döngüsünde ilerleyen bir hükümet icraatıyla birlik ve beraberliği zedelemiş ve Türkiye’yi zayıflatmıştır. Terörle mücadelenin bırakıldığı ‘çözüm’ adı altındaki ihanet sürecinde; terör unsurları silah, mühimmat ve patlayıcı yığınağı yapmak, alan hâkimiyeti tesis etmek, dağ ve şehir kadrolarını güçlendirmek, bölge halkı üzerinde baskı kurmak suretiyle bugüne kadar hiç olmadığı ölçüde tahkimat yapmışlardır. Terör örgütünün bu kazanımları, maalesef Cumhurbaşkanı ve hükümet yetkilileri tarafından acı bir şekilde itiraf edilmiştir.¹⁷⁸⁷

MHP’nin Seçim Beyannamesi’nde; “*Terör Sorunu*” başlığı altında, “*Günlük siyasi kaygılardan arındırılmış uzun vadeli ve istikrarlı milli ve etkin bir terörle mücadele politikası geliştirilecek ve uygulanacaktır*” anlamında terörle mücadele stratejisi ortaya konulmuştur. Ayrıca vatandaşla teröristin ayrılacağı anlatılan beyannamede, terörün bitirilmesi için teknolojik imkânlardan ileri düzeyde yararlanılacağı da ifade edilmektedir. Beynamede; Terörü ve teröristi övmek, teröristi vatandaşın temsilcisi olarak göstermek, terörist taleplerini vatandaş talepleri olarak takdim etmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden siyasi ayrılıkçılık yapmak, etnik ve dini tahriklerde bulunarak teröre suni bir taban oluşturmaya çalışmak terörü destekleyici eylemler olarak değerlendirileceği ifade edilmektedir.¹⁷⁸⁸

Terörle mücadelede sonuç alınması öncelikle terörist unsurların etkisiz hâle getirilmesine bağlıdır. Güvenlik güçlerinin kışla ve karakola hapsedilmesi uygulamasına son vereceğini açıklayan MHP, terörle müzakereye derhal son verecek, etkili bir mücadele yöntemi ihdas edeceğini işaret etmektedir. AB’ye Uyum Yasaları ve Demokratikleşme açılımı çerçevesinde yapılan yasal ve idari düzenlemeler PKK’nın talep ettiği düzenlemelerin çok büyük bir bölümünü karşıladığını ve anadilde eğitim ve özerklik dışında

¹⁷⁸⁷ MHP’nin 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesi, s.240.

¹⁷⁸⁸ MHP’nin 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesi, s.240-241.

hâlihazırda bütün düzenlemelerin yapıldığını belirten MHP,¹⁷⁸⁹ bu durumu aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

- 1- Devlet televizyonunda yirmi dört saat Kürtçe yayın yapılmaya başlanmıştır.
- 2- Üniversitelerde Kürtçe bölümler açılmıştır.
- 3- Kürtçe öğrenimi için Kuzey Irak yönetimiyle işbirliği içinde öğretmen yetiştirilmesine başlanmıştır.
- 4- Partilere etnik dillerde propaganda imtiyazı fiilen tanınmıştır.
- 5- Etnik örgütlenmeler ve ayrılıkçı propagandalar serbest bırakılmıştır.
- 6- PKK sempatisini belediyelerin Kürtçe yazışma yapmaya başlamalarının, Kürtçe ilanlar vermelerinin önü açılmıştır. Pratikte iki dilli hizmete geçmelerinin önü açılmıştır.
- 7- Kürtçe bilme şartıyla kamu görevlisi istihdamına başlanmıştır.
- 8- Merkezden bağımsız, Bölgesel Kalkınma Ajansları kurulmuş ve üniter devlet yapısına ağır bir darbe indirilmiştir.
- 9- Üniter devlet yapısını zayıflatan ve idari federasyonun alt yapısını kuran Büyükşehir Belediyeler Kanunu bütün itirazlara rağmen kabul edilmiştir.
- 10- KCK'nın açlık grevine teslim olunmuş ve mahkemelerde anadilde savunma hakkı verilmiştir.
- 11- Atatürk döneminde isyan çıkarmış ayrılıkçı liderlerin isimlerine ait heykel dikilmiş veya kutsanmaya başlanmıştır.
- 12- İngiliz Ordusu ile işbirliği yaparak Erzurum Kongresi'ni basma teşebbüsü içine giren bir işbirlikçinin ismi halk kütüphanesine verilmiştir.
- 13- Ayrımcılıkta Mücadele ve Eşitlik Komisyonu kurulmuştur.
- 14- Kamuda Etnik ayrımcılığa son verileceği iddiasının gündeme taşınmıştır.
- 15- Anadolu Ajansı, Kürtçe yayına başlamıştır.
- 16- Abdullah Öcalan'ın siyasal bir figür haline gelmesi ve TIME dergisine göre; dünyadaki en etkin yüz kişiden birisi olmasını sağlayan siyasal ortam sağlanmıştır.
- 17- PKK'nın meşrulaşmasının önü açılmıştır.¹⁷⁹⁰

Bu maddelerde belirtilen öğelerin siyasal, sosyal ve ekonomik boyutunda bölgede yansımaları olmuştur. Başta PKK'nın paralel devlet oluşturma çabaları durdurulmadığı gibi, hız kazanmaktadır. Dahası örgütün vergi adı altında haraç toplaması, yargı süreci işletmesi

¹⁷⁸⁹ MHP'nin 1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesi, s.240-241.

¹⁷⁹⁰ Ümit Özdağ, AKP'nin PKK'ya Son Tavizleri, **Milli Güvenlik ve Dış Politika Araştırmaları Merkezi**, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi>, (Erişim Tarihi: 30 Eylül 2017).

ve “polis” ve “jandarma” gücü oluşturması bölgedeki PKK'nın etkinliğini ortaya koymaktadır. Bütün bunların ışığında açıklanan paket, MHP'nin de dile getirdiği gibi, ayrılıkçı siyasanın hayata geçirme çabaları olarak görülmektedir.

MHP, Doğu ve Güneydoğu'nun yaşayan insanların PKK 'nın tehdidine maruz kalmasını engelleyecek tedbirlerin alınmasını önermektedir. Çözüm Süreci'nin derhal bitirilmesini, ayrılıkçılık faaliyetleriyle mücadelenin zaman geçirmeksizin yapılmasını önermektedir. Ayrıca terör örgütünün silah bırakmasının zaruri olduğu, MHP'nin üzerine düşen bütün sorumlulukları yerine getireceği belirtilmektedir.¹⁷⁹¹

Abdullah Öcalan'ın 2013 Nevruz'u'nda açıkladığı gibi PKK ile müzakere sürecinde üç aşamalı bir süreç ön görülmüştür. Abdullah Öcalan ile iktidar bürokratları arasında İmralı'da yapılan görüşmeler sonucunda, birinci aşamada; PKK'nın terör eylemlerini durdurması ve Türkiye dışına çekilmesini oluşturmaktadır. İkinci aşamada; iktidar partisi anayasal ve yasal düzenlemeler yaparak Abdullah Öcalan'ın ve PKK'nın silah bırakması için gereken koşulları yaratacaktır. Normalleşme adı verilen üçüncü aşamada ise PKK ve Abdullah Öcalan için geliştirilecek hukuki formülle serbest bırakılma süreci başlayacaktır. PKK'luların silahlarını bırakması ve teslim olmasını söyleyen MHP'nin bu üç aşamada gelişecek süreçle ilgili ciddi eleştirileri olmuştur. Özellikle Abdullah Öcalan'ın Çözüm Süreci içerisinde serbest bırakılmasıyla veya ev hapsiyle ilgili açıklamalar karşısında MHP, iktidara geldiği takdirde bu süreci yürütenler hakkında vatana ihanet yasasından yargılayacağını beyan etmiştir.¹⁷⁹²

5- PKK/KCK'nın Çözüm Süreci'ne Bakışı

PKK terörünün ayrılıkçı siyaseti, Türkiye'yi uzun yıllardır meşgul eden, sadece Türk kamuoyunu ilgilendirmeyen aynı zamanda uluslararası kamuoyu tarafından takip edilen çok yönlü bir sorundur. Bununla beraber PKK, aynı zamanda bölgesel ve global bazı güçlerin taşeronudur, pek çok devlet-güç tarafından Türkiye'ye karşı desteklenmekte, adeta bir koz olarak kullanılmaktadır. Çözüm Süreci noktasında Abdullah Öcalan gerçekten barışı istese ve görüşmeleri sürdürmeye çalışsa dahi, yıllardır örgütü destekleyen, yatırım yapan, örgüt üzerinde etkisi olan pek çok ülke, kendilerine rağmen bu sorunun çözümünü istemeyecektir. Bu güçler, süreçte muhatap olarak alınmak isteyecek, dikkate alınmadıklarında yürütülmeye çalışılan süreci baltalamaya çalışacaklardır. Batılı ülkeler bir şekilde ikna edilebilse dahi,

¹⁷⁹¹ “MHP kendi 'çözüm süreci'ni açıkladı”, **Radikal**, 22.6.2015, www. radikal.com tr. (Erişim Tarihi: 11. 4.2017.); “İşte MHP'nin Çözüm Süreci”, **Gazete2023**, 22.7.2015, s.11.

¹⁷⁹² Ü. Özdağ, AKP'nin PKK'ya Son Tavizleri, [http:// 21yyte.org/tr/arastirma/milligüvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi](http://21yyte.org/tr/arastirma/milligüvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi), (Erişim Tarihi, 30.10. 2017).

Türkiye ile gerilim yaşayan bölge ülkeleri Suriye ve İran, PKK içindeki bazı unsurları eylem yapmaya teşvik edecektir.¹⁷⁹³

Örgütün, bölge devletleriyle ittifak arayışında olduğu sır değildir. Bu devletlerin zaman zaman pazarlıklar yaptığı bilinmektedir. Çözüm Süreci'nin karşısında yer alan devletlerin, örgütteki kendine yakın isimlerle süreci baltalamaya çalıştığı görülmektedir. Nitekim örgütün önde gelen yöneticileri de çözüme yönelik girişimleri, “*komplo, tasfiye süreci, emperyalist duruş*” gibi ifadelerle eleştirmişlerdir. Güvensizliğin kaynağının kendileri olduğu halde, güvensizliği dışarıda aramışlardır. Her iyi niyetli adımları bile şüpheyle karşılamışlar ve bunların arkasında art niyet arama kolaycılığına kapılmışlardır. Paronayak yaklaşımlarını Çözüm Süreci'nde verdikleri demeç, basın açıklamaları ve röportajlarında fazlasıyla hissettirerek, adeta havanda su dövmüşlerdir.

Bununla beraber Çözüm Süreci başarılı biterse korkusunu yaşadıklarını söylemek abartı olmayacaktır. Zira örgütteki mevki, makam, itibar ve rahatlık sivil hayatta veya siyasette bulabileceği şeyler değildir. Hatta Çözüm Süreci sonrasında yönetici kadroların yurtdışındaki üçüncü ülkelerde yaşamasıyla ilgili yapılan planlar bile cazip gözükmemektedir. Bu yüzden PKK'nın eylem ve söylemlerinden süreci bozma endişesi yaşanmakta olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı PKK liderlerinin barışı istisna, savaşı ise esas aldığı yaklaşım göze çarpmaktadır.

Örgüt yöneticilerinin eylem ve söylemleri daha çok Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni tehdit etmek ve savaş çıkırtkanlığı yapmak olmuştur. Örneğin; PKK'nın Başkanlık Konseyi'nde yer alan ve örgütün yöneticilerinden olan Duran Kalkan'ın bu süreçte savaş hazırlıkları içerisinde olduğunu yazması sürecin ruhuna uygun davranış olmadığı belirgindir. Oysaki müzakere sürecinde karşılıklı güven, bu müzakerenin başarıya ulaşması için temel etkidir. Hal böyleyken müzakerelerin yürütülmesi sırasında ileri bir aşamaya geçilmesine, hedeflenen sonuç alınmasına kadar başında çizilen nihai amaç engellenmiştir. Oslo Süreci'nde her şey iyi gittiği denildiği sırada aslında Devrimci Halk Savaşı'na hazırlandığını söyleyen Duran Kalkan, Çözüm Süreci'ni “*yeni sürecin aslında Öcalan'a yönelik bir tasfiye süreci*” olduğunu belirtmiştir.

Duran Kalkan; ayrıca “*AKP hükümeti uluslararası komployu yenilemeye çalışıyor ...Tüm saldırı yöntemleri boşa çıkartılan ve en son 'PKK'yi imha ve tasfiye planı' başarısız kılınan AKP hükümeti İmralı'ya gitmek ve Öcalan'la yeniden görüşmek zorunda kalmıştır. Bu görüşmelerin en karmaşık ve zorlu bir mücadele olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır.*

¹⁷⁹³ “İran PKK'ya Füze Rampası Gönderdi”, **Milliyet**, 4.3.2016, <http://www.milliyet.com.tr/iran-pkk-ya-fuze-rampasi-gonderdi/dunya/detay/2204001/default.htm> (Erişim Tarihi: 11.10.2017).

Böyle bir mücadele ile AKP'nin, PKK ve Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'a yönelik olarak İsrail'in FKÖ ve Yaser Arafat'a uyguladığı planı uygulamak istediği şekilde değerlendirilebilir. En yakın mücadele arkadaşları bu temelde geliştirilen saldırılarla katledilerek Öcalan'ın yalnız bırakılmaya çalışıldığı düşünülebilir. ...Buna karşılık PKK on beşinci yıl mücadelesine çok daha hazırlıklı ve örgütlü durumdadır. ...Kürt kadınları ve gençleri bu konuda çok kararlı ve örgütlüdür. AKP'nin yeni komplolarını da başarısız kılarak on beşinci yılda İmralı sistemini tümünden parçalayıp önderlerini, yani varlık ve özgürlük iradelerini, özgür kılmayı başaracaklardır!"¹⁷⁹⁴ sözleriyle açıkça tehdit etmekten geri kalmamıştır. Görüldüğü gibi PKK liderlerinin biri tarafından yapılan bu açıklamada, uluslararası komplonun boşa çıkarıldığını ve İmralı ile görüşmeler yapmak zorunda kaldığını anlatmıştır.

Tıpkı "Oslo Süreci'nde" ki yaşanan mağrur edanın sahibi PKK, AKP'nin siyasi çözüm çabalarında muhatap olarak Abdullah Öcalan ile görüşmesini, iktidarın zayıflığı olarak değerlendirmektedir. PKK'nın "Başkanlık Konseyi'nde" yer alan ve örgütün başka bir yöneticisi olan "Mustafa Karasu" yukarıdaki yargının açıklamasını; "AKP sıkışmıştı, aydınlar tepkiliydi, liberaller bile tepkiliydi. Düne kadar AKP'ye destek verenler de AKP'den kopmuştu. AKP çok zor duruma düşmüştü. Şimdi bunları tekrar, kendine göre, bu tür yöntemlerle toparlamaya çalışıyor"¹⁷⁹⁵ şeklinde yorumlamıştır.

KCK Eş Başkanlığı'ndan silahlı birimlerin sorumlusu olarak HPG'nin başına geçen Murat Karayılan,; "Her alanda daha fazla ideolojik, daha fazla siyasal, içeriği zengin olan, daha fazla disiplin ve önderlik çizgisini güçlüce uygulayabilen profesyonel bir gerilla olunması hedeflendiğini"¹⁷⁹⁶ açıkça ortaya koymuştur. Çözüm Süreci boyunca silah bırakma gündemdeyken, PKK'da gündem profesyonel gerilla oluşturma süreci olmuştur. Bu durum; PKK'nın uzun vadedeki ayrılıkçı amaçlarını gerçekleştirmek için hazırlıklarını tamamlamaya çalıştığı anlamına gelmektedir.¹⁷⁹⁷

BDP'liler bu dönemde üstelik yol kesen PKK'lılar ile sarmaş dolaş görüntü vermekte bir beis görmediler. Kamu düzeninin bozulma çabalarına, BDP Milletvekilleri de katıldılar. Bu fotoğraflarla kamuoyuna devletin otoritesinin kalmadığını, bölgede zaafiyet yaşandığını ve şehir dışında PKK'nın kontrolünde olduğunu izlenimini vermeye çalıştılar. Ayrıca BDP ve PKK'nın aslında farklı olmadıkları ve küçük nüanslar dışında aynı oldukları

¹⁷⁹⁴ Tepkimizi güçlü dile getirelim, 13 Şub 2013, www.yeniozgurpolitika.org/, (Erişim Tarihi:12.4.2017).

¹⁷⁹⁵ Karasu: Hükümetin çözüm yaklaşımı yok, Politez, 12.2.2013, <http://www.politez.com/detail/endiseli-894/karasu-hukümetin-cozum-yaklasimi-yok>.(Erişim Tarihi:12.2.2017).

¹⁷⁹⁶ Taha Akyol, "Çözüm?", **Hürriyet**, 1.3.2013, s.24; "PKK Tanklarla Şov Yapıyor!", **Sözcü**, 1.8.2013, s.1.

¹⁷⁹⁷ T. Akyol, "Çözüm?", **Hürriyet**, s.24; "PKK Tanklarla Şov Yapıyor!", **Sözcü**, 1.8.2013, s.1.

mesajı yansıtılmıştır.¹⁷⁹⁸ BDP'liler ile PKK'lıların sarmaş dolaş görülmesi ve basına yansımalarının ne gibi mesajlar taşıdığını söyle açıklamak mümkündür:

- 1- “Devlet bazı bölgelerde hâkimiyetini kaybetti” imajı oluşturulmaya çalışıldı. Şemdinli'de kurtarılmış bölge fotoğrafı çekmeyi başaramayan örgüt, risksiz ve emeksiz iki eylemle amacına ulaşmayı planladı. Hüseyin Aygün'ün kaçırılması ve BDP buluşması, örgütün PR çalışmasına dönüştü. Şemdinli'de kurtarılmış bölge yaratma stratejisi gerçekleşmeyince, sembolik değeri olan eylemlerle imaj düzeltilmesine gitmiştir.
- 2- Şemdinli bozgunundan dolayı morali bozuk olan dağda ve ovadaki taraftarlarına psikolojik destek verildi. Dağdaki hesap çarşuya uymayıp ağır kayıplarla dönen militanlarla konuşulacak gündem olması gerekirken, başarısızlığı gölgeleyecek yeni ve magazinsel bir gündemle meşgul oldular. Böylece başarısızlık sorgulayacakları durum ortadan kalktı. Etkisiz hâle getirilen yüzden fazla olduğu ileri sürülen örgüt mensuplarının yakınları, öfkeleri ve sesleri bastırıldı. Sadece örgüte zorla katılanlar değil, gönüllü gidenlerin aileleri bile, Kandil baronlarının fantezilerine kurban giden çocuklarının hesabını sormak isteyecektir. Bu gösteriler hesaplaşmayı ertelemiştir.
- 3- Milletvekilleri imaj düzeltti. “Biz dağda ölüyoruz, siz keyfinizdesiniz” eleştirisine muhatap olan siyasi kadro, kendince 'risk' alıp şov yaptı. Uzunca bir müddet sorgulanmadan kurtuldular. Maruz kalacakları adli soruşturmalar işlerine gelmektedir. Hiç proje üretmeden, yalnızca mağduriyet üzerinden politika yapılmaktadır. Muhtemel yargısal süreçleri eylem defterlerine çentik olarak işlediler.
- 4- Başta milliyetçi kesimler olmak üzere bütün kamuoyunda bu görüntüler ciddi rahatsızlık yarattı. İki toplum arasındaki duygusal kopuşu hızlandırmaya çabalayanların ekmeğine yağ sürüldü. Böyle adımlarla Türkleri bölünme konusunda ikna etmeyi arzulamaktadır. En makul insanlar bile, depremzedelerin güvenliğini sağlayan polislerin nöbette şehit düşürüldüğü günlerde bu fotoğrafı şımarıkça buldu. Ayrıca tedbirler ve terörle mücadele kararlılığı konusunda kuşkular arttı.
- 5- Yargıyla siyaset arasına yeni bir sorun daha eklenmektedir. Elinde silah tutan adamlarla verilen fotoğraf, hukukun yetki ve daha ötesinde sorumluluk alanına girmektedir. Hukuk, gereğini yaptığında karşısında siyaseti bulabilir. Çözüm için risk üstlenebilecek siyasetin durumu zorlaştırmaktadır. Aşağı tükürse sakal, yukarı tükürse bıyık açmazına

¹⁷⁹⁸ E. Aköz, “Bu Siyaset Sınıfı Hiç Mi Ders Almaz”, **Sabah**, s.6; Derya Sazak, “CHP-BDP”, **Milliyet**, 21.8.2012, s.22.

sürüklenmektedir. O kare, ödeyecek siyasi faturayı da kabartmaktadır. Nihayetinde çözümü istemeyenlerin bir operasyonu daha başarıyla uygulanmıştı.¹⁷⁹⁹

Başka bir görüşe göre; TBMM Milletvekili'nin yolu kesen teröristlerle sarılması, kucaklaşması sivil siyasete vurulmuş darbe olduğu anlamına gelmektedir. BDP'li bir siyasetçinin silahlı bir teröristle kucaklaşması esasında teröriste 'eylemlerini onaylamayı, ölmeye ve öldürmeye devam edin' kastını taşıdığı ve yaptığı yasa dışı eyleme sahiplendiği anlamına gelmiştir. PKK'nın şiddet eylemlerini sivil siyasetin çözüm üreten yöntemleri karşısında daha doğru bulan bir milletvekilinin bırakın TBMM' deki yerini, demokratik siyasette yeri olmayacağı anlaşılmaktadır. PKK'yı meşrulaştırma ve özgürlük mücadelesi yapan bir örgüt konumuna sokma çabaları çerçevesinde planlı bir eylem olduğu algısı akıllara yerleşmiştir.¹⁸⁰⁰

PKK, Oslo Süreci' nde olduğu gibi Çözüm Süreci'ni de boşa çıkarmaya çalışacağı, bu boşa çıkarmayı haklı kılacak nedenleri devletin güvenlik görevlilerine yıkararak, süreçte bahane arayışları içerisindeydi. Bu arada özellikle 15 Şubat sürecinden önce Diyarbakır, Şırnak ve Hakkari'de ciddi hazırlıkların yapıldığı ve polisi tahrik ederek bu sürecin polis tarafından bozulmasına çalışılmaktadır. Bu bilgileri istihbari çalışmalar doğrulamaktaydı. KCK toplantılarında *"bu süreç bir yere gitmez ancak süreci bozan polis olsun"* şeklinde zihin egzersizleri yapıldığı bilinmektedir. Başka bir deyişle PKK şu anda süreci bozmak için bir bahane arayışı içinde ve mümkünse bu bahaneyi polisin üstüne yıkmak istediği iddiası gündeme gelmiştir.¹⁸⁰¹

Kürt Sorunu'nun çözümünde silahlı mücadele devri kapandığını belirten Abdullah Öcalan; Diyarbakır'da meydanlarda okunan manifestosunda bundan sonra mücadelenin farklı yöntemlerle süreceği ama artık silahın olmayacağını ifade etmiştir.¹⁸⁰² Akabinde bu silahlı dönem bitmiştir mesajının arkasından BDP sözcüleri; bunu *"Evet, artık silah yok"* şeklinde teyit etmiştir. *"Hükümet adım atsa da atmasa da, verilen sözler tutulsa da tutulmasa da silah gündeme gelmeyecek"* demiştir. Böylesine olumlu bir döneme girilmesi ve 'iyi şeyler' olacak beklentisi hâkimken, bu olumlu havayı Kandil'den gelen açıklamalar bozacaktır. Kandil; *"Hükümet söz verdiği adımları atmazsa Türkiye sınırları dışına çekilen PKK unsurları 15 Ekim'de Türkiye'ye yeniden döner"* sözleriyle devleti tehdit etmiştir.

¹⁷⁹⁹ D. Sazak, "CHP-BDP", **Milliyet**, s.9.

¹⁸⁰⁰ Mehmet Barlas, "Terörden Siyasi Rant Beklemek Akla Zarardır", **Sabah**, 21.8.2012, s.13; Murat Yetkin, "Manzara-i Umumiye", **Radikal**, 23.8.2012, s.12.

¹⁸⁰¹ Fatih Altaylı, "Hani Silahlı Mücadele Bitmişti?", **Habertürk**, 2.8.2013, s.15.

¹⁸⁰² F. Altaylı, "Hani Silahlı Mücadele Bitmişti?", **Habertürk**, s.15.

Hâlihazırda PKK, Çözüm Süreci' nin önünde en büyük engel olduğunu yine kanıtlamaktan geri kalmamıştır.¹⁸⁰³

KCK, Türkiye Cumhuriyeti Devleti' ni Çözüm Süreci boyunca tehdit etmekten, şantajda bulunmaktan geri durmayarak, iç savaş çıkartırız söylemlerini süreç boyunca sürekli dile getirmiştir. Dahası süreçle ilgili şantajda bulunarak sürecin gölgelenmesine neden olmuştur. Sadece tehdit ve şantajda bulunan PKK'nın liderleri, sürecin yürümesi için değil, bozulması için mücadele etmişlerdir. Çözüm Süreci boyunca yirmiden fazla “*süreç bitti*” açıklamaları yapan, Türkiye'deki süreci bitirmekle tehdit eden KCK, süreç boyunca silah stoku ve özerklik provasıyla şehirlerde kurtarılmış bölgeler ilan etmeye çalışmıştır.¹⁸⁰⁴ Nitekim Çözüm Süreci boyunca PKK' nın tehditkâr açıklamalarını ve fütursuzca davranışlarını; “*terör örgütünün şumarık bir çocuk havasına bürünen davranışları*” olarak ifade etmiştir.¹⁸⁰⁵

KCK, Çözüm Süreci'ni kent yapılanmasını güçlendirmek için kullanmaktadır. Başından beri “*Çözüm Süreci*” nin gereklerine direnmekte, bozmak için fırsatlar kollamakta, sonunda sürecin geleceğini bozmakta kodlaması yanlış olmayacaktır.¹⁸⁰⁶ Murat Karayılan ile yapılan röportajda, Çözüm Süreci'ni bozmaya yönelik yapılanma ve örgütlenmelere ağırlık vererek, süreci istismar etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Nitekim Silvan'daki terör saldırısı olduğu güne denk gelen ‘Demokratik Özerklik’ ilanının planlı ve taktiksel bir adım olduğu, ‘Ola ki devlet bunu kabul etmezse, gerekli reaksiyon gösterdiğinde PKK daha haklı bir pozisyon elde eder, dedik’ sözleriyle daha iyi anlaşılmaktadır. Görüşmelerin algıyı yönetmeye yönelik bir insiyatifi yansıttığı, maksadın üzüm yemek değil, kendi projesini dayatmak olduğu ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁰⁷

Öte yandan Çözüm Süreci'nde çok ciddi anlamda militan ve silah takviyesi yapan örgüt, şehirlerde kendi polis teşkilatının benzerini oluşturmuştur. Kalaşnikof silahlı, el bombalı ve roket güdümlü el bombalarıyla poz veren ve Silopi'de Amerikan Wall Street Journal'a konuşan, YDG-H' li bir kadın terörist, “*Bizden çok var, neredeyse Türkiye'nin her şehrinde örgütlendik*”¹⁸⁰⁸ sözlerinin yanı sıra PKK' nın gençlik hareketi üyelerinin hapisteki lideri Abdullah Öcalan ile hükümet arasında barış müzakereleri yapmaları, onlarca şehirde örgütlendiklerini söylemeleri ve sadece yüz yirmi bin nüfusluk bu ilçede militanlar otuzu

¹⁸⁰³ F. Altaylı, “*Hani Silahlı Mücadele Bitmişti?*”, **Habertürk**, s.15.

¹⁸⁰⁴ Fadime Özkan, “*Vahdettin İnce: PKK Kürtlerin çıkarını değil ölümünü istiyor*”, **Star**, 3.8.2015, s.23.

¹⁸⁰⁵ İhsan Bal, “*Çözüm'ün Neresindeyiz*”, **Habertürk**, 7.6.2014, s.20.

¹⁸⁰⁶ Taha Akyol, “*PKK ve Aydınlar*”, **Hürriyet**, 3.9.2015, s.26.

¹⁸⁰⁷ Yalçın Akdoğan, “*Kandil'in Kafası Karışık*”, **Star**, 18.7.2012, <http://star.com.tr/> (Erişim Tarihi: 11.1.2017)

¹⁸⁰⁸ “*YDG-H'liler WSJ'ye Konuştu: Bizden Türkiye'nin Her Şehrinde Var*”, **Milliyet**, 21.9.2015, <http://www.milliyet.com.tr/-cozum-surecinde-silahlandik--gundem-2105392/> (Erişim Tarihi: 16.10.2017).

aşkın birimleri olduğunu dahası her bir birimde de yirmi üye bulunduğunu öne sürmeleri bu sürecin ne şekilde geçirildiğini göstermektedir. Bu yapılanmaya bakıldığında bahse konu ilçede Emniyet Teşkilatı'nın bu kadar yapılanmış birimi mevcut değildir.¹⁸⁰⁹

KCK-PKK-BDP, dış bağlantıları olan, Türkiye'nin güçlenmesinden rahatsızlık duyan komşu ülkelerin ve küresel güç odaklarının etkisinde bulunan bir yapıdır. Dış konjonktürdeki değişiklikler, Çözüm Süreci' ni her türlü provokasyona açık halde tuttuğu da diğer bir endişe kaynağı olarak bu sürecin geleceğindeki riskler olarak durmaktadır. KCK-PKK terör yapılanması; bugüne kadar kendilerine karşı çıkan aşiretleri, kanaat önderlerini, siyasi mücadeleden yana tavır koyarak şiddeti onaylamayanları, çocuklarını bile katlederek sindiren, korkutan, tehdit, şantaj ve baskı uygulayan bir karabasan demek abartı olmayacaktır. İleri sürülen demokratik özerklikte, kendilerinden olmayanların hayat hakkı yoktur manası çıkmaktadır. Bu gerçek, birlikte yaşama iradesine sahip bölge insanının iliklerine kadar işlemektedir.¹⁸¹⁰

Çözüm Süreci'nde bölgesel siyasette silah bırakan PKK'nın bu durumunun kalıcı olamayacağı gibi kısa sürede yok olacağı görüşü hâkimdir. Başka bir ifadeyle PKK'nın silahsız bir güç durumuna dönüşmesi, varoluşsal sebepleri ortadan kalkacağından örgütün zamanla radikalleşeceği yada yok olacağı şeklindedir. Dolayısıyla PKK silahsız siyaseti tercih etmeyeceği ve silahtan vazgeçmeyeceği noktasından; *“Barış söylemi çoğu zaman aldatici olabiliyor ve bizzat bunu sahiplenenleri de gerçeklikten uzaklaştırabiliyor. Barış söylemi dünyanın en kolay şey... Barış davranışı ise son derece zor. Çünkü kabuğunuzdan çıkmanızı, kendinize dışarıdan bakmanızı, size benzemeyenle birlikte bir yaşama alanı üretmeye hazır olmanızı, tüm sosyolojinizi ve iç dünyanızı buna adapte etmenizi gerektiriyor. PKK ise fiziksel olarak Kandil'de, ama zihnen Kaf Dağı'nda yaşıyor. Kandil'den inmek kolay... Birkaç yasa ve düzenleme yeterli. Ama Kaf Dağı'ndan inmek zor... Orada size kimse yardımcı olamaz. Yalnızsınız. Gerçekliğe ayak basmak için meram, irade ve cesaret göstermeniz lazım. PKK savaşta hep cesur oldu. Ama kendisini gerçekliğin eşiğinde bulduğunda hep korkak kaldı. O nedenle savaştan uzaklaşmamanın tedbirini aldı. HDP'yi bu amaçla kullanmaktan çekinmedi. Suriye'de Batı desteğiyle şişen egosunun peşinden gitti. Kaf Dağı'nın eninde sonunda ineceği eteklerine bakmaktansa, gözlerini ufka dikip tarihin öznesi olduğu hayalinden beslendi. Kürt milletini 'büyük tarihsel mücadelede' bir sonraki aşamaya taşıma romantizmiyle Kürt coğrafyasına hâkim olma hırsı ve kıyıcılığı*

¹⁸⁰⁹ “YDG-H'liler WSJ'ye Konuştu: Bizden Türkiye'nin Her Şehrinde Var”, **Milliyet**, 21.9.2015, <http://www.milliyet.com.tr/-cozum-surecinde-silahlandik--gundem-2105392/> (Erişim Tarihi: 16.10.2017).

¹⁸¹⁰ Hüseyin Gülerce, “Endişe ve Kaygılara Cevaplar” , 10.5.2013, <http://www.ilkehaber.com/yazi/endise-ve-kaygilara-cevaplar-7500>, (Erişim Tarihi: 5.2.2017).

iç içe geçti. Bu hırs ve kıyıcılık bugün HDP'yi anlamsız ve çaresiz bırakıyor, Kürt sivil siyasetinin başı kesik tavuk gibi çırpınmasına yol açıyor."¹⁸¹¹ sözleri silaha sarılanların bugünün gerçeklerinden uzak kaldığını ve eski yönteme dayalı yaklaşımların sorunu derinleştirdiği belirtilmektedir.

Kamu düzeninin çok ciddi anlamda bozulmasına yol açan 6-7 Ekim Olayları, çok ciddi bir iç isyan provasının yürürlüğe konulmasıdır. Örgüt yandaşlarının her yerde aynı anda sokaklara çıkması adeta hayatı durdurmuştur. Şüphesiz bu gücü ve birlikteliği şiddet yöntemleriyle Kürtler üzerinde kurduğu rakipsiz hegemonyadan almaktadır. PKK, 'Çözüm Süreci'ni, Kürtler üzerinde silahla sağladığı hâkimiyeti siyasi olarak pekiştirme fırsatı olarak gördü ve bu yolla devlet otoritesini saf dışı bırakmayı denedi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Macaristan'da Komünist Partisi Sekreteri Rakosi'nin 'salam taktiği' ni PKK, AKP'ye karşı göstere göstere uyguladı. Karşınızdakinin elinden salamın tamamını isterseniz alamazsınız, ama dilim dilim özürler, bahaneler ve oyalamalarla isterseniz sonunda tamamı sizin olur. PKK bu taktiği iki buçuk sene boyunca MİT yetkililerine, hükümet temsilcilerine HDP ile iyi polis-kötü polis rolünü oynayarak uyguladı. 6-7 Ekim Kobani Olayları'ndan sonra Ahmet Davutoğlu'nun 'kamu düzeni' ısrarıyla alabilecekleri salam tükenmiş oldu.¹⁸¹²

6- Abdullah Öcalan'ın Kişilik Özellikleri Çerçevesinde Çözüm Süreci'ndeki Rolü

Abdullah Öcalan'ın örgütün ebedi şefi olduğunu, PKK'nın terör saldırılarının çıkış noktasının kendisi olduğu herkesin malum-u ilanındır. Abdullah Öcalan'ın örgüt üzerindeki etkisi, örgüt liderlerinin örgüt üzerindeki klasik etkisiyle karşılaştırılmayacak düzeydedir. Örgütün bütün değişim ve dönüşümlerini örgütün lideri belirlemektedir.

Milliyet Gazetesi'ndeki Abdullah Öcalan'ın örgüt üzerindeki etkisiyle ilgili ele alınan makaleye göre; İki tane PKK olmadığı aslında bir tane PKK olduğu, liderliğini de Abdullah Öcalan'ın yaptığı ve 'Kandil ayrı İmralı ayrı' söyleminin iflas ettiği anlaşılmaktadır. PKK dikine hiyerarşik bir yapıyla kurulduğundan ve KCK Sözleşmesi' nin on birinci maddesi Abdullah Öcalan'ı ebedi şef ilan edildiğinden bahsedilmektedir. Bu durumda her zaman ve şartta ebedi şef, son sözü söylemektedir. Dolayısıyla Abdullah Öcalan'ın görüşünün üzerinde hiçbir makam olmadığı gibi diğer örgüt liderlerinin bu görüşleri veto etme hakkı yoktur. Bu sözleşme KCK'nın içine girmiş herkesi bağlayan bir sözleşmedir. Bu sözleşmeye aykırı davranan herkes ihanetçi olduğundan, cezası ölümdür.

¹⁸¹¹ Etyen Mahçupyan, "Kaf Dağı'nda bir Cyclops", **Akşam**, 8.9.2015, s.12.

¹⁸¹² Ali Bayramoğlu, "İmralı-Ankara- Kandil hattında neredeyiz", **Yeni Şafak**, 10.4.2013, s.3.

Bununla beraber Abdullah Öcalan şiddeti tırmandırarak, açlık grevlerini başlatarak, bütün ara tabakaları ortadan kaldırmak için şiddeti yaygınlaştırmaktadır. Böylece Abdullah Öcalan, kendisini “*tek adres*” haline getirmek istemiştir. Bunu kabul ettirmek için sokak eylemleri dâhil, yeniden şiddeti tırmandırmıştır. Bir defa Abdullah Öcalan’ın stratejisi, onun narsist kişiliğine olayların seyrine de uygun düşmektedir.¹⁸¹³

Abdullah Öcalan’ın süreçle ilgili açıklamalarıyla BDP veya Kandil’in çelişkili veya söylemlerin örtüşmemesi politik stratejiden kaynaklanmaktadır. Bu strateji Çözüm Süreci boyunca çok sık kullanılmaya çalışılmıştır. Buna göre; İmralı’nın daha yapıcı hareket etmesi tamamen politikadan ibarettir. Kandil, silahlı gücünü, caydırıcı bir güç olarak elinde tutmaktadır. Yani tehdit ve şantaj unsuru olarak kullanabileceği caydırıcı bir güç olarak hâla durmaktadır.

PKK ve BDP, Abdullah Öcalan’a rağmen adım atamayacağı ve O’nun iradesini boşa çıkarmayacaktır. Zira yukarıda açıklandığı gibi, KCK’nın sözleşmesinde örgütün en üstünde yer alan Abdullah Öcalan’ın olduğu ve kararlarının tartışmaya bile açılmayacağı yer almaktadır. Bundan dolayı Çözüm Süreci yürütülürken Abdullah Öcalan’ın psikolojisi fevkalade önemli bir faktördür. Süreçte bu faktörün göz ardı edilmesi bu sürecin başarısız olması anlamına gelmektedir. Başka bir söylemle Abdullah Öcalan’ın kişilik özelliğini dikkate almadan bu sürecin sağlıklı bir şekilde yürümesinin zorluğu ortadadır. Onun psikolojisi; ancak Hitler, Stalin, Franko gibi liderlerde teşhis edilen “*çürüme derecesinde narsisizmde*” görülen psikolojik bir vakıdır. Bu tiplerin, putlaştırılan kişilikleri uğruna katliamlar yaptırabilecekleri gerçeği yadsınamaz.¹⁸¹⁴

Stalinist dozda bir kişilik kültürü olarak durmakta olan İmralı’daki Abdullah Öcalan için dışarıdaki genç insanların hayatını, çatışmalarda kaybetmesinin bir mana taşımadığını söylemek doğru olacaktır. Çatışmalarla tabanını daha da keskinleştirip genişletmek, böylece narsist kişiliği için “*güçlülük*” tatminine ulaşmak istemektedir. Ne kadar Kürt hayatını kaybederse, o kadar davanın büyüyeceği hesabı içerisinde olmuştur. Görüldüğü gibi patolojik bir vakıa haline gelen Abdullah Öcalan, terörün tırmanmasına ve ülkenin gündemini rehin almasında bu paranoyak kişiliği, etkin rol oynamıştır.¹⁸¹⁵

Süreç içerisinde güven konusunda sorunlar yaşanacağı gözlenmektedir. Bunda Abdullah Öcalan’ın psikolojisi sorunlu olduğunun yanı sıra kendisini dev aynasından gören bir anlayışın da etkisi olduğu açıktır. Bu durumda “*Tehditler savuran, Özgürleşme planı*’

¹⁸¹³ Taha Akyol, “*Açılım’a sabotaj!!*”, **Milliyet**, 10.12.2009, s.19.

¹⁸¹⁴ T. Akyol, “*Açılım’a Sabotaj!!*”, **Hürriyet**, s.24.

¹⁸¹⁵ Taha Akyol, “*Ateşle Oynamak*”, **Milliyet**, 8.12.2009, s.26.

tutmadığında 50 bin adamla savaş başlatacağını söylüyor. Ve aydınlarımızın önemli bir kısmı, Bakmayın öyle dediğine, çok barışçı bir adamdır kendileri... şeklinde özetlenecek iyimser yaklaşımla devam ediyor. Bazılarını yadırgamıyorum; çünkü öteden beri sol ayağı üzerine fazlaca aksayan bazı yazar çizer takımının PKK'ya sempati beslediğini; hatta bölünmeye taraftar olduğunu biliyorum. Soldaki şiddet ve terör özentisi hiçbir dönem azalmadı ki! Marazi bir hal... Stalin özentisine bu kadar bel bağlaması...Apo'nun nutkuna şaşırmadım aslında. O hep buydu. Kendine tapınan bir megaloman. Karşımızda kibri Himalaya dağlarını aşan ama çapı kendi eksenciği ile sınırlı bir adam var, Kendisi 'tescilli ajan' ama tertemiz insanları ajanlıkla suçluyor. Su katılmamış bir emperyalist kuklası”¹⁸¹⁶ şeklindeki sözler psikolojisinin ne kadar bozuk olduğunu ortaya koymaktadır. Abdullah Öcalan ile Hassan Sabbah'ın 'bir kişiyi öldürürüm bin kişiye korku salarım' sözünden bahisle, aralarındaki benzerlik ortaya konulmaktadır. ¹⁸¹⁷Nitekim PKK da sadece talep etmenin, tehdit etmenin ve zorlamanın rahatlığını yaşamaktadır.¹⁸¹⁸

Abdullah Öcalan'ın BDP'liler ile İmralı'da yaptığı görüşmelerin ses kaydı yayınlarına bakıldığında, içeriği barış dilinden ziyade savaş dilini esas aldığı, barışa giden yolun çizilmesinden ziyade terörle nereye varılır hesabının yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca konuşmaları kendi psikolojisini göstermesi açısından da dikkate şayandır. Buna göre; BDP'li vekillere yönelik sözleri çok sert ve ağır biçimde olmuştur. Abdullah Öcalan, BDP İstanbul Milletvekili Sebahat Tuncel için “şarlatan”, Mardin Milletvekili Ahmet Türk için “gitsin açık açık kendini satsın”, Diyarbakır Belediye Başkan Osman Baydemir için “Böyle konuşursa, o da geberir gider, zıptapoz, hoppa, şovmen” sözleriyle kişiliğini dışa yansıtmaktadır. Barışı konuşacak, esas kılacak, örgütün önünü açacak bir görüntü vermemektedir. Hatta bu tür ifadelerin psikiyatrik bir analize tabii tutulduğunda, narsist kişiliği ve egosunun şişkinliği göze çarpmaktadır. Aslında Abdullah Öcalan'ın barışın önündeki en büyük engel olduğu iddiaları bu söylemlerle perçinleşmektedir.¹⁸¹⁹

PKK lideriyle ilgili basın ve yayın kuruluşlarında yer alan haberlerde, kendi dışındakilere önem vermediği ve sadece kendisini düşündüğü defaaten yazılmaktadır. İdam edilmeyeceği belli olduktan sonra Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği bir oyun planı olduğu ifade edilmektedir. Uzun bir süredir bugün ölenlerin on katı yarın ölebilir, ama önüm açılırsa bu işi bir haftada hallederim, Kürt Sorunu' nu benden başka hiç kimse çözemez

¹⁸¹⁶ Taha Akyol, “Öcalan'ın Kişiliği”, **Hürriyet**, 4.3.2013, s.22.

¹⁸¹⁷ Alev Alatlı, “Alev Alatlı Paçoğlu Tarif Etti”, **Habertürk**,12.4.2013, s.23.

¹⁸¹⁸ Nihat Ali Özcan, “Büyük Resimde ‘Demokratikleşme Paketinin’ Yeri”, 1.10.2013, **Milliyet**, s.20; İhsan Bal, “Silahları Gömmek mi! Peki Sebep?”, **Habertürk**, 22.7.2013, s.21.

¹⁸¹⁹ Doğu Perinçek, **Türkiye Solu ve PKK**, 4. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s.137.

diyen Abdullah Öcalan'ın hedefi vazgeçilmez olduğunu gösterip kendi durumunu iyileştirmektir. Hatta özgürlüğüne kavuşmaktır. Nihayet 1999'da kaleme aldığı 'yol haritasında' üç aşamalı bir plan önermektedir. Bu planda Kürtler için aşırı bir talebi olmamakla birlikte ancak tek stratejik (vazgeçilmez) talebi kendi durumuyla ilgili olmasıdır. Dolayısıyla PKK liderine göre; Kürtlerin taleplerinden ziyade kendi talepleri önemli olmaktadır.¹⁸²⁰

Abdullah Öcalan, daha önce ifade edildiği gibi Kürtler ile ilgili hak ve taleplerden ziyade kendi taleplerini daima ilk sıraya koydurmaktadır. Cezaevindeki örgüt mensupları ölüm orucu tutarken, tabiri caizse kendi keyfine bakması, sadece bencilliğinin bir tezahürüdür. Sağlığını kaybedecekler ve bu eylemde ölecek olanlar, Abdullah Öcalan için hiç bir önemi olmadığı ortadadır. Nitekim Kürtlerin çıkar ve menfaatlerinden ziyade kendi çıkar ve menfaatlerini ön planda tutan, 'Apo Britanica'nın bütün ciltlerinde Kürtleri küçümseyen, aşağılayan, kendini Kürtleri kurtaracak tek lider gören ve bir peygamber tavrı içinde olan Abdullah Öcalan, yakalandığı günden beri Kürtler için bir kerecik bile parmağını oynatmamaktadır. Uzun süredir cezaevinde kalıp, Kürtlerin en zorunlu konuları için, bir günlük açlık grevi bile yapmayan, kişisel sorunlarından başka hiçbir şey için örgütü harekete geçirmeyen ve yukarıdan diktacı bir totaliter anlayışla yönetmektedir. Sözde kendi halkı için bu kadar fedakarlık yapan başka bir özgürlük savaşçısı lider yoktur (!) "TC'ye hizmet etmeye hazırım" diyen Abdullah Öcalan da, 'derin yapı' tarafından, şiddete başvurması için acilen kullanılmaktadır ve yalnızca kendi çıkarları için, PKK ve KCK'yı kullanarak eylemler yapmasına salık vermektedir. Bunu militanlar/hevaller için yapmadığı ortadadır. Abdullah Öcalan, birçok insanın hayatını kaybedecek olmasına aldırmaksızın, sadece kendi menfaatleri için ölmeye ve öldürmeye göndermektedir.¹⁸²¹

Her dönem kanlı eylemlerle süreçleri istismar etmeyi alışkanlık haline getiren PKK, Abdullah Öcalan'ın hapisane koşullarını ve sağlık durumunu bahane ederek, çatışma ortamı oluşturma veya derinleştirme sürecini yaşatmaya çalışmaktadır.¹⁸²² Öyle ki, PKK tarafı kendine has ikinci tür bir taktik geliştirmektedir. Abdullah Öcalan'ı ve onun üzerinden PKK'yı gündemin ortasına oturtmak ve siyasetin durduğu noktada psikolojik bir temsiliyet gücü kazanmayı amaçlamaktadır. Nitekim İmralı 'da 2009'da bir zehirlenme vakıası ortaya çıktı. Abdullah Öcalan'ın saçından alınan bir örnekte zehir bulunduğu iddia edildi. Bunun üzerine Güneydoğu illerinin Kürt belediye başkanlarından bir grup, önemsedikleri kişi ve

¹⁸²⁰ D. Perinçek, *Türkiye Solu ve PKK*, s.133-134.

¹⁸²¹ Taha Akyol, "Öcalan Fenomeni", *Milliyet*, 24.8.2009, s.15.

¹⁸²² Ş. Sakık, *İmralı'da Bir Tiran; Abdullah Öcalan*, s.94-98.

kurumlara çeşitli ziyaretler yaptı ve ‘hassasiyetlerini’ belirttiler. Bu iddianın arkası gelmedi ve bir tür aldatmaca olduğu araştırmalar sonucu ortaya çıktı.¹⁸²³

Ayrılkçı Kürtler açısından sorun, Kürtçenin ve Kürt kimliğinin özgürleşmesi olması yerine, PKK’nın liderinin durumu ve örgütteki statüsü olmaktadır. Bu ‘hassasiyet’ çözümün ön koşulu kılınmak istenmektedir.¹⁸²⁴ İmralı’daki hücrenin sadece on yedi santimetrekare ufaldığında Abdullah Öcalan’ın “*bir ölüm çukuruna atılmış gibiyim, solunum cihazına bağlanmış bir hasta gibiyim*” sözlerinin korkunç bir kişilik çürümesine delalet ettiği anlaşılmaktadır. Bu şunu göstermektedir; gerçek bir durumdan ziyade siyaseti ‘manevi’ alana çeken bir taktiktir. Hele Abdullah Öcalan’ın hapislik koşullarının uluslararası denetime açılması türü talepler duyulduğunda, amaçlananın ‘çözüm’ olmadığı, Ayrılkçı Kürtlerin iktidar yapısını sürdürmek olduğu izlenimi vermektedir.¹⁸²⁵

‘Çözüm Süreci’ nde endişe ve kaygıların fazlaca olduğunu söyleyen PKK lideri, bu durum böyle giderse bu süreci sonlandıracağını ifade etmiştir. Bu tür söylemlerin sık sık telaffuz eden KCK-PKK-BDP çizgisiyle temsil edilen Ayrılkçı Kürtler, güven vermeyen tavır, hedef ve üslupları, tam bir endişe kaynağı olmuştur. Yıllardır, terör, şiddet ve baskıyla ulaşamadıkları hedeflere, ‘Çözüm Süreci’ nde ‘barış’ lafını öne çıkartarak, ‘artık siyasi mücadele dönemi’ diyerek, farklı bir yolu deneyerek ulaşmak istedikleri anlaşılmıştır. Demokratikleşme derken, valilik ve kaymakamlık makamlarının kaldırılmasına varan, bugünün gerçekleriyle asla bağdaşmayan, Türkiye’yi, federal bir yapıya doğru zorlamaya çalışan, ülkenin % 85’ini oluşturan Türk çoğunluğun hassasiyetlerini istismar etmeye yönelik bir tavır sergilemişlerdir. Güven problemi için başka sebepler de fazlasıyla mevcuttur. PKK’nın, dağdaki silahları sınır dışına çıkardıktan sonra şehir merkezlerinde yoğunlaşacağı, ‘Çözüm Süreci’ ile birlikte KCK’nın yeniden hareketlendiği, örgütlenme, taban geliştirme, ideolojik eğitim ve vergilendirme konularında faaliyetlerin arttığı, dağa çıkışların devam ettiği hususları elbette başka bir endişe kaynağı olmuştur.

Abdullah Öcalan’ın müzakere sürecine dâhil edilmesi gerektiği görüşler süreç öncesi çoğunlukla belirtilmekteydi. *Bu görüşün tersine göre*; bu sürecin dışında tutulması gerektiğini yaklaşımı azınlık olarak kalmaktadır. Buna göre; Abdullah Öcalan kesinlikle ‘Çözüm Süreci’ ne dâhil edilmemelidir. Evveliyatında terörü başlatarak ve yaygınlaştırarak çok sayıda insanın yaralanmasına ve ölümüne sebep oldu. Bir defa terörün bir simgesi oldu.

¹⁸²³ Ş. Sakık, **İmralı’da Bir Tiran; Abdullah Öcalan**, s.94-98; Etyen Mahçupyan, “*Hassasiyet*”, 6.12.2009, <http://www.haksozhaber.net/hassasiyet-13511yy.htm>, (Erişim Tarihi:11.4.2017).

¹⁸²⁴ Ş. Sakık, **İmralı’da Bir Tiran; Abdullah Öcalan**, s.94-98; Etyen Mahçupyan, “*Hassasiyet*”, 6.12.2009, <http://www.haksozhaber.net/hassasiyet-13511yy.htm>, (Erişim Tarihi:11.4.2017).

¹⁸²⁵ Ş. Sakık, **İmralı’da Bir Tiran; Abdullah Öcalan**, s.94-98; Etyen Mahçupyan, “*Hassasiyet*”, 6.12.2009, <http://www.haksozhaber.net/hassasiyet-13511yy.htm>, (Erişim Tarihi:11.4.2017).

Bu simgeyi 'affetmek' büyük kimlik çatışmalarını alevlendirir. Terör tercihi yıkıcı bir yoldur. Bu yıkıcı yolu alıp yapıcı bir yola dönüştürülemez. Abdullah Öcalan'ı, hatırı sayılı bir kesim, lider olarak görmekte ve söyledikleri doğrultusunda hareket etmektedir. Dolayısıyla Abdullah Öcalan'ı 'Çözüm Süreci' ne sokmak her şeyi altüst edeceğinden sürecin dışında tutulmasının faydalı olacağıdır. Diğer bir deyişle Abdullah Öcalan'ın bu süreçte muhatap alınması, bu sürecin başarı şansını zora sokan bir faktör olmaktadır.¹⁸²⁶

Abdullah Öcalan'ın muhatap olarak alınması başından itibaren yapılan en büyük hata olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır. Hatta süreç dışında tutulmasının daha pragmatik olduğu görüşleri 6-7 Ekim Ayaklanma girişiminden sonra daha iyi anlaşılmıştır. Nitekim 6-7 Ekim Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı isyan çağrılarının arkasında Abdullah Öcalan yer almaktadır. İsyanın çıkarılmasını sağlayan Abdullah Öcalan, bu isyan girişiminde olduğu gibi, kitleleri nasıl mobilize ettiğini ve eş güdüm halinde sokaklara nasıl döktüğü ortadadır. Cezaevinde olmasına rağmen, kendine göre, kendi oluşturduğu çerçeveden son derece başarılı bir politika yapmaktadır. Çözüm Süreci de dâhil bütün süreçlerin kontrolünü çok iyi götürmektedir. PKK lideri için on binlerce insan onun yolundan gitmektedir. Hatta Kandil'deki bütün teşkilatlanmaları belirleyen sistemi ve KCK'yı oluşturmaktadır. Cemil Bayık'ın atanmasının ve Murat Karayılan'ın görev değişiklikleri çerçevesinde yerinin değiştirilmesinin arkasında İmralı bulunmaktadır. Dolayısıyla PKK'da iki numara veya üç numara yoktur sadece bir numara vardır: O da Abdullah Öcalan'dır. Geri kadro değişebilir. Ama orada KCK Sözleşmesi'ne göre; tek adam Abdullah Öcalan'dır. Bütün farklı yerlerden görüş ve düşünceler gelse de bir tane muhatapla karşı karşıya olunduğu, bundan dolayı sürecin okunması ve geleceği bu çizgide oluşturulmalıdır. Aslında devlet, Abdullah Öcalan'ın konumundan yeterince faydalanamadığı gibi, muhatap olarak kabul görmesi neticesinde süreçle ilgili meşruiyet tartışması yaşanmasına sebebiyet vermektedir.¹⁸²⁷

E- ÇÖZÜM SÜRECİ'NDE YAPILAN YANLIŞLARIN SINIFLANDIRILMASI

Türkiye'nin en önemli sorununu çözmek için yapılan görüşmeler, çalıştaylar, toplantılar, sürece yönelik adımlar, açılımlar ve demokratikleşme paketleriyle kamuoyunda geniş bir yankı uyandırmıştır. İyi başlayan ama sonu getirilemeyen bir süreç olarak tarihteki yerini almıştır. Bir anlamda Türkiye'nin en büyük sorununun çözülme fırsatı heba edilmiştir

¹⁸²⁶ T. Akyol, "Öcalan Fenomeni", **Hürriyet**, s.15.

¹⁸²⁷ Aydın Aktay, "Kobani Siyaseti'nin Kimlik Talanı", **Star**, 2.11, 2014, s.8; Muhsin Kızılkaya, "Sokak Çağrılarının Arkasında Öcalan Var", **Star**, 3.11.2014, s.14.

Çözüm Süreci'nin başarısız olduğu tescillenince bu konudaki yapılan hatalar ve yanlışlar daha yüksek sesle dile getirilmiştir. Stratejiden yoksun bir sürecin elbette başarı şansı yoktu. Ancak başarısızlıkla biten süreçten ciddi dersler çıkararak, doğru zamanda, yerde ve adımların atılması hayati derecede önemlidir.

Süreçle ilgili eleştiriler siyasi görüşlere göre; değişkenlik göstermektedir. Başta İktidar Partisi olmak üzere süreçte çok ciddi hatalar yapıldığını belirtmektedir. Hatta aldatıldıklarını itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Buna karşın BDP/HDP ise süreçten kazançlı çıktıkları için Çözüm Süreci' ne geri dönme çağrılarını yaparak, kazanımlarını koruma ve artırma çabaları içerisinde oldukları saptanmıştır. Dahası PKK, Kandil, BDP/HDP süreçten siyasi rant sağlamaya dönük eleştirilere karşılık, Çözüm Süreci' ne yeniden başlanılabileceğini söylemekten geri kalmamıştır.¹⁸²⁸

Diğer taraftan CHP, özetle süreçteki yanlışları belirtmiş ancak dikkate alınmamışlardır. Milliyetçi kesimler, güvenlikçi perspektifin terk edilmesi ve görüşmelerle çözüm arayışını kategorik olarak “*bölücüler ile işbirlikçiliği*” şeklinde nitелеmektedir. Daha liberal kesimler tarafından da, açılım stratejisinin yürürlüğe sokulamaması, sorunun siyaset üstü bir konuma getirilememesi, kamuoyuna bir takvim açıklanmaması, açılımın devlet politikası haline getirildiğinin halka tam anlatılamaması, toplumsal psikolojinin tam oluşturulamaması ve muhalefetin, “*açılım dış kaynaklıdır*” düşüncesine karşı net cevap verilememesi, gibi gerekçeler ileri sürülmektedir.¹⁸²⁹

Sonuç olarak özetle bu süreçten kazançlı çıkan kesim, ayrılıkçı siyasanın devamından yana olanlardır. Ayrılıkçı kesimin bu süreçte elde ettiği avantajlar ve kazanımlar, süreçle ilgili eleştirilerin kaynağını teşkil etmektedir. PKK'nın meşruiyetinin sağlanması, bu süreçten güçlenerek çıkması, PKK'nın bölgedeki muhalif sesleri bastırması ve son olarak bölgesel bir aktör haline gelmesi olarak sıralanmaktadır.

1- PKK'nın Meşruiyet Elde Etmesi

PKK'nın şiddet tercihi hem ilkesel olarak gayri meşru, hem de Kürtlerin taleplerinin gerçekleşmesini engellediği veya geciktirdiği için sorunludur. Başka bir deyişle PKK'nın siyaset tercihi nedeniyle sorumlu olduğu ve çözümsüzlüğü beslediği görülmektedir. Şiddetin temel hak ve özgürlükleri kazanmak için yöntem olduğundan bahsetmek bahane, ayrılıkçı bir devlet yapılanmasına gittiğini söylemek ise gerçekçidir.

¹⁸²⁸ U. Dündar, “*Güneydoğu Türkiye'den Fiilen Kopuyor Mu?*”, **Sözcü**, s.13.

¹⁸²⁹ “*Bahçeli'den sert 'çözüm süreci' açıklaması*”, **Radikal**, 11.8.2015, s.11; “*AKP, PKK ve HDP Barıştı*”, **Milliyet**, 1.3.2015, s.21; *Devlet Bahçeli: İhanet*, **Hürriyet**, 2.3.2015, s.7.

Öte yandan bu şiddet sarmalından ateşkes ilan ederek çıkan PKK, kırsal alanda kaybettiği prestijini Çözüm Süreci'nde kazanma mücadelesi verdiği görülmektedir. Süreçte PKK'nın birinci amacı kendisini muhatap olarak kabul ettirmesi, ikincisi terör örgütü sıfatından kurtularak, ayrılıkçı kurtuluş mücadelesi vermiş gibi temsiliyet elde etmesi ve sonuncusu ise PKK'nın tüm dünyada meşru bir güç olarak görülme istekleridir. Nitekim süreçte üç önemli amacını çoğunlukla başardığını söylemek yanlış olmayacaktır.¹⁸³⁰

PKK meşruiyet sağlaması açısından BDP'lilerin çabalarının ve söylemlerinin hakkını vermek yerinde bir tespittir. Adeta PKK'nın basın sözcülüğünü yapan BDP'lilerin, PKK'lılar ile basın önünde görüşmeleri, Abdullah Öcalan'ın muhataptır söylemleri ve muhatap alınması ve İmralı Görüşmeleri 'meşruiyet ve tanınma' amacını fazlasıyla gerçekleştirmiştir. Bu kazanımlarıyla beraber PKK silahlı güçlerini tümüyle çekmeyi zaten hiç planlamamıştı. BDP'liler bu gerçeği en başından bilmesine rağmen süreçten azami kazanç ve yararlanma yolunu seçmişlerdir. Üstelik BDP'liler yeni katılımların lojistiğini sağlayarak örgütün bünyesini daha da güçlendirmiştir. Bundan dolayı örgüt, 'Türk hükümetinin siyasal muhatabı' olma konumu pekişmiştir. Üstelik Kuzey Irak'ta konumunu ve pozisyonunu pekiştirmekle kalmamış, daha ciddi bir güç haline dönüşmüştür. Örgüt Suriye'deki bütün süreçlerin nerdeyse sahibi ve parçası haline gelmiştir.¹⁸³¹

Diğer taraftan Çözüm Süreci'nde kaostan yeni dünya düzeni yöntemi uygulamaya konulmuştur. Arap Baharı esin kaynağı olmuştur. PKK'nın, Kandil'in ve BDP/HDP tarafının provakasyonları toplumda karışıklık ve kargaşa yaratmaktan ibaret olmuştur. Başka bir ifadeyle kamu düzeni hedef alınmıştır. PKK, bu ve her aşamada otorite boşluğunu doldurmaya çalışmıştır. PKK ayrıca Çözüm Süreci'ndeki elde ettiği serbestliği kendi tahakkümünü güçlendirmek için kullanmıştır. İkili oynayan örgüt, KCK Sözleşmesi'ndeki hedeflere ulaşabilmek için uygun ortam hazırlamaya gayret etmiştir. Bunun yanı sıra Çözüm Süreci'nden istifade ederek PKK'ya ulusal ve uluslararası meşruiyet kazandırma çabası söz konusudur. Abdullah Öcalan'ın sadece PKK'nın değil bütün Kürtlerin lideri olması için çaba sarf edilirken, Ortadoğu'da seküler bir lider olgusu işlenmeye çalışılmıştır. PKK, HPG bırakın silah bırakmayı tam tersi onu kuvvetlendirerek demokratik konfederalizm, özerkliğe giden yapıyı oluşturmaya çalışarak, bu süreçten nasıl daha güçlü çıkarım anlayışıyla hareket etmiştir.¹⁸³²

¹⁸³⁰ A. Sandıklı, "Türkiye Çözüm Süreci İle Pkk'yı Güçlendirdi", **Habertürk**, s.23; Uğur Dündar, "İkinci Kürt devleti kuruluyor, Büyük Kürdistan hayal olmaktan çıkıyor!", **Sözcü**, 17.9.2015, s.12.

¹⁸³¹ Ali Semin, Suriye Krizi, PYD ve 2. Cenevre Konferansı, BİLGESAM, 5.2.2014, <http://www.bilgesam.org/m/incele/96/-suriye-krizi--pyd-ve-2--cenevre-konferansi/> (Erişim Tarihi: 2.1.2017).

¹⁸³² A. Sandıklı, "Türkiye Çözüm Süreci İle Pkk'yı Güçlendirdi", **Habertürk**, s.23.

BDP/HDP'nin PKK'ya üstüne üstlük meşruiyet kazandırma gayretleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin IŞİD ve El Kaide unsurlarına yardım ettiği propagandasıyla ilişkilendirilmiştir. Dahası PKK bu radikal dinci terör örgütleriyle savaştığı teziyle önemli kazanımlar elde etmiştir. Başka bir ifadeyle PKK, insanlık dışı ve vahşi yöntemleriyle adını duyuran 'IŞİD ile savaşmaktadır' propagandası işlenmiştir. Nitekim bu propagandanın etkili olduğu görülmüştür. Amerika ve Batı, PKK'yı terör örgütü listesinden çıkarma tartışmalarına başlamıştır. Bu arada PKK'ya ciddi anlamda silah ve mühimmat yardımı yapılmıştır. PKK, terör örgütü sıfatından kurtulma fırsatını elde etmiştir. PKK, bu süreçten önce terör örgütüyken, süreçten sonra sadece örgüt olarak görülmüştür. Nihayetinde PKK'nın "barış sürecini" yürütmesi bir defa "meşruiyet ve tanınma" anlamına geldiğinden PKK açısından bu yöndeki çabalar boşuna gitmemiştir.¹⁸³³

2- PKK'nın Güçlenmesi

Çözüm Süreci'nde güçlendiği görüşü kahir ekseriyetle kabul görmektedir. Nitekim en alttaki sorumluluk mevkisinden tutun devletin zirvesindeki Cumhurbaşkanı kadar yapılan açıklamalarda PKK'nın hem militan hem silah ve mühimmat anlamında hem de bölgedeki hegemonyasını artırması açısından tarihin en iyi noktasına geldiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla Çözüm Süreci'nin PKK'nın güçlenmesiyle sonuçlandığı hususu her kesim tarafından paylaşılmaktadır.

Barış çabalarının karşılığı olmayacağı konusunda endişelerin hâkim olduğu görülmektedir. Ama öyle bir durumla karşılaşıldığında, artık sorumluluğu iç ve dış güçlerin komploları üstüne yıkma alışkanlığından vazgeçmek ve "nerede yanlış yapıldı" diye sorgulamak elzemdir. Ayrıca, iç ve dış politikada en önemli iki konu Suriye ve Kürt Sorunları'nın ikisinin de kritik süreçlerden geçtiği bir dönemde, doğru vizyon, ABD ve AB ile ilişkileri bozmamayı gerektirmektedir. AB üyelik perspektifini kaybeden bir Türkiye'nin bütünlüğüne dönük risklerin artacağını da görmek gerekmektedir. PKK'nın bölgede gücünün zirveye ulaşması konusunda yapılan yanlışlıkların öz eleştiri yapılarak değerlendirilmesi elzemdir.¹⁸³⁴

a) PKK'ya Katılımların Artması

Örgüte katılım, dört ülkedeki faaliyetlerin yürütülmesinde en temel ihtiyaçtır. Örgütün yeterince insan kaynağı olmadan faaliyetlerini sürdürmesi imkansız hâle gelmektedir. PKK'ya katılımların arttığından, örgütü ciddi bir şekilde güçlenmektedir. Bir

¹⁸³³ A. Sandıklı, "Türkiye Çözüm Süreci İle Pkk'yı Güçlendirdi", **Habertürk**, s.23.

¹⁸³⁴ T. Akyol, "Ateşle Oynuyorlar", **Hürriyet**, s.7.

defa süreç öncesi PKK'ya Türkiye'den olan katılımları oldukça azalmış neredeyse sıfıra yakındı ve daha çok yurtdışından ve Suriye ile İran'daki katılımlarla ayakta durmaktaydı. Ancak bu süreçte PKK'nın faaliyetlerini serbestçe sürdürmesi, PKK'nın sözde “*şehitlik*” açması, yol kesmesi, adam kaçırmaması, karakol inşaatı basması ve PKK cenaze törenleri düzenlemesi PKK'nın militan ihtiyacının giderilmesinde rol oynadı.¹⁸³⁵ Bu süreçte PKK'ya katılımlar “*olağanüstü*” olarak nitelemek doğru bir tespittir.¹⁸³⁶

Süreçten önce, terör örgütünün kendiliğinden teslim olması ve silahlarını bırakması sağlanmamıştır. Güya dışarıdan ve içeriden birileri terör örgütüne toparlanma fırsatı vermeye çalışmıştır. Nitekim altı ay önce yüzlerle ifade edilen terörist sayısı ilk aşamada iki bine ulaşmıştır.¹⁸³⁷ Çözüm Süreci'nin istikbali adına basın ve yayın organlarında pek yansımaya ama kaygıları artıran noktalardan en önemlisi PKK/KCK'nın “*çekilme, sınır dışına çıkma, silah bırakma*” söylemlerine rağmen alanda etkinliğini artırmasıdır. Son dönemde darbe yemiş KCK yapısının, süreçten istifade ederek hızla yeniden örgütlenmesi, elinde silah olan militanların kırsalda rahatlıkla dolaşabilmeleri, süreçteki soru işaretlerini çoğaltmaktadır. Mutlaka hükümetin de haberdar olduğu bir konu ise süreçle birlikte son yılların en yüksek dağa çıkma rakamlarına ulaşılmasıdır. Halkta silahlar susacak, terör bitecek beklentisi oluşturulurken örgüt bölge gençlerinden bir nevi dağa militan devşirmektedir. Oluşturulan “*silah bırakma*” algısının aksine silahlı unsurlarının toplam sayısını artırmaktadır. Ayrıca PKK'nın bu süreçten güçlenerek çıktığı ve meşruiyetini kabul ettirme çabalarının sonuç verdiğini istatistiksel olarak doğrulanmaktadır. PKK'ya dokunmama politikası sonucunda Türkiye içindeki PKK'lı sayısının daha sonra yedi bine çıktığını, bunun bin beş yüzün on altı yaş altında olduğu kayıtlara düşmektedir.¹⁸³⁸

PKK'nın on altı yaşından küçük çocukları dağa kaçırmaması örgütün ne denli insanlığa, insan haklarına ve uluslar arası hukuka önem verdiğini göstermektedir. Ancak PKK'nın çocukları dağa kaçırmaması, eline silah verip çatışmalara sokması, daha açık bir ifadeyle ölüme göndermesi Çözüm Süreci'ne has ve yeni bir gelişme değildir. Bu konuda “*Savaş'taki Çocuklar*” adlı kitapta PKK'nın çocukları nasıl militan olarak yetiştirdiğine ve nasıl ölüme gönderdiği ortadadır. Bu kitaba göre; PKK, sistematik olarak çocukları örgüte almaya 1994'de başladı. Hatta örgüt sadece çocuklardan oluşan ‘alaylar’ bile oluşturdu. 1998'de PKK'nın üç bin kadar reşit olmayan çocuğa sahip olduğu rapor edildi, bunların içinde silahlı

¹⁸³⁵ Metin Gürcan, “*Türkiye İle PKK Arasındaki Çatışmanın Değişen Karakteri*”, **Radikal**, 22.8.2015, <http://radikal.com.tr>. (Erişim Tarihi 1.11.2017).

¹⁸³⁶ “*Siirt Valisi'nden: Dağa Çıkanların Sayısında Artış Var*”, **Hürriyet**, 23.7.2013, s.19; “*Erdoğan'dan çarpıcı sözler: Terör örgütü çözüm sürecinde silah stokladı*”, **Hürriyet**, 7.10.2015, s.14.

¹⁸³⁷ Hasan Celal Güzel, “*Aykırı Bir Yazı*”, **Sabah**, 25.7.2013, s.7.

¹⁸³⁸ A. Sandıklı, “*Türkiye Çözüm Süreci İle Pkk'ı Güçlendirdi*”, **Habertürk**, s.23.

en küçük PKK militanı ise yedi yaşındaydı. Bunların % 10 kadarı kız çocuklarıydı. PKK ayrıca yurtdışından örgüte çocukları kaçırdığı bilinmektedir. Nitekim İsveç'te olduğu gibi okuldaki veya yaz kamplarındaki eğitim alan Kürt orjinli ve çok nüfuslu ailelerin çocuklarını hedef almaktadır. Dolayısıyla PKK, Avrupa'dan ciddi sayıda çocukları devşirerek militanı haline getirmekte ve getirmeye devam etmektedir.¹⁸³⁹

PKK'ya ayrıca Türkiye'den katılımların yaş dağılımına bağlı olarak on sekiz yaş üstü örgüte katılım çok sınırlı olmasına rağmen, katılımların büyük çoğunluğu çocuklardan oluşmakta, bu çocukların yaş sınırı yedi-sekiz yaşlarına kadar inmektedir. Dahası korkunç bir istatistik olarak bu yedi-sekiz yaşlarındaki çocuklara bile silahlı eğitim verilmekte, örgüt bu çocukları hainlikle sözde yargılamalar yaptığı belirtilmektedir. PKK aynı zamanda çocuk sorunu anlamına gelmektedir. Polisin önüne gösterici diye sokaklara çıkartılanlarla, dağda terörist olarak yetiştirilenler çocuklardır. Yaşananlar bir kez daha kanıtladı ki, PKK terörünün en büyük kurbanları çocuklar olmuştur. İstatistiklere göre; PKK'nın bugüne kadar bilerek ve isteyerek öldürdüğü çocukların sayısı en az üç yüzü aşmaktadır. Bu rakamın çok az olmasının nedeni teyit edilebilen sayıları temel almasıdır. Esasında bu rakamın kat ve kat üstünde çocukların ölüme gönderildiği bilinmektedir.¹⁸⁴⁰

Türkiye'den devşirilen çocuklar Suriye'ye götürülerek savaştırılmakta ve adeta ölüme gönderilmektedir. Gerek Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi gerekse Evrensel İnsan Hakları Beyannamesine göre çocukların savaşa sürüklenmesi insanlık suçu altında değerlendirilmiştir. İşte Çözüm Süreci'nde çocukları savaşa sokan örgütün amacına göre; Çözüm Süreci'ni planlayan daha büyük iradeler, bütün tabloları masaya yatırarak bir plan yapmıştır. Suriye'ye ağırlık vermek için Türkiye'de böyle bir sürece girildi. Türkiye'de çatışmasızlık ilan edilirken, Suriye'de fiili bir yapı kurulmuştur. Ama bu arada da Türkiye'nin içinde KCK denilen yapılanma hızla çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'den devşirilen çocuklar, Kuzey Irak üzerinden Suriye'ye götürülmekte ve savaşa girmeye zorlanmaktadır.¹⁸⁴¹

b) PKK'nın Bölgede Nüfus Etme Çabaları

KCK yapısının yasama ve karar organı olduğu bilinen Kongra-Gel adındaki parlamentoda farklı coğrafyalardan ve Avrupa'dan gelen yaklaşık iki yüz kişilik bir grup, 2013'te Kuzey Irak'ta IX. genel kurulunu yaparak, bölgedeki nüfus etme çabaları doğrultusunda stratejiler oluşturdular.

¹⁸³⁹ Peter Warren Singer, *Children at War*, California, 2006, s.19.

¹⁸⁴⁰ Sedat Laçiner, "Çocuk Terör Örgütü", *Star*, 15.11.2011, s.17.

¹⁸⁴¹ Ruşen Çakır, "Çözüm Sürecinin Esas Kazanımı", *Habertürk*, 12.3.2015, s.14.

Genel kuruldaki stratejiye göre; “Yeni stratejiler geliştirdiler, yol haritalarını tekrar netleştirdiler. Bu toplantının ana gündemi ‘Kürt ulusu inşa süreci’ ne kararlılıkla devam etmek ve bunun için tabana dayalı, yaygın, güçlü bir örgütlenmeye gitmekti. İddia edilenin ötesinde örgütte bir geri adım, zayıflama, çekilme değil; bir hamle, atılım, ilerleme kararlılığı vardı. Toplantıdan çıkan kararların medya yansımaları incelendiğinde silah bırakmak üzere, barış isteyen bir örgütten çok devlet kurmak için son hazırlıklarını yapan bir örgütlenme görülüyor. Örgütün hem silahlı unsurları hem de siyasi unsurları adeta süreci bozmaya zorlamak ve hükümeti kamuoyu nezdinde sıkıştırmak için üst perdeden ve tehdit edici bir dil kullanıyorlar. PKK'nın yetkililerinden gün aşırı ‘Öcalan'ın serbest kalmasıyla’ ve ‘bağımsız büyük Kürdistan’ hedefiyle ilgili tahrik edici açıklamalar geliyor. Estirilen iyimserliğe rağmen “Bağımsız Kürdistan” kurma beklentisinin yükselmesi; silahlı terör yapısının büyümesi, örgüte katılımların artması, örgütün tekrar şantiye basmalara, adam kaçırmalara başlaması uygulanan Çözüm Süreci boyunca örgütün ciddi bir çıkış yakaladığını, zeminini sağlamlaştırdığını gösteriyor.”¹⁸⁴² şeklindeki stratejinin ayrılıkçı siyasanın yayılmasına ve güçlenmesine dayanmaktadır.

Örgütün katı hiyerarşik ve merkezîyetçi disiplini öne çıkararak yapıyı müzakere zeminini geleneksel hedeflerini yerine getirmek için kullanmıştır. Kırk yıla yakın bir süreçte bütün savaşını Türkiye Cumhuriyeti Devleti otoritesine karşı vermiş olan örgüt için otorite karşısında gücünü tahkim etmek patolojik bir durumdur. Karşıt otoriteye göre kendini tanımlama, onunla özdeşim kurma, iktidar patolojisidir. Dolayısıyla olma potansiyelini riske atma olasılığı bulunan Çözüm Süreci gibi zeminler PKK benzeri yapılar için tedirgin edicidir. Bu tedirginlikten, örgütün meşruiyetini, insan kaynağını, lojistik altyapısını her an çatışma olacak gibi seferberlik pozisyonunda tutarak uzaklaşılabilir. PKK'nın da yaptığı budur. Süreçten olumlu etkilenmesi beklenen Doğu ve Güneydoğu'da iki tür tepki oluşmaya başlamıştı. Birincisi, devletin artık güvenlik üretmediği algısıydı. Bunun devamında etnik karakterli bir göç ortaya çıkmıştı. Kürt etnisitesine dâhil olmayan vatandaşlar örgütün asimilasyonundan uzaklaşmak için göç etmeye başlamıştır. Böylece bölge etnik ve ideolojik anlamda homojenleşmişti.¹⁸⁴³

Çözüm Süreci'nin sürdürülmesi pahasına PKK'nın faaliyetleri ve bölge üzerindeki hâkimiyetini artıracak eylem ve söylemleri serbest bırakılmıştır. Bu durum kamu düzenini bozduğu gibi, PKK'nın hegemonyası bölgede tahkim edilmiştir. PKK'ya operasyon

¹⁸⁴² Mahmut Akpınar, “KCK ve PYD nereye gidiyor?”, 27.7.2013, <http://www.surecanaliz.org/tr/makale/turkiye-ve-pyd>, (Erişim Tarihi: 11.2.2017).

¹⁸⁴³ R. Çakır, “Çözüm Sürecinin Esas Kazanımı”, **Habertürk**, s.14.

yapılmaması ve mücadele edilmemesi politikası sonucunda PKK aradığı uygun ortamı bulmuştur. Türkiye sınırları içinde başka bir silahlı gücün yapılanması görülmekte ama Çözüm Süreci için müdahale edilmemektedir. Böyle bir durumda ve terörle mücadele yapılmadığı takdirde, PKK'nın güçlenmesine uygun ortam hazırlanmış olmaktadır.¹⁸⁴⁴

Süreç içerisinde PKK'lıların siyasi ve sosyal hayattaki boşluğu kendi ideolojileri doğrultusunda istismar ettiği ve devletin sadece izlemekle yetindiği görüşü ağır basmaktadır. PKK'lı örgüt mensuplarının serbestçe silahlı unsurlarını görünür hâle getirmesi, bölgede düzenlenen şenliklerde propagandasını yapması, hem ulus yaratmaya yönelik girişimlerini sürdürmesi hem de psikolojik olarak bu özgürleşmeye ilişkin tüm Kürtlere bunu yayma hem de silahlı bir baskıyla da oluşturacak şekilde bir sistem oluşturma çabaları yer almaktadır. Dahası örgüt mensuplarına eğitim verilmesi, kıra dayalı 'devrimci halk savaşı' ile sonuca gitme stratejisi devreye sokulmaktadır. Hükümet üzerine düşeni yapmadığını söyleyerek, süreci istismar ederek devletin otoritesini zaafa uğratmaya çalışmışlardır. Türkiye bu faaliyetleri ve kamu düzeninin sekteye uğratıldığının farkına varmasına rağmen, Çözüm Süreci'nin geleceği için daha önce söylenildiği gibi süreç izlenilmekle yetinilmiştir.¹⁸⁴⁵ Hal böyle olunca hükümetin Çözüm Süreci'nin akamete uğramaması için hassasiyet gösterdiği müdahalesiz ortamın kazanımı PKK olmuştur.

c) PKK'nın Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni Tehdit Etmesi

BDP/HDP, PKK ve Kandil'in tehdit ve şantajları müzakere sürecine damga vurmuştur. En basit konularda bile “*Türkiye’de iç savaş çıkartırız*” tehdit ve şantajları kamuoyunda adeta ezberlenmişti. Çözüm iradesi zaafiyet algısı yaratmıştır. Öyle ki zafer kazanmış havasına girmişlerdir. Örgütün açıklamalarından, tavırlarından dolayı toplumda yükselen bir kaygı oluşmuştur. PKK bu süreçte barışı tesis etmek yerine, savaş ve iç karışıklıklar çıkarmak için çalışmıştır. Dolayısıyla sürecin sağlıklı ve iyi niyet çerçevesinde yürütülmediği de ortaya çıkmıştır. Bu sürecin çözümü değil, ayrılıkçı siyaseti beslediği anlaşılmıştır.¹⁸⁴⁶

Diğer yandan PKK'ya operasyonlar yapılmaması ve bölgedeki faaliyetlerindeki serbestlik sonucu örgütün hızlı şekilde mahalle meclislerine kadar KCK yapılanmasının tamamlanmasına neden olmuştur. Dağa militan devşirmenin süreklilik kazanması, statü talepleri, demokratik özerklik dayatmacılığı, Abdullah Öcalan'ın “*halk önderi*” haline getirilmesi çabaları, Suriye'de ortaya çıkan defakto PKK/PYD yapısı ve denkleme

¹⁸⁴⁴ Atilla Sandıklı, “*Türkiye Çözüm Süreci İle PKK'yı Güçlendirdi*”, **Habertürk**, 19.7.2013, s.23.

¹⁸⁴⁵ A. Sandıklı, “*Türkiye Çözüm Süreci İle Pkk'yı Güçlendirdi*”, **Habertürk**, s.23.

¹⁸⁴⁶ “*Erdoğan'dan çarpıcı sözler: Terör örgütü çözüm sürecinde silah stokladı*”, **Hürriyet**, s.14.

uluslararası kuruluşları dâhil etme gayreti süreçle ilgili kaygılara neden olmuştur. Muhalefetin süreç dışında kalması ve PKK'nın gün aşırı istek ve taleplerini tehditle dile getirmesi özellikle batıda kaygıları körüklemektedir.¹⁸⁴⁷

Çözüm Süreci'nde PKK silahlı gücüyle yaşayabildiği, silah bırakmasının kendini feshetmesi anlamına gelmektedir. Esasında silahlar miadını doldurdu söylemleri samimi değildir. Terör örgütü çevresindeki gelişmelerde de sürecin eskiden olduğundan daha fazla silahın etrafında kenetlenme şeklinde ilerlediğine yönelik birçok örnek söz konusuysen, siyasetin ve demokrasinin söz sahibi olduğu alanın genişlediğini görmeyi beklerken, aksine her geçen gün Kürt Sorunu' nu namlunun ucundan tartışma probleminin ortadan kalkmadığını günden güne daha fazla müşahede edilmektedir. Anlaşılan eski alışkanlıklarla, eski araçlarla, eski yöntemlerle yeni şeyler söylemek ve yapmak pek mümkün gözükmemektedir. Silahın gölgesinin bu kadar 'kazançlı' görüldüğü ve silahlı şovların gerçekleştiği, militanların her yerde görünür olması kamuoyu tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır.¹⁸⁴⁸

d) PKK'nın Hendekler Kazması ve Şehir Savaşı'na Hazırlık Yapması

Çözüm Süreci'nde PKK'nın en güçlü dönemini yaşadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sürecin kazananı olan PKK'nın müzakere sürecinde devlet gibi hareket etmesi ve bölgeyi kendi ideolojisiyle tekilleştirme mücadelesine sahne olmaktadır. Nitekim silahlı PKK örgütünün bölgedeki siyasi gücü de zirvesindedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde ise barış çabalarının karşılığı olmayacağı konusunda endişeler hâkimdir. Başka bir ifadeyle şiddeti temel alarak büyüyüp gelişmiş ve sonuna kadar totaliter ideolojiye bağlı PKK örgütü, hem askeri güç hem de siyasi güç açısından tarihinin zirvesindedir.¹⁸⁴⁹

Bilhassa federatif bir yapının Türkiye'yi parçalama ihtimali varken, Türkiye'nin üniter yapısının pazarlık konusu olması ciddi bir rahatsızlık yarattığı medyada ciddi bir şekilde işlenmiştir. Bu sırada PKK'nın bağımsızlık hayalleri adım adım gerçekleştirmek üzere olduğu dile getirilerek uyarılarda bulunulmuştur. İşte bu bağımsızlığa giden süreçte PKK-KCK-BDP üçlüsü ve Abdullah Öcalan'ın, nihai hedefi olan Türkiye'den ayrılarak Kürdistan kurmak ve Irak, Suriye ve İran'daki unsurlarla birleşip 'Büyük Kürdistan'ı gerçekleştirme hedefinden vazgeçtiğini düşünmek anlamsızdır. Son dönemlerde 'Büyük Kürdistan'ın hazırlıkları ve hayaliyle geçirilmiş olduğu dikkate alındığında, PKK, ayrılıkçı

¹⁸⁴⁷ "Çözüm Süreci Nereye Gidiyor", **Hürriyet**, 4.8.2015, s.13.

¹⁸⁴⁸ İhsan Bal, "Silahları Gömmek mi! Peki Sebep?", **Habertürk**, 22.7.2013, s.20.

¹⁸⁴⁹ Taha Akyol, "Ateşle Oynuyorlar", **Hürriyet**, 8.12.2009, s.7.

siyasetini güçlendirmeye başka bir deyişle “*Büyük Kürdistan*” idealini pratikte hayata geçirmeye çalışmıştır.¹⁸⁵⁰

Çatışmasız ortam rahatlatma sağlarken aynı zamanda yanılıya neden oluşturdu. Şiddetin yerini yıldırma-sindirme amaçlı faaliyetler almıştı. Hükümetin geçmiş yıllardan farklı olarak çatışmasızlık ortamını devam ettirme hususundaki kararlılığını zafiyet olarak algılayan PKK, bu ortamda lojistik altyapısını tahkim etmişti. Sayısal gücünü de ailelerden gönüllü ve zorla aldığı gençlerle artırmıştı. Demokratik Özerklik talepleriyle başlayan ve bir tür geleceğe hazırlık olarak tasarlanan devlet benzeri organizasyonlar kurarak kamu hukukuna alternatif alanların oluşturulmasına yönelik bir dizi faaliyet icra edilmişti. Yerel mahkemelerin alanına giren kan davaları, alacak-verecek meseleleri örgütün girişimleriyle çözülmeye çalışılmış. Uzlaşmayan taraflar için yaptırımı olan müeyyideler uygulanmıştı. Devletin “*Kürt Sorunu*”na bakışında köklü bir değişim söz konusuyken PKK tarafının geleneksel yaklaşımında bir değişim olmamıştır.¹⁸⁵¹

Çözüm Süreci’ni iyi niyetle yürütülmeye çalışıldığı dönemde, sürecin bozulmaması için askeri operasyonlara ara verilmesi ve topyekün mücadele konseptinden vazgeçilmesi, siyasi çözüm çabalarının amacına ulaşmasına engel olmuştur. Süreçte PKK’nın faaliyetlerine adeta göz yumulmuştur. Bunun sonucunda KCK’nın şehirlerde silah yığınağı yapması, dağdan silahlı militanlar getirerek, KCK gençlik yapılanmasını takviye etmesi, ağır silahları yerleştirilmesi ve hendekler kazması devletin otoritesini sekteye uğratmıştır. PKK’nın silaha sarılmasının nedenlerinden biri, Çözüm Süreci sırasında kazandığı psikolojik üstünlük duygusudur.¹⁸⁵² Bununla beraber Recep Tayyip Erdoğan’ın “*Buzdolabında*” dediği Çözüm Süreci ile ilgili iktidar partisi, Çözüm Süreci boyunca PKK her yerde örgütlenmeye yönelmiştir. Örgütlenmenin gerçekleşmesiyle beraber özellikle Doğu ve Güneydoğu’daki yaşayan insanlar üzerinde kontrol tesis etmiştir.¹⁸⁵³

Doğu ve Güneydoğu’da etkinliğini artıran örgüt, saldırılarını etkinleştirmek için KCK marifetiyle şehir yapılanmasını ileri bir noktaya getirmiş, ülkeye sekiz bin silah, altmış beş ton cephane ve patlayıcı sokmuş, yüzlerce uyuyan bomba yerleştirmiştir. Ayrıca PKK, hendekler kazmış ve öz yönetim adı altında Doğu ve Güneydoğu’da kurtarılmış bölgeler yaratmıştır.¹⁸⁵⁴

¹⁸⁵⁰ Hasan Celal Güzel, “*Özerk Yönetim ve Federatif Sistem Türkiye’yi Parçalar*”, **Sabah**, 24.7.2013, s.9

¹⁸⁵¹ R. Çakır, “*Çözüm Sürecinin Esas Kazanımı*”, **Habertürk**, s.14.

¹⁸⁵² U. Dündar, “*Güneydoğu Türkiye’den Fiilen Kopuyor Mu?*”, **Sözcü**, s.13.

¹⁸⁵³ U. Dündar, “*Güneydoğu Türkiye’den Fiilen Kopuyor Mu?*”, **Sözcü**, s.13.

¹⁸⁵⁴ U. Dündar, “*Güneydoğu Türkiye’den Fiilen Kopuyor Mu?*”, **Sözcü**, s.13; Hasan Celal Güzel, “*Sınırdan PKK-PYD Özerk Bölgesine İzin Verilemez*”, **Sabah**, 31.7.2013, s.21.

KCK'nın süreci sonlandırması sonucunda, tahayyül edilen devrimci halk savaş stratejisi yeni stratejik duruşun bir parçası haline gelmiştir. Bu konseptin esasını bazı değişiklikler yapılarak “*devrimci halk savaşı süreci*” oluşturulmaktadır. Bu süreç, Cizre örneğinde olduğu gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki ilçelerde halk ayaklanmasıyla kurtarılmış bölge yaratmayı amaçlamıştır. Yalnız halk savaşı sürecinin öngördüğü “*kırsala dayalı savaş*” modeli değiştirilmiş, yerine, “*kırsalda ve şehirde birbiriyle bağlantılı, organize, dengeli çatışma modeli*” ikame edilmiştir. Yeni konsept, şehirleri esas savaş alanı olarak belirlemektedir. İşte bu yeni eylem stratejisiyle PKK, bir taraftan kırsaldaki kadrolarıyla bombalı eylemler yaparak toplumda korku, bıkkınlık, yılgınlık ve Türk-Kürt çatışma ortamı yaratmayı hedeflerken, diğer taraftan da bünyesine kattığı Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H) birlikleriyle şehir merkezlerinde halk ayaklanmasıyla kurtarılmış bölge yaratmaya yeltenmiştir.¹⁸⁵⁵

Nihayet Çözüm Süreci'nin istismar edilmesi sonucu, PKK'nın hegemonya sorunu oluşmuştur. Bu sorunların oluşmasında PKK; BDP ve KCK üçgeninin suistismarı olduğu şüphesizdir. Çözüm Süreci boyunca Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan olumsuz gelişmeler neticesinde bölgenin PKK'ya adeta teslim edildiği ortaya çıkmaktadır. Bölgenin PKK'ya teslim edilmesi bazı soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Örneğin; PKK-KCK'nın iç ve dıştaki yeni yapılanması ve Güney Doğu'da meydana gelen olaylar, bu yapının gücünü konsolide ettiğinin kanıtı olarak durmaktadır. Bitmek üzereyken PKK, ' bu süreci yeniden teşkilatlanmak ve gücünü arttırmak için kullandığı anlaşılmaktadır. Bu fırsatçılık ve bölgeyi tahakküm altına alma çabaları zihinleri “ *acaba* “ ile meşgul etmektedir. Bir yandan, PKK-KCK Güney Doğu'da adeta devlet içinde devlet olmaya çalışmakta ve yönetime hâkim olma peşinde koşmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi, PKK'nın ayrılıkçı siyaseti bu dönemde de devam ettiği ve bölgede ciddi anlamda kazanımlar elde etmeyi sürdürdüğü ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁵⁶ Bir yandan da ayrılıkçı yapının şehir yapılanması askeri operasyonlarla yok edilme sürecinde çok sayıda güvenlik gücü mensubu şehit düşmüş ve binlerce terör örgütü üyesi etkisiz hale getirilmektedir.

3- Kürtlerin Dışlanması

PKK'nın en çok şiddetine maruz kalmış kesim Kürtlerdir. Kuruluşundan itibaren PKK'nın Kürtler üzerindeki asimetrik şiddeti devam etmektedir. Bir defa PKK, PKK'lı olmayan Kürt olgusuna bile tahammül edememektedir. İşte bu noktada sorulması gereken

¹⁸⁵⁵ U. Dündar, “*PKK, Halk Ayaklanmasıyla Kurtarılmış Bölgeler Yaratmaya Yeltendi*”, **Sözcü**, s.12.

¹⁸⁵⁶ Taha Özhan, “*PKK'nın Suriye Krizi*” **Sabah**, 27.7.2013, s.14; Hasan Celal Güzel, “*Aykırı Bir Yazı*”, **Sabah**, 25.7.2013, s.7.

“PKK şiddetini ezilenlerin asimetrik ve tepkisel-savunmacı şiddeti olarak niteleyenlere sorulduğunda”; PKK’ nın neden öncelikle Kürtlere karşı şiddet uyguladığı konusunda bir gerekçe üretilmemektedir. PKK, yukarıda da ifade edildiği gibi, ilk kez bölgedeki bütün Kürt siyasi hareketlerine karşı şiddet sergilemiş ancak 1984’e kadar devlete karşı hiçbir terör eyleminde bulunmamıştır. Dahası, bugün siyasetin bütün kapılarının açık olduğu bir ortamda PKK, Kürtlere karşı şiddet uygulamaktan geri kalmamıştır. Basit bir anlatıyla PKK, kendi ideolojik görüşü dışındaki bütün Kürtleri düşman olarak algılamaya devam etmekte ve “Gerçek Kürt” değil kolaycılığıyla bölgedeki gücünü konsolide etmeye çalışmaktadır. Aslında Kürtler çoğunlukla PKK’nın mağduru olmuştur.¹⁸⁵⁷

Çözüm Süreci’nde yapılan en büyük yanlışlardan biri de bütün Kürtlerin muhatap alınmamasıdır. Nitekim Doğu Ergil’ in 1995’te TOBB için Doğu Sorunu ile ilgili hazırlamış olduğu raporda; Doğu Ergil, doğu sorununda çözümün ve iç barışın örgütle anlaşmaktan geçtiğini düşünenlerin azami oranının %10 olduğunu belirttikten sonra çözümün, PKK değil, bölge halkıyla anlaşmaktan geçtiğini vurgulamaktadır.¹⁸⁵⁸

PKK, bu süreçte bütün Kürtlerin temsilcisiymiş gibi hareket etmiştir. Bölgede PKK’nın şiddet temelli politikalarını tasvip etmeyen ve karşısında yer alan azımsanmayacak Kürtler yer almaktadır. Bu süreçte PKK’yı desteklemeyen Kürtler, daima aşağılanmış, hainlikle suçlanmış, “Gerçek Kürt değil” suçlamasına maruz kalmış ve toplumdan sistematik olarak tecrit edilmiştir. Dahası Kürtler, PKK’ya karşı en basit söylemlerde bile yaralanmaktan öldürülmeye varan cezaların öznesi olmuştur.¹⁸⁵⁹

Bu süreçle ilgili bir diğer olumsuz durum ise PKK’nın bölgede hâkimiyetini pekiştirmesi ve bölgedeki farklı siyasi görüşleri yok etmesi biçimindedir. PKK’nın dışındaki Kürtleri sürecin dışında tutulmasının, süreçle beraber PKK’lı veya PKK’nın siyasi uzantısı dışındaki temsilin ve bölgedeki heterojen bir yapının PKK ile beraber bütün temsilin homojenleşme riskini ifade ettiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda yürütülen bu sürecin en önemli açmazlarından birisi de Kürtlerin en fazla 1/3’ünün destek verdiği kesimlerin (BDP-PKK-Öcalan) tek muhatap olarak alınmasıdır. Eğer terör meselesi müzakere edilecekse bu doğru olabilir; ama Kürt Sorunu’ nun çözümü söz konusu ise 2/3’lük diğer Kürtlerin de bir şekilde muhatap alınması ve denkleme dâhil edilmesi gerekmektedir. Sadece şiddet yöntemine müracaat eden kesimlerin muhatap alınması silahlı kalkışmayı meşrulaştıracağı

¹⁸⁵⁷ D. Perinçek, *Türkiye Solu ve PKK*, s.138.

¹⁸⁵⁸ Doğu Ergil, *Kürt Raporu Güvenlik Politikalarından Kürt Siyasetine*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s.53

¹⁸⁵⁹ D. Perinçek, *Türkiye Solu ve PKK*, s.138.

gibi, Abdullah Öcalan'ın ve PKK'nın bütün Kürtlerin tek ve meşru temsilcisi olduğu algısını oluşturmaktadır. Sonraki süreçlerde ulusal ve uluslararası alanda bu unsurlar resmi muhatap haline gelebilmektedir. Ayrıca bu tutum dikkate alınmayan diğer Kürtleri (muhafazakar, İslamcı, liberal vd) PKK çatısı altında toplanmaya itmektedir. Bu da, fevkalade tehlikeli bir durumdur.¹⁸⁶⁰

Bu olumsuz gelişmelerin yanı sıra sürekli PKK'nın ve BDP/HDP'nin muhatap alınmasının doğru olmadığı, süreç için muhatapın halk olması gerektiği dile getirilmektedir. PKK, BDP ve KCK, asla Kürtlerin en azından çok büyük çoğunluğunun temsilcisi ve “*Kürt Meselesi*” nin çözülmesinde samimi bir taraf değildir. PKK, BDP, KCK, Kürt Sorunu'nu derinleştirmeyi ve Abdullah Öcalan'ın Kandil'e yazdığı mektupta açıkça belirttiği gibi, gerekirse devrimci halk savaşı stratejisini yürürlüğe koymayı tasarlamaktaydı. Bunun için de PKK'lı olmayan Kürtler'den başlanacaktı. Bölge “*Büyük İsrail*” olacak, daha sonra Kürdistan adında bir devletin kurulması gündeme gelecektir. İkinci olarak, PKK, KCK, BDP, çok büyük ölçüde şiddetten beslenmiştir.¹⁸⁶¹

PKK'nın önemli kazançlarından biri de, devlet otoritesini sekteye uğratması ve bölgede kırsalda ve şehirlerde konumunu pekiştirmiştir. Bu durum bölgede yaşayan Kürtler, örgütün baskısını ve demokratik olmayan uygulamalarını endişe kaynağı olarak görmüştür. İktidar Partisi, Çözüm Süreci'ni sürdürmek pahasına, daha önce de ifade edildiği gibi Güneydoğu'da bazı şehir merkezlerinde istenilmeyen durumlar için sesini çıkarmamıştır. Murat Karayılan'ın çok övündüğü kırsal kesimdeki alan hâkimiyeti geçici bir durum; ancak PKK'nın kentlerde hâkimiyet kurmasının bedelinin çok daha ağır olduğu görülmektedir. PKK, sivil halkı kalkan gibi kullanıp ve sivil kayıplar üzerinden hâkimiyetini sürdürmeye devam etmektedir. PKK'nın Türkiye toprakları içinde silahla sürdüreceği alan hâkimiyetinin faturasını canıyla, malıyla bölge halkı ödemektedir. Durgun vaziyetteki ekonomiyi işletmek, temel ihtiyaçları karşılamak mümkün olamayacağına göre, devlet otoritesi tekrar hükümranlık tesis edene kadar olan bölge halkına olacaktır. Bu durumla alakalı Recep Tayyip Erdoğan önderliğindeki partisi ve kendisi gibi Kürtler de PKK tarafından aldatılmıştır.¹⁸⁶²

PKK'nın baskısına maruz kalan muhafazakâr ve daima devletin yanında yer almış Kürtler, en çok dışlanan ve eleştirilen kesim olmuştur. Nitekim Gazze'ye yardım için “*Mavi*

¹⁸⁶⁰ 'Sadece PKK'nın Muhatap Alınması Büyük Bir Hataydı', doğruhaber.com, 1.8.2015, <https://dogruhaber.com.tr/haber/180637-sadece-pkknin-muhatap-alinmasi-buyuk-bir-hataydi/>, (Erişim Tarihi, 12.11.2017).

¹⁸⁶¹ 'Sadece PKK'nın Muhatap Alınması Büyük Bir Hataydı', doğruhaber.com, 1.8.2015, <https://dogruhaber.com.tr/haber/180637-sadece-pkknin-muhatap-alinmasi-buyuk-bir-hataydi/>, (Erişim Tarihi, 12.11.2017).

¹⁸⁶² “*Erdoğan'dan çözüm süreci itiraf!*”, **Sözcü**, 21.3.2016, s.18.

Marmara” eylemini düzenleyen İHH’ nın raporunda; “*Şu anda bölgede 'paralel bir devlet kurulmuştur. Vergi alınıyor, güvenlik kontrolleri yapılıyor, gayrimenkul alım-satımları yasak hâle gelmiş durumda... Okullarda PKK sempatizanlarının dışındaki bütün çalışmalara yönelik yasaklar konulmuştur... İmam hatibe giden çocuklar şu an rencide edilmektedir...*”¹⁸⁶³ sözleri muhafazakar kesimin PKK’nın tehdidine maruz kaldığını göstermektedir.

PKK kırk yıla yakın bir zaman diliminde otuz altı ülkede örgütlenmiş, geniş bir network’u, medyası, “*ordusu*”, Meclis’te temsili ve tabanda ciddi karşılığı olan, hatta sorunun ve bu alanın tek hâkimi olma iddiasında bulunan bir örgüttür. PKK’nın demokratik değerleri kabullenemediği, kendisinden başka bölgede herhangi bir partinin olmasına izin vermediği ve PKK’ya muhalif yapıların silahla yok etmeye çalıştığı bilinmektedir. Örneğin; Kürt siyaseti hâla ilk günündeki siyasi çığılığı taşımaktadır. Bu kadar tarihsel deneyim bu hareketi şiddetten alıkoyamamıştır. Kurumsal yapı ‘ideolojik aşiretçılığı’ aşan bir kültür üretememiştir. PKK’nın karar mekanizması hâla kurum içi siyasetin iktidar imkânlarıyla ve bunun uzantısı olan ‘kontrol dışı’ sokak militanlığıyla belirlenmektedir. Kürt siyasetinin bu kırk yıl boyunca Türkiye’ye ve doğrudan Kürt toplumuna yönelik bir entellektüel etkisi, herhangi bir vizyon katkısı bile olmamıştır. PKK gücünü, rakipsiz hegemonyasından ve şiddeti sürekli kılmasından aldığı söylemek yanlış olmayacaktır.¹⁸⁶⁴

Bununla beraber devlet ise şiddeti durdurup, vatandaşa adil ve merhametli gücünü kabul ettirdiği, PKK terörü karşısında Kürt halkının güvenliğini sağladığı ve Kürt halkını asla PKK terörü sebebiyle değil, vazifesi gereği bağrına basabildiği ve bunu Kürtlere inandırabildiği zaman, BDP’nin de etkisinin azalacağı görülmektedir. PKK terörünün bitirilmesinde ve Kürt Sorunu’ nun çözümünde ilk nokta PKK, KCK ve BDP gibi kuruluşların muhatap alınması değil, tamamen tecrit edilip, halkın kazanılması ve Kürt halkının gerçek temsilcisi kuruluşların ortaya çıkmasına imkân tanınmasıdır. Bu gerçekler apaçık ortada iken, gidip İrlanda gibi yerlerde çözüm aramak, en azından en küçük coğrafya bilgisine bile sahip olunmadığını gösterir ve İngiltere’nin kılavuz edinilmesi de, sadece kuzuyu kurda, tavuğu tilkiye teslim etmek manasına gelmektedir.

Bu durum PKK’yı ve genelde onun etrafındaki Kürt siyasetini hâla ilk günlerdekine benzer bir ‘acilci’ ruh halinde tutmaktadır. Başlangıç döneminde PKK, tahakküm kurmak için bölgede çok sayıda cinayet işlemiş, alternatif Kürt hareketlerini ve Kürt entelektüel enerjisini yok etmiştir. Aynı tutum devam etmektedir. Bugün de PKK, rakiplerine tahammül

¹⁸⁶³ Taha Akyol, “Çözüm Nereye”, **Hürriyet**, 30.12.2014, s.22.

¹⁸⁶⁴ Etyen Mahçupyan, “Kürt Meselesinde Acil Durum?”, **Karar**, 10.6.2016, s.10.

edememekte ve çoğulculuktan ürkmektedir. Demokrasi talep eden bir hareketin çoğulculuktan bu denli korkması ise bir özgüven eksikliğine delalet etmektedir. Çünkü bir çok kişinin bunu kabul etmesi kolay olmasa da, PKK son kertede başarısız bir örgüttür. Yapabileceklerinin çok azını, üstelik büyük insani maliyetler ödeyerek ve ödeterek gerçekleştirebilmiş, potansiyellerini kullanamamış, elindeki imkânların kıymetini bilememiş ve bugün bile geleceğe bakarken kendisini kalıcı ve saygın bir siyasi güç kılacak perspektifi algılayamayan bir harekettir. BDP'nin kişiliğini bir türlü bulamayan toyluğunun, siyaset namına ancak daha radikal söylemlere sivrulmasının veya siyasi sanılan ilkesel bir romantizmin ötesine geçememesinin nedeni de budur. Kürt siyasetinin 'siyaset' olarak ortaya koyabildiği şey, sol çevrelere doğru bir genişleme, onları kendi çatısının altına almaktan ve legalle illegali iç içe sokan, sokakta üretilecek bir emrivakiden medet ummaktan ibarettir. Çözüm Süreci boyunca radikal sol örgütlerle ittifakları, bu yaklaşımın sonucudur.¹⁸⁶⁵

PKK, Çözüm Süreci'nde bölgede kendisine rakip gördüğü kurum, kuruluş ve kişileri hedef almaktan kaçınmamıştır. Devletin sadece izlemekle kaldığı bu dönemde Türk Kamuoyu'nda bu süreçte; "*Şehitler artık gelmiyor, Analar Ağlamıyor*" söylemi etkin bir şekilde yer almaktadır. Ancak bu yaklaşımların içi doldurulamamıştır. Devletin terör ve teröristle mücadeleden yoksun bırakılması neticesinde, PKK'ya karşı mücadele veren Kürtler korunamamıştır. Doğu ve Güneydoğu'da PKK'nın ölüm listesinde olan ve PKK'ya karşı kahramanca mücadele veren Geçici Köy Korucuların alçakça şehit edilmesi bu duruma örnektir. Hayatını hiçe sayarak yıllarca güvenlik güçleriyle birlikte PKK'ya karşı mücadele etmiş, terör örgütünün canını yakan darbeler indirilmesine yardımcı olan bölgede görev yapan korucular hedef olmuştur. Örneğin; PKK'lılar Şırnak-Şenoba'da 12 Şubat 2012'de PKK'ya karşı verilen mücadelenin fedakar isimlerinden olan Köy Korucusu Sait Onat'ı şehit etmişlerdir. Terör Örgütü cinayetin işlendiğini bu kanlı olayı şu şekilde üstlenmiştir: "*Çakal kod adlı Sadık Onat isimli kontra, gerillalarımız tarafından ölümle cezalandırılmıştır. Bu kontra, yıllardır düşmanın özel kuvvetlerinde aktif görev yapmaktadır.*" PKK'nın cinayeti üstlenmesi demek, ilan ettiği ateşkese aykırı hareket ettiğini anlamına gelmektedir.¹⁸⁶⁶

PKK, kendisine karşı mücadele edenleri öldürmekle kalmamakta, aynı zamanda hiç ilgisi olmayan insanları da öldürmekten çekinmemektedir. İzmir'de bir pusu kurma hazırlığı

¹⁸⁶⁵ E. Mahçupyan, "*Kürt Meselesinde Acil Durum?*", **Karar**, 10.6.2016, s.10.

¹⁸⁶⁶ Ümit Özdağ, Gerçekten Güneydoğu Anadolu'da Artık Şehit Vermiyor muyuz???, **21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü**, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele>, (Erişim Tarihi 27.8.2017).

içinde olan teröristlerin kendilerini fark eden üç çiftçiyi, deşifre olmamak adına öldürmesi bu duruma örnektir ve yaşanan vakıada olduğu gibi teröristlerin ne kadar acımasız olduklarını bir kez daha kanıtlamaktadır. Bugüne kadar meydana gelenlerden hadiselerden yola çıkıldığında PKK mağdur olmadığı gibi, katil bir anlayışın ürünüdür.¹⁸⁶⁷ Bu katil anlayışı temsil eden PKK'nın niyeti, barış olmadığı açık bir şekilde kendini göstermektedir. Dolayısıyla Kürt Sorunu yoktur, PKK Sorunu vardır. PKK ile Kürt Sorunu aynı şeyler olmadığı gibi birbirinden ayrıdır. Kürt Sorunu bitmez, ancak yönetileceği anlaşılmaktadır. PKK ne kadarı Kürt, ne kadarı Alman, ne kadarı Amerikan belli olmayan bir mafya gibi bir örgütlenmeye benzetilmektedir. PKK başından beri mafya meselesiydi, özgürlükçü Kürt hareketi olmadığı bugüne kadar eylem ve söylemlerinde görülmektedir. Özgürlükçü Kürt hareketi, Kürt soluyla birlikte gitmiştir. Protokollerde yer alan Abdullah Öcalan'ın ablasının bile kendisini özgürlük savaşçısı zannettiği bir topluma dönüşülmüştür. Etnisiteye çekilmeye çalışılmaktadır. BDP liderliği de bunu görmekte ama Netanyahu gibi tribüne oynamaktadır. Kürtler için diye başlayan konuşmalar ve basın açıklamaları etnisiteye dayalı politikaların devam ettiğini göstermektedir. Ancak sözde özgürlük hareketiymiş gibi basın önünde davranmaları politikadan ibarettir. Zira Türkiye'de sadece Kürtlerin sorunları varmış gibi hareket etmeleri etnisiteye dayalı yaklaşımlarının sonucudur.¹⁸⁶⁸

Silahlı Terör Örgütü'nün bu çağda okulları yakması, öğrencilere boykot kararı dayatması ve öğretmenleri kaçırmaya çalışması, en hafif tabirle acizliğinden başka bir şey değildir. Kürtler, PKK'lıların Iğdır'da öğretmen kaçırmaya eylemine karşı çıkmış ve Öğretmenleri PKK'lıların elinden kurtarmıştır. Artık PKK'nın her yaptığı yasa dışı eylemler toplum nezdinde kabul görmemektedir. Iğdır'da yaşanan hadiseye göre; *"Bugünlerde ise PKK Kürtlerin neredeyse tek gelecek umudu olan okulları yakıyor, Kürtlerden okulları boykot etmelerini istiyor. Kürt çocuklarına okula değil, dağa gitme çağrısında bulunuyorlar. Çocukların ellerine patlayıcı madde tutuşturup okul yakmaya zorluyorlar. Şu ana kadar 50'den fazla okula saldırıldı, 20'den fazlası kısmen veya tamamen yakıldı. Kandil eylemlerin arkasında. Okulların cayır cayır yakılmasını bizzat Murat Karayılan ve diğer PKK liderleri istiyor. Belli ki Abdullah Öcalan da aynı görüşte. Geçenlerde PKK okul yakma eylemine bir de öğretmen kaçırmayı ekledi. Teröristler Iğdır'a bağlı Bulakbaşı'nda 6 öğretmeni kaçırdı. Köylülerin tepkisi ağır oldu. Köylüler PKK'ya 'yeter artık' diye haykırdılar. Çünkü kendi hayatlarını karartan örgütün, çocuklarının ve torunlarının hayatlarını da karartmasını istemiyorlardı. Örgüt baskılara dayanamadı ve kaçırdığı*

¹⁸⁶⁷ Yasin Aktay, "Ezik PKK'nın şiddeti ve sağ kalan Kürt evlatları?", **Yeni Şafak**, 17.9.2012, s.9.

¹⁸⁶⁸ Şenay Yıldız, "Alev Alath: PKK başından beri uluslararası mafyadır", **Akşam**, 13.9.2011, s.17.

öğretmenleri kısa sürede serbest bıraktı.”¹⁸⁶⁹ yorumu Kürtlerin eğitim hakkını gasp ettiğine açık bir örnektir. Psikiyatrik ve patolojik bir vakıa olan bu eylemleri BDP cenahı sessiz kalarak adeta destek olmaya çalışmaktadır. Eleştiremediği gibi eleştirenleri de Çözüm Süreci’ne ihanetle suçlayan bu yapı, demokrat geçinmeye, barış kelimesini esirgememeye, şiddeti insan hak ve özgürlük maskesi altında saklamaya, bütün olayların sorumluluğunu devlete ve iktidar partisine kesme kolaycılığına ve insan öldürmeyi kutsamaya devam etmektedir.

Görüşme süreci başlatılmadan önce, bütün dünyada olduğu gibi teröristler silah bırakmamışlardır. Hâla silahlarını bırakmış değildirler. Bundan önce sürecin başlatılması hatadır. Görüşme sürecinde, elinde silah bulunduranların ve terörist başının muhatap alınması başlı başına bir hatadır. Bu suretle, durup dururken adi bir terörist Mandela prestiji kazanıp dünyanın önemli kişileri listesine alınmış; Avrupa siyasi literatüründe 'terörist' kabul edilen PKK militanları artık 'isyancı' olarak yer almıştır. Görüşme sürecinde BDP tarafından kasıtlı olarak yapılan dezenformasyon neticesinde PKK-BDP'liler zafer kazanmış ve taviz almış gibi gösterilmiş; ülke nüfusunun Kürtlerin çoğunluğu da dâhil yüzde 90'ından fazlasının gururu kırılmıştır.¹⁸⁷⁰

4- PKK'nın Bölgesel Güç Odağı Haline Gelmesi

PKK, Büyük Kürdistan ideali üzerine tesis edilmiş ayrılıkçı bir projedir. Ayrılıkçı proje sadece Türkiye ile sınırlı değil, aynı zamanda İran, Irak ve Suriye'yi de kapsayan başka bir deyişle bu bahse konu dört devletin topraklarında, özellikle Kürtlerin yoğun yaşadığı yerlerde kurulması düşünülen “*Büyük Kürdistan*” devletini oluşturma çabalarıdır. Kürtlerin tarihte hiçbir devletinin olmaması, Ayrılıkçı Kürtleri bağımsız devlet yapılına götüren temel motivasyondur. Sadece Türkiye’de değil, aynı zamanda diğer üç ülkede PKK’yı da içine alınan bir üst yapı kurulmasına KCK’nın ilan edilmesiyle tamamlanmıştır. Bu yapı dört ülkede eş güdüm, iş birliği ve dayanışma halinde ayrılıkçı siyasi hedefi üzerinde mücadele vermeye devam etmektedir.¹⁸⁷¹

Türkiye’de faaliyet yürüten bu ayrılıkçı yapının hatta dört ülkede yaygın olarak bilinen yapının adı herkesin malumu olduğu üzere PKK’dır. PKK kırk yıla yakın bir süredir

¹⁸⁶⁹ “*İğdir’in 7 Cesur Yüreği*”, **Sabah**, 21.4.2013, s.30; Sedat Laçiner, “*Kürtler Edi Bese Dedi*”, **Star**, 20.10.2012, s.12; “*Devlet Milletiyle Kaynaştı, PKK'nın Stratejileri Çöktü*”, **Star**, 21.10.2012, s.14.

¹⁸⁷⁰ H. C. Güzel, “*Görüşme Süreci ve Gerçekler (1)*”, **Sabah**, s.7.

¹⁸⁷¹ Örgütün amacı; “*Kürdistan üzerindeki sömürgeci egemenliğe ve gerisindeki emperyalizmin etkilerine son vermek, Kürdistan'daki çağ dışı kalıntıları tasfiye etmek, bağımsız ve birleşik Kürdistan'da demokratik bir yönetim kurmak, ilerici insanlığın bir parçası olarak sınıfsız topluma doğru ilerlemektir.*” şeklinde belirlenmiştir. (**PKK Parti Programı**, Kasım 1978, s.58; Ü. İnanç ve C. Polat, **Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler**, s.9.)

faaliyetlerini devam ettirmekte ve örgütsel tecrübeye sahip, uzun süre yaşayan ve belli hedefleri gerçekleştirecek kapasiteye sahip bir örgüttür. Bu örgütün de başında adeta ahtapotu andıran KCK ayrılıkçı teşkilatlanması mevcuttur. Bunun başını tüm siyasi ve stratejik talimatları veren KCK Yürütme Konseyi oluşturmaktadır. Yürütme Konseyi'nin eş başkanları Cemil Bayık ile Bese Hozad'dır. Ahtapotun kolları Türkiye'de PKK, Suriye'de PYD, İran'da PJAK ve Irak'ta PÇDK'dır. Yani bu kollar Kandil'de tek bir elden yönetilmekte ve ihtiyaç halinde bu dört kol Türkiye'ye karşı birlikte hareket etmektedir. Örneğin; Çukurca saldırısında PJAK'ın PKK'nın yanında yer almasıdır. Keza, Hatay il sınırları içerisinde kalan Amanos Dağları'nda Türk askerlerine saldıranlar Suriye'de konuşlanmış PYD'lilerdir. Suriye'deki PYD, tüm emirleri KCK Yürütme Konseyi'nden almaktadır. Halen, PYD'nin ABD kontrolünde IŞİD'le çatışması KCK'nın onayıyla olmaktadır. Dolayısıyla KCK, dört ülkedeki ayrılıkçı yapının üst aklıdır.¹⁸⁷²

KCK'nın Çözüm Süreci'nde Türkiye'de etkinliği artmış ve yasal siyasete müdahale eden bir yapıya dönüşmüştür. Bu arada PKK/Kürt Sorunu'nu etkileyen parametrelerde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle Irak ve Suriye'de yaşanan defakto yapıların, sorunun yerelden, bölgesel ve bölgeselden uluslar arası düzeye taşınmasına neden olmuştur. Şüphesiz sorunun temelinde Türkiye'nin kendi iç dinamikleri bulunmakla birlikte, dış etkenler ve gelişmeler özellikle Irak ve Suriye devletlerinin adeta parçalanmış bir vaziyette olması çözüm seçeneklerini Türkiye'nin irade ve etkisi dışındaki güçlere de sirayet etmiştir. Ortadoğu jeopolitiği baş döndürücü bir hızla yeniden dizayn edilirken, bilhassa Suriye Kürtlerinin, fiili özerklik gerçekleştirmeleri "*Büyük Kürdistan*" projesini bir hayal olmaktan çıkarmış ve bölgede yaşayan Kürtler açısından somut bir hedef niteliği kazanmasına yol açmıştır.¹⁸⁷³

PKK, bölgedeki otorite zaafiyetinden faydalanarak Ortadoğu'da önemli bir güç haline gelmiştir. Bir defa Ortadoğu'daki savaş, PKK ile mücadele koşullarını temelden değiştirmiştir. PKK'nın Kuzey Suriye'de Rojova denilen ve ABD tarafından korunan bir hâkimiyet alanına sahip bulunması ve IŞİD'e karşı savaşta Washington'un müttefiki konumunda olması, PKK'nın Ortadoğu'da bir siyasal güç olarak yükselmesine yol açmıştır. Bu durumda PKK, değil silah bırakmayı, fiilen ordu kurma peşindedir.¹⁸⁷⁴

¹⁸⁷² U. Dündar, "*PKK, Halk Ayaklanmasıyla Kurtarılmış Bölgeler Yaratmaya Yeltendi*", *Sözcü*, s.12.

¹⁸⁷³ Ü. İnanç ve C. Polat, *Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler*, s.9; U. Dündar, "*Güneydoğu Türkiye'den fiilen kopuyor mu?*", *Sözcü*, s.13.

¹⁸⁷⁴ Ü. İnanç ve C. Polat, *Apo-PKK ve Saklanan Gerçekler*, s.9; U. Dündar, "*Güneydoğu Türkiye'den Fiilen Kopuyor Mu?*", *Sözcü*, s.13.

PKK'nın bu süreçten avantajlı olarak çıktığını, yok olma tehlikesinden dinamik bir örgüte tekrar dönüştüğü dile getirilmektedir. PKK/PYD'ye gelince, kazançları ancak "müthiş" olarak görülmektedir. Bunlardan ilki, PKK'nın yeni bir jeopolitik konum elde etmiş olmasıdır. Örgüt, Türkiye'de "teröristken", Suriye'de devlet statüsüne kavuşma potansiyeli olan bir "yurda" sahip olmuştur. İkincisi ise; PKK, Doğu ve Güneydoğu'da bağımsız bir Kürt devleti kurma mücadelesinde, Türkiye'ye karşı geniş bir cephe ve siyasi-stratejik-lojistik derinlik kazanmıştır. Bu gelişmelerden büyüklük kompleksine kapılan PKK, Türkiye'ye karşı yeni bir güç denemesine girme hevesine kapılmış ve silaha sarılmayı göze alabilmiştir. PKK'nın bu tutumunun bir nedeni de, örgütün Çözüm Süreci sırasında kazandığı alan hâkimiyeti, çatışmaya hazırlık düzeyi ve bundan kaynaklanan psikolojik üstünlük duygusudur. Nihayetinde terör örgütleri listesinde yer alan PKK, daha önce ifade edildiği gibi bölgesel nispi bir güç odağı haline dönüşmüştür.¹⁸⁷⁵

5- Kamuoyunda Çözüm Süreci Rahatsızlığı

Çözüm Süreci'nde özetle PKK çekilmediği gibi bölgedeki gücünü konsolide etmeyi amaçlamıştır. Çözüm Süreci'nin şüphesiz en önemli maddelerinden biri de yeni anayasa çalışmaları olmuştur. Abdullah Öcalan'ın, BDP/HDP ve Kandil'in yeni anayasa çalışmalarında "Türk" ifadesinin çıkarılması talepleri, Türkçe'nin yanında Kürtçe'nin de resmi dil kapsamına dâhil edilme çabaları, üniter devlet yerine demokratik özerklik talepleri ve Türk bayrağının yanında Kürdistan bayrağı asılması talepleri Türk kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. Üstelik CHP ve MHP'nin bu süreçte dışlanması ve yeni anayasa çalışmalarına katılmaması bu sorunun tuzu ve biberi olmuştur.

Çözüm Süreci, Türkiye'de sorun oluşturmuştur. Ayrılıkçı terör örgütünün kendini müzakere sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile eşit gören yaklaşımlar sergilemesi başta şehit ve gazi aileleri olmak üzere ciddi rahatsızlık yaratmıştır. Ayrıca PKK'nın Türk Cumhuriyeti Devleti'ni gün aşırı tehdit etmesi ve şantajda bulunması Türk kamuoyunu endişelendirmiştir. Basın yayın organlarında bu rahatsız edici durum gündeme gelmiş ve tepki olarak; "Otuz yıl boyunca silahlı bir mücadele sırasında 'Siz' diye ötekilenen, 'TeCe' diye aşağılanan devletin vatandaşlarıyız. Bazı çevreler PKK silahlı mücadeleyi kazanmış gibi bir hava estiriyor Türk devletinin ve ordusunun 30 yıllık savaşı kaybettiği havasındalar."¹⁸⁷⁶ "PKK'nın masaya avantajlı oturduğu imajını yayıyorlar. Kaybetmediğimiz bir savaşın mağlubu durumuna düşürülmemelidir. 'Kürt' kelimesini her

¹⁸⁷⁵ U. Dündar, "Güneydoğu Türkiye'den Fiilen Kopuyor Mu?", **Sözcü**, s.13.

¹⁸⁷⁶ Altumur Kılıç, "Apo'nun Açılımı", **Yeni Çağ**, 26.3.2013, s.2; Ertuğrul Özkök, "Kaybetmediğimiz savaşın mağlubu olmayız", **Hürriyet**, 25.4.2015, s.25.

ağına alan 'barış güvercini' rütbesine terfi ederken, 'Türk' kelimesini her ağına alan ise faşist, ırkçı, kafatasçı seviyesine indirgenmeyecektir”¹⁸⁷⁷ şeklinde dile getirilmiştir.

F- ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminden itibaren emperyalist devletler tarafından kışkırtılan Kürtler, ilk aşamalarda merkezîyetçiliğe ve feodal menfaatlara ilişkin isyanlar çıkarmış, daha sonra Fransız devriminin getirdiği milliyetçilik fikirlerinin yayılmasıyla beraber özerklik, federasyon ve nihai olarak bağımsız devlet kurulmasını içeren isyan hareketlerine girişmiştir. 1970'lerin özgürlükçü ortamında radikal sol örgütlerde istismar malzemesi olarak kullanılan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Meselesi, zamanla bu örgütlerden ayrılan, kendine rakip gördüğü Kürtçü kişi ve örgütlerini ortadan kaldıran PKK'nın ortaya çıkmasıyla, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin üniter yapısı tehlike ve tehdit altına girmiştir.

1970'lerde temelleri atılan ve Marksist- Leninist ideolojiyi benimseyen PKK, 1984'de ilk silahlı eylemlerinden günümüze kadar aşağı yukarı kırk yıllık döneme damga vurmuş, terör sorunu adeta kangrenleşmiş ve içinden çıkılmaz bir hâle gelmiş, Türkiye'de yaşayan insanlarda derin travmalar oluşturmuştur. XXI. yüzyılda Türkiye'nin bölgesel güç iddiasını sürdürmesi ve AB'ye aday adayı konumundan üye konumuna geçmesi çağın vebası olarak addedilen ayrılıkçı terörün üstesinden gelip gelmemesiyle yakından alakalıdır.

Daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, terörle mücadele Türkiye gündeminin en öncelikli maddelerinden biri olmalı, jeopolitik ve jeostratejik konumu dikkate alınmalı ve terör sorununun tespiti ve teşhisiyle alınacak önlemler konusunda çalışmalar hızlı ve titiz bir şekilde sürdürülmelidir. Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü ve güvenliği, devletin demokratik ve laik yapısıyla vatandaşların toplumsal huzuru, can ve mal emniyetlerinin sağlanması amacıyla terörle topyekün savaş verilmesi gerekmektedir. Terörist faaliyetlerin önlenmesi ve yok edilebilmesi için, tüm kurum ve kuruluşlar tam işbirliği ve koordinasyon içinde hareket etmelidir. Bahse konu işbirliği çerçevesinde, akademik kurumlar ve sivil toplum örgütleriyle koordinasyon sağlanmalı, Türkiye'de terör sorununun aşılması için stratejiler üretilmeli ve bilgi paylaşımıyla koordinasyon tesis edilmelidir.

¹⁸⁷⁷ A. Kılıç, “Apo'nun Açılımı”, **Yeni Çağ**, s.2; E. Özkök, “Kaybetmediğimiz savaşın mağlubu olmayız”, **Hürriyet**, s.25.

1- Siyasi Çözüm Önerileri

Yukarıda çözüm önerileriyle ilgili genel bilgiler çerçevesinde Türkiye’de terör sorununun aşılması için konuya reel bir şekilde, samimi ve çözümleyici yaklaşmak gerekmektedir. Bu durumda:

a) Terörün önlenmesinde bilmekten ziyade uygulamanın önemli olduğu görülmektedir. Ne yasalar ne de diğer etik ilke ve kurallar tam olarak bölgede uygulanmaktadır. Kısacası kâğıt üstünde çok şey ifade eden metinlerden kaçınılması gerekmektedir. Hedeflenen amaç sahadaki uygulamalara bağlıdır. Dolayısıyla uygulamaların yasalara uygun olması, yasalarında da bölge gerçeklerine uygun bir şekilde düzenlenmesi hayati derecede önemlidir.¹⁸⁷⁸

b) Türkiye’nin terörle mücadele stratejinde uygulamaya koyduğu idari ve politik tedbirler analiz edilmeli, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği (OHAL) gibi merkezi denetimden uzak, koordinesizliğe ve suistimallere açık bulunan kuruluşların terörle mücadelede tekrar uygulanmamasına özen gösterilmeli, terör ve sosyo- ekonomik sebeplerle bölge dışına göç etmiş bulunan vatandaşların tekrar köylerine dönmelerini sağlayabilmek için yatırım amaçlı mikro krediler geliştirilmeli, gerekirse istihdam sorununun aşılması için bölgede belirli bir süre için faizsiz kredilerin verilmesi sağlanmalıdır.

c) Terörün sadece bir ülkenin, bölgenin veya kesimin sorunu olmadığı, sorunun er ya da geç bütün ülkelerin sorunu haline geleceği mantığından hareketle, uluslararası platformda terörle mücadele açısından bir sistem geliştirilmeli, en başta terörün tanımı yapılarak konu uluslararası hukukun bağlayıcılığı ve yaptırımı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Uluslararası Hukuk, güçlüler için uygulandığından Türkiye, uluslararası hukuka uygun tutum ve davranışlar içerisinde olmalı, uluslararası işbirliğini ön plana çıkarmalıdır. Başka bir açıdan Türkiye’nin kırmızı bültenle aradığı teröristler, Avrupa ülkelerinde elini koluna sallayarak rahat bir şekilde faaliyetlerine devam etmektedir. Örneğin; Türkiye'nin arananlar listesinde yer alan KCK Yürütme Konseyi Üyesi Zübeyir Aydar, Fransa Ulusal Meclisi'nde konferansa katılması gibi Batılı devletlerin çifte standartlı politikalarına karşı caydırıcı tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.¹⁸⁷⁹

d) 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri öncesi Cumhuriyet Tarihi boyunca muhafazakâr çizgiden hiç sapmamış, on iki yıldır da AKP’ye destek veren aşiretler, peş peşe HDP’ye

¹⁸⁷⁸ Aşkın İnci Sökmen, **İdeolojik Boyutuyla PKK Terör Örgütü**, Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2012, s.379

¹⁸⁷⁹ “Zübeyir Aydar Fransa Ulusal Meclisi'nde konferansa katıldı”, **Milliyet**, 13.11.2015, s.15.

katılmış ve katılımlar artarak devam etmiştir. Kısaca aşiretler siyasi yelpazenin bir tarafından diğer tarafına siyasi geçmişlerini bırakarak, PKK çizgisindeki siyasi partilere geçmiştir. Seçime bir ay kala Güneydoğu’da etkili aşiretler ve aileler birbiri ardına HDP’ye katılmıştır. Binlerce aşiret mensubunun bulunduğu kentlerde yürüyüş yapılarak, aşiretlerin HDP parti binalarına gitmeleri de güçlü bir propaganda iklimi yaratmıştır. HDP’ye katılanların neredeyse tamamının AKP’ye destek veren, vekil çıkartan, bölgedeki il ve ilçe teşkilatlarını yöneten aşiretler olması da dikkat çekicidir. PKK çizgisindeki partilere kesin çizgilerle karşı çıkan ve siyasi geleneklerini bırakıp bu partilere katılmalarının yani bu 'siyasi göç'ün arkasında yatan gerekçe; Kobani'deki kırılma, aşiretleri HDP'ye çeken 'gizli güç' ise İkna Komisyonları ve Doğu ve Güneydoğu’daki aşiretlerin doğal olarak güçlünün yanında yer alma isteği olmuştur. Bu siyasi göç, seçimlerin son bir haftasında siyasi tercihlerde değişim yaşatmıştır.¹⁸⁸⁰

Aşiretlerin HDP’ye ilgisinde Batman ve Şanlıurfa ön plandaydı. Batman’da AKP’ye destek veren ve tahminlere göre bölgede yirmi bine yakın oy potansiyeli bulunan Raman Aşireti, HDP’yi tercih etmiştir. Yine dönemin Tarım Bakanı Mehdi Eker’in de akrabaları olan Batman’ın etkili ailelerinden Alpahanlar’dan/Maladina da üç yüz kişi HDP rozeti takmıştır. Van Başkale İlçesi’nde yıllardır AKP teşkilatını yöneten aileler de istifa ederek yürüyüş yapıp HDP’ye katıldıklarını ilan etmişlerdir. En büyük katılımlardan birisi ise aşiretlerin ve köklü ailelerin siyasette etkili olduğu Şanlıurfa’da gerçekleşmiştir. Süruç’un beş büyük aşireti; Erdoğan, Kılıçaslan, Kalkan, Şahin ve Boydan’lar tıpkı diğerleri gibi toplu olarak ilçede bir yürüyüş düzenleyip HDP ilçe binasına gitmişlerdir. Bu gelişmelerde, AKP’de bir dönem milletvekilliği ve parti başkan yardımcılığı yapmış olan, daha sonra HDP’ye geçen Dengir Mir Mehmet Fırat’ın da etkisi büyük olmuştur.

Diğer bir ses getiren katılım da Adıyaman’ın Kahta ilçesinde olmuştur. Türkiye’nin en büyük aşiretlerinden Rişvan Aşireti’ nin lideri ve Kurtuluş Savaşı Dönemi’nde büyük başarılar göstermiş, Atatürk ’ün de övgüyle bahsettiği Hacı Bedir Ağa’nın kızının mensup olduğu Turanlı ailesinden on iki bin kişi, toplu yürüyüşle HDP saflarına geçmiştir. Meclis’e muhafazakar partilerden daima vekil vermiş, Kahta’da belediye başkanlığını yürütmüş olan Turanlı Aşireti’nin katılımında, yine Rişvan Aşireti’nin önde gelen ismi Dengir Mir Mehmet Fırat’ın etkisi büyük olmuştur. 7 Haziran 2015 seçimlerinin son bir ayında meydana gelen tüm bu hareketliliğin ardında HDP’nin geçen seçim Türkiye siyasetine tanıttığı ‘eş başkanlık’ gibi bu seçimde de siyaset sahnesine sürdüğü ‘İkna Komisyonları’nın payı vardır.

¹⁸⁸⁰ “HDP aşiretleri nasıl ikna etti?”, **Radikal**, 11.5.2015, www.radikal.com.tr. (Erişim Tarihi: 11.4.2017.)

Yayın organlarında geçen ancak kamuoyunda pek kimsenin üzerinde durmadığı bu komisyonlar, adeta seçim sürecinde HDP'nin 'gizli gücü' gibi faaliyet yürütmüştür.¹⁸⁸¹

İkna Komisyonları'nın HDP'nin faaliyet yürüttüğü her yerde bulunduğunu söyleyen Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki HDP teşkilatının başkanı Mehmet Koşut; komisyonların bazı yerlerde yüzlerce kişiden oluşmasına rağmen Suruç'ta bu sayının kırk olduğunu, komisyon üyelerinin o yörenin ileri gelenlerinden, akil insanlarından, sözü geçen, tanınan kanaat ve dini önderlerinden, sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden, gençlerden ve her meslekten insandan olduğunu ifade etmektedir. İkna Komisyonları'nın bu derece etkili olmasının sebebinin çeşitli çevrelerden geldiğini belirten Mehmet Koşut, faaliyetlerini nasıl yürüttüğüne dair açıklama yapmıştır. Buna göre; Komisyon ilişki kurulacak ailenin, aşiretin, grubun niteliğine göre kendi içinde heyetler belirlemektedir. Örneğin; bir köy veya aşiret ile görüşülecekse, İkna Komisyonu kendi içinde o köyü veya aşireti tanıyan, daha önce bir ilişkisi bulunan, sözünün geçebileceği isimlerden heyet oluşturmaktadır. Bu heyet onları ziyaret ederek, günlerce süren görüşmeler, sohbetler, toplantılar yapmaktadır. İlişki kurulan kesimin hassasiyetleri ve niteliği görüşmelerin sonucuna etki etmektedir. Genel bir propaganda yapmak yerine doğrudan temas kurabilecek isimler seçilmektedir. Bu heyetler hem o ailenin, aşiretin, kesimin özelliklerini, hassasiyetlerini bilmekte hem de geçmişten gelen bu ilişkiye dair deneyime sahiptirler. Hatta yukarıda bahsi geçen Suruç'taki beş aşiretin HDP'ye katılması da bu komisyonun sayesinde. ¹⁸⁸² Dahası özellikle 1960'ta 55'ler olayı olarak anılan Sivas Kampı'na sürülen bazı aşiretlerin de HDP'nin çizgisinde buluşmasının politik nedeninin ise Kobani olduğunu belirten Mehmet Koşut; AKP'nin Kobani'ye yönelik tutumunun bölgede çok büyük bir kırılmaya neden olduğuna dikkat çekmiştir. Mehmet Koşut, dönemin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "*Kobani düştü düşecek*" sözleriyle başlayan bu büyük kırılmanın, aşiretlerin AKP'ye mesafe koymasına bunun yanı sıra 'Kürt kimliği' etrafında belki de ilk defa bu kadar güçlü birleşmelerine neden olduğunu da vurgulamıştır. Aslında bu İkna Komisyonları bölgede eskiden beri sorunları çözmek için başvurulan arabulucu heyetlerine benzemektedir. HDP bölgenin bu geleneksel yapısını alıp modern bir siyasi mekanizmaya yani İkna Komisyonlarına dönüştürmüştür.¹⁸⁸³ Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bölgede ikna komisyonları gibi oluşumlarla, PKK'nın bölgedeki aşiretler üzerindeki etkinliğini kırabileceği düşünülmektedir.

¹⁸⁸¹ "HDP aşiretleri nasıl ikna etti?", **Radikal**, www.radikal.com.tr. (Erişim Tarihi: 11. 4. 2017.)

¹⁸⁸² "HDP aşiretleri nasıl ikna etti?", **Radikal**, www.radikal.com.tr. (Erişim Tarihi: 11. 4. 2017.)

¹⁸⁸³ "HDP aşiretleri nasıl ikna etti?", **Radikal**, www.radikal.com.tr. (Erişim Tarihi: 11. 4. 2017.)

e) PKK, bölgedeki aşiretlerin pek çoğunu silah kullanma tehdidiyle korkutarak veya sindirerek yanına çekmeyi başarmıştır. Nitekim bir PKK itirafçısı olan S. Dönmez'in; aile ya da aşiretten bir kişi elde edildiğinde, bütün aile ya da aşiret Ayrılıkçı Kürtlerin tarafına geçtiğini itiraf etmiştir.¹⁸⁸⁴ Bu durumda PKK'nın her aşiretten en az bir kişinin dağa çıkmasını isteyerek, PKK'nın aşiret stratejisi ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber taşranın en yüksek mülki amirleri olan Kaymakam ve Valilerin şark görevini çoğunlukla sorumluluk almadan, bölgeyi ve yöre halkını tanımadan, bir veya iki yıl gibi çok kısa sürede görev yaparak ayrılmaları ve aşiretlerle bir hukuk tayin edememeleri, PKK'nın etkinliğinin artmasına sebebiyet vermektedir. Bunun için en az beş yıllık görev süresi tayin edilecek, Kürtçeyi en az anlayacak kadar bilecek, devletin terörle mücadele stratejisinden kendisine yüklediği görevin farkında olacak, risk ve sorumluluk alabilecek, aşiretlerle ilişkileri yürütebilecek, yörenin ekonomik kalkınması için mastır planları hazırlayacak, yöre halkından biri gibi hareket edecek, doğuda çok önemli olan taziye ve düğünlere fırsat buldukça gidecek ve PKK'ya karşı psikolojik hareketleri koordine edecek Kaymakam ve Valiler görevlendirmelidir. Nitelikli personeller arasından seçilen, bu mücadele uğrunda kendini adanmış, İlçe Emniyet Müdürleri, Jandarma Komutanları ve diğer birimlerin başındaki personellerin uzun süreli görev almalı sağlanmalı, buralarda başarı göstermesi koşuluyla daha iyi yerlere atanma garantisi sağlanarak, istihdam edilmelidir. Kısacası Şark sürgün anlayışından çıkartılarak, devlet memurları için cazip ve çekici bir yer olmalıdır.¹⁸⁸⁵

f) PKK çizgisindeki partiler dışında, muhalefet bir yapının kurulmaması için baskı, cebir, tehdit ve silah devreye girmektedir. Ayrılıkçı Kürtler, PKK'yı desteklemeyenleri "*hain ve işbirlikçi*" suçlamasıyla bölgede etkili bir propaganda yapmaktadır. Dahası PKK ve çizgisindeki siyasi partileri eleştirenleri, "*Kürt*" değil psikolojik baskıyla etki altına almaya çalışmaktadır. Böylece PKK'ya muhalif bir yapının oluşumuna izin verilmemekte, bölgede ayrılıkçı örgütün hegemonyası tahkim edilmektedir.

Ayrılıkçı Kürtlerin bölgedeki en büyük propaganda aracı şüphesiz silahların devreye girmesidir. Örneğin; AKP'li Fuad Mehmetoğlu, Lice'de 2011'de yapımını üstlendiği bir okul şantiyesinden dönerken, ihaleden aldığı paradan pay vermediği için PKK'lılar tarafından kaçırılmış, otomobili ateşe verilmiş ve yirmi altı gün örgütün elinde kalmıştır. Fuat Mehmetoğlu, Hazro Belediye Başkanı olan babası Fethullah Mehmetoğlu'nun AKP'den istifa ettiğini açıklamasından otuz iki saat sonra Hazro yakınlarında serbest

¹⁸⁸⁴ İsmet G. İmset, **PKK, Ayrılıkçı Şiddetin Yirmi Yılı**, Turkish Daily News Yayınları, Ankara, 1994, s.44.

¹⁸⁸⁵ Kürşat Hacitahiroğlu, **Türkiye'deki Terörizmin İşsizlik Üzerindeki Etkileri**, Buhara Yayınları, İstanbul, 2012, s.206-2010.

bırakılmıştır. Hazro'ya döndükten sonra partideki görevinden istifa eden Fethullah Mehmetoğlu, daha sonra BDP'nin Hazro'da Eş başkan adayı olarak tanıtılması bölgede PKK'nın hegemonyası hakkında bilgi vermektedir.¹⁸⁸⁶ Bölgede yol kesen PKK'lılar, Diyarbakır'ın Kulp İlçesi yakınlarında otomobiliyle bölgeden geçen AKP'nin Kulp İlçe Başkanı Veysel Çelik'i,¹⁸⁸⁷ Diyarbakır'ın Dicle İlçesi'nde Hür Dava Partisi (Hüda-Par) Dicle İlçe Başkanı Ercan Alpaslan'ı¹⁸⁸⁸ ve Kars'ın Kağızman ilçesinde 2014 seçimlerinde MHP'den Kars İl Daimi Encümen adayı olan Selami Zeytun'u kaçırmıştır. Görüldüğü gibi PKK'lıların sık sık yol kesme eylemleri, farklı siyasi partilerdeki görev alan parti mensuplarının bölgedeki demokratik siyaset yapmasına izin vermemiştir. Bu durum ayrıca örgütün, silahlı eylemleriyle bölgedeki siyaseti dizayn etme çabaları olarak tezahür etmiştir.¹⁸⁸⁹ Bu tür vakıaların önlenmesi için bölgede tam olarak otorite tesis edilmesi gerekmektedir.

g) PKK'nın zor ve şiddete dayalı olarak başta bazı üniversiteler olmak üzere eğitim kurumlarını kontrol etmesi, hukuk sistemini etkilemesi, halkı ve kurumları baskı/kontrol altına alması önlenmeli, konu yakından ve hassasiyetle takip edilerek bunun için gerekli yasal ve idari tedbirler alınmalıdır. Özellikle seçim dönemlerinde PKK'nın halk üzerindeki baskı ve tehditlerinin ne kadar yüksek boyutlara ulaşabildiği herkesçe bilinmektedir. Bu nedenle halk üzerindeki PKK ve buna bağlı diğer oluşumların bölgedeki hâkimiyetin engellenmesi, bir sonraki aşamada PKK'nın da radikalleşmesi sağlanmalıdır. Özellikle hem PKK'dan çeşitli nedenlerle kopmuş hem de PKK içinde muhalif durumdaki kişi ve grupların taleplerini/fikirlerini daha güçlü ifade edebilmelerine ortam oluşturulmalıdır.

h) PKK'nın ve çizgisindeki siyasi partilerin eleştirdiği konularda çalışmaların daha etkin, verimli olarak yürütülmesi ve güçlendirilmesi önemlidir. Örneğin; Köy Koruculuğu Sistemi'nin kaldırılması istendiğinde, bu sistem ıslah edilerek, daha caydırıcı bir statüye kavuşması gerekmektedir. Özel Tim kaldırılması talep edildiğinde, Özel Timler sahada daha görünür ve taktik ve donanımsal yönden daha fazla güçlendirmesi zorunludur. Nihayetinde terör örgütüyle mücadelede doğru ve yanlış yapılanların, terör örgütlerin açık veya örtülü geri bildirimleriyle anlaşılmaktadır. Yukarıda anlatıldığı gibi örgütün ve siyasi çizgisindeki partilerin bütün söylemlerinde “*Köy Koruculuğu Sistemi*” kaldırılması için yoğun çaba sarf ettiğinde, bu sistemin ne kadar elzem ve işlevsel olduğu ortaya çıkmaktadır. Üstelik sistemi

¹⁸⁸⁶ “PKK'nın kaçırdığı AK Partili BDP'den aday oldu”, **Habertürk**, 14.1.2014, s.12.

¹⁸⁸⁷ “PKK, AK Parti Kulp İlçe Başkanı'nı kaçırdı”, **Radikal**, 13.5.2012, s.14.

¹⁸⁸⁸ “PKK Hüda-Par başkanını kaçırdı”, **Sözcü**, 29.5.2014, s.12; “HÜDA PAR ilçe başkanı PKK tarafından kaçırıldı” **Milliyet**, 28.5.2014, s.15.

¹⁸⁸⁹ “Kağızman'da PKK'lular MHP adayını kaçırdı”, **Milliyet**, 25.7.2014, s.12.

daha yaygın, modern ve güçlü hâle getirerek ulaşılmak istenilen amaçtan daha fazla yarar sağlayacağı gözükmemektedir.¹⁸⁹⁰

i) Zazaların, Kürtlerden ayrı ırk ve farklı dile sahip olduğu temasının ciddi bir şekilde işlenmesi gerekmektedir. Çünkü Ayrılıkçı Kürtler, Zazaları Kürt olarak kabul ederek, bölgenin homojenleşmesine çalışmaktadır. Dönemin HDP eş başkanlarından birisinin Zaza kökenli birinin getirilmesi tesadüfü olarak görülemez. Bu siyasi ajitasyona karşı, gerçekler akademik, bilimsel anlamda değerlendirilerek, siyasal platformda mücadele edilmesi önemlidir.¹⁸⁹¹

i) İnsani yardım amaçlı Türkiye'ye kabul edilen yabancı mülteciler, Türkiye'nin hukuk kurallarına saygılı olmalı, Türkiye'ye giren yabancıların güvenlik sorgusu yapılmadan sığınmacı olarak kabul edilmemesi önemlidir. Örneğin; IŞİD'in saldırıları nedeniyle, Irak'ın Sincar bölgesinden kaçarak, Türkiye'ye gelen ve Diyarbakır'ın Yenişehir İlçe Belediyesi piknik alanında oluşturulan kampta barınan Ezidiler, hem Sincar'da yaşanan son duruma hem de Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılması için başlatılan imza kampanyasına ilişkin basın açıklaması yapmıştır. Açıklama öncesinde kamp alanında Abdullah Öcalan posterleri ve PKK flamalarıyla yürüyüş yapan çoğunluğu çocuk ve gençlerden oluşan grup, sık sık “*Biji serok Apo-Yaşasın başkan Apo*” sloganları atmıştır.¹⁸⁹² Daha sonra grup adına Kürtçe açıklama yapan avukat Hıdır Xace, bir an önce topraklarına kavuşmak istediklerini belirterek, Sincar'ı IŞİD'den kurtarmak için savaşanlara inançlarının tam olduğunu ifade etmiştir. Sincar'ın özerk bölge olmasını, bu bölgenin kendi kendini yönetmesini istediklerini ve Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılması için başlatılan imza kampanyasına destek verdiklerini de dile getiren Xace, bu çerçevede yaklaşık üç bin beş yüz imza topladıklarını kaydetmiştir. Misafir olarak kabul edilen bu insanların, milyonlarca mülteci insana kucak açan ve insanı yardım konusunda bütün kaynaklarını seferber eden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı bu davranışları ancak hayal kırıklığıyla ifade edilebilir.¹⁸⁹³

j) PKK terör örgütü Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da “*Büyük Kürdistan*” idealinden hiç sapmadığı, ancak dönem dönem tek taraflı ateşkes kararları aldığı, bağımsız devlet ideali yerine federasyon, özerklik, demokratik özerklik ve öz yönetim gibi aslında bağımsızlığa

¹⁸⁹⁰ Ali Rıza Özdemir, **PKK ve Korucular**, Altınpost Yayıncılık, Balıkesir, 2012, s.107,120.

¹⁸⁹¹ Ali Rıza Özdemir, **Zazalar, Kürtler, Aleviler**, Altınpost Yayıncılık, Ankara, 2012, s.218.

¹⁸⁹² “*Asker kampa girdi Öcalan posterlerini indirdi!*” **Milliyet**, 6.1.2015, s.12; “*Asker Ezidilerin kampına girdi*” **Radikal**, 6.1.2015, s.1-2.

¹⁸⁹³ “*Asker kampa girdi Öcalan posterlerini indirdi!*” **Milliyet**, s.12; “*Asker Ezidilerin kampına girdi*”, **Radikal**, 6.1.2015, s.1-2.

giden yolda taktiksel adımlar olduğu kamuoyuna iyi bir şekilde aktarılmalıdır. Bu durumda SSCB Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü Kürtçe Bölümü Direktörü Lazarev; “Kürtler açısından Sevr bir umuttu, Lozan ise iflas. Paris toplantısı ile şimdi umut yeniden yeşeriyor... Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkı tanınmalı. Ancak sorun evrimle ve tedrici olarak çözülmeli. Tam siyasi bağımsızlık son bir aşama olabilir. Ama işe önce siyasi özerklikle başlanmalı. İleriye doğru hızlı sıçramalardan kaçının. Ana hedefinize zarar verir”¹⁸⁹⁴sözleriyle Ayrılıkçı Kürtler’ e önerisi ayrılıkçı devlet yapılanmasının evrimle gerçekleştirme yöntemidir.

2- Sosyo-Ekonomik Öneriler

a) Terörle Mücadele’de, sadece istihbari ve güvenlik alanlarında mücadelenin yeterli olamayacağı hususunun kavranılması ve bir sosyal risk türü olan terörle, kısa ve uzun vadede işe yarayacak koruyucu ve bütünleştirici sosyal politikalarla terörle mücadele edilmesi zorunludur. Bu çerçevede, terör örgütlerinin militan kazanma stratejilerinde kullandıkları sosyo-ekonomik sorunların aşılması için gerek il merkezlerinde, gerekse kırsalda sosyal içerikli sosyal politikalar yürürlüğe konulmalı, vatandaşların her türlü sorununun çözümlenmesi, vatandaşın insanca yaşayabilmesi ve “adam yerine konabilmesi” için gerekli acil önlem planı derhal işlevsellik kazandırılmalıdır. Dolayısıyla Doğu ve Güneydoğu’da PKK’nın yıllardır karşısında yer almış, devlet yanlısı aşiretlerin tekrar kazanılması ve PKK’nın yanında yer alan aşiretlerle görüşmeler yapılarak, devletin yanında yer alması için ikna edici yöntemlere başvurulması gerekmektedir. Ne var ki, Abdullah Öcalan’ın yakalanmasından sonra bölgede devlet- aşiret ilişkilerinde kopukluk yaşanmış, bu aşiretler zamanla PKK çizgisindeki siyasi partilerde siyaset yapma eğilimine girmişlerdir.

b) Türkiye’nin gündemini yaklaşık kırk yıla yakın meşgul eden ve toplum içinde travmatik bir hâle gelmiş bulunan terör sorununun aşılabilmesi için, sivil toplum örgütleri, akademik çevreler, aydınlar vb. platformun eşgüdümünde çalışması gerekmektedir. Eşgüdümün tek taraflı sağlanması mümkün görülmediğinden, terörle mücadelede tüm tarafların istekli ve samimi olması elzem görülmektedir. Bu çerçevede, terörle mücadelede sivil toplumun kapasitesini artırması, konuya çözümleyici, taraf olmayan ve çok boyutlu yaklaşımlarda bulunularak sosyal uyumun sağlanması yönünde gerçekçi politikaların üretilmesi önem arz etmektedir.¹⁸⁹⁵

¹⁸⁹⁴ R. Ballı, **Kürt Dosyası**, s.24.

¹⁸⁹⁵ PKK Parti Programı, Ocak 1995, İkinci Bölüm, Kuzey Batı Kürdistan’daki Durumun Özellikleri. www.pkk.org.(Erişim Tarihi: 19.2.2017).

c) Siyasi partilerin terörle mücadele açısından ilan ettikleri parti programlarının gerçekçi, ülkenin siyasal ve sosyo-ekonomik şartlarına uygun çözümler getirmesi, ayrıca terörün gündemden kalkması için terör uzmanlarına, akademik çevrelere ve sivil toplumun görüşüne başvurması gerekmektedir. Türkiye’de PKK çizgisindeki siyasi partilerin, çoğu AB ülkelerinde söz konusu bulunan yaklaşıma paralellik gösterir biçimde, ülke içinde adeta “*benim teröristim*” ayırımı yaptığı müşahade edilmektedir. Türkiye’nin gündeminde hiç bir şekilde yer almayan konuları işleyerek ülkede suni gerilimler yarattıkları görülmektedir. Bu durumda anılan partilerin çalışmalarının “*Türkiye’ye ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne hizmet edebilecek*” hâle getirilmesi için, demokratik kurallar çerçevesinde gerekli önlemler alınmalıdır.¹⁸⁹⁶

d) Türkiye’de, AB’de yaşanan biçimde sosyal sorunların bulunmadığı ancak kendine özgü sorunları bulunduğu hususu anılan ülkelere akademik bir dille izah edilmelidir. Bundan dolayı AB ülkelerinin vatandaşları arasında sorunları gidermek için kullandıkları sosyal entegrasyon sistemlerinin Türkiye’nin farklı bir yapıya haiz bulunduğu hususu belirtilerek, Türkiye’de kendi özgü bir sistem tatbik edilmesi yahut üçüncü yol denilen bir anlayışın geliştirilerek uygulanması gerekmektedir. Örneğin; Avrupa’nın hiçbir ülkesinde aşiretçilik olmamasına rağmen Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu’da etkisi hissedilmektedir. Yine kız isterken başlık parası gibi bir gelenek Avrupa’da yer almazken, Doğu ve Güneydoğu’da çoğunlukla yer almaktadır. Bu tür sosyal sorunların çözümünde bölgenin yapısı dikkate alınarak kendine özgü çözümler geliştirilmelidir.¹⁸⁹⁷

Öte yandan Türkiye’de sosyal entegrasyonu sağlayabilmek amacıyla, vatandaşların karşı karşıya bulunduğu yapısal (barınma ve iskan, eğitim, istihdam), algılama ve davranışlardan kaynaklanan psikolojik (dışlanma, hor görülme) sorunların analiz edilerek sorunların kaynağına inilmesi, çaresizliklerin bir reform sürecine girilerek giderilmesi gerekmektedir. Hoşgörüsüz ve ayrımcı davranışların, Türkiye’de vatandaşlar arasında kopukluklar ve uçurumlar yaratabileceği gerçeğinden hareket edilmeli, toplum içinde kafa karıştırıcı ve çelişkili analizler terk edilerek, sosyal entegrasyon ilkelerini çalıştırabilecek politikaların acilen yürürlüğe konulması gerekmektedir.¹⁸⁹⁸ Sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi; kültürlerarası diyalog, ırkçılık ve ayrımcılığa karşı mücadele edilerek bütüncül yaklaşımların uygulanması, farklı kimliklerin ayrımının yapılmaması, ayrıca farklı

¹⁸⁹⁶ Türkiye’de Terörizm; Dünü, Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2003, s.148-150.

¹⁸⁹⁷ Terörle Mücadele Stratejisi, s.106.

¹⁸⁹⁸ Türkiye’de Terörizm; Dünü , Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler, s.67.

kimliklerin de ayrımcılık yapmaması şeklinde uygulanabilir. Bireyler arasında hoşgörü ve ayırım gözetmeme hususlarının, ancak eğitimle yükseltebilecek bir bilinç meselesi olduğunun kavranılması gerekmekte olup, bu bağlamda ihdas edilebilecek vatandaşlık kurslarıyla bireylere belirli bir altyapı sağlanabileceği hususları mütalaa edilmektedir. Türkiye’de; ırk, dil, din ve mezhep temelinde yaşanan farklılıkların, karşılıklı karalama/çatışma zeminine oturmaması için söz konusu reformların bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda anılan sorunların giderilmesi için gerekli bilincin sağlanılmasında önemli bir işlevi görülen vatandaşlık kurslarının, herhangi bir öncelik sıralaması yapmadan, vatandaşlar arasında bütüncül bir yaklaşımıyla yürürlüğe konulması şarttır.¹⁸⁹⁹

Bahse konu çalışmalar, Trabzon’da yaşanan Rahip Santaro Cinayeti, Hrant Dink saldırısı ve Malatya’da yaşanan misyoner cinayeti gibi, Türkiye’yi uluslararası platformda zor durumda bırakabilecek olayların yaşanmasını da engelleyecektir. Sosyal entegrasyonun, bir toplum içinde bulunan vatandaşların birbirlerine daha fazla yönelmesi anlamına geldiği hususundan hareket ederek; açıklık, hoşgörü, karşılıklı tahammül ve toplumsal kaynaşmanın işlevlik kazandığının somut örneklerle idrak edilmesi, vatandaşlar arasında kopuklukların giderilmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye’nin söz konusu sorunların aşılmasında önemli avantajları bulunmaktadır. Türk vatandaşlığında “*jus sanguinis (kan bağı)*” ilkesi aranmamakta ve devlet tüm vatandaşlarına eşit mesafede durmaktadır. Sosyal devlet ilkesi gereğince, sosyal ve ekonomik entegrasyonun sağlanması önemli bir eşik olarak görülmektedir.

e) Kız çocuklarının okutulması bu sorunun çözümü için olağanüstü önemlidir. Fevzi Çakmak’ın Tunceli İli için yazmış olduğu raporda olduğu gibi, Kız çocuklarının okutulması önerisi, hâla güncelliğini korumaktadır. Bölgede çok fazla kız çocuğu okula gönderilmemekte ve çocuk yaşlarda evlendirilmektedir. Kız çocuklarının okutulması için yapılan kampanyalardan da hedeflenen sonucun alınmadığı anlaşılmaktadır. Kız çocuklarının okutulması karşısında verilen eğitim ödeneğinin cüzi olması da istenilen sonucun alınmasını geciktirmektedir. Bu veriler ışığında okul müdürlerinden, imamlardan, kanaat önderlerinden ve aşiret liderlerinden kurullar oluşturmalı ve okula gönderilmeyen kız çocuklarının okula gönderilmesi sağlanmalıdır. Devlet bu alanda özellikle kız çocukları için çok daha fazla eğitim ödeneği vermeli ve en az lise tahsili imkânı sağlamalıdır. Ayrıca bölgede üniversite eğitiminin cazip hâle getirilmesi gerekmektedir. Ancak bu eğitim

¹⁸⁹⁹ Türkiye’de Terörizm; Dünü , Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler, s.67.

olanakları sağlanırken, PKK'nın bölgedeki etkinliğinin kırılması son derecede önemlidir.

1900

f) Doğu ve Güneydoğu kadınların erkeklere göre daha fazla Türkçe'yi kullanmaya özen gösterdiği bilinmektedir. Sosyal projelerin kadınlar üzerinden başlaması başarı şansını bölgede yükseltecektir

g) Devlet bölgede kadınlara pozitif ayrımcılık uygulaması doğru olmakla beraber, bu sosyal yardımların dağıtılması sırasında çok büyük izdihamlar olmakta, bu yardımların değerini ciddi anlamda düşürmektedir. Bu sebeple hem yardımların değerinin düşmemesi hem de "PKK sayesinde oldu denilmemesi için" güvenlik hizmetleri üreten kurumların sosyal hizmetler kısmı vasıtasıyla yardımların teslim edilmesi, sorunun çözümüne yardımcı olacaktır. Örneğin; hizmet içi eğitim almış polislerin veya jandarmanın ihtiyaç sahibi kişilere evlerinde bu yardımı teslim etmesi ve sıcakkanlı davranışları bölgedeki vatandaşın gönlünü kazanmasına yardımcı olacaktır. Bu alanda çalışacak personelin terörle mücadelede sosyal hizmet bilincinin farkında olarak eğitilmesi ve istihdam edilmesi önemlidir.

h) Doğu ve Güneydoğu'da doğurganlık oranlarının çok fazla olması, çocuklarının beslenme, barınma ve eğitim imkânlarından faydalanmasına mani olmaktadır. Bunun için ekonomik güçleri doğrultusunda aileler bakabileceği kadar çocuk yapmalı ve bölgede aile sağlık ocaklarında görevli sağlık personeli bu konuda aileleri bilinçlendirilmelidir. Bugün uygulanan sağlık politikasına göre, doğurganlık teşvik programı uygulanmakta ancak bölgedeki aşırı yüksek doğurganlık oranıyla ilgili aile bilinçlendirme politikası uygulanmamaktadır. Bu bilinçlendirmenin yerel dilde yapılması bu aile planlamasının başarısı için önemli bir göstergedir.¹⁹⁰¹

ı) Kardeş sayılarına bakıldığında "Yasa Dışı Örgüt" suçlamasında çok ilginç bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Bu suçtan gözaltına alınanlar arasında "yedi" veya daha fazla kardeşi olanların oranı tam %50.2'dir. "On" veya daha fazla sayıda kardeşi olanlar %21.8'le ilk sırada gelmektedir. Onları %14.7 ile sekiz kardeşi olanlar, %13.7 ile yedi kardeşi olanlar izlemektedir. Bir-iki-üç kardeşi olanların toplam oranı ise sadece %12.4'dür.¹⁹⁰²Bu ilginç oran, terörizm açısından hassas bölgede yaşayan ailelerin çocuk sayısının çokluğu nedeniyle, çocuklarıyla yakından ilgilenmedikleri ve ilgisiz kalan gençlik kitlesinin de terörist örgütlerce kolay bir şekilde elde edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda PKK'nın çizgisindeki siyasi parti mensuplarının çocuk sayısı ortalama iki civarındadır.

¹⁹⁰⁰ Sharzad Mojab, **Devletsiz Ulusun Kadınları**, Avesta Yayınları, İstanbul, 2005, s.148-149.

¹⁹⁰¹ **Terörle Mücadele Stratejileri**, s.68

¹⁹⁰² **Türkiye ve Terörizm**, s.270.

Bunların bölge halkına Kürtçe bilen sağlık bakanlığı personeli tarafından aksettirilmesi önemlidir. Örneğin; Figen Yüksekdağ'ın çocuğu yok, Selahattin Demirtaş'ın ve Leyla Zana'nın iki, Altan Tan ise altı çocuğuyla en kalabalık aile babasıdır.¹⁹⁰³

i) Bölgede çok eşlilik yaygın durumdadır. Özellikle feodal kalıntıların bölge üzerindeki etkisi bilinenden çok daha fazladır. Hâla başlık parası istenilmesi değişik isimler altında devam etmektedir. Bunun için eğitimin olanaklarından istifa edilmelidir. Ayrıca bölgedeki kanaat önderleri, muhtarlar ve dini görevlilerle görüşmeler yoluyla bu sorunun giderilmesi önem kazanmaktadır. Zira başlık parasıyla sevmediğini birine verileceğini düşünen kızlar, “dağı” kurtuluş olarak görmeye devam etmektedir. Buna karşın maddi durumu iyi olmayan erkekler de yine PKK'ya katılmayı cazip görmektedir. Özetle aile kavramı PKK'ya katılımların panzehiridir.¹⁹⁰⁴

j) Aşiret kavgaları veya çekişmeleri nedeniyle çok çocuk sahibi olmak isteği hem birey hem aşiret tarafından bir çeşit önleyici güvenlikçi bir tedbir gibi algılanmaktadır. Bu nedenle bölgede aşiret kavgalarının sona erdirilmesi ve kolluk güçlerinin yetkilerinin genişletilmesi önem arz etmektedir. Başka bir deyişle devletin otoritesi tam olarak tesis edilmelidir.¹⁹⁰⁵

k) Bölge halkının Türk takımlarını ciddi bir şekilde desteklediği bilinmektedir. Dolayısıyla büyük takımların maçlarının bir kısmının bölgedeki illerde oynaması ve devletin spor takımlarını desteklemesi, bölgenin normalleşmesine katkı yapacaktır.

l) Doğu ve Güneydoğu'da sosyal faaliyetlerin son derece sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda “AVM” “Spor Sahâları”, “Sinema Salonları” “Piknik Alanları”, “Dağcılık Kulüpleri”, “Spor Müsabakaları” ve “Kütüphaneler” önemli sosyal faaliyetler kapsamında teşvik edilmelidir.¹⁹⁰⁶

m) Irak'ta yaşanan iç savaşta ve egemenlik mücadelesinde Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik çıkarları doğrultusunda yönlendirilmesi gerekmektedir. Bölgedeki ve tüm dünyadaki Türk ve Türkmenler ile ilgilenilmeli ve sahip çıkılmalıdır. Irak'ın kuzeyinde yaşayan Kürt gruplarının etnik milliyetçilik anlayışından etkilenmemesi için, Türkiye'nin gelişmiş ve güçlü bir sosyo-ekonomik alt yapıyı inşa etmesi lazımdır. Türkiye'nin bölgede yumuşak güç denilen, sosyo- ekonomik politikaları devreye sokması gerekmektedir.

¹⁹⁰³ Türkiye ve Terörizm, s.270-271.

¹⁹⁰⁴ S. Mojab, Devletsiz Ulusun Kadınları, s.148-149.

¹⁹⁰⁵ K. Hacitahiroğlu, Türkiye'deki Terörizmin İşsizlik Üzerine Etkileri, s.300-301.

¹⁹⁰⁶ Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde Migros AVM açıldıktan sonra ilçenin çehresinin değiştiğini gözlemleme fırsatı buldum, Şayet daha büyük AVM'lerde sosyal çehrenin daha çok değişeceği öngörülmektedir.

n) Geniş yığınlar, kim güçlüyse ona itaat eder. Türkiye, ne kadar güçlenirse etki alanı da, o kadar geniş olur. Hâlihazırda tarihten kaynaklanan bilinçle, sınırlar dışında yaşayan Kürtler için Türkiye, önemli bir çekim merkezidir. Örneğin; Kuzey Irak'taki Kürt nüfusun %70'ini teşkil eden altmış üç aşiretin reisleri, Türkiye'ye bağlanmak istediklerini resmen 2007'de ilan etmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye güçlendikçe sorunları kendi ekseninde çözüme kavuşturacaktır.¹⁹⁰⁷

o) Türkiye'ye mülteci statüsünde kabul edilen yabancılar ve savaştan kaçan Suriyeliler Doğu ve Güneydoğu'da sınır hatlarına yerleştirilerek, buralarda istihdam edilmeli ve Büyük Şehirlerde yaşanan Suriyeli Mülteci dramı bu şekilde çözüme kavuşturulmalıdır.

ö) Türkiye'de yaşayan Mültecilere ve yerleşik olmayan veya barınma sorunu yaşayan Roman Vatandaşlarına, Doğu ve Güneydoğu'da ev ve arazi vererek, bölgeye yerleştirilmesi teşvik edilebilir. Bölgede PKK homojenleşmesine karşı Türklerin, Arapların ve bunların dışındaki etnisitenin bölgede kalıcı bir şekilde yerleşmesi ve dışarıya göç etmemesi önem arz etmektedir.¹⁹⁰⁸ Suriye'den göç eden insanlara Büyükşehirlerde değil, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da boşaltılan ancak geri dönülmeyen yerleşim yerlerine bu nüfusun iskân ettirilmesi elzemdir.

p) Türkiye'de terör örgütlerinin taban kazanmasını engelleyici, vatandaşların yeniden "*kardeşlik bilinci*" içerisinde entegre olmasını sağlayabilecek, bu zamana kadar mevcut olan bir nevi kan davası haline getirilmiş sorunların aşılması ve *ülkede "sosyal nekahat"* sürecini sağlayabilecek nitelikte, kültürel ve politik uygulamalara gereksinim bulunmaktadır.¹⁹⁰⁹

r) Kaçak sigara satışı PKK'nın önemli gelir kalemlerinden birisi olmasına rağmen, ne kaçak sigaranın yurtiçine sokulması ne kaçak sigaraların metropollere taşınması ne de bu metropollerde satışı engellenmektedir. Kâğıt üstünde mücadele edilirken, gerçekte mücadele denilen kavramın içinin doldurulmadığı anlaşılmaktadır.¹⁹¹⁰ Örneğin; İstanbul klasiği haline gelmiş portatif tezgahlarda dizi dizi her markadan sigara paketleri, metrobüs duraklarında, işlek caddelerde, pazar yerlerinde ve kuytu köşelerde kaçak sigara satışı alabildiğine yapılmaktadır. İstanbul'un dört bir tarafı kaçak sigara satıcıları işgâli altında yer almaktadır. İstanbul'da kaçak sigara satışının merkezi Eminönü Tahtakale'dir. Nitekim

¹⁹⁰⁷ "63 Kürt Aşireti: Türkiye'ye Bağlanalım", **Sabah**, 1.11.2007, s.2007; "63 Kürt aşireti Türkiye'yi istiyor" **Sabah**, 1.11.2007; <http://www.kerkuk.net/haberler/haber.aspx?dil=1055&metin=2007110143>, (Erişim Tarihi: 12.2.2017).

¹⁹⁰⁸ **Terörle Mücadele Stratejisi**, s.46-48.

¹⁹⁰⁹ S. Mojab, **Devletsiz Ulusun Kadınları**, s.148-149; Hamza Aktan, **Kürt Vatandaş**, İletişim Yayınları İstanbul, 2012, s.160-161.

¹⁹¹⁰ Vergi artışına en çok kaçak satıcılar sevindi, <http://www.hurriyet.com.tr/vergi-artisina-en-cok-kacaksaticilar-sevindi-27883850>, (Erişim Tarihi: 15.12.2017).

kaçak mal ve ürünlerle ilgili mücadelenin yapılamadığının en büyük kanıtı, İstanbul'un merkezinin kaçak sigara yuvası haline gelmesidir. Başka bir yönden konu değerlendirdiğinde vergi artışları Türkiye'nin gerçeklerine göre yapılması gerekmektedir.¹⁹¹¹

s) Sosyal bir konunun ekonomik yönü de mutlaka olacaktır. Bu durumda başta kömür, petrol ve madenler olmak üzere bölgenin ekonomik kaynaklarıyla ekonomik potansiyele sahip değerlerinin bulunduğu yerler birer ekonomik çekim merkezleri haline getirilmelidir. Böylece PKK nedeniyle köylerden kentlere doğru olan göçün tersine çevrilmesi sağlanmalı ve bölgede toplumsal gelişim hızlandırılmalıdır. Bu kapsamda sağlanacak teşviklerle sermayesi ve ekonomik gücü yüksek firmalara bazı ekonomik imkânların yanında yasal sorumluluklar da verilerek belirli alanlarda ekonomik cazibe merkezleri yaratılması yararlı olacaktır. Ayrıca bu alanlardaki ekonomik potansiyelin seviyesine bağlı olarak düzenli ve planlı yeni yerleşim yerlerinin kurulması düşünülmeli, böylece çarpık kentleşmeyle ortaya çıkabilen dış etkilere karşı hassas sosyal ortamların oluşmasının önüne geçilmelidir. Bu durumda bölgedeki insanlara sosyal konut projeleriyle yerleşim yerleri oluşturulmalı, bölgenin gettolaşmasına izin verilmemeli ve bu alanların kentleşme projeleri çerçevesinde öncelikli ele alınmalıdır. Zira terör örgütleri gecekondular ve gettoların yoğun olduğu yerleşim yerlerinde yeşerip, dallanıp budaklandığı ve militan kaynaklarını bu çarpık kentleşmenin olduğu yerlerden temin etmektedir.¹⁹¹² Bazı il ve ilçelerde sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen insanların oluşturduğu mahallelere müsaade edilmemeli, doğu- batı entegrasyon modeli çerçevesinde homojen olarak yerleşim yerleri tahsis edilmelidir.

ş) PKK terör örgütü gelirini yasadışı yollarla elde etmekte ve Avrupa uyuşturucu trafiğinin en az %50'sini elinde tutmaktadır. Uyuşturucunun yanı sıra, mülteci kaçakçılığı ve diğer kaçakçılık işlerinden de gelir elde etmektedir. Örneğin; Gürbulak ve Doğubayazıt Gümrük idarelerinin bulunduğu coğrafyanın PKK'nın hareket ve nüfuz sahalarından biri olduğu iddia edilerek şu tespitler yapılmıştır: Doğubayazıt ve Gürbulak gümrüklerinde rüşvet karşılığı kaçaklıkların yapıldığı, kaçaklıktan elde edilen paraların PKK dağ kadrosuna aktarıldığı, gümrük yetkililerinin altında lüks araçların bulunduğu, bu rüşvetlerle eşlerinin veya yakınlarının adına gayrimenkullerin alındığı, çeşitli hesaplara para yatırıldığı ihbar edilmiştir. Kanunlar her yerde aynı olsun, devlet kendi eliyle kaçakçılara yardım etmesin' veya 'Doğubayazıt'ta gümrük memurları para karşılığı her işi yapmaları, oradaki

¹⁹¹¹ Vergi artışına en çok kaçak satıcılar sevindi, <http://www.hurriyet.com.tr/vergi-artistina-en-cok-kacaksaticilar-sevindi-27883850>, (Erişim Tarihi: 15.12.2017).

¹⁹¹² N. A. Özcan, **PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s.363-364.

kamera kayıtlarından her şeyin anlaşılacağı' içerikli ihbarların çok dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Bu tür ciddi ihbarlara karşı verilen cevaplara bakıldığında; Müsteşarlığın çeşitli birimlerince ve ayrı ayrı kanallarla ancak aynı basma kalıp kelimelerle, 'belirtilen hususların incelenmesi, lüzumu halinde gerekli tedbirlerin alınması ve sonucundan bilgi verilmesi' şeklinde dağıtımının yapıldığıdır.¹⁹¹³Başka bir sınır kapısı olan, Esendere Sınır Kapısı'nda Müfettişler PKK'nın finans kaynağını kurutmak amacıyla, Esendere Sınır Ticaret Merkezi'nin kapatılması ve sorumlular hakkında işlem yapılmasını öngören raporlar düzenlemesi, PKK'nın bölgedeki gümrük kapılarındaki ne derece etkin olduğu göz önüne serilmektedir. Bu bölgede polis ve gümrük memurlarına yönelik birkaç operasyon yapılmış olmasına rağmen, PKK'nın etkinliği sürmektedir. Gerek siyasiler gerekse bölgedeki ekonomik güç sahipleri kaçakçılığın tam anlamıyla ortaya çıkarılmasını istememektedir.¹⁹¹⁴

t) Ayrılıkçı terör örgütüne en büyük destek Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlarından sağlanmaktadır. Zira insan kaynakları, silah ve teçhizat, siyasi ve sosyal desteğin hiçbir ülkeyle karşılaştırmayacak kadar kolay bir şekilde temin edildiği yer Türkiye'dir. Bu insan ve lojistik kaynağının kesilmesi kâğıt üstünde kalmadan etkin bir şekilde sağlanmalıdır.¹⁹¹⁵

3- Hukuki Çözüm Önerileri

a) Konunun hukuki boyutlarını çözebilmek amacıyla, Türkiye'nin mevcut Anayasası'nda bulunan Türk Ceza Kanunu, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu, ülkenin kendi dinamiklerine uygun bir şekilde, herhangi bir dış baskıya mahal bırakmadan, insan haklarını gözeten ve terörist organizasyonların yaşama şansı vermeyen veya en azından bu organizasyonları marjinalleştiren ve terör örgütleri tarafından istismar edilmesini engelleyen yasal düzenlemelerin yapılmasına özen gösterilmelidir. Türk Askeri ve Polisi, dünyanın en kanlı terör örgütü olan PKK'ya karşı yürüttüğü operasyonel faaliyetlerde yasal düzenlemelerden ve birçok kez uygulamalardan kaynaklanan sorunlar neticesinde görev ve sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirememektedir. Toplumsal olaylarda ve hayatın akışı içerisinde polis ve askere havai fişek, el bombası ve molotof kokteyliyle saldırmak moda haline gelmekte, cezalar etkili ve caydırıcı olmadığı için bu tarz saldırılar artarak

¹⁹¹³ Vahim Gürbulak raporu: PKK ihbarları işleme konulmuyor, Sözcü, 16.11.2015, <http://www.sozcü.com.tr/2015/gundem/vahim-gurbulak-raporu-pkk-ihbarlari-isleme-konulmuyor-985730/> (Erişim Tarihi: 16.11.2017).

¹⁹¹⁴ Gümrükte müfettiş savaşları, Hürriyet, 15.11.2012, <http://www.hurriyet.com.tr/gumrukte-mufettis-savaslari-21936307>, (Erişim Tarihi: 12.8.2017).

¹⁹¹⁵ Erdal Sarızeybek, **Terör, Hudut Kaçakçılık Hesaplaşma**, 10. Baskı, Pozitif Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.14-15, 264.

devam etmektedir. Örneğin; Adana’da terör örgütü PKK lehine yapılan korsan gösteride polise molotof kokteyli atmak isterken, benzin dolu şişeyi elinden düşürünce alevler içinde kalıp karın bölgesinden yaralanan on dört yaşındaki G.D.’nin, patlayıcıyı beş lira karşılığında polise atmayı kabul ettiğinin ortaya çıkması ayrıca failin; tutuksuz yargılanması için serbest bırakılması cezaların, caydırıcı olmadığını ve toplumsal düzeni sağlama özelliği kalmadığını ortaya koymaktadır.¹⁹¹⁶

Asker ve polis, görevini yerine getirirken kasıt olmaksızın yaptığı hatalardan dolayı adeta linç kampanyasının mağduru olduğu dahası maddi ve manevi anlamda destek olunmadığı, hukuki yardım hakları çok kısıtlı bir şekilde düzenlendiği için görevini yaparken sorumluluk almamaya çalışmaktadır. Elbette suçta maddi öge olan kast unsuruyla suç işleyenlerin yargılanması, hukuk devleti için zaruridir. Ancak Terörle Mücadele Güvenlik Güçleri’nin moral ve motivasyonu bu mücadelenin kazanılmasında kuşkusuz en büyük etkidir.

b) Türkiye, “*AB Uyum Yasalarını*” kabul ederken, Doğu ve Güneydoğu’nun gerçekliğini dikkate almamıştır. Avrupa’nın hiçbir ülkesinde aşiret kavgaları olmazken, Doğu ve Güneydoğu’da nicel ve niteliksel aşiret kavgaları olmakta böylece var olan yasal düzenlemelerle etkili tedbirler alınamamaktadır. Bu durum devlete olan güveni azaltmaktadır. Yine bölgede görevli güvenlik güçlerinin yetkilerinin kısıtlı olması, adalet ve güvenlik duygusunun azalmasına neden olmaktadır.¹⁹¹⁷

c) PKK’nın bu güne kadar gizlediği veya üstünü örttüğü örgüt içi infazlar ve kendine müzahir kitleye karşı yaptığı saldırıların da gün yüzüne çıkarılması gerekmektedir. Sadece bölge ve Türkiye ile değil, küresel anlamda bu bilgiler paylaşılarak, PKK’ya karşı olan toplumsal direnç günden güne artarak bir ivme yakalanmalıdır. Ayrıca PKK tarafından yaralanan, yağmalanan, çeşitli şekillerde zarar gören herkes bu sosyal hareketin bir parçası haline getirilmelidir. Bunun için sadece bilgi paylaşımıyla sınırlı kalınmamalı, PKK tarafından katledilen başta PKK’nın kendi elemanları olmak üzere zarar gören herkesin aileleri, akrabaları ve yakınları tarafından PKK ve onların legal uzantılarına hem Türkiye’de hem de uluslararası mahkemelerde davalar açılmalı, onların ceza görmeleri ve tazminat

¹⁹¹⁶ “*Her Şey 5 Lira İçinmiş*”, **Milliyet**, 21.12.2015, s.7.

¹⁹¹⁷ İşte Avrupa’da polisin sahip olduğu yetki, **Hürriyet**, 17.2.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/iste-avrupada-polisin-sahip-oldugu-yetki-28213396>, (Erişim Tarihi: 17.2.2017); Avrupa’da polisin yetkileri, 15.10.2014, **Trthaber**, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/avrupada-polisin-yetkileri-147788.html>, (Erişim Tarihi: 17.2.2017).

ödemeleri sağlanmalı ve bu faaliyetler medya destekli toplumsal bir harekete dönüştürülerek devlet tarafından maddi ve manevi araçlarla güçlendirilmelidir.¹⁹¹⁸

d) Terörle Mücadele eden Türk Güvenlik Güçleri'nin hak ve yetkileri, batılı ülkelere göre oldukça kısıtlı ve yetersizdir. Örneğin; İngiltere'de şüpheli görülen bir kişi arama izni olmaksızın gözaltına alınabilmektedir. Polis, bir kişiyi evinde ya da aracında gözaltına aldıysa izin gerekmeksizin bu kişinin evinde ya da aracında kanıt toplamak amacıyla arama yapabilmektedir. Gözaltına almadan bir kişinin evinde ya da arabasında izinsiz arama yapılması ise yasa dışı kabul edilmektedir. İngiltere'de polis, zanlıyı, hafif suçlarda yirmi dört saat, adam öldürme gibi ağır suçlarda ise doksan altı saate kadar gözaltında tutabilmektedir. Terörle ilgili suçlarda ise gözaltı süresi yirmi sekiz güne kadar çıkabilmektedir.¹⁹¹⁹

Almanya'da da İngiltere gibi polis ve askere geniş yetkiler tanıyarak kamu düzenini sağlanması öncelikli olarak düzenlenmiştir. Örneğin; kişilere ya da eşyaya zarar veren, ev ve iş yerlerine saldıranlar barışçıl olmayan gösterici anlamına geldiği için polis bu kişilerin kimliğini tespit edip üst araması yapabilmektedir. Polis, gerektiği durumlarda ilgili şahsı zorla alıp karakola götürebilmektedir. Ülkede bir kişi en fazla kırk sekiz saat gözaltında tutulabilmektedir. Bu sürenin sonunda kişinin ya mahkemeye sevk edilmesi ya da serbest bırakılması gerekmektedir. Almanya'da 2009'da çıkarılan ve tartışmalara neden olan yasa gereği uluslararası terörizmle daha etkin mücadele amacıyla polise bazı yetkiler tanınmıştır. Örneğin; bu yasayla terör şüphelilerinin bilgisayarları izlenebilmekte, telefonları dinlenebilmekte ve evlerinde arama yapılabilir. Federal Suç Dairesi, terörle mücadele kapsamında “önleyici” soruşturmalar yapabilmektedir.¹⁹²⁰

Fransa'da iç güvenliğin tehlike altında olduğu durumlarda polise ve güvenlik görevlilerine geniş yetkiler tanıyan “*Vigipirate Planı*” devreye sokulmaktadır. Ülkede 1978'de oluşturulan ve tren saldırılarının düzenlendiği 1995'ten itibaren uygulamaya konulan plan, tren garlarında askeri denetim, okullar önünde park yasağı ve polis kontrollerinin artırılması gibi tedbirleri öngörmektedir. Fransa'da polis, hakkında hapis cezası gerektirecek bir suç işlediği yönünde makul şüphe ve şüpheler bulunan kişileri

¹⁹¹⁸ W.Richard Scott, **Organizations**, 44.th Edition, New Jersey Published, London, 1998, s.71

¹⁹¹⁹ İşte Avrupa'da polisin sahip olduğu yetki, Hürriyet, 17.2.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/iste-avrupada-polisin-sahip-oldugu-yetki-28213396>, (Erişim Tarihi: 17.2.2017); Avrupa'da polisin yetkileri, 15.10.2014, Trthaber, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/avrupada-polisin-yetkileri-147788.html>, (Erişim Tarihi: 17. 2. 2017).

¹⁹²⁰ İşte Avrupa'da polisin sahip olduğu yetki, Hürriyet, 17.2.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/iste-avrupada-polisin-sahip-oldugu-yetki-28213396>, (Erişim Tarihi: 17.2.2017); Avrupa'da polisin yetkileri, 15.10.2014, Trthaber, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/avrupada-polisin-yetkileri-147788.html>, (Erişim Tarihi: 17. 2. 2017).

gözaltına alabilmektedir. Şüpheli kişiler kırk sekiz saat gözaltında tutulabilmektedir. Terör riski gibi özel durumlarda ise gözaltı süresi yüz kırk dört saate kadar çıkabilmektedir.¹⁹²¹

e) Terörle Mücadele güvenlik birimlerin çok başlılık içerisinde değil, tek elden yürütülmesi mücadelenin başarılı olmasında başat rol oynayacağı aşıkardır. Ancak MİT, Komando, Piyade, Jandarma, Jandarma Komando, Sınır Birlikleri, Özel Harekât, Polis ve Özel Kuvvetler sadece karakterleri değil, yasal yetkileri de birbirinden farklıdır. Bunların hepsinin herhangi bir anda oyuna girmesi, yetkileri, sorumlulukları, coğrafi, zaman ve olay olarak birbirlerinden tamamen bağımsızdır. Bu kadar çok birbirinden kopuk enstrümanın bir araya getirilip, eş güdüm bir vaziyette kullanılması hayati derecede önemlidir.¹⁹²²

f) Devlet personelinin görevde yükselme ve atanmasında uygulanmayan liyakat sistemi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde geçmişte olduğu gibi günümüzde de devlet memurlarının istenilen başarı seviyesi yakalayamamasında temel etkindir. Türkiye'de liyakat kâğıt üstünde kalan bir anlayıştan başka bir şey değildir. Yani Türkiye'de siyasi referansla mevki ve makam elde edilmesi genel geçerdir. Hak edenin hak ettiği yerde çalışması, her alanda büyük başarıların kazanılmasında ön koşuldur, bu bağlamda bu kronik sorunun tedavi edilmesine ihtiyaç vardır. Bu sorunun çözülmesi Türkiye'nin terörle mücadelede başarı şansını da arttıracaktır.¹⁹²³

g) Bölgedeki bazı belediyeler adeta terör örgütünün arka bahçesi olarak çalışmaktadır. Belediye Kanunu'nda bazı düzenlemelerin yapılmasıyla terör örgütüyle arasındaki lojistik ilişkinin kesilmesi zaruri olarak gözükmektedir. Bununla ilgili yakın dönemde belediyenin araçlarıyla bomba ve diğer malzemeler taşınmaktadır. Örneğin; *"14 Ağustos 2015 tarihinde, ilimiz Çatak ilçesinde PKK/KCK terör örgütüne patlayıcı yapımında kullanılacak malzeme aktarıldığı yönünde elde edilen bilgilere istinaden yapılan çalışmalarda, Van Büyükşehir Belediyesi'ne ait bir kamyon içerisinde 2 şahıs yakalanmış ve araç içerisinde yapılan aramada, 100 kg. amonyum nitrat, 26 adet patlayıcı yapımında kullanılacağı değerlendirilen fitil ve 20 adet büyük pil, 18 Ağustos 2015 tarihinde, ilimiz Erciş ilçesinde PKK/KCK Terör örgütü mensuplarına yönelik yapılan çalışmalarda, F.K., M.K. ve M.E.Ş isimli 3 şahıs yakalanarak gözaltına alınmış, yapılan aramada 2 adet uzun namlulu silah, 2 adet tabanca, 3 adet şarjör ve bu silahlara ait 55 adet fişek, 18 Ağustos 2015 tarihinde, Ak Parti İl Başkanlığı hizmet binası önündeki Van Büyükşehir Belediyesi'ne*

¹⁹²¹ İşte Avrupa'da polisin sahip olduğu yetki, Hürriyet, 17.2.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/iste-avrupada-polisin-sahip-oldugu-yetki-28213396>, (Erişim Tarihi: 17.2.2017); Avrupa'da polisin yetkileri,15.10.2014, Trthaber,<http://www.trthaber.com/haber/gundem/avrupada-polisin-yetkileri-147788.html>, (Erişim Tarihi: 17. 2. 2017).

¹⁹²² Mine Şenocaklı, *"Nihat Ali Özcan ;PKK İle Part-Time Mücadele Olmaz!"*, **Vatan**, 6.8.2012, s.13.

¹⁹²³ **Terörle Mücadele Stratejisi**, s.43

ait konteyner noktasının bahçesinde 3 şüpheli şahsın görülmesi üzerine ikaz edilen şahıslar kaçarak uzaklaşmış ve şahısların görüldüğü yerde yapılan aramada çanta içerisinde 1 adet anti tank mayını ele geçirilmiştir.”¹⁹²⁴

h) Doğu ve Güneydoğu’da bölgedeki bir kısım öğretmenlerin PKK’yı desteklemesi, PKK adına faaliyet göstermesi ve PKK’ya insan kaynağı temin etmesi bölgede yaşanan bir gerçekliktir. Bu bölgede canla başla çalışan öğretmenlerin dışındaki PKK sempatisini ötesinde militan boyutlarına ulaşan bir kısım öğretmenlerin mesleki faaliyetlerine son verilmesi, mevzuat çerçevesinde ele alınmalıdır. Aynı şekilde bölgede PKK yanlısı devlet memurlarının sayıca çok fazla olduğu bilinmekte ve bu kişilerin örgütle bağlantılı olanların somut isnatlarla görevlerine son verilmesi, bu da mümkün değilse en azından rotasyona tabii tutulması zaruridir. TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı AKP’den Ayhan Sefer Üstün, PKK’nın dağa kaçırıldığı çocuklarla ilgili ilginç bir iddiada bulunmuş ve basında yer almıştır. Buna göre; “Güneydoğu’daki bir okulumuzda bir sınıfın tamamı, öğretmenleri tarafından dağa çıkarıldı” demiştir. Belirtilen okulun, Tunceli’de olduğu; “Bilgiye dayanarak söylüyorum. Daha önce İnsan Hakları Komisyonu Güneydoğu’da başka bir konuyu araştırırken bizim önümüze geldi. Oradaki bir üst düzey kamu görevlisi, bir sınıfın tamamen o sınıfın öğretmeni tarafından dağa çıkarıldığını söyledi. Bir sınıf tamamen boşaltıldı ve bunu yapanın da öğretmen olduğunu söyledi. Çok büyük bir sorun. Bunu bir duyumla ortaya atmış değilim. Bir sınıfın tamamını dağa çıkardığı bize aktarıldı.”¹⁹²⁵ şeklinde ifade edilmektedir. Dahası Şanlıurfa’nın Suruç ilçesinde BDP’li belediyenin kurduğu sözde Demokratik Çözüm Çadırı’nda terör örgütü PKK propagandası yapmak suçundan beş öğretmenin açığa alınması,¹⁹²⁶ bölgenin ne denli terör örgütünün mücavir alanı olduğunu açıklamaktadır.

ı) Abdullah Öcalan ile örgüt arasındaki ilişkinin kesilmesini yani Abdullah Öcalan’ın talimat vermesinin önüne geçilmesi hayati derecede önemlidir. Zira yıllarca örgütü şifreli mesajlar ve avukatları vasıtasıyla yönetmiştir. Üstelik cezaevinde can güvenliği endişesi yaşamadan yönetmesi kabul edilebilir bir olgu değildir.¹⁹²⁷

¹⁹²⁴ Belediye kamyonunda 100 kilo amonyum nitrat, **Hürriyet**, 22.8.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/belediye-kamyonunda-100-kilo-amonyum-nitrat->, (Erişim Tarihi: 12.9.2017); “ *PKK’lı Belediyelere Lojistik Operasyon*”, **Sabah**, 23.8.2015, s.20.

¹⁹²⁵ Bir sınıfın tamamı öğretmeni tarafından dağa çıkarıldı, Habertürk, 29.5.2014, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/952664-ak-partili-isimden-daga-kacirilan-cocuklarla-ilgili-flasiddia>, (Erişim Tarihi: 11. 4. 2017).

¹⁹²⁶ PKK yanlısı 5 öğretmen açığa alındı, Haber7.com, 16.10.2011, <http://www.haber7.com/guncel/haber/795668-pkk-yanlisi-5-ogretmen-aciga-alindi>, (Erişim Tarihi: 18.11.2017).

¹⁹²⁷ Saygı Öztürk, “*Emniyet Müdürü Sordu: O raporu Abdullah Öcalan’a Kim Sızdırdı*”, **Sözcü**, 6.10.2015, s. 14; Saygı Öztürk, “*Öcalan’ın Mektubu ve Cilalama Eylemleri*”, **Sözcü**, 7.10.2015, s.12

4- Askeri Çözüm Önerileri

a) PKK'nın bağımsız devlet kurma idealini engelleyemeye çalışan “Geçici Köy Koruculuğu” sistemi daha etkin bir şekilde düzenlenmeli, Terörle Mücadele’de Geçici Köy Korucuları’na daha fazla rol verilmeli, boş kadrolara atamaları yapılmalı ve özlük hakları iyileştirilmelidir. Eğitimlerine özen gösterilmeli, görevini suiistimal eden veya kötüye kullanan korucuların cezalandırılması için oto kontrol sistemi kurulmalıdır. Bunun yanı sıra, sonuç verdiği gözlenen 5233 sayılı kanunun geliştirilmesi, vatandaşların kendi ülkesiyle sosyal bütünleşmesini sağlayabilecek benzer kanunların uygulanmasının yaygınlaştırılmasına önem verilmelidir.¹⁹²⁸

b) Türkiye'nin terörle mücadelesinde çağın şartlarına uygun nitelikte eğitim almış ve teknolojik açıdan yetişmiş özel birliklerin geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına çalışılmalı, bu eğitilmiş özel birliklerin terörle mücadelede sevk edilmesi gerekmektedir. Bahse konu özel birlikleri, çatışma ortamının neden olabileceği psikolojik gerilimlerin tahribatından korumak amacıyla rehabilitasyon, kurs v.b programlar tatbik edilerek bu birliklerin moral ve motivasyonu sağlanmalıdır.

c) Türkiye’de terör eylemleri sonrasında özellikle “iç istihbarat” ve “dış istihbarat” tartışmaları yaşandığından bu tür tartışmaların aşılması için terör örgütlerine yönelik istihbarat toplama ve değerlendirme üretken olunmalı, milli istihbaratta koordinasyon sağlanmalı, gerekirse ülkede istihbaratla ilgili kuruluşların görevlendirilmesinde veya yapılandırılmasında reform yapılmalıdır. Örneğin; Ekim 2008’de on yedi askerin şehit olduğu Aktütün saldırısı sırasında baskını düzenleyen PKK’lılar içinde olan ve saldırının faili olarak yakalanan Fesih Taş’ın ifadeleri, istihbaratın ne hallerde olduğu konusunda bilgi vermektedir. Kuzey Irak’tan yüz yirmi iki kişilik bir terörist grubun üç gün boyunca yürüyerek geldikleri Aktütün Karakolu’na saldırmasıyla on yedi Mehmetçik şehit düşmüş, Tümgeneral Gürbüz Kaya; “Terörist sızmayı fark ettik, ateş açtık, karşılık vermeyince çoban sandık” sözleri kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmıştır.¹⁹²⁹ Üstelik Savaş Uçakları’nın altı saat sonra gelmesi, Terörle Mücadele’de operasyonel faaliyetlerin ve istihbaratın zaafiyetini anlatmaya yetmektedir.¹⁹³⁰ Başka bir zaafiyet ise Aktütün Karakolu baskını

¹⁹²⁸ Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir. Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun, www.mevzuat.gov.tr. (Erişim Tarihi: 12.5.2017).

¹⁹²⁹ Aktütün’e sızan PKK’lı saldırıyı anlattı!, haber7.com, 24.7.2010, <http://www.haber7.com/guncel/haber/573807-aktutune-sizan-pkkli-saldiriyi-anlatti>, (Erişim Tarihi, 25.7.2017); gundemdetay/23.7.2010/default.htm, (Erişim Tarihi: 25.7.2017).

¹⁹³⁰ “Aktütün’de uçaklar 6 saat sonra geldi”, **Milliyet**, 22.8.2012, s.14.

sırasında Antalya Serik'te golf turnuvasında olan Hava Kuvvetleri Komutanı'nın 4 Ekim 2008 Cumartesi akşamına kadar on beş şehitten haberinin olmaması, olaydaki vahameti gözler önüne sermektedir. ¹⁹³¹Hava Kuvvetleri Komutanı 'nın Aktütün'deki PKK saldırısında çok fazla şehit ve kayıp asker olmasına rağmen, haberdar edilmemesi veya öğrenip golf turnuvasını kesip Ankara'ya dönmemesi de kamuoyundan büyük tepki almıştır. Bundan dolayı Türkiye'de istihbarata daha fazla yatırım yapılmalı ve teknolojinin bütün imkânlarından yararlanmaya özen göstermelidir. ¹⁹³²

d) Bu güne kadar teknik gözetleme ve izleme cihazlarının yetersizliği, hudut birliklerinin kapatamayacağı genişlikteki sorumluluk sahaları ve arazi yapısının özelliği nedenleriyle yasa dışı hudut geçişlerine mani olunamamıştır. Başka bir açıdan terör örgütü mensupları elini kolunu sallayarak sınırı geçmekte, sınır karakollarında pusu ve baskınlar yaparak, Aktütün ve Dağlıca gibi Türk kamuoyunda büyük infiallere sebep olmaktadır. Ne var ki, hem MQ-1 Predator hem de MQ-9 Reaper İHA'lar için eski Washington Büyükelçisi Nabi Şensoy zamanında ABD yönetimine biri Aralık 2008' de, diğeri Şubat 2009'da olmak üzere iki ayrı talep mektubu (LOR) göndermesine ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Obama'dan silahlı İHA'nın satışı için ricacı olmasına rağmen, 2016'a gelindiğinde hâla somut cevap bile alamamıştır. Türkiye'nin bu kadar terör eylemlerine maruz kalması sonucu ortaya çıkan gerçek; Türkiye'nin kendi milli İHA'sını ve silahlarını yapması elzemdir. Şayet Türkiye kendi modern savunma sanayisini oluşturmuş ve savunma sanayisini teknolojisini terörle mücadelede kullanmış olsaydı, şüphesiz PKK'nın yok edilmesi daha kolay ve kısa sürecektir. Günümüzde silahlı İHA'larla ilgili çalışmalarda mesafe kat edilmesine rağmen, hâla Terörle Mücadele'de istenilen seviyede kullanılmamaktadır. Bilhassa Silahlı İHA'ların terörle mücadelede lider kadronun hedef almasında hayati derecede önemlidir. Ayrıca Türkiye sadece silahlı İHA değil, aynı zamandan modern teknolojinin gerektirdiği kara, deniz ve hava araç ve silahların üretimi ve kullanımına yönelik projelerin devreye girmesi her açıdan önemlidir. ¹⁹³³

e) *“Teröristler çember içine alındı; tamamen imha edilmeleri an meselesi olup, sıcak çatışmalar hâla sürdürülmektedir”* şeklindeki söylemlere son verilmelidir. Bu tür söylemlerle daha sonra gelişen olaylar zincirine bakıldığında ezberciliğin, bir nevi hikayeleştirilmenin olduğu izlenimi vermektedir. Zira çembere alınan örgüt militanların

¹⁹³¹ Derya Sazak, “Golfçü Paşa”, **Milliyet**, 10.10.2008, s.22.

¹⁹³² D.Sazak, “Golfçü Paşa”, **Milliyet**, s.22.

¹⁹³³ “ABD hâla bu silah sistemlerini Türkiye'ye vermiyor”, **Hürriyet**, 9.10.2015, s.18; ABD'den Türkiye'ye 'silahlı İHA' şoku, **Milliyet**, 5.12.2013, <http://www.milliyet.com.tr/abd-den-turkiye-ye-silahlı-ih-ekonomi/detay/1802911/default.htm>, (Erişim Tarihi: 14.11.2017).

kahir ekseriyetinin etkisiz hâle getirilmesi gerekirken, örgütün o bölgede sürekli eylem yaparak askeri ve resmi görüşlerin boşa çıkardığı görülmektedir. ¹⁹³⁴Dolayısıyla örgüt mensupları kendi tabanlarına “alan hâkimiyetinin” kendilerinde olduğu mesajını net bir şekilde vermektedir. Buna karşın kamuoyu, bölgedeki devletin açıkladığı bilgilere güvenenler için terörle mücadelede inandırıcılık sekteye uğramaktadır. Bir zaman sonra mücadelenin edilmediği görüşü hâkim olmaya başlanır ve zamanla mücadele edilmemekte görüşü egemen olmaktadır. Dolayısıyla bu zamanı geçmiş iletişim tekniklerin değiştirilmesi ve daha gerçekçi söylemlere başvurulması her zamankinden daha önemli hale gelmektedir. Dahası “Onlardan da on kişi öldü” ekstrası katılması psikolojik bir üstünlük duygusu vereceği düşünülerek servis edilmesi iyi düşünülmemiş bir yaklaşımdır. Başarının ölçütü etkisiz hâle getirilen örgüt mensupları olmamalıdır. Böyle olunca ortak tepkinin yumuşayacak diye düşünülerek servis edilmesi açmazdan başka bir şey değildir. Zira Abdullah Öcalan ile PKK’nın isteği hali hazırda kolaylıkla yerleri doldurulan alt düzey örgüt mensuplarının etkisiz hâle getirilmesi ve bu vesileyle etkisiz hale getirilen militanların bölgede örgütün taban oluşmasına ve genişlemesine yardımcı olacaktır. Sonuçta orta ve üst düzey militanların etkisiz hâle getirilmesi öncelikli olarak belirlenip, hareket edilmesi elzemdir. Dolayısıyla psikolojik harekette üstünlüğü ele geçirmek için eylemle söylemlerin uyum arz etmesi gerekmektedir. ¹⁹³⁵

f) PKK ile mücadelede şimdiye kadar örgüt liderlerini hedef alan bir strateji izlenmemesi terörle mücadelede kırılma noktası olmuştur. Abdullah Öcalan ve Şemdin Sakık dışında örgütün lider kadrosuna yönelik bir strateji olmamıştır. Dünyada örgüt liderlerini etkisiz hâle getirme denilince İsrail devleti akla gelmektedir. Murat Karayılan, Cemil Bayık, Bese Hozat, Fehman Hüseyin, Sofi Nurettin, Duran Kalkan ya da Mustafa Karasu'nun ele geçirilmesinin örgütte yol açacağı moral bozukluğu birkaç sınır ötesi operasyona bedel olabilmektedir. ¹⁹³⁶ Başka bir taraftan Murat Karayılan’ın 2009’da Kuzey Irak’ta Kandil’de değil Türkiye’de olduğu tespit edilmekte ancak ilgili kurumlara bu bilgi iletilmesine rağmen Çözüm Süreci’nde operasyon izni çıkmamaktadır. Bir örnekle izah edildiğinde; bataklık üzerindeki sivrisinekleri ne kadar etkisiz hâle getirilirse getirilsin, bataklığı kurutmadıkça değişen bir şey olmayacaktır. Bu yüzden örgüt liderlerini yok etmek ve örgüt liderlerinin barındığı yerlerde operasyon yapmak hayati derecede önemlidir. Ayrıca

¹⁹³⁴ A. Turan Alkan, “Güvenlik Zaafi”, 20.7.2012, <https://www.timeturk.com/tr/makale/a-turan-alkan/guvenlik-zaafi.html>, (Erişim Tarihi, 11.1.2017).

¹⁹³⁵ A. Turan Alkan, “Güvenlik Zaafi”, 20. 7. 2012, <https://www.timeturk.com/tr/makale/a-turan-alkan/guvenlik-zaafi.html>, (Erişim Tarihi, 11.1.2017).

¹⁹³⁶ Abdülkadir Selvi, “PKK Liderlerine Paket” **Yeni Şafak**, 2.9.2015, s.7.

Silahlı İnsansız Hava Araçlarının örgüt liderlerini etkisiz hâle getirmede çarpan etkisi yapacağı bilinmektedir.¹⁹³⁷

g) Yüksek teknolojiye hâkim “*üretici*” silahlı kuvvetlerin yetkiyle donatılması durumunda, silahlarını sadece “*haydut*” ülkelere değil, kendi politikacılarına ve halklarına yöneltebileceği seçenek dışı gibi görülmemektedir. “*Bilgi Silahları*” bu bakımdan dünyanın hızla silahlandırılması gibi bir tehlike yaratmaktadır. Asker-sivil ayrımının hızla ortadan kalkacağından, örneğin IBM ya da Microsoft’un herhangi bir çalışanın en şahin bir generalden daha tehlikeli olabileceğinden bahsedilmektedir. Bilişim çağına uygun siber orduların kurulması ve milli çıkarların korunması için bu bilişim teknolojilerin Türkiye’de üretilmesi ve yayılması gelecekte daha da önemli hale gelecektir.¹⁹³⁸

5- Basın ve Yayın İle İlgili Çözüm Önerileri

a) Terör olaylarının medya vasıtasıyla geniş halk kitlelerine iletilmesi neticesinde, terör örgütlerinin bir nevi ücretsiz reklamı yapılmakta olup,¹⁹³⁹ bu durum medyanın kontrolsüz ve sınırsız haberleri terörün bir anlamda reklamcısı olmaktadır. Terör olaylarının medya gündeminde daha az yer almasının sağlanması neticesinde, terörün reklamının engellenmesinin yanı sıra, halk kitlelerinin, özellikle gençlik kesiminin psikolojik açıdan etkilenmesinin önüne geçilebilecektir. Medyanın haber yaparken kulaktan dolma bilgilerle hareket ettiği, olayın realitesine önem vermediği, verilen haberin doğruluğunu teyit etmediği, haberlerin adli ve idari sürecini takip etmediği, gelişi güzel haber yapma özensizliğinin devam ettiği, resmi görüşlere değil, haber değeri taşıması için olayı hikayeledikleri ve haberleri kamuoyuna yanlış yansıttıkları halde tekzip yazmadıkları bilinmektedir. Dolayısıyla bu haber verme biçimleri ve özensizlikleri terör örgütlerinin elinde propaganda malzemesi veya örgütün reklamı olabilmektedir.¹⁹⁴⁰ Reklamın kötüsü olmaz düsturuyla yola çıkıldığında, Ayrılıkçı Kürtlerin sosyal hayatı nasıl istismar ettiği ve medyanın gerçeklerden haberi olmadığı anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili bir haberin ne şekilde seyrettiği ve nasıl örgütün reklamının yapıldığını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.¹⁹⁴¹ “*Kürt işçilere saldırı iddiası*” isimli haberde,

¹⁹³⁷ Saygı Öztürk, “*İstihbarat başkanından şok rapor!*”, **Sözcü**, 4.10.2015, s.12.

¹⁹³⁸ Kaos Çağının Cephaneliği, <http://www.alevalatli.com.tr/makale.asp?s=detay&ID=229>, (Erişim Tarihi: 17. 5. 2017).

¹⁹³⁹ E Çitlioğlu, **Gri Tehdit; Terörizm**, s.42-44; Suat Doğan, **Küresel Dünyada Terörizm Konsepti**, EGM Basımevi, Ankara, 2004, s.157.

¹⁹⁴⁰ DHA, ’nın Silvan’da yöre halkı diye haber yaptığı kişinin PKK’lı terörist çıkması ve BBC belgeselinde PKK’ye yönelik propaganda yapması (“*Terörcü Medya*”, **Sabah**, 22.8.2015, s.1,19.)

¹⁹⁴¹ Erhan Yarar, **Medya-Terör; Bir Kavram Savaşı**, Strateji Yayınları, Ankara, 1995, s.194-195; A. Kayyum Kesici, Yavuz Cankara, ve Ahmet Çeşme: “*Kitle İletişim Araçlarının Terör Olaylarını*

olayın gerçeklik boyutuna ve haberin nasıl algı operasyonuna dönüştüğü aktarıldığında; “Bağcılar’daki bir inşaat projesinde çalışan Kürt işçiler, sabah saatlerinde TEM otoyolunu trafiğe kapattı. Şantiyede Kürt işçilerin saldırıya uğradığını iddia eden işçiler, iki arkadaşlarının da ağır yaralı olduğunu söyledi. İşçiler, yaralı arkadaşlarından birinin ise öldüğü haberinin geldiğini söyledi. Yüzlerce işçi sabah erken saatlerde protesto için Bağcılar’da bulunan Kanal D ve Hürriyet binasının otoparkına geldi. Daha sonra protesto yayılarak TEM otoyolunu kapatan işçiler, ‘Kahrolsun faşizm’ sloganları attı. İşçilerin iddialarına göre şantiyede Kürtlere yönelik saldırı söz konusu. İşçiler, şantiyede bulunan diğer işçilerin kendilerine ‘Kürtçe konuşmayın’ şeklinde baskı yaptığını ifade ediyor. Şimdiye kadar beş kez saldırı yapıldığını ve 7 arkadaşlarının yaralandığını belirten işçiler, yönetim ise yaşanan olaylara rağmen herhangi bir güvenlik önlemi olmadığını söylüyor. Dün gece saat 23.00 sıralarında gerçekleştiği belirtilen saldırıda ise 2 işçinin ağır yaralandığı ifade ediliyor. İddiaya göre bir grup işçi, telefonda aileleriyle Kürtçe konuşan işçileri şantiyede hedef aldı ve bu saldırılarda iki işçi bıçaklı saldırı sonucu ağır yaralandı. İşçiler arkadaşlarının bıçaklandıktan sonra battaniyeye sarılarak şantiyenin bir köşesine atıldığını ileri sürdü. İşçiler adına söz alan Fethi Çobanoğlu, Radikal’e, ‘Dün geceki saldırıda ambulans 1 saat sonra geldi. Burada 3 bin kişi çalışıyor. Bu yaşanan kaçınıcı olay, kimse kulak vermedi bize. Telefonda annemizle anadilimizi dahi konuşmamıza tepki gösteriyor diğer işçiler’ açıklamasında bulundu. Yaklaşık 30 dakika TEM’i trafiğe kapatan işçiler, protestolarının ardından sessizce dağıldı. TEM’i kapatan işçilere ise trafikte bekleyen araçlar, geçişleri sırasında korna çalarak işçilere tepki gösterdi.”¹⁹⁴²

Bu haberin hemen hemen aynısını “Kürt işçilere dayak iddiası TEM’i kapattı” başlıklı haber olarak “Star Gazetesi” sayfalarında yer almaktadır. Star Gazetesi’nde tek değişiklik haberin biraz kısaltılmış olması ancak bire bir aynı olması dikkat çekmektedir. Ayrıca haber görsel medyanın bir çok kanalında da yayınlanmıştır.¹⁹⁴³

Yine Milliyet Gazetesi olayın doğru cereyan etmeyen şeklinde haberi vermiş, Radikal Gazetesi’nde yer alan bu haberi aynı şekilde sayfalarına taşımıştır.¹⁹⁴⁴ Bu haberin dönemin modasına uygun olarak hazırlanıp, Ayrıılıkçı Kürtleri mağdur gösterme anlayışının

Aktarmasındaki Yanlışlıklar ve PKK Örneği”, (http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/40/web/makaleler/YrdDocDr_AKayyum_Kesici_Yavuz_Cankara_Ahmet_Cesme.html), (Erişim Tarihi: 11.3.2017).

¹⁹⁴² “Eylem Yapan Kürt İşçiler, TEM Otoyolunu Kapattı, Kanal D!”, 20.9.2013, <https://www.youtube.com/watch> (Erişim Tarihi: 23.9.2017).

¹⁹⁴³ “Eylem Yapan Kürt İşçiler, TEM Otoyolunu Kapattı, Kanal D!”, 20.9.2013, <https://www.youtube.com/watch> (Erişim Tarihi: 23.9.2017).

¹⁹⁴⁴ “Kürt işçilere saldırı iddiası”, Milliyet, 20.9.2013, <http://www.milliyet.com.tr/kurt-iscilere-saldiri-iddiasi-gundem/detay/1766154/default.htm>, (Erişim Tarihi: 24.9.2017).

zirveye çıktığı bir psikolojik harekettir. ¹⁹⁴⁵ Haberin doğrusu bu yukarıdaki gazetelerden değil, bir internet gazetesinden yer almaktadır:

“TEM otoyolu bu sabah kalabalık bir grubun eylemine sahne oldu. Bağcılar 'daki Batışehir inşaatında çalışan işçiler, sabah saatlerinde TEM otoyolunu trafiğe kapattı... Bağcılar'da bir inşaat şantiyesinde çıkan kavgada 2 kişinin bıçakla yaralanması sebebiyle inşaat işçileri eylem yaparak TEM otoyolunu trafiğe kapattı. Şantiyede çalışan Kürt işçilere yönelik yapıldığı iddia edilen saldırının yatakhane yüksek sesle telefonla konuşmadan kaynaklandığı kaydedildi. Saldırgan işçilerin de Kürt kökenli olduğu ifade edildi...İddiaya göre olay şöyle gelişti: İşçilerden Muhammet B. ve Tekin G., diğer işçilerin uyuduğu sırada yatakhane yüksek sesle telefonla konuşmaya başladı. Sesten rahatsız olduklarını ve uyuyamadıklarını belirten diğer işçiler Muhammet B. ve Tekin G.'yi uyardı. Bunun üzerine işçiler arasında sözlü tartışma çıktı. Tartışmanın büyümesi üzerine Şerif ve Abdurrahman Y. kardeşler, telefonla konuşan diğer 2 işçiyi bıçakla yaraladı. Yaralılar ambulansla hastaneye kaldırılırken olayın faili olan iki kardeş gözaltına alındı. Saldırının işçilerin Kürt oldukları için değil, yatakhane yüksek sesle telefonla konuştukları için yaşandığı kaydedildi. Bununla birlikte olayın mağdurları ve faillerinin de Kürt kökenli olduğu belirtildi.”¹⁹⁴⁶

Dolayısıyla çok sayıda Kürt kökenli insanları istihdam eden inşaat şirketinde, Kürtlerin kendi aralarında kavga etmesi sonucunda, görsel ve yazılı medyada olayın nasıl istismar edildiği ortaya çıkmaktadır.

b) PKK'yı en çok rahatsız edecek alan kuşkusuz kendi dinamiklerinde meydana gelen dini ve toplumsal değerlere aykırı tavır ve davranışlardır. Psikolojik hareket çerçevesinde PKK'nın dağ kadrosunda tecavüze uğradığını iddia eden vakıalar daha detaylı bir şekilde incelenmeli ve bu alanla görsel ve yazılı kaynaklar temin edilmelidir. Nasıl PKK'lıların dağda domuz avladığı görüntüler ve namaz kılanlarla dalga geçen videolar

¹⁹⁴⁵ Bağcılar'da 19.9.2013'de Günün Nöbetçi Amiri olarak bu konuyla ilgili Batışehir Konutları'nda büyük bir kavga çıktığını ve bu kavgadan dolayı iki kişinin yaralı olarak Bağcılar Eğitim Araştırma Hastanesine kaldırıldığını, hayati tehlikesinin olmadığı tarafıma bildirilmiş, ekiplerle beraber olay yerine gidilmiş, olay yerinde elliye yakın kişinin konuyla ilgili toplandığı, bu kişilerle konuşmamda telefonda yüksek sesle konuşmanın yüzünden kavganın çıktığını, iki tarafından Kürt kökenli kişiler olduğunu, hayati tehlikesinin olmadığını, kalabalık gruba anlatılmış ve grubun dağılması sağlanılmıştır. Ancak orada işçilerle görüşmemde çok sağlıksız şartlar altında herkesin çalıştığı, abdest alacak, namaz kılacak yerlerinin olmadığı, aynı konteynırda çok sayıda kişinin kalmak zorunda olduğunu ve bunları yetkililer söylediği halde değişen durum olmadığını tarafıma bu yolu kapatan kişiler anlatıldı. Şunu da belirtmekte fayda görülmektedir, Türkiye'nin her yerinden gelen insanlar burada çalışmakta ancak provokatörlerin yönlendirmeleriyle olay algı operasyonuna dönüştürülmekte ve Kürt ayrılıkçı faaliyetlerinin bir parçası olarak basın yayın kuruluşlarında geniş bir şekilde yer edinmiştir. Bunun gibi yüzlerce haberin içeriğinin böyle çarpıtılarak haber yapıldığının farkındalık yaratması amacıyla hadisenin gerçekliğiyle ilgili bilgi verilmiştir.

¹⁹⁴⁶ “Eylem Yapan Kürt İşçiler, TEM'i Kapattı, Haberler. com, 20.9.2013”, <http://www.haberler.com/kurt-isciler-tem-i-kapatti-5084599-haberi/> (Erişim Tarihi: 22.9.2017).

varsa, bu alanlarda da görsel videolara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu kaynakların sosyal medyada yayılması ve TV'lere gösterilmesi de örgütün gerçek yüzünü göstermesi açısından önemlidir.¹⁹⁴⁷

c) Türk sinemasının, iç ve dış politikaya uyumlu hâle getirilmesi bugünün dünyası için fevkalade önemlidir. Örneğin; Amerikan müziğinin, edebiyatının, ülkenin nefes kesen güzelliğinin, basit halkın basit eğlencelerinin Amerikan hükümetinin dış politikasıyla ustaca karıştırılması kasıtlı ve fevkalade etkili bir metot olduğu bilinmektedir. Amerika topla silahla yapamadığını, film endüstrisiyle yapabilmektedir. Türkiye'nin sorunları sinema sektörü tarafından milli bir şekilde ele alınmalıdır.¹⁹⁴⁸

d) Gazetelerde ve televizyonlarda *“Kandil Dağı'na yönelik hava harekâtında, terör örgütünün lider kadrosu toplantı halinde vuruldu, ölenler arasında Murat Karayılan'ın da olduğu ileri sürüldü... Lazer güdümlü bombalar kullanılmış, İnterneti tıklayın, 524 bin 'Kandil vuruldu' haberi var. 380 bin 'Kandil'de 228 hedef vuruldu, Beton delen bombalarla vuruldu, Tam isabetle... Ana karargah vuruldu. Merkez karargah vuruldu, 60 hedef havadan vuruldu,168 hedef karadan vuruldu, Karayılan'ın mağarası vuruldu, Karayılan'ın toplantıya katılacağı istihbaratını alan Genelkurmay, F16'larla Kandil'e bomba yağdırdı, Akıllı füzeler Kandil'i yerle bir etti, Taş üstünde taş kalmadı, PKK kamplarından beton yığınları kaldı, Kandil gece bombalandı, Kandil gündüz bombalandı,”* Bu tür gerçekçi olmayan ve soyut veriler yerine, somut bilgilere dayanan ve kamera kayıtlarıyla temin edilmiş görsel ve gerçekçi verileri sunmak, yine terörle mücadelede psikolojik üstünlük duygusu açısından önemlidir.¹⁹⁴⁹

e) İletişim çağında bir teröristin bir klavyeyle yaptığı, bombadan daha etkili hâle gelmektedir. Terör örgütlerinin internetteki web sayfalarına karşı en iyi mücadele yöntemi alternatif web sayfaları açmak olduğu anlaşılmaktadır. Zira kamuoyunu doğru bilgilendirme, bilgi kirliliğini ortadan kaldıracığından, terör örgütlerinin propaganda yapmaları mani olunacak, en azından etkisi azalacaktır.¹⁹⁵⁰ Bir internet kullanıcısı, herhangi bir terör örgütüyle, “google” dan araştırma yaptığında, örgütün ismini yazdığı anda yüz tane web

¹⁹⁴⁷ Namazla dalga geçen Kürtler, youtube, 27.4.2012, <https://www.youtube.com/watch?> (Erişim Tarihi: 12.7.2017);Teröristler namazla böyle dalga geçiyor!, youtube, 17.7.2011, <https://www.youtube.com/watch?>, (Erişim Tarihi: 12.7.2017).

¹⁹⁴⁸ A.C.Ersever, **Kürtler ve PKK**, s.176.

¹⁹⁴⁹ Yılmaz Özdi, *“Yazdıkları yazacaklarının teminatı...”*, **Hürriyet**, 26.4.2013, s.5.

¹⁹⁵⁰ Necati Alkan, **Söz Bitmeden, Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri**, 3. Baskı, USAK Yayınları Ankara, 2009, s.113.

sayfası çıkıyorsa, bu sayfaların seksen-doksan tanesi bu örgütün gerçek yüzünü anlatan web sayfası olmalıdır.¹⁹⁵¹

¹⁹⁵¹ N. Alkan, **Söz Bitmeden, Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri**, s.114

SONUÇ

XX. yüzyıl savaşlar ve bölgesel anlaşmazlıklarla anılan bir zaman dilimidir. Gerilim dönemin genel karakteristiği idi. Bu olumsuz tablo egemen güçlerce yönlendirilince; terör ve terörizm kavramları da insanlığın her gün iç içe olduğu olgular haline dönüşmüştür. Özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde dünyanın iki kutuplu bir yapıya bürünmesi; ideolojik kopuşlar ve ekonomik sorunlar terör olaylarına zemin hazırlamıştır. Türkiye için isyan kavramı geçmişten beri varlığını sürdüren bildik bir vaka idi. Süreç içerisinde terörle mücadelede önemli aşamalar kaydeden Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sadece içte değil, dış güçlere karşı da uluslararası alanda etkinlik göstermek zorunda kalmıştır. Bunda diğer devletlerin teröre ve teröriste yaklaşım tarzı da belirleyici olmuştur.

Kürtçülük olgusunun etnisiteyle birleştiği dönemlerde son derece karmaşık ve yıkıcı hâle gelen terörün doğru bir şekilde teşhis edilmesi hayati derecede önemlidir. Bu teşhis için konuyla ilgili bilimsel disiplinlerden yararlanmak, tarihsel temellerine inmek ve gelişim süreciyle değerlendirmek yerinde olacaktır. Dolayısıyla Kürtçülük olgusunu basit bir kimlik talebi gibi değerlendirmeden ve sadece terör eylemleri olarak indirgemekten kaçınıp, bütüncül bir yaklaşımla ve sorunun kökeninden başlayarak ele almak gerekmektedir.

Emperyalist devletlerin Türkiye üzerindeki emelleriyle, Kürtçülük olgusunun gelişim sürecinin ilintili olduğu anlaşılmaktadır. XIX. yüzyılın sonunda Kürtlerle ilgili bilimsel ve propaganda mahiyetli çalışmaların başladığı genel kabul görmektedir. Fakat Çarlık Rusyasının XIX. yüzyılın başlarında II. Katerina döneminden itibaren Kürtler ile ilgilenmeye başladığı bilinmektedir. Rus Kürdologlar; Kürt tarihi, dili, edebiyatı ve mezhep farklılıkları üzerinde çalışmalar yapmış, bilimsel ilke ve kuralları dikkate almadan “*Kürt Ulusu*” yaratma çabaları içerisinde olmuş, bu propaganda ve ayrılıkçı çalışmalarını günümüze kadar sürdürmüşlerdir.

İngiltere'nin de Kürtlere yönelik planları, Ruslardan geri kalmamaktadır. İngiliz H. C.Rawlinson Kürtlerin Turan soyundan olduklarını ifade ederek, bu gerçekliği Britanya Ansiklopedisi'nde “*Kürdistan*” maddesini yazarak tescil etmiştir. Bu madde ilginç olarak dokuzuncu basımına kadar (1875-1879) yayımlanmıştır. Burada Kürtlerin Turan soyundan geldiği anlatılmıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne karşı izlediği politikada önemli bir dönüm noktası olmuştur. Rusların İstanbul ve Erzurum'a kadar ilerlemesi İngilizlerde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumanın artık geçerliliğini yitirdiği kanaatinin yerleşmesine sebebiyet vermiştir. Bu tarihten sonra İngiltere, Osmanlı

Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikasını terk ederek, Osmanlı Devleti'nin parçalanması ve bu topraklar üzerinde kendine bağlı Yunanistan, Ermenistan gibi devletçikler kurma veya Hindistan yolunun güvenliği açısından önemli görülen stratejik noktaları denetimi altına alma politikasına yönelmiştir. İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne karşı izlediği siyasetin değişmesiyle, ilginç bir şekilde Kürtlerin Turan soyundan geldiği görüşü de değişmiştir.

Kürtçülüğün merkezi kabul edilen Paris, Kürdoloji çalışmalarıyla ismini duyurmuştur. Burada Kürt Enstitüsü ve Kürt Araştırmaları Merkezi, Ayrılıkçı Kürtlerin çalışmalarının yürütülmesinde önemli bir merkez hâline gelmiştir. Kamuran Bedirhan 1946'da Fransa'ya götürülerek, Sorbonne Üniversitesi'nde açılan Kürdoloji Enstitüsü'nün başına getirilmiş ve bundan sonraki Kürtçülük faaliyetlerinin Fransa merkezli olarak yürütülmesine devam edilmiştir. Günümüzde Fransa'nın PKK'yı terör örgütü listesine alması dışında PKK'nın bütün faaliyetlerine göz yumduğu taraflı tarafsız herkes tarafından bilinmektedir. Erbil'deki Kürt Bölgesel Yönetimi, Kürt Sorunu konusunda yıllarca Türkiye aleyhinde konuşan ve siyasi Kürtçü unsurlara destek veren Daniel Mitterand'ın adını taşıyan bir okulu, 5 Ekim 2009'da resmi bir törenle açmıştır. Bu törende konuşan Fransa'nın Erbil Başkonsolosu Tissot'un; *"Kürtleri sürekli savunduğum için, bana, 'sen Fransa'nın mı, yoksa Kürtlerin mi elçisisin?' diye soru soruyorlar. Ben de 'ikisinin de' diye cevap veriyorum."* diye yaptığı konuşma, Fransa'nın Kürtçü politikalara verdiği desteği göstermektedir.

Türkleri Anadolu'dan atmak için Haçlı Seferleri sonrası, çalışmaları sona ermeyen Vatikan, Türk topraklarının paylaşılması için hazırlanan *"100 projede"* önemli rol oynamıştır. Şüphesiz Türkleri Anadolu'dan çıkarma projeleri Haçlı Seferleri'nden esinlenilmiştir. Mesela Papa X. Leon (1513-1517), Papa V. Pius (1570) ve Papa VIII. Clement'in projesi bunlardan bazılarıdır. Ayrıca Abdullah Öcalan'ın mektubuna sessiz kalamayan, Doğu Kilisesini yöneten ve Papa'ya yakınlığıyla bilinen Kardinal Achille Silvestrini *"PKK liderine siyasi iltica"* için çağrıda bulunmuştur. Abdullah Öcalan'ın mektubundan iki gün sonra devreye girdiği anlaşılan Kardinal Silvestrini; Kökü, 1918'e kadar dayanan köklü bir meseleyle karşı karşıya olduğunu belirtmiştir. *"Apo'ya destek amacıyla Roma'ya bu kadar Kürt geliyorsa, sorun basit bir terör sorunu olamaz"* demiş ve konuyu *"Avrupa Sorunu"* olarak tanımlamıştır. Yine İtalya'dan başka bir yere gönderileceğini düşünen Abdullah Öcalan, Papa II. Jean Paul'e de bir mektup yazarak; *"Aziz peder kapınızı çalıyorum"* sözleriyle başlayan satırlarında, abartılı ifadelerle Papa'ya ve Papalığa duymuş olduğu saygıyı beyan ederek, övgüler dizmiştir.

Türkiye’de PKK ve Ayrılıkçı Kürtçü hareketinin destekçilerinden bir diğeri kiliselerdir. PKK’nın tarihsel gelişim sürecinde bu gerçekler göz ardı edilmiştir. Nitekim Suriye Ortodoks Kilisesi, 1989-1991 arasında iki kez Türkiye’yi Avrupa Birliğine şikayet etmiş ve TSK’nın Güney Doğu Anadolu’daki Kürt ve Süryanileri öldürdüğünü evlerini yıkıp onlara işkence yaptığını, dolayısıyla Kürt ve Süryanilerin TSK’nın boyunduruğundan kurtarılması gerektiğini iddia etmiştir. Bu kilisenin faaliyetlerine 1995’ten itibaren Vatikan’da destek vermiş ve resmi yayın organı “*The World Catholic Report*”un bir sayısında Türkiye’yi eleştiren yayınlar yapılmış ve günümüzde de PKK propagandalarına geniş kapsamlı yer verilerek yayın politikasından taviz verilmemiştir.

Siyasi Kürtçülük geçmişte olduğu gibi günümüz dünyasında da batılı devletlerin desteği ve yardımları sayesinde ayakta kalmakta ve her türlü desteği esirgenmemektedir. AB’nin 2011’deki “*Terörizm Durumu ve Eğilimi*” raporuna (TE-SAT) göre; Almanya’daki mali kaynaklar, Türkiye’deki PKK faaliyetlerinin desteklenmesinde önemli rol oynamaktadır. PKK, üyelik aidatı ve bağış adı altında yasa dışı şekilde ciddi miktarlarda para toplamaktadır. PKK’nın, haraç kesme girişimlerinin yanı sıra ayrıca Avrupa Birliği’ nin (AB) içinde ve dışında para aklama, uyuşturucu, insan kaçakçılığı ve yasadışı göç faaliyetlerinde de bulunduğu dair işaretler mevcuttur. Yine PKK’nın uyuşturucu kaçakçılığından kazandığı parayı terörist faaliyetlerde kullandığı da ifade edilen raporda: Avrupa’nın PKK için lojistik destek üssü durumunda olduğu vurgulanmaktadır. Raporda; kara para aklama, uyuşturucu ve insan kaçakçılığının örgüt için temel finansman kaynağı olduğu tespiti yapılmaktadır. Dahası NATO Ekonomik Komitesi’nin 2009’da hazırladığı “*Terörün ekonomik ve maddi boyutu*” başlıklı gayri resmi raporunda Avrupa’dan PKK’ya yüklü miktarda para akışı sağlandığı belirtilmektedir. Raporun yetmişinci maddesinde bu miktarın bir kısmının bağış olarak toplandığı, miktarın büyük bölümünün uyuşturucu, insan kaçakçılığı ve kara para aklama gibi yasa dışı işlerden toplandığı vurgulanmaktadır.

Batılı devletlerin yönlendirmesiyle gelişen Kürtçülük hareketinin yanı sıra belli bir bölge içerisinde yarı özerk yaşayan Kürt aşiret liderleri, Tanzimat Dönemi’nde (1839-1876) başlayan batılılaşma hareketlerine ve Osmanlı Devleti’nin merkezîyetçilik sistemine karşı münferit baş kaldırmalarda bulunmuştur. Bu isyanlar milli bir hareketten ziyade kişisel veya mahalli çıkarların gözetilmesine yönelik hareketlerdir. Bu yüzden bu dönemde meydana gelen Kürt isyanlarını milliyetçi bir kapsam içerisinde tahlil etmek mümkün olmamakla beraber, Kürtçü faaliyetlerin hep feodal bir yapı içerisinde ortaya çıktığını ifade etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Kürt milli hareketi adı altında yürütülen çalışmaların tamamının birkaç Kürt aşiretinin öncülüğünde olduğu anlaşılmaktadır.

I. Dünya Savaşı'nın bitmesine sonraki Osmanlı Devleti'nin kâğıt üzerinde topraklarının çok az bir kısmında egemenlik sürmesine, savaşın galip devletleri tarafından onay verilmiştir. Bu çalkantılı dönemde Kürt milliyetçiliği de sınırlı da olsa kendini ifade etme imkânı bulmuştur. Savaş sonrası Ortadoğu'da siyasi haritaların yeniden çizilip, Osmanlı bakiyesi topraklarının yeniden paylaşıldığı sırada Kürt Sorunu da önemli bir dinamik olarak ortaya çıkmıştır. Mezopotamya topraklarını işgâl eden İngiltere, Musul bölgesini ele geçirmesiyle birlikte, yerel Kürt liderlerin talepleriyle de karşı karşıya kalmıştır. Önceleri İngiltere, Kürt politikası çerçevesinde otonomiden bağımsızlığa farklı seçenekleri masada bulundurmuş, bunun ötesinde İngiltere'nin yeni Irak politikasında karar vericilerin ortak bir görüşü olmamıştır. Fakat İngiliz çıkarları, o dönemde dünyadaki politik dengeler ve Kürtlerin yaşadığı bölgenin petrol kaynakları bakımından zengin olması, bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasını önlemiş ve Güney Kürtleri, Milletler Cemiyeti Misâkı'na dayanılarak İngiltere mandası altında kurulan Irak devletinin egemenliği içerisine alınmıştır.

Milli Mücadele Dönemi'nde Mustafa Kemal Paşa, İtilaf devletleri tarafından desteklenen Kürt ayrılıkçı hareketini engellemek için Kürt Aşiret liderlerine mektuplar göndererek karşı tutum almıştır. Kürtlerin desteğinin sağlanması için “*Türk ve Kürtlerin ortaklığı*” ve İslam unsuru gibi söylemler öne çıkarılırken, İngiltere'nin bir Ermenistan devleti kuracağı, hilafet ve saltanatın kurtarılması gibi temalar sıkça işlenmiştir. Bütün bunların yanı sıra, Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Sevr Antlaşması'nın altmış 62, 63. ve 64. Maddeleri Anadolu'daki Kürtlere yönelik teritoryal özerklik ve uzun vade de bağımsızlık yolu açmakla birlikte, bu antlaşma hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir. Milli Mücadele'nin temel hedefi ise Sevr Antlaşması'nı geçersiz kılmak olmuştur.

Tam bağımsızlık mücadelesini sürdürmek için İslamiyet'in birleştirici gücünden yararlanmayı bilen Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisi'ndeki 1920'de yaptığı bir konuşmasında; “*Burada maksut olan ve Meclis-i Alinizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep anasır-ı İslamiyedir. Samimi bir mecmua hayatını, şeref ve şanını kurtarmak için azmettiğimiz emeller, anasır-ı İslamiyeden mürekkep bir kitleye aittir. Bunun böyle olduğunu hepimiz biliriz*” sözleriyle ifade etmektedir.

Mustafa Kemal Paşa, Kürtleşen Türkler olgusuna değinerek, Doğu Anadolu'da İran ve Kafkas hududundan Uzunyayla ve Sivas havalisine kadar uzanan sahada pek çok aşiretin olduğunu, bazı vilayetlerde aşiret halkının nüfusun yüzde seksen beşini teşkil ettiğini, bu

aşiretlerin büyük bir kısmının Türkçe konuştuğunu, bunların aslen Türk oldukları halde uzun zaman Arap ve İran medeniyetlerinin tesiri altında kalarak lisanlarını, adet ve ananelerini kaybettiklerini belirtmiştir. Ne var ki, Mustafa Kemal Paşa'nın ileri sürdüğü gerçeklerle ilgili hiçbir bilimsel çalışma ve hazırlık yapılmadan büyük bir Türk unsuru kendini Kürt zannederek Ayrılıkçı Kürtler içerisinde yer almıştır.

Cumhuriyet döneminde devletin modernleşmesi ve kalkınma hamleleri için çıkarılan kanunlar nedeniyle yerel ve feodal kesimler otorite kaybı ve çıkarlarının bozulma endişesiyle isyan etmişlerdir. Genel olarak dönemin siyasi ortamında dış destek elde etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde meydana gelen etnik ayrılıklara dayalı isyanlarla benzerlik sergilemişlerdir. Bununla beraber bu etnik temelli isyanların hiç biri uzun sürmemiş ve kısa sürede bastırılmıştır. Uzun bir süre hareketsiz kalan Kürtçülük faaliyetleri, 1960'ların ortalarından itibaren özgürlükçü ve örgütlü bir atmosferde Türk Solu'nun içerisinde daha doğru bir ifadeyle sol radikalizm içerisinde yeniden belirmeye başlamıştır. Bu arada 1960'larda dünya genelinde yaşanan otoriteye başkaldırı ve mevcut siyasi düzenleri sorgulama eğilimi, Türkiye'de de özellikle araştırma konumuzun bir ögesi olan Kürtçü kesimlerde Doğu Mitingleri ile kendisini göstermiş ve sonrasında DDKO yapılanmasıyla farklı bir safhaya evrilmiştir.

Konu başlangıçta daha ziyade bölgeler arası geri kalmışlık sorunu olarak değerlendirilirken, zamanla kültürel ve politik bir milliyetçiliğe dönüşmüş ve Kürt siyasetçiler de Türkiye solundan ayrı bir örgütlenmeye gitmişlerdir. Dönemin radikal siyasetinin yaygın olarak kullandığı silahlı mücadele yöntemini benimseyen PKK'nın da içinde olduğu bazı politik hareketler de bu siyasi şartların etkisiyle 1970'lerin sonunda şekillenmeye başlamıştır.

Abdullah Öcalan tarafından 1978'de kurulan PKK, bu tarihten itibaren yaptığı silahlı eylemlerle Türkiye'nin gündemini meşgul etmiş; askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelere sebebiyet vermiştir. PKK ile ilgili ilk bilgiler Mayıs 1979'da deşifre edilmiştir. Çok ilginç bir şekilde birçok Kürtçü dernek ve örgüt arasından sıyrılarak PKK, bu örgütlerin tabanlarını da kendi yanına çekerek güçlenmiştir. Bütün yasadışı örgütlerin çoğunlukla lider kadrosu 1980 Darbesi ile ele geçirilmiş ancak PKK'nın lideri ve yöneticilerinin çoğu Abdullah Öcalan ile beraber Suriye'ye kaçmıştır. Suriye'de PKK terör örgütü mensupları başkent Şam, Haseki ve Halep illerinin merkezlerine yakın kesimlerinde bir çok ev ve çiftlik kiralayarak, Suriye istihbarat örgütünün desteği ve denetimi altında eğitim ve barınma imkânlarına kavuşmuşlardır. Bekaa'da kendisine tahsis edilen kamplarda Filistinlilerden ve ASALA Ermeni Örgütü'nden askeri eğitim alan PKK, böylece, Eruh ve Şemdinli

baskınlarına (15 Ağustos 1984) kadar geçen süre içerisinde militan kadrosunu yetiştirmiştir. Bu dönemde ayrıca kendisine muhalefet eden veya rakip gördüğü örgütlerin lider kadrolarına suikastlar düzenleyerek yok etmeyi başarmıştır.

1980’de Abdullah Öcalan ve kadrolarının Suriye’ye geçmeleri, 1990’da düştükleri ideolojik boşluğu ise 1991’deki Birinci Körfez Savaşı’nın sağladığı avantajlar sayesinde hayatta kalmayı başarmış olmakla birlikte, PKK’nın stratejisi zor ve şiddet kullanarak, kendine muhalif gördüğü grupları yok etmek, bölgede homojenleşmek, devlet otoritesini sarsmak, böylece nihai amacı olan “*Büyük Kürdistan*” ideali doğrultusunda devrimci halk savaşını başlatmak en belirleyici özelliği olmuştur. Bu dönemde PKK’nın yurtdışından “*beslenmesi*” nedeniyle gelişip güçlenmesi sonucunda bölgede devlet otoritesinin zaman zaman zaafa uğraması, yaşanan ölümler, sosyal travmalar ve yapılan çoğunlukla dış destekli yönlendirmelerle bir sempatizan kitlesi yaratılarak belirli bir seviyede taban oluşturulmuştur. İşte hem gayri meşru radikal bir sosyal hareketin yaratılmasını hem de ayrılıkçı siyasanın yayılmasını ifade eden bu durum, daha sonraki dönemler için referans olarak kullanılmış, kurumsallaşma ve meşruiyet kazanmada bir kilometre taşı durumuna gelmiştir. Ancak ikinci aşamaya geçiş olarak da adlandırılabilir olan Abdullah Öcalan’ın 1999’ da yakalanması örgüt için gerçek bir kırılma olmuştur. 1999 öncesinde zor ve şiddete dayalı, daha sonra da örgütün siyasallaşma çabalarına ağırlık verdiği görülmektedir.

PKK terör örgütü bütün dış desteklere rağmen, 1990-2000’de askeri mücadelede başarısız olmuştur. Bu dönemde halk desteğini kaybederek, harekât alanını daraltmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bağımsız bir Kürdistan kurmak amacıyla yola çıkılarak, günümüzde bütün Türkiye’yi hedefleyen bir şekle dönüştüğünü söylemek mümkündür. Nitekim Abdullah Öcalan Doğu ve Güneydoğu’da örgütsel etkinliğin artmasına bağlı olarak, 1992’de militanlarına; Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile olan savaşta yalnızca Kürdistan ile sınırlamayacağına mücadeleyi tüm Türkiye sathına yayacaklarına dair talimat göndermiş ve bunu 1992’nin ana hedefi olarak ortaya koymuştur. Bu durumda stratejik planlar çerçevesinde hareket eden örgüt önce Akdeniz ve Karadeniz’e açılımlar planlamıştır. Askeri anlamda bu planlar da başarısızlıkla sonuçlanınca, siyasallaşma sürecine ağırlık vermiştir. Askeri mücadelenin yerine siyasi mücadeleyi tercih etmişlerdir. Nitekim yıllarca ayrılıkçı çevrelerce telaffuz edilen “*siyasi çözüm ve örgüt ile diyalog*” gibi terimler sıkça kullanılmaya başlanmış ve bu kavramlar kamuoyunun bir kesimine mal edilmiş ve ayrılıkçılığın yasal zemininin oluşturulması için ana unsur haline gelmiştir. Çeşitli propagandaya bağlı olarak devam ettirilen “*Kürt kimliğinin tanınması, kültürel hakların verilmesi*” gibi hususlar da bazı çevrelerce dile getirilmeye başlanmıştır. Siyasi

mücadeleyi temel alan PKK, bulabildiği bütün akademik, demokratik, kültürel örgütler, siyasi partiler ve her türlü dernekleri içerisinde örgütlenmeyi hedef seçmiştir. Bu hedeflerinde başarılı olabilmek için de deşifre olmuş elemanları değil de, yıpranmamış, kendi yöresinde sevilen ancak kesinlikle örgütün talimatı dışına çıkmayacak kişileri seçmiştir. Böylece bölgedeki bütün politik faaliyetlerde de söz sahibi olmuştur. Bunun en büyük örneği de Doğu ve Güneydoğu illerindeki yerel yönetimlerin tamamına yakın bir bölümünün örgüte yakın isimler tarafından oluşturulmasıdır. Bunun sebebi de örgütün gerçek yüzünün devletçe, halka tam olarak anlatılamamasıdır. Mahalli yöneticilerin, PKK terör örgütüyle olan ilişkileri devam ettiği müddetçe bu durum Türkiye Cumhuriyeti Devleti için büyük bir tehlike oluşturacaktır.

2005'ten itibaren oluşturulan Kongra-Gel, KKK ve KCK metinlerinde yer alan; *“Türkiye'nin Demokratik Dönüşümünün Sağlanması”*, *“Demokratik Konfederalizmin Oluşturulması”* gibi kavramlar PKK'nın sadece Doğu ve Güneydoğu'yu kapsamadığını, bütün Türkiye'yi hedeflediğini açıkça göstermektedir. 28 Mart-4 Nisan 2005'te Irak'ın kuzeyinde On Birinci Kongresi'ni yapmıştır. Bu kongrede; KADEK ve KONGRA-GEL oluşumlarıyla yitirilen imajın ve özellikle bölge halkı üzerindeki psikolojik baskının yeniden tesis edilmesi için KONGRA-GEL oluşumu feshedilerek yerine PKK adı altındaki örgütlenme yeniden ilan edilmiştir. PKK terör örgütüne yönelik yapılacak yeni bir sınır ötesi operasyon konusunda Türkiye, 2006'dan itibaren diplomatik ve askeri hazırlık içerisine girerek, son sınır ötesi kara harekâtını 2008'de yapmıştır. Bu tarihten sonra siyasi çözüm çabaları çerçevesinde Habur Süreci yürütülmeye çalışılmış, PKK eylemlerine ara vermiş, ancak bu süreç uzun süreli olmamış, PKK'nın Reşadiye saldırısı sonucu nihayete ermiştir.

PKK'nın *“görünen ya da gösterilmeye çalışılan amacı”* ile arka plandaki amaçları farklıdır. PKK üzerinden ulaşılmaya çalışılan asıl amaç; bir Kürt Devleti kurmanın ötesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hatta bütün Ortadoğu'nun *“dizayn”* edilmesidir. Bu kapsamda siyasal ve sosyal yapının ağır *“travmalara”* uğrayarak bozulması durumunda, bu durumun sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile sınırlı kalmayacağı, *“domino taşı”* etkisi göstererek bütün Türkiye'yi hatta bütün bölgeyi etkileyeceği gerçektir. Günümüzde çeşitli açılım veya değişim söylemleri dile getirilse de bu amacın karar ve söylemlerinde, daima açık veya gizli olarak muhafaza edildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle PKK terör örgütünün yeni söylem ve stratejisi durumunda, PKK'nın sivil toplum ve demokrasi söylemi ve şiddetten uzak durmaya çalışan eylem tarzıyla kendine yeni hayat alanları yaratmaya çalıştığı da ortaya çıkan sonuçlardan biridir. PKK'nın kurulduğu günden bu yana, ister adına bağımsız Kürdistan isterse şimdinin popüler söylemi Demokratik

Konfederalizm densen, kendi egemenlik alanını yaratma eğilimini devamlı koruma eğilimindedir ki bir devlet iki egemeni içinde barındırmaz. Bunu, ayrılıkçı siyasanın devlet statüsüne kavuşması çabalarının tezahürü olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Öz Yönetim, Demokratik Yönetim ve Demokratik Konfederalizm denilen yapıların ayrılıkçı hareketlerin mihenk taşı olduğu, devlet statüsü elde etmek için mücadelenin devam ettirileceği de yaşanan gelişmelerden anlaşılmaktaydı. Nitekim Özerklik söylemi “bağımsızlığın” ilk aşamasıdır. Osmanlı Devleti’nin tarihine bakıldığında bu tespitlerin ne kadar gerçekçi olduğu tarihsel tecrübelerle sabittir. Yunanistan hariç, Osmanlı Devleti’nden ayrılan otuz kadar devletin hepsine, önce özerklik statüsü tanınmış, bunlar daha sonra bağımsızlık statüsünü elde etmişlerdir. “Özerklik” dönemi kısa ya da uzun süre olmuş, ama sonunda mutlaka bağımsız olmuştur. Başka bir ifadeyle “Özerklik” bu coğrafyada geçerli olmamış, yerine geçen kavram “bağımsızlık” olmuştur. Özerklik adı altında ifade edilen kavramların ayrılıkçı yapısı tarihi tecrübelerle tescillenmiştir.

Bununla beraber Habur ve Oslo Görüşmeleri’ nin ardından “Çözüm Süreci” adı altında kamuoyuna açık yeni bir girişimde bulunulmuştur. PKK’nın silah bırakmasını amaçlayarak siyasi çözüm hedeflenmiş, ancak bu süreçte yapılan yanlışlar, PKK’nın güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. PKK’nın Kuzey Suriye’de elde ettiği kazanımlar ve Türkiye’de muhtelif yerlerde “öz yönetim” ilanları, örgütün Çözüm Süreci’ ni zaman ve imkân kazanmak için kullandığı anlaşılmıştır. PKK, Çözüm Süreci sırasında kazandığı alan hâkimiyeti, çatışmaya hazırlık düzeyi ve bundan kaynaklanan psikolojik üstünlük duygusu, yeni bir jeopolitik konum elde etmiş olması, Türkiye’de “teröristken”, Suriye’de devlet statüsüne kavuşma potansiyeli olan bir “yurda” sahip olmuştur. Suriye ve Irak’ta adeta devlet statüsüne kavuşması Güneydoğu’da ayrılıkçı Kürt devleti kurma mücadelesinde, Türkiye’ye karşı geniş bir cephe ve siyasi-stratejik-lojistik derinlik kazandırmıştır. PKK/PYD’nin IŞİD’e karşı ABD’nin komutasında kara gücü olarak savaşması, ‘PKK/PYD nin IŞİD’e karşı mücadelesi, Batı’da sempatiyle karşılanmasına neden olmuştur. Ayrıca batı basınında bu örgütlerin radikal İslamcı örgütlere karşı savaşması, seküler yapıdaki bu örgütün terör örgütü listesinden çıkartılmasını gündeme getirmiştir. Bununla beraber Batı’daki çok sayıda gönüllünün PKK/PYD’nin saflarında savaşa girmesine etken olmuştur.

ABD ve Batı’nın yeni stratejik Kürt politikası temelinde bu devletler, PKK/PYD’ye sadece silah ve cephane yardımı yapmamış aynı zamanda silahlı militanların eğitilmesine ve uluslararası toplantılara siyasi bir temsilci olarak davet edilmesine zemin hazırlamıştır. Bu ittifak ilişkisi PKK’nın Ortadoğu’da siyasal bir rol elde etmesine olanak sağlamıştır. PKK’nın ayrılıkçı siyasanın güçlenmesi ve toprak kazanımlarıyla beraber, Birleşik

Kürdistan Devleti kurma hayalinin, somut bir hal almaya başladığı görülmüştür. Dolayısıyla PKK, bu siyasi konjonktürde Çözüm Süreci görüşmelerine daha fazla ihtiyacı kalmamış, bu süreci kendi provokasyonu ile sona erdirmiştir.

PKK/PYD Çözüm Süreci'nde çok ciddi kazanımlar elde etmiştir. Bu sürecin sonunda PKK, kentlerde örgütlenip silahlanmış ve Güneydoğu'da halk üzerinde tam kontrol tesis etmek için faaliyette bulunmuştur. Saldırıları etkinleştirmek için KCK marifetiyle şehir yapılanmasını ileri bir noktaya getirmiştir. PKK silah bırakmak yerine, ordu kurma planlarıyla ciddi bir militan sayısı elde etmiştir. Öte yandan Suriye'de oluşan siyasi şartlar, Kuzey Suriye/Rojova denilen Beşşar Esad tarafından PKK/PYD'ye teslimine yol açmıştır. Yine PKK, uluslararası platformda meşruiyet sorununu büyük ölçüde bu süreçle çözmeye çalışmıştır. Hatta PKK'nın terör örgütleri listesinden çıkartılması yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır.

PKK, geçmiş tarihsel hassasiyetleri ve coğrafyanın sağladığı avantajları kullanarak kuruluşunu ilan ettiği andan itibaren kurumsallaşma, meşruiyet kazanma, kazandığı meşruiyeti devlete karşı önemli bir kazanım olarak kullanma şeklindeki bir süreci işletmeye çalışmaktadır. PKK var olduğu müddetçe bu durum, meşru zeminde oluşturulacak kitlelerle devlete karşı yeterli bir güç oluşturup amaçlarını kabul ettirinceye kadar devam edecektir. PKK'nın toplumsal bilinç anlamında yeterli desteğe ulaşması demek aynı zamanda toplumsal ve siyasal anlamda bazı kırılmaların da göze alınması demektir ki, bu durum PKK'nın nihayetinde ulaşmak istediği ayrılıkçı siyasanın gerçekleşmesidir. Bu nedenle PKK sorununun daha fazla derinleşmeden ortadan kaldırılması siyasal, sosyal ve ekonomik projelerle beraber topyekün bir mücadeleyi gerektirmektedir. Son söz olarak Ziya Gökalp'in 1922'de dediği gibi; *"Hangi Türk Kürtleri sevmiyorsa Türk değildir, hangi Kürt Türkleri sevmiyorsa Kürt değildir."*

EKLER

A- BELGELER

Belge 1: PKK Parti Programı, Birinci Bölüm, Kasım 1978.

Belge 2: KCK Anayasası, KCK Sözleşmesi tamamı için, Vikikaynak tr.wikisource.org/wiki/ KCK Sözleşmesi, (Erişim Tarihi:14.10.2015).

Belge 3: Yıldırım Oğur, “PKK-MİT Gizli Görüşmeleri Tam Metni”, 14.9.2011, Taraf Gazetesi,<http://arsiv.taraf.com.tr/haber-pkk-mit-gizli-gorusmeleri-tam-metin>, (Erişim Tarihi: 30. 11. 2015).

Belge 4: İmralı Görüşmeleri'nin Tam Metni için, <http://t24.com.tr/haber/iste-imralidaki-gorusmenin-tutanaklari>, 224711(Erişim Tarihi: 28.2.2015).

Belge 5: Çözüm Süreci kronolojisinin metni için Bkz. <http://www.bilgesam.org/incele/1201/cozum-sureci-kronolojisi-28-aralik-2012-22-eylul-2013.>; <http://odatv.com/iste-cozum-surecinin-kronolojisi>- (Erişim Tarihi: 12.10.2015).

PARTİ PROGRAMI

(KURULUŞ DÖNEMİ KASIM 1978)

BÖLÜM 1

DÜNYA DURUMU

GİRİŞ

Sömürgecilik tarihi sınıflı topluma geçişle başlar. Sınıflı toplumun gelişmesi ile oluşan her üretim tarzı kendine has bir sömürgeciliği geliştirir. İçte sınıf sömürüsü ve buna bağlı olarak sınıf baskısı ne kadar gelişmişse dışta da başka halk toplulukları üzerindeki sömürü ve baskı o oranda artar.

Köleci toplumdan başlayıp sınıfsız topluma geçiş aşaması olan sosyalist toplumun kuruluş tarihine kadar insan toplumlar üzerinde dıştan gelen bir baskı ve sömürü biçimi olarak sömürgecilik sürekli gelişmiştir.

Tarihte zor her zaman gerici olmamıştır. Eski toplumun değişmesinde zorun uygulanması kaçınılmazdır. Bu uygulama üretim güçlerinin gelişmesi yönünde kullanıldığından ilericidir. Zor ancak üretim güçlerinin gelişmesini önleyen eski üretim ilişkilerini ayakta tutmaya çalıştığında gericidir. Fetih etmek diğer bir anlamda bu toplulukların sömürgeleştirilmesinin başlangıç aşamasıdır. Böylece temelinde gerici bir zor yatan sömürgecilik hangi üretim biçiminden kaynaklanırsa kaynaklansın üzerinde uygulandığı toplumun üretim güçlerini talan ve tahrip eder.

Tersine sömürge boyunduruğuna karşı varlığını korumaya çalışan toplumun uyguladığı zor her zaman ilerici olup, gelişmek için başvurulması gereken en zorunlu araçtır. Köleci ve feodal dönemin toplum üzerindeki baskı ve sömürü mirasına konan kapitalizm doğuş aşamasında üretim güçlerini geliştirmesi ve Batı Avrupa'daki halkların uluslaşmasındaki rolü ile ilericidir. Bu dönemde devrimci bir sınıf olarak burjuvazi, içte feodal bölünmüşlüğe, dışta ise yabancı boyunduruğa karşı verdiği mücadele ile ulusların ve ulusal devletlerin oluşmasında önder rolü oynadı.

20.yüzyıl ortalarında sanayi devrimini esas olarak tamamlanması ile birlikte bir dünya pazarı oluştu. Bu pazar etrafında mamul madde üretimi ile Batı Avrupa'daki bir avuç ulus

hâkim rolü oynarken, dünya halklarının büyük bir bölümü ham madde üretimi ile sömürge durumuna düşürüldüler Hâkim ulusların oluşturdukları metropollerle sömürgeler arasındaki iktisadi bağların biçimi serbest değişim kuralı olduğunda sömürgelerdeki Kapitalist ilişkiler fazla gelişme gösteremedi ama dünya pazarına sürüklenmeleri ile birlikte sömürgeler oluşum halindeki kapitalist sistemin sömürülen kısmı haline geldiler.

19.yy'ın son çeyreğinde sömürgelere sermaye ihracının da gerçekleşmesi ile birlikte dünya kapitalist-emperyalist sisteminin oluşması tamamlandı. Yeryüzünde bu sistemin dışında varlığını sürdüren tek bir ülke kalmadı. Bu dönemde insanlığın, bir yandan sınıflar, diğer yandan ezen ve ezilen uluslar halindeki bölünmesi doruk noktasına vardı.

Emperyalist ülkeler arasındaki eşitsiz gelişme dünyanın güç oranına göre yeniden paylaşılmasını kaçınılmaz kılıyordu Yeniden paylaşım için savaştan başka bir araç yoktu. Kapitalist toplumun kendini savaştan başka bir araçla yenileyemez duruma düşmesi proleterya devrimi şartlarının olgunlaştığını gösterir.

BÜYÜK EKİM DEVRİMİ VE ULUSLAR ARASI ÖNEMİ

Emperyalist sistemin içine girdiği bunalımdan çıkış için başvurduğu birinci dünya paylaşım savaşı sistemin daha da zayıflamasına yol açtı. En zayıf halka olan Rusya'da devrim patlak verdi. 1917 Ekim Devrimi dünyanın 1/6'sında Sosyalizmin inşası için gereken temeli sağladı. Devrimi, sadece Rusya'da Sosyalizmin inşası için gereken temeli sağlamakla kalmayıp, dünya çapında bu tarihten sonra meydana gelen gelişmelerde de tayin edici rol oynadı. Ekim Devriminin uluslararası önemi şöyle sıralanabilir.

Birincisi, yeni bir çağ,proleterya devrimleri çağını açmasıdır. Bundan önceki devrimler bir sömürücü sınıfın yerine bir başka sömürücü sınıfı getirdiği halde, Ekim Devrimi sınıfsız toplumun geçiş evresi olan sosyalizmi doğurdu. İkincisi Batıdaki devrim dalgasının Doğuya taşınmasında köprü rolü oynayıp, sömürge devrimler ve bu devrimlerde proleteryanın hegemonyasını kurmasına yol açtı. Üçüncüsü, emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi ve feodaller arasındaki karşı-devrimci ittifaka karşılık, sosyalist ülkeler, işçi sınıf hareketi ve ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki devrimci ittifakın kurulmasında temel teşkil etti.

Dördüncüsü, bu üç faktöre bağlı olarak sömürge ve yarı sömürge ülkelerde emperyalizmin işbirlikçi yarı-feodal, yan-burjuva unsurların oluşturduğu sahte ulusal cepheye karşılık, proleterya, köylülük ve aydınların oluşturduğu gerçek Ulusal Cephenin yaratılmasında tayin edici bir etkidir.Çağımızın başlıca özellikleri olan bu gelişmelerde, Ekim Devriminin etkisi, dünya devriminin tamamlanmasına kadar süreklidir.

EKİM DEVRİMİNDEN SONRA DÜNYA DURUMU

Birinci paylaşım savaşından sonra dünyadaki durum şu özellikleri gösterir

A: Avrupa'daki proleter devrimleri yenilmiştir. Burjuvazinin yeni bir diktatörlük biçimi olarak faşizm gelişmektedir. 1929'da kapitalizmin girdiği büyük bunalım ve Almanya'da faşizmin iktidara gelmesiyle yeni bir dünya savaşı tehlikesi belirdi.

B: Rusya'da iç savaştan başarıyla çıkan ve emperyalist müdahaleyi püskürten proleterya, sosyalist inşayı hızlandırdı 1930'larda kırdı kulak mülkiyeti de ortadan kaldırdı arak, tekrar kapitalizme dönüşüm maddi temeli yok edildi.

C: Sömürgelerde devrimin objektif şartları gelişti. Sübjektif şartların yaratılması bazı ülkelerde hayli ilerledi Vietnam ve Çin gibi ülkelerdeki devrim proleteryanın hegemonyası altında gelişmeye başladı.

1940'ların başlarında, emperyalist ülkeler arasındaki eşitsiz gelişme ve sosyalizmin gelişmesi karşısında duyulan korku,yeni bir dünya savaşının doğmasına yol açtı,1945'ler de sona eren ve emperyalizmin daha da zayıflamasına yol açan bu savaşın sonunda dünya durumunun özelliklerini şöyle sıralayabiliriz :

- a) Faşist cephenin başını çeken Almanya ve müttefikleri yenildi. Ağırlık Sovyetler Birliğinde olmak üzere demokrasi cephesi büyük bir zafer kazandı.
- b) Doğu Avrupa'da Kızıl ordunun yardımı ile anti-faşist halk cepheleri, ülkelerinde sosyalizmin inşasına yöneldiler.
- c) Asya'nın doğusunda Çin, Vietnam ve Kore'de proleteryanın hegemonyası altında gelişen devrim, savaştan sonra zafere ulaştı Çin'in tamamında,Kuzey Kore ve Kuzey Vietnam'da yeni türde burjuva demokratik devrimlerine,bu devrimlerin tamamlanmasından sonra ara vermeden sosyalizmin kuruluşuna geçildi. Tümüyle sömürge Afrika kıtasında yurtsever-devrimci akımlar hızla gelişmeye başladı.
- d) Savaştan sonra dünya jandarmalığı görevini İngiltere'den devir alan ABD emperyalizmi,sosyalist bloğa karşı soğuk savaş başlattı Klasik sömürge döneminin sona ermekte olduğunu kavrayıp yeni sömürgeci yöntemler geliştirdi. 1950'lerin sonlarında, kapitalizmin içine girdiği sürekli bunalım karşısında, emperyalizme karşı Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri doruk noktasına vardı.
- e) Bu dönemin özelliklerini de şöyle sıralayabiliriz.

- 1- Afrika kıtasındaki sömürgelerin büyük bir bölümü siyasi bağımsızlıklarını kazandılar. Görünüştteki siyasi bağımsızlıkla yetinmeyen halklar tam bağımsızlık için mücadelelerine devam ettiler
- 2- Çin, Kuzey Kore ve Vietnam'da yeni türde Ulusal Demokratik Devrimin tamamlanmasıyla hemen sosyalizmin inşasına geçildi. Güney Vietnam, Laos ve Kamboçya'da emperyalizme karşı proleterya hegemonyası altındaki Ulusal Kurtuluş Cepheleri'nin geliştirdikleri halk savaşları zaferle sonuçlandı
- 3- Küba devrimi bu sürekli bunalım döneminin ürünü olup, proleterya devriminin Güney Amerika'ya sıçratılmasında bir köprü başı oldu.
- 4- Orta Doğuda bağımsız bir güç olarak doğan Filistin Devrimi, emperyalizme karşı mücadelenin odak noktası durumuna getirdi.

BUGÜNKÜ DÜNYA DURUMU

Bütün bu gelişmeler sonucu beliren bugünkü dünya durumunun başlıca özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- A.** Ekim Devriminin açtığı temel üzerinde gelişen sosyalist inşa dünyanın 1/3'üne hâkim durumdadır. Her ne kadar sosyalist ülkeler arasında bugün için tam bir birlik yoksa da, bu ülkelerin varlığı belirleyici bir güç oluşturmaktadır
- B.** Sosyalist ülkelerin tek bir blok oluşturmasını engelleyen, dünya komünist hareketinin bütünlüğünü parçalayan bugünkü ayrılıkçı akımlar birbirlerini kıyasıya eleştirmelerine rağmen, özünde devrimi inkar eden revizyonist akımlardır. Dışta emperyalizmin etkisi, içte eski toplumun kalıntılarından kaynaklanan revizyonizm, devrimci mücadeleye büyük zararlar vermektedir.
- C.** Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri doruk noktasına varmıştır Bu mücadeleler, klasik sömürge sistemini hemen hemen tasfiye edip, yeni-sömürge sistemine de ağır darbeler indirmiştir. Gerek Ulusal Kurtuluş mücadelelerini bağımsızlıkla sonuçlandıran ülkeler, gerekse hâla bu süreci yaşayan ülkeler olsun, bunların kendi aralarında kurdukları dayanışma anti-emperyalist nitelikte olup, dünyanın devrimle değiştirilmesinde, günümüzde başta gelen güçtür. Objektif olarak proleterya devrimlerinin bir parçası olan bu ülkelerin mücadelesini "*üçüncü dünya*" adı altında bağımsız ve temel güç sayma görüşleri anti-Leninist'tir.

- D. Emperyalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketleri, geçmişteki kazanımlarını korumaktadırlar Bu ülkelerde güçlü olan revizyonist ve sosyal-demokrat partiler, devrimci mücadelenin gelişmesini önleyen başlıca engellerdir.

KÜRDİSTAN TARİHİ

Ülkemiz Kürdistan, insanlık tarihinde ilk defa yerleşik hayata geçişle birlikte, tarımın yapıldığı, evcil hayvanların beslendiği, yer yüzünün en verimli toprak parçalarından birini teşkil etmektedir. Bu yüzden çok eskiden beri çeşitli kavimlerin yaşantısına ve kavimlerden arta kalan bir kültürel birikime tanık olmuş, uzun süre uygarlığın beşiği rolünü oynamıştır. Zengin maden kaynaklarına, uygarlıklar arası geçiş yollarına sahiptir. Bu elverişli durum kendi zıddını da beraberinde getirmiş olup, ülkemizin tarihin eski çağlardan beri sürekli bir boğuşma ve istila alanı haline gelmesine yol açmıştır. Bu süreç boyunca bir çok kavim ya yok olmuş yada sık sık istila altında yaşamak zorunda kalmıştır.

Ülkemiz üzerinde halkımızın yerleşme çabaları, ataları olan Med'lerin MÖ. 1000 yıllarında tarih sahnesinde belirmesi ile başlar. Hint-Avrupa grubunun Aryen kolundan olan Medler bu ülkeye yayılmak için komşuları Persler ve Asurlar ile yüzyıllarca süren bir mücadeleye girişmişlerdir. Önce Persleri ve sonrada Asurları yenen Medler, MÖ.VII. yy'da zamanlarının en büyük imparatorluğunu kurmuşlardır. İmparatorluğun sınırları bugünkü Kürdistan sınırlarını kapsamaktadır.

Bu uzun mücadele yılları bir yandan onlarda ayrı bir milli bilinç uyandırırken, öte yandan özgürlüklerine düşkün bir karakter edinmelerine yol açmıştır. Kendilerinden önce yaşayan kavimlerin kültürlerine kendi kültürlerini katıp hâkim kılan Medler ulusal değerlerimizin oluşmasında başlangıç rolü oynamışlardır. Despotik, köleci imparatorluğun bir taslağını oluşturan bu devletin, MÖ 550 yıllarında Persler tarafından yıkılmasıyla tarihte halkımız üzerinde sürekli tahakküm ve istila dönemi de açılmış oldu. M.Ö.VI.yy'dan MS.VII.yy ortalarına, Arap-İslam ordularının işgaline kadar halkımız çeşitli köleci imparatorlukların istilası altında kaldı. Sırasıyla Pers'ler, Yunan Makedonyalılar ,Ermeniler ,Romalılar, Bizanslılar ve Sasaniler kurdukları imparatorluklarla Kürdistan'ı ya kendi aralarında boğuşma alanı seçmişler,ya da bu boğuşmadan hâkim çıkan halkımızı kendi hâkimiyeti altına almıştır. Her iki durumda çok kanlı sonuçlara yol açtığından, halkımız varlığını sürdürebilmek için sürekli dağlık alanlarda yaşamak zorunda kalmıştır. Bu şartlar ise parçalanmış aşiret toplulukları ve içe kapanık halde kalmamıza yol açmıştır.

Feodal dönemde de halkımız üzerindeki istila ve tahakküm, şiddetini bir kat daha arttırarak aralıksız devam etmiştir. VII.yy ortalarında başlayan Arap-İslam istilaları çok kanlı

geçmiş, günümüze kadar milli bilincin gelişmesini köstekleyen İslam ideolojisi, kulluk düşüncesi ile halkı öz yaşam değerlerine karşı yabancılaştırarak feodal ve yabancı boyunduruk altında kalmasına hizmet etmiştir.

X. yy'a kadar baskısını sürdüren Arap egemenliği, bu yüzyıldan itibaren zayıflamaya başlamıştır. O tarihlerde başka güçlü bir istilacı gücün olmayışı halkımızın milli benliğini geliştirmesine elverişli bir ortam yaratmıştır. Başta Mervani Kürt devleti olmak üzere, bu dönemde kurulan feodal Kürt devletleri bu ortamın ürünleridir. Bugün ülkemizde son derece güçlü olan işbirlikçi-feodal ve şeyhler, gayri milli niteliklerini bu dönemde kazanmaya başlamışlardır.

XI. yy'da Kürdistan üzerinde, yeni bir istilacı güç belirdi. Bu güç barbarlığın yukarı aşamasında bulunan ve İslamlığı kabullenmesiyle fetihçi bir karakter kazanan Türk Oğuz boylarıdır. Türkler kısa zamanda kendilerini feodal toplumun egemenleri olarak yeniden örgütlediler. İşgal ettikleri ülkelerde yaşayan halkların kültürleri daha gelişmiş olduğundan büyük bir kısmı asimile oldular.

Kısaca niteliklerini belirlediğimiz Türk feodallerinin (Atabey, Hakan, Sultan) Kürdistan üzerindeki yönetimi XI.yy'dan XX.yy başlarına kadar, bazen katliamlara varacak kadar şiddetli, bazen de hafif olmuştur. Büyük Selçuklu İmparatorluğu, onun parçalanmasıyla Atabeyler, Akkoyunlar, Karakoyunlar, Artukoğulları Anadolu Selçukluları, bütün bu Türk feodal beyleri, dönemlerinde tam hâkim olmamakla birlikte Kürdistan üzerinde yönetimlerini sürdürmüşlerdir. Bunları ard arda Moğolların ve Timur'un bir kasırga gibi gelip geçen istila dönemleri izledi. Kürdistan'ın büyük bir parçası Osmanlı Devleti egemenliği altına girmeden önce İran Safavi yönetimi altındaydı.

Bütün bu feodal yönetimler zorba ve talancı nitelikte olup, halkımızın şiddetli direnişi ile karşılaştılar. Halk bunların yönetimine hiçbir zaman tam olarak boyun eğmediği gibi, fırsat düşer düşmez isyan bayrağını kaldırmıştır. Kürdistan'ın zengin dağları bu dönemlerde de varlığımızın ve özgürlüğümüzün korunmasında bir kale olmuştur. Kürdistan'ın bugünkü parçalanmışlığında büyük rolü olan Osmanlı Türk feodal yönetiminin Kürdistan'da ki gelişmesi XI. yy'da başlar. Bu yönetimin gelişmesinde, işbirlikçi Kürt feodal beylerinin temsilcisi İdris-i Bitlisi'nin çabaları büyüktür. Osmanlı Türk Sultanlarının Kürdistan'daki gönüllü ve gözde ajanı durumundaki Şeyh İdris-i Bitlisi 'ninde çabasıyla Kürdistan halkının iki büyük mezhep halinde parçalanması bu dönemde hızlandırılmıştır. Osmanlı Sultanları ile İran Şahları siyasi amaçları doğrultusunda bu bölünmeden yararlanmışlardır. Kürdistan'ı hem kendi aralarında bir savaş alanı olarak kullanmışlar, hem de bu savaşlarda aynı halkı bir birine kırdırarak daha kolay yönetim altında kalmasını

sağlamışlardır. Günümüzde bile, Türk sömürgecileri bu bölünmeden yararlanabilmektedir.

Başlangıçta Osmanlı Türk egemenliği pek güçlü değildi. Bu dönemde Kürt feodal beyleri, son derece geniş bir otonomiye sahiptiler. Sultanlara bağlılıkları, asker göndermek ve hediye yollamak biçimindeydi. Ama XVIII. yy'dan itibaren, Batı Avrupa'da yeni bir üretim biçimi olarak hâkim olan kapitalizm karşısında yenilgilere uğrayıp fetih gelirinin kapısı kapanınca Osmanlılar baskı ve sömürü taleplerini artırdılar. XIX. yy'da dozunu daha da artıran bu baskı ve talan karşısında Kürdistan'da boydan boya isyanlar patlak verdi. İsyanların kanlı bir şekilde bastırılması, Osmanlı yönetiminin daha da güçlenmesine yol açtı.

Birinci dünya paylaşım savaşında Osmanlı imparatorluğu yenilince, Kürdistan üzerindeki dış baskılar azaldı. Henüz emperyalist ülkelerin tam işgalinin de gerçekleşmediği bu yıllar bağımsızlık için, dış şartların son derece elverişli olduğu yıllardır. Ama bir yandan iç şartların yetersizliği (aşiretçi-feodal yapı, modem sınıfların olmayışı, örgütsüzlük) diğer yandan yeniden örgütlenen Türk hâkim sınıflarının baskısı, bu elverişli şartlardan yararlanmayı olanaksız kıldı.

Kürdistan üzerinde yüzyıllarca süren yabancı feodal egemenlik, Kürt toplumunun kendi iç dinamikleriyle evrimleşme sürecini zorlaştırmıştır. Yabancı feodalizmin etkisi ile aşiret yapısında beliren feodalleşme, işbirlikçi nitelikte oldu. Oluşan Kürt feodal tabakaları, yerli bir yönetimden ziyade yabancı güçlere bağlı yaşamayı çıkarlarına daha uygun bulmuşlardır. İçte bir birlerine üstünlük sağlamak için giriştikleri mücadele, toplumu içinden çıkılmaz bir noktaya getirmiştir.

KAPİTALİST SÖMÜRGEÇİLİK DÖNEMİ

Kapitalist uygarlık aşamasında, ülkemiz üzerindeki baskı ve sömürü, köleci ve feodal dönemlerin istila ve talanlarını aratmayacak ölçülere vardı. Kapitalist sömürgeci güçler, ülkemizin adını ve halkımızın varlığını tarihten silmek için, ellerindeki üstün imha araçlarıncen incesinden en kaba yöntemlere varana dek, kullanmaktan çekinmediler.

I. emperyalist paylaşım savaşının yol açtığı gelişmelerin, ülkemiz üzerindeki etkisi çok büyük oldu. Daha önce, Osmanlı sultanları ile İran Şahları arasında iki parçaya bölünen ülkemiz; bu sefer, Türk sömürgecileri ile Fransız ve İngiliz emperyalistleri arasında varılan antlaşmalar sonucu, dörde bölündü

Kapitalist aşamada Kürdistan'ı sömürgeleştiren güçlerin başında Türkler gelir. Savaş sonrasında Osmanlı İmparatorluğunun kalıntıları üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Osmanlılar zamanından beri işgal altında olan Kürdistan'ı yeniden hâkimiyeti altına alması zor olmadı. Ayrıca Kapitalist sosyo-ekonomik temeller üzerinde kurulan

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu hâkimiyetinin, feodal dönemdeki Türk yönetimlerine nazaran, askeri, politik, ekonomik ve kültürel alanlardaki etkileri çok daha yıkıcı olmuştur. Hukuki olarak Kürdistan'ın büyük bir bölümünün Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sınırları içine alınması 1921de Fransızlarla yapılan Ankara antlaşması ve İngilizlerin başrol oynadığı 1923 Lozan antlaşması ile mümkün oldu. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Kürdistan üzerindeki Türk yönetimi çok zayıftı. Kürt feodal ve aşiret reislerinin denetim (iç otonomi) daha güçlü idi.

Hatta I.BMM'nde “*iki halkın hükümeti, iki halkın meclisi*” gibi laflara çok rastlanır. Ama Cumhuriyet merkezi otoritesini güçlendirdiği zaman doğal olarak, feodal ve aşiret reislerinin sınıfsal çıkarlarını korumaya yönelik mahalli otoriteleriyle çatıştı. “*Misak-ı Milli*” sınırları içinde tek bir Türk ulusu yaratmayı kendine temel gaye edinen Cumhuriyet hükümetleri, bu mahalli otoritelerle olan çatışmadan çok iyi yararlandılar Sömürgeci uygulamalar için gereken askeri işgal temelini gerçekleştirmede bu hükümetlerin stratejileri şu olmuştur:

Bütünü birden işgal etmek, o zamanki güçlerine göre çok zor olduğundan, Kürdistan parça parça işgal edilmeliydi. Bunun için klasik bir usul olan mezhep ayrılıklarından yararlanmalı, yani aynı halk birbirlerine kırdırılmalıydı. Ülke içi ve ülke dışı muhalefeti önlemek için “*vahşi Kürtler, yobazlar ayaklanıyor*” biçiminde sürekli ajitasyon yapılmalıydı.

Bu stratejinin uygulanması için en elverişli an kollanmak, yani vakitsiz, ilerici önderlikten yoksun her zaman bölünüp parçalanması kolay olan feodal önderlikli kitlelerin ayaklanması beklenmeliydi.

Sonuç olarak; ayaklanmalar bahanesi ile halk katliamdan geçirilmeli, mahalli otoriteler ezilmeli, ülke baştan sona en ücra köşesine kadar merkezi işgal altına alınmalı ve yaratılan dehşetten bir daha kimse baş kaldırmamalıydı. Hükümetler tarafından bu strateji 1925-1938 yılları arasında harfiyen uygulandı ve ülkemiz tam bir askeri denetim altına alındı. Bu temel üzerinde sömürgeciliğin siyasi, kültürel ve ekonomik alanlarda geliştirilmesi kolay oldu.

İkinci emperyalist savaştan sonra sömürgecilikten kurtuluş için son derece elverişli uluslar arası şartlar bulunmasına rağmen, Türkiye'nin savaşa girmeyişi, ülkemizdeki sıkı askeri denetim geri sosyal yapının olduğu gibi korunması yüzünden pek bir ilerleme kaydedilmedi.

1950’de işbirlikçi Türk burjuvazisi dışta ABD’nin, içte de bir kısım Kürt toprak ağalarının desteği ile iktidara gelince, Türkiye’nin ekonomik yapısında belli bir gelişme oldu. Tarımda kapitalistleşme ve montaj sanayinin kurulmaya başlaması, Türkiye’nin Kürdistan üzerindeki tecrit çemberinin kırılması için bir ekonomik dürtü oldu. Bu dönemde, emperyalizmin içine girmiş olduğu bunalım kapalı ekonomik birimlerin parçalanmasını ve pazarlan derinliğine geliştirilmesini zorunlu kılıyordu. Kısaca Türk kapitalizminin Pazar sorunu ve Kürdistan’daki toprak ağalarının kapitalistleşme eğilimlerinin üst üste çıkması, 1960’lardan itibaren Kürdistan’da sömürgeci kapitalizmin gelişmesine yol açtı. Ülke kaynaklarının talan edilmesine sömürülmesi ve feodalizmin en gerici tarzda belli bir yere kadar çözülmesi ile oluşan bu tip kapitalizmin etkisi çok yıkıcı oldu. Tarıma, makineleşmenin girmesiyle topraktan kopan ve Türkiye sanayileşmesinin ayak takımı işlerinde kullanılan işsizler ordusunun sayısı milyonlara vardı. Bu olumsuz gelişmelere karşı doğacak tepkileri önlemek için de, özellikle Kürdistan öğrenci gençliği üzerinde yoz bir kültür politikası ve yoğun bir asimilasyon uygulandı.

Kürdistan’ın diğer parçalarının sömürgeleştirilmesi, belli bir gecikmeyle Türkiye örneğini izlemektedir. Güney Kürdistan’ın batıdaki küçük bir kısmı belli bir dönem Fransız mandası altında kaldı. Fransızların çekilmesi ile bu parça Arapların egemenliği altına girdi. Bu günkü Suriye burjuvazisi Kürtleri özellikle yoksul kesimi-vatandaş olarak görmemek, onlara yabancı azınlık muamelesi yapmak gibi açık baskı yöntemleri uygulamaktadır. Kürdistan’ın en verimli köylerine Arapları yerleştirmekte, Kürtleri daha güneye yollayıp eritmeye çalışmaktadır. Kürt toplumu hâla katı feodal ve aşiret geleneklerine bağlı yaşamaktadır.

Güney Kürdistan’ın büyük kısmı, 1931’e kadar İngiliz mandası altında yaşadı. Daha sonraları İngilizler, kendilerine bağlı bir Irak Arap devleti oluşturdular. 1918’den beri çok güçlü olan Kürt direnmesini kırmak için sürekli Araplarla beraber hareket ettiler. 1958’den beri iktidarı eline geçiren Arap burjuvazisi, Türkiye’deki Mustafa Kemal döneminin bir benzerini yaşamaktadır. 1925-1938’de Kemalistlerin Kürdistan üzerindeki askeri işgal eyleminin aynısını Güney Kürdistan üzerinde gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Yan-feodal, yan-burjuva “KDP”nin önderlik ettiği direnme ancak ve kısmen 1974’te bastırılabilir. Bugün Güney Kürdistan’da sömürgeciliğin askeri işgal döneminden sonraki biçimleri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Doğu Kürdistan üzerindeki Şahların egemenliği yüzyıllarca öncesine varmaktadır. Şahlar genellikle Fars milliyetinden olmalarına rağmen

kendilerini hem Kürt'lerin hem de Fars'ların ortak imparatorları olarak kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bunu da her iki halkın Aryen asıllı olmalarına bağlamaktadır. Özünde ise imparatorluk içinde Fars'lar hâkim milliyet olup, diğer halklar ezilen milliyet durumundadırlar.

XX. yy. başında İran İmparatorluğu, İngiliz emperyalizminin yarı sömürgesi durumundaydı. Savaşın sonra Rıza Pehlevi' nin başa geçmesi ile biraz güçlenmeye başladı, 1920'lerden itibaren tepeden inme bazı burjuva reformlara girişildi. II. emperyalist savaşta Sovyetler Birliği Kızıl Ordusu kuzeyi, İngiliz askerleri ise güneyi işgal etti. Bu elverişli şartlardan yararlanan Azeriler ve Kürtler, Kızıl Ordunun desteği ile birer Cumhuriyet ilan ettiler Ama Kızıl Ordunun çekilmesi ile birlikte Şah kuvvetleri her iki Cumhuriyeti yıkıp yeniden İran'a kattı.

Başta Şah olmak üzere feodaller, bizzat kapitalistleşerek kabuk değiştirmeye çalışmaktadırlar. Bugün İran feodalizm, komprador ve işbirlikçi kapitalizmin hâkim olduğu, ABD'ne bağlı bir yeni-sömürge durumundadır. Orta Doğuda emperyalizmin jandarmalığını oynayan Şah, içeride ülkeyi koyu bir faşizmle yönetmektedir. İran'ın içinde bulunduğu bu durum, Kürdistan'da feodalizmin gücünü olduğu gibi korumasına yol açmıştır. Bölgede petrolün bulunmasından sonra gelişen kapitalizmin feodal yapının çözülmesinde pek fazla etkisi olmamıştır, Emperyalizme bağlı işbirlikçi kapitalizm İran'da geliştikçe, Kürdistan'da da buna paralel olarak sömürgeci kapitalizmin gelişmesi kaçınılmaz olacaktır.

Belge 1: PKK Parti Programı, Birinci Bölüm, 1978

KCK SÖZLEŞMESİ

Önsöz

Tarihin insanlık için büyük gelişme imkanları ile ciddi tehlikeleri iç içe barındırdığı, Ortadoğu da Üçüncü Dünya Savaşı olarak adlandırılan ciddi bir kaos ve çatışma durumunun yaşandığı, Kürdistan'ın ise bu çelişki ve çatışmanın merkezinde yer aldığı kritik bir süreçten geçiyoruz. Eski siyasi statükonun kısmi direncine rağmen, küresel sermaye güçleri bu kaostan kendi çıkarları doğrultusunda bir çıkış arayışını sürdürürken, halklar da özgürlüklere dayalı kendi demokratik sistemlerini geliştirerek kaos durumunu aşmaya çalışıyorlar. Bu durumun kısa tespitini genel hatlarıyla şöyle yapmak mümkündür:

1- İnsanlık Zağros ekosisteminde gerçekleşen tarım devrimi temelinde XIX. yüzyıl başlarına kadar gelmiştir. XIX. yüzyıl başlarında ikinci büyük devrim olan sanayi devrimi gerçekleşmiştir. Bu ikinci devrim ulus-devletin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Ulus-devlet sistemi ise XX. yüzyılın sonlarına doğru toplumsal gelişmenin, demokrasi ve özgürlüklerin önünde en ciddi engel durumuna gelmiştir.

2- 20. yüzyılın başında geliştirilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi, devlet kurma hakkı olarak anlaşılmıştır. Bu temelde oluşan ulus-devletler günümüzde gelişme önünde ciddi engel durumundadırlar. Ulus-devlete dayalı Birleşmiş Milletler modeli yürümektedir. Körfez Savaşı ve Irak'taki durum bunun kanıtı olmaktadır.

3- Bundan çıkışın temel yolu, ulus-devlete göre gelişen küresellik değil, tamamen halka dayanan ve gücünü tabandan alan Demokratik Konfederatif sistemdir. İnsanlık tarihinde devlet olgusu ezeli olmadığı gibi, ulus-devlet de ebedi değildir. Günümüzde küreselleşme ile ulus-devlet aşılmaktadır. Ancak bu süreçte emperyalizm ciddi bir yeni sistem modeli geliştiremediği için, mevcut sistemin krizi derinleşmiş ve kaosa dönüşmüştür.

4- Bu durumda tek alternatif Demokratik Konfederalizmdir. Bu, piramit tarzı bir örgütlenme modelidir. Burada söz, tartışma ve karar topluluklarıdır. Tabandan en üstte kadar delegeler seçimle gelir ve tepe de bir koordinasyonu oluşturur. Delegeler halkın bir yıllık memurları gibi çalışır.

5-Ortadoğu'nun ağırlaşan tarihsel ve toplumsal sorunlarının çözümü için de Demokratik Konfederalizm sistemi geçerlidir. Kapitalist sistem ve emperyal güçlerin dayatmaları demokrasiyi geliştiremez, ancak demokrasiyi istismar edebilir.

OSLO GÖRÜŞMELERİ TAM METNİ

İmralı'da Öcalan'la müzakere aşamasına gelen devlet-PKK temaslarının ses kaydı internete düştü. Kayıtta geçen yıl emekli olan MİT Müsteşar Yardımcısı Afet Güneş, MİT Müsteşar Yardımcısı sıfatıyla bugünün MİT Müsteşarı Hakan Fidan, “*Koordinatör Ülke Temsilcisi*” olarak bahsedilen en az üç farklı İngilizce konuşan arabulucunun moderatörlüğünde, PKK yöneticileri Sabri Ok ve Mustafa Karasu ile görüşüyor. Görüşmede PKK'dan Zübeyir Aydar ve Adem Uzun'un da hazır bulunduğu anlaşılıyor. Görüşmenin tarihi ve yeri ile ilgili kayıtta bir bilgi yok. Fakat görüşmede Habur Olayı (Ekim 2009), Reşadiye Baskını'ndan (Aralık 2009) bahsediliyor, Nevruz'daki bir girişim geçmiş zaman kipiyle anılıyor. Hakan Fidan'ın MİT Müsteşar Yardımcısı olarak ilk kez katıldığını söylediği görüşmenin, Fidan'ın bu göreve atandığı 17 Nisan 2010'dan sonraki bir tarihte gerçekleştiği söylenilebilir. Fidan'ın konuşmaya başlarken kendini tanıtmaması ve “*ekibe yeni dahil olduğunu*” söylemesi, MİT Müsteşar Yardımcı Güneş'in birkaç kez görüşmelerin “*uzun süredir devam ettiği*” yolundaki sözleri ve beşincisinin hazırlıklarından bahsedilen Oslo Görüşmeleri hakkındaki ifadelerden bunun uzun süredir devam eden bir görüşme trafiği içindeki bir toplantı olduğu anlaşılıyor. Muhtemelen bu görüşmeler, 2007 yılında MİT Müsteşarı Emre Taner'in girişimiyle başlayan, daha önce Filistin-İsrail barışı için çalışmış İsviçreli bir vakfın koordinasyonunda ilk toplantısı Oslo'da yapılan temasların bir parçası. Görüşmenin yeri hakkında videoda bir bilgi yok. Konuşmalardan Beşinci Oslo Görüşmesine bir hazırlık toplantısı olduğu düşünülen görüşmenin adresi Erbil ya da Almanya'da bir şehir de olabilir. Nisan 2010'dan sonra Hantep, Sarıyayla gibi bir dizi karakol baskısıyla ateşkesin bozulduğu başarısızlıkla sonuçlandı da söylenebilir. Bu çatışmalı dönemin ardından Öcalan'la doğrudan temas kurulmuş ve Ağustos 2010'da yeniden ateşkes ilan edilmişti. Ses kaydının ortaya çıkışı da haberlik. Ses kaydı ilk olarak Dicle Haber Ajansı'nın (DİHA) sitesinde “*Görüşmelerin İçyüzü Erdoğan'ı Yakacak*” başlığıyla duyuruldu. Daha sonra bir açıklama yapan ajans, kaydın “*sitelerine yapılan sanal saldırı sonucu şifrelerin kırılması suretiyle eklendiğini*” duyurarak haberi geri çekti. Kaydı önce yayımlayan PKK'ya yakın Fırat Haber Ajansı da bu açıklama üzerine haberi geri çekti.

Belge 3: Yıldırım Oğur, “*PKK-MİT Gizli Görüşmeleri Tam Metni*”, 14.9.2011, Taraf Gazetesi, <http://arsiv.taraf.com.tr/haber-pkk-mit-gizli-gorusmeleri-tam-metin-78057/>, (Erişim Tarihi: 30.11.2015).

İMRALI GÖRÜŞMESİ TUTANAĞI

Abdullah Öcalan ile BDP Grup Başkan Vekili Pervin Buldan, İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder ve Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın 23 Şubat 2013 Cumartesi günü İmralı'da yaptığı görüşmenin zabıtları yayımlandı. Görüşmede *"Başkanlık Sistemi'nin düşünülebileceğini"* söyleyen Öcalan, *"Biz Tayyip (Erdoğan) Bey'in başkanlığını destekleriz. Biz AKP ile bu temelde bir başkanlık ittifakına girebiliriz"* dedi. *"Tek taraflı çekilme olmayacak. Çekilme parlamento kararı ile olacak, TBMM onaylayacak"* ifadesini kullanan Öcalan, *"Çekildiğimiz anda gerillayı daha da büyüteceğiz. Çekilirse gerilla biter görüşüne katılmıyorum"* dedi. Öcalan, özerklik konusunda da *"Kürtler kendi kendilerini yönetecektir. Şu anda yasa dayatırsak büyük alerji yaratır. İleride olabilir"* diyerek *"Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na şerh kaldırılırsa meselenin önemli ölçüde çözüleceğini"* ileri sürdü. Namık Durukan imzalı habere göre, Öcalan, kendisiyle görüşmeye gelen BDP milletvekillerini de uyardı. Öcalan, *"Hepiniz muallaktasınız. Sakine Gibi. Bir daha kendi öz savunmanın hazırlamadığınız bir yere gitmeyin. Size bir vurduklarında on vuramayacaksınız, devlete güvenmeyin"* dedi. *"AKP'yi 10 senedir ayakta tutanın kendisi olduğunu"* iddia eden Öcalan, MİT krizini *"darbe"* olarak niteledi ve *"Başbakan vatana ihanet suçundan tutuklanacaktı"* dedi. Kandil, Avrupa ve BDP için hazırladığı mektuplarda çözüm için *"3 aşama ve 10 ilke önerdiğini"* söyleyen Öcalan, *"Bu yazı üzerine cesaretle tartışacaksınız"* ifadesini kullandı. İşte Durukan'ın Milliyet'te *"İmralı Zabıtları"* başlığıyla yayımlanan (28 Şubat 2013) haberi:

'23 Şubat 2013 görüşme notları' başlığı altında oluşan görüşme notları, Abdullah Öcalan'ın, *"Tarihi önemde bir toplantıya başlıyoruz. Nasıl bir yöntem izleyelim?"* sözü ile başlıyor. Heyetten *"Size nasıl uygunsu"* yanıtı alan Öcalan, Çözüm Süreci ile ilgili değerlendirmelerinin ve önerilerinin yanı sıra BDP heyetindekilerle özel konularda sohbet de ediyor. Abdullah Öcalan'ın, İmralı'da BDP Grup Başkan Vekili Pervin Buldan, İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder ve Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'la yaptığı, bir MİT yetkilisinin de hazır bulunduğu görüşmenin tutanaklarıdır.

ÇÖZÜM SÜRECİYLE İLGİLİ ÖNEMLİ FAALİYETLER / OLAYLAR KRONOLOJİSİ

Kasım 2012'den itibaren günümüze kadar olan dönemde Çözüm Süreciyle ilgili olarak yaşanan önemli faaliyetler ve olaylar özet olarak aşağıda yer almaktadır.

- 22 Kasım 2012: BDP Genel Merkezi, açlık grevlerinin İmralı'dan gelen çağrı üzerine bitirilmesinin barış ve çözümü konusunda Öcalan'ın rolünü gösterdiğini açıkladı.
- 28 Aralık 2012: Başbakan Erdoğan, PKK'nın İmralı'da tutuklu bulunan lideri Öcalan ile görüştiklerini açıkladı.
- 3 Ocak 2013: BDP heyeti, İmralı'da Öcalan'a ilk ziyaretini gerçekleştirdi.
- 6 Ocak 2013: Terörle mücadelede başarılı olabilmek için her türlü adımı atacaklarını belirten Başbakan Erdoğan, genel af ve Öcalan'a ev hapsinin ise söz konusu olmayacağını söyledi. Erdoğan, *"İmralı için ev hapsi gibi şeyler uydurulup duruluyor. Asla böyle bir şey söz konusu değildir. AK Parti iktidarında böyle bir şey olmaz"* dedi.
- 9 Ocak 2013: PKK/KCK'nın Paris'teki sivil görünümlü kuruluşu Kürdistan Enformasyon Bürosu'nda üç örgüt mensubu öldürüldü.
- 9 Ocak 2013: Başbakan Erdoğan, *"Operasyonlar konusunda bölücü terör örgütüyle mücadelemiz sürecektir, fakat siyasi uzantısıyla müzakereleri yapabiliriz". "Bizim buradaki tek ifademiz daha önce de söyledik biliyorsunuz. Bölücü terör örgütünün kadrolarının ülkeyi terk etmesidir. Nasıl? Silahı bırakmak suretiyle terk etmesidir."* dedi.

Belge 5: Çözüm Süreci kronolojisinin metni için Bkz. <http://www.bilgesam.org/incele/1201/cozum-sureci-kronolojisi-28-aralik-2012-22-eylul-2013>; <http://odatv.com/iste-cozum-surecinin-kronolojisi-1108151200>. (Erişim Tarihi:12.10.2015).

B- HARİTALAR

Harita 1: PKK'nın Irak ve İran'daki kampları, <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/12/17/> haber.

Harita 2: PKK'nın Silah Kaçakçılığı Güzergahı, Kaçakçılık ve Organize Suçlar Daire Başkanlığı-2007.

Harita 3: PKK'nın Eyalet Haritası, Ahmet Saltık, PKK'nın 12 sözde eyaleti

Harita 4 :Büyük Kürdistan Haritası, Nerinaazad. Info.news

Harita 5:PYD/YPG'nin ABD'nin desteğiyle IŞİD'den aldığı toprakları gösteren harita, bu haritaya göre denize çıkışı olan ve dış dünyayla entegre olabilecek bir jeopolitik elde etmiştir. SuriyeGündemi.com,1.10.2017.

Harita 6: Suriye ve Irak'taki siyasi haritadaki değişimler gösterilmektedir. SuriyeGündemi.com, 1.10.2017.

Harita 7: Kürt Kantonu, Suriye'de PYD/YPG' nin işgal ettiği toprakları birleştirme ideali çerçevesinde devlet kurmayı tasarlayan yapıyı anlatmaktadır. Yeni Akit,12.6.2015.

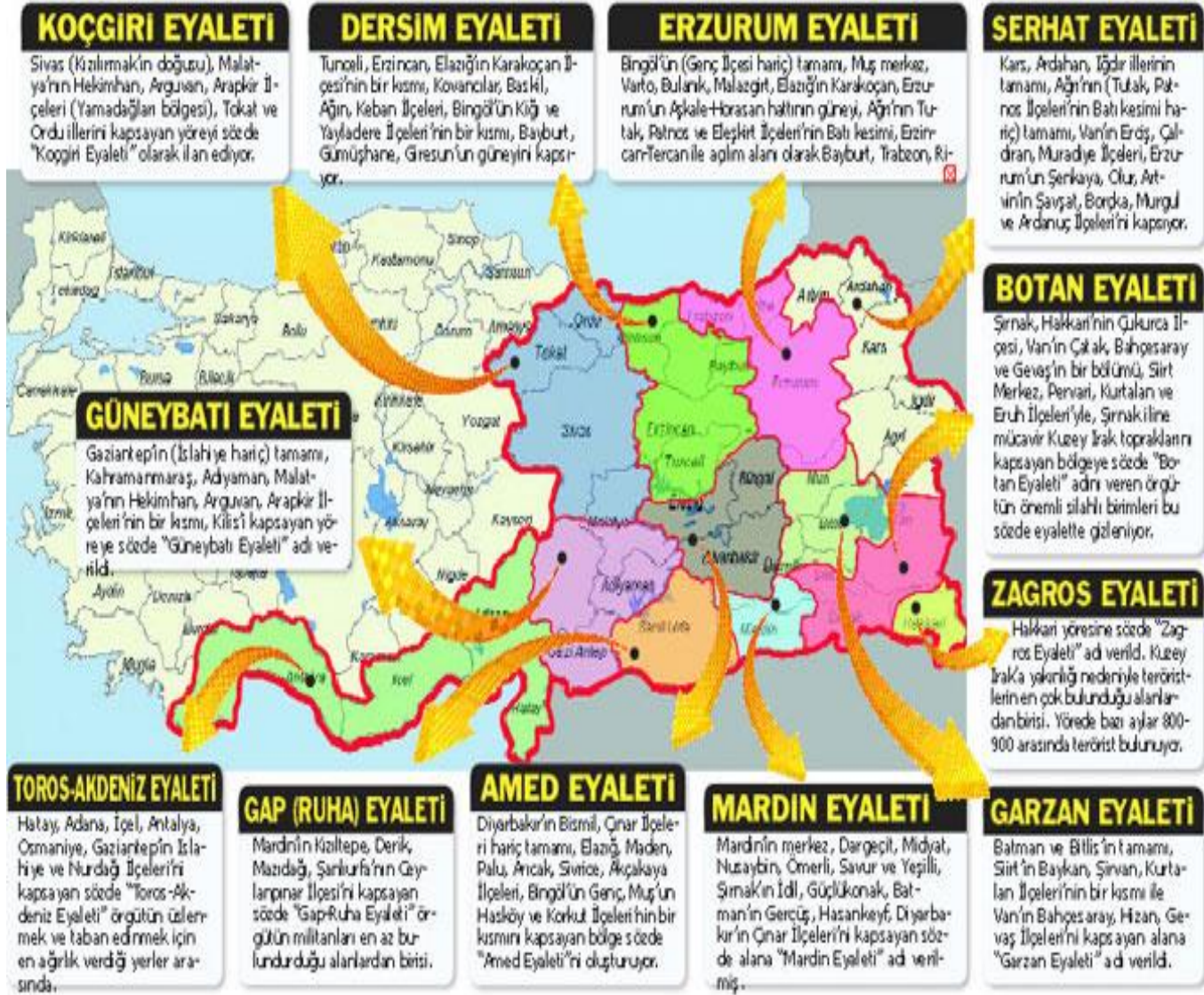
Harita 8: PKK Eyalet Bölünmesi, N. A. Özcan, PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, Ek J.

Harita 1: PKK'nın Irak ve İran'daki kampları, <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/12/17/haber>.

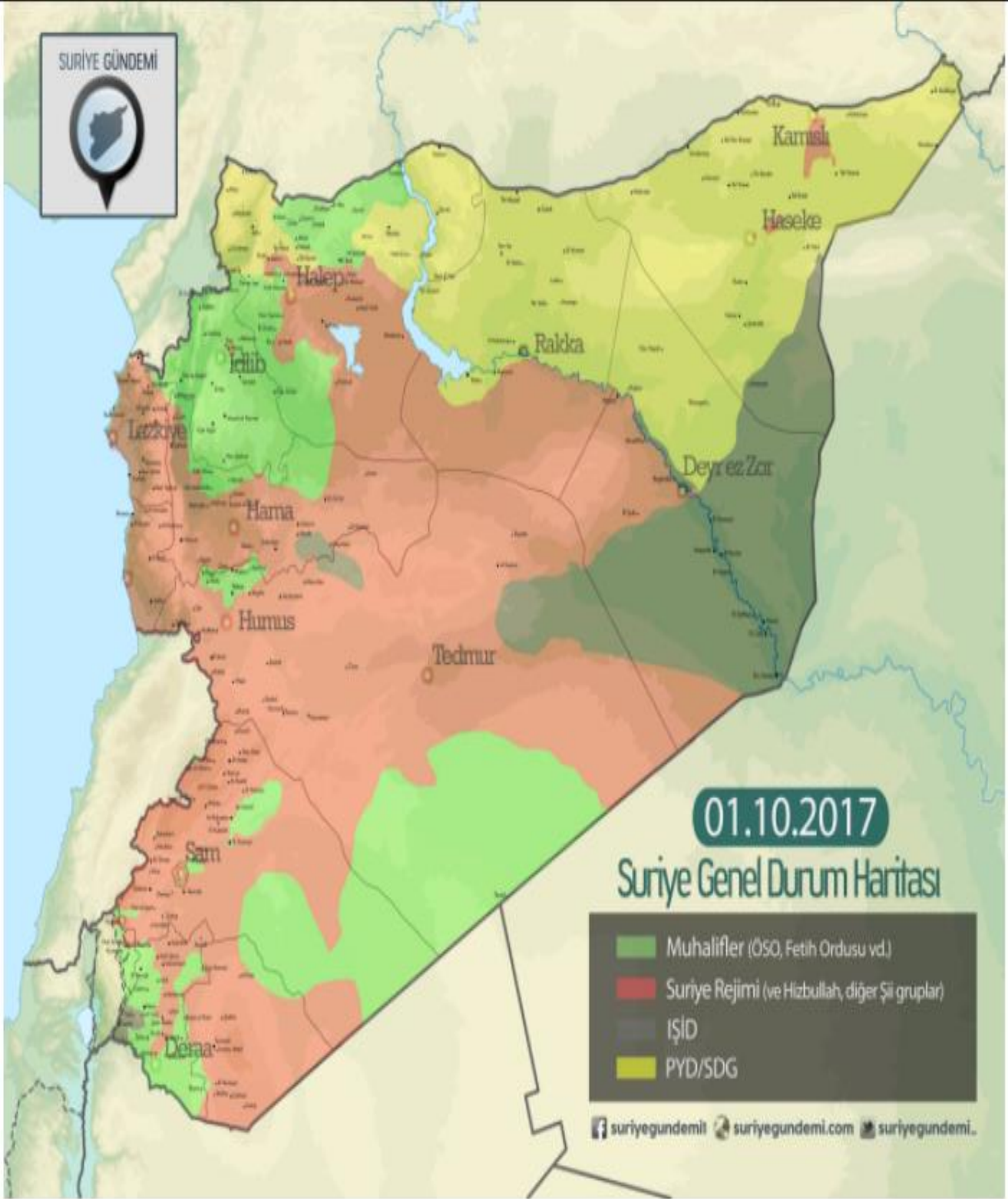
Harita 2: PKK'nın Silah Kaçakçılığı Güzergahı, Kaçakçılık ve Organize Suçlar Daire Başkanlığı-2007.

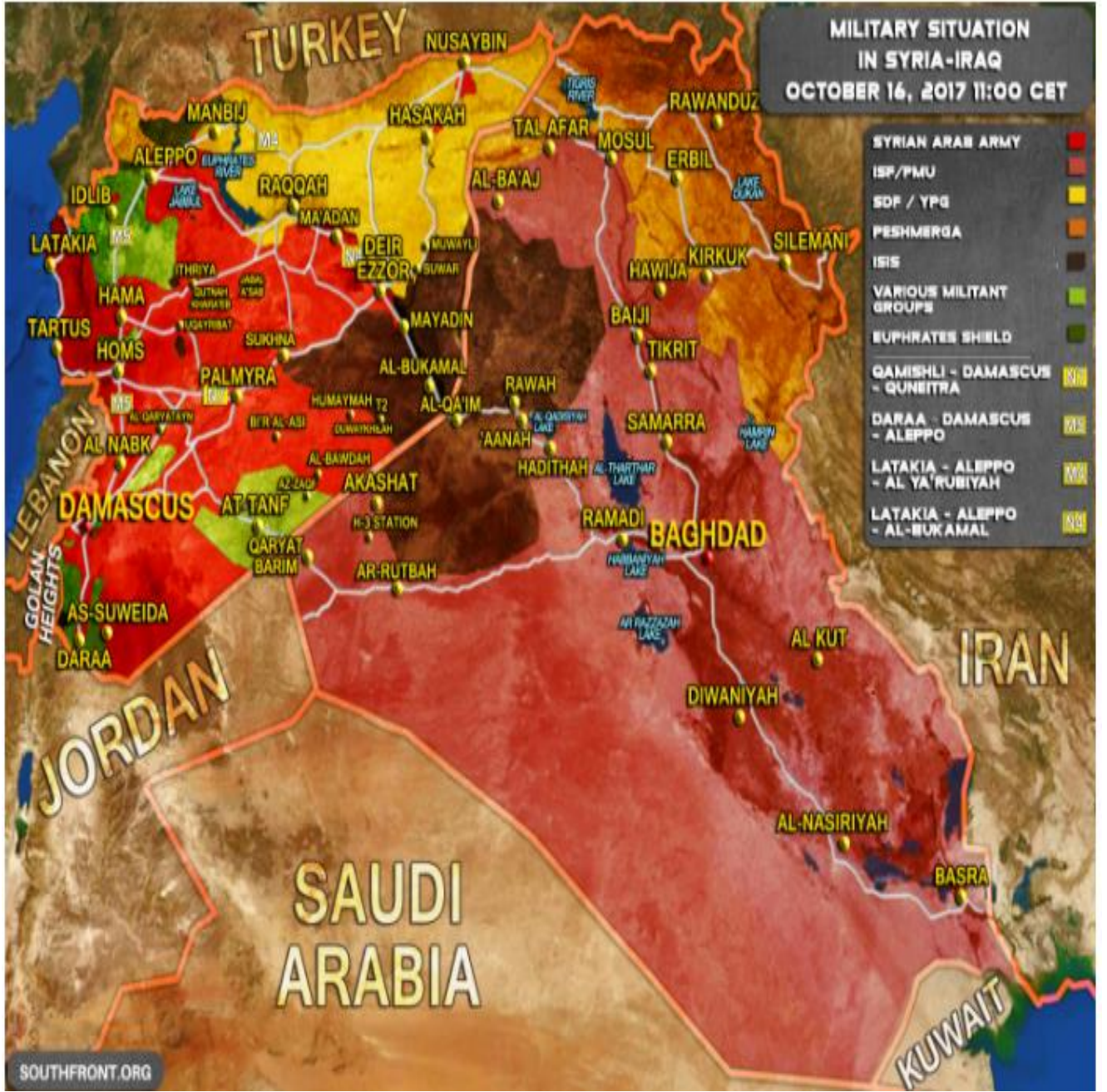
Harita 3: PKK'nın Eyalet Haritası, Ahmet Saltık, PKK'nın 12 sözde eyaleti.

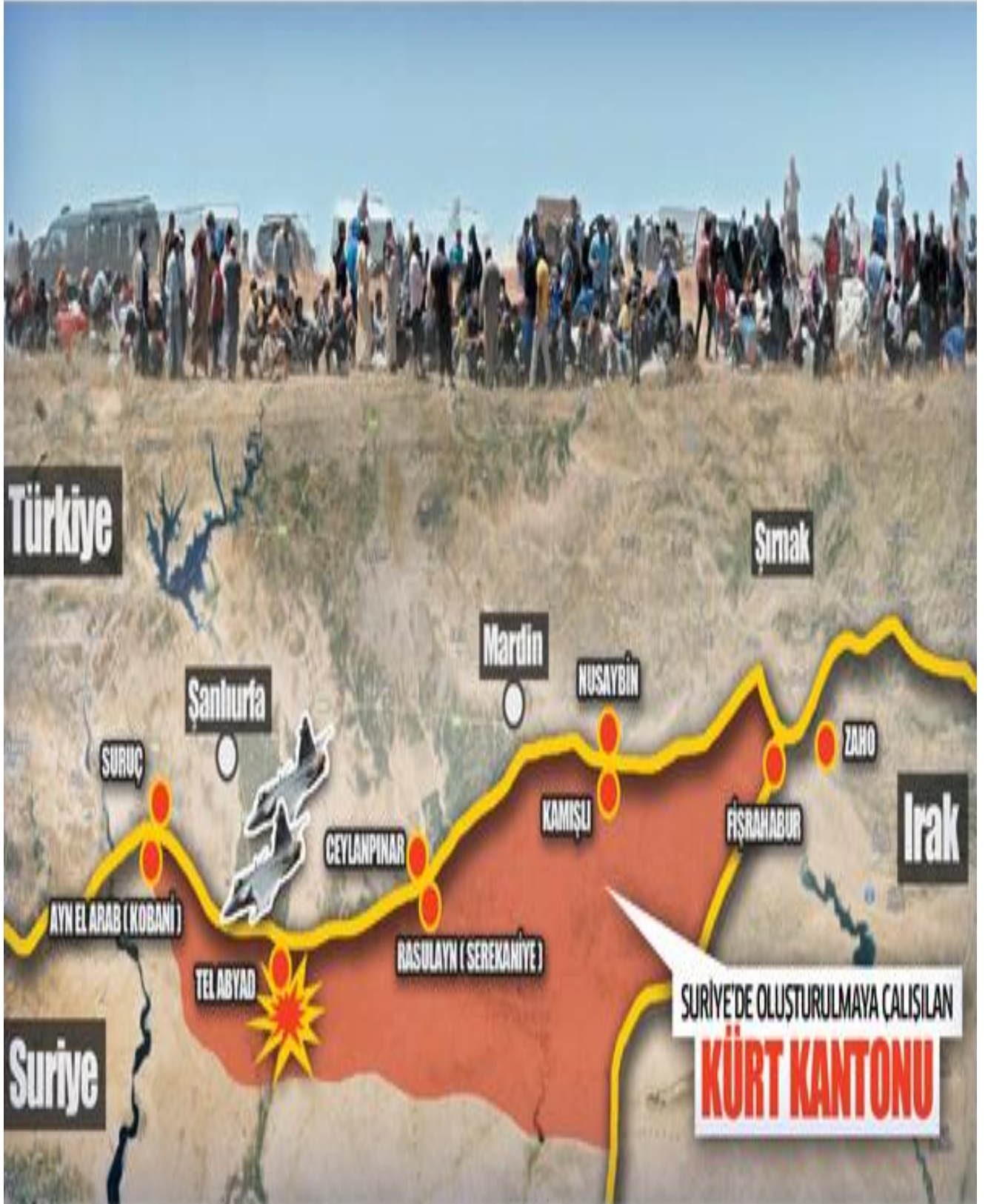
Harita 4 :Büyük Kürdistan Haritası, Nerinaazad. İnfö.news

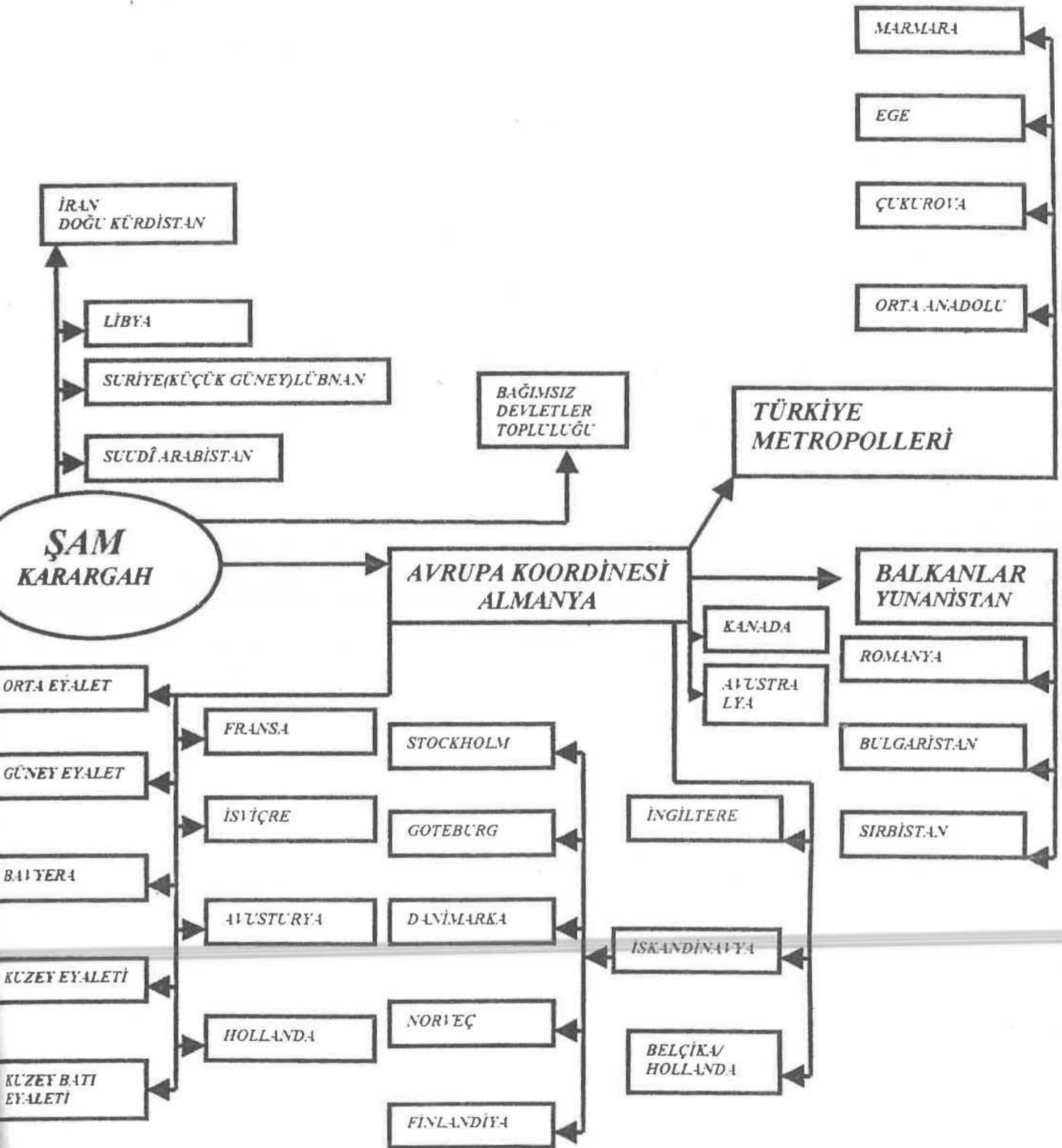
Harita 5: PYD/YPG'nin ABD'nin desteğiyle İŞİD'den aldığı toprakları gösteren harita, bu haritaya göre denize çıkışı olan ve dış dünyayla entegre olabilecek bir jeopolitik elde etmiştir. SuriyeGündemi.com, 1.10.2017.

Harita 6: Suriye ve Irak'taki siyasi haritadaki değişimler gösterilmektedir. SuriyeGündemi.com, 1.10.2017.

Harita 7: Kürt Kantonu, Suriye’de PYD/YPG’ nin işgal ettiği toprakları birleştirme ideali çerçevesinde devlet kurmayı tasarlayan yapıyı anlatmaktadır. Yeni Akit,12.6.2015.

Harita 8: PKK Eyalet Bölünmesi, N. A. Özcan, PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, Ek J.

C- FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: 24 Ocak 1987 Midyat / Mardin: Başyurt ve Efeler Köylerine düzenlenen saldırı sonucu 3 erkek, 1 kadın ve 7 çocuk olmak üzere 11 kişi katledilmiştir. Hürriyet, 24.1.1987.

Fotoğraf 2: 10 Mayıs 1988 Nusaybin / Mardin: Bahmini mezrasına düzenlediklerin saldırıyla 6 çocuk, 2 kadın ve 7 erkek olmak üzere 15 kişiyi katletmişlerdir. Hürriyet, 10.5.1993.

Fotoğraf 3: 5 Temmuz 1993 Kemaliye / Erzincan : Başbağlar'da teröristler tarafından yapılan saldırı sonucu 33 kişi hayatını kaybetmiştir. Hürriyet, 5.7.1993.

Fotoğraf 4: Gündem Gazetesi'nin Ayrılıkçı söylemlerinden bir fotoğraf, Gündem, 4.10.1992.

Fotoğraf 5: PKK müzahir basın kuruluşunun algı operasyonu; Zira Milliyetçiliğin yüksek olduğu Trabzon'da forma giyen futbolcunun bir ayırım görmeden burada futbol oynarken, Milli Takıma alınmamasını Kürt olduğuna bağlaması ayrımcılık tohumları atmaya yönelik olduğu aşıkardır. Gündem 7.10.1992.

Fotoğraf 6: Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla Habur'da teslim olan teröristlerin karşılanma görüntüsü, Radikal, 20.10.2009.

Fotoğraflar 7: Habur'da teslim olan teröristlerin Diyarbakır Miting alanında selamlama görüntüsü Milliyet. 21.10.2009.

Fotoğraf 8: İmralı'da görüştikleri Abdullah Öcalan'ın mektubunu Kandil'e götüren BDP lideri Selahattin Demirtaş ile BDP Milletvekili Sırrı Süreyya Önder'in PKK'nın tepe yöneticileriyle çektiği fotoğraf. Örgüt hiyerarşisinde Murat Karayılan'ın Cemil Bayık'ın üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Soldan sağa doğru, Duran KALKAN, BDP Milletvekili Sırrı Süreyya ÖNDER, Murat KARAYILAN, Cemil BAYIK, BDP Eşbaşkanı Selahattin DEMİRTAŞ, Nurettin SOFİ, Sabri OK, Rohani SERHAT, alt soldan Bahoz ERDAL, Sülbüs PERİ, Rengin BOTAN ve Delal AMED yer almıştır. Fırat Haber Ajansı, 10.4.2013.

Fotoğraf 9: Kandil’de BDP’liler ile PKK’lı Üst Düzey Yöneticileri’nin basın önündeki görüntüleri, Soldan Sağa doğru, Altan TAN, Ahmet TÜRK, Gülten KIŞANAK, Selahattin DEMİRTAŞ, Murat KARAYILAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Sabri OK, Aysel TUĞLUK , Ronahi SERHAT, <https://fotogaleri.haberler.com/bdp-lilerin-kandil-hatirasi/10.4.2013>.

Fotoğraf 10: Murat Karayılan ile BDP’lilerin Görüşmesi, Soldan sağa Murat KARAYILAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Selahattin DEMİRTAŞ, <https://fotogaleri.haberler.com/bdp-lilerin-kandil-hatirasi/10.4.2013>.

Fotoğraf 11: BAŞBAKANLIK tarafından açıklanan Akil İnsanlar Listesi 9’ar kişilik 7 bölgesel gruptan oluştu. Çözüm Süreci’ne katkı verecek olan akil insanlar heyeti toplam 63 kişiden oluşuyor. Rifat Hisarcıklıoğlu, Can Pakker, Tarhan Erdem, Yılmaz Ensaroğlu, Ahmet Taşgetiren, Deniz Ülke Arıboğan, Yusuf Şevki Hakyemez bölge grubu başkanları olarak yer aldı. halkinhabercisi.com. 4.4.2013.

Fotoğraf 12: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın ev sahipliğinde gerçekleşen Akil İnsanlar Heyeti’nin final toplantısı Dolmabahçe’deki Başbakanlık Çalışma Ofisi’nden yer alan fotoğraf, Sabah, 26.6.2013.

Fotoğraf 13: Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi’nin, PKK’nın Suriye’deki yapılanması PYD’nin kontrolündeki Kobani’de IŞİD güçlerine karşı savaşmak için gönderdiği 150 kadar Peşmerge’nin Habur Sınır Kapısı’ndan Türkiye’ye giriş yaparken Kürt bayraklarıyla karşılanması Doğan Haber Ajansı, 29.10.2014.

Fotoğraf 14: Peşmerge konvoyunun Viranşehir’e ulaşması esnasında karşılanması, Rudaw, 29.10.2014.

Fotoğraf 15: Soldan sağa Mahir ÜNAL, Efkan ALA, Yalçın AKDOĞAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Pervin BULDAN ve İdris BALUKEN, Dolmabahçe’deki Başbakanlık Ofisi’nde Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, HDP Heyeti ile ilk kez barış sürecine ilişkin ortak bir açıklama yapmıştır. HDP İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, Abdullah Öcalan’ın

“Silahlı mücadeleyi bırakma temelinde stratejik ve tarihi kararı vermek için PKK’yı bahar aylarında olağanüstü kongreyi toplamaya davet ediyorum” çağrısı okunmuştur. Milliyet,1.3.2015.

Fotoğraf 16: Soldan Sağa, Adnan BOYNUKARA, Mahir ÜNAL, Efkan ALA, Yalçın AKDOĞAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Pervin BULDAN ve İdris BALUKEN oluşan isimlerden Dolmabahçe Protokolleri ismiyle anılan görüşme görüntüsü. Sözcü, 3.3.2015.

Fotoğraf 17: Suriye’nin kuzeyinde "PKK /YPG’nin Telabyat’da kanton ilan etmesi. İlginç bir şekilde Arap ve Türkmenlerin yaşadığı yer Kürdistan sınırlarına dâhil edilmesidir. Yeni Akit, 12.6.2015.

Fotoğraf 18: Daha önce kaçak elektrik kullanma çağrısı yapan Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) Eş Genel Başkanı Kamuran Yüksek vergi vermeme çağrısı yaptı. Sabah.6.10.2015.

Fotoğraf 19: PKK’nın özyönetim ilanları sonucu hendek ve barikat kurarak hegemonya kurması PKK elebaşlarından Murat Karayılan tarafından desteklenmesi, bbc.com, 18.12.2015

Fotoğraf 20: Sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı Diyarbakır, Mardin, Nusaybin, Şırnak, İdil, Cizre ve Silopi’de PKK’lıların eştığı hendekler ve kurduğu barikatlardan alınan fotoğraflar, Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 21: Hendekler kazarak siper oluşturmuş PKK Militanları,Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 22: TSK ve Emniyet Özel Harekat’ın yaptığı operasyonlar sonucunda hendek ve bariyerlerin kaldırılmasına ilişkin görüntü, Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 23: PKK flamasının hendeklerle kazanmış alandaki görüntüsü, Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 24: PKK'nın Kandil'den sonra üs olarak seçtiği Sincar Dağı eteklerindeki kurduğu kampın görüntüleri yayınlandı. Kampta mezarlık ve Abdullah Öcalan posterleri dikkat çekmektedir. Milliyet.14.1.2017.

Fotoğraf 25: Sincar'da PKK'nın kamp alanına girişteki güvenlik kontrolü ve kamp alanı, Gazetevatan, 14.1.2017.

Fotoğraf 26: ABD-PYD ittifakı Suriye'de İttifak halinde olduğunu gösteren fotoğraf, Sabah, 24.10.2017.

Fotoğraf 27: PYD/PKK'nın Rakka'da Abdullah Öcalan'ın posterini asması, Yeni Çağ, 24.10.2017.

Fotoğraf 28: ABD- PKK/PYD işbirliği bayraklara yansması, Sabah, 24.10.2017.

Fotoğraf 29: PKK/PYD Kamışlı, Afrin, Haseki, Telebyad, Ayn El Arap(Kobani), Münbiç, Deyruzzor ve son olarak Rakka işgal edilmiştir. Sabah, 24.10.2017.

Fotoğraf 30: PYD/YPG'li örgüt mensubunun Amerikan bayrakları altında operasyon hazırlığı sırasında çekilmiş olduğu görüntü, bbc. com, 25.11.2017.

Fotoğraf 31: Tartışmalı referandum sonrası yapılan kutlama gösterilerinde Kuzey Irak bölgesel yönetiminin flaması ve açılan İsrail bayrakları dikkat çekti.; Ajansinternet, 26.9.2017.

Fotoğraf 32: Kuzey Irak'ta Erbil'de Refarandum sonucunu kutlayan bağımsızlık yanlıları, Sondakika.com, 25.9.2017.

Fotoğraf 33: PKK'nın ilk dönemki bayrağı, SSCB dağılınca bayraktaki çekiş ve orak kaldırılmıştır. galeri.uludağsözlük.com,21.12.2017.

Fotoğraf 1: 24 Ocak 1987 Midyat / Mardin: Başyurt ve Efeler Köylerine düzenlenen saldırı sonucu 3 erkek, 1 kadın ve 7 çocuk olmak üzere 11 kişi katledilmiştir. Hürriyet, 24.1.1987.

Fotoğraf 2: 10 Mayıs 1988 Nusaybin / Mardin: Bahmini mezrasına düzenlediklerin saldırı ile 6 çocuk, 2 kadın ve 7 erkek olmak üzere 15 kişiyi katletmişlerdir. Hürriyet, 10.5.1993.

Fotoğraf 3: 5 Temmuz 1993 Kemaliye / Erzincan: Başbağlar'da teröristler tarafından yapılan saldırı sonucu 33 kişi hayatını kaybetmiştir. Hürriyet, 5.7.1993.

Fotoğraf 4: Gündem Gazetesi'nin ayrılıkçı söylemlerinden bir fotoğraf, Gündem, 4.10.1992.

Fotoğraf 5: PKK müzahir basın kuruluşunun algı operasyonu; Zira Milliyetçiliğin yüksek olduğu Trabzon'da forma giyen futbolcunun bir ayırım görmeden burada futbol oynarken, Milli Takıma alınmamasını Kürt olduğuna bağlaması algı operasyonuna yöneliktir. Gündem 7.10.1992.

Fotoğraf 6: Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla Habur'da teslim olan teröristlerin karşılanma görüntüsü, Radikal, 20.10.2009.

Fotoğraflar 7: Habur'da teslim olan teröristlerin Diyarbakır Miting alanında selamlama görüntüsü Milliyet. 21.10.2009.

Fotoğraf 8: İmralı'da görüştükları Abdullah Öcalan'ın mektubunu Kandil'e götüren BDP lideri Selahattin Demirtaş ile BDP Milletvekili Sırrı Süreyya Önder'in PKK'nın tepe yöneticileriyle çektiği fotoğraf. Örgüt hiyerarşisinde Murat Karayılan'ın Cemil Bayık'ın üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Soldan sağa doğru, Duran KALKAN, BDP Milletvekili Sırrı Süreyya ÖNDER, Murat KARAYILAN, Cemil BAYIK, BDP Eşbaşkanı Selahattin DEMİRTAŞ, Nurettin SOFİ, Sabri OK, Rohani SERHAT, alt soldan Bahoz ERDAL, Sülbüs PERİ, Rengin BOTAN ve Delal AMED yer almıştır. Fırat Haber Ajansı, 10.4.2013.

Fotoğraf 9: Kandil'de BDP'liler ile PKK'lı Üst Düzey Yöneticileri'nin basın önündeki görüntüleri, Soldan Sağa doğru, Altan TAN, Ahmet TÜRK, Gülten KIŞANAK, Selahattin DEMİRTAŞ, Murat KARAYILAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Sabri OK, Aysel TUĞLUK, Ronahi SERHAT, <https://fotogaleri.haberler.com/bdp-lilerin-kandil-hatirasi/10.4.2013>.

Fotoğraf 10: Murat Karayılan ile BDP'lilerin Görüşmesi, Soldan sağa Murat KARAYILAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Selahattin DEMİRTAŞ, <https://fotogaleri.haberler.com/bdp-lilerin-kandil-hatirasi/10.4.2013>.

Fotoğraf 11: BAŞBAKANLIK tarafından açıklanan Akil İnsanlar Listesi 9'ar kişilik 7 bölgesel gruptan oluştu. Çözüm Süreci'ne katkı verecek olan akil insanlar heyeti toplam 63 kişiden oluşuyor. Rifat Hisarcıklıoğlu, Can Paker, Tarhan Erdem, Yılmaz Ensaroğlu, Ahmet Taşgetiren, Deniz Ülke Arıboğan, Yusuf Şevki Hakyemez bölge grubu başkanları olarak yer aldı. halkınhabercisi.com. 4.4.2013.

Fotoğraf 12: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ev sahipliğinde gerçekleşen Akil İnsanlar Heyeti'nin final toplantısı Dolmabahçe'deki Başbakanlık Çalışma Ofisi'nden yer alan fotoğraf, Sabah, 26.6.2013.

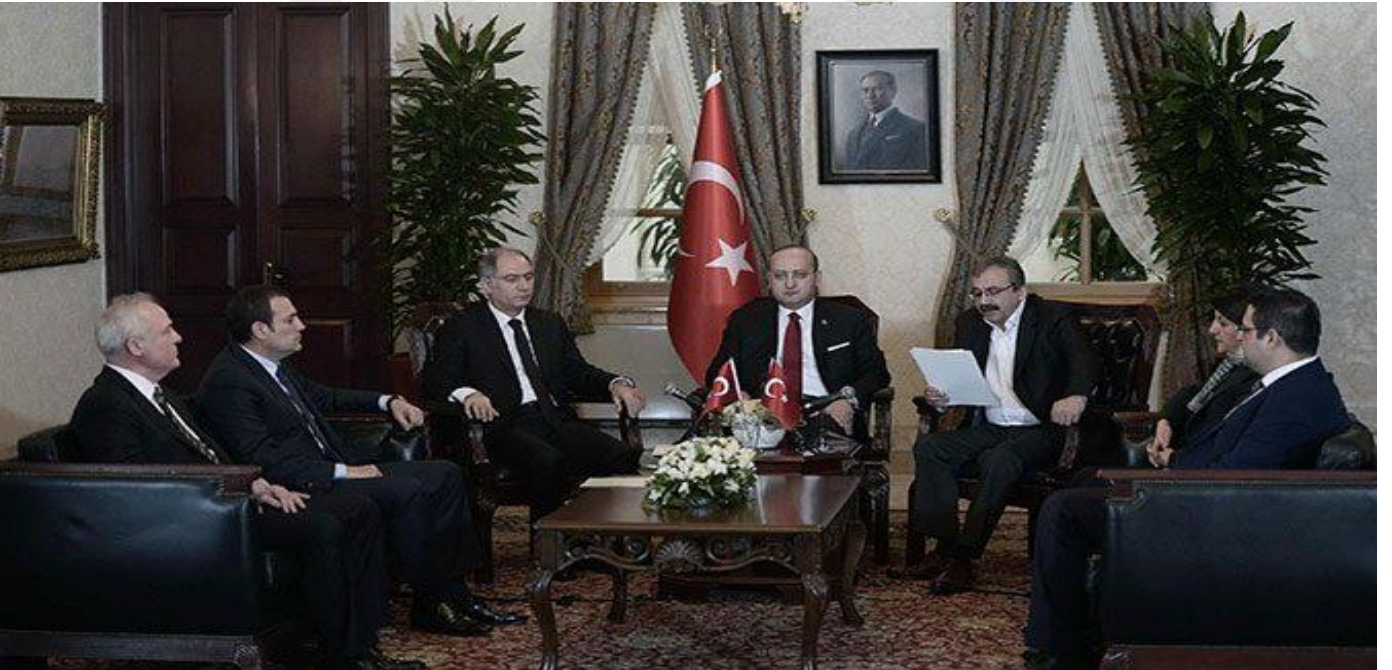
Fotoğraf 13: Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin, PKK'nın Suriye'deki yapılanması PYD'nin kontrolündeki Kobani'de IŞİD güçlerine karşı savaşmak için gönderdiği 150 kadar Peşmergenin Habur Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye giriş yaparken Kürt bayraklarıyla karşılanması Doğan Haber Ajansı, 29.10.2014.

Fotoğraf 14: Peşmerge konvoyunun Viranşehir'e ulaşması esnasında karşılanması, Rudaw, 29.10.2014.

Fotoğraf 15: Soldan sağı Mahir ÜNAL, Efkan ALA, Yalçın AKDOĞAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Pervin BULDAN ve İdris BALUKEN, Dolmabahçe'deki Başbakanlık Ofisi'nde Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, HDP heyeti ile ilk kez barış sürecine ilişkin ortak bir açıklama yapmıştır. HDP İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, Abdullah Öcalan'ın "Silahlı mücadeleyi bırakma temelinde stratejik ve tarihi kararı vermek için PKK'yı bahar aylarında olağanüstü kongreyi toplamaya davet ediyorum" çağrısı okunmuştur. Milliyet,1.3.2015.

Fotoğraf 16: Soldan Sağı, Adnan BOYNUKARA, Mahir ÜNAL, Efkan ALA, Yalçın AKDOĞAN, Sırrı Süreyya ÖNDER, Pervin BULDAN ve İdris BALUKEN oluşan isimlerden Dolmabahçe Protokolleri isimyle anılan görüşme görüntüsü. Sözcü, 3.3.2015.

Fotoğraf 17: Suriye'nin kuzeyinde "PKK /YPG'nin Telabyat'da kanton ilan etmesi. İlginç bir şekilde Arap ve Türkmenlerin yaşadığı yer Kürdistan sınırlarına dâhil edilmesidir. Yeni Akit, 12.6.2015.

Fotoğraf 18 : Daha önce kaçak elektrik kullanma çağrısı yapan Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) Eş Genel Başkanı Kamuran Yüksek vergi vermeme çağrısı yaptı. Sabah.6.10.2015.

Fotoğraf 19: PKK'nın özyönetim ilanları sonucu hendek ve barikat kurarak hegemonya kurması PKK elebaşlarından Murat Karayılan tarafından desteklenmesi, bbc.com, 18.12.2015.

Fotoğraf 20: Sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı Diyarbakır, Mardin, Nusaybin, Şırnak, İdil, Cizre ve Silopi'de PKK'lıların ettiği hendekler ve kurduğu barikatlardan alınan fotoğraflar, Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 21: Hendekler kazarak siper oluşturmuş PKK Militanları, Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 22: TSK ve Emniyet Özel Harekat'ın yaptığı operasyonlar sonucunda hendek ve bariyerlerin kaldırılmasına ilişkin görüntü, Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 23: PKK flamasının hendeklerle kazınmış alandaki görüntüsü, Milliyet, 29.3.2016.

Fotoğraf 24: PKK'nın Kandil'den sonra üs olarak seçtiği Sincar Dağı eteklerindeki kurduğu kampın görüntüleri yayınlandı. Kampta mezarlık ve Abdullah Öcalan posterleri dikkat çekmektedir. Milliyet.14.1.2017.

Fotoğraf 25: Sincar'da PKK'nın kamp alanına girişteki güvenlik kontrolü ve kamp alanı, Gazetevatan, 14.1.2017.

Fotoğraf 26: ABD-PYD ittifakı Suriye'de İttifak halinde olduğunu gösteren fotoğraf, Sabah, 24.10.2017.

Fotoğraf 27: PYD/PKK'nın Rakka'da Abdullah Öcalan'ın posterini asması. Yeni Çağ, 24.10.2017.

Fotoğraf 28: ABD- PKK/PYD işbirliği bayraklara yansması, Sabah, 24.10.2017.

Fotoğraf 29: PKK/PYD Kamışlı, Afrin, Haseki, Telebyad, Ayn El Arap(Kobani), Münbiç, Deyruzzor ve son olarak Rakka işgal edilmiştir. Sabah, 24.10.2017.

Fotoğraf 30: PYD/YPG'li örgüt mensubunun Amerikan bayrakları altında operasyon hazırlığı sırasında çekilmiş olduğu görüntü, bbc. com, 25.11.2017.

Fotoğraf 31: Tartışmalı referandum sonrası yapılan kutlama gösterilerinde Kuzey Irak bölgesel yönetiminin flaması ve açılan İsrail bayrakları dikkat çekti.; Ajansinternet, 26.9.2017.

Fotoğraf 32: Kuzey Irak'ta Erbil'de Referandum sonucunu kutlayan bağımsızlık yanlıları, Sondakika.com, 25.9.2017.

Fotoğraf 33: PKK'nın ilk dönemki bayrağı, SSCB dağılınca bayraktaki çekiş ve orak kaldırılmıştır. galeriuludağsözlük.com.,21.12.2017.